Memòria del CES 2005

Sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears

Consell Econòmic i Social
de les Illes Balears

Memòria del CES

Sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2005

Editat per:
Consell Econòmic i Social de les Illes Balears

Disseny gràfic, infografies i maquetació: dDC

Impressió: amadip.esment

ISBN: 84-609-8019-7

Dipòsit legal: PM-2783-2003

S'autoritza la reproduccio d'aquesta Memòria sempre que n'aparegui la procedència

PRESENTACIÓ

A la primera Memòria del CES de l' any 2001 ja dèiem que aquest document naixia com un treball de reflexió amb voluntat de continuïtat, d'acord amb el mandat de l' article 1.e de la Llei 10/2000 del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears.

En aquesta cinquena edició, la Memòria del CES continua fidel als seus principis fundacionals, que són acarar amb el màxim rigor científic i professional, l'estudi de la realitat econòmica, laboral i social de les Illes Balears. Per això, es compta amb les propostes de més d'un centenar llarg de professionals que ocupen alts càrrecs de responsabilitat en el món de les empreses, de les institucions i organitzacions de tot tipus, amb catedràtics i professors de la nostra universitat, i amb tècnics de reconegut prestigi de les administracions públiques.

Ara bé, la Memòria del CES no és només un document tècnic fet amb tot el rigor científic i professional dels seus col·laboradors. Per sobre de tot, representa el compromís de la societat civil organitzada, que està representada en les seves comissions de treball, i en la Comissió de treball de la Memòria del CES, les quals recullen les aportacions dels trenta-sis consellers.

A la Memòria del CES també col·laboren de manera conscient i directa una quantitat molt important d'entitats que no estan representades al CES. Ens referim als col·legis professionals, cambres de comerç, àrees de pastoral social de l' església, organitzacions socials i econòmiques, associacions veïnals, entitats bancàries, etc., que, per a la seva conformació, no tenen representació al CES.

Amb la col·laboració de tots ha estat possible realitzar un treball tan fructífer, rigorós, i generós en la quantitat d'informació que s'ofereix, que fan ja avui de la Memòria del CES, un informe de referència obligada per a tots aquells que tenen necessitat de consultar qualsevol tema relatiu a l'economia, el treball o la societat de les Illes Balears. En nom del CES i en el meu propi, a tots ells, el meu sincer agraïment.

Josep Oliver Marí
President del CES en funcions

Comissions de treball del Consell Econòmic i Social que han participat en la Memòria del CES 2005 sobre l´economia, el treball i la societat de les Illes Balears

Comissió de treball d'Economia, Desenvolupament Regional i Medi Ambient

Titulars		Suplents	
- José Oliver Marí	(GRUP I, CAEB)	- Miquel Vidal Fullana	(GRUP I, CAEB)
- Vicenç Tur Tur*	(GRUP I, CAEB)	- Juan Matamalas Picó	(GRUP I, CAEB)
- Fernando Galán Guerrero	(GRUP II, CC.OO)	- Rafael Borràs Enseñat	(GRUP II, CC.OO)
- Juan Herranz Bonet	(GRUP II, UGT)	- Cecilio Serrano Montero	(GRUP II, UGT)
- Josep I. Aguiló Fuster	(GRUP III, UIB)	- Margalida Payeras Llodrà	(GRUP III, UIB)
- Esteve Bardolet Jané	(GRUP III, Govern)	- Gabriel Company Bauzà	(GRUP III, Agrari)

* President

Reunions celebrades els dies 28 de juny i el 11 de juliol de 2006 per aprovar la proposta del capítol I: Panorama econòmic, de la Memòria del CES 2005 sobre l´economia, el treball i la societat de les Illes Balears.

Comissió de treball d'Ocupació i Relacions Laborals

Titulars		Suplents	
- Isabel Guitart Feliubadaló	(GRUP I, CAEB)	- Ana Reguero Rodríguez	(GRUP I, CAEB)
- Manuel Gómez López	(GRUP I, CAEB)	- Miquel Perelló Quart	(GRUP I, CAEB)
- Fernando Galan Guerrero	(GRUP II, CCOO)	- Baltasar Piñeiro Picó	(GRUP II, CC.OO)
- Manuel Pelarda Ferrando*	(GRUP II, UGT)	- Juan Herranz Bonet	(GRUP II, UGT)
- Bartomeu Planells Planells	(GRUP III, CIEF)	- Javier Tejero Isla	(GRUP III, CIMe)
- Jerònia Bonafé Ramis	(GRUP III, Econ. Social)	- Jeroni Albertí Picornell	(GRUP III, CIM)

* President

Reunió celebrada el dia 30 de juny i el 12 de juliol de 2006 per aprovar la proposta del capítol II: Mercat de treball i seguretat social, de la Memòria del CES 2005 sobre l´economia, el treball i la societat de les Illes Balears.

Comissió de treball d'Àrea Social

Titulars		Suplents	
- Antonio Vilella Paredes	(GRUP I, CAEB)	- Alfonso Ribas Prats	(GRUP I, CAEB)
- Antoni Pons Ribes	(GRUP I, CAEB)	- Nicolás Ripoll Vallori	(GRUP I, CAEB)
- Eva Cerdeiriña Outerial	(GRUP II, CCOO)	- Jualia Sánchez Moreno	(GRUP II, CCOO)
- Maite Silva Sànchez	(GRUP II, UGT)	- Juan Herranz Bonet	(GRUP II, UGT)
- Margalida Bordoy Seguí	(GRUP III, A. Cons.)	- Margdalena Bordoy Seguí	(GRUP III, A. Cons.)
- Antoni Fuster Zanoguera*	(GRUP III, E. Locals)	- Miquel Alenyà Fuster	(GRUP III, Govern)

* President

Reunions celebrades els dies 5 i 11 de juliol de 2006 per aprovar la proposta del capítol III: Qualitat de vida i protecció social, de la Memòria del CES 2005 sobre l´economia, el treball i la societat de les Illes Balears.

Comissió de treball de la memòria del CES 2005 sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears

- Josep Ignasi Aguiló Fuster*	(GRUP III, UIB)	- Isabel Guitart Feliubadaló	(GRUP I, CAEB)
- Sr. Miquel Vidal Fullana	(GRUP I, CAEB)	- Sr. Juan Herranz Bonet	(GRUP II, UGT)
- Sr. Fernando Galán Guerrero	(GRUP II, CCOO)	- Sr. Esteban Bardolet Jané	(GRUP III, Govern)

* President

- Igualment, hi participen:

- Sr. Vicenç Tur Tur	(GRUP I, CAEB i president de la Comissió de Treball d'Economia, Desenvolupament Regional i Medi Ambient)
- Sr. Manuel Pelarda Ferrando	(GRUP II, UGT i president de la Comissió de Treball d'Ocupació i Relacions Laborals)
- Sr. Antoni Fuster Zanoguera	(GRUP III, entitats locals i president de la Comissió de Treball d'Àrea Social)

Reunions celebrades els dies 22 de desembre de 2005, i, els dies 16 de gener i el 6 i 8 de setembre de 2006 per aprovar els índexs, col.laboradors i textos definitius de la Memòria del CES 2005 sobre l´economia, el treball i la societat de les Illes Balears.

El plenari del CES de dia 27 de setembre de 2006 va aprovar la Memòria del CES 2005 sobre l´economia, el treball i la societat de les Illes Balears.

Índexs dels tècnics i coordinadors de la memòria del CES 2005 sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears

Direcció i Serveis Tècnics

Direcció

Ferran Navinés Badal
Assessor econòmic del CES

Secretaria General

Pere Aguiló Crespí
Secretari general del CES

Serveis Tècnics del CES

Serveis econòmics

Ferran Navinés Badal

Serveis jurídics

Núria Garcia Canals

Becaris

Carme Santos Oliver
Núria F. Grimalt Mercadal

Índex de coordinadors de la memòria del CES 2005 sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears*

Pere Aguiló Crespí Araceli García Ros	Mercat de treball i Seguretat Social*. Capítol II.
Pere Albertí Huguet	Economia social i solidària. Capítol III. 8
Lluís Ballester Brague	Necessitats i serveis socials. Les organitzacions associatives. Capítol III. 9
Francisco Martínez Espinosa Ladislao Roig Bustos	Justícia i arbitratge. Capítol III. 7
Antoni Barceló Veny Catalina Barceló Horrach	Construcció. Habitatge. Capítol I. 7. Capítol III. 6
Mª Antònia Carbonero Silvia Carretero Quevedo Ferran D. Lluch Dubon	Demografia i llar. Capítol III. 2
Joan Carrió i Vidal Josep Mallol Vicens	Comerç. Capítol I. 9
Javier Franconetti Manchado	Indústria. Capítol I. 6
Joan B. Llorens Beltrán de Heredia	Administracions públiques i finançament. Capítol I. 12.1.2, 12.1.3 i 12.1.4
Onofre Martorell Cunill Micaela Rosselló Miralles	Transport i comunicacions*. Capítol I. 10
Jaume Orfila Timoner Juan Pérez Artigues Rafael Romero Ferrer	Salut i serveis sanitaris. Capítol III. 3
Maria del Carme Orte Socias	Educació. Capítol III. 4
Margalida Payeras Llodrà	Institucions financeres. Capítol I. 11
Llorenç Pou Garcías	Benestar econòmic i distribució de la renda. Capítol III. 1
José Antonio Roselló Rausell	El finançament autonòmic. Col·laboració al capítol I. 12
Pere Salvà Tomàs	El sector primari. Capítol I. 5
Bàrbara Terrasa Pont	Societat del coneixement i de la informació. Capítol I. 14
Lluís Vallcaneras Nebot	Medi ambient. Capítol I. 13

Nota: els apartats de la Memòria que no figuren en aquest índex han estat elaborats pels Serveis Tècnics del CES, i els que incorporen (*) han comptat amb la seva col·laboració.

ÍNDEX GENERAL

CAPÍTOL I. PANORAMA ECONÒMIC 1

1. PANORAMA INTERNACIONAL 13

1.1. L'evolució econòmica internacional i de les grans regions econòmiques 13

1.2. Els Estats Units 20

1.3. La Unió Europea 21

1.4. El Japó 23

1.5. La resta del món 23

1.6. Els informes de l'Organització Internacional del Treball 24

2. UNIÓ EUROPEA 27

2.1. Introducció 27

2.2. Previsions econòmiques 29

2.3. La política econòmica i monetària 33

2.3.1. Els programes nacionals de reformes 33

2.3.2. Anàlisi de la política monetària i l'evolució de l'euro 35

2.4. Les polítiques actives d'ocupació, de diàleg social i de protecció social 35

2.4.1. Les polítiques actives d'ocupació 35

2.4.2. El diàleg social i les relacions laborals 36

2.4.3. La protecció social 38

2.5. Les perspectives financeres 2007-2013 i la política regional 41

2.5.1. Les perspectives financeres 2007-2013 41

2.5.2. La política regional 41

3. ECONOMIA ESPANYOLA 47

3.1. Evolució econòmica 47

3.2. Els sectors productius 49

3.2.1. El sector primari 50

3.2.2. La indústria i l'energia 51

3.2.3. La construcció 51

3.2.4. Els serveis 52

3.3. La política monetària i la inflació 55
3.4. El sector públic 58
3.5. La recerca, el desenvolupament i la innovació 62

4. Les Balears: anàlisi regional i per illes 67

4.1. Introducció 67
4.2. L'economia a les Balears 68
4.2.1. El creixement de l'oferta 69
4.2.2. El creixement de la demanda 72
4.2.3. La inversió estrangera 78
4.3. Anàlisi regional per comunitats autònomes 79
4.3.1. El sector primari 82
4.3.2. La industria 82
4.3.3. La construcció 82
4.3.4. Els serveis 84
4.3.5. El creixement diferencial sectorial 84
4.4. Els preus, la renda, el consum, l'estalvi i la capacitat de finançament 86
4.4.1. Els preus 86
4.4.2. L'evolució de la renda real per càpita i de la renda familiar bruta disponible 87
4.4.3. L'anàlisi de la demanda, el consum, l'estalvi i la capacitat de finançament 90
4.5. El comportament dels excedents i la inversió privada 96

5. El sector primari 99

5.1. Introducció 99
5.2. Els recursos humans en el sector primari 101
5.3. El subsector agrari 101
5.3.1. Trets generals 102
5.3.2. L'agricultura 105
5.3.3. La ramaderia 107
5.4. El subsector forestal 107
5.5. El subsector pesquer 108

6. Sector industrial 111

6.1. Introducció 111
6.2. L'evolució de les empreses industrials 113
6.3. L'evolució de l'ocupació 114

6.4. L'evolució de les branques industrials 116
6.4.1. L'energia 116
6.4.2. Les indústries relacionades amb el sector de la construcció ... 116
6.4.3. El comerç exterior i la indústria exportadora 120
6.4.4. Les indústries relacionades amb la demanda interior de consum 120
6.5. El grau d'utilització de la capacitat productiva i la inversió 123

7. CONSTRUCCIÓ 125

7.1. Introducció 125
7.2. Els factors de producció 125
7.2.1. Els materials de construcció 126
7.2.2. L'ocupació 129
7.2.3. Els costs dels factors 129
7.3. La producció 130
7.3.1. La inversió pública 130
7.3.2. La inversió privada 131

8. TURISME 137

8.1. Introducció 137
8.2. Evolució dels principals mercats turístics internacionals competidors de les Balears 138
8.3. L'índex de posició competitiva turística de Balears (IPCTB) 140
8.4. L'evolució de les Balears en relació amb les comunitats autònomes competidores de les illes 143
8.5. La demanda turística a les Balears 144
8.5.1. El nombre de turistes arribats a les Balears 144
8.5.2. Els mitjans de transport dels turistes i la distribució per illes 145
8.5.3. El *hub* de l'aeroport de Palma i el transport aeri de baix cost 146
8.5.4. Les arribades per nacionalitats per via aèria i per illes 148
8.5.5. L'estacionalitat per mitjans de transport, per illes i per temporades 150
8.5.6. L'estada mitjana i les estades per illes 154
8.5.7. El perfil del turista 156
8.5.8. El nivell de fidelització i de satisfacció dels turistes nacionals arribats a les Balears 157
8.6. L'oferta turística a les Balears i la diversificació 157
8.6.1. La capacitat de l'oferta d'allotjament per illes 157
8.6.2. El nivell d'ocupació dels establiments turístics 159
8.6.3. La rendibilitat dels hotels a les Balears 162

8.6.4. El «tot inclòs» 162
8.6.5. L'oferta complementària 163
8.6.6. La diversificació dels productes turístics 163

8.7. Els ingressos turístics de les Balears 166
8.7.1. La despesa dels turistes per mercats d'origen 166
8.7.2. La despesa dels turistes per usos del paquet turístic 167
8.7.3. La despesa dels turistes per zones de destinació 168

8.8. L'ocupació laboral en el sector de l'hostalatge i la restauració 169

9. Comerç 173

9.1. Introducció 173

9.2. L'estructura empresarial del sector comercial 174

9.3. Els centres comercials 179

9.4. Els agregats principals del sector comercial 180
9.4.1. Grans trets del sector del comerç a les Illes Balears i a Espanya 180
9.4.2. Anàlisi del sector del comerç a les Illes Balears 182

9.5. L'evolució conjuntural del comerç al detall 188

10. Transports i comunicacions 193

10.1. Introducció 193

10.2. Els transports 193
10.2.1. El transport de viatgers 198
10.2.2. El transport de mercaderies 202
10.2.3. Altres activitats annexes al transport 207
10.2.4. Anàlisi comparativa de les branques de transport 212

10.3. Les activitats postals 212

10.4. Anàlisi de la conjuntura de l'any 2005 214
10.4.1. El transport marítim 214
10.4.2. El transport aeri 222
10.4.3. El transport terrestre 224
10.4.4. Les activitats postals 225
10.4.5. Les telecomunicacions 226

11. Institucions financeres 227

11.1. Introducció 227

11.2. Les entitats bancàries 228
11.2.1. La dimensió de la xarxa d'oficines 228

11.2.2. El servei bancari 230
11.2.3. El crèdit dels bancs, de les caixes d'estalvis i de les cooperatives de crèdit a les Balears 230
11.2.4. Els dipòsits en els bancs, en les caixes d'estalvis i en les cooperatives de crèdit a les Balears 234
11.2.5. El flux financer de les Balears 235
11.2.6. La productivitat de les entitats bancàries 236
11.3. La societat de garantia recíproca ISBA 237
11.4. El mercat de la borsa 238

12. Administracions públiques i finançament autonòmic 241

12.1. Anàlisi pressupostària 241
12.2. La comunitat autónoma 242
12.2.1. Introducció 242
12.2.2. L'àmbit del pressupost 243
12.2.3. El pressupost de l'Administració general 243
12.2.4. El deute acumulat 251
12.3. Els consells insulars 251
12.4. Els ajuntaments 258
12.5. L'Administració de l'Estat 261
Col·laboració: Noves perspectives per al finançament autonòmic arran de la reforma dels estatuts d'autonomia
José Antonio Roselló Rausell 262

13. Medi ambient 273

13.1. El territori 273
13.2. Els altres recursos naturals 276
13.2.1. L'aigua 276
13.2.2. L'energia 276
13.3. Els residus 277
13.3.1. Els residus sòlids 277
13.3.2. Les aigües residuals 278
13.4. El litoral 278
13.5. El patrimoni natural 279
13.5.1. La vegetació 279
13.5.2. La fauna 280
13.5.3. La llei per a la conservació dels espais de rellevància ambiental (LECO) 282
13.5.4. Els espais naturals protegits 284

13.6. Altres àmbits 288
13.6.1. La qualitat de l'aire 288
13.6.2. L'educació ambiental 288
13.6.3. L'agenda local 21 290

14. Societat del coneixement i de la informació 291

14.1. Introducció 291
14.2. Anàlisi del sistema d'innovació de les Illes Balears 292
14.3. Els resultats de la política d'R+D+I 297
14.3.1. Reforçar les capacitats del sistema d'innovació de les Illes Balears: potenciar els recursos humans 297
14.3.2. Fomentar la recerca científica i tecnològica en àrees temàtiques 299
14.3.3. Reforçar i articular el sistema d'innovació de les Illes Balears 299
14.3.4. Promoure la innovació a les empreses de les Illes Balears: innovació en els sectors industrials 300
14.3.5. Fomentar la cultura científica i l'interès social per la ciència, la tecnologia i la innovació 303

Capítol II. Mercat de treball i Seguretat Social 305

1. Mercat de treball 309

1.1. Panorama general de l'ocupació 309
1.1.1. Anàlisi de les dades d'afiliació a la Seguretat Social 309
1.1.2. Anàlisi de l'enquesta de població activa 319
1.1.3. Anàlisi comparada de les taxes d'activitat, d'ocupació i d'atur de les Balears i d'altres comunitats autònomes 320
1.1.4. L'índex de qualitat del treball (IQT) 327
1.1.5. Indicadors d'avaluació per a l'estratègia europea d'ocupació (EEO) 332

1.2. Anàlisi de l'ocupació 332
1.2.1. L'ocupació per situacions laborals 334
1.2.2. La temporalitat 334
1.2.3. Els ocupats i els assalariats per tipus de jornada, per sexe i per sector econòmic 337
1.2.4. L'atur, les demandes d'ocupació i les col·locacions 339
1.2.5. La contractació 342
1.2.6. L'extinció i els acomiadaments 347
1.2.7. Les accions formatives i l'ocupació 348

1.3. La negociació col·lectiva 350
1.3.1. Anàlisi comparada de les Balears en relació amb Espanya 350
1.3.2. La negociació col·lectiva a les Illes Balears 352
1.4. L'evolució de l'activitat del TAMIB 358
1.5. La seguretat i la salut laboral 361
1.5.1. Introducció 361
1.5.2. El marc normatiu de la prevenció de riscs laborals 361
1.5.3. L'activitat administrativa pública en la prevenció de riscs laborals 362
1.5.4. L'activitat privada en la prevenció de riscs laborals 366
1.5.5. La negociació col·lectiva i la prevenció de riscs laborals 372
1.5.6. La sinistralitat laboral 373

2. Seguretat Social 381

2.1. Introducció 381
2.2. La recaptació de la Seguretat Social 381
2.3. Les despeses de la Seguretat Social 383
2.3.1. Anàlisi comparativa de les pensions contributives per comunitats autònomes, per províncies i per municipis de les Balears 384
2.3.2. Anàlisi de les pensions contributives segons els diferents règims 392
2.3.3. Anàlisi dels subsidis 399
2.4. La protecció per atur 399

Capítol III. Qualitat de vida i protecció social 403

1. Benestar econòmic i distribució de la renda 411

1.1. Introducció 411
1.2. El nivell de consum privat 414
1.3. Distribució de la renda 416
1.4. La pobresa relativa a les Illes Balears 419

2. Demografia i llar 423

2.1. La dinàmica actual de la població 423
2.2. Els components de la dinàmica demográfica 429
2.2.1. La natalitat i la fecunditat 431
2.2.2. La nupcialitat i la divorcialitat 435

2.2.3. La mortalitat 438
2.2.4. Les migracions 443
2.3. La conciliació entre la vida familiar i la laboral 449

3. Salut i serveis sanitaris 459

3.1. Panorama de la salut 459
3.1.1. La mortalitat 459
3.1.2. La morbiditat 461
3.1.3. Els accidents 464
3.1.4. La sida 464
3.1.5. Les interrupcions voluntàries de l'embaràs 464
3.1.6. Les malalties de declaració obligatoria 464
3.2. Els serveis sanitaris 465
3.2.1. La legislació, la normativa i les noves polítiques de salut 465
3.2.2. El finançament de la salut 466
3.2.3. L'assegurança sanitaria 469
3.2.4. Els recursos assistencials 470
3.2.5. L'activitat asistencial 475

4. Educació 483

4.1. El sistema escolar de les Illes Balears 483
4.1.1. La situació educativa a les Illes Balears 483
4.1.2. L'escolarització de l'alumnat estranger 491
4.1.3. El treball legislatiu de la comunitat autònoma de les Illes Balears 496
4.2. El sistema universitari de les Illes Balears 499
4.2.1. Introducció 499
4.2.2. La situació universitària a les Illes Balears: característiques 503

5. Cultura 523

5.1. Els pressuposts 523
5.2. Les arts plàstiques 524
5.2.1. La programació institucional, les fundacions i els museus 524
5.2.2. La programació comercial 526
5.3. La música 526
5.3.1. Els festivals 526
5.3.2. «Un hivern a Mallorca» 527
5.3.3. La Fundació «La Caixa» 527
5.3.4. La Fundació «Sa Nostra» 527

5.3.5. Les discogràfiques 528
5.3.6. La fira del disc 528
5.4. L'edició 528
5.5. El teatre 529
5.5.1. L'activitat als teatres i als auditoris 529
5.5.2. La projecció exterior 530
5.6. El cinema 530
5.6.1. Els festivals de cinema 530
5.6.2. El cinema comercial 530
5.6.3. El cinema promocionat per les fundacions 531
5.7. Els mitjans de comunicació 531
5.7.1. Els mitjans de comunicació escrits 532
5.7.2. La ràdio 533
5.7.3. La televisió 534
5.8. Les biblioteques 534

6. Habitatge 537

6.1. El pla estatal 2005-2008 537
6.2. L'evolució de l'habitatge a les Illes Balears 539
6.3. El I Pla de l'Habitatge de les Illes Balears 2005-2008, la Hipoteca Jove i l'Habitatge Palma 544

7. Justícia i arbitratge 549

7.1. Introducció 549
7.2. Els jutjats i els tribunals 551
7.2.1. El Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears 552
7.2.2. L'Audiència Provincial 552
7.2.3. El Tribunal del Jurat 552
7.2.4. El Partit Judicial de Palma 552
7.2.5. El Partit Judicial d'Inca 555
7.2.6. El Partit Judicial de Manacor 555
7.2.7. El Partit Judicial d'Eivissa 555
7.2.8. El Partit Judicial de Maó 555
7.2.9. El Partit Judicial de Ciutadella 555
7.3. La Fiscalia 556
7.3.1. L'àmbit penal 556
7.3.2. Els judicis ràpids 558
7.3.3. La vigilància penitenciària 558

7.3.4. La jurisdicció de menors 558
7.3.5. La comissió d'assistència jurídica gratuïta 559
7.3.6. L'activitat de la fiscalia 559

7.4. L'arbitratge 559
7.4.1. La Direcció General de Consum 559
7.4.2. La Direcció General de Transports 560
7.4.3. La Cambra de Comerç 560

8. Economia Social i Solidària 561

8.1. Els productors de mercat 561
8.1.1. Les cooperatives 561
8.1.2. Les societats laborals 564
8.1.3. Les confraries de pescadors 568
8.1.4. L'ocupació registrada 568

8.2. Les institucions financeres socials 570
8.2.1. L'estalvi ètic 570
8.2.2. El Mont de Pietat de les Balears 571
8.2.3. La Caixa Rural 572
8.2.4. L'obra social de les caixes d'estalvi 572

8.3. Els asseguradors de l'economia social 573

8.4. Les iniciatives de responsabilitat social de les empreses 574

8.5. L'economia solidaria 574
8.5.1. Les iniciatives de Comerç Just 575
8.5.2. Les iniciatives mediambientals i d'inserció sociolaboral 575
8.5.3. Les iniciatives laborals d'integració de persones amb discapacitat 576
8.5.4. Les iniciatives de caràcter humanitari 577
8.5.5. La xarxa d'economia alternativa i solidària (REAS) 577
8.5.6. El fons de cooperació i solidaritat 578

9. Necessitats i serveis socials. Les organitzacions associatives 581

9.1. Introducció 581

9.2. Els serveis socials a les Illes Balears: principals suficiències i insuficiències 583

9.3. La joventut 583
9.3.1. La dimensió demogràfica del col·lectiu dels joves 583
9.3.2. La formació 584
9.3.3. El treball 585
9.3.4. Els processos d'emancipació 586

9.3.5. La salut i la sexualitat 586
9.3.6. L'oci 587
9.3.7. La identitat 588
9.3.8. La mobilitat 590
9.3.9. Els grups de joves en situació vulnerable 591
9.3.10. La desigualtat de gènere 591
9.3.11. L'ús de les noves tecnologies 592

9.4. La infància i la família 593
9.4.1. Mallorca 593
9.4.2. Menorca 597
9.4.3. Eivissa i Formentera 600

9.5. Les persones amb discapacitat 602
9.5.1. La Conselleria de Presidència i Esports. Direcció General de Serveis Socials 602
9.5.2. La Conselleria de Treball i Formació. Servei d'orientació de les Illes Balears 612
9.5.3. L'Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca (ISSEM) 614

9.6. La immigració 616
9.6.1. El marc legislatiu actual 617
9.6.2. El procés de regularització 618
9.6.3. La dualització dels estrangers en el mercat de treball 619
9.6.4. La integració i els programes socials 620

9. 7. Les organitzacions associatives 622
9.7.1. El dret d'associació al nostre país 623
9.7.2. L'evolució de les associacions registrades 623
9.7.3. Les associacions juvenils 624
9.7.4. Les associacions d'immigrants 624

CAPÍTOL I

Panorama econòmic

RESUM

A. L'ECONOMIA MUNDIAL

El fort creixement real del comerç exterior al llarg del quadrienni 2002-2005 es troba a la base de la recuperació econòmica mundial. Entre els factors que han possibilitat que s'hagin recuperat el comerç mundial i el creixement econòmic cal esmentar l'acomodació de les polítiques monetàries i fiscals per tal de consolidar la recuperació del cicle econòmic, amb tipus d'interès reals baixos, amb dèficits públics relativament alts en algunes de les principals economies occidentals i amb la reactivació dels principals mercats borsaris internacionals. Aquesta recuperació econòmica mundial pivota entorn de l'economia dels Estats Units d'Amèrica, com a gran mercat mundial de consum i com a veritable locomotora de la demanda neta mundial, la qual genera feina, ocupació i reactivació econòmica en la resta de l'economia al món.

La contrapartida d'aquest fort creixement de la demanda de consum per part dels residents als Estats Units és l'enorme dèficit comercial d'aquest país, que s'estima en uns vuit-cents mil milions de dòlars, xifra que equival a més del 7,5% del seu PIB i al 8% del comerç mundial de mercaderies. En contrapartida, els saldos són positius per a Alemanya (el 4,5% del PIB), per al Japó (el 6% del PIB) i per a la Xina (el 5,5% del PIB), si bé amb l'agreujament que, de cada vegada més, el dèficit comercial dels Estats Units es concentra a la Xina, que ara representa ja una quarta part del total. Això representa per als Estats Units la necessitat de trobar diàriament en els mercats internacionals més de dos mil milions de dòlars diaris de finançament internacional, que en bona part surten de les compres de bons i accions a aquest país procedents de la Xina i dels països exportadors de petroli.

El Fons Monetari Internacional (FMI) aposta perquè aquest entorn favorable es mantengui amb vista als anys 2006 i 2007, amb taxes de creixement semblants a les del 2004, que són entorn del 4,8% per a l'economia mundial. Aquestes previsions de creixement s'han de prendre amb una certa prevenció, ja que en general continuen subsistint motius d'incertesa que poden fer decantar la balança de riscs cap al costat d'un deteriorament progressiu de la situació. D'aquests motius, l'FMI en destaca els següents: els preus del petroli; l'acabament d'un cicle de tipus d'interès baixos, que ha respost a unes polítiques monetàries molt expansives; l'augment dels desequilibris mundials —ja que no és fàcil conjugar una devaluació pactada del dòlar amb una revalorització de les monedes dels principals països exportadors asiàtics i dels exportadors de petroli—, i per la pandèmia de la grip aviària, atenent-ne el potencial efecte desestabilitzador del comerç mundial, per les incerteses geopolítiques, i, per la dificultat de tirar endavant la Ronda Doha per a la liberalització del comerç mundial.

L'any 2005 a la zona euro es va produir una certa desacceleració en el creixement, que va disminuir del 2,0% a l'1,3%. La previsió de creixement per al 2006 és del 2,1% i per al 2007, de l'1,8%. La taxa de creixement de la inflació a la zona euro s'ha situat en l'1,9%. L'objectiu del Banc Central Europeu (BCE) a mitjà termini és mantenir la taxa de creixement de la inflació entorn del 2% anual, però, atès que les expectatives de creixement de la inflació s'han disparat pels preus de l'energia, s'ha produït un canvi important en l'orientació de la política monetària de la zona euro, ja que el BCE va decidir modificar a l'alça els tipus d'interès, els quals havien restat inalterats en els darrers dos anys i mig. Amb tot, l'euro només s'ha apreciat enfront del dòlar el 0,1% al llarg del 2005, mentre que el 2004 ho va fer el 9,9%.

Les perspectives financeres per al període 2007-2013 que acordà el Consell Europeu de la Unió Europea del desembre de l'any 2005 situen el pressupost comunitari en els 862,4 mil milions d'euros, amb una distribució funcional que confirma les cinc grans partides de despesa, que són les següents: 1) creixement sostenible, que atén les despeses associades a la consecució dels objectius de l'Estratègia de Lisboa, les quals representen el 44% del total del pressupost; 2) preservació i gestió dels recursos naturals, que en representen el 43%; 3) ciutadania, llibertat, seguretat i justícia, amb l'1,2%; 4) la Unió Europea com a actor global, amb el 5,8%, i 5) administració i compensacions, amb l'altre 6%.

Espanya ha estat el país de la Unió Europea dels Quinze que més s'ha beneficiat, en termes absoluts, de la política regional comunitària. Es calcula que per al període 2007-2013 el volum d'ajudes estructurals arribarà —en euros constants del 2004— a uns 4.600 milions anuals. Les estimacions més solvents consideren que, com a mitjana anual, les ajudes estructurals han permès créixer 0,4 punts percentuals per sobre del que s'hauria crescut sense aquestes ajudes. També s'ha estimat que les ajudes programades per al període 2007-2013 suposaran un creixement addicional de 0,2 dècimes percentuals per any.

B. L'economia espanyola

L'any 2005 els resultats de l'economia espanyola marquen una continuació de l'acceleració que va començar el 2003. Aquests resultats s'obtenen gràcies a la fortalesa de la demanda interna, que va tancar l'exercici amb un creixement del 4,4%, 1,8 punts per sobre del que experimentà el 2004. També és important la recuperació de la formació bruta de capital (7,2%) i, més concretament, de la inversió en béns d'equip, que es va tancar amb un creixement mitjà anual del 9,5%. D'altra banda, la inversió en construcció es va mantenir en unes taxes de creixement elevades (6,0%), encara que similars als exercicis anteriors. L'increment de les importacions, sumada a la tendència a l'estancament de les exportacions, ha provocat per vuitè any consecutiu una aportació negativa del sector exterior al creixement, de manera que se supera lleugerament el creixement de l'any 2004. També podem parlar de recuperació econòmica quant a l'evolució del mercat de treball, ja que la taxa d'atur es va reduir 1,8 punts, fins a arribar al 9,2%. D'altra banda, l'ocupació augmentà el 4,8%, quasi un punt més que l'any anterior. Els comptes de les administracions públiques, per primera vegada en molts d'anys, tancaren el 2005 amb superàvit, que arribà a la magnitud de 9.933 milions d'euros en termes de comptabilitat nacional, la qual cosa representa l'1,1% del producte interior brut (PIB).

Pel que fa al turisme, el començament de la recuperació econòmica a la Unió Europea, la inestabilitat produïda en algunes de les principals destinacions competidores en el segment de «sol i platja», i el dinamisme que seguí mostrant la demanda interna, són les causes que han afavorit un bon comportament del sector turístic l'any 2005. D'aquesta manera, Espanya es consolida com la segona potència mundial, en superar els discrets resultats de l'any 2004. Així mateix, l'any 2004 la despesa en recerca i desenvolupament (R+D) fou de l'1,07% del PIB, per sota de la mitjana de la UE-25, que arribà a l'1,9% del PIB, i a gran distància del nivell que es fixa en l'Estratègia de Lisboa com a objectiu per al 2010, que és del 3,0% del PIB. A pesar de l'increment de la despesa en R+D empresarial dels darrers anys, el mateix Programa nacional de reformes reconeix que els problemes del sistema nacional d'innovació són el dèficit tecnològic de les empreses, l'escàs desenvolupament de coneixement propi i de les inversions, i la falta d'aprofitament per part del sector privat del coneixement que generen els centres públics de recerca.

C. L'ECONOMIA BALEAR

Segons els butlletins de conjuntura econòmica de la Direcció General d'Economia del Govern de les Illes Balears el creixement de l'economia balear el 2005 va ser del 2,2%, amb una recuperació de 0,7 punts percentuals respecte del 2004. Aquest creixement és 1,2 punts percentuals per sota de l'espanyol, però és superior en 0,9 punts percentuals al de la zona euro.

C.1. Anàlisi de l'oferta

Per sectors econòmics, el **sector primari** té una estimació de creixement per al 2005 d'un 2,1%, amb una pèrdua de -3,2 punts percentuals respecte de l'any passat, amb una producció final del valor afegit brut (VAB) a cost dels factors de 346,88 milions d'euros, el 89,68% dels quals correspon al subsector agrari i ramader; el 4,50%, al subsector forestal, i la resta, el 5,82%, al subsector pesquer. Les evolucions foren positives per al subsector agrícola, però negatives per als restants subsectors de la ramaderia, per al forestal i per al pesquer, la qual cosa, s'explica pel distint comportament de les subvencions d'explotació.

El **sector de la indústria i energia** creix l'1,2% l'any 2005, amb un petit guany percentual de tres dècimes respecte de l'any anterior a causa d'una major demanda interna, del manteniment de les exportacions i de la recuperació de la construcció. Si es té en compte el nombre de treballadors del sector industrial en règim d'alta laboral a la Seguretat Social a les Illes Balears, va créixer un moderat 0,6% —en concret, 188 persones—, de manera que la productivitat augmenta l'1,4%. Aquest creixement de la productivitat ve motivat per una millor reassignació dels recursos productius, fet forçat per la creixent competència dels mercats en una economia cada vegada més globalitzada, la qual cosa ha comportat que durant l'any 2005 el nombre d'empreses industrials a les Balears hagi descendit un -1,9%, en passar de les 5.525 empreses a les 5.415. Tan sols quatre grups han crescut en termes de nombre d'empreses: el paper, l'edició i les arts gràfiques (1,95%); la metal·lúrgia i la fabricació de productes metàl·lics (1,05%); el material de transport (3,72%), i l'energia i l'aigua (1,75%). En termes de la facturació de l'energia elèctrica per usos, s'observa que l'any 2005 presenta un major dinamisme que el 2004, ja que té una taxa de creixement del 4,5% (1,09 punts superior a l'any anterior). Es pot estimar que el conjunt de les indústries relacionades més directament amb el sector de la construcció (l'extracció de minerals no metàl·lics ni energètics, la fabricació de productes minerals no metàl·lics, i les indústries de la fusta —tret dels mobles—, la cistelleria i l'esparteria) varen generar 5.283 persones ocupades, és a dir, el 16,9% del total del sector industrial. Les indústries de l'alimentació varen generar 5.371 ocupacions directes, la qual cosa significa el 17,2% de l'ocupació industrial i, juntament amb les indústries lligades a la construcció i les indústries exportadores, representa una de les principals especialitzacions productives del sector industrial a les Illes Balears.

El **sector de la construcció** creix el 2,3%, amb un guany percentual de nou dècimes respecte de l'any anterior, que s'explica per la major estabilitat jurídica, pels increments en el preu de l'habitatge, per l'augment de la població, pels baixos tipus d'interès, i per la millora de les infraestructures socials i de transport. Així, l'any 2005, per primera vegada des de l'any 2001, l'indicador global d'activitat —índex que mesura l'evolució del sector a través del comportament de les vendes de ciment i de la mà d'obra ocupada— va ser positiu. L'índex per al 2005 es va estimar en una taxa positiva del 2,4%, enfront dels índexs negatius dels anys 2002 (-3,2%), 2003 (-7,9%) i 2004

(-1,8%). Les dades de la Seguretat Social registraren un 9,1% més de treballadors que l'any 2004. Així mateix, és important remarcar que la població immigrant constitueix un important col·lectiu en el mercat laboral del sector. Quant a l'atur, es va reduir el 7,3% respecte de l'any 2004: el nombre mitjà d'aturats l'any 2005 es va situar en les 5.220 persones, enfront de les 5.634 de l'any 2004.

Des de l'any 2000, però sobretot a partir de l'any 2003, la licitació pública havia augmentat de manera molt ràpida (amb creixements per sobre del 48%) i, a més, havia anat guanyant pes en el sector, però el 2005 es produeix un canvi de tendència. Aquest any s'arribà als 599,42 milions d'euros, enfront dels 931,65 milions d'euros de l'any 2004, la qual cosa suposa un 35,7% menys. La reducció en la licitació pública bàsicament va ser conseqüència de la minoració d'inversions per part de l'administració autònoma, que va passar de finançar 474,5 milions d'euros l'any 2004 a 267,0 milions d'euros el 2005, fet que representa un 43,7% menys. Per àmbits geogràfics, la inversió pública de les Illes Balears, mesurada en taxes de variació, es va situar en el penúltim lloc del rànquing per comunitats autònomes, només per darrere d'Astúries (-50,0%), i per sota de la mitjana nacional (que es va incrementar el 24,9%). Quant a la inversió privada, l'any 2005 va continuar molt dinàmica, encara que no s'arriben a les taxes de l'any 2004: es varen visar un 5,9% menys d'obres que l'any anterior. No obstant això, l'any 2005 els habitatges visats varen augmentar un 3,6% per al conjunt balear. Un dels indicadors avançats del sector és el nombre d'habitatges la construcció dels quals s'ha iniciat el mateix any: l'any 2005 hi hagué un augment proper al 14%, i es va arribar als 11.275 habitatges, enfront dels 9.900 de l'any anterior.

Finalment, el **sector serveis** creix el 2,3%, la qual cosa representa un guany percentual de vuit dècimes en relació amb l'any passat, a remolc de la demanda dels residents i dels no residents. Les activitats principals del sector serveis a les Illes Balears són les següents: el turisme, el comerç, els transports i les comunicacions, les institucions financeres i les administracions públiques.

El turisme

Es pot considerar que el conjunt total de turistes que visiten les destinacions principals de «sol i platja» competidores de les Balears, incloent-hi Espanya —Turquia, Tunísia, Egipte, el Marroc, Croàcia, Bulgària, Grècia, Itàlia, la República Dominicana, Cuba, Puerto Rico, Mèxic, el Brasil, Costa Rica, Tailàndia, Indonèsia i Malàisia—, per a l'any 2004 (darrer any de què disposam d'informació completa i homogènia per a totes les destinacions) són de 220,7 milions de turistes. Respecte d'aquest total, les Balears representen una quota de mercat del 5,2%. En termes d'ingressos, les dades són de 177,2 milions de dòlars, amb una quota relativa corresponent a les Illes del 2,7%. Aquesta menor participació relativa de les Illes en els ingressos es deu al fet que la despesa mitjana per turista a les Illes és inferior a la mitjana internacional. El càlcul de l'índex de posició competitiva turística (IPCTB) de les Balears en els preus pondera per a aquestes destinacions les evolucions relatives que presenten pel que fa als tipus de canvi i a les taxes d'inflació per comparació a les Illes Balears. L'IPCTB mostra una recuperació de la competitivitat de les Illes en els preus, ja que des del primer trimestre del 2004 fins al tercer trimestre del 2005 s'estima que la competitivitat es recupera un 4,5%. Aquesta circumstància s'explica per una devaluació ponderada del tipus de canvi de l'euro/dòlar del 3,9%, així com per una lleugera millora en la ponderació relativa del nivell de preus, que és del 0,58%. Pel conjunt de l'exercici 2005 el guany de competitivitat és d'un 1,1%.

Amb relació a l'evolució de les Illes Balears respecte de les comunitats autònomes que són competidores en el segment del turisme de «sol i platja» (Illes Canàries, Andalusia, Catalunya i Comunitat Valenciana), es pot afirmar que la nostra és la comunitat autònoma on més augmenta el nombre d'estades l'any 2005, amb un 4,3%, seguida de Catalunya, amb un 3,1%. A la resta de comunitats autònomes el creixement és per sota de la mitjana espanyola (-0,4%): així, a Andalusia és d'un -7%; a la Comunitat Valenciana, d'un -5,2%, i a les Canàries, d'un -0,6%. Les Balears varen sumar un total d'11.626.200 turistes, xifra que representa un augment del 3,4% per comparació al 2004. Aquest nombre suposa, així mateix, un màxim històric i supera en un 0,8% el màxim que s'aconseguí l'any 2000, que va ser d'11.096.500 turistes.

Les arribades d'estrangers varen totalitzar 9.362.900 persones, amb un augment de l'1,2%, mentre que els espanyols en varen sumar 2.263.200, amb un augment del 13,5%. El total d'arribades i sortides de Palma del trànsit d'aeroport de connexió o *hub* va sumar 3,6 milions de passatgers, amb un increment respecte del 2004 del 25,5%. Pel que fa referència als vols de «baix cost» o de «baix preu», cal remarcar que al llarg de l'any 2005 han arribat als onze milions de passatgers, que entren i surten, amb un creixement del 14,2% i una quota de mercat del 44,9%. L'anàlisi de les arribades per nacionalitats i per via aèria mostra que el turisme alemany, amb 3,76 milions de turistes, va augmentar un 6,8% i se situa com a líder, amb el 33,6% del total. El turisme britànic, amb 3,3 milions, experimenta, en canvi, un descens del -4,4% i passa a representar el 29,8%. El tercer mercat per via aèria són els espanyols, que comptabilitzen 1,9 milions, creixen un 16,3% i representen el 17,1%.

El 2005 l'estacionalitat es manté pràcticament igual, amb una variació positiva d'una dècima. L'estada mitjana és d'11,1 dies i s'ha incrementat 0,2 dies (un 1,83%). El total d'estades és de 117,8 milions, el 65,7% de les quals s'ha registrat en establiments hotelers, amb una pèrdua en relació amb l'any 2004 de tres punts percentuals. En canvi, augmenten la participació en el total d'estades els apartaments turístics i els habitatges llogats, que creixen el 27% (1,6 punts més), i també els apartaments i els habitatges en propietat, amb un augment del 25% (1,8 punts més).

Les Illes Balears disposen de 423.112 places reglades i és notable la progressiva pèrdua de quota de les categories inferiors, en favor de les superiors, en els darrers anys. Igualment, la mitjana del nombre de places per establiment representa una millora en els darrers deu anys, amb un increment del 27%. Segons l'enquesta de clima turístic empresarial, que elabora Exceltur, la millora del grau d'ocupació dels establiments hotelers (sense apartaments) i la del nivell de preus en la temporada alta han permès un augment lleuger del nivell de beneficis, segons es desprèn de l'opinió que expressen els directius hotelers. Alternativament, també es poden tenir en compte les dades del novè estudi que Ernst&Young prepara sobre els indicadors econòmics de la indústria hotelera espanyola. Segons aquestes dades, els hotels de tres estrelles a les Illes mantenen estables les rendibilitats, mentre que els de quatre estrelles o de cinc la milloren des de l'any 2002. El total de la despesa turística aconsegueix un valor de 10.429,9 milions d'euros, amb un creixement del 6,2%: el 84,5% d'aquesta quantitat (8.810,0 milions d'euros) correspon al turisme estranger, que creix el 5,4%, i la resta, al turisme nacional, amb un pes del 15,5% (1.619,9 milions d'euros) i un creixement del 10,6%. Finalment, l'ocupació total en la mitjana anual va arribar a les 70.249 persones, amb un augment del 2,5%, 57,9 mil de les quals corresponen a assalariats (el 82,5%), amb un creixement del 3%, i 12,3 mil, a autònoms (el 17,5%), que creixen el 0,7%. Per trimestres, l'estacionalitat de l'ocupació (la diferència entre la punta trimestral màxima i la mínima) es pot estimar en les 55,9 mil persones.

El comerç

L'any 2005 hi havia a les Illes Balears 20.477 empreses del sector del comerç, és a dir, el 23,53% del total d'empreses, de manera que es dóna una disminució del 5,5% respecte de l'any 2004. El 70% d'aquestes empreses es dedicaven al comerç al detall; el 21%, al comerç a l'engròs, i el 9% a vendre, mantenir i reparar vehicles. Si ens fixam en l'evolució conjuntural del sector, podem comprovar que a les Illes Balears les vendes del comerç al detall varen créixer durant el 2005 un 3,29%; això és 2,4 punts menys que el 2004, a un ritme lleugerament inferior respecte del conjunt de l'Estat espanyol (4,42%). L'ocupació en el comerç al detall es va incrementar al llarg de l'any l'1,06%, més de mig punt per sota del nivell de l'Estat espanyol, on l'ocupació va augmentar l'1,62%. D'altra banda, la inflació en el sector del comerç al detall s'estima que va ser l'any 2005 del 3%, dues dècimes més baixa que la inflació a l'Estat espanyol.

Els transports i les comunicacions

Amb relació a l'activitat conjuntural de l'any 2005, es destaca la recuperació de l'activitat del transport de passatgers per via marítima en règim de cabotatge i en règim de creuer turístic, amb un augment del 8,9%. Així mateix, el transport aeri va augmentar prop del 3%. D'altra banda, el transport terrestre per carretera i el transport per ferrocarril varen créixer el 7,6%, i els serveis postals, el 3,1%. Pel que fa a comunicacions, convé esmentar el creixement de la telefonia mòbil, amb el 14,3%, mentre que la telefonia fixa descendeix el 7%.

Les institucions financeres

Malgrat el gir alcista del tipus d'interès del Banc Central Europeu al final de l'any, les entitats bancàries han seguit la tendència registrada en els darrers exercicis d'incrementar el volum de crèdits concedits (un 24,2%), de manera que se situen en els 29.564 milions d'euros. Si bé són diferents els elements que contribueixen a explicar aquesta realitat, un factor clau és la situació que marca l'activitat immobiliària, que es caracteritza en els darrers anys per una creixent demanda de garanties hipotecàries. Així, amb les dades del mes de desembre del 2005, les Balears són la comunitat autònoma amb un major nombre de finques amb hipoteques constituïdes per cada cent mil habitants (7.089 hipoteques). Altrament, les Illes són la comunitat autònoma que presenta relativament un major volum de crèdits en relació amb els dipòsits. Cal subratllar que les caixes d'estalvis han consolidat el lideratge, tant en la concessió de crèdits com en la captació de dipòsits.

Les Balears es caracteritzen per un elevat grau de bancarització, i són, després de La Rioja i d'Aragó, la comunitat autònoma amb una menor proporció d'habitants per oficina. A pesar que les oficines bancàries que operen a les Illes presenten un menor grau de productivitat que en l'àmbit nacional, tant en la concessió de crèdits com en la captació de dipòsits, s'han esdevingut millores considerables en la productivitat de l'oficina bancària a les Balears, de manera que concedeix, per terme mitjà, 4.590 milers d'euros més en concepte de crèdits l'any 2005 que el 2004 i capta 137,92 milers d'euros més per al mateix període de temps en forma de dipòsits.

Les administracions públiques

El total del consum públic a les Balears (els salaris més les compres de béns i serveis) va arribar als 2.808,1 milions d'euros, la qual cosa representa l'11,9% de la renda interior bruta a preus de mercat (RIB p. m.) (4,6 punts per sota del nivell estatal) i el nivell de consum públic més baix per al conjunt de les comunitats autònomes. En contrapartida, l'estalvi públic va ser de 4.426,9 milions d'euros, mentre que la inversió pública es va situar en els 551,5 milions d'euros, de manera que es generà una capacitat de finançament per al conjunt de les administracions públiques (l'estatal, l'autonòmica, la insular i la local) de 3.875,4 milions d'euros, equivalent al 20,7% de la RIP p. m., que és el percentatge més alt en el conjunt de les comunitats autònomes.

Els pressuposts generals de l'Administració general de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'any 2005 són de 2.587,78 milions d'euros (431.279 milions de pessetes), xifra que suposà un increment del 39,2%. Quant a les administracions insulars, el pressupost agregat dels tres consells insulars l'any 2005 s'incrementà el 10,16%, en superar els 350 milions d'euros (58.331 milions de pessetes). Comparativament, els consells insulars de Mallorca i de Menorca presenten increments del 12,50% i del 15,31%, respectivament. No obstant això, el Consell Insular d'Eivissa i Formentera presenta una evolució lleugerament negativa d'un -1,11%. Amb referència al pressupost dels ajuntaments de la comunitat autònoma, el volum total de l'exercici 2005 superà per primera vegada la barrera dels mil milions d'euros (1.040,71 milions d'euros).

El deute acumulat de les Illes Balears durant l'any 2005 va ser de 1.536 milions d'euros, un 64,1% superior al de l'any anterior. Aquesta quantitat representa el 2,74% del deute total de les comunitats autònomes espanyoles. Cal dir que aquesta quantitat representa el 6,8% del PIB regional —només se'n situen per sobre València (11,5%), Catalunya (7,8%) i Galícia (7,4%)—, amb un increment de 3,6 punts respecte de l'any 2000, quan era el quart percentatge més baix de l'Estat. El nivell d'endeutament per habitant es va incrementar en relació amb l'exercici precedent, ja que l'any 2004 va ser de 980,06 euros i l'any 2005 arriba als 1.562,35 euros, amb una variació del 59,4%. Només són per sobre d'aquestes xifres València, Catalunya i Madrid. D'alta banda, la recaptació tributària que ha obtingut la Delegació Especial d'Hisenda arribà el 2005 als 2.392 milions d'euros, amb un increment del 14,9% per comparació a l'any 2004.

C.2. Anàlisi de la demanda

Pel que fa als diferents components de la demanda final, la **demanda final del consum dels residents** creix en termes reals el 2%, amb un guany percentual de quatre dècimes percentuals en relació amb l'any passat. La confiança dels consumidors augmenta l'1,5%, i el percentatge de les llars que no tenen dificultats per arribar a final de mes d'acord amb els ingressos nets mensuals descendeix el -3,6%. La **demanda final de consum dels no residents o despesa turística** ha ascendit fins als 10.430,3 milions d'euros, amb un creixement del 6,2% respecte de l'any 2004. La **demanda final d'inversió** creix el 3,3%, 2,3 punts percentuals més que l'any passat.

Amb relació el **comerç exterior per duanes**, el resultat del saldo comercial, una vegada excloses les partides distorsionadores, passà d'un dèficit de 172.204 milers d'euros l'any 2004 als 308.041 milers d'euros el 2005: el dèficit es va incrementar el 78,9%. Aquest augment va ser degut al comportament dels combustibles minerals. Les partides que registraren superàvits

comercials varen ser el calçat, amb 103.745 milers d'euros; les de material de transport, amb un saldo de 83.473 milers d'euros, i els productes d'indústries químiques i derivats, amb 8.963 milers d'euros.

La **inversió estrangera** va augmentar el 63,3% el 2005, fins a arribar als 186,1 milions d'euros. El principal sector receptor de la inversió estrangera és el constituït per les activitats immobiliàries i els serveis, que, amb 124,8 milions d'euros, absorbeix el 67,1% del total i creix el 30,7%. El segueix, per ordre d'importància, l'hoteleria, que, amb 48,6 milions d'euros, representa el 26,1% del total i creix un 783,6%. Per tant, aquestes dues activitats signifiquen més del 93% del total de la inversió estrangera.

C.3. Anàlisi de la inflació, de la renda i dels fluxes de finançament

La **inflació** valorada per la via de l'índex de preus de consum (IPC) va ser del 3,1% —en termes de variació anual— a les Illes Balears, 0,3 punts percentuals per sota de la mitjana espanyola. És, emperò, 1,2 punts per sobre de la que presenta la Unió Europea dels Quinze, la qual cosa reflecteix una pèrdua de competitivitat en relació als països europeus per a tots els béns i serveis que són oferts des de Balears.

Les Illes Balears presenten un nivell de vida alt i, en termes de **PIB regional per habitant o renda per càpita**, aquest fet es confirma, ja que ocupen la cinquena plaça, amb un índex 111,78 respecte d'Espanya (100) de 111,78, per darrere del País Basc, Madrid, Navarra i Catalunya. Per comparació a l'any 2000 hem perdut -11,1 punts, fet que es pot explicar, inicialment, perquè la renda regional ha crescut menys que la mitjana espanyola, mentre que la població experimenta un dels creixements regionals més importants per comunitats autònomes. Si es té en compte el concepte de renda familiar bruta disponible per càpita corregida pel poder de compra, les Balears milloren la posició relativa, si es compara amb l'indicador de la renda per càpita, i ocupen la quarta posició dins el conjunt de comunitats autònomes, amb un índex 113,66 respecte d'Espanya (100) de 113,66, per darrere del País Basc, Navarra i Madrid, encara que avancen Catalunya en aquesta classificació.

Aquest elevat nivell de renda per càpita explica que les Balears presentin uns elevats nivells d'**estalvi regional** i de **capacitat de finançament**. En el cas de les Illes, per l'any 2004 es pot comprovar que la capacitat de finançament de 1.969 milions d'euros és deguda exclusivament al sector públic, amb 3.875,40 milions d'euros, ja que el sector privat es troba en una situació de necessitat de finançament per un valor de -1.906,4 milions d'euros. Altrament, les dades aclareixen que les Illes Balears són la comunitat autònoma que presenta el percentatge respecte del PIB més alt quant a la capacitat de finançament del sector públic de totes les comunitats autònomes: com a mitjana, per al conjunt del quinquenni 2000-2004 és del 18,6%.

D. Principals accions del govern en el camp del medi ambient i de la societat del coneixement i de la informació

Com a camps d'actuació es destaquen, entre d'altres, el medi ambient, per tal de consolidar les polítiques de sostenibilitat, i també l'impuls de la societat del coneixement i de la informació, com a principal eina modernitzadora de l'entramat productiu i social de les Illes Balears.

Amb relació al medi ambient i a l'ordenació del territori, es pot destacar que el Pla territorial d'Eivissa i Formentera fou aprovat definitivament pel Ple del Consell Insular el 21 de març del 2005. D'altra banda, és important assenyalar que s'ha publicat la Llei 5/2005, de 26 de maig, per a la conservació dels espais de rellevància ambiental, la qual té per objecte establir el règim jurídic general per declarar, protegir, conservar, restaurar, millorar i gestionar adequadament els espais de rellevància ambiental de les Illes Balears. Així mateix, s'ha d'esmentar l'Acord del Consell de Govern de 18 de març per iniciar el procediment d'elaboració del Pla d'ordenació dels recursos naturals (PORN) de la serra de Tramuntana.

Quant a la societat del coneixement i de la informació, és prou conegut que la situació de les Balears és manifestament millorable. L'any 2004 la despesa total en activitats de recerca i desenvolupament (R+D) va arribar als 54,7 milions d'euros, quantitat que comporta un augment del 18% respecte de l'any 2003. Aquesta xifra representa un percentatge del 0,61% enfront del total espanyol. Aquesta xifra de despesa en R+D representa una proporció del 0,28% del PIB, mentre que la mitjana espanyola és de l'1,12%, lluny encara de l'objectiu de l'Estratègia de Lisboa, que és del 3%. La distribució de la despesa en R+D per sectors d'execució revela el paper important que encara té l'entorn científic (en el qual s'inclouen tant la Universitat de les Illes Balears com els centres de recerca). Aquesta despesa ha augmentat el 66%, si es compara amb les dades de l'any 2003, any que va ser del 14,9%. Pel que fa a l'esforç del sector empresarial a les Illes Balears, continua sent reduït per mor de l'estructura productiva regional, és a dir, a causa de l'escàs pes del sector industrial i de serveis de telecomunicacions, que són els que fan l'esforç majoritari en activitats de recerca, desenvolupament i innovació (R+D+I) al conjunt de l'Estat.

Per millorar aquesta situació s'ha aprovat el Pla de ciència, tecnologia i innovació de les Illes Balears (2005-2008). Per a aquest període, es defineixen tres àrees prioritàries: el turisme, el medi ambient i les ciències de la salut, a causa de la necessitat de concentrar esforços i d'atendre les conclusions i les recomanacions que deriven de l'execució del I Pla de R+D i del I Pla d'innovació, i també dos eixos transversals: les tecnologies de la informació i de la comunicació (TIC) i la llengua, la cultura i la societat. En el marc del nou Pla, s'ha planificat la creació i la dotació d'un nou centre de recerca, amb caràcter d'excel·lència, focalitzat en les malalties de l'aparell respiratori: la Fundació Caubet-Cimera, amb un pressupost per a infraestructures i equipament de dotze milions d'euros. Quant al turisme, cal destacar l'acció que s'emmarca dins el CIDTUR (centre de R+D i de transferència de tecnologia sobre turisme de referència nacional) i el projecte SAITUR, que permetrà imbricar el CIDTUR en el sistema d'innovació de les Illes Balears, donar suport a la innovació turística i crear un clúster turístic. Està emmarcat dins la convocatòria d'accions innovadores de la Comissió Europea, amb un pressupost de 4.700.000 euros, que s'ha de desenvolupar fins a l'any 2007. També cal destacar quant al medi ambient que el Govern de les Illes Balears ha signat un conveni de col·laboració amb el Consell Superior d'Investigacions Científiques per elaborar un projecte de gestió integrada de la zona costanera de les Illes Balears: el projecte GIZC Balears, amb una durada de tres anys i un pressupost anual de 500.000 euros.

1

PANORAMA INTERNACIONAL

RESUM

El fort creixement real del comerç exterior al llarg del quadrienni 2002-2005 es troba a la base de la recuperació econòmica mundial. Així, el model econòmic mundial està representat pels Estats Units d'Amèrica, com a gran mercat mundial de consum i com a veritable locomotora de la demanda neta mundial, la qual genera feina, ocupació i reactivació econòmica a la resta de l'economia del món.

Els saldos comercials estan desequilibrats per l'enorme dèficit comercial dels Estats Units, que s'estima d'uns 800.000 milions de dòlars, xifra que equival a més del 7,5% del seu PIB i al 8% del comerç mundial de mercaderies. En contrapartida, els saldos són positius per a Alemanya (el 4,5% del PIB), per al Japó (el 6% del PIB) i per a la Xina (el 5,5% del PIB).

El Fons Monetari Internacional (FMI) aposta perquè aquest entorn favorable es mantengui amb vista als anys 2006 i 2007, amb unes taxes de creixement semblants al 2004, que són entorn del 4,8% per a l'economia mundial. En general, continuen subsistint motius d'incertesa. D'aquests motius, l'FMI en destaca els següents: els preus del petroli es poden veure fora control si es donen falses expectatives i/o infravaloracions sobre la seva evolució en els mercats futurs —sigui pel marge estret que hi ha per reaccionar enfront d'incerteses geopolítiques, sigui perquè el creixement de la demanda superi clarament l'oferta—; l'acabament d'un cicle de tipus d'interès baixos, que ha respost a unes polítiques monetàries molt expansives; l'augment dels desequilibris mundials, ja que no és fàcil conjugar una devaluació pactada del dòlar amb una revalorització de les monedes dels principals països asiàtics exportadors i dels exportadors de petroli, i per la pandèmia de la grip aviària, atenent-ne el potencial efecte desestabilitzador del comerç mundial; per les incerteses geopolítiques, i per la dificultat de tirar endavant la Ronda Doha per a la liberalització del comerç mundial.

En el cas dels Estats Units, totes les previsions denoten una certa desacceleració del creixement del país per al bienni 2006-2007. Aquesta desacceleració es deu bàsicament al canvi d'orientació de la política monetària amb augment continuats del tipus d'interes. Les previsions de primavera de la Comunitat Europea donen una certa recuperació del PIB de la UE-12 a partir del 2005, amb una acceleració el 2006 en el creixement de gairebé un punt. L'assignatura pendent de l'economia europea és com millorar les condicions de demanda i la introducció de les noves tecnologies, i la dels Estats Units és com millorar els seus desequilibris fiscals i del sector exterior.

Segons el darrer Informe sobre l'ocupació al món (2004-2005), que prepara l'Organització Internacional del Treball (OIT), s'estima que 550 milions de persones no superen el llindar d'ingressos d'un dòlar per dia i viuen en la pobresa extrema.

1.1. L'EVOLUCIÓ ECONÒMICA INTERNACIONAL I DE LES GRANS REGIONS ECONÒMIQUES

Segons les dades de l'informe de primavera de l'Organització Mundial del Consum (OMC), es confirma el creixement de les exportacions mundials de mercaderies, que l'any 2005 aconsegueixen una taxa real del 6% (tres punts per sota del 2004).[1] El fort creixement real del comerç exterior al llarg del quadrienni 2002-2005 es troba a la base de la recuperació econòmica mundial. (Vegeu el gràfic I-1.)

El creixement nominal de les exportacions de mercaderies va ser del 13%, de manera que se supera per primera vegada la xifra dels deu bilions de dòlars, que es desglossa en un creixement real del 6% i en un creixement dels preus en dòlars del 6,5% (-4,5 punts menys que el 2004). Aquesta desacceleració dels preus internacionals no ha afectat els mercats de l'energia, ja que l'alça dels preus dels combustibles s'ha incrementat quatre punts, de manera que creix el 35%.[2] El preu

1. Aquesta desacceleració es deu a la feble conjuntura internacional des del segon semestre del 2004 fins al segon trimestre del 2005.

2. L'increment de la demanda mundial (especialment dels Estats Units, de la Xina i de l'Índia), juntament amb la situació d'incertesa sobre la situació geopolítica i sobre les reserves disponibles, i al costat de l'absència d'excés de capacitat de producció, són algunes de les causes que s'han assenyalat per explicar l'augment dels preus del petroli.

Gràfic I-1

Creixement del volum del comerç mundial de mercaderies i del PIB mundials (1995-2005) (Variació percentual anual)

Font: OMC.

Gràfic I-2

Evolució dels preus reals del petroli (1970-2005) (dòlars EUA/barril)

Font: OMC.

mitjà del petroli es va situar en els 41,3 dòlars per barril, la qual cosa suposa un increment de gairebé onze dòlars en relació amb el 2004.[3] (Vegeu el gràfic I-2.)

Per grans regions econòmiques, cal destacar que la Unió Europea dels Vint-i-cinc (UE-25) representa l'àrea comercial més important del món, amb un pes del 39,4% respecte del total de les exportacions mundials (-2,4 punts menys que l'any anterior) i un creixement del 7% (sis punts per sota del creixement mundial). Això representa el menor creixement per grans regions

3. El Fons Monetari Internacional calcula que per cada augment de 10 dòlars en el barril de petroli l'any següent el creixement mundial es redueix 0,3 punts percentuals i la inflació mundial augmenta 0,25 punts addicionals.

Quadre I-1. Comerç mundial de mercaderies, per grans regions (2003-2005)*

	Exportacions				Importacions			
	Valor	Variació percentual anual			Valor	Variació percentual anual		
	2005	2003	2004	2005	2005	2003	2004	2005
Món	10.121	17	21	13	10.481	17	22	13
Amèrica del Nord	1.478	5	14	12	2.285	8	16	14
Estats Units	904	4	13	10	1.733	9	17	14
Amèrica del Sud i Central [a]	351	15	29	25	294	6	28	22
Europa	4.353	19	20	8	4.521	20	20	8
Unió Europea (25)	3.988	19	19	7	4.120	20	20	8
CEI	342	27	36	29	216	27	31	25
Àfrica	296	26	30	29	248	21	29	16
Orient Mitjà	529	20	30	36	318	15	26	19
Àsia	2.773	19	25	15	2.599	20	27	16
Xina	762	35	35	28	660	40	36	18
Japó	596	13	20	5	516	14	19	14

* Mils de milions de dòlars i percentatges.
a. Inclou el Carib.
Font: OMC.

econòmiques, malgrat que l'euro va perdre valor enfront del dòlar eliminada l'apreciació soferta al llarg del 2004. L'Àsia és la segona zona comercial, amb una participació del 27,4% (+0,5 punts més que l'any anterior) i una crescuda del 15% (dos punts per sobre del creixement mundial), i suposa el creixement més important per grans regions econòmiques. La tercera zona en importància és Amèrica del Nord, que significa el 14,6% (-0,4 punts menys que l'any anterior), amb un creixement del 12% (un punt per sota del creixement mundial). (Vegeu el quadre I-1.)

Per països, els únics que representen una quota exportadora mundial superior al 5% són Alemanya (9,3%),[4] els Estats Units d'Amèrica (8,7%), la Xina (7,3%) i el Japó (5,7%). D'aquests països, només la Xina creix per sobre de la mitjana mundial (+15 punts). Els Estats Units creixen tres punts per sota; Alemanya, sis punts per sota, i el Japó, vuit punts per sota. Espanya és la dessetena potència exportadora mundial: representa l'1,8% i creix el 2% (onze punts per sota de la mitjana mundial). (Vegeu el quadre I-2.)

La primera potencia importadora mundial és els Estats Units d'Amèrica, que representen el 16,1% del total. Alemanya n'és la segona, amb una quota del 7,2%, seguida de la Xina, amb una quota del 6,1%. El

4. Les empreses alemanyes han creat més de quatre milions d'ocupacions a l'exterior, especialment a l'est d'Europa i a la Xina. Els grans grups empresarials que cotitzen a la borsa de Frankfurt obtenen les dues terceres parts de la xifra de negocis a l'exterior, amb un notable increment dels guanys empresarials. La contrapartida és el creixement de l'atur, que ha arribat gairebé als cinc milions d'aturats.

Quadre I–2. Principals exportadors i importadors en el comerç mundial de mercaderies (2005)*

Ordre	Exportadors	Valor	Part	Variació percentual anual	Ordre	Importadors	Valor	Part	Variació percentual anual
1	Alemanya	970,7	9,3	7	1	Estats Units	1732,7	16,1	14
2	Estats Units	904,3	8,7	10	2	Alemanya	774,1	7,2	8
3	Xina	762,0	7,3	28	3	Xina	660,1	6,1	18
4	Japó	595,8	5,7	5	4	Japó	516,1	4,8	14
5	França	459,2	4,4	2	5	Regne Unit	501,2	4,7	6
6	Països Baixos	401,3	3,9	12	6	França	495,8	4,6	5
7	Regne Unit	377,9	3,6	9	7	Itàlia	379,7	3,5	7
8	Itàlia	366,8	3,5	4	8	Països Baixos	357,9	3,3	12
9	Canadà	359,6	3,5	14	9	Bèlgica	320,4	3,0	22
10	Bèlgica	329,6	3,2	7	10	Canadà	320,1	3,0	14
	Tot el món[a]	10.393,1	100,0	13		Tot el món[a]	10.753,1	100,0	13

* Mils de milions de dòlars i percentatges.
a. Inclou una quantitat significativa de reexportacions o d'importacions destinades a la reexportació.
Font: OMC.

Japó, el Regne Unit i França es troben amb una quota a l'entorn del 5%. D'aquestes potències, només la Xina, els Estats Units i el Japó creixen per sobre de la mitjana mundial, que és en una taxa del 13%. Espanya és la dotzena potència importadora mundial: representa un 2,6% de quota i creix un 7%. (Vegeu l'apartat 3.1.)

Tal com dèiem en la MEMÒRIA de l'any passat, els saldos comercials estan desequilibrats per l'enorme dèficit comercial dels Estats Units, que s'estima en uns vuit-cents mil milions de dòlars, que equivalen a més del 7,5% del seu PIB i al 8% del comerç mundial de mercaderies. En contrapartida, els saldos són positius per a Alemanya (el 4,5% del PIB), per al Japó (el 6% del PIB) i per a la Xina (el 5,5% del PIB), si bé amb l'agreujament que, de cada cop més, el dèficit comercial dels Estats Units es concentra a la Xina, que ara representa ja una quarta part del total. Si continua aquesta progressió, es preveu que el dèficit dels Estats Units arribarà al bilió de dòlars al final d'aquesta dècada, més o menys el mateix volum de reserves de dòlars en mans de les autoritats xineses. Això representa per als Estats Units la necessitat de trobar diàriament en els mercats internacionals més de dos mil milions de dòlars diaris de finançament internacional, que en bona part provenen de les compres de bons i accions a aquest país procedents de la Xina i dels països exportadors de petroli.[5]

5. Amb el ritme actual, s'estima que les inversions estrangeres als Estats Units es poden fer amb la meitat del seu capital productiu. Exemples d'això són els casos de l'OPA de la petroliera xinesa Cnooc per comprar la petroliera Unocal de Califòrnia i l'adjudicació del contracte de gestió dels ports americans a una empresa àrab amb seu a Dubai.

Així, el model econòmic mundial està representat pels Estats Units d'Amèrica, com a gran mercat mundial de consum i com a veritable locomotora de la demanda neta mundial, la qual genera feina, ocupació i reactivació econòmica a la resta de l'economia del món.

Entre els factors que han possibilitat que s'hagin recuperat el comerç mundial i el creixement econòmic cal esmentar l'acomodació de les polítiques monetàries i fiscals per tal de consolidar la recuperació del cicle econòmic, amb tipus d'interès reals baixos, amb dèficits públics relativament alts en les principals economies occidentals, i amb la recuperació dels principals mercats borsaris internacionals.[6]

El Fons Monetari Internacional aposta perquè aquest entorn favorable es pugui mantenir amb vista als anys 2006 i 2007, amb taxes de creixement semblants a les del 2004, que són entorn del 4,8% per a l'economia mundial. (Vegeu el quadre I-3.)

Quadre I-3. Tipus d'interès a curt termini als mercats nacionals

	Zona de l'euro	Estats Units	Japó	Regne Unit
Data	Subhastes BCE	Nivell objectiu de la Reserva Federal		Tipus d'intervenció Banc d'Anglaterra
25/6/03	2,00	1,00	0,10	3,75
30/6/04	2,00	1,25	0,10	4,40
10/8/04	2,00	1,50	0,10	4,70
21/9/04	2,00	1,75	0,10	4,75
10/11/04	2,00	2,00	0,10	4,75
14/12/04	2,00	2,25	0,10	4,75
2/2/05	2,00	2,50	0,10	4,75
22/3/05	2,00	2,75	0,10	4,75
3/5/05	2,00	3,00	0,10	4,75
30/6/05	2,00	3,25	0,10	4,75
4/8/05	2,00	3,25	0,10	4,50
9/8/05	2,00	3,50	0,10	4,50
20/9/05	2,00	3,75	0,10	4,50
1/11/05	2,00	4,00	0,10	4,50
1/12/05	2,25	4,00	0,10	4,50
13/12/05	2,25	4,25	0,10	4,50
31/1/06	2,25	4,50	0,10	4,50

Continua

6. Ara bé, les taxes són relativament inferiors l'any 2005 en relació amb el 2004. Així, el Dow Jones només va pujar el 3,5% l'any 2005.

QUADRE I-3. TIPUS D'INTERÈS A CURT TERMINI ALS MERCATS NACIONALS				
	Zona de l'euro	Estats Units	Japó	Regne Unit
Data	Subhastes BCE	Nivell objectiu de la Reserva Federal		Tipus d'intervenció Banc d'Anglaterra
2/3/06	2,50	4,50	0,10	4,50
28/3/06	2,50	4,75	0,10	4,50
11/5/06	2,50	5,00	0,10	4,50
8/6/06	2,75	5,00	0,10	4,50
29/6/06	2,75	5,25	0,10	4,50
14/7/06	2,75	5,25	0,25	4,50
3/8/06	3,00	5,25	0,25	4,75
5/10/06	3,25	5,25	0,25	4,75

Fonts: Banc Central Europeu, Banc d'Espanya, Thomson Financial Datastream, La Caixa.

Per fonamentar aquestes previsions, l'FMI destaca tres característiques particulars, com són els diferencials positius dels tipus d'interès a curt termini dels Estats Units, juntament amb l'elevat nivell de liquiditat internacional, que facilita finançar sense problemes el dèficit exterior dels EUA;[7] malgrat que l'increment dels preus del petroli es manté, el control internacional sobre les pressions inflacionistes,[8] i la possibilitat que la corba dels tipus d'interès a llarg termini s'aplani per causa d'un particular comportament de les taxes d'inversió, que se situen per sota del seu creixement potencial, atesa la feblesa que presenta la demanda de consum en alguns mercats importants.[9]

Segons l'informe de primavera de l'FMI, aquestes previsions de creixement s'han de prendre amb una certa prevenció, ja que en general continuen subsistint motius d'incertesa que poden fer decantar la balança de riscs cap al costat d'un progressiu deteriorament de la situació. D'aquests motius, l'FMI en destaca els següents:

a) Els preus del petroli es poden veure fora control si es donen falses expectatives i/o infravaloracions sobre la seva evolució en els mercats futurs, sigui pel marge estret que hi ha per reaccionar enfront d'incerteses geopolítiques, sigui perquè el creixement de la demanda superi clarament l'oferta.

7. Entre d'altres coses, perquè els principals prestamistes són els primers interessats a mantenir la cotització del dòlar, per tal d'evitar la devaluació del valor dels títols creditors denominats en dòlars. Aquest fet es coneix amb el nom d'«equilibri de terror financer».

8. Aquestes previsions es basen en un escenari del preu del petroli estabilitzat entorn dels setanta dòlars per barril. L'altra raó s'atribueix als efectes beneficiosos de la globalització, que, en incrementar la competència dels mercats, provoca un efecte deflacionista, que s'estima en els darrers cinc anys de 0,3 punts percentuals a la zona euro i de 0,1 punts percentuals als Estats Units d'Amèrica.

9. És prou conegut l'excés de capacitat de producció a la Unió Europea, que provoca una pressió deflacionista dels mercats. Així, el creixement dels salaris reals a partir del 2003 és per sota dels salaris dels Estats Units i, a partir del 2004, fins i tot, per sota dels japonesos, de manera que es genera un problema de falta de demanda i de febles expectatives de creixement de la renda i de la inversió.

Quadre I-4. Balança per compte corrent, PIB i comerç mundial: evolució i previsions per grans regions econòmiques (2001-2007)

	OCDE							FMI							CE						
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Balança per compte corrent																					
Unió Europea*	0,1	0,9	0,4	0,6	-0,2	-0,4	-0,3	-0,3	0,8	0,5	0,6	-0,3	—	0,2	0,0	0,8	0,4	0,5	0,1	-0,5	-0,3
Estats Units	-4,1	-4,8	-4,9	-5,7	-6,4	-7,2	-7,6	-3,8	-4,5	-4,7	-5,7	-6,4	-6,5	-6,5	-3,7	-4,4	-4,6	-5,6	-6,3	-7,0	-6,9
Japó	2,2	2,8	3,1	3,6	3,6	4,3	5,5	9,0	11,6	6,8	11,1	7,9	7,3	7,3	2,5	3,1	3,5	4,0	3,6	3,6	3,4
Món**	-1,1	-1,1	-1,2	-1,2	-1,9	-2,1	-2,1	-0,9	-0,9	-0,7	-0,9	-1,5	-1,7	-1,7	—	—	—	—	—	—	—
Creixement del PIB																					
Unió Europea*	1,7	1	0,5	1,8	1,4	2,2	2,1	1,9	0,9	0,7	2,1	1,3	2	1,9	1,9	0,9	0,7	2,0	1,3	2,1	1,8
Estats Units	1,2	2,4	3,1	4,4	3,5	3,6	3,1	0,8	1,6	2,7	4,2	3,5	3,4	3,3	0,8	1,6	2,7	4,2	3,5	3,2	2,7
Japó	-0,4	0,3	2,7	2,6	2,7	2,8	2,2	0,4	0,1	1,8	2,3	2,7	2,8	2,1	0,4	0,1	1,8	2,3	2,7	2,8	2,4
Món	1	1,8	2,2	3,4	2,8	3,1	2,9	2,6	3,1	4,1	5,3	4,8	4,9	4,7	—	—	—	—	—	—	—
Comerç mundial (saldo comercial de béns i serveis)																					
Unió Europea	—	—	—	—	—	—	—	1	1,2	1,1	-0,1	-1,1	-0,5	0,5	—	—	—	—	—	—	—
Estats Units	—	—	—	—	—	—	—	2,3	0,6	-0,9	-1,3	-2,6	-1,6	0,4	—	—	—	—	—	—	—
Japó	—	—	—	—	—	—	—	—	-0,6	-1,8	-3,6	-5,7	-5,6	-0,6	—	—	—	—	—	—	—
Món	0	3,6	4,5	9,4	7,5	9,3	9,1	0,5	0,8	1,1	-0,1	-1,3	-0,9	0,2	—	—	—	—	—	—	—

* Zona Euro per OCDE.
** Zona OCDE per OCDE.
*** Economies avançades.

Font: Informes de l'OCDE, FMI i CE.

b) S'acaba un cicle de tipus d'interès baixos, que ha respost a unes polítiques monetàries molt expansives. (Vegeu el quadre I-3.)

c) Augmenten els desequilibris mundials, ja que no és fàcil conjugar una devaluació pactada del dòlar amb una revalorització de les monedes dels principals països asiàtics exportadors i dels exportadors de petroli. (Vegeu l'apartat 1.2.)

d) La pandèmia de la grip aviària pot tenir un potencial efecte desestabilitzador del comerç mundial.

En qualsevol cas, les perspectives per al 2006 i per al 2007 són de creixement, tal com mostren les previsions de primavera de la Unió Europea (UE), del Fons Monetari Internacional (FMI) i de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmics (OCDE). (Vegeu el quadre I-4.)

Els informes de primavera continuen remarcant que el creixement dels Estats Units reposa bàsicament en el creixement de la demanda interna, però també denoten un important desequilibri exterior en termes de la balança per compte corrent, que l'OCDE estima en el 7,6% per al 2007. (Vegeu l'apartat 1.2.)

Per contra, en el cas de la Unió Europea, de nou el motor del creixement econòmic és la demanda exterior, mentre que la demanda interna, especialment la de les famílies, presenta un pols molt feble a causa de la caiguda dels salaris reals, especialment en els casos d'Alemanya i d'Itàlia, que, juntament amb Portugal, són les tres economies que presenten un menor potencial de creixement amb vista al 2007. (Vegeu l'apartat 1.3.)

Quant a l'Àsia, es pot destacar que, a part del fort creixement de la Xina i de l'Índia, per sobre dels dos dígits, s'ha consolidat el creixement al Japó, amb un augment del 2,7% el 2005 i del 2,8% per al 2006, que són els millors resultats que s'obtenen des del 1997.[10] (Vegeu l'apartat 1.4.)

1.2. Els Estats Units

En el cas dels Estats Units d'Amèrica totes les previsions denoten una certa desacceleració del creixement per al bienni 2006-2007, mentre que és la Unió Europea que preveu la major desacceleració, amb una pèrdua de -0,8 punts percentuals. Tot i així, el seu creixement se situa clarament per sobre del de la Unió Europea des de l'any 2002. (Vegeu l'apartat 1.3.)

L'alça del preu del petroli ha comportat un augment de la pressió inflacionista i un canvi d'orientació de lapolítica monetária[11], amb alces continuades dels tipus d'interès, fet que ha contribuït, i explica en bona part, aquesta desacceleració.

Altrament, l'economia americana ha tornat a reproduir de nou la mateixa problemàtica dels dos dèficits, públic i exterior, que varen provocar una pèrdua del seu ritme de creixement al començament de la dècada dels

10. En el cas del Japó, el creixement dels salaris reals ja se situa per sobre dels Estats Units a partir de la segona meitat del 2005.

11. Vegeu l'apartat 1.2 (p. 8) de la ***Memòria del CES 2004***.

anys noranta, si bé amb l'agreujament que ara el dèficit exterior és molt per sobre del dèficit públic. Per tant, la solució és més complexa, ja que no depèn només de la política econòmica dels Estats Units, sinó també dels acords internacionals a través de l'FMI o del Banc Mundial.[12] L'ajustament per la via de la devaluació del dòlar no és fàcil, ja que s'estima necessària una devaluació entorn del 30%, especialment amb les divises asiàtiques.

1.3. La Unió Europea

Les previsions de primavera de la Comunitat Europea ofereixen una certa recuperació del PIB de la UE-12 a partir del 2005, amb una acceleració el 2006 en el creixement de gairebé un punt, i un alentiment en el creixement de -0,3 punt percentuals el 2007, suposant que es compleixen les previsions emprades en l'evolució del preu del petroli. (Vegeu la nota 3.) En qualsevol cas, es tracta de taxes que de bell nou són per sota de les dels Estats Units i es confirma una vegada més el *gap* o el diferencial de creixement econòmic entre la Unió Europea i els Estats Units. Observau que per al període 2000-2007 la UE-12 només ha crescut per sobre dels Estats Units al llarg del bienni 2000 i 2001. (Vegeu el quadre I-5 i l'apartat 2.2.)

L'informe *Statiscal Annex of European Economy-Spring 2006* permet ampliar l'anàlisi que fèiem l'any passat per explicar aquest diferencial de creixement econò-

Quadre I-5. Evolució de l'ocupació, productivitat, PIB, població i PIB per càpita a la UE-12 i als EUA (2000-2007)

UE-12	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
PIB	3,8	1,9	0,9	0,7	2,0	1,3	2,1	1,8
Consum	2,3	1,5	1,0	0,9	1,1	1,0	1,4	1,0
Inversió	1,1	0,1	-0,3	0,2	0,5	0,5	0,9	0,5
Demanda final	3,3	1,2	0,4	1,3	2,0	1,6	2,3	1,6
Rendibilitat	112,5	112,8	113,0	112,6	115,0	114,4	114,2	114,8
Productivitat del treball	1,7	0,5	0,4	0,6	1,7	0,9	1,2	1,0
Productivitat total dels factors productius	1,5	0,1	-0,2	-0,1	1,1	0,3	0,7	0,5
Ocupació	2,5	1,6	0,7	0,4	0,8	1,0	1,0	1,0
Salaris nominals per càpita	2,8	2,8	2,7	2,6	2,4	2,1	2,3	2,1
Salari real per càpita	0,3	0,4	0,8	0,6	0,5	0,2	0,2	-0,1
Taxa de canvi efectiva real	75,2	76,2	79,4	89,2	92,0	91,0	90,4	89,5

Continua

12. En la dècada dels vuitanta el dèficit públic va arribar al 6% del PIB i el dèficit exterior va assolir el 4%. Ara el dèficit exterior és gairebé el doble, mentre que el dèficit públic és a la meitat. Segons l'opinió de Martin Feldstein, president del Nacional Bureau of Economic Research (NBER), existeix el precedent del pacte de l'Hotel Plaza de Nova York, que varen signar l'any 1985 els ministres de Finances dels Estats Units, Alemanya, el Regne Unit i França. Ara caldria incorporar-hi la Xina i comptar amb el major protagonisme de l'FMI.

Quadre I-5. Evolució de l'ocupació, productivitat, PIB, població i PIB per càpita a la UE-12 i als EUA (2000-2007)

Estats Units	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
PIB	3,7	0,8	1,6	2,7	4,2	3,5	3,2	2,7
Consum	3,5	2,2	2,6	2,6	3,1	2,7	2,3	1,8
Inversió	1,2	-0,4	-0,7	0,6	1,5	1,4	1,1	0,8
Demanda final	4,5	0,9	2,3	3,2	5,0	3,8	3,6	2,6
Rendibilitat	124,6	122,1	126,4	130,1	133,9	131,7	130,3	128,0
Productivitat del treball	1,6	0,5	2,7	2,8	3,3	1,7	1,8	2,1
Productivitat total dels factors productius	1,0	-0,5	1,4	1,8	2,5	1,2	1,1	1,1
Ocupació	2,2	0,0	-0,3	0,9	1,1	1,8	1,4	0,6
Salaris nominals per càpita	5,7	2,4	3,6	4,2	4,8	4,6	3,8	4,1
Salari real per càpita	3,1	0,3	2,1	2,2	2,2	1,7	1,5	2,6
Taxa de canvi efectiva real	125,3	130,6	128,3	116,3	109,6	108,8	111,1	111,9

Font: European Communities, 2006.

mic, ja que l'estudi estadístic proporciona una amplia informació sobre les macromagnituds que condicionen el creixement econòmic a curt termini. Així, es pot observar un major creixement de la demanda de consum —al llarg de tots els anys— en l'economia dels Estats Units. Aquestes millors condicions de demanda han afavorit un clima més incentivador de les inversions, amb millors registres que els de la UE-12, excepte al llarg del bienni (2001-2002), les quals han facilitat una major acceleració del canvi tècnic i de la introducció de les noves tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) a l'economia dels Estats Units.[13]

Aquest bon comportament de les inversions americanes en la nova economia del coneixement ha permès generar uns avantatges competitius clars a partir de l'any 2002 en termes de productivitat del treball i de productivitat total dels factors productius. Aquesta major eficiència productiva ha facilitat que s'hagin pogut pagar uns majors salaris reals per alimentar la major demanda de consum[14] i, d'altra banda, que aquest major creixement salarial real s'hagi compensat amb els majors creixements de la productivitat, per la qual cosa no n'ha resultat afectada la rendibilitat de les inversions, que ha estat major que la de la UE-12 en tots els anys del període 1999-2007.

No cal dir que aquestes condicions favorables per a les inversions s'han vist afavorides per la millora de la taxa real d'intercanvi del dòlar en relació amb l'euro, especialment a partir del 2001, i pels baixos tipus d'interès fins al 2005.

13. Vegeu la Memòria del CES 2004 sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears, p. 10-12.

14. De fet, el major creixement de la demanda de consum no tan sols s'explica pel major creixement del salari real per càpita, sinó també pel major creixement de l'ocupació a partir del 2003.

Com sempre, l'assignatura pendent de l'economia europea és com millorar les condicions de demanda i la introducció de les noves tecnologies, i la dels Estats Units és com millorar els seus desequilibris fiscals i de sector exterior.

Davant aquest context d'alentiment del creixement econòmic, és difícil preveure que, de moment, el Banc Central Europeu endureixi molt més la política monetària, que fixa un objectiu central d'inflació entorn del 2%, el qual no perilla per la revalorització de l'euro enfront del dòlar, amb els efectes compensadors respecte de l'alça dels preus del petroli (vegeu l'apartat 1.1), i per la poca força amb què polsa a l'alça la demanda de consum de les famílies.[15] (Vegeu l'apartat 2.3.)

1.4. El Japó

L'economia japonesa va créixer un 2,7% el 2005, el creixement més important des del 1996. Així mateix, el 2006 millorarà el creixement una dècima, de manera que, igualment de la resta de les grans àrees econòmiques (els EUA i la UE), l'any 2007 mostrarà una lleugera desacceleració, de -0,7 punts percentuals. (Vegeu el quadre I-4.)

Des del punt de vista de la demanda, cal destacar la desacceleració en les taxes de creixement de les exportacions, que han passat d'un 13,9% el 2004 a un 6,9% el 2005, si bé s'espera una recuperació de 3,5 punts percentuals el 2006. El mateix succeix amb la demanda de consum privat, que accelera el creixement, atesa la recuperació sostinguda dels salaris reals a partir del segon semestre del 2004. Aquesta recuperació de la demanda de consum ofereix ja una previsió d'inflació positiva a partir del segon trimestre del 2006 i permet afirmar la fi de la deflació al Japó.

1.5. La resta del món

Els països emergents de l'Àsia més importants per les dimensions i pel dinamisme continuen sent la Xina i l'Índia, amb estimacions superiors als dos dígits. A l'Índia el creixement s'ha vist impulsat per un fort dinamisme de la demanda interna, mentre que a la Xina es manté el fort dinamisme del sector exterior i també un fort impuls de les inversions en infraestructures i en béns d'equipament, que incorporen un progrés tècnic accelerat.

A Iberoamèrica el creixement s'ha situat en un notable 4,3%, amb un fort impuls motivat per la recuperació dels preus dels productes bàsics. De les economies amb un pes específic més important, se'n destaquen l'Argentina, amb un creixement del 9,2%, i Xile, amb un 6,3%. Per contra, el creixement és inferior a Mèxic, amb un 3%, i al Brasil, amb un 2,3%.

Pel que fa al creixement del continent africà, s'ha d'esmentar que els països subsaharians varen créixer un 5,5%, el major creixement en els darrers trenta anys, si bé

15. Vegeu la nota 9.

aquesta xifra inclou el comportament del països productors de petroli. De fet, la major part dels països de l'àrea no compleixen els resultats dels objectius del mil·lenni, que comentam en l'apartat següent.

1.6. Els informes de l'Organització Internacional del Treball

Segons el darrer Informe sobre l'Ocupació en el món (2004-2005), que prepara l'Organització Internacional del Treball (OIT) s'estima que l'any 2003 a tot el món hi ha 1.390 milions de treballadors que no arriben a percebre ingressos diaris superiors a dos dòlars dels Estats Units, és a dir, un dels dos indicadors de l'estat de pobresa. D'entre tots, 550 milions no superen el llindar d'ingressos d'un dòlar per dia i viuen en la pobresa extrema.[16] En termes percentuals, això significa que el 49,7% dels treballadors del món (i el 58,7% dels treballadors de països en desenvolupament) no guanya el que és suficient per superar el nivell d'ingressos equivalent a dos dòlars per dia, mentre que el 19,7% de totes les persones empleades (la qual cosa inclou més del 23,3% dels treballadors de països en desenvolupament) viu amb menys d'un dòlar diari. Aquests forts gradients entre el nivell de rendes que existeixen entre els països rics i els països pobres és el que explica que es doni una forta pressió immigratòria. (Vegeu el quadre I-6.)

Quadre I–6. Percentatges del treball total representat per treballadors amb un nivell de pobresa equivalent a ingressos d'1 o 2 dòlars dels Estats Units per dia (percentatges per anys determinats a tot el món i certes regions)

	Ingressos dels treballadors pobres equivalents a 1 dòlar dels Estats Units per dia				Ingressos dels treballadors pobres equivalents a 2 dòlars dels Estats Units per dia			
Regió	1980	1990	2003[a]	2015[b]	1980	1990	2003[a]	2015[b]
Món	40,3	27,5	19,7	13,1	59,8	57,2	49,7	40,8
Amèrica Llatina i el Caribe	15,6	16,1	13,5	11,5	41,2	39,3	33,1	28,8
Àsia oriental	71,1	35,9	17,0	6,5	92,0	79,1	49,2	25,8
Àsia sud-oriental	37,6	19,9	11,3	7,3	73,4	69,1	58,8	47,7
Àsia meridional	64,7	53	38,1	19,3	95,5	93,1	87,5	77,4
Orient Mitjà i Àfrica del Nord	5,0	3,9	2,9	2,3	40,3	33,9	30,4	24,9
Àfrica subsahariana	53,4	55,8	55,8	54	85,5	89,1	89	87,6
Economies en transició	1,6	1,7	5,2	2,1	1,7	5,0	23,6	9,8

a. Estimacions.
b. Projeccions.
Font: OIT.

16. Utilitzam l'expressió «extrema pobresa» o «pobresa extrema dels treballadors» com a sinònim del nivell de pobresa general o de la població treballadora equivalent a ingressos diaris d'un dòlar dels Estats Units, i l'expressió «pobresa moderada» o «pobresa moderada dels treballadors» quan es tracta del nivell de pobresa general o de la població treballadora equivalent a ingressos diaris de dos dòlars dels Estats Units.

D'aquesta anàlisi es desprèn que a les regions on a llarg termini s'ha donat un augment de la productivitat i on s'han creat oportunitats d'ocupació és on més èxit ha tingut la reducció de la pobresa dels treballadors i la pobresa total, amb la conseqüència que són aquestes zones les que van pel bon camí per aconseguir el primer objectiu de desenvolupament del mil·lenni, que és reduir un 50% el percentatge de la població que viu amb menys d'un dòlar dels Estats Units per dia.

Segons les estimacions de l'FMI sobre les taxes mitjanes del creixement del PIB en les regions en desenvolupament entre el 1995 i el 2005 i les seves projeccions d'aquesta tendència fins al 2015, es mostra que existeix la probabilitat devers el 2015 de disminuir cap un 50% la proporció mundial de treball en estat de pobresa, que es reflecteix en ingressos d'un dòlar per dia, amb la condició que la taxa de creixement sigui del 4,7%, és a dir, menys del 5% projectat entre el 1995 i el 2005. Tanmateix, si s'exclou l'Àsia oriental —i, sobretot, la Xina— d'aquest càlcul, el pronòstic és menys optimista. Les úniques regions que van per bon camí cap a la consecució d'aquest objectiu són l'Àsia sud-oriental, l'Àsia meridional, les economies en transició i l'Orient mitjà i l'Àfrica del nord. En el cas de les dues darreres regions que hem esmentat, l'explicació es

Quadre I–7. Taxes de creixement del PIB necessàries d'aquí a l'any 2005 per reduir a la meitat la magnitud del treball en estat de pobresa, i taxes mitjanes de creixement del PIB entre 1995 i 2005 calculades pel Fons Monetari Internacional

	Creixement del PIB necessari per arribar als objectius (percentatges)		Taxes mitjanes de creixement del PIB (percentatges) de l'FMI
Regions	Taxes per reduir a la meitat el treball en estat de pobresa (1 dòlar de EEUU per dia)	Taxes per reduir a la meitat el treball en estat de pobresa (2 dòlars de EEUU per dia)	1995-2005
El món sense les economies industrialitzades	4,70%	més del 10%	5%
El món sense Àsia oriental i sense les economies industrialitzades	5,30%	més del 10%	3,80%
Economies en transició	del 4 al 5%	del 8 al 10%	3,30%
Àsia oriental	del 3 al 4%	del 6 al 8%	7,90%
Àsia sud-oriental	del 4 al 5%	més del 10%	4,10%
Àsia meridional	del 5 al 6%	més del 10%	5,80%
Amèrica Llatina i el Carib	del 3 al 4%	del 4 al 6%	2,40%
Orient Mitjà i Àfrica del Nord	del 4 al 5%	més del 10%	4,00%
Àfrica subsahariana	més del 8%	més del 10%	3,70%

Nota: Aquest càlculs se basen en la hipòtesis de que el creixement necessari per reduir al 1% el treball en estat de pobresa serà el mateix que en el passat. Si aquesta relació es modificà a causa de canvis polítics o de arregles institucionals, seria importants els efectes sobre les taxes de creixement del PIB necessàries.

Font: OIT.

troba en el fet que hi ha nivells molt baixos de pobresa extrema entre els treballadors. L'Amèrica Llatina i el Carib s'han apartat un poc del camí, mentre que a l'Àfrica subsahariana la desviació es més notable, ja que seria necessari aconseguir una taxa de creixement del PIB de més del 8% per arribar a l'objectiu del mil·lenni l'any 2015, en haver disminuït la magnitud del treball en estat de pobresa a la meitat. S'ha de recordar que aquest objectiu ha representat des del començament un desafiament molt major per a aquesta regió que per a qualsevol altra. (Vegeu el quadre I-7.)

Dit això, les perspectives són molt més poc optimistes, ja que la meta és reduir els treballadors en estat de pobresa, equivalent a uns guanys de l'ordre de dos dòlars per dia. L'única regió amb possibilitats realistes d'arribar-hi és l'Àsia oriental; cap altra no podrà aconseguir-ho mentre les taxes de creixement del PIB no millorin considerablement.

2

UNIÓ EUROPEA

RESUM

L'any 2005 a la zona euro es va produir una certa desacceleració en el creixement, ja que va disminuir del 2,0% a l'1,3%. La previsió de creixement per al 2006 és del 2,1% i per al 2007, de l'1,8%. Aquestes previsions són per la UE-15 del 2,2% i 2%, i per la UE-25 del 2,3% i 2,2%. La taxa de creixement de la inflació a la zona euro s'ha situat l'any 2005 en l'1,9%. L'objectiu a mitjà termini del Banc Central Europeu (BCE) és mantenir la taxa de creixement de la inflació entorn del 2% anual. L'any 2005 ha representat un canvi important en l'orientació de la política monetària de la zona euro, ja que el BCE va decidir modificar a l'alça els tipus d'interès, els quals havien restat inalterats en els darrers dos anys i mig. Aquest canvi d'orientació de la política monetària, davant unes expectatives a l'alça de la inflació, s'explica per l'encariment del preu del petroli, per l'augment de la liquiditat a la zona euro i per les millors perspectives de creixement econòmic. Malgrat això, el diferencial de tipus a favor dels Estats Units s'ha intensificat, per la qual cosa, s'ha revaloritzat el dòlar en els darrers mesos del 2005, fet que ha comportat que el tipus de canvi mitjà per al conjunt de l'any s'hagi situat en 1,245 dòlars per euro. Amb tot, l'euro només s'ha apreciat enfront del dòlar el 0,1% al llarg del 2005, mentre que el 2004 ho havia fet un 9,9%.

L'any 2005 s'ha desenvolupat, amb la presidència britànica, un debat intens sobre el model social europeu. Aquest debat ha servit per mostrar que, malgrat la diversitat que es troba dins la UE-25 en el camp de la protecció social, hi ha elements comuns que permeten afirmar l'existència d'un model social europeu.

Les perspectives financeres per al període 2007-2013 que acordà el Consell Europeu de la Unió Europea del desembre del 2005 situen el pressupost comunitari en els 862,4 mil milions d'euros, amb una distribució funcional que confirma les cinc grans partides de despesa, que són: 1) creixement sostenible, que atén les despeses associades a la consecució dels objectius de l'Estratègia de Lisboa, que representen el 44% del total del pressupost; 2) preservació i gestió dels recursos naturals, que en representen el 43%; 3) ciutadania, llibertat, seguretat i justícia, amb l'1,2%; 4) la Unió Europea com a actor global, amb el 5,8%, i 5) administració i compensacions, amb el 6% restant.

Espanya ha estat el país de la Unió Europea dels Quinze (UE-15) que més s'ha beneficiat en termes absoluts de la política regional comunitària. Es calcula que per al període 2007-2013 el volum d'ajudes estructurals arribarà —en euros constants del 2004— a uns 4.600 milions anuals. Les estimacions més solvents, consideren que, com a mitjana anual, les ajudes estructurals han permès créixer 0,4 punts percentuals per sobre del que s'hauria crescut sense aquestes ajudes. També s'ha estimat que les ajudes programades per al període 2007-2013 suposaran un creixement addicional de 0,2 dècimes percentuals per any.

2.1. INTRODUCCIÓ[17]

L'any 2005 ha suposat per a la Unió Europea el primer any de ple funcionament de l'ampliació amb vint-i-cinc estats membres. També ha suposat l'any marcat per les votacions del referèndum a França i als Països Baixos, on varen guanyar els partidaris de la no-aprovació del Tractat pel qual s'estableix una Constitució per a Europa. Això no obstant, l'acció comunitària no s'ha paralitzat i ha continuat pivotant entorn de quatre grans eixos, que són la prosperitat econòmica, la solidaritat, la seguretat i la presència d'Europa al món.

Algunes de les iniciatives i realitzacions clau de l'any 2005 que cal destacar són les següents: reactivar l'estratègia de Lisboa, actualitzar del Pacte d'estabilitat i creixement, facilitar el camí per a l'aprovació del nou marc financer plurianual per al quinquenni 2007-2013, millorar els mecanismes legislatius, reforçar la seguretat, ampliar les relacions exteriors i la política europea de seguretat i defensa (PESD), i potenciar les accions europees d'informació i de comunicació.

17. Vegeu: *Informe general sobre la actividad de la Unión Europea*, Comissió Europea, febrer de 2006.

Els consells europeus de primavera i de tardor, sota presidència de Luxemburg i del Regne Unit, han constatat els resultats discrets que ha obtingut fins ara l'Estratègia de Lisboa (2000-2010) i han considerat indispensable prioritzar els objectius que es persegueixen de fer d'Europa l'economia més competitiva i sostenible, amb ocupacions de major qualitat i la més cohesionada socialment. El document «Treballant junts pel creixement i l'ocupació. Rellançament de l'Estratègia de Lisboa»,[18] preparat pel Consell de primavera del març de l'any 2005, desglossa els eixos essencials per a la reactivació, que són: el coneixement i la innovació, com a motors del creixement; l'«atractivitat» dels territoris i les regions de la Unió Europea, com a zones ben dotades per rebre noves inversions i capital humà, i la cohesió social, com a nord per orientar les polítiques d'ocupació i de creixement sostenible. Altrament, aquest conjunt de polítiques s'hauran de plasmar en les orientacions generals de política econòmica (OGPE) i en les directrius d'ocupació, que de manera integrada caldrà articular en els «programes nacionals de reforma».

En l'àmbit macroeconòmic s'ha actualitzat el *pacte d'estabilitat i creixement*. Concretament, s'ha concedit una importància major a l'evolució del cicle econòmic per tal de valorar els objectius pressupostaris del dèficit públic de no superar el 3% com a quocient entre el dèficit públic i el producte interior brut (PIB), i el 60% per la relació entre el deute i el PIB, amb una perspectiva a mitjà termini que inclou la possibilitat que en determinades circumstàncies es puguin superar aquestes restriccions.

Amb relació al nou marc financer plurianual per al quinquenni 2007-2013, el Consell Europeu de desembre va arribar a un consens, que finalment ha ratificat el Parlament Europeu el 4 d'abril de 2006, si bé amb algunes matisacions, com el fet d'incrementar en uns quatre mil milions d'euros el sostre de despesa, que havia fixat el Consell en els 862.363 milions d'euros. Els increments consensuats entre el Parlament i el Consell serviran per millorar les assignacions destinades a les infraestructures transeuropees, el programa d'intercanvi universitari Erasmus, les beques Leonardo o les ajudes per a les petites i mitjanes empreses. Així mateix, el Parlament ha aconseguit ampliar els marges de flexibilitat en la despesa i participar en la revisió de l'estructura pressupostària prevista per d'aquí tres anys, que afectarà el «xec» britànic.

Per millorar els mecanismes legislatius, la Comissió ha llançat la iniciativa «Legislar millor», que s'engloba en el marc d'un esforç iniciat des del 2002 i que intenta contribuir a fer més efectiva les reglamentacions de la Unió Europea per tal de facilitar la vida als ciutadans, reduir els costs econòmics i augmentar-ne l'eficàcia d'acord amb els principis de proporcionalitat i de subsidiaritat.

En el terreny de la seguretat, la Comissió ha presentat un pla quinquennal que desenvolupa el programa de la Haia i les orientacions que adoptà el Consell Europeu del novembre del 2004. Es prioritza la lluita contra el terrorisme i el reforç

18. Vegeu: COM (2005) 24.

de la seguretat, sobretot en els transports aeris. En matèria de salut pública s'estableix una vigilància molt particular en la prevenció de la grip aviària.

En les relacions exteriors cal destacar l'obertura de negociacions d'adhesió amb Croàcia i Turquia, i polítiques de cooperació amb els països dels Balcans occidentals: Albània, Bòsnia i Herzegovina, Macedònia, Servia, Kosovo i Montenegro. Així mateix, dins el Procés de Barcelona per als països mediterranis i la política de veïnatge s'han promogut set plans d'acció en vigor, mentre que cinc estan en preparació. S'ha revisat i aprovat el nou Acord de Cotonú (UE-ACP) de cooperació entre la Unió Europea i setanta-set països de l'Àfrica, del Carib i del Pacífic. S'ha donat una importància especial a les negociacions de l'Organització Mundial del Comerç (OMC), amb una especial atenció a la liberalització del comerç de productes tèxtils, incloent-hi la negociació d'un memoràndum amb la Xina. En l'àmbit de les Nacions Unides és important destacar l'impuls que ha donat la Unió Europea als compromisos dels Objectius de desenvolupament del mil·lenni per tal de duplicar l'ajuda de la Unió als països en desenvolupament entre el 2004 i el 2010.

2.2. Previsions econòmiques

L'any 2005 a la zona euro es va produir una certa desacceleració en el creixement, ja que va disminuir del 2,0% a l'1,3%. La previsió de creixement per al 2006 és del 2,1%, i per al 2007, de l'1,8%, suposant que es compleixen les previsions emprades en l'evolució del preu del petroli. (Vegeu la nota 3.) Pel que fa als principals emissors de turisme cap a les Illes Balears (Alemanya, el Regne Unit i Espanya), les previsions per als anys 2006 i 2007 són de l'1,7% i de l'1,0% quant a Alemanya, i del 2,4% i 2,8% per al Regne Unit. Aquesta diferència de ritmes de creixement és deguda a la major incertesa en la recuperació del consum privat en el cas de l'economia alemanya. (Vegeu l'apartat 1.1) Amb referència a Espanya, les previsions de creixement són del 3,1% l'any 2006 i del 2,8% l'any 2007. (Vegeu l'apartat 3.) A l'Europa dels Vint-i-cinc, el creixement mitjà ha estat de l'1,6% l'any 2005, mentre que la previsió per al 2006 i per al 2007 és del 2,3% i del 2,2%. (Vegeu el quadre I-8.)

La inversió en equip és més alta que en anys anteriors. Les estimacions per a l'exercici 2005 a la zona euro són del 3,7%. Les previsions per al 2006 i per al 2007 són més positives: del 5,4% i del 4,5%, respectivament. Cal subratllar, especialment, la recuperació d'Alemanya a partir del 2004 i el manteniment del ritme inversor al Regne Unit i a Espanya.

Les estimacions per al 2005 amb relació a l'ocupació confirmen les previsions a l'alça de la zona euro que es varen fer en l'exercici passat, ja que s'ha incrementat l'ocupació el 0,7%. Les previsions de la Comissió Europea per a l'any 2006 i per al 2007 mostren una tendència positiva, en preveure un creixement del 0,9% i del 0,8%, respectivament. Es poden subratllar els creixements negatius l'any 2005 a Alemanya, a Itàlia i a Holanda. Cal desta-

Quadre I-8. Evolució de la situació econòmica europea (2005-2007)

	PIB a preus constants (variació anual en %)			Formació bruta de capital fix en equips (variació anual en %)			Ocupació total (variació total en %)			Nombre d'aturats (en % de la població civil activa)			Inflació (variació anual en %)			Necessitat (-) o capacitat de finançament de les administracions públiques (en % del PIB)			Deute públic brut (en % del PIB)			Balanç de les operacions amb la resta del món (en % del PIB)		
	2005	2006	2007	2005	2006	2007	2005	2006	2007	2005	2006	2007	2005	2006	2007	2005	2006	2007	2005	2006	2007	2005	2006	2007
Bèlgica	1,2	2,3	2,1	10,7	0,5	3,7	0,9	0,9	0,9	8,4	8,0	7,6	2,8	2,4	2,0	0,1	-0,3	-0,9	93,3	89,8	87,0	2,2	2,3	2,4
Alemanya	0,9	1,7	1,0	4,0	6,7	4,7	-0,2	0,3	0,3	9,5	9,4	9,2	1,3	1,4	2,0	-3,3	-3,1	-2,5	67,7	68,9	69,2	3,9	3,3	4,1
Grècia	3,6	3,5	3,4	0,5	7,4	6,1	1,4	1,3	1,3	9,8	9,5	9,1	3,7	3,2	3,2	-4,5	-3,0	-3,6	107,5	105,0	102,1	-9,2	-7,8	-7,8
Espanya	3,4	3,1	2,8	9,5	7,9	7,0	3,1	2,7	2,2	9,2	8,7	8,3	3,5	3,6	3,2	1,1	0,9	0,4	43,2	40,0	37,9	-7,4	-8,7	-9,2
França	1,4	1,9	2,0	5,6	4,8	4,9	0,2	0,4	0,6	9,5	9,4	9,3	1,2	1,8	1,8	-2,9	-3,0	-3,1	66,8	66,9	67,0	-1,2	-1,7	-1,6
Irlanda	4,7	4,9	5,1	27,1	7,5	6,7	4,7	2,9	2,4	4,3	4,4	4,4	1,9	2,3	2,3	1,0	0,1	-0,4	27,6	27,2	27,0	-1,9	-2,6	-3,1
Itàlia	0,0	1,3	1,2	-1,1	3,6	3,4	-0,4	0,2	0,2	7,7	7,7	7,7	2,3	2,4	2,1	-4,1	-4,1	-4,5	106,4	107,4	107,7	-1,1	-1,5	-1,4
Luxemburg	4,2	4,4	4,5	2,5	5,0	6,0	2,9	3,0	3,0	5,3	5,7	5,8	2,5	3,2	2,5	-1,9	-1,8	-1,5	6,2	7,9	8,2	8,4	9,2	9,9
Holanda	1,1	2,6	2,6	1,4	6,2	3,7	-0,2	0,8	0,8	4,7	4,3	3,9	1,7	2,0	2,1	-0,3	-1,2	-0,7	52,9	51,2	50,3	7,1	6,5	6,7
Àustria	1,9	2,5	2,2	0,9	3,0	2,9	0,6	0,6	0,9	5,2	5,2	5,2	2,0	1,7	1,7	-1,5	-1,9	-1,4	62,9	62,4	61,6	2,9	3,7	4,0
Portugal	0,3	0,9	1,1	-0,6	1,8	2,6	0,0	0,2	0,3	7,6	8,1	8,3	2,6	2,8	2,5	-6,0	-5,0	-4,9	63,9	68,4	70,6	-9,5	-9,8	-9,6
Finlàndia	2,1	3,6	2,9	-5,5	4,6	4,4	1,6	1,4	0,8	8,4	7,9	7,6	1,3	1,2	1,3	2,6	2,8	2,5	41,1	39,7	38,3	2,4	2,4	2,0
Zona euro	1,3	2,1	1,8	3,7	5,4	4,5	0,7	0,9	0,8	8,6	8,4	8,2	1,9	2,1	2,1	-2,4	-2,4	-2,3	70,8	70,5	70,1	0,1	-0,5	-0,3
Dinamarca[1]	3,1	3,2	2,3	13,4	6,2	3,0	0,7	0,4	0,1	4,8	4,0	3,8	2,0	1,9	2,0	4,9	3,9	4,0	35,8	30,0	26,5	2,9	3,4	3,4
Suècia[1]	2,7	3,4	3,0	11,1	5,0	4,0	0,7	1,6	1,0	7,8	7,0	6,7	1,0	1,3	1,5	2,9	2,2	2,3	50,3	47,6	44,8	5,9	5,8	6,0
Regne Unit[1]	1,8	2,4	2,8	1,4	3,4	4,4	1,0	0,4	0,6	4,7	5,0	4,8	2,0	2,1	2,1	-3,5	-3,0	-2,8	42,8	44,1	44,7	-2,6	-3,3	-3,2

Continua

Quadre I-8. Evolució de la situació econòmica europea (2005-2007)

	PIB a preus constants (variació anual en %)			Formació bruta de capital fix en equips (variació anual en %)			Ocupació total (variació total en %)			Nombre d'aturats (en % de la població civil activa)			Inflació (variació anual en %)			Necessitat (-) o capacitat de finançament de les administracions públiques (en % del PIB)			Deute públic brut (en % del PIB)			Balanç de les operacions amb la resta del món (en % del PIB)		
	2005	2006	2007	2005	2006	2007	2005	2006	2007	2005	2006	2007	2005	2006	2007	2005	2006	2007	2005	2006	2007	2005	2006	2007
UE-15	1,5	2,2	2,0	3,8	5,1	4,4	0,7	0,8	0,8	7,9	7,8	7,6	1,9	2,1	2,1	-2,3	-2,2	-2,2	64,6	64,4	64,0	-0,1	-0,7	-0,5
Xipre	3,8	3,8	3,8	-4,5	3,9	6,0	1,5	1,5	1,5	5,3	5,4	5,4	2,8	3,2	2,5	-2,4	-2,1	-2,0	70,3	69,1	67,8	-5,7	-6,1	-6,0
República Txeca	6,0	5,3	4,7	7,5	5,5	6,5	0,9	0,6	0,5	7,9	7,7	7,6	1,0	2,0	2,3	-2,6	-3,2	-3,4	30,5	31,5	32,4	-2,3	-2,6	-2,0
Estònia	9,8	8,9	7,9	13,9	9,5	8,0	1,8	0,8	0,6	7,9	7,0	6,3	3,4	3,6	2,9	1,6	1,4	0,8	4,8	3,6	3,0	-10,6	-9,8	-9,0
Hongria	4,1	4,6	4,2	3,7	5,5	5,7	0,0	0,1	0,5	7,2	7,7	7,6	5,4	2,7	3,8	-6,1	-6,7	-7,0	58,4	59,9	62,0	-7,4	-8,3	-8,5
Letònia	10,2	8,5	7,6	—	—	—	1,5	1,0	0,7	9,0	8,4	7,9	11,1	6,6	5,6	0,2	-1,0	-1,0	11,9	11,3	10,9	-12,4	-13,1	-12,6
Lituània	7,5	6,5	6,2	18,2	12,3	10,1	2,4	0,9	0,6	8,2	7,1	6,5	3,4	3,5	3,3	-0,5	-0,6	-0,9	18,7	18,9	19,7	-7,0	-7,3	-7,4
Malta	2,5	1,7	1,9	—	—	—	0,6	0,3	0,5	7,3	7,4	7,4	3,0	3,2	2,8	-3,3	-2,9	-3,2	74,7	74,0	74,0	-12,9	-12,6	-12,3
Polònia	3,2	4,5	4,6	5,0	8,5	10,0	2,3	2,2	1,8	17,7	16,2	15,2	1,5	0,5	1,6	-2,5	-3,0	-3,0	42,5	45,5	46,7	-1,5	-2,0	-2,5
Eslovàquia	6,0	6,1	6,5	8,6	7,1	4,9	2,1	1,2	0,9	16,4	15,5	14,8	3,2	3,7	2,4	-2,9	-2,7	-2,1	34,5	34,3	34,7	-8,5	-5,7	-3,4
Eslovènia	3,9	4,3	4,1	2,9	3,2	7,2	0,7	0,6	0,4	6,3	6,3	6,3	1,6	2,2	2,4	-1,8	-1,9	-1,6	29,1	29,9	29,7	-1,1	-1,6	-1,8
UE-25	1,6	2,3	2,2	—	—	—	0,8	0,9	0,8	8,7	8,5	8,2	1,9	2,1	2,1	-2,3	-2,3	-2,2	63,4	63,2	62,9	-0,3	-0,9	-0,7
EUA	3,5	3,2	2,7	10,2	7,4	6,0	1,8	1,4	0,6	5,1	4,8	5,1	2,8	2,3	1,5	-3,8	-4,1	-4,4	—	—	—	-6,3	-7,0	-6,9
Japó	0,1	1,8	2,3	—	—	—	0,4	0,4	0,3	4,4	4,3	4,3	-0,8	0,5	0,7	-6,5	-5,8	-5,4	—	—	—	3,6	3,6	3,4

1. Països fora de la zona euro.

Font: CE i elaboració pròpia

car que Irlanda presenta el major creixement de l'ocupació de la UE-25 (4,7%), seguida d'Espanya (3,1%). Es destaca també Luxemburg, amb un 2,9%, taxa que és per sobre de la dels Estats Units (1,8%). A l'Europa dels Vint-i-cinc també es dóna una tendència positiva, amb creixements entorn del 0,8%.

La taxa mitjana de desocupació de la zona euro va ser del 8,6% l'any 2005 i disminueix per al 2006 i per al 2007 fins al 8,2%. Pel que fa a Espanya, el 2005 s'ha reduït aquest valor fins al 9,2% i l'atur és a zona euro d'un 8,3% per al 2007. Cal remarcar que l'any 2005 sis països de la UE-15 presenten unes taxes d'atur iguals o millors per comparació als Estats Units (5,1%): és el cas d'Irlanda (4,3%), d'Holanda (4,7%), de Dinamarca (4,8%) i del Regne Unit (4,7%). Unes dades similars són les que es presenten per a l'Europa dels Vint-i-cinc, amb una taxa de desocupació del 8,7% al 8,5% els anys 2005 i 2006, que es reduirà l'any 2007 al 8,2%.

La taxa de creixement de la inflació a la zona euro s'ha situat l'any 2005 en l'1,9%, de manera que disminueix 0,1 dècimes respecte dels valors de l'exercici passat. Segons les previsions, pot ascendir lleugerament dues dècimes percentuals fins a assolir una taxa del 2,1% el 2006 i 2007. L'objectiu a mitjà termini del Banc Central Europeu és mantenir la taxa de creixement de la inflació entorn del 2% anual. A la nova Europa dels Vint-i-cinc, la taxa de creixement de la inflació es preveu que també serà entorn del 2% i que es mantindrà estable en el 2,1% en els pròxims anys. A la zona euro es troben per sobre de l'objectiu del 2%: Bèlgica (2,8%), Grècia (3,7%), Espanya (3,5%), Itàlia (2,3%), Luxemburg (2,5%) i Portugal (2,6%).

L'any 2005 s'ha mantingut el dèficit públic a la zona euro respecte del 2004, ja que per a ambdós anys el dèficit és del -2,4% del PIB. Aquest valor es preveu que es mantindrà l'any 2006 i que es reduirà una dècima el 2007, en registrar-se un dèficit del -2,3%. A l'Europa dels Vint-i-cinc, el dèficit és molt similar, en passar del -2,3% dels anys 2005 i 2006 al -2,2%, de l'any 2007. S'ha de destacar que Bèlgica, Irlanda, Espanya i Finlàndia són els únics països de la zona euro que presenten un superàvit fiscal. El 2006 Alemanya, Grècia, Itàlia i Portugal no compleixen el criteri de Maastricht segons el qual el dèficit no ha de superar el 3% del PIB. Fora de la zona euro, tampoc no el compleix el Regne Unit.

Pel que fa a l'endeutament públic, els criteris de Maastricht estableixen que no pot superar el 60% del PIB. El deute públic de la UE-15 l'any 2005 ha estat del 64,6% del PIB i les previsions per al 2006 són del 64,4%. En el cas de la zona euro, l'endeutament públic esdevé superior al 70,8% del PIB, amb una tendència a augmentar l'any 2006: d'aquesta manera, aquest any es preveu que superarà més de deu punts percentuals el criteri que s'estableix en el Tractat. Els països que no compleixen el criteri són Bèlgica, Alemanya, Grècia, França, Itàlia, Àustria i Portugal. A l'Europa dels Vint-i-cinc s'ha previst que l'endeutament també serà superior al criteri establert a Maastricht (entorn del 62-63% del PIB), mentre que els deu països que recentment han passat a formar part de la Unió Europea es preveu que estaran molt per sota dels criteris fixats, excepte en el cas de Xipre i de Malta.

El balanç de les operacions corrents amb la resta del món l'any 2005 obté valors negatius en l'àmbit de la UE-15 (-0,1% del PIB). Si es considera únicament la zona euro de la Unió Europea, aquests valors són positius, ja que s'arriba al 0,1% del PIB l'any 2005, amb unes previsions d'agreujament els anys 2006 i 2007. S'ha de destacar que els països amb un major dèficit per operacions corrents són Grècia, Espanya i Portugal, per sobre del -7% del PIB. A l'Europa dels Vint-i-cinc, el balanç per al 2005 és del -0,3% i es preveu que aquestes dades s'agreujaran en els propers anys. Als països de l'ampliació, superen el 10% de dèficit per compte corrent Estònia, Letònia i Malta.

2.3. La política econòmica i monetària[19]

En aquest apartat ens centram en els programes nacionals de reformes i en l'anàlisi de la política monetària i l'evolució de l'euro.

2.3.1. Els programes nacionals de reformes

Els programes nacionals de reformes (PNR) són un intent positiu dels estats membres que intenta plasmar en un document únic les reformes necessàries per aconseguir els objectius de l'Estratègia de Lisboa.[20] Es tracta de plantejar la millora de l'ocupació i del mercat de treball, la sostenibilitat i la qualitat de les finances públiques, fomentar la recerca i el desenvolupament (R+D), millorar l'entorn empresarial, i millorar les competències i les qualificacions del capital humà. En aquesta línia, el Consell Europeu de Brussel·les dels dies 23 i 24 de març de 2006 estableix com àmbits prioritaris d'actuació amb vista al 2007 els següents: desenvolupar una política energètica europea, reforçar la inversió en R+D+I, fomentar el potencial empresarial sobretot de les pimes, millorar l'ocupació especialment dels joves, les dones, els treballadors de més edat, els discapacitats, els immigrants legals i les minories, i incentivar reformes laborals que incorporin major flexibilitat i seguretat en l'ocupació.

Amb referència a Espanya, el PNR mostra, en primer lloc, la necessitat d'introduir tot un seguit d'actuacions si és volen aconseguir els objectius de l'Estratègia de Lisboa amb vista al 2010. (Vegeu el quadre I-9.)

Per complir aquests objectius, el PNR considera prioritari incidir en els camps següents: la inversió privada, les infraestructures, la qualitat del capital humà, la inversió en R+D+I, la competència en els mercats de béns i serveis, la millora de les institucions del mercat de treball, i el dinamisme empresarial.

En opinió de la Comissió Europea, els punts positius del PNR espanyol són l'esforç per defensar l'estabilitat pressupostà-

19. Vegeu: *Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral. España 2005*, Consell Econòmic i Social d'Espanya, Madrid, 2006, p. 13-55.

20. Vegeu: COM (2006) 30, de 25 de gener de 2006, «Time to move up a gear. The new partnership for grotwhs and jobs».

Quadre I-9. Principals eixos d'actuació del programa nacional de reformes d'Espanya

Objectius		Espanya	UE-15	UE-25	Espanya	
Eixos d'actuació del PNR i directrius comunitàries	Principals		2004		2008	2010
	Convergència en PIB per càpita (PPA, UE-25=100)	97,7	108,3	100,0		100,0
	Taxa d'ocupació del 66%	61,1	64,8	63,3		66,0
	Transversal Reduir les emissions de CO_2 (índex 1990=100) [a]	140,0	98,1	—	—	124,0
Eix 1: Estabilitat macroeconòmica i pressupostària (directrius de l'1 a la 6)	Específics Reduir el deute públic al 34% del PIB	46,6	64,3	63,4	37,5	34,0
Eix 2: Pla estratègic d'infraestructures i transport (PETI) i el programa AGUA (directriu 16)	Augmentar la dotació de vies fèrries fins als 35 km/1000 km² de superfície	28,3	48,3	—	32,0	35,0
	Reduir la taxa d'accidentalitat en carreteres en un 40% [b]	15,9	10,9	—	11,0	9,5
Eix 3: Augment i millora del capital humà (directrius 23 i 24)	Reduir un 50% la taxa d'abonament escolar prematur [c]	30,4	17,8	15,7	20,1	15,0
Eix 4: L'estratègia d'investigació, desenvolupament i innovació (INGENIO 2010) (directrius de la 7 a la 9)	Duplicar la inversió en I+D	1,1	2,0	2,0	1,6	2,0
	Convergir amb Europa en societat de la informació (TIC/PIB)	4,8	6,8	—	6,3	7,0
Eix 5: Més competència, millor regulació, eficiència de les AP i competitivitat (directrius de la 7 a la 15)	Convergir amb la mitjana europea en els indicadors de competència en els quals estiguem per sota	—	—	—	—	—
Eix 6: Mercat de treball i diàleg social (directrius de la 17 a la 24)	Augmentar la taxa d'ocupació femenina	48,3	57,0	55,8	57,4	57,0
	Reduir la taxa de desocupació juvenil	22,1	16,6	18,6	19,3	18,6
	Reduir la sinistralitat laboral en un 15% [d]	—	—	—	—	—
Eix 7: Pla de foment empresarial (directrius 14 i 15)	Augmentar la taxa de creació d'empreses de més d'un treballador en un 25%	10,0	—	—	11,5	12,5

Nota:
a. Objectiu mitjà per al període 2008-2010.
b. Nombre de víctimes mortals 71.000 milions de passatgers per quilòmetre.
c. Percentatge de joves (18-24 anys) que han completat com a màxim l'educació secundària i no continuen cap estudi o formació.
d. Nombre d'accidents de treball amb baixa laboral per cada 100.000 treballadors afiliats a la Seguretat Social.

Font: Convergència i Treball. Programa Nacional de Reformas de España, *2005*.

ria dins el cicle econòmic, l'establiment d'un pla detallat de R+D+I i l'aclariment dels objectius específics per a la xarxa de transports. Els punts febles responen a la necessitat d'insistir a reduir la segmentació del mercat de treball i a augmentar l'ocupació femenina, i millorar les condicions de la competència, especialment en els mercats de la venda minorista i l'energia.

2.3.2. Anàlisi de la política monetària i l'evolució de l'euro

L'any 2005 ha representat un canvi important en l'orientació de la política monetària de la zona euro, ja que el Banc Central Europeu va decidir modificar a l'alça els tipus d'interès, els quals havien restat inalterats en els darrers dos anys i mig. (Vegeu el quadre I-4.)

Aquest canvi d'orientació de la política monetària, davant d'unes expectatives a l'alça de la inflació, s'explica per l'encariment del preu del petroli, per l'augment de la liquiditat a la zona euro i per les millors perspectives de creixement econòmic. De fet, però, el creixement de la zona euro ha estat inferior el 2005 en relació amb el 2004, motivat per la feblesa de les tres principals economies de la zona euro, que són Alemanya, França i Itàlia, la qual cosa posa en qüestió la pertinença d'un enduriment de la política monetària abans que no s'hagi pogut consolidar la recuperació econòmica.

Malgrat això, el diferencial de tipus a favor dels Estats Units d'Amèrica s'ha intensificat, per la qual cosa s'ha revaloritzat el dòlar en els darrers mesos del 2005, circumstància que ha comportat que el tipus de canvi mitjà per al conjunt de l'any s'hagi situat en 1,245 dòlars per euro. Amb tot, l'euro només s'ha apreciat enfront del dòlar el 0,1% al llarg del 2005, mentre que el 2004 ho havia fet un 9,9%. La revaloització enfront de la lliura esterlina ha estat del 0,8% i enfront del ien japonès s'ha revaloritzat l'1,8%.

2.4. Les polítiques actives d'ocupació, de diàleg social i de protecció social

En aquest apartat ens centram a analitzar les polítiques actives d'ocupació, de diàleg social i relacions laborals, i de protecció social.[21]

2.4.1. Les polítiques actives d'ocupació

Els PNR, en els objectius de complir l'Estratègia de Lisboa per a l'horitzó del 2010, no tan sols consideren reformes en l'àmbit macroeconòmic i microeconòmic, sinó que també les preveuen en l'àmbit de l'ocupació.

Les noves directrius sobre l'ocupació pretenen augmentar la capacitat de crear ocupació i la qualitat dels llocs de treball, i fomentar el creixement de la productivitat del treball. Per això, es proposa treballar en tres eixos bàsics amb vista al proper trienni 2005-2008, que són augmentar la

21 Vegeu: *op. cit.*, Consell Econòmic i Social d'Espanya, Madrid, 2006, p. 61-125 (capítol 2) i 123-135 (capítol 3).

taxa d'activitat i modernitzar els sistemes de protecció social; millorar l'adaptabilitat dels treballadors i de les empreses, i augmentar la flexibilitat dels mercats de treball, i incrementar les inversions en capital humà, amb relació a la millora de l'educació i de les qualificacions laborals.

Quant al primer eix, es proposa millorar l'adaptabilitat entre la vida personal i la laboral, per mitjà de la promoció de serveis de guarderies i d'atenció a les persones dependents. Amb relació al manteniment i a la prolongació de la vida laboral, s'opta per reduir els incentius per accedir a la jubilació anticipada. Respecte dels joves, es pretén reduir l'atur juvenil, seguint el Pacte europeu per a la joventut que creà el Consell Europeu del març del 2005. Amb referència al segon eix, l'èmfasi es posa a fomentar mecanismes que facilitin una millor adequació a les noves tecnologies, una millor adaptació ocupacional i una millor mobilitat geogràfica dels treballadors. El darrer eix se centra en la inversió en capital humà, en el foment de la formació contínua i en la identificació millor de les qualificacions que el mercat de treball demana contínuament.

Segons les dades de l'Eurostat, els indicadors de l'Estratègia europea de l'ocupació per a Espanya, la UE-25 i els objectius que fixa l'Estratègia de Lisboa per al 2010, indiquen que en el cas d'Espanya s'han produït millores en certs indicadors, si bé encara queden lluny dels objectius prevists per l'Estratègia europea d'ocupació pel que fa a la taxa d'ocupació i a la taxa d'ocupació femenina. (Vegeu el quadre I-10.)

Amb relació a l'Estratègia europea per a l'ocupació, el Consell Europeu del mes de març del 2006 insta a adoptar un enfocament de l'ocupació al llarg de tota la vida, que permeti augmentar les taxes d'ocupació i finançar les pensions i la sanitat; oferir alternatives als joves desocupats; desenvolupar mesures que assegurin la igualtat de gènere i fomentar un millor equilibri entre la vida laboral i la personal, i millorar la formació dels majors de quaranta-cinc anys, incentivar la prolongació de la vida laboral i fomentar el treball a temps parcial.

2.4.2. El diàleg social i les relacions laborals

El primer Programa de treball conjunt dels agents socials en matèria de diàleg social i relacions laborals per al període 2003-2005 permet fer una primera valoració. Se'n poden destacar els aspectes següents:

- Pel que fa a les directrius d'ocupació, les organitzacions sindicals i empresarials varen presentar el segon «Informe sobre iniciatives rellevants per a l'aplicació de les directrius d'ocupació portades a terme pels agents socials en els estats membres».

- Respecte de l'aprenentatge permanent, es va presentar en el marc de la Cimera Social Tripartita del mes de març, el tercer «Informe anual sobre les accions empreses pels interlocutors socials per tal de promoure el desenvolupament de les competències i les qualificacions al llarg de tota la vida».

Quadre I-10. Indicadors de l'estratègia d'ocupació, Espanya, UE-25 (2004-2005)

Indicadors	Espanya		UE-25		Diferència mitjana 3 millors		Diferència Espanya-UE-25		Diferència Espanya mitjana 3 millors	
Ocupació	2004	2005	2004	2005	2004	2005	2004	2005	2004	2005
Taxa d'ocupació (% població de 15 a 64 anys)	60,9	63,2	63,0	63,6	73,8	73,8	-2,1	-0,4	-12,9	-10,6
Taxa d'ocupació femenina (% dones de 15 a 64 anys)	47,9	51,2	55,4	56,2	69,7	69,6	-7,5	-5,0	-21,8	-18,4
Taxa d'ocupació de majors (% població de 55 a 64 anys)	41,0	43,1	40,7	42,3	62,3	61,9	0,3	0,8	-21,3	-18,8
Desocupació										
Taxa d'atur (% població activa)	11,1	9,4	9,4	9,1	4,5	4,6	1,7	0,3	6,6	4,8
Taxa d'atur femenina (% població femenina activa)	15,3	12,3	10,2	9,9	4,4	4,3	5,1	2,4	10,9	8,0
Taxa d'atur jove (% població activa de 15 a 24 anys)	22,4	20,4	18,5	18,7	8,0	8,2	3,9	1,7	14,4	12,2
Ràtio de desocupació jove (% població de 15 a 24 anys)	10,0	9,7	8,0	8,3	3,7	4,5	2,0	1,4	6,3	5,2
Atur de llarga duració (% total aturats)	32,6	24,6	44,1	45,5	20,1	19,6	-11,5	-20,9	12,5	5,0
Creixement del PIB real	3,1	3,4	2,4	1,6	7,8	9,2	0,7	1,8	-4,7	-5,8

Indicadors d'avaluació			Diferències al 2005 respecte a Objectius 2005			Diferències al 2005 respecte a Objectius 2010		
Ocupació	Objectius 2005	Objectius 2010	Espanya	Ue-25	Mitja 3 millors	Espanya	Ue-25	Mitja 3 millors
Taxa d'ocupació (% població de 15 a 64 anys)	67,0	70,0	-3,8	-3,4	6,8	-6,8	-6,4	3,8
Taxa d'ocupació femenina (% dones de 15 a 64 anys)	57,0	60,0	-5,8	-0,8	12,6	-8,8	-3,8	9,6
Taxa d'ocupació de majors (% població de 55 a 64 anys)	—	50,0	—	—	—	-6,9	-7,7	11,9
Creixement del PIB real	3,0	3,0	0,4	-1,5	5,2	0,4	-1,5	5,2

Objectius 2010: cimera de Lisboa.
Objectius 2005/2010, cimera d'Estocolm.
Objectius PIB 3 per 100 real anual: escenari econòmic base, cimera de Lisboa.

No hi ha objectiu quantitatiu sobre els desocupats, però sense aconseguir una taxa «fricciona» el 2010. La Comissió Europea empra habitualment com a referència la mitjana dels tres millors resultats per països.

Font: Elaboració pròpia amb dades d'Eurostat, Labour Force Survey, segons trimestres, i dades anuals de creixement del PIB real a preus constants de 2000.

- Amb relació a la igualtat de gènere, dins el marc del diàleg bipartit, el març de 2005 la Confederació de Sindicats Europeus (CES), la Unió de Confederacions de la Indústria i de les Organitzacions Empresarials d'Europa (UNICE), la Unió Europea de l'Artesanat i de les Petites i Mitjanes Empreses (UEAPME) i el Centre Europeu de l'Empresa Pública (CEEP) varen signar el marc d'actuacions sobre la igualtat entre els homes i les dones, que cerca aconseguir l'equitat que consagren els tractats i l'eficiència productiva, en millorar els nivells ocupacionals, especialment de les dones.

* En el tema de les reestructuracions, s'ha fet una nova passa amb la creació del Fòrum de les Reestructuracions, que reuneix membres de la CES i de la UNICE amb representants de les institucions comunitàries i dels governs nacionals.

- En el camp de promoure l'ocupació juvenil, es pot destacar que el Consell Europeu de primavera va aprovar el Pacte europeu per a la joventut, el qual varen aprovar prèviament la CES, la UNICE, la UEAPME i el CEEP, i la «Contribució conjunta a la Iniciativa europea per a la joventut», document en què es defensa un enfocament intergeneracional en les polítiques actives, la qual cosa suposa desenvolupar estratègies d'envellIment actiu, al mateix temps que es facilita l'incorporació dels joves a l'activitat laboral.

En temes de discapacitat no s'ha aconseguit, en canvi, actualitzar la Declaració conjunta de l'any 1999, ni tampoc s'ha actualitzat en temes de racisme la Declaració conjunta del 2004. Per a aquests temes del diàleg social i per a d'altres serà crucial el nou programa de treball adoptat conjuntament per al període 2006-2008 i el seu desenvolupament, centrat en les prioritats europees en matèria d'ocupació.[22]

2.4.3. La protecció social

L'any 2005 amb la presidència britànica s'ha desenvolupat un debat intens sobre el model social europeu. Aquest debat ha servit per mostrar que, malgrat la diversitat que es troba dins la UE-25 en el camp de la protecció social, hi ha elements comuns que permeten afirmar l'existència d'un model social europeu.[23]

Així mateix, la Comissió ha reiterat la necessitat de practicar un trànsit en la naturalesa de l'estat del benestar merament «protector» cap un sistema «activador», com a condició de la seva supervivència en termes de sostenibilitat financera.[24] Aquest enfocament activador és el que orienta el mètode obert de coordina-

22. Vegeu: CES, UNICE, UEAPME i CEEP: Programa de treball dels agents socials europeus, 2006-2008.

23. Vegeu: Comissió Europea, «Los valores europeos en un mundo globalizado. Contribución de la Comisión a la reunión de los Jefes de Estado y de Gobierno del mes de octubre», COM (2005) 525 final.

24. Vegeu: Comissió Europea, document de treball «Sustainable Financing of Social Policies in the European Union» (19.12.2005), SEC (2005) 1774.

ció (MOC) en matèria de protecció social, que ha definit els objectius i els principals reptes que la Comissió ha recollit en el seu primer informe conjunt sobre la protecció social (pensions) i la inclusió social.[25]

També s'han encetat noves reflexions entorn dels canvis demogràfics, com són els fenòmens de l'envelliment, l'escassa natalitat o la immigració, que obliguen a replantejar-se reformes necessàries en el camp de la protecció social.[26]

Amb tot, aquest reforçament retòric de la importància del model social europeu contrasta amb la reducció dels pressuposts comunitaris dedicats a les polítiques socials per la via de la reconducció dels programes actuals cap un únic instrument, amb la pèrdua del pes específic d'algunes polítiques comunitàries, com és el cas de la d'inclusió social. Aquesta deriva pressupostària no facilitarà que disminueixin les disparitats existents pel que fa a les diferències pressupostàries en protecció social entre els estats membres, tal com reflecteix l'anàlisi de la intensitat de la protecció social en la UE-25 en termes de la despesa en protecció social per habitant en termes SEEPROS, valorada en paritats de poder adquisitiu. (Vegeu el gràfic I-3.)

Gràfic I-3

Intensitat de la protecció social en la Unió Europea (1994-2003)

Continua

25. Vegeu: Comissió Europea, «Informe conjunto sobre protección social e inclusión social, Comunicación al Consejo, al Parlamento Europeo y al Comité Económico y Social Europeo y al Comité de las regiones», COM (2205) 13 final.

26. Vegeu: Comissió Europea, «Libro Verde. Frente a los cambios demográficos: una nueva solidaridad entre generaciones», COM (2005) 94 final.

Gràfic I-3

Intensitat de la protecció social en la Unió Europea (1994-2003)

* Despeses en protecció social per habitant en termes SEEPROS. Paritats de poder adquisitiu, milers d'unitats.

Nota: No hi ha dades per al 1994 en el cas dels països incorporats després de la darrera ampliació.

Font: Eurostat, *European social statistics: Scocial protection. Expediture and receipts*, 1994-2003.

Segons aquestes dades, l'any 2003 Espanya ocupava l'antepenúltima posició entre els països de la UE-15, darrere de Grècia i de Portugal. El seu esforç representava el 60,4% de la mitjana de la UE-15, dos punts per davall del que suposava l'any 1994. En termes d'evolució, altres països que al començament de la dècada estaven encara més allunyats que Espanya de la mitjana europea —com Grècia, Portugal i Irlanda— han aconseguit escurçar de manera més accelerada les distàncies amb la UE-15.

2.5. Les perspectives financeres 2007-2013 i la política regional

En aquest subapartat analitzam, d'acord amb el títol, les perspectives financeres 2007-2013 i la política regional.

2.5.1. Les perspectives financeres 2007-2013

Les perspectives financeres per al període 2007-2013 acordades pel Consell Europeu de la Unió Europea de desembre de 2005 situen el pressupost comunitari en els 862,4 mil milions d'euros, amb una distribució funcional que confirma les cinc grans partides de despesa. Són les següents: 1) creixement sostenible, que atén les despeses associades a la consecució dels objectius de l'Estratègia de Lisboa i que representen el 44% del total del pressupost; 2) preservació i gestió dels recursos naturals, que en representen el 43%; 3) ciutadania, llibertat, seguretat i justícia, amb l'1,2%; 4) la Unió Europea com a actor global, amb el 5,8%, i 5) administració i compensacions, amb el 6% restant. (Vegeu el quadre I-11.)

Les despeses associades al creixement i a l'ocupació es divideixen en dues grans categories:

- Despeses de competitivitat: inclou les despeses de R+D+I, les xarxes transeuropees, l'educació i la formació, la promoció de la competitivitat en el marc del mercat únic, i la política social. També s'introdueix la possibilitat de crear un fons d'ajustament per la globalització, amb cinc-cents milions d'euros anuals, amb la finalitat d'ajudar els treballadors afectats per processos de deslocalització.

- Despeses de cohesió: inclou el finançament de la política regional, que defineix tres grans objectius —de convergència, de competitivitat regional i d'ocupació, i de cooperació territorial. Tot seguit passarem a comentar-les.

2.5.2. La política regional[27]

Una de les preocupacions latents de la política regional europea és guanyar una major efectivitat.[28] Cal recordar que per al període

27. Vegeu: José Villaverde, «¿Qué hay de nuevo en la política regional de la Unión Europea?», *Cuadernos de Información Comercial,* núm. 191, 2006, p. 101-108.

28. En aquest sentit es poden consultar el treball següent: H. Armstrong (2004), «Regional Policy», a: EL-AGRAA, A. M. (ed.), *The European Union: Economics and Policies*, Prentice Hall. Així mateix, podeu consultar l'estudi: A. de la Fuente (2002), «Does cohesion policy work? Some general considerations and evidence from Spain», *Mimeo*, Institut d'Anàlisis Econòmiques, Barcelona.

Quadre I-11. Perspectives financeres de la Unió Europea (2007-2013)

Conceptes	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007-2013	Abril 2006 [1]
1. Creixement i ocupació	51,1	52,1	53,3	54,0	54,9	56,4	57,8	379,7	382,1
1.a Competitivitat	8,3	8,9	9,5	10,2	11,0	11,8	12,6	72,1	74,2
1.b Cohesió	42,8	43,3	43,8	43,8	44,0	44,6	45,2	307,6	307,9
2. Preservació i gestió de recursos naturals:	55,0	54,3	53,7	53,0	52,4	51,8	51,1	371,2	371,3
les despeses relacionades amb els mercats agrícoles i pagaments directes	43,1	42,7	42,3	41,9	41,5	41,0	40,6	293,1	293,1
3. Ciutadania, llibertat, seguretat i justícia	1,1	1,2	1,3	1,4	1,6	1,7	1,9	10,3	10,8
3.a Llibertat, seguretat i justícia	0,6	0,7	0,8	0,9	1,1	1,2	1,4	6,6	6,6
3.b Altres polítiques internes (ciutadania)	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	3,6	4,1
4. La UE com a actor a escala global	6,3	6,6	6,8	7,1	7,4	7,7	8,1	50,0	51,0
5. Administració	6,7	6,9	7,1	7,2	7,3	7,5	7,7	50,3	50,3
6. Compensacions	0,4	0,2	0,2	—	—	—	—	0,8	0,8
Total de compromisos de despeses	120,6	121,3	122,4	122,8	123,6	125,1	126,6	862,4	866,4
Total de pagaments	116,7	119,5	111,8	118,1	115,6	119,1	118,6	819,4	—
En percentatge de la RNB									
Total de despeses	1,10	1,08	1,06	1,04	1,03	1,02	1,00	1,045	1,050
Total de pagaments	1,06	1,06	0,97	1,00	0,96	0,97	0,94	0,99	—
Límit dels recursos propis	1,24	1,24	1,24	1,24	1,24	1,24	1,24	1,24	1,24
Marge disponible	0,18	0,18	0,27	0,24	0,28	0,27	0,30	0,25	—

1. Increment de les despeses acordades després de les negociacions amb el Parlament Europeu del 4 d'abril de 2006, encara pendent de l'aprovació definitiva pel Parlament en la sessió plenària del pròxim mes de maig.

Font: Consell Europeu, Document 15915/05 sobre perspectives financeres 2007-2013, de 19 de desembre de 2005.

2007-2013 les estimacions de la Comissió Europea consideren que l'aplicació de la política regional podria suposar un increment addicional del 4% del PIB per als països de l'ampliació. Per facilitar aquesta millora en la consecució dels seus objectius, la Comissió ha considerat necessari reorientar aquesta política amb una visió més estratègica, d'acord amb l'Estratègia de Lisboa i el paquet de «perspectives financeres» per al període 2007-2013.

Així, la nova política regional redueix els objectius, en passar de nou (fons de cohesió; objectius 1, 2 i 3; Interrreg, Urban, Equal, Leader+, i desenvolupament rural i reestructuració del sector pesquer fora de l'objectiu 1) a tres (convergència, competitivitat regional i ocupació, i cooperació territorial europea). També passa de sis instruments (fons de cohesió, FEDER, FSE, FEOGA-Orientació, FEOGA-Garantia i FIFG) a tres (fons de cohesió, FEDER i FSE). (Vegeu el quadre I-12.)

La nova política regional prioritza principalment les actuacions en matèria de capital humà, innovació i desenvolupament tecnològic en les petites i mitjanes empreses, sense oblidar les inversions en infraestructures, el transport i el medi ambient. (Vegeu el quadre I-13.)

QUADRE I-12. LA POLÍTICA EUROPEA: OBJECTIUS I INSTRUMENTS

2000-2006		2007-2013	
Objectius	Instruments financers	Objectius	Instruments financers
Fons de cohesió	Fons de cohesió	Convergència	Fons de cohesió
Objectiu 1	FEDER		FEDER
	FSE		FSE
	FEOGA-Orientació		
	FIFG		
Objectiu 2	FEDER	Competitivitat regional i treball:	FEDER
		Àmbit regional	FSE
	FSE	Àmbit nacional	
Objectiu 3	FSE	Cooperació territorial europea	FEDER
INTERREG	FEDER		
URBAN	FEDER		
EQUAL	FSE		
LEADER +	FEOGA-Orientació		
Desenvolupament rural i reestructuració del sector pesquer fora del objectiu 1	FEOGA-Garantia		
9 objectius	6 instruments	3 objectius	3 instruments

Font: José Villaverde, «¿Qué hay de nuevo en la política regional de la Unión Europea?», *Cuadernos de Información Comercial,* núm. 191, 2006, pags, 101-108.

Quadre I-13. La nova política regional europea: trets bàsics

Programes i instruments	Elegibilitat	Prioritats	Assignacions
Objectiu convergència			81,7 per 100 (251.330)
Programes nacionals i regionals	Regions amb PIB per càpita <75 per 100 mitjana UE-25	Innovació Medi ambient i prevenció	57,6 per 100 (177.290)
FEDER	Regions de l'efecte estadístic	Accessibilitat	4,1 per 100 (12.520)
FSE	(Regions phasing-out)	Infraestructures Recursos humans Capacitat administrativa	
Fons de cohesió	Estats membres amb una RNA per càpita <90 per 100 mitjana UE-25 Energies renovables	Transport Transport sostenible Medi ambient	20,0 per 100 (61.420)
Objectiu competitivitat regional i treball			15,8 per 100 (48.790)
Programes regionals (FEDER) i nacionals (FSE)	Els estats membres proposen una llista de regions (NUTS I o II) Regions phasing-in	Innovació Medi ambient i prevenció de riscs	12,4 per 100 (38.400)
		Accessibilitat	3,4 per 100 (10.390)
		Estratègia europea pel treball	
Objectiu "cooperació territorial europea"			2,44 per 100 (7.500)
Programes i xarxes transfrontereres i trasnacionals	Regions frontereres i grans regions de cooperació transnacionals	Innovació Medi ambient i prevenció de riscs	dels quals: 77,6 per 100 cooperació transfronterera
		Accessibilitat Cultura i educació	18,5 per 100 cooperació transnacional
			3,9 per 100 cooperació interregional + ENPI

Nota: Totes les xifres absolutes estan expressades en milions d'euros a preus del 2004.
Font: José Villaverde, «¿Qué hay de nuevo en la política regional de la Unión Europea?», *Cuadernos de Información Comercial*, núm. 191, 2006, pags, 101-108.

Un altre canvi important és el que deriva de la nova categoria regional, en desaparèixer les regions dels objectius 1, 2 i 3, i en crear-se quatre grups de regions NUTS 2. (Vegeu el quadre I-14.)

Segons aquesta nova classificació, les regions de l'objectiu de convergència amb un PIB per càpita inferior al 75% de la mitjana de la UE-25 són setanta regions, amb una població de 124 milions d'habitants de la UE-25 i quasi 154 milions per a la UE-27.

Les regions de l'objectiu de convergència amb l'«efecte estadístic» o regions *phasing-out*[29] són setze regions de la UE-15, amb una població de 16,4 milions d'habitants. D'alta banda, les regions de l'objectiu de competitivitat regional i ocupació amb l'efecte *phasing-in*[30] són tretze regions, amb una població de 19 milions d'habitants. Les altres regions de l'objectiu de competitivitat regional i ocupació són 155 regions, amb una població de 295 milions d'habitants.

Espanya ha estat el país de la UE-15 que més s'ha beneficiat en termes absoluts de la política regional comunitària. Es calcula que entre el 1989 i el 2006 s'hauran rebut més de 105.000 milions d'euros, valorats en preus constants de l'any 1999. Aquestes ajudes han experimentat un increment continuat des dels 540 milions anuals del període 1986-1988, passant pels 2.400 del període 1989-1993 (paquet Delors I), els 5.900 del període 1994-1999 (paquet Delors II) i els 8.900 del període 2000-2006 (agenda 2000).

QUADRE I-14. CLASSIFICACIÓ DE LES REGIONS NUTS 2 PER OBJECTIUS

	UE-25			UE-27		
Població		Població				
Tipologia regional	Nombre de regions	Milions	Percentatge de la UE	Nombre de regions	Milions	Percentatge de la UE
Objectiu convergència						
Regions amb PIB per càpita <75 mitja UE-25	70	124	27,3	84	153,7	31,7
Regions de l'efecte estadístic (phasing-out)	16	16,4	3,6	16	16,4	3,4
Total	86	140,4	30,9	100	170,1	35,1
Objectiu competitivitat regional i treball						
Regions phasing-in	13	19	4,2	13	19	3,9
Altres regions	155	295,2	64,9	155	295,2	61,0
Total	168	214,3	69,1	168	314,3	64,9

Font: José Villaverde, «¿Qué hay de nuevo en la política regional de la Unión Europea?», *Cuadernos de Información Comercial*, núm. 191, 2006, pags, 101-108.

29. Són regions amb un PIB per càpita superior al 75% de la mitjana de la UE-25, però inferior al 75% de la mitjana de la UE-15.

30. Es tracta de regions que en el període de programació 2000-2006 pertanyien a l'objectiu 1, però que de nou, amb dades del període 2000-2002, sobrepassen ja el llindar del 75% del PIB per càpita de la UE-15.

Per al període 2007-2013, el volum d'ajudes estructurals es calcula, en euros constants del 2004, en uns 4.600 milions anuals.[31] Les estimacions més solvents, que s'han fet amb el model Hermin,[32] consideren que, com a mitjana anual, les ajudes estructurals han permès créixer 0,4 punts percentuals per sobre del que s'hauria crescut sense aquestes ajudes. També s'ha estimat que les ajudes programades per al període 2007-2013 suposaran un creixement addicional de 0,2 dècimes percentuals per any.

31. La quantitat total dels ajuts que rebrà Espanya és de 32.500 milions d'euros, però no se'n coneix encara la distribució interna per comunitats autònomes amb un mínim grau de fiabilitat, entre d'altres coses perquè dependrà de la capacitat que tengui cada regió d'arrancar projectes europeus en el camp de la innovació i la recerca.

32. Vegeu: S. Sosvilla-Rivero i J. A. Herce (2004), «La política de cohesión europea y la economía española: evaluación y prospectiva» (document de treball), Reial Institut Elcano.

3

ECONOMIA ESPANYOLA

RESUM

L'any 2005 els resultats de l'activitat econòmica marquen una continuació de l'acceleració que va començar l'any 2003. Aquests resultats s'obtenen gràcies a la fortalesa de la demanda interna, que va cloure l'exercici amb un creixement del 4,4%. També és important la recuperació de la formació bruta de capital (7,2%) i, més concretament, de la inversió en béns d'equip, que va tancar amb un creixement mitjà anual del 9,5%, mentre que la inversió en construcció es va mantenir en unes taxes de creixement elevades (6,0%). La puixança de les importacions, sumada a la tendència a l'estancament de les exportacions, ha provocat una aportació negativa del sector exterior al creixement per vuitè any consecutiu.

També podem parlar de recuperació econòmica quant a l'evolució del mercat de treball, ja que la taxa d'atur es va reduir 1,8 punts, fins a arribar al 9,2%. D'altra banda, l'ocupació augmentà el 4,8%, quasi un punt més que l'any anterior.

Els comptes de les administracions públiques per primera vegada en molts d'anys tancaren el 2005 amb superàvit, que arribà a la magnitud de 9.933 milions d'euros en termes de comptabilitat nacional, quantitat que representa l'1,1% del producte interior brut.

Pel que fa al turisme, el començament de la recuperació econòmica a la Unió Europea, la inestabilitat que s'ha produït en algunes de les principals destinacions competidores en el segment de «sol i platja», i el dinamisme que seguí mostrant la demanda interna, són les causes que han afavorit un bon comportament del sector turístic l'any 2005. D'aquesta manera, Espanya es consolida com la segona potència mundial, en superar els discrets resultats de l'any 2004.

La inflació espanyola arribà al 3,7%, ja que se situa cinc dècimes per sobre de la inflació que es registrà l'any 2004. Les Illes Balears, igual que l'any 2004, se situaren entre les comunitats autònomes que registraren un creixement de la inflació per sota de la mitjana espanyola, que és del 3,7%.

L'any 2004, la despesa en R+D fou de l'1,07%, molt per sota de la mitjana de la Unió Europea dels Vint-i-cinc, que arribà a l'1,9%, i a gran distància del nivell que es fixa en l'Estratègia de Lisboa com a objectiu per al 2010, que és d'un 3,0%. El Programa nacional de reformes reconeix que els problemes del sistema nacional d'innovació són el dèficit tecnològic de les empreses, l'escàs desenvolupament de coneixement propi i de les inversions, i la falta d'aprofitament per part del sector privat del coneixement que generen els centres públics de recerca.

3.1 EVOLUCIÓ ECONÒMICA

Els resultats de l'economia espanyola de l'any 2005 indiquen que continua l'acceleració que va començar l'any 2003. La taxa de creixement del PIB augmentà el 3,4%, de manera que se supera en tres dècimes la taxa de creixement de l'any anterior.

Aquest resultat es va aconseguir gràcies a la fortalesa de la demanda interna i del seu principal component, el consum de les llars, que va tancar l'exercici amb un creixement del 4,4%, 1,8 punts per sobre del que experimentà el 2003. La despesa del consum privat va ser encoratjada per l'augment en el treball i per la reducció de l'atur, pel manteniment de les facilitats creditícies i per l'«efecte riquesa» generat per la revaloració tant dels actius borsaris i financers com els dels immobiliaris. Així mateix, el consum públic va créixer un 4,5% el 2005, la qual cosa representa una notable desacceleració respecte de l'any anterior. (Vegeu el quadre I-15.)

En els darrers mesos de l'any, a aquesta despesa en consum, s'hi va sumar una important recuperació de la formació bruta de capital (7,2%) i, més concretament, de la inversió en béns d'equip, que es va tancar amb un creixement mitjà anual del 9,5%. En canvi, la inversió en construcció es va mantenir en unes taxes de creixement elevades (6,0%), encara similars als exercicis anteriors.

Quadre I-15. Quadre macroeconòmic (2001-2005) (taxes de variació interanual)

Conceptes	2001	2002	2003	2004	2005
PIB i agregats de la demanda					
Producte interior brut	3,5	2,7	3,0	3,1	3,4
Consum final	3,4	3,2	3,1	4,8	4,4
Llars	3,2	2,9	2,6	4,4	4,4
AP	3,9	4,5	4,8	6,0	4,5
Formació bruta de capital fix	4,5	3,3	5,5	4,9	7,2
Béns d'equip	—	—	2,5	3,7	9,5
Construcció	—	—	6,3	5,5	6,0
Exportació de béns i serveis	4,0	1,8	3,6	3,3	1,0
Importació de béns i serveis	1,2	3,9	6,0	9,3	7,1
Demanda interna [1]	3,7	3,4	3,8	4,9	5,3
Demanda externa [2]	-0,2	-0,7	-0,8	-1,8	-1,9
Preus i costos					
Deflació del PIB	4,2	4,4	4,0	4,1	4,4
IPC	3,6	3,5	3,0	3,0	3,4
Costos laborals unitaris	—	—	2,9	2,8	2,3
Mercat de treball					
Variació de l'ocupació	4,1	3,0	4,0	3,9	4,8[2]
Taxa d'atur	10,6	11,5	11,5	11,0	9,2
Variació de la productivitat	—	—	0,4	0,5	0,3
Sector exterior (saldo en % del PIB)					
Saldo comercial (béns i serveis)	-2,4	-2,0	-2,2	-3,8	-5,2
Capacitat de finançament de la nació	-3,4	-2,6	-3,0	-4,8	-6,5
Necessitat de finançament AP (en % PIB)	-0,52	-0,27	-0,03	-0,14	1,1
Promemòria					
PIB nominal (millions d'euros)	679.842	729.021	780.550	837.316	904.323

1. Aportació al creixement.
2. Xifra corregida de l'impacte del canvi metodològic introduït en l'EPA el 2005.

Font: INE i Ministeri d'Economia i Hisenda.

Aquesta pujada de la demanda, juntament amb l'encariment del petroli, s'acompanya de la puixança de les importacions durant el 2005, que varen créixer un 7,1%. Això, sumat a la tendència a l'estancament de les exportacions —en part com a conseqüència del creixement de l'activitat en les principals economies europees—, va donar com a resultat una aportació negativa del sector exterior al creixement d'1,9 punts percentuals, lleugerament superior als -1,8 de l'any anterior, un saldo comercial deficitari que equival al -5,2% del PIB i una necessitat de finançament de la nació del -6,5% del PIB.

Un dels possibles motius que permeten explicar el comportament negatiu del sector exterior es pot trobar en el comportament dels preus. Es va observar un creixement de l'IPC del 3,4%, quatre dècimes per sobre de la inflació de l'exercici anterior, i s'amplia de nou el diferencial de preus respecte de la zona euro, amb el consegüent deteriorament de la competitivitat en relació amb el preu de l'economia espanyola.

Quant a l'evolució del mercat de treball, el 2005 l'ocupació va augmentar un 4,8%, gairebé un punt més que l'any anterior, i la taxa d'atur es va reduir 1,8 punts, fins al 9,2%. L'augment en la taxa d'ocupació no va anar acompanyat d'un avançament igualment intens de la inversió en capital o del progrés tecnològic, circumstància que s'ha saldat en una amortització en el creixement de la productivitat aparent del factor treball, que va tornar a moderar el creixement, i és va situar en un 0,3% per al conjunt de l'economia. Aquesta desacceleració de la productivitat, l'escàs creixement en els darrers deu anys i el diferencial que s'observa respecte de la mitjana de la Unió Europea, reflecteix una seriosa debilitat de l'economia espanyola i del seu potencial de creixement a mitjà i a llarg termini.

Les debilitats del model de creixement espanyol han dut el Govern a tractar de reorientar la política econòmica cap a l'impuls de la productivitat, de manera que el mes de febrer del 2005 es formulà un pla de dinamització amb més de dues-centes mesures.[33] En la mateixa línia es troba el Programa nacional de reformes en el marc de l'Estratègia de Lisboa[34] de l'octubre del 2005, en què el primer queda subsumit amb vista a futures avaluacions.

3.2. Els sectors productius

El conjunt de sectors productius va mostrar el 2005 una evolució més positiva que l'any anterior, ja que es registren increments de l'activitat en tots els casos, llevat de la branca agrària i la pesquera. El sector més dinàmic continua sent la construcció, amb una taxa d'augment del 5,5%, seguit de l'energia, amb un creixement del 4,4%, i dels serveis, amb un 3,9%. La indústria, d'altra banda, va seguir mantenint una certa debilitat al llarg de tot l'any, encara que amb resultats més positius que el 2004. (Vegeu el quadre I-16.)

33. Vicepresidència segona del Govern, Pla de dinamització de l'economia: primer paquet de mesures, febrer de 2005. Una síntesi de les mesures es troba en l'epígraf 3.1 de l'estudi del CES *Memòria sobre la situació socioeconòmica i laboral d'Espanya de 2004*.

34. Vegeu: MEMÒRIA del CES, capítol I.2.4.

Quadre I-16. Evolució de l'activitat econòmica per sectors (2001-2005) (taxa de variació interanual dels components del PIB en euros constants)

Anys	Trimestres	Agricultura i pesca	Energia	Indústria	Construcció	Serveis
2001	I trim.	-2,2	4,1	0,8	6,0	3,4
	II trim.	-3,7	2,7	1,4	5,8	3,5
	III trim.	-0,8	1,6	3,0	5,2	3,4
	IV trim.	-5,7	2,8	-0,6	4,8	2,6
	Mitjana	**-3,1**	**2,8**	**1,2**	**5,4**	**3,2**
2002	I trim.	7,5	2,1	-0,7	5,1	2,1
	II trim.	2,0	-1,2	-0,4	4,5	2,5
	III trim.	1,8	-0,3	1,1	5,5	1,9
	IV trim.	-6,6	0,5	2,7	4,1	2,2
	Mitjana	**1,0**	**0,3**	**0,7**	**4,8**	**2,2**
2003	I trim.	-2,9	0,3	1,9	4,4	1,9
	II trim.	-1,7	0,9	1,3	5,1	2,2
	III trim.	-1,2	2,9	0,6	4,1	2,6
	IV trim.	0,5	1,2	1,2	3,5	2,7
	Mitjana	**-1,4**	**1,3**	**1,3**	**4,3**	**2,4**
2004	I trim.	0,9	1,8	0,2	5,6	3,3
	II trim.	-1,0	2,6	0,5	5,2	3,4
	III trim.	-1,8	1,8	0,4	4,9	3,5
	IV trim.	-2,3	1,8	0,3	4,8	4,1
	Mitjana	**-1,1**	**2,0**	**0,3**	**5,1**	**3,6**
2005	I trim.	-1,9	4,2	0,3	5,4	3,8
	II trim.	-1,3	4,0	0,0	5,4	3,8
	III trim.	0,3	4,5	0,9	5,8	3,9
	IV trim.	0,1	5,0	1,1	5,4	4
	Mitjana	**-0,7**	**4,4**	**0,6**	**5,5**	**3,9**

Font: INE, *comptabilitat nacional trimestral d'Espanya*.

3.2.1. El sector primari

El valor afegit brut (VAB) de les branques agrària i pesquera tornà a disminuir l'any 2005, per tercera vegada consecutiva, encara que amb una menor intensitat que l'any anterior. El VAB d'aquest sector va registrar un descens del -0,7%, enfront de la xifra d'un -1,1% que s'havia donat l'any anterior, la qual cosa el situà com el sector menys dinàmic de l'economia. Al llarg de l'exercici s'aprecia una certa recuperació en el segon semestre de l'any, en passar d'un -1,9% en el primer trimestre a un 0,1% en el quart trimestre.

L'ocupació en termes de llocs de treball equivalents a temps complet va registrar una taxa de variació anual nul·la, com va succeir l'any anterior, si bé en termes d'afiliació a la Seguretat Social va sofrir una caiguda del 2,6%, enfront d'un retrocés del 3,2% l'any 2004.

3.2.2. La indústria i l'energia

El VAB de les branques industrials va créixer un 0,6% en termes reals en el conjunt de l'any, enfront del 0,3% de l'any anterior. Després d'un primer semestre amb una taxa de creixement interanual pròxima al 0%, a partir del tercer trimestre s'inicia una recuperació i acaba l'any amb un avanç de l'1,1%.

La producció industrial va mantenir un ritme de creixement molt moderat i inferior a l'any anterior. Així mateix, la confiança, mesurada a través de l'indicador de confiança industrial de la Comissió Europea, va empitjorar respecte del 2004, fonamentalment per una valoració més negativa dels nivells de comandes adreçats a l'exportació, i també es nota un empitjorament de les expectatives de producció.

En termes d'ocupació, tant les dades de la comptabilitat nacional trimestral referides a llocs de treball equivalents a temps complet com l'ocupació en els termes de l'enquesta de població activa (EPA) varen mostrar una evolució més positiva respecte del 2004, si bé amb una tendència a la desacceleració en el darrer trimestre. Per un altre costat, l'afiliació a la Seguretat Social en aquest sector va llançar unes taxes de variació negatives al llarg de tots els mesos de l'any.

El sector energètic, juntament amb la construcció, va ser l'activitat que va registrar un major creixement l'any 2005, de manera que superà en un punt percentual el ritme de creixement del PIB. Així, el VAB d'aquest sector va créixer el 4,4%, enfront del 2,0% registrat el 2004, i mantingué una evolució elevada pràcticament al llarg de tot l'any. Cal remarcar l'acceleració produïda en el segon trimestre, fins a arribar al 5,0% en el quart trimestre.

Aquest avanç es va reflectir en la producció industrial, de manera que el sector energètic es mostra com l'activitat més dinàmica de l'índex de producció industrial (IPI), amb un creixement interanual del 4,1% l'any 2005.

Va contribuir a aquesta situació l'augment de la demanda d'energia elèctrica, que va arribar als 245.434 gigawatts per hora (GWh), cosa que suposa un creixement del 3,3%, encara que es va situar set dècimes per sota de l'any 2004. D'altra banda, la demanda extrapeninsular va augmentar l'any 2005 el 5,0%, quatre dècimes per sota de l'any anterior, fins a arribar als 14.516 GWh. Aquesta demanda va cobrir el 65,5% amb els grups del fuel, el 22,3% amb les centrals de carbó, el 7,0% amb cicle combinat amb gasoli i el 5,1% amb energia adquirida en el règim especial.

3.2.3. La construcció

La construcció segueix sent el sector amb el millor comportament de l'economia, amb un creixement del VAB estabilitzat en el darrers anys amb xifres superiors al 5% (el 5,5% per al 2005). Aquesta estabilitza-

ció suposa que el sector es continuï presentant com el principal motor del creixement pel costat de l'oferta.

Els principals factors que poden explicar el dinamisme de la construcció són, en primer lloc, amb referència a l'edificació, el vigor que segueix demostrant la demanda de la llar, en circumstàncies de baix tipus d'interès i altes rendibilitats per operacions especulatives. L'augment de la població, ja sigui d'immigrants de manera permanent o d'estrangers per períodes de vacances, i també l'increment de l'ocupació, han tingut efectes en el mateix sentit.

Com posen de manifest les dades del Consell Superior del Col·legi d'Arquitectes d'Espanya (CSCAE), el nombre d'autoritzacions per nous habitatges va tornar a batre el rècord el 2005, amb un increment del 6,6% respecte de l'any anterior, fet que demostra que els primers símptomes d'esgotament de la demanda de habitatges que es poguessin esperar no tampoc es varen produir aquest any.

Segons l'Associació d'Empreses Constructores d'Àmbit Nacional (SEOPAN), amb dades referents al 2005, l'edificació residencial va suposar el 35% de la producció del sector, amb un increment del 9% respecte del 2004. L'obra civil també va experimentar un increment superior al 8%, de manera que constituí en aquest moment gairebé un quart del total del sector.

No es pot deixar d'esmentar que tot aquest panorama ve condicionat pels nivells dels preus de l'habitatge, que segueixen creixent a un ritme molt superior al general dels preus. En concret, segons les dades del Ministeri de l'Habitatge, amb dades dels valors de taxació, l'increment el 2005 fou del 12,6%, circumstància que implica una certa desacceleració respecte dels períodes immediatament anteriors, i segueix estant molt per sobre de la inflació general. No es pot obviar que aquest creixement dels preus es troba impulsat pel gran protagonisme del sector en el conjunt de l'economia espanyola.

Quant al total de persones ocupades, mesurades en llocs de treball equivalents a temps complet, que el 2005 arribaren a pràcticament els devuit milions, el sector de la construcció va suposar-ne més de dos milions i mig, xifra que constitueix el 14% del total. Per tant, respecte de l'any anterior s'ha incrementat tant el nombre total d'ocupats en la construcció com el pes que tenen respecte del total de l'ocupació.

3.2.4. Els serveis

La branca dels serveis es tornà a mostrar el 2005 com una de les activitats més dinàmiques de l'economia espanyola, en accelerar la taxa de creixement respecte de l'any anterior i superar la mitjana de variació de l'activitat econòmica en conjunt. D'aquesta manera, el VAB dels serveis va créixer un 3,9% el 2005 i mostra, així, un perfil d'acceleració a partir del tercer trimestre. Dins el sector, els serveis de mercat es mostraren més dinàmics, amb un avanç del 4,0%, mentre que els de no-mercat ho varen fer un 3,5%.

El 6,25% de l'ocupació total creada el 2005 es va centrar en els serveis, activitat

que, després de la construcció, va ser la que va registrar un major creixement de l'ocupació respecte de l'any anterior, amb un increment del nombre de llocs de treball equivalents a temps complet del 3,1%, idèntica taxa a la del 2004.

Segons els indicadors d'activitat del sector serveis de l'Institut Nacional d'Estadística (INE) corresponents al 2005, la xifra de negocis d'aquest sector va créixer interanualment el 6,6%, de manera que se supera en dues dècimes el registre del 2004. Llevat del transport, que va mantenir un ritme de creixement similar al de l'any 2004 (5,8%), i del comerç, que es va desaccelerar lleugerament fins al 6,7%, la resta de subsectors es mostraren més dinàmics que l'any anterior. La xifra de negoci de les tecnologies de la informació i la comunicació varen avançar el 9,0%, mentre que els serveis a empreses varen augmentar el 7,7%, enfront d'un creixement del 3,8% l'any 2004.

En aquest context, l'evolució de l'ocupació va ser també més dinàmica que l'any anterior, ja que es va registrar una variació del 2,0% en el personal ocupat en els serveis, enfront de l'1,9% del 2004. L'únic subsector que va empitjorar en termes d'ocupació respecte de l'any anterior va ser el comerç, tenint en compte que la seva taxa de variació es va desaccelerar 1,2 punts percentuals, fins a l'1,5%. Especialment va ser significativa la millora de l'ocupació en el subsector de les tecnologies de la informació i la comunicació, que, després de retrocedir un 1,8% l'any 2004, va créixer el 2,8%. També en el turisme i en el transport es va produir una notable millora, amb taxes de creixement d'ocupació de l'1,2% i del 2,1%, respectivament. No obstant això, el major dinamisme va correspondre al subsector dels serveis a empreses, en què l'ocupació va arribar al 3,5%.

Pel que fa al turisme, convé destacar que el començament de la recuperació econòmica a la Unió Europea, la inestabilitat que s'ha produït en algunes de les principals destinacions competidores en el segment de «sol i platja» tant per causes geopolítiques com per desastres naturals, la menor revaloració del tipus de canvi de l'euro respecte de l'any anterior i el dinamisme que va seguir mostrant la demanda interna, afavoriren un bon comportament del sector turístic el 2005 i Espanya es consolida com la segona potència mundial tant en termes d'ingressos per turisme com quant a l'entrada de turistes estrangers.

D'acord amb l'enquesta de moviments turístics en fronteres (Frontur), en el conjunt de l'any 2005 arribaren a Espanya 56 milions de turistes estranger, xifra que representa un increment del 6,1% respecte de l'any anterior i el major augment des del 1999. El Regne Unit, Alemanya i França continuaren liderant el mercat emissor i entre els tres països es concentra el 63% del turisme total no resident. El turisme britànic va mantenir la primacia, amb 16,1 milions d'entrades, al temps que es va recuperar el mercat alemany, després de quatre anys consecutius amb descensos, i el francès, que també després de dos anys de caigudes, va ser el país amb el major increment interanual, amb el 13,3%.

El turisme estranger va seguir adreçant-se en major manera, per ordre d'afluència, a les comunitats autònomes de Catalunya, les Illes Balears, les Illes Canàries, Andalusia, la Comunitat Valenciana i Madrid.

A les Balears es va produir una certa recuperació del turisme, després dels efectes negatius que va tenir en anys anteriors la mala conjuntura econòmica a Alemanya, un dels principals mercats emissors, juntament amb el Regne Unit.

També cal destacar un descens de l'arribada de turistes estrangers a les Canàries, fet en part relacionat amb una menor presència de companyies de baix cost.

La principal via d'accés del turisme no resident fou l'aèria, que, amb un increment del 5,7% respecte de l'any anterior, va suposar el 73,3% del total d'arribades el 2005. Això es deu fonamentalment a la proliferació de les companyies aèries de baix cost, que varen traslladar el 29,7% del total de passatgers que utilitzaren la via aèria per arribar a Espanya, cosa que va suposar un increment anual del 30,8%. Els principals aeroports de destinació d'aquestes aerolínies varen ser els de Palma, Màlaga i Alacant, si bé els que tingueren un major increment percentual en el nombre de passatgers foren els de Sevilla, València i Santander, amb augments superiors al 300%.

El turisme resident,[35] que representa un poc més del 90% del turisme dins d'Espanya, es va concentrar al litoral mediterrani i a Andalusia.

Amb referència al tipus d'allotjament que utilitzen els turistes, l'hoteler va continuar sent el més sol·licitat, si bé s'aprecia una tendència creixent en l'ús d'altres tipus d'allotjaments, com és el cas dels habitatges d'amistats o de familiars, l'habitatge llogada o l'habitatge en propietat.

D'acord amb l'enquesta d'ocupació hotelera de l'Institut Nacional d'Estadística, l'any 2005 les pernoctacions que varen tenir lloc als hotels espanyols augmentaren el 4,6% respecte de l'any anterior, fet que va suposar una acceleració en la taxa de creixement d'1,8 punts percentuals.[36]

Cal destacar que s'ha desaccelerat el ritme de creixement de les pernoctacions nacionals, que contrasta amb una acceleració de les estrangeres. El grau d'ocupació hotelera millorà lleugerament el 2005, en augmentar l'1,6% respecte de l'any anterior i situar-se en el 54,3%, mentre que l'estada mitjana es va reduir l'1%, fins a 3,5 dies, de manera que es continua el camí descendent dels darrers anys.

La reducció de l'estada mitjana dels turistes estrangers a Espanya, que en conjunt va ser del 6,2%, va donar lloc a un descens de la despesa mitjana per turista del 2%.[37] Això no obstant, la major afluència de turisme estranger assenyalada va propiciar un increment de la despesa turística total del 4,3%. Així mateix, la despesa diària va créixer un 8,6% més que l'any anterior.

35. Dades disponibles per al període de febrer a novembre de 2005.

36. El lector pot ampliar aquesta informació en l'apartat 8.4: «L'evolució de les Balears en relació amb les comunitats competidores de les Illes».

37. Enquesta sobre la despesa turística (Egatur), Institut d'Estudis Turístics, Ministeri d'Indústria, Turisme i Comerç.

A pesar d'aquest augment de la despesa, l'increment dels pagaments per turista dins la balança de pagaments continuà superant l'augment dels ingressos, circumstància que va dur a una nova reducció del superàvit de la balança de turisme respecte de l'any anterior.[38]

Finalment, convé destacar l'ús de cada vegada menor del viatge organitzat o «paquet turístic», la qual cosa està estretament relacionada amb una utilització creixent de les noves tecnologies a l'hora d'organitzar els viatges. En el cas del turisme estranger, el nombre de persones que utilitzaren Internet amb relació al seu viatge va augmentar un 9% el 2005, xifra que representa prop del 40% del total de turistes estrangers que varen visitar Espanya.

3.3. La política monetària i la inflació

Al llarg del 2005 es va produir un canvi en el biaix de la política monetària única, que va propiciar una pujada d'interès de les operacions principals de finançament d'un quart de punt, fins al 2,25%. Això va suposar una variació del tipus de mercat interbancari a tres mesos des del 2,15% registrat el mes de gener fins al 2,47% el mes de desembre, de manera que se situa en el conjunt de l'any en el 2,19%, enfront del 2,11% a què s'arribà l'any 2004. A pesar d'aquest augment, el tipus d'interès real a curt termini es va mantenir a Espanya en unes taxes negatives, com a conseqüència d'una inflació mitjana en el conjunt de l'any del 3,4%, cosa que va seguir afavorint les decisions d'inversió i continuà propiciant l'endeutament dels agents econòmics.

Respecte dels tipus d'interès a llarg termini, el rendiment del deute públic a deu anys es continuà reduint el 2005 des del 3,9% del mes de gener fins al 3,37% del desembre, de manera que la mitjana anual és en el 3,39%, enfront del 4,10% a què es va arribar el 2004. També al conjunt de la zona euro els tipus a llarg termini varen ser menors que l'any anterior, del 3,44%, enfront del 4,14% del 2004, i es destaca el fet que, per primera vegada des que existeix la UEM, el rendiment del deute públic espanyol a deu anys va coincidir amb l'alemany en la mitjana anual.

L'evolució de les principals borses de valors internacionals al llarg del 2005 va estar marcada pel dinamisme de l'economia mundial, les expectatives inflacionistes derivades de l'alça del petroli i l'orientació alcista dels tipus d'interès als Estats Units i a la zona euro.

En aquest context, la Borsa de Madrid es va mostrar com una de les places europees més dinàmiques l'any 2005, ja que l'Ibex-35 es va revaloritzar el 20,8% en el conjunt de l'any, enfront del 16,3% al qual s'arribà a la Borsa de París, del 18,1% de Frankfurt i del 14,3% de Londres. A més de la favorable conjuntura econòmica, els bons resultats i les balances de les companyies cotitzades, i també l'elevada liquiditat existent en el sistema financer, varen fer especialment atractius els mercats espanyols.

38. Vegeu: MEMÒRIA CES, capítol I.3.3.2, *supra*.

Al llarg de l'any 2005 la inflació continuà la tendència alcista observada el 2004, motivada per la fortalesa de la demanda interna i per l'evolució dels preus del petroli. Els preus de l'energia i, en menor manera, dels aliments no elaborats, varen ser els principals responsables d'aquesta evolució, que va suposar una bretxa important respecte de les previsions del Govern i que va donar lloc a l'ampliació del diferencial dels preus amb la zona euro, amb el corresponent impacte negatiu per a la competitivitat de l'economia espanyola.

El mes de desembre del 2005 la inflació espanyola arribà al 3,7%, de manera que se situà cinc dècimes per sobre de l'any anterior, continuant la tendència alcista observada en els darrers dos anys. El comportament al llarg de l'any fou irregular, des del 3,1% dels mesos de gener, maig i juny, fins un màxim del 3,7% el setembre i el desembre del 2005.

L'alta taxa d'inflació registrada el 2005 va estar fortament condicionada per l'evolució del preu de l'energia, que demostrà un creixement en la taxa interanual superior al 6% i que arribà el mes de setembre del 2005 a la pujada més elevada en els darrers anys, amb un augment del 15%.

L'encariment dels preus energètics es va traslladar per la via del cost als preus del conjunt dels béns industrials, atès que aquests són els més intensius en la utilització de l'energia enfront de la resta de sectors. En contraposició, els preus dels béns industrials sense incloure-hi els productes energètics han registrat el millor comportament, amb un creixement estable entorn de l'1%.

Els preus dels aliments elaborats mantingueren una tendència de reducció fins al 2,4% del setembre del 2005, que, malgrat això, s'accelerà des de llavors i el mes de desembre arribà al 3,6%, en gran manera per la rúbrica de l'oli i els greixos. Per la una altra part, el comportament dels preus dels aliments no elaborats va estar marcat fortament tant per les gelades com per la sequera que va patir Espanya el 2005, amb conseqüències significatives, especialment en el darrers mesos de l'any, en els apartats de llegums, hortalisses i patates. Així, la inflació dels aliments sense elaborar es va situar el mes de desembre en el 5,2%, enfront de l'1,8% registrat en el mateix mes del 2004.

Les comunitats autònomes amb el major nivell d'inflació l'any 2005 varen ser La Rioja, amb un 4,4%, i Catalunya, amb un 4,3%, mentre que el menor nivell es va registrar, amb un 2,8%, a les Illes Canàries. Cinc comunitats autònomes, a part de Ceuta i Melilla, se situaren en el nivell d'inflació mitjà espanyol: Castella i Lleó, Madrid, Galícia, Navarra i el País Basc; per sobre: Aragó, Castella-la Manxa, Múrcia, i les dues assenyalades amb major inflació, mentre que la resta de comunitats —set en total— es troben per sota del nivell esmentat. (Vegeu el quadre I-17.)

Totes les regions s'han vist afectades per l'encariment dels preus de l'energia, encara que s'observen diferències entre les regions. A Ceuta i Melilla, a diferència de la resta de les regions, els preus dels productes energètics no han deixat de créixer, mentre que en la resta de regions des de setembre sí que s'observen caigudes en la taxa de creixement. A les Canàries aques-

Quadre I-17. IPC per comunitats autònomes (1994-2005) (taxa de variació interanual de desembre)

Com. autònomes	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Andalusia	4,5	4,4	2,9	1,6	1,1	2,4	3,8	2,8	3,9	2,6	3,1	3,6
Aragó	4,4	3,9	3,9	1,5	1,2	3,2	3,7	2,5	4,1	2,4	3,2	3,8
Astúries	4,7	4,6	3,1	2,2	1,5	2,6	4,3	2,4	3,8	2,4	3,1	3,5
Balears (Illes)	5,1	4,6	3,6	2,3	1,5	3,0	3,8	3,7	4,5	2,3	3,0	3,5
Canàries (Illes)	5,4	4,6	2,3	2,5	2,4	2,4	3,5	2,4	3,2	1,9	2,5	2,8
Cantàbria	4,0	4,6	3,2	1,8	1,7	2,9	3,5	3,0	3,7	2,6	2,8	3,6
Castella-la Manxa	4,2	4,8	3,5	1,8	0,5	3,0	4,1	2,3	3,8	2,6	3,4	3,8
Castella i Lleó	4,3	4,3	3,4	1,8	0,9	3,1	4,1	2,5	3,6	2,1	3,1	3,7
Catalunya	4,1	4,3	3,7	2,1	1,8	3,5	4,2	2,8	4,3	3,1	3,6	4,3
C. Valenciana	3,9	4,3	3,1	2,1	1,4	2,6	4,0	2,7	4,1	2,4	3,4	3,5
Extremadura	5,2	4,3	3,8	1,7	1,1	1,8	3,6	2,9	3,5	2,1	2,8	3,1
Galícia	4,7	4,3	3,2	1,9	1,4	3,2	3,7	2,6	4,3	2,3	3,3	3,7
Madrid	4,1	3,7	2,6	2,3	1,1	2,8	3,9	2,5	3,9	2,6	3,1	3,7
Múrcia	4,8	4,7	3,4	2,5	1,7	3,2	4,8	2,6	4,4	3,2	3,3	4,1
Navarra	4,7	5,7	3,8	2,5	1,4	3,3	4,1	2,7	3,9	2,8	3,3	3,7
País Basc	4,5	4,5	3,5	2,2	2,3	3,0	3,8	3,4	3,9	2,6	3,2	3,7
La Rioja	4,9	4,8	4,0	2,1	1,9	3,6	4,5	3,6	3,8	2,4	3,3	4,4
Ceuta i Melilla	3,8	4,5	2,8	1,9	1,9	2,2	3,7	2,9	4,0	3,6	3,4	3,7
Índex general	4,3	4,3	3,2	2,0	1,4	2,9	4,0	2,7	4,0	2,6	3,2	3,7

Font: INE. Boletín Mensual de Estadística.

ta reducció ha estat menor que a la resta de regions i, per tant, els preus de l'energia han repercutit en el càlcul de l'índex general. En el cas de les Illes Balears la inflació anual (estimada per les taxes de variació de la mitjana de les dades mensuals) s'ha situat en el 3,1% i la inflació acumulada (estimada per les taxes de variació anual acumulada), en el 3,5%.

3.4. El sector públic

Per primera vegada en molts anys, després del procés continuat de reducció del dèficit iniciat el 1996, els comptes de les administracions públiques tancaren el 2005 amb superàvit, que arribà a la magnitud de 9.933 milions d'euros en termes de comptabilitat nacional, xifra que representa l'1,1% del producte interior brut. Aquest resultat difereix del registrat e 2004, any que arribà a un dèficit equivalent al 0,14% del PIB, i millora les previsions de superàvit que conté l'actualització del Programa d'estabilitat que s'aprovà al final del 2004, que es calculaven del 0,1% del PIB. No obstant això, s'ha de tenir en compte que en el resultat deficitari del 2004 varen pesar una sèrie d'operacions puntuals; particularment, l'assumpció per part de l'Estat del deute de RENFE, que equivaldria al 0,7% del PIB. (Vegeu el quadre I-18.)

Per sectors institucionals, l'Administració central (l'Estat i els organismes que en depenen) va llançar el 2005 un superàvit del 0,4% del PIB, enfront del dèficit de l'1,4% del 2004, a causa —com en exercicis passats— del notable dinamisme de la recaptació impositora, que es va veure encoratjada per una conjuntura econòmica i laboral molt favorable. D'altra banda, la positiva evolució de les cotitzacions socials, associades a la creació d'ocupació, explica que el saldo pressupostari de la Seguretat Social registràs un superàvit equivalent de l'1,1% del PIB el 2005, una dècima respecte de l'exercici precedent. Aquest resultat va permetre incrementar el mes de febrer del 2006 el fons de reserva de pensions fins a arribar a la xifra de 31.200 milions d'euros, quantitat equivalent a sis mensualitats de la nòmina de

Quadre I-18. Saldo pressupostari i deute de les administracions públiques, 2001-2005 (en percentatge del PIB)

	2001	2002	2003	2004	2005
Dèficit (-) o superàvit (+) públic	**-0,5**	**-0,3**	**0,0**	**-0,1**	**1,1**
Estat i organismes	-0,6	-0,5	-0,3	-1,2	0,4
Seguretat Social	0,8	0,8	1,0	1,0	1,1
Comunitats autònomes	-0,6	-0,5	-0,5	0,0	-0,2
Corporacions locals	0,0	-0,1	-0,2	0,0	-0,1
Deute públic	**55,6**	**52,7**	**49,1**	**46,6**	**43,4**

Font: Ministeri d'Economia i Hisenda.

pensions i entorn d'un 3,3% del PIB previst en els pressuposts generals de l'Estat per al 2006. Les administracions territorials tornaren a registrar un dèficit, del 0,2%; les comunitats autònomes, del 0,1%, i les corporacions locals, lleugerament superiors al previst inicialment.

La participació de les despeses no financeres en el PIB es va reduir sis dècimes respecte de l'any anterior, fins al 38,2%, després de registrar un creixement anual del 6,4%, més d'un punt i mig per sota del PIB nominal, que va créixer un 8%. Les despeses corrents varen créixer en conjunt amb una taxa del 6,8%, encara que el comportament fou desigual entre les diferents partides. Per un costat, els consums intermedis, les transferències socials en espècie i altres transferències, entre les quals s'inclouen la creixent aportació al pressupost general de la Unió Europea, presenten creixements superiors al 8%. En canvi, les rúbriques de remuneració d'assalariats, les subvencions a la producció i també les prestacions socials, que constitueixen la partida de despeses més important, experimentaren creixements molt moderats, i varen reduir el pes en termes de PIB. Els pagaments per interessos del deute, per un altre costat, es tornaren a reduir, un 5,7%, com a conseqüència de l'encara favorable evolució dels tipus d'interès i del descens de la ràtio del deute públic / PIB, en més de tres punts del PIB, fins al 43,4%. (Vegeu el quadre I-19.)

Malgrat això, l'esforç inversor l'any 2005 fou considerable. Ara bé, les depeses de capital varen créixer amb una taxa del 3,9%, en reduir el pes en el PIB fins al 4,9%, fet que fou conseqüència de la disminució de les transferències de capital, que el 2004 s'havien incrementat atípicament arran de l'operació de sanejament financer de RENFE. En canvi, la formació bruta de capital va avançar un 12,9%, de manera que va arribar al 3,6% del PIB, un nivell d'inversió pública superior a la mitjana de la Unió Europea, que reflecteix els majors esforços d'acumulació de capital que fa l'economia espanyola per convergir amb els nivells de renda per càpita dels països europeus més avançats.

Pel que fa als ingressos, la taxa de creixement va ser molt superior a la del PIB i la participació en aquest producte augmentà sis dècimes, fins al 39,3%, a causa de l'enorme dinamisme dels ingressos corrents. L'important creixement de l'ocupació; la favorable evolució dels beneficis empresarials, de les rendes del treball i del capital, i també la fortalesa del consum i de les importacions, sense oblidar el repunt de la inflació, són els factors que expliquen l'extraordinari augment de la recaptació de les principals figures impositives. Així, tant els imposts sobre la renda com els imposts sobre la producció cresqueren el 2005 per sobre del PIB nominal, un 16,2% i un 10,3%, respectivament, de manera que n'augmenta sensiblement la participació en la dita magnitud. Les cotitzacions socials, en canvi, a pesar de la positiva evolució del nombre d'afiliats a la Seguretat Social per mor del procés de regularització d'estrangers, mantingueren la participació en el 13,0% del PIB, després d'un increment anual del 7,4%.

Els pressuposts no financers de les comunitats i ciutats autònomes per al 2006, que recullen el pressupost de l'Adminis-

Quadre I-19. Comptes no financers de les administracions públiques* (2002-2005)

Conceptes	Milions d'euros				% PIB				% variació		
	2002	2003	2004	2005	2002	2003	2004	2005	03/02	04/03	05/04
INGRESSOS NO FINANCERS	**277.581**	**298.894**	**323.799**	**355.686**	**39,9**	**40,1**	**38,7**	**39,3**	**7,7**	**8,3**	**9,8**
Ingressos corrents	**272.822**	**292.707**	**317.204**	**349.720**	**39,2**	**39,3**	**37,9**	**38,7**	**7,3**	**8,4**	**10,3**
Impostos sobre la renta	73.417	76.048	82.671	96.091	10,5	10,2	9,9	10,6	3,6	8,7	16,2
Impostos sobre la producció	81.036	89.242	99.632	109.852	11,6	12,0	11,9	12,1	10,1	11,6	10,3
IVA	40.012	44.112	49.879	55.587	5,7	5,9	6,0	6,1	10,2	13,1	11,4
Altres	41.024	45.130	49.753	54.265	5,9	6,1	5,9	6,0	10,0	10,2	9,1
Altres impostos corrents	2.664	2.801	2.971	3.258	0,4	0,4	0,4	0,4	5,1	6,1	9,7
Cotitzacions socials [1]	94.490	101.764	109.037	117.144	13,6	13,7	13,0	13,0	7,7	7,1	7,4
Pagaments per béns i serveis [2]	8.300	9.659	10.103	10.279	1,2	1,3	1,2	1,1	16,4	4,6	1,7
Rendes de la propietat [3]	6.717	6.287	5.970	6.012	1,0	0,8	0,7	0,7	-6,4	-5,0	0,7
Transferències	6.218	6.906	6.820	7.084	0,9	0,9	0,8	0,8	11,1	-1,2	3,9
Ingressos de capital	**4.759**	**6.187**	**6.595**	**5.966**	**0,7**	**0,8**	**0,8**	**0,7**	**30,0**	**6,6**	**-9,5**
Impostos	2.622	3.091	3.671	4.243	0,4	0,4	0,4	0,5	17,9	18,8	15,6
Transferències [4]	2.137	3.096	6.980	6.440	0,3	0,4	0,8	0,7	44,9	125,5	-7,7
Ajust per recaptació incerta	—	—	-4.056	-4.717	—	—	-0,5	-0,5	—	—	16,3

Continua

Quadre I-19. Comptes no financers de les administracions públiques* (2002-2005)

Conceptes	Milions d'euros				% PIB				% variació		
	2002	2003	2004	2005	2002	2003	2004	2005	03/02	04/03	05/04
DESPESES NO FINANCERES	**277.895**	**296.657**	**324.972**	**345.753**	**39,9**	**39,8**	**38,8**	**38,2**	**6,8**	**9,5**	**6,4**
Despeses corrents	**243.763**	**260.385**	**282.147**	**301.255**	**35,0**	**35,0**	**33,7**	**33,3**	**6,8**	**8,4**	**6,8**
Remuneració d'assalariats	71.997	77.655	84.302	89.902	10,3	10,4	10,1	9,9	7,9	8,6	6,6
Consums intermedis	30.593	34.378	40.136	43.614	4,4	4,6	4,8	4,8	12,4	16,7	8,7
Impostos sobre la producció	142	164	131	155	0,0	0,0	0,0	0,0	15,5	-20,1	18,3
Transferències socials en espècie [5]	18.853	19.882	20.941	22.691	2,7	2,7	2,5	2,5	5,5	5,3	8,4
Prestacions socials [6]	85.789	90.835	98.379	105.233	12,3	12,2	11,7	11,6	5,9	8,3	7,0
Subvencions a la producció	7.942	8.329	8.278	8.891	1,1	1,1	1,0	1,0	4,9	-0,6	7,4
Altres transferències	8.758	10.301	12.843	14.607	1,3	1,4	1,5	1,6	17,6	24,7	13,7
Interessos i altres rendes de la propietat	19.689	18.841	17.137	16.162	2,8	2,5	2,0	1,8	-4,3	-9,0	-5,7
Despeses de capital	**34.132**	**36.272**	**42.825**	**44.498**	**4,9**	**4,9**	**5,1**	**4,9**	**6,3**	**18,1**	**3,9**
Formació bruta de capital	23.567	26.928	28.708	32.418	3,4	3,6	3,4	3,6	14,3	6,6	12,9
Adquisició neta d'actius no financers no produïts	622	384	-152	472	0,1	0,1	0,0	0,1	-38,3	-139,6	—
Transferències [7]	9.943	8.960	14.279	11.608	1,4	1,2	1,7	1,3	-9,9	59,4	-18,7
CAPACITAT (+) NECESSITAT (-) DE FINANÇAMENT	**-314**	**2.237**	**-1.173**	**9.933**	**0,0**	**0,3**	**-0,1**	**1,1**	**—**	**—**	**—**
PIB utilitzat	696.208	744.754	83.316	904.323	100,0	100,0	100,0	100,0	7,0	-88,8	8,0

* Comptabilitat nacional (SEC-95), en milions d'euros, % sobre el PIB i taxa de variació.
1. Inclou les cotitzacions socials efectives i imputades.
2. Inclou pagaments per producció de mercat i de no mercat.
3. Interessos, dividendos i altres rendes de la propietat.
4. Inclou ajudes a la inversió i altres tranferències de capital rebudes.
5. Subministrades per productors de mercat.
6. Diferents de les transferències socials en espècie.
7. Inclou ajudes a la inversió i altres transferències de capital.
Font: Ministeri d'Economia i Hisenda.

tració general consolidat amb els dels seus organismes autònoms (administratius, comercials, industrials, financers o anàlegs, així com entitats gestores de la Seguretat Social), registren, presos en conjunt, un dèficit financer de 878,7 milions d'euros, inferior al de l'exercici anterior. Preses individualment, només Madrid i Navarra presenten un pressupost amb superàvit, i en quatre comunitats —Andalusia, Aragó, Múrcia i el País Basc— el pressupost està equilibrat. En canvi, el saldo és deficitari en les onze comunitats restants, encara que no es pot dir que s'arribin a magnituds importants en qualsevol cas. (Vegeu el quadre I-20 i l'apartat 12.)

3.5. La recerca, el desenvolupament i la innovació[39]

El procés tecnològic constitueix un factor clau del creixement econòmic a llarg termini. La generació i el desenvolupament de noves tecnologies permeten, a partir d'una determinada dotació de factors, reduir els costs de producció i incrementar la quantitat i la qualitat dels productes, a més de generar significatius efectes beneficiaris en el total de l'economia, en què incideixen de manera positiva sobre la productivitat. A més a més, en el context d'una creixent internacionalització dels mercats, aconseguir un augment de la competitivitat de les produccions nacionals compatible amb increments salarials i de l'ocupació exigeix desenvolupar la capacitat tecnològica necessària per introduir en el mercat béns diferenciats d'alt valor afegit.

Encara que el sistema espanyol d'innovació ha evolucionat de manera positiva en els darrers anys, segueix marcat per un significatiu retard respecte dels països del nostre entorn. L'indicador que s'utilitza amb més freqüència és la despesa realitzada en recerca i desenvolupament (R+D) en percentatge del PIB, en què l'any 2004 Espanya se situava en l'1,07%, molt per davall de la mitjana de la Unió Europea dels Vint-i-cinc, que arribà a l'1,90%, i a gran distància tant dels Estats Units —en què arribà el 2003 a un nivell pròxim al 3,0%, que es fixa en l'Estratègia de Lisboa com a objectiu per al 2010— com del Japó, que fins i tot va superar aquest llindar.

La bateria d'indicadors d'innovació que elabora anualment la Comissió Europea, en resposta a la petició que va8 formular en aquest sentit el Consell Europeu de Lisboa del març del 2000, permet identificar més detalladament les debilitats del sistema espanyol d'innovació per comparació a la resta dels estats membres.[40] L'estudi inclou vint-i-sis indicadors rellevants, agrupats en cinc categories: tres d'associades als recursos del sistema i dues als resultats que aquest mateix genera.

En el costat dels recursos, Espanya presenta nivells inferiors a la mitjana de la Unió Europa en aspectes clau relacionats amb el capital humà, com el percentatge

39. Aquesta informació s'amplia per a les Illes Balears en l'apartat 14: «Societat del coneixement i de la informació».
40. Comissió Europea: «European Innovation Scoreboard 2005».

Quadre I-20. Pressupost consolidat d'ingressos i despeses no financieres de les comunitats autònomes, 2006 (Pressuposts inicials. Milions d'euros i taxes de variació)

Comunitats autònomes	Ingressos no financers	% 06/05	Ingressos corrents	% 06/05	Ingressos de capital	% 06/05	Despeses no financeres	% 06/05	Despeses corrents	% 06/05	Despeses de capital	% 06/05	Dèficit (-) superàvit (+) no financer
Andalusia	26.596	11,9	24.407	12,6	2.189	5,1	26.596	11,9	20.451	10,0	6.145	19,1	0
Aragó	4.673	13,0	4.248	13,9	424	4,4	4.673	13,0	3.586	10,7	1.086	21,3	0
Astúries	3.524	8,7	3.056	8,3	468	11,3	3.528	8,6	2.578	8,4	950	9,3	-4
Cantàbria	1.983	7,5	1.815	9,2	168	-7,6	1.986	7,4	1.466	9,4	519	2,3	-3
Castella-la Manxa	7.320	9,0	6.081	10,5	1.239	2,4	7.412	10,4	5.228	9,7	2.075	12,3	-93
Castella i Lleó	8.908	10,5	8.112	11,4	796	1,4	8.939	5,9	6.430	6,2	2.510	5,2	-31
Catalunya	22.493	13,6	22.252	13,6	241	17,2	22.918	12,4	20.509	13,1	2.408	6,7	-425
C. Valenciana	11.424	12,5	10.988	13,2	435	-2,2	11.512	10,7	9.879	11,6	1.633	5,3	-88
Extremadura	4.390	8,3	3.890	8,2	500	9,1	4.450	9,8	3.436	8,5	1.014	14,3	-60
Galícia	9.397	9,6	8.500	10,2	897	4,4	9.426	9,8	6.979	9,6	2.447	10,3	-29
Illes Balears	2.520	13,2	2.442	20,7	77	-61,8	2.672	5,0	2.072	8,1	600	-4,5	-152
Illes Canàries	5.934	11,5	5.583	12,2	351	0,8	6.058	13,6	4.894	12,0	1.164	21,0	-124
Madrid	16.135	9,5	15.677	9,6	459	9,0	15.982	9,9	13.706	9,2	2.276	14,4	154
Múrcia	3.636	13,6	3.478	15,5	158	-15,5	3.636	13,6	2.957	13,5	679	14,1	0
Navarra	3.354	7,2	3.287	6,6	68	48,3	3.346	6,8	2.560	6,5	786	8,0	8
País Basc	7.311	10,0	7.267	10,1	44	-1,4	7.311	10,0	6.337	9,8	974	11,4	0
La Rioja	1.065	14,1	1.011	14,1	54	15,7	1.097	14,0	773	9,8	323	27,7	-32
Ceuta	197	3,3	167	2,3	30	9,3	197	3,3	159	4,7	38	-2,2	0
Melilla	177	2,9	152	9,8	25	-25,7	177	2,9	143	11,5	33	-22,6	0
Total	**140.662**	**11,2**	**132.093**	**11,8**	**8.569**	**2,6**	**141.540**	**10,6**	**113.951**	**10,3**	**27.589**	**12,1**	**-879**

Font: Ministeri d'Economia i Hisenda.

de joves amb un nivell educatiu almenys de secundària o el grau de participació de la població adulta en programes de formació permanent. Ara bé, mostra registres superiors a la mitjana pel que fa a la població amb educació superior i, específicament, al nombre de llicenciats en àrees de ciència i tecnologia, i també amb relació al grau de penetració de la banda ampla. Quant a les despeses en R+D, tant públiques com, sobretot, empresarials, els nivells d'Espanya són sensiblement inferiors a la mitjana europea, i també és inferior la proporció de la despesa industrial realitzada pels sectors d'activitat de tecnologia mitjana i alta. No és així, emperò, el nivell d'ajudes públiques per a R+D empresarials ni al finançament empresarial de R+D universitaris, que arriba a quotes superiors a la mitjana comunitària.

D'altra banda, els indicadors relacionats amb la innovació empresarial també evidencien un seriós retard, tant en termes de la menor despesa en innovació o de la menor inversió en tecnologies de la informació i la comunicació com quant al reduït percentatge de pimes que practiquen innovació o que col·laboren en projectes o de l'insuficient desenvolupament del mercat capital risc per les fases inicials dels projectes empresarials. En aquest terreny, únicament el percentatge de pimes que realitzen innovació no tecnològica supera a Espanya la mitjana comunitària.

Si els recursos del sistema espanyol de R+D es mostren insuficients, els indicadors de resultats són, si és possible, encara més desencoratjadors. El pes de les exportacions de productes d'alta tecnologia és a Espanya del 5,7%, enfront del 18,2% que es dóna com a terme mitjà a la Unió Europea, la qual cosa reflecteix una escassa capacitat de les empreses espanyoles per comercialitzar els resultats de la recerca i la innovació tecnològica en els mercats internacionals. En el mateix sentit, l'ocupació en les indústries de tecnologia mitjana i alta i en els serveis de tecnologia alta és netament inferior a Espanya, així com el pes de les vendes de productes nous destinats a empreses. Per acabar, a pesar dels avanços dels darrers anys, el nombre de patents i de dissenys espanyols continua en uns nivells molt allunyats de la mitjana comunitària.

En definitiva, el sistema de recerca, desenvolupament i innovació (R+D+I) espanyol es troba clarament en una pitjor situació que la mitjana europea en relació amb denou dels vint-i-sis indicadors que es consideren en l'European Scoreboard, amb un índex sintètic de 0,3, clarament per sota de la mitjana de 0,42. Aquest fet col·loca al sistema d'innovació espanyol en el lloc setzè dins els vint-i-cinc estats membres, en una posició similar a Lituània i Eslovènia.

L'estructura institucional de l'esforç en R+D també presenta a Espanya pautes allunyades de la Unió Europea. En particular, la implicació del sector empresarial en la inversió en R+D continua sent inferior que a la Unió Europea. D'una banda, les empreses espanyoles financen el 48% de les despeses en R+D, enfront del 54% de mitjana a la Unió Europea i lluny del 66% que es fixa com a objectiu en

l'Estratègia de Lisboa. D'altra banda, n'executen el 55%, mentre que, com a mitjana, el sector empresarial de la Unió Europea s'encarrega de fer el 64% de les despeses en R+D. A pesar del significatiu increment de la despesa en R+D empresarial experimentat en els darrers anys,[41] el mateix Programa nacional de reformes reconeix que el principal problema del sistema nacional d'innovació és el dèficit tecnològic de les empreses, l'escàs desenvolupament de coneixement propi i la falta d'aprofitament que fa el sector privat del coneixement que generen els centres públics de recerca que, en canvi, concentren a Espanya el 30% de la despesa en E+D, enfront del 22% de la Unió Europea. Per acabar, cal esmentar que el finançament extern, que a la Unió Europea explica el 9% de la despesa, es redueix a Espanya al 6%, cosa que evidència la menor participació d'agents espanyols en projectes de recerca internacionals i, molt particularment, en el Programa marc europeu d'investigació. (Vegeu l'apartat 14.)

41. L'increment mitjà anual de la despesa empresarial entre el 1995 i el 2004 es va situar entorn del 12,0%, per sobre de l'increment mitjà anual del PIB en termes monetaris durant el mateix període, que va superar lleugerament el 7,0%. (INE, estadística sobre activitats de R+D.)

4

LES BALEARS: ANÀLISI REGIONAL I PER ILLES

RESUM

El creixement de l'economia balear el 2005 va ser del 2,2%, amb una recuperació de 0,7 punts percentuals respecte del 2004. Aquest creixement se situa 1,2 punts percentuals per sota de l'espanyol, però és superior en 0,9 punts percentuals al de la zona euro.

Per sectors econòmics, el sector primari té una estimació de creixement per al 2005 d'un 2,1% amb una pèrdua de -3,2 punts percentuals respecte de l'any passat. El sector de la indústria i energia creix un 1,2% el 2005, amb un petit guany percentual de tres dècimes. El sector de la construcció creix un 2,3%, amb un guany percentual de nou dècimes. Finalment, el sector serveis creix un 2,3%, la qual cosa representa un guany percentual de vuit dècimes en relació amb l'any passat.

La demanda final del consum dels residents creix en termes reals un 2%, amb un guany percentual de quatre dècimes percentuals per comparació a l'any passat. La confiança dels consumidors augmenta un 1,5%, i el percentatge de les llars que no tenen dificultats per arribar a fi de mes, d'acord amb els ingressos nets mensuals, cau un -3,6%. La demanda final de consum dels no residents o despesa turística ha arribar als 10.430,3 milions d'euros, amb un creixement del 6,2%. La demanda final d'inversió creix un 3,3%, 2,3 punts percentuals més que l'any passat.

Amb relació al comerç exterior per duanes, les partides que registraren superàvits comercials varen ser el calçat, amb 103.745 milers d'euros; les de material de transport, amb un saldo de 83.473 milers d'euros, i els productes d'indústries químiques i derivats, amb 8.963 milers d'euros. La inversió estrangera va augmentar un 63,3% el 2005 fins a arribar als 186,1 milions d'euros.

La inflació va ser del 3,1% —en termes de la variació anual— a les Illes Balears, 0,3 punts percentuals per sota de la mitjana espanyola, però aquesta és 1,2 punts per sobre de la UE-15. Aquesta circumstància reflecteix una pèrdua de competivitat en relació als països europeus per a tots els béns i serveis que són oferts des de Balears.

Les Illes Balears presenten un nivell de vida alt i, en termes de PIB regional per habitant o renda per càpita, aquest fet es confirma, ja que ocupen la cinquena plaça, amb un índex 111,78 sobre Espanya de 100 de 111,78, per darrere del País Basc, Madrid, Navarra i Catalunya. Per comparació a l'any 2000 hem perdut -11,1 punts, fet que es pot explicar, inicialment, perquè la renda regional ha crescut menys que la mitjana espanyola, mentre que la població experimenta un dels creixements regionals més importants per comunitats autònomes.

4.1. INTRODUCCIÓ

El lector pot trobar en la introducció de l'any passat una nota metodològica de com s'estructura i de quines són les principals fonts estadístiques a partir de les quals es nodreix aquest apartat. Seguim, doncs, els mateixos criteris, si bé hi hem introduït alguns canvis.

En l'apartat 4.2 («L'economia a les Balears») no s'ha pogut actualitzar la sèrie del valor afegit brut (VAB) en euros constants i en euros corrents per sectors econòmics i per illes, que cada any ens proporcionava la Direcció General d'Economia, atès que s'està revisant la comptabilitat regional balear segons la nova metodologia de l'Institut Nacional d'Estadística (INE), que pren com a nova referència l'any base 2000, i també perquè per fer les noves estimacions caldrà tenir en compte, així mateix, l'estudi que es fa sobre les taules d'entrada o *input* i de sortida o *output* de les Illes Balears referides a l'any 2004. Alternativament, s'ha optat per substituir les dades del VAB en valors absoluts per les variacions estimades desglossades per sectors econòmics i per illes, que apareixen publicades en el butlletí de conjuntura econòmica de la Direcció General d'Economia del Govern de les Illes Balears.

Pel mateix motiu del canvi de base a l'any 2000 i pel canvi metodològic de la comptabilitat regional que fa actualment l'INE ens hem vist obligats, em l'apartat 4.3 («Anàlisi regional per comunitats autònomes») a canviar les estimacions de la renda generada pels sectors productius a partir del VAB a preus bàsics, per les noves estimacions fetes a partir del producte interior brut (PIB) a preus de mercat.

Amb relació a l'apartat 4.4.3 («L'anàlisi de la demanda, el consum, l'estalvi i la capacitat de finançament»), que es redacta a partir de les dades de la Fundació de les Caixes d'Estalvis Confederades (Funcas), enguany s'hi inclou per primera vegada un desglossament exhaustiu de la balança comercial de béns i serveis i de l'estructura del saldo net exterior de béns i serveis de les Illes Balears, amb una desagregació dels fluxos comercials de les Illes per comparació a la resta de comunitats autònomes i a l'estranger. Aquestes dades complementen l'anàlisi que es fa en l'apartat 4.2.2.2 («La demanda exterior de béns per duanes»), en què s'analitzen amb un elevat grau de detall les exportacions i les importacions referides a l'estranger per productes i per països, d'acord amb la informació que s'extreu de la base de dades de duanes. Així mateix, en l'apartat 4.2.3 («La inversió estrangera») s'inclouen les dades d'inversió estrangera procedents del Registre d'Inversions Exteriors del Ministeri d'Indústria, Turisme i Comerç.

Dit això, el lector trobarà en aquest apartat, com cada any, l'anàlisi de les principals macromagnituds de l'economia regional i la seva contextualització en relació amb la resta de comunitats autònomes, amb Espanya i amb l'àmbit comunitari.

4.2 L'economia a les Balears

En aquest apartat analitzam el comportament de l'oferta regional per sectors econòmics i per illes. També es fa l'anàlisi de la demanda final i del comportament dels seus principals components: el consum, la inversió i el sector exterior.

Quadre I-21. Evolució i perspectives de les Illes Balears (2003-2005)
Taxes de variació del PIB a preus constants (en %)

	Anual		
	2003	2004[e]	2005[a]
Zona euro	0,7	1,8	1,3
Espanya	3,0	3,1	3,4
Illes Balears	0,7	1,5	2,2
Mallorca	0,7	1,5	2,5
Menorca	1,2	1,6	1,5
Pitiüses	0,5	1,0	1,1

a. avanç
e. estimació
Font: Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació.

4.2.1. El creixement de l'oferta

Segons els butlletins de conjuntura econòmica de la Direcció General d'Economia del Govern de les Illes Balears dels mesos de febrer i juny del 2006, el creixement de l'economia balear el 2005 va ser del 2,2%, amb una recuperació de 0,7 punts percentuals respecte del 2004. Aquest creixement se situa 1,2 punts percentuals per sota de l'espanyol, però és superior en 0,9 punts percentuals al de la zona euro. (Vegeu el quadre I-21 i el gràfic I-4.)

L'estimació del creixement de l'economia a les Illes Balears per a l'any 2005 varia segons la font de consulta. D'aquesta manera, els valors provisionals s'emmarquen en una forquilla de variació de quatre dècimes percentuals, en què l'estimació més optimista és la de la Confederació d'Associacions Empresarials de les Balears (CAEB), amb un 2,5%, i la més restrictiva, la de la Cambra de Comerç, amb un 2,1%. (Vegeu el gràfic I-5.)

Gràfic I-4
Estimació del creixement del PIB (1998-2005)

Font: Elaboració pròpia i Direcció General d'Economia.

Gràfic I-5
Estimació del PIB de l'any 2005 a les Illes Balears

Font: Elaboració pròpia.

4.2.1.1. El creixement de l'oferta per illes

Per illes el major creixement es dóna a Mallorca, amb un 2,5% i amb la recuperació d'un punt percentual, seguida de Menorca, amb un 1,5% i amb la pèrdua d'una dècima percentual; finalment es troben les Pitiüses, amb una taxa de l'1,1% i amb el guany d'una dècima percentual.

En el cas de Mallorca, aquest creixement s'explica per la millor evolució de la temporada turística i el transport, així com pel dinamisme del sector de la construcció. En el cas de Menorca, el seu creixement es veu influenciat per la forta dependència del mercat turístic britànic, el qual nota la contracció en el consum de les llars (vegeu l'apartat 8), si bé millora el sector de la construcció i es manté l'industrial. Les Pitiüses continuen la moderada activitat que es dóna des del 2001, motivada, igualment que a Menorca, per la forta dependència del mercat turístic britànic.

4.2.1.2. El creixement de l'oferta per sectors econòmics

Per sectors econòmics, el sector primari té una estimació de creixement per al 2005 del 2,1%, amb una pèrdua de -3,2 punts percentuals respecte de l'any passat. El sector de la indústria i energia creix un 1,2% el 2005, amb un petit guany percentual de tres dècimes respecte de l'any passat, a causa d'una major demanda interna, del manteniment de les exportacions i de la recuperació de la construcció. El sector de la construcció creix el 2,3%, amb un guany percentual de nou dècimes per comparació a l'any passat, que s'explica per la major estabilitat jurídica, pels increments en el preu de l'habitatge, per l'augment de la població, pels baixos tipus d'interès i per la millora de les infraestructures socials i de transport. Finalment, el sector serveis creix un 2,3%, la qual cosa representa un guany percentual de vuit dècimes en relació amb l'any passat, a remolc de la demanda dels residents i dels no residents. (Vegeu el quadre I-22.)

Aquestes dades es poden complementar amb les que ha elaborat Hispalink. Així, no hi ha cap branca industrial (energia, béns intermedis, béns d'equip i béns de consum) que presenti un creixement per sobre de la mitjana balear, ni per a l'any 2005 ni per a les previsions de l'any 2006. Sí que ho fa el sector de la construcció, per a ambdós anys. Quant a les branques de serveis (transports i comunicacions, serveis destinats a la venda i serveis no destinats a la venda), transports i comunicacions, té previst créixer per sobre de la mitjana regional el 2006, mentre que els serveis no destinats a la venda creixen per sobre de la mitjana regional tant el 2005 com el 2006. (Vegeu el quadre I-23.)

Quadre I–22. Taxes de variació interanual del PIB a preus constants per sectors productius (en %)

	2003	2004	2005
Sector primari	1,4	5,3	2,1
Indústria	0,8	0,9	1,2
Construcció	1,6	1,4	2,3
Serveis	0,5	1,5	2,3

Font: Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació.

Quadre I-23. Creixement regional a 9 sectors. Taxes de variació real

	Agricultura		Energia		Béns intermedis		Béns d'equip		Béns de consum		Construcció		Transports i comunicacions		Serveis destinats al mercat		Serveis no destinats al mercat		Total	
	2005	2006	2005	2006	2005	2006	2005	2006	2005	2006	2005	2006	2005	2006	2005	2006	2005	2006	2005	2006
Andalusia	-3,5	1,9	2,4	3,1	1,4	2,3	2,0	2,4	1,4	1,4	4,5	3,2	3,9	4,2	3,0	4,1	4,0	3,4	2,7	3,4
Aragó	0,9	2,2	3,9	3,2	1,2	1,9	2,9	3,2	1,0	2,1	3,7	4,2	4,1	1,0	2,5	3,9	2,9	3,0	2,7	3,4
Astúries	0,5	5,0	2,6	1,6	3,1	2,0	1,0	1,7	1,4	2,0	4,0	4,2	3,0	3,6	2,3	3,3	3,2	2,7	2,5	2,9
Cantàbria	0,5	1,2	1,0	1,5	1,3	1,8	1,6	1,7	1,5	1,8	4,8	5,7	3,6	4,5	3,1	3,5	2,8	3,4	2,7	3,2
Castella i Lleó	0,5	2,7	2,5	2,4	2,2	2,5	2,4	3,1	2,9	3,1	3,3	3,4	2,7	3,7	2,6	3,4	3,0	3,2	2,6	3,2
Castella-la Manxa	2,0	2,2	3,1	3,0	1,4	2,3	1,7	2,9	1,5	1,8	3,9	3,5	3,1	3,7	2,4	3,2	2,5	2,6	2,5	2,9
Catalunya	-0,2	-2,1	3,0	3,1	2,1	3,0	3,0	3,6	1,6	1,8	3,3	3,4	3,4	4,2	2,1	2,7	4,9	4,2	2,6	3,0
Comunitat Valenciana	0,7	1,8	3,0	2,8	2,0	2,6	2,4	3,2	1,0	1,5	4,2	3,8	3,3	4,0	2,7	4,0	3,3	3,2	2,7	3,4
Extremadura	-5,5	4,0	3,0	2,9	2,3	2,2	2,3	3,0	1,1	2,9	3,4	3,3	3,0	3,6	2,5	3,2	3,0	3,1	1,8	3,2
Galícia	1,5	1,8	1,8	2,8	3,9	2,9	1,3	3,0	2,2	3,4	3,5	3,1	3,1	3,8	2,2	3,4	2,8	2,8	2,4	3,1
Illes Balears	0,5	0,3	2,0	1,7	1,0	1,6	0,1	1,7	0,7	1,1	4,4	3,0	1,2	3,1	2,0	2,4	3,5	2,8	2,2	2,5
Illes Canàries	3,2	1,7	2,8	2,9	2,1	2,1	2,3	2,1	1,6	2,1	3,9	3,7	3,2	4,0	2,5	3,3	2,8	3,0	2,8	3,3
La Rioja	0,6	2,7	4,3	3,8	2,0	2,9	2,0	2,7	2,6	3,3	5,3	4,8	3,3	4,0	3,4	4,0	2,0	1,9	2,8	3,4
Madrid	0,6	2,2	3,6	3,3	1,5	2,4	2,2	2,4	1,8	2,0	3,8	3,3	3,4	3,9	2,8	4,0	2,9	2,4	2,9	3,4
Múrcia	0,1	2,4	2,9	4,1	2,9	3,4	3,0	3,5	2,4	2,9	3,7	3,7	3,3	3,9	2,6	2,8	3,5	3,3	2,9	3,2
Navarra	-0,9	-0,7	2,1	2,8	2,1	3,5	1,3	4,4	1,9	1,5	5,0	4,3	2,5	2,4	2,2	1,2	2,4	2,3	2,1	2,4
País Basc	1,0	1,8	2,7	2,0	0,5	1,3	2,5	2,8	2,0	2,4	4,5	4,9	3,2	1,7	2,0	2,5	3,3	3,2	2,5	2,7
Espanya	-0,8	1,8	2,9	2,8	1,9	2,5	2,4	3,0	1,7	2,0	3,9	3,6	3,3	3,8	2,5	3,4	3,4	3,1	2,6	3,2

Font: Hispalink.

4.2.2. El creixement de la demanda

En aquest apartat analitzam per separat el comportament de la demanda final interior (consum i inversió) i el comportament del sector exterior pel que fa només a la balança de mercaderies amb l'estranger, amb un ampli detall d'informació per productes i països.

4.2.2.1. La demanda interior

Amb referència a les estimacions de l'evolució de la demanda final de consum dels residents, dels no residents i de la inversió, es pot destacar el següent:

- La demanda final del consum dels residents creix en termes reals un 2%, amb un guany percentual de quatre dècimes percentuals en relació amb l'any passat. Amb dades relatives al tercer trimestre del 2005, la despesa mitjana per resident és en els 1.506 euros en preus constants del 1995, la confiança dels consumidors puja un 1,5%, però el percentatge de les llars que no tenen dificultats per arribar a fi de mes, d'acord amb els ingressos nets mensuals, cau un -3,6%. (Vegeu el quadre I-24.)

- La demanda final de consum dels no residents o despesa turística acumulada entre el gener i l'octubre ha arribat als 10.430,3 milions d'euros, amb un creixement del 6,2% respecte del 2004. (Vegeu l'apartat 8.7.)

- la demanda final d'inversió creix el 3,3%, 2,3 punts percentuals més que l'any passat. Aquest fet s'explica pel comportament del sector de la construcció (vegeu l'apartat 7), amb un creixement molt important de les hipoteques (vegeu l'apartat 11), i pel comportament inversor de les empreses (vegeu l'apartat 6).

4.2.2.2. La demanda exterior de béns per duanes[42]

En aquest apartat comentam, amb relació al comerç exterior per duanes, les exportacions, les importacions i el saldo comercial.

Quadre I-24. Evolució del consum dels residents i de la inversió. Taxes de variació interanual a preus constants

	2001	2002	2003	2004	2005
Consum dels residents	3,5	0,8	1,2	1,6	2,0
Inversió	5,2	-0,8	0,6	1,0	3,3

Font: Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació.

42. Aquest apartat s'ha pogut elaborar gràcies a l'informe redactat per Catalina Barceló, del Servei d'Estudis i Publicacions de la Cambra de Comerç de Mallorca, Eivissa i Formentera, sobre la base de dades de duanes. Sobre aquesta qüestió es pot consultar la nota metodològica que es publicà en la *Memòria del CES 2004*, amb el número 44, al peu de la pàgina 56.

4.2.2.2.1. Les exportacions

Durant l'any 2005, es va exportar un 12,2% menys que l'any 2004 i s'arribà als 1.365 milions d'euros, enfront dels 1.554 milions d'euros de l'any anterior, l'augment del qual fou de quasi un 36% més. No obstant això, el 58,9% d'aquestes exportacions correspon a les partides distorsionadores (aeronaus, vehicles especials i parts d'aquests vehicles, i vaixells i altres artefactes flotants), resultat de fluxos comercials que alteren el resultat. Així, el valor de les exportacions, una vegada descomptades les partides distorsionadores, va passar a incrementar-se un 7,3% respecte del 2004 i va superar els 562 milions d'euros, enfront dels 523 milions d'euros de l'any anterior. (Vegeu el quadre I-25.)

Les principals destinacions de les exportacions balears són Europa (39%), Amèrica (38%), l'Àsia (13%), altres destinacions (8%) i l'Àfrica (2%). Aquesta distribució per grans regions mostra diferències significatives en relació amb les homònimes espanyoles. Així, exportam menys a Europa (38 punts menys), més a Amèrica (28 punts més), més a l'Àsia (7 punts més), més a d'altres destinacions (5 punts més) i menys a l'Àfrica (2 punts menys). (Vegeu el gràfic I-6.)

Ordenats per importància els productes exportats i mesurats en termes monetaris, no hi ha gaire diferències respecte de l'any anterior, ja que els principals productes exportats coincideixen d'un any a l'altre. Això no obstant, s'han de comentar dues peculiaritats. En primer lloc, les exportacions de perles fines, de pedres i de bijuteria continuaren descendint, en passar del sisè lloc l'any 2004 al novè lloc el 2005. Durant l'any 2005 se n'exportaren un total de 10.831 milers d'euros, enfront dels 16.073 milions d'euros al 2004, la qual cosa va suposar un 32,6% menys. En segon lloc, convé destacar el creixement de la partida d'objectes d'art, de col·lecció i d'antiguitat: si bé és cert que pel valor (2.157 milers d'euros) va ocupar un dels darrers llocs, amb una taxa de creixement del (2.447%) es va situar, emperò, en el primer lloc.

El calçat va continuar liderant el rànquing de les exportacions. S'exportà per valor de 143.350 milers d'euros, gairebé el mateix que l'any anterior. El pes de les exportacions de calçat respecte del total exportat, sense tenir en compte les partides distorsionadores, fou del 25,5%, dos punts percentuals menys que el 2004 (27,2%). Per països, el Marroc (23.059 milers d'euros) va absorbir més del 13% del total de les exportacions, seguit de França, Itàlia, Alemanya i el Regne Unit, que, entre tots quatre (62.802 milers d'euros), acaparen gairebé el 44% del total.

El varen seguir les exportacions de material de transport, concretament dels vehicles automòbils, amb 96.643 milers d'euros, encara que es varen reduir un 27,4% respecte de l'any 2004. Aquestes exportacions correspongueren, en bona part, a cotxes de segona mà, que havien estat destinats primerament al lloguer.

Les exportacions de combustibles minerals (o productes de petroli refinat i coc), que varen ocupar el tercer lloc, continuaren augmentant (36,4%), i arribaren a un valor total de 89.957 milers d'euros.

Quadre I-25. Comerç exterior per seccions aranzelàries (2004-2005)

	Exportacions			Importacions			Saldo comercial			
	2004	2005	%	2004	2005	%	2004	2005	Diferència	%
Total	1.554.569	1.365.274	-12,2	2.059.174	2.084.149	1,2	-504.606	-718.875	214.269	42,5
Partides distorsionants	1.031.156	803.672	-22,1	1.363.557	1.214.506	-10,9	-332.401	-410.833	78.432	23,6
Total sense partides distorsionants	523.413	561.602	7,3	695.618	869.643	25,0	-172.204	-308.041	135.837	78,9
Aliments	26.861	30.756	14,5	59.283	70.744	19,3	-32.422	-39.989	7.567	23,3
Preparacions d'aliments i begudes	6.742	8.682	28,8	38.298	41.584	8,6	-31.557	-32.902	1.346	4,3
Productes minerals	67.678	91.055	34,5	219.888	300.814	36,8	-152.210	-209.759	57.549	37,8
Productes d'indústriesquímiques i derivats	19.343	25.008	29,3	22.551	16.045	-28,9	-3.209	8.963	-12.172	-379,3
Materials plàstics artificials, cautxú i les seves manufactures	4.307	3.116	-27,6	8.512	12.822	50,6	-4.205	-9.705	5.500	130,8
Pells, cuiros, pelleteria i les seves manufactures	3.530	4.280	21,3	26.336	24.847	-5,7	-22.807	-20.566	-2.241	-9,8
Fusta, carbó vegetal, suro i les seves manufactures	402	280	-30,2	25.367	30.494	20,2	-24.966	-30.213	5.248	21,0
Paper i manufactures, artses gràfiques	959	1.214	26,6	14.697	13.461	-8,4	-13.738	-12.246	-1.491	-10,9
Materials tèxtils i les seves manufactures	5.143	4.266	-17,0	36.512	39.985	9,5	-31.369	-35.719	4.349	13,9
Calçat, capells, paraigües, plomes i flors artificials	143.461	143.377	-0,1	37.806	39.632	4,8	105.655	103.745	1.911	-1,8
Manufactures de pedra, ciment, ceràmica y vidre	4.248	4.759	12,0	9.314	10.098	8,4	-5.066	-5.339	273	5,4
Perles fines, pedres, metalls preciosos i bijuteria	16.073	10.831	-32,6	9.968	10.041	0,7	6.105	790	5.315	-87,1
Metalls comuns i les seves manufactures	12.164	8.857	-27,2	19.894	30.445	53,0	-7.730	-21.588	13.859	179,3
Màquinas i aparells, material elèctric	41.722	88.807	112,9	103.539	126.818	22,5	-61.816	-38.011	-23.805	-38,5
Material de transport	133.147	96.643	-27,4	8.628	13.170	52,6	124.519	83.473	41.046	-33,0
Òptica, fotografia i cinema, aparells de precisió	1.924	1.779	-7,5	13.334	15.633	17,2	-11.410	-13.854	2.444	21,4
Armes i munició, les seves parts i accessoris	338	257	-23,9	14	6	-54,7	324	251	73	-22,5
Mercaderies i productes diversos	14.873	14.427	-3,0	40.692	67.714	66,4	-25.819	-53.287	27.467	106,4
Objetes d'art, de col·lecció i d'antiguitat	85	2.157	2.446,8	361	4.466	1.136,2	-277	-2.309	2.033	734,9
No classificats	20.416	21.050	3,1	624	824	32,1	19.792	20.225	-433	2,2

Partides distorsionants: aeronaus, vehicles especials i les seves parts i vaixells i a més artefactes flotants.

Font: Elaboració pròpia amb dades del CSC-Aduanes.

Gràfic I-6
Exportacions i importacions 2005

Font: Elaboració pròpia amb dades del CSC-Aduanes.

Aquestes exportacions, que s'inclouen en la partida de productes combustibles, corresponen al subministrament per embarcacions i aeronaus estrangeres.

En quart lloc, s'exportaren reactors nuclears, màquines i calderes, que totalitzaren un valor de 74.852 milers d'euros, enfront dels 32.726 milers d'euros el 2004, un 128,7% més. Bàsicament, correspon a exportacions de grifons, que es varen exportar a Mèxic i a la República Dominicana, i de reactors per a aeronaus, que es varen enviar als Estats Units, a França i a Alemanya. Aquests productes es classifiquen en la partida de màquines i material elèctric, que va arribar als 88.807 milers d'euros, un 112,9% més que el 2004.

Les exportacions d'olis essencials varen continuar en la cinquena posició, amb un valor total de 20.420 milers d'euros, un 28,5% més que durant l'any 2004. Aquestes exportacions es varen incloure en la partida de productes d'indústries químiques i derivats. Concretament, més del 81% d'aquesta partida varen ser exportacions d'olis essencials. El Regne Unit va sol·licitar-ne més de 8.761 milers

d'euros, de manera que esdevé en el primer país client, seguit dels Països Baixos, amb 5.963 milers d'euros.

A la sexta posició, hi varen ascendir les exportacions de màquines, aparells i material elèctric, que representaren el 16% de la partida de màquines i material elèctric. S'exportaren un total de 13.955 milers d'euros, la qual cosa va suposar un 121,7% més que el 2004. Per països, més del 90% es va exportar a la República Dominicana, a Mèxic i a Jamaica.

En el setè lloc se situaren les exportacions de gomes, resines i altres sucs i extractes vegetals, que varen arribar a un valor total de 13.771 milers d'euros, un 57,9% més que el 2004. El 45% d'aquest import va correspondre a exportacions cap a Alemanya. Les exportacions de productes alimentaris arribà als 30.756 milers d'euros i s'incrementaren un 14,5% respecte de l'any 2004. Les exportacions de tubercles es varen reduir un -34,8%, en passar de 13.402 milers d'euros el 2004 a 8.741 l'any 2005.

En vuitè lloc, s'exportaren mobles per valor de 13.078 milers d'euros, amb una caiguda del -5,1% respecte del 2004. Tanmateix, aquest creixement no correspon a mobles fabricats a les Illes Balears, ja que majoritàriament aquest tipus de mobiliari és adquirit a l'Àsia i lliurat directament a les respectives destinacions (Mèxic: 4.494 milers d'euros; la República Dominicana: 3.407 milers d'euros; Jamaica: 2.687 milers d'euros), sense passar físicament per les Illes, però es comptabilitza com una exportació ja que la seu social de les empreses s'ubica a les Balears. Aquestes exportacions es classifiquen en la partida de mercaderies i productes diversos, que varen arribar a unes exportacions de 14.427 milers d'euros, xifra que suposa que les exportacions de mobles generen el 90,6% de la partida.

Les exportacions d'aquests vuit productes representaren el 83% del total exportat, excloent-hi les partides distorsionadores, i sumaren 466.027 milers d'euros.

4.2.2.2.2. Les importacions

Durant l'any 2005, s'importaren un total de 2.084 milions d'euros, cosa que va suposar un increment de tan sols un 1,2% més que el 2004. A l'igual de les exportacions, existeixen dues partides distorsionadores que alteren el resultat propi de les importacions de productes, el valor de les qual arribà als 1.214,5 milions d'euros (un 10,9% menys que el 2004). Així, el total de les importacions, sense tenir en compte les partides distorsionadores, fou de 869 milions d'euros, enfront dels 695 milions d'euros del 2004, cosa que va suposar un 25,0% més. (Vegeu el quadre I-25.)

Els principals mercats d'origen de les importacions de les Illes Balears són Amèrica (45%), Europa (42%), Àfrica (7%) i l'Àsia (6%). Aquesta distribució per grans regions mostra diferències significatives amb les homònimes espanyoles. Així, importam menys d'Europa (25 punts menys), més d'Amèrica (36 punts més), menys de l'Àsia (10 punts menys) i menys de l'Àfrica (1 punts menys). (Vegeu el gràfic I-6.)

Per importància dels principals productes importats, mesurats en termes monetaris, tampoc no hi ha gaires diferències respecte de l'any 2004. A l'igual de les exportacions, cal destacar el creixement de la partida d'objectes d'art, de col·lecció o d'antiguitat, dels quals va passar d'importar-se 361.000 euros el 2004 a 4,4 milions d'euros el 2005.

El primer producte importat varen ser els combustibles minerals, que arribaren als 289.546 milers d'euros, la qual cosa va suposar un augment del 38,9% respecte de l'any 2004. No obstant això, aquest increment es va deure, bàsicament, als efectes de l'encariment del preu del petroli, ja que durant l'any 2005 es va duplicar. Per això, la quantitat importada es va reduir un 7,9%, en passar d'importar-se'n 1.852 milions de quilos el 2004 a 1.706 milions de quilos el 2005. Per països, de Rússia varen procedir més de 75.899 milers d'euros (un 26% del total de combustibles importats) i de Sud-àfrica, més de 63.780 milers d'euros (un 22% del total).

Les importacions de reactors nuclears, màquines i calderes se situaren en el segon lloc i, majoritàriament, varen correspondre a grifons i turboreactors per a aeronaus. Varen passar d'importar 90.841 milers d'euros el 2004 a 109.822 milers d'euros el 2005, cosa que va suposar un increment del 20,9%. Aquestes importacions es classifiquen en la partida de màquines i material elèctric, de la qual s'importà un valor total de 126.818 milers d'euros, un 22,5% més que l'any 2004.

Les varen seguir les importacions de mobles, que durant l'any 2005 arribaren a un valor total de 40.913 milers d'euros, un 44,4% més que el 2004. Per països, les importacions de Suècia se situaren en el primer lloc, amb 9.637 milers d'euros; seguides de les de Polònia, amb 7.003 milers d'euros, i d'Itàlia, amb 5.229 milers d'euros. El conjunt d'importacions de mobles, juntament amb les juguetes, s'engloba en la partida de mercaderies i productes diversos, que arribaren als 67.714 milers d'euros, un 66,4% més que l'any 2004.

En quart lloc, es va importar calçat per valor de 38.473 milers d'euros, enfront dels 36.580 milers d'euros de l'any 2004, circumstància que va suposar un augment del 5,2%. La partida corresponent a calçat, capells, paraigües, plomes i flors artificials arribà als 39.632 milers d'euros, un 4,8% més que durant l'any 2004.

En el cinquè lloc es mantingueren en el rànquing les importacions de fusta i les manufactures de fusta, per un valor de 29.807 milers d'euros, enfront dels 24.584 milers d'euros de l'any anterior, la qual cosa va suposar un augment del 21,2%. Les importacions dels Estats Units (4.987 milers d'euros) varen acaparar més del 16% del total, seguides de les de Suècia (4.490 milers d'euros) i la Costa d'Ivori (4.286 milers d'euros).

Les importacions de juguetes passaren a ocupar el sisè lloc, amb un valor de 25.341 milers d'euros, enfront dels 10.886 milers d'euros de l'any 2004, i amb un increment del 132,8%. Més del 75% importat va procedir d'Eslovènia, amb 19.349 milers d'euros.

Les importacions de begudes i líquids alcohòlics varen descendir un lloc, de manera que ocupen el setè lloc, amb un import de 21.901 milers d'euros, un 10,6% més. Aquestes importacions es classifiquen en la partida de preparació d'aliment i begudes.

Finalment, les importacions de cereals ocuparen el vuitè lloc. La demanda de cereals s'incrementà tant en quantitat, amb un 106,7% (162.063 milers de quilos), com en valor, un 74,9% (21.075 milers d'euros). Aquestes s'inclouen en la partida d'aliments, que s'importaren per valor de 70.744 milers d'euros i s'incrementaren el 19,3%. S'han de destacar les importacions de carn, per 12.541 milers d'euros (un 14,1% més); les de peixos i crustacis, per 9.125 milers d'euros (un -4,5% menys), i les de fruites, per 10.010 milers d'euros (un 15% més).

Les importacions d'aquests vuit productes cobriren el 66,3% del valor total de les importacions, sense tenir en compte les partides distorsionadores i varen arribar a un total de 576.878 milers d'euros.

4.2.2.2.3. El saldo comercial

El 2005 el dèficit comercial total va augmentar un 42,5%. Es va passar d'un dèficit de 504.606 milers d'euros el 2004 a 718.875 milers d'euros l'any 2005.

Això no obstant, el resultat del saldo comercial una vegada excloses les partides distorsionadores és completament diferent, ja que es passà d'un dèficit de 172.204 milers d'euros el 2004 a 308.041 milers d'euros el 2005: el dèficit es va incrementar un 78,9%. Aquest augment es va deure al comportament dels combustibles minerals, que generaren un dèficit comercial que passà dels 152.210 milers d'euros el 2004 als 209.759 milers d'euros el 2005, la qual cosa va suposar un augment del 37,8%.

Les partides que registraren superàvits comercials varen ser el calçat, amb 103.745 milers d'euros; les de material de transport, amb un saldo de 83.473 milers d'euros, i els productes d'indústries químiques i derivats, amb 8.963 milers d'euros.

4.2.3. La inversió estrangera[43]

Sobre la base de les dades del Registre d'Inversions Exteriors del Ministeri d'Indústria, Turisme i Comerç, es pot afirmar que la inversió estrangera va augmentar el 63,3% l'any 2005, fins a arribar als 186,1 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-26.)

El principal sector receptor de la inversió estrangera és el constituït per les activitats immobiliàries i els serveis, que, amb 124,8 milions d'euros, absorbeix el 67,1% del total i creix el 30,7%. El segueix, per ordre d'importància, l'hoteleria, que, amb 48,6 milions d'euros, representa el 26,1% del total i creix un 783,6%. Per tant, aquestes dues activitats representen més del 93% del total de la inversió.

La procedència principal d'aquestes inversions arriba de la UE-15, amb 115,4 milions, que representa el 62% del total, amb un increment del 76,5%, i el segueix la inversió procedents dels paradisos fiscals, que, amb 36,4 milions d'euros,

43. Aquestes dades s'extreuen del registre d'inversions directes estrangeres en empreses que recull el Ministeri d'Indústria, Turisme i Comerç.

Quadre I-26. La inversió estrangera a les Illes Balears	2004	2005
Inversió estrangera per sectors		
Construcció	603,67	1.744,30
Comerç	5.542,23	1.510,08
Hosteleria	5.545,44	48.626,70
Transports i comunicacions	3.113,01	1.009,00
Intermediació financera banca i assegurances	6,09	119,63
Activitats immobiliàries i serveis	95.503,99	124.790,32
Gestió de societats i tendència de valors	3,10	—
Agricultura, ramaderia i pesca	—	2.899,29
Alimentació begudes i tabac	2.357,48	52,2
Total general	113.949,40	186.090
Total sense inversió immobiliària	23.003,13	63.106,43
Inversions per països principals de procedència		
Antics països de la Unió Europea (UE-15)	65.370,97	115.445,00
Països europeus no comunitaris	11.609,48	10.543,13
Estats Units	367,36	2.538,55
Paradisos fiscals	28.576,28	36.377,64
Altres	7,9	21,3

Font: Registre d'Inversions Exteriors del Ministeri d'Indústria, Turisme i Comerç.

representa el 20% del total, amb un increment del 27,3%. En total aquestes dues procedències representen el 82% del total de la inversió estrangera.

4.3. Anàlisi regional per comunitats autònomes

Les dades de la comptabilitat regional d'Espanya, que elabora l'INE, permeten estimar el creixement relatiu de les Illes Balears per comparació a la resta de comunitats autònomes. Aquestes dades tornen a mostrar que, per quart any consecutiu, el creixement de les Balears és el més petit per al conjunt de comunitats autònomes, amb un creixement del PIB del 2,4%, si bé en aquest cas es pot destacar que es dóna la mateixa recuperació de 0,7 punts respecte del creixement de l'any anterior, tant en l'economia balear com en l'economia espanyola. (Vegeu el gràfic I-7.)

Igualment, les Illes Balears presenten la menor taxa real de creixement del PIB acumulada entre el 2000 i el 2005, amb un 2%. (Vegeu el gràfic I-8.).

A partir de la base de dades de la comptabilitat regional de l'INE, s'analitza a

Gràfic I-7

Taxa de creixement del PIB (2004-2005) en termes reals

Font: INE.

Gràfic I-8

Taxa de creixement del PIB (2000-2005) en termes reals

Font: INE.

continuació l'evolució comparativa regional per sectors productius de les Illes Balears en relació amb la resta de comunitats autònomes. Pel que fa a l'anàlisi sectorial, cal tenir en compte que les estimacions per a les Balears poden mostrar —pel poc pes relatiu que té l'economia sectorial balear en el conjunt espanyol— un fort biaix a l'alça o la baixa en les estimacions que en resulten. És per això que aquestes dades s'han de prendre amb precaució i reserves, ja que es contradiuen amb d'altres dades aportades per diferents institucions regionals.

4.3.1. El sector primari

Segons l'INE, el sector primari balear presenta un creixement del 3,6%, de manera que queda 4,7 punts per sobre del que ha registrat l'Estat. Aquesta xifra es desglossa en un creixement de la productivitat del 6,9% i en una caiguda de l'ocupació del -3,1%. (Vegeu el quadre I-27 i l'apartat 5, «Sector primari».)

Quadre I-27. Agricultura i pesca: producte interior brut a preus de mercat per CA[1] (2004-2005)

	2004	2005	Variació	PIB	Ocupació	Product.
	(milions d'euros)			(%)		
Andalusia	6.174,30	5.921,15	-253,15	-4,10	3,96	-7,75
Aragó	1.109,54	1.086,24	-23,30	-2,10	14,39	-14,42
Astúries	370,27	365,83	-4,44	-1,20	-16,59	18,45
Cantàbria	311,06	299,24	-11,82	-3,80	8,37	-11,23
Castella i Lleó	2.998,27	3.058,23	59,96	2,00	9,26	-6,64
Castella-la Manxa	2.837,36	2.840,19	2,83	0,10	-12,75	14,73
Catalunya	2.159,66	2.163,98	4,32	0,20	11,15	-9,85
Ceuta i Melilla	13,77	14,02	0,25	1,82	-50,00	103,63
Comunitat Valenciana	1.839,76	1.810,32	-29,44	-1,60	-0,77	-0,84
Extremadura	1.418,68	1.386,05	-32,63	-2,30	3,02	-5,16
Galícia	1.887,50	1.893,16	5,66	0,30	-2,91	3,31
Illes Balears	225,09	233,20	8,11	3,60	-3,12	6,94
Illes Canàries	404,51	423,93	19,42	4,80	-22,58	35,36
La Rioja	456,47	462,86	6,39	1,40	23,20	-17,70
Madrid	262,54	256,24	-6,30	-2,40	34,64	-27,51
Múrcia	1.213,25	1.201,12	-12,13	-1,00	-9,67	9,60
Navarra	416,99	417,82	0,83	0,20	-7,30	8,09
País Basc	646,92	650,16	3,24	0,50	25,20	-19,73
Espanya	24.733,09	24.461,02	-272,07	-1,10	1,19	-2,26

1. Base 2000.

Font: INE, comptabilitat regional d'Espanya, enquesta de població activa i elaboració pròpia.

4.3.2. La indústria

La indústria balear presenta un creixement negatiu d'un -1,8%, de manera que queda -2,1 punts per sota del registrat per l'Estat. Aquesta xifra es desglossa en un creixement de la productivitat de l'1,7% i en una caiguda de l'ocupació del -3,5%. (Vegeu el quadre I-28 i l'apartat 6, «Sector industrial».)

4.3.3. La construcció

La construcció a les Illes Balears presenta un creixement del 4,5%, de manera que queda -0,6 punts per sota del que ha registrat l'Estat. Aquesta xifra es desglossa en un creixement de la productivitat del -3,6% i en un augment de l'ocupació del 8,4%. (Vegeu el quadre I-29 i l'apartat 7, «Construcció».)

Quadre I-28. Indústria: producte interior brut a preus de mercat per CA[1] (2004-2005)

	2004	2005	Variació	PIB	Ocupació	Product.
	(milions d'euros)			(%)		
Andalusia	8.781,03	8.895,18	114,15	1,30	10,08	-7,97
Aragó	4.464,98	4.478,38	13,40	0,30	2,92	-2,54
Astúries	2.516,52	2.569,36	52,84	2,10	2,31	-0,21
Cantàbria	1.551,03	1.600,66	49,63	3,20	-10,34	15,10
Castella i Lleó	6.072,18	6.145,05	72,87	1,20	1,75	-0,54
Castella-la Manxa	3.589,30	3.646,73	57,43	1,60	6,17	-4,30
Catalunya	28.434,99	28.406,55	-28,44	-0,10	3,80	-3,76
Ceuta i Melilla	52,74	53,77	1,03	1,95	37,29	-25,74
Comunitat Valenciana	12.197,63	11.782,91	-414,72	-3,40	3,19	-6,38
Extremadura	798,61	739,51	-59,10	-7,40	-1,72	-5,78
Galícia	5.292,38	5.318,84	26,46	0,50	5,21	-4,48
Illes Balears	876,78	860,99	-15,79	-1,80	-3,47	1,72
Illes Canàries	1.328,19	1.321,55	-6,64	-0,50	13,01	-11,95
La Rioja	1.261,78	1.264,30	2,52	0,20	4,52	-4,13
Madrid	14.267,84	14.310,64	42,80	0,30	-5,31	5,92
Múrcia	2.436,94	2.475,93	38,99	1,60	3,40	-1,74
Navarra	3.079,60	3.184,31	104,71	3,40	-8,75	13,31
País Basc	10.796,84	11.109,95	313,11	2,90	-3,52	6,65
Espanya	107.703,06	108.026,17	323,11	0,30	2,15	-1,81

1. Base 2000.

Font: INE, comptabilitat regional d'Espanya, enquesta de població activa i elaboració pròpia.

Quadre I-29. Construcció: producte interior brut a preus de mercat per CA[1] (2004-2005)

	2004	2005	Variació	PIB	Ocupació	Product.
	(milions d'euros)			(%)		
Andalusia	9.052,61	9.677,24	624,63	6,90	6,01	0,84
Aragó	1.713,05	1.815,83	102,78	6,00	16,00	-8,62
Astúries	1.573,50	1.604,97	31,47	2,00	7,56	-5,17
Cantàbria	868,50	892,82	24,32	2,80	7,47	-4,34
Castella i Lleó	3.326,93	3.499,93	173,00	5,20	7,52	-2,16
Castella-la Manxa	2.319,57	2.454,10	134,53	5,80	5,96	-0,15
Catalunya	9.236,77	9.717,08	480,31	5,20	-0,71	5,95
Ceuta i Melilla	153,31	168,03	14,72	9,60	-11,85	24,34
Comunitat Valenciana	5.935,13	6.237,82	302,69	5,10	5,07	0,02
Extremadura	1.261,37	1.355,97	94,60	7,50	-2,86	10,67
Galícia	3.503,01	3.590,58	87,57	2,50	-4,49	7,32
Illes Balears	1.434,53	1.499,08	64,55	4,50	8,38	-3,58
Illes Canàries	2.565,84	2.683,87	118,03	4,60	-8,73	14,61
La Rioja	426,87	448,65	21,78	5,10	6,68	-1,48
Madrid	8.838,47	9.298,07	459,60	5,20	10,51	-4,81
Múrcia	1.431,05	1.524,07	93,02	6,50	21,57	-12,40
Navarra	957,45	1.003,41	45,96	4,80	15,16	-8,99
País Basc	3.056,47	3.120,65	64,18	2,10	-0,32	2,43
Espanya	57.625,31	60.564,20	2.938,89	5,10	4,62	0,46

1. Base 2000.

Font: INE, comptabilitat regional d'Espanya, enquesta de població activa i elaboració pròpia.

4.3.4. Els serveis

Els serveis a les Balears presenten un creixement del 2,6%, de manera que queden -1 punt per sota del registrat per l'Estat. Aquesta xifra es desglossa en un creixement negatiu de la productivitat d'un -1,9% i en un augment de l'ocupació del 4,6%. (Vegeu el quadre I-30 i l'apartat 8, «Turisme».)

4.3.5. El creixement diferencial sectorial

El gràfic de convergència sectorial entre les Illes Balears i Espanya mostra aquests creixements diferencials sectorials, en què es veu clarament que el menor creixement relatiu del PIB a preus de mercat a les Balears al llarg de l'any 2005 està motivat pel menor creixement sectorial de tots els sectors, tret del cas del sector primari. (Vegeu el gràfic I-9.)

Quadre I-30. Serveis: producte interior brut a preus de mercat per CA[1] (2004-2005)

	2004	2005	Variació	PIB	Ocupació	Product.
	(milions d'euros)			(%)		
Andalusia	57.826,58	60.081,82	2.255,24	3,90	7,33	-3,19
Aragó	11.411,15	11.856,19	445,04	3,90	3,17	0,70
Astúries	8.275,86	8.557,24	281,38	3,40	5,67	-2,15
Cantàbria	4.846,04	5.015,65	169,61	3,50	11,67	-7,32
Castella i Lleó	20.421,76	21.095,68	673,92	3,30	7,61	-4,01
Castella-la Manxa	11.702,20	12.146,88	444,68	3,80	10,12	-5,74
Catalunya	74.651,86	77.488,63	2.836,77	3,80	7,80	-3,71
Ceuta i Melilla	1.662,48	1.742,28	79,80	4,80	1,12	3,64
Comunitat Valenciana	39.235,23	40.726,17	1.490,94	3,80	6,33	-2,38
Extremadura	6.613,15	6.890,91	277,76	4,20	6,90	-2,53
Galícia	19.421,32	20.237,01	815,69	4,20	7,27	-2,86
Illes Balears	12.368,93	12.690,52	321,59	2,60	4,59	-1,90
Illes Canàries	20.673,97	21.252,84	578,87	2,80	7,28	-4,18
La Rioja	2.487,74	2.594,72	106,98	4,30	11,46	-6,42
Madrid	83.705,07	86.634,74	2.929,67	3,50	6,67	-2,97
Múrcia	9.884,75	10.220,83	336,08	3,40	4,77	-1,31
Navarra	6.027,54	6.220,42	192,88	3,20	12,26	-8,07
País Basc	22.877,49	23.540,93	663,44	2,90	7,33	-4,13
Espanya	414.289,38	429.203,79	14.914,41	3,60	7,10	-3,27

1. Base 2000.

Font: INE, comptabilitat regional d'Espanya, enquesta de població activa i elaboració pròpia.

Gràfic I-9

Diferencial de les taxes de creixement a preus de mercat (base 2000) de les Illes Balears/Espanya, per sectors econòmics, període 04/05

Font: INE, comptabilitat regional d'Espanya.

4.4. Els preus, la renda, el consum, l'estalvi i la capacitat de finançament

En aquest apartat tractam, en primer lloc, l'evolució del nivell relatiu de preus a les Balears en relació amb Espanya, des del punt de vista tant de l'indicador de l'IPC com del deflactor del PIB. Es pot comprovar que les Illes Balears mantenen un nivell de preus més alt que la resta de l'Estat en termes del deflactor del PIB.

En segon lloc, en consonància amb el nivell més alt de preus, es pot comprovar que les Balears també presenten un nivell més alt de renda, si bé aquesta expressió s'ha de matisar en termes de benestar social mesurat en termes de la renda familiar bruta disponible per càpita en paritat de poder de compra.

En darrer lloc, fruit d'aquest major nivell de renda per càpita, es comprova que les Illes generen una gran capacitat de finançament, que es distribueix molt desigualment entre el sector públic, que presenta un gran sobrant d'estalvi públic i, en conseqüència, un elevat dèficit d'inversions públiques, i el sector privat, que presenta una elevada necessitat de finançament.

4.4.1 Els preus

La inflació valorada per la via de l'índex de preus de consum (IPC), va ser del 3,1% —en termes de la variació anual— a les Illes Balears, 0,3 punts percentuals per sota de la mitjana espanyola. Aquesta mitjana, però, és 1,2 punts per sobre de la mitjana de la UE-15, la qual cosa reflecteix una pèrdua de competitivitat, en relació als països europeus, per a tots els béns i serveis que són oferts des de Balears. El deflactor del PIB va ser del 3,3% (-06 punts percentuals per sota la mitjana espanyola). (Vegeu els gràfics I-10 i I-11, i l'apartat 3.3.)

Gràfic I-10
Índex de preus relatius del consum

Font: INE, *Bolletí Mensual d'Estadística*.

Gràfic I-11
Índex de preus implícits en el PIB a preus bàsics. Base 2000=100

Font: FUNCAS, *Cuadros de Información Económica*, núm.191, març-abril, 2006.

4.4.2. L'evolució de la renda real per càpita i de la renda familiar bruta disponible

En aquest apartat desglossam —amb les darreres dades disponibles referides a l'any 2004— l'anàlisi de l'evolució de la renda regional des del punt de vista, en primer lloc, de l'evolució de la renda real per càpita i, en segon lloc, de l'evolució de la renda familiar bruta disponible per càpita corregida pel poder de compra de les famílies.

4.4.2.1. L'evolució de la renda real per càpita

Les Illes Balears presenten un nivell de vida alt i, en termes de PIB regional per habitant o renda per càpita, aquest fet es confirma, ja que ocupen la cinquena plaça, amb un índex 111,78 respecte d'Espanya de 100, per darrere del País Basc, Madrid, Navarra i Catalunya. Per comparació a l'any 2000 hem perdut (-11,1 punts), fet que es pot explicar, inicialment, perquè la renda regional ha crescut menys que la mitjana espanyola (vegeu l'apartat 4.3), mentre que la població experimenta uns dels creixements regionals més importants per comunitats autònomes.[44] (Vegeu el quadre I-31 i l'apartat 2 del capítol III, «Demografia i llar».)

Les dades de la Funcas també permeten aprofundir una mica més en aquesta anàlisi dinàmica de l'evolució de la renda real per càpita regional en relació amb Espanya mitjançant l'estudi de les seves variables explicatives per al període 2000-2004. (Vegeu el gràfic I-12 i el quadre I-32.)

Segons aquesta anàlisi, al llarg d'aquest quinquenni la renda real per càpita regional (mesurada pel VAB deflactat en relació amb la població resident) ha crescut -7,6 punts per sota de la mitjana espanyola. Observau que aquest creixement és pot explicar pel comportament de dues varia-

44. Les Balears lideren el creixement demogràfic per comunitats autònomes al llarg del període 1996-2003 i només presenten un creixement inferior a la mitjana de l'Estat el 2004.

Quadre I-31. Rànquing de les autonomies espanyoles el 2005. Índex per habitant (mitjana espanyola=100)

	PIB		Renda regional bruta		Demanda interior	
Comunitats	2000	2005	2000	2005	2000	2005
Andalusia	72,72	74,36	73,86	75,34	82,00	84,31
Aragó	109,37	108,98	106,49	106,71	109,56	109,59
Astúries	85,13	88,04	83,64	87,39	93,87	100,59
Cantàbria	94,36	97,47	92,66	95,51	93,92	97,13
Castella i Lleó	95,62	101,19	95,31	101,51	104,59	114,87
Castella-la Manxa	84,31	81,74	84,60	82,95	98,38	98,27
Catalunya	121,70	118,28	120,72	117,32	109,17	106,18
Ceuta	89,50	98,79	85,77	94,99	110,52	125,64
Comunitat Valenciana	98,68	96,37	101,09	97,72	95,81	90,75
Extremadura	69,61	75,26	69,33	75,37	82,12	92,25
Galícia	82,32	88,03	81,61	87,49	90,83	100,07
Illes Balears	122,84	111,78	128,87	118,01	115,68	106,17
Illes Canàries	87,71	83,59	94,19	89,51	98,56	96,03
La Rioja	115,75	111,10	117,75	112,94	112,40	106,52
Madrid	128,82	125,32	126,31	122,21	118,31	110,88
Melilla	93,30	107,61	90,17	103,47	120,54	145,72
Múrcia	79,99	77,47	80,72	77,92	84,58	79,04
Navarra	123,33	122,84	124,33	125,90	107,25	111,10
País Basc	125,50	131,39	121,48	128,48	112,89	118,03
Espanya	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Font: FUNCAS, *Cuadros de Información Económica*, núm.191, març-abril, 2006.

Gràfic I-12

Renda per càpita real a les Balears i Espanya (2000-2004) (Any 2000 base 100)

Font: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 2000-2004*, i elaboració pròpia.

Quadre I–32. Taxa de creixement anual del VAB per càpita i dels seus components a les Illes Balears i Espanya (2004)

	Balears		Espanya		Diferència variació taxes
	2004	var. 2004/2000	2004	var. 2004/2000	
Renda per càpita real	16.902,32	-4,6	16.089,74	3,0	-7,6
Productivitat del treball	36.447,25	-7,6	38.698,45	-2,0	-5,6
Taxa d'ocupació	0,9171	-2,7	0,8911	1,0	-3,7
Taxa d'activitat	0,7211	3,8	0,6856	3,2	0,6
Factor demogràfic	0,7012	1,9	0,6805	0,8	1,1

Font: FUNCAS, *Cuadros de Información Económica*, núm.191, març-abril, 2006.

bles: la producció, i la taxa d'ocupació regional[45], que fa referència a la dinàmica demogràfica i laboral.[46]

És un tema obert a les Illes Balears el fet que, com que s'ha produït un major «efecte de regularització» del factor treball (vegeu l'apartat 1 del capítol II, «Mercat de treball»), això pot haver induït a subestimar la producció corresponent, ja que aquesta no creix al mateix ritme que l'ocupació i, per tant, pot provocar un efecte estadístic de subestimació de la productivitat del treball. Aquest efecte estadístic, d'altra banda, se sol donar relativament amb més freqüència en aquelles economies que presenten una forta terciarització, com és el cas de les Balears. Tampoc no es poden menysprear en el cas de les Illes l'efecte estacional i el sobredimensioanment que presenta l'oferta de serveis, tant públics com privats, al llarg dels mesos que es corresponen amb la temporada baixa del turisme.

4.4.2.2. L'evolució de la renda familiar bruta disponible per càpita corregida pel poder de compra de les famílies

Si es té en compte el concepte de renda familiar bruta disponible per càpita corregida pel poder de compra, les Illes Balears milloren la posició relativa, si es compara amb l'indicador de la renda per càpita, i se situen en quarta posició dins el conjunt de comunitats autònomes. amb un índex respecte d'Espanya de 100 de 113,66, per darrere del País Basc, Navarra i Madrid, classificació en què avancen Catalunya. Aquesta millora s'explica, bàsicament, perquè les

45. Es desglossa en els termes de les seves tres variables explicatives: la taxa d'ocupació (mesurada per la relació entre els ocupats i els actius), la taxa d'activitat (mesurada per la relació entre els actius i la població potencialment activa o població en edat de treballar) i el factor demogràfic (mesurat per la relació entre la població potencialment activa o població en edat de treballar i la població resident).

46. Cal destacar que el comportament que denota l'economia balear en relació amb l'economia espanyola és el mateix que es desprèn de l'economia espanyola per comparació a la Unió Europea i als Estats Units d'Amèrica; és a dir, la caiguda relativa de la renda real per càpita espanyola es deu principalment al menor creixement de la productivitat i al menor progrés tècnic en relació amb els països més avançats. Per això, tots els estudis aposten per impulsar una major especialització productiva en activitats més intensives amb la utilització d'actius intangibles: coneixement, capital humà, capital tecnològic i més R+D+I. (Vegeu: F. Pérez, Fundació BBVA, 2006; Groningen Growth and Development Centre, 60-Industry Database, 2006; Banc d'Espanya, informes anuals de diversos anys.); Jordi Gual, Sandra Jódar Rossell i Àlex Ruiz Posino, "El problema de la productivitat a Espanya: Quin és el paper de la regulació? *Documents d'Economia "la Caixa", n. 1, juny 2006*.

Quadre I-33. Rànquing de les economies espanyoles 2005. Índex per habitant (mitjana espanyola=100)		
Comunitats	Renda regional bruta en poder de compra	
	2000	2005
Andalusia	75,39	77,20
Aragó	109,37	109,30
Astúries	83,79	86,24
Cantàbria	93,06	97,21
Castella i Lleó	99,05	107,32
Castella-la Manxa	92,12	90,86
Catalunya	116,98	111,52
Ceuta	90,98	99,97
Comunitat Valenciana	100,41	97,42
Extremadura	75,92	85,53
Galícia	85,21	90,32
Illes Balears	124,61	113,66
Illes Canàries	96,35	96,92
La Rioja	114,00	108,24
Madrid	122,97	119,33
Melilla	94,34	108,30
Múrcia	81,83	77,80
Navarra	120,50	121,08
País Basc	117,04	122,41
Espanya	100,00	100,00

Font: FUNCAS, *Cuadros de Información Económica*, núm.191, març-abril, 2006.

famílies a les Balears pateixen uns menors índexs relatius d'inflació que les famílies residents a Catalunya. (Vegeu el quadre I-33.)

4.4.3. L'anàlisi de la demanda, el consum, l'estalvi i la capacitat de finançament

L'anàlisi de la demanda final es fa pels principals components, que són la demanda interior, que inclou la demanda de consum (privat i públic) i d'inversió, i la demanda exterior, que s'expressa a partir del saldo net exterior de béns i serveis, que es calcula com la diferència entre exportacions menys importacions de béns i serveis.

Si tots aquests components s'expressen en percentatges respecte del total és obvi que la suma dels percentatges de la demanda interior i de la demanda exterior ha de sumar el 100%. Així, si ens trobam davant una economia en què s'exporten

molts més béns i serveis dels que s'importen, el saldo net exterior de béns i serveis serà positiu i, per tant, també el percentatge respecte del total de la demanda final. En contrapartida, el percentatge de la demanda interior del consum i de la inversió haurà de ser inferior al 100%. En aquests casos, ens trobam amb economies que no gasten en els seus mercats interiors el 100% de la renda disponible. Aleshores, el sobrant d'aquesta renda no gastada en els mercats interiors s'anomena estalvi corrent i són els mercats financers els que s'encarreguen de transferir aquests sobrants d'estalvi cap a l'exterior en forma del que anomenam «capacitat de finançament». Aquest és el cas de les illes Balears i, com mostram tot seguit, aquesta és una característica bàsica d'una bona part de les economies regionals que es corresponen amb comunitats autònomes que tenen una renda per càpita per sobre de la mitjana estatal.

Així, la part de l'oferta interior que no és demanada ni pel consum de les famílies ni pel consum de les administracions públiques ni per la demanda d'inversió resta disponible per satisfer la demanda neta exterior, que és el saldo de les exportacions menys les importacions de béns i serveis. És per això que en contrapartida al baix percentatge de demanda interior respecte de l'oferta interior les Balears presenten el saldo net exterior respecte de l'oferta interior més alt de l'Estat, després de Navarra, amb un 7,42%. Les altres comunitats autònomes que també presenten un saldo net exterior positiu són, per ordre d'importància: Catalunya, Madrid, el País Basc, la Comunitat Valenciana i La Rioja.

És interessant aturar-se un moment en les dades de l'estructura del saldo comercial de les Illes Balears, ja que presenta un superàvit positiu per valor de 1.736,2 milions d'euros, el qual s'explica íntegrament pel superàvit comercial referit a l'estranger, que és de 4.000,9 milions d'euros i que permet finançar amb escreix el dèficit comercial respecte de la resta de comunitats autònomes, que és de -2.264,7 milions d'euros. El fet que aquest dèficit interior no sigui més abundat s'explica perquè en la balança comercial s'inclou la de serveis, que comptabilitza el superàvit turístic balear respecte de la resta de comunitats autònomes. D'altra banda, s'ha de tenir en compte que gràcies al turisme estranger més del 78% del superàvit comercial amb l'estranger s'explica pel superàvit de la balança de serveis, amb 3.152,4 milions d'euros, que per si sol ja cobreix amb escreix la totalitat del dèficit comercial en relació amb la resta de comunitats autònomes. (Vegeu el quadre I-35.)

Igualment, es pot observar que existeix una elevada correlació entre aquestes comunitats autònomes que presenten un important superàvit comercial respecte de l'oferta interior i l'elevat rànquing en el grau de desenvolupament regional. (Vegeu el quadre I-33.)

Lògicament aquest l'elevat saldo net exterior, comporta un percentatge més baix pel que fa als diferents components de la demanda final. Així, l'anàlisi de l'estructura de la demanda final per comunitats autònomes mostra comportaments diferencials de les Illes Balears que són dignes de destacar, ja que les Illes, després de Navarra, són la comunitat autònoma que

Quadre I-34. Estructura del quadre macroeconòmic de les autonomies espanyoles. Any 2004. Percentatge de cada variable del quadre macroeconòmic regional, ordenades de major a menor segons el volum total de la seva renda interior bruta

Autonomies	Consum privat	Consum públic	Inversió	Demanda interna	Vendes externes	Compres externes	Saldo exterior
Catalunya	55,52	13,01	25,20	93,73	116,01	109,74	6,27
Madrid	54,80	12,96	26,91	94,66	108,23	102,89	5,34
Andalusia	67,67	20,96	26,41	115,04	86,10	101,14	-15,04
C. Valenciana	58,81	13,70	24,68	97,18	89,90	87,08	2,82
País Basc	55,14	16,36	24,25	95,74	89,85	85,59	4,26
Castella i Lleó	64,19	20,76	30,10	115,05	72,68	87,73	-15,05
Galícia	64,77	18,96	31,63	116,36	87,29	102,64	-15,36
Illes Canàries	62,95	21,04	20,69	110,68	122,23	132,91	-10,68
Castella-la Manxa	66,38	19,62	36,06	122,05	73,96	96,02	-22,05
Aragó	61,09	20,13	36,11	117,14	98,41	115,56	-17,14
Illes Balears	54,94	11,91	25,73	92,58	82,91	75,49	7,42
Múrcia	61,52	19,19	26,69	107,40	96,47	103,88	-7,40
Astúries	65,76	20,77	30,72	117,25	71,86	89,11	-17,25
Extremadura	64,57	24,88	36,12	125,58	50,78	76,36	-25,58
Navarra	55,06	14,27	22,57	91,90	100,13	92,03	8,10
Cantàbria	61,24	17,58	26,80	105,62	83,14	88,75	-5,62
La Rioja	58,99	14,27	25,55	98,80	90,33	89,13	1,20
Espanya	59,83	16,47	27,06	103,36	95,57	98,93	-3,36

Font: FUNCAS, *Cuadros de Información Económica*, núm.191, març-abril, 2006.

mostra el percentatge més baix de demanda interna en relació amb l'oferta interior o renda interior bruta, amb un 92,58%. Aquest fet s'explica perquè es la comunitat autònoma que mostra una participació relativa més baixa del consum privat, després de Madrid, amb un 54,94%, la més baixa de l'Estat en consum públic, amb un 11,91%, i, és la setena més baixa en inversió, amb un 25,73%. (Vegeu el quadre I-34.)

Una altra característica que presenten aquestes comunitats riques és que, atès que tenen un baix nivell relatiu de consum privat i públic respecte de la renda que generen, els facilita disposar d'uns elevats nivells d'estalvi regional, que en el cas de les Balears per a l'any 2004 se situen en els 7.989,2 milions d'euros, un 45% dels quals procedeixen del sector privat i l'altre 55%, del sector públic. (Vegeu el quadre I-36.)

QUADRE I-35. VARIABLES EXPLICATIVES DEL SUPERÀVIT COMERCIAL A LES BALEARS (2000-2004)**

	2000	2001	2002	2003	2004
1. Oferta interior (renda interior bruta)	18.980,40	20.018,30	20.969,30	22.130,50	23.401,00
2. Demanda interior (2=2.1+2.2+2.3)	17.512,00	17.798,60	18.895,50	20.344,20	21.664,80
2.1 Consum privat	11.200,20	10.979,30	11.686,80	12.456,10	12.856,80
2.2 Consum públic	1.974,60	2.120,60	2.310,80	2.472,00	2.787,80
2.3 Formació bruta de capital	4.337,20	4.698,70	4.897,90	5.416,10	6.020,20
3. Saldo comercial (3=1-2)	1.468,40	2.219,70	2.073,80	1.786,30	1.736,20
3.1 Exportacions de béns i serveis (vendes externes)	16.553,00	16.552,90	16.144,70	17.252,00	19.402,00
3.2 Importacions de béns i serveis (compres externes)	15.084,60	14.333,20	14.070,90	15.465,70	17.665,80
3.3. Saldo comercial interior (resta de comunitats catònomes) (3.3=3.3.1-3.3.2)	-1.502,10	-816,60	-449,20	-1.190,10	-2.264,70
3.3.1 Exportacions de béns i serveis	10.787,60	10.756,10	10.873,70	11.515,10	12.275,20
3.3.2 Importacions de béns i serveis	12.289,70	11.572,70	11.322,90	12.705,20	14.539,90
3.4.Saldo comercial amb l'estranger ((3.4=3.4.1+3.4.2)-(3.4.3+3.4.4))	2.970,50	3.036,30	2.523,00	2.976,40	4.000,90
3.4.1 Exportacions de béns	915,40	1.101,10	1.275,60	1.968,40	2.908,50
3.4.2 Exportacions de serveis	4.850,00	4.695,70	3.995,40	3.768,50	4.218,30
3.4.3 Importacions de béns	1.751,60	1.623,00	1.736,50	1.738,30	2.060,00
3.4.4 Importacions de serveis	1.043,30	1.137,50	1.011,50	1.022,20	1.065,90
4. Balanç de rendes i tranferències netes*	113,10	-462,80	150,30	-73,50	232,80
5. Saldo per opereacions corrents	1581,5	1756,9	2224,1	1712,8	1969
Prememòria:					
% Superàvit comercial / oferta interior a Navarra	11,34	14,50	11,24	9,25	8,10
% Superàvit comercial / oferta interior a les Balears	7,74	11,09	9,89	8,07	7,42
% Superàvit comercial / oferta interior a Catalunya	7,04	9,91	7,93	6,70	6,27
% Superàvit comercial / oferta interior a Madrid	3,73	6,23	4,48	5,00	5,34
% Superàvit comercial / oferta interior al País Basc	4,48	6,35	5,83	5,39	4,26
% Superàvit comercial / oferta interior a la C. Valenciana	2,58	4,35	3,96	3,13	2,82
% Superàvit comercial / oferta interior a la Rioja	1,89	4,30	3,11	2,10	1,20
% Dèficit comercial / oferta interior a Espanya	-2,78	-2,65	-2,08	-2,13	-3,36
Contribució del superàvit comercial a les Balears sobre el dèficit comercial de l'Estat	7,60	11,35	12,73	10,10	5,82

* Estimació pròpia.
** milions d'euros corrents

Font: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 2000 a 2004*, i elaboració pròpia.

Quadre I-36. Balanç econòmic per sectors institucionals privats i públics a les Illes Balears (2000-2004)*

	2000	2001	2002	2003	2004
1. Renda disponible a preus de mercat (1=1.1+1.2)	19.093,50	19.555,50	21.119,60	22.057,00	23.633,80
1.1 Consum regional (1.1=1.1.1+1.1.2)	13.174,80	13.099,90	13.997,60	14.928,10	15.644,60
1.1.1 Consum privat	11.200,20	10.979,30	11.686,80	12.456,10	12.856,80
1.1.2 Consum públic	1.974,60	2.120,60	2.310,80	2.472,00	2.787,80
1.2 Estalvi regional brut (1.2=1.2.1+1.2.2)	5.918,70	6.455,60	7.122,00	7.128,90	7.989,20
1.2.1 Estalvi privat	3.048,30	3.185,00	3.281,20	3.414,10	3.562,30
1.2.2 Estalvi públic	2.870,10	3.270,60	3.840,80	3.714,80	4.426,90
2. Formació bruta de capital (2=2.1+2.2)	4.337,20	4.698,70	4.897,90	5.416,10	6.020,20
2.1 Inversió privada	3.972,70	4.300,80	4.435,50	4.925,80	5.468,70
2.2 Inversió pública	364,50	397,90	462,40	490,30	551,50
3. Capacitat (+) / necessitat de finançament (-) ((3=3.1+3.2)=1.2-2))	1.581,50	1.756,90	2.224,10	1.712,80	1.969,00
3.1 Sector privat	-924,40	-1.115,80	-1.154,30	-1.511,70	-1.906,40
3.2 Sector públic	2.505,60	2.872,70	3.378,40	3.224,50	3.875,40
4. PIB a preus bàsics	15.284,40	16.209,40	16.852,10	17.771,20	18.729,20
ProMemòria:					
Capacitat de finançament del sector públic a les Balears en %PIB	16,40	17,72	20,05	18,14	20,70
Capacitat de finançament del sector públic a Madrid en % PIB	12,06	13,40	12,60	15,60	17,12
Capacitat de finançament del sector públic a Catalunya en % PIB	7,46	8,38	8,43	10,52	9,40
Capacitat de finançament del sector públic al País Basc en % PIB	1,33	2,04	2,45	4,12	3,43
Capacitat de finançament del sector públic a la C. Valenciana en % PIB	2,60	3,50	3,72	3,25	3,15
Capacitat de finançament del sector públic a Navarra en % PIB	-0,27	0,41	0,18	0,81	1,59
Capacitat de finançament del sector públic a la Rioja en % PIB	0,54	0,65	0,35	1,18	1,08

* milions d'euros corrents

Font: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 2000 a 2004*, i elaboració pròpia.

Aquestes dades demostren que les Balears estalvien un 35,59% del PIB regional, que és la quota més elevada per al conjunt de comunitats autònomes. Les segueixen per ordre d'importància Madrid (34,54%), Navarra (32,15%), Catalunya (31,23%), el País Basc (28,85%), La Rioja (27,48%) i la Comunitat Valenciana (26,13%). (Vegeu el quadre I-37.)

Quadre I-37. Quota de l'estalvi nacional en percentatge del PIB i de la inversió en percentatge de la renda interior bruta (2004)

	Estalvi	Inversió
1. Illes Balears	35,59	25,73
2. Madrid	34,54	26,91
3. Navarra	32,15	22,57
4. Catalunya	31,23	25,2
5. País Basc	28,85	24,25
6. La Rioja	27,48	25,55
7. Comunitat Valenciana	26,13	24,68
Mitjana (1 a 7)	31	25
8. Aragó	21,61	36,11
9. Illes Canàries	19,17	20,69
10. Cantàbria	19,13	26,8
11. Múrcia	18,15	26,69
12. Galícia	15,68	31,63
13. Castella i Lleó	15,62	30,1
14. Castella-la Manxa	15,41	36,06
15. Astúries	13,34	30,72
16. Andalusia	11,25	26,41
17. Extremadura	10,69	36,12
Mitjana (8 a 17)	16	30
Espanya	24,2	27,06

Font: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 2000 a 2004*, i elaboració pròpia.

També es pot destacar que el fet determinant de la inversió regional no són les taxes regionals d'estalvi, ja que totes les comunitats autònomes que superen el 25% de quota regional d'estalvi respecte del PIB inverteixen per sota dels nivells d'estalvi generats, de manera que es dóna un sobrant d'estalvi que no és canalitzat cap a la inversió regional, sinó cap al transvasament de recursos financers a l'exterior en forma de capacitats de *finançament*, ja que les regions riques no són objecte d'un sobreesforç inversor per part de l'Estat. Així, tenim que la mitjana inversora de les set comunitats autònomes que més estalvien és d'un 25%, mentre que aquesta mitjana inversora per a la resta de comunitats, que estalvien menys del 25%, és del 30%.[47]

Per tant, és a les comunitats autònomes més riques i amb major capacitat d'estalvi on es generen les capacitats més elevades de finançament cap a la resta de comuni-

47. Aquest és un tema clau per explicar els processos de convergència real entre les comunitats riques i les comunitats menys desenvolupades.

tats, atès el menor esforç inversor relatiu. En el cas de les Balears, per l'any 2004 es pot comprovar que la capacitat de finançament de 1.969 milions d'euros[48] es deu exclusivament al sector públic, amb 3.875,40 milions d'euros, ja que el sector privat es troba en una situació de necessitat de finançament per un valor de -1.906,4 milions d'euros, tot i l'elevay volum d'inversions estrangeres que fa el sector turístic a l'exterior, que són comptabilitzades *ex-ante* com a estalvi regional del sector privat.

Altrament, les dades aclareixen que les Illes Balears són la comunitat autònoma que presenta el percentatge respecte del PIB més alt de capacitat de finançament del sector públic a la resta de comunitats autònomes i que, com a mitjana per al conjunt del quinquenni 2000-2004, es d'un 18,6%. Òbviament aquesta forta capacitat de finançament del sector públic balear a la resta de l'Estat és el que n'explica l'elevat dèficit fiscal.[49]

4.5. El comportament dels excedents i la inversió privada

El comportament dels excedents bruts d'explotació i la relació que tenen amb la inversió privada s'analitzen a continuació amb el mateix criteri metodològic de les memòries del CES dels anys 2001, 2002, 2003 i 2004.

En el gràfic I-13 s'observa la situació de totes les comunitats autònomes pel que fa al període 2000-2004. La situació de les Balears en el segon quadrant indica una posició en què es donen diferències positives de creixement de les Illes Balears respecte de la mitjana nacional per que fa a la inversió, però negatives quant als excedents (al igual de Navarra, Catalunya i Melilla). En aquest sentit, cal tenir en compte que una part important de la inversió privada a les Balears s'ha canalitzat cap al creixement del sector immobiliari i de la construcció, que durant aquest quinquenni ha representat una seriosa alternativa a les inversions borsàries. (Vegeu els apartats 3.2.3, 4.2, 7 i 11.)

A continuació s'ha representat l'evolució de les Illes Balears des de l'any 1997 fins a l'any 2004 en el seguiment dels diferencials de creixement,, que presenten els excedents bruts i les taxes d'inversió en relació amb la mitjana de l'Estat. (Vegeu el gràfic I-14.)

Segons aquesta anàlisi es produeix una forta recuperació de les inversions respecte de la mitjana de l'Estat al llarg del bienni 1998-1999, en correspondència amb l'evolució positiva del creixement diferencial dels excedents. Al llarg del trienni 2000-2002 es produeix en relació amb la inversió un comportament d'*stop and go* («aturada i engegada») en relació amb la resta de l'Estat any rere any. Així, a la caiguda del 2000, la segueix una certa recuperació el 2001, que es veu

48. Es pot comprovar que aquesta capacitat de finançament es correspon amb el saldo per operacions corrents. (Vegeu el quadre I-27.4.)

49. Vegeu l'apartat 4.4.5 («El comportament de la inversió pública i el finançament regional») de la *Memòria del CES 2004 sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears*, p. 75-80.

Gràfic I-13

Distribució excedent / inversió privada.
Mitjana del període 2000-2004 (distància de la mitja espanyola)

Font: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 2000-2004*, i elaboració pròpia.

Gràfic I-14

Comportament dels excedents en relació amb la inversió
(Illes Balears, 1997-2004)

Font: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 2000-2004*, i elaboració pròpia.

contrarestada per la caiguda del 2002. Aquesta falta de consistència del comportament de les inversions és acompanyada d'una pèrdua de dinamisme dels excedents en relació amb els estatals al llarg dels tres anys. En el darrer bienni 2003-2004 es produeix una recuperació diferencial de les inversions, però en el cas dels excedents, la seva recuperació diferencial només es produeix el 2003, ja que el 2004 tornen a créixer per sota dels homònims estatals.

Amb relació al comportament dels excedents a les Balears l'any 2004 per comparació a l'any anterior es presenten les dades del quadre I-38. D'acord amb aquest quadre, es pot observar que l'any 2004 la taxa d'excedent a les Illes Balears va caure -0,25 punts. La causa que explica aquest fet es troba en la circumstància que el creixement monetari dels costs salarials per treballador o costs laborals unitaris (CLU) va ser de 0,49 punts per sobre del creixement monetari de la productivitat.

Quadre I-38. Variacions de les taxes d'excedent

Conceptes	2003	2004	var. absoluta 05/04
Taxa d'excedent	0,4947	0,4922	-0,00246
Taxa salarial	0,5053	0,5078	0,00246
Total	1	1	0

Variables explicatives de la variació de la taxa d'excedent

	1	2	3=2/1
Conceptes	2003	2004	Factor de creixement
1. Cost salarial per treballador (w)	24.627,59	24.902,73	1,01117176
2. Productivitat (n)	48.734	49.039,85	1,00627274
3. Factor de creixement (w/n)			1,00486848
4. Taxa salarial 2004			0,50781
5 =(3)*(4). Taxa salarial 2003			0,50535
6 =(5)-(4). Var. absoluta de la taxa salarial			-0,00246
7 =(-6). Var. absoluta taxa d'excedent			0,00246

Font: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 2000 a 2004*, i elaboració pròpia.

5

SECTOR PRIMARI

RESUM

Segons les dades de la Conselleria d'Agricultura i Pesca, el sector primari ha gaudit el 2005 d'una producció final del VAB a cost dels factors de 346,88 milions d'euros, el 89,68% dels quals correspon al subsector agroramader; el 4,50%, al subsector forestal, i la resta, el 5,82%, al subsector pesquer. Globalment, aquestes xifres impliquen una variació lleugerament positiva respecte de la situació que es va registrar el 2004.[50] Les evolucions foren positives per al subsector agrícola, però negatives per als restants subsectors de la ramaderia, per al forestal i per al pesquer, la qual cosa, s'explica pel distint comportament de les subvencions de l'explotació.

Els trets més importants del sector primari l'any 2005 es poden resumir en els apartats següents:

a) Tot i que globalment augmenta l'afiliació de treballadors del sector primari als diferents règims laborals de la Seguretat Social, es constata una important disminució dels treballadors afiliats al règim especial agrari, que bàsicament es compensa amb noves altes de treballadors afiliats en el règim general de la Seguretat Social. Una gran part d'aquest increment fou d'afiliats de nacionalitat estrangera.

b) Si bé ressalta que des del punt de vista econòmic el subsector agrícola presenta lleugers increments positius, s'ha de remarcar el continuat procés de reducció de les superfícies agrícoles en producció, que l'any 2005 es situen en 176.175 hectàrees en producció.

c) La ramaderia illenca presenta una avaluació econòmica negativa en la producció de llet.

d) El sector forestal presenta una variació lleugerament negativa i s'hi destaca l'increment del valor de la producció de fusta i llenya.

e) El subsector pesquer també mostra una evolució negativa en relació amb el 2004 per les problemàtiques relatives als problemes de la recuperació biològica de determinades espècies de peixos i de comercialització, en què incideix també la disminució de les subvencions i inversions.

f) En el marc de noves estratègies de la Conselleria d'Agricultura i Pesca destaquen diferents iniciatives de promoció i campanyes de coneixement com és el programa Illes Balears Qualitat. S'ha de subratllar l'evolució de les denominacions i/o la continuació del programa de les Agrorutes del Bon Gust.

50. En aquest apartat les dades oficials emprades són les de la Conselleria d'Agricultura i Pesca, les quals no són coincidents amb les de la Direcció General d'Economia. (Vegeu l'apartat 4.2.1.)

5.1. INTRODUCCIÓ

En aquest apartat s'analitza, en primer lloc, el marc estructural del sector primari en general i es passa, en segon lloc, a analitzar les dinàmiques dels diferents subsectors en què s'articula (l'agrari, el ramader, el forestal i el pesquer). D'aquesta manera, en una primera aproximació es farà referència a les dades principals del sector, considerat en conjunt; als recursos humans que hi treballen, i a d'altres trets que ens permetin una aproximar-nos-hi de manera senzilla i avaluar la dinàmica del sector primari.

Les dades bàsiques emprades per a aquesta anàlisi es basen en un ampli ventall d'informacions estadístiques, que majoritàriament ha facilitades la Secció d'Estadística de la Conselleria d'Agricultura i Pesca del Govern de les Illes Balears. Aquesta informació és completada parcialment amb altres, provinents de l'Institut Balear d'Estadística (IBAE), del Servei d'Ocupació de les Illes Balears (SOIB), de la Conselleria de Turisme del Govern de les Illes Balears, del Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació (MAPA), i de l'Institut Nacional d'Estadística (INE).

Segons les dades de la Secció d'Estadística de la Conselleria d'Agricultura i Pesca relatives a l'any 2005, el sector primari ha tingut d'un VAB a cost dels

Gràfic I-15

Composició de la producció final del sector primari de les Illes Balears (2005)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Conselleria d'Agricultura i Pesca.

factors de 346,88 milions d'euros. La major part d'aquest valor correspon al sector agrari (agricultura més ramaderia) que, amb el 89,68% del total, va superar els 311 milions d'euros, mentre que el VAB registrat per als sectors forestal i pesquer només en representa el 4,50% i el 5,82%, respectivament. (Vegeu el quadre A I-1 i el gràfic I-15.)

L'anàlisi de les variacions reals interanuals de les macromagnituds del 2005 ens permet observar que el sector agrari ha evolucionat d'una manera lleugerament positiva quant a la producció agrària total, de manera que la variació real 2004-2005 n'és de l'ordre del 0,97%, si bé la dinàmica és diferent en cadascun dels subsectors que l'integren, motivat en bona part per les estimacions que s'han fet de les subvencions. Mentre que el total del subsector agrícola registra una evolució positiva del 0,45%, la ramaderia cau en un índex negatiu de 2,63%. La variació també és negativa en els restants subsectors, forestal i pesquer, i els seus índexs de variació real 2004-2005 són del -0,14% i del -0,73%, respectivament.

Quant al pressupost de la Conselleria d'Agricultura i Pesca per a l'any 2005, va ser de 76,30 milions d'euros, que representen un increment del 26,32% respecte de l'any anterior. S'hi destaca bàsicament el pes significatiu de la partida dedicada al foment del sector agrari de les Illes Balears, a la qual es dedica més d'un terç de la quantia total. Criden l'atenció, a continuació, les partides dedicades al Fons Europeu d'Orientació i Garantia Agrària (FEOGA-Garantia), a infraestructures agràries de les zones rurals i al Pla de desenvolupament de les zones rurals. (Vegeu el quadre A I-2.)

5.2. Els recursos humans en el sector primari

L'ocupació en el sector agrari de les Illes al llarg de l'any 2005, segons les dades de l'enquesta de la població activa (EPA), fou de 9.320 persones, xifra que representa l'1,98% de la població activa total de les Illes Balears. L'atur representa unes xifres mitjanes de 396 aturats. Totes dues variables presenten una variació negativa respecte del 2004, amb una disminució tant de la població ocupada i com del nombre d'aturats.

Una anàlisi mes acurada de les variacions trimestrals ens mostra alts i baixos de cadascun dels col·lectius en els diferents trimestres de l'any. En el cas dels ocupats, la variació en relació amb el 2004 és negativa en els tres primers trimestres de l'any, mentre que en el quart trimestre l'índex fou altament positiu, un 29,5%. L'atur en el sector primari disminueix en els tres primers trimestres en relació amb les xifres de l'any anterior. Només en el darrer trimestre del 2004 presenta un increment per comparació al 2004. (Vegeu el quadre A I-3.)

El total d'afiliats al sector primari, segons les dades de la Tresoreria de la Seguretat Social, fou de 10.143 persones, que representaven el 2,94% del total dels afiliats de les Illes Balears. (Vegeu el quadre A I-4.)

Aquesta xifra, comparada amb la de l'any precedent, comporta un augment de 393 nous afiliats en el sector primari, cosa que suposa una variació positiva del 4,0%. Aquest augment respecte de l'any anterior es basa de manera dominant en nous afiliats en ocupacions relacionades amb l'agricultura, la ramaderia, la caça i activitats dels serveis que hi tenen a veure en els règims general i d'autònoms de la Seguretat Social, que registraren 482 nous afiliats. En canvi, la variació fou molt negativa en el cas dels treballadors afiliats al règim especial agrari, que implicaren una reducció de 145 afiliats, possiblement relacionada amb jubilacions de pagesos. D'altra banda, el subsector de la pesca experimenta un lleuger increment en el règim general i es manté amb els mateixos nombres en els treballadors afiliats tant al règim especial de la mar com al d'autònoms.

Cal assenyalar que 363 dels afiliats al règim general de la Seguretat Social són de nacionalitat estrangera, quantitat que representa el 23,46% del total. És un fet indicatiu del paper dels immigrants estrangers per continuar les tasques laborals en el sector agrari. Els ocupats en les seccions d'activitat de l'agricultura, la ramaderia, la caça i la silvicultura concentren el 23,23% del total dels afiliats en la secció, mentre que en la secció de la pesca arriben fins al 29,03%, xifres que són prou superiors a les globals de les Balears, on la presència dels afiliats estrangers té un índex del 12,53%. (Vegeu el quadre A I-5.)

5.3. El subsector agrari

La importància agrària d'una regió i el seu potencial apareixen definits per la contribució de l'agricultura i la ramaderia al VAB

del sector primari. Analitzam en els apartats següents els trets generals del subsector agrari i aprofundim, després, en les característiques més significatives del comportament de l'agricultura i la ramaderia al llarg del 2005.

5.3.1. Trets generals

El sector agroramader de les Illes Balears, que inclou les activitats lligades a l'agricultura i a la ramaderia, registra globalment el 2005 una producció final agrària de 335,81 milions d'euros, xifra que representa una lleugera disminució en relació amb el 2004, del 0,23%. Així mateix, el valor afegit brut (VAB) a preus del mercat arribà a la quantia de 253,45 milions d'euros, cosa que també significa una reducció similar respecte del 2004. Quant a les variables emprades per valorar econòmicament la producció agrària, presenten variacions negatives febles les inversions fora del sector, els imposts lligats a la producció i les amortitzacions, mentre que entre les variables que presenten increments positius es destaca l'augment de les subvencions. (Vegeu el quadre A I-6.)

El resultat de tot el que s'ha esmentat és que la renda agrària se situa en els 289,93 milions d'euros, xifra que implica un lleuger increment positiu del 0,97% en relació amb l'any anterior. Sobre aquest increment s'ha de tenir en compte que s'encareixen les despeses de fora del sector (les llavors, els pinsos, els fertilitzants, l'energia, els combustibles, els lubrificants, les reparacions...). Les variacions negatives de les diferents variables només són matisades en part per l'increment del pes de les subvencions, que presenta una variació interanual positiva del 6,50% respecte de l'any 2004. Quant al VAB a cost dels factors fou de 311,096 milions d'euros, cosa que representa un augment del 0,88% en relació amb l'any 2004.

Amb referència a la maquinària agrària inscrita a les Illes Balears al llarg del 2005, es pot observar que es continua amb el procés de millora tècnica que començà al llarg dels darrers decennis. Aquest fet es constata amb l'increment de 530 unitats respecte del 2004. La millora aconseguida implica, al mateix temps, un augment de la potència total de la maquinària. Però es registra un lleuger descens de la potencia mitjana per unitat, cosa que s'ha de relacionar amb la recerca d'una millor adequació de la maquinària a les necessitats de les tasques del camp, a l'estructura territorial de les explotacions i, per tant, amb una assignació més eficient dels recursos productius. El cas més clar d'aquestes observacions el trobam en els tractors amb rodes, que representen la maquinària agrària que va tenir més altes respecte de l'any 2004. Cal assenyalar que els nous tractors donats d'alta al llarg de l'any 2005 presenten potències mitjanes per unitat de cinquanta-sis cavalls de vapor, és a dir, uns deu cavalls de vapor (CV) per unitat superiors a la mitjana general d'aquesta tipologia en l'àmbit de les Illes Balears. En total, es varen registrar 508 noves altes de tractors amb rodes, si bé aquest grup també és el que també va tenir més baixes. (Vegeu el quadre A I-7.)

Gràfic I-16

Distribució de les terres de regadiu i d'hivernacles per tipus de regatge a les Illes Balears (2005)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'enquesta sobre superficies i rendiments de cultius de 2005, Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació.

Altres indicadors del procés innovador del camp són els avanços en determinades tipologies de regatge i en la superfície d'hivernacles. Les dades són molts fluctuants segons els anys. D'acord amb l'enquesta sobre superfícies i rendiments de cultius del 2005 que va fer el Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació, la superfície de regadiu avaluada per al 2005 era de 16.174 hectàrees, dada que representa increment de l'àrea regada en 902 hectàrees. Del total, se'n dediquen 382 hectàrees a hivernacles, que representaven el 2,36% del regadiu i un increment del 20,88% en relació amb la superfície aconseguida l'any 2004. Quant al tipus de regatges, tot i que els regs per aspersió (el tipus d'aspersió normal més l'automotriu representa el 29,86% de les terres regades) i el regatge gota a gota avancen respecte de l'any anterior, encara són importants les extensions de regadiu amb sistemes de reg tradicionals. La possible substitució d'aquests per regs per noves tècniques podria estalviar una considerable quantitat d'aigua. (Vegeu el gràfic I-16.)

Com a element indicador de la introducció de noves activitats no agràries en el món rural, es destaquen la presència, el comportament i l'evolució dels establiments d'agroturisme. Aquesta activitat de recreació, d'oci o de turisme que es practica en els espais rurals és valorada de manera significativa en el marc de les estratègies de dinamització del món rural i és inclosa en les polítiques de desenvolupament rural que s'han establert en diferents etapes de la política agrària comunitària. A les Illes Balears, més que com a elements de dinamització són considerats incentius per diversificar l'oferta turística illenca. El 2005 el nombre d'agroturismes fou de 155 establiments, amb una oferta total de 2.054

Gràfic I-17
Increments interanuals de l'oferta d'agroturismes a les Illes Balears (1996-2005)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Conselleria de Turisme.

places, la qual cosa representa un increment respecte del 2004 del 6,90% en el nombre d'establiments i del 7,15% en les places ofertes. (Vegeu el gràfic I-17.)

D'altra banda, s'ha d'assenyalar el programa Illes Balears Qualitat, en el qual es destaca el paper de les denominacions (DO/IGP) de diferents tipologies de productes illencs, que han implicat un impuls en la promoció de diferents productes originaris de les Illes Balears. Per aquest fet comencen a gaudir d'un creixent volum en la comercialització i en el valor comercial en euros que impliquen. Respecte de l'any 2004, continua el registre de variacions de la denominació vi de la terra Serra de Tramuntana-Costa Nord, vi de la terra Eivissa, palo de Mallorca i de les indicacions geogràfiques protegides Sobrassada de Mallorca i Ensaïmada de Mallorca, mentre que les altres denominacions mostren un increment interanual positiu. En el grup dels vins es crida l'atenció l'important increment de la denominació de vi de la terra Illa de Menorca, vi de la terra de Formentera i vi de la terra Illes Balears, si bé el més alt valor comercial és el que registra la denominació d'origen de Binissalem-Mallorca, seguit de la del Pla i Llevant i del vi de la terra Illes Balears. Amb relació a denominacions de begudes espirituoses és destacable la denominació geogràfica Herbes de Mallorca. Finalment, entre les denominacions d'aliments es pot incidir de manera molt significativa en el valor comercial en euros de la denominació d'origen Mahón-Menorca (formatges), de la indicació geogràfica protegida Sobrassada de Mallorca i de la indicació geogràfica protegida Ensaïmada de Mallorca, encara que la major variació és la de la denominació d'origen Oli de Mallorca. (Vegeu el quadre A I-8.)

En el mateix marc de les promocions dels productes illencs també es troba la consolidació de les Agrorutes del Bon Gust, que permeten conèixer els productes de les Illes i els seus principals productors, a través d'un seguit de rutes que proposa la Conselleria d'Agricultura i Pesca i que permeten visitar diferents empreses agroalimentàries illenques.

5.3.2. L'agricultura

Segons les dades de la Conselleria d'Agricultura i Pesca, la superfície agrícola en producció que han ocupat els diferents cultius l'any 2005 és de 176.175 hectàrees, extensió que representa, aproximadament, el 35% del territori total de les Illes Balears. Hi ha divergències segons les distintes fonts originals. Així, d'acord amb les dades de l'enquesta sobre superfícies i rendiments de cultius del 2005 del Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació, la superfície agrícola es calculà de 204.455 hectàrees, 29.651 de les quals eren guarets i pastures ocasionals. Del total de l'extensió agrícola, només 15.793 hectàrees es dedicaven al regadiu, fet que implica que el 92% de la superfície conreada és de secà, circumstància que limita considerablement les rendes finals agràries.

Aquests fets ens mostren l'existència a les Illes Balears de dues maneres de fer agricultura. D'una banda, l'agricultura de secà, que en gran part es mostra poc rentable tot i els ajuts que rep, donada la seva important contribució a la conservació del paisatge i del medi ambient. D'altra banda, les terres de regadiu, que es concentren en uns pocs indrets, amb produccions d'hortalisses, de tubercles i de flors, en què es fan fortes inversions en la modernització tant dels processos productius com de la comercialització. Una part de la reducció de l'extensió en producció del 2005 en relació amb les superfícies del 2004 són terres de secà.

Pel que fa a la distribució de superfícies ocupades, es destaquen els conreus agrupats en la tipologia de les fruites seques, que ocupen el 35,52% de la superfície, seguits pels cereals (22,82%) i dels farratges (17,63%). Aquests tres grups de cultius ocupen més de les tres quartes parts del sòl emprat agrícolament el 2005. Aquestes tres grans agrupacions, definitòries dels principals trets característics que dominen l'estructura territorial agrària, són les que han sofert més regressió en relació amb el 2004. Globalment concentren gran part de les hectàrees perdudes entre ambdues dates. (Vegeu el gràfic I-18.)

La producció agrícola del 2005 va ser d'1.075.914 tones, que implicaren una producció total de 318,24 milions d'euros. Així mateix, l'autoconsum fou valorat en 700.848 tones, xifra superior a l'any anterior, però inferior en la valoració en euros. Les circumstàncies generals esmentades tenen un important paper en la valoració de la producció final agrària, que fou de 242,25 milions d'euros, que representen el 72,14% de la producció agrària final. La quantia a la qual s'arriba el 2004 representa un feble increment del 0,45% en relació amb l'any anterior. (Vegeu els quadres A I-9 i A I-10.)

Gràfic I-18

Distribució dels conreus segons les superfícies ocupades. Illes Balears (2005)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Conselleria d'Agricultura i Pesca.

Per grups de cultius, el més productiu foren les hortalisses, que, amb una extensió de tan sols el 3,86% de la superfície agrícolament ocupada, aportaren 145,46 milions d'euros a la producció final agrícola, xifra que en representa el 60,05%. En aquest grup ressalten per les altes rendibilitats les produccions de tomàtigues, de diferents espècies de cols, de pebres, d'albergínies i de síndries. També s'hi destaquen les produccions de les fruites, tant cítriques com no cítriques, així com la producció de tubercles.

Així mateix, el volum de fruites que al llarg del 2005 es va comercialitzar a través de Mercapalma fou de 59.635,20 tones, xifra que representa una reducció del 3,92% en relació amb l'any 2004. D'altra banda, cal assenyalar que el 2005 Mercapalma va comercialitzar també 74.168,07 tones d'hortalisses, quantitat també inferior a l'any 2004, cosa que representa una caiguda de l'ordre de l'1,51%. En les dades analitzades cal assenyalar el diferent paper en ambdós grups que representen els productes comercialitzats procedents de les Illes Balears. Mentre que en el cas de les hortalisses el pes dels productes de les Illes comercialitzats a través de Mercapalma concentrava el 65,54%, en el cas de les fruites només es d'un 31,04%. Però en el cas de la fruita augmenten les tones comercialitzades, amb un increment del 13,15%, i en el cas de les hortalisses es detecta una reducció de l'1,51%. El pes més important dels llocs d'origen dels productes fruiters que comercialitzà Mercapalma l'any 2005 va ser per a

València i per a Barcelona, les quals concentraven quasi la meitat de les tones que es varen comercialitzar. (Vegeu el quadres A I-11 i A I-12.)

5.3.3. La ramaderia

La ramaderia balear, si bé no té la importància econòmica de l'agricultura, ha anat contribuint entorn d'una quarta part a la renda agrària final. La producció ramadera final fou l'any 2005 de 93,55 milions d'euros, xifra que representa el 28,45% del total de la producció agrària final. (Vegeu el quadre A I-13.)

Però la xifra que s'aconseguí el 2005 representa una variació real negativa del 2,63% en relació amb l'any anterior. Cal recordar problemes de comercialització, les restriccions de mercats i actuacions diverses, tal com el pla d'abandonament del Ministeri d'Agricultura per motius d'envelliment, que implicaren deixar fora de explotació un bon grapat de produccions ramaderes de les Illes, la qual cosa implica variacions negatives en la producció final respecte del 2004 en la valoració dels productes de la llet. D'altra banda, el sector de la producció de la carn presenta una certa estabilització, amb un lleuger increment del 0,21%. Molt més positiva va ser també l'evolució de la producció dels ous i la llana. Així mateix, presenten un índex positiu els productes dels fems i del treball animal.

La distribució de les produccions econòmiques ramaderes per tipus de productes ramaders són encapçalades clarament pel predomini de la producció de carn, que representa el 59,19% del total de la producció ramadera. Amb percentatges molt més reduïts es troba la producció de llet, que va concentrar el 22,03% de la producció final en euros corrents, producció lligada un 99,5% a la llet de vaca. El tercer escaló d'importància és ocupat per la producció d'ous, que representen el 17,79%. Dels restants grups de producció ramadera, només se'n destaca la producció de mel. (Vegeu el quadre A I-14.)

5.4. El subsector forestal

La producció forestal total l'any 2005 va ser de 17,62 milions d'euros corrents, que representen un lleuger retrocés en la variació real 2004-2005, del 0,14%, si bé la contribució a la producció final del sector agrari tan sols presenta un pes del 4,50%. El 98,63% prové de les aportacions econòmiques de les caceres, que implicaren 17,37 milions d'euros l'any 2005. Aquesta constatació mostra clarament que el sector forestal es caracteritza bàsicament per una forta externalitat. La producció primària de productes forestals de fusta i llenya té una baixa rendibilitat i només sols és rendible en alguns sectors d'àrees planes. Això queda explícit en el fet que la producció de fusta només va representar un 1,01%, i encara fou més baix el pes de la producció de llenya, que tan sols fou del 0,36%. (Vegeu el quadre A I-15.)

En les produccions de fusta i llenya es destaquen les aportacions de l'espècie del pi blanc, que representa econòmicament el 74,15% de la fusta i el 54,30% de la llen-

ya. Finalment, s'ha de destacar la gran importància que té per la valoració econòmica de la producció forestal la producció de serveis en els espais forestals. S'hi destaca bàsicament el cas de les caceres, lligades a la caça a través de vedats i gestionades moltes vegades per societats de caçadors. L'any 2005 el nombre de vedats de caça va ser de 1.849, que ocupaven 362.079 hectàrees, la qual cosa indica que el 72,21% del territori de les Illes Balears té condició de vedat de caça. (Vegeu el quadre A I-16.)

Mallorca concentra 1.349 vedats (73,04% del total), que s'estenen sobre 269.376 hectàrees. A Menorca hi havia 464 vedats de caça, que ocupaven 54.752 hectàrees, mentre que a Eivissa el nombre es redueix a 29 vedats (34.445 hectàrees) i a Formentera, a 5 vedats (3.506 hectàrees).

5.5. El subsector pesquer

L'activitat de la pesca ha anat perdent pes econòmic i laboral des de fa anys i, a més, presenta poques possibilitats de reconversió d'acord amb les perspectives econòmiques, la problemàtica de la comercialització dels productes pesquers i l'entorn biològic en què es mou. Tot plegat ha implicat moments de conflictivitat entre distints sectors econòmics, que han sortit a llum al llarg de l'any 2005.[51]

Si bé ha augmentat el nombre de llocs de treball en relació amb l'any 2004, no passa en l'actualitat pels millors moments, a causa, d'una banda, de la imposició progressiva de les directrius de la Unió Europea i, de l'altra, de la problemàtica de la producció biològica de la mar balear. Cal assenyalar que quasi un terç dels afiliats al règim general de la Seguretat Social són de nacionalitat estrangera.

El VAB a cost dels factors en euros corrents va ser l'any 2005 de 20,18 milions d'euros, quantia que significa un retrocés del 0,73% respecte de l'any 2004. La producció econòmica del sector pesquer extractiu balear registra un índex negatiu en la variació real 2004-2005 del 3,42%, si bé cal destacar que la producció aqüícola experimentà un elevat increment relatiu i supera el 45% respecte de l'any anterior. Aquesta circumstància pot implicar alternatives de futur davant la problemàtica dels alts i baixos d'algunes produccions de determinades espècies, les quanties de les captures de les quals es veuen afectades per qüestions de tipus de comportament biològic. (Vegeu el quadre A I-17.)

La producció de cultius marins s'ha incrementat de manera important. La continuació de projectes de recerca podrà desenvolupar en el futur altres aspectes ben interessants, lligats, per exemple, a l'agronomia marina o al cultiu i a l'aprofitament industrial de vegetals marins —fonamentalment, algues amb aplicacions en la talassoteràpia, la dermocosmètica o la dietètica— i, fins i tot, a l'ús associat a les piscifactories i a les depuradores, adreçades a reduir-ne l'impacte mediambiental.

51. Aquest fet pot haver provocat un "efecte estadístic" a la baixa en la valoració de la comercialització de peix a la Llotja de Palma

Quant a les espècies que s'han pescat, dominen els peixos, que, amb 2.209 tones, representen el 74,14% de la quantitat capturada, si bé aquesta observació no és correspon amb el valor en euros, ja que els crustacis i els mol·luscs, amb només el 25,86% de total de tones pescades, generen una producció en euros que representa més de la meitat (51,05%) de la producció pesquera dels peixos, mol·luscs i crustacis. (Vegeu el quadre A I-18.)

Quasi totes les espècies de peixos tenen una variació negativa respecte de l'any 2004, fet que implica un índex global de retrocés dels peixos del 13,12%. Només el grup dels mol·luscs i crustacis mostra un increment en la variació respecte de l'any anterior, que és del 6,88%. (Vegeu el quadre A I-19.)

En la distribució del volum de pesca desembarcada per illes es destaca la variació de caire negatiu respecte del 2004 de l'illa de Mallorca. Per tant, cal assenyalar que Mallorca va concentrar el 69,28% del total de la pesca desembarcada a les Illes Balears, la qual cosa provocà el fet que les Illes registrassin una variació negativa del -3,42% en la producció final respecte de l'any 2004. Les altres illes presentaren variacions positives. (Vegeu el quadre A I-20.)

La distribució de la flota per confraries i per illes també ens mostra tot un seguit de peculiaritats. Mallorca agrupa un total de 289 barques, amb 539 tripulants, el 74,74% de les quals corresponen a arts menors, seguides de les arts de ròssec, amb el 15,22%. D'altra banda, a Menorca hi ha registrades 93 embarcacions, la major part de les quals són d'arts menors. La situació és semblant a les illes d'Eivissa i Formentera, que amb setanta-una i trenta-set barques, respectivament, donen ocupació a 148 tripulants. En total, les Illes Balears agrupen 490 barques, amb 855 tripulants, només dotze de les quals són d'arts d'encerclament, nou de palangre de fons i vuit de palangre de superfície. De la resta, el 80,20% són d'arts menors i el 13,26%, d'arts de ròssec. (Vegeu el quadre A I-21.)

6

SECTOR INDUSTRIAL

RESUM

En els segments de mitjana i baixa qualitat el sector industrial segueix perdent pes en el mercat de treball de les Balears. D'altra banda, si es té en compte el nombre de treballadors del sector industrial en règim d'alta laboral a la Seguretat Social a les Illes Balears aquests varen créixer un moderat 0,6% —en concret, 188 persones—.

Amb relació a l'evolució de l'índex de preus industrials (IPRI, base 2000), es pot observar el comportament ascendent d'aquests preus tant a Espanya com a les Illes Balears, si bé l'índex espanyol se situa per sobre del balear.

Durant l'any 2005 el nombre d'empreses industrials a les Balears va caure un -1,9%, en passar de 5.525 empreses a 5.415. Tan sols quatre grups han crescut en termes del nombre d'empreses: el paper, l'edició i les arts gràfiques (1,95%); la metal·lúrgia i la fabricació de productes metàl·lics (1,05%); el material de transport (3,72%), i l'energia i l'aigua (1,75%).

En termes de la facturació de l'energia elèctrica per usos, s'observa que l'any 2005 presenta un major dinamisme que el 2004, ja que presenta una taxa de creixement del 4,5% (1,09 punts superior a l'any anterior). Quant al consum de productes petrolífers líquids, el 2005 presenta un augment del 12%.

Es pot estimar que el conjunt de les indústries relacionades més directament amb el sector de la construcció (l'extracció de minerals no metàl·lics ni energètics, la fabricació de productes minerals no metàl·lics i les indústries de la fusta —tret dels mobles—, la cistelleria i l'esparteria) varen generar 5.283 persones ocupades, és a dir, el 16,9% del total del sector industrial. Per un altre costat, les indústries de l'alimentació varen generar 5.371 ocupacions directes, la qual cosa significa el 17,2% de l'ocupació industrial i, juntament amb les industries lligades a la construcció i a les indústries exportadores, representa una de les principals especialitzacions productives del sector industrial a les Illes Balears.

Una dada en què cal incidir és que la indústria experimenta unes fortes oscil·lacions en el grau d'utilització de la capacitat productiva, amb un interval que va del 85% al 35% per al període 1998-2005. També es pot subratllar que s'observa un canvi de tendència a la baixa en el grau d'utilització de la capacitat productiva a partir del tercer trimestre del 2003 fins al tercer trimestre del 2005.

Finalment, es pot observar que l'estadística de l'any 2005 corresponent als expedients de noves indústries que ha tramitat el Registre Industrial de la Direcció General d'Indústria presenta una menor inversió industrial, una menor potència elèctrica instal·lada i una menor generació de nous llocs de treball industrials.

6.1. INTRODUCCIÓ

En aquest apartat s'analitza l'evolució del VAB i de l'ocupació del sector industrial i, en tot allò que és possible, aquesta informació es desglossa i s'amplia per estructures d'empresa i per les principals branques productives del sector industrial a les Illes Balears: l'energia, les branques que es relacionen amb el sector de la construcció, les branques exportadores i la branca de l'alimentació. També s'analitzen l'índex de producció industrial (IPI), l'índex de preus industrials (IPRI) i l'evolució del grau d'utilització dels equips productius i de la inversió industrial.

Durant l'any 2005 ha continuat el problema de l'encariment del cru, la qual cosa, a causa del nostre caràcter insular i del cost del transport, ha significat un llast important per al sector industrial. Un altre factor negatiu ha estat la creixent competència dels productes industrials procedents principalment dels països de l'est europeu i de l'Àsia, fet que ha provocat alguna deslocalització significativa de la producció, així com la creixent importació de productes més competitius, principalment en la indústria de la marroquineria i del calçat en els segments de qualitat mitjana i baixa.

Gràfic I-19

Percentatge de la indústria sobre el PIB a preus de mercat i llocs de treball en la indústria sobre el total de les Illes Balears (%) (2000-2005)

Font: Comptabilitat regional d'Espanya, INE i elaboració pròpia.

Quadre I-39. Ocupació assalariada i per compte propi en la indústria a les Illes Balears (2002-2005)

	Milers de persones (mitjana anual)	var. absoluta	% var. relativa
2002	32.184	271	0,85
2003	31.537	-647	-2,01
2004	30.998	-539	-1,71
2005	31.186	188	0,61

Font: INE.

Quadre I-40. Índex de producció industrial (2000-2005) (IPI)

	I. Balears		Espanya	% var. anual (INE)	
	(DGE)	(INE)		Balears	Espanya
2000	100,0	109,7	122,8	3,6	4,0
2001	100,1	110,8	121,4	1,0	-1,1
2002*	99,6	115,5	98,9	—	—
2003	101,0	110,3	100,5	-1,2	1,6
2004	110,2	110,2	102,3	-1,0	1,4
2005	112,0	116,4	102,4	5,6	0,1

* Canvi de base de l'any 1990 a base de l'any 2000.

Font: DGE, INE, producció industrial.

Gràfic I-20

Índex de preus industrials a les Illes Balears (IPRI) (base 2000)

Font: INE.

Igualment que en les Memòries dels darrers anys presentem, en primer lloc, l'evolució de l'ocupació al sector industrial (Vegeu el gràfic I-19 i el quadre I-39)

Quant a l'índex de producció industrial (IPI), les dades es ponen consultar al quadre I-40.

Amb relació a l'evolució de l'índex de preus industrials (IPRI, base 2000), les dades es ponen consultar al gràfic I-20.

6.2. L'EVOLUCIÓ DE LES EMPRESES INDUSTRIALS

Durant l'any 2005 el nombre d'empreses industrials a les Illes Balears va descendir un -1,9%, en passar de 5.525 empreses a 5.415. Només quatre grups han crescut en termes del nombre d'empreses: el paper, l'edició i les arts gràfiques (1,95%); la metal·lúrgia i la fabricació de productes metàl·lics (1,05%); el material de transport (3,72%), i l'energia i l'aigua (1,75%). La resta presenta taxes de creixement negatives, en què es destaquen, amb percentatges superiors al -5%, el tèxtil, el cuir i el calçat (-6,39%); la química (-8,33%); el cautxú i els materials plàstics (-7,69%), i indústries diverses (-5,31%). (Vegeu el quadre I-41.)

Si se centra l'anàlisi en termes absoluts, es destaquen, amb més empreses que l'exercici 2004, les vint-i-dues de més en el material de transport; les onze de més en el paper, l'edició i les arts gràfiques, i les vuit de més en les metal·lúrgies i la fabricació de productes no metàl·lics. A l'altre costat es troben les trenta-vuit empreses menys en el grup d'indústries manufactureres diverses; les trenta-set menys de la indústria tèxtil, la confecció, el cuir i el calçat; les trenta menys de l'alimentació, les begudes i el tabac, i les vint menys de la fusta i el cautxú.

Quadre I-41. Nombre d'empreses industrials (2001-2005)							
	2001	2002	2003	2004	2005	Dif. 04/05	(%)
Indústries extractives i del petroli	72	73	71	70	68	-2	-2,86
Alimentació, begudes i tabac	613	605	606	608	578	-30	-4,93
Indústries tèxtils, de la confecció, del cuiro i del calçat	607	587	570	579	542	-37	-6,39
Fusta i suro	718	706	682	679	659	-20	-2,95
Paper, edició, arts gràfiques i reproducció en suports enregistrats	500	507	526	564	575	11	1,95
Indústria química	61	65	63	60	55	-5	-8,33
Cautxú i matèries plàstiques	39	39	39	39	36	-3	-7,69
Productes minerals no metàl·lics	331	313	298	320	309	-11	-3,44
Metal·lúrgia i fabricació de productes metàl·lics	694	713	728	763	771	8	1,05
Maquinària i equip mecànic	185	206	224	213	205	-8	-3,76
Material i equip elèctric, electrònic i òptic	145	142	142	152	152	0	0,00
Material de transport	463	476	532	591	613	22	3,72
Indústries manufactureres diverses	729	723	724	716	678	-38	-5,31
Energia i aigua	170	187	187	171	174	3	1,75
Total de la indústria	5.327	5.342	5.392	5.525	5.415	-110	-1,99

Font: INE, Directori Central d'Empreses.

6.3. L'evolució de l'ocupació

En termes agregats, el balanç del 2005 s'ha tancat amb un augment en l'ocupació, assalariada i per compte propi, del 0,6%. Aquesta variació es conseqüència d'un doble efecte. D'una banda, l'any 2005 el nombre d'assalariats en el sector industrial va créixer 276 persones, xifra que significa un augment de l'1,1%; al contrari, el nombre d'autònoms en el sector secundari es va reduir en unes 88 persones ocupades en la indústria balear. Aquesta força de treball s'ha hagut de distribuir en un nombre inferior d'empreses respecte del 2004. Es destaquen, quant als assalariats, l'augment en 139 persones en la fabricació de productes metàl·lics, les 103 dels productes alimentaris i les begudes, o les 100 de la fabricació d'altres productes minerals no metàl·lics. Altrament, dels 88 autònoms menys que l'exercici 2005, 43 ho han estat en el grup de la fabricació de mobles i 30, en la fabricació d'altres productes minerals no metàl·lics. (Vegeu el quadre I-42.)

Quadre I-42. Ocupació assalariada i per compte propi a les Illes Balears (mitjana anual), 2005

	Assalariats	Autònoms	Total	% var. 04/05
10. Extracció i aglomeració d'antracita, hulla, lignit i torba	3	0	3	50,0
11. Extracció de petroli cru i gas natural; activitats dels serveis relacionats	0	1	1	0,0
14. Extracció de minerals no metàl·lics ni energètics	454	69	523	3,8
15. Indústries de productes alimentaris i begudes	4.721	654	5.375	2,0
17. Indústries tèxtils	290	165	455	4,6
18. Indústries de la confecció i de la pelleteria	472	219	691	-4,7
19. Preparació, adobament i acabament del cuiro; fabricació d'articles de marroquineria i viatge, articles de basteria, talabarderia i sabateria	2.023	271	2.294	-7,43
20. Indústries de la fusta i del suro, llevat de mobles, cistelleria i esparteria	1.103	940	2.043	-1,87
21. Indústries del paper	185	15	200	-5,7
22. Edició, arts gràfiques i reproducció de suports enregistrats	2.011	454	2.465	3,5
23. Coqueries, refinació de petroli i tractament de combustibles nuclears	0	1	1	0,00
24. Indústrires químiques	507	60	567	0,2
25. Fabricació de productes de cautxú i matèries plàstiques	117	14	131	15,9
26. Fabricació d'altres productes minerals no metàl·lics	2.288	429	2.717	2,6
27. Metal·lúrgia	110	22	132	-0,8
28. Fabricació de productes metàl·lics, llevat de maquinària i equips	2.663	727	3.390	5,84
29. Indústries de la construcció de maquinària i equips mecànics	526	150	676	-12,1
30. Fabricació de màquines d'oficina i equips informàtics	38	8	46	12,2
31. Fabricació de maquinària i materials elèctrics	470	263	733	-3,0
32. Fabricació de materials electrònics; fabricació d'equips i aparells de ràdio, televisió i comunicacions	9	6	15	-6,25
33. Fabricació d'equips i instruments medicoquirúrgics, de precisió, òptica i rellotgeria	162	96	258	1,18
34. Fabricació de vehicles de motor, remolcs i semiremolcs	15	17	32	6,7
35. Fabricació d'altres materials de transport	1.529	656	2.185	1,8
36. Fabricació de mobles; altres indústries manufactureres	2.370	727	3.097	-4,1
37. Reciclatge	63	6	69	46,8
40. Producció i distribució d'energia elèctrica, gas, vapor i aigua calenta	1.204	10	1.214	3,50
41. Captació, depuració i distribució d'aigua	1.828	49	1.877	5,2
Total dels grups de la CNAE-93	**25.161**	**6.029**	**31.190**	**0,6**

Font: INE (Institut Nacional d'Estadística), DIRCE.

6.4. L'EVOLUCIÓ DE LES BRANQUES INDUSTRIALS

Un element important que s'ha de tenir en compte a l'hora d'examinar les branques industrials és si són indústries no manufactureres o bé indústries manufactureres. En el primer cas la demanda que tenen acostuma a dependre del creixement del PIB regional, ja que són branques que subministren infraestructures bàsiques, com ara l'energia. En canvi, les branques manufactureres poden respondre a diferents demandes del mercat i s'ajusten molt més ràpidament als canvis conjunturals.

Altrament, en el cas de les Illes Balears convé considerar que l'activitat dels establiments industrials manufacturers se centra principalment en la demanda interior, en particular la de consum, ja que la demanda d'inversió n'afecta un percentatge menor. També s'ha de tenir en compte la demanda exterior de béns manufacturers per la via de l'anàlisi de les exportacions industrials, les quals es poden consultar en l'apartat 4.2.2.2. En general, l'obertura del sector industrial regional és relativament baixa. La insularitat i la fragmentació territorial entre les illes poden comportar, en alguns casos, una protecció per a determinades activitats que atenen la demanda local, com una rèmora per a d'altres, que atenen la demanda exterior.

A continuació, s'estudien per separat les branques del sector industrial segons el criteri anterior. D'aquesta manera, es comença analitzant la branca no manufacturera principal, que és el cas de l'energia, i posteriorment s'analitza el comportament de les branques manufactureres principals: les indústries relacionades amb el sector de la construcció, les indústries exportadores i les indústries de l'alimentació.

6.4.1. L'ENERGIA

En termes de facturació de l'energia elèctrica per usos s'observa que l'any 2005 presenta un major dinamisme que el 2004, ja que presenta una taxa de creixement del 4,5% (1,09 punts superior a l'any anterior). Aquest major creixement se sustenta substancialment en l'ús domèstic, amb un creixement de la facturació del 6,7%. En la resta de baixa tensió i en l'alta tensió s'observen creixements positius del 2,2% i del 4,5%, respectivament. (Vegeu el quadre I-43.)

En l'anàlisi per illes, Mallorca creix 0,12 punts per sobre de la mitja regional i es mereix destacar el bon comportament de la facturació de l'ús domèstic (6,7%) i de l'alta tensió (5,7%). Menorca creix -1,44 punts per sota de la mitjana regional i presenta un creixement en l'ús domèstic del 3,5%, tres punts bàsics per sota de la dada que va obtenir en l'exercici passat. Les Pitiüses creixen 0,27 punts per sobre de la mitja regional i presenten un destacat creixement en la facturació de l'ús domèstic (9,4%), però un discret augment de l'1,25% en la facturació en l'alta tensió, que va créixer un 10,2% durant el 2004.

Quadre I-43. Estructura de la facturació per usos, energia elèctrica (MW/H)

	Usos domèstics		Resta de baixa tensió		Alta tensió		Total	
		% var.		% var.		% var.		% var.
I. Balears								
2001	1.429.276	7,05	1.730.509	5,83	1.013.667	10,88	4.173.449	7,44
2002	1.589.261	11,19	1.725.704	-0,28	1.021.397	0,76	4.337.499	3,93
2003	1.744.417	9,76	1.878.996	8,88	1.126.427	10,28	4.749.840	9,51
2004	1.861.333	6,70	1.895.328	0,87	1152701	2,33	4.909.362	3,36
2005	1.985.993	6,70	1.937.049	2,20	1.204.616	4,50	5.127.659	4,45
Mallorca								
2001	1.101.378	7,30	1.311.528	5,26	879.459	10,53	3.292.465	7,31
2002	1.226.116	11,33	1.305.868	-0,43	877.130	-0,26	3.409.106	3,54
2003	1.344.089	9,62	1.418.196	8,60	955.198	8,90	3.717.483	9,05
2004	1.432.762	6,60	1.432.194	0,99	970.587	1,61	3.835.543	3,18
2005	1.528.399	6,68	1.461.501	2,05	1.020.809	5,17	4.010.709	4,57
Menorca								
2001	150.207	7,49	178.954	10,00	49.451	9,38	378.613	8,91
2002	161.263	7,36	176.027	-1,64	53.934	9,07	391.224	3,33
2003	179.556	11,34	192.187	9,18	59.905	11,07	431.648	10,33
2004	190.865	6,30	193.429	0,65	59.391	-0,86	443.685	2,79
2005	197.552	3,50	199.939	3,37	59.552	0,27	457.043	3,01
Pitiüses								
2001	177.692	5,15	239.923	5,89	84.756	15,67	502.369	7,15
2002	201.883	13,61	243.818	1,62	90.329	6,58	536.031	6,70
2003	220.772	9,36	268.613	10,17	111.324	23,24	600.709	12,07
2004	237.706	7,67	269.705	0,41	122.723	10,24	630.134	4,90
2005	260.042	9,40	275.609	2,19	124.256	1,25	659.907	4,72

Fonts: GESA i elaboració pròpia

Si s'analitza la facturació d'energia elèctrica per sectors econòmics, es pot observar, llevat del sector serveis, que la resta de sectors presenten un menor dinamisme que l'exercici anterior. Així, la facturació de l'energia elèctrica en el sector primari va créixer l'any 2005 un 2,4%, una taxa tres vegades inferior a la de l'any passat. La indústria disminueix la facturació elèctrica, que cau un -4,5%, després d'haver minvat un -1,5% el 2004. La construcció presenta una lleugera disminució en la facturació del -0,2%, mentre que l'any passat va augmentar un 11,6%. Per acabar, el sector serveis manté una taxa de creixement entorn del 3,4% (0,1 punts sobre de l'any anterior). (Vegeu el quadre I-44.)

Quant al consum de productes petrolífers líquids, el 2005 ha estat un exercici en què el mal comportament del preu del cru s'ha mantingut i, sense deixar de costat que una de les principals causes ha estat la guerra de l'Iraq i també altres conflictes geopolítics relacionats amb el cru, tampoc no s'ha d'oblidar que el constant augment de la demanda i la insularitat han afavorit àmpliament que s'hagin apujat els preus. Això no necessàriament ha afectat el creixement de la demanda, que presenta un augment del 12%. (Vegeu el quadre I-45.)

Quadre I-44. Facturació d'energia elèctrica a les Illes Balears per sectors econòmics (MW/H) (2000-2005)

	Total		Agricultura		Indústria		Construcció	
		% var.		% var.		% var.		% var.
2000	3.966.960	6,1	70.361	5,4	273.081	-2,1	42.498	31,4
2001	4.258.991	7,4	70.283	-0,1	282.580	3,5	47.907	12,7
2002	4.422.353	3,8	68.345	-2,8	284.155	0,6	59.032	23,2
2003	4.824.370	9,1	72.666	6,3	293.758	3,4	56.005	-5,1
2004	5.041.770	4,5	78.703	8,3	289.327	-1,5	62.525	11,6
2005	5.128.215	1,7	80.568	2,4	159.271	-45,0	62.397	-0,2

	Serveis		Enllumenat		Usos domèstics		Revenedor	
		% var.		% var.		% var.		% var.
2000	2.127.642	6,9	82.369	2,2	1.335.185	5,7	35.824	6,5
2001	2.306.308	8,4	85.542	3,9	1.429.274	7,0	37.097	3,6
2002	2.294.459	-0,5	84.854	-0,8	1.590.260	11,3	41.248	11,2
2003	2.530.047	10,3	82.743	-2,5	1.744.421	9,7	44.730	8,4
2004	2.613.218	3,3	89.036	7,6	1.861.333	6,7	47.628	6,5
2005	2.701.274	3,4	88.180	-1,0	1.985.934	6,7	50.591	6,2

Nota: La indústria inclou els subsectors industrials i el consum a centrals elèctriques.
Per canvi de la CNAE emprada per GESA, el sector industrial a partir de mitjana any 1998 deixa de comptabilitzar certs subsectors.

Font: GESA i elaboració pròpia.

Quadre I-45. Consum de productes petroliers líquids per illes (2004-2005)

Illes Balears	2004	2005	% variació
Mallorca	1.552.636	1.750.462	12,74
Menorca	135.199	141.828	4,90
Pitiüses	189.848	207.281	9,18
Total	1.877.682	2.099.571	11,82

Font: CLH i elaboració pròpia.

6.4.2. Les indústries relacionades amb el sector de la construcció

Es pot considerar que el conjunt de les indústries relacionades més directament amb el sector de la construcció (l'extracció de minerals no metàl·lics ni energètics, la fabricació de productes minerals no metàl·lics i les indústries de la fusta —tret dels mobles—, la cistelleria i l'esparteria) varen generar 5.283 persones ocupades, és a dir, el 16,9% del total del sector industrial.

La indústria del ciment és l'activitat principal de les indústries relacionades amb el sector de la construcció. L'evolució d'aquesta indústria es presenta en l'apartat 7.2.1, ja que la producció i el consum de ciment s'utilitzen com un dels principals indicadors d'activitat del sector de la construcció. (Vegeu l'apartat 7.)

Quant a la resta de branques industrials extractives que es relacionen amb el sector de la construcció, a les Illes Balears durant l'any 2005 hi havia registrades 122 pedreres, mentre que el 2004 n'eren 124. A Mallorca es comptabilitzaren vuit pedreres menys, però n'hi ha sis més a Menorca. (Vegeu el quadre I-46.)

En termes agregats, durant el 2005 es varen extreure a les Balears un total de 3.400 milers de metres cúbics de minerals no metàl·lics, 2.521 dels quals es varen extreure a Mallorca, 402 a Menorca i 477 a Eivissa. (Vegeu el quadre I-47.)

Si s'analitza el creixement, l'extracció de minerals no metàl·lics ha augmentat en 347 milers de metres cúbics durant el 2005, xifra que representa un increment

Quadre I-46. Extracció de minerals no metàl·lics: Illes Balears (2005)

	Arena	Argiles	Calcàries	Maresos	Margues	Silicat	Sal	Guix	Total
				(Nombre de pedreres)					
Mallorca	3	6	41	28	2	1	2	2	**85**
Menorca	6	—	11	8	—	—	—	—	**25**
Eivissa i Formentera	—	1	9	—	—	—	2	—	**12**
Total	**9**	**7**	**61**	**36**	**2**	**1**	**4**	**2**	**122**

Font: Direcció General d'Indústria.

Quadre I-47. Extracció de minerals no metàl·lics: Illes Balears (2005)

	Arena	Argiles	Calcàries	Maresos	Margues	Silicat	Sal*	Guix	Total
				(Nombre de pedreres)					
Mallorca	5,18	43,01	1.892,29	164,85	371,77	1,44	13,50	29,51	**2.521,55**
Menorca	59,00	—	335,46	7,25	—	—	—	—	**401,71**
Eivissa i Formentera	3,00	27,00	398,77	—	—	—	48,00	—	**476,77**
Total	**67,18**	**70,01**	**2.626,52**	**172,10**	**371,77**	**1,44**	**61,50**	**29,51**	**3.400,03**

* La diferència entre la suma de la producció per illes i el total és deguda que no es desagrega per illes la producció de sal.
Font: Direcció General d'Indústria.

de l'11,36%. Per illes, Mallorca va augmentar gairebé un 10% l'extracció; Menorca, un 4%, i es destaca l'important augment d'Eivissa, que, amb un creixement del 28,7%, va extreure 106 milers de metres cúbics més que el 2004. (Veure el quadre I-48.)

6.4.3. El comerç exterior i la indústria exportadora

Tal com ja s'ha exposat en l'apartat 4.1, l'anàlisi del comerç exterior de productes manufacturats es pot consultar en l'apartat 4.2.2.2 («El comerç exterior per duanes»).

6.4.4. Les indústries relacionades amb la demanda interior de consum

Ens referim en aquest cas a les indústries de l'alimentació, que en conjunt varen generar 5.371 ocupacions directes, la qual cosa significa el 17,2% de l'ocupació industrial i, juntament amb les industries lligades a la construcció i les indústries exportadores, representa una de les principals especialitzacions productives del sector industrial a les Illes Balears.

El nombre d'empreses que es dediquen al subsector alimentari s'ha reduït durant el 2005 respecte de l'exercici passat en trenta empreses, fins a les 577 existents.

Quadre I-48. Extracció de minerals no metàl·lics. Illes Balears (1998-2005)

	Mallorca		Menorca		Eivissa i Formentera		Illes Balears	
	milers de m³	Dif.	milers de m³	Dif.	milers de m³	Dif.	milers de m³	Dif.
1998	2.629,19	—	226,51	—	248,88	—	3.104,58	—
1999	3.057,63	428,44	232,91	6,40	227,40	-21,48	3.517,94	413,36
2000	3.228,69	171,06	258,24	25,33	240,78	13,38	3.727,71	209,77
2001	2.083,37	-1.145,32	276,12	17,88	505,27	264,49	2.864,76	-862,95
2002	2.096,59	13,22	354,54	78,42	437,65	-67,62	2.888,78	24,02
2003	2.328,50	231,91	413,00	58,46	488,50	50,85	3.290,00	401,22
2004	2.296,89	-31,61	385,87	-27,13	370,46	-118,04	3.104,53	-185,47
2005	2.521,55	224,66	401,71	15,84	476,76	106,3	3.400,02	346,8

Font: Direcció General d'Indústria.

Paral·lelament, el que s'ha donat és un lleuger creixement d'efectius de l'1,9%. En total, s'ha produït un creixement de 99 llocs de treball, distribuïts en una pujada de 103 treballadors assalariats i una reducció de 4 treballadors autònoms. El 83% de les empreses del subsector tenen menys de deu treballadors i el grup més nombrós és el que agrupa les empreses amb una plantilla entre una i nou persones assalariades, que agrupen prop del 60% del total. (Vegeu el quadre I-49.)

El Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació recull les dades de l'enquesta industrial anual d'empreses referides a l'any 2003 de l'INE i les desglossa per comunitats autònomes. Quant a la indústria alimentària a les Illes Balears, s'observa que les vendes netes en productes han estat de 569 milions d'euros, la qual cosa representa el 0,85% del total de vendes netes d'Espanya. Aquest percentatge és 0,15 punts per sobre del que representa la participació de la indústria balear en el conjunt espanyol, la qual cosa ja denota una major especialització relativa de les Illes en la producció agroalimentària. Quant al valor afegit, amb 167 milions d'euros, les Illes Balears se situen, d'entre la resta de comunitats autònomes, en el darrer lloc, amb una participació de l'1,03%, percentatge que se situa per sota de la seva participació laboral, que és de l'1,38% i que denota una menor productivitat relativa en relació amb la mitjana espanyola: aquesta mitjana, amb un valor de 33.010 euros per ocupat, ocupa el 75% del valor de la indústria agroalimentària espanyola. (Vegeu el quadre I-50.)

D'altra banda, respecte de l'import net de la xifra de negocis que ha observat durant el darrer quinquenni (2000-2004) l'enquesta industrial de les empreses (EIE) de l'INE (darrera sèrie disponible),[52] es pot veure que, després d'un increment percentual del 7,29% l'any 2001, es va produir una baixada d'aquesta xifra del -6,81% l'any 2002

Quadre I-49. Activitat agroindustrial a les Illes Balears (2004-2005)

	2004			2005			Diferència	%
Nombre d'empreses industrials	607			577			-30	-0,05
Ocupació assalariada i per compte propi *	Assalariats	Autònoms	Total	Assalariats	Autònoms	Total		
	4.618	654	5.272	4.721	650	5.371	99	1,9%
Distribució per estrats d'assalariats	Sense assalariats	1 a 9 assalariats	De 10 a 49 assalariats	De 50 a 99 assalariats	De 100 a 199 assalariats	De 200 a 499 assalariats	Més de 500 assalariats	Total
	147	332	89	8	1	0	0	577

Fonts: INE i Tresoreria de la Seguretat Social.

52. Les dades definitives de l'EIE són del 22 de novembre de 2005. Per a l'Estat desglossa la informació en més de cent branques d'activitat. Les principals branques de la indústria agroalimentària per xifres de negocis són la indústria de la carn, l'elaboració de begudes alcohòliques, la indústria làctia i la indústria de productes per a l'alimentació d'animals. A escala regional només treballa amb l'agrupació de dos dígits, que és l'àmbit relatiu a la indústria de l'alimentació, les begudes i el tabac.

Quadre I-50. La indústria agroalimentària i l'alimentació. Principals indicadors de la indústria alimentària segons comunitats autònomes (2003)

	Vendes netes del producte (milions d'euros)	Despeses en matèries primeres (milions d'euros)	Persones ocupades Nombre	Despeses de personal (milions d'euros)	Inversions en actius materials (milions d'euros)	Valor afegit (milions d'euros)
Andalusia	9.841,63	5.969,79	52.047,00	1.117,88	314,98	2.159,59
Aragó	2.376,24	1.532,76	11.975,00	267,96	115,07	507,26
Astúries	1.464,43	712,49	7.744,00	192,52	49,02	387,69
Illes Balears	569,06	285,63	5.065,00	114,98	38,12	167,20
Illes Canàries	1.277,95	541,64	12.008,00	276,11	69,27	475,63
Cantàbria	835,74	435,67	5.688,00	125,84	36,69	210,03
Castella i Lleó	6.152,28	3.586,79	33.634,00	783,10	421,51	1.519,99
Castella-la Manxa	4.556,60	2.623,16	20.891,00	525,44	294,61	1.162,83
Catalunya	14.807,85	8.380,95	74.698,00	2.058,17	724,78	3.544,33
Comunitat Valenciana	5.322,41	2.944,75	31.437,00	683,97	261,91	1.306,59
Extremadura	1.350,32	829,48	9.285,00	162,25	117,89	308,41
Galícia	4.899,71	2.901,56	27.061,00	508,84	207,18	912,67
Madrid	4.290,35	2.155,47	23.693,00	667,49	182,72	1.166,64
Múrcia	3.335,63	1.762,07	19.742,00	406,51	151,52	716,43
Navarra	2.027,99	1.150,71	11.031,00	262,15	134,07	475,21
País Basc	2.682,82	1.356,82	15.094,00	405,19	165,88	760,99
La Rioja	1.450,57	717,37	6.554,00	160,68	79,11	409,86
Total de la indústria alimentària	**67.241,58**	**37.887,11**	**367.648,00**	**8.719,07**	**3.364,33**	**16.191,33**

Font: Elaboració MAPA, a partir de les dades de l'enquesta industrial anual d'Empreses 2003 de l'INE.

(de manera que s'arriba gairebé al mateix import que es registrà l'any 2000), mentre que es torna a recuperar un 0,87% el 2003 i, finalment, l'any 2004 es dóna de nou una disminució del -9,6% respecte de l'any anterior, amb registres inferiors a l'any 2000. (Vegeu el quadre I-51.)

6.5. El grau d'utilització de la capacitat productiva i la inversió

El gràfic I-21 mostra l'evolució de la utilització de la capacitat industrial de les Illes Balears. Aquesta sèrie recull la diferència entre els percentatges que consideren que la capacitat productiva instal·lada és excessiva i els que la consideren insuficient, pel que fa tant a la sèrie original com a la tendència i a la taxa interanual centrada sobre la tendència. Una dada en què cal incidir és que la indústria experimenta unes fortes oscil·lacions en el grau d'utilització de la capacitat productiva, amb un interval que va del 85% al 35% per al període 1998-2005. També es pot subratllar que s'observa un canvi de tendència a la baixa en el grau d'utilització de la capacitat productiva a partir del tercer trimestre del 2003 fins al tercer trimestre del 2005. (Vegeu el gràfic I-21.)

Quadre I-51. Enquesta industrial de les empreses (EIE). Illes Balears (1993-2003). Agrupació 2. CNAE: 15 i 16. Alimentació, begudes i tabac. Principals variables econòmiques per comunitats autònomes i agrupacions d'activitat.

	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Import net de la xifra de negocis	449.653	501.424	560.840	556.583	577.954	610.359
Total d'ingresos d'explotació	461.866	512.983	567.218	562.678	587.497	625.523
Variació d'existències de productes	1.339	3.489	968	2.333	2.178	1.455
Consums i treballs realitzats per altres empreses	267.492	306.273	355.474	322.452	358.339	392.724
Despeses de personal	84.743	85.511	93.881	97.486	95.696	97.066
Total despeses d'explotació	428.297	481.298	544.509	527.166	557.939	590.698
	1999	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**
Import net de la xifra de negocis	623.033	675.955	725.222	675.753	681.666	616.079
Total d'ingresos d'explotació	633.702	686.499	740.073	685.265	691.692	624.819
Variació d'existències de productes	-2.577	-329	2.749	1.781	-207	578
Consums i treballs realitzats per altres empreses	363.830	411.385	461.290	405.914	397.117	353.289
Despeses de personal	102.532	95.030	109.849	116.417	114.982	108.744
Total de despeses d'explotació	574.561	625.675	710.308	665.405	663.842	604.814

* milers d'euros.
Copyright INE 2005.
Font: Institut Nacional d'Estadística.

Finalment, es pot observar que l'estadística de l'any 2005 corresponent als expedients de noves indústries que ha tramitat el Registre Industrial de la Direcció General d'Indústria presenta una menor inversió industrial, una menor potència elèctrica instal·lada i una menor generació de nous llocs de treball industrials. (Vegeu el quadre I-52.)

Gràfic I-21

Evolució de la capacitat industrial balear

Font: Ministeri de Ciència i Tecnologia. Enquesta d'opinions empresarials. Direcció General d'Economia i elaboració pròpia.

Quadre I-52. Inversió, llocs de treball i potència elèctrica de les noves indústries i per illes (2002-2005)

2005	Total de la inversió (en euros)	Potència elèctrica (en kW)	Personal
Mallorca	70.410.900	76.435	3.946
Menorca	1.202.698	524	151
Eivissa	3.494.243	7.169	121
Formentera	84.192	45	10
Total 2005	75.192.033	84.173	4.228
Total 2004	205.709.357	289.713	8.890
Total 2003	87.413.402	221.814	4.322
Total 2002	1.515.792.210	290.735	7.113

Font: Direcció General d'Indústria.

7

CONSTRUCCIÓ

RESUM

El 2005, per primera vegada des de l'any 2001, l'indicador global d'activitat —índex que mesura l'evolució del sector a través del comportament de les vendes de ciment i de la mà d'obra ocupada— va ser positiu. L'índex per al 2005 es va estimar en una taxa positiva del 2,4%, enfront dels índexs negatius dels anys 2002 (-3,2%), 2003 (-7,9%) i 2004 (-1,8%).

Les vendes de ciment varen arribar als 908,7 milers de tones. El 2005 l'aprovisionament net exterior, que es calcula per la diferència entre les entrades i les sortides dels ports, dades que facilita l'Autoritat Portuària de les Balears, va augmentar de manera important.

Les dades de la Seguretat Social registraren un 9,1% més de treballadors que l'any 2004. És important remarcar que la població immigrant constitueix un important col·lectiu en el mercat laboral del sector. Quant a l'atur, es va produir una reducció del 7,3% respecte de l'any 2004, i el nombre mitjà d'aturats l'any 2005 es va situar en les 5.220 persones, enfront de les 5.634 del 2004.

Des de l'any 2000, però sobretot a partir de l'any 2003, la licitació pública havia augmentat molt ràpidament (amb creixements per sobre del 48%) i, a més, havia anat guanyant pes en el sector, però el 2005 es produeix un canvi de tendència. Aquest any es va arribar als 599,42 milions d'euros, enfront dels 931,65 milions de l'any 2004, xifra que suposa un 35,7% menys. La reducció en la licitació pública va ser conseqüència, bàsicament, de la minoració d'inversions per part de l'Administració autònoma, que va passar de finançar 474,5 milions d'euros el 2004 a 267,0 milions d'euros el 2005, cosa que representa un 43,7% menys. Per àmbits geogràfics, la inversió pública de les Illes Balears, mesurada en taxes de variació, es va situar en el penúltim lloc del rànquing per comunitats autònomes, només per darrere d'Astúries (-50,0%) i per sota de la mitjana nacional (que es va incrementar el 24,9%).

Quant a la inversió privada, l'any 2005 va continuar molt dinàmica, encara que no s'arribi a les taxes registrades el 2004, ja que es varen visar un 5,9% menys d'obres que l'any anterior. No obstant això, el 2005 els habitatges visats varen augmentar un 3,6% per al conjunt balear.

Un dels indicadors avançats del sector és el nombre d'habitatges la construcció dels quals s'ha iniciat en el mateix any: l'any 2005 va augmentar prop del 14% i es va arribar als 11.275 habitatges, enfront dels 9.900 de l'any anterior.

7.1. INTRODUCCIÓ

En aquest apartat s'estudia, en primer lloc, l'evolució dels factors de producció, desglossats en materials, l'ocupació i els costos dels factors. Seguidament s'analitza el comportament dels sector, que són la inversió pública i l'edificació residencial.

Igualment que a la Memòria dels darrers anys iniciem aquest apartat presentant les dades de l'indicador global d'activitat, que presenta una taxa positiva del 2,4% el 2005.[53] (Vegeu el gràfic I-22.)

7.2. FACTORS DE PRODUCCIÓ

Una altra manera d'aproximar-se al comportament del sector és a través de l'anàlisi de l'evolució que han experimentat els indicadors d'activitat dels factors que intervenen d'una manera més destacada en la producció. En aquest

53. Observau que l'estimació del creixement que ofereix la comptabilitat regional d'Espanya en termes del producte interior brut a preus de mercat és del 4,5%. (Vegeu l'apartat 4.3.3.)

Gràfic I-22
Indicador global d'activitat (1983-2005)

Font: Elaboració pròpia.

apartat s'analitza l'evolució dels materials de construcció, de l'ocupació i dels costs dels factors.

7.2.1. Materials de construcció

En aquest subapartat es presenten les dades relatives al consum aparent i a les vendes de ciment, així com les dades relatives a les entrades i a les sortides de materials de construcció dels ports de les Illes Balears, excloent-ne el ciment.

7.2.1.1. El ciment

Durant el 2005 les vendes de ciment arribaren als 908,7 milers de tones. No obstant això, aquesta informació no és completament comparable amb la que es facilità el 2004, perquè el 2005 la base de dades es va enriquir amb la incorporació de noves entitats associades, que aportaren més dades estadístiques, les quals, conseqüentment, varen distorsionar la informació, en fer-la no homogènia respecte de l'any anterior. El 2004 es varen vendre 746,5 milers de tones de ciment. (Vegeu el quadre I-53.)

El 2005 l'aprovisionament net exterior, que es calcula per la diferència entre les entrades i les sortides dels ports, informació que facilita l'Autoritat Portuària de les Balears, va augmentar de manera important. Es va arribar a una xifra neta d'aprovisionament exterior propera als 468 milers de tones, cosa que significa un 43,7% més que durant el 2004, any que es va donar un aprovisionament entorn dels 326 milers de tones. No obstant això, aquest comportament tan positiu per al conjunt de la comunitat és imputable, bàsicament, a l'evolució a Mallorca, ja que l'aprovisionament el

Quadre I-53. Consum aparent de ciment (en tones) (2004-2005)

	2004	2005[1]	Variació 05/04
Producció interior	780.689	807.232	3,4%
Port de Palma			
Entrades	243.073	288.272	18,6%
Sortides	192.503	115.609	-39,9%
Net	50.570	172.663	241,4%
Port d'Alcúdia			
Entrades	10.792	14.011	29,8%
Sortides	26.471	16.741	-36,8%
Net	-15.679	-2.730	-82,6%
Menorca			
Entrades	114.440	122.175	6,8%
Sortides	2	25	1150,0%
Net	114.438	122.150	6,7%
Pitiüses			
Entrades	178.556	185.721	4,0%
Sortides	1.903	9.509	399,7%
Net	176.653	176.212	-0,2%
Proveïment net exterior	325.982	468.295	43,7%
Consum aparent a les Balears	1.106.671	1.275.527	15,3%
Vendes[2]	746.584	908.755	
Variació aparent d'estocs	360.087	366.772	

1. La producció interior de les Balears és una estimació segons l'evolució estatal.
2. Les vendes de ciment no són comparables amb les del 2004 per canvis metològics.

Font: Autoritat Portuària de Balears, Servei de Ports, Ministeri de Foment i elaboració pròpia.

2005 va augmentar un 241,4%, enfront de la reducció del -77,8% de l'any 2004. A la resta d'illes hi hagué un creixement més moderat, amb un augment del 6,7% a Menorca i una contenció (-0,2%) a les Pitiüses.

El consum aparent de ciment, indicador elaborat sobre la base de l'agregació del saldo de les entrades/sortides dels diferents ports amb la producció interior, augmentà un 15,3%, enfront de la reducció del 7,2% del 2004.[54]

54. S'ha estimat que la producció interior està en funció de l'evolució d'aquesta variable referida al conjunt de l'Estat i que, a més, es manté constant respecte del 2004, ateses les modificacions estadístiques que s'esdevingueren el 2005.

Quadre I-54. Entrades de materials de construcció (en tones) (excloent-ne el ciment) (2000-2005)							
Entrades	2000	2001	2002	2003	2004	2005	% 05/04
Palma	333.907	260.013	250.954	240.778	307.078	361.191	17,6%
Alcúdia	141.229	118.325	115.538	99.738	25.995	43.658	67,9%
Menorca	43.363	46.562	49.725	67.383	66.843	89.217	33,5%
Pitiüses	74.983	70.583	78.482	79.282	79.662	77.047	-3,3%
Total de les Balears	593.482	495.483	494.699	487.181	479.578	571.113	19,1%
% de variació interanual 2000-2004							
Entrades	% 00/99	% 01/00	% 02/01	% 03/02	% 04/03	% 05/04	
Palma	10,26	-22,13	-3,48	-4,05	27,54	17,6	
Alcúdia	0,39	-16,22	-2,36	-13,68	-73,94	67,9	
Menorca	-3,23	7,38	6,79	35,51	-0,80	33,5	
Pitiüses	40,28	-5,87	11,19	1,02	0,48	-3,3	
Total de les Balears	9,54	-16,51	-0,16	-1,52	-1,56	19,1	

Fonts: Autoritat Portuària de les Balears, Servei de Ports i elaboració pròpia.

7.2.1.2. La resta de materials de construcció

El 2005, per primera vegada després de quatre anys consecutius de decreixements, les entrades dels diferents materials de construcció, excloent-ne el ciment, varen créixer un 19,1%.

Durant el període 1996-2000, les entrades anaven augmentant de cada any més, amb una tendència creixent. El 2001 es va produir un canvi, ja que es va obtenir la primera taxa de variació negativa (-16,5%). Aquest comportament es va allargar en els darrers quatre anys, amb decreixements el 2002 (-0,2%), el 2003 (-1,5%) i el 2004 (-1,6%).

Finalment, el 2005 va semblar que canviava la tendència, ja que arribaren més materials de construcció —excloent-ne el ciment— a través dels ports que el 2004. S'arribà a un valor total de 576,1 milers de tones, un 19,1% més. Per illes, tant el comportament com el pes que tenen els respectius ports va ser desigual. Per als de Mallorca (Palma i Alcúdia) arribaren 361,2 milers de tones, més del 70% del total de les entrades de les Illes Balears, i registraren una taxa de variació positiva del 21,5% respecte del 2004. Els ports menorquins reberen 89,2 milers de tones, xifra que va suposar un 16% del total de les entrades i un increment del 33,5% respecte de l'any anterior. Per contra, els ports de les Pitiüses reberen menys materials que el 2004: absorbiren 77,0 milers de tones, xifra que va suposar un 14% del total i una disminució del 3,2%. (Vegeu el quadre I-54.)

7.2.2. L'ocupació

El 2005 el mercat laboral va tenir un bon comportament, amb un augment en la població ocupada i una reducció de la població aturada. D'altra banda, aquest any es varen afiliar a la Seguretat Social 60.315 treballadors (increment del 9,1%), enfront dels 55.293 treballadors afiliats del 2004 (any que s'havia reduït un 1% el nombre d'afiliats respecte del 2003). Per règims, augmentaren tant els afiliats al règim general com els autònoms. Els afiliats al règim general s'incrementaren un 11,3% fins a arribar als 45.487, enfront dels 40.861 afiliats del 2004 (un 1,9% menys que al 2003). A més, també va seguir augmentant el nombre de treballadors autònoms fins a les 14.828 persones, quantitat que va suposar un 2,7% més que el 2004.

Així mateix, és interessant ressaltar que la població immigrant es constitueix com un important col·lectiu en el mercat laboral del sector. Dos de cada deu afiliats són estrangers. Durant l'any 2005 el sector va recollir 11.735 estrangers afiliats al règim general de la Seguretat Social. Per sectors, la construcció va ser el primer, seguit de l'hoteleria, amb 6.740 estrangers afiliats (que representen un 11,5% del total). Quant al nombre de contractes firmats, el 26% pertanyien a immigrants, percentatge que supera la mitjana nacional (23%).

Amb dades de l'enquesta de la població activa, la població ocupada en el sector va créixer de mitjana un 8,4%, de manera que s'arribà als 73,8 milers de treballadors, enfront dels 68,1 milers de treballadors del 2004.

Les xifres de l'atur per al conjunt de la comunitat també varen millorar. Amb dades del SOIB, el nombre mitjà d'aturats del 2005 es va situar en les 5.220 persones, enfront de les 5.634 de l'any 2004, cosa que va suposar una reducció del 7,3% (enfront de l'increment del 2,9% de l'any 2004). No obstant això, no és possible desglossar-les per illes, ja que un canvi en el sistema metodològic l'any 2005 (sistema SISPE) ha impedit comparar-les amb les del 2004 (sistema SILEE).

7.2.3. Els costs dels factors

Segon les dades proporcionades per l'Associació de Constructors de les Balears, el 2005 els costs directes del sector, excloent-ne el cost del sòl, tornaren a créixer (3,3%), però més moderadament que el 2004 (4,5%). Durant el període 2000-2003, els costs directes dibuixaren una tendència de creixements decreixents, que passaren d'una taxa del 4,8% el 2000 a una del 0,1% el 2003. L'any 2004 varen créixer el 4,5% i es varen moderar el 2005 (3,3%).

Per partides desglossades, el cost de la mà d'obra augmentà un 4,5% respecte del 2004, any que la taxa de variació interanual va ser del 3,8%.

A més, el cost del ciment també es va incrementar, encara que només un 1,2% (enfront del 4,6% de l'any anterior), al igual dels costos de la ceràmica i dels lligants. El cost de la ceràmica va créixer un 15,9% (enfront del 35,1% del 2004) i el cost dels lligants es va mantenir estable respecte de l'any anterior, que es va reduir un 3,1%.

D'altra banda, el cost de l'acer es va reduir un 9,4% per comparació al 2004, any que aquest cost augmentà el 35,1%. Per segon any consecutiu, no es disposa de dades sobre l'evolució respecte dels costs del coure, de l'alumini i de l'energia.

7.3. La producció

En aquest apartat s'analitza el comportament dels dos components bàsics de l'activitat del sector: la inversió pública i l'edificació residencial.

7.3.1. La inversió pública

Des de l'any 2000, però sobretot a partir de l'any 2003, la licitació pública havia augmentat de manera molt ràpida (amb creixements per sobre del 48%) i, a més, havia anat guanyant pes en el sector, però el 2005 es produeix un canvi de tendència. Aquest any va arribar als 599,42 milions d'euros, enfront dels 931,65 milions d'euros de l'any 2004, xifra que suposa un 35,7% menys. (Vegeu el quadre I-55.)

El 2005 l'edificació, per primera vegada des de l'any 2001, va ser menor respecte de l'any anterior, de manera que es redueix un 13,6%. Es varen passar d'invertir 334,5 milions d'euros el 2004 a 288,9 milions el 2005. L'obra civil també es va reduir. El 2005 es varen invertir 310,55 milions d'euros, enfront dels 597,16 milions d'euros de l'any 2004. Això va suposar una disminució del 47,9% en relació amb el 2004.

Amb referència a l'origen d'aquestes inversions públiques, el 9,2% va procedir de l'Administració central; el 44,6%, de l'Administració autonòmica i el 46,2% restant, de la local. La reducció en la licitació pública va ser conseqüència, bàsicament, de la minoració d'inversions per part de l'Administració autònoma, que va passar de finançar 474,5 milions d'euros el 2004 a 267,0 milions d'euros el 2005, fet que va representar un 43,7% menys.

Quadre I-55. Litació oficial (2002-2005) (en milers d'euros)

	2002	2003	2004	2005	Var. 05/04
Total d'edificació	189.151	214.326	334.495	288.868	-13,64%
Total d'obra civil	220.515	392.742	597.161	310.555	-47,99%
Total	409.666	607.068	931.656	599.423	-35,66%
Administració central	79.390	222.764	157.812	55.132	-65,06%
Administració local	200.792	163.233	299.333	277.250	-7,38%
Administració autonòmica	129.484	221.072	474.511	267.041	-43,72%
Total	409.666	607.068	931.656	599.423	-35,66%

Font: Seopan.

Per àmbits geogràfics, la inversió pública de les Illes Balears, mesurada en taxes de variació, es va situar en el penúltim lloc del rànquing per comunitats autònomes, tan sols per darrere d'Astúries (-50,0%) i per sota de la mitjana nacional (que es va incrementar el 24,9%). La primera comunitat va ser Castella i Lleó, amb un increment de la inversió pública total del 93,4%, seguida de Navarra, amb el 84,6%, i d'Aragó, amb el 74,8%.

7.3.2. La inversió privada

El 2005 la inversió privada va continuar molt dinàmica, encara que no va créixer amb les extraordinàries taxes del 2004, que varen ser impulsades, bàsicament, pel fi de la moratòria urbanística a Mallorca.

A partir de l'any 2000, les obres i els habitatges visats pel Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears (COAIB) tenien taxes de creixement anuals negatives, situació que va canviar el 2004, amb les primeres taxes positives, tant en obres com en habitatges. Així, el 2004 les obres visades s'incrementaren un 8,1%, enfront de la taxa negativa del 29,4% de l'any 2003.

El 2005, això no obstant, es varen visar un 5,9% menys d'obres que el 2004. Es varen visar un total de 6.387 obres, enfront dels 6.787 de l'any anterior. Aquesta disminució va ser generalitzada a totes les illes. A Mallorca es varen visar 4.956 obres, un 4,2% menys que el 2004; a Menorca, 922, un 12,6% menys, i a les Pitiüses 509, un 8,6% menys. (Vegeu el quadre I-56.)

Per nombre d'habitatges visats, les del 2005 varen superar les de l'any anterior, en passar de 12.094 habitatges a 12.526, xifra que va suposar una taxa de creixement del 3,6% per al conjunt balear. No obstant això, aquest comportament expansiu es va donar a Mallorca i a les Pitiüses, mentre que a Menorca es varen

Quadre I-56. Projectes visats pel Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears (2001-2005)

Obres visades	2001	2002	2003	2004	2005	Var. 05/04
Mallorca	5.579	5.001	4.759	5.175	4.956	-4,2%
Menorca	1.089	1.031	939	1.055	922	-12,6%
Pitiüses	592	613	580	557	509	-8,6%
Total de les Balears	7.260	6.645	6.278	6.787	6.387	-5,9%
Habitatges visats	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**Var. 05/04**
Mallorca	10.416	7.174	4.839	8.616	8.713	1,1%
Menorca	1.358	1.474	1.404	1.741	1.638	-5,9%
Pitiüses	2.245	1.756	1.102	1.737	2.175	25,2%
Total de les Balears	14.019	10.404	7.345	12.094	12.526	3,6%

Exclosos els expedients d'informes, valoracions, urbanisme, peritatges i similars.
Font: COAIB (Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears).

Quadre I-57. Projectes visats pel COAIB: relació habitatge/obra (2001-2005)

	2001	2002	2003	2004	2005	Var. 05/04
Mallorca	1,87	1,43	1,02	1,66	1,76	5,6%
Menorca	1,25	1,43	1,50	1,65	1,78	7,7%
Pitiüses	3,79	2,86	1,90	3,12	4,27	37,0%
Illes Balears	1,93	1,57	1,17	1,78	1,96	10,1%

Font: COAIB i elaboració pròpia.

reduir. A Mallorca es varen visar 8.713 habitatges, un 1,1% més que l'any 2004; a Menorca es visaren 1.638 habitatges, un 5,9% menys, i a les Pitiüses, 2.175 habitatges, un 25,2% més. El creixement de Mallorca s'explica en funció de la supressió de la moratòria urbanística que afectava l'habitatge col·lectiu lliure. (Vegeu l'apartat 6 del capítol III, «Habitatge».)

El 2005 la ràtio d'habitatge per obra, indicador de la grandària mitjana de les obres projectades, va seguir recuperant-se. Si durant l'any 2000 la ràtio referida al conjunt balear era d'1,91 habitatges per obra, el 2003 va tocar el fons, en registrar-se la ràtio més baixa dels darrers cinc anys: 1,17 habitatges per obra. L'any 2005 es va arribar a una ràtio d'1,96. La taxa de variació interanual del 2005 respecte del 2004 va ser d'un 10,1%. A Mallorca, la ràtio va ser d'1,76 habitatges per obra, la qual cosa va suposar un augment del 5,6% respecte del 2004. Va ser el creixement més moderat de totes les illes. A Menorca, la ràtio va ser d'1,78, cosa que va suposar un 7,7% més. A les Pitiüses es va passar de 3,12 al 2004 a 4,27, xifra que va significar un augment del 37,0%. Aquests creixements varen reflectir l'intens augment en l'habitatge col·lectiu visat. (Vegeu el quadre I-57)

El nombre d'habitatges la construcció dels quals va començar el mateix any 2005 augmentà. Aquest any es va registrar un augment proper al 14% i s'arribà als 11.275 habitatges, enfront dels 9.900 de l'any anterior. Els de protecció oficial iniciats cada l'any s'incrementaren un 50% i se situen en els 642 habitatges. Els habitatges lliures augmentaren un 12,3%, amb 10.633 nous habitatges. (Vegeu el quadre I-58.)

El nombre d'habitatges acabats cada l'any va disminuir un 22,2%. El nombre d'habitatges de protecció oficial acabats es va reduir un 26,8% respecte de l'any anterior, amb 757 habitatges, enfront dels 1.034 del 2004. I el nombre d'habitatges lliures es va reduir un 21,7% i va passar de 8.888 el 2004 a 6.963 l'any 2005.

El 2005 els habitatges protegits varen seguir tenint un escàs pes en l'edificació residencial: el 5,6% del total dels habitatges iniciats i el 9,8% dels acabats.

La ràtio d'habitatges començats/habitatges acabats, que sintetitza l'impuls existent en la construcció d'habitatges, es va situar en 1,46 i va continuar recuperant la força d'anys anteriors, en els quals el nombre d'habitatges iniciats superava el

Quadre I-58. Habitatges començats i habitatges acabats (2000-2005)

Començats	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Var. 05/04
Habitatges protegits	480	463	817	496	430	642	49,3%
Habitatges lliures	11.841	11.868	9.024	12.370	16.402	10.633	-35,2%
Total	12.321	12.331	9.841	12.866	16.832	11.275	-33,0%
% var. sobre l'any anterior	-5,9%	0,1%	-20,2%	30,7%	30,8%	-33,0%	
Acabats	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**Var. 05/04**
Habitatges protegits	120	598	382	304	1.034	757	-26,8%
Habitatges lliures	9.706	12.047	12.090	11.893	8.888	6.963	-21,7%
Total	9.826	12.645	12.472	12.197	9.922	7.720	-22,2%
% var. sobre l'any anterior	43,9%	28,7%	-1,4%	-2,2%	-18,7%	-22,2%	
Hab. Començats / hab. acabats	**1,25**	**0,98**	**0,79**	**1,05**	**1,70**	**1,46**	

Font: Direcció General d'habitatge, Ministeri de Foment. Elaboració pròpia.

d'acabats. Des de l'any 1998 fins al 2000, en plena fase expansiva, la ràtio era superior a 1, fins i tot propera al 2 l'any 1998. El 2001 va passar a 0,98, fet que va suposar un punt d'inflexió, a partir del qual s'inicià una evolució decreixent que va durar fins a l'any 2003 (1,05).

Per motius del canvi del sistema operatiu de la base de dades del COAIB, les estadístiques sobre les obres visades de reforma i d'ampliació i sobre el tipus d'edificació cobreixen els primers nou mesos de l'any, cosa que dificulta comparar-les amb anys anteriors. Les taxes de variació interanuals s'han fet sobre el mateix període de l'any 2004.

Amb dades acumulades fins al setembre, les obres de reforma i d'ampliació varen disminuir respecte del mateix període de l'any 2004, de manera que s'arriba a un total de 1.885 per a les Illes Balears, cosa que suposà un 13,4% menys que l'any anterior. Per illes, a Mallorca varen disminuir un 12,5%; a Menorca, un 11,5%, i a les Pitiüses, un 25,0%. Atès que les estadístiques disponibles cobreixen els nous primers mesos, resulta difícil fer la comparació respecte dels anys previs. No obstant això, amb les dades disponibles, es pot concloure que les obres visades de reforma i d'ampliació varen perdre pes respecte del total d'obres visades, conseqüència del major increment d'obres visades de nova construcció. Així, durant els primers

Quadre I-59. Obres visades de reforma i ampliació (2001-2005)							
Mallorca	2001	2002	2003	2004	Ene-Sep/04	Ene-Sep 05	Var. 05/04
Ampliació i reforma	2.425	2.398	2.168	2.197	1.636	1.432	-12,5%
Total d'obres visades	5.579	5.001	4.759	5.175	3.768	3.611	-4,2%
% ampl. i ref./ total	43,5	48,0	45,6	42,5	43,4	39,7	-8,7%
Menorca	2001	2002	2003	2004		2005	Var. 05/04
Ampliació i reforma	518	529	471	513	356	315	-11,5%
Total d'obres visades	1.089	1.031	939	1.055	753	626	-16,9%
% ampl. i ref./ total	47,6	51,3	50,2	48,6	47,3	50,3	6,4%
Pitiüses	2001	2002	2003	2004		2005	Var. 05/04
Ampliació i reforma	225	239	258	240	184	138	-25,0%
Total d'obres visades	592	613	580	557	424	365	-13,9%
% ampl. i ref./ total	38,0	39,0	44,5	43,1	43,4	37,8	-12,9%
Illes Balears	2001	2002	2003	2004		2005	Var. 05/04
Ampliació i reforma	3.168	3.166	2.897	2.950	2.176	1.885	-13,4%
Total d'obres visades	7.260	6.645	6.278	6.787	4.945	4.602	-6,9%
% ampl. i ref./ total	43,6	47,6	46,1	43,5	44,0	41,0	-6,9%

Font: COAIB.

nou mesos de l'any 2004 passaren de representar el 44,0% del total d'obres visades al 41,0% el 2005, fet que va significar una reducció del 6,9%. (Vegeu el quadre I-59.)

La distribució per tipus d'edificació de la superfície que ha visat el Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears aporta una descripció aproximada dels segments de la demanda privada del sector. És important mencionar que la superfície residencial continua sent el primer gran segment de demanda, amb un pes del 76,5%. Es va mantenir estable respecte del mateix període de l'any anterior. La distribució de la superfície residencial per illes va ser molt similar en totes, amb un pes que va superar el 75%, mentre que el seu creixement va ser desigual (a Mallorca es va mantenir estable, a Menorca es va reduir un 15% i a les Pitiüses augmentà un 12%). Per al conjunt de les Illes Balears es varen visar en total 2,36 milions de metres quadrats. El segon grup amb més demanda va ser el d'oficines i comerços, amb un pes del 8,9% i 0,20 milions de metres quadrats, que s'incrementa un 74,2%. (Vegeu el quadre I-60.)

Quadre I-60. Projectes visats, per illes i tipologies (%) (gen.-set. 2004-2005)

	gen.-set. 04		gen.-set. 05		
Mallorca	m²	%	m²	%	% var. 05/04
Edificis residencials i altres	1.313.873	80,75	1.321.981	74,87	0,62
Industrials	66.813	4,11	59.879	3,39	-10,38
Oficines i comerç	104.010	6,39	195.820	11,09	88,27
Esportius	17.660	1,09	19.075	1,08	8,01
Turisme i espectacles	88.743	5,45	73.498	4,16	-17,18
Sanitaris i benefics	12.576	0,77	43.736	2,48	247,77
Culturals i religiosos	21.416	1,32	49.739	2,82	132,25
Altres projectes	2.028	0,12	1.974	0,11	-2,66
Total	1.627.119	100,00	1.765.702	100,00	8,52
Menorca	m²	%	m²	%	% var. 05/04
Edificis residencials i altres	241.209	78,92	205.159	79,36	-14,95
Industrials	10.567	3,46	12.226	4,73	15,70
Oficines i comerç	8.189	2,68	9.133	3,53	11,53
Esportius	893	0,29	15.357	5,94	1619,71
Turisme i espectacles	33.559	10,98	13.521	5,23	-59,71
Sanitaris i benefics	8.459	2,77	0	0,00	-100,00
Culturals i religiosos	2.768	0,91	3.118	1,21	12,64
Altres projectes	0	0,00	0	0,00	0,00
Total	305.644	100,00	258.514	100,00	-15,42
Pitiüses	m²	%	m²	%	% var. 05/04
Edificis residencials i altres	246.581	84,73	275.549	82,89	11,75
Industrials	9.537	3,28	45.691	13,75	379,09
Oficines i comerç	8.346	2,87	5.044	1,52	-39,56
Esportius	9.193	3,16	—	0,00	-100,00
Turisme i espectacles	9.744	3,35	3.983	1,20	-59,12
Sanitaris i benefics	7.268	2,50	0	0,00	-100,00
Culturals i religiosos	340	0,12	1.343	0,40	295,00
Altres projectes	0	0,00	809	0,24	0,00
Total	291.009	100,00	332.419	100,00	14,23

Continua

Quadre I-60. Projectes visats, per illes i tipologies (%) (gen.-set. 2004-2005)

	gen.-set. 04		gen.-set. 05		
Illes Balears	m²	%	m²	%	% var. 05/04
Edificis residencials i altres	1.801.663	81,02	1.802.689	76,49	0,06
Industrials	86.917	3,91	117.796	5,00	35,53
Oficines i comerç	120.545	5,42	209.997	8,91	74,21
Esportius	27.746	1,25	34.432	1,46	24,10
Turisme i espectacles	132.046	5,94	91.002	3,86	-31,08
Sanitaris i benefics	28.303	1,27	43.736	1,86	54,53
Culturals i religiosos	24.524	1,10	54.200	2,30	121,01
Altres projectes	2.028	0,09	2.783	0,12	37,23
Total	**2.223.772**	**100,00**	**2.356.635**	**100,00**	**5,97**

Font: COAIB.

8

TURISME[56]

RESUM

Es pot considerar que el conjunt total de turistes que visiten les destinacions principals de «sol i platja» competidores de les Balears, són de 220,7 milions de turistes. Respecte d'aquest total, les Balears representen una quota de mercat del 5,1%. En termes d'ingressos, les dades són de 177,2 milions de dòlars, amb una quota relativa corresponent a les Illes del 2,7%. Aquesta menor participació relativa de les Illes en els ingressos es deu al fet que la despesa mitjana per turista a les Illes és inferior a la mitjana internacional. El càlcul de l'índex de posició competitiva turística (IPCTB) de les Balears en preus[55] mostra una recuperació, ja que des del primer trimestre del 2004 fins al tercer trimestre del 2005 s'estima que la competitivitat es recupera un 4,5%. Aquesta circumstància s'explica per una devaluació ponderada del tipus de canvi de l'euro/dòlar del 3,9%, així com per una lleugera millora en la ponderació relativa del nivell de preus, que és del 0,58%. Pel conjunt de l' exercici 2005 el guany de competitivitat és d' un 1,1%.

Amb relació a l'evolució de les Balears respecte de les comunitats autònomes que són competidores en el segment del turisme de «sol i platja» (les Canàries, Andalusia, Catalunya i la Comunitat Valenciana), les Illes Balears són la comunitat autònoma que més augmenta el nombre d'estades el 2005, amb un 4,3%. Les Balears varen sumar un total d'11.626.200 turistes, cosa que representa un augment del 3,4% per comparació al 2004. Aquesta xifra suposa un màxim històric d'arribades aèries.

Amb referència als vols de «baix cost» o «baix preu», cal remarcar que al llarg de l'any 2005 s'ha arribat als onze milions de passatgers entrats i sortits, amb un creixement del 14,2% i una quota de mercat del 44,9%. Respecte del 2005, l'estacionalitat es manté pràcticament igual amb una variació positiva d'una dècima. L'estada mitjana és d'11,1 dies i s'ha incrementat en 0,2 dies (un 2,1%). El total d'estades és de 117,6 milions, amb un increment del 5,3%. Les Illes Balears disposen de 423.112 places reglades. La millora del grau d'ocupació dels establiments hotelers (sense apartaments), i també la millora en el nivell de preus en la temporada alta ha permès millorar lleugerament el nivell dels beneficis. El total de la despesa turística arriba a un valor de 10.430,3 milions d'euros, amb un creixement del 6,2%, el 84,5% (8.810,4 milions d'euros) dels quals correspon al turisme estranger, amb un creixement del 5,4%, i la resta, al turisme nacional, amb un pes del 15,5% i un creixement del 10,6%. Finalment, l'ocupació laboral total, com a mitjana anual, va arribar a les 70.249 persones, amb un creixement del 2,5%, 57,9 mil de les quals són assalariats (el 82,5%), que creixen el 3%, i 12,3 mil, autònoms (el 17,5%), amb una crescuda del 0,7%. Per trimestres, l'estacionalitat de l'ocupació (diferència entre la punta trimestral màxima i la mínima) es pot calcular de 55,9 mil persones.

55. Vegeu: *Informe sobre la competitivitat del sector turístic de les Illes Balears*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, 2006.

8.1. INTRODUCCIÓ

En la MEMÒRIA del CES de l'any passat, el lector pot trobar una extensa nota metodològica sobre les principals carències i limitacions amb què es troben les estadístiques turístiques a les Illes Balears.[57]

En l'edició d'enguany ens centram a comentar per a les Balears, bàsicament, les fonts estadístiques que publica el Centre d'Investigació i Tecnologies Turístiques de les Illes Balears (CITTIB) en l'anuari *Dades Informatives*. En aquesta publicació s'inclouen de manera introductòria per a cada apartat estadístic unes notes metodològiques en què s'expliquen els detalls de cadascuna de les estadístiques que es publiquen. Només en el cas que s'hagi considerat necessari hem inclòs una anotació aclaridora sobre les estadístiques del CITTIB.

També hem fet un esforç d'aclariment pel que fa a la utilització d'altres fonts estadístiques relatives al turisme que s'utilitzen per primera vegada en aquest apartat. Ens referim especialment a les estadístiques que elabora l'Organització Mundial

56. Es poden ampliar aquestes dades en la publicació: *L'enquesta de serveis a les Illes Balears*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, Direcció General d'Economia, Institut Balear d'Estadística i Institut Nacional d'Estadística, Palma, 2006.

57. Vegeu: *Memòria del CES 2004 sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears*, p. 133-135.

del Turisme (OMT) per als mercats internacionals, en què la classificació que aquí fem servir en l'apartat 8.2 («Evolució dels principals mercats turístics competidors de les Balears») no respon als criteris que habitualment utilitza l'OMT, sinó al treball *Informe sobre la competitivitat de sector turístic de les Illes Balears* que el CES ha elaborat al llarg de l'any 2005: s'hi defineixen quins països són els principals competidors directes de les Balears en el segment de «sol i platja», per tal de poder definir per primera vegada a les Balears un indicador de posició competitiva turística (IPCT) de les Balears en preus. (Vegeu l'apartat 8.3.)

En el cas de les estadístiques relatives al mercat de treball, les dades del CITTIB fan referència a les dades de la Tresoreria general de la Seguretat Social per mesos.

Amb relació a les dades sobre la despesa turística, són les que hem obtingut directament de la Conselleria de Turisme sobre les estimacions que dóna l'enquesta de l'any 2005 sobre la despesa dels turistes de la comunitat autònoma de les Illes Balears, que elabora Araldi per al CITTIB.

En aquest apartat passam seguidament a comentar els punts següents: l'evolució dels principals mercats turístics competidors de les Balears, l'evolució de l'indicador de posició competitiva turística (IPCT) de les Balears en preus, l'anàlisi de la demanda i de l'oferta a les Balears, l'anàlisi de la despesa turística i l'evolució de l'ocupació laboral.

8.2. Evolució dels principals mercats turístics internacionals competidors de les Balears

L'informe sobre la competitivitat del sector turístic elaborat pel CES[58] ha definit que les principals destinacions turístiques, per ordre d'importància, que competeixen amb les Illes Balears en el mateix segment de «sol i platja» són —a part de les principals destinacions turístiques de l'Estat (les Illes Canàries, Andalusia, Catalunya i la Comunitat Valenciana)— les següents, a escala internacional: la Mediterrània del Sud (Turquia, Tunísia, Egipte i el Marroc); la Mediterrània del Nord (Croàcia, Bulgària, Grècia i Itàlia); el Carib i Amèrica (la República Dominicana, Cuba, Puerto Rico, Mèxic, el Brasil i Costa Rica), i l'Àsia i el Pacífic (Tailàndia, Indonèsia i Malàisia).

Segons les dades que han facilitat l'OMT, s'estima que el conjunt total de turistes internacionals d'aquestes destinacions, inclosa Espanya, és per a l'any 2004 (darrer any de què tenim informació completa i homogènia per a totes les destinacions) de 220,7 milions de turistes. En aquest total les Illes Balears representen una quota de mercat del 5,1%.[59] Espanya representa una quota del 23,7% i és la principal destinació, amb 52,4 milions de turistes; la segueix en importància l'altra gran destinació madura, que és Itàlia, amb 37,1 milions, mentre que Grècia arriba als 13,9

58. Vegeu: *op. cit.*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, 2006.

59. Segons les dades de les memòries del CES, l'any 2004 les Illes Balears varen rebre 11,2 milions de turistes.

QUADRE I-61. INGRESSOS I TURISTES DE LES PRINCIPALS DESTINACIONS COMPETIDORES DE LES BALEARS ORDENADES PER LA SEVA POTENCIALITAT COMPETITIVA (2004-2005)

Països i regions	Ingressos (milions de dòlars)			Turistes (milers)			Despesa mitjana (dòlars/turista)		
	2004	2005	% 05/04	2004	2005	% 05/04	2004	2005	% 05/04
Espanya (6,8)	**45.266**	**47.891**	**5,8**	**52.430**	**55.577**	**6.0**	**863,4**	**861,7**	**-0,2**
Mediterrània sud (6,0)	**27.790**	**31.688**	**14,0**	**36.096**	**n.d.**	**n.d.**	**769,9**	**n.d.**	**n.d.**
Turquia (7,3)	15.895	18.152	14,2	16.826	20.272	20,5	944,7	895,4	-5,2
Egipte (5,4)	6.127	6.856	11,9	7.795	n.d.	n.d.	786,0	n.d.	n.d.
Tunísia (5,4)	1.842	2.063	12,0	5.998	7.106	18,5	307,1	290,3	-5,5
Marroc (5)	3.926	4.617	17,6	5.477	5.843	6,7	716,8	790,2	10,2
Mediterrània nord (5,7)	**57.627**	**58.993**	**2,4**	**63.582**	**n.d.**	**n.d.**	**906,3**	**n.d.**	**n.d.**
Croàcia (6,2)	6.947	7.463	9,0	7.912	8.467	7,0	878,0	881,4	0,4
Bulgària (5,5)	2.223	2.401	8,0	4.630	4.837	4,5	480,1	496,4	3,4
Grècia (5,3)	12.809	13.731	6,7	13.969	n.d.	n.d.	917,0	n.d.	n.d.
Itàlia (4,1)	35.648	35.398	-7,0	37.071	36.513	-1,5	961,6	969,5	0,8
Carib i Amèrica (4,4)	**23.416**	**n.d.**	**n.d.**	**35.873**	**38.590**	**7,6**	**652,7**	**n.d.**	**n.d.**
República Dominicana (4,7)	3.141	3.508	11,7	3.450	3.691	7,0	910,4	950,4	4,4
Mèxic (4,5)	10.755	11.755	9,3	20.618	21.915	6,3	521,6	536,4	2,8
Cuba (3,9)	1.915	n.d.	n.d.	2.017	2.261	12,1	949,4	n.d.	n.d.
Brasil (2,5)	3.223	3.861	19,8	4.794	5.358	11,8	672,3	720,6	7,2
Puerto Rico (1,8)	3.024	3.239	7,1	3.541	3.686	4,1	854,0	878,7	2,9
Costa Rica (1,6)	1.358	1.551	14,2	1.453	1.679	15,6	934,6	923,8	-1,2
Àsia i Pacífic (1,1)	**23.055**	**22.967**	**-0,4**	**32.761**	**n.d.**	**n.d.**	**662,9**	**n.d.**	**n.d.**
Tailàndia (1,8)	10.038	10.108	0,7	11.737	n.d.	n.d.	890,9	n.d.	n.d.
Indonèsia (0,8)	4.795	4.316	-10,0	5.321	5.002	-6,0	901,1	862,9	-4,2
Malaisia (0,7)	8.222	8.543	3,9	15.703	16.431	4,6	523,6	519,9	-0,7
Total	**177.154**	**n.d.**	**n.d.**	**220.742**	**n.d.**	**n.d.**	**802,54**	**n.d.**	**n.d.**

1. La potencialitat competitiva de cada àrea i destinació s'indica entre parèntesis (per una valoració entre 0 (mínima) i 10 (màxima)) i s'ha tret de l'estudi informe sobre la competitivitat del sector turístic del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, Palma, 2006.
2. L'OMT obté les dades d'ingressos de les partides «viatge» i «transport de passatgers» dels bancs centrals de cada país.
3. Les xifres només fan referència a la despesa i les entrades dels no residents.

Font: UNWTO, *World Tourism Barometer*, volum 4, núm. 2, juny 2006.

milions. Cap destinació emergent no supera les dades de Grècia, excepte en el cas de Mèxic, amb 20,6 milions, Turquia amb 16,8 milions i Malàisia amb 15,7 milions. (Vegeu el quadre I-61.)

En termes d'ingressos internacionals, les dades són de 177,2 milions de dòlars, amb una quota relativa corresponent a les Balears del 2,7%.[60] Aquesta menor participació relativa de les Illes en ingressos es deu al fet que la despesa mitjana per turista a les Balears és inferior a la mitjana internacional. Per a l'any 2004 es pot comprovar que la despesa mitjana per turista entre les destinacions més madures, que són Espanya i Itàlia, és entorn dels 863 i els 962 dòlars, respectivament. Quant als països turísticament emergents, superen la ràtio espanyola Turquia, Croàcia, Grècia, la República Dominicana, Cuba, Costa Rica, Tailàndia i Indonèsia. La destinació internacional amb una despesa per turista més alta és Itàlia, amb 961,6 dòlars, i la destinació internacional amb una despesa per turista més baixa és Tunísia, amb 307,1 dòlars per turista. Per grans regions turístiques només supera els 860 dòlars per turista la Mediterrània Nord, amb 906,3 dòlars per turista.

L'evolució relativa de les taxes de creixement en el nombre de turistes internacionals per a l'any 2005 per a aquelles destinacions de què disposam d'informació mostra una clara diferència entre les destinacions madures, com ara Espanya i Itàlia: en el primer cas la taxa és del 6% i en el cas d'Itàlia és negativa, amb un -1,5%. En canvi, pel que fa a la resta de destinacions emergents, només Indonèsia té una taxa negativa (-6%), mentre la resta les presenten positives i superiors als dos dígits. Sobresurten Turquia, amb un 20,5%; Tunísia, amb un 18,5%; Costa Rica, amb un 15,6%; Cuba, amb un 12,1%, i el Brasil, amb un 11,8%.

8.3. L'índex de posició competitiva turística de Balears (IPCTB)

El càlcul de l'índex de posició competitiva turística (IPCTB) de les Balears en preus pondera per a aquestes destinacions les evolucions relatives pel que fa als tipus de canvi i les taxes d'inflació respecte les Balears, de manera que una devaluació de les monedes (en la major part indexades al dòlar) o una menor taxa d'inflació en determina una millora de la posició competitiva en relació amb les Balears.

Com es pot comprovar, l'evolució d'aquest índex comprèn el període comprès entre el primer trimestre del 2000 i el quart trimestre del 2005,[61] i se'n pot estudiar l'evolució de manera agregada per a les vint-i-una destinacions seleccionades o de manera desagregada per a cadascuna. En aquest apartat només presentam els principals resultats agregats de l'indicador per a les Balears. (Vegeu el quadre I-62 i el gràfic 23.)

60. Segons les dades de les memòries del CES, el 2004 les Balears varen tenir uns ingressos de 5.800 milions d'euros, equivalents a 4.677 milions de dòlars.

61. A partir del segon trimestre del 2005 l'actualització de l'IPCTB és a càrrec del CITTIB.

Quadre I-62. Indicador de posició competitiva turística de les Balears en preus (IPCT), indicador de preus relatius (IPR) i taxa de canvi efectiva nominal (TCEN) de les Illes Balears 2000-2006

	IPF	TCEN	IPCT
I/00	100	100	100
II/00	101,6	98,8	100,3
III/00	100,0	98,1	98,1
IV/00	97,8	97,6	95,5
I/01	97,7	102,2	99,9
II/01	96,6	103,4	99,9
III/01	96,0	106,1	101,9
IV/01	94,5	107,8	101,9
I/02	93,8	106,1	99,6
II/02	94,2	109,0	102,7
III/02	85,7	114,4	98,1
IV/02	81,6	116,4	95,0
I/03	92,0	123,1	113,2
II/03	91,6	126,0	115,5
III/03	91,1	126,2	114,9
IV/03	89,9	130,6	117,4
I/04	88,1	134,1	118,1
II/04	88,2	133,3	117,6
III/04	88,3	133,5	117,8
IV/04	87,6	134,5	117,8
I/05	87,1	133,3	116,1
II/05	87,4	130,7	114,3
III/05	87,6	128,8	112,8
IV/05	90,7	128,4	116,5
I/06	91,0	128,6	117,0

Notes:
1. La sèrie d'IPR ha estat revisada a causa d'un canvi a l'any de referència d'alguns IPC que han passat a base 2005, per la qual cosa han variat algunes dades.
2. Els índexs aquí exposats són provisionals a causa que la dada de l'IPC de la República Dominicana no s'ha publicat des d'octubre de 2005, així com lal de Puerto Rico, en què falta la darrera observació de març de 2006.

Font: CES I CITTIB.

Gràfic I-23

L'indicador de posició competitiva turística (IPCT) de les Balears en preus

Font: Elaboració pròpia.

Més que analitzar la variació de l'indicador per a un conjunt d'anys, el més interessant és analitzar-lo per fases o cicles turístics. Així, l'evolució cíclica a partir del primer trimestre del 2000 presenta tres fases ben diferenciades. La primera va des del primer trimestre del 2000 fins el primer trimestre del 2002, en què el valor de l'índex de posició competitiva turística (IPCTB) de les Balears en preus es manté. La segona fase s'estén del primer trimestre del 2002 fins al primer trimestre del 2004, en què la pèrdua de competitivitat de l'índex de posició competitiva turística (IPCTB) de les Balears en preus és d'un 18,6%, explicada per una sobrevaloració ponderada del tipus de canvi euro/dòlar en un 26,4%, mentre que la ponderació del nivell competitiu dels preus encara que millora en aquesta fase un 6,1% no permet absorbir la totalitat de la revalorització de l'euro. La tercera fase mostra, en canvi, una recuperació de la competitivitat de l'índex de posició competitiva turística (IPCTB) de les Balears en preus, ja que del primer trimestre del 2004 al tercer trimestre del 2005 es recupera la competitivitat un 4,5%, cosa que s'explica per una devaluació ponderada del tipus de canvi de l'euro/dòlar d'un 3,9% i també per una lleugera millora en la ponderació relativa del nivell de preus, d'un 0,58%.

Finalment, en el quart trimestre del 2005 es torna a donar una nova pèrdua de competitivitat de l'índex de posició competitiva turística (IPCTB) de les Balears en preus d'un 3,3%, fet que en aquest cas només s'explica per un empitjorament en el nivell relatiu ponderat dels preus en un 3,5%, ja que es continua donant una devaluació ponderada del tipus de canvi de l'euro/dòlar en un 0,3% Pel conjunt de l'execici 2005 el guany de competitivitat és d'un 1,1%.

Tal com diu l'informe en el resum dels principals resultats: «Aquesta evolució de la competitivitat s'acorda prou bé amb l'anàlisi de la conjuntura turística que ha presentat el sector turístic balear al llarg dels darrers quatre anys, tal com es pot comprovar per la lectura dels apartats referits al turisme publicats per les memòries del CES 2001-2004 sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears.» (Vegeu la web dels CES: <http://ces.caib.es>, p. 49.)

Quadre I-63. Evolució de les Balears en relació amb les CA espanyoles competidores de les Balears

	Turistes		Pernoctacions	
	2004	2005	2004	2005
Espanya	52.429.832	55.633.269	540.520.488	538.191.492
Andalusia	7.943.253	8.141.130	89.529.851	83.238.026
Balears (Illes)	9.546.218	9.659.305	91.151.170	95.066.120
Canàries (Illes)	9.593.785	9.438.457	103.135.901	102.517.728
Catalunya	12.497.078	14.025.340	111.291.392	114.650.681
C. Valenciana	4.713.781	5.117.200	67.806.466	64.251.028

Font: IET.

8.4. L'evolució de les Balears en relació amb les comunitats autònomes competidores de les Illes

Ens referim en aquest apartat només a l'evolució del nombre de turistes internacionals, a les estades i a l'estada mitjana, per als anys 2004 i 2005, en les comunitats autònomes que l'informe sobre la competitivitat del sector turístic del CES ha definit com a principals competidores de les Balears. Com ja hem dit, són, per ordre d'importància, les Illes Canàries, Andalusia, Catalunya i la Comunitat Valenciana. Aquestes dades s'han obtingut, a partir de l'enquesta Frontur de l'IET.

Segons aquestes dades, les Illes Balears són la comunitat autònoma que més augmenta el nombre d'estades l'any 2005, amb un 4,3%, seguida de Catalunya, amb un 3,1%. La resta de comunitats autònomes ho fan per sota de la mitjana espanyola (-0,4%): així, Andalusia, un -7%; la Comunitat Valenciana, un -5,2%, i les Canàries, un -0,6%. En valors absoluts, Catalunya és la comunitat autònoma que lidera quant al nombre d'estades, amb 114,6 milions, seguida de les Canàries, amb 102,5 milions, i de les Balears, amb 95,1 milions. Espanya arriba als 538,2 milions d'estades. (Vegeu el quadre I-63.)

En el cas de les Balears, aquest bon comportament de les estades s'explica pel creixement de l'estada mitjana en un 3,1% i del nombre de turistes en un 1,2%. Observau que l'estada mitjana, a part de les Illes, només augmenta a les Canàries, però amb una taxa de creixement que és dos punts per sota de les Balears. En canvi, la taxa de creixement del nombre de turistes de les Illes Balears se situa 4,9 punts per sota de l'espanyola i només Canàries presenta un registre pitjor, amb una taxa negativa de creixement (-1,6%).

En valors absoluts, Catalunya lidera el rànquing de comunitats autònomes per

nombre de turistes, amb 14 milions, seguida de les Canàries i de les Balears, entorn dels 9,5 milions. Espanya arriba als 55,6 milions de turistes.

L'estada mitjana més alta és de 12,55 dies, a la Comunitat Valenciana, i la més baixa és la de Catalunya, amb 8,17 dies. Les Illes Balears se situen en els 9,84 dies i l'estada mitjana espanyola és de 9,67 dies.

8.5. La demanda turística a les Balears

En aquest subapartat analitzam els punts següents: el nombre de turistes arribats a les Balears; els mitjans de transport dels turistes i la distribució per illes, el *hub* de l'aeroport de Palma i el transport aeri de baix cost, les arribades per nacionalitats i per illes, l'estacionalitat per mitjans de transport i per illes, l'estada mitjana i les estades per illes; el perfil del turista, i el nivell de satisfacció dels turistes arribats a les Balears.

8.5.1. El nombre de turistes arribats a les Balears

Les Balears varen sumar un total d'11.626.200 turistes, cosa que representa un augment del 3,4% per comparació al 2004. Aquesta xifra suposa un màxim històric i en tràfic aeri supera en un 0,8% el màxim que es va aconseguir l'any 2000, que va ser d'11.096.500 turistes. (Vegeu el quadre I-64.)

Quadre I-64. Arribades turístiques a les Balears, per illes, mitjà de transport i agregats nacionals (2005)

		Estrangers		Espanyols		Total	
		Arribades (milers)	% var. 04/03	Arribades (milers)	% var. 04/03	Arribades (milers)	% var. 04/03
Mallorca	avió	7.220,7	3,1	1.375,6	21,0	8.596,2	5,6
	vaixell	64,0	-14,8	141,9	5,5	205,9	-1,8
	total	7.284,6	2,9	1.517,5	19,4	8.802,2	5,4
Menorca	avió	758,5	-5,4	248,7	7,5	1.007,2	-2,5
	vaixell	4,9	-45,6	48,9	20,0	53,8	8,1
	total	763,4	-5,8	297,6	9,3	1.061,0	-2,0
Pitiüses	avió	1.293,0	-3,8	292,7	4,5	1.585,7	-2,4
	vaixell	22,0	-6,4	155,4	-8,5	177,3	-8,3
	total	1.314,9	-3,9	448,1	-0,4	1.763,0	-3,0
Balears	avió	9.272,1	1,4	1.917,0	16,3	11.189,1	3,6
	vaixell	90,9	-15,5	346,3	0,3	437,1	-3,5
	total	9.362,9	1,2	2.263,3	13,5	11.626,2	3,4

Fonts: Conselleria de Turisme (CITTIB). *Dades informatives 2005. El turisme a les Illes Balears*, de gener 2005.

Les arribades dels estrangers varen totalitzar 9.362.900, amb un augment de l'1,2%. Els espanyols varen sumar 2.263.200 arribades, amb un augment del 13,5%. Veiem, doncs, que els turistes estrangers constitueixen el 80,5% del total de les arribades, mentre que els espanyols són el 19,5% restant.

La recuperació turística a les Balears l'any 2005 des de la perspectiva de les arribades no va ser lineal a totes les illes: Mallorca va créixer per sobre de la mitjana (5,4%), però les Pitiüses varen tenir un descens (-3%), al igual de Menorca (-2%). L'evolució dels mercats emissors de les principals nacionalitats és en gran part explicativa dels distints resultats turístics del 2005 a cada illa, com veurem més endavant.

Les quotes receptives per illes són les següents: Mallorca representa el 75,7%, amb 8,8 milions de turistes; les Pitiüses, el 15,2%, amb 1,8 milions de turistes, i Menorca, el 9,1%, amb 1 milió de turistes.

8.5.2. Els mitjans de transport dels turistes i la distribució per illes

En aquest subapartat analitzam els punts següents: els mitjans de transport a les Balears i els mitjans de transport per illes.

8.5.2.1. Els mitjans de transport a les Balears

Les arribades per via aèria a les Balears varen ser 11.189.100, amb un augment del 3,6%, i les de via marítima varen totalitzar 437.100 arribades, amb un descens del -3,5%[62]. Les arribades per via aèria varen representar el 96,2% del total i les marítimes el 3,8%.

El turisme estranger utilitza de manera molt preponderant l'avió per viatjar a les Balears amb 9.272.100 arribades i un augment de l'1,4%, xifres que representen el 82,9% del total de les arribades en avió. Les arribades marítimes a les Balears per part dels estrangers sumen 90.900, amb un descens del -15,5% i representen només el 20,8% del total d'arribades en vaixell.

D'altra banda, el turisme espanyol en avió va sumar 1.917.000 arribades, amb un augment del 16,3% cosa que representa el 17,1% del total de les arribades en avió, mentre que els arribats en vaixell varen ser 346.300 persones, amb un augment del 0,3%, xifra que representa el 79,2% del total de les arribades en vaixell.

8.5.2.2. Els mitjans de transport per illes

A Mallorca les arribades per via aèria varen arribar als 8,6 milions de turistes (el 76,8% del total aeri), amb un augment del 5,6%, mentre que se'n varen totalitzar 205.900 de marítimes (el 47,1% del total marítim), amb un descens d'un -1,8%. Les proporcions dels totals d'arribades aèries i marítimes a Mallorca són del 97,7%% i del 2,3%, respectivament. Els estrangers arriben en avió en el 99,1% dels casos i en vaixell, només en el 0,9%. En canvi, els espanyols arriben en avió el 90,6% de les vegades i en vaixell, en el 9,3%.

Les Pitiüses varen rebre 1,6 milions de turistes per via aèria (el 14,2% del total aeri), amb un

62. Crida l'atenció que l'increment del nombre de passatgers del trànsit marítim per als ports de les Balears sigui del 8,7%, mentre que, a la vegada, es dóna una caiguda del trànsit marítim quant als turistes.

descens del -2,4%, mentre que es varen comptar 177.300 arribades marítimes (el 40,6% del total marítim), amb un descens del -8,3%. Les proporcions dels totals d'arribades aèries i marítimes a les Pitiüses són del 90% i del 10%, respectivament. Els estrangers arriben en avió en el 98,3% dels casos, i en vaixell, en l'1,7%, mentre que els espanyols arriben en avió només en el 65,3% dels casos i en vaixell, en un notable 34,7% (per les connexions ràpides amb el litoral valencià).

Menorca va rebre per via aèria un milió de turistes (el 9% del total aeri), amb un descens del -2,5%, mentre que se'n varen registrar 53.800 per via marítima (el 12,3% del total marìtim), amb un creixement del 8,1%. Les proporcions dels totals d'arribades aèries i marítimes a Menorca són del 95% i del 5%, respectivament. Els estrangers arriben en avió en el 99,4% dels casos i en vaixell, només el 0,6%, mentre que els espanyols arriben en avió el 83,6% de les vegades i en vaixell, en el 16,4%.

8.5.3. El *hub* de l'aeroport de Palma i el transport aeri de baix cost

El *hub* o servei d'aeroport de connexió de Palma va néixer fa quasi una dècada durant la temporada baixa, mentre que ara s'estén a tots els mesos de l'any.[63] Segons la Divisió d'Operacions de l'aeroport de Palma, l'aeroport de Palma s'ha convertit, amb el *hub*, en el centre de distribució de vols procedents de diverses ciutats europees, que, una vegada han arribat a Palma, es dirigeixen cap a d'altres punts de la geografia espanyola i portuguesa.

Les companyies que participaren en aquesta operació el 2005 són Air Berlin (diàriament durant tot l'any), Condor (el dimecres i el divendres, de gener a març), HapagFly (el dimecres i el divendres, de gener a març, i diàriament, de novembre a desembre), Hamburg Airlines (el dimecres, de novembre a desembre), LTU (el dimecres, de gener a abril i de novembre a desembre) i Niki (diàriament, durant tot l'any).

El total d'arribades i de sortides de Palma del trànsit d'aeroport de connexió va sumar 3,6 milions de passatgers, amb un increment respecte del 2004 del 25,5%. Són per sobre d'aquesta mitjana el trànsit procedent de ciutats europees, el trànsit de passatgers que comencen a Mallorca el viatge cap a la península o Portugal, i el trànsit de passatgers que comencen a Mallorca el viatge cap a ciutats europees. (Vegeu el quadre I-65.)

Cal destacar que el 63,2% del total d'arribats procedent de la Comunitat Europea roman a Palma i que l'altre 36,8% conti-

Quadre I–65. El *hub* a l'aeroport de Palma

	Arribades CE>Palma			Sortides Palma> Pe/Portugal	
	Total	Destinació[1]	Trànsits[2]	Origen[3]	Total
2004	880.374	518.855	361.501	178.846	540.347
2005	1.102.890	696.580	406.310	269.118	675.328
Var. 05/04	25,28	34,25	12,40	50,47	24,98

Continua

63. Vegeu la *Memòria del CES 2005*, p. 147-149.

Quadre I-65. El *hub* a l'aeroport de Palma

	Arribades Pe/Portugal>Palma			Sortides Palma>CE	
	Total	Destinació[4]	Trànsits[5]	Origen[6]	Total
2004	557.609	189.890	367.719	561.913	929.632
2005	687.671	236.777	450.894	731.524	1.182.418
Var. 05/04	23,32	24,69	22,62	30,18	27,19

1. Passatgers que arriben de ciutats europees (CE) i resten a Mallorca.
2. Passatgers que arriben de ciutats europees i continuen el seu viatge cap a la Península o Portugal.
3. Passatgers que comencen a Mallorca el seu viatge cap a la Península o Portugal.
4. Passatgers que arriben de la Península o Portugal i resten a Mallorca.
5. Passatgers que arriben de la Península o Portugal i continuen el seu viatge cap a ciutats europees (CE).
6. Passatgers que comencen a Mallorca el viatge cap a ciutats europees (CE).

Font: Conselleria de Turisme (CITTIB). Dades informatives 2005. El turisme a les Illes Balears, de gener. 2005.

nua el viatge cap a la península o Portugal. Aquests percentatges respecte del trànsit procedent de la península o Portugal s'inverteixen: són d'un 34,4% pel que fa al trànsit de passatgers que arriben de la península o Portugal i resten a Palma, i un 65,6% és la resta del trànsit de passatgers que continuen el viatge cap a la resta d'Europa.

També cal destacar que, quant al trànsit de passatgers que comencen a Palma el viatge, el major creixement es produeix amb destinació a la península o Portugal, que se situa vint punts per sobre del trànsit d'origen a Palma amb destinació a la Comunitat Europea, fet que reflecteix una veta de mercat creixent, que aprofiten també els residents a les Illes Balears.

Amb referència als vols de «baix cost» o «baix preu», cal remarcar que al llarg de l'any 2005 han arribat als onze milions de passatgers entrats i sortits, amb un creixement del 14,2% i una quota de mercat del 44,9%. Eivissa presenta el creixement més elevat, amb un 19,5% i 956,3 mil turistes, amb un quota del 22,9%, mentre que Menorca només creix el 3% i arriba als 539,8 mil turistes, amb una quota del 20,8%. (Vegeu el quadre I-66.)

Quadre I-66. Passatgers de companyies de baix cost i baix preu

	2004	Quota mercat 04	2005	Quota mercat 05	%var.05/04	Variació de la quota de mercat*
Mallorca	8.350.496	40,9	9.553.093	44,9	14,40	4,0
Menorca	524.403	19,9	539.765	20,8	2,93	0,9
Eivissa	800.028	19,2	956.260	22,9	19,53	3,7
Total	9.674.927	35,5	11.049.118	39,5	14,20	4,0

* en punts percentuals

Font: Aena i elaboració pròpia.

8.5.4. Les arribades per nacionalitats per via aèria[64] i per illes

En aquest subapartat analitzam els punts següents: les arribades a les Balears i les arribades per illes.

8.5.4.1. Les arribades a les Balears

L'anàlisi de les arribades per nacionalitats i per via aèria mostra que el turisme alemany, amb 3,76 milions de turistes, va augmentar un 6,8% i se situa líder, amb el 33,6% del total. El turisme britànic, amb 3,3 milions, en canvi descendeix el -4,4% i passa a representar el 29,8%. El tercer mercat per via aèria són els espanyols, que, com ja s'ha dit, són 1,9 milions, creixen un 16,3% i representen el 17,1%. Aquestes tres nacionalitats representen el 80,5% del total. De la resta de nacionalitats, no n'hi ha cap que superi el mig milió i la més important és Itàlia, amb 418.000 turistes i amb un pes del 3,7%. (Vegeu el quadre I-67.)

8.5.4.2. Les arribades per illes

A Mallorca el comportament d'aquestes tres nacionalitats és el següent: els alemanys sumen 3,4 milions de turistes, amb un increment del 7,5%, i representen el 39,3% del total. Els britànics són 2,2 milions de turistes, amb un descens del -3,1%, i suposen el 25,9% del total. Els espanyols arriben als 1,4 milions, amb un augment del 21%, i el 16% del total. Aquestes tres nacionalitats concentren el 81,2% del total de les arribades per avió, i amb els francesos s'arriba al 84%.

A les Pitiüses el comportament d'aquestes tres nacionalitats és el següent. Els britànics sumen 583,9 mil turistes, amb un descens del -5,9%, i representen el 36,8% del total. Els espanyols arriben als 292,7 mil turistes, amb un creixement del 4,5%, i signifiquen el 18,5% del total. Cal destacar que els alemanys només sumen 284,3 mil turistes, amb un increment del 2%, i representen el 17,9% del total. Aquestes tres nacionalitats concentren el 73,2% del total de les arribades per avió i, si s'hi sumen els italians, el grau de concentració és del 86,9%.

A Menorca el comportament d'aquestes tres nacionalitats és el següent: Els britànics sumen 519,9 mil turistes, amb un descens del -8,2%, i representen el 51,6% del total. Els espanyols arriben als 248,7 mil turistes, amb un creixement del 7,5%, i el 24,7% del total. Cal destacar que els alemanys només sumen 94,7 mil turistes, amb un increment del 0,2%, i suposen només el 9,4%% del total. Aquestes tres nacionalitats concentren el 85,7% del total de les arribades per avió i, en cas que s'hi afegeixin els italians, el grau de concentració és del 92,3%, que és el màxim per a les Illes Balears.

Es pot dir, doncs, que el mercat alemany condiciona més que en les altres illes el resultat anual del turisme a Mallorca, mentre que el britànic condiciona el resultat anual de les Pitiüses i, en especial, el de Menorca. També, convé fer ressaltar la importància creixent del mercat espanyol, ja que a les Pitiüses i a Menorca es consolida ja com el segon mercat en importància i a Mallorca té consolidada la tercera posició. A més a més, com veurem a con-

64. No es disposa d'un desglossament per nacionalitats estrangeres per les arribades per via marítima, però, atès l'escàs volum (90,9 milers en total), el fet de no sumar la part marítima a les arribades aèries de cadascuna no afecta aquest estudi estadístic comparatiu.

Quadre I-67. Arribades turístiques a les Balears per illes, mitjà de transport i nacionalitats (2005)

Nacionalitat	Balears milers	Var. 05/04 %	Percentatge s/total illa (x)	Mallorca milers	Var. 05/04 %	Percentatge s/total illa (x)	Pitiüses milers	Var. 05/04 %	Percentatge s/total illa (x)	Menorca milers	Var. 05/04 %	Percentatge s/total illa (x)
Alemanya	3.758,0	6,8	33,6	3.379,0	7,5	39,3	284,3	2,0	17,9	94,7	0,2	9,4
Regne Unit	3.333,9	-4,4	29,8	2.230,0	-3,1	25,9	583,9	-5,9	36,8	519,9	-8,2	51,6
França	286,0	7,0	2,6	238,1	11,7	2,8	42,1	-13,8	2,7	5,8	11,4	0,6
Suïssa	180,4	20,3	1,6	159,9	29,5	1,9	14,9	-21,5	0,9	5,6	-25,3	0,6
Suècia	142,1	-6,2	1,3	129,0	-6,2	1,5	1,8	1,7	0,1	11,3	-7,8	1,1
Itàlia	417,6	-2,2	3,7	134,6	-5,6	1,6	217,0	-4,5	13,7	66,0	15,8	6,6
Holanda	159,2	14,2	1,4	119,3	16,8	1,4	26,9	6,9	1,7	12,9	7,5	1,3
Bèlgica	115,2	-0,9	1,0	94,3	-0,6	1,1	13,7	-12,3	0,9	7,1	25,7	0,7
Dinamarca	105,3	8,6	0,9	95,9	5,3	1,1	7,2	113,6	0,5	2,2	-15,3	0,2
Noruega	95,9	-8,2	0,9	92,8	-6,5	1,1	1,3	57,3	0,1	1,8	-59,3	0,2
Àustria	143,1	14,9	1,3	125,9	20,2	1,5	14,8	-19,3	0,9	2,5	65,2	0,2
Irlanda	174,6	-23,7	1,6	136,3	-25	1,6	24,1	-9,3	1,5	14,3	-30,4	1,4
Luxemburg	29,0	5,9	0,3	27,3	8,1	0,3	1,5	2,5	0,1	0,2	-70,9	0,0
Portugal	91,8	31,2	0,8	82,9	35,8	1,0	7,2	1,6	0,5	1,6	-10,5	0,2
Finlàndia	21,1	4,3	0,2	18,5	6,3	0,2	2,2	-5,0	0,1	0,3	-29,7	0,0
Altres	219,0	0,4	2,0	156,7	-3,1	1,8	50,0	5,9	3,2	12,3	34,0	1,2
Estrangers	9.272,1	1,4	82,9	7.220,7	3,1	84,0	1.293,0	-3,8	81,5	758,5	-5,4	75,3
Espanyols	1.917,0	16,3	17,1	1.375,6	21	16,0	292,7	4,5	18,5	248,7	7,5	24,7
Subtotal avió	11.189,1	3,6	100,0	8.596,2	5,6	100,0	1.585,7	-2,4	100,0	1.007,2	-2,5	100,0
Estrangers	90,9	-15,5	20,8	64,0	-14,8	31,1	22,0	-6,4	12,4	4,9	-45,6	9,1
Espanyols	346,3	0,3	79,2	141,9	5,5	68,9	155,4	-8,5	87,6	48,9	20,0	90,9
Subtotal vaixell	437,1	-3,5	100,0	205,9	-1,8	100,0	177,3	-8,3	100,0	53,8	8,1	100,0
Subtotal estrangers	9.362,9	1,2	80,5	7.284,6	2,9	82,8	1.314,9	-3,9	74,6	763,4	-5,8	71,9
Subtotal espanyols	2.263,2	13,5	19,5	1.517,5	19,4	17,2	448,1	-0,4	25,4	297,6	9,3	28,1
Total turistes	11.626,2	3,4	100,0	8.802,2	5,4	100,0	1.763,0	-3,0	100,0	1.061,0	-2,0	100,0

(x) - Base de càlcul de les nacionalitats = subtotal avió
Fonts: Conselleria de Turisme (CITTIB). *Dades informatives 2005. El turisme a les Illes Balears*, de gener 2005.

tinuació, fa un paper important com a mercat desestacionalitzador. (Vegeu el quadre I-67.)

8.5.5. L'estacionalitat per mitjans de transport, per illes i per temporades

En aquest subapartat analitzam els punts següents: l'estacionalitat a les Balears, l'estacionalitat per illes, l'estacionalitat per mitjans de transport, l'estacionalitat per temporades i els programes desestacionalitzadors.

8.5.5.1. L'estacionalitat a les Balears

En els sis mesos de la temporada mitjana baixa del 2005 (gener, febrer, març, abril, novembre i desembre) es varen rebre 2.280.216 turistes, el 19,6% del total d'arribades (el 95,7% per via aèria i el 4,3% per via marítima), mentre que en els sis mesos restants de la temporada mitjana alta se'n va rebre 9.346.008, el 80,4% del total d'arribades (el 96,4% per via aèria i el 3,6% per via marítima).[65] (Vegeu el quadre I-68 i el gràfic I-24.)

Respecte del 2005 l'estacionalitat es manté pràcticament igual, amb una variació positiva d'una dècima, ja que el 2004 les arribades de turistes a la temporada mitjana baixa eren del 19,5% i a la temporada alta, del 80,5%.

En general, les millores de l'estacionalitat responen més a augments del turisme espanyol que del turisme estranger. Així, en la temporada mitjana baixa del 2005 es varen comptar 1.608.500 turistes estrangers arribats a les Balears i 671.700 turistes espanyols, enfront dels 7.754.400 d'estrangers i 1.591.600 d'espanyols arribats en la temporada mitjana alta.

Les arribades de turisme espanyol en la temporada mitjana baixa varen ser el 29,7% del total anual, mentre que les referides a la temporada mitjana alta varen ser del 70,3%. (El 2004 els percentatges varen ser del 30,6% i del 69,4%, respectivament.) En canvi, el turisme estranger va presentar percentatges del 17,2% i del 82,8%, respectivament. (El 2004 els percentatges varen ser del 16,9% i del 83,1%, respectivament.) Així, el turisme espanyol és menys estacional que l'estranger i es dóna una lleugera millora en la temporada mitjana baixa del 2005 en relació amb el 2004 en el turisme estranger.

8.5.5.2. L'estacionalitat per illes

A Mallorca la temporada mitjana aixa té més pes que en el total balear, ja que el 2005 va registrar el 23,6% del total, mentre que en la temporada mitjana alta ser del 76,4%, percentatge inferior a la mitjana de les illes Balears. En canvi, a les Pitiüses la temporada mitjana baixa va representar un 7,7%, mentre que la temporada mitjana alta va ser del 92,3%. Quant a Menorca, s'hi va registrar en la temporada mitjana baixa el 6,2%, mentre que en la temporada mitjana alta va ser del 93,8%, el percentatge més alt de les Balears, la qual cosa reflecteix el màxim estacional de les Illes.

65. Introduïm el terme «mitjana» en cada temporada ja que no és possible definir ambdues temporades només com a «alta» o «baixa». D'aquesta manera, però, s'elimina l'anomalia estadística que produeix la Setmana Santa, mentre que abans s'utilitzaven tres temporades (la baixa, la mitjana i l'alta).

Quadre I-68. Estacionalitat del turisme per via aèria i marítima, per temporades i nacionalitats a les Balears (2005)

Temporades/Illes	Illes Balears			Mallorca			Illes Pitiüses			Menorca		
Milers arribades	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total
T. mitjana-alta	7.754,4	1.591,6	9.346,0	5.766,4	957,6	6.724,0	1.247,8	379,0	1.626,8	740,302	254,906	995,2
T. mitjana-baixa	1.608,5	671,7	2.280,2	1.518,3	559,9	2.078,2	67,2	69,1	136,3	23,066	42,735	65,8
Total	9.362,9	2.263,2	11.626,2	7.284,6	1.517,5	8.802,2	1.314,9	448,1	1.763,0	763,368	297,641	1.061,0
% temporada sobre total any	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total
T. mitjana-alta	82,8	70,3	80,4	79,2	63,1	76,4	94,9	84,6	92,3	97,0	85,6	93,8
T. mitjana-baixa	17,2	29,7	19,6	20,8	36,9	23,6	5,1	15,4	7,7	3,0	14,4	6,2
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
% illes sobre total Balears	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total
T. mitjana-alta	100,0	100,0	99,9	74,4	60,2	71,9	16,1	23,8	17,4	9,5	16,0	10,6
T. mitjana-baixa	100,0	100,0	100,0	94,4	83,4	91,1	4,2	10,3	6	1,4	6,4	2,9
Total	100,0	100,1	100,0	77,8	67,1	75,7	14	19,8	15,2	8,2	13,2	9,1
% sobre total nacionalitats a cada illa i Balears	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total
T. mitjana-alta	83	17	100,0	85,8	14,2	100,0	76,7	23,3	100,0	74,4	25,6	100,0
T. mitjana-baixa	70,5	29,5	100,0	73,1	26,9	100,0	49,3	50,7	100,0	35,1	64,9	100,0
Total	80,5	19,5	100,0	82,8	17,2	100,0	74,6	25,4	100,0	71,9	28,1	100,0

Font: Elaboració pròpia amb dades publicades a *El Turisme a les Illes Balears. 2005* (Conselleria de Turisme).
TMA: de maig a octubre.
TMB: de novembre a abril.

Gràfic I-24
Distribució de la temporada 2005 per illes

Font: Elaboració pròpia amb dades publicades a *El Turisme a les Illes Balears. 2005* (Conselleria de Turisme).
TA: de maig a octubre (6 mesos).
TMB: de novembre a abril (6 mesos).

La característica del turisme espanyol com a compensador de la forta estacionalitat del turisme estranger és molt acusada a Mallorca, on els turistes espanyols arribats en la temporada mitjana baixa varen representar el 36,9% del total anual (superior a la mitjana de les Balears, del 29,7%), mentre que a les Pitiüses aquest percentatge va arribar només al 15,4% i a Menorca, només al 14,4%.

Com a contrapartida, el turisme estranger és molt estacional, en especial a les illes menors. Així, Mallorca en la temporada mitjana baixa rep només el 20,8% del total anual (superior a la mitjana del 17,2%), mentre que a les Pitiüses només va arribar al 5,1% i a Menorca, encara menys, amb el 3%. Per tant, la falta de turisme estranger a la temporada mitjana baixa de les illes menors constitueix un greu problema del sector turístic, amb repercussions d'ordre econòmic i social, si bé moltes empreses turístiques d'aquestes illes han internalitzat aquest cost estructural des del començament de les expansions, cosa que els permet seguir operatives malgrat el tancament massiu i prolongat dels establiments a l'hivern.

Quadre I-69. Evolució mensual del turisme arribat per via aèria i marítima (2005)

	Arribades avió milers	Arribades vaixell milers	Arribades total milers	% 05/04 avió	% 05/04 vaixell	% 05/04 total	Distrib. 2005 total
Gener	251.792	12.492	264.284	16,8%	-5,5%	15,5%	2,3%
Febrer	300.831	6.316	307.147	4,6%	1,7%	4,5%	2,6%
Març	493.747	31.001	524.748	15,2%	20,5%	15,5%	4,5%
Abril	596.626	31.008	627.634	-10,7%	-24,4%	-11,5%	5,4%
Maig	1.257.694	27.503	1.285.197	-1,6%	5,3%	-1,4%	11,1%
Juny	1.485.680	42.986	1.528.666	5,4%	24,8%	5,8%	13,1%
Juliol	1.856.973	83.804	1.940.777	5,0%	12,3%	5,3%	16,7%
Agost	1.902.167	124.721	2.026.888	3,9%	-13,0%	2,7%	17,4%
Setembre	1.521.829	44.371	1.566.200	3,9%	-6,9%	3,5%	13,5%
Octubre	983.039	15.241	998.280	0,8%	-16,9%	0,5%	8,6%
Novembre	312.067	7.490	319.557	16,7%	-24,3%	15,2%	2,7%
Desembre	226.618	10.192	236.810	12,7%	-15,9%	11,1%	2,0%
Total	11.189.063	437.125	11.626.188	3,6%	-3,5%	3,4%	100,0%

Font: Elaboració pròpia amb dades del CITTIB a *El turisme a les Illes Balears. 2005* (Conselleria de Turisme).

8.5.5.3. L'estacionalitat per mitjans de transport

Per mitjans de transport, a les Balears l'avió presenta una major estacionalitat que el vaixell, amb un 19,5% d'arribades en avió en la temporada mitjana baixa, enfront del 22,5% d'arribades en vaixell. En conseqüència, en la temporada mitjana alta les arribades en avió representen el 80,5%, mentre que les de vaixell només el 77,5%. Clarament es dóna, doncs, un ús relatiu major del vaixell en temporada mitjana baixa. (Vegeu el quadre I-69.)

8.5.5.4. L'estacionalitat per temporades

La temporada mitjana i baixa registra el 38,6% del total d'estades (amb una pèrdua de 0,9 punts percentuals respecte del 2004), si bé la temporada baixa incrementa un 14% el total d'estades, la temporada mitjana perd gairebé el 3% de les estades. La temporada alta representa el 61,4%. En termes d'estades no millora, doncs, l'estacionalitat.

8.5.5.5. Els programes desestacionalitzadors

Cal destacar el paper desestacionalitzador que fan els programes de l'Imserso i el programa Oci 60 del Govern de les Illes Balears.

Amb relació a l'Imserso, s'ha arribat a les 194.000 places per a la temporada d'octubre a abril de 2005-2006, amb un

Quadre I-70. Places de l'Imserso contractades amb destinació a les Illes Balears

	2003-2004	2004-2005	% var.	2005-2006	% var.
Places per temporada	175.000	186.000	6,3	194.000	4,3

Nota: Les temporades de l'IMSERSO van des d'octubre fins a aproximadament el mes d'abril.
Font: Ministeri de Treball i Afers Socials.

increment del 4,3% per comparació a la temporada de l'any passat. (Vegeu el quadre I-70.)

Amb referència al pla Oci 60,[66] l'evolució de les dades per a les tres temporades vigents, que van del 2003-2004 al 2005-2006 mostren l'evolució següent: Eivissa és l'única illa que veu reduït el nombre d'usuaris al llarg de les tres temporades, amb una caiguda del -20,1%. Menorca creix un 0,6% i Mallorca, un 36,2%. En total, el 2005-2006 hi ha hagut 9.802 usuaris, amb destinació "Illes Balears", amb un decreixement des del 2003-2004 del -1,3%, i s'ha de destacar que en la darrera campanya s'hi ha afegit Alacant, com a nova destinació, amb 1.144 usuaris. (Vegeu el quadre I-71.)

8.5.6. L'estada mitjana i les estades per illes

L'estada mitjana és d'11,1 dies i s'ha incrementat en 0,2 dies (un 2,1%). Els increments per a les tres principals nacionalitats són del 6,6% per als alemanys, del 2,9% per als britànics i del -0,7% per als espanyols. El total d'estades és de 117,6 milions, amb un increment del 5,3%, el 65,6% de les quals s'ha registrat en establiments hotelers, amb una pèrdua en relació amb el 2004 de 3,1 punts percentuals. En canvi, augmenten la participació en el total d'estades els apartaments turístics i els habitatges llogats, que creixen el 28,8% (1,8 punts més), i els apartaments i els

Quadre I-71. Total d'usuaris del "Pla Oci 60" distribuïts per zones i origen. Temporada 2005-2006

		Destinació				
	Població	Eivissa	Mallorca	Menorca	Alacant	Total
	Eivissa	0	1.097	409	133	1.639
Origen	Maó	314	1.316	0	147	1.777
	Palma	2.859	0	3.807	864	7.530
	Totals	3.173	2.413	4.216	1.144	10.946

Temporada: d'octubre de 2005 a maig de 2006.
Nota: La temporada es va iniciar el febrer de 2006 i el programa segueix en funcionament, per la qual cosa les dades són provisionals.
Font: Mundo Sénior.

66. Vegeu la *Memòria del CES 2004*, p. 146.

Quadre I-72. Estada dels turistes a les Illes Balears (2005)

Pernoctacions (nits)	Temporada alta	% Var. 05/04	Temporada mitjana	% Var. 05/04	Temporada baixa	% Var. 05/04	Total	% Var. 05/04
Mallorca	51.546.508	14,8	21.665.079	0,7	15.828.609	17,7	89.030.196	11,5
Menorca	8.025.014	-8,5	2.221.854	-17,0	644.640	1,9	10.891.508	-9,9
Pitiüses	12.647.881	-7,4	3.750.493	-12,2	1.293.083	-28,8	17.691.457	-10,4
Illes Balears	**72.219.403**	**7,3**	**27.627.426**	**-2,9**	**17.766.332**	**11,8**	**117.613.161**	**5,3**

Tipus d'allotjament	Total d'estades	% Var. 05/04	Distribució de estades (%)	Diferència 05-04 en punts percentuals
Establiments hotelers	77.171.202	0,5	65,6	-3,1
Apartaments turístics	11.610.948	28,8	9,9	1,8
Apartaments i habitatges en propietat	13.275.093	24,5	11,3	1,7
Casa d'amics o familiars	13.190.809	2,0	11,2	-0,4
Altres	2.365.109	2,6	2,0	-0,1
Total	**117.613.161**	**5,3**	**100**	

Estada mitjana del turisme a les Illes Balears

Estada en dies	Temporada alta	% Var. 05/04	Temporada mitjana	% Var. 05/04	Temporada baixa	% Var. 05/04	Mitjana	% Var. 05/04
Mallorca	11,4	4,9	10,2	1,8	11,5	2,9	11,1	4,0
Menorca	11,0	0,2	10,8	7,6	15,6	6,6	11,2	2,4
Pitiüses	10,6	-4,3	11,4	-3,0	14,1	-24,1	11,0	-5,9
Illes Balears	**11,2**	**2,6**	**10,4**	**1,4**	**11,7**	**-0,3**	**11,1**	**2,1**

Nacionalitats	Temporada alta	% Var. 05/04	Temporada mitjana	% Var. 05/04	Temporada baixa	% Var. 05/04	Mitjana	% Var. 05/04
Alemays	12,2	9,6	10,7	-1,7	11,8	11,0	11,7	6,6
Britànics	10,8	4,3	9,4	0,3	9,3	-3,4	10,3	2,9
Espanyols	10,5	-7,7	11,2	14,8	11,6	2,0	10,9	-0,7
Total	**11,2**	**2,6**	**10,4**	**1,4**	**11,7**	**-0,3**	**11,1**	**2,1**

Font: CITTIB. *Enquesta de la Despesa Turística de les Illes Balears.*

habitatges en propietat, amb un creixement del 24,5% (1,7 punts més).[67] L'estada mitjana millora a Mallorca i a Menorca amb un 4% i amb un 2,4%, respectivament. Al contrari, empitjora a Eivissa-Formentera, un -5,9%. Per illes el 75,7% de les estades es concentren a Mallorca. Eivissa-Formentera representa el 15,1% i Menorca, el 9,3%. (Vegeu el quadre I-72.)

67. Aquesta desviació de fluxos turístics en termes d'estada des de l'hotel cap als apartaments turístics i altres habitatges és coherent amb el canvi d'usos en els mitjans de transport aeri que provoquen les noves companyies de baix cost i baix preu. (Vegeu l'apartat 8.5.3.)

Quadre I-73. Perfil del turista				
Atributs	Alemany	Britànic	Espanyol	Total
Edat				
Menys de 25	19,7%	24,6%	22,4%	22,8%
Entre 25 i 44	35,0%	33,5%	40,8%	36,3%
Entre 45 i 64	32,9%	29,1%	24,5%	28,9%
Més de 64	12,2%	12,8%	12,3%	11,9%
No contestat	0,1%	0,0%	0,0%	0,1%
Motiu del viatge				
Oci i vacances	93,6%	97,0%	78,3%	91,4%
Treball i negocis	2,3%	1,3%	10,7%	3,9%
Estudis	0,2%	0,1%	0,5%	0,3%
Serveis personals	2,7%	1,2%	8,9%	3,5%
Altres	1,2%	0,5%	1,5%	1,0%
Allotjament				
Establiments hotelers	76,0%	79,4%	62,7%	75,6%
Apartaments turístics i habitatges llogats	5,5%	6,6%	4,2%	5,2%
Apartaments i habitatges en propietat	9,8%	6,2%	7,9%	7,5%
Casa d'amics o familiars	6,9%	5,9%	23,4%	9,9%
Altres	1,9%	1,9%	1,8%	1,8%
Paquet turístic				
Viatja amb paquet turístic	60,9%	58,2%	37,0%	56,8%
No viatja amb paquet turístic	39,1%	41,8%	63,0%	43,2%

Font: CITTIB. *Enquesta de la Despesa Turística de les Illes Balears.*

D'altra banda, el major pes que tenen les estades de la temporada mitjana i baixa en relació amb el nombre de turistes es deu que l'estada mitjana en la temporada baixa és un 4,5% per sobre de la que té en la temporada alta (11,7 dies enfront d'11,2).

8.5.7. El perfil del turista

El perfil del turista es defineix d'acord amb característiques següents: l'edat, el motiu del viatge, l'allotjament i el paquet turístic. Per a les tres principals nacionalitats cal destacar que el perfil més jove és per al turisme britànic, si bé el percentatge del grup d'edat menor de vint-i-cinc anys es redueix en aquesta nacionalitat 3,5 punts respecte del 2004. Aquest mercat també es destaca per tenir els percentatges més alts en què el motiu principal del viatge és l'oci i les vacances (0,3 punts més que l'any passat) i en què el principal allotja-

ment és l'hoteler (-2,7 punts menys que l'any passat). En canvi, els alemanys es destaquen perquè són els que viatgen més amb paquet turístic (-5,6 punts menys que l'any passat).

Aquestes variacions per al conjunt dels turistes nacionals i internacionals són les següents: -2,1 punts pel que fa al turisme menor de vint-i-cinc anys, +0,3 punts quant al motiu de viatge per oci i vacances, -2,3 punts amb referència a l'allotjament en establiments hotelers, i -6,9 punts pel que fa a viatjar amb paquet turístic.[68] (Vegeu el quadre I-73.)

8.5.8. El nivell de fidelització i de satisfacció dels turistes nacionals arribats a les Balears[69]

Segons les dades de l'enquesta sobre la despesa turística (vegeu l'apartat 8.7), el grau de fidelització dels turistes nacionals és força elevat, ja que més del 63% del total dels turistes ja havien visitat les Illes Balears amb anterioritat. D'aquests, el percentatge més elevat són els que han visitat les Balears deu o més vegades, que són el 16,7%, i els que les han visitades fins a tres vegades, que són el 27,4%.

Quant al grau de satisfacció del turisme nacional és bastant elevat: en una escala del 0 al 10, el grau de satisfacció és d'un 8,2.

8.6. L'oferta turística a les Balears i la diversificació

En aquest subapartat estudiam l'oferta d'allotjament, el nivell d'ocupació, la rendibilitat, el «tot inclòs» i l'oferta complementària.

8.6.1. La capacitat de l'oferta d'allotjament per illes

En aquest epígraf fem l'anàlisi dels aspectes següents de l'oferta turística: la capacitat de l'oferta d'allotjament per illes i la capacitat de l'oferta d'allotjament per categories.

8.6.1.1. La capacitat de l'oferta d'allotjament per illes

La capacitat d'allotjament de les Balears presenta dues cares: la reglada (que es recull en l'anuari del CITTIB) i la no reglada (estimació que es pot consultar en la memòria del CES de l'any passat, que es va obtenir d'altres fonts no oficials).

Per illes, Mallorca disposa del 67,7% del total de places de les Balears, amb un augment de 690 (un 0,2%). Eivissa en té el 18,9% i un descens de 946 places (un -1,2%). Menorca disposa de l'11,6% de places i un augment de 453 (un 0,9%), i Formentera en té l'1,8% i un descens de 28 places. (Vegeu el quadre I-74.)

68. Vegeu de bell nou el canvi d'usos en els mitjans de transport aeri que provoquen les noves companyies de baix cost i baix preu, que són una de les causes dels canvis que es produeixen en el perfil dels turistes. (Vegeu l'apartat 8.5.3.)

69. Només disposam d'aquesta informació per al turisme nacional.

Quadre I-74. Capacitat d'allotjament turístic reglat de les Balears (2005)

Illes	Oferta hotelera (x)	Var. 05/04		Apartaments	Var. 05/04	
(31.12.05)	Places	Places	%	Places	Places	%
Mallorca	231.649	634	0,3	50.695	-662	-1,3
Eivissa	54.345	-619	-1,1	23.935	-368	-1,5
Formentera	4.649	-28	-1	3.019	—	—
Subtotal Pitiüses (y)	58.994	-647	-1,1	26.954	-368	-1,3
Menorca	26.874	256	1	21.017	181	0,9
I. Balears	317.517	243	0,1	98.666	-849	0,9
Distribució %	75,0			23,3		
	Agroturisme (z)	Var. 05/04		Càmping	Var. 05/04	
	Places	Places	%	Places	Places	%
Mallorca	3.064	218	7,7	1.000	500	100
Eivissa	286	41	16,7	1.298	—	—
Formentera	—	—	—	—	—	—
Subtotal Pitiüses (y)	286	41	16,7	1.298	—	—
Menorca	242	16	7,1	1.039	—	—
I. Balears	3.592	275	8,3	3.337	500	17,6
Distribució %	0,8			0,8		

	Total	Var. 05/04		Distribucció places
	Places	Places	%	%
Mallorca	286.408	690	0,2	67,7
Eivissa	79.864	-946	-1,2	18,9
Formentera	7.668	-28	-0,4	1,8
Subtotal Pitiüses (y)	87.532	-974	-1,1	20,7
Menorca	49.172	453	0,9	11,6
I. Balears	423.112	169	0,0	100,0
Distribució %	100,0			

(x) Vegeu el quadre I-75.
(y) Suma d'Eivissa i Formentera.
(z) S'hi inclouen hotels rurals, agroturismes i turisme d'interior.

Font: Elaboració pròpia amb dades d'*El turisme a les Illes Balears. 2005* (Conselleria de Turisme).

En una distribució i evolució per grups de l'allotjament reglat, tenim l'anàlisi següent dels grans grups a les Balears: els hotels, en sentit ampli[70], tenen una quota del 75% i un augment de 243 places (el 0,1%); els apartaments turístics disposen de 98.666 places, amb una quota del 23,3% i un descens de -849 places (el

70. L' oferta hotelera conté tota l' oferta regulada excepte apartaments, hotels rurals, turisme d'interior, agroturismes i càmpings.

-0,9%); el turisme rural, en sentit ampli[71], disposa d'unes 3.592 places, amb una quota del 0,8% i un augment de 275 places (el 8,3%), i els càmpings recullen 3.337 places, amb una quota del 0,8% i un augment de 500 places (el 17,6%). Formentera no té càmpings ni turisme rural. Es destaca el creixement del turisme rural en els darrers anys, si bé no arriba a representar encara l'1% de l'oferta reglada. Veiem que les Illes Balears segueixen disposant d'una elevada quota d'hotels en l'oferta d'allotjament reglada (75%).

8.6.1.2. La capacitat de l'oferta d'allotjament per categories

Quant a una distribució i evolució per categories de l'allotjament reglat a les Balears, només amb referència al grup d'hotels en sentit ampli, tenim les dades següents: el 0,6% per als inferiors a una estrella (cases d'hostes, fondes i pensions), que creixen el 0,2%; el 5,1% per als d'una estrella, amb un decreixement del -7%; l'11,6% per als de dues estrelles, amb un descens del -5,6%; el 55,6% per als de tres estrelles, amb una variació del 0,1%; el 25,3% per als de quatre estrelles, amb un creixement del 4,6%, i l'1,9% per als de cinc estrelles.

És notable la progressiva pèrdua de quota de les categories inferiors, a favor de les superiors, en els darrers anys. El resultat net, esmentat abans, és un augment de capacitat de 243 places (0,1%), però no en la mida mitjana del nombre de places per establiment, que passa de les 161,8 el 2004 a les 161,5 el 2005. Nogensmenys, aquesta ràtio ha experimentat una millora, amb un increment de la mida mitjana del nombre de places per establiment del 27% en els darrers deu anys. (Vegeu el quadre I-75.)

Dins aquest grup d'hotels, el desglossament per tipus seria el següent: el 63%, per als hotels; el 26,1%, per als hotels apartaments; el 2,9%, per als hostals residència; el 2,8%, per als hostals; el 2,7%, per a les ciutats de vacances; l'1,2%, per als hotels residència; el 0,7%, per a les residències apartament, i el 0,6%, per als tipus inferiors (cases d'hostes, fondes i pensions). L'any 2005 els tipus han tingut les variacions de capacitat següents: augmenten els hotels apartament (2,4%) i els tipus inferiors (0,2%), mentre que disminueixen els hotels (-0,2), els hotels residència (-4%), les residències apartaments (-14,6), els hostals (2,2%), els hostals residència (-2,6%) i les ciutats de vacances (-3,2%). El resultat net, esmentat abans, és d'un augment de la capacitat de 243 places (0,1%).

8.6.2. El nivell d'ocupació dels establiments turístics[72]

En aquest subapartat analitzam els aspectes següents de l'oferta turística: el nivell d'ocupació dels establiments turístics a les Balears i el nivell d'ocupació dels establiments turístics per illes.

71. Inclou hotels rurals, turisme d'interior i agroturismes.

72. Cal tenir en compte que aquestes dades registren la taxa d'ocupació de la planta oberta i no tenen en compte la taxa d'ocupació respecte de l'estoc de places. Aquests dos registres poden evolucionar en sentit contrari —és a dir, pot millorar la taxa d'ocupació de la planta oberta i pot empitjorar la taxa d'ocupació respecte del total de places— en cas que es doni un major tancament de places en la temporada mitjana i en la baixa.

Quadre I-75. Tipus i categories de l'oferta hotelera (sentit ampli) de Balears (2005)

Places d'hotels i resta oferta reglada	Altres inferiors	Hotels 1 estrella	Hotels 2 estrelles	Hotels 3 estrelles	Hotels 4 estrelles	Hotels 5 estrelles	Oferta Total	Var. 05/04 Places	Var. 05/04 %	Distribució %
Hotels		4.513	20.525	121.041	49.118	4.775	**199.972**	-435	-0,2	63,0
Hotel residència		882	1.539	1.184	251	0	**3.856**	-161	-4,0	1,2
Hotel apartament		210	3.095	47.362	30.790	1.282	**82.739**	1.970	2,4	26,1
Residència apartament		172	1.080	1.054	42	—	**2.348**	-400	-14,6	0,7
Hostal		4.463	3.674	830	—	—	**8.967**	-205	-2,2	2,8
Hostal - residència		5.276	3.608	324	—	—	**9.208**	-244	-2,6	2,9
Ciutat vacances		562	3.397	4.717	—	—	**8.676**	-286	-3,2	2,7
Altres inferiors *	1.751	—	—	—	—	—	**1.751**	4	0,2	0,6
Totals (places)	**1.751**	**16.078**	**36.918**	**176.512**	**80.201**	**6.057**	**317.517**	**243**	**0,1**	**100,0**
Variació places	4	-1.212	-2.175	105	3.001	0	**243**			
Variació %	0,2	-7,0	-5,6	0,1	4,1		**0,1**			
% distribució	0,6	5,1	11,6	55,6	25,3	1,9	**100,1**			

* Cases d'hostes, fondes i pensions.

Font: Elaboració pròpia amb dades d'*El Turisme a les Illes Balears*. 2005 (Conselleria de Turisme).

8.6.2.1. El nivell d'ocupació dels establiments turístics a les Balears

Les notes metodològiques del CITTIB indiquen que l'enquesta mensual d'ocupació de la planta oberta analitza l'activitat dels establiments hotelers i dels apartaments turístics de les Illes Balears ubicats dins unes zones turístiques delimitades, de manera que exclou de l'àmbit d'estudi les tres tipologies de turisme rural, els càmpings turístics, els habitatges de vacances, els establiments parahotelers que no s'inclouen en les categories definides per la Llei general del turisme de les Illes Balears i tots els establiments ubicats fora de la zona turística.

Els resultats globals per a les Balears indiquen una caiguda de l'ocupació de -0,2 punts de variació respecte de l'any anterior, situant-se en un 72,8%. Els sis mesos que empitjoren són febrer, juliol, agost i d'octubre a desembre. La caiguda màxima és la del mes de febrer, amb -4,2 punts de variació. (Vegeu el quadre I-76.)

8.6.2.2. El nivell d'ocupació dels establiments turístics per illes

Els resultats globals per a Mallorca indiquen una lleugera caiguda del nivell d'ocupació de -0,1, de manera que se situa en el 73,2%. Els set mesos que empitjoren són febrer, març, juliol, l'agost, i d'octubre a desembre. La disminució màxima és dóna durant els mesos de febrer i desembre, amb -4,5 punts cadascun.

Els resultats globals per a Menorca mostren un descens de l'ocupació de -2,8 punts de variació, tot i que la seva taxa d'ocupació, 74,5%, és la màxima de totes les illes. Els sis mesos que empitjoren són gener, febrer, de maig a juliol, i octubre. La caiguda màxima és la del febrer, amb -18,2 punts.

Els resultats globals per a Eivissa assenyalen que és l'única illa que millora el nivell d'ocupació, en 1,5 punts, i arriba al 70,4%. Els quatre mesos que empitjoren són gener, juliol, agost, i novembre. La caiguda màxima és en el mes de novembre, amb -19,4 punts.

Els resultats globals per a Formentera denoten un descens del nivell d'ocupació de -2,1 punts, de manera que és del 69,5%. Els quatre mesos que empitjoren són abril i de juny a agost. La caiguda màxima és dóna en el mes d'agost, amb -12,4 punts.

8.6.3. La rendibilitat dels hotels a les Balears

Segons l'enquesta de clima turístic empresarial que elabora Exceltur,[73] la millora del grau d'ocupació dels establiments hotelers (sense apartaments) i també la que es dóna en el nivell de preus en la temporada alta han permès millorar lleugerament el nivell dels beneficis, segons es desprèn de l'opinió que expressen els directius hotelers.

Concretament, el 62,5% dels enquestats mostra un creixement dels beneficis en el moment de tancar l'any, amb uns nivells de fins a un 5% superiors al 2004; el 14,2%, amb millores superiors al 5%, i una altra fracció, el 23,2%, que expressa

73. Vegeu: *Perspectivas Turísticas*, Exceltur, núm. 15, gener de 2006.

Quadre I-76. Ocupació dels establiments turístics (2005)

	Illes Balears			Mallorca			Menorca			Eivissa			Formentera		
	% Ocupació sobre planta oberta		Punts var. sobre any anterior	% Ocupació sobre planta oberta		Punts var. sobre any anterior	% Ocupació sobre planta oberta		Punts var. sobre any anterior	% Ocupació sobre planta oberta		Punts var. sobre any anterior	% Ocupació sobre planta oberta		Punts var. sobre any anterior
	2004	2005		2004	2005		2004	2005		2004	2005		2004	2005	
Gener	43,5	43,5	0,0	42,8	43,2	0,4	44,9	29,0	-15,9	54,6	50,3	-4,3	—	—	—
Febrer	57,8	53,6	-4,2	58,1	53,6	-4,5	58,4	40,2	-18,2	52,3	62,1	9,8	—	51,2	—
Març	64,1	64,2	0,1	63,9	63,2	-0,7	68,2	70,7	2,5	68,8	75,8	7,0	—	5,1	—
Abril	56,9	59,5	2,6	57,1	58,8	1,7	42,1	54,7	12,6	62,4	78,1	15,7	14,3	11,9	-2,4
Maig	59,5	59,9	0,4	62,4	62,9	0,5	61,5	59,6	-1,9	47,4	48,5	1,1	36,9	37,6	0,7
Juny	76,3	76,3	0,0	77,1	78,5	1,4	84,4	75,4	-9,0	67,4	68,5	1,1	87,3	77,5	-9,8
Juliol	87,6	86,1	-1,5	89,0	88,2	-0,8	90,4	84,8	-5,6	80,4	79,3	-1,1	90,0	80,5	-9,5
Agost	93,6	91,5	-2,1	94,7	92,5	-2,2	95,0	95,4	0,4	88,4	86,6	-1,8	97,0	84,6	-12,4
Setembre	79,2	82,6	3,4	81,6	83,7	2,1	77,4	81,4	4,0	72,5	79,7	7,2	70,3	76,3	6,0
Octubre	59,0	56,7	-2,3	61,8	59,6	-2,2	56,9	49,9	-7,0	47,5	47,6	0,1	36,4	46,6	10,2
Novembre	59,4	58,1	-1,3	58,9	58,2	-0,7	36,4	69,5	33,1	69,9	50,5	-19,4	—	—	—
Desembre	45,8	41,9	-3,9	47,2	42,7	-4,5	35,0	41,7	6,7	23,5	26,7	3,2	—	—	—
Total	**73,0**	**72,8**	**-0,2**	**73,3**	**73,2**	**-0,1**	**77,3**	**74,5**	**-2,8**	**68,9**	**70,4**	**1,5**	**71,6**	**69,5**	**-2,1**

Font: CITTIB. *Enquesta d'Ocupació dels Establiments Turístics de les Illes Balears.*

Quadre I–77. Tot inclòs a Mallorca

Per categories	Nombre d'establiments		% sobre el total d'establiments		Nombre de places		% sobre el total de places	
	2004	2005	2004	2005	2004	2005	2004	2005
1 Estrelles	11	14	7,2	8,3	2.580	2.751	4,1	3,8
2 Estrelles	18	19	11,8	11,3	5.773	4.847	9,2	6,7
3 Estrelles	95	106	62,1	63,1	40.315	49.472	64,4	68,2
4 Estrelles	29	29	19	17,3	13.887	15.486	22,2	21,3
Total	**153**	**168**	**100**	**100**	**62.555**	**72.556**	**100**	**100**

Per capacitat (places)	Nombre d'establiments		% sobre el total de establiments	
	2004	2005	2004	2005
Fins a 100	11	11	7,2	6,5
De 101 a 200	22	30	14,4	17,9
De 201 a 300	26	48	17	28,6
De 301 a 500	45	28	29,4	16,7
De 501 a 1.000	44	45	28,8	26,8
Més de 1.000	5	6	3,3	3,6
Total	**153**	**168**	**100**	**100**

Font: Conselleria de Turisme.

nivells inferiors encara als aconseguits l'any anterior.

Alternativament, també es poden tenir en compte les dades del novè estudi que Ernst&Young fa sobre els indicadors econòmics de la indústria hotelera espanyola, que, amb una mostra de 400 hotels, comprèn més de 160.000 places (el 20% de l'hoteleria de tres, quatre i cinc estrelles), en les quals diferencia entre els hotels urbans i de vacances. Ofereix dades per a Madrid, Catalunya, València, les Canàries i les Balears. Segons aquesta informació, els hotels de tres estrelles a les Illes Balears mantenen estables les rendibilitats, mentre que els de quatre i cinc estrelles la milloren des de l'any 2002.

8.6.4. El «tot inclòs»

Segons les dades oficials del Servei d'Inspecció de Turisme de la Conselleria de Turisme, dels hotels que entre els serveis ofereixen el «tot inclòs» i que fan referència només a Mallorca, s'ha passat dels 153 establiments el 2004 als 168 el 2005, només alguns dels quals ofereixen exclusivament el «tot inclòs». Quant al nombre de places, s'ha passat de les 62.555 del 2004 a les 72.556 del 2005. Per categories el 89,5% de les places es concentra en els hotels de tres i quatre estrelles i el 93,5% dels establiments tenen més de cent places. (Vegeu el quadre I-77.)

Quadre I-78. Nombre i capacitat dels establiments a les Illes Balears (2005)

	Restaurants				Cafeteries			
	Establiments	Var. 05/04	Places	Var. 05/04	Establiments	Var. 05/04	Places	Var. 05/04
Mallorca	2.624	3,63	177.464	3,48	1.400	4,63	65.151	6,85
Menorca	456	2,93	29.507	5,73	197	2,6	8.243	2,55
Eivissa	833	2,08	65.283	5,23	452	4,39	24.265	8,68
Formentera	108	1,89	7.855	2,27	41	-4,65	1.906	-1,4
Total	4.021	3	280.109	4,08	2.090	4,19	99.565	6,75

	Bars				Total			
	Establiments	Var. 05/04	Places	Var. 05/04	Establiments	Var. 05/04	Places	Var. 05/04
Mallorca	3.421	2,00	42.950	12,57	7.445	3,06	285.565	5,52
Menorca	369	3,65	16.501	4,85	1.022	3,13	54.251	4,97
Eivissa	451	-1,96	25.543	4,75	1.736	1,58	115.090	5,83
Formentera	49	-2,00	2.268	-1,35	198	-0,5	12.029	0,97
Total	4.290	1,66	87.262	8,3	10.401	2,75	466.936	5,41

Font: Conselleria de Turisme (CITTIB). Dades informatives 2005. El turisme a les Illes Balears, de gener. 2005.

L'informe del comitè d'experts sobre el «tot inclòs» va resoldre que no era necessari regular aquest sistema, atès que ja existeix normativa suficient per regular-lo, si bé és partidari d'agilitzar els sistemes de reclamacions i també de millorar els sistemes de qualitat i de seguretat contractual en la prestació dels serveis turístics. L'informe també recomana crear un observatori sobre l'evolució de la demanda del sector.

8.6.5. L'oferta complementària

Les dades de l'oferta complementària que ha recollit l'anuari del CITTIB fan referència a l'oferta de restaurants, cafeteries i bars. En total, representen 10.401 establiments (amb un creixement del 2,8%), que sumen un total de 466.936 places (amb un creixement del 5,4%). (Vegeu el quadre I-78.)

Per segments de l'oferta complementària, cal destacar el creixement en el nombre de places dels bars (8,3%) i les cafeteries (6,8%), mentre que els restaurants creixen per sota de la mitjana de l'oferta complementària, amb un 4,1%.

Per illes, el creixement en places més important de l'oferta complementària és a Eivissa, amb un 5,8%, mentre a Formentera el creixement és poc significatiu, ja que no arriba a l'1%.

8.6.6. La diversificació dels productes turístics

Amb relació a l'oferta d'altres productes, els estudis de la CAEB, destaquen l'oferta

Quadre I-79. Productes turístics a les Illes Balears (2005)

	Nàutic		Golf		Cicloturisme		Creuers	
Conceptes	2005	Var. 05/04%	2005	Var. 05/04%	2005	Var. 05/04%	2005	Var. 05/04%
Turistes	276.391	2,50	103.684,00	0,20	81.200,00	1,50	860.408,00	19,50
Estada mitjana (dies)	14,15	-0,40	9,91	0,10	9,72	-0,20	1,50	0,40
Despesa total per persona i dia (euros)	136,00	4,60	196,40	0,20	98,40	2,20	56,91	2,50
Despesa directa a les Illes Balears per persona i dia (euros)	74,00	4,20	101,66	0,70	38,40	2,40	—	—
Despesa per persona i dia en origen (euros)	62,00	5,10	94,74	-0,30	60,00	2,00	—	—
Despesa al país d'origen que reverteix a les Illes Balears (euros)	34,10	5,10	52,11	-0,30	33,00	2,00	—	—
Despesa total per persona i dia que reverteix a les Illes Balears (euros)	108,10	4,50	153,77	0,30	71,40	2,20	—	—
Despesa total (milions d'euros)	531,89	6,80	201,80	0,50	77,66	3,50	—	—
Despesa total directa a les Illes Balears (milions d'euros)	289,41	6,40	104,46	1,00	30,31	3,70	—	—
Despesa total al país d'origen (milions d'euros)	242,48	7,30	97,35	0,10	47,36	3,30	—	—
Despesa total al país d'origen que reverteix a les Illes Balears (milions d'euros)	133,36	7,30	53,54	0,10	26,05	3,30	—	—
Ingressos totals per turisme a les Illes Balears (milions d'euros)	422,77	6,70	158,00	0,70	56,35	3,50	71,34	19,80

Font: CITTIB i CAEB.

del turisme nàutic, de golf i de cicloturisme, i també el turisme de creuers. (Vegeu el quadre I-79.)

D'aquestes dades es desprèn el següent:

- El turista nàutic (iot propi o de lloguer), amb una estimació de 276,4 mil turistes i de 14,2 dies com a estada mitjana, va generar per a les Balears uns 108,1 euros per persona i dia i un total de 422,8 milions d'euros. La major part d'aquest turisme lloga un vaixell (55%), mentre que l'altra alternativa és arribar a les Illes amb un vaixell propi (45%). A més d'aquesta quantitat, s'hi hauria d'afegir la que generen les diverses regates que tenen lloc a la comunitat, la més emblemàtica de les quals és la Copa del Rei, a Palma, en què participen unes dues mil quatre-centes persones, amb una mitjana d'11 dies d'estada. Els participants gasten 340 euros per persona i dia, cosa que dóna un total de 9 milions d'euros (segons un estudi de la Cambra de Comerç de Mallorca i de les Pitiüses).

- El creuerista marítim (encara que no té la qualificació estadística de «turista») va generar per a les Balears l'any 2005 prop de 57 euros per persona i dia, amb un total de 71 milions d'euros d'ingressos per als 860 mil creueristes.

- El turista jugador de golf va generar per a les Balears el 2005 prop de 153,8 euros per persona i dia, i un total de 158 milions d'euros d'ingressos per als 103,7 mil golfistes[74] (amb una estada mitjana de 9,9 dies).

- El cicloturista va generar per a les Illes Balears l'any 2005 uns 71,4 euros per persona i dia. Són uns 81.000 cicloturistes[75], amb una mitjana de 9,7 dies d'estada, que varen gastar un total de 56 milions d'euros.

També es pot destacar com una oferta diferenciada del turisme tradicional de les Balears el que es coneix sota el nom d'hotels ciutats, que presenta un dinamisme prou important en els darrers anys.

8.7. Els ingressos turístics de les Balears

Les dades de l'estudi sobre la despesa dels turistes de la comunitat autònoma de les Illes Balears, que ha elaborat el Centre d'Investigació i Tecnologies Turístiques de les Illes Balears (CITTIB), permeten fer una anàlisi de l'evolució de la despesa dels turistes a les Illes Balears pels següents conceptes: per la via d'accés, pels mercats d'origen, pels trams de pernoctacions, per l'ús del paquet turístic, pels motius del viatge, pels tipus d'allotjament principal i per les zones de destinació. En aquest apartat, per causa de la simplificació, ens referirem només a les dades per mercats d'origen i a les dades per zones de destinació.

74. Inclou acompanyants.

75. Inclou acompanyants.

QUADRE I–80. DESPESES DELS TURISTES PER MERCAT D'ORIGEN

Conceptes	Total	% Var. 05/04	% Total	Despesa mitjana per persona i dia	Paquet turístic	Despesa per origen	Despesa per destinació
Total	**10.430.325.090**	**6,2**	**10.430.325.090**	**88,68**	**34,91**	**14,08**	**39,70**
Turistes estrangers	**8.810.447.317**	**5,4**	**84,5**	**92,89**	**39,43**	**12,75**	**40,71**
Alemanya	3.362.836.755	13,6	38,2	83,38	34,33	10,60	38,45
Regne Unit	3.067.802.470	1,1	34,8	98,89	42,15	14,47	42,28
França	320.245.620	6,8	3,6	90,25	38,34	9,42	42,49
Itàlia	442.099.196	2,1	5,0	108,09	68,84	5,36	33,88
Suïssa	215.177.516	17,1	2,4	111,89	29,16	24,54	58,18
Bèlgica	118.784.488	-4,5	1,3	107,40	61,35	10,06	35,99
Suècia	134.034.497	-2,7	1,5	102,32	51,50	7,73	43,09
Països Baixos	168.751.385	18,9	1,9	92,24	41,01	11,10	40,13
Àustria	152.780.921	12,9	1,7	101,03	45,44	16,41	39,19
Irlanda	174.330.560	-26,8	2,0	99,77	56,59	2,51	40,67
Dinamarca	109.090.629	22,4	1,2	121,07	35,39	34,02	51,66
Noruega	104.630.204	-3,5	1,2	88,09	47,97	6,22	33,89
Luxemburg	29.802.461	9,6	0,3	112,73	44,54	16,30	51,89
Portugal	72.586.780	24,9	0,8	95,02	55,34	7,10	32,59
Finlàndia	25.192.082	-4,2	0,3	155,29	72,75	28,89	53,66
Rússia	18.851.760	-9,2	0,2	105,83	7,25	42,68	55,91
Altres europeus	95.568.032	-13,8	1,1	89,39	17,60	21,09	50,70
Resta del món	197.881.960	-13,2	2,2	104,21	11,15	40,67	52,39
Turistes nacionals	**1.619.877.773**	**10,6**	**15,5**	**71,15**	**16,08**	**19,60**	**35,48**
Catalunya	534.189.493	27,3	33,0	73,55	14,90	22,05	36,60
C. Valenciana	203.524.168	12,6	12,6	66,78	12,08	19,18	35,52
Madrid	554.307.783	37,8	34,2	74,42	18,17	19,97	36,28
Resta de comunitats	327.856.329	-29,1	20,2	65,47	17,10	15,74	32,63

Font: CITTIB. *Enquesta de la Despesa Turística de les Illes Balears.*

8.7.1. LA DESPESA DELS TURISTES PER MERCATS D'ORIGEN

El total de la despesa turística arriba a un valor de 10.430,3 milions d'euros, amb un creixement del 6,2%, el 84,5% (8.810,4 milions d'euros) dels quals correspon al turisme estranger, amb un creixement del 5,4%, i la resta, al nacional, amb un pes del 15,5% (1.619,9 milions d'euros) i un creixement del 10,6%. (Vegeu el quadre I-80.)

Quadre I-81. Despesa dels turistes per ús del paquet turístic (2005)

Conceptes	Total	% Var. 05/04	% Total	Despesa mitjana per persona i dia	Paquet turístic	Despesa per origen	Despesa per destinació
Total	**10.430.325.090**	**6,2**	**10.429.979.388**	**88,68**	**34,91**	**14,08**	**39,70**
No l'usa	4.559.336.947	29,7	43,7	78,89	0,00	27,71	51,18
Sí que l'usa	5.870.988.143	-6,9	56,3	98,14	68,63	0,91	28,60
Turistes estrangers	**8.810.447.317**	**5,4**	**84,5**	**92,89**	**39,43**	**12,75**	**40,71**
No l'usa	3.542.740.313	32,8	40,2	85,27	0,00	28,25	57,02
Sí que l'usa	5.267.707.004	-7,4	59,8	98,83	70,16	0,67	28,00
Turistes nacionals	**1.619.877.773**	**10,6**	**15,5**	**71,15**	**16,08**	**19,60**	**35,48**
No l'usa	1.016.596.634	19,9	62,8	62,58	0,00	26,31	36,26
Sí que l'usa	603.281.139	-2,2	37,2	92,52	56,13	2,86	33,53

Font: CITTIB. *Enquesta de la Despesa Turística de les Illes Balears.*

Amb referència al turisme estranger, tres nacionalitats concentren el 78% del total de la despesa: els alemanys, amb un 38,2% (3.362,8 milions d'euros) i amb un increment del 13,6%; els britànics, amb un 34,8% (3.067,8 milions d'euros) i amb un augment de l'1,1%, i els italians, amb un 5% (442,1 milions d'euros) i un creixement del 2,1%.

Quant al turisme procedent de l'Estat, tres comunitats autònomes engloben el 79,8% del total de la despesa: Madrid, amb un 34,2% (554,3 milions d'euros) i amb un increment del 37,8%; Catalunya, amb un 33% (534,2 milions d'euros) i amb un creixement del 27,3%, i la Comunitat Valenciana amb un 12,6% (203,5 milions d'euros), que creix el 12,6%.

La despesa mitjana per persona i dia és de 88,68 euros (amb un creixement del 0,8%), 34,91 dels quals corresponen al paquet turístic; 14,08 euros, a la despesa en origen i 39,70 euros, a la despesa a la destinació.

La despesa mitjana per persona i dia dels estrangers és de 92,89 euros (amb un creixement del 1,3%), 39,43 dels quals són del paquet turístic; 12,75 euros, de despesa en origen i 40,71 euros, de la despesa a la destinació. D'altra banda, la despesa mitjana per persona i dia dels espanyols és de 71,15 euros (amb un decreixement del -0,1%): 16,08 euros corresponen al paquet turístic; 19,60 euros, a la despesa en origen, i 35,48 euros, a la despesa a la destinació.

8.7.2. La despesa dels turistes per usos del paquet turístic

Del total de la despesa turística, el 56,3% (5.871,0 milions d'euros) correspon al turisme que usa paquet turístic, amb un decreixement del -6,9%, i la resta correspon al turisme que no usa paquet turístic, amb un pes del 43,7% (4.559,3 milions d'euros) i amb un increment del 29,7%. (Vegeu el quadre I-81.)

Quadre I-82. Despeses dels turistes per zones de destinació (2005)

Conceptes	Total	% Var. 05/04	% Total	Despesa mitjana per persona i dia	Paquet turístic	Despesa per origen	Despesa per destinació
Total	**10.430.325.090**	**6,2**	**10.430.325.090**	**88,68**	**34,91**	**14,08**	**39,70**
Mallorca	7.848.934.880	10,5	75,3	88,16	33,62	14,33	40,21
Menorca	963.700.460	-8,9	9,2	88,48	41,15	11,54	35,78
Eivissa	1.462.695.875	-3,0	14,0	90,92	36,17	14,90	39,84
Formentera	154.993.875	1,9	1,5	96,68	51,02	9,09	36,57

Font: CITTIB. *Enquesta de la Despesa Turística de les Illes Balears.*

Pel que fa al turisme estranger, el 59,8% (5.267,7 milions d'euros) s'identifica amb el turisme que usa paquet turístic, amb un creixement negatiu del -7,4%, i la resta, amb el turisme que no usa paquet turístic, amb un pes del 40,2% (3.542,7 milions d'euros), que creix el 32,8%.

Amb relació al turisme de la resta de comunitats autònomes, el 62,8% (1.016,6 milions d'euros) correspon al turisme que no usa paquet turístic, amb un augment del 19,9%, i la resta, al turisme que usa paquet turístic, amb un pes del 37,2% (603,3 milions d'euros) i un creixement negatiu del -2,2%.

La despesa mitjana per persona i dia dels que usen paquet turístic és de 98,14 euros: 68,63 euros es destinen al paquet turístic; 0,91 euros, a la despesa en origen, i 28,60 euros, a la despesa en destinació. En canvi, la despesa mitjana per persona i dia dels que no usen paquet turístic és de 78,89 euros, 27,71 euros dels quals es corresponen amb la despesa en origen i 51,18 euros, amb despesa en destinació.

8.7.3. La despesa dels turistes per zones de destinació

Del total de la despesa turística, Mallorca en concentra el 75,3% (7.848,9 milions d'euros), amb un augment del 10,5%; Eivissa representa el 14% del total (1.462,7 milions d'euros), amb un decreixement del -3%; Menorca, el 9,2% (963,7 milions d'euros), amb un decreixement del -8,9%, i Formentera, l'1,5% (155,0 milions d'euros), amb un increment de l'1,9%. (Vegeu el quadre I-82.)

Quant al total de la despesa turística estrangera, Mallorca recull el 77,2% del total (6.802,7 milions d'euros), amb un increment del 9,6%; Eivissa, el 12,8% (1.131,1 milions d'euros), amb un decreixement negatiu del -3,4%; Menorca, el 8,4% (740,5 milions d'euros), amb una diferència negativa del -12,8%, i Formentera l'1,5% (136,2 milions d'euros), que creix el 3,4%.

Pel que fa al total de la despesa turística procedent de la resta de comunitats autònomes, Mallorca representa el 64,6% del total (1.046,3 milions d'euros), amb un

Quadre I-83. Ocupats a l'hosteleria i restauració

OCUPATS A LA RESTAURACIÓ

	2004 Restauració			2005 Restauració					
	Assalariats	Autònoms	Total	Assalariats	var. 05/04	Autònoms	var. 05/04	Total	var. 05/04
Ocupats 1r trimestre	14.931	9.852	24.784	15.578	4,33	9.902	0,50	25.480	2,81
Ocupats 2n trimestre	27.206	11.648	38.855	28.372	4,28	11.673	0,21	40.044	3,06
Ocupats 3r trimestre	31.739	12.326	44.066	34.583	8,96	12.419	0,75	47.002	6,66
Ocupats 4t trimestre	17.094	10.570	27.664	18.541	8,46	10.717	1,39	29.258	5,76
Mitjana anual	22.743	11.099	33.842	24.268	6,71	11.178	0,71	35.446	4,74

OCUPATS A L'HOSTALATGE

	2004 Hostaleria			2005 Hostaleria					
	Assalariats	Autònoms	Total	Assalariats	var. 05/04	Autònoms	var. 05/04	Total	var. 05/04
Ocupats 1r trimestre	18.876	969	19.845	18.563	-1,66	973	0,41	19.536	-1,56
Ocupats 2n trimestre	45.410	1.113	46.523	45.445	0,08	1.117	0,39	46.562	0,08
Ocupats 3r trimestre	51.715	1.205	52.921	52.716	1,93	1.216	0,88	53.932	1,91
Ocupats 4t trimestre	18.395	1.038	19.434	18.153	-1,32	1.028	-1,00	19.181	-1,30
Mitjana anual	33.599	1.081	34.681	33.719	0,36	1.084	0,20	34.803	0,35

TOTALS OCUPATS

	2004			2005					
	Assalariats	Autònoms	Total	Assalariats	var. 05/04	Autònoms	var. 05/04	Total	var. 05/04
Ocupats 1r trimestre	33.807	10.821	44.628	34.142	0,99	10.875	0,50	45.016	0,87
Ocupats 2n trimestre	72.616	12.761	85.378	73.816	1,65	12.790	0,22	86.606	1,44
Ocupats 3r trimestre	83.455	13.532	96.986	87.299	4,61	13.635	0,76	100.934	4,07
Ocupats 4t trimestre	35.490	11.608	47.098	36.694	3,39	11.745	1,18	48.439	2,85
Mitjana anual	56.342	12.181	68.523	57.988	2,92	12.261	0,66	70.249	2,52

Font: CITTIB.

augment del 16,2%; Eivissa, el 20,5% (331,6 milions d'euros), amb un decreixement negatiu del -1,4%; Menorca, el 13,8% (223,2 milions d'euros), amb un increment del 7,3%, i Formentera, l'1,2% (18,8 milions d'euros), amb un decreixement negatiu del -8,0%.

La despesa mitjana per persona i dia a Mallorca és de 88,16 euros, 33,62 dels quals corresponen al paquet turístic; 14,33 euros, a la despesa en origen, i 40,21 euros, a la despesa a la destinació. La despesa mitjana per persona i dia a Eivissa és de 90,92 euros: 36,17 euros provenen del paquet turístic; 14,90 euros, de la despesa en origen, i 39,84 euros, de la despesa a la destinació. Així mateix, la despesa mitjana per persona i dia a Menorca és de 88,48 euros, 41,15 euros dels quals són del paquet turístic; 11,54 euros, de la despesa en origen, i 35,78 euros és la despesa a la destinació. Per acabar, la despesa mitjana per persona i dia a Formentera és de 96,68 euros: 51,02 euros, del paquet turístic; 9,09 euros, de la despesa en origen, i de 36,57 euros és la despesa a la destinació.

8.8. L'OCUPACIÓ LABORAL EN EL SECTOR DE L'HOSTALATGE I LA RESTAURACIÓ

Les dades del 2004 i del 2005 són les de la Tresoreria de la Seguretat Social, que ha publicat el CITTIB. Aquestes dades corresponen a les activitats de l'hostalatge i la restauració i s'ofereixen per trimestres i per les categories d'assalariats i d'autònoms. (Vegeu el quadre I-83.)[76]

Segons aquestes dades, l'ocupació total, com a mitjana anual, va arribar a les 70.249 persones, amb un creixement del 2,5%, 57,9 mil de les quals corresponen a assalariats (el 82,5%), amb un creixement del 3%, i 12,3 mil, a autònoms (el 17,5%), amb un creixement del 0,7%. Per trimestres l'estacionalitat de l'ocupació (diferència entre la punta trimestral màxima i la mínima) es pot estimar en 55,9 mil persones. En el tercer trimestre es dóna el creixement màxim, amb un 4%, i el mínim, en el primer, amb un 0,87%. Tots els trimestres presenten un creixement de l'ocupació.

La restauració, amb 35.446 persones ocupades com a mitjana anual, representa el 50,4% del total i l'hostalatge amb 34.803 ocupats representa el 49,6% restant. En termes d'ocupació, la restauració creix 13,5 vegades més que l'hostalatge, ja que la taxa de creixement és del 4,7% i la d'hostalatge no arriba al 0,4%.[77] En restauració no es registra cap trimestre amb una taxa de creixement negativa de l'ocupació i s'arriba al 7% de creixement al llarg del tercer trimestre del 2005, amb un mínim del 2,8% en el primer trimestre. En canvi, en l'hostalatge en el primer trimestre i en el quart es troben taxes negatives d'un -1,6% i d'un -1,3%. En el tercer trimestre s'arriba a una taxa màxima de l'1,9%.

76. No ha estat possible trobar una millor desagregació en l'àmbit de tres dígits.

77. Aquestes diferències també denoten el biaix que representa la demanda dels residents en el cas de la restauració, molt per sobre de la que s'adreça cap a l'hostalatge, tot i que en els darrers anys aquesta s'intensifica.

La distribució entre els assalariats i els autònoms també presenta diferències significatives entre ambdues branques. Així, mentre que en la restauració la distribució és del 68,6% i del 31,4%, en l'hostalatge és del 96,8%, davant el 3,2%.

Per trimestres, l'estacionalitat de l'ocupació en la restauració és de 21,5 mil persones i en l'hostalatge, de 34,7 mil persones. També cal remarcar que en el quart trimestre del 2005, en relació amb el de l'any 2004, s'accentua la pèrdua d'ocupació, ja que restauració ho fa un 8,2% més que el 2004; hostalatge, un 3,8% més, i el total, un 5,2% més.

9

COMERÇ[78]

RESUM

L'any 2005 hi havia a les Illes Balears 20.477 empreses del sector del comerç, és a dir, el 23,53% del total d'empreses, de manera que el nombre disminueix un 5,5% respecte del 2004. El 70% d'aquestes empreses es dedicaven al comerç al detall; el 21%, al comerç a l'engròs, i el 9%, a la venda, al manteniment i a la reparació de vehicles.

Si ens fixam en l'evolució conjuntural del sector, podem comprovar que a les Illes Balears les vendes del comerç al detall varen créixer durant el 2005 un 3,29% —2,4 punts menys que el 2004— i a un ritme lleugerament inferior respecte del conjunt de l'Estat espanyol (4,42%). L'ocupació en el comerç al detall es va incrementar al llarg de l'any un 1,06%, més de mig punt per sota del nivell d'Estat espanyol, on l'ocupació va augmentar un 1,62%. D'altra banda, la inflació en el sector del comerç al detall s'estima que va ser el 2005 del 3%, dues dècimes més baixa que la inflació espanyola.

Des d'un punt de vista estructural, la darrera enquesta anual de serveis destaca que el volum de negoci del sector del comerç durant el 2003 va superar els nou mil milions d'euros i el valor de la producció agregada va ser de 2.366 milions d'euros. Quasi un 64% d'aquesta producció agregada generà un valor afegit que es distribueix entre el 58% de despeses de personal i el 42% d'excedent brut d'explotació. D'altra banda, el nombre de persones ocupades en el sector del comerç va ser de 64.794 de mitjana anual, mentre que la productivitat global del sector se situà entorn dels 23.183 euros per persona ocupada, és a dir, 4.806 euros més baixa que la productivitat del sector del comerç a l'Estat espanyol. Aquesta circumstància es pot matisar segons quin sigui el subsector analitzat, ja que, per exemple, en el comerç al detall la productivitat és força semblant. Així mateix, el VAB generat a cost dels factors pel sector del comerç a les Illes Balears l'any 2003 va ser de 1.502,1 milions d'euros, xifra que representa el 23,1% del VAB a cost dels factors dels serveis privats de les Illes Balears i que el converteix en el segon sector d'activitat terciària de serveis privats, només per darrere del turisme, que representa el 40,2%. Respecte de l'any anterior, el VAB a cost dels factors del sector comerç disminuí el volum un -4,6%, fet que contrasta amb el creixement positiu del 0,6% per al conjunt del sector a Espanya.

9.1. INTRODUCCIÓ

Aquest capítol, dedicat a l'anàlisi del sector del comerç, s'estructura en tres grans blocs. En el primer s'aborda l'anàlisi des d'un punt de vista estructural. Així, s'estableix una mesura del sector comercial en relació amb la resta de sectors econòmics pel que fa al nombre d'empreses registrades. A més, per copsar el pes de l'activitat comercial també es recorre a les dades que cada any publica La Caixa en l'Anuari Econòmic d'Espanya, gràcies a les quals és possible observar el detall de l'activitat comercial per tipus de comerç.

El bloc central d'aquest capítol incideix en els principals agregats del sector i es basa en l'explotació de l'enquesta anual de comerç que cada any publica l'INE i que es troba vinculada a l'enquesta de serveis. En aquest cas les dades corresponen a l'any 2003. Aquesta enquesta pren com a referència la classificació nacional d'activitats econòmiques (CNAE-93), de manera que el conjunt de l'activitat comercial queda compresa en tres grans branques d'activitat:

a) Venda manteniment i reparació de vehicles de motor, motocicletes i ciclomotors;

78. Es poden ampliar aquestes dades en la publicació ja esmentada en altres apartats: *L'enquesta de serveis a les Illes Balears*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, Direcció General d'Economia, Institut Balear d'Estadística i Institut Nacional d'Estadística, Palma, 2006.

Quadre I-84. Distribució del nombre d'empreses i locals per sectors (2005)

Sector	Nre. d'empreses		Nre. de locals	Locals per empresa
Indústria	5.415	6,22	5.968	1,10
Construcció	14.300	16,43	15.880	1,11
Comerç	**20.477**	**23,53**	**24.219**	**1,18**
Resta de serveis	46.832	53,82	52.528	1,12
Total	87.024	100,00	98.595	1,13

Font: INE. DIRCE 2005. Elaboració pròpia.

venda al detall de combustible per a vehicles de motor (en endavant, venda, manteniment i reparació de vehicles).

b) Comerç a l'engròs i intermediaris del comerç, llevat de vehicles de motor i motocicletes (en endavant, comerç a l'engròs).

c) Comerç al detall, llevat de comerç de vehicles de motor, motocicletes i ciclomotors; reparació d'efectes personals i estris domèstics (en endavant, comerç al detall).

Finalment, en el tercer bloc s'enfoca l'anàlisi del sector del comerç des d'un vessant més conjuntural i, a partir de l'índex de comerç al detall que publica l'INE, s'estudia l'evolució més recent del sector tant en termes d'activitat com d'ocupació.

9.2. Estructura empresarial del sector comercial

A les Illes Balears hi havia l'any 2005, segons el directori central d'empreses (DIRCE) que elabora l'Institut Nacional d'Estadística (INE), un total de 20.477 empreses dedicades a algun tipus d'activitat comercial. Aquesta dada representa que al llarg de l'any el nombre d'empreses del sector del comerç disminuí en 1.187. D'aquesta manera, es trenca la progressió que experimentada en els anys precedents, especialment pel que fa al 2004, any que el sector s'havia incrementat en 2.705 empreses. (Vegeu el quadre I-84.)

Si s'estableix la comparació amb la resta de sectors econòmics, s'observa que l'activitat comercial l'any 2005 concentrava el 23,53% del total d'empreses que hi havia a les Illes Balears. A més, dins el sector serveis, gairebé una de cada tres empreses es dedicava a l'activitat comercial. Durant el 2005 el nombre d'empreses comercials disminuí un 5,5%, enfront del creixement de la resta del sector serveis (5,3%), de l'increment en el nombre d'empreses en la construcció (4%) o de la disminució en el sector industrial (-2%).

També es destaca que cada empresa de la branca del comerç presentà una mitjana d'1,18 locals, per a un total de 24.219 locals comercials. Aquesta ràtio es manté com la més elevada de tots els sectors, la qual cosa és indicativa de l'alt grau de sucursalització del món del comerç.

Quadre I-85. Pes de l'activitat comercial a les Illes Balears (2001-2004)

	2001	2002	2003	2004
Índex comercial	2.234	2.234	2.340	2.226
Majorista	2.008	2.032	2.095	1.994
Minorista	2.367	2.351	2.484	2.370
Índex d'activitat econòmica	2.319	2.333	2.329	2.295
Índex demogràfic	2.192	2.301	2.211	2.229

Font: La Caixa. *Anuari econòmic d'Espanya 2003-2006*. Elaboració pròpia.

L'índex comercial que elabora "la Caixa", i que en base a la recaptació de l'impost d'activitats econòmiques (IAE) reflecteix el pes relatiu de l'activitat comercial respecte del total de l'Estat espanyol, referit en aquest cas a l'any 2004, era de 2.226, és a dir, que l'activitat comercial a les Illes Balears representava un 2,23% de l'activitat comercial arreu de l'Estat espanyol. L'activitat comercial de caire minorista comptava amb una millor posició relativa que no pas el comerç a l'engròs. D'altra banda, el pes de l'activitat comercial, al disminuir més d'una dècima respecte de l'any 2003, va ser lleugerament inferior al pes demogràfic i al pes econòmic general que tenien les Illes Balears en el context espanyol. (Vegeu quadre I-85).

L'any 2005 gairebé el 70% de les empreses comercials es dedicaven al comerç al detall, mentre que el 21%, al comerç a l'engròs, i el 9% eren empreses del subsector de la venda, el manteniment i la reparació de vehicles. La important disminució del nombre d'empreses comercials que es produí el 2005, com hem assenyalat més amunt, és atribuïble sobretot al fet que disminueix el nombre d'empreses dedicades al comerç al detall (-8,3%), grup amb 1.291 empreses menys que l'any 2004. (Vegeu el quadre I-86.)

Si ens fixam en el nombre d'assalariats de les empreses comercials veiem que el 46,9% de les empreses no tenia cap persona assalariada, mentre que el 44,1% tenien d'un a cinc assalariats i el 7,6% en tenien de sis a denou. El comerç al detall era el grup d'activitat que presentava globalment un menor nombre d'assalariats per empresa, mentre que les empreses que es dedicaven a la venda, el manteniment i la reparació de vehicles eren les que més persones assalariades ocupaven per empresa.

També convé posar esment en la superfície mitjana dels establiments comercials i en les diferències que s'hi observaven segons el tipus d'activitat. En aquest cas, la font d'informació és l'*Anuari Econòmic d'Espanya 2006*, que publica La Caixa, en què el nombre d'activitats comercials s'aproxima a partir de les llicències de comerç subjectes a l'impost d'activitats econòmiques (IAE).

El nombre d'establiments comercials, dels quals no n'existeix informació censal, s'aproxima a partir del nombre d'activitats econò-

Quadre I-86. Nombre de comerços segons la seva activitat principal i el nombre d'assalariats (2005)

Activitat	Total	Sense assalariats	D'1 a 5 assalariats	De 6 a 19 assalariats	De 20 a 49 assalariats	De 50 a 99 assalariats	De 100 o més assalariats
Venda, manteniment i reparació de vehicles de motor, motocicletes i ciclomotors; venda al detall de combustible per a vehicles de motor	**1.884**	**700**	**938**	**183**	**49**	**11**	**3**
Venda de vehicles de motor	366	156	129	41	30	8	2
Manteniment i reparació de vehicles de motor	1.160	437	640	78	5	0	0
Venda de recanvis i accessoris de vehicles de motor	146	50	65	20	10	0	1
Venda, manteniment i reparació de motocicletes i ciclomotors, i dels seus recanvis i accessoris	125	53	60	12	0	0	0
Venda al detall de carburants per a l'automoció	87	4	44	32	4	3	0
Comerç a l'engròs i intermediaris del comerç, llevat de vehicles de motor i motocicletes	**4.404**	**1.952**	**1.704**	**594**	**128**	**19**	**7**
Intermediaris del comerç	1.162	895	247	17	3	0	0
Comerç a l'engròs de primeres matèries agràries i d'animals vius	145	44	82	15	3	1	0
Comerç a l'engròs de productes alimentaris, begudes i tabac	1.071	352	485	185	39	7	3
Comerç a l'engròs de productes de consum, diferents dels alimentaris	1043	396	463	148	28	5	3
Comerç a l'engròs de productes semielaborats, ferralla i productes de rebuig	559	137	221	154	41	6	0
Comerç a l'engròs de maquinària i equips	382	98	198	71	14	0	1
Altres tipus de comerç a l'engròs	42	30	8	4	0	0	0
Comerç al detall, llevat de comerç de vehicles de motor, motocicletes i ciclomotors; reparació d'efectes personals i estris domèstics	**14.189**	**6.941**	**6.390**	**780**	**58**	**11**	**9**
Comerç al detall en establiments no especialitzats	977	421	446	89	14	4	3
Comerç al detall d'aliments, begudes i tabac en establiments especialitzats	1.973	863	1.014	94	2	0	0
Comerç al detall de productes farmacèutics, articles mèdics, bellesa i higiene	604	115	432	54	2	1	0
Altres tipus de comerç al detall d'articles nous en establiments especialitzats	8.631	3.856	4.221	508	37	5	4
Comerç al detall de béns de segona mà, en establiments	57	37	18	2	0	0	0
Comerç al detall fora d'establiments	1.605	1.413	168	18	3	1	2
Reparació d'efectes personals i estris domèstics	342	236	91	15	0	0	0
Total	**20.477**	**9.593**	**9.032**	**1.557**	**235**	**41**	**19**

Font: INE. DIRCE 2005. Elaboració pròpia.

miques (malgrat que un establiment comercial pot tenir una o diverses activitats). Així, al 2005 hi havia a les Illes Balears 27.881 establiments comercials, un 1,7% més que el 2004. Estam parlant de 3.982 activitats comercials a l'engròs i 23.899 activitats comercials al detall. (Vegeu quadre I-87).

Durant el període 1997-2005 el nombre d'establiments comercials a l'engròs va créixer un 18%, mentre que els de comerç al detall ho va fer un 30%. El comerç al detall de productes d'alimentació va créixer un 38,8%, el de productes de no alimentació ho va fer en un 26,1%, mentre que el comerç mixt va créixer un 34,1%. Bona part d'aquest increment és imputable a l'exercici 2004, essent el creixement en els altres anys molt més moderat. (Vegeu quadre I-88).

QUADRE I-87. NOMBRE D'ESTABLIMENTS COMERCIALS PER TIPUS D'ACTIVITAT (2002-2005)

Tipus de comerç	2002	2003	2004	2005	% Var. 05/04
A l'engròs	3.542	3.641	3.944	3.982	0,96%
Primeres matèries agràries, alim., begudes i tabac	1.488	1.515	1.597	1.597	0,00%
Tèxtil, confecció, calçat i articles de cuiro	206	217	271	298	9,96%
Productes farmac., perfum i manteniment de la llar	306	326	346	373	7,80%
Comerç a l'engròs d'articles de consum durador	539	566	627	712	13,56%
Comerç a l'engròs interindustrial	108	110	112	119	6,25%
Altre comerç a l'engròs interindustrial	575	594	647	478	-26,12%
Altre comerç a l'engròs no especificat	320	313	344	405	17,73%
Al detall	20.637	21.118	23.478	23.899	1,79%
Alimentació	5.870	5.993	6.564	6.907	5,23%
Comerç tradicional	—	5.381	5.869	6.233	6,20%
Supermercats	—	612	695	674	-3,02%
No-alimentació	13.380	13.673	15.169	15.378	1,38%
Vestit i calçat	3.727	3.799	4.348	4.408	1,38%
Llar	3.575	3.631	4.112	4.205	2,26%
Resta de no-alimentació	6.078	6.243	6.709	6.765	0,83%
Comerç mixt i altres	1.387	1.452	1.745	1.614	-7,51%
Grans magatzems	4	4	4	3	-25,00%
Hipermercats	20	21	21	23	9,52%
Magatzems populars	27	31	35	32	-8,57%
Mercats i comerç ambulant	595	651	827	685	-17,17%
Altres	741	745	858	871	1,52%
Total	24.179	24.759	27.422	27.881	1,67%

Font: La Caixa. *Anuari econòmic d'Espanya 2003-2006*. Elaboració pròpia.

Quadre I-88. Evolució del nombre d'establiments comercials per tipus de comerç (1997-2005)

Tipus de comerç	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
A l'engròs	3.374	3.408	3.475	3.465	3.517	3.542	3.641	3.944	3.982
Al detall	18.378	19.436	19.924	20.133	20.458	20.637	21.118	23.478	23.899
Alimentació	4.977	5.679	5.845	5.785	5.907	5.870	5.993	6.564	6.907
No-alimentació	12.197	12.514	12.795	13.063	13.229	13.380	13.673	15.169	15.378
Comerç mixt i altres	1.204	1.243	1.284	1.285	1.322	1.387	1.452	1.745	1.614
Total	21.752	22.844	23.399	23.598	23.975	24.179	24.759	27.422	27.881

Font: La Caixa. *Anuari econòmic d'Espanya* (diversos anys).

En conjunt, els establiments de comerç al detall tenien una superfície mitjana de 118 m² per establiment. D'entre aquests, els establiments l'activitat principal dels quals era la distribució de productes d'alimentació eren els de menor superfície mitjana, amb 72 m²; els comerços que no eren d'alimentació (vestit i calçat, llar i altres) ocupaven de mitjana 132 m²; per la seva banda, el comerç mixt (grans magatzems, hipermercats, magatzems populars, mercats i comerç ambulant, i altres) era el que comptava amb establiments més grans, amb 177 m² de mitjana. (Vegeu quadre I-89).

Quadre I-89. Superfície dels establiments comercials al detall (2005)

Tipus de comerç	Superfície	
	Total	Mitjana
Alimentació	472.773 m²	80,55 m²
Comerç tradicional	188.605 m²	271,37 m²
Supermercats	284.168 m²	18,73 m²
No-alimentació	1.998.074 m²	459,54 m²
Vestit i calçat	355.794 m²	86,53 m²
Llar	924.317 m²	137,77 m²
Resta de no-alimentació	717.963 m²	411,44 m²
Comerç mixt i altres	308.673 m²	77.168,25 m²
Grans magatzems	67.624 m²	3.220,19 m²
Hipermercats	87.847 m²	2.509,91 m²
Magatzems populars	15.760 m²	19,06 m²
Altres	137.442 m²	160,19 m²
Total	2.779.520 m²	118,39 m²

Font: La Caixa. *Anuari econòmic d'Espanya 2006.*

Quadre I-90. Evolució de la superfície comercial minorista per tipus de comerç (2000-2005)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Alimentació	385.818	396.181	406.915	432.489	467.779	472.773
No-alimentació	1.712.146	1.735.969	1.760.693	1.800.928	1.980.917	1.998.074
Comerç mixt i altres	311.511	268.088	294.924	298.940	318.148	308.673
Total	2.409.475	2.400.238	2.462.532	2.532.357	2.766.844	2.779.520

* Unitat: m^2

Font: La Caixa, *Anuari econòmic d'Espanya* (diversos anys).

La superfície total del comerç al detall experimentà, entre 1998 i 2005, un increment d'un 18,5%, i va ser el sector de l'alimentació on aquest increment es manifestà de forma més accentuada (25,2%). (Vegeu quadre I-90).

9.3. Els centres comercials[79]

Durant el 2005 el nombre de centres comercials a les Illes Balears es va mantenir estable. Tot i així, al llarg de l'any sí que es produïren canvis significatius: el tancament d'un centre comercial del casc antic de Palma, l'ampliació del centre comercial d'Es Coll d'en Rabassa i l'obertura d'un nou centre a s'Arenal de Llucmajor. D'aquesta forma el total de la superfície bruta arrendable passà a ser de 178.348 m^2. La superfície mitjana era de 19.816 m^2, mentre que la densitat de centres comercials de les Illes Balears (a 30/06/2006) era de 180 m^2 per cada 1.000 habitants, una xifra inferior als 243 m^2/1.000 h. de l'Estat espanyol. (Vegeu quadre I-91).

Quadre I-91. Els centres comercials de les Illes Balears (2005)

	Nombre	Superfície	
		Total	Mitjana
Calvià	1	6.140	6.140,00
Marratxí	1	7.440	7.440,00
Palma	2	60.000	30.000,00
Resta	5	104.768	20.953,60
Total	9	178.348	19.816,44

Fonts: La Caixa. *Anuari Econòmic d'Espanya 2006*, i Associació Espanyola de Centres Comercials.

79. L'anuari de la Caixa es refereix a: Mercadona (Palmanova), (s'Arenal de Llucmajor), Alcampo (Marratxí), Festival Park (Marratxí), Ocimax (Palma), Portopí (Palma), s'Escorxador (Palma), Carrefour Palma II (Coll d'en Rabassa) i Carrefour Palma I (Palma).

9.4. Els agregats principals del sector comercial

Segons les dades de la comptabilitat regional d'Espanya (INE), el PIB que generà el sector del comerç a les Illes Balears l'any 2003 va ser de 1.650 milions d'euros, xifra que representa el 8,4% del PIB de les Illes Balears i que el converteix en el quart sector d'activitat de la nostra economia, només per darrere de l'hoteleria (21,4%), de les activitats immobiliàries (15,4%) i de la construcció (8,9%). Respecte de l'any anterior, el PIB del sector comerç disminuí el volum un 1,4%, fet que contrasta amb el creixement positiu del 0,7% del conjunt del sector serveis i de l'1,3% del PIB general.

9.4.1. Grans trets del sector del comerç a les Illes Balears i a Espanya

La productivitat en el sector del comerç a les Illes Balears va ser l'any 2003 de 23.183 euros; això és 4.806 euros més baixa que la productivitat del sector del comerç a Espanya i 572 euros més baixa que la dada obtinguda per al 2002. Segons es desprèn de les taxes calculades per al global del sector, la generació de valor afegit a partir de la producció va ser 5,3 punts més alta a les Illes Balears (63,5%) que a l'Estat (58,2%). En canvi, la distribució d'aquest valor afegit segueix un patró força semblant a les Illes Balears i a l'Estat, de manera que les despeses de personal se situen al voltant del 57-58% i l'excedent brut d'explotació, entorn del 42-43%. Respecte de l'any anterior, s'ha d'esmentar l'augment percentual de les despeses de personal, en detriment de la generació d'excedent, augment que s'ha ressaltar sobretot a les Illes Balears i que confirma la tendència dels darrers anys. (Vegeu el quadre I-92.)

Si ho desglossam per subsectors, la major productivitat del sector del comerç que s'observa a l'Estat respon bàsicament al diferencial de productivitat manifestat en el comerç a l'engròs i, en menor manera, en la venda, el manteniment i la reparació de vehicles. En canvi, la productivitat del comerç al detall de les Illes Balears és força semblant a la espanyola. (Vegeu el gràfic I-25.)

Seguint l'esquema comparatiu entre els resultats a les Illes Balears i a Espanya, la

Quadre I-92. Principals indicadors del sector del comerç a les Illes Balears i a l'Estat espanyol (2003)

	Illes Balears	Estat espanyol	Diferència
Productivitat (en euros)	23.183	27.989	-4.806
Taxa de valor afegit	63,50%	58,20%	5,30%
Taxa de despeses de personal	58,40%	56,60%	1,80%
Taxa d'excedent brut d'explotació	41,60%	43,40%	-1,80%

Fonts: INE, enquesta anual de comerç.

Gràfic I-25

Productivitat del sector comerç a les Illes Balears i a l'Estat espanyol (2003)

Font: INE, enquesta anual de comerç.

taxa de valor afegit se situa en tots els subsectors clarament per sobre a les Illes Balears. Tant a les Illes Balears com a Espanya la major taxa de valor afegit la genera el comerç al detall, però mentre que en el nostre àmbit és quasi d'un 70%, a Espanya es redueix al 67%. Pel que fa al comerç a l'engròs, les diferències també són notòries en favor de les Illes Balears, on aquest subsector genera el 60% de valor afegit, quan al conjunt de l'Estat aquesta taxa només és del 54%. El subsector de l'automoció és el que presenta un major equilibri: un 53% a les Illes Balears i un 52% a Espanya.

D'altra banda, la distribució del valor afegit per subsectors ofereix un panorama força més parell entre les Illes Balears i Espanya. En tots dos casos el major percentatge de despeses de personal correspon al subsector de l'automoció —el 69% i el 60%, respectivament—, mentre que en el subsector del comerç al detall, les despeses de perso-

Gràfic I-26

Taxa de despeses de personal del sector del comerç a les Illes Balears i a l'Estat espanyol (2003)

Font: INE, enquesta anual de comerç.

Gràfic I-27

Taxa d'excedent brut d'explotació del sector del comerç a les Illes Balears i a l'Estat espanyol (2003)

Font: INE, enquesta anual de comerç.

nal són, pel que fa a les Illes Balears, del 52% i a l'Estat, del 55%. L'excedent brut d'explotació que es desprèn del valor afegit generat és, en canvi, proporcionalment superior en el subsector del comerç al detall que a la resta de subsectors i, en el cas de l'automoció, ni a les Illes Balears ni a l'Estat ni tan sols no arriba al 40%, la qual cosa serveix per demostrar que es tracta d'un sector intensiu en mà d'obra. (Vegeu els gràfics I-26 i I-27.)

9.4.2. Anàlisi del sector del comerç a les Illes Balears

Segons es desprèn de les dades de l'enquesta, el sector del comerç va moure l'any 2003 una xifra de negoci de 9.015 milions d'euros, que es distribuïa entre els 5.674 milions d'euros de les petites empreses (amb menys de vint persones ocupades) i els 3.341 de les grans empreses (amb vint persones ocupades o més). (Vegeu el quadre I-93 i el gràfic I-28.)

Quadre I-93. Principals macromagnituds del sector comercial segons el volum de les empreses (2003)

	Empreses amb menys de 20 persones ocupades	Empreses amb 20 o més persones ocupades	Total
1. Xifra de negoci	5.674.165	3.341.526	9.015.691
2. Variació d'existències	-1.991	1.257	-734
3. Treballs realitzats per l'empresa per a immobilitzat	1.186	1.182	2.368
4. Altres ingressos de gestió	33.689	43.740	77.429
5. Consum de mercaderies	4.075.503	2.571.238	6.646.741
6. Treballs realitzats per altres empreses	40.421	40.840	81.261
7. Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)	1.591.125	775.626	2.366.750

Continua

QUADRE I-93. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DEL SECTOR COMERCIAL SEGONS EL VOLUM DE LES EMPRESES (2003)

	Empreses amb menys de 20 persones ocupades	Empreses amb 20 o més persones ocupades	Total
8. Consum de primeres matèries i altres aprovisionaments	129.783	34.998	164.781
9. Despeses en serveis exteriors	444.002	238.201	682.203
10. Altres despeses de gestió	10.253	4.364	14.617
11. Valor afegit a preus de mercat (7-8-9-10)	1.007.086	498.062	1.505.149
12. Imposts lligats a la producció i als productes distints	12.086	6.236	18.323
13. Subvencions a l'explotació	3.638	11.653	15.291
14. Valor afegit a cost de factors (11-12+13)	998.638	503.479	1.502.117
15. Despeses de personal	522.555	354.097	876.652
a. Sous i salaris	416.211	272.596	688.807
b. Indemnitzacions	3.243	4.577	7.819
c. Cotitzacions a la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	100.657	73.471	174.128
d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	148	337	485
e. Altres despeses socials	2.296	3.117	5.413
16. Excedent brut d'explotació (14-15)	476.083	149.382	625.465

Unitat: milers d'euros
Font: INE, enquesta anual de comerç i elaboració pròpia.

Gràfic I-28

Distribució de la producció generada pel sector comercial (2003)

Font: INE, enquesta anual de comerç i elaboració pròpia.

D'altra banda, el valor de la producció agregada va ser de 2.366 milions d'euros. Gairebé el 64% d'aquesta producció agregada generà valor afegit, distribuït entre el 58% de despeses de personal i el 42% d'excedent brut d'explotació. La productivitat global del sector se situà entorn dels 23.183 euros per persona ocupada i és més alta en les grans empreses que es dedicaven al comerç a l'engròs. (Vegeu els quadres I-94 i el gràfic I-29.)

Quadre I-94. Principals macromagnituds del sector comercial segons el tipus d'activitat (2003)

	Automoció	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
Xifra de negoci	1.357.976	3.947.843	3.709.872	9.015.691
Valor de la producció	349.346	931.798	1.085.607	2.366.751
Valor afegit a preus de mercat	180.300	561.372	763.477	1.505.149
Valor afegit a cost dels factors	184.824	561.953	755.341	1.502.118
Despeses de personal	127.598	357.137	391.917	876.652
Excedent brut d'explotació	57.226	204.816	363.424	625.466
Compres i despeses en béns i serveis	1.192.562	3.445.415	2.965.771	7.603.748
Compres de béns i serveis per a la revenda	1.023.921	3.081.045	2.649.627	6.754.593
Inversió bruta en béns materials	45.655	139.463	116.742	301.860
Personal ocupat (30/09)	7.892	20.073	39.208	67.173
Personal remunerat (30/09)	6.386	17.247	25.471	49.104

Unitat: dades econòmiques en milers d'euros.
Font: INE, enquesta anual de comerç.

Gràfic I-29

Comparació de les principals macromagnituds segons el tipus d'activitat (2003)

Unitat: milers d'euros
Font: INE, enquesta anual de comerç i elaboració pròpia.

Si distingim entre els tres subsectors que configuren el sector del comerç, s'observa que la xifra de negoci generada pel comerç al detall i a l'engròs és força semblant i representa en conjunt gairebé el 85% de la xifra de negoci del conjunt del sector. En canvi, pel que fa al valor de la producció, el pes del comerç al detall és gairebé del 50%.

Aquesta mateixa pauta es manté amb relació al valor afegit generat a partir del procés productiu i és novament el comerç al detall responsable de més del 50% del valor afegit del sector comerç. Així, el comerç al detall obtingué com a resultat de la seva producció un 70% de valor afegit, percentatge que es reduí en el cas del comerç a l'engròs i de l'automoció a un 60% i a un 52%, respectivament.

La distribució del valor afegit també va ser força desigual entre els diferents subsectors. Mentre que el comerç al detall distribuïa pràcticament a parts iguals el valor afegit entre despeses de personal i excedent brut d'explotació, el comerç a l'engròs i l'automoció hagueren de fer front a unes despeses de personal relativament molt més importants: el 64% i el 69%, respectivament.

El nombre de persones ocupades en el sector del comerç va ser el 2003 de 64.794 de mitjana al llarg de l'any. Si n'observam el comportament per trimestres, es constata una pauta clarament estacional, que tendeix a incrementar l'ocupació en el segon trimestre i en el tercer. El 73% d'aquesta ocupació el generen les petites empreses. Per subsectors, el comerç al detall concentra el 58% del total de l'ocupació del sector comercial; el comerç a l'engròs, el 30%, i l'automoció, el 12%. (Vegeu el quadre I-95 i els gràfics I-30 i I-31.)

En analitzar l'estructura laboral del sector comercial, veiem que l'estabilitat de l'ocupació va ser del 71% i són els treballadors de les petites empreses els que tenien d'una major estabilitat (del 77%, enfront del 62% dels de les grans empreses). Aquestes dades representen un clara millora respecte del 2002, de quasi quatre

Quadre I-95. Persones ocupades segons el volum de les empreses del sector del comerç (2003)

	Empreses amb menys de 20 persones ocupades	Empreses amb 20 o més persones ocupades	Total
1r trimestre	45.903	17.015	62.918
2n trimestre	48.035	17.929	65.964
3r trimestre	48.511	18.466	66.977
4t trimestre	45.889	17.428	63.317
Mitjana anual	47.085	17.710	64.794

Font: INE, enquesta anual de comerç.

Gràfic I-30

Persones ocupades segons el volum de les empreses del sector del comerç (2003)

Font: INE, enquesta anual de comerç i elaboració pròpia.

Gràfic I-31

Ocupació i productivitat del sector del comerç per tipus d'activitat (2003)

Font: INE, enquesta anual de comerç i elaboració pròpia.

punts percentuals. Amb referència a la participació femenina, observam que els valors se situaven per sobre del 43%. La taxa d'externalitat en l'ocupació va ser poc significativa, amb valors al voltant de l'1%. (Vegeu el quadre I-96.)

Si feim referència als tres subsectors, l'estabilitat en l'ocupació va ser més alta en l'automoció i en el comerç a l'engròs —el 80% i el 74%, respectivament—, mentre que en el comerç al detall va ser del 65%. La participació femenina, en

Quadre I-96. Coeficients del sector del comerç relacionats amb el factor treball (2003)

	Empreses amb menys de 20 persones ocupades	Empreses amb 20 o més persones ocupades	Total
Persones ocupades per empresa	2,6	48,7	3,4
Personal extern per empresa	0,0	0,7	0,0
Productivitat (euros)	21.210	28.430	23.183
Salari mitjà (euros)	14.198	15.462	14.673
Taxa d'assalariats	63,3%	99,6%	73,1%
Taxa d'estabilitat en l'ocupació	76,6%	62,2%	71,3%
Taxa de participació femenina	43,5%	44,3%	43,7%
Taxa d'ocupació femenina assalariada	44,6%	44,4%	44,6%
Taxa d'externalitat en l'ocupació	0,8%	1,4%	1,0%

Font: INE, enquesta anual de comerç.

canvi, és majoritària en el comerç al detall, on les dones són majoria, amb una taxa propera al 60%, però molt més modesta en el comerç a l'engròs —el 25%— i en l'automoció —el 14%. D'altra banda, l'externalitat en l'ocupació és del 2% en el comerç a l'engròs, de l'1,4% en l'automoció i gairebé insignificant en el comerç al detall. (Vegeu el quadre I-97.)

Quadre I-97. Coeficients del sector del comerç relacionats amb el factor treball (2003)

	Automoció	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
Persones ocupades per empresa	4,3	4,9	2,9	3,4
Personal extern per empresa	0,1	0,1	0,0	0,0
Productivitat (euros)	23.896	28.836	20.104	23.183
Salari mitjà (euros)	15.875	17.090	12.678	14.673
Taxa d'assalariats	80,9%	85,9%	65,0%	73,1%
Taxa d'estabilitat en l'ocupació	80,3%	74,2%	67,1%	71,3%
Taxa de participació femenina	14,2%	24,9%	59,3%	43,7%
Taxa d'ocupació femenina remunerada	14,7%	26,0%	64,6%	44,6%
Taxa d'externalitat en l'ocupació	1,4%	2,0%	0,4%	1,0%

Font: INE, enquesta anual de comerç.

9.5. L' EVOLUCIÓ CONJUNTURAL DEL COMERÇ AL DETALL

A l'hora d'analitzar l'evolució més recent del comerç al detall disposam de la informació que proporciona l'enquesta de conjuntura de comerç al detall, que publica mensualment l'INE. L'índex de comerç al detall (base: 2005) ens mostra l'evolució de les vendes del comerç al detall. A les Illes Balears, les vendes varen créixer durant el 2005 un 3,29% (2,4 punts menys que el 2004), lleugerament per sota del creixement mitjà observat a la resta de comunitats autònomes, que va ser del 4,42% de mitjana. (Vegeu el quadre I-98.)

Al llarg del 2005 el comerç al detall va seguir a les Illes Balears una tendència clarament marcada per l'efecte de l'estacionalitat característic de la nostra economia. D'aquesta manera, va ser entre els mesos de maig i octubre que s'experimentà un volum de vendes més important respecte de la resta de l'any. El mes de juliol va ser el de majors vendes, circumstància que coincideix l'afluència turística estival amb les rebaixes d'estiu. (Vegeu el quadre I-99.)

QUADRE I-98. ÍNDEX DE COMERÇ AL DETALL PER COMUNITATS AUTÒNOMES. UNITAT: BASE 2005 (PREUS CORRENTS) (2002-2005)

	2002	2003	2004	2005	% var. 05/04
Andalusia	87,0	91,1	94,8	100,0	5,51%
Aragó	88,8	91,9	96,1	100,0	4,07%
Astúries	85,2	91,4	95,8	100,0	4,41%
Balears (Illes)	87,9	91,6	96,8	100,0	3,29%
Canàries (Illes)	89,6	96,9	100,0	100,0	0,02%
Cantàbria	85,9	91,5	96,9	100,0	3,20%
Castella i Lleó	88,9	91,0	95,7	100,0	4,53%
Castella-la Manxa	81,5	87,0	91,8	100,0	8,89%
Catalunya	83,4	89,6	95,7	100,0	4,54%
País Valencià	86,9	91,8	96,1	100,0	4,11%
Extremadura	82,0	89,2	95,5	100,0	4,72%
Galícia	84,4	90,5	95,9	100,0	4,23%
Madrid	87,1	90,5	96,3	100,0	3,81%
Múrcia	82,6	89,8	95,0	100,0	5,29%
Navarra	84,0	91,2	95,3	100,0	4,88%
País Basc	84,2	88,5	94,6	100,0	5,75%
la Rioja	87,1	93,4	98,4	100,0	1,63%
Ceuta	101,1	101,2	100,6	100,0	-0,55%
Melilla	91,8	94,9	96,0	100,0	4,13%
Espanya	85,9	90,8	95,8	100,0	4,42%

Font: INE, enquesta de conjuntura de comerç al detall.

Quadre I-99. Índex de comerç al detall. Unitat: base 2005 (preus corrents)

	Índex	Variació mensual	Variació interanual
gener	82,8	-14,83%	2,26%
febrer	75,8	-8,47%	9,60%
març	83,1	9,75%	6,67%
abril	92,7	11,51%	4,94%
maig	104,8	13,04%	3,49%
juny	111,4	6,30%	0,97%
juliol	122,0	9,50%	-0,55%
agost	118,6	-2,81%	1,37%
setembre	115,7	-2,43%	5,18%
octubre	105,8	-8,56%	2,60%
novembre	86,8	-17,99%	3,42%
desembre	100,6	15,96%	3,52%

Font: INE, enquesta de conjuntura de comerç al detall.

Si ho comparam amb l'evolució seguida a Espanya, l'estacionalitat de l'economia illenca és, una altra vegada, l'element explicatiu del major valor de l'índex a les Illes Balears entre els mesos de maig i octubre, mentre que la resta de l'any se situava per davall de l'índex espanyol. En ambdós casos, deixant de banda els efectes estacionals i en sintonia amb el que hem apuntat més amunt, s'evidencia una lleugera tendència creixent al llarg de l'any 2005. (Vegeu el gràfic I-32.)

Gràfic I-32

Índex de comerç al detall a les Illes Balears i a l'Estat espanyol (2003-2005) Unitat: base 2005 (preus corrents)

Font: INE, enquesta de conjuntura de comerç al detall.

El comportament del comerç al detall durant el 2005 pel que fa a l'ocupació va ser força similar a l'evolució de les vendes que acabam de comentar. Així, l'ocupació en el comerç al detall es va incrementar al llarg de l'any un 1,06%, més de mig punt per sota del nivell de l'Estat espanyol, on l'ocupació va augmentar un 1,62%. (Vegeu el quadre I-100.)

Al marge d'aquesta lleugera tendència creixent de l'ocupació respecte de l'any anterior, es constata també la presència d'una pauta estacional en els termes de l'evolució de les vendes. (Vegeu el quadre I-101 i el gràfic I-33.)

Pel que fa als preus, no es disposa de cap indicador que comprengui el sector del comerç al detall en conjunt. En qualsevol cas, sí que és possible aproximar-s'hi a partir dels preus dels grups de productes que són característics de la venda al detall i que, per tant, poden ser representatius

Quadre I-100. Índex d'ocupació del comerç al detall per comunitats autònomes. Unitat: base 2005

	2002	2003	2004	2005	% var. 05/04
Andalusia	91,5	95,3	98,4	100,0	1,62%
Aragó	95,4	98,3	99,2	100,0	0,82%
Astúries	99,3	100,4	100,2	100,0	-0,21%
Balears (Illes)	98,5	98,3	99,0	100,0	1,06%
Canàries (Illes)	96,1	99,9	100,3	100,0	-0,28%
Cantàbria	93,1	96,1	99,2	100,0	0,83%
Castella i Lleó	97,4	99,1	100,6	100,0	-0,62%
Castella-la Manxa	91,3	94,4	96,8	100,0	3,29%
Catalunya	92,9	95,9	97,8	100,0	2,24%
País Valencià	93,5	95,8	97,6	100,0	2,45%
Extremadura	96,9	98,3	99,5	100,0	0,53%
Galícia	90,9	94,4	97,2	100,0	2,85%
Madrid	91,6	95,8	98,8	100,0	1,18%
Múrcia	89,9	94,0	97,5	100,0	2,58%
Navarra	90,9	94,6	96,5	100,0	3,62%
País Basc	93,5	95,8	97,7	100,0	2,40%
la Rioja	94,9	98,1	100,6	100,0	-0,60%
Ceuta	95,8	99,3	99,1	100,0	0,91%
Melilla	101,6	98,7	99,9	100,0	0,09%
Espanya	93,1	96,2	98,4	100,0	1,62%

Font: INE, enquesta de conjuntura de comerç al detall.

dels preus del sector. Així, hem obtingut un indicador de l'evolució dels preus del sector del comerç a partir de la combinació dels preus dels grups de productes següents: l'alimentació i les begudes no alcohòliques, les begudes alcohòliques i el tabac, el vestit i el calçat, el parament de la llar i la medicina.

D'aquesta manera, s'estima que la inflació en el sector del comerç al detall va ser el 2005 del 3,0%, sis dècimes més alta que l'any 2004 i dues dècimes més baixa que la inflació espanyola. Els preus seguiren una tendència alcista, tot i que els mesos d'hivern (gener, febrer) i els d'estiu (juliol, agost) varen decréixer res-

Quadre I-101. Índex d'ocupació del comerç al detall (2005)

	Índex	Variació mensual	Variació interanual
gener	96,0	-2,49%	0,67%
febrer	97,4	1,39%	2,38%
març	97,4	0,09%	0,76%
abril	97,8	0,37%	-0,10%
maig	100,4	2,61%	1,41%
juny	101,3	0,99%	1,23%
juliol	102,4	1,02%	0,26%
agost	103,1	0,74%	0,75%
setembre	102,9	-0,26%	0,41%
octubre	101,9	-0,99%	2,04%
novembre	99,8	-2,07%	1,75%
desembre	99,6	-0,11%	1,19%

* Unitat: base 2005

Font: INE, enquesta de conjuntura de comerç al detall.

Gràfic I-33

Índex d'ocupació en el comerç al detall a les Illes Balears i a l'Estat espanyol (2004-2005) Unitat: base 2005

Font: INE, enquesta de conjuntura de comerç al detall.

pecte del mes anterior. Pel que fa al 2004, els primers mesos de l'any i el darrer trimestre varen ser els més inflacionistes. (Vegeu el quadre I-102 i el gràfic I-34.)

Finalment, cal advertir els canvis que s' estan produint amb la introducció de petits comerços gestionats per estrangers que poden comportar modificacions substancials al model tradicional de comerç al detall.

Quadre I-102. Índex de preus dal consum en el comerç al detall. Unitat: base 2001 (2005)

	Índex	Variació mensual	Variació interanual
gener	109,6	-1,5%	2,5%
febrer	109,1	-0,5%	2,3%
març	109,5	0,4%	2,2%
abril	111,9	2,2%	2,7%
maig	112,7	0,7%	1,8%
juny	112,8	0,2%	1,9%
juliol	111,8	-0,9%	2,1%
agost	110,9	-0,8%	1,8%
setembre	111,3	0,4%	1,9%
octubre	112,5	1,1%	2,5%
novembre	114,3	1,5%	2,5%
desembre	114,5	0,2%	2,7%
Total 2005		3,0%	

Font: INE i elaboració pròpia.

Gràfic I-34

Inflació en el sector del comerç (2003-2005)

Font: INE i elaboració pròpia.

10

TRANSPORTS I COMUNICACIONS[80]

RESUM

Amb relació a l'activitat conjuntural de l'any 2005 es destaca la recuperació de l'activitat del transport de passatgers per via marítima en règim de cabotatge i en règim de creuer turístic, amb un augment del 8,9%. El transport aeri va augmentar prop del 3%. El transport terrestre per carretera i el transport per ferrocarril varen créixer un 7,6%. Els serveis postals es varen incrementar un 3,1% i, pel que fa a comunicacions, es destaca el creixement de la telefonia mòbil, amb un 14,3%, mentre que la telefonia fixa descendeix un 7%.

Des d'un punt de vista estructural, la darrera enquesta anual de serveis ressalta que el volum de negoci del sector transports durant el 2003 va arribar als 2.993,8 milions d'euros i el valor de la producció agregada va ser de 2.609,2 milions d'euros. El VAB generat a cost dels factors pel sector del transport a les Illes Balears l'any 2003 va ser de 1.020,3 milions d'euros, xifra que representa el 15,7% del VAB a cost dels factors dels serveis privats de les Illes Balears i que el converteix en el tercer sector d'activitat terciària de serveis privats, només per darrere del turisme, que representa el 40,2%, i del comerç, que representa el 23,1%. Respecte de l'any anterior, el VAB a cost dels factors del sector transport va augmentar el volum un 19,4%, cosa que contrasta amb el creixement negatiu d'un -1,4% per al conjunt del sector a Espanya. El nombre de persones ocupades en el sector del comerç va ser de 20.062 de mitjana anual, mentre que la productivitat global del sector se situà entorn dels 50.856 euros per persona ocupada, és a dir, 13.003 euros més alta que la productivitat del sector del comerç a l'Estat espanyol.

Igual dels anys anteriors el transport de viatgers del 2003 fou l'activitat de transport més important de les Illes Balears quant al nombre d'empreses (2.319), al personal ocupat (12.531 persones), al volum de negocis (més de 2.361 milions d'euros) i a la inversió bruta en béns materials (més de 111 milions d'euros). El transport de mercaderies estava format per 1.627 empreses, que ocuparen 4.436 persones, obtingueren un volum de negoci de més de tres-cents milions d'euros i una inversió bruta en béns materials de més de 42 milions d'euros. Finalment, les activitats annexes als transports estaven formades per 243 empreses, ocuparen 2.577 persones, obtingueren un volum de negocis de més de tres-cents milions d'euros i una inversió bruta en béns materials de 62 milions d'euros. L'activitat postal balear l'any 2003 estava formada per 69 empreses, que generaren un volum de negoci de més de trenta milions d'euros i una inversió bruta en béns materials de 451.000 euros. A més, donaren ocupació, com a terme mitjà, a 518 persones.

10.1. INTRODUCCIÓ

En aquest apartat s'estudien, en primer lloc, les activitats relatives al transport i a les comunicacions a partir de l'enquesta de serveis a les Illes Balears. En segon lloc, s'analitza la conjuntura referida a l'any 2005 per a les següents activitats: el transport marítim, el transport aeri, el transport terrestre i les activitats postals.

10.2. ELS TRANSPORTS

L'any 2003 a les Balears hi ha havia 4.257 empreses dins el sector de transports, un 1,4% més que l'any 2002. Aquestes empreses aportaren un volum de negoci de quasi tres mil milions d'euros, un 8,3% més que l'any 2002. El 83% d'aquest valor correspon a empreses grans i la resta, a empreses petites. La xifra referida a Espanya fou de més de 73.000 milions d'euros, un 6,5% més que l'any anterior. Per tant, el 4,1% de total del volum de negocis a escala nacional s'associa a la comunitat autònoma de les Balears.

80. Es poden ampliar aquestes dades per mitjà de la publicació que s'esmenta en la nota anterior.

D'altra banda, el VAB a cost dels factors d'aquest sector fou, aproximadament, de 1.020 milions d'euros, és a dir, un 19,4% major que l'any 2002, mentre que a escala nacional aquest valor és de més de 32.000 milions d'euros, un 7,1% més que l'any anterior. Cal assenyalar que el creixement de tant el volum de negocis com del VAB a cost dels factors són majors a les Illes Balears que a escala mitjana a Espanya. El diferencial tan gran que hi ha entre el volum de negocis i el VAB a cost dels factors de les Balears s'ha de relacionar amb el fet que el consum de matèries primeres i les despeses en serveis exteriors foren molt grans (ambdues quantitats representaren el 51,8% del volum de negoci).

Cal destacar que el consum de mercaderies a les Balears ha baixat respecte de l'any 2002 (un 21,1% menys) mentre que en l'àmbit nacional ha augmentat (un 17,8% més). Així mateix, les despeses per serveis exteriors de les Balears a 2003 varen baixar un 1% respecte del 2002, però es pot apreciar un comportament distint segons la mida de les empreses, ja que aquesta reducció fou del 5,2% en les empreses grans (de més de vint persones ocupades), mentre que en les més petites es va apreciar un augment d'aquesta xifra del 58,3%. (Vegeu el quadre I-103.)

Quant a les despeses de personal del sector de transport de les Balears, cal destacar que l'única partida que va anar en sentit descendent foren les indemnitzacions, mentre que a Espanya no va ser així. La distribució del valor de la producció a les Balears ha anat a favor del personal i, sobretot, de l'excedent brut d'explotació, mentre que a Espanya només s'ha anat a favor de les despeses de personal, ja que tant l'excedent brut d'explotació com el consum i les despeses exteriors s'han reduït. De fet, l'excedent brut d'explotació de l'any 2003 fou de més de 440 milions d'euros. Així, cal destacar la importància de les petites empreses balears, ja que, si bé varen aportar només un 17% del volum de negocis del sector de transports balear, l'excedent brut d'aquestes empreses fou del 35% i, a més, varen ocupar el 41% del total de persones amb ocupació en aquest sector a les Illes Balears.

El sector de transports de les Balears va tenir ocupades l'any 2003, com a terme mitjà, més de vint mil persones, un 4,5% més que l'any 2002. Mentrestant, a tot l'Estat espanyol hi havia ocupades unes 849.000 persones. És a dir, aproximadament el 2,3% del total de persones ocupades a Espanya en aquest sector ho estaven en empreses de les Illes Balears. (Vegeu el quadre I-104.)

Es pot apreciar, igual dels anys anteriors, el fet que hi va haver un major nombre de treballadors ocupats en els trimestres segon i tercer, cosa que demostra la forta dependència que té aquest sector respecte del turisme, que es caracteritza per una forta estacionalitat. Cal destacar-ne dos fets: per un costat, el personal extern del 2003 va disminuir respecte del 2002 tant a les Balears com a Espanya, i, per un altre costat, les petites empreses balears varen reduir el nombre d'ocupats (respecte del 2002) durant el segon, tercer i quart trimestres, mentre que les grans empreses balears de transport l'any 2003 varen ocupar més personal que l'any 2002 en tots

Quadre I-103. Principals macromagnituds del sector de transports (2003)*

		ILLES BALEARS					
		Total	% var. 03/02	1	% var. 03/02	2	% var. 03/02
1.	**Volum de negoci**	**2.993.821**	**8,3**	**497.340**	**14,7**	**2.496.481**	**7,1**
2.	Variació d'existències de productes acabats i en curs	159	78,9	0	-100	159	49,8
3.	Treballs realitzats per l'empresa per l'immobilitzat	821	-44,2	22	-83,7	800	-40,3
4.	Altres ingressos de gestió	63.341	58	11.303	178,1	52.038	44,5
5.	Consum de mercaderies	38.050	-21,1	11.718	-29,3	26.332	-16,9
6.	Treballs realitzats per altres empreses	410.928	22,5	79.322	15,2	331.606	24,4
7.	**Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)**	**2.609.164**	**7,7**	**417.624**	**18,5**	**2.191.540**	**5,9**
8.	Consum de matèries primeres i altres aprovisionaments	517.998	6,8	51.809	14	466.189	6,1
9.	Despeses en serveis exteriors	1.034.263	-1	108.033	58,3	926.231	-5,2
10.	Altres despeses de gestió	55.963	4,7	753	65,9	55.210	4,1
11.	**Valor afegit o a preus de mercat(7-8-9-10)**	**1.000.939**	**19,3**	**257.030**	**7,9**	**743.910**	**23,8**
12.	Impostos lligats a la producció	5.064	-6,4	3.238	-17,6	1.826	23,6
13.	Subvencions a l'explotació	24.415	18,1	806	85,1	23.610	16,6
14.	**Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)**	**1.020.291**	**19,4**	**254.598**	**8,5**	**765.693**	**23,5**
15.	**Despeses de personal**	**579.167**	**11,3**	**98.658**	**4**	**480.509**	**12,9**
	a. Sous i salaris	457.323	11,3	78.555	4,6	378.768	12,8
	b. Indemnitzacions	1.296	-33,9	260	-8,7	1.037	-38,2
	c. Cotitzacions a la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	99.901	10,4	19.317	2,7	80.585	12,4
	d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	361	145	66	325,9	295	123,9
	e. Altres despeses socials	20.285	20,3	461	-29,5	19.824	22,3
16.	**Excedent brut d'explotació (14-15)**	**441.124**	**32,1**	**155.940**	**11,6**	**285.184**	**46,8**

Continua

Quadre I-103. Principals macromagnituds del sector de transports (2003)*

		ESPANYA					
		Total	% var. 03/02	1	% var. 03/02	2	% var. 03/02
1.	**Volum de negoci**	**73.111.413**	**6,5**	**28.875.960**	**4,3**	**44.235.453**	**8,1**
2.	Variació d'existències de productes acabats i en curs	12.053	-9	4.482	-52,2	7.571	96,1
3.	Treballs realitzats per l'empresa per l'immobilitzat	129.322	28,8	45.179	20,4	84.142	33,8
4.	Altres ingressos de gestió	1.298.293	8,2	141.151	-6,8	1.157.142	10,3
5.	Consum de mercaderies	1.140.288	17,8	491.263	45,8	649.025	2,9
6.	Treballs realitzats per altres empreses	17.725.831	9,4	7.192.260	2,9	10.533.571	14,4
7.	**Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)**	**55.684.962**	**5,5**	**21.383.250**	**4**	**34.301.712**	**6,5**
8.	Consum de matèries primeres i altres aprovisionaments	9.261.285	-2,6	4.653.130	-1,9	4.608.155	-3,4
9.	Despeses en serveis exteriors	15.751.037	6,9	4.785.621	6,2	10.965.416	7,2
10.	Altres despeses de gestió	524.467	47,7	77.867	-9,2	446.601	65,8
11.	**Valor afegit o a preus de mercat(7-8-9-10)**	**30.148.173**	**7**	**11.866.633**	**5,7**	**18.281.540**	**7,9**
12.	Impostos lligats a la producció	279.565	-2,4	126.054	-12,3	153.511	7,5
13.	Subvencions a l'explotació	2.268.451	7,2	27.484	14,5	2.240.966	7,1
14.	**Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)**	**32.137.058**	**7,1**	**11.768.063**	**6**	**20.368.995**	**7,8**
15.	**Despeses de personal**	**17.821.115**	**8,7**	**4.521.272**	**7,7**	**13.299.843**	**9**
	a. Sous i salaris	13.801.888	9,2	3.510.535	7	10.291.352	9,9
	b. Indemnitzacions	146.913	22,8	36.048	62,3	110.864	13,8
	c. Cotitzacions a la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	3.358.945	9	889.765	9,1	2.469.180	8,9
	d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	142.723	8	4.754	-11,6	137.969	8,8
	e. Altres despeses socials	370.647	-11,3	80.170	7	290.477	-15,3
16.	**Excedent brut d'explotació (14-15)**	**14.315.943**	**5,3**	**7.246.792**	**4,9**	**7.069.151**	**5,6**

* Unitat: milers d'euros.
1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.
2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

Quadre I-104. Persones ocupades en les activitats de transports (2003)

	Total	% var. 03/02	1	% var. 03/02	2	% var. 03/02
ILLES BALEARS						
Ocupats 1r trimestre	18.695	4,6	8.114	0,8	10.581	7,7
Ocupats 2n trimestre	20.563	4,3	8.610	-0,2	11.953	7,8
Ocupats 3r trimestre	21.317	4,5	8.834	0,8	12.483	7,2
Ocupats 4t trimestre	19.674	4,6	8.182	-0,4	11.492	8,5
Ocupats (mitjana anual)	20.062	4,5	8.435	0,2	11.627	7,8
Personal extern (mitjana anual)	130	-19	17	-80,3	113	48,9
ESPANYA						
Ocupats 1r trimestre	838.891	2,7	413.326	1,6	425.565	3,8
Ocupats 2n trimestre	846.646	2,6	415.334	1,5	431.312	3,6
Ocupats 3r trimestre	858.309	2,8	415.707	1,9	442.602	3,6
Ocupats 4t trimestre	852.178	2,7	416.194	1,9	435.983	3,5
Ocupats (mitjana anual)	849.006	2,7	415.140	1,7	433.866	3,6
Personal extern (mitjana anual)	22.636	-0,8	6331	-20,8	16.306	10

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.
2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

els trimestres. De les persones ocupades en data 30 de setembre, més 17.500 estaven en règim de remunerats (el 82,5% del total d'ocupats). (Vegeu el quadre I-105.)

És destacable el fet que els homes remunerats fixos disminuïren l'any 2003 respecte de 2002, mentre que les dones augmentaren (encara que fou una pujada poc significativa, d'un 0,2%). En canvi, en els eventuals s'incrementaren tant els homes com les dones, si bé el percentatge d'augment fou molt major (del 76,3%, davant el 17,4% de pujada dels homes). Quant

Quadre I-105. Personal ocupat per règim d'ocupació de les activitats de transports (30-09-2003)

	Total	% var. 03/02	1	% var. 03/02	2	% var. 03/02
ILLES BALEARS						
Total d'ocupats	**21.391**	**2,8**	**8.860**	**-0,1**	**12.531**	**4,9**
Remunerats	17.668	4,2	5.262	2,1	12.406	5,1
Fixos	12.166	-5,4	3.919	8,5	8.246	-10,9
Homes	9.320	-7	3.327	8,8	5.993	-13,9
Dones	2.845	0,2	592	7	2.253	-1,4

Continua

Quadre I-105. Personal ocupat per règim d'ocupació de les activitats de transports (30-09-2003)

	ILLES BALEARS					
	Total	% var. 03/02	1	% var. 03/02	2	% var. 03/02
Eventuals	5.502	34,2	1.343	-13,1	4.160	62,8
Homes	3.441	17,4	1.197	-11,2	2.243	41,9
Dones	2.062	76,3	145	-25,9	1.916	96,8
No remunerats	3.723	-3,3	3.598	-3,1	126	-8,1
Homes	3.445	0,6	3.328	0,9	117	-6,8
Dones	278	-34,5	270	-34,8	8	-23,1
	ESPANYA					
	Total	% var. 03/02	1	% var. 03/02	2	% var. 03/02
Total d'ocupats	**868.504**	**2,5**	**423.583**	**1,8**	**444.921**	**3,2**
Remunerats	672.227	3,2	230.890	3,2	441.337	3,2
Fixos	498.228	2,9	164.656	4,6	333.572	2,1
Homes	406.286	1,2	143.096	3,7	263.190	-0,1
Dones	91.942	11,2	21.560	11	70.382	11,3
Eventuals	173.998	3,9	66.233	-0,1	107.765	6,5
Homes	138.626	7,4	59.394	-0,7	79.233	14,5
Dones	35.372	-7,9	6.840	6,3	28.532	-10,7
No remunerats	196.277	0,3	192.694	0,2	3.584	9,2
Homes	185.811	-0,4	182.503	-0,5	3.308	6,9
Dones	10.466	13,8	10.190	13,1	276	47,2

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.
2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

als no remunerats, eren quasi tots homes (92,5% del total), per mor d'una reducció de les dones no remunerades de l'any 2003 respecte de l'any anterior.

En aquest subapartat hem analitzat el sector de transports en conjunt. En els apartats següents se n'analitzen els components: el transport de viatgers, el transport de mercaderies i les altres activitats annexes als transports.

10.2.1. El transport de viatgers

L'any 2003 a les Balears hi havia un total de 2.319 empreses de transport de viatgers, que varen aportar un total de 2.362 milions d'euros de volum de negocis. Per tant, això assenyala un augment del 7,7% respecte de l'any anterior. El VAB a cost dels factors d'aquesta activitat fou de 774 milions; és a dir, quasi un 24% més que l'any 2002. (Vegeu el quadre I-106.)

Quadre I–106. Principals macromagnituds de les activitats de transport de viatgers (2003)*

	ILLES BALEARS					
	Total	% var. 03/02	1	% var. 03/02	2	% var. 03/02
1. Volum de negoci	**2.361.792**	**7,7**	**142.153**	**16,6**	**2.219.639**	**7,1**
2. Variació d'existències de productes acabats i en curs	0	—	0	—	0	—
3. Treballs realitzats per l'empresa per l'immobilitzat	781	-46,9	22	-83,7	760	-43,2
4. Altres ingressos de gestió	46.155	39,1	1.061	190,9	45.094	37,4
5. Consum de mercaderies	21.130	9,4	448	293,8	20.682	7,7
6. Treballs realitzats per altres empreses	232.693	36,9	2.221	53,7	230.473	36,8
7. Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)	**2.154.905**	**5,7**	**140.566**	**16,3**	**2.014.339**	**5**
8. Consum de matèries primeres i altres aprovisionaments	461.502	6,3	12.317	14,3	449.184	6,1
9. Despeses en serveis exteriors	886.643	-6,3	21.272	31,7	865.371	-6,9
10. Altres despeses de gestió	53.501	3,3	11	-77,9	53.490	3,4
11. Valor afegit o a preus de mercat(7-8-9-10)	**753.260**	**24,1**	**106.966**	**13,9**	**646.293**	**25,9**
12. I mpostos lligats a la producció	2.647	52,7	1.592	96,1	1.054	14,5
13. Subvencions a l'explotació	23.335	21,3	748	105,3	22.588	19,6
14. Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)	**773.948**	**23,9**	**106.121**	**13,6**	**667.827**	**25,7**
15. Despeses de personal	**427.267**	**10**	**21.339**	**7,8**	**405.928**	**10,1**
a. Sous i salaris	335.844	9,7	16.725	8,8	319.120	9,8
b. Indemnitzacions	896	-32,8	93	95,2	804	-37,5
c. Cotitzacions a la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	71.276	8,8	4.423	4,6	66.852	9,1
d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	303	172,5	8	25	295	181,1
e. Altres despeses socials	18.948	23,5	90	-36,8	18.857	24
16. Excedent brut d'explotació (14-15)	**346.682**	**46,8**	**84.782**	**15,1**	**261.899**	**61,2**

Continua

Quadre I-106. Principals macromagnituds de les activitats de transport de viatgers (2003)*

	ESPANYA					
	Total	% var. 03/02	1	% var. 03/02	2	% var. 03/02
1. Volum de negoci	**16.146.223**	**3,7**	**3.108.927**	**10,6**	**13.037.296**	**2,2**
2. Variació d'existències de productes acabats i en curs	7.161	225,9	90	31,4	7.071	232,1
3. Treballs realitzats per l'empresa per l'immobilitzat	66.110	29,2	355	29,8	65.756	29,2
4. Altres ingressos de gestió	513.218	21,5	9.208	84	504.010	20,8
5. Consum de mercaderies	55.687	-5,2	3.217	60,7	52.470	-7,5
6. Treballs realitzats per altres empreses	750.544	11,9	118.305	-18,3	632.240	20,2
7. Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)	**15.926.482**	**4**	**2.997.059**	**12,3**	**12.929.423**	**2,3**
8. Consum de matèries primeres i altres aprovisionaments	2.635.595	3,9	376.236	6,1	2.259.359	3,5
9. Despeses en serveis exteriors	5.556.436	1,1	466.137	9,1	5.090.299	0,5
10. Altres despeses de gestió	103.646	2,1	4.031	79,3	99.614	0,4
11. Valor afegit o a preus de mercat(7-8-9-10)	**7.630.805**	**6,3**	**2.150.655**	**14,1**	**5.480.150**	**3,5**
12. I mpostos lligats a la producció	48.478	-8	15.198	-15,6	33.280	-4,1
13. Subvencions a l'explotació	2.189.179	7,5	13.283	20,3	2.175.896	7,5
14. Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)	**9.771.506**	**6,6**	**2.148.741**	**14,4**	**7.622.765**	**4,6**
15. Despeses de personal	**5.870.513**	**5,6**	**479.201**	**10,8**	**5.391.312**	**5,1**
a. Sous i salaris	4.454.366	7,5	372.811	11,9	4.081.554	7,1
b. Indemnitzacions	17.736	4,5	2.741	68,1	14.996	-2,3
c. Cotitzacions a la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	1.192.327	6,6	99.712	8,1	1.092.615	6,5
d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	99.574	0,3	246	44	99.328	0,2
e. Altres despeses socials	106.509	-41,8	3.691	-30,6	102.818	-42,1
16. Excedent brut d'explotació (14-15)	**3.900.993**	**8,3**	**1.669.540**	**15,5**	**2.231.453**	**3,5**

* Unitat: milers d'euros.
1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.
2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

Es pot destacar que a les Illes Balears s'aprecia una reducció dels treballs que ha fet l'empresa en immobilitzat de quasi el 47%, mentre que en el cas d'Espanya hi hagué un augment del 29,2%. També és destacable que els imposts lligats a la producció de les empreses de transports de viatgers de les Balears l'any 2003 varen ser un 52,7% majors que el 2002, mentre que a escala d'Espanya es va reduir aquesta partida el 8%. Així i tot, l'excedent brut d'explotació de les Illes fou de més de 346 milions d'euros, un 46,8% més que l'any 2002, mentre que a Espanya fou de més de 3.900 milions d'euros, un 8,3% més que el 2002.

Les empreses que tingueren menys de vint persones ocupades l'any 2003 eren el 98,6% del total d'empreses de transports de viatgers (2.287 empreses) i varen aportar el 6% del volum de negocis i el 13,7% del VAB a cost dels factors. Això és degut que varen tenir unes despeses de serveis exteriors proporcionalment inferiors a les de les empreses grans.

D'altra banda, el 52% de la inversió bruta en béns materials que es va fer l'any 2003 en el sector dels transports de les Illes Balears, la varen dur a terme les empreses de transport de viatgers. En concret, es varen invertir 111 milions d'euros, un 40,4% més que l'any 2002.

Aquesta activitat va ocupar, com a terme mitjà, 12.531 persones durant l'any 2003, xifra que suposa un augment del 3,6% respecte de l'any 2002. És a dir, el 62,5% del total de persones ocupades en l'activitat dels transports ho és en el transports de viatgers i, per conseqüent, representa l'activitat més important del sector de transports. Per un altre costat, les empreses grans ocuparen com a terme mitjà 9.060 persones i la resta (3.471, que representen el 28% del total), en empreses amb menys de vint persones ocupades. Cal destacar, per tant, que les empreses grans representaren l'1,1% del total d'empreses de l'activitat de transports de viatgers (l'any 2003 eren 81 empreses) i ocuparen el 72% del personal ocupat en aquesta activitat. Això és degut que les petites empreses varen ocupar, com a terme mitjà, 1,9 persones per empresa, mentre que en el cas de les empreses grans aquesta xifra fou de 289,9. (Vegeu el quadre I-107.)

Quadre I-107. Persones ocupades en les activitats de transports de viatgers (2003)

	ILLES BALEARS					
	Total	% var. 03/02	1	% var. 03/02	2	% var. 03/02
Ocupats 1r trimestre	11.329	3,0	3.156	-6,7	8.173	7,2
Ocupats 2n trimestre	13.030	3,9	3.653	-1,6	9.377	6,3
Ocupats 3r trimestre	13.535	3,5	3.770	0,4	9.765	4,7
Ocupats 4t trimestre	12.229	3,9	3.304	-4,1	8.924	7,2
Ocupats (mitjana anual)	12.531	3,6	3.471	-2,9	9.060	6,3
Personal extern (mitjana anual)	49	-20,5	4	52,2	46	-23,3

Continua

Quadre I-107. Persones ocupades en les activitats de transports de viatgers (2003)

	ESPANYA					
	Total	% var. 03/02	1	% var. 03/02	2	% var. 03/02
Ocupats 1r trimestre	238.441	1,4	94.891	1,4	143.550	1,4
Ocupats 2n trimestre	241.255	1,7	95.687	1,4	145.567	1,9
Ocupats 3r trimestre	240.405	1,4	94.248	1,5	146.157	1,4
Ocupats 4t trimestre	240.267	1,6	95.072	1,6	145.195	1,7
Ocupats (mitjana anual)	240.092	1,6	94.974	1,5	145.117	1,6
Personal extern (mitjana anual)	723	18,7	233	15,1	489	20,5

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.
2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

Un altre fet que s'ha d'esmentar és que les empreses grans tingueren el 95% de les despeses de personal, xifra molt per sobre del percentatge de personal ocupat (72%), a causa que el sou mitjà dels ocupats de les empreses grans quasi triplica el de les petites. (El sou mitjà de les empreses de menys de vint persones ocupades fou l'any 2003 de 12.327 euros, mentre que a les grans fou de 35.252 euros.)

L'activitat de transport de viatgers es caracteritza per tenir una estacionalitat ocupacional, derivada de la forta dependència que té aquesta activitat respecte del turisme.

Quant a les persones ocupades en activitats de transports de viatgers a les Balears, el 30 de setembre del 2003 eren un total de 13.620 persones, mentre que a Espanya foren 244.077 persones. D'aquestes 13.620 persones ocupades el 69% ho estaven en règim de remunerats. Dels remunerats cal remarcar la important reducció dels treballadors fixos l'any 2003 respecte del 2002, principalment en els homes, i l'augment dels eventuals, principalment en les dones. (Vegeu el quadre I-108.)

10.2.2. El transport de mercaderies

L'activitat de transport de mercaderies de les Illes Balears l'any 2003 va aconseguir un volum de negocis de poc més de trescents milions d'euros, és a dir un 7,3% menys que l'any 2002. De fet, l'any 2002 ja es va apreciar una reducció d'aquesta xifra, cosa que denota una possible tendència. Però, en canvi, gràcies a un gran augment en els ingressos de gestió i a una reducció del consum de mercaderies i als treballs fets per altres empreses, el valor de la producció del transport de mercaderies de l'any 2003 fou de més 237 milions d'euros, un 0,4% menor que l'any 2002. Així i tot, el consum de matèries primeres i les despeses de serveis exteriors augmentaren, cosa que repercutí negativament en el valor afegit a preus de mercat. Així mateix, atès que les despeses de personal no es reduïren gaire (un 1,5%), els excedents bruts d'explotació foren els més perjudicats, ja que la xifra

Quadre I-108. Personal ocupat per règim d'ocupació en les activitats de transports de viatgers (30-09-2003)

	ILLES BALEARS					
	Total	% var. 03/02	1	% var. 03/02	2	% var. 03/02
Total ocupats	**13.620**	**1,2**	**3.779**	**0,5**	**9.841**	**1,5**
Remunerats	11.489	1,9	1.655	4,0	9.834	1,5
Fixos	7.677	-12,1	1.123	17,4	6.554	-15,7
Homes	5.602	-15,2	1.001	17,7	4.601	-20,1
Dones	2.076	-2,6	123	14,7	1.953	-3,5
Eventuals	3.812	50	532	-16,1	3.280	71,9
Homes	2.193	31,9	489	-15,2	1.704	56,9
Dones	1.619	84,1	43	-25,6	1.576	91,9
No remunerats	2.132	-2,3	2.124	-2,0	7	-45,2
Homes	1.998	7,5	1.994	7,7	4	-50,0
Dones	134	-58,5	131	-58,9	3	-36,3

	ESPANYA					
	Total	% var. 03/02	1	% var. 03/02	2	% var. 03/02
Total ocupats	**244.077**	**1,6**	**96.332**	**1,8**	**147.744**	**1,5**
Remunerats	182.662	2,7	35.078	7,1	147.584	1,7
Fixos	149.739	2,2	23.913	13,6	125.827	0,2
Homes	128.224	1,6	22.059	12,8	106.165	-0,5
Dones	21.515	5,8	1.854	24,3	19.661	4,3
Eventuals	32.922	5,1	11.165	-4,6	21.758	10,9
Homes	24.617	3,3	9.316	-5,5	15.301	9,6
Dones	8.306	10,6	1.849	0,0	6.457	14,0
No remunerats	61.415	-1,5	61.255	-1,0	160	-66,1
Homes	59.091	-1,8	58.949	-1,3	142	-68,2
Dones	2.323	6,3	2.306	6,7	18	-29,0

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.
2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

fou de quasi cinquanta milions d'euros, un 27,7% menys que l'any 2002. Però aquesta evolució no fou homogènia i, en realitat, es pot apreciar que les empreses de menys de vint persones ocupades tingueren l'any 2003 un volum de negocis major que el corresponent a l'any 2002, si bé l'excedent d'explotació es reduí a causa d'un augment major en el consum de matèries primeres, despeses de serveis exteriors i despeses de personal. (Vegeu el quadre I-109.)

Quadre I-109. Principals macromagnituds de les activitats de transport de mercaderies (2003)*

		ILLES BALEARS					
		Total	% var. 03/02	1	% var. 03/02	2	% var. 03/02
1.	**Volum de negoci**	**300.324**	**-7,3**	**197.951**	**0,7**	**102.373**	**-19,7**
2.	Variació d'existències de productes acabats i en curs	159	78,9	0	-100	159	49,8
3.	Treballs realitzats per l'empresa per l'immobilitzat	0	-100	0	—	0	-100
4.	Altres ingressos de gestió	5.650	384,9	1.602	703,3	4.047	319,1
5.	Consum de mercaderies	7.660	-47,1	4.960	-22,1	2.700	-66,7
6.	Treballs realitzats per altres empreses	60.964	-15,3	23.166	-9,9	37.798	-18,2
7.	**Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)**	**237.508**	**-0,6**	**171.428**	**4,1**	**66.081**	**-11**
8.	Consum de matèries primeres i altres aprovisionaments	43.014	14,9	31.618	22,8	11.396	-2,5
9.	Despeses en serveis exteriors	70.468	21,5	37.363	10,2	33.105	37,6
10.	Altres despeses de gestió	1.248	35,5	141	-33,9	1.107	56,4
11.	**Valor afegit o a preus de mercat (7-8-9-10)**	**122.780**	**-13,9**	**102.306**	**-2,4**	**20.474**	**-45,8**
12.	Impostos lligats a la producció	1.400	-4,8	980	-9,4	420	8,1
13.	Subvencions a l'explotació	701	-44	12	-70,7	689	-43,1
14.	**Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)**	**122.080**	**-14,2**	**101.337**	**-2,3**	**20.743**	**-46,2**
15.	**Despeses de personal**	**72.285**	**-1,5**	**55.706**	**5,7**	**16.580**	**-19,8**
	a. Sous i salaris	57.171	-0,5	44.478	6,8	12.692	-19,8
	b. Indemnitzacions	183	-46,9	103	-22,4	80	-62,3
	c. Cotitzacions a la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	14.463	-2,7	10.811	2,6	3.652	-15,5
	d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	12	37,7	12	37,7	0	—
	e. Altres despeses socials	457	-35,6	302	-22,9	155	-51,3
16.	**Excedent brut d'explotació (14-15)**	**49.794**	**-27,7**	**45631**	**-10,6**	**4.163**	**-76,7**

Continua

Quadre I-109. Principals macromagnituds de les activitats de transport de mercaderies (2003)*

		ESPANYA					
		Total	% var. 03/02	1	% var. 03/02	2	% var. 03/02
1.	**Volum de negoci**	**29.142.797**	**11,7**	**17.385.646**	**8,3**	**11.757.151**	**17**
2.	Variació d'existències de productes acabats i en curs	3.480	-26,2	4.544	29,7	-1064	-187,7
3.	Treballs realitzats per l'empresa per l'immobilitzat	14.929	-8,1	7.148	-44,3	7.780	128,5
4.	Altres ingressos de gestió	290.427	29,7	49.777	41	240.650	27,6
5.	Consum de mercaderies	338.455	10	175.187	5,9	163.268	14,8
6.	Treballs realitzats per altres empreses	6.616.217	13,3	2.421.179	13,9	4.195.038	13
7.	**Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)**	**22.496.961**	**11,4**	**14.850.749**	**7,5**	**7.646.212**	**19,8**
8.	Consum de matèries primeres i altres aprovisionaments	5.564.767	10,8	3.934.956	6	1.629.810	24,3
9.	Despeses en serveis exteriors	5.278.793	15,8	3.074.331	12,6	2.204.461	20,7
10.	Altres despeses de gestió	94.549	-6,2	52.538	-16,6	42.011	11,1
11.	**Valor afegit o a preus de mercat (7-8-9-10)**	**11.558.853**	**10**	**7.788.924**	**6,6**	**3.769.929**	**17,5**
12.	Impostos lligats a la producció	119.705	1,8	69.277	-21,1	50.428	68,8
13.	Subvencions a l'explotació	21.591	34	10.620	31,1	10.972	37
14.	**Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)**	**11.460.739**	**10,1**	**7.730.267**	**7**	**3.730.472**	**17**
15.	**Despeses de personal**	**5.400.703**	**12,6**	**2.925.604**	**9,4**	**2.475.099**	**16,6**
	a. Sous i salaris	4.152.803	12,3	2.260.739	8,9	1.892.065	16,7
	b. Indemnitzacions	47.094	49,2	21.571	58,3	25.523	42,2
	c. Cotitzacions a la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	1.074.302	13,2	587.452	11,9	486.849	14,9
	d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	5.293	0,7	2.668	-0,4	2.625	1,8
	e. Altres despeses socials	121.211	6,7	53.174	-5,1	68.037	18,1
16.	**Excedent brut d'explotació (14-15)**	**6.060.036**	**7,9**	**4.804.663**	**5,6**	**1.255.373**	**17,9**

* Unitat: milers d'euros.
1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.
2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

D'altra banda, l'any 2003 el nombre d'empreses que formaven les activitats de transport de mercaderies eren 1.627, el 99% de les quals eren petites empreses, encara que la seva aportació al volum de negocis total fou del 66%.

Durant l'any 2003 les empreses que transportaren mercaderies ocuparen aproximadament unes 4.436 persones, un 1,7% menys que l'any 2002. Però si analitzam aquestes activitats per mida de les empreses, resulta que les empreses de menys de vint persones ocupades varen ocupar un 3,2% més de persones que l'any 2002. De fet, aquesta dada es correspon amb les despeses de personal; com ja s'ha comentat anteriorment, les empreses petites augmentaren aquestes despeses, mentre que les més grans les reduïren.

El total de remunerats en data 30 de setembre de 2003 a les Balears era de 3.165 persones, el 77,9% dels quals eren fixos, mentre que a Espanya ho eren el 69,5% (237.278). És a dir, les Illes Balears té un índex de remunerats fixos en les activitats de transport de mercaderies major que la mitjana d'Espanya D'altra banda, cal destacar que el nombre de dones ocupades en aquest sector

Quadre I-110. Persones ocupades en les activitats de transports de mercaderies (2003)

	ILLES BALEARS					
	Total	% var. 03/02	1	% var. 03/02	2	% var. 03/02
Ocupats 1r trimestre	4.444	1,5	3.816	6,9	628	-22,3
Ocupats 2n trimestre	4.438	-2,4	3.780	2,3	658	-22,5
Ocupats 3r trimestre	4.450	-4,2	3.780	0,5	669	-24,2
Ocupats 4t trimestre	4.412	-1,7	3.765	3,3	647	-23,3
Ocupats (mitjana anual)	4.436	-1,7	3.785	3,2	651	-23,1
Personal extern (mitjana anual)	3	-93,7	3	-94,2	0	-57,8

	ESPANYA					
	Total	% var. 03/02	1	% var. 03/02	2	% var. 03/02
Ocupats 1r trimestre	350.192	5,9	256.874	3,3	93.318	13,8
Ocupats 2n trimestre	352.016	5,7	257.642	3,3	94.374	13,1
Ocupats 3r trimestre	353.156	5,6	258.178	3,4	94.977	11,9
Ocupats 4t trimestre	354.458	5,7	258.442	3,6	96.016	11,9
Ocupats (mitjana anual)	352.455	5,7	257.784	3,4	94.671	12,7
Personal extern (mitjana anual)	7.426	18,2	2560	-10,9	4.866	42,6

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.
2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

a les Balears fou de 289 (el 6,4% del total), mentre que a Espanya foren 24.604 (el 6,9% del total d'ocupats en aquesta activitat). La taxa de participació femenina de les Balears fou significativament distinta entre el grup d'empreses de menys de vint persones ocupades (5,6%) i les empreses de vint persones ocupades o més (11,3%). (Vegeu el quadre I-110.)

Les característiques del mercat de treball de les activitats dels transport de mercaderies es poden consultar en el quadre I-111.

10.2.3. Altres activitats annexes al transport

De les 243 empreses que es trobaven en la resta d'activitats annexes al transport de les Illes Balears l'any 2003, 221 es poden considerar com a petites empreses. En conseqüència, les empreses que tenen menys de vint persones ocupades són les més importants de les activitats de manipulació i de dipòsit de mercaderies, d'organització de transport de mercaderies i d'altres. Aquest grup d'activitat va aportar un volum de negocis de més 301 milions d'euros, un 33,6% més que l'any 2002. El VAB a cost dels factors fou de 112,5 milions d'euros (un 46,4% major que l'any 2002) i l'excedent brut de 41,7 milions d'euros, un 58,1 major que l'any 2002. D'altra banda, cal destacar el fet que les empreses que tenen menys de vint persones ocupades aportaren el 50,6% del total del volum de negocis, mentre que l'excedent brut d'explotació que aportaren fou del 61,8% del total. Aquest diferencial fou principalment degut que aquestes

Quadre I-111. Personal ocupat per règim d'ocupació en les activitats de transport de mercaderies (30-09-2003)

	Illes Balears					
	Total	% var. 03/02	1	% var. 03/02	2	% var. 03/02
Total d'ocupats	**4.484**	**-4,5**	**3824**	**-0,6**	**660**	**-22**
Remunerats	31.65	-4,8	2.516	1	649	-22,2
Fixos	2.464	-0,6	1.986	5,5	478	-20
Homes	2.296	2,6	1.859	9,1	437	-18,1
Dones	168	-30,5	127	-28,6	41	-35,9
Eventuals	701	-17,1	530	-13	171	-27,7
Homes	660	-15,6	521	-10,3	139	-30,9
Dones	41	-35,7	10	-67,2	32	-9,9
No remunerats	1.318	-3,6	1.308	-3,6	10	-1,9
Homes	1.238	-5,9	1.229	-6	9	7,6
Dones	80	54,7	79	58,8	1	-36,9

Continua

Quadre I-111. Personal ocupat per règim d'ocupació en les activitats de transport de mercaderies (30-09-2003)

	ESPANYA					
	Total	% var. 03/02	1	% var. 03/02	2	% var. 03/02
Total d'ocupats	**358.498**	**5,3**	**262.580**	**3,2**	**95.918**	**11,6**
Remunerats	237.278	6,9	143.841	5,2	93.436	9,7
Fixos	164.877	6,5	99.980	5,9	64.897	7,5
Homes	149.922	5,7	92.264	4,9	57.657	7
Dones	14.956	15	7.716	18,4	7.240	11,7
Eventuals	72.400	7,9	43.861	3,7	28.539	15,2
Homes	68.497	7,8	41.736	3	26.761	16,4
Dones	3.903	9,7	2.125	19,7	1.778	-0,2
No remunerats	121.220	2,3	118.738	0,9	2.482	210,2
Homes	115.475	1,4	113.190	0	2.285	219,7
Dones	5.745	25,7	5.548	23,7	196	130,3

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.
2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

empreses tingueren unes despeses de personal menors que les empreses grans. (Vegeu el quadre I-112.)

Atès el major volum de negocis, les activitats annexes al transport a les Balears varen ocupar com a terme mitjà 2.577 persones durant l'any 2003, un 24,8% més que l'any anterior. El 60,5% del personal ocupat en aquesta activitat a les Illes Balears ho estava en empreses de vint persones ocupades o més, mentre que a Espanya el 70,3% de les 150.175 persones ocupades en les activitats annexes al transport ho estava en empreses grans, cosa que fa destacar la major importància de les empreses petites a les Balears respecte de la mitjana nacional. De fet, a les Balears la mitjana d'ocupats per empresa fou de 10,6 i a Espanya, d'11,7; per tant, a les Balears les empreses són de menors dimensions. (Vegeu el quadre I-113.)

Del total de 154.723 persones ocupades a Espanya en data 30 de setembre de 2003 en les activitats annexes al transport, 2.755 ho estaven a les Illes Balears (un 30,1% més que l'any 2002). Cal destacar la baixa participació femenina (31%). A més, el 72,6% dels remunerats fixos eren homes, mentre que en el cas dels remunerats eventuals aquesta xifra fou del 59,5%. Això significa que no tan sols hi hagué una baixa participació femenina, sinó que, a més, les dones tingueren una major eventualitat que els homes ocupats en aquest grup d'activitats. També cal remarcar el fet que els homes no remunerats varen disminuir un 19,2% l'any 2003 respecte del 2002. (Vegeu el quadre I-114.)

Quadre I-112. Principals macromagnituds de les activitats annexes al transport (2003)*

		ILLES BALEARS					
		Total	% var. 03/02	1	% var. 03/02	2	% var. 03/02
1.	**Volum de negoci**	**301.265**	**33,6**	**152.356**	**42,6**	**148.909**	**25,5**
2.	Variació d'existències de productes acabats i en curs	0	—	0	—	0	—
3.	Treballs realitzats per l'empresa per l'immobilitzat	0	—	0	—	0	—
4.	Altres ingressos de gestió	11.471	166,1	8.640	153,3	2.832	214,5
5.	Consum de mercaderies	8.504	-39,6	5.554	-42,9	2.950	-32,3
6.	Treballs realitzats per altres empreses	107.000	21,2	53.409	33,4	53.591	11
7.	**Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)**	**197.232**	**54,8**	**102.033**	**68,7**	**95.199**	**42,3**
8.	Consum de matèries primeres i altres aprovisionaments	12.659	-0,7	7.475	-14,1	5.184	28,1
9.	Despeses en serveis exteriors	70.558	102,4	48.277	183,6	22.281	24,9
10.	Altres despeses de gestió	537	-28,9	45	-76,5	493	-12,8
11.	**Valor afegit o a preus de mercat (7-8-9-10)**	**113.478**	**43,6**	**46.236**	**33,7**	**67.242**	**51,3**
12.	Impostos lligats a la producció	979	-54,6	659	-67,2	320	116,9
13.	Subvencions a l'explotació	48	1.953,8	47	28.981,3	2	-11,8
14.	**Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)**	**112.547**	**46,4**	**45.623**	**40,1**	**66.924**	**51,1**
15.	**Despeses de personal**	**70.837**	**40,3**	**19.828**	**3,9**	**51.009**	**62,4**
	a. Sous i salaris	57.467	40,8	15.933	3	41.534	63,9
	b. Indemnitzacions	126	-32,1	51	-5,6	75	-43,1
	c. Cotitzacions a la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	12.453	42,9	3.729	8,4	8.724	65,4
	d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	46	70,1	46	8.169,6	0	-100
	e. Altres despeses socials	744	1,2	68	-39,6	677	8,6
16.	**Excedent brut d'explotació (14-15)**	**41.710**	**58,1**	**25.795**	**91,2**	**15.915**	**23,4**

Continua

Quadre I-112. Principals macromagnituds de les activitats annexes al transport (2003)*

		ESPANYA					
		Total	% var. 03/02	1	% var. 03/02	2	% var. 03/02
1.	**Volum de negoci**	**23.607.506**	**3,5**	**7.603.642**	**-4,4**	**16.003.864**	**7,7**
2.	Variació d'existències de productes acabats i en curs	1.679	-73,5	148	-97,4	1.532	184,2
3.	Treballs realitzats per l'empresa per l'immobilitzat	47.375	47,1	37.676	56	9.699	20,5
4.	Altres ingressos de gestió	413.863	-11,8	80.872	-24,5	332.991	-8,1
5.	Consum de mercaderies	684.726	18	302.238	81,4	382.489	-7,5
6.	Treballs realitzats per altres empreses	9.343.243	7,6	4.366.670	-1,2	4.976.573	16,7
7.	**Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)**	**14.042.455**	**-0,1**	**3.053.430**	**-13**	**10.989.025**	**4,1**
8.	Consum de matèries primeres i altres aprovisionaments	940.419	-48,2	277.683	-54	662.736	-45,4
9.	Despeses en serveis exteriors	4.163.105	5,3	1.105.282	-5,3	3.057.823	9,7
10.	Altres despeses de gestió	154.458	12	19.096	3,8	135.362	13,3
11.	**Valor afegit o a preus de mercat (7-8-9-10)**	**8.784.473**	**7,7**	**1.651.369**	**-4**	**7.133.104**	**10,9**
12.	Impostos lligats a la producció	104.520	-2,7	39.954	17	64.566	-11,8
13.	Subvencions a l'explotació	53.176	-4,4	3.182	-26,4	49.995	-2,5
14.	**Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)**	**8.733.129**	**7,8**	**1.614.597**	**-4,5**	**7.118.532**	**11**
15.	**Despeses de personal**	**4.712.381**	**10,5**	**936.899**	**5,7**	**3.775.481**	**11,8**
	a. Sous i salaris	3.645.700	10,6	734.360	4	2.911.340	12,4
	b. Indemnitzacions	71.177	12,2	10.578	69,5	60.599	5,9
	c. Cotitzacions a la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	851.581	7,9	168.640	5,5	682.941	8,5
	d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	27.666	42,8	1.765	-16,9	25.902	50,2
	e. Altres despeses socials	116.256	20,5	21.557	74,7	94.699	12,6
16.	**Excedent brut d'explotació (14-15)**	**4.020.748**	**4,8**	**677.698**	**-15,7**	**3.343.051**	**10,2**

* Unitat: milers d'euros.
1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.
2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

Quadre I-113. Persones ocupades en les activitats annexes al transport (2003)

	ILLES BALEARS					
	Total	% var. 03/02	1	% var. 03/02	2	% var. 03/02
Ocupats 1r trimestre	2.419	21,3	984	12,3	1.435	28,4
Ocupats 2n trimestre	2.576	23,6	1.015	8,2	1.562	36,2
Ocupats 3r trimestre	2.788	30,4	1.114	14,7	1.674	43,4
Ocupats 4t trimestre	2.526	23,6	961	9,3	1.565	34,5
Ocupats (mitjana anual)	2.577	24,8	1.018	11,2	1.559	35,7
Personal extern (mitjana anual)	25	-39	10	-66,2	15	35,8

	ESPANYA					
	Total	% var. 03/02	1	% var. 03/02	2	% var. 03/02
Ocupats 1r trimestre	146.738	1,6	43.885	0,4	102.853	2,2
Ocupats 2n trimestre	149.434	1,5	44.214	0,2	105.220	2,1
Ocupats 3r trimestre	153.221	2,5	45.455	2,7	107.765	2,5
Ocupats 4t trimestre	151.306	2,7	44.809	1,8	106.498	3,1
Ocupats (mitjana anual)	150.175	2,1	44.591	1,3	105.584	2,5
Personal extern (mitjana anual)	11.651	1,8	2.925	-30,9	8.726	21

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.
2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

Quadre I-114. Personal ocupat per règim d'ocupació en les activitats annexes al transport (30-09-2003)

	ILLES BALEARS					
	Total	% var. 03/02	1	% var. 03/02	2	% var. 03/02
Total ocupats	**2.755**	**30,1**	**1.083**	**10**	**1.672**	**47,6**
Remunerats	2.532	34,6	968	12,3	1.564	53,3
Fixos	1.660	28,5	735	17,4	925	39,1
Homes	1.205	26,7	436	5,9	768	42,7
Dones	455	33,6	298	39,5	157	23,7
Eventuals	872	47,7	233	-1,1	639	80,2
Homes	521	26,6	160	12,1	360	34,4
Dones	352	96	73	-21,3	279	222,2
No remunerats	223	-5,5	115	-6,5	108	-4,3
Homes	177	-19,2	73	-33,7	104	-4,5
Dones	45	184,2	41	246,4	4	0

Continua

Quadre I-114. Personal ocupat per règim d'ocupació en les activitats annexes al transport (30-09-2003)

	ESPANYA					
	Total	% var. 03/02	1	% var. 03/02	2	% var. 03/02
Total ocupats	**154.723**	**3,4**	**46.460**	**2,9**	**108.262**	**3,6**
Remunerats	146.588	3,9	39.140	1,6	107.448	4,7
Fixos	114.172	3,1	32.149	0,9	82.023	4
Homes	85.020	2	22.996	-3	62.024	4
Dones	29.152	6,5	9.153	12,3	19.999	4,1
Eventuals	32.416	6,5	6.991	5,1	25.425	6,9
Homes	22.582	3,7	5.211	-0,9	17.371	5,1
Dones	9.834	13,7	1.780	28	8.054	11
No remunerats	8.135	-4,3	7.320	10	815	-55,9
Homes	6.625	-5,3	5.842	12,6	783	-56,7
Dones	1.510	0	1.478	0,7	32	-23,3

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.
2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

10.2.4. Anàlisi comparativa de les branques de transport

Aquest darrer apartat del transport es dedica a una comparació gràfica entre les diferents subactivitats que el componen. Podem observar que el transport de viatgers l'any 2003 fou l'activitat de transport més important de les Illes Balears quant a personal ocupat i, a més, és l'activitat a què més afecta l'estacionalitat ocupacional. (Vegeu el gràfic I-35.)

Pràcticament totes les activitats de transports tenen aproximadament el mateix nombre d'empreses que de locals. Quant al volum de negoci, les empreses de transports de viatgers són les més importants, però cal destacar que el percentatge d'inversió bruta en relació amb el volum de negocis és menor. (Vegeu els gràfics I-36 i I-37.)

10.3. Les activitats postals

A pesar que l'any 2003 a les Illes Balears hi havia un 18,3% menys d'empreses dedicades a les activitats postals que l'any 2002 (un total de seixanta-nou empreses), aquesta activitat va aportar un volum de negocis de 30 milions d'euros, un 41,7% més que l'any 2002. Això és degut que el nombre d'empreses de vint persones ocupades o més va créixer un 82,7% a les Illes Balears; és a dir, la reducció del nombre

Gràfic I-35

Percentatge de persones ocupades trimestralment en les activitats de transports (2003)

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

Gràfic I-36

Nombre d'empreses i locals de les activitats de transports (2003)

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

Gràfic I-37

Principals macromagnituds de les activitats de transports (2003)

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

d'empreses fou només de les que tenien menys de vint persones ocupades. En canvi, a Espanya hi va haver una reducció tant d'empreses grans com de petites. Cal destacar que l'excedent brut del 2003 d'aquestes activitats fou de quasi tres milions d'euros, un 13,1% major que l'any 2002, però és destacable que en les empreses petites aquest valor va ser negatiu (-269 mil euros) a causa de les elevades despeses de personal i a pesar que el nombre d'empreses petites fou major que el de grans. A Espanya l'excedent brut d'explotació va ser positiu en tots els grups d'empreses, però es va reduir el 38,9%, com a mitjana, respecte del 2002 (334 milions d'euros). (Vegeu el quadre I-115.)

L'activitat postal de les Balears va ocupar com a terme mitjà durant el 2003 518 persones, un 1,7% menys que l'any 2002. Es pot observar que el trimestre amb més ocupació fou el tercer (igual que a Espanya), cosa que mostra com afecta l'estacionalitat aquest sector. (Vegeu el quadre I-116.)

Les empreses de vint persones ocupades o més durant l'any 2003, com a terme mitjà, varen tenir 53 persones com a personal extern, mentre que les petites empreses no en varen tenir cap, cosa que explica l'important cost de despeses exteriors que tingueren aquestes empreses. El total de personal remunerat a les Illes Balears en aquesta activitat en data 30 de setembre de 2003 era de 481 (un 1,2% més que l'any 2002). El 75,7% era personal fix, mentre que a Espanya només el 65,7% dels remunerats eren fixos. (Vegeu el quadre I-117.)

10.4. Anàlisi de la conjuntura de l'any 2005

En aquest apartat s'analitza l'evolució conjuntural del sector dels transports i les comunicacions. Cal tenir present la importància que té per a les Balears el transport, principalment el marítim i l'aeri, a causa del caràcter insular, tant pel que fa al transport d'oci com quant al degut a motius laborals o de salut. Es divideix aquest apartat en les activitats següents: el transport marítim, el transport aeri, el transport en ferrocarril, el transport de mercaderies per carretera, les activitats postals i les telecomunicacions.

10.4.1. El transport marítim

L'any 2005 el transport de passatgers per via marítima en règim de cabotatge i en règim de creuer turístic a les Illes Balears va augmentar un 8,89%, mentre que l'any 2004 s'havia reduït. De fet, va augmentar a tots els ports balears, excepte el de Sant Antoni de Portmany. Així, Eivissa, Maó i Cala Rajada varen invertir el decreixement que havien experimentat l'any 2004 i varen superar la xifra de passatgers de l'any 2003 (699 mil, 167,5 mil i 29,8 mil passatgers, respectivament). En canvi, a Palma (897,5 mil passatgers), si bé l'any 2005 s'hi va augmentar la xifra de passatgers per via marítima, aquest augment no fou prou gran per arribar als 929.000 passatgers del 2003. (Vegeu el quadre I-118.)

Quadre I-115. Principals macromagnituds de les activitats postals (2003)*

		ILLES BALEARS					
		Total	% var. 03/02	1	% var. 03/02	2	% var. 03/02
1.	**Volum de negoci**	**30.440**	**41,7**	**4.880**	**-40,9**	**25.560**	**93,3**
2.	Variació d'existències de productes acabats i en curs	0	—	0	—	0	—
3.	Treballs realitzats per l'empresa per l'immobilitzat	40	—	0	—	40	—
4.	Altres ingressos de gestió	65	-95,5	0	-100	65	-95,2
5.	Consum de mercaderies	757	107,6	757	107,6	0	—
6.	Treballs realitzats per altres empreses	10.270	94,1	526	-69	9.744	171,1
7.	**Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)**	**19.518**	**13,1**	**3.597**	**-42,8**	**15.920**	**45,1**
8.	Consum de matèries primeres i altres aprovisionaments	824	36,8	398	74,6	426	13,7
9.	Despeses en serveis exteriors	6.594	8,6	1.120	-5,5	5.474	12,1
10.	Altres despeses de gestió	677	5804,4	557	23590,2	121	1220
11.	**Valor afegit o a preus de mercat (7-8-9-10)**	**11.423**	**8,1**	**1.522**	**-68,7**	**9.901**	**73,6**
12.	Impostos lligats a la producció	38	-20,6	6	-78,7	33	56,2
13.	Subvencions a l'explotació	331	83,3	0	-100	331	121,5
14.	**Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)**	**11.715**	**9,5**	**1.516**	**-68,9**	**10.199**	**74,9**
15.	**Despeses de personal**	**8.778**	**8,3**	**1.786**	**-45,3**	**6.992**	**44,4**
	a. Sous i salaris	6.841	4,4	1.419	-45,7	5.422	37,6
	b. Indemnitzacions	91	-7,1	12	-75	78	63,1
	c. Cotitzacions a la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	1.710	24,4	354	-40,5	1.356	73,7
	d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	1	-22,9	0	-100	1	35
	e. Altres despeses socials	136	75,4	1	-89,5	135	90,8
16.	**Excedent brut d'explotació (14-15)**	**2.937**	**13,1**	**-269**	**-116,8**	**3.207**	**223,8**

Continua

Quadre I-115. Principals macromagnituds de les activitats postals (2003)*

		ESPANYA					
		Total	% var. 03/02	1	% var. 03/02	2	% var. 03/02
1.	**Volum de negoci**	**4.214.888**	**1,7**	**777.746**	**-10,7**	**3.437.142**	**4,9**
2.	Variació d'existències de productes acabats i en curs	-267	-10.752,6	-300	-1406,1	33	-260
3.	Treballs realitzats per l'empresa per l'immobilitzat	907	11,7	0	-100	907	63,4
4.	Altres ingressos de gestió	80.785	-4,6	1.294	-68,2	79.491	-1,4
5.	Consum de mercaderies	61.420	185,6	10.621	249,3	50.799	175,1
6.	Treballs realitzats per altres empreses	1.015.828	1	286.107	-4,3	729.720	3,2
7.	**Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)**	**3.219.065**	**0,5**	**482.011**	**-15,9**	**2.737.053**	**4**
8.	Consum de matèries primeres i altres aprovisionaments	120.505	-11,3	64.255	-12,3	56.250	-10
9.	Despeses en serveis exteriors	752.703	2,8	139.870	-23,2	612.833	11,5
10.	Altres despeses de gestió	171.815	1.044,8	2.202	3,1	169.613	1217,7
11.	**Valor afegit o a preus de mercat (7-8-9-10)**	**2.174.043**	**-6,3**	**275.685**	**-12,7**	**1.898.358**	**-5,3**
12.	Impostos lligats a la producció	6.862	-22	1.625	-57,6	5.237	5,4
13.	Subvencions a l'explotació	4.504	-44,7	400	-25,3	4.104	-46,1
14.	**Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)**	**2.171.685**	**-6,4**	**274.459**	**-12,1**	**1.897.226**	**-5,5**
15.	**Despeses de personal**	**1.837.520**	**3,6**	**179.568**	**-12,2**	**1.657.952**	**5,7**
	a. Sous i salaris	1.549.018	2,8	142.625	-12,9	1.406.393	4,8
	b. Indemnitzacions	10.905	43,7	1.159	63,5	9.746	41,6
	c. Cotitzacions a la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	240.736	6,4	33.961	-11,5	206.775	10,1
	d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	10.190	22,7	75	-81,6	10.115	28
	e. Altres despeses socials	26.671	6,9	1.748	38,2	24.923	5,2
16.	**Excedent brut d'explotació (14-15)**	**334.165**	**-38,9**	**94.891**	**-12**	**239.274**	**-45,5**

* Unitat: milers d'euros.
1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.
2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

Quadre I-116. Persones ocupades en les activitats postals (2003)

	Total	% var. 03/02	1	% var. 03/02	2	% var. 03/02
ILLES BALEARS						
Ocupats 1r trimestre	503	0,7	159	-29,4	344	25,5
Ocupats 2n trimestre	519	-6,6	163	-41,7	357	28,9
Ocupats 3r trimestre	545	0,4	170	-38,6	375	41
Ocupats 4t trimestre	507	-1	151	-38,3	356	33,2
Ocupats (mitjana anual)	518	-1,7	161	-37,4	358	32,1
Personal extern (mitjana anual)	53	952,6	0	—	53	952,6
ESPANYA						
	Total	% var. 03/02	1	% var. 03/02	2	% var. 03/02
Ocupats 1r trimestre	103.519	-3	17.676	-15,6	85.843	0,1
Ocupats 2n trimestre	103.942	-3,9	17.791	-16,3	86.151	-0,8
Ocupats 3r trimestre	111.528	-2,2	17.825	-15,2	93.703	0,7
Ocupats 4t trimestre	106.147	-4	17.872	-15,9	88.275	-1,2
Ocupats (mitjana anual)	106.284	-3,3	17.791	-15,8	88.493	-0,3
Personal extern (mitjana anual)	2.837	-36,7	613	-10,4	2.224	-41,4

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.
2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

Quadre I-117. Personal ocupat per règim d'ocupació en les activitats postals (30-09-2003)

	Total	% var. 03/02	1	% var. 03/02	2	% var. 03/02
ILLES BALEARS						
Total d'ocupats	**532**	**-1,5**	**174**	**-37,2**	**359**	**35,9**
Remunerats	481	1,2	123	-42	359	35,9
Fixos	364	2,9	75	-48,3	289	38,7
Homes	218	-4,6	31	-65,8	187	35,7
Dones	146	16,5	44	-19,4	102	44,5
Eventuals	117	-3,6	47	-28,1	70	25,4
Homes	68	-9,7	28	-43,9	40	57,7
Dones	50	6,2	20	20,3	30	-1,3
No remunerats	51	-21,6	51	-21,6	0	—
Homes	32	5,4	32	5,4	0	—
Dones	19	-45,2	19	-45,2	0	—

Continua

Quadre I-117. Personal ocupat per règim d'ocupació en les activitats postals (30-09-2003)

	ESPANYA					
	Total	% var. 03/02	1	% var. 03/02	2	% var. 03/02
Total d'ocupats	**111.207**	**-4,9**	**18.211**	**-16,6**	**92.996**	**-2,2**
Remunerats	105.699	-4,4	12.830	-18,1	92.869	-2,1
Fixos	69.440	-3,5	8.614	-14,3	60.825	-1,7
Homes	43.120	-13,7	5.777	-14,9	37.344	-13,5
Dones	26.319	19,8	2.838	-13,2	23.482	25,5
Eventuals	36.259	-6,1	4.216	-24,8	32.043	-2,9
Homes	22.931	15,1	3.131	-25,2	19.800	25,8
Dones	13.329	-28,6	1.085	-23,6	12.243	-29,1
No remunerats	5.508	-13,1	5.381	-12,9	127	-20,7
Homes	4.620	-14,5	4.523	-14,4	97	-22
Dones	888	-4,9	858	-4,4	30	-16

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.
2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

Quadre I-118. Transport de passatgers per via marítima regular (en règim de cabotatge) (2001-2005)

	2003	2004	2005	% var. 04/03	% var. 05/04
Eivissa	636.216	587.429	698.956	-7,67	18,99
Sant Antoni de Portmany	117.924	177.650	116.507	50,65	-34,42
Total de les Pitiüses	754.140	765.079	815.463	1,45	6,59
Maó	166.113	140.437	167.532	-15,46	19,29
Ciutadella	137.112	211.003	219.893	53,89	4,21
Total de Menorca	303.225	351.440	387.425	15,9	10,24
Palma	929.484	827.685	897.492	-10,95	8,43
Alcúdia	111.413	140.442	160.445	26,06	14,24
Cala Rajada	18.991	18.954	29.819	-0,19	57,32
Total de Mallorca	1.059.888	987.081	1.087.756	-6,87	10,2
Total de les Illes Balears	2.117.253	2.103.600	2.290.644	-0,64	8,89

*Unitat: nombre de passatgers embarcats i desembarcats.
Nota: El trànsit regular entre Eivissa i Formentera s'ha inclòs en trànsit de badia.

Font: Autoritat Portuària de Balears; Serveis de Ports de la Direcció General de Litoral.

El port de Sant Antoni de Portmany va experimentar una reducció tan gran (-34,42%) que el nombre de passatgers fou inferior al de l'any 2003 (aproximadament, 116,5 mil passatgers). El port que va experimentar un major augment l'any 2005 és el de Cala Rajada, que va tenir un augment de quasi onze mil passatgers més, un 57,32%. En canvi, a Ciutadella hi va haver un creixement molt inferior al de l'any 2004, ja que només va créixer un 4,21% per comparació al 53,89% d'augment de l'any 2004.

Quant als creuers turístics, cal destacar que només el ports d'Eivissa i de Palma varen incrementar el nombre de passatgers l'any 2005. Així, el port de Palma va seguir sent el més important en nombre de passatgers en règim de creuer turístic, amb el 81,9% del total de passatgers a les Balears de l'any 2005. Així mateix, cal destacar la forta reducció que ha sofert el port de Cala Savina durant els darrers tres anys. (Vegeu el quadre I-119.)

El transport de passatgers en règim de trànsit de badia es va mantenir pràcticament en la mateixa xifra el 2005 que el 2004. Però, si bé a escala agregada la xifra fou quasi constant, en l'àmbit de detall no fou així. A les Pitiüses varen augmentar els passatges d'aquest règim en unes 36,8 mil persones, gràcies a la recuperació d'Eivissa i de Cala Savina, atès que el port de Sant Antoni de Portmany segueix la tendència a disminuir. A Menorca, en canvi, hi va haver una reducció a causa de Ciutadella i de Maó, mentre que a Mallorca quasi es compensaren les reduccions amb els augments. Cal destacar els ports d'Alcúdia, Pollença, Cala Rajada i la Colònia de Sant Jordi, perquè es recuperen respecte del 2004. En canvi, Sóller, Portocristo i Cala Bona segueixen amb grans reduccions, mentre que Andratx i Portocolom han canviat de sentit, ja que l'any 2004 es varen augmentar els passatgers mentre que el 2005 descendeixen. Finalment, Palma i Portopetro/Cala Figuera són els únics ports de Mallorca que segueixen amb un augment dels passatgers de trànsit de badia. (Vegeu el quadre I-120.)

Quadre I-119. Transport de passatgers per via marítima de creuers turístics (2001-2005)

	2003	2004	2005	% var. 04/03	% var. 05/04
Eivissa	79.983	80.105	118.474	0,15	47,9
Cala Savina	15.382	751	339	-95,12	-54,86
Maó	83.207	60.644	59.950	-27,12	-1,14
Ciutadella	—	18.737	15.898	—	-15,15
Palma	742.662**	744.974[1]	877.912[2]	0,31	17,84
Total de les Illes Balears	921.234	905.211	1.072.573	-1,74	18,49

* Unitat: nombre de passatgers embarcats i desembarcats.
** Port base (homeport) 372.938 i en trànsit 369.724 passatgers.
1. Port base (homeport) 333.057 i en trànsit 411.917 passatgers.
2. Port base (homeport) 391.745 i en trànsit 486.167 passatgers.

Font: Autoritat Portuària de Balears.

Per acabar amb el transport marítim, cal analitzar el transport de mercaderies que hi va haver durant l'any 2005. Així, cal destacar que a les Illes Balears es va incrementar aquest transport (un 8,2% més). De fet, tots els ports varen tenir un major transport de mercaderies l'any 2005 que l'any 2004, llevat del de Sant Antoni de Portmany. Així, el ports d'Alcúdia i Eivissa durant el 2005 varen recuperar part del transport de mercaderies que s'hi havia reduït durant el 2004. (Vegeu el quadre I-121.)

Òbviament, el port més important fou el de Palma (el 60,8% del total), però cal destacar Maó, ja que durant els tres darrers anys ha crescut de manera rellevant.

Per grups de productes, els transports especials segueixen sent els més importants, seguits dels energètics, que de cada vegada creixen més. El grup que ha

Quadre I-120. Transport de passatgers de trànsit de badia (2001-2005)

	2003	2004	2005	% var. 04/03	% var. 05/04
Eivissa	1.379.056	990.120	1.017.524	-28,2	2,77
Sant Antoni de Portmany	376.446	350.816	316.674	-6,81	-9,73
Cala Savina	1.039.868	990.120	1.033.661	-4,78	4,4
Total de les Pitiüses	2.795.370	2.331.056	2.367.859	-16,61	1,58
Maó	208.350	205.262	198.765	-1,48	-3,17
Ciutadella	32.726	37.942	33.802	15,94	-10,91
Fornells	2.912	13.910	15.120	377,68	8,7
Total de Menorca	243.988	257.114	247.687	5,38	-3,67
Palma	259.252	268.734	301.134	3,66	12,06
Alcúdia	66.482	60.024	63.000	-9,71	4,96
Andratx	27.726	75.216	50.414	171,28	-32,97
Sóller	551.064	381.331	314.033	-30,8	-17,65
Pollença	246.138	173.470	247.286	-29,52	42,55
Cala Rajada	42.194	29.289	42.593	-30,58	45,42
Porto Cristo	71.392	49.606	36.250	-30,52	-26,92
Portocolom	29.174	48.408	26.632	65,93	-44,98
Portopetro/Cala Figuera	22.878	38.043	38.967	66,29	2,43
Colònia de Sant Jordi	16.248	15.458	22.788	-4,86	47,42
Can Picafort	13.272	—	—	—	—
Cala Bona	83.220	35.258	24.505	-57,63	-30,5
Total de Mallorca	1.429.040	1.174.837	1.167.602	-17,79	-0,62
Total de les Illes Balears	4.468.398	3.763.007	3.783.148	-15,79	0,54

* Unitat: nombre de passatgers embarcats i desembarcats.

Font: Autoritat Portuària de Balears; Serveis de Ports de la Direcció General de Litoral.

Quadre I-121. Transport marítim de mercaderies per illes i per ports (2001-2005)

	2003	2004	2005	% var. 04/03	% var. 05/04
Eivissa	1.575.311	1.537.921	1.741.484	-2,37	13,24
Sant Antoni de Portmany	162.114	342.901	236.289	111,52	-31,09
Total d'Eivissa	1.737.425	1.880.822	1.977.773	8,25	5,15
Maó	1.032.821	1.086.686	1.234.600	5,22	13,61
Ciutadella	101.505	120.305	124.590	18,52	3,56
Total de Menorca	1.134.326	1.206.991	1.359.190	6,41	12,61
Palma	6.309.770	7.348.712	8.018.873	16,47	9,12
Alcúdia	2.342.876	1.745.037	1.825.062	-25,52	4,59
Total de Mallorca	8.652.646	9.093.749	9.843.935	5,1	8,25
Total de les Illes Balears	11.524.397	12.181.562	13.180.898	5,7	8,2

* Unitat: tones de mercaderies carregades i descarregades.
Nota: No s'hi inclou el trànsit interior entre Eivissa i Formentera.
Fonts: Autoritat Portuària de Balears; Servei de Ports de la Direcció General de Litoral, i elaboració pròpia.

experimentat un creixement percentual major han estat els metal·lúrgics, que gairebé es duplicaren. Així, tots els transports de l'Autoritat Portuària de les Balears varen augmentar, tret de les altres mercaderies, mentre que tots els de Govern de les Illes Balears es varen reduir. (Vegeu el quadre I-122.)

Quadre I-122. Transport marítim de mercaderies per grups de productes (2003-2005)

Grups de productes	2003	2004	2005	% var. 04/03	% var. 05/04
Ports que depenen de l'Autoritat Portuària de Balears					
Energètics	2.995.354	3.289.900	3.361.223	9,83	2,17
Siderúrgics	232.026	269.760	310.631	16,26	15,15
Metal·lúrgics	236.540	236.130	453.344	-0,17	91,99
Adobs	41.328	37.498	44.272	-9,27	18,06
Químics	94.369	95.574	119.353	1,28	24,88
Materials de construcció	1.234.068	1.267.742	1.392.955	2,73	9,88
Agroramaders i alimentaris	1.749.820	1.753.728	1.797.356	0,22	2,49
Altres mercaderies	1.255.850	1.306.216	1.250.152	4,01	-4,29
Transports especials[1]	3.421.423	3.461.808	4.298.018	1,18	24,16
Total dels ports de l'Autoritat Portuària	11.260.778	11.718.356	13.027.304	4,06	11,17

Continua

Quadre I-122. Transport marítim de mercaderies per grups de productes (2003-2005)

Grups de productes	2003	2004	2005	% var. 04/03	% var. 05/04
Ports que depenen del Govern de les Illes Balears					
Mercaderies	96.481	198.641	121.053	105,89	-39,06
Transports especials[1]	167.138	264.565	239.825	58,29	-9,35
Total dels ports del Govern de les Illes Balears	263.619	463.206	360.879	75,71	-22,09
Total de mercaderies	7.935.836	8.455.189	8.850.339	6,54	4,67
Total de transports especials[1]	3.588.561	3.726.373	4.537.843	3,84	21,78
Total general	11.524.397	12.181.562	13.388.183	5,7	9,91

1. S'hi inclouen els automòbils i les peces, la tara de vehicles de càrrega horitzontal (ro-ro), la tara de contenidors i la mercaderia de contenidors en trànsit.
Nota: Els ports dependents de ports de les Illes Balears amb trànsit de mercaderies són els ports de Ciutadella i Sant Antoni.

Fonts: Autoritat Portuària de Balears; Servei de Ports de la Direcció General de Litoral, i elaboració pròpia.

10.4.2. El transport aeri

El transport aeri és el principal mitjà de transport exterior —principalment de passatgers— que tenen les Illes Balears, atès el caràcter insular. És el principal mitjà per als mateixos residents, però principalment ho és per a l'entrada (i la sortida) dels turistes. Per tant, es caracteritza per una forta estacionalitat, que concentra l'activitat principal durant els mesos de maig a setembre.

L'any 2005 els aeroports de les Illes Balears varen registrar quasi vint-i-vuit milions de passatgers, cosa que suposa un increment de quasi el 3% respecte de l'any 2004. Aquest augment va ser gràcies a l'aeroport de Mallorca, que va rebre un 4% més de passatgers l'any 2005 que el 2004, mentre que tant a Eivissa com a Menorca hi hagué descensos. Especialment destacable és el cas de l'aeroport de Menorca, en què durant els darrers tres anys el nombre de passatgers es redueix. (Vegeu el quadre I-123.)

En analitzar les entrades i les sortides de l'any 2005 als aeroports balears, podem observar que representen la meitat del total de passatgers als aeroports. Per tant, els moviments migratoris són insignificants. (Vegeu el gràfic I-38.)

Igual dels anys anteriors, els principals moviments als aeroports balears són de passatgers alemanys, britànics i espanyols, si bé cada illa té certes peculiaritats. Així, a Mallorca la nacionalitat majoritària és l'alemanya, seguida de l'espanyola i, en canvi, a Menorca i a Eivissa predomina l'espanyola, seguida de la britànica. (Vegeu del gràfic I-39 a l'I-41.)

Quadre I-123. Transport de passatgers per via aèria					
	2003	2004	2005	% var. 04/03	% var. 05/04
Eivissa	4.108.038	4.171.589	4.164.701	1,50	-0,20
Mallorca	19.132.356	20.416.321	21.242.295	6,70	4,00
Menorca	2.684.708	2.631.344	2.590.515	-2,00	-1,60
Total a les Illes Balears	**25.925.102**	**27.219.254**	**27.997.511**	**5,00**	**2,90**

* Unitat: Nombre d'entrades i sortides de passatgers.
Font: Conselleria de Turisme.

Gràfic I-38
Arribades i sortides dels aeroports de Balears (2005)

Font: AENA.

Gràfic I-39
Percentatge de repartiment de les entrades a l'aeroport de Palma (2005)

Font: AENA.

Gràfic I-40
Percentatge de repartiment de les entrades a l'aeroport d'Eivissa (2005)

Font: AENA.

Gràfic I-41
Percentatge de repartiment de les entrades a l'aeroport de Menorca (2005)

Font: AENA.

10.4.3. El transport terrestre

En aquest subapartat analitzam la conjuntura del transport terrestre. En primer lloc, es fa l'anàlisi del transport de viatgers per carretera i, posteriorment, la del transport per ferrocarril.

El transport terrestre per carretera de les Illes Balears l'any 2005 va augmentar un 7,55%, creixement important, sobretot si el comparam amb el quasi estancament de l'any 2004. Si bé a totes les illes va créixer aquest transport, el principal creixement percentual va ser a Formen-

tera (un 21,4%) i a Menorca (un 27% més). (Vegeu el quadre I-124.)

Quant al transport de ferrocarril, només es troba a l'illa de Mallorca. L'any 2005 va créixer el 7,6%. El trajecte que segueix augmentant any rere any és el de Palma - Inca - sa Pobla i Palma-Manacor. En canvi, el tren de Sóller-

Palma va patir l'any 2005 una lleugera reducció i el de Sóller - Port de Sóller es va recuperar un poc de la baixada del 2004. (Vegeu el quadre I-125.)

10.4.4. Les activitats postals

La línia bàsica de l'activitat postal de les Illes Balears va ser durant l'any 2005 —i en els anys anteriors— la més important, ja que el 78% del total de serveis postals d'aquest any varen ser de la línia bàsica. La resta de serveis postals es dividiren entre la línia econòmica (21%) i la línia urgent (1%). S'ha de remarcar que tots els serveis postals tingueren una evolució positiva l'any 2005, al igual del 2004. (Vegeu el quadre I-126.)

Quadre I-124. Transport regular de viatgers per carretera (2003-2005)

	2003	2004	2005	% var. 04/03	% var. 05/04
Eivissa	3.580.327	3.514.008	3.550.058	-1,85	1,03
Formentera	68.383	61.049	74.112	-10,72	21,4
Mallorca	7.836.735	7.873.387	8.438.003	0,47	7,17
Menorca	1.208.861	1.286.538	1.633.982	6,43	27,01
Total de les Illes Balears	**12.694.306**	**12.734.982**	**13.696.155**	**0,32**	**7,55**

* Unitat: nombre de viatgers transportats.
Font: Direcció General d'Obres Públiques i Transports del Govern de les Illes Balears; Consell d'Eivissa i Formentera; Consell de Menorca.

Quadre I-125. Transport de passatgers per ferrocarril (2003-2005)

	2003	2004	2005	% var. 04/03	% var. 05/04
Palma - Inca - sa Pobla i Palma - Manacor[1]	2.755.643	3.101.282	3.457.192	12,54	11,48
Sóller - Palma	850.000	928.950	926.348	9,29	-0,28
Sóller - Port de Sóller	910.000	829.910	844.455	-8,8	1,75
Total de les Illes Balears	**4.515.643**	**4.860.142**	**5.227.995**	**7,63**	**7,57**

* Unitat: nombre de viatgers transportats.
1. El tram Inca - sa Pobla entrà en funcionament el 8 de gener de 2001.
Fonts: Serveis Ferroviaris de Mallorca; Ferrocarril de Sóller, SA.

Quadre I-126. Serveis postals públics (2003-2005)					
	2003	2004	2005	% var. 04/03	% var. 05/04
Línia bàsica	156.549	160.906	165.360	2,8	2,8
Línia econòmica	41.381	44.080	46.017	6,5	4,4
Línea urgent	1.366	1.451	1.517	6,2	4,5
Total Illes Balears	199.296	206.437	212.894	3,6	3,1

* Unitat: Milers de correspondències en origen i distribuïda.

Font: Correus i Telègrafs, Prefectura Provincial de les Illes Balears.

Quadre I-127. Serveis de línies telefòniques de Telefònica (2003-2005)					
	2003	2004	2005	% var. 04/03	% var. 05/04
Línies de telefonia fixa	495.859	487.704	454.653	-1,64	-6,78
RTB	380.738	377.874	376.938	-0,75	-0,25
RDSI	58.198	28.749	19.758	-50,6	-31,27
ADSL	56.923	81.081	57.957	42,44	-28,52
Línies de telefonia mòbil	467.000	828.500	947.143	77,41	14,32

Font: Telefónica de España; Telefónica Móviles de España.

10.4.5. Les telecomunicacions

A les Illes Balears l'any 2005 varen descendir un -6,78% les línies fixes i, de fet, totes les línies disminuïren en nombre per comparació a l'any 2004, llevat de les de telefonia mòbil, que creixen el 14,3%. (Vegeu el quadre I-127.)

11

INSTITUCIONS FINANCERES[81]

RESUM

Malgrat el gir alcista del tipus d'interès del BCE al final de l'any, les entitats bancàries han seguit la tendència dels darrers exercicis d'incrementar el volum de crèdits concedits un 24,2%, de manera que se situen els 29.564 milions d'euros. Si bé són diferents els elements que contribueixen a explicar aquesta realitat, un factor clau és la situació que marca l'activitat immobiliària, que es caracteritza en els darrers anys per una creixent demanda de garanties hipotecàries. Així, amb les dades del mes de desembre del 2005, les Illes Balears són la comunitat autònoma amb un major nombre de finques amb hipoteques constituïdes per cada cent mil habitants (7.089 hipoteques).

S'ha de destacar que els dipòsits que gestionen les entitats bancàries també s'han incrementat un 3,1%, si bé a un ritme considerablement inferior al de l'any anterior. Conseqüentment, el saldo net en la intermediació bancària —definit com la diferència entre els crèdits nets totals i els dipòsits nets totals— mostra que a les Balears hi ha una tendència clarament ascendent en el recurs del crèdit en termes relatius respecte del creixement dels dipòsits. I encara més: les Illes són la comunitat autònoma que presenta, relativament, un major volum de crèdits en relació amb els dipòsits.

Cal subratllar que les caixes d'estalvis han consolidat el lideratge, tant en la concessió de crèdits com en la captació de dipòsits. Així, en els darrers anys les caixes han apostat per expandir el negoci mitjançant la diversificació de productes i també la geogràfica, sense oblidar els reptes d'innovació productiva i tecnològica. En qualsevol cas, les Illes Balears es caracteritzen per un elevat grau de bancarització, ja que són, després de La Rioja i d'Aragó, la comunitat autònoma amb una menor proporció d'habitants per oficina.

A pesar que les oficines bancàries que operen a les Balears presenten un menor grau de productivitat que en l'àmbit nacional, tant en la concessió de crèdits com en la captació de dipòsits s'han produït millores considerables en la productivitat de l'oficina bancària a les Illes. Així, han concedit, per terme mitjà, 4.590 milers d'euros més en concepte de crèdits l'any 2005 que el 2004 i han captat 137,92 milers d'euros més, per al mateix període de temps, en forma de dipòsits.

D'altra banda, la Societat de Garantia Recíproca de les Balears ISBA al llarg del 2005, ha permès que es creassin 114 noves empreses, al temps que ha fet possible crear 355 nous llocs de feina, xifres que superen notablement les dels exercicis anteriors.

Finalment, les empreses de les Illes Balears que cotitzen en el mercat borsari varen tancar l'exercici amb revaloritzacions anuals dels valors superiors a la del principal índex de referència del mercat espanyol: l'Ibex-35.

11.1. INTRODUCCIÓ

Els mercats i les institucions financeres són un element central en els models de creixement regional, com demostren els nombrosos estudis empírics, en concloure que un eficient funcionament dels mercats i de les institucions financeres constitueix un element impulsor per dinamitzar l'activitat econòmica. En aquest sentit, atès que en els darrers anys l'evolució econòmica de les Illes Balears —de la mateixa forma que ha succeït en altres indrets d'Espanya— se sustenta en gran manera en el consum i en el sector de la construcció, no resulta estrany que el finançament tant de les llars com de les empreses —i també dels seus fluxos d'estalvi, que afecten directament i significativa el consum i la inversió— acabi influint de manera important els patrons de creixement econòmic de les Illes.

L'objectiu en aquest apartat és conèixer les característiques principals de les institucions financeres que han operat en el marc de l'economia balear el 2005, un any en el qual el Banc Central Europeu ha complert les previsions dels analistes, ja que el mes de desembre va augmentar el tipus bàsic de la zona euro un quart de punt, fins al nivell del 2,25%, la primera pujada de tipus de la institució monetària

81. Agraïm a Lluís Moyà Bareche la col·laboració i l'ajuda en l'elaboració d'aquest apartat.

europea en cinc anys.[82] Com va reconèixer el seu president, Jean-Claude Trichet, aquesta decisió es basa en la necessitat d'estabilitzar la inflació a la zona euro i també té la finalitat de contrarestar l'impacte de l'alça del preu del petroli i frenar les alces dels mercats hipotecaris d'alguns països, com Espanya o Irlanda.

Amb aquest propòsit, i atès que a les Illes Balears —com passa a escala de l'Estat espanyol i en molts d'altres països desenvolupats— el finançament extern necessari per materialitzar els projectes d'inversió empresarial passa, en la majoria de casos, per sol·licitar el crèdit a les entitats bancàries, s'estudia en primer lloc el comportament d'aquestes entitats durant el 2005. A més, en els darrers anys les petites i mitjanes empreses de les Balears disposen d'una institució que els permet accedir al finançament amb unes condicions més favorables: és la Societat de Garantia Recíproca ISBA, que també és objecte d'estudi en aquest capítol. Finalment, cal fer referència a l'evolució que ha seguit el mercat borsari, un mercat que és una referència cada dia amb una major importància, tant per a les empreses de les Balears que hi cotitzen com per als estalviadors financers a l'hora de canalitzar els fluxos financers.

11.2. Les entitats bancàries

Atesa la importància que tenen les entitats bancàries per a les Illes Balears, en el primer subapartat ens detindrem a analitzar-les. Així, s'estudien aspectes com la dimensió i l'evolució de la xarxa d'oficines, el servei bancari, les principals activitats del costat de l'actiu (els crèdits, els efectes de comerç retornats, les hipoteques) i del passiu (els dipòsits), el flux financer i la productivitat d'aquestes entitats durant el 2005.

11.2.1. La dimensió de la xarxa d'oficines

El nombre d'oficines de dipòsit operatives arreu del territori balear resulta un indicador estructural bàsic de la configuració del sistema financer de l'arxipèlag. La importància d'aquesta variable és més que justificada si es té en compte, com mostren nombrosos estudis empírics, que l'oficina és el mitjà que utilitza l'entitat bancària per comercialitzar majoritàriament els productes financers o el lloc on l'entitat es relaciona amb els clients. En aquest sentit, una major densitat d'oficines comporta, en principi, una major atenció al client i, per tant, una major probabilitat que el client potencial decideixi actuar amb una entitat financera que té un major nombre d'oficines.

Una anàlisi autonòmica, fent ús de les dades publicades pel Banc d'Espanya, mostra que al final de l'any 2005 el nombre d'oficines operatives a les Balears va ser de 1.155, vint-i-dues oficines més que l'any anterior, xifra que representa el 2,8% del total d'oficines operatives a Espanya. (Vegeu el quadre I-128.)

82. Vegeu els apartats 1.1 i 2.3.2.

Quadre I-128. Nombre d'oficines a les Illes Balears i a Espanya (2004-2005)

	Illes Balears			Espanya		
	2005	2004	diferència	2005	2004	diferència
Bancs	531	523	8	14.533	14.168	365
Caixes d'estalvi	598	584	14	22.410	21.503	907
Cooperatives de crèdit	26	26	0	4.656	4.559	97
Total	1155	1.133	22	41.599	40.230	1.272

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

Per tipus d'entitat de dipòsit, a les Illes Balears són les caixes d'estalvis les que guanyen protagonisme quant al nombre d'oficines, amb un 51,8%, enfront dels competidors més directes, els bancs (amb un 46%), mentre que les cooperatives de crèdit suposen tan sols el 2,2%. A escala de l'Estat espanyol, les dades fan palès que també són les caixes d'estalvis les entitats que representen més de la meitat del nombre d'oficines de dipòsit obertes (el 53,9%); les majors diferències es troben en el grau de presència física de les altres entitats. Així, els bancs en termes relatius tenen una menor presència física i representen el 34,9% del total de les oficines de dipòsit obertes a tot el territori espanyol; per contra, les cooperatives de crèdit superen el grau de representació que tenen aquestes entitats dins les Balears, en mantenir un 11,2%. (Vegeu el gràfic A I-1.)

Aquesta realitat es pot entendre com el resultat d'una diferent estratègia que han seguit les entitats de dipòsit. De manera generalitzada, des que es va aprovar el Reial decret 1582/1988, de 20 de desembre, que permetia que s'establissin lliurement pel territori nacional, les caixes d'estalvis han apostat per expandir el negoci mitjançant la diversificació de productes i també geogràficament, sense oblidar els reptes d'innovació productiva i tecnològica. Conseqüentment, les caixes d'estalvis han augmentat a escala tant de les Balears com d'Espanya, amb una major proporció del nombre d'oficines: 14 noves oficines a les Balears i 907 al conjunt d'Espanya. En canvi, els bancs comercials, amb la finalitat d'aconseguir economies d'escala, ho han fet amb una intensitat menor.

Per mesurar d'una manera alternativa, la importància relativa dels bancs respecte de les caixes d'estalvis, quant a la variable del nombre d'oficines i la seva evolució, es pot fer ús de l'anomenat índex de simetria espacial (IS), definit com el quocient entre el nombre d'oficines que pertanyen a bancs en relació amb les que corresponen a caixes d'estalvis. En cas que el valor sigui unitari, això indica que hi ha una simetria en el mercat analitzat, en el sentit que ambdues entitats —els bancs i les caixes d'estalvis— tenen el mateix nombre d'oficines. De la mateixa manera, si la participació dels bancs (o caixes) en el mercat és superior al de les caixes (o bancs), l'índex serà superior (o inferior) a la unitat. Les Illes Balears es caracteritzen pel predomini de les caixes enfront dels bancs, amb un

índex inferior a la unitat (0,89). El 2005 aquesta situació ha estat comuna a quasi totes les comunitats autònomes: tan sols el País Basc, Galícia i Astúries en són l'excepció. A més, cal comentar que la tendència al llarg dels darrers tres exercicis, tant a les Balears com a la resta de les comunitats autònomes (llevat de Navarra), ha estat d'una contínua reducció en el valor de l'índex, de manera que es confirma el major protagonisme quant al nombre d'oficines de les caixes d'estalvis enfront dels bancs. (Vegeu el gràfic A I-2.)

11.2.2. El servei bancari

A més d'estudiar el nombre d'oficines operatives, és interessant analitzar el grau de servei o cobertura que ofereixen, que es mesura pel nombre d'habitants per oficina.

En el cas de les Illes Balears, en els darrers exercicis la tendència ha estat descendent, en el sentit que ha disminuït el nombre d'habitants atesos per les entitats, fet que es pot interpretar com un major grau de servei o cobertura. Així, el 2005 el nombre d'habitants per oficina bancària era de 851, inferior al de dos anys enrere, que va ser de 857 habitants per oficina. A més, s'ha d'indicar que el 2005 les Balears, després de La Rioja i d'Aragó, són la comunitat autònoma amb una menor proporció d'habitants per oficina, fet que demostra un elevat grau de bancarització i de servei bancari. (Vegeu els gràfics A I-3 i A I-4.)

Cal destacar que, si bé és cert que el nombre d'oficines és una variable comunament utilitzada per aproximar-nos al grau de servei o cobertura bancària, n'hi ha d'altres —com ara la intensitat de l'ús de les targetes bancàries— que complementen aquesta visió.

Si s'empren les úniques dades disponibles a escala regional, que elabora la Funcas a partir d'estimacions sobre microdades de la indústria per al període, les Illes Balears, juntament amb les Canàries —tal vegada per les condicions d'insularitat i per l'especialització en l'activitat turística—, són una comunitat autònoma amb una concentració de pagaments amb targetes relativament elevada. Així mateix, amb relació a les taxes de creixement interanual de l'ús que se'n fa, també són aquestes dues comunitats autònomes —juntament amb regions com la Comunitat Valenciana, La Rioja, Madrid, Navarra i País Basc—, les que presenten taxes de creixement superiors al 20%. (Vegeu el gràfic A I-5.)

Resumidament, a partir de les dades presentades es pot concloure que les Illes Balears es caracteritzen per tenir, comparativament, un elevat grau de servei o cobertura bancària mitjançant el canal tradicional, l'oficina, o fent ús dels sistemes de pagament més moderns, com és el cas de les targetes bancàries.

11.2.3. El crèdit dels bancs, de les caixes d'estalvis i de les cooperatives de crèdit a les Balears

A les Illes Balears, el crèdit total concedit per les entitats de dipòsit va ser de 29.564 milions d'euros, xifra que indica que el sector de les entitats bancàries el 2005 ha canalitzat el 2,49% del crèdit concedit al

total d'Espanya. Malgrat el començament del gir alcista del tipus d'interès per part del Banc Central Europeu a l'inici del mes de desembre, el 2005 els crèdits concedits han mantingut la tendència ascendent dels anys anteriors i s'incrementen un 24,2% respecte del 2004.

A les Balears el valor dels crèdits concedits per habitant va ser de 30,07 milers d'euros, 5,15 milers d'euros més per habitant que l'any anterior, signe inequívoc de la importància que té aquesta via de finançament per a la societat de les Illes. Cal destacar que l'import dels crèdits per habitant és superior al que es va registrar a l'Estat espanyol (26,86 milers d'euros per habitant), realitat que pot ser explicada pel fet que en els darrers anys les Balears es caracteritzen per presentar una ràtio d'endeutament superior a la mitjana espanyola.

El receptor principal d'aquest volum de crèdit varen ser els sectors dels residents i el sector compost —d'acord amb el Banc d'Espanya— per al conjunt d'institucions financeres no monetàries, les empreses d'assegurances i de fons de pensions, les empreses no financeres i llars, i també les institucions sense ànim de lucre al servei de les llars (96,4%), i en menor manera, les administracions públiques (3,6%). Aquests percentatges són semblants als que es donen a escala de l'Estat espanyol: un 96,9% i un 3,1%, respectivament. (Vegeu el gràfic A I-6.)

A més, amb les aquestes dades s'observa que la demanda de crèdits per part del sector privat a les Illes Balears, així com al conjunt d'Espanya, va mantenir la tendència alcista: augmentà el 2005 un 23,8% i un 27,5%, respectivament. Aquests increments en la demanda de crèdits s'explica, bàsicament, pel bon clima econòmic, que va estimular la demanda de finançament i també pel fet que els tipus d'interès dels crèdits, malgrat la pujada del mes de desembre, varen continuar sent molt reduïts històricament, tant en termes nominals com reals, és a dir, una vegada que se n'ha restat la inflació. (Vegeu el gràfic A I-7.)

Si es considera el tipus d'entitat de dipòsit que concedeix el crèdit, les caixes d'estalvis són el principal canalitzador del crèdit, amb un 50,6%; percentatge que és una mica superior al del conjunt d'Espanya (47,9%). Els bancs són els competidors principals de les caixes en l'activitat creditícia, ja que concedeixen el 48,2% dels crèdits que es formalitzen a les Illes i el 46,6% dels que es concedeixen al conjunt d'Espanya. A diferència del que succeeix a escala d'Espanya, les cooperatives de crèdit a les Balears tenen un paper molt residual en la concessió de crèdits, atès que només canalitzen l'1,2% del total dels crèdits, mentre que a Espanya aquestes entitats tenen una major importància comparativa, en concedir el 5,5% dels crèdits. (Vegeu el gràfic A I-8.)

11.2.3.1. Els efectes de comerç impagats

L'estadística dels efectes de comerç tornats impagats, que elabora l'Institut Nacional d'Estadística (INE), informa mensualment del nombre i de l'import dels efectes comercials que les entitats tenen en cartera i que han rebut en la gestió dels cobraments de clients que ha han vençut

dins el mes i dels que han resultat impagats. Cal destacar que els efectes impagats tornats per l'entitat financera s'imputen al mes que es produeix el retorn, independentment de la data que es va presentar el cobrament.

A les Illes Balears, d'acord amb aquesta informació, el nombre d'efectes impagats en el conjunt de l'any 2005 va ser de 22.763 menys que l'any anterior, mentre que l'import va ser el 2005 de 3.010.171,81 milers d'euros, un 7,6% més que el d'un any abans. D'aquestes dades és desprèn que a les Illes durant l'any 2005 l'import mitjà de l'efecte de comerç tornat impagat, per al conjunt de les entitats bancàries, va ser de 3.043,27 euros. Varen ser les cooperatives de crèdit les entitat que varen negociar un import mitjà per efecte superior (3.243,30 euros), mentre que, al contrari, els bancs ho varen fer per un import mitjà inferior (2.948,77 euros). (Vegeu el quadre I-129.)

La major part d'aquests impagats varen ser negociats pels bancs i les caixes d'estalvis, perquè aquesta és una activitat que duen a terme aquestes entitats dins el seu negoci tradicional de finançament. Així, el 2005 a les Balears ambdues entitats en varen comprendre el 98,2% en nombre i el 98,1% en import. Mentrestant, la importància relativa de les cooperatives de crèdit és molt reduïda, com prova el fet que durant el 2005 tan sols varen gestionar l'1,8% del nombre total i l'1,9% de l'import dels efectes de comerç tornats.

Quadre I-129. Estadística mensual d'efectes de comerç tornats impagats a les Balears (2005)

	Total		Bancs		Caixes d'estalvi		Cooperatives de crèdit	
	Nombre	Import	Nombre	Import	Nombre	Import	Nombre	Import
Gener	82.848,00	240.996,24	48.335,00	138.869,58	32.830,00	97.246,46	1.683,00	4.880,20
Febrer	69.950,00	228.805,43	39.660,00	125.273,31	29.012,00	99.322,63	1.278,00	4.209,49
Març	83.497,00	238.590,86	47.852,00	133.687,53	33.739,00	100.400,03	1.906,00	4.503,30
Abril	75.127,00	223.036,85	43.564,00	119.536,29	30.130,00	98.898,04	1.433,00	4.602,52
Maig	96.866,00	271.318,93	55.814,00	151.094,39	39.364,00	114.173,83	1.688,00	6.050,71
Juny	108.694,00	317.091,24	67.795,00	191.164,48	39.233,00	120.498,36	1.666,00	5.428,40
Juliol	16.481,00	18.264,03	11.165,00	9.711,22	5.290,00	8.419,45	26,00	133,37
Agost	100.418,00	299.492,53	57.616,00	174.790,28	41.104,00	119.476,59	1.698,00	5.225,66
Setembre	93.217,00	324.605,37	53.520,00	184.277,62	37.998,00	134.047,46	1.699,00	6.280,29
Octubre	86.694,00	304.829,47	50.189,00	170.808,48	34.882,00	128.495,84	1.623,00	5.525,12
Novembre	87.755,00	262.877,10	51.014,00	149.037,39	35.184,00	108.495,82	1.557,00	5.343,89
Desembre	87.576,00	280.263,76	51.017,00	154.786,70	34.969,00	119.777,69	1.590,00	5.699,37
Total	989.123,00	3.010.171,81	577.541,00	1.703.037,26	393.735,00	1.249.252,20	17.847,00	57.882,32

* Imports: milers d'euros.
Font: INE i elaboració pròpia.

Així mateix, resulta interessant assenyalar que les Illes Balears, després de les Canàries, són la comunitat autònoma que, segons les dades del desembre del 2005, presenta un major percentatge d'efectes de comerç impagats respecte dels vençuts, amb un 4,3% i un 5,7%, respectivament.

11.2.3.2. El mercat hipotecari

A les Balears durant l'any 2005 varen formalitzar un total de 55.955 garanties hipotecàries, 9.324 més que al llarg de l'any anterior. En termes monetaris, aquestes hipoteques varen suposar 8.020,91 milions d'euros, un 32% més que durant l'any 2004. Es tracta de dades coherents amb l'auge que caracteritza el mercat immobiliari de les Illes —el preu mitjà d'un habitatge va augmentar el 13,9% durant l'any 2005. D'aquesta manera, per al conjunt de l'any, la quantia mitjana hipotecada a l'arxipèlag balear va ser superior als 143.000 euros, 5.368,72 euros més que la mitjana a escala espanyola. (Vegeu el quadre I-130.)

Amb dades del mes de desembre del 2005, cal destacar que les Illes Balears són la comunitat autònoma amb major nombre de finques amb hipoteques constituïdes per cada cent mil habitants de 7.089 hipoteques (considerant el grup de població amb edats compreses entre els devuit i els vuitanta-quatre anys del padró municipal de l'any 2005), xifra que contrasta amb les 2.811 hipoteques de Galícia, la menor del conjunt d'autonomies espanyoles. La major part del nombre i de l'im-

QUADRE I-130. CONSTITUCIÓ DE GARANTIES HIPOTECÀRIES SOBRE BÉNS IMMOBLES (2004-2005)

	2005		2004		Variació 05/04	
	Nombre	Import	Nombre	Import	Nombre	Import
Finques rústiques	2.862	775,48	2.813	550,91	1,74	40,76
Finques urbanes	53.093	7.245,44	43.818	5.524,23	21,17	31,16
Concedides per bancs	22.043	3.142,83	19.395	2.644,84	13,65	18,83
sobre finques urbanes	20.991	2.837,49	18.290	2.420,98	14,77	17,20
sobre finques rústiques	1.052	305,35	1.105	223,86	-4,80	36,40
Concedides per caixes d'estalvis	25.575	3.655,32	20.345	2.475,04	25,71	47,69
sobre finques urbanes	24.228	3.359,97	19.127	2.237,67	26,67	50,15
sobre finques rústiques	1.347	295,35	1.218	237,37	10,59	24,43
Concedides per altres entitats	8.336	1.222,75	6.891	955,26	20,97	28,00
sobre finques urbanes	7.873	1.047,97	6.401	865,58	23,00	21,07
sobre finques rústiques	463	174,78	490	89,68	-5,51	94,89
Total d'hipoteques	55.955	8.020,91	46.631	6.075,14	20,00	32,03

* Nombre en milions d'euros.
Font: INE i elaboració pròpia.

port de les hipoteques constituïdes a les Balears varen ser sobre finques urbanes: un 94,9% i 90,3%, respectivament. (Vegeu el gràfic A I-9.)

Aquesta realitat s'explica fonamentalment per la dinàmica tan expansiva que caracteritza el mercat immobiliari en aquests darrers exercicis. Així, el 62,82% de les hipoteques urbanes varen ser subscrites sobre els habitatges i agrupen un total de 5.027,73 milions d'euros, quantitat que representa el 69,4% de l'import dirigit a les hipoteques sobre aquests tipus de finques. Per ordre de rellevància, quant a l'import, les segueix les hipoteques destinades a finançar la compra d'oficines i garatges (amb el 22,2%) i de solars (amb el 8,4%).

Per tipus d'entitat que concedeix la garantia, a les Illes Balears són les caixes d'estalvis les que exerceixen un paper important, tant en el nombre d'hipoteques concedides (un 45,7%) com en l'import (un 45,6%), al temps que són les entitats que han crescut més amb relació a la quota dins el mercat hipotecari, tant en el nombre (25,7%) com en l'import (47,7%). Les segueixen, en ordre d'importància, els bancs, que —si bé varen augmentar el nombre i l'import d'hipoteques concedides, amb un 13,6% i un 18,8%, respectivament— varen disminuir (un 4,8%) el nombre d'hipoteques concedides sobre finques rústiques, encara que no la quantia, que es va incrementar un 36,4%. Les 8.336 garanties restants, per un import de 1.222,75 milions d'euros, foren concedides per altres entitats. (Vegeu el gràfic A I-10.)

Una anàlisi detallada permet assenyalar que l'estructura, tant del nombre com de l'import de les hipoteques concedides per cada tipus d'entitat, va ser bastant semblant a la que ja s'ha comentat: la gran majoria es va subscriure sobre finques urbanes, enfront de les rústiques.

11.2.4. Els dipòsits en els bancs, en les caixes d'estalvis i en les cooperatives de crèdit a les Balears

Els dipòsits en bancs, en les caixes d'estalvi i en les cooperatives de crèdit a la comunitat autònoma de les Illes Balears varen ser de 14.686 milions d'euros, la qual cosa representa l'1,52% del total dels dipòsits del sistema financer de l'Estat espanyol. Seguint l'evolució ascendent dels darrers exercicis, el valor dels dipòsits captat pel sistema bancari va ser un 3,1% superior al que es va registrar l'any anterior, cosa que reflecteix el dinamisme de l'economia, si bé aquest increment ha estat considerablement inferior al de l'exercici anterior, que va ser de l'ordre del 13,3%.

L'import del dipòsits per càpita, que ens aproxima a l'estalvi financer mitjà en comptes de dipòsit per persona, també s'ha incrementat, ja que ha passat a ser de 14,94 milers d'euros el 2005. Aquesta xifra va representar un augment de 0,03 milers d'euros per càpita, respecte de l'any anterior. És important destacar que la intensa innovació financera, juntament amb la reducció en la taxa d'estalvi experimentada durant els anys passats, ha propiciat que aquesta variable resulti considerablement inferior a la corresponent al crèdit expressat

en termes per càpita, que, com s'ha indicat prèviament, va ser de 30,07 milers d'euros per al mateix període de temps.

Fent referència al tipus de dipositant, el sector privat va seguir sent el principal protagonista, ja que va fer el 96,2% dels dipòsits totals, mentre que el sector públic tan sols va aportar-ne el 3,8%. En el marc de l'economia espanyola, l'aportació del sector públic va ser un poc superior, del 5,7%. (Vegeu el gràfic A I-11.)

En els dipòsits en altres sectors residents, el Banc d'Espanya diferencia entre dipòsits a la vista, d'estalvi i a termini, en funció de la rendibilitat i la liquiditat. El dipòsit més líquid és el dipòsit a la vista i el més rendible, el dipòsit a termini. Al llarg del 2005 els dipòsits constituïts han estat majoritàriament per un termini superior a dos anys, que es varen incrementar notablement, de manera que arriben a suposar el 44,6% i el 56% de tots els dipòsits constituïts aquest any a les Balears i a Espanya, respectivament. La resta de dipòsits es reparteix a parts gairebé iguals, amb un lleuger avantatge per als dipòsits a la vista a la nostra regió (28,8%) i al conjunt nacional (24,9%).

Amb relació a la distribució dels dipòsits entre les diferents entitats, a les Illes Balears les caixes d'estalvis han consolidat el lideratge en la captació de dipòsits. Així, el 2005 varen aconseguir el 64,5% del total de constituïts. D'altra banda, en la banca comercial la quota de mercat ha descendit, respecte del total de dipòsits concedits, de manera que representa el 33,8%, mentre que l'altre 1,6% ha estat en mans de les cooperatives de crèdit. A escala de l'Estat espanyol el major protagonisme el mantenen també les caixes d'estalvis, si bé en un percentatge menor, del 52,6%. (Vegeu el gràfic A I-12.)

11.2.5. El flux financer de les Balears

El saldo net en la intermediació bancària, definit com la diferència entre els crèdits nets totals i els dipòsits nets totals, mostra que a les Illes Balears hi hagut una tendència clarament ascendent en el recurs del crèdit en termes relatius respecte del creixement dels dipòsits. Així, mentre que el saldo el 2004 era de 9.553 milions d'euros, uns anys després, el 2005, s'ha situat en els 14.878 milions d'euros, un 55,7% major. Si bé són dades rellevants, no s'han d'interpretar necessàriament com un factor negatiu, sinó més aviat com un canvi de patró de finançament i d'inversió financera regional. Factors com el recurs creixent a l'endeutament hipotecari i, sobretot, el manteniment del tipus d'interès en uns nivells històricament reduïts, contribueixen a explicar aquesta situació.

En termes relatius, per determinar el signe i la magnitud d'aquesta necessitat (capacitat) de finançament, es pot fer ús de la ràtio entre els crèdits i els dipòsits. Quan aquesta ràtio presenta valors inferiors (o superiors) a la unitat, l'estalvi captat mitjançant els dipòsits és major (o menor) al volum del crèdit concedit per les entitats bancàries que operen al territori. Ara bé, cal interpretar amb una certa cautela la ràtio, ja que l'indicador no reflecteix la possibilitat de fluxos financers interregio-

nals produïts pels mateixos circuits interns de capital de les mateixes entitats que operen en diferents territoris. Feta aquesta matisació, l'anàlisi d'aquesta ràtio mostra que les Balears ocupen una posició clarament deutora, com ja s'ha indicat. Un estudi comparatiu per comunitats autònomes palesa que, si bé les Illes són les que presenta relativament un major volum de crèdits en relació amb els dipòsits, amb una ràtio de 2,01, aquesta és una realitat comuna actualment a totes. Així, el 2005 totes les regions presenten ràtios amb un quocient crèdit/dipòsit superior a la unitat. (Vegeu el gràfic A I-13.)

Diferents són les causes que contribueixen a explicar aquest comportament. En primer lloc, el nivell i la taxa de variació del preu de l'habitatge ha augmentar de manera tan notable al conjunt d'Espanya i a les Balears que, lògicament, ha implicat un major grau d'endeutament creditici. Així mateix, si bé s'hi ha registrat un gir de la política monetària dissenyada pel Banc Central Europeu al final de l'any 2005, els tipus d'interès han estat en uns nivells històricament reduïts, de manera que es fomenta una major sol·licitud de crèdits destinats al consum. D'altra banda, el creixement dels llocs de feina, juntament amb un augment paral·lel de les expectatives de renda bruta de les llars, ha conduït a increments de l'endeutament familiar fins a nivells històrics i, conseqüentment, ha animat que la població sol·licitàs crèdits. Per acabar, una major cultura financera, ha encoratjat que els estalviadors facin ús d'altres productes financers diferents dels dipòsits.

11.2.6. La productivitat de les entitats bancàries

El grau d'atenció al client, juntament amb el nivell d'activitat econòmica i bancària, aspectes analitzats anteriorment, determinen la dimensió mitjana del negoci que capta cada sucursal i, per tant, la productivitat dels factors que s'han emprat.

El 2005 les oficines bancàries que operen a les Illes Balears es caracteritzen per presentar un menor grau de productivitat que a escala nacional, tant en relació amb la concessió de crèdits com quant a la captació de dipòsits. Així, durant l'exercici esmentat l'oficina de les Balears va concedir per terme mitjà un import de 2.886 milers d'euros en concepte de crèdits, inferior al que ofereix una oficina que actua en l'àmbit de l'Estat espanyol. Quan l'anàlisi es fa amb relació al volum de dipòsits aconseguits per oficina, l'oficina a escala nacional mostra un grau de productivitat encara molt superior. Concretament, el nombre de dipòsits que rep una oficina a escala nacional és, per terme mitjà, de 10.492,23 milers d'euros més que una oficina operativa a les Illes.

Una dada positiva que resulta d'interès és que la productivitat de l'oficina bancària ha millorat a les Balears, segons es dedueix quan s'analitzen comparativament amb les dades de dos anys enrere; així, les oficines ubicades a l'arxipèlag balear varen concedir 7.505,14 milers d'euros més en concepte de crèdits l'any 2005 respecte del 2003, i el volum de dipòsits per oficina va augmentar en 1.343,54 milers d'euros durant aquest període de temps. (Vegeu el gràfic A I-14.)

11.3. La societat de garantia recíproca ISBA

L'anàlisi del conjunt d'institucions financeres que operen a les Balears no seria completa si no s'examinàs la Societat de Garantia Recíproca de les Illes Balears ISBA, atès que aquesta institució —constituïda el 18 de juliol del 1979— ja té una llarga experiència en el panorama balear i també una importància cabdal per al teixit productiu de les Illes. Efectivament, ISBA compleix el seu objectiu social, que és prestar garanties personals —per aval o per qualsevol altre mitjà admès en dret diferent de l'assegurança de caució— a favor dels socis, per a les operacions que es facin dins el gir o el tràfic de les empreses de què siguin titulars, si el domicili social n'és a la comunitat autònoma de les Illes Balears, i ha permès que especialment les petites i mitjanes empreses hagin pogut accedir a un flux de finançament amb unes millors condicions de mercat. A més, els socis d'aquesta societat de garantia recíproca han pogut gaudir d'altres avantatges, com ara rebre serveis d'assistència i d'assessorament financer.

El 2005 el nombre de socis que conformaven ISBA va ser de 5.009, 253 socis més que l'any 2004; majoritàriament aquests socis es varen concentrar en dos sectors: el comerç (30,58%) i la indústria (19,07%), i, principalment, a dues poblacions: Palma (40,15%) i Inca (18,97%).

El capital subscrit pels socis va ser el 2005 de 7.012 milers d'euros, un 0,64% superior al de l'any anterior, si bé encara no ha aconseguit arribar al nivell del 2002, que va ser de 7.230 milers d'euros. El 62,5% d'aquest capital ha estat subscrit pels socis partícips i un 37,5%, pels protectors. Cal destacar la implicació de la comunitat de les Illes Balears i de la caixa d'estalvis Sa Nostra, ja que ambdues institucions havien subscrit el 31 de desembre del 2005 la quantia de 1.262,03 milers d'euros i de 600,970 milers d'euros, respectivament, la qual cosa representa quasi el 71% del total subscrit pels socis protectors. Pot ser interessant assenyalar que, mentre que la comunitat de les Illes Balears havia desemborsat tot el capital subscrit, l'entitat financera Sa Nostra ho havia fet en 195,329 milers d'euros la data esmentada.

El risc viu per avals concedits va ser de 92.547 milers d'euros, un 4,8% més que durant l'any 2004. Com ja resulta habitual en aquests darrers exercicis, el risc viu en vigor es va concentrar principalment en les empreses petites (de dos a quatre treballadors) en un 23,2%, i majoritàriament, en empreses que dediquen l'activitat als serveis de la construcció (19,6%) i del comerç (17%). L'anàlisi de la distribució geogràfica del risc evidencia que es va concentrar de manera destacada a dues poblacions: Palma (48,8%) i Inca (22,6%). Així mateix, resulta d'interès comentar que aquest risc viu ha tingut el suport majoritàriament d'algun tipus de garantia, de tipus hipotecari o personal, ja que només el 22,92% no en tenia cap. A més a més, s'ha d'indicar que les entitats receptores de l'aval del risc en vigor han estat bàsicament les caixes d'estalvis (44,1%) i la banca (20,3%), mentre les cooperatives de crèdit ho han estat de

Quadre I–131. Dades de l'impacte econòmic i social d'ISBA

	2003	2004	2005
Nombre d'empreses beneficiades per l'aval d'ISBA	244	235	320
Llocs de feina mantinguts per aquestes empreses	4.408	4.357	5.791
Suport a la creació de noves empreses	65	81	114
Contribució a la creació de nous llocs de feina	139	208	355

Font: Informe anual d'ISBA (2005).

manera més aviat residual, per un 3% (l'altre 32,6% s'adreça mitjançant la resta d'entitats).

Una dada que mostra el dinamisme d'ISBA durant el 2005 és que durant aquest temps 320 empreses es varen beneficar de l'aval d'ISBA, 85 empreses més que el 2004, de manera que es contribueix a mantenir 5.791 llocs de feina. Cal destacar que durant l'any 2005, amb la implicació d'ISBA, es varen crear 114 noves empreses, al temps que s'ha fomentat la creació de 355 nous llocs de feina, xifres que superen amb escreix les dels darrers exercicis. (Vegeu el quadre I-131.)

Amb relació a les condicions financeres, el tipus mitjà d'interès ha mantingut la tendència descendent dels darrers exercicis i s'ha situat el 2005 en el 3,37%, enfront del 3,63% de l'any anterior; el termini mitjà s'ha ampliat considerablement fins als noranta-cinc mesos, mentre que l'import mitjà s'ha reduït en tan sols tres euros. Resumidament, en termes generals les condicions preferents a què han tingut accés les empreses han millorat.

11.4. El mercat de la borsa

Atès que les empreses vinculades a l'arxipèlag són majoritàriament empreses de petites dimensions —quasi el 90% de les empreses amb assalariats tenen menys de deu treballadors—, és cert que el finançament concedit per les entitats de dipòsit resulta la via tradicional i bàsica que fan servir per captar finançament. No obstant això, el fet que, d'una banda, en els darrers anys les empreses considerin cada vegada més la possibilitat d'operar en el mercat borsari per aconseguir recursos financers i, de l'altra, la circumstància que els estalviadors —cada dia, amb una major cultura financera— considerin la possibilitat d'invertir financerament a la borsa, fa necessari aproximar-nos a la realitat d'aquest mercat l'any 2005.

La trajectòria de les borses al llarg del 2005 en termes generals ha respost positivament als ensurts causats per l'escalada dels preus del petroli i d'altres matèries primeres, gràcies a la moderació dels costs salarials i a l'augment de la productivitat. Un altre factor que també ha contribuït favorablement a donar una empenta a les

cotitzacions ha estat la gran liquiditat, a causa de les polítiques monetàries que s'han instrumentat. Així, el 2005, per tercer any consecutiu, els mercats de valors han tancat am balanços favorables. Aquest bon comportament s'ha sustentat sobretot en uns beneficis empresarials millors dels esperats, juntament amb un context de tipus d'interès històricament baixos.

El mercat de renda variable espanyol va tenir un exercici molt positiu, segons es desprèn de la revaloració dels principals índexs de referència. Així, l'índex Ibex-35 va sobrepassar la quota dels 10.700 punts i acumulà uns guanys del 18,2%. Ara bé, a diferència del que succeïa en els dos anys anteriors, els beneficis eren una mica inferiors als de l'índex europeu EuroStoxx-50, representatiu del conjunt de la zona de l'euro, que es va revalorar un 21,3%, a pesar que el 2005 l'economia espanyola va mostrar un creixement més vigorós que els principals països del continent. (Vegeu el gràfic A I-15.)

Pel que fa als valors de les empreses de les Balears que cotitzen en el mercat borsari, cal destacar que tots varen tancar el 2005 amb revaloracions anuals superiors a la que ha obtingut el principal índex de referència del mercat espanyol. Així, Corporación Financiera Alba va tancar l'exercici 2005 amb una revaloració del 52,72%, més del triple de la de l'Ibex-35. D'altra banda, Sol-Melià, Endesa i el Banc de Crèdit Balear varen aconseguir revaloracions del 47,1%, del 28,5% i del 21,78%, respectivament, per sobre de la revaloració del 18,2% de l'Ibex-35 durant aquest mateix període.

12

ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES I FINANÇAMENT AUTONÒMIC [83]

RESUM

El total del consum públic a les Illes Balears va arribar als 2.808,1 milions d'euros, la qual cosa representa l'11,9% de la renda interior bruta a preus de mercat (RIB p. m.) (4,6 punts per sota del nivell estatal) i el nivell de consum públic més baix per al conjunt de les comunitats autònomes. En contrapartida, l'estalvi públic va ser de 4.426,9 milions d'euros, mentre que la inversió pública es va situar en els 551,5 milions d'euros, de manera que es generà una capacitat de finançament per al conjunt de les administracions públiques (l'estatal, l'autonòmica, la insular i la local) de 3.875,4 milions d'euros, equivalent al 20,7% de la RIP p. m., que és el percentatge més alt per al conjunt de les comunitats autònomes.

Els pressuposts generals de l'Administració general de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'any 2005 són de 2.587,78 milions d'euros (431.279 milions de pessetes), xifra que suposà un increment del 39,2%.

Quant a les administracions insulars, el pressupost agregat dels tres consells insulars l'any 2005 s'incrementà el 10,16%, en superar els 350 milions d'euros (58.331 milions de pessetes). El pressupost agregat dels consells insulars representa l'1,58% del PIB a preus de mercat. El deute públic dels ens insulars es manté per davall dels trenta milions d'euros.

Amb referència al pressupost dels ajuntaments de la comunitat autònoma, el volum total de l'exercici 2005 superà per primera vegada la barrera dels mil milions d'euros (1.040,71 milions d'euros). Així mateix, el pressupost de les administracions locals per a l'any 2005 arribà al 4,67% del PIB balear.

El deute acumulat de les Illes Balears durant l'any 2005 va ser de 1.536 milions d'euros, un 64,1% superior al de l'any anterior. Aquesta quantitat representa un 2,74% del deute total de les comunitats autònomes espanyoles. Cal dir que aquesta quantitat representa el 6,8% del PIB regional —només són situades per sobre València (11,5%), Catalunya (7,8%) i Galícia (7,4%)—, amb un increment de 3,6 punts respecte de l'any 2000, quan era el quart percentatge més baix de l'Estat. El nivell d'endeutament per habitant es va incrementar en relació amb l'exercici precedent, ja que l'any 2004 va ser de 980,06 euros, mentre que l'any 2005 arribà als 1.562,35 euros, amb una variació del 59,4%. Només són per sobre València, Catalunya i Madrid.

La recaptació tributària que ha obtingut la Delegació Especial d'Hisenda arribà l'any 2005 als 2.392 milions d'euros (398.650 milions de pessetes), amb un increment del 14,9% respecte de l'any 2004.

12.1. ANÀLISI PRESSUPOSTÀRIA

L'exposició d'aquest àmbit es divideix en diversos subapartats. En el primer s'analitzen els pressuposts generals de la comunitat autònoma de les Illes Balears; en segon lloc, els pressuposts dels consells insulars; en el tercer, els pressuposts dels ajuntaments, mentre que, en quart lloc, es presenta l'anàlisi de la recaptació tributària que va a obtenir la Delegació Especial d'Hisenda a les Illes Balears. Finalment, es fan una sèrie de consideracions sobre els efectes de les propostes estatutàries sobre el sistema de finançament de les comunitats autònomes.

De les dades del quadre I-34 es desprèn que el total del consum públic a les Balears —els salaris més les compres de béns i serveis— va arribar als 2.808,1 milions d'euros, la qual cosa representa l'11,9% de la renda interior bruta a preus de mercat (RIB p. m.) —4,6 punts per sota del nivell estatal— i el nivell de consum públic més baix per al conjunt de les comunitats autònomes.

83. El lector trobarà en l'annex estadístic els quadres pressupostaris que completen les sèries estadístiques d'acord amb les memòries del CES dels anys 2001 a 2003.

Així mateix, l'estalvi públic va ser de 4.426,9 milions d'euros, mentre que la inversió pública es va situar en els 551,5 milions d'euros. D'aquesta manera es generà una capacitat de finançament del conjunt de les administracions públiques (l'estatal, l'autonòmica, la insular i la local) de 3.875,4 milions d'euros, equivalent al 20,7% de la RIP p. m., que és el percentatge més alt per a totes les comunitats autònomes. (Vegeu l'apartat 4.4.)

12.2. La comunitat autònoma

En aquest subapartat començam per fer una introducció al marc dels pressuposts generals de la comunitat autònoma de les Illes Balears, definim l'àmbit del pressupost i analitzam, a continuació, els pressuposts de l'Administració general i els dels ens de dret públic i de les societats públiques, i també el deute acumulat.

12.2.1. Introducció

Els pressuposts generals de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'any 2005 es varen aprovar mitjançant la Llei 10/2002, de pressuposts generals de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'any 2005 (BOIB núm. 156 extr., de 28 de desembre de 2002), la qual, juntament amb la Llei 1/1986, de 5 de febrer, de finances, i la normativa de desplegament corresponent, constitueix el marc normatiu al qual s'ha d'ajustar l'activitat econòmica i financera de la comunitat autònoma. Així com assenyala l'exposició de motius, inclou la totalitat de les despeses i dels ingressos del sector públic autonòmic, i també la consignació de l'import dels beneficis fiscals que afecten els tributs.

Entre les novetats principals que aquesta Llei inclou, cal destacar l'increment considerable dels crèdits destinats a satisfer les despeses d'educació, ja que s'ha inclòs en els crèdits inicials d'aquest pressupost l'import adequat per fer front a totes les obligacions derivades de l'execució d'aquesta matèria, sense que sigui necessari, per tant, recórrer al recurs de les ampliacions de crèdit; conseqüentment, s'han eliminat entre els supòsits de crèdits ampliables els que feien referència a aquesta matèria.

Així mateix, seguint el criteri que s'inicià en la Llei 9/2003, de 22 de desembre, de pressuposts generals de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'any 2004, es redueixen encara més els supòsits de crèdit amb caràcter ampliable i, també per a l'any 2005, se suspenen les incorporacions de crèdit a què es refereix l'article 46 de la Llei 1/1986, de 5 de febrer, de finances de la comunitat autònoma de les Illes Balears.

D'altra banda, mitjançant la derogació de l'article 14 de la Llei 9/2003, de 22 de desembre, de pressuposts generals de la comunitat autònoma per a l'any 2004, se suprimeix el fons de contingència d'execució pressupostària. La creació d'aquest fons fou motivada per la necessitat que el Govern de les Illes Balears nomenat després de les eleccions autonòmiques de l'any 2003 va haver de disposar de prou

crèdit per destinar a cobrir necessitats no previstes en el pressupost que es poguessin presentar al llarg de la seva vigència, derivades en gran part d'actuacions procedents del període legislatiu precedent. Amb aquests fons es va aconseguir la finalitat esmentada, sense alterar el règim de finançament de les modificacions pressupostàries que es regula en la Llei 1/1986, de 5 de febrer, de finances de la comunitat autònoma. Una vegada que el govern actual ha conegut amb exactitud les magnituds econòmiques que cal incloure en els pressuposts de la comunitat autònoma per fer front a totes les obligacions que ha assumit, les ha previst en els corresponents crèdits pressupostaris de despeses, amb la qual cosa ja no s'ha de recórrer al mecanisme del fons de contingència i, per això, es deroga.

En matèria de tributs propis i prestacions patrimonials de caràcter públic de la comunitat autònoma de les Illes Balears, se'n preveu l'actualització d'acord amb el creixement de l'índex de preus de consum de l'any anterior.

En aquest capítol s'analitzen de manera detallada els pressuposts inicials de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'exercici 2005, amb la consideració comparativa pertinent respecte de l'any 2004.

Per dur a terme aquesta anàlisi s'estudien, en primer lloc, l'àmbit del pressupost i, en segon lloc, els pressuposts generals de la comunitat, des del punt de vista tant dels ingressos com de les despeses, i s'aprofundeix a analitzar les actuacions previstes per a l'exercici objecte d'estudi, a través dels capítols IV, VI i VII (les transferències corrents, les inversions reals i les transferències de capital) del pressupost de despeses.

Per completar l'anàlisi pressupostària de la nostra comunitat, també es fa referència als pressuposts dels diversos ens de dret públic i de les societats públiques, i se n'estudien les actuacions previstes per a l'any 2005.

12.2.2. L'àmbit del pressupost

En l'àmbit dels pressuposts generals de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'any 2005 s'integren els pressuposts de l'Administració general de la comunitat (en la qual estan incloses les diferents seccions i les entitats autònomes), i també els dels ens que formen l'Administració institucional d'aquesta comunitat autònoma (ens de dret públic, tant empreses públiques no societàries, com algun consorci i les societats públiques), i d'altres ens públics (empreses vinculades i consorcis o fundacions). (Vegeu el quadre I-132.)

12.2.3. El pressupost de l'administració general

En aquest apartat analitzam, en primer lloc, els capítols dels ingressos i, tot seguit, es passa a estudiar l'evolució de les despeses i de la inversió territorialitzada.

12.2.3.1. Els ingressos

El pressupost d'ingressos per a l'any 2005 recull de manera sistematitzada el conjunt de recursos que permetran finançar el pressupost de despeses de la comunitat autònoma de les Illes Balears.

Quadre I-132. Àmbit dels pressuposts de la CA de les Illes Balears (2005)

Administració general		Administració institucional		
	Entitats autònomes	Ens de dret públic		Societats públiques
Seccions		Empresa pública no societària	Consorci	
Parlament de les Illes Balears[1]				
Sindicatura de Comptes[1]				
Consell Consultiu de les Illes Balears[1]				
Consell Econòmic i Social de les Illes Balears[1]				
Conselleria de Relacions Institucionals		Radiotelevisió		Ràdio de les Illes Balears Televisió de les Illes Balears
Conselleria de Turisme		IBATUR INESTUR		
Conselleria d'Educació i Cultura	Institut d'Estudis Baleàrics	IBISEC		
Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació			Centre Balears Europa	Parc BIT, S.A. CAIB Patrimoni BITEL
Conselleria de Medi Ambient	Institut d'Espais Protegits	IBAEN IBASAN IBANAT		
Conselleria d'Interior	EBAP			
Conselleria d'Obres Públiques, Habitatge i Transports		IBAVI SFM		SITIBSA Infraestructures i Obres Portuàries
Conselleria de Salut i Consum	SERBASA	GESMA		
Conselleria de Treball i Formació	SOIB			
Conselleria d'Agricultura i Pesca				IBABSA
				SEMILLA
Conselleria de Comerç, Indústria i Energia		IDI		FICOBALSA
Conselleria de Presidència i Esports	Institut Balear de la Dona			

1. Els òrgans estatutaris són dependència funcional de l'Administració general.

Font: Govern balear. Conselleria de Relacions Institucionals.

Els ingressos es poden obtenir per diferents conceptes, inclòs el recurs a l'endeutament, i la seva classificació s'estructura en el pressupost per al 2005 en l'àmbit orgànic, d'acord amb el centre productor, i en funció de la naturalesa econòmica. La classificació orgànica manté la mateixa estructura i idèntic contingut que la corresponent a les despeses. Pel que fa a l'estructura econòmica, l'estructura i el contingut no han variat respecte de l'exercici anterior.

El pressupost general d'ingressos per a l'any 2005 de l'Administració general (en el qual queden incloses les entitats autònomes) de la comunitat autònoma de les Illes Balears es va estimar en 2.587,78 milions d'euros, en contrast amb els 1.859,18 milions d'euros que s'havien previst inicialment per a l'exercici de l'any anterior.

La comunitat autònoma de les Illes Balears i les seves entitats autònomes de caràcter administratiu preveuen liquidar drets al llarg de l'exercici econòmic per un import de 2.225,51 milions d'euros. Es preveu incrementar el nivell de deute global de la comunitat autònoma en 320 milions d'euros, ja que l'amortització del préstec és de 42,27 milions d'euros.

En els capítols I i II s'inclouen els rendiments dels tributs cedits totalment o parcialment que conformen el nou sistema de finançament autonòmic, amb el fons de suficiència (negatiu) que minora l'import de l'impost sobre la renda de les persones físiques (IRPF). D'aquesta manera, en el capítol IV només queden aportacions de l'Estat i d'altres ens públics i/o privats per finançar conjuntament activitats d'interès comú.

A partir de la previsió d'ingressos per al 2005 i de la comparació amb les dades homogeneïtzades del 2004, suposant assumides dins la previsió inicial les competències de sanitat mitjançant els mecanismes que deriven del nou sistema de finançament, es desprèn d'aquestes dades un augment del 39,19%. (Vegeu el quadre I-133.)

Fent l'anàlisi per capítols, es pot observar que els capítols corresponents a les operacions corrents són els més importants pel que fa al pes relatiu en el total del pressupost, ja que representen, en conjunt, el 78,18% dels ingressos prevists.

12.2.3.2. Les despeses

Els crèdits corresponents a l'estat de despeses dels pressuposts de la comunitat autònoma de les Illes Balears per al 2005 es presenten en tres nivells d'agregació, corresponents a les classificacions econòmica, funcional per programes i orgànica.

El conjunt de les despeses a la comunitat autònoma de les Illes Balears ha augmentat en un 39,19% respecte del 2004. (Vegeu el quadre I-134.)

La classificació econòmica presenta els crèdits agrupats d'acord amb la naturalesa econòmica i distingeix entre operacions corrents (capítols I, II, III i IV) i operacions de capital (capítols VI, VII, VIII i IX). A la vegada, els crèdits destinats a operacions corrents es desagreguen en despeses de funcionament (despeses de personal i compra de béns corrents i serveis), en despeses financeres i en transferències corrents. Les operacions de capital distingeixen entre les inversions reals (inversions

Quadre I-133. Pressupost d'ingressos de la comunitat autònoma de les Illes Balears: distribució econòmica. (2004-2005)

Capítols		2004	2005	Variació		Valor relatiu	
			Import			2004	2005
			(en milers d'euros)			(%)	(%)
I	Imposts directes	271.075,41	279.210,00	8.134,59	3,00	14,58	10,79
II	Imposts indirectes	1.399.733,59	1.556.200,00	156.466,41	11,18	75,29	60,14
III	Taxes i altres ingressos	84.299,77	82.593,98	-1.705,79	-2,02	4,53	3,19
IV	Transferències corrents	46.810,81	101.963,07	55.152,26	117,82	2,52	3,94
V	Ingressos patrimonials	3.131,51	3.123,87	-7,64	-0,24	0,17	0,12
Total d'operacions corrents		1.805.051,08	2.023.090,92	218.039,84	12,08	97,09	78,18
VI	Alienació d'inversions reals	0,03	0,06	0,03	100,00	0,00	0,00
VII	Transferències de capital	43.693,03	202.217,32	158.524,30	362,81	2,35	7,81
Total d'ingressos no financers		1.848.744,14	2.225.308,31	376.564,17	20,37	99,44	85,99
VIII	Actius financers	198,17	205,81	7,64	3,86	0,01	0,01
IX	Passius financers	10.243,37	362.274,85	352.031,48	3.436,68	0,55	14,00
Total d'ingressos financers		10.441,54	362.480,66	352.039,12	3.371,53	0,56	14,01
Total d'operacions de capital		54.134,60	564.698,05	510.563,45	943,14	2,91	21,82
Total		1.859.185,68	2.587.788,97	728.603,29	39,19	100,00	100,00

Font: Govern balear, Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació.

Quadre I-134. Evolució del pressupost de despeses a la comunitat autònoma (2000-2005)

Any	Despesa	Variació	
	import (en milers d'euros)		(%)
2000	887.608,36	79.701,95	9,87
2001	950.491,98	62.883,62	7,08
2002	1.069.802,54	119.310,56	12,55
2003	1.796.610,00	726.807,46	67,94
2004	1.859.185,68	62.575,68	3,48
2005	2.587.788,97	728.603,29	39,19

Font: Govern balear. Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació.

directes que ha fet la mateixa administració), les transferències de capital i les variacions d'actius i passius financers.

L'import total del projecte de pressupost de despeses per a l'exercici econòmic del 2005 és d'un total de 2.587,78 milions d'euros, xifra que representa un 39,19% d'increment respecte del 2004. (Vegeu el quadre I-135.)

El conjunt de les operacions corrents s'incrementa el 34,37%, la qual cosa suposa 490,38 milions d'euros per sobre de la xifra de l'any 2004 i això significa 4,82 punts percentuals per sota de l'increment global del pressupost. Quant al pes relatiu respecte del total, les operacions corrents passen del 76,74% el 2004 al 74,08% en el pressupost per al 2005, circumstància que comporta un decrement de 2,66 punts percentuals.

Pel que fa a les operacions de capital, amb un increment del 55,07%, palesen una variació positiva de 238,21 milions d'euros per sobre de la xifra del 2004, la qual cosa suposa 15,88 punts percentuals per sobre de l'increment global del pressupost. Quant al pes relatiu respecte del total, les operacions de capital passen del 23,26% el 2004 al 25,92% en el pressupost per al 2005, fet que suposa un increment de 2,66 punts percentuals.

12.2.3.3. Les inversions

Les dotacions previstes en el capítol VI de l'estat de despeses, a més de les classificacions a què hem fet referència en els apartats anteriors, s'agrupen i es classifiquen per criteris de territorialització d'acord amb l'àmbit insular en el qual es duu a terme la despesa, en virtut del que estableix la Llei 2/1986, de finances de la comunitat autònoma de les Illes Balears, en l'article 39.3.

La territorialització que es recull en aquest pressupost es correspon, tant per motius d'homogeneïtat com en l'àmbit de la mateixa operativa pressupostària, amb els codis que s'han utilitzat en pressuposts anteriors. La territorialització de la inversió és un aspecte problemàtic en qualsevol pressupost. El criteri que s'ha seguit per territorialitzar el capítol VI és aplicar el codi territorial corresponent a l'àmbit insular on es produeix la inversió. S'ha de destacar que una territorialització sota aquest criteri

Quadre I-135. Pressupost de despeses de la comunitat autònoma de les Illes Balears: distribució econòmica (2004-2005)

Capítols		2004	2005	Variació		Valor relatiu	
			import			2004	2005
			(en milers d'euros)		(%)	(%)	(%)
I	Despeses de personal	418.797,05	521.854,33	103.057,28	24,61	22,53	20,17
II	Despeses corrents de béns i serveis	54.202,85	62.380,70	8.189,85	15,09	2,92	2,41
III	Despeses financeres	37.005,90	56.560,55	19.554,65	52,84	1,99	2,19
IV	Transferències corrents	916.640,50	1.276.222,17	359.581,67	39,23	49,30	49,32
Total d'peracions corrents		1.426.646,30	1.917.029,74	490.383,45	34,37	76,74	74,08
VI	Inversions reals	162.456,10	361.575,13	199.119,03	122,57	8,74	13,97
VII	Transferències de capital	259.406,28	266.425,61	7.019,33	2,71	13,95	10,30
Total de despeses no financeres		1.848.508,67	2.545.030,48	696.521,81	37,68	99,43	98,35
VIII	Variació d'actius financers	433,63	483,63	50,00	11,53	0,02	0,02
IX	Variació de passius financers	10.243,37	42.274,85	32.031,48	312,70	0,55	1,63
Total de despeses financeres		10.677,00	42.758,48	32.081,48	300,47	0,57	1,65
Total d'operacions de capital		432.539,38	670.759,22	238.219,84	55,07	23,26	25,92
Total		1.859.185,68	2.587.788,97	728.603,29	39,19	100,00	100,00

Font: Govern balear. Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació.

només permet territorialitzar la inversió que es fa en matèria d'infraestructures i, fins i tot així, és discutible que es pugui assegurar que la rendibilitat de la inversió repercuteix exclusivament sobre el territori al qual s'ha imputat. D'altra banda, el criteri de territorialització que s'empra, aplicat a altres tipus d'inversions diferents de les de dotació d'infraestructures, pot conduir a lectures erròneies de les dades; malgrat que la despesa efectuada es faci en un lloc determinat, això no implica que els efectes es manifestin només en aquest lloc. Aquest fet justifica, en part, que existeixi un codi 00 (indeterminat), sigui perquè a priori és impossible determinar físicament el lloc on s'invertirà, sigui perquè, fins i tot sabent-lo, la territorialització conduiria a desvirtuar totalment les dades territorialitzades.

Amb aquestes prevencions i tenint en compte aquestes consideracions és com s'han de fer les lectures de les dades de la territorialització. Resulta que, del total d'inversions reals que es fan a la comunitat autònoma de les Illes Balears, el 65,80% són a l'illa de Mallorca, atès que és l'illa major i la que té un major nombre d'habitants i, per tant, la que té una major activitat social i econòmica de l'arxipèlag. Les Pitiüses representen el 8,31%, i Menorca, el 6,02%. El 19,86% és inversió no territorialitzada. (Vegeu el quadre I-136.)

12.2.3.4. Els pressuposts dels ens de dret públic i de les societats públiques

Els pressuposts dels ens de dret públic, formats, d'una banda, per un seguit d'empreses públiques no societàries (Radiotelevisió, Ibatur, Inestur, Ibisec, Ibaen, Ibasan, Ibanat, Ibavi, SFM, Gesma i IDI) i, de l'altra, per un consorci (Centre Balears Europa), i també els de les societats públiques (empreses públiques de la comunitat autònoma de les Illes Balears en forma de societat anònima), s'enquadren en els pressuposts de la Conselleria del Govern de les Illes Balears de la qual depenen. És per això que l'anàlisi dels pressuposts d'aquestes institucions es considera d'interès.

De manera agregada, el projecte de pressupost d'aquestes institucions per a l'exercici 2005 arriba a un total de 485,21 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-137.)

Quadre I-136. Territorialització de la inversió (2004-2005)

Codi/denominació	2004	2005	Variació		Valor relatiu	
		import			2004	2005
		(en milers d'euros)			(%)	
00 indeterminat	60.535,36	71.822,84	11.287,48	18,65	37,26	19,86
10 Mallorca	81.350,77	237.925,66	156.574,89	192,47	50,08	65,80
20 Menorca	9.792,85	21.778,47	11.985,62	122,39	6,03	6,02
30 Eivissa-Formentera	10.777,12	30.048,16	19.271,05	178,81	6,63	8,31
Total de la inversió	**162.456,10**	**361.575,13**	**199.119,03**	**122,57**	**100,00**	**100,00**

Font: Govern balear. Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació.

Quadre I-137. Pressupost dels ens públics i societats públiques 2005: distribució econòmica

Ingressos	Entitats de dret públic		Societats públiques		Total	
Capítols	Euros (en milers)	Valor relatiu (%)	Euros (en milers)	Valor relatiu (%)	Euros (en milers)	Valor relatiu (%)
III Taxes, preus públics i altres	35.600,46	9,07	—	—	35.600,46	7,34
IV Transferències corrents	31.616,18	8,06	15.947,09	17,16	47.563,26	9,80
V Ingressos patrimonials	3.418,76	0,87	12.024,79	12,94	15.443,55	3,18
VI Alineació d'inversions	10.179,40	2,59	—	—	10.179,40	2,10
VII Transferències de capital	59.190,78	15,09	18.859,23	20,30	78.050,01	16,09
VIII Actius financers	739,14	0,19	253,63	0,27	992,77	0,20
IX Passius financers	251.563,08	64,12	45.823,05	49,32	297.386,13	61,29
Total	392.307,81	100,00	92.907,78	100,00	485.215,59	100,00

Despeses	Entitats de dret públic		Societats públiques		Total	
Capítols	Euros (en milers)	Valor relatiu (%)	Euros (en milers)	Valor relatiu (%)	Euros (en milers)	Valor relatiu (%)
I Despeses de personal	25.223,90	6,43	12.539,87	13,50	37.763,77	7,78
II Despeses corrents	28.298,18	7,21	15.255,49	16,42	43.553,67	8,98
III Despeses financeres	16.128,63	4,11	3.221,27	3,47	19.349,90	3,99
IV Transferències corrents	1,00	0,00	2.407,00	2,59	2.408,00	0,50
VI Inversions reals	263.114,51	67,07	44.727,27	48,14	307.841,78	63,44
VII Transferències de capital	—	—	13.024,51	14,02	13.024,51	2,68
VIII Actius financers	32.800,00	8,36	1.350,00	1,45	34.150,00	7,04
IX Passius financers	26.741,59	6,82	382,37	0,41	27.123,96	5,59
Total	392.307,81	100,00	92.907,78	100,00	485.215,59	100,00

Font: Govern balear. Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació.

12.2.4. El deute acumulat

D'acord amb l'avanç del Banc d'Espanya (dades referides al quart trimestre de l'any), el deute acumulat de les Illes Balears durant l'any 2005 va ser de 1.536 milions d'euros, un 64,1% superior al de l'any anterior. Aquesta quantitat representa el 2,74% del deute total de les comunitats autònomes espanyoles. Cal dir que aquesta quantitat representa el 6,8% del PIB regional —per sobre només hi ha València (11,5%), Catalunya (7,8%) i Galícia (7,4%)—, amb un increment de 3,6 punts respecte de l'any 2000, quan era el quart percentatge més baix de l'Estat.

El nivell d'endeutament per habitant es va incrementar en relació amb l'exercici precedent, ja que l'any 2004 va ser de 980,06 euros, mentre que l'any 2005 arriba als 1.562,35 euros, amb una variació del 59,4%. Només es troben per sobre València, Catalunya i Madrid. (Vegeu el quadre I-138.)

12.3. Els consells insulars

Presentam en aquest subapartat l'anàlisi pressupostària i l'anàlisi del compte financer per als consells insulars de Mallorca, de Menorca i d'Eivissa i Formentera.

Durant l'exercici del 2005 el pressupost agregat dels tres consells insulars va moderar el creixement respecte de l'exercici anterior, ja que experimentà un increment global del 10,16% en relació amb l'exercici precedent (un terç del creixement del 2004 en relació amb el 2003). En valors absoluts es consolida el creixement dels recursos i se superen ja els 350 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-139.)

Una part significativa d'aquest creixement es deu a la participació en els tributs gestionats per l'Estat, en què s'introdueix un important canvi metodològic en la tècnica d'elaboració dels pressuposts dels consells insulars de Mallorca i de Menorca. (El d'Eivissa i Formentera no ha introduït l'any 2005 el nou criteri d'assignació pressupostària d'ingressos establerts per l'Administració central.) El creixement global a escala de pressupost manté el fort creixement observat en aquesta legislatura i es produeix —tant en valors absoluts com en termes relatius— en el vessant de les despeses, especialment en les operacions corrents (+12,06%), mentre que en les operacions de capital (+6,42%) el creixement és més moderat. En valors absoluts és especialment significatiu l'increment en el capítol II, de compra de béns i serveis (les anomenades despeses de «funcionament» dels serveis), al mateix temps que es redueix la consignació per transferències corrents (-9,17%).

D'altra banda, en el vessant d'ingressos existeix un significatiu augment dels ingressos impositors per la participació en els imposts que gestiona l'Estat, que és de gairebé trenta milions d'euros, dues terceres parts dels quals corresponen a la participació en imposts indirectes, mentre que el terç restant és per la participació en imposts directes. Entre aquests imposts cal destacar la «compensació» per la pèr-

Quadre I-138. Deute de les CA: valors absoluts i ràtio deute/habitant (2001-2005)[1]

	2001		2002		2003		2004		2005	
	Deute acumulat (en milions d'euros)	Deute/hab.[2] (euros)	Deute acumulat (en milions d'euros)	Deute/hab.[3] (euros)	Deute acumulat (en milions d'euros)	Deute/hab.[4] (euros)	Deute acumulat (en milions d'euros)	Deute/hab.[5] (euros)	Deute acumulat (en milions d'euros)	Deute/hab. (euros)
Andalusia	7.113	960,70	7.110	950,73	7.338	964,66	7.417	964,81	7.352	936,58
Aragó	935	779,33	1.084	890,34	1.107	899,93	1.135	908,30	1.153	908,57
Astúries	653	607,26	817	760,73	865	804,37	802	746,91	803	745,84
Balears (Illes)	371	422,25	466	508,20	605	638,62	936	980,06	1.536	1562,35
Canàries (Illes)	919	515,90	850	461,02	1.021	538,82	1.178	614,97	1.475	749,38
Cantàbria	259	481,77	272	501,59	303	551,22	377	679,54	411	730,91
Castella-la Manxa	595	339,02	784	439,95	807	444,44	1.057	571,70	1.351	713,05
Castella i Lleó	1.260	508,18	1.340	540,24	1.424	572,43	1.451	581,82	1.789	712,51
Catalunya	9.644	1.516,03	9.568	1.470,54	9.665	1.441,65	12.230	1.795,01	13.240	1892,72
Extremadura	710	661,46	782	728,76	782	728,18	783	728,18	783	722,40
Galícia	3.080	1.127,00	3.141	1.147,45	3.156	1.147,18	3.265	1.186,85	3.381	1224,02
La Rioja	156	576,92	148	525,54	164	570,65	193	657,46	190	631,05
Madrid	6.916	1.287,31	6.043	1.093,33	6.246	1.092,16	8.976	1.546,30	10.099	1693,29
Múrcia	687	577,13	684	557,46	685	539,70	748	577,74	691	517,30
Navarra	646	1.161,32	643	1.128,81	643	1.112,05	646	1.104,78	646	1088,51
País Basc	1.243	591,49	984	466,73	1.084	513,21	1.303	615,99	1.140	536,51
València	6.520	1.551,42	6.875	1.588,97	7.668	1.715,10	9.345	2.056,87	10.085	2149,20
Total	41.707	1.014,35	41.591	994,10	43.563	1.019,80	51.842	1.200,11	56.123	1.272,38

1. Dades corresponents al quart trimestre de cada any. Per cada CA s'inclouen les unitats que s'ocupen de l'Administració general, les universitats del seu àmbit i aquells ens de dret públic i societats públiques dependents de la CA, que es classifiquen com a administracions públiques.
2. A partir de les dades de la revisió padronal de l'1-1-2001.
3. A partir de les dades de la revisió padronal de l'1-1-2002.
4. A partir de les dades de la revisió padronal de l'1-1-2003.
5. A partir de les dades de la revisió padronal de l'1-1-2004.

Font: Banc d'Espanya i INE.

Quadre I-139. Pressuposts ordinaris dels Consells Insulars (2004-2005)

Ingressos		2004	2005	Var. 05/04
		(en euros)		%
I	Imposts directes	1.963.954,98	11.721.613,70	496,84
II	Imposts indirectes	0,00	18.028.119,40	nc
III	Taxes i altres ingressos	11.974.672,32	13.421.488,58	12,08
IV	Transferències corrents	205.328.928,46	226.494.849,24	10,31
V	Ingressos patrimonials	4.850.679,41	4.040.094,05	-16,71
Operacions corrents		224.118.235,17	273.706.164,97	22,13
VI	Alienació d'inversions reals	0,00	0,00	0,00
VII	Transferències de capital	66.962.453,42	46.549.788,17	-30,48
VIII	Variació d'actius financers	360.559,46	5.136.010,51	1324,46%
IX	Variació de passius financers	28.834.143,55	27.415.658,44	-4,92%
Operacions de capital		96.157.156,43	79.101.457,12	-17,74%
Total ingressos		**320.275.391,60**	**352.807.622,09**	**10,16%**
Despeses				
I	Remuneració de personal	97.074.455,46	108.332.222,36	11,60%
II	Compra de béns i serveis	59.596.330,10	78.713.970,69	32,08%
III	Interessos	3.893.522,25	3.856.394,80	-0,95%
IV	Transferències corrents	51.689.911,98	46.948.724,13	-9,17%
Operacions corrents		212.254.219,79	237.851.311,98	12,06%
VI	Inversions reals	66.750.388,93	69.905.638,58	4,73%
VII	Transferències de capital	28.741.615,43	30.183.345,22	5,02%
VIII	Variació d'actius financers	350.411,84	639.420,02	82,48%
IX	Variació de passius financers	12.178.755,60	14.227.903,29	16,83%
Operacions de capital		108.021.171,80	114.956.307,11	6,42%
Total despeses		**320.275.391,59**	**352.807.619,09**	**10,16%**

Font: Consells insulars i elaboració propia.

dua de recaptació que ha representat l'exoneració del pagament de l'impost d'activitats econòmiques (IAE) a la major parts dels contribuents (i, amb això, la pèrdua de recaptació en l'antic recàrrec provincial que, com a hereus de l'antiga Diputació, correspon als consells insulars).

Quant a la resta dels ingressos, es destaquen les transferències corrents, amb un augment en valors absoluts de 21 milions d'euros (que representen un increment del 12,08%). Malgrat això, aquest increment es compensa amb la disminució en les transferències de capital d'altres administra-

cions en 20,4 milions d'euros (-30,48%), cosa que ha moderat el creixement pressupostari global en relació amb l'exercici.

Es manté la tendència de creixement dels ingressos d'exercicis anteriors, especialment en els ingressos per operacions corrents (+22,13%). Aquest creixement obeeix a l'increment de fons rebuts d'altres administracions i permet compensar folgadament la disminució en ingressos per operacions de capital (-17,74%), que es deu sobretot a la disminució de transferències de capital d'altres administracions, per la qual cosa es podria parlar d'un desplaçament de recursos de capital a recursos corrents. Un altre factor compensatori dels menors recursos per transferències de capital s'observa en el capítol VIII, de variació d'actius financers, que reflecteix la incorporació del romanent del pressupost del Consell Insular de Menorca que correspon a l'exercici anterior (2004) per una suma bruta de 4,8 milions d'euros, que produeix un espectacular increment en termes relatius del +1.324%. Quant al nou endeutament, es manté en els nivells de l'exercici anterior, amb una lleugera reducció en termes absoluts, i sempre per sota del 10% dels ingressos totals.

En el vessant de les despeses, a igual dels exercicis precedents, es destaca l'augment en les despeses corrents pel funcionament dels serveis, especialment dels capítols I i II —remuneració del personal (+11,60%) i compra de béns i serveis (+32,08%)—, mentre que en les operacions de capital l'increment és més moderat (+6,42%) i es reparteix de manera homogènia entre els diferents capítols d'inversions reals i transferències de capital, de manera que es consolida el nivell d'inversions destinat a les competències assumides.

Des del punt de vista estrictament financer es mantenen els nivells en el capítol IX, en què la dotació reflecteix, d'una banda, els recursos que s'han d'obtenir amb el nou endeutament i, de l'altra, les despeses en la previsió per fer front a l'amortització de l'endeutament dels exercicis anteriors. L'endeutament brut es manté lleugerament per sota dels trenta milions d'euros i s'anota una lleugera reducció en termes absoluts en relació amb l'exercici precedent, mentre que l'endeutament net, una vegada deduït el deute amortitzat en l'exercici (14,23 milions d'euros), no arriba als deu milions d'euros i queda per sota del 3% del total del pressupost.

Quant a la càrrega financera per interessos, gràcies als baixos tipus prevists el 2005 es redueix lleugerament la previsió de les despeses per interessos de l'endeutament anterior (capítol III), de manera que es confirma la tendència d'exercicis anteriors, que també s'ha afirmat durant el mateix any 2005.

Un any més, es presenten les reserves metodològiques, com en els exercicis precedents; en aquest cas, per l'aplicació de diferents criteris en la imputació dels fons percebuts de l'Estat per participació en els imposts, que passen a imputar-se directament en els capítols I i II del pressupost d'ingressos per a l'exercici 2005 en els casos dels consells insulars de Mallorca i de Menorca. Això no obstant, el d'Eivissa i Formentera opta per mantenir la imputació d'aquests ingressos en el capítol IV, de transferències corrents.

Cal ressaltar l'aspecte quantitatiu en els casos de Mallorca i de Menorca, en què els totals dels pressuposts presenten increments importants (+12,50% i +15,31%, respectivament), mentre que el Consell Insular d'Eivissa i Formentera presenta una evolució lleugerament negativa (-1,11%), que apunta que el 2005 és un exercici de consolidació després del fort increment pressupostari del 2004. (Vegeu el quadre I-140.)

Quadre I-140. Pressuposts ordinaris dels consells insulars per illes (2004-2005)

CI Mallorca		2004	2005	var. 05/04
Ingressos		(en euros)		(%)
I	Imposts directes	1.605.154,00	10.232.269,70	537,46%
II	Imposts indirectes	0,00	16.251.066,40	n.c.
III	Taxes i altres ingressos	6.368.095,31	7.259.357,17	14,00%
IV	Transferències corrents	138.794.051,67	156.853.649,30	13,01%
V	Ingressos patrimonials	4.266.168,00	3.583.394,05	-16,00%
Operacions corrents		151.033.468,98	194.179.736,62	28,57%
VI	Alienació d'inversions reals	0,00	0,00	n.c.
VII	Transferències de capital	36.626.471,44	21.818.144,10	-40,43%
VIII	Variació d'actius financers	90.153,62	120.007,81	33,11%
IX	Variació de passius financers	23.909.962,92	22.000.000,00	-7,99%
Operacions de capital		60.626.587,98	43.938.151,91	-27,53%
Total		**211.660.056,96**	**238.117.888,53**	**12,50%**
Despeses				
I	Remuneració de personal	69.693.179,55	75.968.571,60	9,00%
II	Compra de béns i serveis	42.057.089,66	59.580.667,40	41,67%
III	Interessos	2.559.465,91	2.963.714,80	15,79%
IV	Transferències corrents	35.748.588,95	29.968.304,09	-16,17%
Operacions corrents		150.058.324,07	168.481.257,89	12,28%
VI	Inversions reals	36.406.795,82	40.857.513,41	12,22%
VII	Transferències de capital	14.727.867,61	16.608.353,55	12,77%
VIII	Variació d'actius financers	80.006,00	129.015,18	61,26%
IX	Variació de passius financers	10.387.063,46	12.041.745,50	15,93%
Operacions de capital		61.601.732,89	69.636.627,64	13,04%
Total		**211.660.056,96**	**238.117.885,53**	**12,50%**

Continua

Quadre I-140. Pressuposts ordinaris dels consells insulars per illes (2004-2005)

CI Menorca		2004	2005	var. 05/04
Ingressos		(en euros)		(%)
I	Imposts directes	108.800,98	1.189.344,00	993,14%
II	Imposts indirectes	0,00	1.777.053,00	n.c.
III	Taxes i altres ingressos	1.499.110,00	1.666.150,00	11,14%
IV	Transferències corrents	26.721.721,79	26.222.014,04	-1,87%
V	Ingressos patrimonials	136.748,66	237.200,00	73,46%
Operacions corrents		28.466.381,43	31.091.761,04	9,22%
VI	Alienació d'inversions reals	0,00	0,00	n.c.
VII	Transferències de capital	10.699.459,00	10.212.238,38	-4,55%
VIII	Variació d'actius financers	270.404,84	4.836.002,70	1688,43%
IX	Variació de passius financers	4.924.180,63	5.010.203,00	1,75%
Operacions de capital		15.894.044,47	20.058.444,08	26,20%
Total		**44.360.425,90**	**51.150.205,12**	**15,31%**
Despeses				
I	Remuneració de personal	11.325.857,55	12.119.479,06	7,01%
II	Compra de béns i serveis	6.206.160,82	7.072.036,63	13,95%
III	Interessos	650.976,34	500.000,00	-23,19%
IV	Transferències corrents	8.657.062,12	9.650.370,07	11,47%
Operacions corrents		26.840.056,83	29.341.885,76	9,32%
VI	Inversions reals	10.007.220,59	14.206.682,30	41,96%
VII	Transferències de capital	5.721.506,93	5.550.529,87	-2,99%
VIII	Variació d'actius financers	270.404,84	270.404,84	0,00%
IX	Variació de passius financers	1.521.236,70	1.780.702,35	17,06%
Operacions de capital		17.520.369,06	21.808.319,36	24,47%
Total		**44.360.425,89**	**51.150.205,12**	**15,31%**

CI Eivissa i Formentera		2004	2005	var. 05/04
Ingressos		(en euros)		(%)
I	Imposts directes	250.000,00	300.000,00	20,00%
II	Imposts indirectes	0,00	0,00	n.c.
II	Taxes i altres ingressos	4.107.467,01	4.495.981,41	9,46%
IV	Transferències corrents	39.813.155,00	43.419.185,90	9,06%
V	Ingressos patrimonials	447.762,75	219.500,00	-50,98%

Continua

Quadre I-140. Pressuposts ordinaris dels consells insulars per illes (2004-2005)

CI Eivissa i Formentera	2004	2005	var. 05/04
Ingressos	(en euros)		(%)
Operacions corrents	44.618.384,76	48.434.667,31	8,55%
VI Alienació d'inversions reals	0,00	0,00	n.c.
VII Transferències de capital	19.636.522,98	14.519.405,69	-26,06%
VIII Variació d'actius financers	1,00	180.000,00	n.c.
IX Variació de passius financers	0,00	405.455,44	n.c.
Operacions de capital	19.636.523,98	15.104.861,13	-23,08%
Total	**64.254.908,74**	**63.539.528,44**	**-1,11%**
Despeses			
I Remuneració de personal	16.055.418,36	20.244.171,70	26,09%
II Compra de béns i serveis	11.333.079,62	12.061.266,66	6,43%
III Interessos	683.080,00	392.680,00	-42,51%
IV Transferències corrents	7.284.260,91	7.330.049,97	0,63%
Operacions corrents	35.355.838,89	40.028.168,33	13,22%
VI Inversions reals	20.336.372,52	14.841.442,87	-27,02%
VII Transferències de capital	8.292.240,89	8.024.461,80	-3,23%
VIII Variació d'actius financers	1,00	240.000,00	n.c.
IX Variació de passius financers	270.455,44	405.455,44	50%
Operacions de capital	28.899.069,85	23.511.360,11	-18,64%
Total	**64.254.908,74**	**63.539.528,44**	**-1,11%**

Font: Consells insulars.

D'altra banda, el Consell Insular de Menorca és el que presenta un major creixement pressupostari relatiu, gràcies als majors ingressos per la participació en els imposts gestionats per l'Estat (capítols I i II) i, sobretot, per la incorporació de romanents (4,8 milions d'euros) de l'exercici anterior (capítol VIII), la qual cosa ha permès, en el vessant de les despeses, incrementar el 41,96% els fons destinats a les inversions reals (capítol VI).

Quant al Consell Insular d'Eivissa i Formentera, es confirma la consolidació de l'elevat volum pressupostari a què s'arriba l'exercici precedent. (Resulta significativa la comparació amb el Consell Insular de Menorca, al qual va superar en més d'un 50% el 2004 —si tenim en compte el romanent— i encara supera en un 24% el 2005.)

En l'apartat d'ingressos, es destaquen les transferències corrents, amb un increment

del 9% (capítol IV), la qual cosa permet compensar la disminució de les transferències de capital del capítol VII (-26,06%). Això és coherent amb la disminució dels recursos destinats a les inversions reals (-27,02%) en el vessant de les despeses (capítol VI), mentre que es produeix un fort creixement (+26,09%) en el capítol I de les despeses de personal. Tot apunta a un alentiment i una maduració de l'esforç inversor d'aquests anys.

12.4. Els ajuntaments

Presentam en aquest subapartat l'anàlisi pressupostària dels ajuntaments de les Illes Balears.

Contràriament als exercicis precedents, el conjunt dels ajuntaments de les Illes Balears i, en concret, de Mallorca no presenten un pressupost equilibrat, pels desequilibris pressupostaris d'Alcúdia, Llucmajor i Montuïri, que en conjunt aporten un superàvit inicial de 2,7 milions d'euros.

La suma total dels ingressos per a l'exercici del 2005 va superar per primera vegada la barrera dels mil milions d'euros (1.040). Això representa un alt grau en el creixement dels pressuposts municipals, ja que l'increment del 21,10% en relació amb l'exercici precedent duplica el de l'exercici anterior i representa un creixement net de 17,6 punts percentuals respecte de la depreciació monetària, sis vegades les necessitats de cobertura de la variació de l'IPC que el mes de desembre del 2005 es va situar a les Balears en el 3,5%.

El pressupost agregat dels municipis presenta en conjunt un dèficit inicial no financer de 6,9 milions d'euros, de manera que es trenca el canvi de tendència dels dos anys anteriors (2004 i 2003) i torna a la situació de dèficit dels anys 2002 i 2001, mentre que el saldo sense càrrega financera per interessos presenta encara un superàvit de 7,5 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-141.)

Quant als ajuntaments més importants (els que tenen un pressupost superior als dotze milions d'euros), s'observa clara-

Quadre I–141. Pressuposts inicials dels ajuntaments de les Illes Balears: distribució econòmica

Ingressos		2004	2005	var. 05/04
Capítols		(en euros)		(%)
I	Imposts directes	284.039.613,26	312.751.907,84	10,11%
II	Imposts indirectes	39.206.706,60	61.617.929,07	57,16%
III	Taxes i altres ingressos	198.011.919,16	237.937.349,69	20,16%
IV	Transferències corrents	199.322.501,50	231.484.202,14	16,14%
V	Ingressos patrimonials	22.459.265,79	24.240.700,94	7,93%

Continua

Quadre I-141. Pressuposts inicials dels ajuntaments de les Illes Balears: distribució econòmica

Ingressos	2004	2005	var. 05/04
Capítols	(en euros)		(%)
Operacions corrents	743.040.006,31	868.032.089,68	16,82%
VI Alienació d'inversions reals	10.834.930,03	34.796.773,79	221,15%
VII Transferències de capital	55.983.544,63	88.974.397,08	58,93%
VIII Variació d'actius financers	6.091.326,71	1.715.283,93	-71,84%
IX Variació de passius financers	43.459.022,57	47.192.870,91	8,59%
Operacions de capital	116.368.823,94	172.679.325,71	48,39%
Total	**859.408.830,25**	**1.040.711.415,39**	**21,10%**
Capítols	Despeses		
I Remuneració de personal	255.430.888,96	297.894.838,01	16,62%
II Béns corrents i serveis	276.898.792,61	337.248.994,73	21,80%
III Interessos	15.666.455,31	14.442.952,73	-7,81%
IV Transferències corrents	124.095.238,86	136.582.789,13	10,06%
Operacions corrents	672.091.375,74	786.169.574,60	16,97%
VI Inversions reals	142.664.602,02	191.098.893,37	33,95%
VII Transferències de capital	12.825.021,99	21.206.611,87	65,35%
VIII Variació d'actius financers	1.964.312,15	1.825.327,36	-7,08%
IX Variació de passius financers	28.723.498,17	37.712.915,21	31,30%
Operacions de capital	186.177.434,33	251.843.747,81	35,27%
Total	**858.268.810,07**	**1.038.013.322,41**	**20,94%**

Nota: Els pressuposts del 2005 d'Alcudia, Artà, Llucmajor i Montuïri es presenten equilibrats.
Font: Elaboració pròpia amb dades no consolidades de la base de dades de l'IBAE 2005.

ment que els municipis de Palma i Calvià són els que disposen d'un major pressupost en valors absoluts i es manté, entre ambdós, per sobre del 50% del pressupost dels ajuntaments de Mallorca i del 40% del conjunt de les Illes Balears. (Vegeu el quadre I-142.)

L'Ajuntament de Palma, amb un pressupost de 316,7 milions d'euros, presenta un increment del 23,62%, i en el cas de Calvià es recupera el ritme de creixement, amb una espectacular variació interanual del 30,53%, que trenca la línia de contenció dels dos exercicis anteriors. Això es deu, a part del creixement ordinari dels ingressos, als ingressos extraordinaris (12,17 milions d'euros) per la venda d'habitatges de protecció oficial de promoció pública municipal a Son Ferrer, a Galatzó i

Quadre I-142. Pressuposts inicials propis dels ajuntaments de les Illes Balears

	2004	2005	% var. 05/04	Població	Pt 05 /hab
	(en euros)			Padró 1/1/05	(en euros)
Palma	256.188.688,00	316.700.805,47	23,62%	375.773	842,80
Calvià	79.550.000,00	103.835.793,12	30,53%	43.499	2.387,08
Llucmajor	35.674.278,22	36.947.208,45	3,57%	29.891	1.236,06
Manacor	27.809.920,69	33.314.899,32	19,80%	35.908	927,78
Alcúdia	22.118.765,00	27.088.219,11	22,47%	15.897	1.703,98
Marratxí	20.118.765,00	31.817.000,00	83,99%	28.237	1.126,78
Inca	17.292.768,28	24.975.125,44	49,55%	26.504	942,32
Santanyí	16.700.000,00	14.380.000,00	-13,89%	10.673	1.347,33
Pollença	16.500.000,00	21.330.000,00	29,27%	15.987	1.334,21
Andratx	13.583.686,19	15.521.895,36	14,27%	9.906	1.566,92
Son Servera	13.304.757,26	12.376.557,42	-6,98%	10.766	1.149,60
Felanitx	12.325.000,00	17.395.000,00	41,14%	16.566	1.050,04
Resta	146.032.653,13	172.311.323,78	18,00%	158.214	1.089,10
Mallorca	**677.199.281,77**	**827.993.827,47**	**22,27%**	**777.821**	**1.064,50**
Ciutadella	24.905.875,16	31.078.200,00	24,78%	26.972	1.152,24
Maó	28.626.730,33	26.514.000,00	-7,38%	27.669	958,26
Resta	35.625.281,56	38.330.488,56	7,59%	32.056	1.195,74
Menorca	**89.157.887,05**	**95.922.688,56**	**7,59%**	**86.697**	**1.106,41**
Eivissa	36.450.000,00	41.135.500,00	12,85%	42.797	961,18
Santa Eulària des Riu	19.301.346,40	21.777.069,61	12,83%	26.724	814,89
Sant Josep	15.276.744,54	20.377.014,03	33,39%	18.382	1.108,53
Resta	22.023.570,48	33.505.315,72	52,13%	30.710	1.091,02
Eivissa-Formentera	**93.051.661,42**	**116.794.899,36**	**25,52%**	**118.613**	**984,67**
Total	**859.408.830,24**	**1.040.711.415,39**	**21,10%**	**983.131**	**1.058,57**

Nota: Els pressuposts del 2005 d'Alcudia, Artà, Llucmajor i Montuïri es presenten equilibrats.
Font: Elaboració pròpia amb dades no consolidades de la base de dades de l'IBAE 2005.

a Calvià, que es consignen en el capítol VI, com a alienació d'inversions reals.

Quant a la despesa per habitant, un any més es destaquen els 2.387,08 d'euros de pressupost municipal per habitant de Calvià i, en el seu entorn, s'observen clarament diferències significatives en aquesta ràtio entre els municipis d'interior (incloent-hi Palma) i els costaners de vocació netament turística. En aquests és major la diferència entre la població de fet i la que no ho és, i la incidència d'aquesta diferència poblacional, en comparar-la tant amb el patrimoni

subjecte a tributació com amb les necessitats de serveis que s'han de cobrir, que es reflecteixen en els pressuposts.

12.5. L'ADMINISTRACIÓ DE L'ESTAT

La recaptació tributària obtinguda per la Delegació Especial d'Hisenda a les Illes Balears el 2005 es va incrementar en relació amb l'exercici anterior en un 14,9%, fins a arribar als 2.392 milions d'euros, i se situa prop de la mitjana nacional (+15,39%). Aquest increment és significatiu en la recaptació per l'impost sobre la renda de les persones físiques (+12,85%), mentre el creixement de la recaptació per l'impost sobre la renda de les societats presenta un creixement (+5,5%) molt inferior a la mitjana nacional (+24,9%), possiblement en compensació del major augment que hi hagué en l'exercici 2004. No obstant això, un any més, el major diferencial es produeix en la recaptació per l'impost de venda al públic (+26,92%,

QUADRE I-143. INGRESSOS DE LA DELEGACIÓ ESPECIAL D'HISENDA DE LES ILLES BALEARS

	en milions de pessetes		en milers d'euros		var. 05/04	var. 05/04
	2004	2005	2004	2005	(%)	(%)
Imp. sobre la renda de persones físiques	166.333	187.711	999.682	1.128.165	12,85%	18,22%
Imp. sobre societats	76.066	80.309	457.166	482.664	5,58%	24,89%
Resta del capítol I	7.689	10.700	46.214	64.306	39,15%	-0,05%
Capítol I: Imposts directes	250.088	278.719	1.503.062	1.675.135	11,45%	20,71%
Imp. sobre el valor afegit	79.947	101.472	480.494	609.856	26,92%	9,91%
Imp. especials	2.584	2.733	15.531	16.428	5,78%	0,45%
Renda de duanes	189	429	1.133	2.578	127,54%	18,37%
Resta del capítol II	11.438	11.740	68.744	70.559	2,64%	15,68%
Capítol II: Imposts indirectes	94.158	116.374	565.902	699.421	23,59%	7,86%
Taxa sobre el joc	-43	-86	-258	-518	-100,78%	17,87%
Altres ingressos	2.389	3.089	14.358	18.566	29,31%	23,35%
Capítol III: Taxes i altres ingressos	2.346	3.003	14.100	18.048	28,00%	18,66%
Total d'ingressos tributaris	**346.593**	**398.096**	**2.083.064**	**2.392.604**	**14,86%**	**15,39%**

Font: Delegació Especial d'Hisenda de les Illes Balears, Agència Estatal de l'Administració Tributària (Servei d'Auditoria Interna).

enfront del 9,91% de mitjana nacional). En valors absoluts, l'augment de la recaptació per comparació a l'exercici anterior (quasi 310 milions d'euros) se sustenta especialment en la major recaptació per l'IVA de 172 milions d'euros, conjuntament amb l'impost sobre la renda de les persones físiques, amb quasi 128,5 milions d'euros de major recaptació de l'exercici anterior. (Vegeu el quadre I-143.)

En termes relatius, augmenta la recaptació pels imposts directors (+11,45%), per sota de l'increment dels dits imposts a escala nacional (20,71%), encara que part d'aquest diferencial correspon a la diferent importància relativa de l'impost de societats en relació amb l'IRPF a les Illes Balears, enfront del conjunt de la recaptació a escala estatal.

Per contra, la imposició indirecta, amb l'IVA com a principal font d'ingressos, presenta a les Balears un creixement de 23,6%, mentre en el conjunt nacional el creixement és tan sols del 7,7%. Aquest creixement, en la línia de l'any precedent (+12,42%, enfront del -2,53% de mitjana nacional el 2004), pareix indicar un creixement de l'activitat econòmica per sobre de la mitjana, que no es confirma a l'hora d'analitzar altres indicadors.

Quant al conjunt de la càrrega tributària estatal a les Balears, el seu creixement, en un 14,5%, es dóna suport més en la pressió fiscal (+23,6%) que en la directa (+11,5%), si bé els índexs de creixement de la recaptació superen folgadament la depreciació monetària (l'IPC del 2005 a les Balears va ser del 3,5%).

Pel que fa a la recaptació per taxes, recàrrecs, sancions, etc. (capítol III), són ingressos pràcticament residuals i mantenen un balanç recaptador no significatiu ni en valors absoluts ni relatius, sinó que és merament anecdòtica la recaptació negativa en el cas de la taxa de joc (a causa de la cessió a la CAEB).

Col·laboració

Noves perspectives per al finançament autonòmic arran de la reforma dels estatuts d'autonomia

José Antonio Roselló Rausell

26-06-2006

Reformes estatutàries i finançament

El procés general de reforma dels estatuts d'autonomia que s'ha obert a Espanya ha tingut com a conseqüència, entre d'altres aspectes de gran calat, el fet de plantejar novament la necessitat d'una reforma del finançament autonòmic, tan sols tres anys després d'haver entrat en vigor el nou sistema que s'aprovà en els consells de Política Fiscal i Financera del juliol i del novembre de l'any 2001, el primer exercici de vigència del qual va ser l'any 2002.

És més, en el marc d'aquest sistema només s'han determinat les liquidacions corresponents als anys 2002 i 2003. Si després d'un període de temps tan curt ja

s'ha produït una necessitat de reforma, és indicatiu que els problemes del sistema són profunds i requereixen ser abordats amb nous enfocaments.

Durant l'any 2005, en efecte, es va produir la segona liquidació del sistema de finançament de les quinze comunitats autònomes que conformen el règim comú, és a dir, es va tancar l'any 2003. Els resultats que es varen derivar de la liquidació no varen diferir essencialment dels que ja havia registrat la liquidació del 2002. Així, a tall de síntesi, es pot assenyalar que es va repetir la posició estructural que manté la comunitat autònoma de les Illes Balears, de tal manera que el seu finançament per càpita es va situar al voltant de quinze punts per davall de la mitjana del conjunt de comunitats autònomes participants en el sistema. Igualment, es va haver d'aplicar, un any més, la regla de garantia relativa al finançament sanitari.

Com es podrà apreciar més endavant, la naturalesa dels problemes del sistema de finançament és una mica més profunda del que es dedueix dels resultats anteriors, ja que hi és subjacent la qüestió més general del dret comparat en matèria de federalisme fiscal, però els resultats de les liquidacions dels anys 2002 i 2003 són per si mateixos prou expressius de la necessitat de reconsiderar-los.

Durant els anys 2004 i 2005 un aspecte que es va plantejar durant els processos d'avantprojecte de la reforma dels estatuts d'autonomia, amb especial referència als processos de Catalunya, València i les Illes Balears, va ser l'abast que, de manera real i efectiva, havia de tenir la qüestió del finançament en el marc de la reforma estatutària. La qüestió va adquirir major èmfasi i contundència en el cas català.

La incorporació d'un títol de finançament al text estatutari no era qüestió secundària ni fàcil. De fet, tots els estatuts d'autonomia, entre els quals hi ha el balear, ja contenien un títol relatiu a la hisenda autonòmica i al finançament. El que succeïa és que a la pràctica el disseny del finançament estava molt mediatitzat, si no supeditat, a la Llei orgànica de finançament de les comunitats autònomes (LOFCA) i a altres lleis financeres de l'Estat.

No obstant això, des d'una altra perspectiva, s'ha d'assenyalar que els estatuts d'autonomia tenen un cert caràcter de «llei paccionada» entre la comunitat autònoma i l'Estat.[84] A més, convé no oblidar que els estatuts d'autonomia també s'aproven mitjançant Llei orgànica, de manera que entre els estatus i la LOFCA hi ha el mateix nivell de rang normatiu. I per això la inclusió d'un títol de finançament expressament vinculant per a la comunitat autònoma i l'Estat no hauria de tenir res de particular.

La tesi que es va obrir pas va ser que el text estatutari podia perfectament —i en cert sentit, «havia de»— contenir uns principis bàsics sobre el finançament, però sempre que fossin prou clars i, per des-

84. L'article 147 de la Constitució defineix els estatuts d'autonomia com la norma institucional bàsica de cada comunitat autònoma. Addicionalment, d'acord amb l'article 76 de l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears vigent, qualsevol proposta de reforma ha de ser aprovada tant pel Parlament de les Illes Balears, per majoria absoluta, com per les Corts Generals, mitjançant llei orgànica. Així mateix, en el curs de la tramitació, el Parlament pot retirar la proposta de reforma.

comptat, suposassin un bot qualitatiu respecte de la situació actual de preeminència de fet de la LOFCA.

Si atenem les solucions plantejades en els dos primers processos de reforma estatutària empresos durant 2005 a Espanya, és a dir, el valencià i el català, es pot apreciar una diferent naturalesa de plantejaments. Així, en la proposta valenciana s'observa, expressament i tàcitament, una remissió a la LOFCA i, per tant, res d'especialment nou en matèria de finançament. Al contrari, en el cas català, inicialment sota l'espectacular i controvertida proposta presentada pel Govern de la Generalitat el 28 d'abril de 2005, es produïa una ruptura amb el sistema vigent. L'enfocament presentat en aquell moment no tan sols afectava la qüestió estricta del finançament, sinó la configuració del conjunt del sistema fiscal, de manera que aviat se'n va poder advertir el caràcter essencialment confederal, en haver superat les tesis federalistes, que en un principi semblava que serien les que s'emprarien.

Tanmateix, mesos després, els acords Mas-Zapatero a què s'arribà a La Moncloa el 22 de gener del 2006, que varen ser acceptats íntegrament pel Govern tripartit català, passaren a un reenfocament sensible del marc del finançament català, que suposaren abandonar la via confederal i generaren grans ambigüitats sobre la via federal, ambigüitats que avui dia no han estat resoltes.

En el cas de les Illes Balears —la configuració de les quals en l'àmbit de la renda i des de l'òptica del finançament presenta similituds patents amb Catalunya—, totes aquestes controvèrsies no varen passar inadvertides, al marge que ja per si mateix el finançament es va considerar des del primer moment una de les claus de volta de la reforma estatutària.[85]

És per això que després d'un interessant debat, tant en el si de la Comissió Assessora per a la Reforma de l'Estatut d'Autonomia, com en la ponència parlamentària *ad hoc*, i en l'anomenada «mesa de partits», així com, finalment, en el tràmit parlamentari formal que ha conduït la Proposta de reforma estatutària al Congrés dels Diputats, s'ha configurat una proposta de finançament ambiciosa, que efectivament estableix uns principis bàsics del finançament de la comunitat autònoma, tot i que al mateix temps deixa molts aspectes oberts, aspectes que hauran de ser dilucidats en una futura, complexa i incerta negociació multilateral.

El concepte clau de «necessitat de despesa»

Tenint en compte les dificultats reals a les quals s'enfronta la nostra comunitat autònoma per impulsar qualsevol canvi en matèria de finançament dins un debat multilateral, és necessari partir d'una visió el més objectiva possible de l'estat actual de coses. En aquest sentit, no és un bon mètode —ni tàctic ni de contingut— partir d'una des-

85. Al contrari, un aspecte que també és destacable és el baix perfil que el debat de finançament ha tingut a la comunitat autònoma de Madrid, tant en l'àmbit de govern com respecte de la societat civil, malgrat el fet que aquesta comunitat presenta perfils molt semblants a Catalunya i les Illes Balears.

qualificació global de l'actual sistema de finançament autonòmic, ja que en cada moment aquest ha complert el seu paper, ha suposat avanços i, en la mesura possible, ha estat aprovat amb cert consens. Des d'aquesta òptica, és una font d'ensenyament que ens ha de permetre valorar-lo i superar-lo d'una manera raonable.

Així, seria injust ignorar que en els més recents acords del Consell de Política Fiscal i Financera, tant els del 1996 com els del 2001, es varen produir innegables avanços, especialment de la mà de la cessió de figures impositives. Aquest aspecte és una de les qüestions essencials que sempre va pretendre l'òptica balear, és a dir, que el finançament autonòmic descansàs essencialment en figures tributàries.

Ara bé, contràriament al que generalment es pensa, l'entramat i el joc dels imposts cedits, tot i ser rellevants, en realitat no són la part més important del sistema de finançament, ans al contrari: la part més rellevant del sistema és la que fa referència a la determinació de les anomenades «necessitats de despesa», també conegudes com a «despesa garantida». Aquest és un punt d'importància transcendental, ja que encara que està revestit d'una naturalesa i d'una construcció fonamentalment tècniques, i no poc complexes, constitueix la clau de volta del sistema, i així ha estat des del ja remot any 1986, quan es va instrumentar el primer acord de finançament sota aquesta nova sistemàtica.

En aquest context, el paper dels imposts és més un element de tancament o de quadratura del sistema que de configuració central. En efecte, una vegada determinada —mitjançant una negociació multilateral en el si del Consell de Política Fiscal i Financera— la necessitat de despesa de cada comunitat autònoma en un «any base» establert per comú acord (en els acords del 2001, l'any base va ser el 1999), la xifra resultant s'«intercanvia» pel producte d'una cistella d'imposts cedits, també calculada per a aquell mateix any base.

En el cas de les Illes Balears, a més, es produeix una singularitat: la necessitat de despesa, en termes de l'any base del 1999, va ser inferior al producte de la cistella d'imposts (IVA, IRPF, imposts especials...) atribuïda a la comunitat autònoma per a aquell mateix any base. A partir d'això es va generar un anomenat «flux negatiu», que, per dir-ho així, s'ha de tornar a l'Administració de l'Estat. Aquest flux evoluciona d'acord amb l'evolució comparada d'unes cistelles d'imposts, calculades de manera *sui generis*, conegudes respectivament sota la denominació tècnica d'«ITE nacional» i «ITE regional». També d'acord amb els acords del 2001, el sistema aporta una garantia de mínims, que s'ha d'aplicar durant tres anys, en matèria de finançament sanitari.

Doncs bé, el primer que s'ha d'assenyalar és que el sistema parteix de la constatació que la necessitat de despesa d'una comunitat autònoma en realitat no es coneix, pel fet de no haver-hi estudis amb detall de comptabilitat analítica que permetin determinar de manera exacta aquest concepte.

És per això que la necessitat de despesa s'aproxima per mitjà d'unes «variables» o indicadors socioeconòmics que s'apliquen a l'any base abans esmentat. Precisament, una part de la negociació en el si del Consell de Política Fiscal i Financera consisteix a determinar aquestes variables esmentades, així com la ponderació que hi és aplicable.[86] Això ja per si mateix és indicatiu del fet que l'establiment de la necessitat de despesa és fruit d'un debat polític i, conseqüentment, d'una decisió política. Aquesta manera de procedir no té per què ser criticable si amb això s'obvia l'irresoluble problema de determinació directa i, alhora, els resultats obtinguts presenten una situació lògica.

Això no obstant, l'esquema de determinació de la necessitat de despesa comença a quedar adulterat com a conseqüència de l'establiment d'«intervencions externes» als resultats teòricament basats en variables socioeconòmiques. En els acords del 2001 aquestes intervencions varen ser les següents: en primer lloc, a les comunitats autònomes que varen perdre finançament en relació amb el punt de partida, se'ls va reposar a aqueix mateix nivell de partida; per tant, va quedar establert que cap comunitat autònoma no podia perdre finançament absolut respecte del que ja hagués estat rebent.

En segon lloc, de manera suplementària, es varen introduir com a base del finançament unes variables clarament redistributives —com va ser el cas de la renda per habitant o la baixa densitat de població—, que per la seva mateixa definició només eren aplicables a unes determinades comunitats autònomes.

En tercer lloc, amb una especial menció, l'entramat de configuració del sistema va establir unes anomenades «regles de modulació», que, com va ser el cas de la comunitat autònoma de les Illes Balears, varen tenir com a comesa practicar un límit financer als resultats conseqüència de l'aplicació objectiva del sistema de les variables socioeconòmiques. En canvi, en el cas d'altres comunitats autònomes les regles de modulació varen suposar incrementar el finançament.

Amb aquestes intervencions practicades, per dir-ho així, «en segona volta», es varen perseguir dos objectius bàsics: acontentar, per part de l'Estat, les comunitats autònomes de menor nivell de renda i/o perdedores de finançament i, simultàniament, evitar un major cost per a les finances de l'Estat.

La conseqüència de tot això va ser que en el cas d'algunes comunitats autònomes, amb especial referència a les Illes Balears, la despesa garantida es va situar per davall del nivell que objectivament, i sens perjudici de l'aproximació imperfecta que suposa la sistemàtica dels indicadors socioeconòmics, li hauria correspost. Amb això, es va perpetuar una tònica que ha estat l'habitual des dels albors del procés autonòmic. Dit amb altres paraules: malgrat que en termes absoluts cada nou sistema quinquennal de finançament ha dut

86. En els acords del 2001 amb referència al subsistema de les «competències comunes» la principal variable acordada és la població de dret, amb una ponderació del 94%.

aparellat un augment absolut de recursos per a la comunitat autònoma, de fet l'augment potencial ha quedat minvat, fins i tot de manera apreciable, a causa del mecanisme de càlcul de «necessitat de despesa» o «despesa garantida».

Problemes induïts per la forma de càlcul de la despesa garantida

Arribats a aquest punt és important sistematitzar els problemes essencials que planteja la utilització de la despesa garantida a partir de l'experiència d'aplicació del sistema de finançament autonòmic, amb especial referència a la situació de la comunitat autònoma de les Illes Balears.

Primer. En totes les negociacions que es fan en el si del Consell de Política Fiscal i Financera és molt difícil, per no dir impossible, apartar-se de l'statu quo vigent en matèria de finançament. És a dir, existeix un vertader i incòmode tabú —que es constata en la pràctica de totes les negociacions—, segons el qual una comunitat autònoma no pot augmentar el seu finançament d'una manera important, encara que aquest augment sigui fruit d'un disseny més o menys objectiu de les variables i ponderacions. I per això, per exemple, ja el 1992 a la comunitat autònoma de les Illes Balears s'aplicaren unes regles de modulació i el mateix va succeir, anys després, amb els acords del juliol del 2001.

Segon. Les necessitats de despesa, tot i establertes de manera objectiva i sense intervencions externes, per ser fruit de la negociació política, no necessàriament inclouen totes les variables rellevants o fins i tot essencials. En el cas balear, sempre s'ha esmentat el cas de la població flotant, element essencial de l'estructura econòmica i de la pressió sobre el sector públic autonòmic, però no s'ha aconseguit mai que es tingués en compte en la configuració del sistema, a pesar fins i tot del que assenyala el mateix text estatutari![87]

Tercer. Per estrany que pugui semblar, la despesa garantida, per definició no s'actualitza, excepte en determinats supòsits teòrics l'aplicació pràctica dels quals és realment inèdita. Això és fruit d'una concepció sobre el sistema de finançament que va ser molt present en els acords del 1996 i en els del 2001, i que tenia el suport no tan sols de l'Estat, sinó també de diverses comunitats autònomes. Concretament, aquesta concepció consistia a assenyalar que allò important per a una comunitat autònoma era assumir una cistella de nous imposts (IRPF, IVA, especials) i, a partir d'això, per la pròpia evolució d'aquests —que es deia que sempre seria millor que rebre el finançament des d'una transferència del pressupost de l'Estat—, la comunitat autònoma podria absorbir amb escreix les seves necessitats de despeses i obtenir majors guanys. D'aquesta manera, es va donar pas al nou enfocament d'assumpció d'imposts cedits, però sempre com a element subordinat a la determinació prèvia de la necessitat de despesa.[88]

87. L'article 65 del vigent Estatut d'autonomia de les Illes Balears no ha estat mai realment posat en pràctica, precisament com a conseqüència de la predominança de *facto* dels criteris de la LOFCA.

88. Aquesta concepció va ser defensada de manera entusiasta per la representació del Govern de la Generalitat de Catalunya durant el procés negociador al Consell de Política Fiscal i Financera.

Tècnicament aquest enfocament rep el nom d'«els guanys a través dels serrells», però l'experiència demostra que és més aviat una espècie del que es podria denominar «via lenta de millora del finançament», que no permet resoldre els problemes de fons a partir de l'evolució del sistema, com creien els optimistes.

Quart. Encara que per a la nostra comunitat autònoma es pretenguin recalcar algunes bondats del sistema aprovat en els acords del 2001, s'ha de constatar que el món ha canviat sensiblement en aquests darrers anys, la qual cosa ha generat —i ho continua fent— una pressió creixent sobre les finances autonòmiques. Si se sintetitzen en grans blocs aquells àmbits que generen la pressió sobre el sector públic autonòmic, es poden concretar els dos següents: d'una banda, la necessitat d'escometre un profund i permanent ajust estructural en els sectors econòmics i també, de manera molt especial, en els àmbits de l'entorn econòmic i de les infraestructures i les accions de R+D+I, que contribueixen a l'eficiència, a la productivitat i a l'augment de competitivitat. Tot això, forçat per les tendències econòmicament dominants en l'economia internacional i per l'anomenada globalització.

D'altra banda, també pressiona sobre les finances públiques autonòmiques una evolució econòmica endimoniada que es manifesta en aspectes com ara l'envelliment de la població o el fenomen migratori. Aquestes noves realitats afecten els àmbits de les prestacions sanitàries, l'àmbit educatiu, les qüestions de la dependència i els serveis públics en general. Tot això, en un context creixent d'assumpció per part de la comunitat autònoma de les matèries que formen l'anomenat «estat del benestar».

En aquest marc, la no-actualització del concepte de necessitat de despesa, unida a les limitacions de la mateixa evolució natural de la cistella d'imposts, redunda en un tensionament de les finances públiques de la comunitat autònoma, amb major èmfasi encara en regions com les Illes Balears, que no tenen accés ni a fons de desenvolupament ni als fons europeus d'una manera important.

Cinquè. En el cas del finançament de la comunitat autònoma de les Illes Balears, tal com abans s'ha apuntat, es dóna el fenomen, en si mateix estrany, de l'existència de l'anomenat «flux negatiu», que constitueix una característica particular del nostre finançament. El resultat del flux negatiu és una conseqüència directa de la regla de modulació, així com de l'omissió en la determinació del finançament de la variable de la població flotant. A més a més, en l'aplicació de les liquidacions, aquest flux negatiu fins i tot pot registrar tècnicament un efecte que no és neutral, sinó erosionador del finançament resultant.[89]

En definitiva, la mecànica teòrica de sustentació del sistema de finançament de les comunitats autònomes a través del concepte central de necessitat de despesa

89. Això significa que l'índex de creixement de la cistella neta d'imposts —és a dir, una vegada detret l'import del flux negatiu— és inferior a l'índex de la detracció que suposa aquest flux negatiu, la qual cosa òbviament és un resultat inconvenient. Així ha succeït en les liquidacions dels anys 2002 i 2003.

no és negativa en si mateixa. El que, en canvi, ha estat poc positiu, al cap i a la fi, han estat les implicacions dels enfocaments de negociació, les intervencions externes a l'especificació objectiva de les necessitats de despesa i les insuficiències naturals que un esquema de via lenta presenta en contrast amb la ràpida evolució de l'economia i la societat.

Breu al·lusió a la perspectiva del federalisme fiscal

Una altra manera d'apropar-se a la qüestió del finançament, més favorable a priori per a les realitats de comunitats autònomes com les Illes Balears o Catalunya, és que l'anàlisi del finançament autonòmic s'abordi des de l'òptica del dret comparat en matèria de federalisme fiscal. Aquest enfocament transcendeix, en principi, el de l'enfocament basat en el concepte de necessitat de despesa.

Bàsicament, la gran característica dels sistemes comparats és la configuració del finançament a través d'un sistema basat en els ingressos, en què, a més, tàcitament o expressament, es garanteix la realització efectiva de l'anomenat «principi d'ordinalitat». D'acord amb aquest principi, s'entén que una entitat subcentral o regió, que registra un nivell d'ingressos fiscals per habitant superior al d'una altra regió, bàsicament per tenir un major desenvolupament econòmic, no pot finalment quedar, com a conseqüència dels efectes redistributius del sistema, en un nivell inferior de finançament per habitant, és a dir, per davall d'aquesta segona regió. Aquest principi es troba molt assentat en països de federalisme fiscal, però a Espanya és clarament ignorat i, per tant, s'hi inverteix d'una manera molt notòria la situació relativa de finançament de les comunitats autònomes. La causa d'això no és altra que la forma de càlcul de la despesa garantida.

Propostes poc realistes relatives al finançament autonòmic

Darrerament s'han produït al·lusions expresses a la reducció de la despesa per part de les comunitats autònomes, que han estat considerades agents més o menys irresponsables de la dinàmica de la despesa i, per tant, causants dels seus propis problemes. Aquest argument, en algun cas puntual pot ser cert, però amb caràcter general presenta rivets demagògics, a més de ser poc realista cercar la millora essencial del sistema de finançament en la reducció d'una pretesament excessiva despesa, i molt menys en el context d'aplicació de la Llei d'estabilitat pressupostària, que entre altres aspectes està pensada, encertadament o erròniament, per posar fre a la teòrica temptació de desbocament de la despesa autonòmica. Un exemple n'és l'àmbit sanitari, en què, de fet, la mateixa Presidència del Govern s'ha vist forçada a impulsar uns acords complementaris en matèria de finançament de la sanitat, que, amb independència de les mancances i insuficiències que finalment ha presentat el procés negociador, són bona mostra de l'existència de problemes estructurals en el sistema de finançament.

Una altra via de traslladar el problema a les mateixes comunitats autònomes també ha consistit a recordar la capacitat que el sistema de finançament ha posat a les seves mans, en el sentit que en l'actualitat disposen de capacitat —en alguns casos molt rellevant— de modificar les normes tributàries i, en conseqüència, d'augmentar els ingressos per la via de l'augment de la pressió fiscal. Aquest argument és correcte, però no poc demagògic en un context en el qual el discurs dominant a tot Espanya és el de la reducció de la pressió fiscal.

Característiques comunes del finançament en les recents propostes de reforma estatutària

El manteniment de l'actual sistema de finançament provoca un notable escepticisme sobre què se'n pot esperar de l'evolució interna. Com ja s'ha dit, els resultats per a la comunitat autònoma de les Illes Balears per al 2003 no han diferit essencialment dels de l'any 2002 i poc es pot esperar de les futures liquidacions.

En aquest context, quin enfocament del finançament es dóna en les propostes de reforma estatutària valenciana, catalana i balear que s'han desenvolupat a Espanya durant el 2005 i la primera meitat del 2006?

Pel que fa al cas valencià, el finançament no sembla haver estat un dels aspectes essencials. De fet, en la part de la reforma destinada a aquesta qüestió es parteix clarament i expressament del concepte de necessitat de despesa i es remet a la determinació general del sistema, molt en consonància amb el que ha estat fins ara l'aplicació del model LOFCA.[90]

En el cas del nou Estatut català, l'evolució ha estat molt sorprenent. Si bé en el si de la Conselleria d'Economia i Finances es perseguia —no sempre amb perfils clars— un model basat en les experiències comparades de federalisme fiscal, a l'estil dels vigents al Canadà o a Alemanya, ja s'ha apuntat més amunt que la proposta de 28 d'abril del 2005 va sortir d'aquests esquemes i va presentar un model d'arrel confederal. Finalment, com a resultat dels acords Mas-Zapatero, no tan sols no es va abandonar el sistema «confederal», sinó que a més es va centrar la configuració del sistema al voltant, una vegada més, del concepte de necessitat de despesa!, si bé sota un marc conceptual semànticament confús, que fa no ja difícil sinó impossible precisar, almenys de moment, què és el que exactament s'ha aprovat. L'única cosa certa és que en el cas català també s'ha reintroduït el concepte de necessitat de despesa.[91]

90. Vegeu l'article 67.3 del nou Estatut de la Comunitat Valenciana.

91. En concret, no s'ha de perdre de vista la menció que es fa en l'article 206.1 al fet que el nivell de recursos s'ha de basar «en criteris de necessitat de despesa i *ha de tenir en compte la seva capacitat fiscal,* entre altres criteris». Tampoc no s'ha d'oblidar l'apartat 5 del mateix article, que assenyala que «l'Estat ha de garantir que l'aplicació dels mecanismes d'anivellament no alteri en cap cas la posició de Catalunya en l'ordenació de rendes per càpita entre les comunitats autònomes abans de l'anivellament», ni l'apartat 3, que situa dins el sistema de finançament els fluxos de solidaritat cap a les altres comunitats autònomes estrictament per als «serveis d'educació, sanitat i altres serveis socials essencials de l'Estat del benestar prestats pels diferents governs autonòmics [perquè aquests] puguin assolir nivells similars al conjunt de l'Estat, sempre que duguin a terme un esforç fiscal també similar». L'aplicació concreta d'aquestes previsions roman en una nebulosa, però sembla clar que hi és subjacent la intenció d'aplicar un blindatge important o, el que és el mateix, uns elements que pretenen contrarestar la incòmoda presència del concepte de necessitat de despesa, almenys tal com s'ha definit en els sistemes de finançament des del 1986.

En el cas balear, tant a través de la proposta estudiada en el si de la Comissió Assessora per a la Reforma de l'Estatut d'Autonomia com en les propostes de treball del Partit Popular i del PSIB-PSOE presentades en el si de la ponència parlamentària, i també en la proposta finalment que aprovà el Ple del Parlament balear, el sistema, entre d'altres aspectes, també s'ha fet dependre del concepte de necessitat de despesa, mentre que es reconeix expressament el Consell de Política Fiscal i Financera com a òrgan multilateral de coordinació en matèria fiscal i financera, amb especial referència a la determinació de la realització efectiva del principi de solidaritat. Dit de manera clara: el concepte de necessitat de despesa continua sent el pilar de la construcció del sistema de finançament i, a més, la determinació general d'aquest es farà en un marc multilateral.[92]

És cert, tanmateix, que les experiències negociadores en el si del Consell de Política Fiscal i Financera conviden a mantenir un cert escepticisme sobre el bon fi, especialment si les circumstàncies d'estructura econòmica i financera no són extensibles a la majoria dels membres. Per això, en el text balear s'han establert dues cauteles interessants que, si prosperen a les Corts Generals, poden arribar a tenir rellevància, com és el cas del blindatge davant l'aplicació de possibles regles de modulació o l'establiment d'un nivell mínim de finançament per habitant igual a la mitjana de les comunitats autònomes.

Des d'aquesta perspectiva, la dependència del sistema de finançament autonòmic del concepte de necessitat de despesa, completada amb la concreció d'aquest en una cistella impositiva, no tindria per què ser negativa sempre que es tingués com a nord o punt d'arribada una situació semblant a la de les experiències comparades en matèria de federalisme fiscal i, en concret, el respecte del principi d'ordinalitat, sens perjudici que per a això fos necessari aplicar mecanismes gradualistes que fessin digerible la situació al conjunt d'administracions públiques.

92. La proposta de finançament dins la reforma d'Estatut d'autonomia per a la comunitat autònoma de les Illes Balears es conté en el títol VIII («Finançament i hisenda») i també en la disposició transitòria vuitena. Aquesta darrera, en l'apartat primer, fa referència a la compensació d'inversions per part de l'Estat, en una quantia de 3.000 milions d'euros en deu anys, per la insuficient dotació en educació, sanitat i serveis socials. Encara que, en principi, aquesta quantitat ha de ser executada mitjançant inversió directa de l'Estat (capítol 6 del seu pressupost de despeses), existeixen alguns potencials vasos comunicants amb el finançament autonòmic, d'acord amb el que estableix l'apartat 2 de la mateixa disposició per als casos d'incompliment. D'altra banda, res no s'oposaria al fet que l'Estat decidís aplicar aquest precepte mitjançant transferències de capital (capítol 7 del seu pressupost de despeses).

13

MEDI AMBIENT[93]

RESUM

Amb relació a l'ordenació del territori cal destacar que el Pla territorial d'Eivissa i Formentera fou aprovat definitivament pel Ple del Consell Insular el 21 de març de 2005.

Quant a les reserves d'aigua i pel que fa a l'evolució interanual, s'ha d'esmentar el retrocés del 4,5% respecte de l'any anterior a Menorca, mentre que a Mallorca és de l'1,66%. Per contra, a Eivissa la variació interanual comporta un augment del 8,09%. D'altra banda, crida l'atenció la caiguda del global de l'energia de règim especial, fet que s'explica pel retrocés en l'energia obtinguda provinent de la incineració, entre d'altres coses per l'aturada que la central de Son Reus va fer el mes de novembre (l'any anterior no la va fer). Cal destacar l'augment de les energies renovables a totes les illes. Pel que fa a l'altra energia renovable, l'eòlica, és produïda íntegrament al parc des Milà, a Menorca, que començà a funcionar el 2004. També cal destacar que el Consell de Govern de les Illes Balears, en la sessió del 21 de gener del 2005, va aprovar la revisió del Pla director sectorial energètic de les Illes Balears (aprovat pel Decret 58/2001, de 6 d'abril). Amb referència als residus, és important l'augment de la recollida selectiva tant a Mallorca com a Menorca. Quant a les aigües residuals, a Mallorca s'ha produït un augment del 3,8% respecte del 2004; a Menorca, un descens de l'1,7%, i a Eivissa i Formentera, un augment del 13,9%. Pel que fa a la neteja del litoral, la variació interanual és de 24.777 quilograms menys que el 2004, any que es recolliren 231.535 quilograms de fems, la qual cosa representa un descens del 10,7%. La causa la podem trobar en la menor presència de plàstics el 2005 respecte de l'any anterior.

En l'apartat del patrimoni natural, cal esmentar que l'any 2005 va continuar la campanya de control de la processionària del pi, concentrada sobretot a les illes de Mallorca i Menorca. Quant als incendis forestals, el nombre ha disminuït per comparació al 2004, encara que ha augmentat la superfície afectada.

D'altra banda, és important assenyalar que s'ha publicat la Llei 5/2005, de 26 de maig, per a la conservació dels espais de rellevància ambiental, la qual té per objecte establir el règim jurídic general per a la declaració, la protecció, la conservació, la restauració, la millora i la gestió adequada dels espais de rellevància ambiental de les Illes Balears. Així mateix, convé fer al·lusió a l'Acord del Consell de Govern de 18 de març per iniciar el procediment d'elaboració del Pla d'ordenació dels recursos naturals (PORN) de la serra de Tramuntana.

Amb relació a l'agenda local 21 encara no han començat a implantar-la els municipis següents: Andratx, Deià, Fornalutx, Sant Josep de sa Talaia i Valldemossa.

13.1. EL TERRITORI

La fita més important des del punt de vista de l'ordenació territorial a les Illes Balears al llarg de l'any 2005 ha estat el Pla territorial d'Eivissa i Formentera, que va ser aprovat definitivament pel Ple del Consell Insular el 21 de març de 2005, i que es publicà en el *Butlletí de les Illes Balears* núm. 50, de 31 de març del mateix any.[94]

El Pla territorial insular (PTI), seguint la Carta europea d'ordenació del territori, es planteja com a objectius globals els següents:

a) El desenvolupament socioeconòmic equilibrat.

b) La millora de la qualitat de vida dels ciutadans i ciutadanes.

c) La gestió responsable dels recursos naturals i la protecció del medi ambient.

d) L'ús racional del territori.

Segons les Directrius d'ordenació territorial, el PTI ordena el seu àmbit territorial atenent les especials característiques de cada zona i seguint els criteris següents:

93. Els quadres i els gràfics d'aquest apartat es poden consultar en l'annex estadístic.

94. El lector pot complementar aquesta informació amb la referida al Pla territorial de Mallorca en la *Memòria del CES 2004*, p. 269-272.

a) L'equilibri interterritorial.

b) La coordinació supramunicipal entre els ajuntaments.

c) La promoció del patrimoni natural i de les activitats agràries.

d) La reconversió territorial i l'estructuració dels processos de desenvolupament urbà.

e) La incorporació i la previsió de l'estructura territorial d'ambdues illes d'acord amb els instruments d'ordenació territorial i el Pla hidrològic de les Illes Balears.

El Pla, d'acord amb la Llei 14/2000, de 21 de desembre, d'ordenació territorial, i en el marc socioeconòmic actual, té com a objectius generals els següents:

a) Mantenir l'equilibri paisatgístic per assegurar la conservació dels valors ambientals.

b) Revalorar els espais naturals.

c) Potenciar els elements territorials propis.

d) Ordenar el creixement urbanístic.

e) Mantenir de manera estable el nombre de places turístiques.

f) Millorar les infraestructures turístiques amb vista a augmentar la qualitat global de l'oferta.

g) Revalorar els atractius culturals de les Illes i posar-ne de relleu el patrimoni arqueològic, monumental i etnològic.

En aquest sentit, el PTI conté les determinacions d'àmbit supramunicipal següents:

a) Fer la diagnosi territorial de l'àrea.

b) Estudiar les possibilitats de desenvolupament socioeconòmic de les distintes àrees amb característiques homogènies i determinar d'objectius.

c) Establir sostres màxims de creixement per a cada ús i distribució espacial.

d) Senyalitzar els espais naturals o de les àrees de protecció de construccions o de llocs d'interès historicoartístic.

e) Definir els sòls d'ús agrícola o forestal d'especial interès.

f) Fixar els criteris específics per a la redacció dels plans directors sectorials que correspongui aprovar als consells insulars.

g) Ubicar els equipaments d'interès supramunicipal.

h) Ubicar i fixar les característiques de les grans infraestructures.

i) Indicar els serveis que es puguin o que s'hagin de crear per a la utilització comuna dels municipis.

j) Establir criteris per a l'ordenació de terrenys confrontants de diferents municipis.

k) Definir mesures encaminades a la consecució dels objectius fixats en les Directrius d'ordenació territorial i en el mateix Pla.

l) Criteris bàsics relatius a l'ús sostenible dels recursos naturals.

Amb caràcter general, el Pla territorial estableix les característiques bàsiques de l'ordenació de l'illa d'Eivissa:

1. Tenir en compte la centralitat bàsica que el nucli de la vila representa en el conjunt d'ambdues illes, i també les centralitats secundàries que respecte de la seva àrea funcional signifiquen els nuclis de Sant Antoni de Portmany i Santa Eulària des Riu, i preveure la millora de la interconnexió viària.

2. Arbitrar mesures per adequar les grans infraestructures d'accés, que constitueixen els ports d'Eivissa i de Sant Antoni de Portmany i l'aeroport.

3. Fomentar la reconversió i la millora de la imatge urbana i els serveis dels grans nuclis de residència estable i el manteniment i la conservació de les característiques dels petits nuclis tradicionals.

4. Preveure la consolidació com a zones urbanes estructurades dels nuclis turístics tradicionals, i arbitrar les mesures oportunes per mantenir les característiques pròpies dels assentaments on aquesta evolució no s'ha donat.

5. Intentar compaginar la possibilitat d'implantar usos residencials en sòl rústic que la legislació vigent permet amb la necessitat de potenciar el manteniment dels treballs agrícoles tradicionals.

6. Establir per a la zona des Amunts mesures que ajudin a incorporar-la al desenvolupament socioeconòmic de la resta de l'illa.

Amb caràcter general, el Pla estableix les determinacions per a l'ordenació de l'illa de Formentera:

1. Cercar l'equilibri entre la consecució d'un grau adequat de desenvolupament econòmic i social i el manteniment i la conservació d'un medi natural que constitueix l'actiu més important de l'illa.

2. Adequar-ne la infraestructura portuària i viària als condicionaments específics que deriven de la singularitat dels trànsits que suporten.

3. Preveure la solució dels problemes de trànsit en la temporada punta que el traçat viari dels nuclis des Pujols, Sant Francesc, Sant Ferran i el Pilar planteja.

4. Preveure la consolidació del teixit urbà del nucli des Pujols.

5. Tenir en compte les singularitats bàsiques que diferencien la seva oferta turística de la de la resta de destinacions turístiques tradicionals.

6. Establir limitacions per al creixement residencial en disseminat.

7. Definir mesures de conservació específica per a les zones de sa Pujada, a la Mola, i del cap de Barbaria.

13.2. Els altres recursos naturals

Igualment que hem fet en les memòries del CES dels anys 2003 i 2004, en aquest subapartat analitzam l'aigua i l'energia.

13.2.1. L'aigua

Cal indicar que les reserves al començament del 2006 han augmentat sensiblement les que hi havia al final del 2005, sobretot a Mallorca i a Eivissa, per causa d'un hivern més humit del que és habitual. (Vegeu el gràfic A I-16.)

Pel que fa a l'evolució interanual, cal destacar el retrocés a Menorca del 4,5% respecte de l'any anterior, mentre que a Mallorca és de l'1,66%. Per contra, a Eivissa la variació interanual és d'un augment del 8,09%. (Vegeu el gràfic A I-17.)

13.2.2. L'energia[95]

Les dades d'obtenció d'energia de règim especial a les Balears l'any 2005 es pot consultar en el quadre A I-35.

La caiguda del global de l'energia de règim especial s'explica pel retrocés en l'energia obtinguda provinent de la incineració, entre d'altres coses per l'aturada que la central de Son Reus va fer el mes de novembre (l'any anterior no la va fer). Cal tenir en compte que l'energia obtinguda per aquesta via representa el 92,65% del total de l'energia de règim especial.

Cal destacar l'augment de les energies renovables a totes les illes, la qual cosa es pot constatar en el gràfic A I-18.

Pel que fa a l'altra energia renovable, l'eòlica, és produïda íntegrament al parc des Milà, a Menorca, que començà a funcionar el 2004. (Vegeu el gràfic A I-19.)

Quant a l'aportació per illes, malgrat el fort augment de l'energia d'origen renovable a Eivissa i Formentera (113,8%), la participació en el conjunt de les Illes només arriba al 0,02%. (Vegeu el gràfic A I-20.)

El Consell de Govern de les Illes Balears, en la sessió del 21 de gener del 2005, va aprovar la revisió del Pla director sectorial energètic de les Illes Balears (aprovat pel Decret 58/2001, de 6 d'abril). En virtut d'aquest acord, es publicà en el BOIB núm. 84, de 2 de juny del mateix any, l'Ordre del conseller de Comerç, Indústria i Energia de 20 de maig de 2005, per la qual s'estableixen les bases reguladores per a la concessió de subvencions en matèria d'energia a les Illes Balears.

Les actuacions que, amb caràcter general, poden ser objecte de subvenció són les que hi ha incloses en els àmbits d'aplicació o les àrees tècniques següents:

a) Instal·lacions d'energia solar tèrmica

b) Instal·lacions d'energia solar fotovoltaica

c) Instal·lacions d'energia eòlica

d) Instal·lacions mixtes eolicofotovoltaiques

95. El consum d'energia elèctrica es pot consultar en l'apartat 6.4.1.

e) Foment dels combustibles ecològics

f) Eficiència i estalvi energètics

g) Foment de l'adquisició d'aparells eficients

h) Altres actuacions en matèria energètica

13.3. Els residus

En aquest subapartat s'estudien els residus sòlids i les aigües residuals.

13.3.1. Els residus sòlids

L'evolució dels residus sòlids recollits a l'illa de Mallorca (en tones), es detalla en el quadre A I-36.

Pel que fa a la recollida selectiva a Mallorca l'any 2005, les fraccions que la componen es detallen en el gràfic A I-21. Hi observam que la major part de l'aportació (76,9%) és deguda al paper, seguit del vidre (18,1%) i dels envasos (5%). L'evolució de les diferents fraccions en els darrers tres anys es visualitza en el gràfic A I-22.

Amb referència a l'aportació de la matèria orgànica detalladament, se n'exposen les dades en el gràfic A I-23. En aquest cas són els llots de depuradora el concepte pel qual s'ha recollit una major quantitat de matèria orgànica (73,7%), seguit de les restes de poda i de jardineria (23,8%). L'evolució en els darrers tres anys es visualitza en el gràfic A I-24.

En la fracció de rebuig s'hi inclouen les 277.828 tones de residus incinerats i les 208.307 tones de residus abocats. Pel que fa als residus incinerats, s'experimenta una disminució del 15% respecte de l'any anterior, mentre que en els abocats l'augment és del 38%. Aquest fet és a causa de l'aturada de la central de Son Reus el mes de novembre (de la qual també es parla en l'apartat d'energia), que resta massa als residus incinerats i els suma als materials abocats. En qualsevol cas, la fracció de rebuig ha tingut un discret augment de l'1,4% respecte del 2004.

Finalment, la distribució en funció del tractament que segueixen els residus sòlids urbans a Mallorca es detalla en el gràfic A I-25.

Quant a Menorca, a la planta des Milà han arribat 53.467,7 tones de residus sòlids urbans, el tractament dels quals es detalla en el gràfic A I-26.

Pel que fa a la recollida selectiva de residus a Menorca l'any 2005, s'han registrat les dades que s'adjunten en el quadre A I-37.

Una representació amb forma de gràfic dels sectors ens ajuda a visualitzar les dades de les fraccions més importants de recollida selectiva. No hi hem tingut en compte, per irrellevant, l'aportació dels plàstics agrícoles. (Vegeu el gràfic A I-27.)

La recollida de matèria orgànica en origen està implantada a Alaior, es Mercadal, Ferreries, es Migjorn Gran, es Castell i Sant Lluís. En la majoria dels casos també es recull a les urbanitzacions, on la col·laboració dels establiments hotelers és molt important, com és el cas dels hotels

de Son Bou, que, amb sis mesos d'activitat, han recollit un 22,35% més que la població d'Alaior durant tot l'any. L'evolució de la recollida selectiva de les principals fraccions en els darrers tres anys es visualitza en el gràfic A I-28.

13.3.2. Les aigües residuals

La depuració d'aigües a les Illes Balears la fan l'Ibasan (Institut Balear de Sanejament), depuradores de gestió privada i municipis com Palma, Calvià, Alcúdia i Manacor.

Pel que fa al cabal total depurat el 2005 per les depuradores de l'Ibasan, les dades es recullen en el quadre A I-38. Aquestes xifres representen a Mallorca un augment del 3,8% respecte del 2004; a Menorca, un descens de l'1,7%, i a Eivissa i Formentera, un creixement del 13,9% respecte del mateix període.

El volum depurat, mesurat en el percentatge respecte del total de les Illes Balears, es pot visualitzar en el gràfic A I-29.

Pel que fa a l'evolució del cabal total depurat en els darrers anys, es pot veure que a Mallorca segueix una línia ascendent, mentre que a Menorca la tendència és a la baixa, i a Eivissa i Formentera segueix un perfil amb forma de dents de serra. (Vegeu el gràfic A I-30.)

Del cabal total depurat l'any 2005, 22,06 hectòmetres cúbics (el 50%) seguiren tractament terciari. El cabal que segueix aquest tractament també ha seguit una línia ascendent en els darrers anys. (Vegeu el gràfic A I-31.) En aquest sentit, el cabal que es preveu que seguirà aquest tractament el 2006 és de 25,07 hectòmetres cúbics, mentre que el 2007 està previst que el cabal sigui de 32,97 hectòmetres cúbics (hm^3).

Pel que fa al nombre de depuradores, el 2005 a Mallorca en funcionaren cinquanta-quatre; a Menorca, deu, i a Eivissa i Formentera, onze, la qual cosa fa que no hi hagi variacions respecte del 2004. Amb referència a la previsió de construcció d'altres depuradores, al final del 2005 se'n preveien vuit: sa Calobra, Can Picafort, Alaró, Valldemossa Oest, Orient, Port des Canonge, Addaia i Sant Carles.

13.4. El litoral

Les Illes Balears són el lloc d'estiueig d'una gran quantitat de turistes, la qual cosa, unida a l'activitat humana —de la nostra costa o de les zones situades a gran distància—, genera una gran quantitat de residus que, per distracció o per falta d'una educació ambiental adequada, acaben dipositant-se al mar, amb el conseqüent deteriorament del paisatge i dels ecosistemes litorals. Per això, és necessari un compromís per part de l'Administració, que en aquest cas ha assumit el Govern de les Illes Balears, a través de les conselleries de Medi Ambient i de Turisme.

El Govern de les Illes Balears va engegar l'any 2004 un pla de neteja del litoral gràcies al qual la totalitat del litoral balear va ser cobert en el període comprès entre l'1 de juny i el 30 de setembre. El 2005 va continuar el pla de neteja del litoral, que s'havia començat l'any anterior. (Vegeu el quadre A I-39.)

Aquestes dades representen que al total de les Illes Balears es recolliren 206.758 quilograms de residus, la qual cosa representa una mitjana diària de 1.695 quilograms. Per tipus de material recollit, el resultat del 2005 és reflecteix en el gràfic A I-32.

Per municipis, on es va recollir una major quantitat de residus a l'illa de Mallorca va ser a Palma, amb 25.815 quilograms, seguit de Pollença, amb 22.240 quilograms, i d'Andratx, amb 11.076. A Menorca la major quantitat de residus es va recollir as Mercadal (11.472 kg), seguit de Ciutadella (8.028 kg) i de Maó (5.849 kg). Pel que fa a les Pitiüses, la massa més important de residus es recollí a Sant Antoni de Portmany (8.269 kg), seguit de Formentera (8.216 kg) i de Sant Josep de sa Talaia (7.990 kg). La variació interanual és de 24.777 quilograms menys que el 2004, any que se'n recolliren 231.535, la qual cosa representa un descens del 10,7%. La causa la podem trobar en la menor presència de plàstics l'any 2005 respecte de l'any anterior. Les dades comparatives mensuals s'expressen en el quadre A I-40. La representació es pot veure en el gràfic A I-33.

13.5. El patrimoni natural

En aquest subapartat s'analitzen la vegetació, la fauna, la Llei per a la conservació dels espais de rellevància ambiental (LECO) i els espais naturals protegits.

13.5.1. La vegetació

El 2005 seguir la campanya de control de la processionària del pi, concentrada sobretot a les illes de Mallorca i Menorca. Pel que fa a Mallorca, les actuacions es resumeixen en el quadre A I-41.

D'aquesta manera, el nivell d'afectació, en una escala creixent del 0 al 5, al final del 2005 situava el 20% de la superfície afectada en el nivell 0; el 71%, en el nivell 1; el 7%, en nivell el 2, i el 2%, en el nivell 3. Amb una comparació amb els dos anys anteriors s'ha confeccionat el gràfic A I-34.

A l'illa de Menorca les actuacions que es varen fer el 2005 es resumeixen en el quadre A I-42.

Cal destacar, tant a Menorca com a Mallorca, el notable descens de les hectàrees fumigades respecte dels dos anys anteriors, atès que aquest mètode es presenta poc selectiu. Pel que fa al nivell d'afectació a Menorca, al final del 2005 situava el 78% de la superfície afectada en el nivell 1; el 20%, en el nivell 2, i el 2%, en el nivell 3. A partir de la comparació amb els dos anys anteriors s'ha confeccionat el gràfic A I-35.

A l'illa d'Eivissa l'acció de la processionària no és tan important com a Mallorca i Menorca, per la qual cosa la campanya es redueix al seguiment i a la prevenció. Així i tot, el 2005 es varen fer a Eivissa tot un seguit d'accions, que es recullen en el quadre A I-43.

A Eivissa també és destacable la disminució de la superfície fumigada, per les causes ja esmentades. De fet, l'evolució de la

superfície fumigada a les tres illes en els darrers anys es pot visualitzar en el gràfic A I-36.

El 2005 hi hagué un total de 141 incendis forestals, amb un total de 347,4 hectàrees cremades, la qual cosa indica una disminució del nombre d'incendis respecte de l'any anterior, si bé augmenta la superfície que en resulta afectada. En qualsevol cas es consolida la tendència a la baixa d'aquesta superfície, tal com es mostra en el gràfic A I-37.

La distribució per illes i per tipologia de la superfície afectada es pot consultar en el quadre A I-44. Es pot observar que la superfície d'arbres cremada és únicament el 14% del total.

La distribució de la superfície cremada per illes es mostra en el gràfic A I-38. La superfície cremada a Mallorca representa el 88,7% del total de les illes, mentre que la de Menorca representa l'1,6% i la d'Eivissa i Formentera, el 9,7%.

El nombre d'incendis, distribuït per illes, ens dóna el gràfic A I-39. Mallorca pateix el 61,7% dels focs, mentre que a Menorca se'n registren el 6,4% i a Eivissa i Formentera, el 31,9%.

Quant a les causes que provoquen els incendis, no varien gaire respecte d'anys anteriors, ja que el factor humà és determinant en la majoria dels casos. Únicament el 9,2% dels casos són per causes naturals (llamps), mentre que un 61,7% dels incendis és per negligències o per causes accidentals (treballs forestals, fumadors, fogueres incontrolades, etc.) i el 22,7%, intencionat. L'altre 6,4%, assignat a causes desconegudes, probablement també està relacionat directament o indirectament amb l'acció humana. (Vegeu el gràfic A I-40.)

13.5.2. La fauna

En l'àmbit de la protecció d'espècies l'any 2005 s'han fet les actuacions següents:

- Cens de la gavina roja (*Larus audouinii*). Encara que falta contrastar algunes dades, el recompte de l'any 2005 ha donat el resultat que s'indica en el gràfic A I-41.

- Entre els dies 9 i 11 de juny es va fer a Palma la sisena reunió del grup d'experts en espècies invasores del Conveni de Berna, esdeveniment coordinat i organitzat per la Direcció General de Caça, Protecció d'Espècies i Educació Ambiental i pel Consell d'Europa. L'objectiu d'aquestes reunions periòdiques és perfeccionar l'Estratègia europea contra les espècies invasores del Conveni de Berna mitjançant les aportacions dels representants de cadascun dels estats europeus segons els resultats de l'aplicació dins les seves fronteres.

- El 6 de maig es va fer un recompte de virots a la costa espanyola, coordinat a Mallorca per Skua, SL, que contractà la Conselleria de Medi Ambient per al pla de recuperació de l'espècie. En aquest recompte es detectaren a les Illes Balears un total de 8.176 ocells: la major part, al llevant de Mallorca, al nord de Menorca i al ponent d'Eivissa.

- Per segon any consecutiu, la nidificació dels voltors dóna bones notícies, ja que un mínim de set polls s'incorporen a la població mallorquina.

- El Comitè de Fauna i Flora del Ministeri de Medi Ambient va elevar a la Comissió Nacional de Conservació de la Natura la proposta de canviar la categoria actual de l'àguila peixatera d'«interès especial» a «vulnerable» en el Catàleg nacional d'espècies amenaçades, atès que la població balear és molt reduïda. Un recompte dels polls els anys 2004 i 2005 va donar el resultat que es detalla en el quadre A I-45.

- El mes de juliol es va fer el recompte anual de larves de ferreret, el qual va sofrir un descens respecte del màxim històric del 2004 a causa de la sequera del primer semestre de l'any. Dels 161 punts de recompte de l'any 2004, amb 30.052 larves, s'ha passat a 117 punts el 2005, amb 22.678 larves, dades similars al 2003. Tres de les localitats naturals han registrat un mínim històric, mentre que hi ha hagut màxims històrics a set localitats on s'ha reintroduït. Globalment se n'observa una tendència ascendent. (Vegeu el gràfic A I-42.)

- El Pla de recuperació del milà ofereix bons resultats, sobretot pel que fa a Mallorca, malgrat que se n'han produït algunes morts accidentals. Les dades del 2005, comparades amb les del 2004, es poden consultar en el quadre A I-46.

- Al parc de sa Dragonera cada any es recompta el nombre d'individus de falcó marí (*Falco eleonorae*). El 2005 es va confirmar l'evolució descendent dels darrers anys per causes que es desconeixen, però que podrien consistir en un desplaçament cap a altres localitats. (Vegeu el gràfic A I-43.)

- El 17 de juliol el *Butlletí Oficial de les Illes Balears* va publicar el Decret 75/2005, pel qual es crea el Catàleg balear d'espècies amenaçades i es regulen els plans de treball sobre aquestes espècies, a més de crear un Consell Balear de la Fauna i la Flora per assessorar la conselleria competent en la matèria. El Catàleg balear d'espècies amenaçades i d'especial protecció és un registre públic de caràcter administratiu de les espècies, les subespècies o les poblacions de fauna i flora silvestre de les Illes Balears que requereixen mesures de conservació, per motius de l'especial interès que tenen i encara que no estiguin considerades en el Catàleg nacional. L'objectiu del Catàleg és recuperar o, si escau, assegurar un estat de conservació favorable de les espècies, les subespècies o les poblacions incloses en l'àmbit de les Illes Balears.

- Els dies 10 i 11 de novembre va tenir lloc a Andratx la V Reunió Tècnica per a la Conservació del Ferreret, que es va fer ressò de la situació favorable de l'espècie, malgrat els períodes de sequera, i també de la necessitat de mantenir els esforços en la conservació (millora d'hàbitats i control dels predadors introduïts) i en la recerca sobre les dinàmiques de les poblacions salvatges.

- Els dies 4, 5 i 6 de novembre la Societat Ornitològica de Menorca (SOM) va celebrar les II Jornades Ornitològiques de Menorca.

El 2005 s'expediren un total de 17.653 llicències de caça. El repartiment de llicències per illes es detalla en el quadre A I-47. Aquest descens aparent té l'origen en l'existència de llicències trianuals; és a dir, en les llicències expedides el 2005 no figuren tots els caçadors amb llicència, ja que la llicència es pot haver expedit el 2003 o el 2004. És per això que, en realitat, no es produeix un significatiu descens del nombre total de llicències.

Pel que fa al nombre de vedats i a la seva superfície en hectàrees per illes, es detalla en el quadre A I-48.

El nombre total de vedats a les Illes Balears augmenta el 14,1% respecte del 2004 a causa de l'augment que s'observa a l'illa de Mallorca, que passa de tenir 1.304 vedats el 2004 als 1.553 de l'any 2005 (augment del 19,1%), mentre que a les altres illes el nombre de vedats es manté pràcticament constant. Aquest augment en el nombre de vedats no es tradueix, però, en un augment de la superfície vedada, que es manté pràcticament sense variacions tant en cada illa en particular com en el global de les Illes Balears, la qual a penes disminueix un 0,2% respecte del 2004.

13.5.3. La llei per a la conservació dels espais de rellevància ambiental (LECO)

El 4 de juny del 2005 es va publicar en el *Butlletí Oficial de les Illes Balears* núm. 85 la Llei 5/2005, de 26 de maig, per a la conservació dels espais de rellevància ambiental (LECO). En aquesta Llei constituïxen, els espais de rellevància ambiental de les Illes balears, els espais naturals protegits i els llocs de la xarxa ecològica europea Natura 2000, declarats d'acord amb el que estableix la LECO.

Com a trets destacats de la Llei, se'n poden comentar els següents:

- Es crea el Consell Assessor d'Espais de Rellevància Ambiental de les Illes Balears.

- En les categories d'espais naturals protegits, crea en l'àmbit de les Illes Balears dues noves categories: el paratge natural i el lloc d'interès científic i les microreserves. També distingeix la reserva natural integral i la reserva natural especial.

  - Els paratges naturals són els espais naturals relativament extensos en què coexisteixen activitats agrícoles, ramaderes o pesqueres, de transformació agrària i activitats d'altres sectors econòmics que fan compatible la conservació amb el desenvolupament sostenible i que configuren un paratge de gran interès ecocultural, que fa necessari conservar-los.

  - Els llocs d'interès científic i les microreserves són els llocs, generalment aïllats i de dimensions reduïdes, en els quals es troben elements naturals determinats d'interès científic i microreserves, espècimens o poblacions animals o vegetals amenaçades o mereixedores de mesures específiques de conservació, temporals o permanents.

- Les reserves naturals integrals són els espais de dimensió moderada que per la fragilitat i la importància cal preservar de manera integral amb tots els elements biòtics i abiòtics, com també tots els processos ecològics naturals que s'hi produeixen, amb els qual no són compatibles ni els usos ni l'ocupació humana aliena a les finalitats científiques.

- Les reserves naturals especials són els espais de dimensió moderada reservats a preservar d'hàbitats especialment singulars, espècies concretes, formacions geològiques o processos ecològics naturals d'interès especial, en els quals s'admeten un ús humà moderat de caràcter tradicional, un ús educatiu i científic i un ús de visita degudament controlat.

- En matèria de declaració, els parcs naturals, els paratges naturals, les reserves naturals integrals i les reserves naturals especials es declaren per llei del Parlament de les Illes Balears. Això no obstant, s'introdueix la novetat que, en determinats casos, la declaració d'aquestes figures es pot fer per acord del Consell de Govern.

- Es modula el dret de tempteig i de retracte de manera que no s'han d'exercir en relació amb les transmissions següents:

  - En les transmissions de finques de superfície inferior a cent hectàrees, qualsevol que en sigui la categoria i la zonificació.

  - En les transmissions de finques ubicades en les zones d'ús compatible i d'ús general dels paratges naturals.

  - En les transmissions de finques en relació amb les quals el transmetent hagi formalitzat amb l'Administració acords o convenis de gestió o de conservació en què se subrogui l'adquirent.

En el cas de finques que compleixin parcialment els dos darrers supòsits anteriors, el dret de tempteig i de retracte no s'exercirà si la major part de la finca és afectada per alguna de les causes d'exclusió esmentades.

- Per prendre decisions en la gestió mediambiental dels espais naturals protegits s'han de constituir autoritats de gestió.

- Els parcs, els paratges naturals i les reserves naturals han de disposar d'un òrgan consultiu i de participació.

- L'entrada en vigor d'aquesta Llei comporta l'inici del procediment per elaborar el Pla d'ordenació dels recursos naturals de cala d'Hort i del cap de Llentrisca.

- Es manté la declaració de les reserves naturals des Vedrà, des Vedranell i dels illots de Ponent, d'acord amb la delimitació i el règim jurídic que s'estableix en el Decret 24/2002, de 15 de febrer.

- Els propietaris dels béns ubicats en espais de rellevància ambiental poden convenir amb les administracions públiques competents la cessió en

propietat d'aquests béns en pagament de deutes, d'acord amb la legislació aplicable.

- Els espais naturals protegits existents abans de l'entrada en vigor d'aquesta Llei mantenen la naturalesa de les declaracions respectives i també el règim jurídic. La reserva natural de s'Albufereta queda requalificada com a reserva natural especial.

13.5.4. Els espais naturals protegits

El Consell de govern del 18 de març adoptà l'acord d'iniciar el procediment d'elaboració del Pla d'ordenació dels recursos naturals (PORN) de la serra de Tramuntana, amb la delimitació que es reflecteix en el mapa M1.

L'objectiu del PORN és definir els valors més importants i establir les normes bàsiques de conservació i els usos que, respectant les exigències de protecció, permetin un desenvolupament harmònic i sostenible dins l'entorn natural. Per delimitar-los s'han seleccionat les àrees que presenten els valors naturals més rellevants del territori. Aquestes àrees són les següents:

- Zones de la serra de Tramuntana incloses dins la xarxa Natura 2000 (terrestres i marines).
- Zones més representatives del medi abiòtic i biòtic.
- Patrimoni cultural: jaciments arqueològics i elements etnològics.

M1. Plànol de l'àmbit d'actuació del PORN de la Serra de Tramuntana

Font: Direcció General de Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient.

La superfície que s'ha de protegir és de 62.623 hectàrees (ha), 61.500 de les quals (el 98,21%) són de superfície terrestre i 1.123 (1,79%), de superfície marítima. Pel que fa a la titularitat de la superfície terrestre que cal protegir, 6.844 hectàrees pertanyen a finques públiques i 54.656, a propietats privades. D'aquestes darreres, 30.654 hectàrees (el 56,08% de la superfície privada) són de propietat privada adherides. La distribució percentual es detalla en el gràfic A I-44.

En total, hi ha afectats, en major o menor grau, un total de vint municipis: Banyalbufar, Deià, Escorca, Estellencs, Fornalutx, Sóller, Valldemossa, Alaró, Andratx, Bunyola, Esporles, Lloseta, Mancor de la Vall, Pollença, Calvià, Campanet, Palma, Santa Maria del Camí, Selva i Puigpunyent.

Amb l' acord de 27 de març, la superfície declarada espai natural protegit, abans de l'Acord del 17 de març de l'any 2005, passa de les 13.981 hectàrees a les 74.985, si hi sumam la superfície en protecció cautelar que deriva de l'Acord, la qual cosa suposa passar del 2,82% al 15,10% de la superfície total de les Illes Balears.

En la sessió del Consell de Govern que va tenir lloc el 27 de maig del 2005, es va adoptar l'acord per incoar el procediment d'elaboració del Pla d'ordenació dels recursos Naturals de la península de

M2. Àmbit d'actuació del PORN de la península de Llevant

Font: Direcció General de Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient.

Llevant, el qual es va publicar en el *Butlletí Oficial de les Illes Balears* núm. 87, de 7 de juny de 2005.

El procediment d'elaboració del PORN es refereix a la delimitació territorial que s'indica en el mapa M2. Cal indicar que 6.987 hectàrees de la superfície protegida són de titularitat privada, 4.062 de les quals (el 58,13% de la superfície privada) són adherides.

Com s'indica en l'apartat dedicat a la LECO, en la disposició addicional segona s'esmenta que l'entrada en vigor de la Llei comporta l'inici del procediment per elaborar el Pla d'ordenació dels recursos naturals de cala d'Hort i el cap de Llentrisca, amb l'àmbit territorial que s'adjunta en el mapa M3.

També s'especifica en la disposició addicional segona de la LECO que, a les zones d'ús compatible o d'ús general situades

M3. Àmbit d'actuació del PORN de Cala d'Hort i Cap Llentrisca

Font: Direcció General de Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient.

fora de les àrees de protecció territorial que fixa el Pla territorial d'Eivissa i Formentera, els serà aplicable el règim previst en l'article 57.2 del Pla d'ordenació dels recursos naturals del parc natural de ses Salines d'Eivissa i Formentera, aprovat per l'Acord del Consell de Govern del dia 24 de maig del 2002. En virtut del Decret 132/2005, de 23 de desembre, es va aprovar el Pla rector d'ús i gestió del parc natural de ses Salines d'Eivissa i Formentera, el qual es va publicar en el BOIB núm. 196, de 31 de desembre. Els criteris inspiradors del PRUG, que cal atendre en la gestió del parc natural són els principis que inspiren la declaració i la preservació dels espais de rellevància ambiental d'acord amb la Llei 5/2005, de 26 de maig.

L'àmbit territorial d'aplicació d'aquest Pla és el corresponent al límit del parc natural i les reserves naturals, que s'expressa gràficament en el mapa M4 i que forma part de la publicació oficial de l'Acord del Consell de Govern del 24 de maig del 2002, sobre l'aprovació definitiva del Pla d'ordenació de recursos naturals de ses Salines d'Eivissa i Formentera (BOIB núm. 80, de 4 de juliol de 2002).

M4. Àmbit del PRUG de ses Salines d'Eivissa i Formentera

Font: Direcció General de Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient.

Ses Fonts Ufanes constitueixen un fenomen natural singular i únic a l'illa de Mallorca. Es tracta d'una font que brolla de manera difusa després d'acumular pluja suficient, al massís del puig Tomir i els seus voltants. Els cabals passen en uns minuts d'inexistents a tenir d'un a tres metres cúbics per segon en les sortides normals i fins a cent metres cúbics per segon en les sortides excepcionals, i s'aboquen al torrent de Sant Miquel. El caràcter específic i singular de ses Fonts Ufanes (són cavitats càrstiques amb un model de funcionament de sifó) fa que siguin les úniques amb aquestes característiques a les Illes Balears.

La Conselleria de Medi Ambient va adquirir ses Fonts Ufanes el mes de juny del 2005. Concretament, va comprar la finca des Gabellí Petit, de 44,91 hectàrees. El preu va ser de 3.350.000 euros, 2.400.000 dels quals són finançats pels fons FEDER de la Unió Europea.

13.6. Altres àmbits

En aquest subapartat analitzam la qualitat de l'aire, l'educació ambiental i l'agenda local 21.

13.6.1. La qualitat de l'aire

La Xarxa Balear de la Qualitat de l'Aire disposa en l'actualitat de cinc estacions: la del carrer dels Foners de Palma, la de Bellver, la de Ciutadella i la de Sant Antoni de Portmany, a més d'una estació mòbil que fa campanyes itinerants per totes les illes. Les estacions fixes de Ciutadella i Sant Antoni de Portmany funcionen des de l'1 de gener del 2006, motiu pel qual les seves dades no figuren en aquesta memòria.

Pel que fa a les estacions dels Foners i de Bellver, les quals funcionen des del 2001, l'any 2005 varen registrar les dades següents (mitjanes mensuals) expressades en micrograms per metre cúbic ($\mu g/m^3$), llevat les de monòxid de carboni que s'expressen en mil·ligrams per metre cúbic (mg/m^3).

Les dades de l'estació de Bellver es poden consultar en el gràfic A I-45.

Les dades de l'estació del carrer dels Foners es poden consultar en el gràfic A I-46.

Pel que fa a la variació interanual d'aquestes dues estacions es pot consultar en els gràfics A I-47 i A I-48.

A l'estació de Bellver s'observa en general una moderació o un lleuger descens dels contaminants atmosfèrics, mentre que a la dels Foners es modera el creixement del CO i es trenca la tendència a l'alça del SO_2.

13.6.2. L'educació ambiental

En l'àmbit de l'Estratègia balear d'educació ambiental, el 2005 ha continuat el procés d'elaborar un pla d'acció que permeti materialitzar les propostes per a l'educació ambiental a les postres illes. El pla esmentat considerarà quatre fronts d'actuació:

a) La difusió de l'Estratègia

b) La presentació en diferents àmbits geogràfics i socials

c) L'obtenció d'adhesions i de compromisos per part del major nombre de ciutadans i d'agents socials

d) La implementació de propostes concretes

S'ha seguit el Programa de centres ecoambientals, iniciativa conjunta de la Conselleria de Medi Ambient i de la Conselleria d'Educació i Cultura, que té per objectiu impulsar l'educació ambiental en els centres d'educació infantil, primària i secundària de les Illes Balears, alhora que ajudi als centres a incorporar la dimensió ambiental en la seva gestió i en el seu currículum. Aquesta iniciativa es va dur a terme per primera vegada el curs 2004-2005, amb la participació de seixanta-cinc centres educatius d'arreu de les illes. El curs 2005-2006 s'hi han apuntat un total de 115 centres educatius, amb la distribució per illes que es reflecteix en el gràfic A I-49.

En l'àmbit del projecte Life Posidonia s'han fet les tasques següents:

- S'ha editat el conte infantil *El tresor de Posidó*.
- S'han editat fullets de *La posidònia*, text que s'adreça als usuaris dels ports esportius i dels clubs nàutics.
- S'han fet exposicions divulgatives sobre els prats de posidònia.
- Han estat instal·lades vuit zones protegides amb ancoratges ecològics a set zones LIC per part de la Conselleria de Medi Ambient, amb l'ajuda de la Unió Europea.

En relació amb el litoral, el Servei d'Educació Ambiental ha elaborat el tríptic Les platges *són fràgils i són de tots*, amb l'objectiu que els usuaris coneguin aquests sistemes naturals i en facin un bon ús.

En l'àmbit de les subvencions per a activitats d'educació ambiental, la Conselleria de Medi Ambient ha creat dues línies de subvencions:

- Per a persones i entitats sense ànim de lucre.
- Per a centres educatius de les Illes Balears per a l'ambientalització, convocatòria a la qual es podien acollir tots els centres privats, concertats o no.

L'any 2005 la Conselleria de Medi Ambient ha subscrit diversos convenis de col·laboració, entre els quals, cal destacar el Conveni amb la Caixa d'Estalvis de les Balears Sa Nostra, amb la Universitat de les Illes Balears i amb la Fundació Universitat Empresa de les Illes Balears; el Conveni amb la Càtedra Unesco / Sa Nostra; i el Conveni amb el Club Nàutic de s'Arenal, per a la cessió d'un local per a les instal·lacions de l'Aula de la Mar.

L'Aula de la Mar l'han visitada el 2005 un total de 6.930 persones en 140 visites, repartides de la manera que s'expressa el gràfic A I-50.

L'Aula Mòbil d'Educació Ambiental ha rebut 10.500 visitants integrants de 65 centres educatius, repartits de la manera que es pot veure en el gràfic A I-51.

El Servei d'Educació Ambiental, en col·laboració amb l'Ibanat, ofereix visites guiades per educadors ambientals a diferents espais naturals de les Illes Balears (s'Albufera, Mondragó, el Llevant, Ca s'Amitger, Son Moragues, Binifaldó, s'Albufera des Grau, el cap de Cavalleria, ses Salines d'Eivissa i la cala d'Hort). S'han fet 606 visites, amb 18.372 visitants, i 472 visites de centres educatius, amb 15.870 visitants, a més de 134 visites de públic en general, amb un total de 2.137 persones.

13.6.3. L'AGENDA LOCAL 21

L'Agenda Local 21 és un sistema de gestió global a curt, mitjà i llarg termini en el qual, mitjançant un pla d'acció, s'estableixen uns objectius ambientals, econòmics i socials, mesurables i avaluables periòdicament, per tal d'aconseguir, amb la participació activa d'un fòrum ciutadà, la sostenibilitat del municipi i una millor qualitat de vida dels ciutadans.

En l'execució de l' Agenda Local 21 hi ha diferents etapes: l'etapa d'inici, la d'elaboració del diagnòstic del municipi, la d'elaboració del pla d'acció i, finalment, la de funcionament del pla.

La comparació entre el 2004 i el 2005 pel que fa a l'estat d'implantació de l' Agenda Local 21 a les Illes Balears es detalla en el gràfic A I-52.

La llista dels ajuntaments de les Illes Balears amb l'estat respectiu d'implantació de l'agenda al final del 2005 és la següent:

- No l'han iniciada Andratx, Deià, Fornalutx, Sant Josep de sa Talaia i Valldemossa.

- Es troben en l'etapa inicial Banyalbufar, Campos, Estellencs, Santa Eulària des Riu, Sencelles, Sóller, Sant Joan de Labritja i Formentera.

- Són en l'etapa de diagnòstic Algaida, Ariany, Artà, Binissalem, Búger, Bunyola, Campanet, Consell, Costitx, Escorca, Esporles, Felanitx, Inca, Lloret de Vistalegre, Lloseta, Llubí, Llucmajor, Mancor de la Vall, Maria de la Salut, Muro, Palma, Petra, Santanyí, sa Pobla, Santa Margalida, Santa Eugènia, Sant Joan, ses Salines, Selva, Sineu i Vilafranca.

- Elaboren el pla d'acció Alaró, Montuïri, Santa Maria del Camí i Son Servera.

- Està en funcionament a Alaior, Alcúdia, Calvià, Capdepera, Ciutadella, Eivissa, es Castell, es Mercadal, es Migjorn, Ferreries, Manacor, Marratxí, Maó, Pollença, Porreres, Puigpunyent, Sant Antoni de Portmany, Sant Llorenç i Sant Lluís.

14

SOCIETAT DEL CONEIXEMENT I DE LA INFORMACIÓ

RESUM

La Unió Europea ha reactivat el compromís amb l'Estratègia de Lisboa. Seguint aquesta línia, les Illes Balears varen apostar per elaborar el I Pla de recerca i desenvolupament tecnològic i el I Pla d'innovació (2001-2004). Aquests dos plans es varen analitzar, avaluar i criticar amb professionalitat i rigor,[96] i es va creure aconsellable considerar de manera unitària la recerca, el desenvolupament i la innovació i, per tant, substituir els dos plans anteriors per un sol pla conjunt: el Pla de ciència, tecnologia i innovació de les Illes Balears (2005-2008). Per a aquest període, es defineixen tres àrees prioritàries: el turisme, el medi ambient i les ciències de la salut —a causa de la necessitat de concentrar esforços i d'atendre les conclusions i les recomanacions que deriven de l'execució del I Pla de R+D i del I Pla d'innovació—, i també dos eixos transversals: les tecnologies de la informació i de la comunicació (TIC) i la llengua, la cultura i la societat.

L'any 2004 la despesa total en activitats de R+D va arribar als 54,7 milions d'euros, la qual cosa suposa un augment del 18% respecte de l'any 2003. Aquesta xifra representa un percentatge del 0,61% del total espanyol. Aquesta quantitat de despesa en R+D comporta una proporció del 0,28% del PIB, mentre que la mitjana espanyola és de l'1,12%, lluny encara de l'objectiu de l'Estratègia de Lisboa, que és del 3%.La distribució de la despesa en R+D per sectors d'execució revela el paper important que encara té l'entorn científic (en el qual s'inclouen tant la Universitat de les Illes Balears com els centres de recerca). Aquesta despesa ha augmentat un 66% per comparació a les dades de l'any 2003, que va ser del 14,9%. Quant a l'esforç del sector empresarial a les Illes Balears, continua sent reduït a causa de l'estructura productiva regional, és a dir, per mor de l'escàs pes del sector industrial i de serveis de telecomunicacions, que són els que fan l'esforç majoritari en activitats de R+D+I al conjunt de l'Estat.

Amb relació a la innovació i a la importància relativa dels sectors d'alta tecnologia, és particularment remarcable l'elevat valor dels serveis d'alta tecnologia en les activitats informàtiques, que, en xifra de negocis, representen el 57,39% (dades del 2003). Els segueixen en importància el sector de la construcció naval (40,01%) i el de maquinària i els equips (38,74%). Aquesta estructura difereix bastant de la mitjana nacional, en què el sector més important en termes de xifra de negocis i de venda de productes és el de l'automòbil, seguit dels sectors de correus i de telecomunicacions.

96. Vegeu: *Informe sobre el I Pla de recerca i desenvolupament tecnològic de les Illes Balears*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, Palma, 2003.

14.1. INTRODUCCIÓ

Europa es troba en procés de consolidació de l'Espai Europeu d'Investigació, impulsat per l'evident retard en matèria de recerca i desenvolupament tecnològic respecte dels principals competidors, com ara els Estats Units i el Japó. La recerca científica, el desenvolupament tecnològic i la innovació són les activitats motores del desenvolupament dels països i, per tant, s'han de convertir en una prioritat fonamental d'actuació per a tots els governs dels estats i de les regions europees.

La Unió Europea ha reactivat el compromís amb l'Estratègia de Lisboa, que proposa l'any 2010 com a termini en què ha d'haver acostat la inversió en recerca, desenvolupament tecnològic i innovació (R+D+I) al 3% del PIB. La Comissió Europea estima que arribar als objectius de Lisboa suposaria un augment addicional de la renda en termes reals del 3% i un augment addicional de l'ocupació de l'1,4% l'any 2010. Per respondre aquests reptes, l'Administració general de l'Estat va posar en marxa l'any 2005 el programa Ingenio 2010, en el qual es mantenen i es milloren els programes de R+D+I

existents i s'hi destinen més recursos, focalitzats en les noves actuacions estratègiques.

Seguint aquesta línia, les Illes Balears han apostat per la recerca científica, el desenvolupament tecnològic i la innovació i per desenvolupar una actuació unitària i coherent sobre els elements que constitueixen el seu sistema d'innovació. Es tracta d'entrar en una societat en què la capacitat per generar, per difondre i per aplicar el coneixement és la clau per al progrés econòmic, social i cultural: la societat del coneixement.

A les Illes Balears no s'havia fet una planificació estratègica de polítiques de R+D+I que quedassin plasmades en un pla formal fins que s'elaboraren el I Pla de recerca i desenvolupament tecnològic i el I Pla d'innovació (2001-2004). Aquests dos plans es varen analitzar, avaluar i criticar amb professionalitat i rigor, i es va considerar aconsellable atendre de manera unitària la recerca, el desenvolupament i la innovació i, per tant, substituir els dos plans anteriors per un sol pla conjunt: el Pla de ciència, tecnologia i innovació de les Illes Balears (2005-2008). Per a aquest període es defineixen tres àrees prioritàries: el turisme, el medi ambient i les ciències de la salut —a causa de la necessitat de concentrar esforços i d'atendre les conclusions i les recomanacions derivades de l'execució del I Pla de R+D i del I Pla d'innovació—, i també dos eixos transversals: les TIC (tecnologies de la informació i de la comunicació) i la llengua, la cultura i la societat.

14.2. Anàlisi del sistema d'innovació de les Illes Balears

Els recursos destinats a les Illes Balears per desenvolupar activitats de R+D i d'innovació tecnològica continuen sent inferiors del que correspondria d'acord amb el seu pes socioeconòmic en el conjunt espanyol, en termes tant econòmics com de personal: representen menys de l'1% del total nacional, mentre que els indicadors socioeconòmics —com el PIB, la població o la població activa— representen un poc més del 2%.

Això no obstant, els avanços han estat importants. Per exemple, s'ha de destacar que l'any 2004 la despesa en R+D va arribar als 54.687 milers d'euros, xifra que suposa un augment del 18% per comparació a l'any 2003. Aquest fet queda també reflectit en la despesa de R+D respecte del PIB, que va passar de ser un 0,25% l'any 2003 a un 0,28% el 2004.

Pel que fa a la despesa en innovació, l'any 2004 el percentatge d'aquesta despesa respecte del PIB va ser del 0,41% i representà el 0,65% del total nacional, dada bastant positiva, ja que l'any 2003 va significar només el 0,32%. (Vegeu el quadre I-144.)

La distribució de la despesa en R+D per sectors d'execució ens mostra el paper important que encara té l'entorn científic, en què s'inclouen la Universitat de les Illes Balears i els centres de recerca. Pel que fa a la despesa que fan les empreses, ha augmentat un 66% si es compara amb les dades de l'any 2003, que va ser d'un 14,9%. (Vegeu el gràfic I-42.)

Quadre I-144. Principals indicadors d'R+D+I (2004)

Indicador	Illes Balears	Espanya
Despesa total en R+D (milers d'euros)	54.687	8.945.761
Despesa total d'R+D sobre el PIB (%)	0,28	1,12
Despesa total en R+D (% sobre el total nacional)	0,61	100%
Despesa total en innovació (milers euros)	80.729	12.490.813
Despesa total en innovació (% del PIB)	0,41%	1,56%
Despesa total en innovació (% sobre el total nacional)	0,65%	100%

Font: INE (2004) i elaboració pròpia.

Gràfic I-42

Distribució de la despesa d'R+D de les Illes Balears (2004)

Font: INE (2004) i elaboració pròpia.

Aquest reduït esforç del sector empresarial de les Illes Balears és degut a l'estructura productiva regional, és a dir, a l'escàs pes del sector industrial i de serveis de telecomunicacions, que al conjunt de l'Estat són els que fan l'esforç majoritari en activitats de R+D+I. (Vegeu el gràfic I-43.)

L'any 2004 hi havia a les Illes Balears 1.073 persones ocupades en activitats de R+D, 735 de les quals eren investigadors. Això representa un 20% d'augment respecte de l'any 2003 en el nombre d'investigadors i, en total, un 32% en el nombre de personal dedicat a activitats de R+D. L'anàlisi de la sèrie històrica mostra un avanç important. (Vegeu el gràfic I-44.)

També s'ha observat que tant el personal com el nombre d'investigadors per cada mil habitants de població activa està per davall de la mitjana de l'Estat espanyol. (Vegeu els quadres I-145 i I-146.)

Gràfic I-43

Distribució de la despesa d'R+D d'Espanya (2004)

Font: INE (2004) i elaboració pròpia.

Gràfic I-44

Evolució del personal d'R+D i investigadors a les Illes Balears (en EDP) (2004)

Font: Elaboració pròpia.

Quadre I-145. Recursos humans en R+D (2004)

Indicador	Illes Balears	Espanya
Personal d'R+D/1.000 de població activa	2,69	9,46
Investigadors/1.000 de població activa	1,84	5,90
Despesa en R+D per investigador (euros/investigador en EDP)	74.393,96	88.576,80

Font: INE (2004) i elaboració pròpia.

Quadre I-146. Distribució sectorial del personal d'R+D (2004)

	Illes Balears	Espanya	IB/Espanya
PERSONAL D'R+D (EDP*)	**1.073**	**161.933**	**0,66%**
Administració	20,73%	16,78%	0,82%
Universitats	52,95%	39,11%	0,90%
Empreses + IPSL	26,32%	44,11%	0,40%
INVESTIGADORS (EDP)	**735**	**100.994**	**0,73%**
Administració	21,49%	16,98%	0,92%
Universitats	65,71%	51,11%	0,94%
Empreses + IPSL	12,80%	31,91%	0,29%

* EDP: Equivalent a dedicació plena.
Font: INE (2004).

Pel que fa a l'estructura productiva, les empreses de les Illes Balears de menys de 205 empleats representen el 53,23% del total de les empreses. D'altra banda, la despesa total en activitats innovadores del 2004 respecte del 2003 ha tingut un augment molt considerable del 225%. (Vegeu el quadre I-147.)

Les empreses industrials de les Illes Balears pertanyen a sectors de caràcter tradicional i de contingut tecnològic baix i mitjà, sense que aquest fet exclogui la possibilitat que determinades empreses apliquin en alguns dels processos tecnologies modernes i noves.

Pel que fa als sectors d'alta tecnologia, és remarcable l'elevat valor dels serveis d'alta tecnologia en activitats informàtiques, els quals, en xifra de negocis, representen el 57,39% (dades del 2003). Els segueixen en importància el sector de construcció naval (40,01%) i el de maquinària i els equips (38,74%). Aquesta estructura difereix bastant de la mitjana nacional, en què el sector més important en termes de xifra de negocis i venda de productes és el de l'automòbil, seguit dels sectors de correus i de telecomunicacions. (Vegeu el quadre I-148.)

Quadre I-147. Depeses en activitats innovadores segons la mida de les empreses (2003-2004) en milers d'euros

	Any	Menys de 250 empleats	250 i més empleats	Total	Illes Balears/ Espanya
Espanya	2003	5.180.224	6.018.281	11.198.505	
Illes Balears		19.049	16.873	35.922	0,32%
Espanya	2004	5.569.910	6.920.903	12.490.813	
Illes Balears		42.970	37.759	80.729	0,65%

Font: INE (2004) i elaboració pròpia.

Quadre I-148. Importància relativa dels sectors d'alta tecnologia a les Illes Balears (2004)

	Nre. empreses	Xifra de negocis	Venda de productes (milers de euros)	Valor afegit
2003				
Sectors manufacturers de tecnologia alta i mitjana-alta	397	278.548	174.286	100.904
Sectors manufacturers de tecnologia alta	71	25.854	14.756	11.390
Maquinària d'oficina i material informàtic	7	5.427	3.431	2.037
Instruments mèdics, de precisió, òptica i rellotgeria	54	8.155	7.315	4.186
Construcció aeronàutica i espacial	5	8.135	—	3.073
Sectors manufacturers de tecnologia mitjana-alta	326	252.694	159.530	89.514
Indústria química excepte indústria farmacèutica	38	32.750	21.659	10.771
Maquinària i equips	109	97.901	54.972	40.452
Construcció naval, ferroviària, de motocicletes i bicicletes i d'un altre material de transport	149	101.107	73.540	27.486
Serveis d'alta tecnologia o de tecnologia punta	754	162.927	—	—
Correus i telecomunicacions	129	67.063	—	—
Activitats informàtiques	618	93.500	—	—
Investigació i desenvolupament	7	2.364	—	—
Total de tecnologia alta i mitjana-alta	1.151	441.475	—	—
2004				
Sectors manufacturers de tecnologia alta i mitjana-alta	436	313.626	160.249	115.884
Sectors manufacturers de tecnologia alta	71	29.187	14.263	10.221
Components electrònics, aparells de ràdio, TV i comunicació	4	1.331	379	370
Instruments mèdics, de precisió, òptica i rellotgeria	49	7.119	7.119	3.436
Construcció aeronàutica i espacial	5	8.385	38	3.561
Sectors manufacturers de tecnologia mitjana-alta	365	284.439	145.986	105.663
Indústria química excepte indústria farmacèutica	40	33.820	25.083	8.524
Maquinària i equips	105	94.626	65.197	38.239
Maquinària i aparells elèctrics	24	16.749	8.950	7.695

Font: INE (2004) i elaboració pròpia. Encara no s'han publicat les dades del 2004 del sector d'alta tecnologia.

14.3. Els resultats de la política de R+D+I

La planificació de la recerca, el desenvolupament tecnològic i la innovació es regeix pel Pla de ciència, tecnologia i innovació de les Illes Balears (2005-2008), que aprovà el Consell de Govern el 7 d'octubre del 2005. Aquest Pla és fruit d'un debat social amb els ens més implicats a executar-lo. Es planteja com un pla integrador i articulador de la política de recerca, tecnologia i innovació respecte de la resta de polítiques del Govern de les Illes Balears, la qual cosa ajudarà a concentrar els esforços. Així mateix, el Pla aspira a coordinar les actuacions amb les de les polítiques de ciència, tecnologia i innovació d'àmbit estatal i europeu i amb les d'altres comunitats autònomes que puguin tenir problemes o necessitats afins.

Les actuacions en R+D+I s'emmarquen dins els objectius del nou Pla:

1. Reforçar les capacitats del sistema d'innovació de les Illes Balears.

2. Fomentar la recerca científica i tecnològica en àrees temàtiques.

3. Reforçar i articular el sistema d'innovació de les Illes Balears.

4. Promoure la innovació a les empreses de les Illes Balears.

5. Fomentar la cultura científica i l'interès social per la ciència, la tecnologia i la innovació.

14.3.1. Reforçar les capacitats del sistema d'innovació de les Illes Balears: potenciar els recursos humans

Els recursos humans són el factor limitador més important per crear, l'absorbir i transformar el coneixement. A les Illes Balears, segueix sent un dels components més febles del sistema d'innovació, malgrat l'esforç que s'ha fet en el context del I Pla de R+D. És per això que durant l'any 2005 s'ha continuat insistint en la formació de personal de R+D i en la incorporació d'aquest personal tant al sector públic com al privat.

El programa de concessió de beques predoctorals es va iniciar l'any 2000, amb deu beques anuals. En la convocatòria de l'any 2005 es va augmentar aquest nombre a dotze beques i, a més, l'oferta s'ha emmarcat en dues modalitats: sis per a temàtica oberta i sis per a línies corresponents a àrees temàtiques del Pla. Aquestes beques, que compleixen tots els requisits de l'Estatut del becari d'investigació, tenen una durada de quatre anys i inclouen, a més de la dotació mensual, una assegurança de malalties i accidents i les taxes acadèmiques. Com a resultat d'aquest programa, l'any 2005 va finalitzar-ne la segona promoció, amb sis nous doctors.

A més, els investigadors que gaudeixen d'aquest tipus de beca disposen d'una borsa de viatges per poder fer estades a centres de recerca de fora de les Illes Balears, per ampliar la formació científica, en utilitzar recursos i instal·lacions d'altres centres, i col·laborar amb altres científics.

Tan important és promoure la formació de nous investigadors —procés que és llarg i complex— com facilitar que s'incorpori als diferents elements del sistema d'innovació (organismes de R+D públics, empreses, centres tecnològics, etc.) el personal ja format en diferents àmbits, provinent de la comunitat autònoma o de l'exterior. En el marc del Programa Ramón y Cajal del Ministeri d'Educació i Ciència, el Govern de les Illes Balears i la Universitat de les Illes Balears han firmat diversos convenis per mantenir el cofinançament de desset places, tres de les quals s'hi varen incorporar l'any 2005.

El Programa d'incentivació de la incorporació i la intensificació de l'activitat de recerca (Programa I3) és una nova iniciativa del Ministeri d'Educació i Ciència per fomentar, entre d'altres, la incorporació estable dels investigadors amb una trajectòria de recerca destacada a les universitats, als organismes públics de recerca i a altres centres de R+D. Aquest programa ha permès que s'hagin incorporat tres doctors a la Fundació Caubet-Cimera (Centre Internacional de Medicina Respiratòria Avançada).

14.3.1.1. L'increment de l'eficiència

La recerca científica i tecnològica es basa, avui, en criteris d'excel·lència, però, una vegada reconegut aquest aspecte, també cal tenir en compte criteris d'oportunitat i d'eficàcia. Per això, s'ha plantejat una nova convocatòria de grups d'excel·lència, amb la novetat respecte de la convocatòria del 2002 de dues modalitats:

- **Modalitat 1:** grups que es presenten per primera vegada a la convocatòria d'ajudes per a grups competitius, grups que no varen obtenir finançament en la convocatòria del 2002 o grups que varen obtenir finançament però la composició dels quals s'ha modificat.

- **Modalitat 2:** grups que varen obtenir finançament en la convocatòria anterior de grups competitius i que mantenen en la seva composició, com a mínim, dos terços dels investigadors amb el grau de doctor presentats en la convocatòria del 2002.

14.3.1.2. Les infraestructures

Durant molts anys el sistema d'innovació de les Illes Balears ha patit una penúria quant a les estructures de R+D a causa, entre altres motius, de la no-elegibilitat del campus de la UIB per aplicar els Fons Europeus de Desenvolupament Regional (FEDER). Un cop resolt aquest problema, el 1999-2000 ja es varen iniciar, cofinançades pel I Pla de R+D, importants inversions en aquest campus.

Durant l'any 2005 es va mantenir el cofinançament (del 50%) compromès en el període anterior de les iniciatives plantejades per la Universitat de les Illes Balears als programes operatius FEDER passats; en concret, es tracta de fer obres de construcció i d'ampliació de centres de recerca. Aquest conveni es va iniciar el 2002 i acabarà el 2011.

En el marc del nou Pla s'ha planificat crear i dotar un nou centre de recerca, amb

caràcter d'excel·lència, focalitzat en les malalties de l'aparell respiratori: la Fundació Caubet-Cimera, amb un pressupost per a infraestructures i equipaments de dotze milions d'euros. L'objectiu d'aquest nou centre és dur a terme una recerca bàsica d'excel·lència, competitiva en l'àmbit internacional, però també que faciliti i promogui la investigació clínica en aquesta àrea sanitària específica i, sobretot, la connexió entre la recerca de caràcter biomèdic i la pràctica clínica.

Una de les accions que començaren durant el darrer any de l'anterior Pla de R+D va ser la posada en marxa de la xarxa d'estacions maritimoterrestres a les illes de Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera. Durant l'any 2005 es va posar en marxa l'estació de Can Marroig i es va fer un estudi sobre la viabilitat d'una altra estació a Menorca, a sa Mola de Maó.

14.3.2. Fomentar la recerca científica i tecnològica en àrees temàtiques

Per a aquest període, atesa la necessitat de concentrar esforços i d'atendre les conclusions i les recomanacions derivades de l'execució del I Pla de R+D i del I Pla d'innovació, només es defineixen tres àrees prioritàries, que són les dels epígrafs següents.

14.3.2.1. El turisme

En aquesta àrea s'emmarca el CIDTUR (centre de R+D i de transferència de tecnologia sobre turisme de referència nacional) i el projecte SAITUR, que permetrà imbricar el CIDTUR dins el sistema d'innovació de les Illes Balears, donar suport a la innovació turística i crear un clúster turístic. Està emmarcat dins la convocatòria d'accions innovadores de la Comissió Europea, amb un pressupost de 4.700.000 euros i s'ha de desenvolupar fins a l'any 2007.

14.3.2.2. El medi ambient

El Govern de les Illes Balears ha firmat un conveni de col·laboració amb el Consell Superior d'Investigacions Científiques per elaborar un projecte de gestió integrada de la zona costanera de les Illes Balears, el projecte GIZC Balears, amb una durada de tres anys i amb un pressupost anual de 500.000 euros.

14.3.2.3. Les ciències de la salut

En aquesta àrea s'emmarca el projecte de la Fundació Caubet-Cimera, promogut pel Govern de les Illes Balears, a través de la Conselleria de Salut i Consum i de la Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació. En el patronat de la Fundació participen el CSIC i la UIB.

14.3.3. Reforçar i articular el sistema d'innovació de les Illes Balears

L'any 2001 es va iniciar una convocatòria anual d'accions especials per afavorir l'estructuració i l'externalització de l'activitat dels components del sistema d'innovació de les Illes Balears, com ara organitzar reunions, preferentment de caràcter internacional; fer actuacions puntuals d'oportunitat que permetin incrementar les rela-

cions entre elements del sistema, etc. La convocatòria d'accions especials del 2005 té una durada que s'estén fins al 2006. L'any 2005 s'ha concedit la quantia de 108.482 euros, el 67,25% dels quals correspon a la Universitat de les Illes Balears.

Al final de l'any 2005 es va presentar una convocatòria d'ajudes per a empreses amb relació a projectes de R+D+I. Les empreses es podien integrar en projectes coordinats amb equips d'altres empreses o en centres tecnològics o bé en centres, instituts, departaments i seccions de distintes unitats de R+D+I públics. Aquesta convocatòria tenia un pressupost de 400.000 euros per a l'any 2005, 400.000 euros per al 2006 i 200.000 euros per al 2007. Es va concedir un total de denou projectes.

Un dels èxits destacats del I Pla d'innovació va ser la creació de la Xarxa d'antenes tecnològiques, com a element de suport a la innovació i que aglutina tots els agents del sistema d'innovació de les Illes Balears que assumeixen aquesta funció d'interfície. El seu àmbit inclou tant Mallorca com les altres illes. L'any 2005 en formaven part els següents agents del sistema d'innovació de les Illes Balears:

- ParcBIT
- Universitat de les Illes Balears, a través de l'Oficina de Suport a la recerca (OSR)
- ITEB (Institut Tecnològic de la Bijuteria)
- Inescop
- Cetebal (Centre Tecnològic Balear de la Fusta)
- Centre d'Investigació i Foment de la Qualitat de les PIME-Menorca
- Fundació IBIT
- CITTIB (Centre d'Investigació i Tecnologies Turístiques de les Illes Balears)
- CBE (Centre Balears Europa)
- FUEIB (Fundació Universitat Empresa de les Illes Balears)
- CEEI-IDI
- IDI Palma, IDI Manacor, IDI Eivissa i IDI Ciutadella
- Cambra de Comerç, Indústria i Navegació de Mallorca, Eivissa i Formentera
- Cambra de Comerç, Indústria i Navegació de Menorca
- CAEB Mallorca, CAEB Menorca i CAEB Eivissa
- PIME Mallorca, PIME Menorca i PIME Eivissa i Formentera
- IFOC (Institut de Formació Ocupacional de Calvià)

L'Ajuntament de Palma, mitjançant l'IMFOF (Institut Municipal de Formació Ocupacional i Feina), ha demanat incloure-s'hi.

14.3.4. Promoure la innovació a les empreses de les Illes Balears: innovació en els sectors industrials

És fonamental mantenir la cooperació entre la política d'innovació i la industrial en la seva contribució a generar un entorn

competitiu. Un aspecte que s'ha de resoldre és la racionalització de la xarxa de centres tecnològics i les seves estratègies de col·laboració nacional o internacional per aconseguir un elevat nivell d'eficàcia. Per això, s'ha obtingut finançament dels FEDER (50%) per equipar centres tecnològics i per reorientar-los cap al mateix sector i també per treballar en xarxa i coordinar-los entre si, a fi d'obtenir una massa crítica de generadores i de transferència de tecnologia suficient. Al final del 2005 es va signar per a aquest concepte un conveni específic amb cadascun, amb el pressupost següent: Inescop, 250.000 euros; Cetebal, 200.000 euros; ITEB, 240.000 euros, i PIME Menorca, 180.000 euros.

14.3.4.1. La innovació en el sector turístic

És clara la importància central per a les Illes Balears de l'activitat turística. Aquesta activitat es pot considerar una activitat madura, que ha d'afrontar l'aparició de nous països competidors. Igualment s'ha de respondre als nous mitjans de transport i també als canvis que, juntament amb Internet, s'han generat en les formes de desplaçament i de planificació d'activitats. Per això, s'ha de reorientar l'activitat turística de les Illes Balears tant cap a la generació de productes de major valor afegit, menys basats en el preu i adaptats a les noves demandes turístiques, com a preparar el sector per al procés d'internacionalització.

Durant l'any 2005 es va difondre el producte AvantHotel, resultat del I Pla d'innovació, de la transferència al sector empresarial i de la implantació de les TIC en el sector turístic. Es va signar també un conveni amb la Federació Empresarial Hotelera de Mallorca, al final del 2005, pel qual s'atorguen 130.000 euros per afavorir aquesta transferència i la implantació d'AvantHotel als establiments hotelers adscrits a l'única federació insular de les Illes Balears que havia quedat inicialment exclosa del projecte.

D'altra banda, es va signar un conveni amb la Fundació IBIT, com a centre tecnològic, amb 200.000 euros per a un projecte de R+D en l'àrea de les TIC, que permetrà contractar productes turístics que haurà de fer el mateix client individual (en concret, relacionat amb l'embalatge, l'anomenat *dynamic packaging*), en què també participa Globalia. Aquest projecte vincula la plataforma de reserva hotelera d'AvantHotel amb altres plataformes de reserva de bitllets d'avió mitjançant un estàndard d'interoperativitat.

Amb les Illes Canàries i Madeira, s'ha desenvolupat el projecte d'Interreg Isnova, que consisteix en un centre virtual de turisme amb què es pretén fomentar l'ús de les TIC en el sector turístic i introduir-les en la societat de la informació. El projecte es va tancar durant el 2005 i ha permès aprendre i provar algunes actuacions que probablement seran útils a l'hora de gestionar els projectes CIDTUR i SAITUR. El 2 de juny del 2005 va tenir lloc una trobada empresarial en què varen participar trenta-vuit empreses de la cadena de valor turístic de les tres regions, amb l'objectiu d'organitzar trobades bilaterals de negocis entre empreses del sector de les TIC —a fi de fomentar les col·laboracions en el desen-

volupament de nous productes orientats al sector turístic—, i empreses de TIC i empreses del sector turístic (hotels, agències de viatge, etc.).

El Projecte pilot de bioturisme es va dur a terme juntament amb la comunitat de les Illes Canàries i amb Madeira, amb l'objectiu de posar a punt un nou producte d'e-turisme relacionat amb la naturalesa: la creació de l'enciclopèdia virtual d'ornitologia, a través de la web <http://www.ausdebalears.org>. Amb aquest producte es pretén fomentar el turisme relacionat amb l'observació dels ocells, de gran importància en indrets de les Illes Balears com s'Albufera de Mallorca, s'Albufera des Grau, a Menorca, i ses Salines d'Eivissa i Formentera.

Finalment, la Direcció General de Recerca, Desenvolupament Tecnològic i Innovació ha participat en el comitè local d'un altre projecte: Interreg Avantec, relacionat amb la innovació i la creació d'empreses, presentat pel CBE, Avantec.

14.3.4.2. La innovació en sectors emergents

El desenvolupament dels clústers o nuclis d'activitats complementàries s'ha demostrat possible per l'experiència concreta del sector nàutic i per les possibilitats que s'apunten en altres sectors. En aquest sentit s'han desenvolupat durant el 2005 el manteniment, l'animació i la vinculació del sector empresarial nauticoesportiu del portal <http://www.balearsnautic.com>, amb la col·laboració de la Cambra de Comerç, Navegació i Indústria de Mallorca, Eivissa i Formentera, amb un pressupost de 110.000 euros. S'ha aconseguit una resposta positiva del sector empresarial corresponent.

S'han iniciat actuacions en el sector aeronàutic, s'ha redactat l'avantprojecte de viabilitat d'un centre tecnològic de transport aeri a l'aeroport de Palma i s'ha fet una prospectiva del sector, duta a terme per AECA, que guanyà el concurs públic, per una quantia de 80.000 euros.

D'altra banda, s'ha signat un conveni amb tres regions de Bulgària: Bourgas, Sliven i Yambol, que es troben situades a la costa de la mar Negra i que són frontereres amb Turquia. La finalitat és donar-los suport i assessorament en el disseny de l'estratègia d'innovació en aquestes regions, actuació que s'emmarca dins un projecte RITTS.

14.3.4.3. El suport a la creació d'empreses innovadores i de base tecnològica

El desenvolupament de la incubadora del ParcBit ha demostrat que existeix un potencial per crear empreses de base tecnològica i innovadores, i també un interès de posar en xarxa tant els serveis de suport a la innovació com els serveis de suport als emprenedors. Per això, se n'ha garantit el funcionament mitjançant un encàrrec de serveis a ParcBit Desenvolupament, SA, per als exercicis 2005 i 2006. Durant l'any 2005 han abandonat la incubadora dues empreses, que ja havien adquirit el volum necessari i s'hi han incorporat tres de noves.

Pel que fa a la creació de noves empreses, cal destacar, doncs, que n'han aparegut tres de noves:

- El laboratori Sanifit, SL, és una empresa derivada (*spin-off*) de la Universitat de les Illes Balears, que varen crear dos dels investigadors del Laboratori d'Investigació en Litiasi Renal el mes de novembre del 2004.

- L'empresa Albatros Marine Technologies, SL, és una empresa derivada de l'Imedea que es dedica a la transferència de tecnologia en el camp de l'oceanografia física.

- L'empresa farmacèutica Lipopharma, SL, és una empresa derivada creada pel grup de recerca en biomedicina molecular i cel·lular de la Universitat de les Illes Balears.

Una activitat important a l'hora de donar suport a la creació d'empreses innovadores és l'organització i la difusió d'activitats que facilitin informació, enllaços i treball a la xarxa. En aquest marc, durant l'any 2005 es va fer una jornada de finançament de projectes de base tecnològica, que va tenir lloc el 29 de novembre del 2005 a l'hotel Melià Victòria. S'hi convidaren empreses de capital risc i àngels inversors de tot Espanya, tant per presentar ponències com per conèixer projectes de base tecnològica de les Illes Balears susceptibles d'inversions. Prèviament es varen seleccionar deu projectes de diferents promotors de les Illes per ser presentats davant les empreses de finançament esmentades.

També es varen organitzar cursos i formació avançada per a emprenedors, que varen tenir lloc durant el darrer trimestre del 2005, amb col·laboració de la CAEB, i també seminaris especialitzats d'innovació i de creativitat adreçats a directius i a empresaris de les Illes. Aquests seminaris els ha impartit a Palma, a Maó i a Eivissa el professorat d'Esade i de l'Institut de l'Empresa.

Durant els dies 23 i 24 de novembre de 2005 es va fer a Palma la IV Trobada dels Programes Regionals d'Accions Innovadores Espanyols, a la qual es convidà totes les regions espanyoles que havien participat en la convocatòria europea d'accions innovadores i també els responsables de la Comissió i altres gestors de diferents regions europees.

14.3.5. Fomentar la cultura científica i l'interès social per la ciència, la tecnologia i la innovació

La societat té cada dia una major necessitat de comprendre la ciència i la nova tecnologia, i també les implicacions que tenen sobre la vida i el futur. La dificultat que té el ciutadà comú per comprendre els canvis científics obliga les institucions relacionades amb la recerca a fer un esforç de divulgació i a afavorir nous camins i noves formes per fer arribar a la ciutadania els coneixements necessaris perquè puguin comprendre les oportunitats i els riscs de les noves tecnologies. L'objectiu és augmentar-ne la confiança en la innovació i en la capacitat per prendre decisions en aquest sentit.

Dins aquest àmbit de foment cal destacar la Setmana de la Ciència i la Tecnologia, que és una activitat que té lloc simultàniament a totes les comunitats autònomes i

que s'emmarca en la Setmana Europea de la Ciència i la Tecnologia. Aquesta activitat permet que tots els centres de recerca i tecnològics obrin les portes i que ens mostrin les activitats que s'hi fan. Va tenir lloc del 7 al 20 de novembre.

També cal destacar que des de l'any 2002 es fa anualment la Fira de la Ciència de les Illes Balears. L'any 2005 va tenir lloc a Mallorca els dies 28, 29 i 30 d'abril, i a Menorca, els dies 16, 17 i 18 de març del 2005. El tema triat per a aquesta edició va ser la ciència i la tecnologia dels aliments, entorn del qual s'articulà la participació empresarial i es feren tot un seguit d'activitats paral·leles i una exposició.

CAPÍTOL II

Mercat de treball i Seguretat Social

RESUM

El capítol II el trobam dividit en dos apartats, mercat de treball i seguretat social, a través dels quals es du a terme una anàlisis exhaustiva d'aquests dos àmbits, no només des de la perspectiva de la nostra comunitat autònoma, que constitueix el principal objecte d'aquest estudi, sinó també posant en relació les dades obtingudes per a l'any 2005 a les Illes Balears amb els resultats obtinguts per a la resta d'Espanya.

Així, i en relació amb el mercat de treball, s'analitzen el nombre de treballadors afiliats a la Seguretat Social, que al llarg del 2005 han estat de 421.246 persones. Aquests resultats milloren respecte de l'any passat. A més, en l'anàlisi de la població ocupada per branques d'activitat observam que es dóna un increment en tots els sectors econòmics.

La creació d'ocupació d'aquest any 2005 s'ha concentrat en el sector de la construcció, mentre que el sector serveis és el segon amb l'augment més important. Així mateix, s'ha d'assenyalar la importància creixent del col·lectiu de treballadors estrangers, en especial els de països de fora de la Unió Europea. El total de la població estrangera afiliada a la Seguretat Social al llarg del 2005 ha estat, com a mitjana, de 62.038 persones, xifra que suposa un increment del 34,3% respecte de l'any passat. D'altra banda, amb relació a la taxa d'atur, cal dir que durant l'any 2005 s'ha situat en el 7,3%, com a mitjana: 1,9 punts per davall de la taxa del 2004. En el rànquing per comunitats autònomes, les Illes Balears se situen en la sisena posició pel que fa a la taxa d'atur més baixa.

Amb referència als índexs de qualitat del treball, les dades ens duen a fer una valoració positiva respecte del lloc capdavanter que la nostra comunitat hi ocupa, la qual cosa s'explica pel bon comportament dels indicadors relatius a les taxes d'activitat, d'ocupació i d'atur. Una anàlisi dels indicadors de l'Estratègia europea per a l'ocupació ens mostra, un any més, que les Illes Balears, si bé es troben en una posició millor que la resta de l'Estat, encara no compleixen els objectius establerts per la Comissió Europea en la Cimera de Lisboa.

Quant a les característiques bàsiques de la negociació col·lectiva a les Balears, cal reiterar que es tracta d'una estructura de caire sectorial. Els nostres convenis col·lectius sectorials més importants, pel nombre de treballadors que ocupen i per les empreses a les quals afecten, són els de l'hoteleria, la construcció i el comerç.

Respecte de l'activitat del Tribunal d'Arbitratge i Mediació de les Illes Balears (TAMIB), al llarg del 2005 el nombre d'expedients tramitats és de 5.513. Tots, llevat d'un arbitratge, són de conciliació/mediació. Globalment considerada, l'activitat del TAMIB s'ha incrementat en 528 expedients, és a dir, un 10,59%, percentatge pràcticament igual al de l'any passat.

Finalment, en l'àmbit de la prevenció de riscs laborals, com vàrem començar a fer en la MEMÒRIA de l'any passat, s'analitzen el marc normatiu, l'activitat administrativa pública i privada en prevenció de riscs laborals, i l'àmbit de la negociació col·lectiva. Quant la sinistralitat laboral, continua com a factor que mereix una atenció especial, ja que s'incrementa un 10,4%.

La recaptació líquida de la Seguretat Social a les Illes Balears durant l'exercici 2005 ha estat de 2.247,57 milions d'euros (373.097 milions de pessetes), xifra que representa un increment del 8,24% respecte de l'any anterior.

El nombre total de pensions contributives que s'han percebut a les Illes Balears l'any 2005 és de 155.317, la qual cosa representa l'1,9% del nombre total de pensions contributives de l'Estat espanyol. La contrapartida monetària del total de pensions contributives ha arribat al valor de 1.168,09 milions d'euros, amb un increment del 6,64%. Per comparació a les dades relatives als valors mitjans de les pensions de les diferents comunitats autònomes, les pensions mensuals de les Illes Balears tenen un valor de 553,12 euros, i s'han situat sempre en els llocs més baixos de la taula. Només se situen per sota de les Balears: Galícia, Extremadura i Múrcia. Ara bé, per províncies de l'arc mediterrani, només se situen per sobre de les Balears: Barcelona, València, Màlaga i Tarragona.

La pensió mitjana de Mallorca és de 556,43 euros; la de Menorca, de 568,23 euros; la d'Eivissa, de 539,42 euros, i la de Formentera, de 476,44 euros.

La mitjana mensual de les pensions de jubilació és de 616,21 euros; la de les pensions de viduïtat, de 408,88 euros; la de les d'incapacitat permanent, de 642,31 euros; la de les d'orfandat, de 238,81 euros, i les a favor dels familiars, de 261,55 euros.

L'import anual dels subsidis ha estat de 114,3 milions d'euros, amb un increment en relació amb l'any anterior del 7,5%.

Quant a la protecció per atur, la despesa relativa a les prestacions per atur és de 368,7 milions d'euros (61.447 milions de pessetes), xifra que significa una variació del 2,7%. N'ha augmentat el nombre de beneficiaris (13%) i, d'altra banda, durant l'exercici 2005 també ha augmentat la cotització de la Seguretat Social un 3,06%, de manera que s'ha arribat a una quantia total de 102,7 milions d'euros (17.116 milions de pessetes).

1

MERCAT DE TREBALL

RESUM

El nombre de treballadors afiliats a la Seguretat Social al llarg del 2005 ha estat de 421.246 persones. Aquests resultats milloren respecte de l'any passat. A més, en l'anàlisi de la població ocupada per branques d'activitat observam que es dóna un increment en tots els sectors econòmics.

La creació d'ocupació d'aquest any 2005 s'ha concentrat en el sector de la construcció, mentre que el sector serveis és el segon amb l'augment més important. Així mateix, s'ha d'assenyalar la importància creixent del col·lectiu de treballadors estrangers, en especial els de països de fora de la Unió Europea. El total de la població estrangera afiliada a la Seguretat Social al llarg del 2005 ha estat, com a mitjana, de 62.038 persones, xifra que suposa un increment del 34,3% respecte de l'any passat. D'altra banda, amb relació a la taxa d'atur, cal dir que durant l'any 2005 s'ha situat en el 7,3%, com a mitjana: 1,9 punts per davall de la taxa del 2004. En el rànquing per comunitats autònomes, les Illes Balears se situen en la sisena posició pel que fa a la taxa d'atur més baixa.

Amb referència als índexs de qualitat del treball, les dades ens duen a fer una valoració positiva respecte del lloc capdavanter que la nostra comunitat hi ocupa, la qual cosa s'explica pel bon comportament dels indicadors relatius a les taxes d'activitat, d'ocupació i d'atur. Una anàlisi dels indicadors de l'Estratègia europea per a l'ocupació ens mostra, un any més, que les Illes Balears, si bé es troben en una posició millor que la resta de l'Estat, encara no compleixen els objectius establerts per la Comissió Europea en la Cimera de Lisboa.

Quant a les característiques bàsiques de la negociació col·lectiva a les Balears, cal reiterar que es tracta d'una estructura de caire sectorial. Els nostres convenis col·lectius sectorials més importants, pel nombre de treballadors que ocupen i per les empreses a les quals afecten, són els de l'hoteleria, la construcció i el comerç.

Respecte de l'activitat del Tribunal d'Arbitratge i Mediació de les Illes Balears (TAMIB), al llarg del 2005 el nombre d'expedients tramitats és de 5.513. Tots, llevat d'un arbitratge, són de conciliació/mediació. Globalment considerada, l'activitat del TAMIB s'ha incrementat en 528 expedients, és a dir, un 10,59%, percentatge pràcticament igual al de l'any passat.

Finalment, en l'àmbit de la prevenció de riscs laborals, com vàrem començar a fer en la MEMÒRIA de l'any passat, s'analitzen el marc normatiu, l'activitat administrativa pública i privada en prevenció de riscs laborals, i l'àmbit de la negociació col·lectiva. Quant la sinistralitat laboral, continua com a factor que mereix una atenció especial, ja que s'incrementa un 10,4%.

1.1. PANORAMA GENERAL DE L'OCUPACIÓ

Fem l'anàlisi de l'ocupació de l'any 2005 sobre la base de la informació que s'ha pogut extreure de l'estadística d'afiliació a la Seguretat Social (TGSS) i de l'enquesta de població activa (INE-EPA).[1] També incloem en aquest apartat una anàlisi de l'evolució que l'any 2005 han experimentat els índexs de qualitat del treball (IQT), tant per a les Illes Balears com per a la resta de comunitats autònomes.

1.1.1. ANÀLISI DE LES DADES D'AFILIACIÓ A LA SEGURETAT SOCIAL

El registre de treballadors afiliats a la Seguretat Social al llarg del 2005 ha estat de 421.246 persones. Aquests resultats són els millors que s'han donat fins ara, ja que mai en tota la història de la sèrie no hi havia hagut tantes persones cotitzant a les nostres illes. Per comparació a les dades del 2004, s'ha produït un augment de 21.968 treballadors ocupats, fet que, en termes percentuals, equival a un 5,5% d'increment.

En l'anàlisi de la població ocupada per branques d'activitat observam que s'incrementa en tots els sectors econòmics. La construcció, que havia protagonitzat un

1. Sobre les diferències metodològiques d'aquestes dues fonts estadístiques, vegeu: *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears, 2001*, p. 372 i 373.

Quadre II-1. Creixement de l'ocupació per sectors d'activitat, Illes Balears (2004-2005)

	2004	2005	Variació	(%)
Agricultura	9.750	9.962	212	2,2
Indústria	30.998	31.186	188	0,6
Construcció	55.292	60.315	5.023	9,1
Serveis	303.238	319.783	16.545	5,5
Total	399.278	421.246	21.968	5,5

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social.
Nota: No es comptabilitzen els afiliats en altres províncies.

fort cicle expansiu en la segona meitat dels noranta i que des del 2001 fins al 2004 presenta els primers signes de desacceleració, aquest darrer any és el sector que ha liderat el major creixement en termes d'ocupació (9,1%). Pel que fa a l'agricultura i a la indústria, la tendència baixista de la darrera dècada quant a creació d'ocupació s'ha capgirat en el darrer any. Així, el sector industrial ha crescut respecte de l'any passat un 0,6%, xifra que, tot i ser baixa, contrasta amb la pèrdua d'ocupació dels darrers anys, a raó d'un 1% anual. D'altra banda, en l'agricultura, la pèrdua gradual de població afiliada que es produïa cada any s'ha invertit en favor d'un creixement del 2,2% aquest darrer any. Tot això confirma que la creació d'ocupació de l'any 2005 no s'ha concentrat en un únic sector i que en l'augment de població afiliada s'han vist implicats tots els sectors econòmics (en aquest fet té una clara incidència la regularització de treballadors estrangers). (Vegeu el quadre II-1.)

El sector serveis és el segon sector amb l'augment més important (un 5,5%). Les activitats més dinàmiques del sector serveis, les que més han crescut en termes relatius, són les activitats de sanejament públic (12,4%), les activitats informàtiques (10,8%) i les activitats immobiliàries (10,2%). També hem de remarcar que l'activitat hotelera ha crescut el 3,4%, mentre que l'any passat havia registrat un imperceptible augment del 0,3% en el nombre de treballadors. És a dir, les dues activitats pilars de l'economia balear (la construcció i l'hoteleria) presenten símptomes de reactivació després d'un any d'estancament. (Vegeu el quadre II-2.)

Si diferenciam entre els treballadors assalariats i els autònoms, podem assenyalar que el 77% dels afiliats d'alta són assalariats, mentre que en el règim d'autònoms aquest percentatge és del 18,9%, proporcions que es mantenen respecte dels anys anteriors (la resta de treballadors —el 4%— es classifiquen dins els règims especials).

El creixement principal dels treballadors afiliats s'ha produït a les Pitiüses, illes seguides de Mallorca, mentre que el menor creixement correspon a l'illa de Menorca. Aquesta situació és la inversa a l'any anterior, quan el major increment es va produir a l'illa de Menorca i el menor, a les illes d'Eivissa i Formentera. (Vegeu el quadre II-3.)

Quadre II-2. Treballadors assalariats, autònoms i empreses per activitat econòmica (CNAE 93) a les Balears (2004-2005)

		Empreses				Autònoms				Assalariats			
		2004	2005	Variació		2004	2005	Variació		2004	2005	Variació	
01	Agricultura, ramaderia, caça i activitats dels serveis que hi estan relacionats	245	290	45	18,3%	1.139	1.172	34	3,0%	967	1.243	276	28,6%
02	Silvicultura, explotació forestal i activitats dels serveis relacionats	6	9	3	55,6%	14	19	5	34,3%	43	69	26	59,3%
05	Pesca, aqüicultura i activitats dels serveis relacionats	2	4	2	100,0%	7	7	0	1,2%	37	53	16	44,6%
10	Extracció i aglomeració d'antracita, hulla, lignit i torba	1	1	0	8,3%	0	0	0	—	2	3	0	18,5%
11	Extracció de petroli, cru i gas natural: activitats dels serveis relacionats	0	0	0	—	1	1	0	0,0%	0	0	0	—
12	Extracció de minerals d'urani i tori	0	0	0	—	0	0	0	—	0	0	0	—
13	Extracció de minerals metàl·lics	0	0	0	—	0	0	0	—	0	0	0	—
14	Extracció de minerals no metàl·lics ni energètics	70	68	-3	-3,9%	70	69	0	-0,2%	434	454	19	4,5%
15	Indústria de productes alimentaris i begudes	455	468	13	2,8%	654	650	-4	-0,5%	4.618	4.721	103	2,2%
16	Indústria del tabac	0	0	0	—	0	0	0	—	0	0	0	—
17	Indústria tèxtil	74	71	-3	-3,8%	157	165	9	5,6%	278	290	12	4,4%
18	Indústria de la confecció i la pelleteria	91	87	-5	-5,0%	224	219	-4	-2,0%	501	472	-29	-5,8%
19	Preparació, assaonament i acabat del cuiro; fabricació d'articles de marroquineria i viatge	180	170	-11	-6,0%	283	271	-12	-4,3%	2.195	2.023	-172	-7,9%
20	Indústria de la fusta i del suro, excepte mobles; cistelleria i esparteria	288	288	-1	-0,2%	987	940	-47	-4,8%	1.095	1.103	8	0,7%

continua

Quadre II-2. Treballadors assalariats, autònoms i empreses per activitat econòmica (CNAE 93) a les Balears (2004-2005)

		Empreses				Autònoms				Assalariats			
		2004	2005	Variació		2004	2005	Variació		2004	2005	Variació	
21	Indústria del paper	23	21	-3	-10,7%	18	15	-2	-12,7%	194	185	-9	-4,7%
22	Edició, arts gràfiques i reproducció de suports enregistrats	258	265	8	2,9%	447	454	7	1,7%	1.935	2.011	76	3,9%
23	Coqueries, refinatge de petroli i tractament de combustibles nuclears	0	0	0	—	1	1	0	0,0%	0	0	0	-
24	Indústria química	130	123	-7	-5,1%	60	60	0	-0,3%	506	507	1	0,2%
25	Fabricació de productes de cautxú i matèries plàstiques	18	17	-1	-6,6%	16	14	-1	-8,6%	97	117	20	20,8%
26	Fabricació d'altres productes minerals no metàl·lics	247	240	-7	-2,8%	459	429	-30	-6,6%	2.188	2.288	100	4,6%
27	Metal·lúrgia	21	19	-2	-8,0%	25	22	-3	-12,6%	108	110	3	2,6%
28	Fabricació de productes metàl·lics, excepte maquinària i equipament	426	443	18	4,2%	679	727	47	6,9%	2.524	2.663	139	5,5%
29	Indústria de la construcció de maquinària i equipament mecànic	75	75	0	0,4%	146	150	4	2,5%	623	526	-97	-15,5%
30	Fabricació de màquines d'oficina i equipaments informàtics	5	5	-1	-15,4%	5	8	4	74,1%	36	38	2	6,5%
31	Fabricació de maquinària i material elèctric	84	74	-9	-11,2%	273	263	-10	-3,7%	483	470	-14	-2,8%
32	Fabricació de material electrònic; fabricació d'equipament i aparells de ràdio, TV i comunicacions	3	4	1	19,4%	6	6	0	4,2%	10	9	-1	-8,8%
33	Fabricació d'equipament i instruments medicoquirúrgics, de precisió, d'òptica i de rellotgeria	43	48	5	11,6%	92	96	5	4,9%	163	162	-1	-0,7%
34	Fabricació de vehicles de motor, remolcs i semirremolcs	5	4	-1	-14,8%	18	17	-1	-3,7%	12	15	3	22,1%
35	Fabricació d'altre material de transport	241	245	3	1,4%	660	658	-2	-0,3%	1.486	1.529	43	2,9%
36	Fabricació de mobles; altres indústries manufactureres	379	374	-5	-1,3%	770	727	-43	-5,5%	2.458	2.370	-87	-3,6%

continua

Quadre II-2. Treballadors assalariats, autònoms i empreses per activitat econòmica (CNAE 93) a les Balears (2004-2005)

		Empreses				Autònoms				Assalariats			
		2004	2005	Variació		2004	2005	Variació		2004	2005	Variació	
37	Reciclatge	5	7	2	39,7%	7	6	-2	-21,6%	40	63	23	57,7%
40	Producció i distribució d'energia elèctrica, gas, vapor i aigua calenta	13	16	2	17,6%	9	10	1	9,3%	1.164	1.204	40	3,4%
41	Captació, depuració i distribució d'aigua	68	67	-2	-2,2%	50	49	-1	-2,2%	1.735	1.828	93	5,4%
45	Construcció	6.550	7.017	467	7,1%	14.432	14.828	396	2,7%	40.861	45.487	4.626	11,3%
50	Venda, manteniment i reparació de vehicles de motor i motos; venda al detall de combustible	1.187	1.193	6	0,5%	2.056	2.074	19	0,9%	6.539	6.774	235	3,6%
51	Comerç a l'engròs i intermediaris del comerç, excepte de vehicles de motor i motos	1.969	1.989	20	1,0%	3.316	3.322	6	0,2%	13.932	14.417	484	3,5%
52	Comerç al detall, excepte de vehicle de motor i motos; reparació d'objectes personals i estris domèstics	7.104	7.227	123	1,7%	17.176	17.117	-59	-0,3%	34.944	36.161	1.217	3,5%
55	Hoteleria	6.556	6.715	158	2,4%	12.181	12.246	66	0,5%	56.342	57.988	1.646	2,9%
60	Transport terrestre; transport per canonades	1.270	1.333	62	4,9%	4.308	4.301	-7	-0,2%	7.170	7.636	466	6,5%
61	Transport marítim i per vies de navegació interiors	9	10	1	13,8%	17	17	0	2,0%	81	88	7	8,7%
62	Transport aeri i espacial	31	31	0	0,0%	12	12	0	0,7%	4.423	4.425	2	0,0%
63	Activitats annexes als transports; activitats d'agències de viatges	504	515	11	2,2%	455	481	26	5,6%	8.531	8.969	438	5,1%
64	Correus i telecomunicacions	106	122	17	15,9%	144	165	21	14,8%	1.916	1.995	79	4,1%
65	Intermediació financera, excepte assegurances i plans de pensions	53	53	0	-0,5%	36	37	1	1,4%	5.822	5.827	4	0,1%
66	Assegurances i plans de pensions, excepte Seguretat Social obligatòria	107	102	-4	-4,1%	80	82	2	2,8%	1.551	1.587	36	2,3%

continua

Quadre II-2. Treballadors assalariats, autònoms i empreses per activitat econòmica (CNAE 93) a les Balears (2004-2005)

		Empreses				Autònoms				Assalariats			
		2004	2005	Variació		2004	2005	Variació		2004	2005	Variació	
67	Activitats auxiliars a la intermediació financera	227	239	12	5,1%	907	956	49	5,4%	765	812	47	6,2%
70	Activitats immobiliàries	1.473	1.623	150	10,1%	1.647	1.869	222	13,5%	4.042	4.456	414	10,2%
71	Lloguer de maquinària i equipament sense operari, d'efectes personals i estris domèstics	455	470	15	3,2%	903	875	-29	-3,2%	2.700	2.791	91	3,4%
72	Activitats informàtiques	172	181	9	5,3%	464	496	32	6,8%	853	945	92	10,8%
73	Recerca i desenvolupament	15	16	1	8,3%	58	91	33	57,3%	152	145	-6	-4,2%
74	Altres activitats empresarials	3.264	3.480	216	6,6%	4.992	5.442	449	9,0%	23.607	25.607	2.000	8,5%
75	Administració pública, defensa i Seguretat Social obligatòria	445	463	18	4,1%	16	14	-1	-8,6%	21.919	22.783	863	3,9%
80	Educació	722	749	27	3,8%	1.166	1.194	28	2,4%	9.077	9.535	458	5,0%
85	Activitats sanitàries i veterinàries; serveis socials	1.067	1.092	25	2,4%	1.421	1.500	80	5,6%	20.429	21.454	1.025	5,0%
90	Activitats de sanejament públic	65	61	-3	-4,9%	72	65	-7	-9,8%	1.392	1.565	173	12,4%
91	Activitats associatives	1.042	1.087	45	4,3%	417	388	-30	-7,1%	4.414	4.602	188	4,3%
92	Activitats recreatives, culturals i esportives	822	869	47	5,8%	1.572	1.627	55	3,5%	6.719	7.167	448	6,7%
93	Activitats diverses de serveis personals	1.218	1.289	71	5,9%	3.102	3.145	43	1,4%	4.013	4.333	321	8,0%
95	Llars que ocupen personal domèstic	172	169	-3	-1,5%	14	14	0	-2,3%	328	336	9	2,6%
99	Organismes extraterritorials	12	12	0	0,0%	1	1	0	0,0%	26	26	0	0,0%
Activitats no tipificades		22	11	-11	-50,2%	57	52	-6	-9,6%	49	25	-24	-48,6%
Total		40.092	41.617	1.524	3,8%	78.296	79.637	1.341	1,7%	308.526	324.458	15.932	5,2%

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social.

Quadre II-3. Treballadors afiliats per illes (2004-2005)				
	2004	2005	Variació interanual	
			Absoluta	Relativa (%)
Mallorca	326.142	344.276	18.133	5,56
Menorca	30.381	31.885	1.504	4,95
Eivissa-Formentera	42.275	44.648	2.374	5,62
Altres províncies	480	437	-43	-8,98
Total	399.278	421.246	21.968	5,50

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social.

Una altra anàlisi que cal fer és la dels treballadors estrangers, per la importància que tenen. La població ocupada estrangera va registrar una xifra de 62.038 treballadors d'alta, cosa que suposa un 14,7% del conjunt de treballadors d'alta a la Seguretat Social. En relació amb l'any anterior, s'ha produït un creixement de 15.861 treballadors, fet que ha significat un augment en termes relatius del 34,3%. La distribució dels treballadors estrangers segons la zona de procedència ha anat variant al llarg dels anys. Si l'any 2001 el pes dels treballadors de la UE era del 58,7% (18.598) i el dels treballadors de fora de la UE, del 41,3% (13.906), l'any 2005 s'ha invertit el pes d'aquests dos col·lectius: un 62,4% dels treballadors estrangers són de fora de la UE (38.736) i un 37,6% són treballadors europeus (23.301).

Quadre II-4. Total d'afiliats estrangers a la Seguretat Social, Illes Balears (2005)					
	Unió Europea	No UE	Total	% UE	% No UE
Gener	16.793	22.306	39.099	42,9	57,1
Febrer	17.422	23.576	40.998	42,5	57,5
Març	18.910	25.427	44.337	42,7	57,3
Abril	21.723	28.714	50.437	43,1	56,9
Maig	27.197	37.122	64.319	42,3	57,7
Juny	29.694	47.457	77.151	38,5	61,5
Juliol	30.642	50.573	81.215	37,7	62,3
Agost	29.910	50.487	80.397	37,2	62,8
Setembre	27.964	50.606	78.570	35,6	64,4
Octubre	22.279	45.748	68.027	32,8	67,2
Novembre	18.817	42.903	61.720	30,5	69,5
Desembre	18.266	39.914	58.180	31,4	68,6

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social.

Gràfic II-1

Total d'afiliats estrangers a la Seguretat Social, Illes Balears (2005)

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social.

Mentre que en anys anteriors s'apreciava que durant els mesos de major ocupació (juny, juliol i agost) el pes dels treballadors estrangers de països de la UE era major que el dels estrangers de fora de la UE, l'any 2005 es dóna un major pes dels extracomunitaris durant els dotze mesos de l'any. Hi ha diferències estacionals que es poden apreciar clarament en el gràfic 1. Aquest comportament s'explica per l'especialització de la nostra regió en l'activitat turística, fortament estacional i amb unes necessitats específiques de mà d'obra. (Vegeu el quadre II-4 i el gràfic II-1.)

Segons la nacionalitat, com es reflecteix en els quadres 5A i 5B, podem assenyalar que dins el grup de països que pertanyen a la Unió Europea, els que aporten més mà d'obra a la nostra regió són, en primer lloc, Alemanya (que aporta el 33,6% dels treballadors de la Unió i el 12,6% del total d'afiliats estrangers), seguit del Regne Unit (el 23,2% i 8,7%, respectivament) i d'Itàlia (el 17% i el 6,4%, respectivament); percentatges de participació que han anat una mica a la baixa respecte dels anys anteriors. D'aquests treballadors estrangers procedents de la Unió Europea, el 63,5% cotitzen en el règim general, i el 35% són autònoms, la qual cosa ens mostra la poca significació que tenen en la resta de règims: l'agrari, el de la mar o el de la llar. (Vegeu el quadre II-5A.)

D'altra banda, el col·lectiu de treballadors estrangers afiliats que no pertanyen a la Unió Europea —que, com hem comentat abans, és el que ha tingut l'augment més notable— té com a protagonista l'Equador, que passa a ser el primer país de fora de la Unió Europea que aporta més treballadors, per davant del Marroc, i que esdevé el segon pel que fa al conjunt de països, per darrere d'Alemanya (aporta el 19% dels treballadors de fora de la Unió Europea i l'11,9% del total d'afiliats estrangers). En ordre d'importància el segueixen el Marroc (el 16,7% i el 10,4%, respectivament) i Colòmbia (el 10,8% i el 6,7%, respectivament). (Vegeu el quadre II-5B.)

Quant als treballadors de fora de la Unió Europea, malgrat que el 73,7% cotitzen en el règim general de la Seguretat Social

Quadre II-5A. Total d'afiliats estrangers a la Seguretat Social, per nacionalitats i per règims (UE), Illes Balears (2005)

	General	Autònoms	Agrari	Mar	Llar	Total
Alemanya	4.248	3.474	22	18	75	7.838
Àustria	254	141	1	0	6	402
Bèlgica	381	128	3	2	4	518
Xipre	1	0	0	0	1	2
Dinamarca	130	73	0	0	0	203
Eslovàquia	67	21	0	0	5	93
Eslovènia	9	2	0	0	0	11
Estònia	2	1	0	0	0	4
Finlàndia	108	21	0	2	0	130
França	1.188	599	8	16	18	1.828
Grècia	71	23	3	0	0	97
Hongria	29	6	0	0	1	36
Irlanda	129	63	0	0	0	192
Itàlia	3.111	805	7	9	30	3.962
Letònia	6	1	0	0	0	7
Lituània	12	4	0	0	1	17
Luxemburg	10	4	0	0	1	15
Malta	5	0	0	0	0	5
Països Baixos	598	258	1	2	6	866
Polònia	187	117	18	1	14	337
Portugal	531	75	10	1	14	630
Regne Unit	3.194	2.176	5	13	26	5.415
Rep. Txeca	104	23	0	1	9	136
Suècia	424	129	1	3	1	557
Total de la UE	14.799	8.145	77	68	213	23.301

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social.

Quadre II-5B. Total d'afiliats estrangers a la Seguretat Social per nacionalitats i per règims (Fora de la UE), Illes Balears (2005)

	General	Autònoms	Agrari	Mar	Llar	Total
Marroc	5.372	284	552	20	252	6.479
Equador	5.043	67	140	4	2.109	7.363
Colòmbia	2.978	100	115	3	983	4.179
Argentina	3.083	307	8	5	471	3.874

continua

Quadre II-5B. Total d'afiliats estrangers a la Seguretat Social per nacionalitats i per règims (Fora de la UE), Illes Balears (2004)

	General	Autònoms	Agrari	Mar	Llar	Total
Bulgària	1.015	68	36	1	580	1.700
Xina	863	354	0	0	81	1.297
Romania	1.006	53	31	2	301	1.393
Altres	9.196	1.032	215	19	1.990	12.452
Total de fora de la UE	28.556	2.264	1.097	54	6.766	38.736

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social.

i el 5,8% són autònoms, és destacable la presència d'aquest col·lectiu en altres activitats, concretament en els règims especials. En el règim especial d'empleats de la llar es troben afiliats el 17,5% d'aquests treballadors, el 45,7% dels quals provenen de l'Equador o de Colòmbia. D'aquesta manera es pot afirmar que una gran part dels nous treballadors arribats de Sud-amèrica es dediquen al treball domèstic. Un altre règim en què aquest col·lectiu d'estrangers de fora de la Unió és representatiu és l'agrari, en què trobam cent quaranta-nou afiliats més que l'any 2004.

Si es té en compte el període 2001-2005, s'han creat 28.594 noves afiliacions que corresponen a persones estrangeres (un augment del 85,5%), mentre que per al col·lectiu de treballadors nacionals l'increment és de 8.340 llocs de treball (un 2,4%).

Si analitzam aquesta situació segons el país de procedència, són els països de l'Amèrica del Sud els que experimenten els creixements més elevats. L'Equador creix en 6.240 treballadors respecte de l'any 2001; Colòmbia, en 3.508, i l'Argentina, en 3.157. Els països de l'Est, com Bulgària i Romania (amb més de mil treballadors cadascun), també contribueixen de manera considerable al creixement de treballadors estrangers d'alta a la Seguretat Social.

Un factor que s'ha de tenir en compte a l'hora de parlar de la incidència de la població estrangera en el mercat de treball balear és el procés extraordinari de regularització de treballadors estrangers que va dur a terme el Govern central durant l'any 2005. Atès que la immigració té un component bàsicament sociolaboral, aquest procés pretén ordenar els fluxos migratoris cap a Espanya tenint en consideració la realitat de la situació irregular de milers de persones al país i les necessitats del mercat de treball. Així, es varen poder acollir al procés de normalització els treballadors i treballadores estrangers que es trobaven a Espanya des de feia com a mínim sis mesos i que tenien una oferta de feina amb una durada igual o superior als sis mesos.

El resultat d'aquest procés ha estat de 573.270 autoritzacions de residència i treball en el conjunt de l'Estat (en data 30

de desembre del 2005) i 19.158 d'aquestes, a les Illes Balears. Aquestes autoritzacions es tradueixen en altes posteriors en el fitxer general d'afiliació a la Seguretat Social i, per tant, tenen un impacte important en l'ocupació que s'ha registrat a les Illes i al conjunt de l'Estat durant aquest darrer any.

1.1.2. Anàlisi de l'enquesta de població activa[2]

Segons les dades que ofereix l'enquesta de població activa (EPA), la població ocupada a les nostres illes l'any 2005 és de 468.052 persones. Aquesta xifra representa un increment de 19.277 efectius laborals. Aquest fet, en termes relatius, suposa el 4,3%, la qual cosa confirma una tendència alcista. (Vegeu el quadre II-6.)

Per sectors d'activitat, cal assenyalar que el sector industrial i l'agrícola experimenten un descens en el nombre d'ocupats: un 3,5% i un 3,1%, respectivament. Respecte del sector de la construcció, consolida la recuperació de persones ocupades després de la tendència decreixent dels anys passats, amb un augment del 8,4%. Finalment, amb referència al sector serveis, cal dir que segueix un comportament cíclic similar al dels anys anteriors, amb una tendència creixent. (Vegeu el quadre II-7.)

Quadre II-6. Evolució de l'ocupació, Illes Balears (1996-2005)

Anys		Variació	
	Metodologia: 2005	Absoluta	Relativa
1996	292.875		
1997	313.200	20.325	6,9
1998	323.275	10.075	3,2
1999	348.325	25.050	7,7
2000	380.675	32.350	9,3
2001	394.075	13.400	3,5
2002	415.450	21.375	5,4
2003	430.250	14.800	3,6
2004	448.775	18.525	4,3
2005	468.052	19.277	4,3

Font: INE, enquesta de població activa.

2. L'any 2005 l'EPA reflecteix un seguit de modificacions que s'han iniciat en anys anteriors. Les causes d'aquests canvis són: l'adequació a la realitat demogràfica i laboral d'Espanya, atès principalment l'augment del nombre d'estrangers residents; la incorporació de la nova normativa europea que segueix les pautes de l'Oficina d'Estadística de la Unió Europea (Eurostat), i la introducció de millores en el mètode de recollida de dades. A més, s'actualitza el disseny de l'enquesta perquè ja es tenen els resultats definitius del cens de població del 2001.

Quadre II-7. Evolució de la població ocupada per sectors d'activitat, Illes Balears (2001-2005)					
Trimestres/any	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis	Total
1r trim. 2001	7,6	38,7	63,6	251,0	360,8
2n trim. 2001	7,1	40,3	62,0	293,2	402,6
3r trim. 2001	7,9	36,3	66,0	307,9	418,1
4t trim. 2001	8,8	36,3	66,4	283,2	394,8
1r trim. 2002	8,2	36,7	69,7	273,9	388,6
2n trim. 2002	7,1	36,7	66,4	307,8	417,9
3r trim. 2002	7,9	39,5	63,1	332,8	443,3
4t trim. 2002	9,2	35,6	63,5	303,7	412,0
1r trim. 2003	7,7	37,4	61,6	289,7	396,4
2n trim. 2003	8,3	38,7	64,3	326,5	437,7
3r trim. 2003	9,1	40,6	59,0	350,7	459,4
4t trim. 2003	10,6	41,3	60,8	314,7	427,5
1r trim. 2004	10,6	39,4	64,2	298,5	412,7
2n trim. 2004	8,7	40,4	71,0	334,5	454,5
3r trim. 2004	10,7	41,0	68,9	357,8	478,4
4t trim. 2004	8,5	37,9	68,1	335,1	449,5
1r trim. 2005	9,7	35,9	73,6	310,5	429,6
2n trim. 2005	7,2	36,4	75,9	366,1	485,6
3r trim. 2005	9,4	40,8	75,0	374,7	499,9
4t trim. 2005	11,0	40,1	70,5	335,4	457,1

Font: INE, enquesta de població activa.

1.1.3. Anàlisi comparada de les taxes d'activitat, d'ocupació i d'atur de les Balears i d'altres comunitats autònomes

En acabar l'any 2005 les Illes Balears presentaven una taxa d'activitat[3] del 62,7%, la més alta del territori nacional, de la mateixa manera que els darrers anys. De tota manera, hem d'assenyalar que la taxa d'activitat ha descendit respecte del 2004: en concret, presenta 0,4 punts menys. Aquest descens de la taxa d'activitat —molt per sobre de la taxa de la resta de l'Estat— s'explica per l'augment de la població en edat de treballar (població potencialment activa) que ha produït el fenomen migratori, superior al creixement de la població activa. És a dir, la població inactiva, amb un increment del 3,9% per comparació al 2004, ha augmentat més que la població activa, que ha crescut un

3. Taxa d'activitat entesa com la relació entre la població activa i la potencialment activa.

2,2%. Això repercuteix en una reducció de la taxa d'activitat, circumstància que no significa una reducció en el nombre d'actius, que, com hem dit, ha augmentat un 2,2%.

L'any 2005 es dóna un descens tant en la taxa d'activitat femenina com en la masculina. Aquest any la taxa d'activitat femenina ha estat d'un 53,2%, 6,7 punts per sobre de la mitjana estatal. Per tant, aquesta dada ens confirma que a les Illes Balears tenim la taxa d'activitat femenina més alta de tot Espanya. Això no obstant, tot i l'entrada creixent de la dona en el mercat de treball i malgrat el consegüent escurçament de distància respecte de la masculina, la taxa d'activitat masculina (del 72,4% l'any 2005) encara se situa molt per sobre de la femenina. Un dels motius que contribueixen a aquesta alta taxa d'activitat és la incorporació de treballadors joves (de setze a denou anys) al mercat de treball. Quant a aquest col·lectiu, la taxa és 10,2 punts per sobre de la mitjana nacional. (Vegeu els quadres II-8 i II-10.)

D'acord amb això, aquest darrer any la taxa d'ocupació de les Balears també ha estat la més alta de l'Estat, d'un 58,2%. Suposa un increment de 0,8 punts respecte del 2004. Una anàlisi per sexes ens mostra que, en el cas dels homes, la taxa d'ocupació s'ha incrementat 1,2 punts en relació amb la que hi havia l'any 2004. Aquest increment afecta especialment el col·lectiu d'edats compreses entre els vint i els vint-i-quatre anys, que han augmentat 3,5 punts la taxa d'ocupació, la qual és situada 8,5 punts per sobre de la mitjana nacional. En el cas de les dones, la taxa d'ocupació ha augmentat 0,4 punts respecte de l'any passat i el col·lectiu que ha mostrat un comportament més dinàmic ha estat el de majors de cinquanta-cinc anys (un punt més). Les Balears han passat de ser la primera comunitat autònoma amb la taxa d'ocupació femenina més alta de l'Estat a ser-ne la segona, per darrere de Madrid (49%), tot i l'augment de la taxa d'ocupació en relació amb l'any anterior (de 47,5 l'any 2004 a 47,9 l'any 2005). (Vegeu els quadres II-9 i II-10.)

Per un altre costat, la taxa d'atur s'ha situat en el 7,3% de mitjana durant l'any 2005, 1,9 punts per davall de la taxa d'atur del 2004. És 1,9 punts per sota de la taxa d'atur en l'àmbit nacional, que és del 9,2%. Les Illes Balears ocupen la sisena posició pel que fa a la taxa d'atur més baixa en el rànquing per comunitats autònomes durant el 2005. Per sexes, la taxa d'atur masculina ha descendit 2,3 punts, mentre que la taxa femenina ha registrat un descens d'1,3 punts i s'ha situat, així, en el 10%. Crida l'atenció que en el tram d'edat dels setze als denou anys la taxa d'atur de les Balears és del 36,2%, set punts per sobre de la mitjana nacional, i és la tercera taxa més alta per al conjunt de comunitats autònomes. (Vegeu els quadres II-10 i II-11.)

Si examinam les diferències d'atur entre sexes, veiem que les Illes Balears han baixat moltes posicions respecte d'anys anteriors. Així, mentre que l'any passat les Balears eren la comunitat autònoma on la diferència entre la taxa femenina i la masculina era més baixa, l'any 2005 han pas-

Quadre II-8. Taxa d'activitat per comunitats autònomes (2004-2005)										
	1t-04	2t-04	3t-04	4t-04	Mitjana 2004	1t-05	2t-05	3t-05	4t-05	Mitjana 2005
Espanya	55,9	56,2	56,6	56,7	56,4	56,9	57,35	57,43	57,72	57,4
Andalusia	53,2	53,3	53,9	54,2	53,6	53,8	54,1	54,2	55,1	54,3
Aragó	54,1	54,0	54,7	54,5	54,3	56,1	56,9	57,1	56,2	56,6
Astúries	47,1	46,4	46,4	45,9	46,4	47,8	47,8	48,2	48,8	48,1
Illes Balears	61,2	64,2	65,3	61,8	63,1	60,4	64,5	65,2	60,8	62,7
Canàries	59,4	59,0	58,5	58,7	58,9	59,5	58,9	59,1	60,0	59,4
Cantàbria	53,0	53,2	53,4	53,2	53,2	53,7	54,3	55,4	55,4	54,7
Castella i Lleó	49,5	50,1	51,2	51,3	50,5	51,8	52,3	53,2	52,8	52,5
Castella-la Manxa	51,5	51,1	52,5	53,1	52,1	52,6	53,9	54,6	54,9	54,0
Catalunya	60,5	61,0	61,2	60,6	60,8	60,8	61,3	61,2	61,8	61,3
Comunitat Valenciana	57,4	57,9	58,6	59,2	58,3	58,8	58,5	58,3	59,0	58,6
Extremadura	49,4	50,8	51,7	51,4	50,8	51,6	51,5	52,4	51,1	51,6
Galícia	53,1	53,1	53,1	53,6	53,2	52,8	53,0	53,5	52,8	53,0
Madrid	59,5	60,2	59,9	60,7	60,1	62,1	62,9	62,2	62,3	62,4
Múrcia	57,5	58,3	58,9	58,5	58,3	57,1	58,0	57,9	58,4	57,8
Navarra	57,3	56,3	57,5	57,9	57,2	59,2	58,8	59,4	61,1	59,6
País Basc	56,3	56,1	56,3	56,8	56,4	56,7	56,9	56,5	57,6	56,9
La Rioja	53,9	54,2	55,2	56,4	54,9	57,9	60,0	59,4	60,3	59,4
Ceuta i Melilla	53,9	52,5	52,4	50,6	52,3	55,1	54,6	53,9	55,3	54,7

Font: INE, enquesta de població activa.

Quadre II-9. Taxes d'ocupació per comunitats autònomes (2004-2005)

	1t-04	2t-04	3t-04	4t-04	Mitjana 2004	1t-05	2t-05	3t-05	4t-05	Mitjana 2005
Espanya	49,5	50,0	50,5	50,8	50,2	51,1	52,0	52,6	52,7	52,1
Andalusia	44,0	44,0	44,4	45,5	44,5	46,1	46,7	46,9	47,5	46,8
Aragó	50,5	51,1	52,0	51,5	51,3	52,7	53,3	54,1	53,1	53,3
Astúries	41,7	41,5	42,1	41,2	41,6	42,4	42,7	43,7	44,1	43,2
Illes Balears	53,3	58,3	60,9	56,9	57,4	54,0	60,6	61,9	56,2	58,2
Canàries	51,7	51,5	51,8	52,4	51,9	51,9	51,6	52,6	53,6	52,4
Cantàbria	46,9	47,8	48,5	47,2	47,6	48,5	49,4	51,4	50,9	50,1
Castella i Lleó	43,8	44,6	46,2	45,9	45,1	46,5	47,7	49,1	48,2	47,9
Castella-la Manxa	46,4	46,6	47,8	47,7	47,1	47,6	48,9	50,1	49,8	49,1
Catalunya	54,3	55,1	55,4	54,9	54,9	56,0	56,9	57,4	57,7	57,0
Comunitat Valenciana	51,5	52,0	52,1	53,2	52,2	52,8	53,1	53,7	54,3	53,5
Extremadura	41,0	41,6	43,3	42,3	42,1	42,6	43,7	44,4	43,3	43,5
Galícia	45,3	45,6	46,2	46,8	46,0	47,1	47,1	48,9	48,0	47,8
Madrid	55,5	56,1	56,0	56,5	56,0	57,0	58,6	58,4	58,6	58,1
Múrcia	50,7	52,0	52,9	52,7	52,1	51,9	53,3	53,5	54,0	53,2
Navarra	53,4	53,3	54,6	55,0	54,1	55,5	55,8	56,3	57,4	56,2
País Basc	50,4	50,8	51,0	51,6	50,9	52,2	52,6	52,3	53,9	52,7
La Rioja	49,8	51,6	52,2	53,9	51,9	53,7	56,1	56,7	56,4	55,7
Ceuta i Melilla	44,4	44,5	45,5	45,9	45,0	52,9	54,3	54,5	55,2	54,2

Font: INE, enquesta de població activa.

Quadre II-10. Taxa d'activitat, d'ocupació i d'atur, per sexes i per grups d'edat, Illes Balears (2004-2005)

Illes Balears	Activitat			Ocupació			Atur		
	2005	2004	var. 05/04 (abs.)	2005	2004	var. 05/04 (abs.)	2005	2004	var. 05/04 (abs.)
Ambdós sexes	62,7	63,1	-0,4	58,2	57,4	0,8	7,3	9,2	-1,9
16-19	39,1	40,6	-1,5	24,8	28,0	-3,2	36,2	31,0	5,2
20-24	72,2	70,6	1,6	64,2	60,6	3,5	11,2	14,2	-3,0
25-54	83,1	84,1	-1,0	78,3	77,4	0,9	5,9	8,0	-2,1
55+	22,8	22,5	0,3	21,7	21,2	0,5	4,8	5,7	-0,9
Homes	72,4	72,9	-0,5	68,6	67,4	1,2	5,2	7,6	-2,3
16-19	44,4	49,5	-5,1	31,3	33,7	-2,4	29,1	32,2	-3,1
20-24	77,9	76,0	2,0	71,2	64,9	6,3	8,8	14,7	-5,9
25-54	92,4	93,1	-0,7	88,7	87,4	1,3	4,1	6,1	-2,0
55+	30,9	31,2	-0,2	30,0	30,1	-0,1	3,2	3,6	-0,3
Dones	53,2	53,5	-0,3	47,9	47,5	0,4	10,0	11,3	-1,3
16-19	33,4	31,2	2,2	17,9	22,0	-4,1	45,3	29,2	16,0
20-24	66,2	65,0	1,2	56,8	56,2	0,6	14,2	13,7	0,5
25-54	73,4	74,8	-1,4	67,4	67,0	0,4	8,3	10,5	-2,2
55+	15,8	15,1	0,7	14,6	13,7	1,0	7,4	9,4	-2,0

Font: INE, enquesta de població activa.

Quadre II-11. Taxes d'atur per comunitats autònomes (2004-2005)

	1t-04	2t-04	3t-04	4t-04	Mitjana 2004	1t-05	2t-05	3t-05	4t-05	Mitjana 2005
Espanya	11,5	11,1	10,7	10,6	11,0	10,2	9,33	8,42	8,7	9,2
Andalusia	17,2	17,4	17,6	16,1	17,1	14,2	13,78	13,54	13,8	13,8
Aragó	6,7	5,5	4,8	5,5	5,6	6,1	6,28	5,26	5,7	5,8
Astúries	11,4	10,4	9,3	10,4	10,4	11,3	10,82	9,32	9,6	10,2
Illes Balears	12,9	9,1	6,6	8,0	9,2	10,6	6,03	5,01	7,5	7,3
Canàries	12,9	12,8	11,4	10,8	12,0	12,8	12,38	11,05	10,7	11,7
Cantàbria	11,5	10,2	9,2	11,3	10,5	9,8	9,09	7,15	8,1	8,5
Castella i Lleó	11,5	10,9	9,8	10,5	10,7	10,1	8,64	7,64	8,5	8,7
Castella-la Manxa	10,0	8,9	9,0	10,3	9,5	9,6	9,35	8,35	9,4	9,2
Catalunya	10,2	9,8	9,4	9,4	9,7	7,9	7,12	6,14	6,6	7,0
Comunitat Valenciana	10,2	10,2	11,1	10,1	10,4	10,1	9,24	7,88	8,0	8,8
Extremadura	17,1	17,9	16,1	17,7	17,2	17,4	15,15	15,24	15,3	15,8
Galícia	14,7	14,2	13,0	12,6	13,6	10,9	11,11	8,65	9,1	9,9
Madrid	6,7	6,8	6,5	6,9	6,7	8,3	6,87	6,17	5,9	6,8
Múrcia	11,8	10,8	10,2	9,9	10,7	9,0	8,05	7,55	7,4	8,0
Navarra	6,7	5,4	5,0	5,1	5,5	6,3	5,12	5,2	6,0	5,6
País Basc	10,6	9,5	9,6	9,2	9,7	7,9	7,57	7,45	6,4	7,3
La Rioja	7,6	4,9	5,4	4,4	5,6	7,3	6,45	4,49	6,5	6,2
Ceuta i Melilla	17,7	15,3	13,2	9,4	13,9	18,7	19,4	14,5	14,7	16,8

Font: INE, enquesta de població activa.

Gràfic II-2

Diferències d'atur per sexe i per comunitats autònomes (2005) (Quocient entre les taxes d'atur femení i masculí a cada comunitat autònoma)

Font: INE, enquesta de població activa.

sat a ocupar l'onzena posició (amb una diferència d'1,92 punts). Això es deu que la taxa d'atur masculina ha descendit molt més que la femenina, i aquesta gairebé és el doble que la masculina. Ocupen les primeres posicions les comunitats de Madrid, Catalunya i les Canàries; en l'altre extrem trobam comunitats com Castella-la Manxa, La Rioja o Castella i Lleó, en què la taxa d'atur femení és al voltant de tres vegades la taxa d'atur masculina. (Vegeu el gràfic II-2.)

Si miram els trams d'edat, hem de destacar l'augment de les taxes d'atur en el col·lectiu més jove. Així, augmenta 5,2 punts en el tram d'edat dels setze als denou anys. Aquest augment s'atribueix al col·lectiu femení, atès que la taxa d'atur en el tram més jove baixa 3,1 punts en el cas dels homes. D'altra banda, la taxa d'atur descendeix en la resta de trams d'edat.

Per concloure, en el cas d'una comunitat com la nostra cal subratllar les diferències que es donen en la taxa d'atur segons l'època de l'any. Com es reflecteix en el quadre II-11, en els mesos centrals de l'estiu la taxa d'atur (del 5,01%) es redueix respecte de la que hi ha en els mesos de menor activitat turística; per tant, podem afirmar que la taxa d'atur en el mercat laboral balear fluctua d'acord amb l'estacionalitat de la nostra activitat econòmica principal, el turisme. Malgrat això, que es repeteix any rere any a la nostra regió, es destacable el descens de la taxa d'atur durant tots el trimestres del 2005 respecte del 2004. (Vegeu el gràfic II-3.)

Finalment cal dir que, moltes de les característiques que té l'atur en el conjunt d'Espanya —com ara els trets següents: juvenil, femení, amb una relació inversa respecte del nivell de formació i amb diferències importants entre sectors d'activitat— també es poden observar en el cas balear.

Gràfic II-3
Evolució de l'atur: Espanya-Illes Balears
(Diferència de les taxes trimestrals interanuals, 2003-2005)

Font: INE, enquesta de població activa.

1.1.4. L'ÍNDEX DE QUALITAT DEL TREBALL (IQT)

El Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, amb l'ajuda de la Conselleria de Treball i Formació i l'assessorament de la Universitat de Barcelona, va editar l'any 2004 *La qualitat del treball. Una proposta d'indicador,* publicació que comporta analitzar la situació del mercat de treball a partir d'un concepte multidimensional que implica considerar aspectes com les característiques del lloc de treball, les característiques del treballador en relació amb la feina que fa, l'avaluació subjectiva que el treballador fa de la seva feina o les característiques de l'entorn laboral.[4]

Aquest treball va representar tenir en compte uns indicadors elaborats per la Comissió Europea. La bateria d'indicadors que ha proposat la Comissió s'ha establert en deu dimensions, que pretenen captar les característiques del lloc de treball i de l'entorn laboral. L'objectiu és trobar indicadors disponibles en fonts estadístiques homogènies per als diversos països de la Unió Europea i, amb això, poder establir una mesura comparable de la qualitat del treball. (Vegeu el quadre II-12.)

L'objectiu d'aquest estudi sobre l'índex de qualitat del treball (IQT) és disposar d'una valoració més àmplia de la situació del mercat de treball de les Illes Balears i, evidentment, de la resta de comunitats autònomes. La metodologia de càlcul consisteix a obtenir una ordenació de les diverses comunitats per a cadascuna de les dimensions definides. Cal dir que dins cada dimensió es considera que totes les variables tenen la mateixa ponderació. D'aquesta manera s'obté un rànquing de les comunitats segons cadascuna de les sis

4. M. Parellada i G. Garcia, *La qualitat del treball. Una proposta d'indicador*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears i SOIB, 2004. La metodologia s'explica en la *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears, 2003*. Així mateix, el CES va emetre el Dictamen 9/2003, sobre aquesta matèria.

Quadre II-12. Indicadors de qualitat del treball proposats per la Comissió Europea

Dimensió	Indicadors proposats
1. Satisfacció amb el treball	Grau de satisfacció, tipus de contracte, hores treballades, requisits formatius, treballadors amb salaris baixos
2. Formació i promoció	Proporció de treballadors amb estudis mitjans-superiors, proporció de treballadors que segueixen alguna formació
3. Igualtat de gènere	Desigualtat salarial, proporció d'homes i dones en tasques de responsabilitat
4. Salut i seguretat en el treball	Indicadors d'accidents laborals, nivells d'estrès
5. Flexibilitat	Treballadors amb acords flexibles, mobilitat geogràfica, rotació laboral
6. Inclusió i accés al mercat de treball	Transició dels joves a la vida activa, ocupació i atur per edats, sexes, nivells educatius, regions
7. Organització de la vida laboral-personal	Facilitats per a la maternitat, facilitats per a la cura dels infants
8. Diàleg social	Cobertura de la negociació col·lectiva, participació financera dels treballadors en l'empresa, jornades perdudes en disputes laborals
9. Diversitat i no-discriminació	Taxes d'ocupació de treballadors amb discapacitats i de treballadors d'edat avançada
10. Resultats laborals globals	Productivitat del factor treball, nivells de renda per càpita, taxa de dependència

Font: Parellada, M; García, G., *La qualitat del treball. Una proposta d'indicador*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, CES i SOIB, 2004.

dimensions que es consideren. L'agregació d'aquestes —ara sí— a les ponderacions corresponents dóna lloc, finalment, a l'ordenació de les diferents regions segons la mesura de la qualitat del mercat de treball.

Per establir les ponderacions es fixen diversos escenaris:

- Base. Tots els blocs tenen el mateix pes en la construcció de l'indicador.

- Tradicional. Els blocs sobre les condicions del lloc de treball, l'entorn laboral i els salaris són els que tenen una participació major en la construcció de l'índex agregat. Aquesta elecció es basa en el fet que les condicions del lloc de treball i de l'entorn laboral són les que fins fa uns anys es consideraven bàsiques per valorar la feina.

- Intermedi. En aquest cas es dóna una major participació als blocs sobre condicions de treball, relacions laborals i entorn laboral. En aquest escenari perden pes les condicions salarials i, en canvi, guanya participació el bloc de relacions laborals.

QUADRE II-13. PONDERACIONS ESTABLERTES EN ELS DIVERSOS ESCENARIS

	% base	% tradicional	% intermedi	% innovador
1. Condicions del lloc de treball	16,7	25,0	25,0	25,0
2. Relacions laborals	16,7	10,0	25,0	25,0
3. Igualtat de gènere	16,7	10,0	10,0	25,0
4. Entorn laboral	16,7	25,0	25,0	10,0
5. Salaris	16,7	25,0	10,0	10,0
6. Benestar	16,7	5,0	5,0	5,0

Font: Parellada, M.; García, G., *La qualitat del treball. Una proposta d'indicador*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, CES i SOIB, 2004.

- Innovador. Es tracta de l'escenari en què tenen més pes totes les variables lligades a la igualtat de gènere i a les relacions laborals. Els grups amb més participació són, doncs, els de condicions del lloc de treball, relacions laborals i igualtat de gènere.

Cal dir que en tots els escenaris, excepte el de base, les variables representatives del nivell de benestar de la regió sempre tenen la mateixa ponderació, que, d'altra banda, és la més baixa. Això es fonamenta en la hipòtesi que la correlació entre el nivell de desenvolupament o de riquesa de la regió i la qualitat laboral no és decisiva. Pel que fa a la resta d'indicadors s'han establert dos àmbits: les variables considerades més importants en cadascun dels escenaris (amb una ponderació del 25%) i aquelles que tenen una importància secundària (amb un pes del 10%). (Vegeu el quadre II-13.)

Així, doncs, una vegada obtingut el rànquing de comunitats autònomes en cadascuna de les dimensions que aquí s'han considerat, s'han aplicat les ponderacions que hem assenyalat, per tal d'obtenir una nova ordenació de les regions, que correspon, finalment, a l'ordre segons la mesura de qualitat del treball. (Vegeu el quadre II-14.)

L'anàlisi que fem d'aquest any ens permet oferir algunes conclusions rellevants, que poden ser d'una especial utilitat per als gestors de la política econòmica, sobretot en l'àmbit de la política relacionada amb el mercat de treball. Aquestes conclusions estan en la línia de poder identificar els punts forts de la regió i també els punts en què les Balears mostren una situació més feble. Aquests darrers serveixen per identificar les àrees a què cal dedicar més recursos i esforços amb vista a aconseguir un mercat de treball de major qualitat.[5]

5. S'ha d'advertir que, atès el grau de complexitat per confegir l'IQT (que té més de trenta variables, cadascuna suportada per una estadística oficial independent, distinta i en programacions del Pla estadístic nacional diferents), s'utilitzen les dades que són totalment tancades en tots els indicadors i àmbits als quals afecta l'índex. Per aquest motiu hi ha un any d'endarreriment quant als aspectes quantitatius (l'IQT ofert el 2005 es fa sobre la base de dades del 2004). Això no obstant, l'índex reflecteix la tendència estructural del mercat de treball i s'ha d'entendre únicament en aquests termes.

Quadre II-14. Rànquing dels indicadors de qualitat del treball de les comunitats autònomes segons les ponderacions establertes (2001-2004)

	Base				Tradicional				Intermedi				Innovador			
	2001	2002	2003	2004	2001	2002	2003	2004	2001	2002	2003	2004	2001	2002	2003	2004
Andalusia	14	14	14	14	16	15	17	15	16	16	14	14	14	14	14	14
Aragó	6	6	5	6	6	4	6	5	4	3	4	5	5	3	5	7
Astúries	16	15	17	17	15	15	13	16	15	15	16	17	16	16	15	17
Illes Balears	1	1	1	1	3	2	3	6	2	2	2	1	1	1	1	1
Canàries	8	8	8	7	9	8	11	11	8	8	9	8	8	6	8	6
Cantàbria	11	11	11	11	10	11	9	9	11	11	11	13	11	11	13	13
Castella-la Manxa	15	13	15	12	13	10	15	12	13	10	15	10	15	13	17	12
Castella i Lleó	12	17	16	15	12	17	16	13	12	17	17	15	12	17	16	15
Catalunya	2	4	3	3	2	6	2	3	3	6	3	4	2	8	3	3
C. Valenciana	7	7	6	9	7	7	7	10	7	7	7	9	7	7	4	9
Extremadura	17	16	13	13	17	14	14	14	17	14	10	11	17	15	12	11
Galícia	13	12	12	16	14	12	12	17	14	12	13	16	13	10	11	16
Madrid	4	3	4	2	5	5	4	1	6	5	5	2	6	5	7	2
Múrcia	10	9	10	8	11	9	10	8	9	9	8	7	9	9	9	8
Navarra	3	2	2	4	1	1	1	2	1	1	1	3	3	2	2	5
País Basc	9	10	9	10	8	13	8	7	10	13	12	12	10	12	10	10
La Rioja	5	5	7	5	4	4	5	4	5	4	6	6	4	4	6	4

Font: Parellada, M.; García, G., *La qualitat del treball. Una proposta d'indicador*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, CES i SOIB, 2005.
Nota: La regió amb els resultats millors ocupa el lloc 1 en el rànquing, mentre que la darrera regió (la que obté els resultats pitjors) té el valor 17.

Els punts forts —és a dir, les variables en què les Illes Balears estan millor situades respecte de la resta de comunitats autònomes— es concentren en els indicadors relacionats amb la igualtat de gènere, l'entorn laboral i el nivell de benestar.

Més detalladament podem veure els aspectes següents:

- Amb relació a la igualtat de gènere, les Balears mostren una situació relativament més igualitària entre els homes i les dones en totes les variables que s'han analitzat. Així, doncs, la nostra comunitat autònoma ocupa la primera posició en el rànquing pel que fa a la mitjana dels indicadors d'igualtat de gènere.

- Les variables relacionades amb l'entorn laboral històricament són favorables per a les Illes Balears, sobretot les que fan referència a les taxes d'activitat, d'ocupació juvenil, d'atur i d'atur de llarga durada. En canvi, la taxa d'atur juvenil, tot i millorar respecte del 2003, suposa que les Balears ocupin la sisena posició durant l'any 2004.

- També els indicadors que defineixen el nivell de benestar de la nostra regió donen un balanç positiu per a les Balears, ja que en tots ens situam en la primera posició, tret del PIB per càpita, en què les Balears ocupen la cinquena posició.

En canvi, s'han pogut identificar d'altres indicadors en què les Illes Balears es troben en una pitjor situació relativa i que es poden considerar qüestions en què cal incidir de manera específica per millorar-les. Es resumeixen en els punts següents:

- Amb relació a les condicions de treball, les Balears es caracteritzen per ser la regió amb l'índex d'incidència d'accidents laborals més alt i, per tant, ocupen, un any més, la darrera posició en el rànquing per comunitats autònomes. Durant l'any 2004, quant a la taxa de temporalitat, hem passat de la novena posició durant el 2003 a la desena posició el 2004; en la taxa de parcialitat involuntària, s'ha passat de la cinquena posició a la tretzena l'any 2004 i, pel que fa al grau de satisfacció a la feina, hem passat d'ocupar la quarta posició durant el 2003 a la vuitena el 2004.

- Amb referència a la dimensió sobre les relacions laborals, s'ha de dir que el nivell de formació de la població ocupada i el desajust de qualificacions que es detecta en el mercat de treball deriva molt directament de les característiques del mercat de treball balear. A les Illes la població jove abandona els estudis relativament aviat i, per tant, hi ha una menor proporció de treballadors amb estudis superiors, fets que ens converteixen un any més en la comunitat autònoma amb la proporció de persones ocupades amb estudis superiors més baixa de l'Estat.

- Quant als nivells salarials, atesa l'estructura productiva de serveis, són relativament baixos en relació amb la resta de comunitats. Tot i això, les

Balears guanyen posicions respecte del 2003 i passen d'ocupar la dotzena posició durant el 2003 a la desena el 2004.

- Respecte de la productivitat durant el 2004, les Illes Balears també varen registrar un descens del PIB per persona ocupada, cosa que situa les Illes en la tretzena posició en el rànquing per comunitats autònomes.

Cal destacar que, si comparam els rànquings per comunitats autònomes, les Illes Balears ocupen una bona posició. (Vegeu el quadre II-14.) En efecte, aquesta comparació ens mostra que, en els quatre escenaris que s'han definit, les Illes encapçalen el rànquing en l'escenari base, en l'escenari innovador i l'any 2004, com a novetat, també en l'escenari intermedi. Pel que fa a l'escenari tradicional, les Balears perden un grapat de posicions i s'hi situen en la sisena. Això és degut que en aquest escenari es dóna molt de pes a les condicions en el lloc de treball, als salaris i a l'entorn laboral, dimensions en què les Illes no encapçalen les millors posicions del rànquing.

1.1.5. Indicadors d'avaluació per a l'Estratègia europea d'ocupació (EEO)

Els indicadors d'avaluació que figuren en el quadre II-15 ens indiquen la necessitat de fer un esforç per millorar els indicadors d'ocupació i d'atur, encara que, en general, aquests indicadors mostren una posició relativa millor a les Balears que a Espanya i, fins i tot, millor que a la Unió Europea, sobretot pel que fa als indicadors d'ocupació. La necessitat de reforçar les polítiques d'ocupació l'ha assenyalada també la Comissió Europea com una prioritat per assolir els objectius de l'Estratègia europea d'ocupació (EEO).

Quant a l'indicador d'atur, podem afirmar que en tots els casos ens trobam en una situació pitjor que l'objectiu marcat per la Unió Europea a mitjà termini (2005). Tot i que l'indicador d'atur en termes generals —el percentatge de població aturada respecte de la població activa— és notablement millor a la nostra comunitat que a la resta de l'Estat i també a la Unió Europea, la nostra posició se situa lluny de l'objectiu que s'estableix en l'Estratègia europea. D'altra banda, les Illes ocupen una situació pitjor que la Unió Europea quant als indicadors de la taxa d'atur femení i de la taxa d'atur juvenil, aspectes que s'hauran de millorar per complir els objectius fixats. Finalment, amb relació a l'atur de llarga durada, característica típica de l'atur al conjunt d'Espanya, cal dir que les Balears cada any aconsegueixen una taxa inferior, molt inferior a la mitjana nacional i a les taxes de la Unió Europea. (Vegeu el quadre II-15.)

1.2. Anàlisi de l'ocupació

A continuació analitzarem amb més detall, a partir de l'enquesta de població activa (EPA), l'ocupació en funció de cada situació laboral; de la temporalitat, de les persones ocupades i assalariades per jor-

Quadre II-15. Indicadors d'avaluació per a l'Estratègia europea de l'ocupació

Indicadors d'avaluació	Illes Balears 2002	Illes Balears 2003	Illes Balears 2004	Illes Balears 2005	Espanya 2002	Espanya 2003	Espanya 2004	Espanya 2005	UE UE-25 Darrera dada (2005)	UE UE-15 Darrera dada (2005)	UE Objectiu 2010 d'avaluació
Ocupació											
Taxa d'ocupació (% població de 16 a 64 anys)	67,4	67,3	68,2	69,1	58,5	59,8	61,1	64,3	65,1	63,8	70,0
Taxa d'ocupació: dones (% dones de 16 a 64 anys)	55,3	56,3	57,8	58,4	44,4	46,3	48,3	51,9	56,3	57,4	60,0
Taxa d'ocupació: majors 55 anys (% població de 55 a 64 anys)	44,9	49,3	47,1	47,7	39,6	40,7	41,3	43,1	42,5	44,1	50,0
Atur											
Taxa d'atur (% población activa)	7,6	9,7	9,2	7,3	11,5	11,5	11,0	9,2	8,7	7,9	—
Taxa d'atur: dones (% població activa femenina)	9,6	12,3	11,3	10,0	16,4	16,0	15,0	12,2	9,8	8,9	—
Taxa d'atur: joves (% població activa de 16-24 anys)	14,9	22,5	18,8	17,8	22,3	22,7	22,0	19,7	18,6	16,7	—
Ràtio d'atur: joves (% població de 16-24 anys)	8,5	13,4	11,0	10,5	10,6	11,0	10,8	10,3	8,4	8,1	—
Atur de llarga durada (% total d'aturats)	15,7	15,9	16,5	17,3	33,7	33,6	32,0	24,5	45,0	41,3	—

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'EPA (INE), del SOIB, l'Eurostat i de la *Memòria sobre la situació socioeconòmica i laboral d'Espanya el 2004*, CES, pàg. 260.

Quadre II-16. Treballadors ocupats per situació laboral, Illes Balears (2004-2005)

	2004	%	2005	%
Total de treballadors	448,8	100,0	468,1	100,0
Treballadors per compte propi: total	89,7	20,0	86,3	18,4
Treballadors per compte propi: ocupador	34,1	38,0	31,2	36,2
Treballador per compte propi: empresari sense assalariats o treballadors independent	50,2	56,0	50,6	58,6
Treballadors per compte propi: membre de cooperativa	—	—	0,4	0,5
Treballadors per compte propi: ajuda familiar	5,4	6,0	4,1	4,8
Assalariats: total	359,1	80,0	381,8	81,6
Assalariats: sector públic	52,4	14,6	56,3	14,7
Assalariats: sector privat	306,7	85,4	324,5	85,0
Altra situació	0,2	0,0	1,0	0,2

* Situació professional actual i percentatge respecte de la mitjana anual.
Font: INE, enquesta de població activa.

nada, per sexe i per sector d'activitat; de l'atur registrat, i dels fluxos d'entrada i de sortida del mercat de treball balear.

1.2.1. L'ocupació per situacions laborals

Segons les dades que ofereix l'Institut Nacional d'Estadística (INE) en l'enquesta de població activa (EPA), del total de 468.100 treballadors ocupats l'any 2005, 381.800 varen ser assalariats, xifra que suposa el 81,6% del total de persones ocupades a les nostres illes. Aquest percentatge és similar a l'any anterior, tot i que cal remarcar un augment del 7,4% en el col·lectiu d'assalariats en el sector públic, mentre que els del sector privat augmenten un 5,8%. En el cas dels treballadors ocupats per compte propi, el nombre dels que treballen en la categoria d'ocupadors s'ha situat en les 31.200 persones, la qual cosa significa que s'ha reduït el 8,5% respecte de l'any 2004, mentre que els empresaris sense assalariats són 50.600 persones, és a dir, es produeix un increment del 0,8% en relació amb l'any passat. (Vegeu el quadre II-16.)

1.2.2. La temporalitat

El 32,6% del total d'assalariats va tenir un contracte temporal, percentatge que representa un increment d'1,4 punts respecte de l'obtingut l'any anterior. Com és habitual, aquestes xifres estan vinculades a l'estacionalitat turística, com es reflecteix en el gràfic II-4. Les Illes Balears se situen encara 0,7 punts per davall de la mitjana estatal de temporalitat, a pesar que cada any es va reduint la diferència. (Vegeu el quadre II-17 i el gràfic II-4)

Quadre II-17. Assalariats per tipus de contracte i comunitat autònoma (2004-2005)

Ambdós sexes	2004						2005					
	Total		Indefinit		Temporal		Total		Indefinit		Temporal	
	Val. Absolut	%	Val. Absolut	%	Val. Absolut	%	Val. Absolut	%	Val. Absolut	%	Val. Absolut	%
Andalusia	2.247,7	100,0	1.225,5	54,5	1.022,3	45,5	2.405,7	100,0	1.320,7	54,9	1.085,0	45,1
Aragó	431,6	100,0	313,8	72,7	117,8	27,3	453,0	100,0	328,2	72,5	124,8	27,5
Astúries	310,0	100,0	231,6	74,7	78,4	25,3	320,0	100,0	220,0	68,7	100,0	31,3
Illes Balears	359,1	100,0	247,1	68,8	112,1	31,2	380,8	100,0	256,8	67,4	124,0	32,6
Canàries	694,1	100,0	409,4	59,0	284,7	41,0	715,5	100,0	437,7	61,2	277,8	38,8
Cantàbria	176,8	100,0	131,1	74,1	45,8	25,9	187,7	100,0	128,2	68,3	59,5	31,7
Castella-la Manxa	721,8	100,0	507,9	70,4	213,9	29,6	792,5	100,0	544,9	68,7	247,7	31,3
Castella i Lleó	539,8	100,0	333,2	61,7	206,6	38,3	593,0	100,0	381,2	64,3	211,7	35,7
Catalunya	2.571,5	100,0	1.949,0	75,8	622,5	24,2	2.720,9	100,0	2.046,4	75,2	674,5	24,8
C. Valenciana	1.609,4	100,0	992,5	61,7	616,9	38,3	1.669,7	100,0	1.045,0	62,6	624,7	37,4
Extremadura	284,0	100,0	166,2	58,5	117,8	41,5	292,5	100,0	168,9	57,7	123,6	42,3
Galícia	800,9	100,0	524,9	65,5	276,0	34,5	840,9	100,0	547,4	65,1	293,5	34,9
Madrid	2.404,1	100,0	1.836,4	76,4	567,7	23,6	2.511,8	100,0	1.809,2	72,0	702,7	28,0
Múrcia	451,3	100,0	261,7	58,0	189,6	42,0	471,5	100,0	275,9	58,5	195,6	41,5
Navarra	207,2	100,0	153,9	74,3	53,3	25,7	217,4	100,0	157,4	72,4	60,0	27,6
País Basc	771,4	100,0	558,8	72,4	212,6	27,6	778,7	100,0	559,6	71,9	219,1	28,1
La Rioja	100,7	100,0	75,9	75,4	24,8	24,6	110,7	100,0	80,7	72,9	29,9	27,1
Ceuta i Melilla	39,4	100,0	24,7	62,7	14,7	37,3	39,6	100,0	24,8	62,7	14,8	37,3
Total	14.720,8	100,0	9.943,5	67,5	4.777,3	32,5	15.502,0	100,0	10.333,1	66,7	5.168,9	33,3

Font: INE, enquesta de població activa.

Gràfic II-4

Assalariats segons el tipus de contractes: Illes Balears (2005) (base=100)

Font: INE, enquesta de població activa.

Quadre II-18. Taxes de temporalitat dels assalariats per sexes, Illes Balears (2004-2005)

	Mitjana de 2004	Mitjana de 2005
Dona	30,4	32,8
Home	31,9	32,2
Total	31,2	32,6

Font: INE, enquesta de població activa.

Respecte de les possibles diferències entre sexes, s'observa que les dones (32,8%) presenten una taxa de temporalitat més elevada que els homes (32,2%). Aquesta circumstància és nova, ja que fins a l'any passat eren els homes els que mostraven una taxa de temporalitat més alta. Però cal remarcar que ja durant l'any 2004 la taxa de temporalitat femenina havia augmentat gairebé dos punts (per a l'any 2005 l'augment és de 2,4 punts) i, per aquest motiu, aquest any se situa per sobre de la dels homes (un augment de 0,3 punts). (Vegeu el quadre II-18.)

Si analitzam la temporalitat segons el tipus de jornada, la taxa en la jornada parcial és gairebé setze punts més elevada que l'existent en el cas dels treballadors a jornada completa. En comparar els resultats d'aquest any amb els dels anys anteriors, cal dir que, si bé la taxa de temporalitat ha augmentat en ambdós tipus de contractes, és especialment en els de jornada par-

Quadre II-19. Taxes de temporalitat dels assalariats per tipus de jornada, Illes Balears (2004-2005)

	Mitjana de 2004	Mitjana de 2005
Jornada completa	30,5	30,7
Jornada parcial	37,9	46,6
Total	31,2	32,6

Font: INE, enquesta de població activa.

Gràfic II-5

Taxes de temporalitat, per grups d'edats a les Illes Balears (2005)
(Percentatge de temporals respecte del total d'assalariats a cada grup d'edat)

Font: INE, enquesta de població activa.

cial que l'augment és més evident, ja que en relació amb l'any 2001 aquesta se situa gairebé un punt per sobre de la d'aquest any. (Vegeu el quadre II-19.)

Una anàlisi de la temporalitat per grups d'edat ens mostra que les taxes més elevades es donen en els col·lectius més joves i, a mesura que augmenta l'edat del treballador, aquestes taxes es redueixen. En especial, s'ha d'accentuar el grup de treballadors d'entre els setze i els denou anys, que té la taxa més elevada, com es reflecteix en el gràfic corresponent. (Vegeu el gràfic II-5.)

1.2.3. Els ocupats i els assalariats per tipus de jornada, per sexe i per sector econòmic

El 2005 el nombre de persones ocupades a jornada completa augmenta, de manera que hi ha 9.464 ocupats més que l'any 2004 (un 2,3% més que l'any anterior). Aquest augment es dóna principalment en el col·lectiu masculí, en què l'increment és del 3,2%, enfront d'un augment del col·lectiu femení del 0,9%.

Pel que fa als ocupats a jornada parcial, l'augment en relació amb l'any anterior és de l'ordre d'un 22,6% de mitjana anual.

Quadre II-20. Ocupats i assalariats, per tipus de jornada i per sexe (2004-2005)*

	Ocupats				Assalariats			
	Jornada completa		Jornada parcial		Jornada completa		Jornada parcial	
	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones
Mitjana de 2004	254.452	150.902	7.395	36.042	194.927	128.394	4.795	31.011
Mitjana de 2005	262.532	152.286	11.960	41.275	206.331	129.976	8.985	35.480

* Milers de persones en mitjanes anuals
Font: INE, enquesta de població activa.

Dins aquest grup cal assenyalar que, pel que fa a les dones, el nombre d'ocupades a jornada parcial ha augmentat durant l'any passat, ja que n'hi ha 5.233 d'ocupades a jornada parcial més. Tot i l'augment de dones ocupades a jornada parcial, el major augment és en el col·lectiu masculí, en què l'ocupació a temps parcial s'incrementa el 61,7%.

Si només fem referència als ocupats assalariats, aquests percentatges varien parcialment. Dins el total d'ocupats assalariats a jornada completa, els homes tenen un augment del 5,9%, mentre que les dones incrementen l'ocupació un 1,2%. Quant als ocupats assalariats a temps parcial, el col·lectiu masculí evidentment és el que registra el major increment en el nombre d'assalariats, d'un 87,4%, i també el col·lectiu femení augmenta pel que fa al nombre de treballadores assalariades, tot i que en menor grau, un 14,4%.

Tot i que les dades anteriors posen de manifest el fort increment d'homes ocupats a jornada parcial, s'ha de dir que la presència de les dones en el treball a temps parcial (el 8,8% respecte del total de treballadors ocupats i el 9,3% respecte del total d'assalariats) és major que la dels homes (amb el 2,6% i el 3,4%, respectivament). D'altra banda, en el treball a temps complet, la major ocupació es dóna en el col·lectiu masculí. (Vegeu el quadre II-20.)

A continuació s'analitza l'evolució al llarg d'aquest darrer any de les persones ocupades i, dins aquestes, de les assalariades, en relació amb el sector d'activitat i amb el sexe. En el quadre II-21 s'observa que un 93,7% del total de dones ocupades ho està en el sector serveis, mentre per als homes aquesta xifra és del 60,2%. Això ens demostra que en el sector serveis té una forta presència el col·lectiu femení. El cas contrari succeeix en els altres sectors d'activitat, en què la participació femenina és francament minoritària, a favor de la participació masculina, amb un volum d'efectius laborals molt més important.

Amb referència al sector de la construcció, com és habitual, la presència masculina hi és molt més important (el 96,6% del total d'ocupats en la construcció). En el sector industrial, en què l'ocupació ha disminuït respecte del 2004, és destacable que el percentatge d'homes ocupats és notablement superior al de dones en qualsevol

Quadre II-21. Ocupats i assalariats per sectors econòmics i per sexes, Illes Balears (2004-2005)

	Ocupats				Assalariats			
	Homes		Dones		Homes		Dones	
	2005 (milers)	% var. 05/04	2005 (milers)	% var. 05/04	2005 (milers)	% var. 05/04	2005 (milers)	% var. 05/04
Total	274,5	12,7	193,6	6,8	215,3	15,6	165,5	6,1
Agricultura	7,7	-0,1	1,6	-0,2	3,2	-1,2	0,5	-0,2
Indústria	30,3	0,7	8,1	-2,0	24,4	-0,6	6,1	-2,6
Construcció	71,3	6,4	2,5	-0,7	58,8	8,6	1,8	-0,4
Serveis	165,3	5,7	181,5	9,6	128,9	8,7	157,3	9,3

Font: INE, enquesta de població activa.

dels règims. Finalment, el sector agrari i pesquer veu reduir els efectius pel que fa al total tant de treballadors ocupats com d'assalariats.

Per acabar, com a resum: el 2,8% del nombre total d'homes ocupats treballa en l'agricultura; l'11%, en la indústria; el 26%, en la construcció, i el 60,6%, en el sector serveis. Aquests percentatges en el cas de les dones són del 0,8% en l'agricultura, del 4,2% en la indústria, de l'1,3% en la construcció i del 93,7% en els serveis. (Vegeu el quadre II-21.)

1.2.4. L'atur, les demandes d'ocupació i les col·locacions

L'atur registrat l'any 2005 és una dada que mereix una especial atenció. L'any 2005 ha suposat l'entrada en funcionament del nou sistema d'informació estadística per als serveis públics d'ocupació: l'anomenat SISPE. S'ha implantat una nova metodologia de recompte de les persones aturades inscrites a les oficines d'ocupació, amb l'objectiu d'ajustar i d'homogeneïtzar el concepte d'atur registrat al conjunt de la Unió Europea, seguint les recomanacions que ha fet l'Eurostat (Oficina d'Estadística de la UE). El SISPE, que va entrar en funcionament el 3 de maig del 2005 i que substituí l'antic sistema SILE, permet integrar la informació relativa a la gestió de les polítiques actives d'ocupació i les prestacions per atur que duen a terme els serveis públics d'ocupació, l'estatal i els autonòmics, amb relació a l'elaboració d'estadístiques. La implantació del SISPE representa una clara millora en la forma de mesurar l'atur que es registra.

La definició anterior d'atur registrat fou establerta per una ordre del Ministeri de Treball d'11 de març del 1985. Així, d'acord amb l'Ordre, l'atur registrat inclou les persones que tenen demandes pendents de satisfer el darrer dia del mes a les oficines de l'INEM i n'exclou els demandants d'ocupació sense col·locar aquest últim dia mensual que es trobin en les situacions següents: demandants ocupats, demandants sense disponibilitat

Gràfic II-6

Evolució de l'atur segons les dades de l'EPA i de SISPE: Illes Balears (1998-2005) (Percentatge de variació respecte de l'any anterior)

Font: INE-EPA i SISPE.

immediata per treballar o en alguna situació incompatible, demandants que sol·liciten una feina de característiques específiques i, finalment, treballadors eventuals agraris beneficiaris del subsidi especial per atur. També s'exclogueren del còmput de l'atur registrat els grups següents: estrangers, demandants que tenen suspesa la demanda i demandants en el període d'inactivitat d'un contracte laboral fix discontinu.

El SISPE basa les novetats estadístiques en aquests motius: s'han alterat les condicions d'aplicació de la definició, cosa que, en molts casos, ha anat esbiaixant a l'alça el nombre de persones excloses; també s'hi han afegit alguns col·lectius exclosos que no eren prevists explícitament en l'Ordre del 1985 i, finalment, s'ha canviat l'aplicació operativa de la definició d'atur registrat. Aquestes variacions, que no signifiquen cap augment real de l'atur registrat, sinó únicament una millora de la informació que s'utilitza per a l'elaboració estadística de l'atur registrat, es deuen a tres causes principals: l'actualització i la comprovació de les claus utilitzades per classificar els demandants d'ocupació, el creuament amb els fitxers d'afiliació a la Seguretat Social com a font exclusiva d'informació, i la consideració dels demandants de nacionalitat estrangera com a aturats registrats.

Malgrat que aquest nou sistema suposa incorporar-hi un major nombre de persones en situació d'atur, a les Illes Balears l'any 2005 es va tancar amb 38.340 persones aturades, xifra que suposa un descens en termes absoluts de 987 persones respecte de l'any anterior i en termes relatius, del 2,5%. Un 54,9% d'aquestes persones són dones i el 45,1% restant són homes. L'atur femení ha augmentat lleugerament, el 0,2%, mentre que els homes experimenten un important descens del 5,6%.

Si ens fixam en el gràfic II-6, com a primera conclusió es pot afirmar que a partir de l'any 2000 les xifres d'atur augmenten, atès el canvi de cicle econòmic i atesa la influència de la immigració en el mercat de treball a conseqüència dels processos de regularització. No és fins aquest any que es dóna un canvi de tendència i descendeix l'atur registrat, si ho miram a partir dels registres tant del servei d'ocupació com de l'EPA. Segons l'EPA, l'any 2005 el nombre d'aturats es redueix un 19,02% respecte del 2004 (es passa dels 44.950 aturats als 36.400, és a dir, hi ha 8.550 aturats menys que l'any passat). Si utilitzam com a font la simulació retrospectiva d'atur registrat amb els criteris SISPE, també es dóna un descens de l'ordre del 2,51% en relació amb l'any 2004. Segons aquesta font, aquest any s'han registrat 38.340 aturats, enfront dels 39.327 de l'any anterior. (Vegeu el gràfic II-6.)

L'atur registrat a la nostra comunitat correspon a distintes categories: per un costat, en trobam un petit percentatge que, com per tot, correspon a l'anomenat atur friccional, és a dir, una petita part d'atur residual que difícilment es pot evitar; un percentatge elevat que correspon a l'atur estacional —a causa de la nostra especialització productiva—, és a dir, el que varia segons l'activitat existent en cada època de l'any, i un atur que ens permetem qualificar de cíclic.

El col·lectiu de persones estrangeres no estava inclòs dins l'antiga definició de l'atur (SILE); atesa l'evolució del volum de treballadores i treballadors estrangers a Espanya i de l'ús que aquests treballadors fan dels serveis públics d'ocupació com a servei de col·locació, el nou sistema SISPE els incorpora. És per aquest motiu que no es poden fer comparacions de sèries històriques de treballadors estrangers en les llistes d'atur. L'any 2005 es va tancar a les Illes Balears, com hem dit, amb un total de 38.340 persones, 6.452 de les quals eren estrangeres, cosa que, en termes relatius, implica un 16,8% del total de l'atur que s'ha registrat a les Illes.

Les Balears són una de les comunitats autònomes amb la proporció més elevada de treballadors estrangers sobre el total de persones aturades de l'Estat. El mes de gener del 2006 les Illes Balears, amb un 21,1% d'aturats estrangers, eren la comunitat autònoma amb la proporció més important de treballadors estrangers en situació d'atur, molt per sobre de la mitjana estatal, que va ser del 7,4%. Del total de treballadors i treballadores estrangers en situació d'atur, 2.266 són procedents de països de la Unió Europea, la qual cosa, en termes relatius, representa un 35,1%. La resta, 4.186, procedeix de països de fora de la Unió Europea i representa el 64,9% del total d'estrangers aturats.

D'altra banda, les demandes de treball segueixen la tendència decreixent iniciada l'any 2004. En concret, es dóna un descens del 2,2%. S'ha de tenir en compte que, igual que passa amb la variable de l'atur, aquestes tenen un fort comportament estacional, d'acord amb el de l'activitat principal de la nostra economia. (Vegeu el gràfic II-7.)

Gràfic II-7
Atur registrat, demandes de treball i de col·locacions: Illes Balears (2003-2005) (en milers)

Font: SOIB.

1.2.5. La contractació

La contractació realitzada l'any 2005 segueix en la mateixa línia de creixement que s'inicià l'any 2004, ja que hi ha un augment en la contractació: en concret, es registren 23.655 contractes més que l'any 2004, la qual cosa, en termes relatius, suposa un increment del 6,2%. El 10,8% dels 405.417 contractes registrats varen ser contractes indefinits i el 89,2%, de caràcter temporal. Tot i el pes de la contractació temporal, és interessant assenyalar que el nombre de contractes indefinits augmenta un 9% respecte dels que es varen subscriure al llarg del 2004, i els de durada determinada augmenten un 4,9% (quatre punts per davall dels indefinits).

D'altra banda, el 57,9% dels contractes indefinits són contractes a temps complet i el 42,1%, contractes a temps parcial. Els contractes indefinits a temps complet són els que han crescut més (14,04%) respecte dels contractes d'aquest tipus registrats l'any 2004. No totes les modalitats contractuals registren un increment respecte de l'any anterior: hem de destacar sobretot el descens dels contractes a persones amb discapacitat (un descens de més del 10%) i el dels contractes formatius (en totes les modalitats), que es redueixen en un 2,6% respecte de l'any 2004.

Així mateix, d'entre els contractes temporals registrats el 2005 —més de la meitat dels quals cal assenyalar que tenen una durada inferior als tres mesos—, el 77,4% (279.956) són contractes a temps complet.

Dins el grup de contractes temporals cal fer notar la importància, per volum, dels contractes eventuals per circumstàncies de la producció, que són 171.006 (el 47,3%), i dels d'obra i servei, que sumen 85.164 contractes (el 23,5%).

Els contractes formatius registrats l'any 2005 —que únicament representen el 0,7% del total de contractes— tenen un volum molt similar a l'any anterior: 3.028, 108 menys que l'any anterior, que se'n registraren 3.109. (Vegeu el quadre II-22.)

Quadre II-22. Contractes registrats, per modalitat de contractació: Illes Balears (2002-2005)

	2002	2003	2004	2005	Var. 05/04	Var. (%)
Contractes indefinits						
A temps complet						
Ordinaris	6.935	6.584	7.167	7.938	771	10,76
Discapacitats	187	140	249	223	-26	-10,44
Foment de l'ocupació	3.685	3.458	3.732	4.092	360	9,65
Conversió a indefinit	9.866	10.775	11.026	13.035	2.009	18,22
Subtotal: a temps complet	20.673	20.957	22.174	25.288	3.114	14,04
A temps parcial						
Temps parcial	5.042	5.566	5.821	6.459	638	10,96
Fix discontinu	9.586	10.755	12.060	11.915	-145	-1,20
Subtotal: a temps parcial	14.628	16.321	17.881	18.374	493	2,76
Subtotal: contractes indefinits	35.301	37.278	40.055	43.662	3.607	9,01
Contractes de durada determinada						
A temps complet						
Obra i servei	74.122	71.975	78.623	85.164	6.541	8,32
Eventual per circums. producció	162.075	148.311	160.242	171.006	10.764	6,72
Interinitat	14.493	15.734	20.768	21.403	635	3,06
Jubilació esp. 64 anys	38	36	35	32	-3	-8,57
Discapacitats	218	285	391	435	44	11,25
Altres	1.318	1.560	2.342	1.916	-426	-18,19
Subtotal: a temps complet	252.264	237.901	262.401	279.956	17.555	6,69
A temps parcial						
Temps parcial	58.851	61.658	75.985	78.475	2.490	3,28
Jubilació parcial	29	93	149	203	54	36,24
Relleu	38	49	63	93	30	47,62
Subtotal: a temps parcial	58.918	61.800	76.197	78.771	2.574	3,38
Subtotal: de durada determinada	311.182	299.701	338.598	358.727	20.129	5,94

continua

Quadre II-22. Contractes registrats, per modalitat de contractació: Illes Balears (2002-2005)						
	2002	2003	2004	2005	Var. 05/04	Var. (%)
Contractes formatius						
Formació	2.391	2.188	2.021	1.994	-27	-1,34
Pràctiques a temps complet	682	705	816	787	-29	-3,55
Pràctiques a temps parcial	188	200	272	247	-25	-9,19
Subtotal: contractes formatius	3.261	3.093	3.109	3.028	-81	-2,61
Total de contractació	349.744	340.072	381.762	405.417	23.655	6,20

Font: SOIB.

L'ocupació més contractada és la de personal de neteja, que aquest any 2005 registra un total de 51.174 contractes (el 12,6% del total de contractació), seguida de l'ocupació de cambrers i bàrmans (46.686 contractes, el 11,5%) i de picapedrers (32.435 contractes, el 8%). Per tant, el 32,1% dels contractes formalitzats es concentren en aquestes tres ocupacions. Els contractes registrats a picapedrers suposen el 8% del total de contractes registrats, 0,7 punts menys que l'any passat. D'altra banda, els contractes de peons de la construcció representen el 6,3% del total de la contractació, mig punt més que l'any 2004. (Vegeu el quadre II-23.)

La contractació a través d'empreses de treball temporal (ETT) ens mostra des de l'any 2004 una tendència a la baixa.[6] Així, doncs, enguany s'han registrat 4.410 contractes a través d'empreses de treball temporal, de manera que amb relació a l'any passat es dóna un descens en termes absoluts de 1.084 contractes. Això en termes relatius representa una baixada del 19,7%. El més destacat és l'augment en els contractes eventuals que, respecte del total de contractes que han formalitzat les ETT, en representen el 84,7%. (Vegeu el quadre II-24.)

Abans d'entrar a analitzar la contractació en els treballadors estrangers, cal fer atenció a la composició demogràfica d'aquest col·lectiu, que ha variat significativament en els darrers anys, com constaten les dades que fan referència al continent de procedència. Si comparam les dades del pes dels estrangers per a l'any 1998 i per a l'any 2005, observam que el pes dels estrangers procedents de la Unió Europea ha disminuït: han passat de representar el 76% del total de la població estrangera al 47,1%. D'altra banda, el continent que ha experimentat l'increment més important ha estat l'Amèrica del Sud, que actualment representa el 32% del total d'estrangers. Aleshores, l'impacte en el mercat de treball varia segons els països emissors i les característiques sociodemogràfiques dels nouvinguts a les Illes.

6. Les dades són provisionals. L'estadística anual actualment no és tancada.

Quadre II-23. Les 10 ocupacions més contractades, Illes Balears (2005)

	Absoluts	%	Acumulat
Personal de neteja d'oficines i hotels	51.174	12,6	12,6
Cambrers, bàrmans i assimilats	46.686	11,5	24,1
Picapedrers	32.435	8,0	32,1
Dependent i exhibid. en tendes, magatzems	30.007	7,4	39,5
Peons de la construcció d'edificis	25.389	6,3	45,8
Taquígrafs i mecanògrafs	20.933	5,2	51,0
Peons del transport i descarregadors	18.140	4,5	55,4
Cuiners i preparadors de menjars	15.980	3,9	59,4
Aux. administratius amb tasques d'atenció al públic	6.854	1,7	61,1
Operadors de maquinària, mov. materials	5.956	1,5	62,5
Total de les 10 ocupacions	253.554	62,5	—
Total de contractació registrada 2005	405.414	100,0	—

Font: SOIB.

Quadre II-24. Nombre de contractes de posada a disposició a les ETT registrades a les Balears, per modalitats contractuals (2000-2005)

	Obra i servei	Eventual	Interinitat	Interinitat en p. selecció	Total
2000	3.237	4.481	120	8	7.846
2001	2.762	4.531	68	14	7.375
2002	2.815	4.554	107	0	7.476
2003	3.693	3.328	129	2	7.152
2004	2.737	2.680	77	0	5.494
2005	589	3.737	84	0	4.410
gener	47	77	10	0	134
febrer	39	69	8	0	116
març	43	115	5	0	163
abril	31	132	4	0	167
maig	76	354	8	0	438
juny	59	470	10	0	539
juliol	43	528	5	0	576
agost	39	551	9	0	599
setembre	100	519	8	0	627
octubre	45	405	6	0	456
novembre	42	235	7	0	284
desembre	25	282	4	0	311

Font: Conselleria de Treball i Formació.

Quadre II-25. Nombre de contractes registrats a treballadors estrangers a les Balears i a Espanya, per zones de procedència (2005)

	Illes Balears		Espanya	
	Absoluts	%	Absoluts	%
Unió Europea	29.247	28,2	365.520	13,3
No UE	74.365	71,8	2.380.783	86,7
Total	103.612	100	2.746.303	100

Font: INEM-SOIB.

Les Illes Balears són la comunitat autònoma amb el percentatge més gran de població estrangera, amb un 15,9%, seguida de Madrid (13,1%) i de la Comunitat Valenciana (12,4%), i se situen més de 7 punts per sobre de la mitjana estatal, en què el pes és del 8,5%. El total de treballadors estrangers d'alta a la Seguretat Social a les Illes Balears al llarg de l'any 2005 va ser de 62.038 persones, xifra que recull la importància del procés de regularització a les nostres illes, i que alhora demostra un increment important any rere any[7] tant en el nombre de treballadors estrangers d'alta com en el nombre de contractes formalitzats. Durant l'any 2005 es varen registrar a les Illes Balears un total de 103.613 contractes relatius a treballadors estrangers, la qual cosa suposa gairebé el 26% del total de contractes registrats amb el centre de treball a les Balears. Amb referència als contractes a persones estrangeres, el 71,8% va correspondre a treballadors de fora de la UE i la resta, un 28,2%, a treballadors europeus.

Així, doncs, en relació amb l'any 2004, hi ha un increment en termes absoluts de 24.755 contractes de treballadors estrangers, cosa que, en termes relatius, suposa un augment del 31,4%. Són els treballadors de fora de la UE els que registren el creixement més elevat —amb un 45,8%—, ja que la contractació de treballadors europeus creix només un 5%.

Tant és així que a la nostra comunitat el major percentatge de contractes s'ha formalitzat amb treballadors procedents del Carib i de l'Amèrica central i del Sud. Concretament parlam d'un 38,1% respecte del total de contractes registrats a treballadors estrangers (39.446 contractes registrats a treballadors d'aquesta zona). En segon lloc trobam els treballadors procedents de la UE, amb 29.247 contractes (un 28,2%) i, en tercer lloc, els treballadors del continent africà, amb el 22,2% dels contractes (d'aquests, el 61,1% dels contractes correspon a treballadors marroquins). Per al conjunt d'Espanya, també són els treballadors provinents del Carib i de l'Amèrica central i del Sud els que registren el major volum de contractació —concretament, el 30,8% dels contractes—, seguits dels treballadors del continent africà —amb un 29%— i, finalment, els treballadors de la UE —amb un 13,3%. (Vegeu el quadre II-25.)

7. Sobre l'evolució dels treballadors estrangers afiliats a la Seguretat Social vegeu l'apartat 1.1.1.

Gràfic II-8

Treballadors afectats per les mesures d'extinció en expedients autoritzats a les Illes Balears (1999-2005)

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials (MTAS).

Gràfic II-9

Conciliacions individuals en matèria d'acomiadament a les Illes Balears (1999-2005)

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials (MTAS).

1.2.6. L'extinció i els acomiadaments

L'any 2005 el nombre de treballadors afectats per mesures d'extinció en expedients de regulació d'ocupació autoritzats ha estat de 301, la qual cosa suposa una reducció del 35,40% respecte a l'any 2004. Com es pot veure en el gràfic II-8, així se segueix la clara tendència decreixent que s'inicia l'any 2002. (Vegeu el gràfic II-8.)

Les conciliacions individuals en matèria d'acomiadament, tramitades davant la Secció de Mediació, Arbitratge i Conciliació (SMAC), experimentaren una forta reducció al llarg del 2005. Aquest procés decreixent s'inicià el 2002, quan el Tribunal d'Arbitratge i Mediació de les Illes Balears (TAMIB) començà a assumir la conciliació individual. Però fou el 12 de gener del 2005, amb la signatura del segon Acord interprofessional sobre la

Quadre II-26. Accions formatives, beneficiaris i pressupost. Pla FIP 2005

	Convocatòria ordinària			Convocatòria extraordinària			Totals		
	Nre. de cursos	Beneficiaris	Pressupost adjudicat	Nre. de cursos	Beneficiaris	Pressupost adjudicat	Nre. de cursos	Beneficiaris	Pressupost adjudicat
Mallorca	245	2.940	4.456.965,48	217	2.604	3.798.342,26	462	5.544	8.255.307,74
Menorca	33	396	356.455,35	25	300	348.797,55	58	696	705.252,90
Eivissa i Formentera	50	600	680.641,50	39	468	551.181,75	89	1.068	1.231.823,25
Totals	328	3.936	5.494.062,33	281	3.372	4.698.321,56	609	7.308	10.192.383,89

Font: SOIB.

Quadre II-27. Accions formatives, beneficiaris i pressupost. Pla formació ocupacional de la comunitat autònoma (2005).

	Convocatòria signants de contracte programa			Convocatòria no signants de contracte programa			Totals		
	Nre. de cursos	Beneficiaris	Pressupost adjudicat	Nre. de cursos	Beneficiaris	Pressupost adjudicat	Nre. de cursos	Beneficiaris	Pressupost adjudicat
Mallorca	74	888	1.561.309,45	43	516	748.400,44	117	1.404	2.309.709,89
Menorca	20	240	157.968,29	8	96	43.947,40	28	336	201.915,69
Eivissa i Formentera	21	252	249.852,74	6	72	109.937,50	27	324	359.790,24
Totals	115	1.380	1.969.130,48	57	684	902.285,34	172	2.064	2.871.415,82

Font: SOIB.

renovació i potenciació del TAMIB, quan es produí el transvasament de l'activitat de la SMAC cap a aquest òrgan. En efecte, l'article 5.1 de l'Acord interprofessional esmentat determina que és de compliment obligat per a totes les empreses i els treballadors de les Illes Balears. Així mateix, l'article 6 disposa que «amb caràcter preceptiu» s'ha de sotmetre al TAMIB: «Qualsevol tipus de conflicte jurídicolaboral, individual o plural, en què s'exigeixi conciliació prèvia a la via judicial, inclosos els conflictes que puguin comportar l'extinció de la relació laboral.» Aquesta circumstància ha reduït l'activitat de la SMAC a un nivell simbòlic, de manera que, segons les dades de la Conselleria de Treball i Formació, s'han tramitat 20 expedients en la matèria. (Vegeu el gràfic II-9.)

1.2.7. Les accions formatives i l'ocupació

En aquest apartat fem referència a les accions formatives dedicades als treballadors en la situació d'atur. Durant l'any 2005, no es varen dedicar a aquest col·lectiu de treballadors fons de l'objectiu 3, que persegueix la creació d'ocupació, al temps que manté les directrius de creixement de l'ocupació i la reducció de l'atur.

QUADRE II-28. TOTAL ACCIONS FORMATIVES, BENEFICIARIS I PRESSUPOST (2005).

	Pla FIP			Fons propis			Totals		
	Nre. de cursos	Beneficiaris	Pressupost adjudicat	Nre. de cursos	Beneficiaris	Pressupost adjudicat	Nre. de cursos	Beneficiaris	Pressupost adjudicat
Mallorca	462	5.544	8.255.307,74	117	1.404	2.309.709,89	579	6.948	10.565.017,63
Menorca	58	696	705.252,90	28	336	201.915,69	86	1.032	907.168,59
Eivissa i Formentera	89	1.068	1.231.823,25	27	324	359.790,24	116	1.392	1.591.613,49
TOTALS	609	7.308	10.192.383,89	172	2.064	2.871.415,82	781	9.372	13.063.799,71

Font: SOIB.

En canvi, s'han arbitrat Plans de formació ocupacional del Servei d'Ocupació de les Illes Balears (SOIB), els quals s'han basat en la dedicació dels fons procedents del Pla nacional de formació i inserció professional (Pla FIP) i en l'activació d'un Pla de formació ocupacional complementari al Pla FIP, que es finança amb fons propis de la comunitat autònoma. Les especialitats a les quals s'han dedicat els cursos de formació del fons del Pla FIP són l'obtenció de certificats de professionalitat, la realització d'accions transversals (idiomes, informàtica, etc.), l'ús de tecnologies de la informació i comunicació i d'altres. (Vegeu el quadre II-26.)

Pel que fa al Fons complementari de la comunitat autònoma va destinat a subvencionar els cursos de formació adreçats a persones desocupades per afavorir la seva qualificació professional, tot identificant col·lectius prioritaris als quals queda destinada la programació: adults desocupats (prioritàriament majors de 45 anys), joves desocupats (prioritàriament menors de 25 anys), dones desocupades, persones discapacitades i col·lectius amb risc d'exclusió social. Les actuacions de formació s'adjudiquen distingint entitats signants de contractes programa i col·laboradors no signants. (Vegeu el quadre II-27.)

L'any 2005, el SOIB va destinar 13.063.799,71 Euros a la formació i qualificació de persones desocupades inscrites com a demandants en les oficines del SOIB. En total, per a l'any 2005, es van adjudicar 781 cursos adreçats a 9.372 beneficiaris. (Vegeu el quadre II-28.)

Pel que fa a la Direcció General de Formació, durant l'any 2005 i dins el Pla Formació de formació continua adreçat a persones ocupades, podem distinguir:

- Una convocatòria adreçada a entitats signants de contracte programa any 2005, finançada amb fons propis del Govern de la CAIB i aprovada amb un import adjudicat de 3.943.235,64 euros, amb un total de 10.010 beneficiaris i 715 cursos; en la qual destaquen actuacions de formació dirigides a persones ocupades, formació per augmentar la capacitat en la gestió empresarial, la formació adreçada a dones ocupades per tal d'afavorir la

seva promoció laboral i l'accés a funcions directives, i la formació per promoure la investigació i el desenvolupament tecnològic.

- Una convocatòria adreçada als centres col·laboradors no signants de contracte programa any 2005, amb un import adjudicat de 1.984.064,62 euros, amb un total de 2.156 beneficiaris i 154 cursos; convocatòria en la qual destaca l'eix 2 dedicat a la "Formació i suport per crear empreses", l'eix 5 de "Formació de qualitat d'investigadors i tècnics" i l'eix 6 destinat a les "Accions formatives que fomentin l'accés de les treballadores a funcions directives i n'afavoreixin la promoció professional, dirigides a dones en situació activa".

1.3. La negociació col·lectiva

En primer lloc analitzam comparativament la negociació col·lectiva de les Illes Balears en relació amb les altres comunitats autònomes i, a continuació, especificam les característiques de la nostra negociació col·lectiva.

1.3.1. Anàlisi comparada de les Balears en relació amb Espanya

L'anàlisi comparada de la negociació col·lectiva a les Illes Balears es fa tenint en compte les dades de registre de convenis que centralitza estadísticament el Ministeri de Treball i Afers Socials. El quadre II-29 s'ha de considerar com una «fotografia fixa» dels convenis que s'han registrat durant l'any 2005 en els diferents registres autonòmics, els quals, finalment, es reflecteixen en aquest quadre, que no ens indica tota la realitat de la negociació col·lectiva balear. A partir de la lectura del quadre podem saber, com a màxim, si durant l'any 2005 s'han negociat, s'han formalitzat o s'han registrat molts o pocs convenis col·lectius a les Illes Balears i si són un nombre igual, inferior o superior al corresponent a l'any 2004. El quadre no ens indica, però, el nombre total de convenis col·lectius negociats, formalitzats i registrats que tenen vigència efectiva durant l'any 2005. Per saber quins són els convenis que tenen vigència efectiva, és necessari recórrer als butlletins oficials de la comunitat autònoma i indagar sobre les vigències temporals dels convenis, els quals poden estar publicats en anys anteriors però estendre la vigència durant l'any que comentam.

Així, doncs, a partir de la lectura del quadre en relació amb el corresponent a l'any 2004,[8] veiem que el total de convenis registrats el 2005 és de setanta-cinc, mentre que el 2004 va ser de setanta-dos. Així mateix, cinquanta-set convenis del total registrat el 2005 són d'empresa, mentre que devuit són d'un altre àmbit, a diferència de l'any passat, que eren, respectivament, cinquanta-cinc i desset. Això ens

8. El quadre II-29 de la MEMÒRIA DEL CES de l'any 2004, p. 351.

Quadre II-29. Convenis, treballadors afectats i augment salarial pactat, segons l'àmbit funcional per comunitats autònomes (2005)

	Total de convenis			Convenis d'empresa			Convenis d'altres àmbits		
	Convenis	Treballadors	Augment salarial	Convenis	Treballadors	Augment salarial	Convenis	Treballadors	Augment salarial
Andalusia	664	1.151.978	3,95	515	91.007	2,89	149	1.060.971	4,04
Aragó	201	188.545	3,85	152	31.021	3,47	49	157.524	3,92
Astúries	140	133.673	3,61	106	28.508	3,26	34	105.165	3,70
Balears	75	171.738	3,46	57	5.779	3,01	18	165.959	3,48
Canàries	223	289.231	3,61	189	20.256	2,99	34	268.975	3,66
Cantàbria	127	75.777	3,80	93	14.166	3,41	34	61.611	3,88
Castella-la Manxa	220	196.651	3,82	145	12.499	3,22	75	184.152	3,87
Castella i Lleó	396	286.921	3,77	237	36.586	2,89	159	250.335	3,89
Catalunya	579	1.503.701	3,47	452	78.039	3,29	127	1.425.662	3,48
C. Valenciana	375	711.159	3,73	250	33.928	3,2	125	677.231	3,76
Extremadura	73	145.082	3,56	46	4.101	3,08	27	140.981	3,58
Galícia	349	352.052	3,96	270	48.495	3,34	79	303.557	4,06
Madrid	333	692.339	3,74	279	64.135	3,45	54	628.204	3,77
Múrcia	92	186.226	4,00	54	4.312	3,5	38	181.914	4,01
Navarra	135	103.123	4,18	106	15.995	3,66	29	87.128	4,27
País Basc	375	238.809	3,81	299	44.582	3,61	76	194.227	3,85
La Rioja	59	29.122	3,94	43	4.545	3,48	16	24.577	4,03
Ceuta i Melilla	39	9.387	3,58	27	1.463	2,85	12	7.924	3,72
Entre CA	387	2.586.453	3,33	285	352.086	3,04	102	2.234.367	3,38
Espanya	4.842	9.051.967	3,62	3.605	891.503	3,17	1.237	8.160.464	3,67

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials, estadística de convenis col.lectius de treball

Dades el 31 de maig de 2005

Començament dels efectes econòmics: gener-desembre de 2004.

demostra que durant el 2005 el nombre de convenis registrats ha augmentat en tres unitats respecte de l'any 2004, i que aquest nombre de convenis és inferior a la mitjana estatal, ja que significa l'1,5% del total de convenis subscrits i registrats al conjunt d'Espanya (igual que l'any 2004). (Vegeu el quadre II-29.)

1.3.2. La negociació col·lectiva a les Illes Balears

L'any 2005 a les Illes Balears hi ha noranta-nou convenis col·lectius propis, és a dir, convenis que s'han negociat i s'han clos a la nostra comunitat i que són vigents durant aquest any, amb independència de l'inici de la vigència.[9] Aquests pactes afecten aproximadament 50.000 empreses i més de 220.220 treballadors (el desembre del 2005). Vint i cinc d'aquests són convenis de sector i setanta-quatre, d'empresa. A la resta de l'Estat el total de convenis que s'han tancat és de 4.842, 3.605 dels quals són d'empresa.

En els quadres II-30 i II-31 es fan constar tots els convenis col·lectius de les Illes Balears i s'hi separen els d'àmbit superior a l'empresa (quadre II-30) respecte dels d'àmbit empresarial o inferior (quadre II-31). Com podem veure, s'hi expressa la vigència del conveni, la data que es publicà en el BOIB, el número de BOIB, el nombre de treballadors i d'empreses als quals afecta, la jornada i l'increment de retribució.

En tot cas, cal assenyalar que la cobertura real de la negociació col·lectiva a la nostra comunitat és notablement superior a la que reflecteixen els convenis autonòmics. És així, especialment, perquè activitats que arriben a un gran nombre de treballadors i que afecten moltes d'empreses estan cobertes per convenis col·lectius estatals, que no són computats en l'estadística regional. Per tal que ens facem una idea de quins són els principals sectors i empreses regulats per convenis d'àmbit superior a l'autonòmic que tenen incidència a la nostra comunitat autònoma, podem esmentar-ne els següents: les agències de viatges, les arts gràfiques, les assegurances, la banca privada, les benzineres, les caixes d'estalvis, les cooperatives de crèdit, el calçat, l'ensenyament privat (concertat i no concertat), els grans magatzems, la indústria química, la marina mercant, el personal laboral de l'Administració de l'Estat, el personal laboral de la Seguretat Social, la premsa i les agències de notícies, els ports de l'Estat i les autoritats portuàries, la seguretat privada i les mútues d'accidents de treball. S'han d'afegir a aquests convenis sectorials els convenis d'empresa que tenen un àmbit estatal i que també tenen presència al territori de la comunitat autònoma, com, per exemple, les companyies aèries amb conveni propi, les companyies navilieres, les societats subministradores d'energia o les de telecomunicacions.

9. S'han computat únicament els textos articulats complets dels convenis col·lectius, excloent del còmput les revisions salarials, els acords de les comissions paritàries d'aplicació i d'interpretació, els acords d'adaptació de convenis d'àmbits sectorials de la nostra comunitat autònoma o altres pactes o acords semblants.

Quadre II-30. Convenis col·lectius d'àmbit superior a l'empresa, treballadors i empreses afectades, vigència, jornada i augment salarial pactat. Illes Balears (2005)

Denominació	Vigència	BOIB núm.	Treb. afec.	Empreses	Jornada	% Salarial
Begudes refrescants	01-01-2003 - 31-12-2005	116, de 16-08-2003	452	8	1.811/any	IPCp + 0,5
Cinemes	01-01-2005 - 31-12-2005	88, de 09-06-2005			1.760/any	2
Comerç	01-04-2003 - 31-03-2006	159, de 15-11-2003	40.100	19.200	1.819/any	IPCp + 1*
Construcció	01-01-2002 - 31-12-2006	133, de 05-11-2002	44.192	6.404	40/setmanal	2,8
Derivats del ciment	01-01-2001 - 31-12-2005	40, de 02-04-2002	1.600	110	1.744/any	IPCp + 0,85
Establiments sanitaris	01-01-2004 - 31-12-2007	37, de 05-03-2005	3.780	36	1.728/any	2,4
Estibadors portuaris (Palma)	10-04-2001 - 10-04-2006	85, de 17-06-2003	105	5	1.820/any	—
Estibadors portuaris (Maó)	12-06-2002 - 12-06-2005	81, de 10-06-2004	20	4	40/setmanal	LPGE
Graduats socials	01-01-2003 - 31-12-2005	55, de 22-04-2004	600	300	40/setmanal	3,2
Hoteleria	01-04-2002 - 31-03-2005	97, de 13-08-2002	81.757	17.980	1.776/any	IPCp + 0,8
	01-04-2005 - 31-03-2008	168, de 08-11-2005			1.776/any	4
Indústries de la fusta	01-01-2002 - 31-12-2006	43, de 09-04-2002	3.306	728	1.764/any	IPCp + 1
Indústries de forn i pastisseria	01-01-2004 - 31-12-2008	169, de 10-11-2005			1.802/any	
Indústries vinícoles	01-01-2003 - 31-12-2005	149, de 28-10-2003	300	15	39/setmanal	
Lloguer de vehicles	01-01-2004 - 31-12-2006	76, de 29-05-2004	1.550	235	40/setmanal	2,5
Marroquineria	01-01-2003 - 31-12-2005	125, de 06-09-2003	289	57	1.768/any	2,3
Metall	01-01-2003 - 31-12-2005	173, de 16-12-2003	16.000	1.500	39/setmanal	3
Neteja d'edificis i locals	01-04-2002 - 31-03-2005	62, de 03-05-2003	4.500	65	1.755/any	3,1
	01-04-2005 - 31-03-2010	163, de 29-10-2005			1.755/any	4
Servei d'ajuda a domicili	01-01-2004 - 31-12-2007	31, de 22-02-2005	1.000	15	40/setmanal	IPCp + 1
Transport de malalts en ambulància	01-01-2003 - 31-12-2006	101, de 15-07-2003	400	4	1.826/any	IPCr
Transport discrecional de viatgers	23-08-2004 - 31-12-2006	126, de 09-09-2004	2.500	80	1.800/any	IPCr + 1
Transport de mercaderies	2005 - 31-12-2007	136 extr., de 13-09-2005			40/setmanal	4
Transport regular de viatgers	01-01-2004 - 31-12-2006	129 de 16-09-2004	263	21	40/setmanal	2,5

* Durant el període 01/04/2005 a 31/03/2006 l'increment serà del 4%.
IPC previst = IPCp
IPC real = IPCr

Font: Conselleria de Treball i Afers Socials.

Quadre II-31. Convenis col·lectius d'àmbit empresarial, Illes Balears (2005)

Denominació	Vigència	BOIB núm.	Treb. afect.	Jornada	% salarial
Aeri, SL	01-02-2004 - 31-01-2007	87, de 22-06-2004	15	40/setmanal	No previst
Agama, SA	01-01-2005 - 31-12-2006	111, de 26-07-2005	23	40/setmanal	4
Aquacity Aspro Ocio, SA	01-01-2004 - 31-12-2006	41, de 20-03-2004	80	40/setmanal	IPCr + 0,6
Aqualand Magaluf Aquapark Aspro Ocio, SA	01-01-2004 - 31-12-2006	21, de 12-02-2004	50	40/setmanal	IPCp
Aqualia Gestión Integral del Agua, SA	01-01-2004 - 31-12-2005	71, de 10-05-2005	88	40/setmanal	IPCr
Artes gráficas de Baleares, SL	01-01-2004 - 31-12-2006	32, de 24-02-2005	26	40/setmanal	IPCp + 0,75
Astilleros de Mallorca, SA	01-01-2005 - 31-12-2006	98, de 28-06-2005	62	1.755/any	3
Calvià 2000, SA	01-012004 - 30-06-2007	78, de 03-06-2004	325	35/setmanal	IPC + 0,5
Casino de Mallorca, SA	04-10-2005 - 31-12-2008	169, de 10-11-2005	128	39/setmanal	2
Casino Marítimo, SA	01-01-2003 - 31-12-2005	185, de 28-12-2004	25	1.826/any	IPC
Cemex España	01-01-2003 - 31-12-2005	180, de 30-12-2003	116	1.776/any	IPCp + 0,5
CESPA Eivissa	01-01-2003 - 01-12-2006	45, de 30-03-2004	99	1.734/any	IPC + 1
CESPA Formentera	01-01-2003 - 31-12-2007	34, de 09-03-2004	17	38/setmanal	IPCp + 0,5
Club de Mar Mallorca	01-08-2004 - 31-07-2006	170, de 30-11-2004	68	40/setmanal	4,25
Club Marítimo San Antonio de la Playa	01-01-2005 - 31-12-2007	74, de 14-05-2005	20	40/setmanal	5
Club Nàutic S'Arenal	01-01-2005 - 31-12-2007	55, de 09-04-2005	30	40/setmanal	0
COBEGA, SA	01-01-2004 - 31-12-2005	117, de 24-08-2004	215	40/setmanal	IPCp + 1
Comercial Citröen, SA	01-01-2004 - 31-12-2007	91, de 29-06-2004	65	1.760/any	IPCp + 0,5
Conf. Sindical Comissions Obreres Balears	01-01-2004 - 31-12-2006	4, de 06-01-2005	30	1.568/any	IPCp + 0,5
Cruz Roja, Asamblea Balear	01-01-2002 - 31-12-2005	83, de 11-07-2002	170	1.694/any	IPC + 0,25
DHL Logistics Spain SLU	01-01-2005 - 31-12-2006	145, de 01-10-2005	4	1.800/any	3
Dornier, SA	01-01-2004 - 31-12-2006	134, de 25-09-2004	160	1.800/any	IPCr + 1
Editora Balear, SA	01-01-2004 - 31-12-2006	120, de 28-08-2004	142	36/setmanal	IPCp + 0,75
Editorial Paneurope, SLU	01-01-2004 - 31-12-2006	126, de 09-09-2004	25	36/setmanal	IPCp + 0,75
Emaya Aigües	01-01-2004 - 31-12-2007	126, de 09-09-2004	385	1.554/any	IPCr
Emaya (Medi Ambient)	01-01-2004 - 31-12-2007	104, de 27-07-2004	739	1.554/any	2

continua

Quadre II-31. Convenis col·lectius d'àmbit empresarial, Illes Balears (2005)

Denominació	Vigència	BOIB núm.	Treb. afect.	Jornada	% salarial
Empresa Funeraria Municipal, SA	01-01-2004 - 31-12-2007	98, de 28-06-2005	83	37,5/setmanal	IPC + 1
EMSER 2002 SLU	01-07-2005 - 31-12-2007	64, de 04-05-2006	44	1.612,30/any	No es preveu
EMT	01-01-2000 - 31-12-2006	84, de 14-07-2001	475	1.575/any	IPCp
FCC, SA y FCC Medi Ambient SA, Menorca	01-01-2003 - 31-12-2006	143, de 16-10-2003	50	1.730/any	IPC + 3,5
Ferrocaril Sóller	01-01-2002 - 31-12-2005	18, de 08-02-2003	100	35/setmanal	IPC + 0,5
Fomento de Construcciones y Contratas, SA (Maó, Alaior, Es Castell)	01-01-2005 - 31-12-2006	64, de 04-05-2006		1.696,44/any	IPCr + 1,5
Fomento de Construcciones y Contratas, Sa (Sant Antoni de Portmany)	01-01-2005 - 31-12-2007	38, de 16-03-2006		1.802/any	2,67
Font Teix, SA	01-01-2005 - 31-12-2008	125, de 25-08-2005	49	1.792/any	IPC
Fundació Banc de Sang i Teixits	01-01-2004 - 31-12-2006	179, de 18-12-2004	68	1.533/any	4
Fundació Pilar i Joan Miró	01-07-2003 - 31-12-2006	30, de 02-03-2004	17	40/setmanal	2,5
Gestoria Lleonart	01-01-2004 - 31-12-2005	28, de 26-02-2004	23	40/setmanal	IPC + 1
Herbusa	01-01-2004 - 31-12-2007	6, de 11-01-2005	34	1.768/any	IPCp + 0,5
Hogar El Temple	01-01-2003 - 31-12-2005	155, de 26-12-2002	20	40/setmanal	IPC
Institut Municipal d'Informàtica Palma, IMI	01-01-2004 - 31-12-2007	41, de 12-03-2005	107	35/setmanal	Segons LPGE
ITV Mallorca	06-05-2003 - 31-12-2006	63, de 06-05-2003	64	1.736/any	IPCr + 0,75
Kraft Foods	01-01-2003 - 31-12-2005	144, de 18-10-2003	230	40/setmanal	2,5
La Vajilla Enériz, SA	01-01-2005 - 31-12-2008	98, de 28-06-2005	8	1.800/any	2
Licores Mallorquines, SA, LIMSA	01-01-2004 - 31-12-2005	83, de 15-06-2004	23	1.826/any	3
Lignitos, SA	01-01-2004 - 31-12-2006	53, de 17-04-2004	22	1.776/any	IPCp + 0,8
Limpiezas y Reformas de Baleares, SL (Hosptital Son Dureta)	01-01-2004 - 31-12-2006	38, de 16-03-2006		1.598/any	IPCr
Llar de Calvià	24-12-2005 - 31-12-2009	56, de 18-04-2006		35/setmanal	IPCr
Mallorca Pearls Center, SA, MAPECSA	01-01-2005 - 31-12-2005	96, de 25-06-2005		40/setmanal	3,5*
McDonald's, Sistemas de España	01-04-2005 - 31-03-2007	125, de 25-08-2005	236	1.776/any	4
Marineland, SA	01-01-2003 - 31-12-2005	114, de 12-08-2003	80	40/setmanal	IPC + 0,5

continua

Quadre II-31. Convenis col·lectius d'àmbit empresarial, Illes Balears (2005)

Denominació	Vigència	BOIB núm.	Treb. afect.	Jornada	% salarial
MERCAPALMA, SA	01-01-2004 - 31-12-2008	70, de 07-05-2005	35	1.712/any	IPCr
Panima, SA	01-01-2005 - 31-12-2005	74, de 14-05-2005	39	1.832/any	2
PEPSICO, Centro Mediterránea de Beb. Carb.	01-01-2003 - 31-12-2006	132, de 21-09-2004	161	40/setmanal	IPCr + 0,3
PERLAS ORQUIDEA, SA	01-01-2005 - 31-12-2005	100, de 02-07-2005		40/setmanal	3,5*
Personal flota transp. marítimo, Alcúdia	01-01-2005 - 31-12-2007	112, de 28-07-2005	45	1.824/any	2
Personal Institut Municipal del Deport Ajunt. Palma	01-01-2005 - 31-12-2010	164, de 01-11-2005	99	35/setmanal	Segons LPGE
Personal laboral de l'Ajt. d' Alaior	01-01-2005 - 31-12-2006	163, de 29-10-2005	39	1.575/any	IPC
Personal laboral de l'Ajt. d'Andratx	01-01-2005 - 31-12-2008	78, de 01-06-2006		1.537,20/any	Segons LPGE
Personal laboral de l'Ajt. de Capdepera	01-01-2004 - 31-12-2005	14, de 25-01-2005	75	40/setmanal	No
Personal laboral de l'Ajt. de Consell	01-08-2003 - 31-12-2005	141, de 11-10-2003	11	1.652/any	IPC
Personal laboral de l'Ajt. d'Eivissa	26-03-2005 - 31-12-2007	48, de 26-03-2005		35/setmanal	Segons LPGE
Personal laboral de l'Ajt. de Ferreries	01-01-2004 - 31-12-2007	144, de 29-09-2005		35/setmanal	IPC
Personal laboral de l'Ajt. de Formentera	01-01-2003 - 31-12-2006	38, de 22-03-2003	37	37,5/setmanal	Segons LPGE
Personal laboral de l'Ajt.de Lloseta	01-01-2005 - 31-12-2006	41, de 12-03-2005	34	37,5/setmanal	Segons LPGE
Personal laboral de l'Ajt. de Sant Josep	01-01-2004 - 31-12-2005	155, de 04-11-2004	36	No	No
Personal laboral de la CAIB	01-01-2005 - 31-12-2008	155, de 18-10-2005	1.659	35/setmanal	2
Personal laboral de la UIB	01-01-2005 - 31-12-2007	121, de 16-08-2005	251	35/setmanal	Segons LPGE
Personal lab. Patronat Mun. Hosp. Ciutadella de Menorca	01-01-2005 - 31-12-2005	144, de 29-09-2005		1.572/any	IPC
Real Club Náutico de Palma	27-12-2005 - 31-12-2006	193, de 27-12-2005	54	35/setmanal	IPCp + 1
Rey Sol, SA	01-01-2003 - 31-12-2006	114, de 19-08-2004	45	36/setmanal	IPCr
Salinera Española Eivissa	01-01-2004 - 31-12-2005	94, de 06-07-2004	20	1.752/any	IPCr + 0,5
LSG Sky Chefs España, SA (centres de treball Palma i Maó)	01-03-2005 - 28-02-2006	61, de 27-04-2006	83	40/setmanal	IPC
Tirme, SA	01-01-2005 - 31-12-2009	127, de 30-08-2005	236	1.704/any	IPC + 1,5
Umafisa Cataluña, SA	01-01-2004 - 31-12-2005	132, de 06-09-2005	30	1.824/any	IPCr

IPC previst = IPCp
IPC real = IPCr
* 3,5% per als treballadors amb antiguitat no congelada; 4,5% per als treballadors amb antiguitat congelada y contractats temporals.

Font: Conselleria de Treball i Afers Socials.

Pel que fa a les característiques bàsiques de la negociació col·lectiva a les Balears, s'ha de dir que una peça bàsica en l'estructura d'aquesta negociació són els convenis sectorials. Els convenis col·lectius d'aquest àmbit són aquells en què s'enquadren la immensa majoria dels treballadors i de les empreses inclosos en el procés de la negociació col·lectiva.

Els convenis col·lectius sectorials més significatius de la nostra comunitat autònoma, pel nombre de treballadors que ocupen i per les empreses que afecten, són els de l'hoteleria, la construcció i el comerç. D'entre aquests convenis, sobresurt el de l'hoteleria, ja que és el que té un camp d'aplicació personal més ampli: s'aplica, aproximadament, a 85.000 treballadors i afecta 17.000 empreses. L'àmbit personal dels pactes col·lectius de la resta de sectors amb una major incidència —que són la construcció i el comerç— és bastant inferior, ja que cadascun només inclou uns 40.000 treballadors. Al seu costat es troben els convenis que podem dir que regulen «sectors estratègics», és a dir, que si bé no afecten un nombre gaire important d'empreses i de treballadors —entre 4.000 i 6.000 treballadors— sí que tenen una gran importància en la nostra economia, fortament terciaritzada. Els més importants són els convenis col·lectius que regulen el sector del transport —de mercaderies, regular i discrecional de viatgers— i el que regula el sector del metall.

En els nostres convenis tradicionalment s'han inclòs clàusules d'articulació i de vertebració. Aquestes clàusules tenen una funció de connexió amb altres tipus de normes. Amb caràcter general, la connexió es fa amb els marcs normatius heterònoms corresponents: la llei o el reglament estatal laboral. Actualment veiem que hi ha una tendència a connectar i a vertebrar els convenis sectorials autonòmics amb els sectorials d'àmbit superior a la comunitat autònoma. Aquesta tècnica de vertebració dóna com a resultat el fet d'establir una regulació uniforme en importants blocs de matèries —especialment en sectors com la construcció o els derivats del ciment—, en què hi ha un tractament autonòmic molt similar de totes les matèries reservades a l'àmbit estatal.

Quant a la negociació col·lectiva en l'àmbit de l'empresa, tendeix a fer perdurar la unitat de negociació constituïda, en considerar que el conveni d'empresa compleix una funció de millora sobre el conveni sectorial. Alguns convenis col·lectius d'àmbit empresarial estableixen connexions amb convenis d'àmbits superiors per tal de cobrir llacunes de regulació.

Pel que fa a les principals magnituds quantificables —és a dir, la retribució i la jornada—, cal dir que en els quadres II-30 i II-31 s'expressen els increments salarials assolits i la quantificació anual de la jornada —temps de treball i retribució directa i indirecta— dels nostres convenis col·lectius sectorials. Se'n destaquen els aspectes següents:

a) Salaris

L'increment salarial mitjà pactat en els diferents convenis sectorials de les Illes Balears ha estat l'any 2005 del 3,46%, fet que s'expressa en el quadre II-29.

b) Jornada

A les Illes Balears per fixar la jornada ordinària s'usen indistintament el mòdul setmanal i l'anual i, a vegades, tot dos en un mateix conveni. Concretament, el 16,7% del total de convenis sectorials estableix la jornada màxima en termes setmanals; el 25% ho fa en termes anuals, i el 58,33% restant utilitza el mòdul setmanal i l'anual. La jornada anual mitjana pactada s'ha fixat en 1.606,51 hores i la jornada mitjana en còmput setmanal, en 39,65 hores.

1.4. L'evolució de l'activitat del TAMIB

Com s'ha dit, el 12 de gener del 2005 la CAEB, CCOO i la UGT varen signar un nou acord de renovació i potenciació del TAMIB, que es va publicar en el *Butlletí Oficial de les Illes Balears* de 3 de febrer del 2005. Aquest acord permet assumir les plenes competències en matèria de mediació i arbitratge de naturalesa laboral en l'àmbit de la comunitat autònoma. Per tant, la voluntat de substitució de la SMAC es converteix en un pacte que es desplega durant l'any 2005.

L'activitat del TAMIB al llarg del 2005 ha estat important i ha superat la que va dur a terme l'any passat. El nombre total d'expedients tramitats el 2005 —és a dir, la xifra anual que resulta de sumar els expedients tramitats a l'oficina central i a les dues delegacions del Tribunal— és de 5.513 expedients, dels quals tots, llevat d'un arbitratge, són de conciliació/mediació. A partir d'això podem dir que l'activitat del TAMIB, globalment considerada, s'ha incrementat en 528 expedients, és a dir, el 10,59%. D'aquests expedients, 5.452 corresponen a conflictes laborals individuals i 60, a conflictes col·lectius, enfront de les dades del 2004, que ens informaven de la realització de 4.923 procediments individuals i 61 expedients col·lectius.

La presentació de la sol·licitud de procediment de mediació al TAMIB té quatre formes possibles d'acabament, que són les següents: amb acord entre les parts, sense acord entre les parts, arxivament de la sol·licitud (normalment per no comparèixer a la mediació la persona sol·licitant) o l'intentat sense efecte (quan qui no compareix és la persona a la qual es fa la reclamació). Òbviament, la tramitació efectiva amb resultat només es pot atribuir als dos primers casos: amb acord o sense. Doncs bé, durant l'any 2005 s'han tramitat efectivament 3.374 expedients (61,21% del total), 1.872 dels quals han acabat amb acord —és a dir el 33,96%—, i el 27,24%, sense acord.

Els procediments de mediació a Mallorca han estat 4.501, un 11,87% més que el 2004, any que s'havien tramitat 4.024 expedients. Del total d'expedients, s'han tramitat de manera efectiva (amb acord o

Gràfic II-10

Procediments de mediació segons el resultat: Mallorca (1998-2005)

Font: TAMIB.

sense) 2.827 sol·licituds, un 89,40%, i no han tingut tramitació efectiva (intentat sense efecte o arxivament) 1.674, és a dir, el 37,19%. Una anàlisi dels expedients efectivament tramitats, segons el resultat de l'activitat de conciliació/mediació, ens mostra que el 56,59% es varen resoldre amb acord i el 43,40 acabaren sense acord. Del total d'expedients, 4.446 són conflictes individuals i 55 són col·lectius. (Vegeu el gràfic II-10.)

A Menorca s'han dut a terme 301 procediments de mediació, un 19,30% menys que el 2004, any que s'havien tramitat 373 expedients. Del total d'expedients, s'han tramitat de manera efectiva (amb acord o sense) 191 sol·licituds —el 63,45%— i no han tingut tramitació efectiva (intentat sense efecte o arxivament) 110 —és a dir, el 36,54%. Una anàlisi dels expedients efectivament tramitats, segons el resultat de l'activitat de conciliació/mediació, ens mostra que el 50,78% es varen resoldre amb acord i el 49,21% acabaren sense acord. Dels 301 expedients oberts a Menorca, 298 corresponen a conflictes individuals i tres, a qüestions col·lectives. (Vegeu el gràfic II-11.)

En el cas d'Eivissa i Formentera, es tramitaren 710 expedients, xifra que representa un increment del 20,75% respecte de l'activitat duta a terme l'any 2004, quan es va arribar a la xifra de 588 expedients. Del total d'expedients, s'han tramitat de manera efectiva (amb acord o sense) 349 sol·licituds —el 49,15%— i no han tingut tramitació efectiva (intentat sense efecte o arxivament) 361 (és a dir, el 50,84%. Una anàlisi dels expedients efectivament tramitats, segons el resultat de l'activitat de conciliació/mediació, ens mostra que el 48,71% es varen resoldre amb acord i el 51,28% acabaren sense acord. Del total d'expedients oberts a Eivissa, 708 corresponen a conflictes individuals i dos, a qüestions col·lectives. (Vegeu el gràfic II-12.)

Gràfic II-11

Procediments de mediació segons el resultat: Menorca (2000-2005)

Font: TAMIB.

Gràfic II-12

Procediments de mediació segons el resultat: Eivissa (2001-2005)

Font: TAMIB.

A banda d'aquesta funció de resolució de conflictes, s'ha de dir que aquest òrgan es considera durant l'any 2005 la seu de deu comissions paritàries, dels convenis sectorials següents: la feina al camp, el comerç, l'hoteleria, la neteja d'edificis i locals, el lloguer de vehicles, l'ajuda a domicili, les oficines i els despatxos, la marroquineria, els establiments sanitaris d'hospitalització, i els forns i les pastisseries. Això significa un clarissim assentament institucional i l'acceptació del TAMIB com un espai neutral de resolució de la conflictivitat laboral.

Per acabar, cal destacar que durant l'any 2005 el TAMIB, com hem dit, ha continuat fent les passes oportunes per ser l'únic àmbit de solució dels conflictes laborals, la qual cosa el converteix en el primer òrgan de solució autònoma de conflictes laborals a tot Espanya que assumeix aquesta tasca. Aquest fet en consolidarà encara més la presència i la importància de les funcions.

1.5. La seguretat i la salut laboral

1.5.1. Introducció

En l'actualitat, l'anàlisi del mercat de treball i de les relacions laborals per ser complet ha d'examinar la qüestió de la seguretat i de la salut laboral. Amb una anàlisi de la sinistralitat laboral no n'hi ha prou per veure quin és l'estat evolutiu de la matèria, ja que en aquest àmbit es mouen idees, operadors públics i privats, representants dels empresaris i dels treballadors i, a més, una gran quantitat de projectes que, al cap i a la fi, tenen un interès creixent per assolir un bon nivell de qualitat en les condicions de treball.

En aquest apartat farem constar les principals accions que s'han engegat el 2005 des del punt de vista tant públic com privat i, per acabar, aportarem les dades principals de la sinistralitat laboral.

1.5.2. El marc normatiu de la prevenció de riscs laborals

El Tribunal Constitucional entén que dins la legislació laboral que és matèria de competència exclusiva de l'Estat —article 149.1.7a— es troba la prevenció de riscs laborals i, per això, la principal font normativa en aquesta matèria és el conjunt de normes estatals de prevenció. D'entre les normes estatals, la principal és la Llei de prevenció de riscs laborals 31/1995, de 8 de novembre, reformada per la Llei de reforma del marc normatiu de la prevenció de riscs laborals 54/2003, de 12 de desembre. Aquestes normes legals són desplegades per un nombrós conjunt de reglaments. Les normes estatals, legals i reglamentàries, són el conducte normatiu de transposició al dret espanyol de les directives europees dictades en la matèria.

Atesa aquesta situació, ni el Parlament ni el Govern de la comunitat autònoma de les Illes Balears —ni d'altra comunitat— no poden dictar normes que representin crear un conjunt normatiu propi en seguretat i salut laboral distint del que fixen les lleis de l'Estat. Això no obstant, diverses matèries que són competència de la nostra comunitat poden tenir una gran influència en el desplegament d'accions materials de foment i de fixació de condicions tècniques d'ús de dispositius, de màquines i de tota mena de mecanismes preventius. En definitiva, és competència de la comunitat fomentar l'activitat econòmica i l'organització de l'Administració pública, la qual cosa justifica una activitat clara de les autoritats laborals de les Balears en aquesta matèria —creació d'òrgans, exercici de competències i dinamització d'una interlocució.

Igualment, aquestes autoritats són competents per actuar com a òrgans de resolució dels expedients sancionadors tramitats per la Inspecció de Treball i de Seguretat Social. Per tant, participen de l'activitat de vigilància i de control del compliment de la legislació de prevenció dictada per l'Estat. D'altra banda, la legislació d'indústria, matèria sobre la qual pot incidir de manera clara la nostra comunitat, fa possible que les autoritats autonòmiques instrumentin normes tècniques que fixen el muntatge, l'ús, les condicions de seguretat industrial, l'emmagatzematge, etc., de tota mena de materials i productes, que tenen una gran incidència en els processos productius, a més de poder controlar les activitats d'utilització d'aquests materials, pel que fa tant a llicències com a condicions de manejament.

Per acabar, s'ha de tenir en compte que les limitacions que hem exposat no pesen en l'àmbit de la negociació col·lectiva i, per això, els empresaris i els representants dels treballadors, en l'àmbit empresarial, i les organitzacions empresarials i sindicals, en els àmbits superiors, poden incloure entre les matèries regulades pels convenis la prevenció de riscs laborals.

1.5.3. L'activitat administrativa pública en la prevenció de riscs laborals

1.5.3.1. L'activitat de la Direcció General de Salut Laboral

La Direcció General de Salut Laboral (DGSL) exerceix les funcions relatives a la gestió de la política de seguretat i salut laboral a les Illes Balears —incloent-hi l'execució i la promoció de totes les mesures necessàries per elevar el nivell de seguretat i de salut dels treballadors en la seva activitat laboral— i a la instrucció d'expedients sancionadors per infracció de la normativa de prevenció del riscs laborals.

Els equips tècnics de l'àrea de seguretat i salut laboral de la Conselleria de Treball i Formació —és a dir, els equips tècnics de seguretat i formació, higiene industrial, medicina laboral i d'ergonomia i psicosociologia— han desplegat l'any 2005 tot un seguit d'activitats, que s'inclouen en els quadres II-32, II-33, II-34 i II-35.

1.5.3.2. Les actuacions de la Inspecció de treball a les Balears en matèria de prevenció de riscs laborals

La Llei ordenadora de la inspecció 42/1997, de 14 de novembre, adscriu com una comesa de la funció inspectora la vigilància i l'exigència del compliment de les normes legals, reglamentàries i del contingut normatiu dels convenis col·lectius en l'àmbit de la prevenció de riscs laborals. Per tal de complir la tasca inspectora en la matèria preventiva, l'any 2000 es crea a les Illes Balears la Unitat Especialitzada de l'Àrea de Seguretat i Salut Laboral de la Inspecció (UEASSLI). En l'actualitat estan adscrits a la Unitat cinc membres del cos d'inspectors de treball, un dels quals n'és el cap.

Les campanyes d'inspecció en seguretat i salut laboral s'articulen a través de l'acord anual a què es pot arribar entre l'Administració general de l'Estat i l'Administració autonòmica en el marc institucional de la Comissió Territorial de la Inspecció (articles 33 i 44 del Reial decret 138/2000, de 4 de febrer, que

Quadre II-32. Equip tècnic de seguretat i formació. Resum d'activitats (2005)

Activitat	Nre. total
Nombre de visites realitzades	2.164
Informes emesos a empreses	1.442
Informes emesos a Inspecció	381
Informes emesos a treballadors	7
Informes emesos al jutjat	37
Informes arxivats	332
Llocs de treball avaluats	13.362
Nre. de revisions a comitès d'empresa	33
Nre. de comprovacions de nomenaments de Delegats de Prevenció	177
Nre. de revisions d'avaluacions a empreses	123
Nre. de comprovacions de participació de treballadors	152
Nre. de revisions de planificacions preventives	114
Nre. de revisions d'auditories	12
Nre. de revisions del plans de formació a empreses	140
Consultes ateses	722
Requeriments a l'112	123
Reunions tècniques	186
Guàrdies realitzades	870
Nombre de plans de seguretat	145
Nombre d'avisos previs	4.561
Accions de divulgació	2
Accions de formació impartit per l'equip	2
Cursos organitzats per l'equip	1
Alumnes assistents	112
Jornades impartides per l'equip	4
Alumnes assistents	52

Font: Conselleria de Treball i Formació, memòria de la Direcció General de Salut Laboral, 2005.

aprova el Reglament d'organització i funcionament de la Inspecció de Treball i Seguretat Social). L'opció de fer una campanya es pot basar en la importància econòmica i social que pot tenir un sector a les Illes Balears, en l'índex de sinistralitat o bé en el fet que un determinat sector o activitat presenta accidents o malalties d'una gravetat especial, o també en l'increment del nombre d'accidents. Per dur endavant les campanyes resulta essencial l'ajuda tècnica i l'assessorament que reben els inspectors de treball dels equips tècnics en prevenció de la Conselleria de Treball i Formació, als quals hem al·ludit en l'epígraf anterior.

Quadre II-33. Equip tècnic d'higiene industrial: resum d'activitats (2005)	
Activitat	Nre. total
Nombre de visites realitzades	407
Informes emesos a empreses, amiant	142
Informes emesos a Inspecció	19
Informes emesos a treballadors	4
Informes emesos a administracions	6
Informes arxivats	230
Llocs de treball avaluats	9.139
Nre. de revisions d'avaluacions a empreses	93
Nre. de comprovacions de participació de treballadors	35
Nre. de revisions de planificacions preventives	93
Nre. de revisions de plans de formació a empreses	92
Consultes ateses	225
Requeriments a l'112	31
Reunions tècniques	62
Guàrdies realitzades	48
Nre. de plans d'amiant registrats	14
Formació impartida per l'equip (cursos, jornades, etc.)	5
Cursos organitzats per l'equip	2

Font: Conselleria de Treball i Formació, memòria de la Direcció General de Salut Laboral, 2005.

Quadre II-34. Equip tècnic de medicina laboral: resum d'activitats (2005)	
Activitat	Nre. total
Nombre de malaties professionals investigades (vegeu-ne l'estudi específic)	490
Nombre de visites a centres de treball relacionades amb una patologia laboral	97
Nombre d'estudis neurogràfics	87
Nombre d'accidents mortals per causa no traumàtica investigats	6
Nombre d'estudis a sol·licitud d'entitats	37
Informes tècnics a demanda	147
Jornades tècniques	2
Nombre de visites: projectes de prevenció de la sinistralitat	14

Font: Conselleria de Treball i Formació, memòria de la Direcció General de Salut Laboral, 2005.

Quadre II-35. Equip tècnic d'ergonomia i psicosociologia aplicada, resum d'activitats (2005)

Activitat	Nre. total
ERGONOMIA	
Tutories d'empreses	84
Investigació d'accidents	61
Requeriments, iniciatives, etc.	45
Informes emesos a empreses	83
Informes emesos a Inspecció	26
Informes emesos a sindicats	3
Informes arxivats	27
Estudi ergonòmic	30
Guàrdies	23
Iniciatives	8
Reunions tècniques	42
Formació impartida	2
Formació rebuda	20
Consultes ateses	560
PSICOSOCIOLOGIA	
Requeriments	239
Investigació d'accidents, tutories d'empreses, etc.	37
Informes emesos a empreses	75
Informes emesos a Inspecció	11
Informes emesos a treballadors	6
Informes emesos a sindicats	3
Informes emesos al jutjat	1
Informe d'administració	1
Estudi psicològic	60
Guàrdies	23
Reunions tècniques	34
Formació impartida	7
Formació rebuda	20
Consultes ateses	520

Font: Conselleria de Treball i Formació, memòria de la Direcció General de Salut Laboral, 2005.

Quadre II-36. Activitat de la inspecció de treball i Seguretat Social en matèria de seguretat i salut laboral (2005)

	Nre. d'actuacions	Nre. d'informes	Import	Reque-riments	Paralit-zacions
Tota la plantilla d'inspectors de Treball i SS a les Illes Balears	8.612	854	1.936.747,00	3.217	1
Inspectors de l'Àrea de Treball i Salut Laboral	9.603	396	995.289,95	6.277	7
Total d'actuacions	18.215	1.250	2.932.036,46	9.494	8
Actuacions en campanyes significatives (UEASL)					
Actuacions en el control dels serveis de prevenció (BASP5)	56	4	6.010,16	27	—
Actuacions en el sector de l'obra pública (BACI5)	1.045	12	59.175,28	702	—
Actuacions en el sector de l'hoteleria (BAHO5)	1.133	30	55.894,68	635	—
Actuacions en el sector del transport (BATR5)	885	34	61.909,53	408	—
Actuacions en el sector de la fusteria (BAMA5)	767	15	30.733,38	422	—
Actuacions en el sector dels tallers de reparacions (BATA5)	842	44	71.303,08	439	—
Actuacions en el sector de la construcció, excepte l'obra pública (BACO5)	4.235	356	931.958,04	2.620,00	—

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials, Inspecció Provincial de Treball i Seguretat Social.

L'activitat inspectora suposa dur a terme una vigilància i un control del compliment de les normes reguladores de la prevenció i, per això, davant els incompliments que s'hagin comprovat, s'incoen els expedients sancionadors que calguin. Això no obstant, no totes les actuacions inspectores són classificables en els marges d'una activitat sancionadora: es fan advertiments sobre els incompliments de la normativa, sense haver-hi acta d'infracció, amb els requeriments per tal que el subjecte obligat i responsable cerqui una solució —en el termini que disposa el requeriment— a la mancança que s'ha advertit. (Vegeu el quadre II-36.)

Per acabar, cal dir que en els aspectes de prevenció de riscs laborals la Inspecció de Treball manté contactes anuals de coordinació amb la Fiscalia del Tribunal Superior de Justícia per tal de perseguir totes les actuacions que puguin ser delictives i que es comprovin arran de les actuacions inspectores.

1.5.4. L'activitat privada en la prevenció de riscs laborals

1.5.4.1. Les Mútues d'accidents de treball i de malalties professionals de la Seguretat Social com a serveis de prevenció aliens

La Llei 31/1995, de 8 de novembre, de Prevenció de Riscs Laborals, va introduir un enfocament de doble sentit en l'organització de la prevenció en el si de les empreses: d'una banda, s'exigeix que l'activitat preventiva s'integri en tots els nivells d'organització, de decisió i d'activitat de l'empresa i, d'altra banda, permet

la creació de mecanismes o instruments que permetin a l'empresa conèixer quines necessitats preventives té. L'article 32 de la dita llei va autoritzar les mútues d'accidents de treball i de malalties professionals de la Seguretat Social (MATMPSS) a actuar com a serveis de prevenció aliens (SPA) respecte de les empreses que tenien associades, amb les mateixes condicions que els altres serveis aliens. És a dir, les mútues varen afegir a la seva funció originària d'entitats col·laboradores de la Seguretat Social les corresponents als SPA.

Les dades de l'activitat de les mútues com a serveis de prevenció no estan desagregades per comunitats autònomes i, per això, en la Memòria del 2004 no poguérem ofe-

Quadre II-37. Activitat com a servei de prevenció de riscs laborals de les MATEPSS: disciplines de seguretat en el treball, higiene industrial, ergonomia i psicosociologia aplicada. Resum d'activitats (2005)

Activitats preventives	Nre. Activitats			
	MUTUA BALEAR	ASEPEYO	MUTUA UNIVERSAL Mugenat	FREMAP
Definició de Plans de Prevenció	345	595	788	326
Reunions/assessorament amb els comiès de seguretat i salut	225	90	51	23
Avaluació de riscs, tant d'Agents com de llocs de treball	1.500	650	752	458
Avaluació de riscs de la maquinària i equips de treball	1.300	125	17	710
Assessorament per a la coordinació d'activitats empresarials	350	225	752	205
Avaluació de riscs higiènics (soroll, pols, confort tèrmic) avaluacions de	560	155	134	143
Avaluacions de riscs higiènics (vapors orgànics)	145	55	—	35
Avaluació de riscs ergonòmics	590	175	25	47
Avaluació de riscs psicosocials	490	160	23	18
Estudi i implantació d'instruccions d'actuació en emergències	535	505	797	310
Formació - cursos:				
Gestió de la prevenció	15	25	14	5
Primers auxilis	85	20	8	6
Riscs en oficines	240	25	46	11
Riscs per lloc de treball	360	90	635	280
Plans d'emergència	220	20	618	280
Risc elèctric	40	15	11	4
Risc treball en altures	150	25	34	6
Riscs d'elevació i transports	52	20	22	4
Riscs higiènics	46	20	36	8
Riscs en la manipulació de càrregues	125	30	42	15

Font: elaboració pròpia a partir de les dades facilitades per les MATEPSS.

Quadre II-38. Classificació de la demanda: CAEB (2005)	
Classificació de la demanda	%
Generals (implantació i gestió d'un sistema preventiu)	24,52
Sobre modalitats organitzatives de la prevenció	6,73
Sobre actuacions preventives concretes	47,60
Altres	21,15

Font: Confederació d'Associacions Empresarials de Balears (CAEB).

rir objectivament informació quant a aquesta activitat de les Illes Balears. Això no obstant, en la present Memòria, oferim ua mostra àmplia de part de les MATMPSS amb implantació a les Illes Balears[10], la qual cosa aporta una imatge clara de la gran importància de l'activitat preventiva que desenvolupen les esmentades mútues (Vegeu el quadre II-37.)

1.5.4.2. Els gabinets de prevenció de les organitzacions sindicals i empresarials

En aquest apartat veurem l'activitat preventiva que executen la CAEB, CCOO i la UGT a través dels seus gabinets de prevenció i esmentarem les activitats que ha dut a terme en aquesta matèria la PIMEB.

- **Gabinet Tècnic de Prevenció de la CAEB.** De la memòria del Gabinet Tècnic de Prevenció de Riscs Laborals de la Confederació d'Associacions Empresarials de les Balears (CAEB), per a l'any 2005, se n'ha de destacar el següent:

1. Assessorament i assistència tècnica en la prevenció de riscs laborals. S'han atès un total de 224 consultes d'empreses, a les quals s'ha informat i s'ha donat assessorament i assistència tècnica en matèria de seguretat i salut laboral. En tres anys el nombre de consultes que han fet les empreses en aquesta matèria s'ha incrementat un 120%. (Vegeu el quadre II-38.)

2. Elaboració de material divulgatiu i de suport per a la gestió preventiva. El material s'ha distribuït a les empreses i associacions empresarials de les tres illes i a les persones assistents als diferents actes organitzats des del Gabinet de Prevenció de Riscs Laborals de la CAEB.

3. Accions de caràcter divulgatiu, informatiu i formatiu. S'han dut a terme un total de 60 sessions sobre diferents temàtiques específiques de seguretat i salut laboral, amb un total de 1.646 assistents al conjunt de les illes. De totes aquestes accions cal destacar el I Fòrum de Primers Auxilis a l'Empresa, que va tenir lloc els dies 28 i 29 d'abril del 2005. Fou una trobada organitzada amb l'objectiu de donar a conèixer a les empreses la legislació aplicable en matèria de primers auxilis i d'explicar com oferir una atenció adequada en situacions d'emergència. També han tingut lloc les jornades següents:

10. Volem agrari als responsables de l'activitat com a SPA de les entitats Mutua Balear, Mutua Universal Mugenat, Asepeyo i Fremap, la seva col·laboració en l'aportació de dades.

QUADRE II-39. CONSULTES PER MIDA DE L'EMPRESA: CC.OO (2005)	
Mida de l'empresa	%
< 6 treballadors	3,28
6-29 treballadors	13,74
30-49 treballadors	11,38
50-99 treballadors	26,14
100-249 treballadors	29,43
250-499 treballadors	7,01
> 500 treballadors	9,02

Font: Secretaria de Salut Laboral i Medi Ambient de CCOO de les Illes Balears.

«Anàlisi de les actuacions i responsabilitats derivades dels accidents de treball», «Serveis de prevenció aliens: tot el que l'empresa ha de saber» i «Plans d'emergència en edificis singulars». S'han fet nou cursos bàsics de prevenció de riscs laborals i catorze cursos d'especialització sobre temàtiques concretes de salut laboral.

4. Campanya publicitària de promoció de la cultura preventiva. A fi de sensibilitzar els empresaris i els treballadors s'ha fet una campanya en tanques publicitaris, amb l'eslògan «A la teva empresa cura't en salut»; també a la ràdio, amb l'eslògan «No se la jugui». Finalment, s'ha col·laborat amb el Departament de Comunicació de la CAEB en la publicació bimensual de l'espai *Seguretat i Salut Laboral*, a la revista *Empresa Balear*, dedicat a articles en matèria de prevenció de riscs laborals.

- **Secretaria de Salut Laboral i Medi Ambient de Comissions Obreres (CCOO)**. Les activitats que ha dut a terme la Secretaria de Salut Laboral i Medi Ambient de CCOO de les Illes Balears l'any 2005 són les següents:

1. Assessorament tècnic sindical en salut laboral de la Confederació Sindical de CCOO de les Illes Balears. Aquesta acció d'assessorament en salut laboral té com a objectius destacats, d'una banda, promoure dinàmiques actives per part dels delegats de prevenció, amb la finalitat d'estimular en les empreses l'interès per la salut laboral i pel diàleg social com a mitjans per a una prevenció eficaç, i, de l'altra, avaluar de manera continua l'activitat dels delegats i l'adequació de les seves capacitats a les tasques que han de desenvolupar, per tal d'oferir una orientació adequada a la formació rebuda. (Vegeu el quadre II-39.) Els tècnics que han dut a terme aquesta acció han fet visites a tots els delegats de prevenció i els han advertit dels riscs, una vegada que es coneixen realment les situacions en matèria de salut laboral de les empreses. També han col·laborat en la formació i en l'assessorament dels treballadors a

través d'acords amb les empreses, les mútues i els serveis de prevenció, especialment a les pimes i, dins aquestes, a les de major sinistralitat. Finalment, han atès un total de 192 consultes de delegats de prevenció —la gran majoria, a Palma. Quant als canvis que s'han observat després de l'actuació, cal destacar una millora dels drets de representació i de les funcions dels delegats de prevenció, un increment de les activitats preventives i l'eliminació o disminució d'alguns riscs.

2. Projecte d'assessorament tècnic sindical a delegats de prevenció i a treballadors per fomentar-ne la participació en la gestió de la prevenció de riscs laborals en el sector del calçat i en el de l'agricultura (acaba el juny del 2006).

3. Projecte de desenvolupament de dues accions complementàries: la formació a treballadors i a delegats de prevenció quant a la problemàtica existent respecte de les lesions osteomusculars i la informació sobre els principals aspectes relacionats amb les mútues d'accidents de treball i de malalties professionals de la Seguretat Social (MATMPSS). S'han dut a terme durant el 2005 sis cursos, però per a l'any 2006 n'hi ha més de prevists. Finalment, quant a la informació dels treballadors sobre les MATMPSS, s'han editat 15.000 tríptics informatius.

- **UGT i Fundació per a la Prevenció de Riscs Laborals.** Des de la Unió General de Treballadors (UGT) i la Fundació per a la Prevenció de Riscs Laborals, l'acció d'assistència tècnica es compon d'un seguit d'actuacions parcials que contribueixen a l'objectiu global de donar assessorament, orientar i proporcionar suport tècnic als delegats de prevenció, de la manera que descrivim a continuació:

1. Elaboració de material divulgatiu per a delegats de prevenció i membres de comitès de seguretat i salut. Cal destacar, d'una banda, l'elaboració i la difusió de la revista *Prevenció i Salut Laboral*, gaseta informativa en matèria de seguretat, salut i medi ambient, i, de l'altra, les reunions sectorials mantingudes amb els delegats de prevenció, amb la finalitat de facilitar-los informació específica en l'àmbit del seu sector en matèria de prevenció de riscs laborals i també per recollir-ne les inquietuds. A través d'aquesta acció s'ha detectat una major sensibilització dels delegats de prevenció sobre la importància que la Llei i les normes de desplegament els encomanen. Uns altres exemples de material divulgatiu són l'elaboració, en format Power Point, d'un estudi sobre els factors d'organització del treball que poden danyar la salut si no són controlats adequadament i la preparació d'un document sobre assetjament laboral o *mobbing*.

2. Sessions divulgatives per a delegats de prevenció. Pretenen oferir i actualitzar els coneixements en matèria preventiva dels treballadors, delegats de prevenció i quadres sindicals, així com potenciar habilitats i recollir les inquietuds i els dubtes i suggeriments que es puguin aportar. Al llarg del

QUADRE II-40. CONSULTES I VISITES A EMPRESES PER SECTORS D'ACTIVITAT (2005)

Sector	Nre. de consultes	%	Nre. de visites	%
Alimentació	5	1,05	0	0,00
Educació	24	5,05	9	4,21
Hoteleria, comerç i joc	181	38,11	129	60,28
Indústries	28	5,89	5	2,34
Metall i construcció	17	3,58	5	2,34
Serveis	62	13,05	10	4,67
Serveis públics	95	20,00	31	14,49
Transport i comunicació	36	7,58	11	5,14
Diversos	27	5,68	14	6,54
Total	475	100,00	214	100,00

Font: Fundació per a la Prevenció de Riscs Laborals, UGT.

2005 s'han dut a terme tretze sessions informatives dirigides als delegats de prevenció i als responsables de departament de les diferents federacions de la UGT-Illes Balears. Alguns exemples són una xerrada sobre prevenció de riscs professionals en el sector educatiu i una altra sobre prevenció en el sector del comerç.

3. Atenció a consultes puntuals i assessorament tècnic a delegats de prevenció i a quadres sindicals. Aquesta darrera acció es divideix en subàrees temàtiques d'acord amb els aspectes en què s'ha vist més necessari que intervingués el gabinet. S'ha fet una assistència tècnica a delegats en matèries com la planificació de l'acció preventiva, la realització i la revisió d'avaluacions de riscs o les visites de revisió de mesures preventives. Quant a les consultes, se centraren principalment en aspectes normatius, amb una referència especial a la forma de denunciar infraccions amb relació al *mobbing*, al pla de prevenció, etc. Com a conseqüència d'aquestes consultes s'han elaborat protocols davant agressions que sofreixen els treballadors en centres sociosanitaris i sobre els procediments de prevenció i d'actuació davant casos d'assetjament psicològic a la feina. (Vegeu el quadre II-40.)

- **PIMEB.** Pel que fa a la Petita i Mitjana Empresa de Balears (PIMEB), les accions en aquesta matèria estan documentades per illes. Les actuacions dutes a terme en cada illa durant el 2005 es poden incloure en les àrees d'actuació següents:

a) Assessorament i assistència tècnica en totes les matèries relacionades amb la prevenció (organització i planificació); 344 consultes al total de les illes.

b) Campanyes preventives, jornades divulgatives i seminaris (per al foment, l'aplicació i la promoció de la LPRL).

c) Anàlisi de necessitats formatives i articulació d'accions formatives per als empresaris i els treballadors (reunions entre empresaris, treballadors i gabinets per integrar la prevenció a les empreses); un total de 14.

1.5.5. La negociació col·lectiva i la prevenció de riscs laborals

En aquest punt concret analitzam el tractament de la prevenció de riscs laborals en els convenis col·lectius de les nostres illes.[11] La matèria, com ja s'ha dit en el marc del CES,[12] s'ha de valorar tenint en compte l'important canvi que experimenta la normativa de prevenció de riscs laborals arran de la Llei 31/1995, de 8 de novembre, de prevenció de riscs laborals, i de les reformes posteriors que s'hi han introduït, a més de l'ampli desplegament reglamentari. L'article 1 d'aquesta Llei determina que entre les fonts del dret de prevenció es troben els convenis col·lectius, als quals l'article 2.2 encomana la tasca de desplegar i de millorar el contingut legal.

Pel que fa a la negociació col·lectiva sectorial, els dos àmbits de més atenció en la matèria són l'ordenació de determinades comissions sectorials de seguretat i salut i la protecció de la salut. Concretament, el 51% dels convenis col·lectius vigents a les Illes Balears durant el 2005 regulen la participació dels treballadors mitjançant la presència dels delegats de prevenció i també la creació de comissions o comitès de seguretat i salut laboral.

Amb referència a la protecció de la salut, és una matèria considerada en el 96,4% dels convenis sectorials. El 56% dels convenis preveuen la revisió o el reconeixement mèdics com a mesura que s'ha d'adoptar per a la vigilància de la salut, sense entrar en la vigilància específica davant determinats riscs del treball. El 30,2% estableix com a normes generals, obligacions i deures en matèria de prevenció de riscs laborals adoptar mesures de salut laboral amb relació a l'avaluació dels riscs, l'organització i la planificació de la prevenció, la formació i la informació dels treballadors, l'atenció al personal i el control de les condicions de treball. El 88,2% regula, en matèria de salut laboral, el vestuari i la uniformitat (incloent aquest aspecte en la matèria de seguretat i salut laboral) i també els equips de treball i de protecció.

Quant a les clàusules de seguretat i salut pròpies, el 67,2% dels convenis col·lectius sectorials regulen les condicions de treball i la protecció de la seguretat i la salut dels treballadors en la prevenció de riscs laborals.

D'altra banda, el 63,2% dels convenis col·lectius sectorials recullen l'obligació de l'empresa de subscriure una pòlissa o assegurança d'accidents laborals i/o no laborals (segons els casos). El 18,5% dels convenis preveuen un plus o complements per dur a terme determinades feines.

En matèria d'incapacitat temporal, el 88,92% dels convenis regula complements i indemnitzacions en cas d'incapa-

11. La font per obtenir les dades són els convenis col·lectius integrats en els quadres II-30 i II-31.

12. Vegeu: *La negociació col·lectiva a les Illes Balears Informe. Estudi tècnic*, publicat pel Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, que conté l'estudi que elaborà C. Riera Vayreda (Palma, 2004).

Quadre II-41. Accidents en la jornada de treball, amb baixa, segons el grau de lesió, Illes Balears (2001-2005)

	2001	2002	2003	2004	2005	Variació 04/05	(%)
Lleus	30.313	28.574	25.015	23.832	26.313	2.481	10,4
Greus	307	227	307	225	243	18	8,0
Mortals	23	4	9	18	15	-3	-16,7
Total	30.651	28.805	25.331	24.075	26.571	2.496	10,4

Font: Conselleria de Treball i Formació i MTAS.

citat temporal deguda a un accident de treball i també un plus complementari per malaltia i per accident.

Respecte de la negociació col·lectiva d'àmbit empresarial, cal dir que la major part de convenis col·lectius d'àmbit empresarial regula, especialment, aspectes com la participació dels treballadors, la salut laboral i la prevenció de riscs laborals, la vigilància de la salut, i les assegurances d'accident de treball. Concretament, el 55,3% dels convenis d'àmbit empresarial preveu la presència de delegats de prevenció i de comitès de seguretat i salut. El 93,6% conté regulació en matèria de salut laboral i prevenció: el 79,9% reglamenta el tema del vestuari i la roba de treball; el 76,2% fa referència a les assegurances d'accident, i el 70,3% recull, com a mesura per a la vigilància de la salut, les revisions mèdiques i els serveis de medicina preventiva.

1.5.6. La sinistralitat laboral

A la nostra comunitat autònoma durant l'any 2005 es varen produir 26.571 accidents de treball i el nombre total durant la jornada laboral va augmentar un 10,4%. Veure anexe. (Vegeu el quadre II-41.)

Si examinam detalladament com està format el nombre total d'accidents de treball, podem veure el següent:

- El 99,02% del total d'accidents de treball són accidents lleus (percentatge que equival a 26.313 accidents lleus). El 2004 s'havien produït 23.832 accidents d'aquest tipus, la qual cosa suposa 2.481 accidents lleus més.
- Els 243 accidents de treball greus són el 0,91% del total d'accidents que s'han produït. El 2004 hi va haver 225 accidents, és a dir, devuit accidents greus més que l'any passat.
- El 2005 s'han produït quinze accidents mortals;[13] és a dir, tres menys dels que hi va haver el 2004, que es tancà amb devuit accidents d'aquest tipus.

13. Les circumstàncies d'aquests accidents, segons la DGSL, són les següents: tres infarts en el lloc de feina, quatre accidents de trànsit, una asfíxia, dos aixafaments, tres accidents relacionats amb el fet d'haver quedat atrapats i, finalment, un accident es produí manipulant taules de marbre i un altre que tingué com a causa un cop al cap en caure d'una embarcació.

Quadre II-42. Siniestralitat laboral per comunitats autònomes (2002-2005)

	Lleus	Greus	Mortals	Totals	P. afiliada	I. d'incidència 2005	I. d'incidència 2004	I. d'incidència 2003	I. d'incidència 2002
Andalusia	156.892	2.299	149	159.340	2.492.605	63,93	62,56	61,81	69,27
Aragó	21.936	197	36	22.169	432.550	51,25	50,44	52,31	55,81
Astúries	18.774	221	27	19.022	306.844	61,99	62,79	70,51	77,04
Illes Balears	26.313	243	15	26.571	336.880	79,05	75,25	82,28	93,01
Canàries	44.335	302	38	44.675	643.417	69,43	71,06	73,75	81,78
Cantàbria	9.525	135	15	9.675	171.707	56,35	57,54	63,09	66,09
Castella-la Manxa	42.549	435	67	43.051	544.952	79,00	74,53	80,76	83,68
Castella i Lleó	42.938	529	67	43.534	726.662	59,91	57,54	62,82	65,76
Catalunya	152.132	1.425	105	153.662	2.630.842	58,41	64,07	69,12	76,67
C. Valenciana	96.212	930	102	97.244	1.517.104	64,10	67,09	71,26	79,24
Extremadura	14.949	239	29	15.217	308.452	49,33	50,41	48,76	55,84
Galícia	48.681	1.082	103	49.866	809.656	61,59	60,20	60,60	64,02
Madrid	127.228	841	113	128.182	2.372.216	54,03	54,32	61,00	62,19
Múrcia	26.505	263	34	26.802	449.816	59,58	55,93	61,43	74,42
Navarra	12.479	149	14	12.642	217.179	58,21	60,75	63,70	69,27
País Basc	47.227	417	60	47.704	726.972	65,62	61,78	70,67	75,37
La Rioja	5.950	66	13	6.029	102.313	58,93	56,98	64,39	65,15
Ceuta	881	3	0	884	15.144	58,37	58,28	55,00	75,84
Melilla	547	7	3	557	13.373	41,65	35,13	43,44	45,83
Nacional	896.063	9.783	990	906.836	14.818.684	61,20	61,70	65,69	71,38

* L'índex d'incidència està calculat per 1.000 treballadors.

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials.

Gràfic II-13

Evolució de la incidència dels accidents en la jornada de treball, amb baixa, a les Illes Balears: accidents lleus (nombre d'accidents per cada 1.000 treballadors)

Font: Direcció General de Salut laboral, Conselleria de Treball i Formació.

Una anàlisi de la sinistralitat laboral per comunitats autònomes ens mostra que les Illes Balears se situen, un any més, al capdavant de tot l'Estat en relació amb l'índex de sinistralitat. Aquest fet ve determinat, com veurem, perquè les Illes Balears presenten el major índex de sinistralitat d'accidents lleus: 17,85 punts per sobre de la mitjana espanyola. (Vegeu el quadre II-42.)

L'evolució de la incidència d'accidents durant la jornada de treball en relació amb els accidents lleus a les Illes Balears durant el 2005 ha augmentat respecte de l'any anterior, ja que aquesta incidència ha estat 3,62 punts superior i 2,51 punts inferior respecte de les xifres que es registraren el 2003.[14] Si observam en el gràfic II-13 l'evolució d'aquest tipus d'accident, que és el majoritari, es pot constatar aquesta tendència. (Vegeu el gràfic II-13.)

En el cas dels accidents considerats greus també l'any 2005 s'ha produït un augment en el nombre d'accidents, concretament 0,02 punts més que l'any 2004. En el gràfic II-14 s'observa l'evolució històrica i la tendència d'aquest indicador de sinistralitat. (Vegeu el gràfic II-14.)

Pel que fa als accidents mortals, l'any 2005, com ja hem dit, varen morir quinze treballadors en accidents laborals, tres menys que l'any 2004. L'evolució dels accidents mortals es palesa en el gràfic corresponent. (Vegeu el gràfic II-15.)

14. Les dades s'ofereixen en punts percentuals.

Gràfic II-14

Evolució de la incidència dels accidents en la jornada de treball, amb baixa, a les Illes Balears: accidents greus (nombre d'accidents per 1.000 treballadors)

Font: Direcció General de Salut laboral, Conselleria de Treball i Formació.

Gràfic II-15

Evolució de la incidència dels accidents en la jornada de treball, amb baixa, a les Illes Balears: accidents mortals (nombre d'accidents per cada 1.000 treballadors)

Font: Direcció General de Salut laboral, Conselleria de Treball i Formació.

Les Illes Balears l'any 2005, com va passar el 2004, tenen un índex d'incidència de la sinistralitat laboral (nombre d'accidents de treball per cada mil treballadors) molt alt, del 79,05. El nombre d'accidents en relació amb les persones ocupades va ser 2,61 punts superior respecte de l'any 2004.

Aquest índex d'incidència per sectors d'activitat ha estat menor en el cas dels serveis, en què ha disminuït respecte de l'any 2004 un 0,18, i major respecte dels sectors de la construcció, la indústria i el sector agrari. L'índex d'incidència ha augmentat un 0,27 en el cas de la cons-

Gràfic II-16

Índex d'incidència per sectors d'activitat: Illes Balears (1999-2005)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Agrari	34,57035242	35,6889646	36,53301321	45,97023722	37,4886509	40,28017618	51,9181175
Indústria	132,4837677	132,8589302	126,3463739	112,4141593	108,0640014	112,8075634	117,8551554
Construcció	232,1678775	225,7860126	216,8047148	205,6217874	176,4268466	166,860075	173,1483721
Serveis	74,32703451	79,02903837	77,63366796	72,26867712	63,55264797	58,344741	60,49568673

Font: Direcció General de Salut laboral, Conselleria de Treball i Formació.

trucció, un 0,72 en el cas de la indústria i un 1,62 en el sector agrari.

La distribució dels accidents per sectors econòmics mostra una forta concentració en el sector serveis, el qual dóna feina al 75% dels treballadors registrats a les Balears. Del total d'accidents de treball, el 57,47% tingueren lloc en feines relacionades amb el sector serveis; un 29,64% es donaren en la construcció; un 11,15%, en la indústria, i, finalment, l'1,72% restant es va produir en el sector agrari.[15] Aquesta distribució d'accidents per sector d'activitat es correspon amb la distribució de l'ocupació en la nostra economia, molt terciaritzada, amb un fort pes de la construcció i amb una indústria escassa i un sector agrícola mínim. (Vegeu el gràfic II-16.)

El nombre d'accidents de treball per illes ens indica que ha augmentat durant el 2005 a les illes de Menorca i Eivissa, concretament amb increments del 15% i del 4,4%, respectivament —268 i 122 accidents més que el 2004—, i amb un augment del 10,8% a Mallorca —concretament 2.106 accidents més.[16] (Vegeu el quadre II-43 i l'addenda.)

15. Aquestes dades es calculen a partir de l'obtenció d'un índex d'incidència de cadascun dels sectors.

16. Per problemes d'abocament de dades estadístiques la periodificació pot estar distorsionada.

Quadre II-43. Accidents en la jornada de treball, amb baixa, segons el grau de lesió, Illes Balears (2004-2005)

	2004					2005						
	Lleus	Greus	Mortals	Total	Índex d'incidència	Lleus	Greus	Mortals	Total	Índex d'incidència	Var. 04/05	%
Mallorca	19.335	186	14	19.535	76,76	21.434	196	11	21.641	80,71	2.106	10,8
Menorca	1.779	12	1	1.792	79,29	2.035	24	1	2.060	86,85	268	15,0
Eivissa-Formentera	2.718	27	3	2.748	88,29	2.844	23	3	2.870	88,00	122	4,4
Total	23.832	225	18	24.075	75,25	26.313	243	15	26.571	79,05	2.496	10,4

Font: Direcció General de Salut Laboral.

Addenda:

Evolució dels treballadors en alta al règim general i dels accidents en jornada a Mallorca (1999-2005)

Evolució dels treballadors en alta al règim general i dels accidents en jornada a Menorca (1999-2005)

Evolució dels treballadors en alta al règim general i dels accidents en jornada a Eivissa-Formentera (1999-2005)

2

SEGURETAT SOCIAL

RESUM

La recaptació líquida de la Seguretat Social a les Illes Balears durant l'exercici 2005 ha estat de 2.247,57 milions d'euros (373.097 milions de pessetes), xifra que representa un increment del 8,24% respecte de l'any anterior.

El nombre total de pensions contributives que s'han percebut a les Illes Balears l'any 2005 és de 155.317, la qual cosa representa l'1,9% del nombre total de pensions contributives de l'Estat espanyol. La contrapartida monetària del total de pensions contributives ha arribat al valor de 1.168,09 milions d'euros, amb un increment del 6,64%. Per comparació a les dades relatives als valors mitjans de les pensions de les diferents comunitats autònomes, les pensions mensuals de les Illes Balears tenen un valor de 553,12 euros, i s'han situat sempre en els llocs més baixos de la taula. Només se situen per sota de les Balears: Galícia, Extremadura i Múrcia. Ara bé, per províncies de l'arc mediterrani, només se situen per sobre de les Balears: Barcelona, València, Màlaga i Tarragona.

La pensió mitjana de Mallorca és de 556,43 euros; la de Menorca, de 568,23 euros; la d'Eivissa, de 539,42 euros, i la de Formentera, de 476,44 euros.

La mitjana mensual de les pensions de jubilació és de 616,21 euros; la de les pensions de viduïtat, de 408,88 euros; la de les d'incapacitat permanent, de 642,31 euros; la de les d'orfandat, de 238,81 euros, i les a favor dels familiars, de 261,55 euros.

L'import anual dels subsidis ha estat de 114,3 milions d'euros, amb un increment en relació amb l'any anterior del 7,5%.

Quant a la protecció per atur, la despesa relativa a les prestacions per atur és de 368,7 milions d'euros (61.447 milions de pessetes), xifra que significa una variació del 2,7%. N'ha augmentat el nombre de beneficiaris (13%) i, d'altra banda, durant l'exercici 2005 també ha augmentat la cotització de la Seguretat Social un 3,06%, de manera que s'ha arribat a una quantia total de 102,7 milions d'euros (17.116 milions de pessetes).

2.1. INTRODUCCIÓ

En aquest apartat es presenten les dades sobre la recaptació i les despeses de la Seguretat Social i sobre la protecció per atur.

2.2. LA RECAPTACIÓ DE LA SEGURETAT SOCIAL

La gestió recaptadora de la Seguretat Social la duu a terme la Tresoreria General de la Seguretat Social, com a caixa única del sistema, pel que fa a la recaptació tant voluntària com executiva, sota la direcció, la vigilància i la tutela de l'Estat. Els imports acumulats de la recaptació pressupostària relatius a l'exercici 2005 són els que es recullen en el quadre II-44.

Cal subratllar d'aquestes dades que la recaptació líquida ha arribat a l'import de 2.247,57 milions d'euros (373.964 milions de pessetes), la qual cosa suposa un increment del 8,24% respecte de l'any anterior.

Quadre II-44. Recaptació de la Seguretat Social (2002-2005)

	2002	2003	var. 03/02	2004	var. 04/03	2005	var.05/04
	(en milers d'euros)		(%)		(%)	(en milers d'euros)	(%)
Recaptació en via voluntària							
Gener	120.138,25	133.408,01	11,05	141.465,02	6,04	150.193,91	6,17
Febrer	125.970,31	133.555,04	6,02	140.904,10	5,50	150.282,36	6,66
Març	123.112,04	134.266,35	9,06	144.524,64	7,64	152.513,86	5,53
Abril	121.405,96	138.888,56	14,40	144.891,24	4,32	155.806,66	7,53
Maig	138.838,74	133.618,85	-3,76	145.045,88	8,55	158.895,79	9,55
Juny	142.021,38	158.760,13	11,79	157.125,79	-1,03	171.548,52	9,18
Juliol	145.003,02	157.515,87	8,63	166.319,31	5,59	177.011,70	6,43
Agost	149.636,96	159.326,87	6,48	169.286,18	6,25	183.160,58	8,20
Setembre	150.814,19	159.245,36	5,59	169.271,39	6,30	182.681,88	7,92
Octubre	150.851,93	157.820,65	4,62	168.191,41	6,57	176.172,13	4,75
Novembre	147.089,33	154.466,60	5,02	165.235,05	6,97	176.753,85	6,97
Desembre	157.525,20	164.349,04	4,33	174.392,49	6,11	195.247,34	11,96
Total	1.672.407,31	1.785.221,33	6,75	1.886.652,50	5,68	2.030.268,58	7,61
Recaptació líquida							
Gener	126.127,78	141.545,05	12,22	148.873,85	5,18	157.457,49	5,77
Febrer	128.747,46	139.734,01	8,53	148.591,47	6,34	1.571.669,40	5,77
Març	128.836,28	144.303,90	12,01	155.258,03	7,59	162.840,40	4,88
Abril	139.404,34	154.506,85	10,83	162.265,34	5,02	173.268,00	6,78
Maig	144.405,79	158.202,03	9,55	162.513,40	2,73	180.018,75	10,77
Juny	160.672,26	174.846,76	8,82	179.957,24	2,92	197.849,05	9,94
Juliol	167.026,07	181.320,55	8,56	191.898,46	5,83	205.968,74	7,33
Agost	172.350,45	183.915,00	6,71	194.274,95	5,63	212.912,21	9,59
Setembre	174.621,54	181.859,51	4,14	192.630,27	5,92	214.898,07	44,56
Octubre	174.554,55	182.172,94	4,36	192.771,93	5,82	206.731,88	7,24
Novembre	169.171,92	175.341,39	3,65	187.678,08	7,04	199.267,00	6,17
Desembre	143.760,40	152.094,46	5,80	159.833,14	5,09	179.188,97	12,11
Total	1.829.678,84	1.969.842,45	7,66	2.076.546,16	5,42	2.247.569,91	8,24
Recaptació en via executiva							
Gener	2.333,06	2.653,08	13,72	2.065,00	-22,17	1.871,05	-9,39
Febrer	2.271,35	2.529,74	11,38	3.550,87	40,37	2.313,12	-34,86
Març	2.166,94	2.647,25	22,17	2.898,13	9,48	3.312,35	14,29
Abril	2.416,80	3.228,99	33,61	4.412,43	36,65	3.445,30	-21,92
Maig	2.405,04	2.524,73	4,98	2.565,07	1,60	3.462,41	34,98

Continua

Quadre II-44. Recaptació de la Seguretat Social (2002-2004)							
	2002	2003	var. 03/02	2004	var. 04/03	2005	var.05/04
	(en milers d'euros)		(%)		(%)	(en milers d'euros)	(%)
Recaptació en via executiva							
Juny	2.933,16	3.318,16	13,13	3.924,40	18,27	3.651,48	-6,95
Juliol	3.059,99	2.572,69	-15,92	3.137,67	21,96	3.327,53	6,05
Agost	2.502,83	3.291,64	31,52	3.227,28	-1,96	3.740,97	15,92
Setembre	2.996,13	2.405,02	-19,73	2.838,96	18,04	3.861,40	36,01
Octubre	4.065,12	3.755,69	-7,61	3.781,08	0,68	4.029,60	6,57
Novembre	2.803,65	2.951,00	5,26	3.094,78	4,87	3.292,97	6,4
Desembre	2.643,70	3.198,15	20,97	2.800,46	-12,44	3.118,68	11,36
Total	32.597,77	35.076,14	7,60	38.296,13	9,18	39.426,86	2,95

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social, Direcció Provincial a les Illes Balears.

2.3. Les despeses de la Seguretat Social

Aquest apartat estudia l'evolució del nombre de pensions de l'any 2005 en la modalitat contributiva del sistema de la Seguretat Social.

El nombre total de pensions contributives que s'han percebut a les Illes Balears en data 31 de desembre del 2005 és de 155.317, davant les 151.876 de l'any anterior. Aquesta xifra representa l'1,91% del nombre total de pensions contributives de l'Estat espanyol, la xifra del qual, en termes absoluts, per a aquest mateix any ha estat de 8.099.910, enfront de les 7.913.385 de l'any 2004. (Vegeu els quadres II-45 i II-46.)

Quadre II-45. Nombre de pensions a les Illes Balears i a Espanya (1998-2005)				
	Total de pensions		Var. respecte de l'any anterior	
	Illes Balears	Espanya	(%) Illes Balears	(%) Espanya
1998	144.912	7.476.202	1,40	
1999	146.053	7.561.781	0,79	1,14
2000	148.021	7.649.392	1,35	1,16
2001	149.158	7.678.000	0,77	0,37
2002	150.716	7.790.250	1,04	1,46
2003	151.442	7.854.176	0,48	0,82
2004	151.876	7.913.385	0,29	0,75
2005	155.317	8.099.910	2,27	2,36

Font: INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

Quadre II-46. Nombre de pensions "en vigor, per illes" (1 de desembre de 2005)			
	Nombre	Import mensual	Pensió mitjana
Mallorca	128.131	71.432.556,91	557,50
Menorca	11.830	6.675.765,78	564,31
Eivissa	13.091	7.062.235,02	539,47
Formentera	850	407.995,48	479,99
Sense informació	1.415	329.879,44	233,13
Total	155.317	85.908.432,63	553,12

Font: INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

Tant en l'àmbit nacional com en la nostra comunitat, es pot observar un lleu increment de les prestacions durant l'exercici 2005, que en termes percentuals se situa en el 2,36% d'increment per al territori nacional i en el 2,27% per a les Illes, amb una disminució d'1,61 punts percentuals en l'àmbit de l'Estat espanyol; a les Illes Balears la disminució és sensiblement superior (1,98 punts percentuals).

2.3.1. Anàlisi comparativa de les pensions contributives per comunitats autònomes, per províncies i per municipis de les Balears

En el terreny de les pensions contributives, per comparació a les dades relatives als valors mitjans de les pensions de les diferents comunitats autònomes, les pensions de les Illes Balears s'han situat sempre en els llocs baixos de la taula. L'any 2005 la pensió mitjana de les Balears és de 553,12 euros. Només se situen per sota de les Illes Balears: Extremadura, Galícia i Múrcia.

El nombre de pensions noves reconegudes a les Illes Balears quant a l'any 2005 és de 8.711, enfront les 7.682 de l'any 2004, la qual cosa significa una variació de -13,4 punts percentuals. (Vegeu el quadre II-47.)

Un exemple clar que la major percepció d'ingressos per pensionista pot reduir el valor de les pensions mitjanes és el fet que comptabilitzar les pensions de viduïtat amb les pensions del SOVI fins un valor conjunt igual al doble de la pensió mínima, suposa que es redueix la pensió mitjana en les persones receptores, encara que els seus ingressos augmentin. Aquest és el motiu més important pel qual la pensió mitjana concedida l'any 2005 és una mica inferior a la concedida l'any 2004, per l'elevat nombre de pensions del SOVI reconegudes a persones que ja tenien una pensió de viduïtat.

D'altra banda, s'ha de dir que només set de les desset comunitats autònomes de l'Estat espanyol presenten un import mitjà de les pensions per sobre del valor

Quadre II-47. Pensions noves reconegudes a les Illes Balears els anys anteriors (2001-2005)

	Nombre	Pensió mitjana (euros)	% variació
2001	8.505	499,77	—
2002	8.464	519,65	3,98
2003	8.319	567,67	9,24
2004	7.682*	642,00	13,09
2005	8.711	614,00	-4,36

* A partir del 2004 la sèrie no comporta les pensions que s'hagin rehabilitat.
Font: INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

de la mitjana estatal. Aquest és el cas de Madrid, el País Basc, Astúries, Navarra, Aragó, Cantàbria i Catalunya. També és el cas de Ceuta i Melilla. (Vegeu el quadre II-48.)

Mitjançant l'anàlisi comparativa dels valors de la pensió mitjana per a cadascun dels conceptes per separat, trobam casos en què la nostra comunitat autònoma se situa entre les dues comunitats amb les pensions més baixes.

En el cas de les pensions mitjanes de viduïtat i d'orfandat, les Illes ocupen el lloc dessetè de les denou zones geogràfiques que es tenen en compte. En el cas de les pensions de jubilació, la nostra comunitat és al quart lloc. Quant a les pensions d'incapacitat permanent, les Balears ocupen el setè lloc.

En un nivell de desagregació major, de l'anàlisi de la distribució de la pensió mitjana per províncies es deriva que totes les províncies de l'arc mediterrani, excepte Barcelona, estan per sota de la mitjana espanyola i, d'aquestes, només se situen per sobre de les Illes Balears Tarragona, Màlaga i València. (Vegeu el quadre II-49.)

La distribució de l'import total de les pensions contributives per illes en l'àmbit de la comunitat autònoma el juliol del 2005 presenta una gran focalització en l'illa de Mallorca, que és la que percep un nombre de pensions major; així, rep el 83,36% de l'import total de les pensions que es destinen a les Illes Balears. Menorca i Eivissa reben el 7,69% i el 8,23% de l'import total, respectivament, i Formentera el 0,48%. Hi ha un percentatge de pensions (0,25%) que s'abonen en una destinació que no es pot assignar a cap de les Balears perquè, en general, es tracta de pensions que s'abonen a l'estranger. (Vegeu el mapa II-1.)

Per municipis, més concretament d'entre els de Mallorca, podem veure que Palma

Quadre II-48. Pensions contributives a les diferents comunitats autònomes (2003-2005)

	Incapacitat permanent						Jubilació					
	Desembre 2003		Desembre 2004		Desembre 2005		Desembre 2003		Desembre 2004		Desembre 2005	
	Nombre (en milers)	Import mitjà (en euros)	Nombre (en milers)	Import mitjà (en euros)	Nombre (en milers)	Import mitjà (en euros)	Nombre (en milers)	Import mitjà (en euros)	Nombre (en milers)	Import mitjà (en euros)	Nombre (en milers)	Import mitjà (en euros)
Andalusia	179,0	604,86	184,4	632,50	187,67	663,81	666,3	572,39	668,8	597,36	684,64	631,81
Aragó	21,4	712,70	21,8	741,68	22,10	777,10	161,0	631,66	161,0	664,55	165,21	697,75
Astúries	31,6	813,80	32,9	846,89	33,72	885,13	160,9	780,83	159,8	818,61	160,80	861,10
Cantàbria	11,6	677,03	12,2	713,39	12,64	748,74	72,4	653,74	72,3	684,64	73,71	718,32
Castella-la Manxa	27,9	570,35	29,4	597,76	30,21	633,84	188,7	562,49	186,6	586,88	189,51	623,83
Castella i Lleó	41,8	666,71	42,2	694,85	42,40	727,79	351,8	592,55	349,8	620,21	354,88	656,25
Catalunya	143,2	654,85	148,1	692,71	153,91	719,77	845,5	638,99	847,6	670,03	883,41	700,96
Comunitat Valenciana	76,4	581,38	79,4	610,43	81,72	642,89	450,3	568,26	451,4	594,85	473,52	622,96
Extremadura	18,7	515,91	19,5	540,29	19,71	571,60	110,0	522,24	109,6	542,62	110,63	575,33
Galícia	59,7	543,06	62,1	569,00	63,25	601,22	430,1	507,56	428,0	529,45	431,58	560,95
Illes Balears	18,6	590,44	18,6	615,65	18,91	642,31	88,1	557,85	88,0	584,13	90,73	616,21
Illes Canàries	25,4	565,79	26,2	592,41	26,79	623,23	113,8	607,12	115,2	635,27	118,86	670,51
La Rioja	5,7	632,67	5,6	662,98	5,75	691,43	35,6	581,00	35,8	607,98	37,30	637,39
Madrid	61,8	755,84	63,1	786,25	63,44	818,47	501,3	763,15	508,4	800,74	529,34	837,85
Múrcia	27,7	518,11	28,3	548,60	28,91	576,61	113,0	556,55	112,9	579,75	115,84	610,71
Navarra	10,2	771,35	10,3	808,89	10,57	848,58	63,6	683,88	64,6	721,00	67,42	761,58
País Basc	40,7	836,10	41,5	874,01	42,47	911,66	259,2	808,58	262,6	847,99	276,37	876,87
Ceuta	0,7	778,52	0,7	820,09	0,70	890,74	3,6	750,78	3,6	784,37	3,72	811,07
Melilla	1,0	742,69	1,0	772,99	1,00	803,20	3,0	687,47	3,0	717,65	2,99	750,99
Total	803,1	640,45	827,5	670,84	845,90	702,49	4.618,2	624,65	4.628,8	654,34	4.770,50	688,17

Continua

Quadre II-48. Pensions contributives a les diferents comunitats autònomes (2003-2005)

	Viduïtat						Orfandat					
	Desembre 2003		Desembre 2004		Desembre 2005		Desembre 2003		Desembre 2004		Desembre 2005	
	Nombre (en milers)	Import mitjà (en euros)	Nombre (en milers)	Import mitjà (en euros)	Nombre (en milers)	Import mitjà (en euros)	Nombre (en milers)	Import mitjà (en euros)	Nombre (en milers)	Import mitjà (en euros)	Nombre (en milers)	Import mitjà (en euros)
Andalusia	340,5	383,10	346,2	413,41	351,53	434,33	56,3	215,80	54,8	232,58	54,15	251,46
Aragó	71,6	406,56	72,4	443,14	72,97	464,70	6,9	253,40	6,8	273,38	6,83	291,23
Astúries	81,2	428,09	82,0	475,14	82,79	500,72	8,3	278,32	8,1	300,24	7,93	323,28
Cantàbria	32,9	396,60	33,4	437,57	33,70	458,19	3,9	248,11	3,8	270,85	3,75	290,74
Castella-la Manxa	88,5	392,96	89,5	419,81	90,63	443,89	11,5	227,52	11,3	246,24	11,32	266,40
Castella i Lleó	150,9	384,70	152,2	416,90	153,73	438,96	17,4	244,35	17,0	263,57	16,94	285,57
Catalunya	357,3	402,19	362,8	442,97	368,21	461,12	34,2	240,63	33,9	256,85	33,97	273,86
Comunitat Valenciana	215,1	383,26	218,3	415,69	221,79	431,46	26,9	219,98	26,6	237,82	26,69	256,15
Extremadura	57,5	382,24	58,0	405,83	58,66	428,81	8,9	213,59	8,7	230,21	8,53	251,04
Galícia	169,2	332,40	171,8	363,31	174,37	381,39	20,9	222,31	20,5	239,81	20,23	261,57
Illes Balears	39,7	357,59	40,3	392,21	40,81	408,88	4,9	207,15	4,8	222,57	4,69	238,81
Illes Canàries	62,4	395,48	63,8	426,91	65,33	447,97	13,0	213,54	12,9	230,09	12,74	248,35
La Rioja	14,7	390,17	14,8	423,55	14,98	440,47	1,5	249,31	1,5	266,57	1,50	287,09
Madrid	234,1	448,15	237,7	494,68	240,93	519,99	29,0	262,20	28,4	281,07	27,14	301,43
Múrcia	52,9	370,35	53,8	401,20	54,62	418,53	8,2	214,19	8,0	233,11	7,98	250,52
Navarra	27,1	419,31	27,5	457,72	27,84	480,36	3,3	252,79	3,2	270,59	3,19	287,89
País Basc	121,4	467,53	122,9	519,35	124,67	543,41	13,6	282,30	13,2	300,11	12,97	321,46
Ceuta	2,4	431,48	2,4	471,92	2,46	493,89	0,5	199,92	0,5	218,33	0,45	253,15
Melilla	2,2	398,57	2,2	435,18	2,21	459,64	0,5	210,32	0,5	226,83	0,51	238,55
Total	2.121,7	397,67	2.152,0	434,11	2.182,23	454,75	269,6	234,12	264,5	251,86	261,53	271,13

Continua

Quadre II-48. Pensions contributives a les diferents comunitats autònomes (2003-2005)

	Favor de familiars						Total de les pensions					
	Desembre 2003		Desembre 2004		Desembre 2005		Desembre 2003		Desembre 2004		Desembre 2005	
	Nombre (en milers)	Import mitjà (en euros)	Nombre (en milers)	Import mitjà (en euros)	Nombre (en milers)	Import mitjà (en euros)	Nombre (en milers)	Import mitjà (en euros)	Nombre (en milers)	Import mitjà (en euros)	Nombre (en milers)	Import mitjà (en euros)
Andalusia	8,3	284,38	8,0	312,13	7,87	333,29	1.250,4	507,52	1.262,1	534,40	1.285,86	564,65
Aragó	1,3	322,67	1,3	354,35	1,21	377,81	262,3	565,31	263,3	598,42	268,32	629,12
Astúries	1,8	389,86	1,7	436,12	1,66	461,82	283,8	666,37	284,6	705,80	286,91	742,75
Cantàbria	1,0	334,43	1,0	357,34	0,96	378,47	121,8	570,90	122,6	604,78	124,768	635,68
Castella-la Manxa	2,3	281,85	2,3	303,73	2,27	322,86	318,9	502,00	319,1	526,93	323,93	559,82
Castella i Lleó	4,0	305,91	4,0	334,03	3,93	361,58	565,9	529,89	565,2	558,30	571,92	590,14
Catalunya	2,2	294,25	2,1	321,45	1,98	345,92	1.382,4	569,04	1.394,6	602,78	1.441,49	631,15
Comunitat Valenciana	2,9	276,88	2,9	302,31	2,70	324,45	771,6	504,76	778,5	532,94	806,42	559,17
Extremadura	1,6	291,03	1,5	317,67	1,50	340,44	196,7	464,93	197,3	486,71	199,04	516,1
Galícia	5,2	286,00	5,2	309,97	5,24	329,93	685,1	457,01	687,5	481,23	694,67	509,08
Illes Balears	0,2	215,80	0,2	237,46	0,17	261,55	151,4	497,68	151,9	525,32	155,32	553,12
Illes Canàries	1,5	310,39	1,6	335,41	1,56	360,96	216,1	515,43	219,6	543,71	225,29	574,35
La Rioja	0,3	315,69	0,3	337,50	0,26	369,38	57,7	527,57	58,0	556,22	59,8	583,31
Madrid	4,2	295,57	4,0	326,20	3,83	349,24	830,4	653,96	841,6	693,43	864,68	728,86
Múrcia	0,7	285,40	0,7	315,78	0,70	339,96	202,5	487,77	203,7	513,73	208,05	540,79
Navarra	0,6	364,76	0,6	397,31	0,55	420,57	104,8	608,56	106,2	645,97	109,58	683,01
País Basc	3,5	350,68	3,3	387,89	3,17	420,75	438,3	696,77	443,5	739,59	459,65	770,82
Ceuta	0,1	278,59	0,1	320,27	0,64	314,91	7,3	607,09	7,3	642,72	7,39	674,68
Melilla	0,1	281,29	0,1	301,44	0,60	329,36	6,8	561,69	6,8	593,05	6,82	622,65
Total	41,7	302,34	40,6	330,76	39,69	354,01	7.854,2	549,84	7.913,4	581,06	8.099,91	611,68

Font: INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

Quadre II-49. Distribució provincial de les pensions (2003-2005)

Províncies amb una pensió mitjana superior a la de l'Estat espanyol

	Desembre 2003	Var. 03/02	Desembre 2004	Var. 04/03	Desembre 2005	Var. 05/04
Província	Import mitjà	%	Import mitjà	%	Import mitjà	%
Biscaia	707,71	6,12	750,89	6,10	781,96	4,14
Guipúscoa	687,41	6,40	728,63	6,00	758,01	4,03
Àlaba	674,22	6,87	720,07	6,80	757,50	5,20
Astúries	666,37	6,08	705,80	5,92	742,75	5,24
Madrid	653,96	6,03	693,43	6,04	728,86	5,11
Navarra	608,56	6,60	645,97	6,15	683,01	5,73
Valladolid	606,80	6,20	642,76	5,93	679,61	5,73
Ceuta	607,09	5,71	642,72	5,87	674,68	4,97
Barcelona	592,82	6,39	628,45	6,01	656,40	4,45
Saragossa	586,46	6,46	622,35	6,12	652,77	4,89
Guadalajara	566,51	6,31	598,00	5,56	635,68	6,30
Cantàbria	570,90	6,29	604,78	5,93	635,00	5,00
Cadis	562,29	6,05	595,21	5,85	630,37	5,91
Melilla	561,69	4,98	593,05	5,58	622,65	4,99
Estat	549,84	5,96	581,06	5,68	611,68	5,27
Burgos	538,17	6,38	570,78	6,06	603,70	5,77
Lleó	543,26	5,62	571,32	5,17	602,30	5,42
Palència	542,92	5,46	570,55	5,09	600,82	5,31
Sevilla	529,45	5,79	558,73	5,53	587,90	5,22
Huelva	529,17	5,72	555,64	5,00	586,23	5,51
La Rioja	527,57	5,71	556,22	5,43	583,31	4,87
Las Palmas	524,48	5,83	553,27	5,49	582,51	5,28
València	523,82	6,04	553,15	5,60	580,96	5,03
Ciudad Real	521,37	5,51	546,64	4,85	580,59	6,21
Màlaga	519,92	5,75	548,60	5,52	579,95	5,71
Osca	521,88	5,52	548,58	5,12	578,85	5,52
Tarragona	516,84	6,07	547,44	5,92	578,12	5,60
Terol	519,1	5,70	545,57	5,10	575,77	5,54
Segòvia	512,68	5,44	537,65	4,87	567,34	5,52
Sta. C. Tenerife	505,58	5,41	533,28	5,48	565,39	6,02
Sòria	500,13	5,70	525,25	5,02	555,00	5,66
Illes Balears	497,68	6,06	525,32	5,55	553,12	5,29
Salamanca	498,44	5,36	523,19	4,97	552,12	5,53
Toledo	491,61	5,66	516,45	5,05	549,81	6,46

Continua

Quadre II-49. Distribució provincial de les pensions (2003-2005)						
Províncies amb una pensió mitjana inferior a la de l'Estat espanyol						
	Desembre 2003	Var. 03/02	Desembre 2004	Var. 04/03	Desembre 2005	Var. 05/04
Província	Import mitjà	%	Import mitjà	%	Import mitjà	%
Girona	494,95	5,91	522,05	5,48	549,36	5,23
Múrcia	487,77	5,64	513,73	5,32	540,79	5,27
A Corunya	483,63	5,65	509,59	5,37	538,54	5,68
Alacant	487,12	5,84	513,87	5,49	537,64	4,63
Pontevedra	478,75	6,03	505,59	5,61	535,23	5,86
Albacete	480,44	5,36	504,36	4,98	534,48	5,97
Granada	481,3	5,23	504,17	4,75	533,56	5,83
Lleida	475,5	5,62	500,24	5,20	527,18	5,39
Jaén	475,3	5,20	497,58	4,69	526,61	5,83
Badajoz	472,37	5,24	494,65	4,72	524,32	6,00
Castelló	470,65	6,12	497,37	5,68	522,76	5,10
Conca	470,22	5,28	490,70	4,36	521,89	6,36
Àvila	468,41	5,28	490,64	4,75	521,20	6,23
Còrdova	469,79	5,30	492,77	4,89	520,56	5,64
Càceres	454,94	4,94	476,03	4,64	505,08	6,10
Zamora	455,54	5,17	476,58	4,62	504,88	5,94
Almeria	442,51	5,43	464,54	4,98	492,01	5,91
Lugo	412,73	5,33	433,19	4,96	457,31	5,57
Ourense	406,21	5,23	424,41	4,48	448,68	5,72

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

és el que s'enduu la major part de l'import de les pensions contributives, amb un 42,72%. En un segon escaló es troben els municipis de Manacor i Llucmajor, amb percentatges del 3,96% i del 3,25%, respectivament. En un tercer nivell hi ha Inca i Felanitx, amb el 2,80% i el 2,17% respectivament.

A l'illa de Menorca són destacables els municipis de Maó, amb el 2,96%, i de Ciutadella, amb el 2,35%. I pel que fa a les Pitiüses, cal esmentar el municipi d'Eivissa, amb el 3,53% de l'import de les pensions contributives.

Si tenim en compte l'import de les pensions segons el nombre de beneficiaris, es pot parlar de certes diferències entre municipis de l'àrea metropolitana de Palma i del litoral i els municipis de l'interior. En el cas de Mallorca, Palma (613,65 euros), Alcúdia (584,30 euros), Marratxí (616,12 euros) i Calvià (562,20 euros), són municipis amb unes pensions per sobre de la mitjana, mentre que

Mapa II-1.

Nombre de pensions i distribució percentual (INSS+ISM) a les Illes Balears i per municipis (juliol 2005) (*)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

* Les dades quantitatives es poden consultar a l'anex estadístic A II-1.

QUADRE II-50. IMPORT ANUAL DE LES PENSIONS (2004-2005)

	2004 (en euros)	04/03 %	% del total	2005 (en euros)	05/04 %	% del total
Pensions	1.095.362.885,75	6,76	100,00	1.168.089.545	6,64	100,00
Jubilació	703.995.282,32	5,51	64,27	752.982.916	6,96	64,46
Viduïtat	213.161.405,54	11,80	19,46	227.795.979	6,87	19,50
Incapacitat permanent	162.837.957,90	6,04	14,87	170.899.888	4,95	14,63
Orfandat	14.785.572,19	5,28	1,35	15.776.731	6,70	1,35
Favor familiar	582.667,80	6,35	0,05	634.031	8,82	0,05

Font: INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

municipis com Fornalutx, Lloret de Vistalegre o Ariany són municipis amb pensions que tot just superen els quatrecents euros mensuals.

En el cas de Menorca, les pensions més altes de l'illa es donen a Maó (605,18 euros), es Castell (603,72 euros) i Sant Lluís (593,89 euros), municipis que estan situats a la zona del llevant de Menorca. A les illes Pitiüses les pensions més altes es troben al municipi d'Eivissa, amb una pensió mitjana de 593,26 euros.

2.3.2. Anàlisi de les pensions contributives segons els diferents règims

Per causa del pes relatiu en el total de pensions del sistema contributiu, les pensions de jubilació són les més importants, ja que representen el 64,46% de les despeses, seguides de les de viduïtat i les d'incapacitat permanent, que en representen el 19,50% i el 14,63%, respectivament. (Vegeu el quadre II-50.)

D'altra banda, el nombre de beneficiaris de les pensions per jubilació l'any 2005 ha estat de 90.731 persones. L'import total destinat mensualment per a aquest concepte és de 55.909.031,14 euros, mentre que la mitjana mensual de la pensió és de 616,21 euros. (Vegeu el quadre II-51.)

Amb molta diferència, els jubilats que provenen de la mineria del carbó són els que reben un import més elevat (1.168,23 euros), mentre que els empleats de la llar i els del SOVI (Seguro Obligatorio de Vejez e Invalidez) són els que reben una quantitat més baixa, amb només 379,34 i 299,95 euros, respectivament.

D'altra banda, el nombre de beneficiaris de les pensions per viduïtat l'any 2005 ha estat de 40.808 persones, i la Seguretat Social ha destinat un import mensual total a aquest concepte de 16.685.695,71 euros, xifra que suposa una pensió mitjana mensual de 408,88 euros. (Vegeu el quadre II-52.)

En aquest cas, els pensionistes que més reben són els del règim d'accidents laborals, amb 521,52 euros, seguits dels pensionistes de la mineria del carbó. En canvi, els que menys reben són els empleats de la llar i del SOVI, amb només 254,83 i 232,29 euros, respectivament.

Pel que fa a les pensions per incapacitat permanent, el nombre de beneficiaris ha estat de 18.913 persones, i s'hi ha destinat un import total mensual de 12.148.035,73 euros, amb una pensió mitjana mensual de 642,31 euros. (Vegeu el quadre II-53.)

L'any 2005 hi ha hagut a les Balears 4.695 beneficiaris de les pensions per orfandat; per a aquest concepte s'ha destinat un import mensual total d'1.121.206,75 euros, amb una pensió mitjana de 238,81 euros. (Vegeu el quadre II-54.)

Finalment, quant a les pensions a favor dels familiars, que és el grup més minoritari de pensions, l'any 2005 hi ha hagut 170 beneficiaris d'aquestes pensions, i l'import total mensual que s'hi ha destinat ha estat de 44.463,30 euros, la qual cosa significa una pensió mitjana mensual de 261,55 euros. (Vegeu el quadre II-55.)

Quadre II-51. Pensions de jubilació (2003-2005): distribució segons els diferents règims

	2003			2004			2005		
	Nombre	Import mensual (en euros)	Mitjana mensual	Nombre	Import mensual (en euros)	Mitjana mensual	Nombre	Import mensual (en euros)	Mitjana mensual
R general	45.952	32.009.596,25	696,59	46.506	33.873.910,07	728,38	47.715	36.894.525,17	773,23
RE agrari	16.061	6.394.764,83	401,57	15.364	6.297.483,11	414,13	14.775	6.353.940,83	870
Agrari: compte aliè	4.189	1.712.085,07	408,71	3.898	1.647.816,60	422,73	3.653	1.626.923,52	445
Agrari: compte propi	11.872	4.682.679,76	394,43	11.466	4.649.666,51	405,52	11.122	4.727.017,31	425
RE autònoms	14.458	5.988.836,63	414,22	14.814	6.410.257,48	432,72	15.344	7.066.298,84	461
RE treballadors de la llar	4.704	1.649.648,41	350,69	4.578	1.643.453,76	358,99	4.496	1.705.503,75	379,34
RE mineria del carbó	178	191.732,47	1.077,15	170	190.726,66	1.121,92	161	188.085,75	1.168,23
RE treballadors del mar	1.628	1.325.760,58	814,35	1.611	1.362.689,44	845,87	1.581	1.408.897,69	891,14
Accidents laborals	711	413.856,43	582,08	718	441.567,21	615,00	729	484.519,94	664,64
Malalties professionals	41	35.532,24	866,64	42	37.728,42	898,30	46	42.338,84	920,41
SOVI	4.363	1.134.631,72	260,06	4.217	1.157.511,50	274,49	5.884	1.764.920,33	299,95
Total	88.096	49.144.359,56	557,85	88.020	51.415.327,65	584,13	90.731	55.909.031,14	616,21

Font: INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

Quadre II-52. Pensions de viduïtat (2003-2005): distribució segons els diferents règims

	2003			2004			2005		
	Nombre	Import mensual (en euros)	Mitjana mensual	Nombre	Import mensual (en euros)	Mitjana mensual	Nombre	Import mensual (en euros)	Mitjana mensual
R general	23.885	9.671.839,72	404,93	24.395	10.849.844,03	444,76	24.902	11.533.392,95	463,15
RE agrari	6.355	1.610.648,47	255,46	6.226	1.710.660,07	276,75	6.081	1.738.693,99	576,21
Agrari: compte aliè	2.680	718.926,35	268,26	2.588	746.678,87	288,52	2.469	740.016,69	299,72
Agrari: compte propi	3.675	891.722,12	242,65	3.638	963.981,20	264,98	3.612	998.677,30	276,49
RE autònoms	6.360	1.816.690,62	285,64	6.556	2.025.710,11	308,99	6.741	2.144.990,49	318,2
RE treballadors de la llar	357	79.535,90	222,79	367	90.153,34	245,65	383	97.599,32	254,83
RE mineria del carbó	156	69.373,23	444,70	155	76.458,19	493,28	156	81.187,89	520,44
RE treballadors del mar	1.205	470.116,96	390,14	1.213	517.730,27	426,82	1.215	542.939,01	446,86
Accidents laborals	778	346.812,64	445,77	781	386.856,09	495,33	788	410.959,24	521,52
Malalties professionals	48	19.489,30	406,03	45	19.420,82	431,57	45	20.482,36	455,16
SOVI	552	110.567,00	200,30	518	111.820,00	215,87	497	115.450	232,29
Total	39.696	14.195.073,84	357,59	40.256	15.788.652,92	392,21	40.808	16.685.695,25	408,88

Font: INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

Quadre II-53. Pensions per incapacitat permanent (2003-2005): distribució segons els diferents règims

	2003			2004			2005		
	Nombre	Import mensual (en euros)	Mitjana mensual	Nombre	Import mensual (en euros)	Mitjana mensual	Nombre	Import mensual (en euros)	Mitjana mensual
R general	12.738	8.176.135,62	641,87	12.858	8.556.087,03	665,43	13.079	9.062.875,79	692,93
RE agrari	824	288.103,34	358,16	752	274.364,52	372,96	672	257.748,20	784,92
Agrari: compte aliè	269	102.940,44	382,68	243	96.199,20	395,88	215	89.698,52	417,2
Agrari: compte propi	555	185.162,90	333,63	509	178.165,32	350,03	457	168.049,68	367,72
RE autònoms	2.456	1.054.453,73	429,34	2.475	1.121.591,02	453,17	2.504	1.187.957,58	474,42
RE treballadors de la llar	456	151.356,37	331,92	440	151.180,14	343,59	419	157.551,16	376,02
RE mineria del carbó	17	13.065,18	768,54	19	14.528,75	764,67	16	10.986,69	686,67
RE treballadors del mar	197	140.468,70	713,04	186	137.289,01	738,11	186	141.841,45	762,59
Accidents laborals	1.381	963.460,75	697,65	1.408	1.020.563,06	724,83	1.413	1.071.407,85	758,25
Malalties professionals	162	111.154,95	686,14	160	116.838,12	730,24	160	118.215,75	738,85
SOVI	372	85.705,67	230,39	336	79.533,83	236,71	469	139.451,26	300,54
Total	18.603	10.983.904,31	590,44	18.634	11.471.975,48	615,65	18.918	12.148.035,73	642,31

Font: INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

Quadre II-54. Pensions d'orfandat (2003-2005): distribució segons els diferents règims

	2003			2004			2005		
	Nombre	Import mensual (en euros)	Mitjana mensual	Nombre	Import mensual (en euros)	Mitjana mensual	Nombre	Import mensual (en euros)	Mitjana mensual
R general	3.235	695.287,62	214,93	3.192	736.966,81	230,88	3.149	781.456,22	248,16
RE agrari	503	110.335,73	219,12	489	117.105,97	239,32	487	125.705,78	515,68
Agrari: compte aliè	266	59.390,13	223,27	254	61.865,36	243,56	258	67.738,51	262,55
Agrari: compte propi	237	50.945,60	214,96	235	55.240,61	235,07	229	57.967,27	253,13
RE autònoms	789	117.770,79	149,27	764	121.552,94	159,10	738	126.951,27	172,02
RE treballadors de la llar	38	8.207,60	215,99	38	9.288,27	244,43	40	9.807,83	245,2
RE mineria del carbó	15	5.809,53	387,30	17	7.132,91	419,58	14	6.722,43	480,17
RE treballadors del mar	91	19.729,53	216,81	95	21.173,76	222,88	89	21.160,64	237,76
Accidents laborals	186	48.958,66	263,22	182	50.064,05	275,08	172	48.072,96	279,49
Malalties professionals	7	1.459,86	208,55	6	1.279,80	213,30	6	1.329,61	221,6
Total	4.864	1.007.559,32	207,15	4.783	1.064.564,51	222,57	4.695	1.121.206,74	238,81

Font: INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

Quadre II-55. Pensions a favor dels familiars (2003-2005): distribució segons els diferents règims

	2003			2004			2005		
	Nombre	Import mensual (en euros)	Mitjana mensual	Nombre	Import mensual (en euros)	Mitjana mensual	Nombre	Import mensual (en euros)	Mitjana mensual
R general	140	26.800,68	191,43	136	28.335,47	208,35	123	28.219,59	229,43
RE agrari	24	6.495,25	276,03	26	7.556,78	293,80	28	8.635,50	622,76
Agrari: compte aliè	9	2.678,30	297,59	11	3.457,54	314,32	12	3.986,18	332,18
Agrari: compte propi	15	3.816,95	254,46	15	4.099,24	273,28	16	4.649,32	290,58
RE autònoms	4	1.025,67	256,42	5	1.221,80	244,36	3	1.023,62	341,21
RE treballadors de la llar	1	302,80	302,80	3	943,17	314,39	4	1.311,18	327,8
RE mineria del carbó	3	782,93	260,98	2	629,53	314,77	1	348,84	348,84
Accidents laborals	11	4.084,85	371,35	11	4.768,62	433,51	11	4.924,57	447,69
Total	183	39.492,18	215,80	183	43.455,37	237,46	170	44.463,30	261,55

Font: INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

Quadre II-56. Import anual dels subsidis (2004-2005)

	2004	04/03		2005	05/04	
	(euros)	%	% del total	(euros)	%	% del total
Subsidis	106.325.156,98	4,35	100,00	114.263.571,00	7,47	100,00
Incapacitat temporal	60.996.581,90	5,63	57,37	65.726.553	7,75	57,52
Recàr. falta de mesures de seguretat	110.979,61	-34,63	0,10	100.912	-9,07	0,09
Maternitat	30.486.336,03	4,61	28,67	33.078.159	8,50	28,95
Protecció a la família	12.915.845,83	1,36	12,15	13.469.462,00	4,29	11,79
Indemnització de lliurament únic	1.363.829,97	-29,27	1,28	1.435.651,00	5,27	1,26
Prestacions socials	451.583,64	201,40	0,42	434.428	-3,80	0,38
Transferències corrents a l'exterior	0,00	-100,00	0,00	18.406	0,00	0,02

1. Inclou l'assignació per tenir un fill a càrrec i l'assignació per tenir a càrrec un fill amb discapacitat.
2. Inclou la indemnització de lliurament únic, les prestacions socials i les transferències corrents a l'exterior.
Font: INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

2.3.3. Anàlisi dels subsidis

Pel que fa al reconeixement del dret als subsidis i a altres assignacions o prestacions econòmiques que gestiona i abona l'Institut Nacional de Seguretat Social (INSS), l'any 2005 s'ha abonat un import total de 114,26 milions d'euros a la nostra comunitat. Això significa un increment del 7,47% en relació amb l'exercici precedent. (Vegeu el quadre II-56.)

Durant l'any 2005 el nombre de processos d'incapacitat temporal (IT) va ser de 66.266 i la durada mitjana dels processos tancats en el règim general va ser de 47,56 dies.[17] Quant al cost de la incapacitat temporal per afiliat/assegurat en el règim general de la Seguretat Social, ha estat de 30,37 euros, mentre que el nombre de persones que tenen assegurada la incapacitat temporal per contingències comunes amb l'INSS durant el 2005 ha estat de 188.656. D'altra banda, 9.254 persones han tingut la cobertura d'incapacitat temporal derivada d'accidents de treball i malalties professionals amb aquesta mateixa entitat.

Els subsidis d'incapacitat temporal i de maternitat són els més importants quant a la quantia, ja que signifiquen el 57,52% i el 28,95%, respectivament, del total de subsidis i altres prestacions econòmiques.

2.4. La protecció per atur

El nombre total de beneficiaris de les prestacions per atur, tant contributives com assistencials, ha disminuït, ja que ha passat de 378.888 l'any 2004 a 377.348 el 2005, xifres que representen una variació percentual de -0,41%. (Vegeu el quadre II-57.)

La relació de persones beneficiàries de prestacions per atur i l'atur registrat és coneguda com la taxa de cobertura del període analitzat. La mitjana mensual de beneficiaris l'any 2005 ha estat de 31.446 persones, mentre que la mitjana d'atur per al mateix exercici s'ha situat en 27.956 persones. Això significa que la taxa de cobertura ha estat del 108,52%, -5,97 punts percentuals per sota de l'any 2004.

Pel que fa a la despesa relativa a la prestació per atur, l'any 2005 ha estat de 368.729.278,90 euros, davant els 359.165.077,05 euros de l'exercici precedent. Aquest augment suposa una variació del 2,66%. (Vegeu el quadre II-58.)

D'altra banda, la cotització de la Seguretat Social també ha crescut en relació amb l'exercici 2004. Així, l'any 2005 la quantia total per a aquest concepte ha estat de 102.668.978,07 euros, quantitat que representa un increment percentual del 3,05% respecte de l'any anterior.

17. Les dades es refereixen exclusivament als processos d'IT per contingències comunes i per contingències professionals que cobreix l'INSS.

Quadre II-57. Nombre de beneficiaris de les prestacions per desocupació (2003-2005)

	Prestacions contributives			Subsidis			Total		
	2003	2004	2005	2003	2004	2005	2003	2004	2005
Gener	30.744	33.087	33.106	21.325	21.670	20.571	52.069	54.757	53.677
Febrer	25.240	27.280	27.154	21.308	21.168	20.299	46.548	48.448	47.453
Març	19.375	20.365	20.056	19.687	19.064	17.805	39.062	39.429	37.861
Abril	15.047	16.093	16.464	10.238	9.837	9.870	25.285	25.930	26.334
Maig	12.556	13.443	12.990	5.854	5.648	5.751	18.410	19.091	18.741
Juny	12.456	12.692	12.256	5.447	5.298	5.318	17.903	17.990	17.574
Juliol	13.672	13.092	13.540	5.289	5.118	5.193	18.961	18.210	18.733
Agost	15.269	14.718	14.591	5.233	5.216	5.163	20.502	19.934	19.754
Setembre	14.424	13.893	13.493	5.370	5.410	5.300	19.794	19.303	18.793
Octubre	16.750	15.995	15.938	7.188	6.998	6.932	23.938	22.993	22.870
Novembre	24.270	25.793	26.479	14.433	15.188	15.407	38.703	40.981	41.886
Desembre	31.757	32.285	34.016	20.355	19.537	19.656	52.112	51.822	53.672
Total	231.560	238.736	240.083	141.727	140.152	137.265	373.287	378.888	377.348
Mitjana	19.297	19.895	20.007	11.811	11.679	11.439	31.107	31.574	31.446

Continua

Quadre II-57. Nombre de beneficiaris de les prestacions per desocupació (2003-2005)

	Atur registrat			Cobertura (%)		
	2003	2004	2005	2003	2004	2005
Gener	36.364	37.501	38.629	158,56	158,01	1302,10
Febrer	35.195	36.068	35.342	139,71	138,23	135,74
Març	34.261	34.073	32.952	119,68	120,71	115,32
Abril	27.643	28.885	29.027	99,36	94,98	92,49
Maig	21.742	23.086	22.253	91,72	88,16	85,12
Juny	20.726	22.137	20.969	91,57	88,91	84,86
Juliol	20.997	21.891	20.991	90,45	94,82	90,31
Agost	21.582	22.704	21.678	101,71	98,35	92,08
Setembre	22.580	23.400	21.728	96,12	94,38	87,43
Octubre	28.175	27.751	25.411	104,22	102,25	90,83
Novembre	37.971	38.384	33.099	134,05	136,83	127,23
Desembre	37.576	38.612	33.388	162,99	158,25	161,47
Total	344.812	354.492	335.467	—	—	—
Mitjana	28.734	29.541	27.956	—	—	—

Font: INEM, Direcció Provincial de les Illes Balears.

Quadre II-58. Import de les prestacions (2003-2005)

	Imports rebuts			Import de la nòmina		
	2003	2004	2005	2003	2004	2005
	(nre.)			(en euros)		
Gener	60.522	64.105	62.920	35.772.263	39.535.857	40.312.163
Febrer	58.918	62.703	62.584	31.440.363	35.202.917	37.079.918
Març	51.294	52.979	52.431	24.868.571	26.853.496	27.966.147
Abril	43.101	43.995	42.908	19.341.165	20.989.681	22.099.553
Maig	28.856	29.659	30.804	13.031.351	14.266.771	15.217.209
Juny	21.962	22.624	22.695	10.948.441	11.652.243	12.082.001
Juliol	22.069	21.982	22.382	11.855.514	12.143.917	11.873.856
Agost	23.209	23.133	23.193	12.105.579	13.229.009	12.901.699
Setembre	24.215	24.720	24.571	12.499,879	14.024.946	13.512.963
Octubre	27.873	27.379	27.259	13.539.868	14.821.917	14.297.317
Novembre	43.336	46.477	47.007	20.333.887	22.470.668	22.767.020
Desembre	57.827	58.279	59.805	33.092.234	34.348.052	35.950.449
Total	463.182	478.035	478.559	66.965.991	259.539.478	266.060.300

	Cotització SS			Prestació per atur		
	2003	2004	2005	2003	2004	2005
	(en euros)			(en euros)		
Gener	14.361.567	15.304.620	15.531.024	50.133.831	54.840.477	55.843.188
Febrer	11.422.284	12.462.771	13.061.411	42.862.648	47.665.689	50.141.329
Març	8.309.866	8.741.202	9.032.988	33.178.437	35.594.699	36.999.135
Abril	6.135.646	6.685.784	7.054.625	25.476.811	27.675.465	29.154.179
Maig	4.765.208	5.143.984	5.211.657	17.796.559	19.410.755	20.428.866
Juny	4.410.603	4.714.299	4.687.280	15.359.045	16.366.543	16.769.281
Juliol	4.700.172	4.787.781	5.037.855	16.555.687	16.931.699	16.911.711
Agost	5.301.138	5.411.436	5.555.137	17.406.717	18.640.445	18.456.837
Setembre	5.153.857	5.468.838	5.413.236	17.653.737	19.493.784	18.926.199
Octubre	5.827.191	5.996.111	5.965.008	19.367.060	20.818.029	20.262.325
Novembre	9.248.562	10.281.722	10.594.652	29.582.450	32.752.390	33.361.673
Desembre	14.259.894	14.627.045	15.524.100	47.352.129	48.975.097	51.474.550
Total	93.895.994	99.625.598	102.668.978	332.725.116	359.165.077	368.729.278

Font: INEM, Direcció Provincial de les Illes Balears.

CAPÍTOL III

Qualitat de vida i protecció social

RESUM

A. Nivells de benestar i demografia

L'anàlisi del nivell de benestar econòmic de les llars a les Illes Balears al llarg del període 1998-2003 (darreres dades disponibles) planteja una situació general d'augment del nivell de benestar de les llars, el qual es troba per sobre de la mitjana de l'Estat. Aquesta tendència es fonamenta en un augment del nivell de consum mitjà, acompanyat d'una reducció de les desigualtats relatives globals. Igualment, es detecta una certa tendència vers la reducció de la taxa de pobresa relativa. També és cert que el ritme de reducció s'ha alentit per comparació al del conjunt espanyol.

Aquests resultats sobre l'alentiment versus la reducció de la taxa de pobresa relativa poden tenir a veure amb el text que al llarg del decenni 1995-2005 el creixement demogràfic a les Balears s'ha situat per sobre de l'espanyol, excepte l'any 2004, i que les Illes Balears han liderat el creixement demogràfic de l'Estat al llarg del septenni 1996-2002.

L'augment de la població es dóna per l'aportació positiva del creixement vegetatiu i dels fluxos immigratoris. L'any 2005 el pes de la població nascuda fora de les Balears suposà el 43% de la població empadronada. Quant a la població nascuda en altres comunitats autònomes, suposa un poc menys del 25% de la població, mentre que el 18% ha nascut a l'estranger.

El model reproductiu a les Balears segueix el mateix patró que als països desenvolupats: retard en l'edat de tenir el primer fill, descens en el nombre mitjà de fills per dona, increment del nombre de naixements de mares estrangeres i increment dels naixements de mares no casades.

La immigració continua rejovenint l'estructura poblacional i els nivells ocupacionals. Així, l'edat mitjana de la població balear és de 38,94 anys i la població potencialment activa (la compresa entre els 16 i els 64 anys) arriba a la xifra del 70,24% del total de la població. D'altra banda, l'índex de sobreenvelliment continua augmentant i s'ha situat el 2005 en l'11,59%, com a conseqüència de l'increment de l'esperança de vida, la qual cosa repercuteix en l'augment dels costs sanitaris, si bé cal dir que les Balears són una de les comunitats autònomes menys envellides.

Les Illes Balears es caracteritzen per una organització de la família i el treball en què hi ha un major nombre de parelles en les quals fan feina ambdós membres —i en què, alhora, la contribució a la llar dels cònjuges mascles és major—, fet que és un dels factors que ajuden a explicar la millora en el nivell de benestar de les llars.

Altrament, les Balears es destaquen en l'enquesta de l'Institut Nacional d'Estadística (INE) sobre conciliació entre la vida familiar i la laboral per ser la comunitat autònoma on menys pes tenen les persones entre els 16 i els 64 anys que declaren que poden fer-se càrrec regularment de l'atenció de persones dependents: un 6,6%, mentre que la mitjana estatal és del 9,9%. Aquesta diferència és deguda, sobretot, al fet que les dones de les Balears que diuen poder tenir-ne cura són moltes menys que a la resta de l'Estat: gairebé, la meitat (el 13% a Espanya i el 7,7% a les Balears), ja que la taxa d'activitat de les dones a les Balears és la més alta de l'Estat. D'aquest fet es deriva una major pressió relativa respecte de la mitjana nacional pel que fa a la demanda de serveis socials.

B. Els quatre pilars de l'estat del benestar

La pressió demogràfica és una de les causes que posa a prova la resistència dels quatre pilars de l'estat del benestar, que són la sanitat, l'educació, l'habitatge i els serveis socials.[1]

B.1. La sanitat

Una de les dades que corroboren el nivell de benestar social és que les Illes Balears s'han situat en les 7,5 defuncions per cada mil habitants, que és una de les taxes brutes de mortalitat més baixes de l'Estat, només superada per les Canàries, Ceuta, Madrid i Melilla. Això és així malgrat que els accidents de trànsit són una de les primeres causes de mort per motius derivats de comportaments de risc i són els que causen una taxa més elevada d'anys potencials de vida perduts. La taxa de mortalitat infantil és de 3,4 defuncions de menors d'un any per cada mil nascuts, mentre aquesta xifra és del 4,12 per a l'Estat. L'any 2005 el patró de la mortalitat ha seguit la tendència dels anys anteriors pel que fa a les causes relacionades amb la degeneració de l'organisme relacionada amb l'edat i amb els hàbits dels individus (alimentació, activitat esportiva, etc.). Les malalties del sistema circulatori són les causes de mort principals a les Illes Balears. Altrament, l'esperança de vida dels homes és de 76,2 i la de les dones, de 82,7 anys.

Un dels trets diferencials de la sanitat a les Balears ve donat pel turisme. Així, el total facturat pels desplaçats a les Illes Balears és de l'11,19% del facturat per al conjunt de l'Estat, de manera que és la tercera comunitat autònoma en importància, darrere de les Canàries i Catalunya. Les dades d'estrangers en hospitals públics de les Illes Balears han estat d'un total de 16.012, el 3,4% del total de les estades que s'hi han fet.

Cal destacar que les Balears presenten una taxa de donació de 46,9 donants per milió (pmp), molt superior a la xifra global per a tot Espanya, que és de 35,1. Aquestes xifres situen les Illes Balears al capdavant de totes les comunitats autònomes.

B.2. L'educació i la cultura

Amb relació a les dades d'educació, cal destacar que les taxes d'escolarització en el curs 2004-2005, en tots els nivells educatius, es troben per davall de les taxes estatals. En el primer cicle d'educació infantil, mentre que a l'Estat espanyol és del 14,8%, a les Balears és del 7,4%. En el segon cicle, mentre que a Espanya és del 98%, a les Balears és del 94,8%. En l'ensenyament secundari obligatori, la taxa bruta espanyola arriba al 107,8%. Si a les Illes Balears aquesta taxa és del 100%, significa que molts dels alumnes que no promocionen abandonen el sistema educatiu. Així, el percentatge de població de 16 anys que esta fora del sistema educatiu a les Balears és del 19,9%, mentre a Espanya és del 15,4%. En l'ensenyament secundari no obligatori només el 78,3% de l'alumnat de les Balears cursa aquests estudis, enfront del 98% que ho fa a l'Estat espanyol. De manera similar, en els cicles formatius de grau superior la taxa de l'Estat arriba al 23,4% i a les Balears és del 10,1%. Així, les taxes brutes d'escolarització en l'ensenyament secundari no obligatori són de les més baixes de l'Estat i, mentre que en la majoria de les comunitats autònomes les taxes brutes d'escolarització en les edats

1. La Seguretat Social s'estudia en l'apartat 2 (« Seguretat Social» del Capítol II, Mercat de Treball i Seguretat Social).

corresponents a les etapes no obligatòries (16 i 17 anys) s'incrementen en els darrers cursos, a les Balears van disminuint.

Els centres privats concentren el 40,8% de l'alumnat de l'educació sedundària obligatòria (un 7% més que la mitjana de l'Estat) i el 38,3% de l'alumnat de primària (un 5% més que la mitjana de l'Estat). En el cas dels estudis de formació professional, el 13,3% de les matrícules corresponen als centres privats, mentre que la matricula als centres públics es situa 12,1punts més que la mitjana de l'Estat. A la vegada, el nombre mitjà d'alumnes per unitat a l'ensenyament obligatori continua sent superior als centres privats.

En l'educació primària comprovam que el nombre d'alumnes que promociona ha disminuït considerablement en tots els cicles. En l'educació secundària obligatòria el nivell de promoció és inferior en els cursos segon i tercer, però en el quart curs no tan sols és superior, sinó que s'ha incrementat notablement respecte del curs 1995-1996. El nivell de promoció del primer curs de batxillerat s'ha anat reduint lleugerament i constant des del curs 1994-1995. En el segon curs de batxillerat, durant el mateix període de temps, es dóna una notable millora.

El percentatge d'alumnat estranger a les Illes Balears en el curs 2004-2005 fou de l'11,1%, el més elevat de tot l'Estat, i molt per sobre de la mitjana nacional (6,5%). L'escolarització d'aquest alumnat s'ha dut a terme fonamentalment en els centres de titularitat pública.

D'altra banda, la realitat del sistema universitari de les Illes Balears s'ha caracteritzat per haver-hi oscil·lacions en l'evolució del nombre d'estudiants, si bé s'ha de constatar que aquest nombre s'ha incrementat des del 2001-2005 fins ara més d'un 10%.

En l'àmbit cultural es pot destacar que ha augmentat el nombre de visitants a museus i a fundacions, sobretot als de Palma, on es concentren la majoria d'aquestes institucions culturals. En el camp de la música cal dir que el nombre de discs compactes editats ha augmentat aquest darrer any. La creació literària a les Illes Balears ha augmentat respecte de l'any anterior, si bé continua tenint un pes poc representatiu dins l'àmbit estatal. D'altra banda, les dades corresponents als dipòsits legals dels consells insulars ens mostren un augment en l'edició de llibres, de fulls i de fullets l'any 2005 respecte del 2004. En el cas del teatre, ha augmentat el nombre d'espectadors en la majoria de casos, però no el nombre de funcions. En el món del cinema, continua havent-hi una tendència clara cap al cinema comercial i, més concretament, cap a la focalització en les grans produccions anglosaxones. Pel que fa als mitjans de comunicació, continua l'hegemonia de la televisió per sobre de la premsa escrita i la ràdio. Cal destacar pel que fa a la ràdio que la primera emissió d'IB3 Ràdio es va produir al dia 1 de març de 2005, coincidint amb la celebració del Dia de les Illes Balears, i que la Televisió IB3 va començar a emetre en proves amb els primers informatius de caràcter autonòmic l'1 de maig del 2005 i el 4 de setembre del mateix any va iniciar les emissions regulars. Finalment, pel que fa a l'ambit literari, es pot advertir que les biblioteques a les Balears aporten una gran quantitat d'activitats literàries, que ajuden a promoure la lectura, a més d'augmentar els fons amb noves adquisicions.

B.3. L'habitatge

La repercussió del preu del sòl sobre els costs de producció de l'habitatge ha continuat creixent i els preus de l'habitatge continuen sent un altre dels principals problemes

socials. Així, en el quart trimestre del 2005 els preus per metre quadrat mitjans de l'habitatge lliure se situen a les Balears en la quarta posició, per darrere de Madrid, el País Basc i Catalunya. Entre el 1995 i el 2005 els preus augmentaren un 238%, molt més que la mitjana espanyola (164,4%), i s'acceleraren de manera especialment intensa entre el 1998 i el 2001. Malgrat això, a partir del 2002, els preus de les Balears han crescut a una menor velocitat que la dita mitjana. Segons les dades del Ministeri de l'Habitatge (amb una nova base l'any 2005), a les Balears l'habitatge lliure va arribar en el quart trimestre del 2005 a un preu mitjà de 2.025,6 euros per metre quadrat, de manera que fou encara un 11% més elevat que la mitjana espanyola, que es va situar en els 1.824,3 euros. A les Illes la pujada de preus es va moderar, de manera que creixeren un 10,2% en relació amb el mateix període del 2004. El ritme de creixement dels preus mitjans espanyols es desaccelerà el 2005: es passà del 17,1% al 12,9%. El preu mitjà de l'habitatge lliure usat també s'alenteix, encara que segueix creixent a una taxa anual molt viva. Entre el juny del 2004 i el juny del 2005 ha crescut a les Balears un 15,7%. Els dos anys anteriors havia crescut el 18% i el 20%, respectivament. El valor arribà als 1.956,6 euros per metre quadrat. L'evolució dels preus mitjans espanyols és similar: han crescut un 17,3% (arriben als 1.710,4 euros per metre quadrat). A les Balears el preu mitjà de l'habitatge usat és un 14,4% superior a la mitjana estatal.

Segons l'indicador de l'accessibilitat a l'habitatge elaborat pel Servei d'Estudis Econòmics del BBVA, les Balears registren un índex de l'1,2., corresponent al 2004 (igual que la Comunitat de Madrid i només darrere del País Basc). La mitjana espanyola se situà en l'1,4 i denota una situació millor. El 2005 la mitjana estatal va baixar fins a l'1,3. Com que es tracta d'indicadors mitjans, això significa que per a un creixent segment de la població la possibilitat d'accedir a un habitatge lliure de preu mitjà s'allunya cada vegada més, especialment per a aquelles famílies que tenen un sol sou o que es troben en certes situacions de fragilitat econòmica.

El deteriorament de l'accessibilitat a l'habitatge es deixa notar amb una major pressió en la demanda d'habitatge de lloguer, fet que, juntament amb els altres factors ja enunciats quant a la demanda, ha provocat un ràpid augment dels preus del lloguer. Tot això continua generant greus problemes d'habitatge per a alguns col·lectius lligats a la immigració, amb l'aparició del sublloguer i de situacions de precarietat i d'amuntegament associades a llars plurifamiliars. Aquesta situació ha produït iniciatives de les administracions públiques, com és el cas dels plans Hipoteca Jove i Palma Habitada.

B.4. Els serveis socials

Els principals col·lectius dels quals es desprèn bona part de la demanda de serveis socials són la infància i la família, els joves, la gent gran, els discapacitats, els col·lectius amb comportament de risc i els immigrants. Els serveis socials a Balears tenen que prestar —entre d' altres col.lectius— una atenció especial als joves. El 19% dels joves de les Illes Balears són de nacionalitat estrangera i el col.lectiu d' immigrants és un dels que pateix un major risc d' exclusió social. Els joves de les Balears que estudien representen un 37,9% del total de la població de 15 a 29 anys. És notori el fet de la disminució d'estudiants després del període d'escolaritat obligatòria, essent l'edat mitjana d'abandó dels estudis els 17,6 anys. Així i tot, cal tenir en compte que un 41,1% dels joves que no estan estudiant declaren que en algun

moment futur podrien continuar estudiant. La població jove activa a les Illes Balears representa un 68,2%, el percentatge més alt de l'Estat. Els menorquins són els joves que comencen més prest a treballar (el 58,8% ho va fer entre els 16 i 17 anys). Entre els joves de les illes que treballaven al 2005 —ja sigui en la seva primera feina o en una altra de diferent— el sou mitjà mensual se situà en 953 euros. Un dels seus principals problemes és el de l' accés a l' habitatge.

Referent als principals reptes i desafiaments que tenen plantejats els serveis socials a les Illes Balears per als pròxims anys, probablement el més rellevant sigui el de l'atenció a les persones depenents. S'estima que el nombre de persones amb discapacitat severa o total a les Illes Balears estaria comprès entre 10.000 i 15.000, situació que es veurà agreujada a causa del procés d'envelliment de la població, els nous models de família i la progressiva incorporació de la dona al mercat de treball, representant tots ells canvis socials de caràcter estructural que afecten de forma significativa a la societat i que provocaran a curt termini un augment de les situacions de dependència i la conseqüent disminució del sistema de protecció informal. Per tot l'anterior, l'atenció social a les situacions de dependència passarà a ésser en els pròxims anys un dels reptes més rellevants de la política social a les Illes Balears i en el conjunt de l'Estat tenint com objectiu l'aproximació als nivells de protecció social que existeixen per a aquests col·lectius en altres països de la Unió Europea.

C. Altres indicadors socials

C.1. La justícia

En el cas de les Balears, l'índex de litigi supera la mitjana nacional, amb 204 plets per cada 10.000 habitants, mentre que el valor de la mitjana nacional és de 169 plets, la qual cosa situa les Illes en el segon lloc de les comunitats autònomes. Quant a l'activitat dels jutjats i dels tribunals, el més perceptible per als ciutadans és el temps de durada del procés, que no ofereix signes favorables pel que fa a l'any 2005, amb quatre mesos en la jurisdicció social, dos mesos en la penal, nou mesos en la civil, i un any i quatre mesos en la contenciosa administrativa.

Pel que fa a l'activitat de la Fiscalia, en els delictes contra la vida s'ha produït un descens dels homicidis. Així mateix, s'ha detectat un increment dels delictes per homicidi imprudent. També s'ha de subratllar que han disminuït els delictes relatius a lesions genèriques. Pel que fa als delictes contra la llibertat, hi ha hagut un augment de les amenaces condicionals i una disminució de les coaccions i de les amenaces no condicionals. Pel que fa als delictes contra la llibertat sexual, és important assenyalar que quasi tots els delictes han descendit lleugerament, excepte l'abús sexual amb engany i la prostitució. Amb referència als delictes contra el patrimoni i l'ordre socioeconòmic, s'ha de destacar un augment dels furts, del robatori amb violència, del robatori de vehicles, de l'estafa i dels danys. No hi ha hagut cap delicte per fallida, per concurs o per suspensió de pagaments, ni contra els mercats i els consumidors. Quant als delictes contra els drets dels treballadors, s'ha de destacar que no hi hagut cap delicte per tràfic de mà d'obra i també cal esmentar l'augment que s'ha produït en els delictes contra els drets laborals o de la Seguretat Social. Així mateix, els delictes contra

l'ordenació del territori han augmentat. Respecte dels delictes contra la seguretat col·lectiva, han disminuït els referents al tràfic de drogues i ha augmentat la negativa a realitzar la prova d'alcoholèmia. Hi ha hagut un augment de les falsificacions de moneda i de documents públics i privats.

C.2. L'economia social i solidària

La xarxa que conforma l'economia social i solidària és prou important a les Balears i al llarg de l'exercici 2005 ha crescut el nombre de persones directament involucrades en les activitats productives. Així, s'incrementa el nombre de socis per cooperativa, els socis de societats laborals, la inversió creditícia del Mont de Pietat de les Balears, el saldo dels dipòsits de l'estalvi ètic, el nombre de socis de la Caixa Rural. També han augmentat els fons destinats a l'obra social de les Caixes, els ingressos de les iniciatives de comerç just i botigues solidàries, de les iniciatives mediambientals i d'inserció sociolaboral, de la xarxa d'economia alternativa i solidària (REAS), els recursos destinats a les iniciatives de caràcter humanitari i els recursos gestionats pels tres fons de cooperació i solidaritat que hi ha a cada una de les illes.

1

BENESTAR ECONÒMIC I DISTRIBUCIÓ DE LA RENDA

RESUM

En aquest apartat s'analitza el nivell de benestar econòmic de les llars balears i es posa l'èmfasi tant en el valor mitjà dels indicadors de consum com en la distribució entre les llars, en funció dels recursos. Les principals aportacions d'aquest apartat respecte de les memòries anteriors són: a) l'ampliació de l'espai temporal, que en aquesta *Memòria* comprèn el període 1998-2003, b) la desagregació de l'indicador de despesa, amb la diferenciació entre la despesa en aliments i en la resta de béns i serveis no duradors, i 3) l'anàlisi de la sensibilitat dels resultats en les economies d'escala en el consum de les llars d'acord amb el nombre de membres.

Els resultats reforcen les conclusions de les memòries anteriors, car plantegen una situació general d'augment del nivell de benestar de les llars, el qual es troba per sobra de la mitjana de l'Estat. Aquesta tendència es fonamenta en un augment del nivell de consum mitjà, acompanyat per una reducció de les desigualtats relatives globals. Igualment, es detecta una certa tendència vers la reducció de la taxa de pobresa relativa. També és cert que el ritme de reducció s'ha alentit per comparació al conjunt espanyol. Els resultats són robusts en la utilització dels diferents indicadors.

1.1. INTRODUCCIÓ

Des de la *Memòria del Ces* de l'any 2002 s'analitzen els trets bàsics del benestar econòmic, centrat en el nivell de consum i en la distribució entre la població. Al llarg de les memòries dels anys 2002, 2003 i 2004 s'ha aprofundit en diferents aspectes. Així, a més d'analitzar el nivell de consum mitjà de les llars balears respecte de la mitjana espanyola i de la resta de comunitats autònomes, s'ha posat èmfasi en les causes de la dissemblança en els valors de les llars balears per comparació a la resta. Entre aquests factors s'han destacat les diferències en la grandària de les llars i en el nombre d'ocupats com a factors explicatius. La mateixa línia s'ha seguit pel que fa al nivell de desigualtat en les rendes i,a més de l'anàlisi de les possibles diferències en el nivell de despesa, també s'hi ha incorporat l'indicador de les desigualtats en la despesa en habitatge. Igualment, s'ha contrastat la sensibilitat dels resultats a l'efecte de la inflació. Finalment, en les memòries dels anys 2002 i 2003 s'ha analitzat el perfil sociodemogràfic de les llars amb més i menys recursos, pel que fa tant als indicadors de desigualtat generals com al percentatge de llars classificables com a pobres.

Els principals fets de les memòries anteriors eren l'augment del benestar econòmic, substantivat en un augment del nivell de consum mitjà, i la reducció de les desigualtats relatives. La mateixa tendència de millora era extensible al percentatge de llars per sota del nivell de pobresa relativa.

L'actual informe de la *Memòria* del 2005 pretén avançar en el coneixement del benestar econòmic i de la distribució de la renda de les llars balears en diversos aspectes. En primer lloc, atès que el nivell de benestar que aporten els diferents béns és dissemblant dependent-ne del caràcter de necessari o de luxe, una primera aportació del treball consisteix a desagregar el nivell de consum total en béns i serveis no duradors entre la despesa en aliments i en la resta de no duradors. A l'igual de memòries anteriors, els valors obtinguts per a les Balears es comparen amb els de la resta de comunitats autònomes i Espanya, i també per a les Balears i Espanya al llarg del període disponible.

Una segona aportació de la present *Memòria* del 2005 rau en el fet que es presenten els resultats de desigualtat de rendes per a diferents indicadors, de manera que es pot examinar la sensibilitat dels resultats d'acord amb la diferent aversió a la desigualtat implícita en els indicadors presentats.

La tercera aportació se centra en la importància de la grandària de les llars. Com s'ha comentat abans, un fet observat en memòries anteriors és el menor nombre de membres de les llars balears per comparació a la mitjana espanyola. En aquest context de dissemblança, els resultats dels coeficients de desigualtat es podrien veure condicionats per les economies d'escala assignades al consum de les llars. Per això, en la *Memòria* d'enguany es discuteix la sensibilitat dels resultats quan se suposen diferents economies d'escala en la despesa de les llars segons el nombre de membres.

Finalment, el període d'anàlisi, que en les memòries anteriors incloïa els anys compresos entre el 1998 i el 2001, s'ha ampliat, d'una tal manera que en la present *Memòria* s'analitza el període 1998-2003.

La base de dades i la metodologia adoptades són les mateixes que en les memòries anteriors. Així, la base de dades utilitzada és l'enquesta contínua de pressuposts familiars (en endavant, ECPF). Aquesta és una enquesta trimestral, representativa de la població espanyola, que prepara l'INE amb l'objectiu de calcular els pesos dels diferents béns i serveis de consum en el pressupost de les famílies, els quals són posteriorment emprats per calcular l'índex de preus de consum (IPC).[2] En línia amb la metodologia adoptada en les memòries prèvies, la unitat d'anàlisi és la llar i no els individus, de manera que s'obvien les decisions intrafamiliars.[3] Quant a la unitat de recursos utilitzada, s'ha optat per la despesa, en

2. Un tema recurrent en l'ús d'enquestes és la grandària de la mostra. En el cas de l'ECPF, la mostra és representativa en un àmbit autonòmic i, a més, l'INE ofereix una mostra més que proporcional de les comunitats autònomes uniprovincials. D'altra banda, la mostra es veu ampliada per la conjunció del caràcter trimestral de l'enquesta i per l'ús d'un període de referència anual en l'estudi.

3. Cal dir que la utilització d'informació de llars privades implica deixar de banda les persones institucionalitzades (llars de gent gran, individus empresonats, etc.). De la mateixa manera, una part dels individus de major edat passen a viure amb els fills si no tenen prou recursos. Tots aquest casos suggereixen que els valors de desigualtat i de pobresa obtinguts constitueixen llindars mínims.

comptes dels ingressos, ja que la primera ofereix un major grau de representativitat respecte de les dades de la comptabilitat nacional[4] i reflecteix una millor aproximació a la renda a mitjà termini de les llars.[5] Dins les diferents partides de despesa de la llar, s'ha optat per tenir en compte només la despesa en béns no duradors, que inclou la despesa en aliments i en la resta de no duradors, però se n'exclou la despesa en béns duradors.[6] Tots els valors de despesa presentats corresponen a la despesa mesurada en termes reals. D'altra banda, atès que com major és el nombre de membres major és el valor de la variable de consum de les llars, aleshores s'ha neutralitzat aquest efecte comparant les llars en termes d'equivalent adult per llar.[7] Cal dir que la utilització de l'indicador de consum ve determinada per l'objectiu d'aquest apartat: el benestar econòmic. És evident que la dimensió de les desigualtats no es resumeix únicament en el consum, sinó també en altres aspectes, com ara les desigualtats en el nivell de salut dels individus, de manera que existeix un vincle entre la renda disponible i l'esperança de vida,[8] d'una banda, i les desigualtats econòmiques i les de salut,[9] de l'altra.[10]

La resta de l'apartat sobre el benestar econòmic dels ciutadans balears s'ha estructurat en quatre seccions. En la segona secció es planteja quin és el nivell de consum mitjà de les llars de les diferents comunitats autònomes i també es veuen alguns dels factors principals que poden explicar la diferència observada en el consum mitjà de les llars balears respecte de la resta de comunitats autònomes. En la tercera secció es mostra quina és la distribució relativa de rendes, mentre que en la quarta secció, dedicada a la pobresa, es tracta la qüestió del percentatge de llars que es troben per sota del llindar de suficiència relativa establert.[11] L'apartat finalitza amb una secció de conclusions.

4. Vegeu: Pou, L. i Alegre, J. (2006), «La Encuesta Continua de Presupuestos Familiares: una propuesta metodológica para la explotación de la información de ingresos y gasto», Revista de Estadística Española (propera publicació).

5. Vegeu: Slesnick, D. T. (2001), *Consumption and Social Welfare. Living standards and their distribution in the United States*, Cambridge University Press, Cambridge (Regne Unit).

6. L'exclusió dels béns duradors es fonamenta en la infreqüència de compra, que provoca que les llars que compren béns duradors presentin una despesa total molt superior a la resta de llars. Una solució seria computar els serveis generats pel consum de l'estoc de duradors (Slesnick, 2001). Malauradament, l'ECPF no ofereix informació de l'estoc de duradors, motiu pel qual en aquest treball —en línia amb la major part de la literatura— només s'ha tingut en compte la despesa en el total de no duradors.

7. El consum equivalent d'una llar es calcula dividint-ne el consum pel nombre de membres segons l'escala de l'OCDE, fet que suposa que el primer adult computa una unitat, la resta d'adults (majors de catorze anys) en computen 0,7 i els menors de catorze anys, 0,5.

8. Vegeu: Deaton, A. (2003), «Health, Inequality, and Economic Development», *Journal of Economic Literature*, 41 (1), p. 113-158.

9. Vegeu: Macinko, T. A.; Shi, L.; Starfield, B., i Wulu jr., T. T. (2003), «Income inequality and health: a critical review of the literature», *Medical Care Research Review*, 60 (4), p. 407-452.

10. Vegeu: Regidor, E. et al. (2006), «Decreasing socioeconomic inequalities and increasing health inequalities in Spain: a case study», *American Journal of Public Health*, 96 (1), p. 102-108.

11. En l'elecció dels indicadors de desigualtat de rendes i de pobresa s'ha seguit l'Informe de síntesi 2002 de la Comissió Europea.

Quadre III-1. Despesa privada mitjana per CA i capacitat per estalviar (2002-2003)

	Despesa equivalent per llar en aliments i resta de no duradors (1)	Despesa equivalent per llar en aliments (2)	Despesa equivalent per llar en la resta de no duradors (3)	% llars amb capacitat d'estalviar (4)
Andalusia	89,84	94,44	87,67	3,5
Aragó	109,38	107,41	112,33	44,7
Astúries	100,00	100,00	101,70	45,4
Illes Balears	109,38	98,15	117,81	41,0
Illes Canàries	89,06	88,89	90,41	22,0
Cantàbria	110,94	103,70	116,44	39,1
Castella i Lleó	93,75	100,00	89,04	49,6
Castella-la Manxa	85,16	88,89	82,19	39,6
Catalunya	108,59	105,56	110,96	44,5
País Valencià	95,31	98,15	94,52	43,9
Extremadura	81,25	88,89	76,71	32,8
Galícia	98,44	105,56	94,52	26,5
Madrid	117,97	107,41	127,40	24,7
Múrcia	95,31	101,85	90,41	35,0
Navarra	109,38	103,70	115,07	40,3
País Basc	112,50	114,81	112,33	43,9
La Rioja	101,56	98,15	104,11	51,4
Ceuta i Melilla	91,41	96,30	87,67	46,5
Espanya	100,00	100,00	100,00	38,5

Font: Elaboració pròpia del CES-IBAE a partir de l'INE.

1.2. El nivell de consum privat

El primer indicador de benestar econòmic fa referència al nivell de consum equivalent mitjà per llar per al nou període que s'examina en aquesta *Memòria*: els anys 2002-2003. (Vegeu el quadre III-1.)

La primera columna del quadre mostra els valors per comunitats autònomes i a Espanya. Quant al consum mitjà per al total de béns i serveis no duradors, les dades de l'ECPF indiquen que les llars balears consumeixen un 9,3% més que la mitjana nacional, que pren un valor 100 de referència. Aquest valor per sobre de la mitjana planteja que les distàncies relatives entre el consum de les llars balears i el de la resta de llars espanyoles s'han mantingut força estables en el temps, atès que per al període 1998-2001 les diferències eren del 9,9%. (Vegeu el gràfic III-1.)

Gràfic III-1
Creixement de la despesa en termes reals (base 100 l'any 1998)

Font: Elaboració pròpia.

Un segon element remarcable és la qüestió de si el major consum en el total de béns i serveis no duradors de les llars balears se centra en els béns més bàsics (els aliments) o si s'explica per un major consum en béns d'elasticitat de renda superior a la unitat (resta de no duradors). (Vegeu el quadre III-1.)

Tal com s'observa quan es comparen els valors de la columna 1 del quadre III-1 —corresponents al total de no duradors— amb els de la desagregació —columnes 2 i 3—, els resultats són els esperats: en els territoris amb un consum del total de no duradors superior a la mitjana, la despesa que realment marca diferències no és la despesa en aliments, sinó la pròpia en la resta de no duradors. De fet, les diferències entre les comunitats autònomes amb un consum major (Madrid) i menor (Extremadura) és de 18,52 punts per als aliments i de 40,69 punts per a la resta de no duradors. Les dades de les llars balears estan en aquesta línia, ja que la despesa en aliments és fins i tot per davall de la mitjana estatal (98,15), mentre que per a la resta de no duradors n'és un 17% per sobre.

Des d'una perspectiva intertemporal (és a dir, present *versus* futur), l'anàlisi del nivell de benestar, a banda del nivell de consum assolit en un moment del temps, necessita saber també l'esforç financer que ha comportat. En aquest sentit, cal fer notar que un nivell de consum semblant és pot aconseguir amb nivells d'estalvi diferents: per a un mateix nivell de consum, com major és la capacitat d'estalvi, millors són les perspectives de consum futur. Sobre aquesta qüestió, la columna 4 del quadre III-1 mostra que el percentatge de llars balears que estan en condicions d'estalviar és del 41,0%, mentre que la mitjana espanyola és del 38,5%. En aquest sentit, les dades de la majoria de comunitats autònomes amb nivells de consum alts mostren una capacitat d'estalvi major i les llars balears no en constitueixen una excepció.

Quadre III-2. La distribució de rendes amb l'índex de Gini per CA (2002-2003)

	Consum per adult equivalent (1)	Consum per càpita (2)	Consum sense deflactor pel nre de membres (3)	Despesa en habitatge per adult equivalent (4)
Andalusia	0,283	0,290	0,336	0,344
Aragó	0,266	0,275	0,322	0,335
Astúries	0,243	0,246	0,305	0,309
Illes Balears	0,273	0,289	0,314	0,272
Illes Canàries	0,307	0,318	0,347	0,297
Cantàbria	0,279	0,290	0,339	0,342
Castella i Lleó	0,291	0,297	0,355	0,326
Castella-la Manxa	0,277	0,283	0,339	0,300
Catalunya	0,254	0,265	0,304	0,309
País Valencià	0,259	0,270	0,313	0,306
Extremadura	0,270	0,279	0,330	0,338
Galícia	0,269	0,280	0,328	0,346
Madrid	0,279	0,293	0,316	0,341
Múrcia	0,245	0,258	0,296	0,327
Navarra	0,236	0,248	0,296	0,262
País Basc	0,223	0,238	0,269	0,286
La Rioja	0,252	0,265	0,302	0,314
Ceuta i Melilla	0,329	0,343	0,358	0,340
Espanya	0,274	0,284	0,324	0,348

Font: Elaboració pròpia del CES-IBAE a partir de l'INE. La variable de consum correspon a la suma de la despesa en aliments i la resta de no duradors.

1.3. Distribució de la renda

L'indicador de referència que s'utilitza per analitzar la desigualtat relativa de les rendes és l'índex de Gini.[12] (Vegeu el quadre III-2.)

Seguint la *Memòria* del 2004, les variables objecte d'estudi són dues: la despesa en el total de no duradors i un indicador de la despesa en habitatge.[13] Tot i que no totes les llars disposen d'habitatges en propietat, sinó que n'hi ha que en lloguen, la teoria econòmica planteja que, sense res-

12. L'índex de Gini pren valors entre el zero i la unitat. El valor zero correspondria a una distribució perfectament igualitària: és a dir, que, per exemple, el 10% de població amb menys recursos tingués el 10% del consum equivalent total. El valor unitari ens indicaria que tots els recursos estarien en possessió d'una sola llar: la més rica. D'aquesta manera, com més baix és l'índex, menor és la desigualtat relativa, i a la inversa.

13. El valor de la despesa en habitatge s'obté d'un càlcul doble depenent d'acord amb el règim de propietat dels habitatges. En el cas de les llars que viuen en règim de lloguer, el valor correspon als pagaments que es fan en termes de lloguer, que es recullen en l'ECPF. En el cas de les llars amb l'habitatge en règim de propietat, en l'ECPF es demana a les llars que valorin quant s'hauria de pagar pels seus habitatges en cas que es llogassin. És el que es coneix com a valor imputat de l'habitatge. Per a una aplicació, vegeu el treball: Kurz, C. i Hoffmann, J. (2004), «A rental-equivalence index for owner-occipied housing in West Germany 1985 to 1998», *Discussion Paper*, núm. 08/2004, Deutsche Bundesbank.

Gràfic III-2

La distribució de rendes per CA segons diferents indicadors de desigualtat (2002-2003)

Font: Elaboració pròpia.

triccions financeres ni distorsions en el mercat de l'habitatge per polítiques públiques que afavoreixin una de les dues opcions (posseir en propietat *versus* llogar), els individus haurien d'estar indiferents entre ambdues opcions.[14] L'interès d'analitzar la despesa en habitatge rau en el vessant d'indicador de la renda a mitjà termini de les llars, fet que el presenta com a complementari de l'anàlisi del consum.

El quadre III-2 mostra els valors de desigualtat per al bienni 2002-2003. La primera columna presenta els valors per comunitats autònomes quan s'utilitza el coeficient de Gini per al consum en el total de no duradors, de manera que es neutralitzen les economies d'escala en el consum a partir de l'escala de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic. (Vegeu la nota al peu de pàgina núm. 5.) En línia amb les anteriors memòries, un primer element estructural és el menor nivell de desigualtat relativa que presenten les llars balears de l'ECPF per comparació al conjunt espanyol, tot i que amb valors molt propers. D'altra banda, se segueix observant una correlació negativa entre el consum mitjà i el valor de desigualtat relativa.

Tot i que per limitacions d'espai no s'ha esmentat en la introducció, és evident que els valors de desigualtat depenen de la importància que es doni a la distribució de la variable utilitzada. Hi ha societats que són més adverses a la desigualtat que d'altres, fet que es tradueix, en la literatura econòmica, en un ventall ampli d'indicadors de desigualtat que pretenen recollir aquestes sensibilitats. En les diferents memòries s'ha optat per l'índex de Gini,

14. Vegeu: Dipasquale, D. i Wheaton, W. C. (1996), *Urban Economics and Real State Markets*, Prentice Hall, New Jersey.

senzillament perquè és el més popular. Per analitzar la sensibilitat del resultats d'imposar diferents pesos a l'acumulació dels recursos per als segments de població amb més i menys recursos, en el gràfic 2 es mostren, a més dels valors amb l'índex de Gini, els corresponents a l'índex de Theil i al d'Atkinson; aquest darrer, amb un paràmetre d'aversió a la desigualtat que és igual a dos. Com es palesa en el gràfic 2, la jerarquia entre comunitats autònomes amb l'índex de Gini és robusta en la utilització dels altres indicadors. (Vegeu el gràfic III-2.)

D'altra banda, tal com s'ha esmentat en la secció introductòria, atesa l'estructura dissemblant de les llars balears respecte de la mitjana estatal en termes del nombre de membres, resulta oportú contrastar si els valors de desigualtat amb l'índex de Gini són sensibles a altres supòsits d'economies d'escala en el consum. Per aquest motiu, en el quadre 2 s'ha deflactat el consum sota tres hipòtesis diferents: a) hi ha economies d'escala, de manera que el segon adult i la resta computen només un 70% respecte del primer adult, i els menors de catorze anys computen un 50% del primer adult (despesa per adult equivalent); b) no hi ha economies d'escala i, per tant, tots els individus computen igual (despesa per càpita), i c) no es té en compte el nombre de membres (despesa sense deflactar pel nombre de membres). La comparança de les columnes 1 a 3 suggereix, novament, que els valors obtinguts són força estables i mantenen la jerarquia relativa entre comunitats autònomes, amb independència de la composició de la llar. En qualsevol cas, és interessant que les desigualtats augmenten en la immensa majoria de comunitats autònomes a mesura que es redueix la importància de la grandària de les llars.

Quant a la distribució de rendes basada en la despesa de les llars en habitatge (columna 4 del quadre 2), sobresurten dues conclusions. En primer lloc, tal com era esperable per la insuficient eficiència dels mercats de capitals i immobiliaris, l'índex de Gini obtingut per a totes les comunitats autònomes és superior quan s'utilitza la despesa en habitatge que quan es tracta de l'indicador de consum. En aquest sentit, cal dir que les llars en lloguer es concentren majoritàriament en els estrats amb menys recursos i, per tant, l'opció de lloguer sol implicar un nivell d'habitatge inferior al desitjable, atès el nivell de recursos d'aquestes llars. En segon lloc, el valor de desigualtat obtingut a partir de la despesa en habitatge és substancialment inferior per a les llars balears de l'ECPF que per a la mitjana nacional. Així, l'índex de desigualtat de les llars balears és del 0,272, enfront del valor del 0,348 de la mitjana nacional.

Finalment, un element interessant és l'evolució anual dels indicadors de desigualtat per al conjunt del període disponible (1998-2003), la qual es presenta en el gràfic III-3.

En aquest gràfic es mostren els valors de desigualtat relativa obtinguts amb l'índex de Gini per a les variables de consum i de despesa en habitatge, ambdues mesurades en termes d'equivalent adult. A banda d'una menor desigualtat de rendes de les llars balears respecte del conjunt espanyol en gairebé tots els anys i les variables (especialment, per a l'habitatge), es pot destacar que existeix un cert patró —feble per al consum

Gràfic III-3

Evolució de l'índex de Gini amb les variables de consum i despesa en habitatge a Balears i Espanya (1998-2003)

Font: Elaboració pròpia.

i més robust per a l'habitatge— de reducció en el temps de les desigualtats entre les llars balears.[15] La mateixa tendència també és esmentable per al conjunt espanyol.

1.4. La pobresa relativa a les Illes Balears

Quant a l'anàlisi de la pobresa amb les dades de despesa per equivalent adult de l'ECPF, s'ha adoptat una perspectiva de pobresa que té en compte el fet que el cost d'accés a alguns béns i serveis és diferent en una societat rica que en una de pobra. Així, l'enfocament de pobresa adoptat és de pobresa relativa, la qual engloba la pobresa absoluta. Atès que el criteri per determinar el llindar de la pobresa sempre és arbitrari, s'ha seguit l'estàndard que es proposa en aquests tipus de treballs.[16] D'aquesta manera, en línia amb les memòries anteriors, s'han considerat llars pobres les que presenten un consum equivalent inferior al 50% de la mediana de les llars del territori de residència.[17] (Vegeu el quadre III-3.)

15. Cal dir que el patró general detectat per als països europeus en la dècada dels noranta és d'un augment de les desigualtats.

16. Vegeu: Cantó, O.; Del Río, C., i Gradín, C. (2000), «La situación de los estudios de desigualdad y pobreza en España», *Cuadernos de Gobierno y Administración*, 2, p. 25-94.

17. Notau que la utilització de la mediana en comptes de la mitjana implica que únicament s'observaran reduccions en el nivell de pobresa si efectivament s'ha produït una redistribució dels recursos en favor de la població pobra.

Quadre III-3. Percentatge de llars per sota del llindar de pobresa relativa per CA i renda bruta disponible (2002-2003)

	Renda bruta disponible de les llars*	% llars pobres
Andalusia	8,4	79,9
Aragó	9,2	109,1
Astúries	5,8	96,2
Illes Balears	9,0	114,0
Illes Canàries	8,2	92,2
Cantàbria	8,8	102,0
Castella i Lleó	11,3	98,8
Castella-la Manxa	9,9	84,8
Catalunya	7,4	114,2
País Valencià	7,6	94,7
Extremadura	8,3	75,2
Galícia	8,6	87,1
Madrid	6,4	120,4
Múrcia	4,7	83,4
Navarra	7,8	124,1
País Basc	4,9	125,0
La Rioja	5,5	111,6
Ceuta i Melilla	12,6	94,3
Espanya	8,0	100,0

Nota: (*) a les dades de la renda bruta disponible de les llars corresponen a la comptabilitat regional de l'any 2003.
Font: Elaboració pròpia del CES-IBAE a partir de l'INE.

El quadre III-3 presenta el percentatge de llars que es troben per sota del llindar de pobresa relativa a cada comunitat autònoma segons l'ECPF, i també la renda bruta de les llars; aquesta darrera, normalitzada en un valor 100 a partir de la mitjana espanyola. Del quadre III-3 es destaca, per primera vegada des de la *Memòria* del 2002, un major percentatge de població per sota del llindar de pobresa a les Balears que a la mitjana espanyola. Així, mentre que el tram de llars pobres se situa en el 9,0% a les Balears, el valor es del 8,0% per al conjunt espanyol. D'altra banda, el gràfic III-4 il·lustra l'existència d'una certa correlació negativa entre el percentatge de llars pobres i la renda bruta disponible de les llars per al conjunt de comunitats autònomes. D'acord amb la tendència esmentada, s'esperaria que el percentatge de llars balears pobres se situàs per davall de la mitjana nacional. (Vegeu el gràfic III-4.)

Quant a l'evolució en el temps del tram de llars en situació de pobresa relativa, el gràfic III-5 mostra que, globalment, en el

Gràfic III-4

Relació entre el percentatge per davall del nivell de pobresa relativa i la renda bruta disponible de les llars per CA

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic III-5

Evolució del percentatge de llars balears i espanyoles en situació de pobresa relativa (1998-2003)

Font: Elaboració pròpia.

període 1998-2003 el percentatge de llars pobres s'ha reduït tant a les Balears com al conjunt espanyol. En efecte, el gràfic III-5 assenyala una certa tendència vers la reducció del tram de llars pobres a les Balears, que deu haver passat del 10,0% l'any 1998 al 9,0% l'any 2003. Per al conjunt espanyol els valors deuen haver passat del 10,1% al 8,0% en els mateixos anys. Així, doncs, les dades de l'ECPF indiquen que el major percentatge de llars pobres a les Balears que al conjunt espanyol en el bienni 2002-2003 s'insereix en un context de reducció general de caiguda de la taxa de pobresa relativa i s'explica per una major reducció per al conjunt espanyol durant el global del període 1998-2003.

2

DEMOGRAFIA I LLAR

RESUM

Segons les dades de població referides a l'1 de gener del 2005, la població augmentà en 28.806 persones, quatre vegades més que l'any anterior. La població del padró en data 1 de gener del 2005 ha arribat als 983.131 habitants, amb un creixement del 2,94% (0,8 punts més que la mitjana estatal), el qual només ha estat superat per la Comunitat Valenciana i Múrcia. Al llarg del decenni 1995-2005 el creixement demogràfic a les Balears s'ha situat per sobre de l'espanyol, llevat de l'any 2004. Les Illes Balears han liderat el creixement demogràfic de l'Estat al llarg del septenni 1996-2002.

L'augment de la població es dóna per l'aportació positiva del creixement vegetatiu i dels fluxos immigratoris. La taxa de creixement vegetatiu va arribar a un valor del 3%, per sobre de la mitjana de l'Estat, que és de l'1,8‰, de manera que és la taxa més elevada de l'Estat, després de Ceuta i Melilla, Múrcia, Madrid, les Canàries i Andalusia. L'any 2005 el pes de la població nascuda fora de les Balears suposà el 43% de la població empadronada. Per comparació a la població nascuda en altres comunitats autònomes, representa un poc menys del 25% de la població , i el 18% ha nascut a l'estranger.

La taxa de natalitat arriba a l'11,2% l'any 2005, xifra que és superior a la mitjana estatal, del 10,73%.

La taxa de fecunditat és d'1,334 fills per dona, taxa que és inferior a la de l'Estat, situada en els 1,342 fills per dona. Aquesta taxa no cobreix la taxa de reemplaçament, que és de 2,1 fills per dona, d'acord amb els càlculs establerts per als països desenvolupats.

El model reproductiu a les Balears segueix el mateix patró que als països desenvolupats: retard en l'edat de tenir el primer fill, descens en el nombre mitjà de fills per dona, increment del nombre de naixements de mares estrangeres i increment dels naixements de mares no casades.

La immigració continua rejovenint l'estructura poblacional i els nivells ocupacionals. Així, l'edat mitjana de la població balear és de 38,94 anys i la població potencialment activa (la compresa entre els 16 i els 64 anys) assoleix el 70,24% del total de la població. D'altra banda, l'índex de sobreenvelliment continua augmentant i s'ha situat el 2005 en l'11,59% com a conseqüència de l'increment de l'esperança de vida.

Altrament, les Balears es destaquen en l'enquesta de l'INE sobre la conciliació entre la vida familiar i la laboral per ser la comunitat autònoma on menys pes tenen les persones entre els 16 i els 64 anys que declaren que poden fer-se càrrec regularment de l'atenció de persones dependents: el 6,6%, quan la mitjana estatal és del 9,9%. Aquesta diferencia és deguda, sobretot, al fet que les dones de les Illes Balears que diuen poder tenir-ne cura són moltes menys que a la resta de comunitats: gairebé, la meitat (el 13% a Espanya i el 7,7% a les Balears), ja que la taxa d'activitat de les dones a les Balears és la més alta de l'Estat.

2.1. LA DINÀMICA DE LA POBLACIÓ

D'acord amb el padró de l'1 de gener del 2005, la població augmentà en 28.806 persones en un any. Aquest creixement es gairebé quatre vegades superior al que es va registrar l'any passat i ens situa en un ritme de creixement, si més no, similar al del començament de mil·lenni. La variació relativa respecte del 2004 ha estat del 2,94%, més de dos punts superior a la que s'experimentà el 2004 respecte del 2003.

L'anàlisi conjuntural no ens ha de fer perdre de vista que ens trobam davant d'un període de creixement excepcional. D'ençà del padró del 1996 —és a dir, en un període de menys de nou anys—, el creixement de la població ha suposat un increment de la població resident de més de 222.000 efectius i un creixement percentual de l'ordre del 30%. Aquests valors fonamentalment són conseqüència de l'augment de fluxos migratoris, especialment del fluxos de població anomenats «sud-nord», és a dir, els que procedeixen de països amb economies en vies de desenvolupament i que vénen a les nostres illes a la recerca d'unes condiciones de vida millors i, naturalment, a fer-hi feina.

Tampoc no són menyspreables el fluxos immigratoris «nord-sud», que presenten una doble naturalesa. Per un costat, hi

trobam la clàssica immigració europea de persones amb un elevat poder adquisitiu i d'artistes que cerquen unes condicions naturals i mediambientals que no els ofereixen els països de procedència; per un altre, hi ha també un contingent important de persones de classes mitjanes i treballadores que demanen ocupació i residència a l'arxipèlag balear. És, en tot cas, un tipus d'immigrant-treballador certament distint, en termes generals, del migrant sud-nord. Té l'avantatge de conèixer la llengua dels països de procedència dels immigrants nord-sud, d'alt poder adquisitiu, i això els permet ocupar un lloc en el mercat laboral balear actual que difícilment pot ocupar el treballador autòcton, per la manca de preparació lingüística. Així, molts de treballadors provinents del nord s'especialitzen a proveir de serveis professionals i tècnics els compatriotes. Aquest fet és especialment greu, atesa l'elevada taxa d'abandonament dels estudis que es registra a les nostres illes i que pot empitjorar en el futur si s'incrementa la vinguda de població professional i tècnica provinent dels nous països de la Unió Europea o del seu entorn geogràfic.

En tot cas, la immigració en general fa un paper bàsicament complementari, tot i que en el futur cal preveure que la competència i la competitivitat augmentaran, especialment si es produeix un alentiment en el ritme de creixement econòmic o de determinades activitats concretes que mantenen un gran nombre de treballadors poc especialitzats ocupats. Aquest és el cas, per exemple, de les grans obres públiques que es duen a terme: autopistes, autovies, metro... Així mateix, cal estar també atents a l'evolució d'altres elements econòmics, com la inflació, el preu del petroli i l'evolució dels mercats turístics competidors.

Quant al creixement per illes, es destaca l'important creixement que s'ha donat a l'illa de Menorca, en què l'increment de 3.825 persones fa que s'experimenti el major augment percentual d'aquest darrer decenni (4,62%). (Vegeu el quadre III-4.) Formentera arriba a un increment relatiu encara superior (5,26%), amb l'augment de 375 persones empadronades, però això no constitueix cap rècord de creixement en el període analitzat i, de fet, la població encara no ha arribat als màxims de població registrats anteriorment. L'illa d'Eivissa presenta també un creixement molt significatiu, del 4,6%, amb un augment proper als 4.900 habitants, i s'apropa als ritmes de creixements d'anys enrere. (Vegeu el gràfic III-6.) Percentualment, Mallorca és la que presenta un menor creixement, però, tot i això, s'arriba a un increment del 2,5%, fet que, en termes absoluts, s'expressa amb un augment proper a les denou mil persones i que és, evidentment, prou important.

Per tal de copsar la situació del nostre entorn, hem analitzat l'evolució demogràfica de l'Estat espanyol i de la resta de comunitats autònomes, per comparar-la amb la del nostre arxipèlag. (Vegeu el quadre III-5.)

Durant el període considerat (1996-2005), les taxes d'evolució del creixement estatal i de l'arxipèlag balear han presentat un comportament bastant distint. En primer lloc, les taxes de creixement que ha presentat l'arxipèlag han estat significativament supe-

Quadre III-4. Evolució de la població padronal per illes (1999-2005)

	Rev. padró 1999	Rev. padró 2000	Rev. padró 2001	Rev. padró 2002	Rev. padró 2003	Rev. padró 2004	Rev. padró 2005
Illes Balears	**821.820**	**845.630**	**878.627**	**916.968**	**947.361**	**955.045**	**983.131**
Creix. absolut	25.337	23.810	32.997	38.341	30.393	7.684	28.086
Creix. relatiu	3,18	2,9	3,9	4,36	3,31	0,81	2,94
Mallorca	**658.043**	**677.014**	**702.122**	**730.778**	**753.584**	**758.822**	**777.821**
Creix. absolut	20.533	18.971	25.108	28.656	22.806	5.238	18.999
Creix. relatiu	3,22	2,88	3,71	4,08	3,12	0,7	2,5
Menorca	**70.825**	**72.716**	**75.296**	**78.796**	**81.067**	**82.872**	**86.697**
Creix. absolut	1.755	1.891	2.580	3.500	2.271	1.805	3.825
Creix. relatiu	2,54	2,67	3,55	4,65	2,88	2,23	4,62
Eivissa	**86.953**	**89.611**	**94.334**	**99.933**	**105.103**	**106.220**	**111.107**
Creix. absolut	2.909	2.658	4.723	5.599	5.170	1.117	4.887
Creix. relatiu	3,46	3,06	5,27	5,94	5,17	1,06	4,6
Formentera	**5.999**	**6.289**	**6.875**	**7.461**	**7.607**	**7.131**	**7.506**
Creix. absolut	140	290	586	586	146	-476	375
Creix. relatiu	2,39	4,83	9,32	8,52	1,96	-6,26	5,26

* Les xifres de creixement absolut i relatiu s'han calculat per comparació amb la dada anterior de la sèrie.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Institut Balear d'Estadística.

Gràfic III-6

Índex de creixement relatiu de la població empadronada per illes. (1996-2005)

Font: Institut Nacional d'Estadística.

riors a la mitjana de l'Estat espanyol. L'única excepció es produí en el període 2004-2003, en què descendí de manera molt important el ritme de creixement i en què les xifres de creixement per a l'arxipèlag balear foren inferiors a la mitjana estatal.

Així mateix, l'evolució demogràfica balear sembla apuntar a un comportament molt més conjuntural, amb fortes variacions interanuals, mentre que el creixement estatal presenta una corba ascendent més suau i sostinguda. Cal tenir present, a més, que en molts dels moments d'anàlisi interanual les Illes Balears presenten el major índex de creixement d'entre totes les comunitats autònomes de l'Estat.

Pel que fa a les dades del 2005 per comparació a les del 2004, la població estatal ha augmentat un 2,11%, el creixement més elevat del període que es considera. (Vegeu el quadre III-6.) Les Illes Balears, a la vegada, han arribat a un augment superior a la mitjana, amb un 2,94% d'increment, i se situen en la tercera posició en creixement relatiu, després de la Comunitat Valenciana i de la regió de Múrcia.

L'augment de la població de les Illes Balears és conseqüència, d'una banda, de la minsa aportació positiva per creixement vegetatiu (balanç entre els naixements i les defuncions) i, de l'altra, de l'entrada de població, dels fluxos immigratoris que procedeixen tant d'altres comunitats autònomes com de l'estranger. Els fluxos procedents de l'estranger són, actualment, els més determinants pel que fa al creixement demogràfic de les Illes i no tan sols generen canvis quantitatius importants (taxes de creixement molt elevades), sinó també impactes estructurals importants, des d'un punt de vista tant

Quadre III-5. Dades de població del padró de 1996 i de les renovacions padronals 1999-2005 (Total Estatal i CA)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Total Estat	40.202.160	40.499.791	41.116.842	41.837.894	42.717.064	43.197.684	44.108.530
Andalusia	7.305.117	7.340.052	7.403.968	7.478.432	7.606.848	7.687.518	7.849.799
Aragó	1.186.849	1.189.909	1.199.753	1.217.514	1.230.090	1.249.584	1.269.027
Principat d'Astúries	1.084.314	1.076.567	1.075.329	1.073.971	1.075.381	1.073.761	1.076.635
Illes Balears	821.820	845.630	878.627	916.968	947.361	955.045	983.131
Illes Canàries	1.672.689	1.716.276	1.781.366	1.843.755	1.894.868	1.915.540	1.968.280
Cantàbria	528.478	531.159	537.606	542.275	549.690	554.784	562.309
Castella i Lleó	2.488.062	2.479.118	2.479.425	2.480.369	2.487.646	2.493.918	2.510.849
Castella-la Manxa	1.726.199	1.734.261	1.755.053	1.782.038	1.815.781	1.848.881	1.894.667
Catalunya	6.207.533	6.261.999	6.361.365	6.506.440	6.704.146	6.813.319	6.995.206
Comunitat Valenciana	4.066.474	4.120.729	4.202.608	4.326.708	4.470.885	4.543.304	4.692.449
Extremadura	1.073.574	1.069.420	1.073.381	1.073.050	1.073.904	1.075.286	1.083.879
Galícia	2.730.337	2.731.900	2.732.926	2.737.370	2.751.094	2.750.985	2.762.198
Comuntiat de Madrid	5.145.325	5.205.408	5.372.433	5.527.152	5.718.942	5.804.829	5.964.143
Regió de Múrcia	1.131.128	1.149.328	1.190.378	1.226.993	1.269.230	1.294.694	1.335.792
Comunitat Foral de Navarra	538.009	543.757	556.263	569.628	578.210	584.734	593.472
Euskadi	2.100.441	2.098.596	2.101.478	2.108.281	2.112.204	2.115.279	2.124.846
La Rioja	265.178	264.178	270.400	281.614	287.390	293.553	301.084

* Les dades de 1996 són del mes de maig i la resta de l'1 de gener.

Font: Institut Nacional d'Estadística.

Quadre III-6. Creixements relatius de la població. PMH 1996 i renovacions padronals 1998-2005 (Estat Espanyol i CA)

	98/96	99/98	00/99	01/00	02/01	03/02	04/03	05/04
Total Estat	0,46	0,88	0,74	1,52	1,75	2,1	1,13	2,11
Andalusia	0,02	0,95	0,48	0,87	1,01	1,72	1,06	2,11
Aragó	-0,36	0,31	0,26	0,83	1,48	1,03	1,58	1,56
Principat d'Astúries	-0,56	0,23	-0,71	-0,11	-0,13	0,13	-0,15	0,27
Illes Balears	4,75	3,18	2,9	3,9	4,36	3,31	0,81	2,94
Illes Canàries	1,46	2,62	2,61	3,79	3,5	2,77	1,09	2,75
Cantàbria	-0,06	0,25	0,51	1,21	0,87	1,37	0,93	1,36
Castella i Lleó	-0,95	0,14	-0,36	0,01	0,04	0,29	0,25	0,68
Castella-la Manxa	0,21	0,59	0,47	1,2	1,54	1,89	1,82	2,48
Catalunya	0,95	0,97	0,88	1,59	2,28	3,04	1,63	2,67
Comunitat Valenciana	0,35	1,07	1,33	1,99	2,95	3,33	1,62	3,28
Extremadura	-0,08	0,39	-0,39	0,37	-0,03	0,08	0,13	0,8
Galícia	-0,66	0,21	0,06	0,04	0,16	0,5	0	0,41
Comuntiat de Madrid	1,37	1,06	1,17	3,21	2,88	3,47	1,5	2,74
Regió de Múrcia	1,62	1,44	1,61	3,57	3,08	3,44	2,01	3,17
Comunitat Foral de Navarra	1,97	1,35	1,07	2,3	2,4	1,51	1,13	1,49
Euskadi	0,03	0,09	-0,09	0,14	0,32	0,19	0,15	0,45
La Rioja	-0,49	0,58	-0,38	2,36	4,15	2,05	2,14	2,57

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE.

demogràfic (rejoveniment de l'estructura demogràfica, canvis en la composició per lloc de naixement, increment de la natalitat...) com sociològic (importació de cultures i tradicions).

Aquest creixement és tan gran que només en el període entre el 1996 i el 2005 la població nascuda a l'estranger ha augmentat en gairebé 130.000 persones i ha passat de les poc més de 46.251 persones a més de 176.000. En conseqüència, l'any 2005 el pes de la població nascuda fora de la nostra comunitat autònoma suposà aproximadament el 43% de la població empadronada: els residents nascuts a l'estranger augmenten, amb una taxa d'increment elevada, i ja suposen el 18% de la població de l'arxipèlag, mentre que els nascuts en altres comunitats autònomes cedeixen part del pes relatiu i signifiquen poc menys del 25% de la població. Es preveu que aquesta tendència continuï en el futur i que, mentre que la població estrangera guanyarà protagonisme, la procedent d'altres comunitats autònomes progressivament anirà perdent pes relatiu, tot i que constitueix una part destacable de la composició balear.

La influència de la immigració en l'estructura per edats, en nodrir bàsicament els trams d'edat inclosos en la població activa, repercuteix en el fet que l'edat mitjana de la població balear es mantengui en xifres properes als 39 anys. Augmenta el pes de la població entre els 16 i els 64 anys (70,4%), mentre que els menors de 16 anys i els majors de 64 anys perden pes. Així, l'índex de dependència d'aquests dos grups en relació amb el grup en edat activa d'ençà de l'any 1996 tendeix a minvar, no obstant el fet que l'índex de sobreenvelliment continuï augmentant com a conseqüència de l'augment de l'esperança de vida, particularment pel que fa a les dones. D'altra banda, l'entrada de població masculina és superior a la femenina i aquesta circumstància determina que l'anàlisi de la relació per sexes presenti canvis. Així, actualment l'índex de masculinitat, que reflecteix la relació entre els homes i les dones en l'estructura demogràfica, és superior a 100 —és a dir, hi ha més d'un home per cada dona—, mentre que abans de l'impacte del flux migratori actual la situació era contrària (presència de més dones que homes), de manera que es reflecteix un procés estructural de feminització propi d'una societat desenvolupada madura, amb taxes d'esperança de vida diferencials que beneficien les dones.

2.2. Els components de la dinàmica demogràfica

Els components de la dinàmica demogràfica es poden classificar en dos grups. El primer grup, de dinàmica interna, considera el conjunt de fenòmens demogràfics produïts a la pròpia comunitat que s'analitza i hi inclou els naixements i les defuncions. Els naixements signifiquen l'increment de població per la base de la piràmide demogràfica, fruit de la materialització del potencial fèrtil de la societat on es produeix. En el segon cas es tracta de la sortida d'efectius del grup humà estudiat, bé sigui per causes degeneratives pròpies de

Quadre III-7. Evolució del moviment natural de la població a les Illes Balears segons l'illa de residència

	Illes Balears			Mallorca	Menorca	Eivissa-Formentera
	Nascuts vius	Defuncions	Creixement vegetatiu	Creixement vegetatiu	Creixement vegetatiu	Creixement vegetatiu
1975	11.116	5.803	5.313	4.079	548	686
1976	11.169	5.760	5.409	4.189	475	745
1977	10.424	5.688	4.736	3.736	384	616
1978	10.041	5.572	4.469	3.428	440	601
1979	10.120	5.652	4.468	3.283	409	776
1980	9.822	5.520	4.302	3.172	463	667
1981	9.350	5.438	3.912	2.823	416	673
1982	9.154	5.707	3.447	2.383	363	701
1983	8.952	6.478	2.474	1.748	231	495
1984	8.865	6.134	2.731	1.732	305	694
1985	8.961	6.495	2.466	1.591	248	627
1986	8.724	6.618	2.106	1.232	299	575
1987	8.592	6.363	2.229	1.477	181	571
1988	8.730	6.237	2.493	1.489	359	645
1989	8.873	6.716	2.157	1.265	337	555
1990	8.799	6.743	2.056	1.267	273	516
1991	8.602	6.895	1.707	1.142	131	434
1992	8.470	6.684	1.786	1.101	249	436
1993	7.895	6.832	1.063	581	105	377
1994	7.686	6.650	1.036	491	142	403
1995	7.693	6.896	797	393	123	281
1996	7.787	6.781	1.006	505	114	387
1997	8.173	6.959	1.214	745	180	289
1998	8.305	7.079	1.226	812	132	282
1999	8.848	7.418	1.430	925	171	334
2000	9.503	7.309	2.194	1.473	274	447
2001	9.858	6.927	2.931	2.045	333	553
2002	10.420	7.111	3.309	2.370	364	575
2003	10.655	7.356	3.299	2.423	268	608
2004	10.792	7.049	3.743	2.820	314	609
2005	10.817	7.271	3.546	2.505	401	640

Nota: El criteri de classificació és segons la residència a les Illes Balears.

Font: Institut Balear d'Estadística (Direcció General d'Economia, Govern balear). (Reproducció autoritzada esmentant la procedència.)

Gràfic III-7
Evolució del creixement vegetatiu per mil habitants

Font: Institut Nacional d'Estadística i elaboració pròpia.

l'edat o de malalties de diversa índole, bé sigui per accidents, traumatismes o hàbits que responen a comportaments o pràctiques socials. El balanç d'ambdós factors, és l'anomenat «creixement vegetatiu». (Vegeu el quadre III-7.) D'ençà de l'any 1995, que es registrà el menor creixement vegetatiu (797) dels darrers tres decennis, després d'un llarg període de decreixement s'invertí la tendència i aquest balanç ha anat creixent any rere any, tot i que sembla que s'ha estabilitzat i que ha tocat sostre el 2004, amb un balanç de 3.743 persones. (Vegeu el gràfic III-7.) Les dades provisionals per al 2005, en aquest sentit, semblen significar un petit retrocés, en situar-se en un valor de 3.546 individus.

D'acord amb les dades provisionals de l'INE del 2005, la taxa de creixement vegetatiu de les Illes Balears aconsegueix un valor del 3‰, per sobre de la mitjana de l'Estat, que se situa en l'1,8‰. Les Illes presenten la taxa més elevada de creixement vegetatiu, després de les comunitats autònomes de Múrcia, Madrid, les Canàries i Andalusia, i també de les ciutats autònomes de Ceuta i Melilla, que presenten els índexs més elevats.

El segon grup de factors inclou els que impliquen desplaçaments de població des de les Balears o cap a aquestes illes, és a dir, moviments d'emigració i d'immigració. La relació entre ambdós corrents s'anomena balanç migratori i es pot conèixer mitjançant l'anàlisi de l'evolució del volum i de l'estructura de la població.

D'acord amb l'esquema clàssic d'aquest capítol, passarem tot seguit a analitzar els naixements, la nupcialitat, la mortalitat i, per acabar, les migracions a les Illes Balears.

2.2.1. La natalitat i la fecunditat

Les taxes de natalitat provisionals del 2005 que calcula l'INE per a les Illes Balears ens donen un valor de l'11,2‰, superior a la mitjana estatal, que se situa en el 10,73‰. Aquesta xifra ens confirma la tendència que es destacà en l'anàlisi del 2004, en què parlàvem de continuació del descens de la taxa, que es notà el 2003, data que, per tant, es produí un punt d'inflexió cap a la baixa, després d'un cicle d'alça que començà el 1996. El descens de les taxes de natalitat és conseqüència

Gràfic III-8
Evolució de l'edat mitjana de la maternitat

Font: Institut Nacional d'Estadística i elaboració pròpia.

de petits creixements en el nombre de naixements i en el fort increment poblacional registrat per flux migratori.

Malgrat això, no hem d'oblidar que el nombre de naixements a les Illes Balears continua augmentant, tot i que la corba d'increment sembla alentir-se. En valors absoluts, el nombre de naixements s'apropa i, fins i tot, supera els valors dels anys setanta, encara que, naturalment, s'ha de tenir en compte la diferència del volum de població total.

El model reproductiu que presenten les Illes Balears segueix la tendència global dels països desenvolupats: retard en l'edat de tenir el primer fill, descens en el nombre mitjà de fills per dona, increment del nombre de naixements de mares estrangeres i increment dels naixements de mares no casades. Vegem aquesta situació amb detall.

L'edat mitjana de maternitat ha augmentat considerablement en els darrers anys. Així, les dades de l'evolució d'aquest indicador per a l'Europa dels Quinze han augmentat gairebé 2,4 anys entre el 1975 i el 2003, any que se situà en els 29,5 anys. Molts països europeus, fins i tot, ja superaven els 30 anys de mitjana.

D'acord amb les dades de l'INE, tant les Illes Balears com l'Estat espanyol al final dels noranta ja superaren aquesta xifra, i s'apropen lentament als 31 anys de mitjana, en el cas de l'Estat espanyol, i als 30,5, a les Illes Balears. (Vegeu el gràfic III-8.)

El nombre de fills per dona o taxa de fecunditat total ens informa de la xifra de fills que cal esperar que una dona tengui al llarg de la vida reproductiva, atès el comportament de fecunditat que es constata en la societat que s'analitza. Les dades provisionals de l'INE per al 2005 ens ofereixen uns valors d'1,334 fills per dona a les Illes Balears i d'1,342 fills per dona com a mitjana estatal. Els valors són molt similars, tot i que el més significatiu és el canvi de la situació anterior des dels anys vuitanta, quan la taxa de les Illes era sempre superior a la mitjana estatal. En qual-

Gràfic III-9
Evolució del nombre mitjà de fills per dona

Font: Institut Nacional d'Estadística i elaboració pròpia.

sevol cas, des del començament dels anys vuitanta els valors de fecunditat total se situen per davall de la taxa de reemplaçament (2,1 fills per dona, d'acord amb els càlculs establerts per als països desenvolupats). La tendència a l'augment suau de la taxa que s'experimentà en la segona meitat dels noranta sembla que mostra els primers símptomes d'adreçar-se novament cap a una corba de suau descens. (Vegeu el gràfic III-9.)

L'anàlisi de la nacionalitat de les mares que tenen fills a les Illes Balears ha esdevingut un dels elements de major interès en els darrers anys. Això és conseqüència de l'espectacular creixement dels fills nats de mares estrangeres al nostre arxipèlag. Evidentment, aquest fet no és sinó el reflex d'un altre canvi demogràfic i estructural molt important que es dóna a les nostres illes, que és la vinguda massiva de població estrangera, especialment intensa des de mitjan dècada dels noranta. Paral·lelament, es produeix el fortíssim augment dels naixements de mares immigrants, tant pel fet de tractar-se de migracions de tipus econòmic, que són majoritàriament de població en edat fèrtil, com pel fet que en molts de casos aquesta població conserva inicialment comportaments de fecunditat molt més pronatalistes que els que es practiquen actualment a les Illes i als països de l'entorn desenvolupat; a aquests factors també se'n podrien afegir d'altres, com ara el desig de facilitar l'obtenció de permisos de residència (immigrant pare/mare d'espanyol), desigs d'arrelar amb un fill nat a l'àrea d'acollida, constitució d'una unitat familiar en arribar a les Illes, etc.

Les dades provisionals que calcula l'Institut Balear d'estadística (IBAE) ens mostren que una quarta part dels naixements correspon a mares amb la nacionalitat estrangera: concretament, el 24,29%. L'any 1996 aquesta xifra no arribava ni tan sols al 7%. Respecte de l'any passat, suposa un augment del pes dels naixements de mare estrangera, que arribà a un valor del 21,43%. L'increment del pes dels naixements de mares estrangeres s'ha produït per un doble factor: en

Gràfic III-10
Evolució dels nascuts vius segons la nacionalitat de la mare

Font: Institut Nacional d'Estadística i elaboració pròpia.

primer lloc, ha augmentat el nombre de naixements de mares nascudes en altres països (2.313 naixements el 2004 i 2.627 naixements l'any 2005) i, en segon lloc, han baixat els naixements de mares espanyoles (8.479 naixements l'any 2004 i 8.190 naixements el 2005).

Les dades provisionals dels naixements de mares estrangeres per continent de nacionalitat ens mostren que l'increment dels naixements s'ha distribuït proporcionalment. Així, les xifres relatives respecte del total de naixements són gairebé idèntiques a les registrades el 2004. Novament, les dones amb nacionalitat dels països de l'Amèrica del Sud són les que més naixements aporten (30,30% dels naixements de mares estrangeres), seguides a uns cinc punts percentuals per de les dones europees i no gaire lluny per les africanes (26,19%). (Vegeu el gràfic III-10.)

Pel que fa al nombre de naixements de mares no casades, s'ha de destacar que l'índex de naixements en mares que no han contret matrimoni s'ha incrementat espectacularment: així, mentre que el 1986 només el 12,34% dels naixements eren extramatrimonials, el 2004 aquesta xifra superava el 48%, i és especialment intens l'increment de tendència d'ençà de mitjan dècada dels noranta.

Una altra característica que voldríem destacar, tot i que no suposa gaire més del 2% del total, és l'increment dels parts múltiples. L'evolució entre el 1986 i el 2004 ens mostra clarament aquesta tendència. En poc menys de vint anys els parts múltiples s'han quadriplicat: s'ha passat de 62 parts múltiples l'any 1986 a 224 el any 2004. (Vegeu el gràfic III-11.) El creixement de la xifra de parts múltiples és conseqüència principalment de l'ús de tècniques de reproducció assistida, que provoquen múltiples ovulacions, que acaben, així mateix, en múltiples fecundacions, o bé és deguda a la implantació de

Gràfic III-11
Evolució dels parts múltiples (1986-2004) Illes Balears

Font: Institut Nacional d'Estadística i elaboració pròpia.

diversos embrions per garantir la viabilitat del procés de gestació. En tot cas, cal destacar que dins els parts múltiples el més habitual són les bessonades i que són menys freqüents com major és el nombre d'individus nascuts. De fet, els naixements de més de tres individus són excepcionals i més en l'actualitat, ja que, gràcies a l'avenç en les tècniques de diagnòstic i d'intervenció prenatals, es pot optar per interrompre la gestació d'alguns dels embrions per evitar problemes per a la mare i per a la resta d'embrions.

2.2.2. La nupcialitat i la divorcialitat

La nupcialitat a les Illes Balears continua el procés descendent que inicià el 1975, que ja s'ha assenyalat en informes anteriors, amb la peculiaritat que l'any 2004 la taxa fou, fins i tot, inferior a la mitjana nacional. La dada provisional del 2005 (4.359 matrimonis) ens dóna una taxa de 4,5 per mil habitants, el 70% dels quals correspon a unions entre espanyols; el 13,3%, entre un espanyol i una estrangera; el 9,7%, entre estrangers, i el 7,2 són unions entre un estranger i una espanyola.

El descens en la nupcialitat és reflex dels canvis sociològics de relació de parella i de vida familiar. A pesar que encara és mantenen pressions més o menys latents derivats del costum o de l'educació religiosa, la societat actual ha reduït molt la pressió sobre els membres a fi que oficialitzin la relació de convivència a partir de la subscripció del contracte matrimonial. Convivència i sexe s'han independitzat del contracte matrimonial. Pel que fa a la reproducció, en molts de casos és el moment que les parelles elegeixen per formalitzar legalment la relació de parella.

L'evolució de la nupcialitat és similar a totes les illes: durant el decenni del 1990 al 2000 s'ha produït un descens de les unions matrimonials. Així, la sèrie s'inicia amb taxes properes al 6‰ d'habitants el 1990 i arriba el primer quinquenni del 2000 a unes taxes del 4‰ d'habitants. (Vegeu el gràfic III-12.)

A més, la tendència a Espanya i també a les Illes Balears pel que fa a la nupcialitat apunta que continua endarrerint-se l'edat del matrimoni, circumstància que afecta òbviament la reducció del calen-

Gràfic III-12
Taxes de nupcialitat per illes

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic III-13
Evolució de l'edat mitjana del matrimoni a Espanya i a les Balears

Font: Elaboració pròpia.

dari reproductor. Es retarda progressivament l'edat mitjana en el moment del matrimoni, tant entre els homes (el 2004, a Espanya és 33; a les Illes Balears, de 34,3) com entre les dones (a Espanya, de 30,2; a les Illes Balears, de 30,7). (Vegeu el gràfic III-13.) L'endarreriment en l'edat del matrimoni se sustenta en diversos motius: l'increment del temps de formació, la dificultat d'inserció en el món del treball, l'encariment de l'habitatge, les expectatives socials i professionals, i els canvis socials de la consideració del matrimoni.

Els canvis en el model de convivència també es manifesten en la durada dels matrimonis. De fet, el nombre de divorcis, tant a Espanya com a les Illes Balears, augmenta any rere any, de manera que, si el 1996 a l'Estat espanyol per cada cent matrimonis realitzats s'esdevingueren setze divorcis, el 2004 aquesta relació fou de vint-i-quatre divorcis per cada cent matrimonis. En el cas de les Illes Balears l'indicador és molt més alt: mentre el 1996 es produïren vint-i-cinc divorcis per cada cent matrimonis, el 2004 hi hagué trenta-sis divorcis per cada cent matrimonis. (Vegeu el quadre III-8 i el gràfic III-14.)

Quadre III-8. Dissolucions del matrimoni (1998-2004)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Espanya							
Nul·litat	115	133	145	152	229	198	197
Separació	57.353	59.503	63.377	65.527	73.032	76.250	81.618
Divorci	36.520	36.900	38.973	37.571	42.017	45.448	50.974
Dissolucions per 100 matrimonis	17,64	17,73	18,01	18,06	19,86	21,41	23,58
Illes Balears							
Nul·litat	1	—	2	4	7	4	2
Separació	1.699	1.665	1.746	1.850	2.059	1.992	2.147
Divorci	1.235	1.162	1.172	1.271	1.224	1.486	1.598
Divorcis per 100 matrimonis	28,06	25,81	26,05	29,38	26,72	31,95	35,08

Fuente: Consell General del Poder Judicial, Memòria.

Gràfic III-14

Evolució dels divorcis segons la durada del matrimoni

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades publicades per l'INE a les estadístiques judicials.

Els divorcis compleixen la finalitat de posar fi a una convivència no desitjada per almenys un dels membres que constitueixen la parella. La dissolució d'un matrimoni, però, origina dificultats organitzaves i econòmiques. Els compromisos adquirits per adquirir l'habitatge habitual i per a la manutenció dels fills i/o del cònjuge es converteixen en càrregues difícils de suportar, més en un moment d'hiperinflació de l'habitatge, circumstància que dificulta encara més als membres del matrimoni dissolt poder aconseguir una residència de manera individual. En el cas de les persones immigrants la situació encara és més dificultosa, atès que no disposen del suport familiar.

La novetat més destacable de l'any és que s'ha aprovat la Llei 13/2005, d'1 de juliol, que modifica el Codi civil en matèria del dret a contreure matrimoni i es reconeix aquest dret a totes les parelles, amb independència de la composició, heterosexual o homosexual. Pel que fa als matrimonis homosexuals, disposam de les dades que es refereixen als darrers sis mesos del 2005, durant els quals es registraren trenta-cinc unions de parelles constituïdes per homes i dotze unions entre dones.

La major part d'aquests matrimonis s'han dut a terme entre membres de nacionalitat espanyola; això no obstant, en quatre de les parelles d'homes que s'han casat, ambdós membres tenien la nacionalitat estrangera, i també eren estrangers els dos membres d'un dels matrimonis entre dones. L'estat civil previ de la major part dels contraents era fadrí, tot i que, entre els homes, nou declararen haver-se divorciat i, entre les dones, foren dues. Quant a l'edat, quaranta-un dels setanta homes que es casaren tenien entre 30 i 49 anys; denou, entre 50 i 69 anys; set, més de 69 anys, i tres, menys de 30. En el cas de les dones, onze tenien entre 30 i 49 anys; sis, menys de 30, i set, més de 49 anys.

2.2.3. La mortalitat

El 2005 es registren a les Illes Balears 7.336 persones residents difuntes, d'acord amb les estimacions provisionals fetes per l'Institut Balear d'Estadística. Aquesta xifra suposa un increment d'unes dues-centes cinquanta defuncions respecte del 2004, de manera que se situa la dada provisional de mortalitat del 2005 en un 7,50‰, amb uns nivells molt similars als de l'any anterior. Entre illes hi ha importants diferències, que reflecteixen el grau de joventut de l'estructura demogràfica i la diferent intensitat dels fluxos demogràfics rebuts. Així, mentre que Mallorca presenta una taxa lleugerament superior a la mitjana, Menorca (7,28‰) i, sobretot, Eivissa-Formentera (5,52‰) presenten unes taxes molt més baixes, de manera que es reflecteix la major joventut estructural, fruit d'uns intensos processos migratoris recents.

D'acord amb les dades provisionals de defuncions que manejam, l'edat mitjana de defunció se situà el 2005 en els 76,8 anys. Aquesta xifra global varia molt entres els homes i les dones. Així, l'edat de defunció mitjana en els homes se situà en els 73,27 anys, mentre les dones presentaren una edat més avançada de defunció mitjana, que és en els 80,72 anys; és a dir, les dones viuen 7,5 anys més de mitjana.

Juntament amb la mortalitat dels residents, cal esmentar que anualment es produeix un nombre important de defun-

QUADRE III-9. EVOLUCIÓ DE LES DEFUNCIONS DE RESIDENTS A LES ILLES BALEARS PER LLOC DE NAIXEMENT (1994-2004)

Anys	Total	Illes Balears	Altres CA	Estranger	% IB/ total	% alta CA/ total	% estranger/ total
1994	6.650	4.748	1.533	369	71,40	23,05	5,55
1995	6.896	4.901	1.664	331	71,07	24,13	4,80
1996	6.781	4.870	1.679	232	71,82	24,76	3,42
1997	6.959	5.006	1.678	275	71,94	24,11	3,95
1998	7.079	5.078	1.687	314	71,73	23,83	4,44
1999	7.418	5.221	1.830	367	70,38	24,67	4,95
2000	7.309	5.041	1.859	409	68,97	25,43	5,60
2001	6.927	4.713	1.830	384	68,04	26,42	5,54
2002	7.111	4.783	1.931	397	67,26	27,16	5,58
2003	7.356	5.004	1.924	428	68,03	26,16	5,82
2004	7.049	4.726	1.906	417	67,04	27,04	5,92

* Font: Institut Balear d'Estadística (Direcció General d'Economia, Govern balear).
(Reproducció autoritzada esmentant la procedència.)

cions de residents en altres comunitats autònomes i a l'estranger. Aquestes defuncions incrementen entorn del 10% les defuncions registrades. Així, el 2005, d'acord amb les dades provisionals de defuncions, es produïren 186 òbits de persones residents en altres comunitats autònomes i 528, de persones residents a l'estranger. Aquesta situació és lògica, atès que l'arxipèlag és un important focus d'atracció de població residencial temporal, ja sigui per motius turístics i d'esbarjo ja sigui per temporers que s'incorporen cíclicament a l'estructura productiva balear. La major part de les defuncions es concentren en el període comprès entre el mes d'abril i el d'octubre i es tracta sobretot de persones de seixanta anys o més, causades per malalties relaciones amb el sistema circulatori i, amb menor freqüència, per causes externes (accidents de trànsit i ofegaments) o per tumors malignes.

Actualment, la incidència de la immigració té una certa incidència en les dades de defuncions, fet comprovable amb les dades per llocs de naixement, tot i que és una influència menys visible i acusada atesa la immediatesa o el curt termini en què es produeixen, sobre l'estructura demogràfica general, els matrimonis i la natalitat. Com que es tracta d'uns fluxos migratoris fonamentalment econòmics, la gent que ens arriba des d'altres països o d'altres àrees és població jove i inicialment, per tant, amb una probabilitat de defunció baixa. Això fa, en definitiva, que les taxes de defunció baixin.

Les dades de defunció per llocs de naixements ens mostren un increment progressiu dels difunts nascuts en altres comunitats autònomes i un descens similar del percentatge de persones nascudes a les Illes Balears, mentre els nascuts a l'estranger presenten un lleuger increment en

valors absoluts, que fa que es mantenguin gairebé estables en termes relatius. Aquests canvis en la distribució del nombre i del pes de les defuncions per llocs de naixement reflecteixen el fet que els immigrants peninsulars del *boom* turístic que s'establiren a les nostres illes per viure-hi ja han arribat a edats mitjanes, amb altes probabilitats de defunció, o s'hi apropen. Per això, de cada vegada adquireixen un major pes en l'estructura de mortalitat, com a reflex del gran pes que presenten en l'estructura demogràfica general. (Vegeu el quadre III-9.)

Una de les característiques més importants de les societats desenvolupades és l'increment de l'esperança de vida de la població. Cal considerar que gràcies als avenços científics i tècnics, l'esperança de vida s'apropa de cada cop més als màxims biològics i que, forçosament, els increments d'esperança de vida a mitjà termini s'han d'anar suavitzant. D'acord amb les dades del Ministeri de Sanitat i Consum, del 1997 al 2002 l'esperança de vida s'incrementà en 2,3 anys a les Illes: augmentà 2,7 anys l'esperança dels homes i 1,9 anys, la de les dones.

És important destacar la diferència que hi ha entre sexes: l'esperança de vida és clarament favorable a les dones. Així, les dades per a l'arxipèlag de l'any 2002 ofereixen una diferència de 6,5 anys entre les dones que arriben a una esperança de vida de 82,7 anys, mentre que els homes només en compleixen 76,2.

L'increment de l'esperança de vida implica, naturalment, un increment dels efectius de més edat en la nostra societat. Aquesta tendència interna a l'envelliment estructural es compensa i s'anul·la per efecte dels corrents migratoris, principalment laborals, que globalment signifiquen un rejoveniment de la població illenca. Les Illes Balears són una de les comunitats menys envellides. (Vegeu el quadre III-10.)

Quadre III-10. Indicadors demogràfics de les Illes Balears. Padrons municipals

	Rev. padró l'1-5-1996	Revisió padró l'1-1-2001	Revisió padró l'1-1-2005
Edat mitjana: tota la població			
Total	**38,14**	**38,82**	**38,94**
Homes	36,93	37,72	37,9
Dones	39,32	39,91	39,98
Edat mitjana: nacionalitat espanyola	37,97	38,77	39,58
Edat mitjana: nacionalitat estrangera	42	39,33	35,54
Edat mitjana: nascuts a les Illes Balears	35,9	36,45	36,58
Edat mitjana: nascuts a una altra CA	42,84	43,41	45,38
Edat mitjana: nascuts a l'estranger	42,94	40,85	37,5

continua

Quadre III-10. Indicadors demogràfics de les Illes Balears. Padrons municipals

	Rev. padró l'1-5-1996	Revisió padró l'1-1-2001	Revisió padró l'1-1-2005
Grup d'edat (%)	**100**	**100**	**100**
Pobl.< 16 anys (%)	18,33	16,33	16,06
Pobl. 16-64 anys (%)	66,79	69,07	70,24
Pobl. 65 i més (%)	14,87	14,60	13,70
Grup d'edat (%). Nac. espanyola	100	100	100
Pobl.< 16 anys (%)	18,66	16,72	16,35
Pobl. 16-64 anys (%)	66,43	68,30	68,66
Pobl. 65 i més (%)	14,91	14,98	14,99
Grup d'edat (%). Nac. estrangera	100	100	100
Pobl.< 16 anys (%)	11,06	12,13	14,54
Pobl. 16-64 anys (%)	74,97	77,43	78,58
Pobl. 65 i més (%)	13,97	10,44	6,88
Dones en edat fèrtil (dones 15-49 anys/total dones)*100	**51,64**	**53,08**	**53,56**
Dones en edat fèrtil espanyoles	51,35	52,46	51,52
Dones en edat fèrtil estrangeres	57,83	59,86	64,74
Dones en edat fèrtil nascudes a les I. Balears	47,54	49,15	49,09
Dones en edat fèrtil nascudes a una altra CA	60,51	59,60	56,23
Dones en edat fèrtil nascudes a l'estranger	58,89	59,67	64,45
Índex de masculinitat (homes/dones)*100	**96,74**	**99,11**	**100,44**
Índex de masculinitat, nacionalitat espanyola	97,20	99,01	99,26
Índex de masculinitat, nacionalitat estrangera	86,87	100,20	106,92
Índex de masculinitat, nascuts a les I. Balears	97,19	97,85	98,39
Índex de masculinitat, nascuts a altra CA	99,73	104,06	103,89
Índex de masculinitat, nascuts a l'estranger	80,56	94,07	102,34
Índex d'envelliment (pobl. >64 /pobl. < 16)*100			
Total	**81,11**	**89,42**	**85,29**
Homes	66,49	74,09	70,96
Dones	96,54	105,59	100,44
Índex d'envelliment nac. Espanyola	78,07	89,59	91,67
Índex d'envelliment nac. Estrangera	126,32	89,10	47,35
Índex d'envelliment nascuts I.Balears	66,30	71,56	67,71
Índex d'envelliment nascuts altra CA	185,32	222,30	320,08
Índex d'envelliment nascuts a l'estranger	172,28	118,53	68,98

continua

Quadre III-10. Indicadors demogràfics de les Illes Balears. Padrons municipals

	Rev. padró l'1-5-1996	Revisió padró l'1-1-2001	Revisió padró l'1-1-2005
Índex de sobreenvelliment (pobl. >84/pobl. > 64)*100			
Total	**9,99**	**11,02**	**11,59**
Homes	7,55	8,35	8,55
Dones	11,77	13,00	13,87
Índex de dependència (Pob.<16+ Pob. >64/ Pob.16-64)*100			
Total	**49,71**	**44,79**	**42,38**
Homes	46,77	41,47	39,19
Dones	52,67	48,24	45,72
Població, segons nacionalitat (%)			
Total	**100**	**100**	**100**
Espanyola	95,80	91,59	84,10
Estrangera	4,20	8,41	15,90
Població, segons lloc de naixement (%)			
Total	**100**	**100**	**100**
Illes Balears	67,73	62,11	57,18
Una altra CA	26,18	27,42	24,91
Estranger	6,08	10,46	17,90

Font: Direcció General d´Economia, Institut Balear d´Estadística.

En definitiva, es dóna simultàniament un procés d'acumulació d'efectius de la tercera edat i, sobretot, dels grups d'edat sobreenvellits, alhora que l'estructura social global es rejoveneix.

L'edat i el sexe són característiques demogràfiques que condicionen les probabilitats de morir per una determinada causa. Les causes de mort relacionades amb les malalties del sistema circulatori, amb tumors i amb els motius externs (accidents, sobredosis, ofegaments...) són les més freqüents a les Illes Balears. Mentre que el primer grup respon a causes relacionades amb la degeneració de l'organisme que tenen a veure amb l'edat i amb els hàbits dels individus (alimentació, activitat esportiva, etc.), el segon grup de motius respon a hàbits i comportaments de risc i a l'elevada motorització i circulació en un arxipèlag turístic d'oci estiuenc. Hi ha, lògicament, notables diferències dels motius que han produït la mort segons l'edat.

En els grups inferiors de la piràmide d'edat, cal indicar la baixa taxa de mortalitat infantil. D'acord amb les dades provisionals de l'INE per al 2005, les Illes Balears presenten tan sols una taxa de 3,4 defuncions de menors d'un any per cada mil

nascuts, mentre que aquesta xifra és del 4,12 per a l'Estat espanyol. La tendència de la taxa és de decréixer, tot i que actualment ens apropam als valors límits de la ciència mèdica actual. En el primer any de vida hi ha un nombre important de defuncions causades per problemes genètics, que fan inviable la vida; un cop superat el primer any minva el nombre de defuncions, que responen bàsicament a accidents domèstics (ofegaments alimentaris, caigudes accidentals, ofegaments per immersió...). Després es produeix un sobtat increment de les defuncions, com a conseqüència de l'arribada a l'edat de la motorització (14 anys, conducció de ciclomotors; 16 anys, motocicletes fins a 125 cc, i 18 anys, motocicletes de major cilindrada i cotxes). Cal destacar que entre els 15 i els 34 anys aquest és un dels principals factors de sobremortalitat masculina, juntament amb hàbits tòxics (drogoaddicció), pràctica d'esports de risc (submarinisme, escalada...), etc. En principi, aquestes defuncions són per causes evitables i contribueixen de manera important a rebaixar l'esperança global de vida. Tot i això, diverses projeccions de població mantenen com una de les hipòtesis més repetides el creixement de la mortalitat en aquest tram d'edat. Actualment, les polítiques públiques tendeixen a intentar reduir l'impacte de les defuncions per accidents de trànsit, com la política del carnet per punts, que comença a vigir el juliol del 2006 a l'Estat espanyol, però que sembla que ja ha donat fruits en altres països de la Unió Europea on ja funciona des de fa uns anys.

Les morts de persones entre els 35 i els 75 anys es caracteritzen per ser a causa de malalties relaciones amb els tumors malignes; als 50 anys, cinc de cada deu defuncions són causades per algun tipus de tumor (els tumors amb una major freqüència són els de pulmó en els homes i els de mama en les dones). A partir dels 75 anys el patró de mortalitat està definit per les morts relacionades amb el sistema circulatori (sobretot, les malalties cerebrovasculars). El fet que el nombre de defuncions en aquest tram sigui tan voluminós repercuteix que aquest grup de malaltia ocupi el primer lloc, com les de major freqüència, encara que no tenen incidència en els grups de menys edat. A partir dels 40 o 45 anys comencen a incidir-hi: per exemple, l'any 2003 el 12% dels difunts entre els 45 i els 49 anys va morir per una malaltia circulatòria, però a partir d'aquestes edats els percentatges augmenten, fins que als 75 representen el 45% dels morts.

2.2.4. Les migracions

La composició de la població balear actualment està determinada per l'entrada d'importants fluxos migratoris procedents de l'estranger, que han substituït en rellevància l'aportació de població d'altres comunitats autònomes. Segons les dades del padró de l'any 2005, la població nascuda a l'estranger era de 176.002 persones, 25.835 de les quals (el 15%) tenien la nacionalitat espanyola. Des de l'enfocament de la nacionalitat, 156.270 persones eren estrangeres, 6.103 de les quals (el 4%) han nascut a Espanya. Així, a hores d'ara, a la comunitat autònoma resideixen un 24,91% de nascuts en una altra comunitat i un 17,90% a l'estranger. (Vegeu el quadre III-11.)

Quadre III-11. Evolució de la població resident a les Illes Balears, segons la nacionalitat i el lloc de naixement, per illes (2000-2005)

		Nacionalitat espanyola				Nacionalitat estrangera			
		Lloc de naixement				Lloc de naixement			
Residència	Total població	Total	Nascuts a les Illes Balears	Nascuts a una altra CA	Nascuts a l'estranger	Total	Nascuts a les Illes Balears	Nascuts a una altra CA	Nascuts a l'estranger
Illes Balears									
2000	845.630	790.871	539.487	231.711	19.673	54.759	1.843	369	52.547
2001	878.627	804.744	543.536	240.500	20.708	73.883	2.203	455	71.225
2002	916.968	817.224	547.511	247.158	22.555	99.744	2.850	503	96.391
2003	947.361	820.856	550.214	246.873	23.769	126.505	3.661	567	122.277
2004	955.045	823.622	553.162	245.594	24.866	131.423	4.238	510	126.675
2005	983.131	826.861	556.721	244.305	25.835	156.270	5.469	634	150.167
Mallorca									
2000	677.014	635.610	437.725	182.014	15.871	41.404	1.247	260	39.897
2001	702.122	645.173	440.651	187.943	16.579	56.949	1.542	336	55.071
2002	730.778	653.767	443.947	191.717	18.103	77.011	2.063	370	74.578
2003	753.584	655.482	446.395	190.099	18.988	98.102	2.724	409	94.969
2004	758.822	656.439	449.126	187.537	19.776	102.383	3.253	367	98.763
2005	777.821	657.299	451.634	185.233	20.432	120.522	4.250	425	115.847
Menorca									
2000	72.716	69.510	51.828	16.603	1.079	3.206	105	36	3.065
2001	75.296	71.118	52.133	17.808	1.177	4.178	109	30	4.039
2002	78.796	72.901	52.503	19.129	1.269	5.895	139	31	5.725
2003	81.067	73.283	52.558	19.385	1.340	7.784	190	45	7.549
2004	82.872	74.029	52.550	20.001	1.478	8.843	208	46	8.589
2005	86.697	75.166	53.034	20.529	1.603	11.531	263	56	11.212

Continua

Quadre III-11. Evolució de la població resident a les Illes Balears, segons la nacionalitat i el lloc de naixement, per illes (2000-2005)

	Nacionalitat espanyola	Nacionalitat estrangera							
		Lloc de naixement				Lloc de naixement			
Residència	Total població	Total	Nascuts a les Illes Balears	Nascuts a una altra CA	Nascuts a l'estranger	Total	Nascuts a les Illes Balears	Nascuts a una altra CA	Nascuts a l'estranger
Eivissa									
2000	89.611	80.709	46.644	31.447	2.613	8.902	475	68	8.359
2001	94.334	83.137	47.401	32.905	2.822	11.197	530	80	10.587
2002	99.933	85.021	47.704	34.271	3.036	14.912	623	92	14.197
2003	105.103	86.629	47.899	35.435	3.286	18.474	716	104	17.654
2004	106.220	87.567	48.071	36.040	3.449	18.653	747	90	17.816
2005	111.107	88.707	48.629	36.445	3.626	22.400	909	146	21.345
Formentera									
2000	6.289	5.042	3.290	1.647	110	1.247	16	5	1.226
2001	6.875	5.316	3.351	1.844	130	1.559	22	9	1.528
2002	7.461	5.535	3.357	2.041	147	1.926	25	10	1.891
2003	7.607	5.462	3.362	1.954	155	2.145	31	9	2.105
2004	7.131	5.587	3.415	2.016	163	1.544	30	7	1.507
2005	7.506	5.689	3.424	2.098	174	1.817	47	7	1.763

* La població nascuda a l'estranger inclou 92 residents nascuts en antics territoris de soberania espanyola. L'INE els comptabilitza amb els nascuts a una altra comunitat autònoma.

Font: Direcció General d'Economia, Institut Balear d'Estadística.

Si es pren com a referència la nacionalitat, el 2005 han augmentat els estrangers més de dos punts respecte del 2004 i ja representen un 15,9% de la població, de manera que es recupera el ritme de creixement experimentat des del 2000 i que s'aturà el 2004, quan les problemàtiques derivades de l'aplicació de la Llei d'estrangeria varen donar lloc a un menor empadronament d'estrangers. En aquests moments els canvis legals respecte dels requisits per empadronar-se i els processos de regularització i de reagrupament familiar han permès que sortissin a la llum residents de fet que no es reflectien en les xifres oficials.

Per illes, a Mallorca els de nacionalitat estrangera representen el 15,9%, mentre que a Eivissa sumen un 20,2% i a Formentera arriben a un 24,2%. Menorca es manté com l'illa amb menys estrangers, tot i que és on més n'ha augmentat el pes des del 2000; en realitat, s'ha triplicat la població resident estrangera des de llavors.

Es tracta d'una migració preferentment de persones adultes en edat de treballar, tot i que hi ha un component molt important de població europea major. S'ha de destacar que els menors de 16 anys de nacionalitat estrangera ja representen el 14,5% del col·lectiu, cosa que s'aproxima a la proporció per edats de la població de nacionalitat espanyola, entre els quals els joves menors de 16 anys comprenen el 16,4% del total.

El contingent més important d'estrangers continua sent el d'alemanys, amb 23.706 residents el 2005, però seguit de prop pels argentins (20.081) i pels marroquins (16.531 persones). En els llocs quart i cinquè se situen els nacionals del Regne Unit i de l'Equador, amb 15.824 i 15.794 persones. (Vegeu els quadres III-12 i III-13.)

Quadre III–12. Població nascuda a una altra CA per CA de naixement

	Ren. padró 1996	Rev. padró 1-1-1998	Rev. padró 1-1-2000	Rev. padró 1-1-2002	Rev. padró 1-1-2004	Rev. padró 1-1-2005
Total	**199.098**	**211.536**	**232.080**	**247.661**	**246.104**	**244.939**
Andalusia	77.282	81.446	89.731	95.049	91.543	89.783
Aragó	3.585	3.813	4.102	4.252	4.334	4.348
Astúries	2.333	2.551	2.982	3.580	3.730	3.779
Illes Canàries	1.300	1.396	1.577	1.748	1.844	1.870
Cantàbria	1.004	1.121	1.300	1.413	1.424	1.414
Castella i Lleó	12.105	12.964	14.083	15.171	15.557	15.582
Castella-la Manxa	20.925	21.621	22.416	22.525	21.940	21.737
Catalunya	22.959	24.966	27.680	29.858	30.451	31.072
Com. Valenciana	13.147	14.052	15.281	16.280	16.910	16.879

Continua

Quadre III-12. Població nascuda a una altra CA per CA de naixement

	Ren. padró 1996	Rev. padró 1-1-1998	Rev. padró 1-1-2000	Rev. padró 1-1-2002	Rev. padró 1-1-2004	Rev. padró 1-1-2005
Extremadura	10.889	11.443	12.765	13.874	13.622	13.469
Galícia	6.193	6.663	7.991	9.863	10.322	10.373
Madrid	11.781	13.104	14.943	16.362	16.915	17.250
Múrcia	9.571	9.753	9.940	9.867	9.473	9.287
Navarra	862	916	961	1.026	1.068	1.046
País Basc	3.196	3.656	4.145	4.550	4.727	4.788
Rioja	549	567	604	626	621	631
Ceuta	621	660	725	759	757	748
Melilla	796	844	854	858	866	883

Font: Padrons municipals. Institut Balear d'Estadística (Direcció General d'Economia, Govern balear).

Quadre III-13. Població resident segons el país de naixement. Creixements superiors a la mitjana balear 2005/2001 (més de 50 residents)

País de naixement	Renovació padró 1996	Revisió padró 2001	Revisió padró 2005	Variació relativa 2005/1996	Variació relativa 2005/2001
Illes Balears	760.263	878.627	983.131	0,29	0,12
Espanya	714.037	786.694	807.129	0,13	0,03
Bolívia	55	209	2.518	44,78	11,05
Lituània	0	6	68	—	10,33
Romania	116	442	3.727	31,13	7,43
Bielorússia	0	7	58	—	7,29
Ucraïna	4	143	993	247,25	5,94
Moldàvia	1	23	148	147,00	5,43
Paraguai	38	70	450	10,84	5,43
Bulgària	47	664	4.066	85,51	5,12
Equador	43	2.919	15.794	366,30	4,41
Bangla Desh	4	17	90	21,50	4,29
Eslovàquia	8	45	230	27,75	4,11
Mali	4	135	574	142,50	3,25
Uruguai	925	1.457	5.767	5,23	2,96
Mauritània	2	71	244	121,00	2,44
Polònia	113	350	1.189	9,52	2,40
Colòmbia	388	2.928	9.715	24,04	2,32

Continua

Quadre III-13. Població resident segons el país de naixement. Creixements superiors a la mitjana balear 2005/2001 (més de 50 residents)

País de naixement	Renovació padró 1996	Revisió padró 2001	Revisió padró 2005	Variació relativa 2005/1996	Variació relativa 2005/2001
Iugoslàvia	15	79	253	15,87	2,20
Rússia	84	365	1.161	12,82	2,18
Argentina	3.348	6.415	20.081	5,00	2,13
Pakistan	12	44	134	10,17	2,05
Ghana	8	97	278	33,75	1,87
Nigèria	12	627	1.779	147,25	1,84
Xina	324	1.008	2.606	7,04	1,59
Senegal	198	617	1.513	6,64	1,45
Brasil	569	1.117	2.538	3,46	1,27
Grècia	30	52	117	2,90	1,25
Turquia	25	57	124	3,96	1,18
Xile	671	1.349	2.873	3,28	1,13
Índia	170	324	677	2,98	1,09
Nicaragua	26	38	78	2,00	1,05
Mèxic	172	293	572	2,33	0,95
Perú	458	980	1.910	3,17	0,95
República Txeca	73	211	409	4,60	0,94
Marroc	3.238	8.611	16.531	4,11	0,92
Camerun	3	44	82	26,33	0,86
Croàcia	21	41	75	2,57	0,83
El Salvador	21	39	71	2,38	0,82
Israel	19	43	78	3,11	0,81
Veneçuela	606	953	1.713	1,83	0,80
Itàlia	1.001	2.210	3.863	2,86	0,75
Tailàndia	24	56	96	3,00	0,71
República Dominicana	521	1.163	1.968	2,78	0,69
Hondures	27	53	89	2,30	0,68
Cuba	751	1.708	2.842	2,78	0,66
Tunísia	30	59	96	2,20	0,63
Guinea	58	104	167	1,88	0,61
Gàmbia	15	50	78	4,20	0,56
Hongria	58	113	176	2,03	0,56
República Sud-africana	70	117	179	1,56	0,53
Portugal	402	749	1.131	1,81	0,51

Continua

Quadre III-13. Població resident segons el país de naixement. creixements superiors a la mitjana balear 2005/2001 (més de 50 residents)

País de naixement	Renovació padró 1996	Revisió padró 2001	Revisió padró 2005	Variació relativa 2005/1996	Variació relativa 2005/2001
Costa Rica	20	40	60	2,00	0,50
Líban	35	58	87	1,49	0,50
Irlanda	141	278	416	1,95	0,50
Guatemala	19	37	55	1,89	0,49
Andorra	27	50	73	1,70	0,46
Japó	47	77	112	1,38	0,45
Filipines	593	1.057	1.489	1,51	0,41
Sierra Leone	3	42	59	18,67	0,40
Panamà	37	54	75	1,03	0,39
Regne Unit	7.880	11.845	15.824	1,01	0,34
Guinea Equatorial	145	324	426	1,94	0,31
Canadà	119	182	238	1,00	0,31
Austràlia	90	136	174	0,93	0,28
Algèria	671	1.129	1.392	1,07	0,23
Alemanya	9.178	19.401	23.706	1,58	0,22
Àustria	380	722	880	1,32	0,22
Bòsnia i Hercegovina	12	51	61	4,08	0,20
Vietnam	40	46	55	0,38	0,20
Síria	32	59	69	1,16	0,17
La Resta	11.949	17.073	18.782	0,57	0,10

Font: Institut Balear d'Estadística (Direcció General d'Economia,Govern balear) i elaboració pròpia.

Però el ritme de creixement d'aquests col·lectius és molt diferent: els residents alemanys o del Regne Unit gairebé no han augmentat en el període 2001-2005, però els nacionals de l'Equador ho han fet un 4,4%. Ara bé, els majors creixements es corresponen als nacionals de Bolívia (11%) i de diversos països de l'Europa de l'Est, com ara Lituània, Romania o Bielorússia, amb taxes entre el 5 i el 10%.

2.3. La conciliació entre la vida familiar i la laboral

Les dificultats de conciliació de la família i el treball són una de las preocupacions emergents en les polítiques públiques a la Unió Europea, com a resultat de la incorporació generalitzada de les dones al treball remunerat i també de la manca de

transformacions equivalents pel que fa a les responsabilitats a la llar. Per aquest motiu es duen a terme esforços estadístics per tal d'obtenir informació comparable dels principals indicadors sobre la qüestió. En aquest context, l'INE ha fet públics els resultats del mòdul especial del 2005 de l'EPA sobre conciliació, en què s'inclouen resultats per comunitats autònomes. Aquesta informació es complementa amb les dades de l'enquesta d'usos del temps del 2002-2003. D'ambdues fonts s'obtenen els elements bàsics per caracteritzar les Balears en relació amb la mitjana espanyola i amb la resta de comunitats autònomes.

Ens podem demanar: qui té cura dels infants i de persones adultes dependents?; si fan feina, com ho organitzen?; adquireixen serveis especialitzats?; si cal, poden deixar esporàdicament el treball?; poden modificar-ne l'horari? Les variacions per comunitats autònomes en aquestes (i d'altres) preguntes depenen, en primer lloc, de l'estructura demogràfica i de les llars; en segon lloc, dels contexts regionals del mercat de treball i de l'activitat productiva, i, en tercer lloc, de les diferencies culturals i d'estils de vida.

Les Illes Balears es destaquen en l'enquesta de conciliació familiar per ser la comunitat autònoma on menys pes tenen les persones entre els 16 i els 64 anys que declaren que poden fer-se càrrec regularment de l'atenció de persones dependents: un 6,6%, mentre que la mitjana és del 9,9%. Aquesta diferència és deguda sobretot que les dones de les Balears que afirmen poder tenir-ne cura són moltes menys que a la resta, gairebé la meitat (un 13% a Espanya i un 7,7% a les Balears). La comunitat que més s'hi aproxima és Catalunya (un 9,5%).

De manera coherent amb aquestes dades, quan es demana a les dones ocupades que tenen almenys un fill quin és el servei principal de cura per als infants que utilitzen, en una proporció inferior a la mitjana diuen que no en fan servir cap: és a dir, que elles mateixes se n'encarreguen (un 29%, enfront del 34,4%). Els infants són atesos per familiars en proporcions semblants a les del conjunt d'Espanya (prop del 26%), però es destaca que el pes dels serveis especialitzats —és a dir, guarderies, etc.— és menor, encara que precisament hem vist que les mares se'n poden fer càrrec en menor grau; en canvi, els marits o les parelles que atenen els infants quan les mares treballen es destaquen força i arriben al 17,1%, cinc punts per sobre de la mitjana.

Les persones entre els 16 i els 64 anys que es fan càrrec regularment dels fills o d'altres infants o persones dependents es poden trobar en circumstàncies molt dispars d'acord amb les característiques de la llar, de la problemàtica de la persona de qui tenen cura, etc., però un element clau és si estan ocupades o no. En l'enquesta es demana si desitjarien canviar l'organització de la seva vida diària o no —ja fos treballant més i dedicant menys temps a les tasques de cura d'altres persones o bé treballant menys, en cas que estiguin ocupades. El més important es que tant a les Illes Balears com en general a Espanya la immensa majoria considera que no desitgen canviar ni en un sentit ni en l'altre (un 82% a les Balears i

un 78% al conjunt). Entre els que es troben insatisfets, l'11% voldria treballar menys i augmentar el temps de cura, i un 4% diu el contrari: voldria treballar més. Quan es tracta dels no ocupats, la proporció dels qui voldrien treballar i reduir el temps de dedicació als dependents tot just és d'un 13,2%, molt per sota del 21,4% de la mitjana espanyola. En altres paraules: el grau d'insatisfacció és baix i, de fet, es tracta de la comunitat autònoma amb menys pes dels qui s'ocupen regularment i a temps complet de les tasques de cura i que voldrien canviar; només s'hi aproxima Catalunya.

En definitiva, a pesar que en els treballs referits a la cura sovint es posa l'accent en la manca de temps per dedicar-se a la família i a la cura dels dependents, les dades indiquen un grau de conformitat elevada i, sobretot, no permeten pensar en una preferència destacable per dedicar menys temps al treball remunerat i més a les tasques d'atenció familiar.

Un element clau en les possibilitats de conciliació és la flexibilitat en el treball per fer front als imprevists a la llar. Les diverses preguntes que tracten aquesta qüestió reflecteixen un grau major d'adaptabilitat a les Balears en relació amb la resta d'Espanya. En primer lloc, les persones ocupades amb un fill menor de sis anys que hagin demanat excedència per a la cura dels fills en els darrers dotze mesos representen un 5,3%, quan al conjunt de l'Estat tot just és d'un 2,7%. En general, suposa un volum realment petit de persones, però, tot i així, la diferència és remarcable. (Vegeu el gràfic III-15.)

A la pregunta de si poden modificar l'inici o l'acabament de la jornada laboral, a les Balears contesta que li seria possible fer-ho generalment el 54,8%, i per al 19,7%, possible, però de manera excepcional. Ambdues opcions superen entre dos o tres punts la mitjana estatal. La diferència es fa encara més evident quan es distingeix entre per compte propi i per compte d'altri. La flexibilitat en la jornada és òbviament major en el primer cas, encara que, així, a les Illes Balears les possibilitats no són majors que a la resta d'Espanya, sinó més aviat al contrari. En canvi, entre els assalariats, a la nostra comunitat les opcions per modificar el començament o la finalització de la jornada laboral superen en tres punts les del conjunt, en el cas tant dels que ho poden fer en general com dels que responen que els seria possible, però de manera excepcional. Els primers arriben al 49,6% i els segons, al 21,6%. (Vegeu el gràfic III-16.)

Aquest perfil diferent de la conciliació a les Balears es reafirma quan es demana de manera general als ocupats si podrien, si es donàs el cas, organitzar la jornada laboral de forma més habitual o més excepcional. Aleshores, de bell nou la diferència entre els assalariats respecte d'Espanya és notable: quasi deu punts per sobre en el cas de les Balears (el 68,8% respecte del 59,2%). (Vegeu el gràfic III-17.)

Un segon aspecte de la possibilitat de conciliació és poder demanar dies per dedicar-se a les qüestions familiars. En aquest cas es demana si en els darrers dotze mesos n'han gaudit. Amb referència a aquesta qüestió, a les Illes Balears es

Gràfic III-15

Persones ocupades, amb un fill menor de 6 anys, que han tingut excedència en els darrers 12 mesos (2005)

Font: INE i elaboració pròpia.

Gràfic III-16

Assalariats segons la possibilitat de modificar el començament o l'acabament de jornada laboral (2005)

Font: INE i elaboració pròpia

Gràfic III-17

Assalariats segons la possibilitat d'organitzar la seva jornada laboral (2005)

Font: INE i elaboració pròpia

respon que se n'ha gaudit en menor manera que al conjunt en el cas dels que treballen tant per compte propi com per compte d'altri (el 15,6%, enfront del 21% d'Espanya). Aquesta resposta és coherent amb les anteriors, ja que s'ha de suposar que una major flexibilitat horària i en l'organització de la jornada laboral permet evitar la necessitat de disposar de dies de permís especial o d'altres acords. (Vegeu el gràfic III-18.)

En resum, el mòdul sobre conciliació del 2005 de l'EPA permet disposar de informació nova que serveix per reafirmar les particularitats en el balanç de la llar i el treball remunerat a la nostra comunitat, particularitats que deriven tant dels trets específics del mercat de treball com de l'estructura familiar i l'estil de vida. Aquest segon factor es fa palès si s'observen les dades de l'enquesta d'usos del temps per comunitats autònomes.

Gràfic III-18

Assalariats que han tingut dies de permís especial a la seva feina en els darrers 12 mesos (2005)

Font: INE i elaboració pròpia.

La distribució d'activitats en un dia mitjà (que depèn de la quantitat i de la durada de l'activitat) reflecteix que a les Balears la dedicació al treball remunerat és major que la mitjana, sobretot entre les dones (2,14 hores, en relació amb les 1,44 d'Espanya), mentre que la dedicació a la llar i a la família és menor (3,50, devora les 4,24 hores).

Si s'analitzen per sexes els dos factors que donen lloc a aquesta mitjana, s'observa que la diferència es troba en el fet que els homes que declaren una dedicació a la llar i a la família és deu punts major que al conjunt d'Espanya (un 80,8% i un 70%, respectivament). En les dones la major diferència es troba en el pes de les que treballen (un 33,7%, quan a l'Estat és del 25,2%), mentre que la resposta en relació amb la llar es més semblant (un 94,2% a les Balears i un 93% a Espanya). (Vegeu els gràfics III-19 i III-20.)

El resultat de la circumstància que hi hagi més homes, sobretot, que es dediquen a la llar és un perfil en què la durada mitjana diària a aquesta activitat és menor; lleugerament menor, en el cas de les dones (4,04 hores, per les 4,45 a Espanya), i clarament menor, en el cas dels homes (1,52, per 2,08).

Gràfic III-19

Proporció d'homes que dediquen part de la seva jornada a tasques de la llar o de la família. 2002-2003

Font: INE i elaboració pròpia.

Gràfic III-20

Proporció de dones que dediquen part de la seva jornada a un treball remunerat

Font: INE i elaboració pròpia.

3

SALUT I SERVEIS SANITARIS

RESUM

La taxa de mortalitat, segons les dades provisionals de què disposam, s'ha situat en les 7,5 defuncions per cada mil habitants (7,4 l'any 2004). Les Illes Balears presenten una de les taxes brutes de mortalitat més baixes de l'Estat, només superada per les Canàries, Ceuta, Madrid i Melilla.

L'any 2005 el patró de la mortalitat ha seguit la tendència dels anys anteriors pel que fa a les causes relacionades amb la degeneració de l'organisme relacionada amb l'edat i amb els hàbits dels individus (alimentació, activitat esportiva, etc.). Les malalties del sistema circulatori són les causes de mort principals a les Illes Balears. Altrament, l'esperança de vida dels homes és de 76,2, i la de les dones, de 82,7 anys.

El nombre total de consultes al 061 ha estat de 314.784, 9.788 de les quals han derivat en atencions de la UVI mòbil. Es varen produir 4.332 assistències per accidents de trànsit, cent quarantaquatre més que l'any anterior. De fet, els accidents de trànsit són una de les primeres causes de mort i són els que causen una taxa més elevada d'anys potencials de vida perduts. L'evolució de l'epidèmia de la sida presenta un patró similar al de la resta d'Espanya, amb una baixada progressiva des de l'any 1996. El nombre d'interrupcions voluntàries de l'embaràs (IVE) és de 2.480, cinquanta més que l'any anterior, amb una edat mitjana de 27,6 anys. Amb relació a les malalties de declaració obligatòria, cal ressaltar que han disminuït —respecte del 2004— les notificacions de tuberculosi respiratòria i d'hepatitis B. Pel que fa a la grip, el nivell d'activitat a les Illes Balears ha coincidit amb una temporada gripal 2004-2005 d'intensitat baixa.

El total de la despesa sanitària el 2004 és de 826,25 milions d'euros, cosa que suposa un increment del 8,68%. La despesa per targeta sanitària ha estat de 787 euros. El total facturat pels desplaçats a les Illes Balears és de l'11,19% del facturat per al conjunt de l'Estat, de manera que és la tercera comunitat autònoma en importància, darrere de les Canàries i de Catalunya. Les dades d'estrangers en hospitals públics de les Illes Balears han estat de 16.012 persones, el 3,4% del total de les estades que s'hi han fet.

Sense comptar el personal dels centres concertats, al final de l'any 2005 hi havia 11.639 empleats.

Cal destacar que les Illes Balears presenten una taxa de donació de 46,9 donants per milió (pmp), molt superior a la xifra global per a tot Espanya, que és de 35,1. Aquestes xifres situen les Illes Balears al capdavant de totes les comunitats autònomes.

3.1. PANORAMA DE LA SALUT

Aquest apartat es divideix en dos subapartats, que analitzen la mortalitat, la morbiditat, els accidents, la sida, les interrupcions voluntàries de l'embaràs (IVE) i les malalties de declaració obligatòria.

3.1.1. LA MORTALITAT

Segons les dades provisionals de l'Institut Balear d'Estadística (IBAE) de l'any 2005, el nombre de defuncions ha estat de 7.271, la qual cosa suposa un augment de 294 morts respecte de l'any 2004. La taxa bruta de mortalitat, d'acord amb les mateixes dades, ha passat, per tant, de 7,39 per mil habitants l'any 2004 a 7,50 (provisional) l'any 2005. (Vegeu el quadre III-14 i l'apartat 2.2.3.)

Pel que fa a la comparació de les taxes brutes de les distintes comunitats autònomes, en ordre creixent, l'any 2000 les Balears ocupaven l'onzè lloc, mentre que l'any 2004 varen ocupar-ne el quinzè. (Vegeu el gràfic III-21.)

Per grans grups de malalties, el 2005 la primera causa de mort són les malalties del sistema circulatori, seguides dels tumors, i, a molta distància, de les malalties respiratòries.

Quadre III-14. Taxes brutes de mortalitat per 1.000 habitants (1999-2005)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Illes Balears (IBAE)	9,27	9,05	8,46	8,25	8	7,39	7,5
Illes Balears (INE)	9,41	9,02	8,43	8,28	9,03	7,46	—
Espanya (INE)	9,31	8,97	8,87	8,95	9,16	8,71	—

Font: l'Institut Balear d'Estadística (IBAE).

Gràfic III-21

Taxes brutes de mortalitat per comunitats autònomes (2004)

Font: Elaboració pròpia

Per sexes, en els homes els tumors ocupen el primer lloc, seguits de les malalties del sistema circulatori, mentre que en les dones l'ordre és invers: malalties circulatòries, primer, i tumors, després. (Vegeu el quadre III-15.)

En comparar l'evolució dels percentatges que representen les defuncions amb les causes de mort principals des de l'any 1999 fins al 2005 en ambdós sexes, veiem que les quatre primeres causes són sempre les mateixes: en primer lloc, les malalties del sistema circulatori; en el segon lloc, els tumors, i, a molta distància, les dels sistemes respiratori i digestiu. En els homes, els tumors han passat a ser la primera causa de mort, a poca distància de les malalties del sistema circulatori; en les dones, el sistema circulatori continua ocupant el primer lloc, seguit dels tumors. (Vegeu els gràfics III-22 i III-23.)

QUADRE III-15. DEFUNCIONS PER GRANS GRUPS DE MALALTIES (2005)

	Nre. de defuncions		
	Total	Homes	Dones
Malalties infeccioses i parasitàries	137	71	66
Tumors	1.909	1.184	725
Malalties de la sang i dels òrgans hematopoiètics	30	11	19
Malalties endocrines, nutricionals i metabòliques	213	80	133
Trastorns mentals i del comportament	200	62	138
Malalties de sistema nerviós	307	125	182
Malalties del sistema circulatori	2.455	1.162	1.293
Malalties del sistema respiratori	776	458	318
Malalties del sistema digestiu	368	186	182
Malalties de la pell i del teixit subcutani	12	4	8
Malalties del sistema osteomuscular i del teixit conjuntiu	90	23	67
Malalties del sistema genitourinari	246	114	132
Embaràs, part i puerperi	0	0	0
Certes afeccions originades en el període perinatal	22	13	9
Malformacions congènites, deformitats i anomalies cromosòmiques	12	5	7
Símptomes, signes i estats morbosos mal definits	161	76	85
Causes externes de traumatismes i enverinaments	333	251	82
Total de causes	7.271	3.825	3.446

Font: Elaboració pròpia.

Segons les dades provisionals de l'Institut Balear d'Estadística (IBAE), l'any 2005 a les Illes Balears l'edat mitjana total de mort per totes les causes és de 76,8 anys; en els homes, és de 73,27 anys, i en les dones, de 80,72 anys. Aquestes xifres són lleugerament superiors a les dels anys anteriors.

3.1.2. LA MORBIDITAT

Segons les dades d'activitat registrades al Centre Coordinador d'Urgències (061, Servei d'Urgències) de l'any 2005, es varen rebre 314.784 telefonades, 81.634 de les quals varen ser consultes mèdiques; d'aquestes, se n'han codificat 39.995. El nombre de visites a domicili és de 18.759 i el d'atencions de la UVI mòbil, de 9.788. Els motius codificats més freqüents de les consultes telefòniques són els següents: dispnea NSP (9,81%), ansietat (6,65%), vòmits (5,85%), dolor abdominal (5,36%), dolor toràcic (3,86%), síncope / lipotímia / pèrdua del coneixement (3,39%), lumbàlgia (2,87%), diarrees (2,71%), ACV NSP (2,48%), i vertigen perifèric NCC/NSP (2,04%).

Gràfic III-22

Distribució del nombre de defuncions per grans grups de malalties (2004-2005): homes

Font: Institut Balear d'Estadística (IBAE).

Gràfic III-23

Distribució del nombre de defuncions per grans grups de malalties (2004-2005): dones

Font: Institut Balear d'Estadística (IBAE).

Gràfic III-24
Percentatges d'IVE per grups d'edat

Font: Elaboració pròpia

3.1.3. Els accidents

Els accidents de trànsit són una de les primeres causes de mort i són els que causen una taxa més elevada d'anys potencials de vida perduts.

Segons les dades de la Gerència del 061 de l'Ib-Salut, a les Balears es produïren 4.332 assistències per accidents de trànsit l'any 2005, 144 més que l'any anterior.

3.1.4. La sida

L'evolució de l'epidèmia de la sida a les Illes Balears presenta un patró similar al de la resta d'Espanya, amb una baixada progressiva des de l'any 1996. Les darreres dades en confirmen una disminució important de la incidència: aquesta ha passat de 209 nous casos l'any 1995 a 107 l'any 2000 i a 63 l'any 2005. El nombre de defuncions també ha disminuït des de les 141 de l'any 1995 fins a les quatre de l'any 2005 (dada provisional).

3.1.5. Les interrupcions voluntàries de l'embaràs

El nombre d'interrupcions voluntàries de l'embaràs (IVE) que el Servei d'Epidemiologia de la Conselleria de Salut ha registrat que s'han dut a terme l'any 2005 és de 2.480; en xifres absolutes, el nombre de casos ha augmentat en 50. Pel que fa a la comparació de les taxes de les distintes comunitats autònomes, l'any 2004 les Illes Balears ocupaven el primer lloc, amb una taxa de 12.38. Pel que fa a l'edat, la mitjana ha estat de 27,6 anys. (Vegeu el gràfic III-24.)

3.1.6. Les malalties de declaració obligatòria

Cal ressaltar que durant l'any 2005 no s'ha detectat cap cas de disenteria bacil·lar, xarampió ni tètan. En canvi, s'han detectat tres casos de febre tifoide, un de rubèola i dos de sífilis congènita. Igualment, es poden destacar els 519

casos de parotiditis, una gran part dels qual correspon a un brot detectat a l'illa d'Eivissa, que va durar part dels anys 2004 i 2005.

Els casos detectats de la majoria de les malalties de declaració obligatòria amb una incidència moderada o alta durant el 2005 es mantenen dins els límits esperats (índex epidèmic acumulat entre el 0,75 i l'1,25) o són menys dels esperats (índex epidèmic acumulat inferior al 0,75), excepte per a les malalties següents: sífilis (52 casos —15 menys que l'any 2004— i un índex de l'1,49), parotiditis (519 casos i un índex del 4,51), tos ferina (10 casos —sis menys que l'any 2004— i un índex del 3,33), hepatitis B (32 casos i un índex de l'1,52) i leishmaniosi (32 casos i un índex del 6). La incidència d'aquesta darrera malaltia ha augmentat especialment en els dos darrers anys, però segurament en part és a causa de l'augment de les notificacions des de les unitats hospitalàries de dermatologia i medicina interna. Cal ressaltar la disminució —respecte del 2004—de les notificacions de tuberculosi respiratòria i hepatitis B.

Pel que fa a les Illes, la comparació directa de les taxes insulars amb la global és poc valorable, ja que el pes poblacional de Mallorca fa que la taxa global estigui molt influïda per la taxa de l'illa major, per la qual cosa —tret d'alguns casos excepcionals en malalties de molt baixa incidència— entre aquestes dues taxes hi ha molt poca diferència. Es pot destacar que Menorca no presenta casos de sífilis ni d'hepatitis A, i que Eivissa —a part del brot esmentat de parotiditis— mostra les taxes més altes de tuberculosi respiratòria (25 per cent mil), d'hepatitis B (5,1) i de gonocòccia (8,4).

Globalment, els fets més destacables són el brot de parotiditis a Eivissa; la baixa incidència de la grip, que coincideix amb una temporada gripal 2004-2005 d'intensitat baixa; la tendència a l'augment del nombre de casos de leishmaniosi (dels 34 casos confirmats, 23 són formes cutànies, i l'augment pot respondre en part a un artefacte per millorar-ne la notificació), i, finalment, l'estabilització de la incidència de la tuberculosi, la infecció meningocòccica i la legionel·losi.

3.2. Els serveis sanitaris

En aquest apartat es tracten els serveis sanitaris, que es divideixen en els punts següents: la legislació, la normativa i les noves polítiques de salut; el finançament; l'assegurança sanitària; els recursos assistencials; l'activitat assistencial, i els plans sanitaris.

3.2.1. La legislació, la normativa i les noves polítiques de salut

Durant l'any 2004 s'ha continuat treballant sobre la base de Llei 5/2003, de 4 d'abril, de salut de les Illes Balears, com a eix vertebrador de l'assistència sanitària de la comunitat i dels drets dels ciutadans. D'altra banda, s'han consolidat els canvis d'estructura i de competències de la Conselleria de Salut i Consum i del Servei de Salut (Ib-Salut), com a organisme autònom.

Quadre III-16. Finançament sanitari per atenció a desplaçats estrangers (2004)

	Balears - 2004
Facturat	5.363.022,83
Liquidat	1.652.871,00
%	30,82%
Cost Nacional	3.710.151,83
%	69,18%

Font: IB-Salut i elaboració pròpia.

3.2.2. El finançament de la salut

Durant el 2004 es manté vigent el sistema de finançament sanitari. La població de dret de les Illes Balears l'any 2004 és de 955.045 habitants, un 0,81% superior al de l'any 2003 i un 14,6% superior al del 1999, presa com a base de càlcul de finançament

El total de despesa sanitària el 2004 va ser de 826,25 milions d'euros (M€), cosa que suposa un increment pel que fa a la xifra del 2003 (760 M€) de 66 M€ (percentualment significa un 8,68%).

D'altra banda, el pes que sobre la despesa sanitària total ha significat la Conselleria —és a dir, l'àrea no assistencial— ha suposat un 3,5% del total. Per tant, el 96,5% del pressupost sanitari es dedica a finançar l'assistència sanitària. Quant a la despesa per targeta sanitària, l'any 2004 ha estat de 787 euros.

Segons les dades del padró que facilita l'IBAE, la població de les Balears el 2004 és de 955.045 habitants, la qual cosa dóna una despesa per habitant de 787 euros, i tenint en compte que aquesta dada no inclou la població flotant de les Illes, tant nacional com d'estrangers comunitaris i d'altres països.

En aquest sentit, segons dades del Ib-Salut amb referència a la incidència en el finançament sanitari dels desplaçats estrangers a les Balears, l'any 2003 la quantitat rebuda va ser d'1.974.578 euros, la qual cosa va suposar un 3,1% del total de fons rebuts per les autonomies, mentre que l'any 2004 la quantitat disminuí fins a 1.652.871 euros, xifra que suposa que el 69% del total de la despesa facturada no es recupera. (Vegeu el quadre III-16.)

El total per desplaçats que han facturat les Illes Balears és l'11,19% del facturat en el conjunt de l'Estat i, com a dada que cal ressenyar, el 47,17% d'aquesta facturació a les Illes Balears correspon a nacionals desplaçats a l'arxipèlag. Les Balears han rebut per aquest concepte entre els anys 2002 i 2003 3,4 M¤de manera que són la tercera comunitat autònoma en importància, darrere de les Canàries i Catalunya. (Vegeu el quadre III-17.)

Quadre III-17. Distribució del fons de cohesió sanitària (en euros) (2004)

Comunitat autònoma	Espanyols: processos hospitalaris, (GRD) annex I (1)	Espanyols: procediments especials -2	Espanyols: GDR annex II-3	Compensació per desplaçats espanyols (4)= (1) + (2) + (3)	Compensació per desplaçats a càrrec d'altres estats (5)	Total (6)=(4)+(5)
	Compensació per desplaçats					
Andalusia	—	—	—	36.302	515.487	551.789
Aragó	—	—	—	—	157.126	157.126
Astúries	—	—	—	—	218.153	218.153
Illes Balears	—	—	—	—	1.652.871	1.652.871
Illes Canàries	—	—	—	—	908.107	908.107
Cantàbria	2.848.975	971.158	—	3.820.133	399.323	4.219.456
Castella i Lleó	—	—	—	—	475.177	475.177
Castella-la Manxa	—	—	171.866	171.866	92.590	264.456
Catalunya	5.828.102	1.986.682	364.577	8.179.361	2.266.612	10.445.973
C. Valenciana	720.971	245.762	38.817	1.005.550	2.865.123	3.870.673
Extremadura	—	—	—	—	143.597	143.597
Galícia	—	—	13.987	13.987	1.118.906	1.132.893
Madrid	22.995.886	7.838.834	—	30.834.720	198.112	31.032.832
Múrcia	33.937	11.569	—	45.506	629.102	674.608
Navarra	—	—	—	—	84.749	84.749
País Basc	—	—	231.553	231.553	329.606	561.159
La Rioja	—	—	—	—	7.604	7.604
Ceuta	—	—	—	—	6.942	6.942
Melilla	—	—	—	—	7.767	7.767
Total	32.427.871	11.054.005	857.102	44.338.978	12.076.949	56.415.932

Font: Ministeri de Sanitat i Consum / Direcció General de Cohesió del Sistema Nacional de Salud i Alta d'Inspecció.

Quadre III-18. Despesa del sector sanitari públic (2004)	
	Conselleria de Salut i Consum
SG i direccions generals	25.579,28
Ib-Salut	801.091,56
Total	826.252,90
	Ib-Salut
Personal	310.920,27
Compra de béns i serveis	278.001,08
Transferència de capital	175,48
Altres despeses corrents	183.889,09
Inversions	28.105,61
Actius financers	—
Total Ib-Salud	801.091,56

Font: Conselleria de Salut i Consum, pressupost executat el 2004. No inclou Gesma. Font: Ib-Salut (14.02.05) i la UGE (06.04.05) CSC.

En aquest sentit, cal assenyalar que l'única font de finançament per a les Balears per la via dels fons de cohesió és la dels estrangers desplaçats. No s'hi inclou l'atenció urgent ni l'atenció als desplaçats d'altres comunitats ni tampoc la cobertura farmacèutica. Així mateix, el 88% de la facturació es concentra en els alemanys (35%), els anglesos (31%), els italians (10%) i els francesos (10%). D'altra banda, el 53% de l'activitat correspon a l'atenció primària, però el finançament lligat a aquesta activitat és tan sols del 8%, al contrari que l'hospitalització (atenció especialitzada), que representa un 12% de l'activitat, però un 73% de la facturació.

Les estades en hospitals públics de les Illes que han fet estrangers han estat 16.012, xifra que representa un 3,4% del total de les estades que han tingut lloc a les Balears.

Una vegada constatat l'augment demogràfic ocorregut a les Illes Balears, per sobre de la mitjana nacional, i engegada la reclamació sobre l'increment de finançament per a la salut a les Illes, tal com estableix el mateix acord de finançament autonòmic, s'obre un horitzó d'increment progressiu d'aquest finançament, que ha de permetre atendre totes les demandes dels ciutadans, des de tres vies:

- Per la via de l'assignació d'anivellació deguda a l'increment de la població protegida.
- Per la millora del repartiment dels fons de cohesió.
- Per la consideració dels sobrecosts derivats de la insularitat mitjançant el reconeixement del REB (Llei 30/1998, de 29 de juliol, de règim especial de les Illes Balears).

Gràfic III-25
Cobertura sanitària pública (% de població amb TSI) (1996-2003)

Font: Elaboració pròpia.

Totes tres vies són aplicables sense necessitat de canvis legislatius. La primera via necessita simplement que s'apliqui la legislació vigent; la segona, que s'adeqüi, i la tercera, que es desenvolupi.

Per tot això, si bé el finançament que s'assignà mitjançant el Reial decret 1478/2001, de 27 de desembre, al moment que es dictà fou raonable, l'evolució dels paràmetres poblacionals generen una insuficiència financera dinàmica que necessita que s'apliqui l'articulat aprovat per tal d'adequar-lo a la nova situació. (Vegeu el quadre III-18.)

3.2.3. L'assegurança sanitària

La població de les Balears el 2004 és de 955.045 persones i l'any 1996 la població fou de 760.379 persones. Per això, en el període comprès entre el 1996 i el 2004, s'ha produït un increment poblacional del 25%. Si consideram la població resident nascuda a l'estranger, ha arribat el 2004 al total de 151.446 habitants, la qual cosa suposa un 17,81% del total de població de les Illes. (Vegeu el gràfic III-25.)

El nombre de targetes sanitàries (TSI) que s'ha registrat en les Illes Balears durant l'any 2004 es de 934.757, 748.338 de les quals corresponen a Mallorca. El percentatge de targetes sanitàries que corresponen a estrangers ha augmentat de manera important en els darrers anys; per la via de la cotització a la Seguretat Social s'ha passat de les 10.389 de l'any 2002 a les 16.989 de l'any 2003. Paral·lelament, amb relació a la simplificació progressiva dels tràmits per obtenir la targeta sanitària, el percentatge de targetes sanitàries obtingudes mitjançant la via del «sense recursos» també ha crescut, de manera que l'any 2002 representen un total de 6.293 les targetes sanitàries que corresponen a

Gràfic III-26

Vies d'accés dels estrangers a la TSI (1998-2003)

Font: Elaboració pròpia.

estrangers, mentre que l'any 2003 la xifra s'eleva fins a les 17.442; és a dir, s'ha multiplicat per tres en un any. Els estrangers que accedeixen a la TSI ja representen un 1,7% del total de targetes sanitàries a les Illes Balears. (Vegeu el gràfic III-26.)

3.2.4. Els recursos assistencials

El Servei de Salut de les Illes Balears (Ib-Salut) és el proveïdor de serveis sanitaris, al costat d'altres organitzacions, com les fundacions sanitàries o les empreses públiques; també compleix certes funcions de comprador dels serveis d'atenció sanitària pública i privada, amb empreses i institucions privades amb finalitat de lucre o sense que el servei ha concertat.

En relació a aquest punt cal destacar que l'activitat assistencial concertada pels serveis centrals i pels centres del servei de salut té un pes important a la nostra comunitat. Concretament, l'any 2005 s'ha assolit per aquest concepte una despesa de 28,9 milions d'euros, amb un creixement del 21,54% respecte de l'any passat. Aquest increment respon al objetiu de donar resposta a la demanda assistencial i desenvolupar les directrius dels Plans de Salut per al la nostra Comunitat Autònoma. Així, en els darrers anys s'han concertat noves activitats: processos d'hospitalització de pluripatologies, Atenció Dental Infantil (PADI), hemodinàmica i mamografies (Programa de la Conselleria de Sanitat i Consum per a la Detecció Precoç del Càncer de Mama).

A continuació es detalla de qui depenen a les Illes els proveïdors assistencials, de l'atenció primària (AP) i de l'atenció especialitzada (AE):

MALLORCA

Atenció primària

40 centres de Salut: Ib-Salut

Atenció especialitzada

Hospital Universitari de Son Dureta: Ib-salut

Complex Hospitalari de Mallorca: Gesma

Fundació Hospital de Son Llàtzer

Fundació Hospital de Manacor

EIVISSA-FORMENTERA

Atenció primària

5 centres de salut: Ib-Salut

Atenció especialitzada

Hospital de Can Misses: Ib-Salut

MENORCA

Atenció primària

4 centres de salut: Ib-Salut

Atenció especialitzada

Hospital Verge del Toro: Ib-Salut

A més, cal d'afegir-hi, com a proveïdors, els centres concertats següents:

MALLORCA

Hospital de Sant Joan de Déu

Hospital de la Creu Roja

EIVISSA-FORMENTERA

Clínica Nostra Senyora del Roser

MENORCA

Clínica Menorca

Recursos humans

Durant l'any 2005 estaven adscrits al Servei de Salut un total d'11.639 treballadors, incloent-hi tots els tipus de contractació —és a dir, fixa, interina i eventual. Sobre aquesta qüestió cal remarcar que per obtenir les dades de contractació eventual s'ha aplicat un terme mitjà sobre la base del nombre de dies de contracte dividit per un mes (trenta dies).

Així, sense comptar el personal dels centres concertats, al final de l'any 2005 hi havia 11.639 empleats, 3.971 dels quals (34,1%) treballaven a l'Hospital de Son Dureta; 160 (1,3%) eren del 061; 1.985 (17%) feien feina a l'atenció primària de Mallorca; 947 (8,1%), a l'àrea de salut de Menorca; 1.244 (10,6%), a l'àrea de salut d'Eivissa-Formentera; 811, en els serveis centrals de Gesma (6,9%); 2.432 (20,9%), a les fundacions hospitalàries de Manacor i de Son Llàtzer, i 89 (0,7), en els serveis centrals de l'Ib-Salut.

Pel que fa a les plantilles del personal que treballa en els diferents centres sanitaris, amb la sol·licitud prèvia de les gerències, d'acord amb les necessitats assistencials, s'han incrementat de la manera següent:

- En l'atenció primària, incloent-hi l'atenció d'emergències, s'han creat vint places de metge; dues de pediatre; quatre de psicòleg; vint-i-quatre d'infermeria, comares i fisioterapeutes, i tres de personal no sanitari.
- En l'atenció especialitzada, s'han autoritzat quinze places de metge especialista; vint de personal sanitari no facultatiu, i quinze de personal no sanitari.

Quadre III-19. Recursos de l'atenció primària (2005)				
	Illes Balears	Mallorca	Eivissa-Formentera	Menorca
Centres de salut (EAP)	49	40	5	4
Consultoris (model tradicional)	2	0	2	0
Unitat infantil i juvenil	4	2	1	1
Unitat de trastorns de la conducta alimentaria UTCA	1	1	0	0
Unitats de salut mental	11	9	1	1
Unitats d'atenció a la dona	15	12	1	2
Unitats de fisioteràpia	18	11	4	3
Unitats de salut bucodental	11	7	2	2
Serveis d'urgències (SUAP)	1	0	1	0
Punts d'atenció continuada (PAC)	32	26	4	2
Metges de família	461	370	53	38
Pediatres	120	100	12	8
Infermeres (sense les comares)	453	364	50	39
Altres sanitaris				
Personal no sanitari				
TOTAL				
Població (>14 anys) per cada metge de família	1.864	1.747	1.891	1.955
Població (<14 anys) per cada pediatra	1.314	1.020	1.454	1.469
Població amb targeta per cada infermera	2.200	2.056	2.340	2.206

Font: Gerència d'Atenció Primària. Ib-Salut.
Nota: No inclou el personal no sanitari.

3.2.4.1. Els recursos de l'atenció primària

El procés de reforma de l'atenció primària començà a les Illes Balears, com a la resta de l'Estat, l'any 1984. Ha significat que el primer nivell d'atenció sanitària del model tradicional de consultoris s'ha transformat en un nou model que es basa en equips multidisciplinaris de professionals que treballen en els centres de salut.

El 31 de desembre del 2005 hi havia quaranta-nou centres de salut, amb les seves unitats bàsiques. A més dels centres de salut, hi ha centres sanitaris o unitats bàsiques de salut que depenen dels centres de salut. A les Balears, entre centres de salut i unitats bàsiques, el 2005 es comptabilitzen 145 punts assistencials. Aquests punts assistencials estan distribuïts per tot el territori, la qual cosa fa que l'atenció primària sigui molt accessible per als ciutadans. (Vegeu el quadre III-19.)

Al llarg de l'any 2005, s'han fet obres de millora en algunes dependències de diferents centres d'atenció primària: CS Son Ferriol, CS Binisalem, CS Casa del Mar, UBS Can Pastilla, UBS Muntanya, CS s'Escorxador, CS Inca, CS A. Bennàssar, CS s'Arenal, USM Creu Roja Infantil-Juvenil, CS Marratxí (Martí Serra), CS Son Gotleu, CS Son Serra, CS Manacor i CS Felanitx. Així mateix, s'han informatitzat les consultes dels centres de salut del sector de Ponent, una vegada conclosa la informatització del sector Migjorn i del sector de Llevant.

Als centres de salut, a més de consulta mèdica, pediàtrica i d'infermeria, es presten altres serveis assistencials; en concret, els següents:

- Quinze unitats d'atenció a la dona.
- Devuit unitats de fisioteràpia.
- Onze unitats de salut bucodental, per atendre tots els infants de la comunitat
- Pel que fa a les unitats de salut mental extrahospitalàries i a les unitats de tractament específiques, vegeu l'apartat de salut mental.
- L'atenció extrahospitalària urgent es presta en trenta-dos dispositius d'urgències de l'atenció primària i té onze unitats de transport medicalitzat avançat, a més de tres ambulàncies de suport avançat sense personal sanitari, quaranta ambulàncies de transport individualitzat i seixanta-cinc de transport col·lectiu, tot coordinat des del centre regulador 061.
- També s'han consolidat les activitats dels equips de suport d'atenció domiciliària (ESAD), que col·laboren amb els professionals de l'atenció primària per atendre els pacients terminals i els crònics que requereixen una atenció domiciliària complexa; per als malalts terminals de càncer, a més, hi ha dos equips a Mallorca i un a Eivissa, dependents de l'Associació Espanyola contra el Càncer.

Durant l'any 2005, s'ha produït un lleuger increment del nombre de targetes sanitàries per professional, per l'increment absolut del nombre de targetes.

3.2.4.2. Els recursos de l'atenció especialitzada

En relació amb els recursos de l'atenció especialitzada de l'any 2005, cal dir que s'han anat consolidant les iniciatives posades en marxa durant el primer any post-transferencial i, de manera especial, el servei de cirurgia cardíaca de Son Dureta. L'any 2005 han disminuït de manera important les demores quirúrgiques; a les mesures d'eficiència preses en els hospitals d'aguts s'ha afegit la incorporació a ple rendiment del bloc quirúrgic de l'Hospital General i els concerts per a l'activitat quirúrgica a la Creu Roja i a l'Hospital Sant Joan de Déu.

D'altra banda, s'ha avançat en l'habilitació d'equips que permetin donar resposta a l'evolució del centres del complex sanitari com a centres de subaguts i de crònics.

S'ha seguit treballant amb els centres concertats privats, que complementen l'activitat assistencial de l'Ib-Salut, de manera que es contribueix a facilitar l'accessibilitat

Quadre III-20. Recursos de l'atenció especialitzada (2005)				
	Illes Balears	Mallorca	Eivissa-Formentera	Menorca
Hospitals				
Servei de Salut de les Illes Balears	8	6	1	1
Privats benèfics	2	2	0	0
Privats no benèfics	14	10	1	3
Altres	1	0	1	0
Total	25	18	4	4
Llits				
Servei de Salut de les Illes Balears	1.973	1.669	185	119
Privats benèfics	182	182	0	0
Privats no benèfics	1136	962	90	84
Altres	166	—	166	0
Total	3457	2813	441	206
Altres(*)				
Llocs d'hospital de dia mèdics	103	76	19	8
Sales d'operacions	50	43	4	3
Paritoris	13	9	2	2

* Als hospitals del Servei de Salut de les Illes Balears.
Font: Ib-salut.

dels ciutadans a l'assistència sanitària, especialment en unitats de llarga estada i amb la realització de proves complementàries d'alta tecnologia.

Durant l'any 2005 s'ha reduït de manera significativa la cirurgia cardíaca que s'ha dut a terme en aquests centres, ja que ha passat a fer-se amb mitjans propis. (Vegeu el quadre III-20.)

Respecte dels dos hospitals privats benèfics concertats, l'hospital de la Creu Roja ha continuat l'activitat quirúrgica, en general poc complexa, i els llits de crònics.

L'Hospital de Sant Joan de Déu té una unitat de traumatologia i d'ortopèdia amb dues sales d'operacions, i una unitat neurològica vascular, que han mantingut el nivell de serveis.

Ha seguit igual el concert pel que fa a la neurocirurgia i la cirurgia maxil·lofacial i la ressonància amb la Clínica Nostra Senyora del Roser, a Eivissa; a Menorca es manté el concert en alguns serveis quirúrgics de la Clínica Menorca, de Ciutadella, i la ressonància nuclear magnètica amb la Clínica Menorca de Maó.

3.2.5. L'ACTIVITAT ASSISTENCIAL

En aquest apartat es tracta l'activitat assistencial i se subdivideix en dos grans blocs: l'activitat de l'atenció primària i l'activitat hospitalària.

3.2.5.1. L'activitat de l'atenció primària

L'any 2005 es produïren uns vuit milions de visites a l'atenció primària de les Illes Balears. Més de la meitat d'aquestes visites varen ser als metges i als pediatres dels centres de salut. El 37,5% varen ser d'infermeria i el 8%, d'urgències. Aquests percentatges no han variat gaire respecte de l'any anterior.

Les consultes mèdiques registren una clara tendència a la baixa. Així, els metges d'atenció primària han fet 31,84 visites per dia, enfront de les 35,51 de l'any 2004. Les consultes de pediatria registren una mitjana de visites per dia de 18,99 (enfront de les 21,29 del 2004). En la infermeria s'observa una clara tendència al alça (29,54 el 2005, enfront de les 27,34 del 2004).

Amb referència a la mitjana de visites per habitant i any (freqüentació), els canvis són més importants, amb una tendència global a la baixa en els metges de família (4,79 el 2005, enfront de les 6,60 el 2004), en pediatria (4,60 el 2005 enfront de les 6,86 el 2004) i en infermeria (3,20 el 2005 enfront de les 5,14 el 2004). En conclusió, la freqüentació va disminuir en totes les categories professionals.

Quant a l'activitat del 061, les telefonades han augmentat un 21,4% el 2005 respecte del 2004, i s'han atès un 24,6% més de consultes mèdiques, mentre que les urgències ateses en l'atenció primària han disminuït un 1%, incloent-hi les ateses als centres i als domicilis.

D'altra banda, és important assenyalar que la informatització de l'atenció primària ha estat completada a les illes de Menorca i Eivissa i a tots els centres de salut de la Gerència de l'atenció primària de Mallorca.

3.2.5.2. L'activitat hospitalària

De l'anàlisi de les dades d'hospitalització del conjunt dels centres de l'Ib-Salut, comparats amb els registrats durant l'any 2004, no s'han produït canvis importants. D'altra banda, podem veure que s'ha produït un descens de l'1,70% en el nombre de llits en funcionament, així com un augment del nombre d'estades (del 2,6%) i de l'índex d'ocupació (del 4,40).

Quant a l'activitat quirúrgica d'aquests mateixos centres, observam un increment del total d'intervencions quirúrgiques que s'han fet (del 4,6%), degut principalment a les intervencions ambulatòries programades.

Així mateix, l'activitat de consultes externes mostra aquesta mateixa tendència a l'alça, amb un increment del 2,20% del nombre total de consultes, motivat per l'increment de les successives i de les primeres en una proporció similar. (Vegeu el quadre III-21.)

Quadre III-21. Activitat global d'atenció especialitzada en hospitals d'aguts de l'IB-Salut	2004	2005	% var 04/05
Hospitalització			
Llits funcionants	1.641,50	1.614,00	-1,70%
Llits per 1.000 habitants	1,79	1,7	-5,30%
Ingressos totals	70.950	71.285	0,50%
Ingressos urgents	49.798	49.775	0,00%
Ingressos per 1.000 habitants	77,43	74,92	-3,20%
Estades	487.643	500.384	2,60%
Index d'ocupació	81,4	84,9	4,40%
Pressió d'urgències	70,2	69,8	-0,50%
Activitat quirúrgica			
Intervencions programades amb ingrés	16.415	16.800	2,30%
Intervencions urgents amb ingrés	8.722	9.109	4,40%
Intervencions ambulatòries programades	20.122	21.524	7,00%
Intervencions ambulatòries urgents	900	883	-7,40%
TOTAL D'INTERVENCIONS	46.159	48.266	4,60%
Intervencions totals per 1.000 habitants	50,4	50,7	0,70%
Consultes			
Primeres	376.714	385.128	2,20%
Successives	713.398	729.165	2,20%
Total de consultes	1.090.112	1.114.293	2,20%
Successives/primeres	1,9	1,9	0,00%
Consultes per 1.000 habitants	1.189,61	1171,2	-1,50%
Urgències			
Urgències ateses	358.891	366.750	2,20%
%urgències ingressades	13,1	12,2	-7,30%
Urgències per 1.000 habitants	391,6	385,5	-1,60%
Altres			
Total de parts (vaginals+cesàries)	6.903	7.218	4,60%
Cesàries	1.273	1.481	16,30%
%Cesàries/parts	18,4	20,5	11,30%
Total d'èxitus	2.468	2.658	7,70%
Necròpsies	89	99	11,20%
%Necròpsies/èxitus	3,6	3,7	3,30%

Font: Ib-salut.

Gràfic III-27

Evolució de les donacions anuals a les Illes Balears (1998-2005)

Nota: Incloses aferesis i autotransfusions.

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic III-28

Creixement de les donacions el 2005:

Font: Elaboració pròpia.

Finalment, pel que fa a les dades dels hospitals de l'Ib-Salut, el nombre total de parts també ha augmentat (un 4,60%) i ho ha fet també el nombre total de cesàries (un 16,30%), amb la qual cosa l'índex de cesàries/parts es manté entorn del 20% (enfront del 18% de l'any 2004).

3.2.5.3. Les donacions de sang

Les donacions de sang es mantenen relativament constants en aquests darrers anys, amb més de quaranta donacions per cada mil habitants. (Vegeu els gràfics III-27 i III-28.)

Quadre III-22. Nombre de donants (2005)		
	Illes Balears	Espanya
HU Son Dureta	41	—
H. Verge del Toro	3	—
H. Can Misses	2	—
Total	46	1.548

Font: ONT.

Gràfic III-29

Evolució del nombre de donants. Illes Balears

Font: ONT.

3.2.5.4. Les donacions i els trasplantaments d'òrgans i teixits

Les principals dades del programa de detecció i de trasplantaments d'òrgans i teixits que es presenten en aquesta *Memòria* mostren la progressió en el nombre de donants d'òrgans a les Illes Balears als darrers anys, fet que confirma la consolidació del programa a la nostra comunitat.

Durant 2005 s'han obtingut 46 donants, els quals estan distribuïts entre els centres extractors. Aquesta xifra representa una taxa de donació de 46,9 donants per milió de població (pmp), molt superior a la xifra global per a tot Espanya, que és de 35,1 donants, segons les dades facilitades per l'Organització Nacional de Trasplantaments (ONT). Aquestes xifres situen les Illes Balears al capdavant de totes les comunitats autònomes. (Vegeu el quadre III-22 i el gràfic III-29.)

Els resultats obtinguts són fruit de la feina conjunta de tots els centres amb una uni-

Gràfic III-30
Evolució de la taxa de donació per milió de població

Font: ONT.

Quadre III-23. Òrgans obtinguts (2004-2005)

	2005				2004			
	HUSD	HVT	HCM	Total	HUSD	HVT	HCM	Total
Ronyó	82	6	4	92	74	4	8	86
Fetge	36	3	2	41	30	2	4	36
Cor	5	—	—	5	10	1	—	11
Pulmó	4	—	—	4	5	—	2	7
Pàncrees	1	—	—	1	1	—	—	1

Font: ONT.

tat de malalts crítics, tant públics com privats, que participen en la detecció de donants potencials. En aquest sentit és destacable el fet que vuit dels donants (17,4%) han estat detectats com a donants potencials en centres públics o privats abans de ser traslladats als centres acreditats per a l'extracció. (Vegeu el gràfic III-30.)

Dels 46 donants es varen obtenir un total de 143 òrgans, tal com es recull en el quadre III-23.

Dels 92 ronyons extrets, quaranta-un (44,6%) varen ser implantats a l'Hospital de Son Dureta. (Vegeu el gràfic III-31.) Cinc dels 51 restants es varen descartar després de fer una biòpsia renal, ja que

Gràfic III-31

Evolució del nombre de transplantaments renals. Illes Balears

Font: ONT.

Quadre III-24. Donants de teixits de les Illes Balears

Teixits	Donants
T. Osteotendinós	118
Donant cadàver	13
- HU Son Dureta	10
- H. Can Misses	2
- H. Verge del Toro	1
Donant viu	94
- HU Son Dureta	21
- H. Son Llàtzer	32
- HU Sant Joan de Déu	23
- C. Juaneda	11
- H. Manacor	5
- P. Miramar	1
- H. Can Misses	1
Córnies	55
Membrana amniòtica	2
Vàlvules cardíaques	20
Sang del cordó umbilical	72

Font: ONT.

procedien de donants anyencs (> 60 anys) i 46 es varen remetre a altres centres per ser implantats, per diverses causes. (Vegeu el quadre III-24.)

Al llarg del 2005 s'han fet 44 trasplantaments de progenitors hematopoètics, xifra una mica inferior a la registrada l'any 2004: un en un pacient infantil (> 15 anys) a l'Hospital Universitari de Son Dureta i quaranta-tres en pacients adults (trenta-cinc, a l'Hospital de Son Dureta, i vuit, a l'Hospital de Son Llàtzer). En tots els casos la font de progenitors hematopoètics va ser la sang perifèrica dels donants.

Respecte de la donació i el trasplantament de teixits, el fet més destacat el 2005 ha estat el començament de les extraccions de teixit osteotendinós a l'Hospital de Son Dureta, una activitat que fins al moment tan sol es feia a l'Hospital de Can Misses. Durant el 2005 s'han utilitzat per a l'implant un total de 212 fragments de teixit osteotendinós en 142 pacients.

Un altre fet destacable és la incorporació del cultiu de còrnia a 32º com a mètode de preservació. Al llarg del 2005 s'han fet a les Illes Balears un total de 53 implants de còrnia en 52 pacients, en els qual s'ha utilitzat còrnia cultivada en deu casos. Així mateix, es varen implantar 29 fragments de membrana amniòtica en 24 pacients i 6 escleres en altres pacients.

Aquest any 2005 s'ha refermat el Programa balear d'obtenció de sang de cordó umbilical. Aquest programa es desenvolupa des de l'any 2004 gràcies a la col·laboració entre el Banc de Teixits de la Fundació Banc de Sang i Teixits de les Illes Balears i el Banc de Cordó de Barcelona, en una experiència pionera al nostre país. Al llarg d'aquest any se n'han recollit 72 unitats a l'Hospital Son Llàtzer, únic centre que ha desenvolupat aquesta activitat el 2005. D'aquestes, 42 (58,3%) compilen els requisits mínims i s'han remès al Banc de Cordó de Barcelona, i 30 han estat processades i conservades.

4

EDUCACIÓ

RESUM

Amb relació a les dades d'educació, cal destacar que les taxes d'escolarització en el curs 2004-2005, en tots els nivells educatius, es troben per davall de les taxes estatals. En el primer cicle d'educació infantil, mentre que a l'Estat espanyol és del 14,8%, a les Balears és del 7,4%. En el segon cicle, mentre que a Espanya és del 98%, a les Balears és del 94,8%. En l'ensenyament secundari obligatori, la taxa bruta espanyola arriba al 107,8%. Si a les Illes Balears aquesta taxa és del 100%, significa que molts dels alumnes que no promocionen abandonen el sistema educatiu. Així, el percentatge de població de 16 anys que esta fora del sistema educatiu a les Balears és del 19,9%, mentre a Espanya és del 15,4%. En l'ensenyament secundari no obligatori només el 78,3% de l'alumnat de les Balears cursa aquests estudis, enfront del 98% que ho fa a l'Estat espanyol. De manera similar, en els cicles formatius de grau superior la taxa de l'Estat arriba al 23,4% i a les Balears és del 10,1%. Així, les taxes brutes d'escolarització en l'ensenyament secundari no obligatori són de les més baixes de l'Estat i, mentre que en la majoria de les comunitats autònomes les taxes brutes d'escolarització en les edats corresponents a les etapes no obligatòries (16 i 17 anys) s'incrementen en els darrers cursos, a les Balears van disminuint.

Els centres privats concentren el 40,8% de l'alumnat de l'educació sedundària obligatòria (un 7% més que la mitjana de l'Estat) i el 38,3% de l'alumnat de primària (un 5% més que la mitjana de l'Estat). En el cas dels estudis de formació professional, el 13,3% de les matrícules corresponen als centres privats, mentre que la matricula als centres públics es situa 12,1 punts més que la mitjana de l'Estat. A la vegada, el nombre mitjà d'alumnes per unitat a l'ensenyament obligatori continua sent superior als centres privats.

En l'educació primària comprovam que el nombre d'alumnes que promociona ha disminuït considerablement en tots els cicles. En l'educació secundària obligatòria el nivell de promoció és inferior en els cursos segon i tercer, però en el quart curs no tan sols és superior, sinó que s'ha incrementat notablement respecte del curs 1995-1996. El nivell de promoció del primer curs de batxillerat s'ha anat reduint lleugerament i constant des del curs 1994-1995. En el segon curs de batxillerat, durant el mateix període de temps, es dóna una notable millora.

El percentatge d'alumnat estranger a les Illes Balears en el curs 2004-2005 fou de l'11,1%, el més elevat de tot l'Estat, i molt per sobre de la mitjana nacional (6,5%). L'escolarització d'aquest alumnat s'ha dut a terme fonamentalment en els centres de titularitat pública.

D'altra banda, la realitat del sistema universitari de les Illes Balears s'ha caracteritzat per haver-hi oscil·lacions en l'evolució del nombre d'estudiants, si bé s'ha de constatar que aquest nombre s'ha incrementat des del 2001-2005 fins ara més d'un 10%.

4.1. EL SISTEMA ESCOLAR DE LES ILLES BALEARS

El primer subapartat el dedicarem a definir els aspectes més destacables del sistema educatiu de la comunitat autònoma de les Illes Balears. El segon subapartat tractarà exclusivament sobre l'alumnat estranger, ja que durant els darrers cursos la seva incorporació representa un canvi significatiu en l'organització i en els requeriments del sistema educatiu. Finalment, dedicam un tercer subapartat a comentar les principals novetats legislatives de la nostra comunitat autònoma.

4.1.1. LA SITUACIÓ EDUCATIVA A LES ILLES BALEARS

D'acord amb les dades d'escolarització que ha facilitat la Direcció General de Planificació i Centres, en el curs 2005-2006 es dóna un balanç negatiu en relació amb el curs anterior. Recordem que el curs passat (2004-2005) es va produir un increment total respecte de l'anterior (2003-2004), de 1.247 alumnes, causat en un grau important per l'increment de 1.314 matrícules a l'illa de Mallorca. Canvia, per tant, la tendència general dels darrers cursos i es comptabilitzen 222 alumnes menys al conjunt de l'arxipèlag. Per illes, la diferència és negativa en el cas de Mallorca i d'Eivissa: es

tracta de 225 alumnes menys a Mallorca i 644 menys a Eivissa. La diferència és positiva en el cas de Menorca i de Formentera, que arriben a tenir 614 i 33 alumnes més, respectivament.

Tot i que la tendència ha canviat, no ho ha fet de la mateixa manera en tots els nivells. En el cas de l'educació infantil l'increment de les places en relació amb la demanda existent és un dels fets més notables en els darrers anys. De fet, la major part de les noves matriculacions es donen en l'educació infantil. Del total de les noves matriculacions, 1.026 corresponen al nivell d'educació infantil: 723, a Mallorca (en el curs anterior, 1.143); 269, a Menorca (47 en el curs anterior); 6, a Eivissa (112 en el curs anterior), i 28, a Formentera (10 en el curs anterior). (Vegeu el quadre III-25.) Per tant, podem afirmar que es manté l'increment progressiu de l'alumnat de l'ensenyament infantil. L'augment de 1.962 matrícules d'educació infantil, sumat a l'augment dels dos cursos anteriors, suposa un ascens total de 4.889 alumnes des del curs 2003-2004. Continuant l'anàlisi de les dades de l'alumnat matriculat per nivells educatius, els aspectes més destacables són que explicam tot seguit. (Vegeu el quadre III-26.)

- En les etapes d'escolarització obligatòria (educació primària i ESO), la incorporació d'alumnat estranger frena la tendència a la reducció provocada pel descens de la natalitat. La presència d'alumnat estranger en aquests nivells és important (15,10% a la primària i 12,51% a l'ESO), però encara així es dóna una reducció respecte del curs passat: de 262 alumnes a la primària i de 891 alumnes a la secundària.

- Mentre que en el batxillerat es produeix una reducció general de 143 alumnes, en els cicles formatius de grau mitjà trobam un increment de 182 persones i en els cicles formatius de grau superior, de 321. En els cicles formatius la pèrdua d'alumnat més destacable és a Mallorca: sumant ambdós graus hi ha 618 alumnes menys que el curs 2004-2005.

- L'increment és de 58 alumnes en els programes de garantia social. En aquest nivell la presència d'alumnat estranger és molt alta: un 15,56% del total dels alumnes.

- Als centres de règim especial descendeix la matrícula, amb 222 alumnes menys, després de dos cursos en què havia augmentat: en el curs 2002-2003 l'increment va ser de 506 alumnes i en el curs 2003-2004, de 458 alumnes.

- En relació amb l'educació d'adults, seguint la tendència dels darrers quatre cursos, es manté la proporció de l'alumnat, que s'incrementa en 114 alumnes. No es donen canvis gaire significatius en cap especialitat formativa i, en tot cas, l'educació secundària de persones adultes (2.535 alumnes) i les llengües espanyoles per a immigrants (3.111 alumnes) continuen aglutinant la major part de l'alumnat adult. (Vegeu el quadre III-27.) En el no figuren els 526 alumnes que han participat en cursos d'ensenyaments de caràcter no formal, els 713 estudiants que han cursat educació secundària a distància ni els 747 alumnes que han fet la preparació de proves lliures de graduat en secundària.

Quadre III-25. Alumnat matriculat per nivells educatius i per illes (variació respecte al curs anterior) (2004-2006)

Règim general	Mallorca		
	2004-2005	2005-2006	Diferència
Educació infantil	24.474	25.197	723
Educació primària	45.382	45.231	-151
Educació especial	440	878	438
ESO	32.012	31.386	-626
Batxillerat	8.797	8.753	-44
Batxillerat a distància	595	694	99
Cicles formatius de grau mitjà (CFGM)	3.522	3.204	-318
Cicles formatius de grau superior (CFGS)	2.015	1.715	-300
PGS	636	590	-46
Total	117.873	117.648	-225
Règim especial[1]	7.470	7.863	393

Règim general	Menorca		
	2004-2005	2005-2006	Diferència
Educació infantil	3.546	3.815	269
Educació primària	4.929	5.130	201
Educació especial	13	34	21
ESO	3.350	3.342	-8
Batxillerat	786	785	-1
Batxillerat a distància	78	83	5
Cicles formatius de grau mitjà (CFGM)	440	557	117
Cicles formatius de grau superior (CFGS)	137	154	17
PGS	125	118	-7
Total	13.404	14.018	614
Règim especial[1]	755	856	101

Règim general	Eivissa		
	2004-2005	2005-2006	Diferència
Educació infantil	3.080	3.086	6
Educació primària	6.252	5.960	-292
Educació especial	35	58	23
ESO	4.407	4.140	-267
Batxillerat	1.262	1.163	-99
Batxillerat a distància	182	205	23

Continua

Quadre III-25. Alumnat matriculat per nivells educatius i per illes (variació respecte al curs anterior) (2004-2006)

Règim general	Eivissa		
	2004-2005	2005-2006	Diferència
Cicles formatius de grau mitjà (CFGM)	428	433	5
Cicles formatius de grau superior (CFGS)	266	228	-38
PGS	81	76	5
Total	15.993	15.349	-644
Règim especial[1]	1.518	1.548	6

Règim general	Formentera		
	2004-2005	2005-2006	Diferència
Educació infantil	206	234	28
Educació primària	425	405	-20
Educació especial	—	—	—
ESO	248	258	10
Batxillerat	40	41	1
Batxillerat a distància	—	—	—
Cicles formatius de grau mitjà (CFGM)	12	26	14
Cicles formatius de grau superior (CFGS)	2	2	—
PGS	—	—	—
Total	933	966	33
Règim especial[1]	98	99	1

Règim general	Total		
	2004-2005	2005-2006	Diferència
Educació infantil	31.306	32.332	1.026
Educació primària	56.988	56.726	-262
Educació especial	488	970	-18
ESO	40.017	39.126	-891
Batxillerat	10.885	10.742	-143
Batxillerta a distància	855	982	127
Cicles formatius de grau mitjà (CFGM)	4.402	4.220	-182
Cicles formatius de grau superior (CFGS)	2.420	2.099	-321
PGS	842	784	-58
Total	148.203	147.981	-222
Règim especial[1]	9.841	10.336	495

1. No hi figuren els no presencials ("That's english"): 640 en el curs 2004-05 i 621 en el curs 2005-06.

Font: Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura.

Quadre III-26. Evolució de l'alumnat per nivells educatius i per titularitat (2003-2006)

Ensenyaments de règim general			2005-06			
	2003-04	2004-05	Total centres	Públics	Concertats	Privats
Educació infantil	29.994	31.306	32.332	19.524	10.846	1.962
Educació primària	57.166	56.988	56.726	35.540	19.823	1.363
Educació especial	509	488	970	200	770	—
ESO	40.300	40.017	39.126	23.513	14.450	1.163
Batxillerat	10.942	10.885	10742	8009	1234	1499
Batxillerat a distància	764	855	982	982	—	—
Cicles formatius de grau mitja (CFGM)	4.314	4.402	4.220	3.578	528	114
Cicles formatius de grau superior (CFGS)	2.164	2.420	2.099	1.887	121	91
BUP/ COU presencial + a distància	—	—	—	—	—	—
FP2	—	—	—	—	—	—
PGS	803	842	784	690	40	54
Moduls professionals	—	—	—	—	—	—
Total d'ensenyaments de règim general	**146.956**	**148.203**	**147.981**	**93.923**	**47.812**	**6.246**
Ensenyaments de règim especial[1]	**9.383**	**9.841**	**10.336**	**10.262**	**—**	**74**

1. No hi figuren els no presencials ("That's english"): 544 alumnes en el curs 2003-04 i 640 alumnes en el curs 2004-05.

Font: Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura i MECD. Estadístiques de l'Educació a España.

Quadre III-27. Educació d'adults[1] (2002-2006)

	2002-03	2003-04	2004-05	2005-2006
Ensenyaments inicials de formació bàsica	684	764	752	705
Educació secundària per a persones adultes	2.210	2.424	2.512	2.535
Accés a la universitat per a majors de 25 anys	309	349	344	352
Llengües espanyoles per a immigrants	4.036	2.995	2.957	3.111
Ensenyaments tecnicoprofessionals	491	102	114	90
Total	7.730	6.634	6.679	6.793

1. No s'hi inclou l'alumnat que cursa ensenyaments de caràcter no formal que s'imparteixen dins d'aquesta oferta educativa: 4.526 en el curs 2005/06.

No s'hi inclou l'educació secundària per a persones adultes a distància: 713 en el curs 2005-06.

No s'hi inclou Preparació de proves lliures per al graduat en secundària i l'accés a CFGM i CFGS: 747en el curs 2005-06.

Font: MECD. Estadístiques de l'educació a Espanya i Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura.

En els informes educatius estatals, el nostre sistema educatiu sovint ocupa un lloc desfavorable en les anàlisis comparatives sobre les taxes d'escolarització, en la inversió en l'ensenyament públic, en la promoció de l'alumnat i en la presència d'alumnat estranger. Partint d'aquests indicadors, podem analitzar les dades més recents.

En primer lloc, les taxes d'escolarització en el curs 2004-2005 en tots els nivells educatius es troben per davall de les taxes estatals. Les diferències són molt significatives, principalment en els nivells infantil i de secundària. (Vegeu el quadre III-28.)

- En el primer cicle d'educació infantil, mentre que a l'Estat espanyol és del 14,8%, a les Illes Balears és del 7,4%. En el segon cicle, mentre que a Espanya és del 98%, a les Balears és del 94,8%.
- En l'ensenyament secundari obligatori, la taxa bruta[18] espanyola arriba al 107,8%, la qual cosa significa l'existència d'alumnat d'edats no previstes en el grup d'edat «teòrica» d'aquest nivell educatiu (12-15 anys). Si a les Balears aquesta taxa és del 100%, significa que molts dels alumnes que no promocionen abandonen el sistema educatiu. Així, el percentatge de població de 16 anys que esta fora del sistema educatiu a les Balears és del 19,9%, mentre a Espanya és del 15,4%. En el curs passat la taxa bruta arribava al 105,5%, és a dir, en un curs s'ha reduït un 5,5%.[19]
- En l'ensenyament secundari no obligatori les taxes brutes continuen sent molt baixes i s'hi ha produït un descens des del curs passat. En el curs 2004-2005, només un 78,3% de l'alumnat de les

Quadre III–28. Taxes brutes d'escolarització per nivells d'ensenyament.[1] Cursos 2003/4 – 2004/05

	Ed. infantil (0–2 anys)	Ed. infantil (3–5 anys)	Ed. primària (6–11 anys)	ESO (12–15 anys)	Batxillerats, CFGM i GS (16–17 anys)	CFGS (18–19 anys)
2004-05						
Estat espanyol	14,80%	98%	103,40%	107,80%	98%	23,40%
Illes Balears	7,40%	94,80%	99,20%	100%	78,30%	10,10%
2003-04						
Estat espanyol	—	99,5%	107,2%	109,6%	97,6%	23,6%
Illes Balears	—	99,5%	105,4%	105,5%	84,1%	10,6%

1. A les taxes brutes es poden obtenir valors superiors al 100%, a causa de l'existència d'alumnat d'edats no previstes en el grup d'edat "teòrica".

Nota: Per calcular les taxes s'han utilitzat les projecciones de población base Cens 2001 de l'INE.

Font: MECD. Estadístiques de l'educació a Espanya.

18. La taxa bruta d'escolarització és el total d'alumnes matriculats en un determinat nivell, independentment de l'edat, dividit per la població del grup d'edat que correspon oficialment a aquest nivell.

19. Segons Tiana (2004), l'esperança de vida escolar als 6 anys a les Balears, d'acord amb les dades del curs 1999-2000, és de 12,4 anys, per davall dels 12,8 anys de l'Estat espanyol: això significa que, per als infants de 6 anys de les Balears, el temps mitjà previsible d'escolarització és inferior a la mitjana estatal.

Balears cursa aquests estudis, enfront del 98% que ho fa a l'Estat espanyol. És a dir, es redueix un 2,8% respecte del curs 2003-2004, quan arribava al 84,1%, i es distancia de la taxa espanyola un 20% (a l'Estat espanyol arriba al 98%). De manera similar, en els cicles formatius de grau superior les taxes de l'Estat espanyol superen el doble de les de la comunitat autònoma de les Illes Balears: la taxa al conjunt de l'Estat arriba al 23,4% i a les Balears és d'un 10,1%. Respecte del curs anterior, són resultats semblants i lleugerament inferiors tant al conjunt d'Espanya com a les Balears. Les taxes brutes d'escolarització a l'ensenyament secundari no obligatori són de les més baixes de l'Estat espanyol. Segons l'informe del CES estatal de l'any 2005,[20] en la majoria de les comunitats autònomes les taxes brutes d'escolarització en les edats corresponents a les etapes no obligatòries (16 i 17 anys) s'incrementen en els darrers cursos, mentre que a les Balears disminueixen. Només entre els cursos 2004-2005 i 2005-2006 aquesta taxa disminueix un 2,8%. (Recordem que en el curs 2004-05 ho va fer un 1,7% amb referència a l'anterior.)

En segon lloc, un factor que centra la nostra atenció és la presència destacada de la gestió privada als ensenyaments obligatoris en relació amb altres comunitats autònomes, principalment a l'ESO. (Vegeu el quadre III-29.)

- Els centres privats concentren el 40,8% de l'alumnat de l'ESO (un 7% més que la mitjana de l'Estat) i el 38,3% de l'alumnat de primària (un 5% més que la mitjana de l'Estat). La tendència és inversa en el cas dels estudis de formació professional, que es concentren en els centres públics: el 86,7% de les matrícules de formació professional

Quadre III-29. Distribució percentual de l'alumnat matriculat per titularitat del centre 2004-2005

	Primer cicle e. infantil	Segon cicle e. infantil	E. primària	ESO	Batxillerat[1]	Formació professional[2]
Centres privats						
Total	**42,5**	**68,5**	**66,7**	**66,3**	**74,2**	**74,6**
Balears (Illes)	42,3	62,0	61,7	59,2	74,6	86,7
Centres públics						
Total	**57,5**	**31,5**	**33,3**	**33,7**	**25,8**	**25,4**
Balears (Illes)	57,7	38,0	38,3	40,8	25,4	13,3

1. No s'hi inclou la modalitat d'educació a distància.

2. S'hi Inclou l'alumnat de cicles Formatius de FP i programes de garantia social. No s'hi inclou la modalitat d'educació a distància.

Font: MECD. Estadístiques de l'educació a Espanya.

20. Consell Econòmic i Social d'Espanya (2005), *Economía, trabajo y sociedad. Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral*, Madrid, CES d'Espanya. Es pot consultar a: <http://www.ces.es>.

corresponen als centres públics, és a dir, un 12,1% més que la mitjana de l'Estat (dades del curs 2004-2005).

- A la vegada, d'acord amb la tendència de cursos passats, el nombre mitjà d'alumnes per unitat a l'ensenyament obligatori continua sent superior en els centres privats, principalment en els grups d'educació infantil de primer cicle (16,5, respecte dels 13,7 en els públics), en l'infantil de segon cicle (25,1, respecte dels 21,1 dels públics), a la primària (26,4, enfront dels 21,4 en els públics) i en l'ESO (27,7, respecte dels 23,3 dels centres públics). Per comparació al curs 2003-2004 les variacions són les següents: en infantil de segon cicle les ràtios s'han incrementat tant en els públics (+0,3) com en els privats (+1,6); en la primària les ràtios s'han reduït tant en els privats (-0,3) com en els públics (-0,4); en l'ESO les ràtios també baixen en els centres privats (-1,3) i en els públics (-0,2). (Dades del 2005-2006.)

En tercer lloc, sobre els resultats escolars dels estudiants de les Illes, continuam la disminució lleugera i constant dels nivells de promoció, en les diferents etapes i estudis que s'inclouen dins els ensenyaments de règim general. Si s'analitza l'evolució de la promoció entre els cursos 1994-1995 i 2003-2004, se'n poden destacar les qüestions següents. (Vegeu el quadre III-30.)

- En l'educació primària s'han donat oscil·lacions contínues i moderades, però si contrastam el nivell de resultats d'aquest curs amb el curs 1995-1996, comprovam que el nombre d'alumnes que promociona ha disminuït considerablement en tots els cicles. Respecte del curs 1995-1996 les variacions han

Quadre III-30. Evolució de la promoció de l'alumnat d'educació primària, ESO i batxillerat. Sèries 1995/96 el 2002/03.

	95-96	96-97	97-98	98-99	99-00	00-01	01-02	02-03	03-04
Primària									
1r cicle	95,6	95,1	95,2	94,8	94,3	93,2	92,8	92,4	92,66
2n cicle	96,6	95,9	95,5	94,9	94	93,1	92,5	93	92,29
3r cicle	95,1	93,6	93,7	92,1	92,1	90,5	90,8	91,2	91,86
ESO									
1r cicle	84,7	79,6	82,5	82,2	79,4	79,1	78,0	78,2	74,15
3r ESO	69,6	68,4	71,5	74,4	75,4	75,3	75,3	75,5	68,83
4t ESO	67,1	69,9	71,6	70,5	72,9	72,0	73,7	73,3	74,77
Batxillerat									
1r batx.	68,9	67,2	70,7	69,6	67,6	68,4	71,3	70,8	66,83
2n batx.	56,5	57	56,7	57,8	60,6	62,4	65,7	65,7	66,64

Font: Departament d'Inspecció Educativa de la Conselleria d'Educació i Cultura.

estat les següents: en el primer cicle s'ha passat del 95,66% al 92,66%; en el segon cicle s'ha passat del 96,63% al 92,29%; en el tercer cicle s'ha passat del 95,11% al 91,86%.

- En l'educació secundària obligatòria (ESO) el nivell de promoció és inferior en els cursos segon i tercer, però en el quart curs no tan sols és superior, sinó que s'ha incrementat notablement respecte del curs 1995-1996. L'evolució que s'ha donat des del curs 1995-1996 fins al curs 2003-2004 és la següent: en el segon curs promociona el 74,15% de l'alumnat (el 78,24% en el curs anterior); des del curs 1995-1996 el nivell de promoció ha minvat un 10,55%. En el tercer curs de l'ESO promociona el 68,83% dels alumnes (el 75,48% en el curs anterior); en el curs 1995-1996 va promocionar un 69,6%. En el quart curs promociona el 74,77% (el 73,28% en el curs anterior) dels alumnes; el percentatge ha augmentat respecte del 69,9% del curs 1995-1996.

- El nivell de promoció del primer curs de batxillerat s'ha anat reduint de manera lleugera i constant des del curs 1994-1995: si bé en el curs 1994-1995 va promocionar el 70% de l'alumnat, en el curs 2003-2004 ho va fer quasi un 4% menys. Entre el 2001 i el 2003 és va donar una sensible millora i s'arribà a superar el 70%. Les oscil·lacions han estat una constant i, si comparam en l'àmbit estatal el creixement mitjà de les taxes de graduació en el batxillerat entre els cursos 1994-1995 i 1998-1999, comprovam que les diferències són notables: si el creixement estatal és de 7,2 punts, el creixement a les Balears és de 4,3 punts.[21]

- En el segon curs de batxillerat, durant el mateix període de temps, es dóna una notable millora. En el curs 2003-2004 promociona el 66,64% dels alumnes, mentre que en la promoció del 1995-1996 va promocionar només un 56,5%. Es tracta del major nivell de promoció assolit en els darrers deu anys.

4.1.2. L'escolarització de l'alumnat estranger

Tal com hem vist al llarg dels darrers anys al conjunt de l'Estat, la immigració té uns trets nous i característics, els quals és important conèixer i analitzar, com a fenomen social total, del qual l'escolarització és una part. L'important augment de l'escolarització de l'alumnat immigrant en els darrers deu anys —i de manera molt important en els darrers sis— i els seus trets característics tenen importants repercussions sobre el conjunt del sistema educatiu, a diferents nivells, que és important conèixer per les importants conseqüències d'aquesta realitat en la construcció del sistema educatiu, en les pràctiques educatives i en els nous ciutadans. Aquestes dades, doncs, ens han de servir, a més, per reflexionar sobre el model d'escola i el model de societat que volem.

Fent una mirada retrospectiva sobre l'escolarització d'alumnat immigrant en els darrers deu anys, el nombre d'alumnat

21. Tiana, A. (2004), «La educación en el estado de las autonomías», a: Fundación Hogar del Empleado, *Informe educativo 2004. Análisis y situación de las comunidades autónomas*, Madrid, Santillana, p. 33-62.

escolaritzat ha estat molt important. Al conjunt de l'Estat i en el curs 1994-995, hi havia 52.213 alumnes escolaritzats a les ensenyances no universitàries de règim general. En el curs 2004-2005, el nombre d'alumnes en aquests mateixos ensenyaments fou de 447.525 alumnes.[22] El nombre d'alumnat escolaritzat gairebé s'ha multiplicat per més de vuit, cosa que incideix en el conjunt de totes les comunitats autònomes. En el cas de les Illes Balears, l'alumnat estranger presenta una evolució progressiva, més important, de manera que en el curs 1994-1995 hi havia 1.625 alumnes estrangers escolaritzats a les ensenyances no universitàries i en el curs 2004-2005 n'hi havia 17.193; gairebé s'ha multiplicat per més de deu. En termes comparatius amb la resta de comunitats autònomes, el percentatge d'alumnat estranger a les Illes Balears en el curs 2004-2005 fou de l'11,1%, el més elevat de tot l'Estat, i molt per sobre la mitjana nacional (6,5%).[23] (Vegeu el quadre III-31.)

Quadre III-31. Percentatge d'alumnat estranger per comunitat autònoma. Curs 2004-2005

	%
Illes Balears	11,1
Madrid	10,7
La Rioja	9,6
Murcia	8,9
Comunitat Valenciana	8,7
Navarra	8,7
Catalunya	8,4
Aragó	7,3
Illes Canàrias	7,1
Espanya	6,5
Castella-la Manxa	5,3
Melilla	4,8
Cantàbria	4,3
Castella i Lleó	4,1
Andalusia	3,6
País Basc	3,2
Astúries	3,0
Galícia	1,9
Extremadura	1,8
Ceuta	1,5

Font: Ministeri d'Educació, Cultura i Esports. Dades i xifres. Curs 2005-2006.

22. Ministeri d'Educació i Ciència (2005), *Datos y cifras. Curso escolar 2005/2006*, Madrid, Secretaria General Tècnica, Subdirecció General d'Informació i Publicacions.

23. *Ibídem.*

Segons les dades de la Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura, en el curs 2005-2006 el percentatge se situa en el 12,5% respecte del curs anterior. (Si hi incloem les dades de l'ensenyament d'adults i els ensenyaments de règim especial, llavors, el percentatge ha estat del 15,11%, de manera que s'ha passat de 19.023 alumnes en el curs 2004-2005 a 21.898 alumnes en el curs 2005-2006.)

Segons les dades procedents d'aquesta mateixa font, el percentatge d'alumnat estranger escolaritzat a l'educació primària respecte del total de la població escolaritzada fou del 13,25% en el curs 2004-2005 i del 15,3% en el curs 2005-2006. D'altra banda, el percentatge d'alumnat estranger escolaritzat a l'educació secundària obligatòria fou de l'11,26% en el curs 2004-2005 i del 13,09% en el curs 2005-2006.

Per illes, els percentatges d'alumnes estrangers oscil·len, respectivament, en els cursos 2004-2005 i 2005-2006 de la manera següent: a Mallorca, entre el 10,8% i el 12,8%; a Menorca, entre el 9,5% i el 10,5%; a Eivissa, entre el 13,82% i el 16,10%, i a Formentera, entre el 15% i el 17,49%. (Vegeu els quadres III-32 i III-33.).

Quadre III-32. Alumnat estranger a les Balears per illes (curs 2004/05)

	Ed. infantil	Ed. primària	ESO	Batxillerat	Cicles GM	Cicles GS	Règim especial	Ed. especial	Enseny. adults	Garantia social	Total/ illa:
Mallorca	2.375	5.884	3.566	553	179	97	730	40	1.071	95	14.590
Menorca	272	616	316	18	18	3	18	1	371	17	1.650
Eivissa	462	983	594	91	27	11	61	3	388	19	2.639
Formentera	32	73	32	3	—	—	4	—	—	—	144
Total/ensen.	3.141	7.556	4.508	665	224	111	813	44	1.830	131	19.023

NOTA: L´apartat ESO no inclou ESO per a adults. Aquests alumnes figuren inclosos dins "Ensenyament adults".
L´apartat "Batxillerat" inclou el nocturn, i també a distància.
Els apartats "Cicles GM" i "Cicles GS" inclouen tots els cicles (adults també) a excepció dels d´arts plàstiques, que figuren dins "Règim especial".
Font: Direcció General de Planificació i Centres.

Quadre III-33. Alumnat estranger a les Balears (curs 2005/06)

	Ed. infantil	Ed. primària	ESO	Batxillerat	Cicles GM	Cicles GS	Règim especial	Ed. especial	Enseny. adults	Garantia social	Total/ illa:
Mallorca	2.458	6.789	4.083	561	232	153	770	58	1.457	96	16.657
Menorca	295	729	349	24	51	1	29	2	552	24	2.056
Eivissa	503	1.128	643	119	48	20	121	3	415	11	3.011
Formentera	41	73	49	4	2	—	5	—	—	—	174
Total/ensen.	3.297	8.719	5.124	708	333	174	925	63	2.424	131	21.898

NOTA: L´apartat ESO no inclou ESO per a adults. Aquests alumnes figuren inclosos dins "Ensenyament adults".
L´apartat "Batxillerat" inclou el nocturn, i també a distància.
Els apartats "Cicles GM" i "Cicles GS" inclouen tots els cicles (adults també) a excepció dels d´arts plàstiques, que figuren dins "Règim especial".
Font: Direcció General de Planificació i Centres.

Quadre III-34. Alumnat estranger per nivell educatiu i titularitat del centre (2004-2005)

	Total	Ed. infantil	Ed. primària	Ed. especial	ESO	Batxillerat	Cicles format. d'F.P.	Prog. i garantia social	EE Artístiques	EE d'idiomes	EE esportives	No consta
Total Espanya	457.245	83.353	199.418	1.788	124.320	19.222	15.455	3.609	1.605	8.107	8	360
Públics	372.996	68.200	163.597	1.140	99.126	16.348	12.021	2.535	1.554	8.107	8	360
Privats	84.249	15.153	35.821	648	25.194	2.874	3.434	1.074	51	0	0	0
% Públics	82	82	82	64	80	85	78	70	97	100		
Total Illes Balears	17.193	3.141	7.556	44	4.508	665	335	131	85	728	0	0
Públics	14.061	2.535	6.256	6	3.482	567	287	115	85	728	0	0
Privats	3.132	606	1.300	38	1.026	98	48	16	0	0	0	0
% Públics	82	81	83	86	77	85	86	88	100	100		

Font: Elaboració pròpia a partir del Ministeri d'educació i Ciència. Alumnat estranger. Resultats per províncias. Avanços del Curs 2004-2005.

D'acord amb les dades recollides en el darrer butlletí del CIDE (2005)[24] i en els números anteriors, en el nostre país l'escolarització d'aquest alumnat s'ha dut a terme fonamentalment en els centres de titularitat pública. Aquesta mateixa realitat també s'ha produït a les Illes Balears,[25] així com l'increment constant del nombre d'alumnes escolaritzats en els diferents nivells educatius. (Vegeu el quadre III-34.)

En el curs 2004-2005 continua aquesta concentració d'estrangers en els centres públics: del total dels 17.193 alumnes estrangers, 14.061 foren escolaritzats a l'escola pública i 3.132, a centres privats.

D'acord amb les dades recollides, l'escola pública escolaritza més del 80% del total d'alumnes estrangers escolaritzats, si bé és cert que la distribució geogràfica de la població estrangera i dels centres educatius poden condicionar aquesta distribució.

Si s'analitza la informació estatal per nivells educatius (CIDE, 2005) i es comparen les dades de les Illes Balears dels tres darrers cursos (2003-2004, 2004-2005 i 2005-2006) relatives al total d'alumnat i als alumnes estrangers, es pot veure que la major proporció d'alumnat estranger es dóna en l'educació primària (15,37%), en l'educació secundària obligatòria (13,09%) i en l'educació infantil (10,19%), de manera que augmenta el nombre d'alumnat estranger constantment en tots els nivells i, de manera més important, en l'educació primària i en l'educació secundària obligatòria. (Vegeu el quadre III-35.)

24. Ministeri d'Educació i Ciència, Centre d'Investigació i Documentació Educativa (juliol de 2005), «El alumnado extranjero en el sistema educativo español (1994-2005)», *Boletín CIDE de Temas Educativos,* núm. 14.

25. Quadres III-38 i III-39 de la *Memòria del CES 2004*, Palma, CES, p. 479.

Quadre III-35. Alumnat total i estranger per nivells educatius (2003-2004 a 2005-2006)

	2003-2004			2004-2005			2005-2006		
	Total alumnat	estrang.	% estrang.	Total alumnat	estrang.	% estrang.	Total alumnat	estrang.	% estrang.
Educació infantil	29.994	3.098	10,32	31.306	3.141	10,03	32.332	3297	10,19
Educació primària	57.166	6.771	11,84	56.988	7.556	13,25	56.726	8719	15,37
Educació especial	509	47	9,23	488	44	9,01	970	63	6,49
ESO (primer i segon cicle)	40.300	3.998	9,92	40.017	4.508	11,26	39.126	5124	13,09
Batxillerat (LOGSE)	11.706	535	4,57	11.740	665	5,66	11724	708	6,03
Cicles formatius de FP	6.478	236	3,64	6.824	335	4,9	6319	507	8,02
Prog. garantia social	803	171	21,29	842	131	15,55	784	131	16,70
Total	146.956	14.856	10,10%	148.205	16.380	11,05	147981	18549	12,53

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport.

Tot i que en termes absoluts el nombre d'alumnes no és gaire important, s'ha de destacar la presència d'un 16,70% d'alumnat estranger en els programes de garantia social, percentatge més elevat que el que reflecteix la presència en la formació professional (8,02%) i en el batxillerat (6,03%).

L'increment interanual de l'alumnat estranger[26] també reflecteix aquesta important evolució constant en si mateixa i respecte de les dades globals de la població autòctona. El nombre d'alumnes estrangers per cada mil alumnes matriculats en l'educació infantil, en l'educació primària i en l'educació secundària obligatòria és molt superior a la mitjana nacional. (Vegeu el quadre III-36.)

Pel que fa a la procedència geogràfica de l'alumnat, el procedent de l'Amèrica del Sud es el més nombrós en el sistema educatiu espanyol (CIDE, 2005) i també en el sistema educatiu de les Illes Balears, amb percentatges gairebé semblants. (Vegeu el quadre III-37.)

S'observa una davallada de dos i d'un punt a escala nacional i de les Balears, respectivament, en el curs 2004-2005 respecte del curs anterior 2003-2004.[27] El següent grup més nombrós d'alumnes procedeix de la Unió Europea, amb percentatges superiors als estatals, pel que fa tant a l'alumnat procedent de la Unió Europea com al de la resta d'Europa; a Balears, lleugerament més elevats en el cas de la Unió Europea i més d'un punt més baixos en el cas de la resta d'Europa respecte del curs anterior. El tercer gran grup procedeix del nord d'Àfrica, amb un percentatge inferior a l'estatal, i lleugera-

26. Quadre III-45 de la *Memòria del CES 2004*, Palma, CES, p. 482.

27. Quadre III-49 de la *Memòria del CES 2003*, Palma, CES, p. 454.

Quadre III-36. Nombre d'alumnes estrangers per 1.000 alumnes matriculats a E. Infantil, E. Primària i ESO (2004-2005)

	Educació infantil			Educació primària			ESO		
	Total	C. públics	C. privats	Total	C. públics	C. privats	Total	C. públics	C. privats
Espanya	59	74,5	30,4	80,7	99,3	43,5	67	80,7	40,3
Illes Balears	100,3	134	48,9	132,6	177,9	59,6	112,7	147	62,8

1. Per calcular la taxa d'E.iInfantil no s'ha tengut en compte l'alumnat de primer cicle, ja que no es disposa d'aquesta informació per a l'alumnat estranger.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport.

Quadre III-37. Distribució percentual de l'alumnat estranger per àrees geogràfiques de procedència (2004-2005)

		Europa				Amèrica					
	Total	Total	UE	Resta	Àfrica	Nord	Central	Sud	Àsia	Oceania	No consta
Espanya	457.245	100	13,5	12,8	19,1	1,1	3,8	44,8	4,6	0	0,3
Illes Balears	17.193	100	22,6	6,8	17,4	0,6	3,1	45,5	3,9	0,1	0

1. S'hin inclouen els 10 nous països membres (UE-25).

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport.

ment superior a un punt al percentatge del curs passat 2003-2004 a les Illes.

La distribució d'aquest alumnat estranger per àrees geogràfiques de procedència i segons la titularitat del centre reflecteix que el grup majoritari d'alumnes estrangers (7.823 alumnes en l'àmbit de les Illes Balears procedeixen de l'Amèrica del Sud). (Vegeu el quadre III-38.)

Com queda recollit en el quadre III-39, els països de procedència són principalment l'Equador, l'Argentina i Colòmbia; 3.887, de la Unió Europea, principalment d'Alemanya, de la resta d'Europa i del Regne Unit, i 2.994, d'Àfrica, principalment del Marroc. Els continents de procedència amb menys alumnes són Amèrica del Nord i Oceania, amb percentatges semblants als estatals.

La distribució de l'alumnat estranger segons la titularitat del centre i també la distribució per illes i per municipis són qüestions que cal tenir en compte respecte de la planificació i l'organització educatives, el suport al professorat i a les famílies, i els programes que s'han de dur a terme.

4.1.3. El treball legislatiu de la comunitat autònoma de les Illes Balears

Durant el darrer curs cal fer esment de l'aprovació de la Llei 4/2006, de 30 de març, d'educació i formació permanents de persones adultes de les Illes Balears (BOIB núm. 113, de 12 de maig de 2006), que recull la normativa existent amb una cate-

Quadre III-38. Distribució de l'alumnat estranger per àrea geogràfica de procedència i per titularitat del centre (2004-2005)

		Europa			Amèrica					
	Total	UE	Resta	Àfrica	Nord	Central	Sud	Àsia	Oceania	No consta
Espanya	**457.245**	**61.692**	**58.669**	**87.196**	**5.034**	**17.195**	**204.872**	**21.217**	**226**	**1.144**
Pública	372.996	46.137	49.890	77.611	2.904	13.461	166.809	14.990	164	1.030
Privada	84.249	15.555	8.779	9.585	2.130	3.734	38.063	6.227	62	114
Illes Balears	**17.193**	**3.887**	**1.172**	**2.994**	**105**	**531**	**7.823**	**668**	**11**	**2**
Pública	14.061	3.177	970	2.502	83	401	6.370	548	10	0
Privada	3.132	710	202	492	22	130	1.453	120	1	2

1. S'inclouen els 10 nous països membres (UE 25)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports.

Quadre III-39. Alumnat estranger per país i àrea geogràfica de nacionalitat (2004-2005)

Unió Europea	**3.887**		
Alemanya	1.435	Bèlgica	71
França	206	Holanda	134
Itàlia	427	Portugal	101
Regne Unit	1.099	Suècia	65
Altres països de la UE	195		
Resta d'Europa	**1.172**		
Bulgària	395	Lituània	9
Polònia	145	Romania	303
Rússia	167	Suïssa	86
Ucraïna	130	Altres països d'Europa	91
Àfrica	**2.994**		
Algèria	58	Guinea Equatorial	51
Marroc	2.642	Altres països d'Àfrica	243
Amèrica del Nord	**105**		
Canadà	13	Estats Units	60
Mèxic	32		
Amèrica Central	**531**		
Cuba	221	República Dominicana	254
Altres països d'Àmerica Central	56		

continua

Quadre III-39. Alumnat estranger per país i àrea geogràfica de nacionalitat (2004-2005)			
Amèrica del Sud	**7.823**		
Argentina	2.000	Bolívia	257
Brasil	213	Xile	337
Colòmbia	1.427		
Equador	2.625	Perú	169
Uruguai	617	Veneçuela	160
Altres països d'Amèrica del Sud	18		
Àsia	**668**		
Xina	416	Filipines	137
Índia	44	Pakistan	2
Altres països d'Àsia	69		
Oceania	**11**		
No consta el país	**2**		
TOTAL	**17.193**		

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports.

goria legislativa superior. Tal com recull l'apartat IV de l'exposició de motius, aquesta Llei recull la tasca que ja duen a terme diverses institucions públiques i entitats privades, i estableix el marc general de l'educació i la formació de les persones adultes.

A part de la Llei d'adults, la Conselleria d'Educació I Cultura ha publicat una sèrie de nous decrets, ordres i resolucions, d'entre les quals volem destacar els següents:

- Decret 86/2005, de 29 de juliol, pel qual es regula l'homologació dels estudis de l'educació secundària obligatòria i del batxillerat amb els certificats de la Direcció General de Política Lingüística.
- Decret 74/2005, d'1 de juliol, de modificació del Decret 57/2005, de 20 de maig, pel qual es creen l'Observatori i el Comissionat per a la Convivència Escolar en els Centres Educatius de les Illes Balears.
- Ordre de 21 de juny de 2005, per la qual s'estableix un nou termini per sol·licitar la implantació de l'elecció de la llengua del primer ensenyament.
- Resolució del conseller d'Educació i Cultura de 16 de maig de 2005, mitjançant la qual es convoquen ajudes destinades als ajuntaments de les Illes Balears per a la creació, ampliació o millora d'una xarxa pública de centres educatius adreçats als infants de 0-3 anys, per a l'any 2005.

- Resolució del conseller d'Educació i Cultura de 16 de maig de 2004, mitjançant la qual es convoquen ajudes als ajuntaments de les Illes Balears per fomentar projectes d'innovació educativa i millorar els serveis educatius dels infants menors de tres anys, per al curs 2005-2006.

- Ordre de 3 de maig de 2005 de la Conselleria d'Educació i Cultura, per la qual es regulen la convocatòria i la selecció de centres escolars sostinguts amb fons públics d'educació infantil i primària en els quals s'implantarà l'elecció de la llengua del primer ensenyament.

4.2. El sistema universitari de les Illes Balears

Aquest apartat sobre el sistema universitari de les Illes Balears s'ha dividit en dos subapartats: un d'introductori, en què s'emmarca la situació del sistema universitari de les Illes Balears, i un segon en què s'analitzen les característiques del sistema universitari balear, d'acord amb el que s'havia fet els anys anteriors.

4.2.1. Introducció

La realitat del sistema universitari de les Balears durant l'any 2005 no presenta, evidentment, uns trets gaire distints dels que foren objecte d'anàlisi de l'any 2004. Amb tot, cal fer referència a una sèrie de reflexions que són fonamentals per poder interpretar l'estat i les dades més significatives de l'educació universitària balear, centrada fonamentalment en la Universitat de les Illes Balears (UIB), però amb la participació important i significativa de la Universitat Nacional d'Educació a Distància (UNED) i de la Universitat Oberta de Catalunya (UOC). En qualsevol cas, des d'una perspectiva introductòria, podem assenyalar una sèrie de reflexions que ens poden ajudar a analitzar i comprendre la realitat universitària de les Illes Balears.

1. No hi ha cap dubte que el sistema universitari de les Illes Balears, en el marc del sistema universitari espanyol, té actualment tres grans reptes als quals cal donar una resposta: ens referim a l'europeïtzació dels estudis, a la qüestió del finançament universitari i a la necessària reforma legislativa, des de la flexibilitat, l'obertura i l'agilitat. Es tracta de tres reptes que han de possibilitar una universitat millor, amb una major qualitat docent i professional, una major excel·lència investigadora o una major implicació social i empresarial, qüestions importants en el desenvolupament i en la consolidació del sistema universitari de les Illes Balears, en general, i de la UIB, en concret. Tanmateix, amb relació a aquests tres reptes, hem de tenir en compte que afecten fonamentalment la Universitat de les Illes Balears, que es troba —en qualitat d'universitat presencial i d'universitat que acompleix les tres grans funcions universitàries: de docència, de recerca i de transferència de coneixement— en una posició clau per poder exercir un lideratge en la vertebració de la socie-

tat de les Illes Balears, des de la perspectiva de la construcció d'una societat del coneixement, oberta, innovadora, competitiva i capaç de millorar el nivell de benestar social.

2. Tal com s'ha posat de manifest en altres informes sobre el sistema universitari de les Illes Balears i de la mateixa UIB, s'ha d'assenyalar que —en el nombre d'estudiants universitaris, en el percentatge de població que ha completat estudis superiors, en el creixement del nombre de matriculacions, en les ràtios d'investigadors, en les despeses en recerca i desenvolupament (R+D) o en les despeses en ensenyança superior en relació amb el PIB— la realitat de les Illes Balears està per sota la mitjana nacional. És un fet que cal qualificar de greu i de preocupant, malgrat els avenços que s'han produït en aquests darrers anys; uns avenços que cal considerar positius, encara que insuficients. En aquest context del nombre d'estudiants universitaris, s'ha de fer referència a les dades que ens proporciona l'Informe CYD 2005 de la Fundació CYD,[28] en què es posa de manifest no tan sols que les Illes Balears són una de les comunitats —juntament amb Cantàbria i Castella-la Manxa— amb menys densitat d'estudiants universitaris, sinó que són també una de les comunitats amb una baixa atracció d'estudiants universitaris. Tot i que es tracta d'una qüestió que pot tenir, en part, una explicació per motius d'insularitat o econòmics, també cal que sigui analitzada des de la perspectiva del tipus d'oferta d'estudis o de la percepció que se'n té. És un tema sobre el qual cal convé que reflexioni amb profunditat la Universitat de les Illes Balears.

3. Una perspectiva necessària en l'anàlisi del sistema universitari de les Illes Balears és, sense cap dubte, l'impacte que té des de la perspectiva econòmica. Així, segons dades de l'Informe CYD 2005, es constata que el sistema universitari de les Illes Balears té poc impacte sobre l'economia balear. De fet, la universitat a les Balears només repercuteix en el 0,5% del valor afegit brut regional (VAB), mentre que el sistema universitari espanyol hi repercuteix en l'1,3% del VAB. A tot això s'han d'afegir dues dades importants: d'una banda, la poca ocupació d'estudiants universitaris per habitant i, de l'altra, la poca aportació des del sector privat a la UIB des de la perspectiva del recursos econòmics. Es tracta de tot un seguit de qüestions sobre les qual cal reflexionar amb l'objectiu de canviar progressivament aquestes tendències. En aquest sentit no es pot oblidar que la Universitat representa un paper molt important des de la perspectiva social, ja que contribueix directament a millorar el capital humà de la nostra societat, de la qual cosa en són un reflex els més de 32.000 titulats des de l'any 1978.

4. Una de les qüestions que caldrà abordar, ja des d'ara mateix, és, doncs, la definició de les titulacions que, en el context de la convergència universitària europea, caldrà implantar en el si de la UIB, a escala tant de grau com de postgrau.

28. Fundació Conocimiento y Desarrollo (2005), *Informe CYD 2005*, Barcelona.

Així, en el marc de la legislació aprovada pel Ministeri d'Educació i Ciència, la UIB ha posat en marxa una política de postgraus que s'ha concretat en tres mesures específiques: la creació d'un centre d'estudis de postgrau, la creació d'una normativa de màster i doctorat, i l'aprovació d'una sèrie de màsters dels diversos camps científics dins les ciències socials i humanes, les ciències experimentals, la tecnologia o les ciències econòmiques, que es posaran en marxa durant el curs 2006-2007. Es tracta d'una sèrie de cursos de postgrau que podem qualificar de transició, mentre s'aclareixen els títols de grau que s'han d'implantar i es proposen el nous màsters. Tot i que no es pot dur a terme una valoració dels dits cursos, el que és evident és que és una proposta de cursos que es pot qualificar de conjuntural i amb unes perspectives a curt termini.

5. Tanmateix, la Universitat de les Illes Balears, juntament amb el Consell Social de la UIB i la mateixa Administració autonòmica, haurà de començar a reflexionar sobre les titulacions de grau que cal implantar; unes titulacions que no tan sols han de ser adequades, des d'una perspectiva tant acadèmica com professional, sinó que, sobretot, han de tenir en compte la perspectiva de la usabilitat, des de la qualitat. Amb tot, aquesta proposta de noves titulacions haurà d'esperar que aclareixi la proposta de títols de grau el Ministeri i també que es presenti el model definitiu dels títols des de l'òptica de la durada. En els propers mesos, amb els canvis que hi ha hagut en el Ministeri d'Educació i Ciència i amb els debats sobre aquest aspecte des de la perspectiva universitària o dels col·legis professionals, se'ns donarà la resposta sobre la línia aprovada en l'àmbit de les titulacions, amb totes les conseqüències acadèmiques, científiques, professionals o laborals.

6. Si en l'informe del CES de l'any 2004 vàrem caracteritzar la realitat universitària de les Illes Balears des de la perspectiva de la presència de la UIB per comparació a les dels diversos centres universitaris adscrits, de la UNED i de la UOC en el si de la comunitat autònoma de les Illes Balears, enguany podem afirmar que la realitat actual no s'ha modificat. En tot cas cal posar de manifest que no s'ha canviat aquesta estructura; no s'ha creat, de moment, cap altra institució universitària. En qualsevol cas, el que sí que podem afirmar és la consolidació del centre universitari d'ensenyament superior Alberta Jiménez, amb les diverses diplomatures de mestre i amb la posada en marxa de les titulacions de periodisme i de comunicació audiovisual; cal tenir en compte que aquestes dues titulacions són les úniques noves que s'han posat en marxa durant la present legislatura. Cal tenir en compte que els màster que ha aprovat per al curs 2006-2007 la UIB s'han de considerar des d'una altra perspectiva acadèmica, més lligada als anteriors programes de doctorat que als futurs màsters acadèmics, científics o professionals.

7. En el context que s'ha plantejat, s'ha d'assenyalar l'esforç que s'està fent amb el POTU (programa d'aprofundiment de les relacions entre la Universitat i tota l'educació secundària

obligatòria i postobligatòria que impulsen la Conselleria d'Educació i la UIB) per tal d'incrementar el nombre d'estudiants universitaris de les Illes Balears i de potenciar la presència de la UIB en els diferents centres educatius de les Illes Balears. En qualsevol cas es tracta d'un objectiu que s'ha d'analitzar a mitjà i a llarg termini, i que necessita que hi participin no tan sols els diversos sectors educatius de les Balears, sinó, sobretot, tota la societat civil, el sector empresarial i sindical, les famílies i tot el sector productiu de les Balears. D'acord amb aquest plantejament, cal tenir en compte que la Unió Europea s'ha marcat l'objectiu de tenir un 80% dels joves en l'educació postsecundària en un termini relativament curt; cal tenir en compte que als països més desenvolupats la demanda de mà d'obra no qualificada s'esgota i d'aquest fet es deriva la importància de l'educació superior en les societats postindustrials. La major part dels sociòlegs, economistes i experts en educació afirma que els països que no ampliïn radicalment l'educació postobligatòria no seran competitius dins l'economia mundial ni podran resoldre els problemes de l'exclusió social. L'economia del coneixement o de serveis exigeix una ciutadania amb una formació cada vegada més superior. Des d'aquesta òptica, la resposta a aquests reptes no pot venir només des de la universitat, però la universitat hi té un paper transcendental. La societat de les Illes Balears, en el context d'aquesta economia globalitzada, de la modificació de la política turística, de l'aposta per l'economia del coneixement, de la innovació o de les noves tecnologies, necessita ser conscient de la importància de l'educació per seguir sent una economia pròspera, uns societat del benestar i amb una ciutadania prou formada. En aquest marc, la UIB no pot ser un subjecte passiu en aquesta nova etapa de l'economia mundial.

8. Tot i la necessitat de dur a terme una reforma puntual de la LOU en els punts més conflictius, convindria, d'una banda, no centrar la resolució dels problemes de la universitat en la qüestió normativa i, de l'altra, obrir una reflexió sobre una reforma de la legislació universitària més profunda, més flexible, més oberta, menys reguladora, amb major capacitat d'autonomia universitària, amb més mecanismes de rendició de comptes o de control *a posteriori*, de major implicació social de la universitat, etc. Som, doncs, dins un període constituent, que necessita avançar de manera clara.

9. En aquest mateix context de la legislació universitària, d'acord amb la realitat legislativa de la nostra comunitat autònoma, cal assenyalar que el treball legislatiu que s'ha fet des de la Direcció General d'Universitat de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears s'ha caracteritzat per dos plantejaments. D'una banda, per una política de continuïtat en relació amb el que s'havia fet durant la legislatura passada, amb un desenvolupament de l'Agència de la Qualitat Universitària de les Illes Balears, sobretot quant a l'acreditació de professorat laboral (professorat ajudant doctor, professorat col·laborador o professorat contractat doctor), als complements autonòmics

de docència i de recerca, o a l'avaluació de les diverses titulacions o serveis universitaris, o pel que fa a la modificació parcial i poc significativa de la normativa del professorat contractat, en funció d'una sentència judicial. D'altra banda, per l'aprovació d'una normativa autonòmica sobre les titulacions de postgrau de la UIB, d'acord amb el Decret del Ministeri sobre aquesta qüestió. Canvis més importants de la legislació universitària només es podran dur a terme si es modifica la LOU amb referència a punts de desplegament autonòmic com ara el Consell Social o el professorat contractat. Ara bé, si la LOU no es modifica durant aquest any 2006 serà difícil modificar la normativa autonòmica durant la present legislatura de la comunitat autònoma de les Illes Balears: caldrà esperar a la legislatura del 2007-2011.

4.2.2. La situació universitària a les Illes Balears: característiques

Tal com es va exposar en la *Memòria* de l'any 2003, una de les característiques diferencials de la comunitat autònoma de les Illes Balears en l'àmbit universitari és l'existència d'una única universitat presencial. Amb tot, cal fer referència a l'existència de centres i escoles universitàries adscrits a la UIB, com són els de Relacions Laborals, de Magisteri Mare Alberta Jiménez, de Turisme del Consell d'Eivissa i Formentera, o els Felipe Moreno a Mallorca i a Menorca. A la UIB i a aquests centres universitaris s'ha d'afegir el Centre Associat de la UNED a les Illes Balears, amb seus a Palma, a Menorca i a Eivissa, que disposen del suport institucional i financer dels consells de Mallorca, de Menorca i d'Eivissa-Formentera, però no del Govern de les Illes Balears, que només té transferida la política universitària amb relació a la UIB. A més, cal fer referència a la presència de la UOC, ja que hi ha un nombre significatiu d'estudiants de les Illes Balears que estan matriculats de diversos estudis d'aquesta universitat virtual. Cal afegir a totes aquestes universitats i centres adscrits un projecte d'universitat privada que està en discussió política. Tanmateix la delimitació definitiva de les noves titulacions europees i els canvis de la LOU poden activar o no aquesta discussió de creació d'una universitat privada a les Illes Balears. Malgrat tot, el que resulta evident és que ens trobam davant una estructura universitària igual a la de l'any anterior.

Per tant, les Illes Balears es caracteritzen, cada vegada més, per tenir una oferta universitària més plural, malgrat el fet que només hi existeixi una sola universitat presencial, una situació que té possibilitats de canviar en el futur. Tanmateix, també, cal fer referència a un fet significatiu que caracteritza la nostra realitat universitària: ens referim a un nombre estable d'estudiants que cada any elegeixen altres universitats de l'Estat per desenvolupar els estudis universitaris. Tot i que el nombre d'estudiants universitaris que demanen el trasllat a altres universitats espanyoles és d'uns sis-cents anuals, s'ha d'assenyalar que una part estudia titulacions que són presents a la UIB. Es tracta d'un fet que es manté constant al llarg dels anys i que és important analitzar.

Les característiques de la situació universitària de les Illes Balears són, a grans trets, les següents:

1. En primer lloc, amb relació als alumnes de nou ingrés, des del curs 2000-2001 fins al 2004-1005 a la UIB, incloent-hi la informació dels centres adscrits a la UIB i de determinats títols propis de la UIB, les dades de què disposam són les següents. (Vegeu el quadre III-40.)

De l'anàlisi d'aquestes dades, podem treure'n les conclusions següents:

a) Tot i l'existència de diverses oscil·lacions en l'evolució del nombre d'estudiants,es constata que aquest nombre s'ha incrementat des del 2001 fins al 2005 en gairebé uns quatrecents alumnes, és a dir, més d'un 10%. Amb tot, cal recalcar que entre el 2003-2004 i el 2004-2005 es produeix una disminució del nombre d'estudiants que és de 89 alumnes, la qual és una xifra important. Finalment cal esmentar la dada preocupant de la disminució del nombre d'alumnat de nou ingrés durant el present any en més de dos-cents estudiants, és a dir, gairebé el 9%. Es tracta d'una dada preocupant amb vista al futur.

b) En tots els anys analitzats es troba un nombre d'estudiants del sexe femení superior al del sexe masculí. En aquest sentit cal fer referència a l'increment progressiu dels alumnes del sexe femení, llevat del darrer curs, i a l'estabilitat o la tendència a la disminució del nombre d'estudiants del sexe masculí.

Per tant, hom pot afirmar que, malgrat que sigui de forma no espectacular, el nombre d'estudiants matriculats a la UIB, comptant-ne les escoles adscrites, s'incrementa de manera progressiva, amb algunes oscil·lacions i amb la dada preocupant del darrer curs. (Una tendència o un accident en el camí?)

2. Aquesta evolució per estudis presenta les característiques següents, considerant els cursos 2004-2005 i 2005-2006. (Vegeu el quadre III-41.)

De l'anàlisi d'aquestes dades podem extreure una sèrie de conclusions inicials que ens ajudaran a comprendre les tendències més significatives des de la perspectiva de les matrícules en els diversos estudis de la UIB:

a) De primer, s'ha de ressenyar la importància dels estudis de salut (fisioteràpia i infermeria), que demostren, al llarg dels diversos cursos, una importància creixent, uns estudis amb una forta demanda i un manteniment significatiu.

Quadre III-40. Evolució de l'alumnat de nou ingrés a la UIB (2002-2006)

2002-03			2003-04			2004-05			2005-06		
Dona	Home	Total	Dona	Home	Total	Dona	Home	Total	Dona	Home	Total
2.075	1.522	3.597	2.285	1.641	3.926	2.325	1.512	3.837	2.188	1.438	3.626

Font: Dades del Vicerectorat de Planificació Economicoadministrativa de la UIB.

Quadre III–41. Evolució per estudis de l'alumnat de nou ingrés a la UIB (2004–2006)

Estudi	2004-2005	2005-2006
Administració i Direcció d'Empreses	218	170
Arquitectura Tècnica	85	91
Biologia	101	101
Bioquímica	25	16
Ciències Empresarials	289	238
Diplomatura en Turisme	222	204
Diplomatura en Turisme Consell Insular Eivissa	49	52
Diplmatura en Turisme Felipe Moreno	171	106
Dret	135	173
Economia	98	77
Educació Social	61	90
Enginyeria Informàtica	57	44
Enginyeria Tècnica Agrícola	53	43
Enginyeria Tècnica en Telemàtica	41	26
Enginyeria Tècnica en Informàtica de Gestió	113	80
Enginyeria Tècnica en Informàtica de Sistemes	79	53
Enginyeria Tècnica Industrial	58	67
Filologia Anglesa	57	43
Filologia Catalana	17	18
Filologia Hispànica	23	21
Filosofia	44	28
Fisioteràpia	78	83
Geografia	20	26
Història	76	58
Història de l'Art	60	60
Infermeria	141	162
Matemàtiques	24	21
Mestre en Educació Especial	107	106
Mestre en Educació Especial (Alberta Giménez)	56	42
Mestre en Educació Física	90	73
Mestre en Educació Física (Alberta Giménez)	73	74
Mestre en Educació Infantil	67	75
Mestre en Educació Infantil (Alberta Giménez)	154	127

Continua

Quadre III–41. Evolució per estudis de l'alumnat de nou ingrés a la UIB (2004–2006)

Estudi	2004-2005	2005-2006
Mestre en Educació Infantil (Alberta Giménez)	154	127
Mestre en Educació Musical	57	52
Mestre en Educació Musical (Alberta Giménez)	8	13
Mestre en Educació Primària	54	51
Mestre en Educació Primària (Alberta Giménez)	28	18
Mestre en Llengua Estrangera	74	59
Mestre en Llengua Estrangera (Alberta Giménez)	8	18
Comunicació Audiovisual (Alberta Giménez)	—	50
Periodisme (Alberta Giménez)	—	48
Pedagogia	115	103
Psicologia	116	98
Psicopedagogia	48	30
Química	29	26
Relacions Laborals (escola adscrita)	120	86
Treball Social	117	90
Títols propis		
Diploma universitari en Geografia Física	—	1
Diploma universitari en Geografia Humana	—	2
Diploma universitari en Geografia Regional	—	14
Diploma universitari en Geologia	—	3
Diploma universitari en Història de l'Art	—	21
Diploma universitari en Literatura Catalana	—	6
Direcció Hotelera Internacional	51	53
Graduat en Seguretat i Ciències Policials	—	119
Títol Superior de Turisme	8	—
Graduat en Estudis Immobiliaris a la UIB	11	1

Font: Dades del Vicerectorat de Planificació Economicoadministrativa de la UIB.

b) S'ha d'esmentar també la importància dels estudis d'educació en les diverses diplomatures i llicenciatures, amb alguna excepció, en l'àmbit tant de la UIB com del centre adscrit de Mare Alberta Jiménez.

c) Es destaca la rellevància dels estudis d'economia, empresarials i turisme, que també presenten una forta demanda social, de forma general, malgrat que en el darrer curs disminueixen significativament.

Quadre III-42. Evolució de la totalitat de l'alumnat matriculat a la UIB (2001-2005)

Curs acadèmic	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005
Nombre d'alumnes	13.548	13.402	13.812	13.859

Font: Dades del Vicerectotat de Planificació Economicoadministrativa de la UIB.

d) Els estudis de ciències, amb alguns problemes, presenten una certa estabilitat, amb diverses oscil·lacions en diversos estudis.

e) Els estudis de tecnologia, amb algunes oscil·lacions, es mantenen, encara que alguns presenten una certa disminució.

f) Els estudis d'humanitats tenen una certa estabilitat, però amb una tendència diferent en funció dels diversos estudis.

g) Els estudis de dret, tot i presentar una tendència a la disminució, es troben, darrerament, en un cert creixement, a causa fonamentalment de la implantació a través de la modalitat en línia a Menorca i a Eivissa-Formentera.

f) Els estudis de treball social, tot i el creixement en els darrers cursos, sofreixen una disminució en el darrer curs.

g) Un fet important és la posada en marxa dels diplomes universitaris per part de la Facultat de Filosofia i Lletres; amb tot, caldrà veure'n les perspectives de futur.

h) És important constatar la importància dels estudis de periodisme i de comunicació audiovisual.

i) Els títols propis, com el de turisme, els estudis immobiliaris o el de seguretat, tenen tendències distintes: desaparició dels estudis de turisme o ells immobiliaris, i creixement dels estudis de seguretat.

Es tracta, en qualsevol cas, de tendències que és important analitzar des de la perspectiva de futur. Tanmateix les dades es poden considerar preocupants, ja que no se'n constata un creixement, sinó tot el contrari. Un fet significatiu és l'increment dels estudis que es fan en línia (dret i educació social) en aquest darrer curs. Així mateix, és important assenyalar la tendència al creixement de les diplomatures universitàries.

3. En tercer lloc, una vegada analitzats els alumnes de nou ingrés, és necessari conèixer la realitat universitària de les Illes Balears des de la perspectiva del nombre global dels estudiants matriculats a la UIB en els darrers cursos, tenint en compte la UIB i els centres adscrits; en aquest sentit les dades presenten les característiques següents. (Vegeu el quadre III-42.)

La conclusió més significativa que podem treure'n és que —malgrat que les xifres no són espectaculars— és evident que ens trobam davant una realitat en què hi ha una estabilitat en l'evolució del nombre d'estudiants matriculats a la UIB, encara que durant el curs 2005-2006 se'n cons-

tata una lleugera disminució. Per tant, cal parlar d'una situació d'estabilitat, amb una lleugera disminució, la qual cosa a les Illes Balears és realment un fet prou significatiu en el context de la baixa taxa d'estudiants universitaris.

4. Una altra dada interessant fa referència al nombre d'estudiants matriculats depenent del sexe, durant el curs 2005-2006, per estudis. Les dades, en aquest sentit, són les següents. (Vegeu el quadre III-43.)

De l'anàlisi d'aquestes dades podem extreure les conclusions que sintetitzam tot seguit. En primer lloc, cal destacar que la tendència dels anys anteriors d'un major nombre d'alumnes de sexe femení que de sexe masculí es confirma en els dos anys

Quadre III-43. Nombre d'estudiants per sexe i estudis (2004-2006)

Any acadèmic	2004-05	2004-05	2005-06	2005-06
Sexe	Dona	Home	Dona	Home
Estudi				
Administració i Direcció d'Empreses	359	332	364	322
Arquitectura Tècnica	84	174	98	210
Biologia	287	176	286	175
Bioquímica	36	11	25	11
Ciències Biològiques				
Ciències Empresarials	710	711	714	677
Ciències Físiques				
Ciències Químiques				
Comunicació Audiovisual (Alberta Giménez)			24	26
Curs de Tècniques en Telemàtica i Informàtica				
Diploma universitari en Geografia Física			1	
Diploma universitari en Geografia Humana			1	1
Diploma universitari en Geografia Regional			5	9
Diploma universitari en Geologia			2	1
Diploma universitari en Història de l'Art			13	8
Diploma universitari en Literatura Catalana			5	1
Diplomatura en Turisme	496	349	500	350
Diplomatura en Turisme del Consell Insular d'Eivissa i Formentera	113	51	100	53
Diplomatura en Turisme (Felipe Moreno)	213	114	151	85
Direcció Hotelera Internacional	132	140	135	144
Dret	438	326	457	336
Economia	209	210	196	191
Econòmiques (branca Empresa)				

Continua

Quadre III-43. Nombre d'estudiants per sexe i estudis (2004-2006)				
Any acadèmic	2004-05	2004-05	2005-06	2005-06
Sexe	Dona	Home	Dona	Home
Estudi				
Educació Social	187	29	229	36
Empresarials				
Enginyeria en Informàtica	20	117	23	110
Enginyeria Tècnica Agrícola. Especialitat en Hortofruticultura i Jardineria	22	84	31	90
Enginyeria Tècnica de Telecomunicació. Especialitat en Telemàtica	33	193	31	165
Enginyeria Tècnica en Informàtica de Gestió	90	349	66	334
Enginyeria Tècnica en Informàtica de Sistemes	32	274	23	246
Enginyeria Tècnica Industrial. Especialitat en Electrònica Industrial	24	157	26	175
Filologia Anglesa	138	31	149	33
Filologia Catalana	91	25	74	20
Filologia Hispànica	94	40	83	34
Filosofia	70	101	64	88
Filosofia i Lletres (Ciències de l'Educació)				
Filosofia i Lletres. Filologia Catalana				
Filosofia i Lletres. Filologia Hispànica				
Filosofia i Lletres. Filosofia				
Filosofia i Lletres. Psicologia				
Física	30	90	29	86
Fisioteràpia	191	74	200	84
Geografia	52	79	50	75
Geografia - Història - Història de l'Art				
Geografia i Història (Geografia)				
Geografia i Història (Història)				
Geografia i Història (Història de l'Art)				
Graduat en Estudis Immobiliaris	9	13	6	9
Graduat en Seguretat i Ciències Policials			15	104
Història	102	146	100	137
Història de l'Art	234	65	222	59
Infermeria	427	70	462	75
Informàtica				
Matemàtiques	35	42	28	45

Continua

Quadre III-43. Nombre d'estudiants per sexe i estudis (2004-2006)				
Any acadèmic	2004-05	2004-05	2005-06	2005-06
Sexe	Dona	Home	Dona	Home
Estudi				
Mestre en Educació Especial	169	21	217	32
Mestre en Educació Especial (Alberta Giménez)	121	19	108	18
Mestre en Educació Física	132	134	138	149
Mestre en Educació Física (Alberta Giménez)	71	116	62	120
Mestre en Educació Infantil	256	14	264	7
Mestre en Educació Infantil (Alberta Giménez)	295	13	325	17
Mestre en Educació Musical	113	53	104	48
Mestre en Educació Musical (Alberta Giménez)	18	9	22	8
Mestre en Educació Primària	175	33	159	27
Mestre en Educació Primària (Alberta Giménez)	71	16	63	16
Mestre en Llengua Estrangera	168	40	173	32
Mestre en Llengua Estrangera (Alberta Giménez)	23	3	30	5
Pedagogia	336	66	327	60
Periodisme (Alberta Giménez)			31	17
Psicologia	395	100	382	93
Psicopedagogia	120	20	98	13
Química	106	90	100	85
Relacions Laborals	382	212	313	194
Tècnic d'Empreses i Activitats Turístiques				
Títol Superior de Turisme	15	21	9	12
Treball Social	295	54	308	50
Total	8219	5607	8221	5608

Font: Elaboració pròpia.

darrers, amb una proporció d'un 60% de dones i un 40% d'homes. En segon lloc, no és una distribució uniforme entre els diversos estudis. Així, s'ha d'assenyalar que en els estudis d'educació, de treball social, de psicologia, d'infermeria, de fisioteràpia, de les diverses filologies, d'història o història de l'art i de biologia, la presència majoritària de les dones hi és important, amb rellevants matisos entre les diverses titulacions. En canvi, en els estudis d'enginyeries o d'arquitectura tècnica el nombre d'homes matriculats és superior al de dones. En els estudis de turisme, d'empresarials, de relacions laborals o de dret hi ha més alumnes de sexe femení, però amb un equilibri major que en els altres estudis indicats. Finalment, en els estudis de ciències hi ha diferències: presència majoritària d'alumnes de sexe femení a química, bio-

logia o bioquímica, i presència majoritària d'alumnes de sexe masculí a física. Per tant, dins una major presència de les dones a la universitat, cal esmentar un pes diferent d'aquesta presència, encara que s'observa la tendència que les alumnes són cada vegada més presents en la majora d'estudis, amb l'excepció significativa de les tecnològiques.

5. Amb relació al nombre total d'estudiants per titulacions, s'ha d'al·ludir a la importància d'aquest tipus de dades, ja que ens n'assenyalen no tan sols el pes quantitatiu, sinó, sobretot, el model d'universitat de la UIB des de la perspectiva professional. Es tracta d'una qüestió de gran transcendència per poder analitzar la relació de la UIB amb el mercat de treball. (Vegeu el quadre III-44.)

A partir d'aquestes dades podem ressaltar les conclusions següents:

a) La importància que tenen els estudis de ciències socials, concretament, els de dret, economia o turisme.

Quadre III–44. Nombre total d'estudiants per titulacions. Curs 2005–2006

Titulacions	Nre alumnes
Administració i Direcció d'Empreses	683
Arquitectura Tècnica	309
Biologia	461
Bioquímica	36
Ciències Empresarials	1390
Diplomatura en Turisme	850
Dret	793
Economia	387
Educació Social	265
Enginyeria en Informàtica	132
Enginyeria Tècnica Agrícola. Especialitat en Hortofruticultura i Jardineria	122
Enginyeria Tècnica de Telecomunicació. Especialitat en Telemàtica	191
Enginyeria Tècnica en Informàtica de Gestió	399
Enginyeria Tècnica en Informàtica de Sistemes	270
Enginyeria Tècnica Industrial. Especialitat en Electrònica Industrial	201
Filologia Anglesa	182
Filologia Catalana	94
Filologia Hispànica	118
Filosofia	152
Física	115

Continua

Quadre III-44. Nombre total d'estudiants per titulacions. Curs 2005-2006

Titulacions	Nre alumnes
Fisioteràpia	284
Geografia	124
Història	237
Història de l'Art	281
Infermeria	538
Matemàtiques	73
Mestre en Educació Especial	249
Mestre en Educació Física	286
Mestre en Educació Infantil	271
Mestre en Educació Musical	152
Mestre en Educació Primària	186
Mestre en Llengua Estrangera	205
Pedagogia	386
Psicologia	475
Psicopedagogia	111
Química	185
Treball Social	359
Títols propis	
Diploma universitari en Geografia Física	1
Diploma universitari en Geografia Humana	2
Diploma universitari en Geografia Regional	14
Diploma universitari en Geologia	3
Diploma universitari en Història de l'Art	21
Diploma universitari en Literatura Catalana	6
Graduat en Estudis Immobiliaris	15
Graduat en Seguretat i Ciències Policials	119
Títol Superior de Turisme	21
Direcció Hotelera Internacional	278
Escoles adscrites	
Comunicació Audiovisual (Alberta Giménez)	50
Diplomatura en Turisme del Consell Insular d'Eivissa i Formentera	153
Diplomatura en Turisme (Felipe Moreno)	236
Mestre en Educació Especial (Alberta Giménez)	126
Mestre en Educació Física (Alberta Giménez)	182

Continua

Quadre III-44. Nombre total d'estudiants per titulacions. Curs 2005-2006

Escoles adscrites	Nre alumnes
Mestre en Educació Infantil (Alberta Giménez)	342
Mestre en Educació Musical (Alberta Giménez)	30
Mestre en Educació Primària (Alberta Giménez)	79
Mestre en Llengua Estrangera (Alberta Giménez)	35
Periodisme (Alberta Giménez)	48
Relacions Laborals	507

Font: Elaboració pròpia.

b) El pes que tenen els estudis d'educació, en l'àmbit tant de la UIB com del centre d'educació superior adscrit Alberta Jiménez.

c) La importància que adquireixen els estudis de ciències de la salut (fisioteràpia, infermeria o psicologia.

d) La significativa però no majoritària presència, amb buits i desigualtats específiques, dels estudis tecnològics o de les enginyeries tècniques.

e) La disminució del pes dels estudis de ciències o d'humanitats, malgrat l'existència de presències diferencials (biologia, història o història de l'art).

f) El pes important dels centres adscrits a la UIB, sobretot del centre superior Alberta Jiménez, que ha incrementat els estudis.

g) La poca presència de títols propis, encara que es destaca el de direcció hotelera internacional o el de graduat en seguretat i ciències policials; amb tot, amb relació als diplomes universitaris, cal esperar-ne l'evolució durant els propers cursos.

6. Amb referència al centre associat de la UNED de les Illes Balears, les dades del nombre d'estudiants matriculats en les titulacions oficials durant el curs 2004-2005 és de 3.977 persones, la qual cosa implica un increment aproximat d'uns cinc-cents estudiants, a més de l'altre nombre d'estudiants matriculats als cursos d'accés, a cursos de formació de professorat o d'ensenyança oberta. D'acord amb les dades que ofereix la mateixa UNED, això significa que el nombre d'estudiants s'incrementa any rere any de manera important, d'acord amb l'increment de l'oferta i de l'adaptació a les situacions dels estudiants. Els estudis de la UNED que tenen més demanda són els següents. (Vegeu el quadre III-45.)

De l'anàlisi d'aquestes dades podem extreure una sèrie de conclusions:

a) La UNED de les Illes Balears no tan sols increment el nombre d'estudiants universitaris, sinó que, a més, suposa *de facto* una competència a la UIB amb relació a determinats estudis.

b) La UNED té una sèrie d'ofertes d'èxit a les quals la UIB no ha sabut respondre,

Quadre III-45. Alumnes matriculats a la UNED, 2003-2004 i 2004-2005

Estudis	Alumnes	Alumnes
Dret	684	685
Història	212	231
Educació Social	254	267
Psicologia	393	388
Antropologia Social y Cul.	226	205
Polítiques	109	105
LADE	155	132
Turisme	136	189
Informàtica de sistemes	115	94

Font: Memòria del curs acadèmic 2003-2004 i 2004-2005. UNED. Illes Balears.

com és el cas d'antropologia social i cultural o de ciències polítiques.

c) Cal tenir en compte que el nombre més rellevant d'estudiants matriculats a la UNED és de Menorca o d'Eivissa-Formentera. (Així, doncs, hom pot afirmar que la UNED no tan sols incrementa l'alumnat, sinó que suposa una oferta complementària, però, sobretot, de competència amb la UIB, almenys, en termes docents i quantitatius. L'anàlisi qualitativa, l'avaluació institucional, la producció científica o el grau d'impacte social de la UNED haurien de ser objecte d'una anàlisi més profunda i rigorosa. Tanmateix les dades quantitatives d'estudis són aquí.)

d) Cal constatar una tendència a l'estabilitat o, fins i tot, una disminució en els estudis més importants, tal com es posa de manifest amb les dades presentades anteriorment.

e) Per acabar, cal esmentar que seria important fer una anàlisi del nivell d'abandonament dels estudis i, també, del nombre d'estudiants que acaben els estudis, a través de la comparació de les entrades i de les sortides.

7. Amb relació a la UOC, amb la qual la UIB té una aliança estratègica, cal assenyalar els aspectes següents.

a) L'oferta de titulacions de la UOC (administració i direcció d'empreses, dret, ciències del treball, filologia catalana, investigació i tècniques del mercat, ciències polítiques, humanitats, documentació, enginyeria informàtica, comunicació audiovisual, psicopedagogia, psicologia, turisme, ciències empresarials, informàtica de sistemes i informàtica de gestió) es caracteritza perquè emfasitza les llicenciatures per sobre de les diplomatures; aquest fet suposa una característica que defineix el perfil dels estudiants de la UOC. Quant a aquesta oferta formativa podem esmentar que, si bé la majoria de les titulacions s'imparteixen també a la UIB, n'hi ha una part significativa que actualment la UIB no imparteix; per tant, es pot afirmar que la UOC, a part d'una

Quadre III-46. Alumnes de les Balears matriculats a la UOC (04/05 i 05/06)

Oferta	Matriculats	Matriculats
1r cicle		
Ciències Empresarials	196	203
Enginyeria Tècnica en Informàtica de Gestió	89	100
Enginyeria Tècnica en Informàtica de Sistemes	100	102
Turisme	23	26
Enginyeria Tècnica. Esp. Telemàtica	—	14
1r i 2n cicle		
Dret	103	113
Humanitats	99	96
Filologia Catalana	24	35
Psicologia	77	100
Només de 2n cicle		
Psicopedagogia	75	91
Administració i Direcció d'Empreses	46	50
Documentació	47	42
Enginyeria Informàtica	23	33
Ciències Polítiques i Sociologia	19	18
Ciències del Treball	118	94
Investigació i Tècniques de Mercat	14	12
Comunicació Audiovisual	21	26
Estudis d'Àsia Oriental	14	19
Publicitat i Relacions Públiques	—	15
Total	1.088	1.219

Font: Dades de la UOC.

oferta complementària, també representa una oferta competitiva amb la UIB.

b) Dels gairebé vint i cinc mil estudiants que té la UOC, més d'un milenar procedeixen de les Illes Balears; en aquest sentit, les dades d'acord amb els estudis en què estan matriculats els estudiants de les Illes Balears són les següents. (Vegeu el quadre III-46.)

A totes aquestes dades s'han d'afegir els set estudiants matriculats en el doctorat de societat de la informació i del coneixement i, a més a més, cal fer referència als onze alumnes matriculats al títol propi de graduat en multimèdia. D'aquesta manera, hom pot afirmat que el nombre total d'estudiants de les Illes Balears matriculats a la UOC és de 1.230 persones.

A partir de totes aquestes xifres, es constata que la UOC, com la UNED de les Illes Balears, no només és una oferta complementària a la UIB quant a determinats estudis, sinó que també és una oferta que planteja una competència. En aquest sentit és necessari fer al·lusió als estudis de ciències empresarials, enginyeria tècnica, informàtica de gestió o de sistemes, turisme, dret, filologia catalana, psicologia, psicopedagogia o LADE (administració i direcció d'empreses). A més, cal fer referència al fet que el nombre d'estudiants de les Illes Balears matriculats a la UOC s'ha incrementat en 131 alumnes; una xifra que podem qualificar de prou significativa, ja que implica un increment del 10%.

Per tant, amb referència al nombre d'estudiants matriculats a la UIB, a la UNED o a la UOC de les Illes Balears, s'ha d'esmentar l'existència d'uns 19.025 estudiants balears; a aquesta xifra aproximada s'han els estudiants de les Balears que estudien en altres universitats espanyoles, nombre que pot arribar, aproximadament, a uns tres mil. Això significa el nombre d'estudiants universitaris de les Illes Balears és de més de vint-i-dos mil, una xifra que cal considerar com a positiva, sobretot si hom té en compte el procés de creixement de la quantitat d'estudiants. Un procés, en certa manera, lògic, si es té en compte el nivell del qual partim en relació amb la resta de comunitats autònomes. Malgrat els avanços, el nombre segueix sent baix, si es compara amb la taxa estatal d'estudiants universitaris o amb la de la totalitat de les comunitats autònomes.

De tota manera, una dada sobre la qual cal reflexionar és, d'una banda, la tendència a l'estabilitat dels alumnes, amb una certa disminució en determinats cursos i, de l'altra, l'increment d'estudiants universitaris de la UNED i de la UOC. Així mateix, seria necessari aprofundir en aquestes dades analitzant el perfil de l'alumnat, la taxa d'abandonament o el percentatge dels estudiants universitaris que acaben els estudis, per comparació als que els comencen, així com el nivell d'inserció professional.

8. Respecte del nombre d'estudiants matriculats en un doctorat, cal fer referència a les dades següents pel que fa a la UIB. (Vegeu el quadre III-47.)

A partir d'aquestes dades, podem fer al·lusió que, si bé ens trobam davant una situació de transició amb relació als cursos de doctorat en el marc de la reforma de les titulacions de postgrau, es nota un procés d'increment del nombre d'estudiants d'un any a l'altre, llevat del curs 2005-2006. Aquest increment és significatiu entre el curs 2003-2004 i el 2004-2005. A la UOC els estudiants de les Illes Balears que estaven matriculats de tercer cicle eren set. Tanmateix, no es pot deixar de tenir en compte la situació de transició dels estudis actuals de doctorat en el context de la convergència universitària europea.

Quadre III-47. Evolució del nombre total d'alumnes matriculats en un doctorat de la UIB (2002-2006)

Curs acadèmic	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005- 2006
Nre. d'estudiants	474	486	531	459

Font: Dades del Vicerectorat de Planificació Economicoadministrativa de la UIB .

Per un altre cantó, la distribució del nombre d'estudiants de doctorat en relació amb els diversos programes que s'imparteixen són els següents. (Vegeu el quadre III-48.)

Partint de l'anàlisi d'aquestes dades es pot constatar la diversitat de programes de doctorat que existeixen i també la varietat dels estudiants matriculats als diversos programes. Així mateix, existeixen progra-

Quadre III-48. Nombre d'estudiants matriculats als programes de doctorat de la UIB. Curs 2005-06

	2005-2006
Programa de doctorat de Biologia Fonamental (Palma)	3
Programa de doctorat de Biologia (Palma)	43
Programa de doctorat de Ciències de l'Educació (Palma)	41
Programa de doctorat de Ciències Marines (Palma)	18
Programa de doctorat en Crisi de la Modernitat (Palma)	16
Programa de doctorat de Dret Privat (Palma)	24
Programa de doctorat de Dret Públic (Palma)	15
Programa de doctorat d'Educació Ambiental (Palma)	4
Programa de doctorat d'Economia i Empresa (Palma)	17
Programa de doctorat de Filologia Catalana i Lingüística General (Palma)	10
Programa de doctorat de Filologia Espanyola, Moderna i Llatina (Palma)	7
Programa de doctorat de Física (Palma)	29
Programa de doctorat de Filosofia (Palma)	14
Programa de doctorat de Geografia (Palma)	20
Perspectives Metodològiques de la Investigació Històrica i Historicoartística (Palma)	14
Programa de doctorat d'Informàtica i Matemàtiques (Palma)	2
Programa de doctorat d'Informàtica (Palma)	12
Prog. doctorat interuniversitari d'Infermeria i Salut Internacional (Palma)	2
Programa de doctorat de Matemàtiques (Palma)	5
Programa de doctorat de Ciències Mèdiques Bàsiques (Palma)	36
Programa de doctorat de Nutrició Molecular (Palma)	2
Programa de doctorat interuniversitari de Nutrició Humana (Palma)	17
Programa de doctorat de Nutrició i Metabolisme (Palma)	17
Programa de doctorat de Psicologia (Palma)	40
Programa de doctorat Química Orgànica en la Indústria Quimicofarmacèutica (Palma)	2
Programa de doctorat interuniversitari de Química Teòrica (Palma)	0
Programa de doctorat de Química (Palma)	18
Programa de doctorat de Sistema de Justícia Penal (Palma)	1
Programa de doctorat Societat, Territori i Medi Ambient (Palma)	0
Programa de doctorat interuniversitari de Tecnologia Educativa (Palma)	30

Font: Dades del Vicerectorat de Planificació Economicoadministrativa de la UIB.

mes interuniversitaris, amb una matrícula important. Tanmateix, tal com s'ha plantejat abans, es tracta d'un programa de doctorat en transició, amb tot el que aquest fet implica des de la perspectiva del nombre de matriculats.

Dins aquest mateix context del programa de doctorat de la UIB, s'ha de fer menció del nombre de tesis doctorals llegides durant el curs 2004-2005. (Vegeu el quadre III-49.) Si es relacionen aquestes dades amb els estudiants matriculats durant els darrers cursos de doctorat, podem extreure la idea que el percentatge és de menys del 10%; aquest fet significa que el nivell d'abandonament de les persones que es matriculen en un doctorat, per comparació a aquelles que l'acaben amb la tesi doctoral, és important.

9. Amb relació al personal docent i investigador (PDI) de la UIB, es presenten els trets següents. (Vegeu el quadre III-50.)

Les conclusions es detallen en els paràgrafs que es troben a continuació:

a) El nombre de professors de la UIB, en els diversos cursos, presenta una evolució progressiva.

b) Aquest nombre s'incrementa, sobretot, durant els primers anys de la dècada dels anys 2000.

Quadre III-49. Nombre de tesis doctorals llegides a la UIB (2004/05)

	2004-2005
Perspectives Metodològiques de la Investigació Històrica i Historicoartística	4
Programa de doctorat interuniversitari de Tecnologia Educativa	1
Programa de doctorat de Biologia	1
Programa de doctorat de Ciències de l'Educació	4
Programa de doctorat de Ciències Marines	1
Programa de doctorat de Ciències Mèdiques Bàsiques	1
Programa de doctorat de Dret Privat i de Dret Públic i de Dret del Turisme	1
Programa de doctorat de Dret Públic	2
Programa de doctorat de Filologia Espanyola, Moderna i Llatina	2
Programa de doctorat de Filosofia	2
Programa de doctorat de Física	7
Programa de doctorat de Geografia	2
Programa de doctorat de Nutrició Molecular	6
Programa de doctorat de Psicologia	1
Programa de doctorat de Química	2
Programa de doctorat d'Economia i Empresa	1
Programa de doctorat d'Informàtica	2
Total	40

Font: Dades del Vicerectorat de Planificació Economicoadministrativa de la UIB.

c) La xifra de professors s'ha estabilitzat durant els darrers cursos.

d) Cal posar de manifest les diferències, des de la perspectiva de la categoria del PDI, entre els departaments més històrics (química, física, biologia, dret, matemàtiques o els dos de pedagogia) i els departaments més recents (psicologia, economia aplicada, economia d'empresa, infermeria i fisioteràpia, etc.).

e) Es constata la quantitat important de professors associats en alguns departaments; amb tot, cal tenir en compte que el nombre d'associats en les diverses categories és la meitat del total de PDI.

QUADRE III-50. NOMBRE DE PROFESSORS PER CATEGORIES I PER DEPARTAMENT

Departaments	Catedràtics d'universitat	Titulars d'universitat	Catedràtics d'escola universitària	Titulars d'escola universitària	Ajudants i col·laboradors	Associats	Altres	Total
Biologia	6	14	2	9	6	32	1	70
Biologia Fonamental i Ciències de la Salut	2	7	5	8	1	13	0	36
Pedagogia i Didàctiques Específiques	4	4	1	10	3	23	0	55
Pedagogia Aplicada i Psicologia de l'Educació	3	9	3	10	3	58	0	86
Ciències de la Terra	3	9	3	8	1	8	1	33
Ciències Històriques i Teoria de les Arts	7	12	0	8	1	22	1	51
Ciències Matemàtiques i Informàtica	8	14	7	32	9	54	6	130
Dret Privat	9	13	1	2	2	28	0	55
Dret Públic	7	12	0	5	6	27	0	57
Economia Aplicada	3	12	1	20	3	36	0	75
Economia de l'Empresa	2	10	3	18	5	41	0	79
Filologia Catalana i Lingüística General	5	9	1	4	2	12	1	34
Filologia Espanyola, Moderna i Llatina	4	20	4	14	0	21	0	63
Filosofia i Treball Social	2	10	1	6	3	15	0	37
Física	9	20	1	9	13	25	0	77
Infermeria i Fisioteràpia	0	0	2	20	8	79	0	109
Psicologia	2	16	1	7	6	24	0	56
Química	8	17	0	2	2	18	1	38
Total	84	218	35	192	74	554	11	1.142

Font: Dades del Vicerectotat de Planificació Economicoadministrativa de la UIB.

f) Es dóna un equilibri entre els professors funcionaris permanents i els associats i ajudants.

És evident que la política de professorat actualment a la UIB està aturada, en espera de la LOU i dels canvis previsibles, per la manca de recursos econòmics i per l'espera de la construcció de l'espai europeu d'ensenyament superior. En aquest sentit és significativa la no-aplicació del nou document de plantilles de la UIB. Per tant, el desenvolupament d'una política de professorat per part de la UIB necessita que s'aclareixin una sèrie de factors, tal com hem plantejat, per part tant de l'administració central com de l'autonòmica o de la mateixa UIB.

10. Amb relació al pressupost de la UIB, cal assenyalar les dades següents. (Vegeu els quadres III-51 i III-52.)

Sense entrar a reflexionar sobre el model de finançament de la universitat i, concretament, de la UIB, podem plantejar algunes conclusions:

Quadre III-51. Evolució del pressupost de la UIB (2003-2004-2005)

Pressupost 2003	66.373.113,28 €
Pressupost 2004	67.153.264,53 €
Pressupost 2005	71.138.995,34 €
Pressupost 2006	74.869.723,35 €

Font: Dades del Vicerectorat de Planificació Economicoadministrativa de la UIB.

Quadre III-52. Distribució del pressupost per capítols

Ingressos 2006	Euros	%
Cap. 3 Preus públics i altres ingressos	8.471.639,54 €	11,32
Cap. 4 Transferències corrents	51.170.286,66 €	68,35
Cap. 5 Ingressos patrimonials	270.506,15 €	0,36
Cap. 7 Transferències de capital	5.087.291,00 €	6,79
Cap. 8 Actius financers	9.870.000,00 €	13,18
Total	74.869.723,35 €	100
Despeses 2006		
Cap. 1 Despeses de personal	47.625.863,84 €	63,61
Cap. 2 Despeses en béns corrents i de serveis	12.876.062,05 €	17,2
Cap. 3 Despeses financeres	249.100,00 €	0,33
Cap. 4 Transferències corrents	647.280,41 €	0,86
Cap. 6 Inversions reals	12.963.840,43 €	17,32
Cap. 7 Transferències de capital	250.000,00 €	0,33
Cap. 9 Passius financers	257.576,62 €	0,34
Total	74.869.723,35 €	100

Font: Dades del Vicerectorat de Planificació Economicoadministrativa de la UIB.

a) S'ha incrementat de manera progressiva el pressupost de la UIB en els darrers cursos.

b) El pressupost de la UIB suposa un procés progressiu d'homologació de la transferència per universitari amb les altres universitats espanyoles.

c) Si les diferències entre el pressupost de l'any 2003 i de l'any 2004 és mínima, l'any 2005 es nota un increment més important, de gairebé el 6%.

d) Per acabar, el pressupost entre el 2005 i el 2006 ha augmentat uns 3.600.000 euros, és a dir, més d'un 5%.

Dins aquest context econòmic resulta interessant analitzar els recursos econòmics obtinguts pels professors de la UIB en projectes de recerca. (Vegeu el quadre III-53.)

Quadre III–53. Recursos econòmics obtinguts per projectes de recerca

	Ingressos I+D 2005
Administració de l'Estat	4.102.838,21 €
Administració autonòmica	707.599,68 €
Institucions sense àmin de lucre	2.000,00 €
Unió Europea	611.813,70 €
Total	5.424.251,59 €

Font: Dades del Vicerectorat de Planificació Economicoadministrativa de la UIB.

5

CULTURA

RESUM

L'any 2005, el pressupost del Govern de les Illes Balears destinat a cultura ha augmentat en xifres absolutes. En la mateixa situació es troben els dels consells insulars de Mallorca i de Menorca.

Pel que fa a les arts plàstiques, hem diferenciat entre les programacions de caire públic i les privades; aquestes darreres són les que presenten menys variacions respecte de l'any anterior, i cal dir també que no ha estat possible comptabilitzar el nombre de visitants d'alguna de les galeries per causa de la falta de seguiment de les mateixes galeries.

En l'àmbit musical, es mantenen tots els festivals de música que s'han fet al llarg d'aquests anys. Això pot ser indici que tenen una bona acceptació i que van a més. D'altra banda, tampoc no podem oblidar les aportacions de La Caixa i de Sa Nostra, així com de l'IBATUR (Institut Balear del Turisme). En un altre àmbit, cal dir que el nombre de discos compactes editats ha augmentat aquest darrer any, mentre que la Fira del Disc ha arribat a la sisena edició, amb tot un seguit de concerts i d'exposicions.

La creació literària a les Illes Balears ha augmentat respecte l'any anterior, si bé continua tenint un pes poc representatiu dins l'àmbit estatal. D'altra banda, les dades corresponents als dipòsits legals dels consells insulars ens mostren un augment en l'edició de llibres, de fulls i de fullets l'any 2005 respecte del 2004.

En el cas del teatre, ha augmentat el nombre d'espectadors en la major part dels casos, però no el nombre de funcions. Varen tornar a tenir lloc les mostres de teatre de projecció exterior de l'any anterior, a més d'alguna nova participació.

En el món del cinema, tot i les aportacions de les institucions, que han fet possible tota una sèrie de festivals, i també de les fundacions de Sa Nostra i La Caixa en el cinema cultural, continua havent-hi una tendència clara cap al cinema comercial i, més concretament, cap a la focalització en les grans produccions anglosaxones.

Pel que fa als mitjans de comunicació, continua l'hegemonia de la televisió, per sobre de la premsa escrita i la ràdio. Cal destacar pel que fa a la ràdio que la primera emissió d'IB3 Ràdio es va produir el dia 1 de març de 2005, coincidint amb la celebració del Dia de les Illes Balears, i que la Televisió IB3 va començar a emetre en proves amb els primers informatius de caràcter autonòmic l'1 de maig del 2005 i el 4 de setembre del mateix any va iniciar les emissions regulars.

D'altra banda, les biblioteques aporten una gran quantitat d'activitats literàries, que ajuden a promoure la lectura, a més d'augmentar els seus fons amb noves adquisicions.

5.1. ELS PRESSUPOSTS

El pressupost del 2005 de la Direcció General de Cultura del Govern de les Illes Balears ha estat de 8.503.967,71 euros. En nombres absoluts, del 2004 al 2005 aquest pressupost ha augmentat 1.747.958,32 euros. (Vegeu el quadre A III-1.)

En el Consell Insular de Mallorca el pressupost de Cultura l'any 2005 va ser de 20.506.500,34 euros i va suposar el 9,11% del total del pressupost del Consell. El Consell Insular de Menorca va dedicar 3.451.549,68 euros a la cultura, xifra que representa un 6,68% del total del pressupost de la institució.[29] D'altra banda, en el Consell Insular d'Eivissa i Formentera el pressupost que es va destinar a cultura va ser de 2.282.118,56 euros el 2005. (Vegeu el quadre A III-2.)

29. Amb relació a l'anàlisi que vàrem fer l'any passat pel que fa al pressupost que dedicava a cultura el Consell Insular de Menorca, s'afirmava el següent (p. 499): «El mateix passa en el pressupost del Consell Insular de Menorca: en nombres absoluts, el pressupost destinat a cultura disminueix el 2004 respecte del 2003. El CIM va dedicar 2.922.898,84 euros a la cultura, xifra que representa el 5,59% del total del pressupost del Consell.» Aquesta referència és errònia: l'any 2004 el pressupost de cultura s'incrementà respecte del 2003 i passà del 5,45% (2003) del pressupost total al 6,51% (2004). El que pot induir errada és que l'any 2003 es gestionaven conjuntament la cultura i els esports i, a partir del 2004, la cultura i els esports són dos departaments diferents. D'altra banda, a partir del 2005, el Departament de Cultura i Educació gestiona el programa Turisme Cultural.

5.2. Les arts plàstiques

Hem dividit aquest subapartat en dos àmbits: la programació institucional i la programació comercial.

5.2.1. La programació institucional, les fundacions i els museus

Al Casal Solleric, durant el 2005, es varen fer un total de vint-i-dues exposicions, repartides en els diferents espais: planta baixa, entresòl, planta noble i Espai Quatre. El 2004 en aquests espais va haver-hi el mateix nombre d'exposicions, però el nombre de visitants ha augmentat, en passar de 120.670 persones el 2004 a 144.831 persones l'any 2005. (Vegeu el quadre A III-3.)

Al centre de ses Voltes dugueren a terme, el 2005, un total de nou exposicions, una menys que el 2004, i totes han tingut una durada aproximada de dos mesos. El nombre de visitants a ses Voltes el 2005 va ser de 26.431 persones, nombre molt superior a les visites que es varen realitzar el 2004 (16.400 visitants).

Al Casal Balaguer, el 2005 va haver-hi un total de catorze exposicions, fet que suposa un augment de tres exposicions respecte del 2004.

A sa Llonja es va fer una exposició, una menys que el 2004: «CHINart. L'Art contemporani xinès», primera exposició d'art xinès que s'ha fet a Espanya.

Al passeig de Sagrera va tenir lloc una exposició titulada «Mostra d'escultura pública. Artistes espanyols», amb una durada de dos mesos, a l'estiu, organitzada per la Conselleria d'Educació i Cultura de les Illes Balears.

La Fundació La Caixa va preparar un total de vint-i-set exposicions el 2004, vuit de les quals es varen dur a terme al Centre Cultural de Palma, mentre que les denou restants varen ser a diversos punts de les Illes. Les exposicions varen generar un total de 213.872 visitants, un 51,63% menys que el 2003.[30]

Al Centre de Cultura Sa Nostra de Palma es dugueren a terme denou exposicions el 2005. El nombre de visitants va ser de 33.102 persones, sense tenir en compte els assistents a les exposicions del pati d'entrada. Per un altre costat, a la part forana es varen dur a terme trenta-nou exposicions.

A les sales de cultura de Sa Nostra a Menorca es varen fer vint exposicions el 2005, i el nombre de visitants fou de 31.642 persones.

D'altra banda, a les sales de cultura d'Eivissa i de Formentera es varen fer vint-i-tres exposicions l'any 2005, amb un total de 12.089 assistents.

Pel Museu de Mallorca el 2005 hi varen passar un total de 22.694 visitants, 356 visitants menys que el 2004. El nombre d'obres de la col·lecció permanent es xifra en més de tres-centes mil. Les col·leccions d'arqueologia més destacables del museu

30. Les dades de la Fundació La Caixa per a l'any 2005 no han estat possibles modificar-les per falta d'informació.

són, entre d'altres, les de Son Armadans Vell, Santa Catalina de Siena, Son Mossó i s'Illot. Les col·leccions més destacades en dipòsit al Museu de Mallorca són les col·leccions de la Societat Arqueològica Lul·liana i les obres del Museu del Prado. Alguns dels autors més destacats són F. Comes, R. Destorrenta, P. Terrencs i R. Móger. A la Secció Etnològica de Muro arribaren, el 2005, un total de 2.127 visitants, 264 visitants menys que el 2004. (Vegeu el quadre A III-4.)

El Museu de Lluc té un gran fons propi. Els autors més destacats són els pintors de la pinacoteca: Salvador Mayol, Antoni Ribas, Ricard Ankerman, Bartomeu Sureda, Santiago Rusiñol, Joan Mestre, Agustí Buades, Joan O'Neille i Ricard Carlotta. Entre els pintors ceramistes es destaca Francesc Grangel, per la peça de ceràmica de la fàbrica de l'Alcora (segle XVIII). El museu disposa d'una col·lecció d'unes dues mil peces i el 2005 no es va incorporar cap obra al fons del Museu. El nombre de visitants ha estat de 18.287, inferior al de l'any passat, que va ser de 24.827 persones.

La Fundació Pilar i Joan Miró té una col·lecció integrada, en la majoria, per obres de Joan Miró i també per obres d'altres artistes procedents de donacions i d'homenatges a Joan Miró, entre els quals s'han de destacar Chillida, Chagall, Villalba i Saura, entre d'altres. El nombre total d'obres d'art que formen part de la col·lecció se situa entorn de les quatre mil i cal afegir-hi els objectes i el mobiliari dels tallers de Joan Miró. A més, la Fundació té un ric fons documental integrat per una hemeroteca, correspondència, fotografia i material heterogeni, en la majoria relacionat amb Miró i la seva procedència artística. La col·lecció d'obres de Miró està integrada per 118 pintures sobre tela, 35 escultures, 1.512 dibuixos i 275 obres elaborades sobre diversos tipus de suport. Quant a l'obra gràfica, el fons comprèn unes set-centes cinquanta peces. Pel que fa als nous ingressos del 2005, la col·lecció s'ha incrementat amb les donacions següents: la Calcografia Nacional de la Reial Acadèmia de Belles Arts de San Fernando va donar les estampes premiades en el Certamen d'Art Gràfic per a Joves Creadors 2004; l'artista Ana de Matos va donar l'obra *Locura y poder*; i l'artista Rafa Forteza va donar un total de 168 obres, realitzades als tallers gràfics de la Fundació. Quant al nombre de visitants, la Fundació ha rebut 60.422 persones al llarg del 2005, 1.186 més que el 2004.

El Museu d'Art Espanyol Contemporani de la Fundació Joan March el 2005 va rebre un total de 123.302 visitants, un nombre molt superior a les visites del 2004, que varen ser 100.000. El nombre d'obres de la col·lecció permanent del museu és de 69, i els autors més destacats són Picasso, Dalí, Miró, Julio González, Tàpies, Chillida, Saura i Miquel Barceló, entre d'altres. El 2005, el Museu no va incorporar al fons cap obra.

La col·lecció permanent del Museu d'Art Modern i Contemporani de Palma Es Baluard, conté un total de 535 obres d'art. Entre els artistes més destacats hi figuren Picasso, Miró, Sorolla i Picabia, entre d'altres. El museu ha tingut 17 noves incorporacions el 2005, i ha rebut un total de 342.906 visitants, 243.534 més que el 2004.

El Museu de Menorca té unes 97.978 peces catalogades. D'aquestes, unes 1.500 formen part de l'exposició permanent del Museu. Els autors més destacats són a la part de pintura i alguns són Pasqual Calbó, Joan Font i Vidal i Joan Vives Llull. S'hi han incorporat el 2005 tres camafeus de l'artista Joan Hernández Pons, dos àlbums de xilografies de l'artista Francesc Hernández Mora, l'*Homenatge a Luis Meléndez* de Josep Vives Campomar i una selecció d'obra de Francesc Hernández Mora, dipositada per Antoni Seguí Parpal. El nombre de visitants al Museu de Menorca el 2005 ha estat de 9.975 persones.

A l'Ateneu de Maó l'any 2005 va haver-hi les col·leccions permanents de Vives Llull i Màrius Verdaguer, amb 31 quadres i 69 quadres, respectivament. El 2005, no es va incorporar cap obra al fons del Museu. El nombre de visitants va ser de 50 persones.

El nombre de visitants al Museu Arqueològic d'Eivissa i Formentera el 2005 va ser de 35.303 persones. El 2004 el nombre de visitants va ser inferior, amb 18.670 persones. La necròpolis del puig des Molins el 2005 ha estat tancada per reformes.

5.2.2. La programació comercial

El Centre Cultural Pelaires i la Sala Pelaires varen augmentar el nombre d'exposicions el 2005, ja que el 2004 se'n feren deu i el 2005 varen ser dotze. La Galeria Altair acollí el 2005 un total de sis exposicions, una més que l'any anterior, el nombre aproximat de visitants va ser de 6.200. A la Galeria Maior es varen fer nou exposicions el 2005, les mateixes que les que varen esdevenir el 2004. A la Galeria Mediterrània s'han fet un total d'onze exposicions, una més que el 2004. Pel que fa a la Galeria Horrach Moyà, s'ha fet el mateix nombre d'exposicions que el 2004, és a dir, vuit. El nombre d'assistents aproximat ha estat de sis mil persones. La Galeria Joan Oliver Maneu va tenir onze exposicions el 2005, dues més que el 2004. Pel que fa a la Galeria Xavier Fiol, hi va haver sis exposicions el 2005, una exposició més que el 2004, i, quan al nombre de visitants, una mitjana d'uns mil cinc-cents cada a l'any. (Vegeu el quadre A III-5.)

Del 10 al 14 de febrer va tenir lloc la XXIV edició d'ARCO. Les galeries d'art que es presentaren a la fira varen ser en total vuit: Altair, Horrach Moyà, Joan Guaita - Art, Galeria Maior, Pelaires, Jule Kewening, Xavier Fiol i Ferran Cano.

5.3. La música

En aquest apartat farem referència als festivals, a la iniciativa de l'Ibatur «Un hivern a Mallorca» i a la música a les fundacions de La Caixa i de Sa Nostra. D'altra banda, parlarem de les discogràfiques i de la Fira del Disc.

5.3.1. Els festivals

Un any més, es va realitzar el Festival de Jazz de sa Pobla, amb la onzena edició, i

amb una cartellera internacional d'actuacions, com les Marcus Miller Band, Skeeter & The Prime Rib Blues Band, Miranda Jazz Sextet.

Al mes d'agost, va tenir lloc el VII Festival Illes Balears en Concert a Barcelona, on actuaren Casa Rusa, Kard's Piken i The Nash, de Mallorca, Estanis, de Menorca i Peter Colous, d'Eivissa.

Tomeu Gomila va organitzar la V edició del Festival Waiting for Waits, cicle internacional de música acústica d'arrels americanes. Enguany, ha comptat amb les actuacions de Songdog, Dayna Kurtz, Kelly Joe Phelps i Johs Rouse.

També hi ha que destacar el I Festival Illes Balears en Concert a Madrid, que tingué lloc per primera vegada a Madrid al mes d'abril a la sala de concerts "Cats" amb les actuacions de Jaime Anglada, Inventari, Valentín Mendoza, Indira i Alberto Vizcaíno.

5.3.2. «Un hivern a Mallorca»

Un any més, l'Institut Balear de Turisme (IBATUR) promociona la cultura a les Illes Balears amb tota una sèrie d'esdeveniments, dels quals destacam el programa «Un hivern a Mallorca», de set mesos de durada, des del mes de gener fins al mes d'abril i des del mes d'octubre fins al mes de desembre. A més, hi ha hagut altres esdeveniments arreu de tota l'illa, com el XXVII Festival Internacional de Deià; el Dansamàniga 2005, Festival Internacional de Dansa, a Sant Llorenç des Cardassar; el XLIV Festival de Pollença; la XXV Mostra Internacional Folklòrica de Sóller, o el XXV Festival Frédéric Chopin, a Valldemossa, entre d'altres.

5.3.3. La Fundació La Caixa

La Fundació La Caixa va organitzar per al 2004 un total de 93 concerts. Al Centre de Palma el nombre de concerts que es varen fer (devuit concerts) va disminuir respecte del 2003 (vint concerts), així com va disminuir el nombre d'espectadors, ja que el 2003 va haver-hi un total de 3.173 espectadors i el 2004 varen ser 3.087. Pel que fa al nombre de concerts d'àmbit territorial, el 2004 es va arribar als 75 concerts, nou menys que l'any anterior. En aquest cas, el nombre d'espectadors també va disminuir respecte del 2003, ja que el 2004 va haver-hi 12.580 espectadors, mentre que el 2003 foren 1.251 menys.[31] (Vegeu el quadre A III-6.)

5.3.4. La Fundació Sa Nostra

Al Centre de Cultura de Palma varen tenir lloc un total de 53 concerts el 2005, incloses les 25 sessions escolars. El nombre d'assistents va ser de 13.250 persones.

A les sales de cultura de Menorca varen tenir lloc el 2005 un total de 75 concerts, amb un total de 8.700 espectadors.

Pel que fa a les illes Pitiüses, es varen dur a terme tretze concerts, vuit a Eivissa i cinc a Formentera, amb 579 i 315 espectadors, respectivament.

31. Les dades de la Fundació la Caixa per a l'any 2005 no han estat possibles modificar-les per falta d'informació.

5.3.5. Les discogràfiques

El 2005 hi ha hagut un augment dels títols que ha editat Blau. El 2004 es varen editar desset discs compactes (CD); en canvi, el 2005 varen ser vint-i-tres CD. El volum de vendes el 2005 va ser de 6.050 CD, un 45% menys que les vendes del 2004 (11.000 CD). El 2005 Ona Digital va editar un total de dotze CD, quatre més que l'any anterior. El volum de vendes per al 2005 resultà ser de 27.460 CD, 2.447 menys que el 2004. Una altra de les discogràfiques de les Illes Balears, ACA, va editar un total d'onze CD el 2005, de manera que augmenta en dos el nombre de CD editats l'any anterior (2004). El nombre total de CD venuts va ser de 389. (Vegeu el quadre A III-7.)

5.3.6. La fira del disc

El 2005, va tenir lloc els dies 10 i 11 de setembre al recinte de Fires i Congressos de Palma, es tracta d'un punt de trobada important per a tots els amants de la música amb estands de les Illes Balears, de la península i un grup seleccionat de tota Europa i d'Amèrica, que van posar a la venda CD, LP, col·leccions, instruments musicals, llibres musicals, etc.

5.4. L'edició

Segons l'Institut Nacional d'Estadística (INE), el nombre de títols i d'exemplars editats a les Illes Balears ha augmentat; tot i així, el percentatge que genera aquest volum d'edicions de les Illes respecte de l'Estat és poc representatiu. Pel que fa al nombre de títols de llibre editats a les Balears el 2005, representa l'1,15% del total espanyol, mentre que el nombre de títols editats de fullets és l'1,71% de l'Estat. El percentatge respecte del total de l'Estat dels exemplars, tant de llibres com de fullets, és menor, ja que és del 0,39% i del 0,56%, respectivament. (Vegeu el quadre A III-8.)

Les dades corresponents als dipòsits legals dels consells insulars ens indiquen una tendència a l'augment en l'edició de llibres, de fulls i de fullets el 2005 respecte del 2004.

A Mallorca, l'any 2005 el nombre de llibres editats ha estat de 573, un 7,5% més que el 2004. L'edició de llibres en català va augmentar un 9,5%, xifra que, traduïda a dades absolutes, passà de 317 el 2004 a 347 el 2005. L'edició de llibres en castellà disminuí un 14,8% respecte del 2004. Pel que fa al nombre de fulls i de fullets el 2005 se n'editaren 1.003, un 11,2% més que el 2004, amb un augment considerablement dels editats en català i en català-castellà. (Vegeu el quadre A III-9.)

A Menorca, el nombre de llibres editats va ser de 55 per l'any 2005, tres més que l'any anterior. En català se n'editaren un 4,8% més que el 2004, i en castellà un 20% menys.

A les Pitiüses es varen editar un total de 22 llibres el 2005, dos més que el 2004. En català se n'editaren deu, un 9,1%

menys que el 2004, i en castellà es va passar de vuit a sis exemplars, cosa que suposa un decreixement del 25% respecte del 2004. El nombre de fulls i de fullets editats el 2005 va ser de 95, vint més que l'any passat, amb un augment considerable dels editats en català-castellà.

5.5. El teatre

Pel que fa al teatre, l'hem dividit en dos apartats: d'una banda, les activitats pròpies de teatres i d'auditoris i, de l'altra, la projecció a l'exterior.

5.5.1. L'activitat als teatres i als auditoris

L'anàlisi de les dades dels teatres i dels auditoris s'ha tractat conjuntament per causa de la dificultat a l'hora de fer una separació acurada dels actes musicals i dels teatrals.

Pel que fa a l'activitat dels teatres de Palma, a l'Auditòrium, el 2005, va haver-hi un total de 226 espectacles, trenta menys que l'any anterior. El Teatre del Mar va fer el 2005 un total de 146 funcions, devuit funcions més que el 2004, la qual cosa suposa un augment d'uns tres mil espectadors. El 2005 el Teatre Municipal de Palma efectuà 268 funcions, setanta menys que el 2004, de manera que es redueix el nombre d'espectadors un 9,91%. El 2005 el Teatre Sans organitzà 63 funcions, enfront de les 72 del 2004. El nombre d'espectadors va ser de 7.147. (Vegeu el quadre A III-10.)

Per analitzar l'activitat dels teatres a la part forana de Mallorca s'han tingut en compte l'Auditòrium Sa Màniga, l'Auditori d'Alcúdia, el Teatre Municipal de Manacor i el Teatre Municipal d'Artà, els quals el 2005 han realitzat un total de 57, de 56, de 320 i de 77 funcions, respectivament. Hi ha un increment de l'activitat del teatre, menys a l'Auditori d'Alcúdia, en què hi ha una reducció del 30%, i al Teatre Municipal de Manacor, que ha estat del 3,9%. Respecte del nombre d'espectadors, el 2005 l'Auditòrium Sa Màniga va generar 12.533 espectadors, un 41,62% més que el 2004. A l'Auditori d'Alcúdia el nombre d'espectadors va ser el 2005 de 13.956, de manera que disminueix en 6.445 espectadors la xifra que es va aconseguir el 2004. En el Teatre Municipal de Manacor per al 2005 el nombre total d'espectadors va ser de 45.728, 1.420 persones menys que l'any anterior. Finalment, al Teatre Municipal d'Artà va augmentar el nombre d'espectadors, en passar de 5.150 el 2004 a 14.446 el 2005.

A Menorca, al Teatre Principal de Maó el 2005 es varen dur a terme 86 funcions, el mateix nombre que el 2004, que varen generar 34.319 espectadors, un 3,23% més que l'any 2004.

A l'Auditori de Cas Serres, el nombre de funcions durant el 2005, va ser de 104, amb una mitjana de 150 persones per funció.

5.5.2. La projecció exterior

El 2005 va tornar a tenir lloc, la Mostra de Teatre Infantil i Juvenil de Catalunya, a Igualada. Els grups de les illes que varen participar van ser Tofolets al carrer, Teresetes migjorn, Buffons i Estudi Zero, de teatre al carrer de Tàrrega.

Les Illes Balears participaren a la Fira de Teatre de Galícia, on s'ha elaborat un protocol de col·laboració a partir de l'any 2005 propiciant un intercanvi de grups de teatre de les dues comunitats autònomes.

També participaren amb la direcció General de Joventut dins els àmbits de les convocatòries d'arts escèniques i producció del muntatge guanyador del concurs de texts teatrals.

Un any més, el teatre balear va ser representat a la Fira de Teatre al carrer de Tàrrega 2005, amb quatre obres: La vida difícil de Neorural, L'enemic del poble de Teatre DeQuè, Amics de Tic i Asteroide 9900 d'Au-Ments.

Un any més, les Illes, varen participar també, a la Mostra de Teatre Valencià, Alcoi 2005.

També hi ha que destacar les mostres de teatre escolar d'Artà, Manacor, de teatre en català dels instituts (Artà), la Fira de teatre de Manacor 2005, El Festival Internacional de Teatre de Titelles, el Premi Born de Teatre del Cercle artístic de Ciutadella, el Festín d'Eivissa 2005 i la Fira de Teatre Infantil i Juvenil Sa Xerxa de Vilafranca.

5.6. Cinema

En el cas del cinema, volem considerar els diferents festivals de cinema que s'han fet el 2005 i també volem fer un repàs del cinema comercial i del cultural.

5.6.1. Els festivals de cinema

Del 26 al 28 d'abril va tenir lloc al Centre de Cultura Sa Nostra de Palma el V Certamen de Curtmetratges de Ficció en Català 2005, que convoca la Direcció General de Política Lingüística de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears. També es va fer, el mes de maig, el II Festival Internacional de Cinema i Drets Humans de les Balears, organitzat per la Direcció General de Defensa dels Drets del Menor. Cal destacar també el Certamen de Vídeo Art Jove 2005, organitzat per la Direcció General de Joventut, els dies 9 i 10 de juny; el Festival de Creació Digital i Nous Mitjans, i el Festival Internacional de Cinema Publicitari de Cannes 2005.

5.6.2. El cinema comercial

El nombre de sales de cinema ha disminuït el 2005 amb nou espais, de manera que s'ha passat de 108 sales el 2004 a 99 sales l'any 2005. Aquest darrer any el nombre de sales ha disminuït un 8,33%. (Vegeu el quadre A III-11.)

El nombre d'espectadors el 2005 ha estat de 3.128.228 persones. Aquesta dada ens

indica una disminució de l'11,12% respecte del 2004.

La recaptació el 2005 va disminuir un 9,12% respecte del 2004. Fins a l'any passat la recaptació dels cinemes a les Illes Balears s'havia incrementat. Aquest fet també es constata a escala estatal, amb una disminució el 2005 del 9,29% respecte del 2004. (Vegeu el quadre A III-12.)

A escala estatal les produccions estrangeres varen ser les que varen generar una afluència de públic major, amb 104.985.275 espectadors; en canvi, les produccions espanyoles varen tenir una menor presència de públic, amb 21.021.216 espectadors. El total d'espectadors a les Illes Balears va suposar tan sols el 2,48% del total d'espectadors de l'Estat espanyol.

L'hàbit d'assistència al cinema de la població de les Illes Balears el 2005 reflecteix que només el 50,60% de la població va al cinema més d'una vegada a l'any. Cal dir que són els joves (persones entre els 14 i els 24 anys) els que més van al cinema i els que ho fan amb una freqüència major. D'altra banda, el 49,40% de la població no va mai al cinema. (Vegeu el quadre A III-13.)

5.6.3. El cinema promocionat per les fundacions

L'any 2004 la Fundació La Caixa va fer, un any més, tota una sèrie d'activitats lligades al món del cinema. Va fer un total de sis projeccions. Cal dir que quatre d'aquestes projeccions es varen emmarcar dins un cicle de cinema etnogràfic: «Blues: la música del diable». El nombre d'espectadors va ser de 232 persones. Comparant aquestes dades amb les de l'any 2003, es pot dir que aquesta activitat ha minvat pel que fa tant al nombre d'espectadors (539 espectadors el 2003) com al nombre de projeccions (7 projeccions l'any 2003).[32]

El 2005 el Centre de Cultura Sa Nostra de Palma tornà a oferir, un any més, un programa de cinema molt complet. Hi va haver un total de 101 projeccions, amb 18.180 usuaris. A les sales de cultura de Menorca es varen projectar setze pel·lícules i a la Sala de Cultura de Formentera, tres, amb 704 i 99 espectadors, respectivament.

S'ha de destacar també el Cicle de Cinema a la Fresca, amb la projecció de denou pel·lícules, arreu de tota l'illa, de les quals la més projectada fou *Els increïbles*. Les altres pel·lícules més projectades han estat *A volta al món en 80 dies* i *Shrek 2*, amb nou projeccions cadascuna.

5.7. Els mitjans de comunicació

Aquest subapartat s'estructura en tres epígrafs: els mitjans de comunicació escrits, la ràdio i la televisió.

32. Vegeu les notes 30 i 31.

5.7.1. Els mitjans de comunicació escrits

El 2004 el 48,4% de la població de les Illes Balears va llegir la premsa diària. Segons l'Institut Nacional d'Estadística, aquest percentatge ha augmentat, respecte del 2003, un 3,42%. (Vegeu el quadre A III-14.).

Última Hora, Diario de Mallorca i *El Mundo - El Día de Baleares* es consoliden al capdavant dels diaris regionals, de manera que aconsegueixen per al 2005 un índex de tiratge de 41.657, de 27.316 i de 22.192 exemplars, respectivament. Els índexs de tiratge del 2005 varen ser superiors en els casos d'*Última Hora* (1.205 més) i *Diario de Mallorca* (981 més), i inferiors quant a *El Mundo - El Día de Baleares* (808 menys). (Vegeu el quadre A III-15.)

L'índex de difusió va ser el 2005 de 35.181 exemplars per a *Última Hora*, de 23.277 per a *Diario de Mallorca*, i de 18.679 per a *El Mundo - El Día de Baleares*; és a dir, un 3,93%, un 3,73% i un -6,58% respecte dels que es varen aconseguir el 2004.

Els cinc diaris amb un nombre major de lectors, segons l'estudi general de mitjans (EGM), per ordre d'importància, l'any 2005 varen ser *Última Hora* (181.000), *Diario de Mallorca* (111.000), *El Mundo* (40.000), *Diario de Ibiza* (36.000) i *Marca* (34.000). (Vegeu el quadre A III-16.)

Comparant les dades obtingudes el 2005 amb les del 2004, cal dir que només dos diaris han augmentat el nombre de lectors: *Sport* (38,89%) i *El País* (15%). Els que han disminuït més són *El Mundo, Marca* i *Diario de Menorca*, un 38,46%, un 34,62% i un 31,43% respectivament.

Els lectors de diaris de les Illes Balears, segons l'EGM, en la major part són homes (59,50%). Per edats, cal esmentar que és la població d'entre els 25 i els 44 anys la que llegeix més el diari (el 25,42% dels lectors), mentre que el 59,78% dels lectors són majors de 45 anys, i el 14,80% dels lectors tenen menys de 25 anys. La mitjana d'edat dels lectors és de 42,3 anys. Si l'anàlisi es fa per nivells d'instrucció, cal dir que la majoria dels lectors (el 65,36%) tenen un nivell elemental (educació general bàsica o batxillerat elemental) o mitjà (BUP, COU o formació professional). (Vegeu el quadre A III-17.)

D'entre les publicacions periòdiques cal diferenciar, a l'hora de fer l'anàlisi, entre els suplements, les revistes setmanals i les revistes mensuals. (Vegeu el quadre A III-18.)

Segons l'EGM, els tres suplements més llegits el 2005 a les Illes Balears varen ser *Brisas* (82.000 lectors), *Mujer de Hoy* (62.000 lectors) i *El Semanal* (52.000 lectors). En general, cal esmentar que, d'aquests lectors, un 46,05% són homes i un 53,95% dones. La mitjana d'edat dels lectors és de 42,6 anys.

La revista setmanal més llegida a les Illes el 2005, amb molta diferència respecte de la resta, és *Pronto* (193.000 lectors). El 64,64% dels lectors d'aquests tipus de publicacions són dones, enfront d'un 35,36% d'homes. La mitjana d'edat dels lectors és de 43,5 anys.

Les dues revistes mensuals més llegides el 2005 varen ser *Digital +* i *Ono*, amb 78.000 i 72.000 lectors, respectivament. El 51,74% dels lectors eren dones, enfront d'un 48,26% d'homes. La mitjana d'edat dels lectors va ser de 36,6 anys.

Cal fer un incís pel que fa a les publicacions més llegides entre la població jove (entre els 14 i els 24 anys). Les tres publicacions més llegides per la població jove el 2005 varen ser *Pronto* (32.000 lectors), *Maxi Tuning* (21.000 lectors) i *Ono* (19.000 lectors).

5.7.2. La ràdio

Les cinc emissores radiofòniques més escoltades, segons l'EGM, el 2005 a les Illes Balears varen ser Mallorca FM C40 (16,58%), Mallorca FM SER (13,10%), Mallorca FM M80 (12,57%), Mallorca FM CDIA (12,03%) i Manacor FM COPE (9,09%). El 65,78% dels oients de les Illes va optar per les ràdios de caire temàtic, enfront del 34,22% dels oients, que va optar per les ràdios de tipus generalista. (Vegeu el quadre A III-19.)

Si s'analitzen les dades per franges horàries, en general, el màxim d'audiència és al matí, amb un 48,98% dels oients.[33] En les ràdios de tipus generalista, hi ha una punta horària al matí, amb un 44,77% del total d'oients. Aquesta tendència també es compleix pel que fa a les ràdios de tipus temàtic, ja que, hi ha una punta clara al matí, que és del 51,04% dels oients. (Vegeu el quadre A III-20.)

En analitzar l'audiència de la ràdio per dades sociodemogràfiques, a les Illes s'obté un perfil força ajustat dels oients. El percentatge d'homes que escolten la ràdio és d'un 55,32% i el de dones, d'un 44,68%. Si s'analitza per tipus d'emissions, cal esmentar que la major part dels oients de la ràdio generalista són homes (63,16%), majors de 45 anys (59,06%). La mitjana d'edat en la ràdio generalista és de 49,4 anys. En la ràdio temàtica, també hi ha una presència major d'homes (53,21%). Respecte de l'edat, en la majoria són oients amb edats compreses entre els 14 i els 34 anys (55,47%). La mitjana d'edat en la ràdio de tipus temàtic és de 35,5 anys. La ràdio de tipus musical també és escoltada majoritàriament per homes, un 52,59%, i per persones amb una edat compresa entre els 14 i els 34 anys. El nivell d'instrucció de la majoria dels oients és de educació general bàsica o batxillerat elemental i de BUP, COU o formació professional, grups que suposen un 66,90% del total d'oients. (Vegeu el quadre A III-21.)

L'Ens Públic de Radiotelevisió de les Illes Balears (EPRTVIB) es va crear mitjançant la Llei 7/85, de 22 de maig, si bé no va quedar constituït fins al 26 de març del 2004. La primera emissió d'IB3 Ràdio es va produir el dia 1 de març de 2005, coincidint amb la celebració del Dia de les Illes Balears.

33. Per al total de la població s'ha pres una mostra de 1.554 entrevistes personals. Per a la ràdio la mostra ha estat de 1.872, perquè n'hi ha 318 de telefòniques. La quantitat total de respostes obtingudes per cada modalitat (diaris, suplements, televisió i ràdio) s'ha extrapolat a la població total. Per tant, el resultat obtingut és en milers. L'extrapolació s'ha fet multiplicant el resultat de la mostra per un factor que se li assigna, que són unes xifres universals, obtingudes a partir de les dades de població de l'INE. A causa que el darrer cens de població és del 2001, les dades de població per al 2005 s'han obtingut a partir d'una projecció demogràfica per a aquest any. Valgui aquesta nota d'aclariment per a la resta de l'índex d'audiència.

5.7.3. La televisió

El consum televisiu a les Illes Balears el 2005 va ser de 236 minuts de mitjana diària, dada que suposa un percentatge menor respecte de l'any anterior, d'un 1,26%. Les tres cadenes de televisió més vistes, per ordre d'importància, varen ser Antena 3 (26,2%), TVE-1 (23,4%) i Tele 5 (22,6%). Amb menor audiència, les varen seguir Canal 9 (6,2%), TV3 (3,6%) i La 2 (3,6%). Finalment, en darrer lloc, es varen situar Canal 4 (0,5%) i M7 (0,2%). (Vegeu el quadre A III-22.)

El consum televisiu per rangs horaris ens deixa entreveure, en ordre d'importància, que el 88,38% de la població de les Illes mira la televisió a la nit, mentre que el 56,05% ho fa al migdia; el 40,35% mira la televisió a l'horabaixa; el 15,15%, al matí, i finalment, el 2,06% de la població mira la televisió a la matinada. (Vegeu el quadre A III-23.)

La Televisió IB3 va començar a emetre en proves amb els primers informatius de caràcter autonòmic l'1 de maig del 2005 i el 4 de setembre del mateix any va iniciar les emissions regulars.

5.8. Les biblioteques

A la xarxa de biblioteques del Consell de Mallorca hi ha hagut un total de 45.750 exemplars nous, repartits per tots els municipis de l'illa, d'entre els quals és Campos el municipi que més n'adquirí, amb 1.663 exemplars, seguit de Manacor, amb 1.659, i de Calvià, amb 1.519. El nombre de títols nous incorporats ha estat de 2.122, amb un predomini dels escrits en llengua castellana (1.300). El nombre de lectors amb carnet de préstec ha estat de 63.069 persones, 6.283 de les quals pertanyen a la biblioteca central d'Inca.

Durant l'any 2005 la base de dades d'activitats d'animació a la lectura, creada al 204, ja ha funcionat a ple rendiment i el resultat ha estat de 187 activitats i 67 contactes. La majoria d'aquestes activitats corresponen a contacontes, tallers i d'altres, com bibliodisciplina, el biblioparc o les visites escolars. El 89% d'aquestes activitats s'ha fet a les mateixes biblioteques, amb l'objectiu de donar a conèixer les biblioteques municipals. A aquestes activitats hi ha hagut un total de 18.259 assistents, la majoria dels quals són infants entre els 7 i els 12 anys. Així mateix, s'ha posat en marxa la semicentralització dels clubs de lectura de les biblioteques: s'elegeixen deu títols i se'n compren trenta exemplars de cadascun. Les biblioteques que han participat en aquest projecte han estat: Andratx, Binissalem, Búger/Lloseta/Selva (conjuntament), Consell, Esporles, Llucmajor i Porreres. A més a més, s'ha creat una nova biblioteca, que és la de Portocolom.

La xarxa de biblioteques de Menorca està formada per vuit biblioteques, sense tenir en compte les de titularitat privada ni la Biblioteca Pública de Maó, que és de titularitat estatal. Cada municipi disposa d'una una biblioteca, menys es Mercadal, que en té dues. El fons total és

de 84.132 llibres i la biblioteca de Ciutadella és la que en té més, amb 23.675 títols. La que compta amb un menor nombre de llibres és la de Fornells, amb 3.232. El nombre total d'usuaris, quantificat pels que s'han fet el carnet nou o l'han renovat en els dos darrers anys, és d'11.712 i també és la biblioteca de Ciutadella la que en té un major nombre (4.200).

Al Centre Coordinador de Biblioteques del Consell Insular d'Eivissa i Formentera, hi figuren vint-i-dues biblioteques per al total de les Pitiüses. El nombre d'usuaris és de 63.639, i el nombre de noves adquisicions, de 10.959.

6

HABITATGE

RESUM

El 2005 es visaren 12.526 habitatges, un 3,6% més que l'any anterior. La demanda d'habitatges per al turisme residencial registrà un notable augment d'activitat, superior al 20% en el cas dels compradors britànics, i es va recuperar lleugerament el mercat alemany, després de diversos anys d'estancament.

La repercussió del preu del sòl sobre els costs de producció de l'habitatge ha continuat creixent i els preus de l'habitatge continuen sent un altre dels principals problemes socials. Així, en el quart trimestre del 2005 els preus per metre quadrat mitjans de l'habitatge lliure se situen a les Balears en la quarta posició, per darrere de Madrid, el País Basc i Catalunya. Entre el 1995 i el 2005 els preus augmentaren un 238%, molt més que la mitjana espanyola (164,4%), i s'acceleraren de manera especialment intensa entre el 1998 i el 2001. Malgrat això, a partir del 2002, els preus de les Balears han crescut a una menor velocitat que la dita mitjana. A les Balears l'habitatge lliure va arribar en el quart trimestre del 2005 a un preu mitjà de 2.025,6 euros per metre quadrat, de manera que fou encara un 11% més elevat que la mitjana espanyola, que es va situar en els 1.824,3 euros. A les Illes la pujada de preus es va moderar, de manera que creixeren un 10,2% en relació amb el mateix període del 2004. El ritme de creixement dels preus mitjans espanyols es desaccelerà el 2005: es passà del 17,1% al 12,9%. El preu mitjà de l'habitatge lliure usat també s'alenteix encara que segueix creixent a una taxa anual molt viva. Entre el juny del 2004 i el juny del 2005 ha crescut a les Balears un 15,7%. El valor arribà als 1.956,6 euros per metre quadrat. L'evolució dels preus mitjans espanyols és similar: han crescut un 17,3% (arriben als 1.710,4 euros per metre quadrat). A les Balears el preu mitjà de l'habitatge usat és un 14,4% superior a la mitjana estatal.

Segons l'indicador de l'accessibilitat a l'habitatge elaborat pel Servei d'Estudis Econòmics del BBVA, les Balears registren un índex de l'1,2, corresponent al 2004 (igual que la Comunitat de Madrid i només darrere del País Basc). La mitjana espanyola se situà en l'1,4 i denota una situació millor. El 2005 la mitjana estatal va baixar fins a l'1,3. Com que es tracta d'indicadors mitjans, això significa que per a un creixent segment de la població la possibilitat d'accedir a un habitatge lliure de preu mitjà s'allunya cada vegada més.

El deteriorament de l'accessibilitat a l'habitatge es deixa notar amb una major pressió en la demanda d'habitatge de lloguer, fet que, juntament amb els altres factors ja enunciats quant a la demanda, ha provocat un ràpid augment dels preus del lloguer. Tot això continua generant greus problemes d'habitatge per a alguns col·lectius lligats a la immigració, amb l'aparició del sublloguer i de situacions de precarietat i d'amuntegament associades a llars plurifamiliars. Aquesta situació ha produït iniciatives de les administracions públiques, com és el cas dels plans Hipoteca Jove i Palma Habitada.

6.1. EL PLA ESTATAL 2005-2008

L'objectiu bàsic del nou pla és desenvolupar 720.000 actuacions protegides en els quatre exercicis de vigència, amb un pressupost de 6.822 milions d'euros, enfront de les 442.000 actuacions del Pla 2002-2005 i als 3.380 milions d'euros pressuposats. Això implica una mesura de 180.000 actuacions a l'any, un 63,6% més que les 110.000 establertes com a objectiu mitjà anual entre el 2005 i el 2008. El 46% del total corresponen a habitatges protegits de nova construcció per a la venda i el lloguer, el 16,4% són actuacions d'urbanització de sòl expressades en termes d'habitatges protegits que crearan, i el 22,2%, rehabilitacions.

D'altra banda, el nombre d'aprovacions definitives de rehabilitació protegida, segons la normativa estatal, ha descendit respecte del 2004 un 13,6%, de manera que s'arriba a una xifra de 47.607.

Finalment, les ajudes financeres a l'habitatge, de manera similar al Pla anterior, admeten diverses modalitats: préstecs convinguts, d'una banda, i, de l'altra, ajudes econòmiques directes, entre les quals es distingeixen les subsidiacions dels préstecs convinguts, les subvencions i les ajudes per a l'entrada per al primer accés a l'habitatge en propietat. Les dues princi-

pals novetats en aquest camp d'actuacions són, en primer lloc, que els terminis d'amortització s'amplien amb caràcter general als 25 anys (cinc més que en el pla anterior) i, en segon lloc, que s'implanta un caràcter fix en les subsidiacions dels préstecs convinguts a compradors i arrendataris, en lloc de fer-ho en una proporció de les quotes a pagar, com es feia en plans precedents.

Per ampliar el reduït parc de lloguer existent a Espanya s'empraran dos tipus d'instruments: d'una banda, els destinats a estimular l'oferta de l'habitatge en arrendament, i, de l'altra, els adreçats a evitar la «pèrdua d'habitatges» mitjançant el suport econòmic als inquilins. Respecte dels primers, el Pla estableix diferents modalitats d'actuacions:

- La promoció d'habitatges de protecció oficial (HPO) de nova construcció per arrendar, i el cofinançament de l'HPO de promoció pública per arrendar.

- La mobilització del parc residencial, mitjançat el suport als qui posin en lloguer habitatges, o als qui els adquireixin per a aquesta finalitat.

- La rehabilitació individual d'habitatges, o d'un edifici complet, destinat a l'arrendament.

Una altra de les noves actuacions protegides del Pla és el suport econòmic als inquilins dels habitatges arrendats sota determinades condicions, de manera que s'estableix un tracte preferencial per a determinats col·lectius, com els menors de 35 anys, les víctimes de la violència de gènere o del terrorisme, les famílies nombroses, i les constituïdes pel pare o mare i els fills, les persones amb discapacitat, les que pertanyen a un col·lectiu en situació de risc d'exclusió social, i altres grups de protecció establerts en la normativa pròpia de les comunitats autònomes.

En matèria del sòl, les novetats principals són el finançament de l'adquisició del sòl en les «àrees d'urbanització prioritària» i el nou plantejament residencial de l'Entitat Pública Empresarial de Sòls (SEPES), a la qual s'adjudiquen noves comeses, amb l'objectiu de fomentar la urbanització de sòl per a habitatges protegits.

Finalment, el Pla estableix dos programes: un de millora de la qualitat, de la innovació i de la sostenibilitat de l'edificació, i un altre que s'adreça a l'habitatge per als joves. El primer comprèn ajudes per als promotors d'habitatges de nova construcció que incorporen millores per sobre dels mínims obligatoris i per als promotors de les actuacions de rehabilitació aïllada d'edificis i d'habitatges, per millores en l'eficiència energètica. El Programa d'habitatge per als joves comprèn ajudes financeres per a l'habitatge jove en lloguer, subvencions als inquilins joves, ajudes per comprar habitatges, la preferència per l'accés a habitatges protegits en propietat, i el cofinançament d'habitatges de promoció pública en arrendament per als joves.

La Societat per al Lloguer (SPA), creada pel Ministeri d'Habitatge el mes d'abril del 2005 té com a objectiu essencial fomentar el lloguer de l'important parc d'habitatges

buits existent a Espanya, mitjançant la reducció dels costs de transacció en la tramitació dels contractes de lloguer i el reforç de la seguretat jurídica dels arrendadors.

La SPA s'ha constituït amb un capital social de vint milions d'euros. Les dades facilitades fins ara revelen que en els sis mesos de funcionament d'aquesta societat tan sols s'han signat un poc més de mil cinc-cents contractes, encara que uns quatre mil propietaris s'han interessat per les condicions dels lloguers, i més de quinze mil ciutadans, en la immensa majoria menors de 35 anys, n'han demanat informació.

6.2. L'evolució de l'habitatge a les Illes Balears

El 2005 es va continuar registrant a les Balears un gran dinamisme de les promocionals residencials, estimulat per una demanda que no va presentar símptomes de defallir, alimentada pels baixos tipus d'interès dels préstecs hipotecaris, que seguiren baixant fins a l'agost, i per terminis d'amortització cada cop més dilatats. Es visaren 12.526 habitatges, un 3,6% més que l'any anterior, que s'havia produït un impuls extraordinari després de la fi de la moratòria urbanística a Mallorca, que afectava l'edificació residencial col·lectiva lliure, i també a Eivissa-Formentera, amb un nou pla territorial en germen.

En els darrers anys de la passada dècada dels noranta, la demanda d'habitatge a les Balears va créixer intensament a causa de la singular confluència d'un conjunt de factors que operaren a la vegada, de manera que es configurava un escenari extraordinàriament expansiu, en què, a més de factors relacionats amb l'encariment del cost del sòl i amb les expectatives dels agents econòmics i dels consumidors sobre la creixent escassetat futura, es destacaren el fort creixement de l'economia de les Balears, l'elevat increment de la població immigrant, l'entrada en el nou marc de l'euro, la inversió estrangera dirigida a adquirir habitatges destinats al turisme residencial, la ràpida reducció dels tipus d'interès hipotecari, l'allargament dels terminis d'amortització dels préstecs hipotecaris, i l'augment de l'atractiu dels immobles com a bé d'inversió refugi respecte d'altres actius alternatius, en un escenari de baixos tipus d'interès i amb expectatives de continuïtat de les fortes alces de preus i lloguers. Aquesta expansió, amb ritmes diferents, ha continuat vigent des d'aleshores.

Al marge de factors conjunturals i dels relacionats amb l'escassetat del sòl, el seu progressiu encariment i les expectatives sobre l'evolució dels preus, la intensa demanda d'habitatge que es dóna des del final dels noranta és el resultat de la conjunció de tres tipus de factors: econòmics (augment de l'ocupació i de la renda de les famílies), demogràfics (immigració, turisme residencial, canvis socials: augment de les famílies monoparentals, d'un membre, emancipació dels joves) i financers (descens continuat dels tipus d'interès, allargament dels terminis dels préstecs, habitatge com a actiu alternatiu).

Si ens detenim un moment en els factors demogràfics, és oportú recordar que en el

darrer quinquenni la població de les Balears ha crescut un 16,3%. Al començament del 2005 el 43% de la població resident no havia nascut a les Illes Balears; el 25% del total procedia d'altres comunitats autònomes. La intensitat del procés immigratori és un dels factors més actius d'entre els que configuren l'evolució de la demanda d'habitatge. Però també ho és la ràpida transformació de la societat, amb diversos processos que impulsen la formació de llars, com ara la major incidència de les llars unifamiliars per l'emancipació dels joves, l'envelliment de la població, la major freqüència de separacions matrimonials o l'índex creixent de dones caps de família, entre d'altres.

La demanda d'habitatges per al turisme residencial registrà un notable augment d'activitat, superior al 20% en el cas dels compradors britànics, i es va recuperar lleugerament el mercat alemany, després de diversos anys d'estancament. Aquesta evolució a l'alça s'explica en funció de la millora de les economies dels principals països emissors, juntament amb la contenció de la pèrdua del diferencial de preus relatius dels béns immobles, d'altres factors, entre els quals s'hauria de destacar l'ampliació de l'oferta del transport aeri i la reducció dels preus.

Els tipus d'interès hipotecari, expressats com a valor mitjà corresponent al conjunt de les entitats financeres, tocaren el fons a l'agost, amb una taxa del 3,19%, i des de llavors s'inicià una lenta però sostinguda pujada que situà la taxa de desembre en el 3,40%. Els tipus d'interès dels préstecs amb garantia hipotecària, la majoria contractats amb un interès variable referenciat en indicadors del mercat financer, anticipaven un esperat, encara que suau, enduriment de la política monetària. El Banc Central Europeu encetava al desembre un nou cicle alcista dels tipus oficials, per contrarestar possibles tensions inflacionistes derivades de l'increment del preu del petroli, del creixement monetari i de la tíbia recuperació de l'activitat econòmica a la UEM, en particular a Alemanya. En tot cas, el valor mitjà anual dels tipus continuà descendint el 2005 i es va situar en el 3,28%. El 2001 la taxa mitjana havia estat del 5,76%. Foren particularment intenses les reduccions experimentades el 2002 i el 2003, a raó d'un punt percentual cada any. (Vegeu el quadre III-54.)

Quadre III-54. Tipus d'interès del mercat hipotecari (2000-2005)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	juny 05	jul. 05	ag. 05	set. 05	oct. 05	nov. 05	des. 05
Bancs	5,708	5,597	4,687	3,627	3,265	3,181	3,164	3,064	3,072	3,087	3,125	3,173	3,330
Caixes d'estalvi	5,822	5,926	4,896	3,791	3,435	3,373	3,365	3,312	3,293	3,292	3,313	3,342	3,471
Conjunt d'entitats	5,764	5,760	4,795	3,711	3,356	3,283	3,270	3,196	3,190	3,197	3,225	3,264	3,404

Font: Banc d'Espanya, bulletí estadístic.

Al marge dels efectes sobre el canvi d'expectatives de les famílies respecte del futur dels tipus d'interès, el nou cicle alcista que s'obrí camí en el darrer quadrimestre del 2005 no va afectar de manera apreciable la demanda d'habitatges de l'any, atesa l'escassa intensitat de la pujada i el curt temps en què operà. Per tant, el model, en el seu component financer, es va comportar en allò bàsic de manera anàloga al patró seguit en els darrers anys: el nivell d'endeutament ha continuat creixent d'acord amb del preu dels habitatges, però l'ininterromput descens dels tipus i l'allargament dels terminis d'amortització dels préstecs n'han alleujat el pes de la càrrega financera i han seguit impulsant la demanda residencial.

Les dades de l'INE relatives al volum d'hipoteques immobiliàries constituïdes a les Balears durant el 2005 reflecteixen la continuïtat d'un intens dinamisme en l'edificació i en la demanda residencial al llarg de l'any. El nombre mitjà d'operacions creix un 20% (el 17,1% l'any anterior). L'import total dels préstecs hipotecaris constituïts s'incrementà el 32%, tenint en compte que ja l'any precedent havia crescut un 41,7%. El valor mitjà de les operacions també augmentà, encara que la taxa (un 10%) va pujar molt per sota del 21% registrat l'any anterior. Sense perjudici de l'intens nivell d'activitat que denoten aquestes taxes de creixement anuals, convé matisar que, més enllà d'efectes estacionals, en el segon semestre i, sobretot, en el darrer trimestre s'observen signes d'alentiment, visibles tant en el nombre d'hipoteques realitzades com en l'import total.

La persistència de la incertesa motivada per factors geopolítics i econòmics, entre els quals trobam l'alça del preu del petroli, i l'escassa remuneració dels actius de reduït risc, pròpia de la situació de baixos tipus d'interès, mantingueren l'atractiu de l'habitatge com a actiu alternatiu. La millora de la rendibilitat dels mercats financers de renda variable no pareix haver restat recursos en grau suficient per alternar de manera significativa la pressió dels doblers sobre la demanda d'habitatge en recerca de la rendibilitat com a actiu.

Els preus mitjans de l'habitatge lliure es mantingueren per sota de la mitjana estatal fins al 1997. A partir de llavors s'inicià una escalada alcista que va dur les Balears a situar-se en el grup de les comunitats autònomes amb els preus de l'habitatge més elevats i amb un major ritme d'augment. En el quart trimestre del 2005 ocupava la quarta posició quant al preu per metre quadrat, per darrere de Madrid, el País Basc i Catalunya. Entre el 1995 i el 2005 els preus augmentaren un 238%, molt més que la mitjana espanyola (163,4%), de manera que s'accelerà d'una manera especialment intensa entre el 1998 i el 2001. Malgrat això, a partir del 2002 els preus de les Balears han crescut a una velocitat menor que la dita mitjana. Segons les dades del Ministeri de l'Habitatge (amb una nova base l'any 2005), l'habitatge lliure a les Balears va arribar en el quart trimestre del 2005 a un preu mitjà de 2.025,6 euros per metre quadrat, de manera que era encara un 11% més elevat que la mitjana espanyola, que se situà en els 1.824,3 euros. A les Illes Balears la pujada de preus es moderà, en créixer un 10,2%, en relació amb el mateix període del 2004. Aquest any havien despuntat, amb un augmenta del 12,7%. El ritme de creixement dels preus

mitjans espanyols es va desaccelerar el 2005, en passar del 17,1% al 12,9%, cosa que reflecteix una certa contenció de la demanda residencial. (Vegeu el quadre III-55 i el gràfic III-32.)

El preu mitjà de l'habitatge lliure usat també s'alenteix lentament, encara que segueix creixent amb una taxa anual encara molt viva. Entre el juny del 2004 i el juny del 2005 ha crescut a les Balears un 15,7%. Els dos anys anteriors havia crescut el 18% i el 20%, respectivament. El seu valor va arribar als 1.956,6 euros per metre quadrat. L'evolució dels preus mitjans espanyols és similar: han crescut un 17,3% (de manera que s'han situat en els 1.710,4 euros per metre quadrat), una mica menys que el 19% de l'any precedent. A les Balears el preu mitjà de l'habitatge usat és superior en un 14,4% a la mitjana estatal.

La repercussió del preu del sòl sobre els costs de producció de l'habitatge ha continuat creixent. L'oferta ha tendit a segmentar-se, per adequar-se a les noves necessitats: edificis d'habitatges tutelats per satisfer la demanda de persones jubilades, habitatges per a joves, edificis amb habitatges de superfície modulable, etc.

Quadre III-55. Preu mitjà per metre quadrat d'habitatge lliure (1996-2005)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Illes Balears	623,8	654,0	795,8	1.026,4	1.228,6	1.396,9	1.508,4	1.631,2	1.833,5	2.025,6
%	4,1%	4,8%	21,7%	29,0%	19,7%	13,7%	8,0%	8,1%	12,4%	10,5%
Espanya	694,4	702,8	756,7	829,2	893,3	992,7	1.164,6	1.380,3	1.618,0	1.824,3
%	0,2%	1,2%	7,7%	9,6%	7,7%	11,1%	17,3%	18,5%	17,2%	12,8%

Base 2005

Font: Ministeri d'Habitatge.

Gràfic III-32

Preu mitjà per metre quadrat d'habitatge (en euros)

Font: Ministeri d'Habitatge.

Existeixen diferents indicadors de l'accessibilitat a l'habitatge. El Servei d'Estudis Econòmics del BBVA ha elaborat un indicador de síntesi que relaciona el preu d'un habitatge adquirible (al qual es pot aspirar si es dedica un terç de la renda salarial a pagar la quota d'un préstec hipotecari pel 80% del valor de l'habitatge) i el preu de mercat d'un habitatge de 90 metres quadrats, de manera que quan l'indicador se situa per sobre de l'1 la capacitat de compra de la família mitjana supera als preus de mercat i, si s'utilitza per davall, la família no pot adquirir un habitatge de preu mitjà sense un esforç addicional.

Encara que la capacitat d'endeutament hagi augmentat de manera important en els darrers anys com a resultat de factors econòmics (augment de l'ocupació i de la renda de les famílies) i financers (reducció dels tipus d'interès i allargament dels terminis d'amortització dels préstecs hipotecaris), s'ha manifestat insuficient per contrarestar l'intens creixement dels preus de l'habitatge, de manera que s'erosiona, any rere any, l'accessibilitat a l'habitatge. Aquest procés ha conduït a una situació en què en algunes comunitats —entre les quals hi ha les Illes Balears— l'esforç financer de les famílies s'aproxima al límit de la seva capacitat de compra.

A les Balears, l'indicador corresponent al 2004 arribà a l'1,2 (igual que a la Comunitat de Madrid i només darrere del País Basc). La mitjana espanyola es va situar en l'1,4. El 2005 la mitjana estatal baixà fins a l'1,3 i, encara que no disposam de dades desagregades per comunitats autònomes per a aquest darrer any, es pot deduir que l'indicador de les Balears es deu haver situat entorn de l'1,1. Com que es tracta d'indicadors mitjans, això significa que per a un creixent segment de la població la possibilitat d'accedir a un habitatge lliure de preu mitjà s'allunya cada vegada més, especialment per a aquelles famílies que només disposen d'un sou o que es troben en certes situacions de fragilitat econòmica.

El deteriorament de l'accessibilitat a l'habitatge s'accentuarà com a conseqüència de l'entrada en escena d'un nou factor —l'increment dels tipus d'interès hipotecari— en aquest nou cicle d'enduriment monetari que ha començat, el qual ve a sumar-se a la pujada dels preus residencials per sobre dels ingressos, causant principal del dit deteriorament en els darrers anys.

D'altra banda, a pesar d'aquest doble procés, la capacitat d'endeutament de les famílies no es veurà minvada de manera dràstica, com a resultat de l'augment de la renda i del continu allargament dels terminis d'amortització dels préstecs hipotecaris, sempre que l'evolució dels tipus d'interès es mogui en una senda d'augments suaus i amb un límit.

Encara que els baixos tipus d'interès i l'allargament dels terminis dels préstecs impulsen el desplaçament de la demanda d'habitatges des del lloguer cap a la compra, diverses barreres financeres i socials frenen aquest procés. A les Balears, en els darrers anys s'hi han sumat els efectes de diversos factors que han pressionat la demanda d'habitatge en lloguer i que han provocat un ràpid augment dels preus dels arrendaments. Entre aquests es troben l'augment de la població immigrant de baixa renda i, per motius laborals, la tradicional escassetat de l'oferta d'habi-

tatges en règim de lloguer, la insuficiència d'oferta d'habitatge social en propietat i el progressiu empitjorament de l'accessibilitat a l'habitatge lliure per a capes creixents de la població. Tot això continua generant greus problemes d'habitatge per alguns col·lectius i l'aparició del sublloguer i de situacions de precarietat i d'amuntegament associades a llars plurifamiliars. S'han produït iniciatives de les administracions públiques tendents a fomentar l'augment de l'oferta d'habitatges en lloguer, per la via de conciliar la seguretat de les transaccions per a propietaris i inquilins i introduir més transparència en el mercat, juntament amb altres tendents a afavorir la rehabilitació d'habitatges per a lloguer. El Govern de les Illes Balears aprovà un pla d'ajudes, que s'estén fins al 2008, per a la compra d'habitatges de protecció oficial, per a la compra d'habitatge usat i per a la compra amb fins de rehabilitació, especialment orientat a persones joves, que complementa el pla d'habitatge estatal. Així mateix, s'adoptaren altre mesures tendents a facilitar l'accés a finançament d'habitatge per als joves.

6.3. El I Pla de l'Habitatge de les Illes Balears 2005-2008, la Hipoteca Jove i l'Habitatge Palma

Des de la Direcció General d'Arquitectura i Habitatge de la Conselleria d'Obres Públiques, Habitatge i Transports es redactà el I Pla de l'habitatge 2005-2008. Aquest Pla no tan sols persegueix objectius econòmics, que ajuden a consolidar l'estructura productiva del sector per la via de la població ocupada, sinó també socials, ja que orienta part dels instruments cap al col·lectiu amb més dificultats per accedir a un habitatge en condicions dignes.

Aquest Pla es dissenyà sobre tres polítiques fonamentals: la del sòl, la fiscal i la de l'habitatge, però és necessària una intervenció conjunta de les tres fonts per fer front als mateixos objectius comuns, amb el desenvolupament de polítiques transversals. Aquestes cobreixen tots els aspectes jurídics, econòmics i administratius que afecten l'habitatge.

Així, el Pla respon a quatre línies d'actuació transversals:

1. Incrementar l'oferta pública d'habitatges protegits. El Pla proposa augmentar el parc d'habitatges protegits, controlar la venda d'habitatges per evitar que estiguin disponibles en el mercat lliure de manera incorrecta i controlar la protecció del sòl.

2. Millorar la política del sòl, ja que constitueix un factor determinant en l'exclusió social de l'habitatge. Mitjançant aquesta política, el Pla pretén millorar i alleugerar els procediments administratius de la gestió i de la cessió del sòl, desenvolupar mesures que evitin l'especulació del sòl (amb un pacte sobre el sòl i l'habitatge), desenvolupar mesures encaminades a obtenir un sòl de baix cost per edificar habitatges protegits, i crear mesures que fomentin l'ús racional del sòl urbà.

3. Facilitar l'accés dels ciutadans al mercat d'habitatges lliures existents. Aquesta línia d'actuació s'adreça als habitatges tant en règim de lloguer (mitjançant polítiques d'ajuda al propietari i a l'arrendatari) com en règim de propietat.

4. Millorar i facilitar la mobilitat patrimonial. En aquest apartat el Pla distingeix entre les mesures orientades a la rehabilitació, l'habitabilitat o la millora de les condicions de funcionament de l'activitat immobiliària que regula el parc d'habitatges buits.

En el marc del I Pla d'habitatge de les Illes Balears 2004-2008, que aprovà el Govern de les Illes Balears per donar resposta a les creixents dificultats dels ciutadans per accedir a l'habitatge, el 2005 es destaquen les actuacions de dues iniciatives: Palma Habitada i Hipoteca Jove.

Palma Habitada fou un programa que posà en marxa l'any 2004 l'Ajuntament de Palma per estimular el parc d'habitatges de lloguer i incorporar al mercat de lloguer una part dels habitatges que romanien buides. Aquesta iniciativa, pio-

Quadre III-56. Palma habitada (2004-2005)

	2004	2005
Període	22-06-04/31-12-04	01-01-05/31-12-05
Habitatges llogats		
Nre. d'habitatges llogats	141	304
Renda mitjana (euros)	420,18	419,85
Inquilins allotjats		
Nre. inquilins allotjats	220 (1<18 anys; 219>18 anys)	689 (148<18 anys; 542>18 anys)
Nacionalitat		
Espanyol	102	376
Estranger	118	314
Sexe		
Home	129	355
Dona	91	335
Nivell d'estudis		
Graduat escolar	84	248
Estudis mitjans	97	191
Estudis superiors	25	109
Altres	1	106
No reglats	13	36

Font: Ajuntament de Palma, Patronat Municipal de l'Habitatge.

nera a tot l'Estat espanyol, pretén afegir uns cinc-cents habitatges anuals al mercat de lloguer al llarg del període 2004-2008. Mitjançant aquest programa, l'Ajuntament vol incidir directament en els obstacles que impedeixen que se subscrigui un nombre més elevat de contractes de lloguer, i evitar que una quantitat anormalment elevada de pisos en condicions acceptables d'habitabilitat estiguin desocupats durant prolongats períodes de temps. A més, amb aquesta mesura, es pretén garantir, d'un costat, que el propietari cobri les quotes de lloguer i de l'altre, que l'usuari gaudeixi d'un habitatge digne a un preu assequible.

L'any 2005 els resultats del programa Palma Habitada quant al nombre d'habitatges llogats va ser de 304, mentre que en el període de juny a desembre de l'any 2004 es varen comptabilitzar 141 habitatges llogats. La renda mitjana per aquests habitatges és d'uns 420 euros, aproximadament. Quant als inquilins allotjats, en el període del juny al desembre del 2004 la xifra va ser de 220 persones, mentre que el 2005 va ser de 689. Quant a la nacionalitat dels inquilins, 376 eren espanyols i 314, estrangers. Dels inquilins allotjats, 355 eren homes i 335, dones. Amb relació als nivells d'estudis, 248 tenien el graduat escolar; 191, estudis mitjans; 109, estudis superiors; 106, altres estudis, i 36 no tenien estudis reglats. (Vegeu el quadre III-56.)

Hipoteca Jove fou creada al final del primer semestre del 2005 per la Conselleria d'Obres Públiques, Habitatge i Transports. Es tracta d'un producte hipotecari destinat a facilitar l'adquisició del primer habitatge habitual i permanent als joves d'entre els 18 i els 35 anys amb una feina fixa. Aquesta iniciativa, que presenta unes característiques financeres avantatjoses —com ara la possibilitat de taxar l'habitatge fins als tres-cents mil euros o de finançar el 100% de l'habitatge, sense necessitat d'aval i per a un període de quaranta anys—, ha aconseguit que molts joves s'hi interessin. Durant l'any 2005 s'atengueren més de trenta-vuit mil telefonades, se segellaren més de dues mil vuit-centes sol·licituds i es constituïren vuitanta-vuit hipoteques. (Vegeu els quadres III-57 i III-58.)

Cal destacar que els ajuntaments també poden dur a terme actuacions en matèria d'habitatges de protecció oficial, però no existeix encara informació recopilatòria disponible per poder fer una primera estimació d'aquestes polítiques per al conjunt dels ajuntaments de les Illes Balears.

Quadre III-57. Serveis de consulta de la Hipoteca Jove (2005)

	Setembre-octubre 2005				Novembre-desembre 2005			
	Telefonades	Visites al web	Sol·licituds tramitades	Sol·licituds segellades	Telefonades	Visites al web	Sol·licituds tramitades	Sol·licituds segellades
Illes Balears	17.928	20.118	1.940	536	21.000	26.000	n.d.	918
Mallorca	13.881	n.d.	1.502	370	n.d.	n.d.	n.d.	638
Menorca	1.589	n.d.	172	61	n.d.	n.d.	n.d.	100
Pitiüses	2.458	n.d.	266	105	n.d.	n.d.	n.d.	180

Fuente: Conselleria d'Obres Públiques, Habitatge i Transports.

Quadre III-58. Hipoteca Jove (2005)

Illes Balears	Setembre	Novembre	Desembre	Total del 2005
Nre. d'hipoteques signades	5	51	32	88
Nre. prestataris	8	72	42	122
Nre. de préstecs a parelles	3	21	15	39
Nre. de préstecs a individuals	2	30	17	49
Lloc de compra	Mallorca = 5 hipoteques	Mallorca = 21 hipoteques	Mallorca = 32 hipoteques	Mallorca = 58 hipoteques
		Menorca = 15 hipoteques		Menorca = 15 hipoteques
		Pitiüses = 15 hipoteques		Pitiüses = 15 hipoteques
Finançament sol·licitat	80% - 100%	100% = 10 hipoteques	100% = 8 hipoteques	n.d.
		99%-90% = 32	99%-90% = 13	
		<90% = 9	<90% = 11	
Preu	95.000 - 240.400 euros	125.000 - 300.000 euros	98.000 - 300.000 euros	95.000 - 300.000 euros

Fuente: Conselleria d'Obres Públiques, Habitatge i Transports.

7

JUSTÍCIA I ARBITRATGE

RESUM

Les Illes Balears, amb 10,45 jutges per cada cent mil habitants, presenten el tercer millor resultat quant a la dotació de jutges de l'Estat, darrere de Ceuta i Melilla. En canvi, l'índex de litigi supera la mitjana nacional, amb 204 plets per deu mil habitants, mentre que el valor de la mitjana nacional és de 169, la qual cosa situa les Balears en el penúltim lloc pel que fa al nombre d'assumptes judicials. Amb referència al nombre de queixes presentades en relació amb l'Administració de Justícia a les Illes Balears, el nombre ha estat el més baix de l'Estat (185 queixes, l'1,5% del total). D'altra banda, l'any 2005 ha finalitzat amb 56.939 assumptes pendents.

Quant a l'activitat dels jutjats i dels tribunals, el més perceptible per als ciutadans és el temps de durada del procés, que no ofereix signes favorables: pel que fa a l'any 2005, és de quatre mesos en la jurisdicció social, de dos mesos en la penal, de nou mesos en la civil, i d'un any i quatre mesos en la contenciosa administrativa.

Malgrat l'esforç d'inversió amb la posada en funcionament de nous jutjats i places de magistrat, encara es mantenen situacions preocupants als jutjats de Violència contra la Dona de Palma, al Jutjat Penal núm. 8, d'executòries, i als jutjats contenciosos administratius. Sobre aquesta situació està previst que incideixi l'anomenada nova oficina judicial (NOJ) que el Ministeri de Justícia ha programat implantar en tots els òrgans de Palma durant el pròxim any, la qual cal entendre com un intent d'estructurar els suports de funcionament i de racionalitzar els sistemes de desenvolupament.

Pel que fa a l'activitat de la Fiscalia, en els delictes contra la vida s'ha produït un descens dels homicidis. Així mateix, s'ha detectat un increment dels delictes per homicidi imprudent. També s'ha de subratllar que han disminuït els delictes relatius a lesions genèriques. Amb relació als delictes contra la llibertat, han augmentat les amenaces condicionals i han disminuït les coaccions i les amenaces no condicionals. Quant als delictes contra la llibertat sexual, és important assenyalar que gairebé tots els delictes han disminuït lleugerament, excepte l'abús sexual amb engany i la prostitució. Amb referència als delictes contra el patrimoni i l'ordre socioeconòmic, s'ha de destacar un augment en els furts, el robatori amb violència, el robatori de vehicles, l'estafa i els danys. No hi hagut cap delicte per fallida, per concurs i per suspensió de pagaments ni contra els mercats i els consumidors. Respecte dels delictes contra els drets dels treballadors, s'ha de fer notar que no hi hagut cap delicte per tràfic de mà d'obra i també cal esmentar l'augment que s'ha produït contra els drets laborals o de la Seguretat Social. A més a més, els delictes contra l'ordenació del territori han augmentat. D'altra banda, en els delictes contra la seguretat col·lectiva, han disminuït els referents al tràfic de drogues i ha augmentat la negativa a realitzar la prova de l'alcoholèmia. Hi ha hagut un augment de les falsificacions de moneda i de documents públics i privats.

7.1. INTRODUCCIÓ

L'estudi de la justícia per tribunals superiors que ha donat a conèixer el Consell General del Poder Judicial l'any 2005, a les Illes Balears, indica que la població censada a l'arxipèlag s'ha incrementat el 22,65% en el darrer decenni. Això no obstant, aquesta apreciació no es correspon amb la realitat, perquè té en compte diversos factors que incideixen en el volum de litigis, com el flux de població flotant inherent al sector turístic, la immigració i la superposició d'administracions competents.

Aquest fet s'evidencia perquè, malgrat que ocupam el tercer millor lloc teòric pel que fa a la proporció entre la població i nombre de jutges (10,45 jutges per cada cent mil habitants) —just al darrere de les dues ciutats autònomes (Ceuta i Melilla)—, l'índex de litigis supera la mitjana del conjunt nacional (204 plets per deu mil habitants, mentre que la mitjana nacional és de 169), de manera que la nostra comunitat se situa en el segon lloc més desfavorable pel que fa al nombre d'assumptes judicials.

Pel que fa al nombre de queixes presentades en relació amb la Administració de Justícia a les Illes Balears —no totes relatives a la funció jurisdiccional—, ha estat el més baix de tot l'Estat (185 queixes, l'1,5 del total).

D'altra banda, l'any 2005 ha finalitzat amb 56.939 assumptes pendents. Cal posar aquesta dada en relació amb un seguit de factors per entendre'n l'autèntic significat:

1. Als 55.730 assumptes inicialment pendents se n'han d'afegir 202.207 de nous l'any 2005, per la qual cosa es degueren tramitar 257.937 assumptes durant l'any. D'aquesta manera, els que estaven pendents varen suposar al final un 20% del total tramitat —és a dir, es varen resoldre quatre cinquenes parts del total— i, a més, els assumptes pendents no estan paralitzats, sinó en curs.

2. S'ha de valorar que tot procés requereix un període de tramitació i que és habitual que les causes registrades al final de l'any no estiguin finalitzades.

3. S'ha de tenir en compte que l'any 2003 finalitzà amb 2.127 assumptes pendents més que l'any anterior, el 2004, amb 466 més, i el 2005, amb 412, de manera que el signe d'evolució es mostra lleugerament favorable, ja que disminueix la tendència a acumular assumptes pendents.

4. També han tingut una important influència els 6.037 assumptes més que l'any anterior.

5. La xifra d'assumptes finalitzats l'any 2005 ha augmentat un 0,06%, la qual cosa respon a una incidència més marcada quant als ordres civil i social. Això significa que l'esforç resolutori arriba a uns certs límits, atesos el nombre de jutges i d'assumptes, tenint en compte que trenta-quatre dels 115 jutges i magistrats que varen desenvolupar funcions jurisdiccionals en el primer semestre del 2005 varen superar, en més d'un 20%, el mòduls màxims de productivitat, i uns altres vuitanta s'hi varen apropar en un 80%.

El més perceptible per als ciutadans és el temps de durada del procés, que en general no ofereix signes favorables, ja que se situa, pel que fa a l'any 2005, en quatre mesos en la jurisdicció social, dos mesos en la penal, nou mesos en la civil, i un any i quatre mesos en la contenciosa administrativa.

En aquest context té una transcendència especial l'augment efectiu de la planta judicial, que, tot i que s'ha produït formalment l'any 2005 (generalment, en data 31 de desembre), només podrà començar a produir els fruits desitjats l'any següent:

- La dotació efectiva d'una nova plaça de magistrat a cadascuna de les dues seccions penals de l'Audiència Provincial l'any 2005, reclamada des de fa temps, finalment s'ha produït, la qual cosa permet pronosticar una important recuperació en el termini d'un any, i una millora considerable de la capacitat de resposta. D'altra banda, la cinquena plaça de magistrat assignada a la Sala Contenciosa Administrativa donarà xifres de recuperació importants de la xifra de resolucions pendents i previsiblement escurçarà de manera proporcional el temps de resposta, a condició que la capacitat de l'oficina que la serveix per tramitar assumptes augmenti sensiblement.

- L'increment d'un jutjat d'instrucció a Palma (el núm. 12) l'any 2005 s'ha de valorar favorablement, atès que el nombre d'assumptes ha minvat i que aquesta tendència s'incrementarà previsiblement a partir de l'entrada en funcionament del nou jutjat, si es mantenen les tendències i les variables actuals.

- El tercer Jutjat de Primera Instància i Instrucció de Maó, creat l'any 2005, permetrà que l'estabilitat del dos jutjats existents millori, per la disminució de la càrrega.

- La creació del quart Jutjat de Primera Instància a Eivissa també s'ha produït a la darreria del 2005 i contribuirà a pal·liar la tendència, mantinguda durant l'any, a l'augment de les causes civils en aquest partit judicial.

- El sisè Jutjat de Primera Instància i Instrucció als partits d'Inca i Manacor hauria d'ajudar a descongestionar-los, tot i que això només es pot determinar a mitjà termini si s'observen les dades estadístiques, atesa la successió de jutges i la impossibilitat d'una resposta més àgil per part de l'oficina judicial.

- Finalment, la creació a Palma del Jutjat de Primera Instància núm. 19 a les acaballes del 2005 només permet afirmar que suavitzarà els resultats, ja que encara fan falta altres quatre o cinc jutjats a Palma d'aquest ordre jurisdiccional.

Malgrat l'esforç d'inversió que es descriu, amb la posada en funcionament de nous jutjats i places de magistrat, encara es mantenen situacions preocupants als jutjats següents:

- Jutjat de Violència contra la Dona de Palma

- Jutjat Penal núm. 8, d'executòries

- Jutjats contenciosos administratius

Sobre aquesta situació està previst que incideixi l'anomenada nova oficina judicial (NOJ) que el Ministeri de Justícia ha programat implantar a tots el òrgans de Palma durant el pròxim any, la qual cal entendre com un intent d'estructurar els suports de funcionament (personal funcionari i laboral, gerencial i informàtic) i de racionalitzar els sistemes de desenvolupament, sense perjudici de reconèixer-ne la intrínseca dificultat, i d'afirmar que aquesta iniciativa, positiva en el plantejament teòric, només tindrà possibilitats d'èxit si va seguida d'una seriosa dotació econòmica.

7.2. Els jutjats i els tribunals

Els quadres estadístics i els gràfics que s'exposen a continuació s'han confeccionat amb les dades que contenen les memòries anuals del president del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears, del president de l'Audiència Provincial i dels jutges degans dels partits judicials, amb la informació que han facilitat els diversos jutjats i amb l'anàlisi dels butlletins estadístics que elaboren trimestralment els òrgans jurisdiccionals.

7.2.1. El Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears

El Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears es divideix en la Sala Civil i Penal, la Sala Contenciosa Administrativa i la Sala Social. Per afers registrats i resolucions dictades, es destaquen la Sala Contenciosa Administrativa i la Sala Social. (Vegeu el quadre A III-24.)

7.2.2. L'Audiència Provincial

Es palesa un cert augment en el nombre d'afers que s'hi han registrat. Quant a les resolucions dictades l'any 2005 no disposam de les dades. (Vegeu el quadre A III-25.)

7.2.3. El Tribunal del Jurat

A l'any 2004 va atendre onze assumptes i es varen dictar vuit resolucions. Pel que fa a les dades de l'any 2005, no en disposam. (Vegeu el quadre A III-26.)

7.2.4. El Partit Judicial de Palma

El Partit Judicial de Palma s'organitza en jutjats de primera instància, jutjats contenciosos administratius, jutjats de violència contra les dones, jutjats de menors, jutjats d'instrucció, jutjats penals de l'1 al 7, el Jutjat Penal núm. 8, el Jutjat de Vigilància penitenciària, el Jutjat Degà, el Servei Comú i el Registre Civil.

7.2.4.1. Els jutjats de primera instància

Dins els jutjats de primera instància, podem fer una subdivisió en jutjats ordinaris, jutjat mercantil, jutjats de família i jutjats socials.

7.2.4.1.1. Els jutjats ordinaris

El nombre d'assumptes que es registren es manté, tot i que s'han registrat 383 assumptes menys que l'any anterior. En aquest sentit, cal tenir en compte que la creació del Jutjat Mercantil ha suposat assumir competències que abans corresponien als jutjats ordinaris. En qualsevol cas, aquests jutjats sobrepassen els mòduls d'entrada i de sortida, a pesar de la creació del Jutjat de Primera Instància núm. 19, per la qual cosa resulten necessaris quatre o cinc jutjats més. (Vegeu el quadre A III-27.)

7.2.4.1.2. Els jutjats de família

Aquesta jurisdicció ha vist reduït estadísticament el nombre d'assumptes en general, tot i que es destaca de manera especial l'increment de les causes per divorci i de separació, a conseqüència de la reforma que s'ha esdevingut en la matèria («divorci exprés»).

Malgrat les millores, cal destacar la incidència de les execucions en aquesta jurisdicció i la necessitat de reforçar els equips psicoassistencials per tal d'obtenir una resposta jurisdiccional més àgil.

També s'ha d'afegir a tot això que, si es valora amb estrictes criteris aritmètics el nombre d'assumptes tractats en aquesta jurisdicció i es tenen en compte el mòduls que estableix el Consell General del Poder Judicial, resulta imprescindible crear un altre jutjat de família. (Vegeu el quadre A III-28.)

7.2.4.1.3. El Jutjat Mercantil

Aquest Jutjat va entrar en funcionament l'1 de setembre del 2004 i assumí part de la càrrega dels jutjats ordinaris. L'any 2004 ha dictat quinze resolucions. Cal destacar que, abans que entràs en vigor de la Llei concursal, es va dur a terme a Palma una experiència pilot, promoguda pel Consell General del Poder Judicial i pel Ministeri de Justícia, en el Jutjat de Primera Instància núm. 5. (Vegeu el quadre A III-29.)

7.2.4.1.4. Els jutjats socials

L'any 2005 s'ha produït una disminució moderada del nombre total d'assumptes, a causa que les càrregues competencials varen quedar normalitzades amb la creació del quart jutjat. (Vegeu el quadre A III-30.)

7.2.4.2. Els jutjats contenciosos administratius

Una vegada finalitzat el reforç, i atès l'increment d'assumptes provocat per la reforma de la Llei de la jurisdicció contenciosa administrativa, la situació de saturació s'ha tornat a fer palesa, amb un allargament en el temps dels judicis. Per això, calen nous reforços fins que creï un nou jutjat, cosa que és prevista per a l'any 2006. (Vegeu el quadre A III-31.)

7.2.4.3. El Jutjat de Violència contra les Dones

Aquest Jutjat va començar a funcionar el 29 de juny del 2005, per la qual cosa no se'n pot fer un estudi comparatiu anual de l'evolució. Les peculiaritats d'aquest jutjat —que adopta, de fet, funcions de guarda en torn de matí i que també assumeix assumptes civils— justifiquen la necessitat de crear un segon jutjat, la qual cosa sembla que es preveu per al 2006. (Vegeu el quadre A III-32.)

7.2.4.4. El jutjats de menors

La situació en la jurisdicció de menors està totalment normalitzada, atès que el nombre total d'assumptes tractats l'any 2005 és plenament assequible i, fins i tot, se n'ha produït una lleugera tendència decreixent. (Vegeu el quadre A III-33.)

7.2.4.5. Els jutjats d'instrucció

La situació es pot considerar normalitzada, atès que, tot i que s'ha produït un increment de 2.500 assumptes l'any 2005, s'ha de tenir en compte que s'ha creat un nou jutjat, el 31 de desembre d'aquest any.

D'altra banda, és significativa la manca de perits oficials, ja que aquests professionals han de donar servei a altres partits judicials i això suposa que s'allargui l'emissió dels seus dictàmens. Per aquest motiu resulta convenient contractar nous professionals, així com pagar-los puntualment els honoraris per evitar la manca de motivació. (Vegeu el quadre A III-34.)

7.2.4.6. Els jutjats penals de l'1 al 7

La situació d'aquests jutjats es troba normalitzada. Cal destacar que s'hi utilitzen dos aparells de videoconferència, atès que gairebé diàriament s'han de fer aquest tipus de connexions amb jutjats de la resta de l'Estat. (Vegeu el quadre A III-35.)

7.2.4.7. El Jutjat Penal núm. 8

Aquest Jutjat, dedicat exclusivament a les executòries penals, és l'òrgan que presenta més problemes. L'any 2005 ha registrat 3.970 executòries, enfront de les 4.291 de l'any 2004.

En la MEMÒRIA de l'any 2004 ja es va posar de manifest la necessitat de desdoblar el Jutjat, la qual cosa no s'ha produït, a pesar que el Servei d'Inspecció del Consell General del Poder Judicial ha comprovat que la plantilla està integrada majoritàriament per personal interí i que, a més, és totalment insuficient per atendre l'entrada diària de causes.

Aquesta situació ha provocat l'acumulació d'executòries, les quals s'inicien amb un any de retard. Això provoca un nombre important de queixes dels perjudicats, que no poden obtenir l'execució de la sentència fins, com a mínim, un any després de la data que aquesta es dicta. D'altra banda, resulta totalment impossible aconseguir que s'apliqui la justícia ràpida, ja que el retard en l'execució de les sentències es produeix independentment que els judicis tenguin lloc dins el termini establert.

7.2.4.8. El Jutjat de Vigilància Penitenciària

Aquest Jutjat no presenta cap problemàtica especial, tot i que seria positiu que es pogués connectar per videoconferència amb el Centre Penitenciari, la qual cosa evitaria desplaçaments del jutge, del secretari judicial, dels agents judicials i dels membres dels Cossos de Seguretat de l'Estat. (Vegeu el quadre A III-36.)

7.2.4.9. El Jutjat Degà

Els expedients de consignació i de queixes han augmentat. Pel que fa a les queixes, l'augment és degut, en part, a la instauració de la bústia corresponent per part del Consell General del Poder Judicial (CGPJ). (Vegeu el quadre A III-37.)

7.2.4.10. El Servei Comú

Aquest Servei s'ha ocupat l'any 2005 d'un total de 81.477 diligències, enfront de les 69.410 del 2004: s'han produït 70.653 diligències unipersonals (58.439 l'any 2004); 7.299 embargaments, remocions i llançaments (7.454 l'any 2004), i 3.525 exhorts (3.517 l'any 2004).

La càrrega d'aquest Servei segueix sent assumible, tot i l'augment de les diligències que se li encomanen. No obstant això, com es va posar de manifest en la MEMÒRIA anterior, encara no té un bon servei operatiu ni tampoc no hi ha una comunicació informàtica directa entre els jutjats i aquest Servei.

7.2.4.11. El Registre Civil

L'increment notori del volum de treball, pel que fa tant als expedients com a l'atenció al públic ha provocat una situació caòtica per causa de l'acumulació de públic que espera a les oficines per ser atès i per la manca notòria de personal. Es formen aglomeracions de persones que dificulten les tasques del personal de seguretat de l'edifici. A més, la situació s'ha agreujat per mor d'una reforma legislativa recent que atribueix competències als registres civils ordinaris per inscriure

expedients de nacionalitat i d'adopció internacional que abans corresponien al Registre Civil central. Per tant, cal posar de manifest la necessitat d'aprovar un reforç de personal per a aquesta oficina i també de crear d'un segon registre civil.

7.2.5. El Partit Judicial d'Inca

Pel que fa a la jurisdicció civil (ordinària, de família i voluntària) s'han registrat un total de 3.756 assumptes, davant els 3.416 del 2004. (Vegeu el quadre A III-38.) Amb referència a la jurisdicció penal, s'han donat 17.193 assumptes, enfront dels16.080 del 2004. (Vegeu el quadre A III-39.) Amb relació als assumptes de violència domèstica, s'han presentat 302 denúncies, se n'ha renunciat a 32 i s'han imposat 180 mesures de protecció. (Vegeu el quadre A III-40.)

7.2.6. El Partit Judicial de Manacor

Quant a la jurisdicció civil (ordinària, de família i voluntària), s'ha ocupat de 3.837 assumptes, enfront dels 3.923 de l'any 2004. (Vegeu el quadre A III-41.) Pel que fa a la jurisdicció penal, s'han registrat 19.973 assumptes, enfront dels 15.378 del 2004. (Vegeu el quadre A III-42.) En relació amb els assumptes de violència domèstica, s'han presentat 234 denúncies, se n'ha renunciat a 27 i s'han imposat 125 mesures de protecció. (Vegeu el quadre A III-43.)

7.2.7. El Partit Judicial d'Eivissa

Respecte de la jurisdicció civil (ordinària, de família i voluntària) s'han registrat un total de 6.170 assumptes, enfront dels 4.393 del 2004. (Vegeu el quadre A III-44.) Quant a la jurisdicció penal, s'han produït 30.482 assumptes, davant els 26.796 del 2004. (Vegeu el quadre A III-45.) Amb relació als assumptes de violència domèstica, s'han presentat 359 denúncies, se n'han retirat 75 i s'han imposat 193 mesures de protecció. (Vegeu el quadre A III-46.)

L'any 2004 els jutjats penals s'han ocupat de 898 assumptes (888 l'any 2004). (Vegeu el quadre A III-47.) Els jutjats socials han registrat l'any 845 assumptes (831 l'any 2003). (Vegeu el quadre A III-48.)

7.2.8. El Partit Judicial de Maó

Pel que fa a la jurisdicció civil (ordinària, de família i voluntària), es tracta d'un total de 1.544 assumptes, enfront dels 1.535 de l'any 2004. (Vegeu el quadre A III-49.)

En la jurisdicció penal s'han registrat 7.224 assumptes, davant els 7.606 del 2004. (Vegeu el quadre A III-50.) D'altra banda, els jutjats penals s'han ocupat de 624 assumptes (703 l'any 2004). (Vegeu el quadre A III-51.)

En relació amb els assumptes de violència domèstica, s'han presentat 83 denúncies, se n'ha renunciat a 17 i s'han imposat 33 mesures de protecció. (Vegeu el quadre A III-52.).

7.2.9. El Partit Judicial de Ciutadella

Pel que fa a la jurisdicció civil (ordinària, de família i voluntària) s'han registrat un total de 883 assumptes, enfront dels 862

del 2004. (Vegeu el quadre A III-53.) Quant a la jurisdicció penal, s'han donat 7.085 assumptes, respecte dels 7.027 del 2004. (Vegeu el quadre A III-54.). En relació amb els assumptes de violència domèstica, s'han presentat 120 denúncies, se n'ha renunciat a 24 i s'han imposat 61 mesures de protecció. (Vegeu el quadre A III-55.) En la jurisdicció social s'han registrat 235 assumptes (266 l'any 2004). (Vegeu el quadre A III-56.)

7.3. La fiscalia

Aquest apartat es divideix en els subapartats següents: l'àmbit penal, la vigilància penitenciària, la jurisdicció de menors, la Comissió d'Assistència Jurídica Gratuïta i l'activitat de la Fiscalia.

7.3.1. L'àmbit penal

Les xifres que es presenten no es refereixen a delictes comesos, sinó a delictes denunciats o descoberts d'ofici l'any 2004, de manera que una bona part d'aquests presumptes delictes pot desaparèixer al llarg de la tramitació corresponent del procediment, tant perquè s'arxivin en el jutjat instructor com perquè els jutjats que jutgen el fet en dictin una absolució posterior. Igualment, hem d'indicar que ens referim a una part de l'activitat delictiva denunciada a les Illes Balears, la que es refereix als delictes comesos d'una manera més habitual o que tenen una incidència o una gravetat social major.

7.3.1.1. Els delictes contra la vida

Cal destacar el descens del nombre de denúncies per homicidi respecte de l'any 2004. (Vegeu el quadre A III-57.)

7.3.1.2. Els delictes de lesions

L'any 2005 s'han estabilitzat les denúncies per maltractaments familiar a causa, d'una banda, de la promulgació de la Llei de protecció integral i, de l'altra, de la creació del Jutjat de Violència contra les Dones. (Vegeu el quadre A III-58.)

7.3.1.3. Els delictes contra la llibertat

L'any 2005 s'ha produït un lleuger descens generalitzat d'aquest tipus de delictes respecte de l'any 2004. (Vegeu el quadre A III-59.)

7.3.1.4. Els delictes contra la llibertat sexual

Els índexs descendeixen lleugerament amb caràcter general respecte de l'any anterior. (Vegeu el quadre A III-60.)

7.3.1.5. L'omissió del deure de socors

Els índexs es mantenen en relació amb l'any anterior: sis casos, enfront dels set de l'any 2003.

7.3.1.6. La violació de domicili

El nombre de denúncies per haver comès aquest tipus de delictes l'any 2005 es manté en la tendència de l'any 2004 i es passa de vint-i-sis a denou casos.

7.3.1.7. Els delictes contra l'honor

El nombre de denúncies per calúmnia es manté, però disminueix sensiblement pel que fa a les injúries: trenta-vuit casos l'any 2005, davant els vuitanta-vuit del 2004.

7.3.1.8. Els delictes contra les relacions familiars

Seguint la tendència dels anys anteriors, han disminuït sensiblement els casos d'abandonament familiar: de 171 es passa a 127. Això no obstant, han augmentat els impagaments de pensions: de 172 augmenta a 240, i han disminuït els casos d'abandonament d'infants: de vint-i-un casos es passa a catorze.

7.3.1.9. Els delictes contra el patrimoni i contra l'ordre socioeconòmic

L'any 2005 disminueixen sensiblement els delictes associats a la inseguretat ciutadana, com furts i robatoris amb força, i es manté, amb caràcter general, la tendència pel que fa a les denúncies per la resta de delictes. (Vegeu el quadre A III-61.)

7.3.1.10. Els delictes contra la hisenda pública i la Seguretat Social

El frau tributari augmenta respecte de l'any anterior _desset casos denunciats l'any 2005 i dos l'any 2004_, mentre que s'ha produït una denúncia (i cap l'any anterior) per fraus comunitaris.

7.3.1.11. Els delictes contra els drets dels treballadors

Es produeix un augment generalitzat de les denúncies per delictes contra els drets laborals o de la Seguretat Social i contra la seguretat i la higiene en el lloc de treball, i també un augment sensible pel que fa al delicte de tràfic de mà d'obra. (Vegeu el quadre A III-62.)

7.3.1.12. Els delictes contra l'ordenament del territori

L'any 2005 han augmentat les denúncies per delictes contra l'ordenació del territori i contra el patrimoni històric, mentre que es mantenen, en general, els casos de delictes contra el medi ambient. (Vegeu el quadre A III-63.)

7.3.1.13. Els delictes contra la seguretat col·lectiva

Es mantenen els nivells del 2004, excepte pel que fa al tràfic de drogues qualificat i a la negativa a la realització de la prova d'alcoholèmia, que augmenten considerablement. (Vegeu el quadre A III-64.)

7.3.1.14. Les falsificacions

La tendència es manté respecte de l'any anterior. Les denúncies per falsificació de documents públics es continuen destacant de manera notable sobre la resta. (Vegeu el quadre A III-65.)

7.3.1.15. Els delictes contra l'Administració pública

L'any 2005 es mantenen els nivells respecte de l'any anterior. (Vegeu el quadre A III-66.)

7.3.1.16. Els delictes contra l'Administració de Justícia

La majoria de denúncies fan referència als delictes per incompliment de con-

demna, el qual es no es produeix amb la fugida de la presó, sinó mitjançant el sistema de no reingressar-hi després de gaudir d'un permís penitenciari. (Vegeu el quadre A III-67.)

7.3.1.17. Els delictes contra l'ordre públic

En general, les denúncies per aquest tipus de delictes es mantenen en la tendència dels anys anteriors. (Vegeu el quadre A III-68.)

7.3.1.18. Els delictes contra la Constitució

L'any 2005 s'han registrat dues denúncies per usurpació d'atribucions i cap per delicte contra la inviolabilitat de la correspondència.

7.3.2. Els «judicis ràpids»

L'entrada en vigor l'any 2003 de la Llei 38/2002, de 24 d'octubre, per la qual es reforma la Llei d'enjudiciament criminal va permetre que es fessin de manera immediata _fins i tot, a vegades, en el mateix jutjat de guàrdia_ els judicis i que es dictàs sentència per delictes flagrants, als quals corresponen penes de presó de fins a tres anys.

Pel que fa al 2005, les xifres són similars a les dels anys anteriors. Cal destacar la incidència especial d'aquest procés en els delictes de conducció sota la influència de begudes alcohòliques i els delictes de violència domèstica. (Vegeu els quadres A III-69, A III-70 i A III-71.)

7.3.3. La vigilància penitenciària

L'any 2005 es produeix una disminució dels permisos de sortida, de la redempció de penes mitjançant el treball, dels expedients de visites i de les llibertats condicionals, mentre que els recursos de sancions i de reforça de condemnes han augmentat sensiblement. (Vegeu el quadre A III-72.)

7.3.4. La jurisdicció de menors

Aquest epígraf es divideix en els subapartats següents: les diligències preliminars, el nombre de menors als quals s'ha aplicat aquesta jurisdicció, els delictes jutjats en aquesta jurisdicció i les mesures imposades als menors condemnats.

7.3.4.1. Les diligències preliminars

Ha augmentat sensiblement, respecte de l'any anterior, l'índex de diligències iniciades que s'han arxivat i de les quals s'ha desistit. (Vegeu el quadre A III-73.)

7.3.4.2. El nombre de menors als quals s'ha aplicat aquesta jurisdicció

L'any 2005 s'ha aplicat a un total de 3.954 menors (3.137 l'any 2004), 1.952 dels quals eren menors de quinze anys (1.173 l'any 2004) i 2.022 tenien entre setze i devuit anys (1.964 l'any 2004).

7.3.4.3. Els delictes jutjats en aquesta jurisdicció

Es destaca l'augment dels robatoris amb violència o intimidació i l'aparició, per primera vegada, del nombre de delictes de

violència domèstica, que és considerablement elevat. (Vegeu el quadre A III-74.)

7.3.4.4. Les mesures imposades als menors condemnats

L'any 2005 s'han produït sis internaments en règim tancat (tres l'any 2004), cent vuit en règim semiobert (seixanta-set l'any 2004), quatre en règim obert (quatre l'any 2004) i quatre internaments terapèutics (dotze l'any 2004). D'altra banda, hi ha hagut 448 condemnes de llibertat vigilada (446 l'any 2004), 241 condemnes de prestacions en benefici de la comunitat (212 l'any 2004), set amonestacions (nou l'any 2004) i 118 condemnes d'altres mesures (101 l'any 2004). (Vegeu el quadre A III-75.)

7.3.5. La comissió d'assistència jurídica gratuïta

El nombre de sol·licituds ha augmentat, en general, lleugerament respecte del 2004. Pel que fa a la diferència que s'aprecia entre el total general i el total especificat per ordres jurisdiccionals, respon al fet que la xifra total general es refereix a sol·licituds presentades l'any 2005, mentre que el total per ordres jurisdiccionals fa referència a resolucions dictades formalment. D'altra banda, cal destacar que, per causa de problemes d'escassetat de personal funcionari, hi ha una quantitat important de resolucions adoptades materialment que resten pendents de l'elaboració formal i de la notificació posterior. (Vegeu els quadres A III-76, A III-77 i A III-78.)

7.3.6. L'activitat de la fiscalia

L'any 2005 s'han emès 133.004 dictàmens penals (132.817 l'any 2004), 60.203 dictàmens en executòries (58.027 l'any 2004), 26.385 dictàmens en judicis de faltes (25.547 l'any 2004), 15.801 dictàmens en matèria civil (14.713 l'any 2004), 71 dictàmens laborals (52 l'any 2004), 4.603 assistències en judicis ordinaris (4.921 l'any 2004), 10.172 assistències en judicis de faltes (8.235 l'any 2004), 1.845 assistències en apel·lacions civils (2.147 l'any 2004), 7.815 dictàmens en matèria de vigilància penitenciària (6.602 l'any 2004), 49 visites en aquest àmbit (98 l'any 2004), 49 visites a establiments psiquiàtrics (103 l'any 2004), 8.247 actuacions en el Registre Civil (7.511 l'any 2004) i 81 actuacions relacionades amb afers governatius (79 l'any 2004). (Vegeu el quadre A III-79.)

7.4 L'arbitratge[34]

Aquest apartat, dedicat a l'arbitratge, l'hem desglossat en tres parts, segons si l'arbitratge és dut a terme a la Direcció General de Consum, a la Direcció de Transport o a la Cambra de Comerç.

7.4.1. La Direcció General de Consum[35]

La Junta Arbitral de Consum de les Balears va començar a funcionar efectivament a

34. Sobre la mediació i l'arbitratge de naturalesa laboral en l'àmbit de la comunitat autònoma, vegeu l'apartat 1.4 («L'evolució de l'activitat del TAMIB») del capítol II («Mercat de treball i Seguretat Social»).

35. Sobre la reglamentació i les competències del sistema arbitral de consum a les Illes Balears, vegeu l'apartat 7.4.1 («La Direcció General de Consum») de la *Memòria del CES 2004*, p. 539-540.

partir del 1995, i es constatà, des del primer moment, una gran acceptació d'aquest sistema, tant entre els consumidors com entre el sector empresarial, i una bona part d'aquests mostrà des del començament del sistema una voluntat inequívoca de col·laboració en la difusió i en la progressiva implantació d'aquest mecanisme de resolució de conflictes. També és destacable la col·laboració en la difusió del sistema que han dut a terme les associacions de consumidors.

L'any 2005 va augmentar un 3,6% el nombre d'empreses adherides, de manera que s'arribà a les 855, i es destaquen de les 719 sol·licituds resoltes les 523 que corresponen a sol·licituds, 188 de les quals són sol·licituds per facturació i 112, sol·licituds per baixes d'arbitratge de telefonia. (Vegeu el quadre A III-80.)

7.4.2. La Direcció General de Transports

Segons les dades que ha aportat la Direcció General de Transports, el nombre de demandes de contractes de transport han disminuït respecte de les xifres del 2004. Hi ha un total de 26 demandes de contractes en el transport de mercaderies, set menys que l'any anterior. Les demandes per impagaments de ports són les que més han augmentat, amb un total de vint-i-dues l'any 2005, davant les setze del 2004. Les que han disminuït són degudes a danys o pèrdues, en passar de quinze l'any 2004 a una el 2005; els laudes dictats, de devuit el 2004 a dotze el 2005, i altres formes de terminació, en passar d'onze l'any 2004 a cinc el 2005. La resta es mantenen. (Vegeu el quadre A III-81.)

7.4.3. La Cambra de Comerç

Durant l'any 2005 la Cambra de Comerç de Mallorca, Eivissa i Formentera ha administrat, conjuntament amb l'Il·lustre Col·legi d'Advocats de les Illes Balears, un total de vint-i-set arbitratges, devuit menys que l'any anterior; cinc, de dret i vint-i-dos, d'equitat. Segons la resolució dels procediments, els arbitratges es distribueixen en dotze laudes: deu en tràmit, tres de transigits i un d'admès.

També es pot veure una evolució positiva en la tramitació dels arbitratges institucionals des del 1992, amb quatre sol·licituds, fins a les vint-i-set del 2005. (Vegeu els quadres A III-82 i A III-83.)

8

ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

RESUM

La xarxa que conforma l'economia social i solidària és prou important a les Balears i al llarg de l'exercici 2005 ha crescut el nombre de persones directament involucrades en les activitats productives. Així, s' incrementa el nombre de socis per cooperativa, els socis de societats laborals, la inversió creditícia del Mont de Pietat de les Balears, el saldo dels dipòsits de l' estalvi ètic, el nombre de socis de la Caixa Rural. També han augmentat els fons destinats a l' obra social de les Caixes, els ingressos de les iniciatives de comerç just i botigues solidàries, de les iniciatives mediambientals i d' inserció sociolaboral, de la xarxa d' economia alternativa i solidària (REAS), els recursos destinats a les iniciatives de caràcter humanitari i els recursos gestionats pels tres fons de cooperació i solidaritat que hi ha a cada una de les illes.

Des de l'any 2001, que la Unió Europea donà impuls als continguts de la responsabilitat social corporativa, moltes empreses n'han anat assumint progressivament, basats en tres aspectes: a) l'acció social, b) la protecció del medi ambient, i c) el respecte dels drets humans. Aquests continguts han anat calant en les relacions d'intercanvi: tant és així que a hores d'ara les empreses —majoritàriament les petites i mitjanes— que ho poden fer palès són més valorades pels mercats, de manera que s'observa una dinàmica de millora dels guanys. Simultàniament, les polítiques socialment responsables indueixen, també, la millora de la productivitat. Aquests processos comencen a ser observables a un termini mitjà, amb l'aparició de la fidelització de la mà d'obra i la participació dels treballadors en la presa de decisions.[36] D'altra banda, les incorporacions a les empreses de criteris socials i mediambientals es veuen com una manera d'incentivar canvis en les preferències dels consumidors, en introduir noves variables de diferenciació, un millor clima laboral, confiança...; poden suposar per a les empreses noves oportunitats, amb la qual cosa s'allunyen riscs, fet que en millora la valoració en els mercats financers.[37] En l'apartat d'iniciatives de responsabilitat social de les empreses se'n mostra el desenvolupament a les Illes.

Finalment, cal observar que enguany s'ha fet una passa important per completar la realitat que abasta l'economia social i solidària a les Balears amb la incorporació de les iniciatives de caràcter humanitari. Encara resta, emperò, incloure-hi les fundacions i les mutualitats, entitats ambdues sense ànim de lucre.

36. «Aproximació al valor econòmic de la gestió basada en criteris de RSE en l'àmbit de la Pime», Departament d'Estudis de PIMEC (desembre de 2005).

37. «La maximización del valor para el accionista versus la responsabilidad social corporativa: ¿compatibilidad?», *Revista del Colegio de Economistas de Madrid*, núm. 106 (2005) 9

8.1. ELS PRODUCTORS DE MERCAT

S'inclouen en aquest apartat les cooperatives, les societats laborals i les confraries de pescadors; són les empreses i entitats de l'economia social que actuen dins el mercat amb competència.

8.1.1 LES COOPERATIVES

Les cooperatives són les empreses més nombroses del sector productiu de l'economia social i representen el 84% del total de l'economia social. El seu pes en el conjunt regional es pot estimar pel volum d'ocupació (socis treballadors) respecte del total regional d'assalariats, que és del 0,8%.

Durant l'any 2005, tot i mantenir el nombre total de 190, ha incrementat el nombre de socis un 3,1% respecte de l'any 2004. L'indicador dels socis per cooperativa, que en mesura la dimensió (13,5), suposa un augment en relació amb l'any anterior, que va registrar un valor del 13,1 socis per cooperativa. Pel que fa al conjunt de l'Estat, els creixements en el nombre de cooperatives se situen en el 3,1% i en els socis treballadors, en l'1,7%. (Vegeu el quadre III-59.)

Quadre III-59. Cooperatives i socis d'alta a la Seguretat Social: evolució anual (1999-2005)

Illes Balears	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Nre. de cooperatives	168	169	178	182	187	190	190
Nre. de socis treballadors	1.924	2.053	2.245	2.387	2.342	2.481	2.558
Nre. de socis per cooperativa	11,5	12,1	12,6	13,1	12,5	13,1	13,5
% inc. Interanual de cooperatives	-1,8	0,6	5,3	2,2	2,7	1,6	0,0
% inc. Interanual de socis	3,7	6,7	9,4	6,3	-1,9	5,9	3,1
% inc. Interanual de socis/coop.	5,5	6,1	3,8	4,0	-4,5	4,3	3,1
Conjunt de l'Estat							
Nre. de cooperatives	22.564	23.334	24.351	25.336	24.907	25.354	26.146
Nre. de socis treballadors	259.757	269.063	277.385	284.675	319.755	308.808	313.972
Nre. de socis per cooperativa	11,5	11,5	11,4	11,2	12,8	12,2	12,0
% inc. Interanual de cooperatives	1,8	3,4	4,4	4,0	-1,7	1,8	3,1
% inc. Interanual de socis	6,1	3,6	3,1	2,6	12,3	-3,4	1,7
% inc. Interanual de socis/coop.	4,2	0,2	-1,2	-1,4	14,3	-5,1	-1,4
% Balears respecte d'Espanya							
Nre. de cooperatives	0,74	0,72	0,73	0,72	0,75	0,75	0,73
Nre. de socis treballadors	0,74	0,76	0,81	0,84	0,73	0,80	0,81

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials, Direcció General d'Ocupació i elaboració pròpia.

Gràfic III-33

Nombre de cooperatives. Illes Balears (1998-2005)

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic III-34

Socis treballadors de les cooperatives. Illes Balears (1998-2005)

Font: Elaboració pròpia.

Durant el període 1998-2005, a les Illes Balears el nombre tant de cooperatives com de socis d'alta a la Seguretat social manté un creixement sostingut, ja que es passa de 171 a 190 cooperatives i de 1.856 a 2.558 socis. (Vegeu els gràfics III-33 i III-34.) Tot i que els increments del nombre de cooperatives ha estat menor a les Illes (11%) que per al conjunt de l'Estat (18%), el nombre de socis treballadors ha crescut a les Balears el 38%, mentre que Espanya ho ha fet el 28%.

El pes específic de les Illes en el conjunt d'Espanya manté un nivell de participació no gaire significatiu: el 0,73% en el nombre de cooperatives i el 0,81% en nombre de socis. Són valors que es mantenen per sota de les mitjanes que es consideren.

Per sectors (classificació CNAE-93 d'activitats econòmiques), es presenta la distribució següent: el 35,5% desenvolupen activitats de comerç i d'hoteleria; el 32,3%, serveis socials i ensenyament; el 17,7% activitats agràries; el 5,7%, serveis d'empreses i assegurances; el 4,4%, construcció, i el 4,4%, transports.

Durant l'any 2005 les unions cooperatives existents a les Balears han augmentat el seu nivell d'associació en el nombre de socis (1,2%) i en el nombre de cooperatives (1,8%). (Vegeu el quadre III-60.) D'aquesta manera, el 45% de les cooperatives i el 73% dels socis estan agrupats en les dues unions cooperatives que existeixen a les Illes, que mantenen un grau d'associació semblant al dels darrers quatre anys.

El cooperativisme agrari de les Illes Balears agrupa quaranta cooperatives agràries, distribuïdes geogràficament de la manera següent: trenta-una a Mallorca, sis a Menorca i tres a Eivissa. També figuren associades dins aquesta unió cinc societats agràries de transformació (SAT), que són empreses amb finalitats socials de millora del medi rural i de promoció del desenvolupament agrari. En total, la facturació de l'any 2005 ha augmentat el 8,3%, percentatge que representa gairebé setanta milions d'euros. Les cooperatives agràries de segon grau (cooperatives de cooperatives) són un mitjà destacat per aconseguir economies d'escala. Actualment n'hi ha tres: dues a Mallorca, amb desset cooperatives agrupades, i una a Menorca, que agrupa les sis cooperatives de l'illa.

El cooperativisme de treball agrupa quaranta-una cooperatives d'aquesta modalitat (una més que l'any anterior), que tenen 548 socis treballadors i que, a la vegada, ocupen 413 treballadors assalariats. Durant l'any 2005, la xifra estimada de negoci fou de 21 milions d'euros, quantitat que suposa un increment del 5% en relació amb l'exercici anterior. El nombre de socis treballadors ha augmentat el 5,6%, mentre que el de treballadors assalariats ha tingut un creixement del 4,3%.

La Unió de Cooperatives de Treball, a la vegada, té una secció sectorial de cooperatives d'ensenyament, que agrupa nou cooperatives, amb un pes important en el subsector de l'ensenyament privat de les Illes.

8.1.2. Les societats laborals

La reducció sostinguda en el nombre de societats anònimes laborals que s'ha observat des de l'any 1999, per causa del procés de conversió de les societats anònimes en limitades, tal com es preveu en la Llei de societats laborals 4/1997, es creu que ha tocat el fons. Per a l'any 2005 les societats laborals, en conjunt, presenten un creixement de l'1,3% en el nombre de societats i del 6% en el de socis. L'indicador dels socis per societat laboral (mida de la societat) mostra un increment anual del 4,7%, enfront de les xifres registrades l'any passat, que tingueren una reducció del 10,7%, conseqüència del procés de conversió que abans esmentàvem i que hauria gairebé acabat. Pel que fa al conjunt d'Espanya, s'observa un increment en el nombre tant de societats (4,6%) com de socis (7,5%). La participació de les societats laborals de les Illes en el conjunt de l'Estat (1,18%) en societats i (0,91%) en socis treballadors es manté, tot i una lleugera disminució en relació amb l'exercici anterior. (Vegeu el quadre III-61.)

Quadre III-60. Unions de cooperatives, Illes Balears (1999-2005)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	% var. 05/04
Unió de cooperatives agràries de les Balears								
Nre. de cooperatives associades	32	32	38	42	41	40	40	0
Nre. de societats agràries de transformació	0	2	4	4	4	5	5	0
Nre. de socis	4.435	4.133	4.839	4.929	4.894	4.732	4.795	1,33
Nre. de treballadors							800	
Facturació (milions d'euros)	40,97	48,68	58,23	56,02	60,03	64,56	69,93	8,32
Unió de cooperatives de treball associat								
Nre. de cooperatives associades	23	31	41	40	41	40	41	2,50
Nre. de socis treballadors			443	526	509	519	548	5,59
Nre. de treballladors assalariats			448	395	427	396	413	4,29
Total de socis i assalariats	622	832	891	921	936	915	961	5,03
Facturació (milions d'euros) (*)			11,2	19,83	17,27	20,04	21,04	4,99
(*) dades estimades								
Total de cooperatives i sat associades	55	65	83	86	86	85	86	1,18
Total de socis	4.435	4.133	5.282	5.455	5.403	5.251	5.343	1,75
Total de cooperatives d'alta a la SS	168	169	178	182	187	190	190	0,00
Total de socis	6.359	6.186	7.084	7.316	7.236	7.213	7.353	1,94
Nivell d'associació cooperatiu (%)								
Cooperatives	32,74	38,46	46,63	47,25	45,99	44,74	45,26	
Socis	69,74	66,81	74,56	74,56	74,67	72,80	72,66	

Font: Memòries de les organitzacions, Ministeri de Treball i elaboració pròpia.

Quadre III-61. Societats laborals i socis d'alta a la Seguretat Social (1999-2005)

	Evolució anual						
Illes Balears	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**
Nre. de societats anònimes	47	42	36	33	25	19	21
Nre. de socis treballadors	383	417	378	325	299	266	255
Nre. de socis per societat anònima	8,15	9,93	10,50	9,85	11,96	14,00	12,14
Nre. de societats limitades	62	90	124	151	207	218	219
Nre. de socis treballadors	265	404	525	670	888	817	893
Nre. de socis per societat limitada	4,27	4,49	4,23	4,44	4,29	3,75	4,08
Total de societats	109	132	160	184	232	237	240
Total de socis treballadors	648	821	903	995	1187	1083	1148
Total de socis per societat	5,94	6,22	5,64	5,41	5,12	4,57	4,78
% inc. interanual societats laborals	23,86	21,10	21,21	15,00	26,09	2,16	1,27
% inc. interanual socis	32,52	26,70	9,99	10,19	19,30	-8,76	6,00
% inc. interanual de socis/societat laboral	6,98	4,62	-9,26	-4,18	-5,39	-10,69	4,68
Conjunt de l'Estat							
Nre. de societats anònimes	4.560	4.154	3.798	3.494	3.180	2.885	2.735
Nre. de socis treballadors	54.798	51.971	48.485	44.105	41.489	38.207	37.811
Nre. de socis per societat anònima	12,02	12,51	12,77	12,62	13,05	13,24	13,82
Nre. de societats limitades	5.060	7.781	10.520	13.361	15.227	16.508	17.544
Nre. de socis treballadors	20.808	32.899	44.494	56.670	68.107	78.645	87.835
Nre. de socis per societat limitada	4,11	4,23	4,23	4,24	4,47	4,76	5,01
Total de societats	9.620	11.935	14.318	16.855	18.407	19.393	20.279
Total de socis treballadors	75.606	84.870	92.979	100.775	109.596	116.852	125.646
Total de socis per societat	7,86	7,11	6,49	5,98	5,95	6,03	6,20
% inc. interanual societats laborals	35,89	24,06	19,97	17,72	9,21	5,36	4,57
% inc. interanual socis	20,84	12,25	9,55	8,38	8,75	6,62	7,53
% inc. interanual de socis/societat laboral	-11,08	-9,52	-8,68	-7,93	-0,42	1,20	2,83
% les Balears respecte d'Espanya							
Total de societats laborals	1,13	1,11	1,12	1,09	1,26	1,22	1,18
Total de socis treballadors	0,86	0,97	0,97	0,99	1,08	0,93	0,91

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials, Secretaria General d'Ocupació, Direcció General de Foment de l'Economia Social i elaboracó pròpia.

L'evolució que s'observa en el període 1998-2005 en el total tant de societats laborals com de socis treballadors d'alta a la Seguretat Social mostra un increment sostingut, que es modera en els dos darrers exercicis. (Vegeu els gràfics III-35 i III-36.)

El nivell d'associació aconseguit fins a l'any 2005 és del 33% del total de les societats anònimes i del 36% del total de les limitades, cosa que implica el 37% dels socis treballadors. (Vegeu el quadre III-62.)

Els sectors de les societats laborals, segons la classificació CNAE-93 d'activitats econòmiques, presenta la distribució següent: el 36,4% desenvolupen activitats de comerç i hoteleria; el 6,3%, serveis socials i ensenyament; el 12,2%, activitats agràries; el 19,6%, serveis d'empreses i assegurances; el 20,3%, construcció, i el 5,2%, transports.

Gràfic III-35

Nombre de societats laborals. Illes Balears (1998-2005)

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic III-36

Nombre de socis treballadors en les societats laborals. Illes Balears (1998-2005)

Font: Elaboració pròpia.

Quadre III-62. Associacions de societats laborals, Illes Balears (2002-2005)

	2002	2003	2004	2005	% inc. 05/04
Associació d'empreses laborals Illes Balears					
Nre. de societats anònimes associades	8	10	7	7	0
Nre. de societats limitades associades	74	85	74	78	5,41
Nre. de socis treballadors	360	520	323	421	30,34
Nre.de treballadors assalariats	126	126	84	87	3,57
Facturació global (en milions d'euros)(*)	12,3	25,18	16,36	17,5	6,97
Totals de les Illes					
Societats anònimes laborals	33	25	19	21	10,53
Societats limitades laborals	151	207	218	219	0,46
Socis treballadors	995	1.187	1.083	1.148	6,00
Nivell d'associació (%)					
Societats anònimes laborals	24,24	40,00	36,84	33,33	—
Societats limitades laborals	49,01	41,06	33,94	35,62	—
Socis treballadors	36,18	43,81	29,82	36,67	—

* Estimació de dades.

Font: AELIB, Direcció General de Foment a l'Economia Social i elaboració pròpia.

8.1.3. Les confraries de pescadors

Les confraries de pescadors integren la totalitat del sector pesquer de les Balears, mitjançant setze confraries distribuïdes geogràficament de la manera següent: deu, a Mallorca; tres, a Menorca; dues, a Eivissa, i una, a Formentera.

Durant l'any 2005, l'ocupació generada ha tingut una reducció del 3,2%, mentre que el volum de vendes ha crescut el 13,4%. La flota pesquera va tenint una reducció sostinguda en el nombre d'unitats des de l'any 2002, que tenia 448 unitats i que passa a 395 unitats l'any 2005. En sector pesquer de les Illes es troba en un procés de reconversió de la flota, per motius d'obsolescència, amb l'objectiu de modernitzar-la.

El volum de captures (3.234 tones) s'ha incrementat el 3,8%, i el volum de vendes ha passat dels 19,4 milions d'euros de l'any anterior als 22 milions d'euros facturats el 2005, cosa que suposa el 13,4%; tot plegat fa pensar en una millora dels preus unitaris. (Vegeu el quadre III-63.)

8.1.4. L'ocupació registrada

L'ocupació generada pels productors de mercat de l'economia social durant l'any 2005 ha crescut gairebé un 4%, enfront de l'1,1% de l'any anterior. En tot cas, l'increment registrat se situa per sota del conjunt l'economia de les Illes (14,8%). Pel que fa a Espanya, va tenir un increment del 3,4%, també inferior al registrat en el conjunt de l'economia espanyola, que s'incrementà l'11,5%.

Quadre III-63. Confraries de pescadors de les Balears (2003-2005)

	2003	2004	2005	% var. 05/04
Àrea social				
Nre. de confraries	16	16	16	—
Ocupació directa generada	875	869	841	-3,22
Àrea econòmica				
Volum de vendes (milers d'euros)	17.928	19.384	21.987	13,43
Àrea d'activitats				
Nre. de total flota de les Balears	418	414	395	-4,59
Volum de captures (tones)	3.527	3.116	3.234	3,79

Font: Federació Insular de Confraries de Pescadors de Mallorca (FICOPEMA) i elaboració pròpia.

A les Balears, si més no, s'observa que l'any 2005 la taxa de creixement de l'ocupació, en relació amb el 2004 i per a l'economia social, ha crescut 3,5 vegades, mentre que la taxa de tota l'economia balear ho ha fet quatre vegades. Sens dubte, el procés de regularització dels treballadors immigrants en deu haver estat la causa.

La participació de l'economia social registra el 8,1‰ del conjunt de l'ocupació de les Balears, molt per sota la mitjana del conjunt d'Espanya, que, per a les cooperatives i societats laborals, ha suposat el 22,8‰. (Vegeu el quadre III-64.) Així, es mostra, un any més, que l'economia social té un desenvolupament a les Illes per sota de la mitjana estatal.

Les dades d'ocupació generada en el període 1997-2005 per les cooperatives i les societats laborals a les Illes mostren una evolució creixent i sostinguda. (Vegeu el gràfic III-37.) Presenten unes taxes de creixement, en conjunt, superiors a les que registra l'economia social de l'Estat.

Quadre III-64. Població ocupada per les cooperatives i societats laborals a les Illes Balears i a Espanya (nombre de persones registrades a la Seguretat Social) (2003-2005)

	2003	2004	2005	% var. 05/04
Illes Balears				
Cooperatives i societats laborals	3.529	3.567	3.707	3,92
Conjunt economia (dades de l'EPA)	384.400	398.400	457.200	14,76
Participació (en tant per mil)	9,18	8,95	8,11	
Espanya				
Cooperatives i societats laborals	429.351	425.660	440.171	3,41
Conjunt economia (dades de l'EPA)	16.862.000	17.323.300	19.314.300	11,49
Participació (en tant per mil)	25,46	24,57	22,79	

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials, Butlletí Trimestral d'Estadístiques Laborals, INE i elaboració pròpia.

Gràfic III-37

Evolució de l'ocupació generada per les cooperatives i societats laborals. Illes Balears (1997-2005)

Font: Elaboració pròpia.

8.2. Les institucions financeres socials

Aquestes iniciatives financeres secularment han sorgit d'algunes entitats amb un definit sentit social, i també d'altres que actualment s'hi han anat incorporant, amb una clara vocació solidària i a favor del medi ambient, amb l'objectiu de contribuir al benestar dels ciutadans més desfavorits.

8.2.1. L'Estalvi Ètic

L'evolució que mostren les xifres en el sisè any d'implantació de l'Estalvi Ètic de Colonya, Caixa de Pollença, marquen la consolidació d'aquesta experiència pionera de banca ètica a l'Estat espanyol.

Durant l'exercici 2005, l'Estalvi Ètic ha presentat una evolució força destacada. Així, els nombres de llibretes i de comptes corrents s'han incrementat el 34,5% i el 65%, respectivament. S'observa simultàniament que el creixement de titulars persones jurídiques i de titulars persones físiques han estat semblants: el 42% i el 41%, respectivament. Els dipòsits, s'incrementen el 32,6%, en passar dels 7,3 milions d'euros l'any 2004 als 9,7 milions d'euros el 2005. Pel que fa al volum de crèdits concedits, s'eleva gairebé fins als 0,4 milions euros, xifra que suposa un reducció del 65% en relació amb el període anterior, reducció motivada per la concessió durant l'exercici 2004 d'un crèdit de quantia destacada que afecta la comparació interanual. Cal destacar que durant l'exercici 2005 s'ha implantat una nova línia de microcrèdits, que han representat el 36% dels finançaments concedits.

Les subvencions atorgades pel Comitè Ètic, juntament amb la creació d'un fons per a emergències, que prové de la cessió del 50% dels interessos dels impositors, han augmentat el 2%, les quals s'han destinat a vuit associacions, en reconeixement de la tasca social duta a terme i com a ajuda. (Vegeu el quadre III-65.)

Quadre III-65. Colonya, Caixa de Pollença: estalvi ètic (2001-2005)						
(en milers d'euros)	2001	2002	2003	2004	2005	% inc. 05/04
Saldo dels dipòsits	2.144,48	2.278,93	4.923,27	7.297,06	9.672,30	32,55
Dotació fons donacions	31,12	24,32	29,25	38,23	46,95	22,80
Nre. de llibretes	470	589	827	1.058	1.423	34,50
Nre. de comptes corrents			430	709	64,88	
Nre. de titulars persones físiques	606	767	1.209	1.773	2.502	41,12
Nre. de titulars persones jurídiques	61	81	182	277	394	42,24
Finançaments concedits dins l'any	24,04	459,00	650,90	1030,60	359,90	-65,08
Total de subvencions otorgades i fons d'emergències	4,51	29,44	20,60	33,05	33,72	2,01

Font: Memòria de l'estalvi ètic 2003 i elaboració pròpia.

8.2.2. El Mont de Pietat de les Balears

L'activitat del Mont de Pietat va destinada a concedir préstecs pignoratius a persones amb pocs recursos que no disposen de solvència suficient per poder obtenir préstecs amb garantia personal. És una institució secular de la Caixa de Balears, Sa Nostra, que duu a terme aquesta obra assistencial que depèn de la Fundació Sa Nostra.

Una vegada actualitzada la informació comptable en relació amb la nova normativa NIC, la inversió creditícia va ser, durant l'any 2005, de 6.135 milers d'euros, magnitud que mostra un creixement gairebé del 18% en relació amb l'any anterior, que registrà una inversió en préstecs de 5.202 milers d'euros. Pel que fa al nombre de préstecs en vigor en data 31 de desembre, es manté una xifra semblant i la mitjana per préstec és de 549,4 euros. (Vegeu el quadre III-66.)

Quadre III-66. Mont de Pietat de les Balears: evolució de les magnituds principals (1996-2005)						
	1996	1997	1998	2004	2005	% var. 05/04
Inversió creditícia (milers d'euros)	1,63	1,76	1,64	5202,09	6.134,90	17,93
Nre. de préstecs en vigor (31 desembre)	8.323	8.211	7.608	11.339	11.166	-1,53
Mitjana per préstec (en euros	195,62	213,81	215,50	458,78	549,43	

Nota: Dades actualitzades amb la normativa NIC.
Font: Sa Nostra.

Quadre III-67. Caixa Rural de les Illes Balears: evolució de magnituds (2001-2005)

	2001	2002	2003	2004	2005	% 05/04
Nre. de socis	9.245	9.526	10.344	11.174	11.789	5,50
Nre. d'oficines	22	26	26	25	25	0,00
Nre. de socis beneficiaris	1.644	1.554	1.944	2.064	2.083	0,92
Crèdits concedits als socis (milers euros)	76.756	95.240	118.132	126.316	160.809	27,31
mitjana (milers euros/operació)	32,55	46,69	61,29	60,77	61,20	77,20

Font: Caixa Rural de Balears i elaboració pròpia.

8.2.3. La Caixa Rural

La Caixa Rural és una cooperativa de crèdit que s'orienta a finançar el sector agrari i ramader de les Illes. S'integra en la Unió Nacional de Cooperatives de Crèdit Agràries (UNACC). En l'exercici 2005 el nombre de socis beneficiaris ha crescut l'1% i els socis també presenten un increment que es xifra en el 5,5%. D'altra banda, els crèdits concedits als socis han tingut també un creixement del 27,3% respecte de l'any 2004, la qual cosa comporta l'increment més destacat en l'evolució observada en els darrers sis anys. Durant l'exercici 2005, la mitjana dels crèdits concedits se situa en els 77,2 milers d'euros, la més alta en el període que es considera. (Vegeu el quadre III-67.)

8.2.4. L'obra social de les caixes d'estalvi

Els beneficis obtinguts per les caixes d'estalvis s'han d'aplicar necessàriament a dotar les reserves legals i voluntàries, i el romanent que resta va a un fons social que s'ha de destinar a diverses iniciatives de caire assistencial, cultural o de recerca. Com a mitjana les caixes destinen el 21,5% dels beneficis a dotar l'obra social, que durant l'any 2005 ha crescut un 22,6%. S'estima que gairebé el 30% de l'obra social de les caixes s'adreça a finançar aspectes assistencials de la realitat social. En conjunt, les quatre caixes que figuren en l'informe han destinat 18,2 milions d'euros a l'obra social, que, per comparació a l'any passat, ha augmentat el 22,6%. (Vegeu el quadre III-68.)

Quadre III-68. Obra social de les caixes d'estalvi de les Balears* (2004-2005)

	2004	2005	% 05/04
Sa Nostra: àrees			
Assistencial i Sanitària	2.030	2.322	14,39
Docent i Investigació	1.162	1.316	13,20
Cultural	2.445	2.453	0,31
Patrimoni Històric i Natural	836	989	18,32
Total	6.474	7.080	9,36

Continua

Quadre III-68. Obra social de les caixes d'estalvi de les Balears* (2004-2005)

	2004	2005	% 05/04
Colonya, Caixa de Pollença			
Àrees assistencial, cultural i esportiva	220	238	8,18
"La Caixa": àrees			
Activit. manten. i invers. Fundació	3.002	2.587	-13,83
Esplai i tercera edat	646	730	13,06
Activitats culturals,educatives i socials	2.465	5179	110,13
Col.lab. Instituc, Públiques	616,89	1.254	103,28
Ajudes econòm. entitats div	296,26	496	67,42
Ciència, tecnologia i medi ambient	515,04	0	-100,00
Despeses generals	93,08		
Total	7.634	10.246	34,22
Bancaixa			
Àrees assistencial, cultural, investigació i docent	550,95	678,63	23,17
Total d'entitats financeres	14.878	18.242	22,61

* Unitats monetaris en milers d'euros.
Font: Entitats esmentades i elaboració pròpia.

8.3. Els asseguradors de l'economia social

L'actuació d'aquestes empreses s'orienta al servei de les famílies i, en especial, de les persones que col·laboren amb els col·lectius que desenvolupen l'economia social. En l'exercici 2005 les dades corresponents al grup europeu d'asseguradors d'economia social amb delegació a les Illes ha modificat a la baixa la seva cartera. L'import total de les primes arriba als 621 milers d'euros, amb una reducció del 3,1% en relació amb l'any anterior. (Vegeu el quadre III-69.)

Quadre III-69. Asseguradores de l'economia social. Evolució anual (2004-2005)

	2004	2005	% 05/04
Nre. de clients	1.700	1.620	-4,71
Nre. de polisses	1.960	1.854	-5,41
Import de les primes	641,03	621,18	-3,10

* Unitats monetaris en milers d'euros.
Font: Elaboració pròpia.

8.4.

Les iniciatives de responsabilitat social de les empreses

Des de l'any 2001, que la Unió Europea donà impuls als continguts de la responsabilitat social corporativa (RSC), moltes empreses n'han anat assumint progressivament els continguts, basats en tres aspectes: a) l'acció social, b) la protecció del medi ambient, i c) el respecte dels drets humans. Aquests continguts han anat amarant les relacions d'intercanvi: tant és així que a hores d'ara les empreses —majoritàriament les petites i les mitjanes— que ho poden fer palès són més valorades pels mercats, de manera que s'observa, així, una dinàmica de millora dels guanys. Simultàniament les polítiques socialment responsables indueixen, també, la millora de la productivitat. Aquests processos comencen a ser observables a un termini mitjà, amb l'aparició de la fidelització de la mà d'obra i la participació dels treballadors en la presa de decisions. D'altra banda, les incorporacions a les empreses de criteris socials i mediambientals es veuen com una manera d'incentivar canvis en les preferències dels consumidors, en introduir noves variables de diferenciació, un millor clima laboral, confiança...; poden suposar per a les empreses noves oportunitats, amb l'allunyament de riscs, la qual cosa millora la valoració d'aquestes empreses en els mercats financers.

Un any més, en aquest apartat s'inclouen les iniciatives d'associacions i d'empreses a les Illes que ja han començat a preveure en el seu àmbit d'actuació preocupacions socials i mediambientals en les operacions comercials i també en les relacions amb els interlocutors.

Eticentre, amb el suport de l'organització REAS, és l'associació que té com a finalitat incorporar a les seves empreses i entitats criteris ètics i de responsabilitat social empresarial. Al final de l'any 2005 aquesta associació està constituïda per devuit empreses, una més que l'any anterior. Durant l'any Eticentre ha desenvolupat activitats, com ara conferències i cursets, encaminades a difondre els continguts de la responsabilitat social corporativa.

Forética és una associació sense ànim de lucre d'àmbit estatal per al foment de polítiques de gestió ètica i socialment responsables, a més de promoure sistemes de gestió verificables. L'any 2005 tenia, a Espanya, noranta socis adherits, dos dels quals són de les Illes Balears. Des de l'any 2002 ha certificat vint-i-cinc empreses al conjunt de l'Estat: la certificació atorgada es la norma d'empresa SGE-21 (sistema de gestió ètica i socialment responsable).

8.5.

L'economia solidària

Aquest apartat inclou les unitats de producció que prioritzen els objectius socials, sense cap pretensió de competència. Aconseguir beneficis es considera com a condició necessària i, a la vegada, imprescindible, de manera que és el valor afegit social que incorporen els serveis i els productes el que marca la diferència de la resta. Pel que fa a l'autonomia financera d'aquestes institucions i empreses, durant el present exercici 2005, els ingressos propis per prestació de serveis i de vendes (82%) superen els que provenen de subvencions (18%).

Quadre III-70. Iniciatives de comerç just i botigues solidàries: xifres d'ingressos* (2002-2005)							
Botigues obertes	2002	2003	2004	2005	% var. 05/04	voluntaris	contractats
Mallorca	324,3	409,1	438,8	466,5	6,31	191	10
Menorca	61,45	88,8	107,7	155,6	44,48	0	0
Eivissa	38,61	36,47	47	40	-14,89	163	14
Total de les Illes Balears	424,36	534,37	593,5	662,1	11,56	354	24

* Unitats monetàries en milers d'euros.

Font: Memòries de les entitats i elaboració pròpia.

8.5.1. Les iniciatives de Comerç Just

Les botigues de comerç just estan integrades en la Coordinadora Estatal d'Organitzacions de Comerç Just, amb l'objectiu d'establir una plataforma que permeti als productors del països del sud accedir als mercats del nord mitjançant la importació de productes que es duu a terme al marge de les cadenes de distribució, cosa que incorpora als productes un valor afegit de qualitat, de tecnologies no perjudicials al medi ambient i de sous justs. El volum de vendes de les setze botigues de comerç just i solidari de les Illes l'any 2005 ha estat de 662,1 milers d'euros, xifra que suposa un increment de l'11,6% per comparació a l'any anterior. El nombre de voluntaris que hi han col·laborat durant l'any ha estat de 354 i són 24 les persones contractades. (Vegeu el quadre III-70.)

8.5.2. Les iniciatives mediambientals i d'inserció sociolaboral

Les iniciatives d'inserció laboral per a persones en situació de risc d'exclusió social sorgeixen, any rere any, d'institucions i també de societats mercantils que duen a terme projectes de caire productiu que comprenen un seguit d'activitats, com ara la recuperació de roba de segona mà, la fabricació de mobles amb fusta recuperada, la restauració de juguetes, l'emmarcament de quadres, els treballs de neteja, la jardineria, la impremta, la recollida i el

Quadre III-71. Iniciatives mediambientals i d'inserció sociolaboral (persones en situació de risc exclusió)* (2003-2005)							
	2003	2004	2005	% 05/04	Plantilla	Partícips	Voluntaris
Mallorca	6.154,15	7.736,69	15.539,99	100,86	589	10.365	685
Menorca	602,85	969,91	1695,12	74,77	70	351	0
Total Illes	6757	8706,6	17235,11	97,95	659	10.716	685

*ingrés en milers d'euros.

Font: Memòries de les entitats, REAS i elaboració pròpia.

Quadre III-72. Iniciatives laborals d'inserció de persones amb discapacitats (2004-2005)

	2004	2005	% var. 05/04	contractats	Partícips, voluntaris i becaris
Mallorca	93.687,30	85.707,53	-8,52	1.417	1.317
Menorca	388,07	444	14,41	24	
Eivissa		12,87		4	
Total de les Illes Balears	94.075,37	86.164,40	-8,41	1.445	1.317

Nota: Ingressos expressats en milers d'euros.

Font: Memòries de les entitats, Conselleria de Treball i elaboració pròpia

tractament de residus sòlids, la preparació de menjars, la cuina i els treballs ecològics, etc., que permeten crear ocupació i dur a terme, als tallers, processos d'inserció laboral per a persones en risc de marginació social. El total d'ingressos que s'han obtingut a les Illes l'any 2005 han estat 17.235,11 milers d'euros, xifra que ha duplicat gairebé la registrada l'any 2004. Les persones contractades han estat 659. En conjunt, els beneficiaris i els partícips dels diversos programes que s'han pogut desenvolupar han estat 10.716 persones. El nombre de voluntaris i de col·laboradors que hi han participat han estat 685 persones de mitjana. (Vegeu el quadre III-71.)

8.5.3. Les iniciatives laborals d'integració de persones amb discapacitat

Aquestes iniciatives, sota l'aixopluc d'institucions i d'empreses, tenen com a objectiu la integració en el món laboral de persones amb discapacitats mentals, físiques i sensorials mitjançant activitats productives remunerades. L'Organització Nacional de Cecs Espanyols (ONCE) és l'organització de caràcter estatal amb implantació a les Illes més destacada, tant pel volum de generació d'ingressos com per les persones a què dóna treball. Els centres especials d'ocupació (CCE), als quals dóna suport la Conselleria de Treball mitjançant subvencions, agrupen la resta d'aquestes iniciatives.

El conjunt d'aquestes iniciatives en l'exercici 2005 ha generat 86.164 milers d'euros, xifra que ha patit una disminució del 8,4% en relació amb l'exercici anterior, fet motivat per la reducció dels ingressos procedents de la venda del cupó de l'ONCE. Tot i això, aquesta fundació en el present exercici ha augmentat les despeses socials per als beneficiaris un 8,1%. En els darrers tres anys s'observa una reducció d'aquests ingressos, probablement deguda a la gran competència de l'oferta de jocs, que s'ha incrementat.

En conjunt, aquestes iniciatives generen 2.762 llocs de feina i places per a becaris dotades econòmicament, que han augmentat l'1,7% respecte de l'any anterior. La forma jurídica és diversa, des de societats limitades o societats unipersonals fins a fundacions, que duen a terme activitats econòmiques que abasten diversos sectors. (Vegeu el quadre III-72.)

Quadre III-73. Iniciatives de caràcter humanitari a les Illes Balears (2003-2005)

	2003	2004	2005	% var. 05/04
Recursos destinats	12.646	15.975	16.304	2,06
Nre. d'empleats (mitjana anual)	326	401	403	0,50
Socis	6.044	9.380	9.654	2,92
Voluntaris	2.659	2.793	2.639	-5,51
Beneficiaris (inclou usuaris hospital)	71.447	96.450	171.371	77,68

Nota: Recursos expressats en milers d'euros.
Font: Creu Roja de les Illes Balears.

8.5.4. Les iniciatives de caràcter humanitari

Al començament de l'any 1874 es va constituir la Comissió Balear de la Creu Roja. Des de llavors s'ha anat adaptant per atendre les noves necessitats socials sorgides i també l'increment de diversos col·lectius de persones vulnerables: persones grans, dependents, immigrants, malalts de la sida i reclusos, entre d'altres. La seva gestió incorpora dur a terme diversos programes a les Balears i també programes de col·laboració en el desenvolupament de països del Tercer Món.

Els ingressos que s'han aplicat l'any 2005 (16,3 milions d'euros) suposen un increment del 2,1% en relació amb l'any anterior. Han servit per atendre un col·lectiu de beneficiaris que ha arribat a més de 171.000 persones i que ha tingut un important creixement per comparació al 2004, justament per l'augment de l'activitat i de l'eficiència derivada de l'aplicació del Pla d'acció de la Creu Roja Espanyola, tot i haver tingut una disminució en els usuaris de l'hospital amb motiu de les reformes que s'hi ha fet.

Els socis varen ser 9.654; els voluntaris, 2.639, i les persones empleades, 403 (xifra que correspon a la mitjana anual). (Vegeu el quadre III-73.)

8.5.5. La xarxa d'economia alternativa i solidària (REAS)

Reas-Balears és una xarxa que agrupa deu empreses i entitats, dues de les quals són membres, a la vegada, de la xarxa de recuperadors de residus sòlids urbans Aeress de l'Estat espanyol. En conjunt, aquesta xarxa integra les institucions i empreses d'iniciatives de comerç just, d'inserció sociolaboral, de recollida de residus i de responsabilitat social corporativa, entre d'altres.

Amb un col·lectiu de 779 treballadors, durant l'any 2005 han tingut ingressos que es calculen de 25.023 milers d'euros, i que suposen un increment de gairebé el 16% en relació amb l'any anterior. (Vegeu el quadre III-74.)

A la vegada, Reas-Balears forma part de la xarxa de Reas estatal, integrada per 118 empreses i entitats, amb l'objectiu de

Quadre III-74. Xarxa d'economia alternativa i solidària (REAS), Illes Balears (2002-2005)					
	2002	2003	2004	2005	% var. 05/04
Ingressos (milers d'euros)	5.373	10.468	21.618	25.023	15,75

Font: Dades de la Xarxa d'Economia Alternativa i Solidària (REAS).

fomentar i de potenciar les iniciatives empresarials que es desenvolupin en el marc del codi ètic que es recull en la Carta per un món solidari.

8.5.6. El fons de cooperació i solidaritat

Els fons de cooperació i solidaritat són entitats que tenen personalitat jurídica pròpia i que agrupen com a socis entitats públiques i privades. Tenen com a objectiu social gestionar els recursos que reben dels ajuntaments i dels consells insulars per tal de destinar-los a programes de desenvolupament en el Tercer Món, que bàsicament s'enfoquen cap a tres línies d'actuació:

- Projectes per crear infraestructures
- Fons rotatius de crèdits
- Projectes de capacitació i de formació

En el present exercici els recursos gestionats pels tres fons que hi ha a les Illes Balears han sumat 4.190,7 milers d'euros, import que s'ha incrementat el 4,4% en relació amb l'any anterior. Dels tres fons de les Illes es destaca que han crescut els recursos de Menorca, amb el 27,6%. A Espanya els nous fons existents han gestionat 14.448 milers d'euros, que representen, en conjunt, un increment total del 16,6%. Així, la participació dels tres fons de les Balears en el total arriba al 29%. (Vegeu el quadre III-75.)

Quadre III-75. Fons de cooperació i solidaritat, Illes Balears (ingressos generats) (2000-2005)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	% var. 05/04
Fons Mallorquí de Solidaritat i Cooperació							
Ajuntaments	49	49	49	50	51	51	
Socis institucionals i fundacionals	2	2	6	7	7	7	
Socis col·laboradors privats	2	9	10	9	9	9	
Totals de Mallorca	2.103,5	2.731,6	2.275,3	2.462,7	2.376,2	2.335,0	-1,7
Fons Menorquí de Cooperació							
Ajuntaments	8	8	8	8	8	8	
Socis institucionals	2	2	2	2	2	2	
Socis col·laboradors privats	35	32	32	33	34	15	
Totals de Menorca	643,1	746,0	924,3	963,7	817,3	1042,9	27,6
Fons Pitiús d'Eivissa-Formentera							
Ajuntaments	3	3	3	3	3	3	
Socis institucionals	2	2	2	2	2	2	
Socis col·laboradors privats	9	11	14	15	16	11	
Total d'Eivissa-Formentera	31,1	770,2	796,4	785,3	820,0	812,8	-0,9
Total de les Balears	3.377,7	4.247,9	3.996,1	4.211,7	4.013,5	4.190,7	4,4
Fons de Solidaritat de l'Estat							
Recursos econòmics	8.648,6	10.185,1	10.717,0	11.739,7	12.388,0	14.448,0	16,6
Participació Balears/Estat (%)	39,1	41,7	37,3	35,9	32,4	29,0	

Font: Fons Mallorquí de Cooperació i Solidaritat, Fons Pitiús i Fons Menorquí de Cooperació i elaboració pròpia.

9

NECESSITATS I SERVEIS SOCIALS. LES ORGANITZACIONS ASSOCIATIVES

RESUM

Els principals col·lectius dels quals es desprèn bona part de la demanda de serveis socials són la infància i la família, els joves, la gent gran, els discapacitats, els col·lectius amb comportament de risc i els immigrants. Els serveis socials a Balears tenen que prestar —entre d' altres col.lectius— una atenció especial als joves. El 19% dels joves de les Illes Balears són de nacionalitat estrangera i el col.lectiu d' immigrants és un dels que pateix un major risc d' exclusió social. Els joves de les Balears que estudien representen un 37,9% del total de la població de 15 a 29 anys. És notori el fet de la disminució d'estudiants després del període d'escolaritat obligatòria, essent l'edat mitjana d'abandó dels estudis els 17,6 anys. Així i tot, cal tenir en compte que un 41,1% dels joves que no estan estudiant declaren que en algun moment futur podrien continuar estudiant. La població jove activa a les Illes Balears representa un 68,2%, el percentatge més alt de l' Estat. Els menorquins són els joves que comencen més prest a treballar (el 58,8% ho va fer entre els 16 i 17 anys). Entre els joves de les illes que treballaven al 2005 -ja sigui en la seva primera feina o en una altra de diferent- el sou mitjà mensual se situà en 953 €. Un dels seus principals problemes és el de l' accés a l' habitatge.

Referent als principals reptes i desafiaments que tenen plantejats els serveis socials a les Illes Balears per als pròxims anys, probablement el més rellevant sigui el de l'atenció a les persones dependents. S'estima que el nombre de persones amb discapacitat severa o total a les Illes Balears estaria comprès entre 10.000 i 15.000, situació que es veurà agreujada a causa del procés d'envelliment de la població, els nous models de família i la progressiva incorporació de la dona al mercat de treball, representant tots ells canvis socials de caràcter estructural que afecten de forma significativa a la societat i que provocaran a curt termini un augment de les situacions de dependència i la conseqüent disminució del sistema de protecció informal. Per tot l'anterior, l'atenció social a les situacions de dependència passarà a ésser en els pròxims anys un dels reptes més rellevants de la política social a les Illes Balears i en el conjunt de l'Estat tenint com objectiu l'aproximació als nivells de protecció social que existeixen per a aquests col·lectius en altres països de la Unió Europea.

9.1. INTRODUCCIÓ

Aquest any s'ha fet un informe un poc diferent dels anys anteriors. D'aquesta manera, s'ha considerat prioritari incloure-hi una secció especial dedicada a les dades sobre la gent jove, obtingudes a partir de l'estudi titulat *Anàlisi de la realitat social dels joves a les Illes Balears*, que encarregà la Direcció General de Joventut de la Conselleria de Presidència i Esports del Govern de les Illes Balears; s'ha completat aquesta informació amb les dades sociodemogràfiques que ha aportat l'Institut Balear d'Estadística. A continuació s'hi han inclòs les informacions més rellevants sobre la protecció dels menors, les persones amb discapacitat i la immigració, i es posa el punt final a l'informe amb una anàlisi sobre les entitats associatives de les Illes Balears.

Encara que els sistemes de serveis socials són generalment un reflex dels models de l'Estat de benestar existents en cada país, en els darrers anys han experimentat un procés de descentralització molt intens en tots els països, en part com a resposta als diferenciats problemes presents a escala regional i local, i també com a transferència dels estats centrals dels problemes d'exclusió i pobresa als àmbits descentralitzats de govern. Per la proximitat als ciutadans, aquests semblen els més adequats per pres-

tar els serveis socials i, a més, per dissenyar accions contra l'exclusió social i la discriminació positiva, amb la finalitat d'aconseguir una major cohesió i integració socials.

En el cas d'Espanya s'ha desenvolupat una infraestructura de serveis socials els principals artífexs de la qual han estat les comunitats autònomes i les corporacions locals, amb els avantatges de la descentralització, però també amb els desavantatges que poden aparèixer per la manca de la necessària coordinació i concertació entre els governs de les comunitats autònomes i els diferents ens locals. D'aquesta manera es dóna lloc a l'aparició d'alguns desequilibris regionals i locals, i també de mancances i llacunes en el conjunt de la xarxa de serveis socials.

La major participació a Espanya dels governs autonòmics i locals en el desenvolupament de xarxes de serveis socials de base i de programes de benestar i d'assistència social, ha confirmat una línia institucional descentralitzada d'intervenció social que, en opinió d'autors com Moreno (2002), es caracteritza com a pauta diferenciada i representativa dels països del sud d'Europa per afrontar les situacions de pobresa i d'exclusió social. Característiques addicionals d'aquesta pauta diferenciada són també el paper que representen encara les famílies com a subministradores d'importants serveis de benestar, l'escassa participació d'una feble societat civil en les polítiques socials (tret d'alguns sectors, com el de les persones discapacitades), i el dèficit d'universalisme de les polítiques de benestar, encara molt sectorializades i assistencials.

Amb referència a l'organització, la tendència predominant actualment s'adreça cap al major protagonisme del sector privat, especialment el no lucratiu, amb la provisió d'aquests serveis, mitjançant fórmules de contractació externa i de gestió concertada; també és predominant la tendència cap a l'especialització dels serveis i, dins aquesta, es diferencien els col·lectius «normalitzats», com els ancians i els discapacitats, i els que pateixen diferents formes de dificultat social, amb una oferta de serveis menys normalitzada des del sector públic (drogodependents, minories ètniques i d'altres).

A Espanya aquest procés de descentralització es va manifestar amb l'aprovació de les lleis de serveis socials de les comunitats autònomes al llarg dels anys vuitanta, en les quals es preveuen els principis de benestar social i de qualitat de vida. La majoria d'aquestes lleis s'han actualitzat amb altres de recents, que han derogat les inicials. Aquest és un dels temes pendents a la nostra comunitat autònoma: a les Illes Balears el marc jurídic sobre el qual s'assenta la provisió de serveis socials ve configurat, a més de per la legislació estatal, per l'Estatut d'autonomia i per la Llei de serveis socials del 1987. Aquesta darrera assigna al Govern de la comunitat autònoma la planificació i la coordinació de les prestacions socials i de les accions i els programes de serveis en l'àmbit de les Illes Balears. Els objectius d'aquesta planificació s'han plasmat en diversos plans sectorials i també en els plans de prestacions bàsiques, de manera que s'ha impulsat a partir del 1988 la descentralització dels serveis socials a través del Pla concertat de prestacions bàsiques de serveis socials en les corporacions locals, promogut pel Ministeri d'Afers Socials, tal com es va presentar en la *Memòria del CES 2004*.

9.2. Els serveis socials a les Illes Balears: principals suficiències i insuficiències

Respecte dels principals reptes i desafiaments que tenen plantejats els serveis socials a les Illes Balears per als pròxims anys, probablement el més rellevant és l'atenció a les persones dependents. Segons diverses fonts, s'estima que el nombre de persones amb una discapacitat severa o total a les Illes Balears és comprès entre els deu mil i els quinze mil individus, situació que s'agreujarà a causa del procés d'envelliment de la població, dels nous models de família i de la progressiva incorporació de la dona al mercat de treball. Tots aquests fets representen canvis socials de caràcter estructural que afecten de manera significativa la societat i que provocaran a curt termini un augment de les situacions de dependència i una progressiva disminució del sistema de protecció informal.

Per tot això, l'atenció social en les situacions de dependència passarà a ser en els pròxims anys un dels reptes més rellevants de la política social a les Illes Balears i al conjunt de l'Estat, de manera que té com a objectiu aproximar-se als nivells de protecció social que existeixen per a aquests col·lectius en altres països de la Unió Europea. Per fer front a aquest repte serà necessari reflexionar sobre els diferents models de protecció social d'atenció a la dependència que es poden implantar i analitzar-ne la sostenibilitat financera. En aquest sentit, qualsevol que en sigui el model, haurà de disposar d'un esforç pressupostari compartit entre les administracions amb competències en la matèria: l'Estat, la comunitat autònoma, els consells insulars i els ajuntaments, sense poder defugir tampoc el debat sobre la introducció del sistema de copagament. Caldrà esperar a la regulació que s'establirà en la futura llei de dependència.

9.3. La joventut

El grup dels joves és un grup molt heterogeni, format per molts subgrups amb valors, interessos i situacions objectives diversos. A l'efecte d'aquest treball consideram «joves» les persones d'edats compreses entre els 15 i els 29 anys.

9.3.1. La dimensió demogràfica del col·lectiu dels joves[38]

En valors absoluts, a les Illes Balears el col·lectiu de la gent jove ha aconseguit valors quantitatius cada vegada més creixents. Tot i això, proporcionalment respecte del conjunt de la població, ha disminuït les proporcions un -21,6% respecte del total poblacional, en el moment de tancar-se l'any 2005. (Vegeu el quadre III-76.)

El 78,23% del total de joves correspon a l'illa de Mallorca; el 8,75%, a Menorca, i el 13%, a Eivissa i Formentera. Pel que fa a l'índex de joventut, de totes les illes, és a Eivissa-Formentera on hi ha un nombre de gent jove superior en relació amb el conjunt de la

38. Font: Institut Balear d'Estadística, Govern de les Illes Balears.

Quadre III-76 A. Distribució dels joves per grup d'edats. Valors absoluts

Edat	Mallorca		Menorca		Eivissa/Formentera		Total	Total	Total
	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	
15-19	21.063	20.094	2.303	2.257	3.299	3.091	26.665	25.442	52.107
20-24	27.105	26.292	3.024	2.925	4507	4.257	34.636	33.474	68.110
25-29	36.991	34.846	4.164	3.945	6.532	5.981	47.687	44.772	92.459
Total	85.159	81.232	9.491	9.127	14.338	13.329	108.988	103.688	212.676

Font: IBAE i elaboració pròpia.

Quadre III-76 B. Distribució dels joves per grups d'edats. Valors relatius

Edat	Mallorca		Menorca		Eivissa/Formentera		Total	Total	Total
	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	
15-19	9,90	9,45	1,08	1,06	1,55	1,45	12,53	11,96	24,49
20-24	12,74	12,36	1,42	1,36	2,12	2,00	16,28	15,72	32,00
25-29	17,39	16,38	1,96	1,85	3,07	2,81	22,42	21,04	43,46
Total	40,04	38,20	4,46	4,29	6,74	6,27	51,25	48,75	100,00

Font: IBAE i elaboració pròpia.

població (23,32%), mentre que a Menorca és del 21,47% i a Mallorca, del 21,50%; la mitjana de les Balears és del 21,63%.

Pel que fa a la distribució de la població jove per sexes, el nombre de població masculina supera lleugerament la femenina (el 51,24% d'homes, enfront del 48,75% de dones). D'altra banda, el 19% dels joves de les Illes Balears són de nacionalitat estrangera.

9.3.2. La formació

Els joves de les Balears que estudien representen el 37,9% del total de la població dels 15 als 29 anys. És notòria la disminució d'estudiants després del període d'escolaritat obligatòria, de manera que l'edat mitjana d'abandonament dels estudis és de 17,6 anys. L'abandonament i el retard escolar, dos importants problemes del sistema educatiu, els podem trobar en tots els nivells educatius.[39] Encara que sigui a títol d'hipòtesi, en absència d'estudis específics, pensam que un dels factors que generen l'abandonament prematur dels estudis el podem trobar en la relativa facilitat per trobar ocupacions temporals en els sectors de l'hosteleria, la construcció i el sector serveis, especialment en el període estival. Així i tot, cal tenir en compte que el 41,1% dels joves que no estudien declaren que en algun moment futur podrien continuar fent-ho.[40] (Vegeu el quadre III-77.)

39. March, M. X. (dir.) (2005), Anuari de l'educació de les Illes Balears, 2005, Fundació Guillem Cifre de Colonya, Pollença.

40. Anàlisi de la realitat social dels joves a les Illes Balears, 2005, Direcció General de Joventut, Govern de les Illes Balears.

Quadre III-77. Alumnes que cursen estudis a altres universitats	
Alumnes que cursen estudis fora de la UIB	1.202
UOC	1.312
UNED (DADES 2003-2004)	2.284
Total	4.798

Font: Elaboració pròpia.

Hi ha pocs joves amb estudis universitaris. Durant l'any 2005, a la Universitat de les Illes Balears es varen matricular 13.859 alumnes, que suposen només el 9,2% del total de joves dels 19 als 29 anys. A més d'estudiar a la UIB, en el curs 2004-2005 més de 4.500 alumnes ho han fet en altres universitats. (Vegeu el quadre III-77.)

En conjunt, podem afirmar que 18.357 joves de les Balears cursen estudis universitaris. La proporció d'estudiants segons el gènere és major entre les dones (42,1%) que entre els homes (34,1%).

9.3.3. El treball[41]

La població jove activa a les Illes Balears representa el 68,2%. En el primer trimestre del 2005 el 22,83% dels joves amb edats compreses entre els 20 i els 29 anys estaven a l'atur, tot i que, sorprenentment, en el segon trimestre de l'any 2005 l'atur de la gent jove de 20 a 29 anys ha davallat fins al 6,09%, la dada més baixa des del 1998. El 5,7% dels joves principalment treballa, però també estudia; el 3,9% estudia i, a més, treballa, i l'1,7% estudia i cerca feina.

La primera feina remunerada del 46,1% dels joves de les Illes Balears amb experiència laboral fou als 16 o als 17 anys, mentre que una tercera part (32,6%) tenia entre 18 i 20 anys. Els joves de les Illes Balears tenen una certa facilitat per accedir al mercat de treball, encara que en llocs poc qualificats i amb importants nivells de precarització (treballs sense contracte o amb contractes de poca qualitat).

L'edat mitjana de la primera experiència laboral del jovent és de 17,4 anys, dada que coincideix notablement amb l'edat mitjana d'abandonament dels estudis (17,6 anys). Els menorquins són els que comencen més prest a treballar (el 58,8% ho va fer entre els 16 i els 17 anys).

Entre els joves de les Illes que treballaven el 2005 —en la primera feina o en una altra— el sou mitjà mensual se situà en els 953 euros.[42] D'altra banda, l'estructura productiva actual de les Illes probablement no permetrà la inserció laboral d'una bona part dels joves que cursen estudis universitaris en treballs adequats als seus estudis, de manera que s'hauran de reorientar cap a altres àmbits laborals.

41. Institut Balear d'Estadística.

42. Font: Consell de la Joventut a Espanya, Objovi; <http://www.cje.org/C14/C6/OBJOVI/default.aspx?lang=es-ES>.

Gràfic III-38
Distribució de l'emancipació per grup d'edat

Font: OBJOVI (2005). Consell de la Joventut.

9.3.4. Els processos d'emancipació[43]

El 61% del total dels joves dels 15 als 29 anys viu a casa dels pares. El 41% dels homes viu al domicili dels pares, mentre que pel que fa a les dones només el 20% hi resideix. Les dones s'emancipen de la llar familiar abans que els homes i, a part, la sortida del domicili familiar d'origen sol coincidir amb el començament de la convivència amb una parella afectiva.

L'allargament de l'estada a la casa dels pares és una estratègia per preparar les condicions favorables per poder-se emancipar.

Els joves de les illes s'independitzen lleugerament més aviat que els de la resta de l'Estat espanyol. Som l'única comunitat autònoma on la meitat de la població jove entre els 18 i els 34 anys està emancipada (51,8%). (Vegeu el gràfic III-38.)

L'explicació d'aquest fet pensam que es troba en les dinàmiques del mercat laboral: els nivells mitjans d'ocupació (67,4%) i de contractació indefinida (34,6%) són superiors als del conjunt d'Espanya.

Les condicions de mercat per accedir a un habitatge a les Illes Balears són de les més difícils d'Espanya. El preu mitjà d'un habitatge és de 189.020 euros, el quart més car d'Espanya. Això implica que, en el primer trimestre de l'any 2005, una persona jove a les Illes Balears hauria de destinar el 61,8% del salari a pagar l'habitatge.

9.3.5. La salut i la sexualitat

En termes generals, la gent jove millora els patrons alimentaris i la informació en relació amb el coneixement de factors relacionats amb la salut. La preocupació per l'alimentació és superior entre les joves (sexe femení). Tot i això, el 27% dels joves ha fet alguna dieta i més de la meitat d'aquest tant per cent ho ha fet sense cap tipus de supervisió. Existeix un relaxament pel que fa a determinats hàbits preventius, com poden ser els relacionats amb els transtorns de l'alimenta-

43. Ídem.

Quadre III-78. Activitats d'oci practicades pels joves			
	Sí practiquen %	No practiquen %	NS/NC %
Escoltar música, CD, cintes	92,8	2,8	4,4
Sortir o reunir-se amb amics	91,7	4,7	3,7
Veure la televisió	87,1	8,2	4,7
Escoltar la ràdio	77,1	16,5	6,4
Anar al cinema	74,6	21,1	4,4
Llegir diaris, revistes	72,9	20,8	6,4

Font: «*Anàlisi de la realitat social dels joves a les Illes Balears - 2005*». Direcció General de Joventut, Govern de les Illes Balears.

ció, el consum d'alcohol i de tabac, i la prevenció de malalties de transmissió sexual (la sida inclosa). El 26% dels joves declara practicar el «botellot»; el 53% consumeix alcohol; el 42%, tabac; el 19%, haixix/marihuana; el 2%, cocaïna, i el 0,9%, èxtasi.

Segons l'estudi *Anàlisi de la realitat social dels joves a les Illes Balears, 2005*, el jovent declara no tenir prou informació per determinar a quins recursos pot acudir per rebre orientació en relació amb incidències o imprevists que es puguin derivar de pràctiques sexuals. Reclamen també que aquests recursos siguin accessibles.

Per als joves, la sexualitat segueix sent un tema tabú, del qual costa parlar amb persones que no siguin les amistats. A les Illes la gent jove comença a mantenir relacions sexuals als 16,8 anys i l'ús d'anticonceptius és freqüent entre la joventut sexualment activa (82,7%), els quals s'utilitzen més com més joves són (89,4%). Entre els diferents mètodes anticonceptius predomina l'ús del preservatiu (70,6%), seguit, encara que a una gran distància, de la utilització de la «píndola» (25,8%). Ambdós són considerats molt cars pels joves. Finalment, el 62% de les dones joves que varen tenir un embaràs no desitjat declararen haver-lo interromput.

També cal destacar que Balears es situa al capdavant de l' Estat en casos de joves de 15 a 24 anys que han realitzat una interrupció voluntària de l' embaràs (IVE) amb una taxa per mil IVE del 17,41.

9.3.6. L'oci

Les preferències del jovent en la utilització del temps d'oci es decanten per escoltar música, relacionar-se amb els amics, mirar la televisió, viatjar, escoltar la ràdio, llegir la premsa i revistes, i anar al cinema, mentre que el que menys els agrada és assistir a conferències. Però no sempre poden fer el que més és del seu gust: així, per exemple, viatjar es practica menys del que els agradaria. Però algunes altres activitats —com escoltar la ràdio i llegir la premsa i revistes—, que agraden una mica menys, són, en canvi, de les més practicades. Existeix una important relació entre el cost de les activitats i la pràctica, que no sempre coincideix amb les preferències de la gent jove. (Vegeu el quadre III-78.)

Quadre III-79. Pràctica d'activitats d'oci			
	Home (%)		Dona (%)
Sortir o reunir-se amb amics	97,3	Escoltar música, CD, cintes	97,9
Escoltar música, CD, cintes	97,3	Sortir o reunir-se amb amics	97,5
Veure la televisió	92,6	Viatjar	95,0
Viatjar	90,4	Anar al cinema	92,1
Anar al cinema	88,5	Veure la televisió	89,0
Fer esport	85,3	Descansar, no fer res	85,7
Escoltar la ràdio	83,2	Escoltar la ràdio	83,5
Descansar, no fer res	79,5	Anar d'excursió	83,5

Font: «*Anàlisi de la realitat social dels joves a les Illes Balears - 2005*». Direcció General de Joventut, Govern de les Illes Balears.

La televisió ocupa un espai molt important en l'ús del temps d'oci dels joves de les Illes Balears: mirar la televisió és la quarta activitat preferida i la tercera que més practiquen de manera habitual; dediquen una mitjana de 14,5 hores setmanals a aquesta activitat. Malgrat això, els joves amb nivells d'estudis més elevats dediquen menys temps a la televisió i més temps a llegir llibres que el jovent amb menor formació. Així mateix, també els joves d'ideologia de centreesquerra i d'esquerra manifesten llegir més que els joves de centredreta o de dreta.

Als joves dels sexes masculí i femení els agrada el mateix, si bé les dones es decanten lleugerament més per anar d'excursió, mentre que els homes ho fan per l'esport. D'altra banda, en les dones apareix un oci un poc més relacionat amb activitats culturals que en els homes, amb activitats més físiques i recreatives. (Vegeu el quadre III-79.)

9.3.7. La identitat

La identitat es construeix per mitjà de la família, l'escola, els grups d'amics i d'iguals, i els mitjans de comunicació. Aquests tenen una important responsabilitat en la qüestió. La globalització també afecta la construcció de la identitat del jovent, i la televisió i la premsa escrita són els mitjans que hi influeixen d'una manera més implícita: afecten de manera notòria la percepció dels joves en relació amb la pròpia identitat i amb l'aportació de models identitaris (la televisió), especialment durant la preadolescència i l'adolescència.

Un dels aspectes que formen part de la identitat individual i col·lectiva es relaciona amb el sentiment de pertanyença. En aquest sentit, el 22,4% dels joves se sent només espanyol o més espanyol que de la seva illa o de la seva comunitat autònoma; el 21,1% se sent només de l'illa o de la comunitat autònoma o s'hi sent més que espanyol; la majoria (el 38,2%) se sent tant de l'illa o de la comunitat com espanyol. (Vegeu el quadre III-80.)

Dels joves balears que se senten identificats amb l'illa de naixement es destaquen les dones, en el grup dels 20 als 24 anys, i els residents a Menorca, a Eivissa i a Formentera. El sentiment nacionalista (persones que se senten més de la seva illa o

Quadre III-80. Sentiment de pertanyença	
	%
Em sent únicament espanyol	16,9
Em sent més espanyol que de la meva illa o de les Illes Balears	5,5
Em sent tan espanyol com de la meva illa o de les Illes Balears	38,2
Em sent més de la meva illa o de les Illes Balears que espanyol	14,8
Em sent únicament de la meva illa o de les Illes Balears	6,3
NS/NC	18,3

Font: «*Anàlisi de la realitat social dels joves a les Illes Balears - 2005*». Direcció General de Joventut, Govern de les Illes Balears.

de les Illes Balears que espanyoles o exclusivament de l'illa o de la comunitat) es dóna més a Menorca (35,9%). A Eivissa i Formentera gairebé la meitat dels joves (48,6%) equipara l'espanyolisme amb el regionalisme (se sent tan espanyol com de la seva illa o de les Balears). Aquest sentiment també predomina a Mallorca (37,7%), si bé l'índex de casos sense resposta és més elevat (19,2%), sobretot a la capital, Palma (21,3%). Per municipis, el sentiment nacionalista és major als municipis més petits. D'altra banda, el 83,5% del conjunt de joves de nacionalitat estrangera no es pronuncien sobre la qüestió.

Una part del jovent de les Illes Balears considera que el fet de viure en una illa els perjudica, sobretot pel que fa a les activitats d'oci, com ara assistir a concerts, al teatre, etc. (41,8%); a les possibilitats d'estudi (39,6%), i a les activitats esportives (26,0%). Per contra, la proporció de joves que creuen que viure en una illa els beneficia quant a l'obtenció de feina és més elevada (24,1%) que la dels que opinen que els perjudica (19,9%). Els joves residents a Menorca i a Eivissa i Formentera se senten més perjudicats pel que fa als estudis, a les activitats d'oci i esportives, i a la participació social. En canvi, respecte de la feina, el 38,1% dels residents a Eivissa i Formentera creuen que el fet de viure en aquestes illes els beneficia (enfront del 26,1%, que creu que els perjudica). Però a Menorca són més els que pensen que els perjudica (el 33,2%, enfront del 28,7% que en té una opinió favorable).

La indefinició pel que fa a la ideologia política és més elevada en les dones (36,8%) i en els menors de 20 anys (43,8%). La postura més radical cap a l'esquerra la trobam en els joves d'entre 20 i 24 anys (26,7%).

Els joves balears tenen en comú amb la resta dels joves de l'Estat l'escàs interès per la política.[44] Amb relació a la ideologia política, el 35% dels joves balears es defineix d'esquerres (el 13,9%, d'esquerres, i el 20,9%, de centreesquerra), el 21,6% es defineix de centre, i el 9,2%, de dretes

44. Xifres relatives al jovent, sondeig d'opinió: primera enquesta del 2005; avanç de resultats i principals conclusions: percepció generacional, valores i actituds, associacionisme i participació, INJUVE, Ministeri de Treball i Afers Socials, Madrid (2005).

Quadre III–81. Orientació política dels joves	
	Balears %
Esquerra	13,9
Centreesquerra	20,9
Centre	21,6
Centredreta	6,8
Dreta	2,4
Sense determinar	34,5

Font: «*Anàlisi de la realitat social dels joves a les Illes Balears - 2005*». Direcció General de Joventut, Govern de les Illes Balears.

(el 2,4%, de dretes, i el 6,8%, de centredreta). Un important nombre de joves (34,5%) no expressa orientació política. (Vegeu el quadre III-81.)

En matèria religiosa, la majoria dels joves de les Illes Balears es defineix com a catòlic (el 9,0%, practicant, i el 47,9%, no practicant); el 9,4% es considera no creient; el 6,7% creu en una altra religió; el 9,1% es defineix com a ateu; el 3,7% és agnòstic, i l'11,5% es manifesta indiferent en matèria religiosa.

9.3.8. La mobilitat

La necessitat de traslladar-se, a les Illes Balears —en part per la pròpia estructura insular, en part per l'escàs desenvolupament del transport públic i en part per la creixent pressió urbanística sobre la majoria de municipis i per la localització dels llocs de treballs a les poblacions principals de cada illa—, representa un element present en la vida quotidiana dels habitants. En aquest sentit, un dels condicionants de la gent jove és el derivat de la mobilitat per motius d'estudis universitaris o de treball, especialment significativa per als joves de Menorca i d'Eivissa i Formentera. Pel que fa al municipi de residència, en el cas dels estudiants universitaris, a Mallorca el 49,9% procedeix de la ciutat de Palma, mentre que l'altre 50,1% és d'altres municipis o d'altres illes. Aquest fet implica un elevat grau de motorització dels joves estudiants universitaris.

Un dels problemes importants que deriven de l'elevada mobilitat són els accidents de trànsit. Globalment, l'any 2004 a les Balears s'han incrementat aquests accidents en relació amb els anys anteriors: manifesten un increment anual de l'11,9% (3.141 accidents, amb 140 morts), increment que ha estat el major de l'Estat. L'any 2005 varen morir a les carreteres de les Illes Balears cinquantatres persones menors de 30 anys, percentatge que suposa gairebé la meitat de totes les morts a la carretera. De fet, entre els 15 i els 24 anys la primera causa de mort són els accidents de trànsit (el 36%); a partir dels 25 anys en el primer lloc trobam la sida (38%) i en el segon lloc, els

accidents de trànsit (14%). Una gran part d'aquests accidents es relacionen amb comportaments de risc: conduir vehicles amb excés de velocitat o assumir riscs excessius, no respectar les normes de seguretat (cinturó/casc) o conduir sota els efectes de l'alcohol o de les drogues. Una part rellevant d'aquests accidents està relacionada amb la vida recreativa i amb les sortides nocturnes.[45] D'altra banda, un dels vehicles que més utilitzen els joves són els ciclomotors i el 37,0% dels conductors de ciclomotors ha sofert almenys una vegada a la vida un accident.[46]

9.3.9. Els grups de joves en situació vulnerable

El col·lectiu del jovent també presenta situacions de desigualtat social i d'exclusió: la pobresa i l'exclusió també afecten la gent jove. Entre els col·lectius joves més vulnerables trobam els joves immigrants i els fills de famílies monoparentals amb uns nivells d'ingressos baixos i amb una baixa competència professional. També el fet de pertànyer a famílies de risc social o amb patologies que poden derivar en maltractaments fa vulnerables aquests joves.

La característica comuna a la vulnerabilitat d'aquests col·lectius la trobam en l'exclusió de les xarxes de relacions i de suport social normalitzades; més aviat de vegades estan immersos en xarxes que potencien aspectes vinculats amb conductes d'inadaptació o d'anomia. Per això, crear ponts cap a les xarxes integrades, normalitzades i de suport és una de les accions comunitàries amb una major eficàcia que es poden dur a terme en qualsevol societat per incrementar les possibilitats d'integració social i de millora de la cohesió de la societat i, en conseqüència, per tal de reduir les situacions d'exclusió i el conflicte social.

9.3.10. La desigualtat de gènere

Una de les situacions que afecten negativament una part dels joves són les relacionades amb processos de desigualtat per mor de diverses causes, d'entre les quals es destaca la pertanyença de gènere.

Els processos socials generals d'articulació dels mons formatius i laborals també afecten la gent jove. Les dones presenten nivells de formació i de preparació professional superiors als homes, però assumeixen treballs més precaris i nivells d'ingressos inferiors. Així mateix, fan jornades de menor durada que els homes i els seus salaris al voltant dels 29 anys són un 21% inferiors als dels homes. Per al període dels 15 als 29 anys, la diferència salarial arriba fins al 55% a favor dels homes.

Durant el curs 2004-2005 es matricularen a la Universitat de les Illes Balears 8.243 dones i 5.616 homes, fet que suposa una relació del 59,5% enfront del 40,5%, a favor de les dones. S'aprecia una clara diferència de gènere en l'elecció dels

45. Comas, D. (coord.); Aguinaga, J.; Orizo, F.; Espinosa, E., i Ochaita, E. (2003), *Jóvenes y estilos de vida: valores y riesgos en los jóvenes urbanos*, Fundació d'Ajuda contra la Drogoaddicció, INJUVE, Ministeri de Treball i Afers Socials, Madrid.

46. Direcció General de Trànsit (2002), *Estudio sobre la exposición de los conductores de ciclomotores al riesgo de accidentes de tráfico en ciudad y carretera*, Ministeri de l'Interior, Madrid.

Quadre III-82. Distribució dels sexes segons l'elecció d'estudis. Curs 2004-2005

	Dones	Homes
Ciències experimentals	55,62	44,38
Matemàtiques-Eng. tècniques informàtiques	17,74	82,26
Enginyeries tècniques no inf.- Arquitect. tècnica	23,81	76,19
Economia -Turisme	52,16	47,84
Estudis de turisme (Felipe Moreno i C.Eiv-Form.)	66,34	33,66
Dret	57,39	42,61
Relacions Laborals	64,31	35,69
Educatives (Mestre, E. Social, Pedagogia, Psicop.)	80,18	19,82
Educatives (Alberta Giménez)	77,32	22,68
Psicologia	79,80	20,20
Salut (Infermeria-Fisioteràpia)	81,23	18,77
Filologies (anglesa, catalana i hispànica)	77,09	22,91
Història-Història de l'Art	61,43	38,57
Geografia	39,69	60,31
Filosofia	40,94	59,06
Treball Social	84,53	15,47
Altres (Estudis immobiliaris)	43,48	56,52
Mitjana total	59,48	40,52

Font: UIB.

estudis de matemàtiques, enginyeria, geografia i filosofia, en què són majoritaris els homes, mentre que en la resta (llevat dels estudis d'economia i turisme, en què estan igualats) el percentatge de dones matriculades és clarament superior, de vegades amb valors molt desiguals (infermeria i fisioteràpia: el 86,1% de dones i el 13,9% d'homes; treball social: el 85% de dones i el 15% d'homes; educació o magisteri, educació social, pedagogia i psicopedagogia: el 81,2% de dones i el 18,8% d'homes). (Vegeu el quadre III-82.)

9.3.11. L'ús de les noves tecnologies

La comunitat autònoma de les Illes Balears ocupa una de les primeres posicions en l'ús de l'ordinador i de les eines pròpies de les tecnologies de la informació; la proporció de jovent amb telèfon mòbil, però, és més elevada a la resta de l'Estat espanyol que a la nostra comunitat.[47]

Els joves són usuaris habituals de les tecnologies de la informació i les valoren de manera positiva. Les utilitzen tant per treballar com per estudiar i per divertir-se.

47. Sa Nostra (2005), *Informe Econòmic i Social de les Illes Balears,* núm. 37, setembre de 2005, Centre de Recerca Econòmica, Sa Nostra, Universitat de les Illes Balears.

A les Balears el 66% de la gent jove disposa d'ordinador: la meitat, d'ús personal i l'altra meitat, d'ús familiar. El 55% disposa de connexió a Internet, que sobretot utilitza per enviar i rebre missatges i per navegar per la xarxa. La utilització del telèfon mòbil s'ha generalitzat ràpidament en la població jove, que en té amb una proporció del 88%.

Els joves que més utilitzen les tecnologies de la informació són els de gènere masculí, els que han arribat a un nivell educatiu més elevat, els que viuen en famílies amb elevats ingressos mensuals, i els que estudien i treballen. A aquests darrers, la generalització de l'ensenyament a distància en línia els ofereix noves expectatives de compatibilització del treball i els estudis.

9.4. La infància i la família

A la nostra comunitat autònoma, pel que fa a la intervenció institucional en relació amb la infància, la tradicional divisió en «protecció» i «reforma» es veu encara més pel fet que les competències en ambdues matèries estan distribuïdes també entre dues institucions distintes: els consells insulars, d'una banda, i el Govern de les Illes Balears, de l'altra.

En conseqüència, l'anàlisi de l'actuació dels serveis socials en l'àmbit de la infància ha de comprendre els dos nivells següents: la protecció de la infància i les actuacions derivades de l'aplicació de les diferents mesures de justícia juvenil.[48]

9.4.1. Mallorca

Respecte de l'activitat de l'Àrea de Protecció al Menor i Atenció a la Família, cal destacar que s'han rebut un 13% menys de demandes i que ha disminuït també un 12% el nombre d'expedients que s'han incoat. Aquesta disminució no implica un descens de la proporció d'expedients oberts en relació amb les demandes, atès que aquesta es manté en uns nivells similars als de l'any 2004 (39%).

Durant l'any 2005 es varen rebre 692 notificacions de situacions de presumpta desprotecció o de risc. Dues-centes setanta-una d'aquest total (el 39% del total de demandes rebudes en el Servei de Protecció al Menor) varen implicar la incoació d'un expedient de protecció. Els principals motius d'aquestes comunicacions varen ser problemàtiques relacionades amb la conducta dels menors (19%) i amb la «negligència física» (11%), i el 10%, per determinats aspectes relacionats amb la figura de l'acolliment familiar. (Vegeu el quadre III-83.)

A més, cal destacar la disminució del 10% del nombre d'expedients de protecció i l'augment del 9% dels expedients de menors infractors.

48. Aquest any no s'inclouen en la MEMÒRIA les dades referides a aquest àmbit.

Quadre III–83. Resum de l'activitat. Mesures jurídiques	
Declaracions de risc	112 altes/baixes
Tuteles	202 altes/baixes
Guardes a centres	175 altes/baixes
Acolliments familiars temporals	108 altes/baixes
Acollimets familiars permanents	67 altes/baixes
Propostes d'acolliment familiar preadoptiu	42 altes/baixes
Sol·licituds d'adopció nacional/menors adoptats	97/42
Sol·licituds d'adopció internacional/menors adoptats	194/91

Font: Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca.

Nota: Cal fer constatar que a les dades de la Memòria de l'Institut de Serveis Socials i Esports de Mallorca no es desglossen les altes i les baixes, per la qual cosa en aquesta les presentam de forma conjunta.

Quadre III–84. Edats dels menors acollits	
Edat	%
0-3 anys	62
4-7 anys	32
8-11 anys	5

Font: Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca.

9.4.1.1. Les tuteles

Pel que fa a les mesures jurídiques declarades pel Servei de Protecció al Menor i Atenció a la Família, cal destacar que s'iniciaren 350 diligències prèvies, 255 expedients de protecció i 316 expedients de menors infractors.

9.4.1.2. Els acolliments familiars

En termes generals, cal destacar que el nombre dels menors que ha atès el programa s'ha incrementat un 35% respecte de l'any 2004, així com el nombre de famílies del banc de famílies acollidores, que s'ha incrementat el 19%, de manera que eren vint-i-cinc les famílies que pertanyien al banc esmentat al final del 2005. A les acaballes de l'any 2005 es trobaven acollits cinquanta-cinc menors. (Vegeu el quadre III-84.)

Pel que fa a les baixes del programa, es produïren pels motius que es poden observar en el quadre III-85.

S'han atès 111 casos de menors en acolliment familiar temporal, setanta-quatre dels quals corresponen a acolliments familiars formalitzats durant l'any 2005. Pel que fa als acolliments familiars permanents amb família extensa, s'ha passat de devuit menors acollits l'any 2004 a cinc menors el 2005.

Quadre III-85. Motius de baixa del programa d'acolliments familiars	
Motiu de baixa	%
Per reintegració familiar	45
Per acolliment preadoptiu	34
Per canvi de família	14
Per acolliment amb la pròpia família	5
Per pas a acolliment residencial	2

Font: Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca.

Quadre III-86. Tipologia de centres propis	
Tipus de centre	Nombre de places
Centres d'acollida temporal	42
Centres d'acolliment residencial	48/40[1]

1. Ll'any 2005 es passà de disposar de 5 llars amb 48 places a reduir-se l'oferta a 4 llars amb 40 places.
Font: Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca.

9.4.1.3. Els acolliments residencials

L'oferta residencial pròpia de l'Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca durant l'any 2005 s'exposa en el quadre III-86.

Es varen atendre un total de 209 menors, 152 en centres d'acollida temporal i 57 en centres d'acolliment residencial de mitjana i llarga estada. El perfil dels menors se situa de manera majoritària en edats compreses entre els 6 i els 15 anys (el 72% dels menors) al Puig dels Bous, entre els 13 i els 15 anys (58%) al centre de Son Jeroni, i dels 11 als 15 anys a les llars del menor (56%). Al centre del Puig dels Bous l'estada mitjana majoritària dels menors és de menys de quinze dies en el 42% de casos; a les llars del menor aquesta és d'un a tres anys en el 58% dels casos, mentre que no es disposa de les dades d'estada del centre de Son Jeroni.

Llevat del centre de Son Jeroni, el motiu principal de l'ingrés és la negligència de la família d'origen (el 30% al centre del Puig dels Bous i el 42% als centres de llars del menor), i a Son Jeroni predominen els ingressos per problemes conductuals dels menors (48%). Es destaca l'elevada ocupació dels centres de Son Jeroni i de les llars del menor: en el primer, l'ocupació sobrepassà notablement la capacitat màxima, amb un 197% de mitjana mensual d'ocupació de places (vint-i-quatre places de mitjana mensual respecte d'una capacitat de dotze places previstes en el centre); pel que fa a les llars del menor, la mitjana mensual d'ocupació de les places és en el 92%. A més dels centres esmentats, l'Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca disposa de 194 places concertades amb centres privats.

Quadre III–87. Edats dels menors adoptats o en acolliment preadoptiu	
Edat	%
0-1 anys	31
2-7 anys	45
8-13 anys	24

Font: Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca.

Quadre III–88. Edats dels menors infractors	
Edat	%
15-18 anys	41
10-14 anys	55
6-9 anys	4

Font: Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca.

9.4.1.4. Les adopcions

a) L'adopció nacional

Durant el període que ens ocupa es varen rebre 97 sol·licituds d'adopció nacional, de manera que es va iniciar l'adopció de 42 menors (sis de nounats i trenta-sis en acolliment preadoptiu). (Vegeu el quadre III-87.)

Cal destacar que el nombre d'infants amb mesures d'acolliment familiar preadoptiu gairebé s'ha duplicat respecte del període anterior, en passar de 27 el 2004 a 42 l'any 2005.

b) L'adopció Internacional

Amb referència a l'adopció internacional, en termes generals s'ha incrementat l'activitat, ja que han arribat un 15% més de menors (91 menors) i s'ha incrementat un 7% el nombre de sol·licituds presentades. Concretament, s'han rebut 194 sol·licituds i han estat tramitats 145 expedients d'idoneïtat (112 per l'ECAI i 33 per l'Institut), mentre que s'han denegat cinc idoneïtats. Pel que fa als països de procedència dels menors, el 63% provenen de la federació russa; el 31%, de la república de la Xina, i el 6% restant, d'altres sis països diferents.

9.4.1.5. El programa de menors infractors

Aquest programa ha incrementat un 9% el nombre de menors atesos. Aquesta dada es correspon amb un total de 316 menors infractors. Dos cents vint-i-set han estat derivats pel Ministeri Fiscal i vuitanta-vuit pels cossos de seguretat. Pel que fa al perfil d'aquests menors, s'ha de destacar que el 78% són de sexe masculí. Les edats es poden observar en el quadre III-88.

9.4.1.6. El programa d'intervenció psicoterapèutica

El programa ha incrementat un 4% el nombre de menors atesos. En total s'han atès

QUADRE III-89. RESUM DE L'ACTIVITAT DEL SERVEI INSULAR DE FAMÍLIA (2005)

Programa	Casos 2005	Casos anys anteriors	Total programa
Suport familiar	7	58	65
Atenció familiar	4	41	45
Mediació familiar	14	54	68
Tractament del maltractament	17	82	99
Mesures educatives	93	66	159
Valoració	42	38	80
Col·laboració	11	0	11
Total	188	339	527

Font: Servei Insular de Família, Departament de Benestar Social, Consell Insular de Menorca.

349 menors (229 famílies). Cent cinc menors iniciaren tractament durant l'any 2005 i 72 l'acabaren. El 23% dels menors atesos fou per negligència de la família; el 22%, per maltractament psicològic o emocional; el 20%, per abandonament psicològic o emocional, i el 14%, per maltractament físic. Pel que fa a l'edat dels menors, en el 43% dels casos tenien entre 11 i 15 anys, i en el 38% dels casos, entre 0 i 11 anys.

9.4.2. MENORCA

Com a trets generals, cal destacar l'augment del personal tècnic destinat als serveis de protecció de la infància i la consolidació dels diferents projectes d'intervenció familiar. També cal tenir en consideració la integració de totes les intervencions de protecció en un sol recurs, l'anomenat Servei Insular de Família.

D'altra banda, com succeeix a les altres illes de la comunitat autònoma, es poden observar un increment i un major deteriorament de menors amb greus problemes de conducta i/o d'adaptació social (de manera freqüent en l'etapa de l'adolescència), i també l'augment de les famílies immigrants de diferents procedències culturals.

L'any 2005 es va cloure amb un total de 378 expedients de protecció incoats (en procés de valoració o d'intervenció) i l'any 2004 es va tancar amb un total de 328 casos, de manera que es produí un increment notable respecte de l'any anterior (50 casos de protecció més que l'exercici anterior). Durant el 2005 s'han iniciat 219 nous casos de protecció i se n'han arxivat 169. L'activitat global que ha desenvolupat el Servei Insular de Família es pot apreciar en el quadre III-89.

S'han incoat 37 expedients de protecció, un més que l'any anterior.[49] Les situacions que motivaren la incoació d'un expedient de protecció són les que recollim en el quadre III-90.

49. Per analitzar correctament les dades que hem assenyalat, hem de tenir en compte que no tots els casos nous que s'han obert durant l'exercici 2005 han motivat la incoació d'un expedient de protecció.

Quadre III-90. Motiu d'obertura d'expedient del servei insular de família (2005)

	Nombre d'expedients
Abandó, desatenció i desemparament	19
Maltractaments	1
Valoració d'acolliment familiar	8
Ingrés en unitat de primera acollida	2
Dificultats en el control de la conducta del menor	1
Sol·licitud de guarda	1
Declaració de risc	1
Possibles abusos sexuals	4

Font: Servei Insular de Família, Departament de Benestar Social, Consell Insular de Menorca.

9.4.2.1. Les tuteles

El nombre de menors tutelats ha disminuït en relació amb l'exercici anterior. Concretament, s'ha passat de catorze a set menors tutelats durant el període que es tracta. Cinc d'aquests menors han passat a residir en un centre residencial; un, en acolliment familiar, i un altre, en un centre hospitalari, sota la guarda del director de l'establiment. El motiu principal del cessament de les tuteles es produeix per la reintegració del menor al nucli familiar d'origen. Convé destacar aquesta dada, atès que tant en l'esperit com en la lletra de la Llei orgànica 1/1996, de protecció jurídica del menor, el sentit primordial dels serveis de protecció a la infància és que han de procurar aquest objectiu, que només es pot aconseguir amb un intens i eficaç treball amb les famílies que han perdut temporalment la tutela dels fills; amb l'ajut i el suport dels professionals han d'aconseguir superar la situació inicial que va provocar la suspensió de la tutela dels fills.

9.4.2.2. Els acolliments familiars

L'any 2005 s'han constituït 16 acolliments familiars: deu en la modalitat d'acolliment familiar simple (cinc judicialment i cinc a càrrec de l'Administració) i sis acolliments familiars permanents (cinc d'administratius i un de judicial). Cal destacar que durant aquest any cap família no es va presentar com a candidata per acollir un menor, mentre que l'any 2004 només ho va fer una família.

9.4.2.3. Els acolliments residencials

A Menorca es disposa només d'un centre d'acollida residencial de menors: el Centre d'Atenció a la Infància i a la Família. Aglutina dos recursos: el de primera acollida, destinat a acollir de manera urgent i transitòria un menor o un grup de menors per donar-los protecció immediata i per estudiar les circumstàncies familiars i contextuals que han originat la separació de la família d'origen, i el d'acolliment residencial pròpiament dit, recurs que implica l'internament del menor a mitjà o a llarg termini.

QUADRE III–91. PRIMERA ACOLLIDA	
Motiu de l'ingrés	Nombre de menors
Per sol·licitud dels pares	5
Per cessament de l'acolliment familiar	1
Per actuació de les forces de seguretat	5
Per sol·licitud del menor	1
Altres	9
Total	21
Cessament de l'acolliment	Nombre de menors
Per reintegració familiar	11
Per acolliment residencial	6
Per compliment de la majoria d'edat	1
Ingrés en un altre centre	1
Total	19

Font: Servei Insular de Família, Departament de Benestar Social, Consell Insular de Menorca.

Durant l'any 2005 s'han fet un total de vint-i-un ingressos en primera acollida i deu en acolliment residencial. Els motius que han generat la constitució d'ambdós acolliments figuren en el quadre III-91.

9.4.2.4. Les adopcions

a) L'adopció nacional

Durant l'any 2005 s'han presentat devuit sol·licituds d'adopció nacional. En catorze casos s'ha estimat positivament la idoneïtat de la família, en un s'ha estimat aquesta de manera negativa, i el mes de desembre de 2005 els tres restants es trobaven en fase de valoració. S'han arxivat també dos expedients de sol·licitud d'adopció nacional per desistiment dels sol·licitants. S'han formalitzat dues propostes d'adopció nacional i se n'han constituït judicialment dues més.

b) L'adopció internacional

El més notable respecte d'aquesta qüestió ha estat l'increment de les propostes d'adopció per aquesta via. S'ha passat de denou sol·licituds efectuades l'any 2004 a trenta-cinc presentades el 2005. Els països per als quals s'ha sol·licitat l'adopció són els que s'esmenten en el quadre III-92.

En 29 casos s'han expedit certificats d'idoneïtat positius, mentre que en dos casos aquests varen ser negatius. Els certificats d'idoneïtat es lliuraren per a la Xina en quinze casos; en deu casos, per a la federació russa, i en un cas per a Burkina Faso, l'Índia, el Perú i el Marroc, respectivament. En deu casos es finalitzà completament el procés d'adopció i s'inclogueren tots els informes d'adaptació i de seguiment del menor sol·licitats pels països d'origen. En quatre casos els sol·licitants

Quadre III-92. Països als quals se sol·licita adopció internacional	
	Sol·licituds
Xina	16
Federació Russa	11
Marroc	1
Burkina Faso	1
Perú	1
Índia	1
Sèrbia i Montenegro	1
Bolívia	1
Total	33

Font: Servei Insular de Família, Departament de Benestar Social, Consell Insular de Menorca.

desistiren de la sol·licitud, de manera que, així, hi hagué un total de catorze expedients d'adopció internacional arxivats.

9.4.2.5. El programa de menors infractors

Durant l'exercici que ens ocupa, el nombre de mesures educatives derivades de conductes d'infracció de normes diverses s'incrementà un 52,4% respecte de l'any anterior, tot i que cap d'aquests casos no constituí posteriorment un expedient de protecció. Malgrat això, en catorze casos els menors tenien expedients oberts previs a la comissió de la falta o el delicte de l'any 2005 (onze menors tenien un expedient de protecció, dos es trobaven en fase de diligències prèvies, i un tenia un expedient judicial).

Pel que fa a l'edat dels menors infractors, seguint les tendències d'anys anteriors, el grup més nombrós és el de 14 anys (29 casos) i s'incrementa el grup de menors dels 16 als 18 anys. Aquests menors resideixen majoritàriament a Ciutadella (17 casos el 2004, 29 casos el 2005) i a Maó (16 casos el 2004, 30 el 2005). És destacable el cas d'Alaior, que, enfront dels denou casos de l'any 2004, només n'ha presentat tres el 2005.

9.4.3. Eivissa i Formentera

Durant l'any 2005 s'han incoat 123 expedients de protecció i 25 diligències prèvies, se n'han arxivat 195 (cent vuitantavuit per majoria d'edat, tres per trasllat a una altra comunitat autònoma i quatre per reintegració familiar). Això fa un total de 1.412 expedients en vigor, setanta-nou menys que en l'exercici anterior.

9.4.3.1. Les tuteles

Es mantenen en uns nivells molt similars als de l'exercici anterior. S'han constituït vuit tuteles, una menys que l'any anterior. En nou casos va cessar la tutela, ja que en quatre es varen reintegrar familiarment els

menors, en tres casos varen passar a residir en acolliments familiars amb família extensa, un va passar a adopció i una tutela va cessar per altres motius no especificats.

9.4.3.2. Els acolliments familiars

S'han formalitzat setze acolliments familiars administratius (un menys que l'any anterior) i s'ha cessat l'acolliment en quatre casos (dos per reintegració familiar, un per adopció i un per canvi de mesura). Al final de l'any 2005 es poden comptabililitzar un total de cinquanta menors en acolliment familiar administratiu i vuit en acolliments judicials. No s'ha rebut cap sol·licitud d'acolliment familiar.

9.4.3.3. Els acolliments residencials

Durant l'any 2005 s'han produït trenta altes d'acolliment residencial: tretze, al centre d'acolliment residencial (CREM) i desset, a la llar Mare del Remei. Cal destacar que en el primer dels centres, vuit dels menors ingressats són de nacionalitat estrangera, mentre que en el segon ho són sis.

Els motius dels ingressos als centres han estat diversos: han provocat l'acompanyament de la Guàrdia Civil o de la policia al centre de primera acollida (en quinze casos), són deguts a la sol·licitud de guarda dels pares o tutors (en tres casos), per assumpció de la tutela (en cinc casos) i per altres motius no especificats (en set casos).

Durant el mateix període s'han produït 31 baixes d'acolliment residencial: tretze del CREM (vuit dels quals són de nacionalitat estrangera) i devuit de la Llar Mare del Remei (set dels quals són de nacionalitat estrangera). Els motius de les baixes ha estat, en setze casos, per reintegració familiar; en quatre, per pas a l'acolliment familiar, i en onze casos, per altres motius no especificats. En data 31 de desembre de 2005, a Eivissa i Formentera romanien en acolliment residencial desset menors.

9.4.3.4. Les adopcions

Durant l'any 2005 s'ha produït un important increment en les sol·licituds d'adopció. S'han presentat un total de 51 sol·licituds d'adopció (35 el 2004), catorze de les quals han estat per a adopcions nacionals i trenta-set per a adopcions internacionals. En total, l'any 2005 eren 135 els expedients d'adopció incoats (48 per a adopció nacional i 73 per a adopció internacional) i en diverses fases de tramitació.

Durant el mateix període, el 2005 s'han arxivat cinc expedients d'adopció nacional (tres per caducitat, un a petició de la persona interessada i un per finalització de l'expedient) i sis d'internacional (tres per caducitat, cinc a petició de les persones interessades i un per finalització de l'expedient).

Pel que fa a les resolucions d'idoneïtat, se n'han emès 35; totes, positives: sis per a la modalitat nacional i vint-i-nou per a la internacional. Aquestes resolucions d'idoneïtat s'han lliurat per a la Xina en quinze casos; en sis casos, per a la federació russa; en quatre, per a Etiòpia, i en un cas, per a la República Dominicana, Colòmbia, l'Índia i Mèxic, respectivament. Finalment, s'ha d'esmentar que s'han adoptat un total de 14 menors: vuit procedents de la Xina, tres de la federació russa, dos de Colòmbia i un d'Etiòpia.

9.5.

Les persones amb discapacitat

En termes generals podem dir que, si l'any 2004 es va caracteritzar per la transició de les transferències, aquest any 2005 s'ha destacat pel fet que han assumit aquestes transferències els consells insulars i l'Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca. L'activitat institucional amb relació a les persones amb discapacitat s'ha caracteritzat per una continuïtat de les actuacions de l'any 2004, sobretot en terreny sociolaboral, sense produir-se canvis substancials en matèria d'atenció i de tractament al col·lectiu de persones amb discapacitat. En els subapartats següents destacam les actuacions dutes a terme des de les administracions públiques.

9.5.1. La Conselleria de Presidència i Esports. Direcció General de Serveis Socials

La norma que concreta quin és l'òrgan de la Conselleria que té les competències corresponents és el Decret 1/2004, de 2 de gener, del president de les Illes Balears, pel qual s'estableix l'estructura orgànica de la Conselleria de Presidència i Esports. En aquest sentit, l'article 7 del mateix Decret atribueix a la Direcció General de Serveis Socials les funcions relatives a les potestats que, en matèria de serveis socials i Seguretat Social, no han estat transferides als consells insulars i, especialment, les que es reserven al Govern i a l'Administració autonòmica, d'acord amb el que es disposa en l'article 11 de l'esmentada Llei 14/2001, de 29 d'octubre.

Durant l'any 2005, des de la Direcció General de Serveis Socials, d'acord amb la seva estructura orgànica, s'han gestionat tot un seguit de serveis i d'actuacions adreçats al col·lectiu de persones amb discapacitat. Així, entre els objectius d'aquesta Direcció es troben proporcionar suport a les persones amb discapacitat, executar i fer el seguiment dels plans estratègics de la comunitat autònoma —entre aquests, el de les persones amb discapacitat—, i gestionar els centres base per a persones amb discapacitat (explotació i manteniment de l'aplicació de pensions no contributives, valoració del grau de minusvalidesa, valoració de llocs de feina adients a la discapacitat, tractament d'estimulació precoç, tractaments bàsics de fisioteràpia i de logopèdia, i informació general).

La Conselleria de Presidència i Esports[50] va signar diferents concerts de reserva i d'ocupació de places a centres i serveis socials d'atenció precoç, d'ajustament personal i social, d'atenció integral a les persones amb discapacitat sensorial i a les seves famílies, de fundacions tutelars, de respir familiar, i d'oci adaptat, per a l'any 2005. Els concerts signats amb les diferents entitats, amb indicació de les places concertades i dels imports estipulats, són els que s'indiquen en el quadre III-93.

Pel que fa a les actuacions del centre base, que té com a objectiu l'atenció especialitzada a persones amb discapacitat, a les quals proporciona serveis d'informació, diagnòstic de la discapacitat, valoració de la disminució i orientació sociolaboral i professional, es recullen en el quadre III-94.

50. Resolució de 17 de maig de 2005 de la consellera de Presidència i Esports (BOIB núm. 78, de 21 de maig de 2005), que constitueix una primera regulació, encara que provisional, del model al qual s'ha d'ajustar la concertació de places com a mitjà de col·laboració entre l'Administració de la comunitat autònoma i les entitats que presten serveis en el sistema balear de serveis socials.

Quadre III-93. Relació de centres i places concertades per a persones amb discapacitat (2005)

Entitat	Serveis	Places	Import (€)
AMADIP-ESMENT	Ajustament personal i soc.	120	301.795,20
AMADIP-ESMENT	Oci adaptat	90	22.209,00
Fundació Tutelar de Persones amb Dismunició Psíquica	Fundació tutelar	38	70.296,96
APROSCOM	Ajustament personal i soc.	8	20.119,68
APROSCOM	Atenció precoç	20	58.999,20
ASPAS	Atenció integral	125	474.990,00
Asanideso Estel Nou	Ajustament personal i soc.	18	45.269,28
Mater Misericordiae	Atenció precoç	20	58.999,20
APNAB	Respir familiar	1	3.749,96
APNAB	Atenció precoç	7	20.649,72
Col·legi La Purísima	Ajustament personal i soc.	6	15.089,76
ASNIMO	Ajustament personal i soc.	9	22.634,64
ASNIMO	Atenció precoç	16	47.199,36
Associació Amiticia	Oci adaptat	180	43.484,55
Associació Amiticia	Respir familiar	1	3.749,96
AMADIBA	Oci adaptat	350	100.222,60
AMADIBA	Respir familiar	5	18.749,80
CET Cap de Llevant	Ajustament personal i soc.	13	32.694,48
Fundació Tutelar Menorca	Fundació tutelar	5	9.249,60
ASPACE	Atenció precoç	5	14.749,80
Total		1.037	1.384.902,75

Font: Elaboració pròpia.

Quadre III-94. Actuacions de gestió d'exploració, valoració i qualificació del grau de minusvalidesa

Expedients pendents de resolució l'any 2004	3.964
Sol·licituds de l'any 2005	6.554
Expedients resolts l'any 2005	7.510
Expedients pendents de resolució el 31/12/2005	3.008

Font: Elaboració pròpia.

Quadre III-95. Relació d'actuacions en l'àmbit de l'orientació laboral	
Actuacions d'orientació i informació	252
Emissió de la fitxa certificat de demanda d'ocupació	490
Valoracions laborals	535
Certificats d'aptitud, emesos a petició del SOIB	279
Certificats d'aptitud i adaptacions de temps i mitjans	220
Estudis i consultes sobre accessibilitat i eliminació de barreres arquitectòniques/ajudes tècniques	6

Font: Elaboració pròpia.

Quadre III-96. Relació de les actuacions d'estimulació precoç	
Unitat d'avaluació, orientació i diagnòstic, primeres entrevistes d'infants que han sol·licitat orientació i valoració del seu desenvolupament	228
Unitat de tractament: Logopèdia, total d'infants atesos	36
Atenció precoç, infants atesos	120
Fisioteràpia, infants atesos	32

Font: Elaboració pròpia.

Respecte de la tramitació d'expedients de les valoracions de discapacitat d'acord amb la Llei 51/2003, d'igualtat d'oportunitats, no-discriminació i accessibilitat universal de les persones amb discapacitat, es varen produir 1.048 sol·licituds, el 100% de les quals fou resolt. Quant a l'àrea de tractaments de fisioteràpia duts a terme, cal dir que es varen atendre tretze persones i el nombre de sessions tingudes lloc va ser de 320.

En l'àmbit d'orientació ocupacional i de valoració i atenció precoç s'ha fet tot un seguit d'actuacions, tal com podem veure en els quadres III-95 i III-96.

Altres actuacions corresponen al centre base d'Eivissa i de Menorca es recullen en el quadre III-97.

Per acabar, cal fer notar les intervencions efectuades en el Servei d'Atenció al Ciutadà (SAC), amb què es dóna una atenció personalitzada a les persones que necessiten informació, orientació i assessorament general referent als temes relatius als serveis socials, especialment sobre les ajudes i les prestacions i sobre els programes que gestiona la Direcció General de Serveis Socials; es facilita l'accés a prestacions i ajudes pròpies o es deriven cap a altres serveis, segons les necessitats, i es descentralitzen els punts d'atenció cap a la part forana (Manacor i Inca). Les actuacions d'aquest Servei es recullen en el quadre III-98.

Dins l'apartat de gestió de plans i programes s'ha elaboarat el Programa d'ajudes per a la creació de centres i serveis

QUADRE III-97. RESUM DE LES ACTUACIONS DELS CENTRES BASE D'EIVISSA I DE FORMENTERA

Centre Base Eivissa	
Informació i tramitació de valoracions del grau de minusvalidesa	740
Informació i tramitació de pensions no contributives	449
Informació i ajudes individuals	21
Informació i tramitació de la targeta bàsica	991
Informació i tramitació de la targeta acreditativa del G.M	159
Programa «A ca vostra»	286
Programa Bonus d'Infància	798
Revisions anuals PNC jubilació	680
Revisions PNC d'invalidesa	526
Revisions anuals LISMI	73
Revisions anuals FAS	36
Programa de termalisme/viatges	516
Altres	525
Derivacions a altres conselleries	106
Derivacions a l'INSS	108
Derivacions a ajuntaments	14
Derivacions a altres organismes i/o institucions	62
Total	6.090

Centre Base Menorca	
Informació i tramitació de valoracions del grau de minusvalidesa	377
Informació i tramitació de pensions no contributives	436
Informació i tramitació del Bonus d'Infància	584
Informació i tramitació de la targeta bàsica	305
Informació i tramitació de la targeta acreditativa del G.M	377
Programa «A ca vostra»	74
Revisions anuals PNC jubilació	427
Informació termalisme/viatges IMSERSO	191
Altres	336
Derivacions a altres conselleries	48
Derivacions a l'INSS	39
Derivacions a ajuntaments	62
Derivacions a altres organismes i/o institucions	14
Derivacions a la Direcció General del Menor	5
Derivacions a l'Institut de la Dona	9
Derivacions al Consell Insular	17
Total	3.301

Font: Elaboració pròpia.

Quadre III-98. Intervencions realitzades des del servei d'atenció al ciutadà (2005)		
Atenció per conceptes	Presencial	Telefònica
Pensions	11.096	8.996
Bonus d'Infància	4.985	4.674
Centres de minusvàlids físics	18	95
Centre Base	6.508	2.023
Immigrants	259	93
Targeta bàsica	8.908	3.337
Termalisme/viatges	7.576	2.777
Programa «A ca vostra»	2.835	3.066
Altres ajudes	414	340
Altres	1.187	4.211
Atenció/informació derivada a altres organismes	1.438	506
Reclamacions i certificats	2.925	—
Revisions de PNC, LISMI, FAS	7.367	—
Total	55.516	30.118

Font: Dades aportades per la Direcció General de Serveis Socials de la Conselleria de Presidència i Esports, 2005.

per a la gent gran i per a persones amb discapacitat, mitjançant convenis de caràcter plurianual que es preveuen dins l'anomenat Pla 10 (es pretén establir una xarxa de centres d'atenció basat en l'equipament, l'adquisició, l'obra o altres inversions), tal com es veu en el quadre III-99.

També, s'ha dut a terme el Pla d'acció integral per a persones amb discapacitat, que consta de vint-i-dos projectes, a més del Programa d'integració social (mitjançant convenis de col·laboració). (Vegeu els quadres III-100 i III-101.)

Pel que fa a les pensions i prestacions econòmiques, cal dir que els beneficiaris de la LISMI durant l'any 2005 han descendit de manera significativa (similar en els darrers dos anys). Dels 550 beneficiaris que hi havia al començament de l'any, es va passar a 488 en data 31 de desembre de 2005; pel que fa al Fons d'Assistència Social (FAS), s'han generat un total de 1.549 nòmines mensuals, 920 de les quals han estat per motiu de malaltia; se n'han revisat 179 expedients (106 dels quals, a causa de malaltia), amb una extinció de dret de 76 expedients.

Amb referència a la revisió anual de la pensió no contributiva (PNC) per invalidesa, s'ha fet en 1.731 expedients en total i se n'han resolt favorablement 143. Per mantenir el dret a la pensió han estat 1.280, per extinció del dret han estat afectats 63 expedients i per modificació de quantia, 388 PNC.

Quadre III-99. Convenis plurianuals per a la creació de centres i serveis per a persones amb discapacitat

Beneficiari	Convenis signats l'any 1997 Nom del centre	Activitat finançada	Import subvenció (anualitat)
Consell Insular de Menorca (Trepucó) (C)	Centre de disminuïts de Trepucó	Obres de construcció	36.057,84 ¤
Beneficiari	**Convenis signats l'any 1998 Nom del centre**	**Activitat finançada**	**Import subvenció (anualitat)**
Consell Insular de Menorca (Bintaufa)	Centre ocupacional de Bintaufa	Obres i equipament	21.038,31 ¤
Federació Coordinadora de Minusvàlids de les Balears	Federació Coordinadora de Minusvàlids de les Balears	Adquisició	15.385,91 ¤
Patronat Agrupació Pro-Minusv. Inca - Centre DP	Residència per a persones amb minusvalua severa	Obres i equipament	69.574,31 ¤
Beneficiari	**Convenis signats l'any 1999 Nom del centre**	**Activitat finançada**	**Import subvenció (anualitat)**
Consell Insular de Menorca - Trepucó	Centre de disminuïts de Trepucó	Equipament	13.415,72 ¤
Total			822.006,72 ¤

Font: Dades aportades per la Direcció General de Serveis Socials de la Conselleria de Presidència i Esports, 2005.

Quadre III-100. Programes del pla d'acció per a persones amb discapacitat

Entitat	Projecte	Destinació	Nre. de beneficiaris	Quantitat subvencionada*
Aspaym Balears	Servei d'ajuda psicològica al lesionat medul·lar	MP	23	7.012,00 ¤
Aspaym Balears	Servei d'informació i orientació de l'associació	MP	121	5.843,00 ¤
Aspaym Balears	Servei d'atenció personal i vida autònoma	MP	17	7.596,00 ¤
Fundación Síndrome de Down de las Islas Baleares	Contractació d'un assessor jurídic i un gerent a mitja jornada	MP	453	4.090,00 ¤
ABDEM (Associació Balear d'Esclerosi Múltiple)	Serveis externs del centre de dia i rehabilitació	MP	74	1.461,00 ¤
APROSCOM	Programa de formació de famílies de persones amb discapacitat intel·lectual	MP	150	1.753,00 ¤
AMADIP-ESMENT	Servei d'habitatge autònom	MP	10	15.000,00 ¤
AMADIP-ESMENT	Servei de respir familiar	MP	40	5.000,00 ¤
ASDICA - Associació de Persones amb Discapacitat de Calvià	Servei d'oci, relació social, aprenentatge i autonomia per a joves amb discapacitat intel·lectual i de respir per a famílies	MP	24	1.753,00 ¤
GASPAR HAUSER (Asociación de Padres de Niños Autistas de Baleares)	Servei d'oci i temps lliure per a infants i adults amb autisme i per als seus familiars	MP	29	22.000,00 ¤
Associació Es Garrover	Sínia 2005 - Vers la inserció laboral	MP	92	17.529,00 ¤
INTRESS (Institut de Treball Social i Serveis Socials)	Programa de temps lliure	MP	20	1.461,00 ¤

Continua

Quadre III-100. Programes del pla d'acció per a persones amb discapacitat

Entitat	Projecte	Destinació	Nre. de beneficiaris	Quantitat subvencionada*
Ajuntament de Calvià	Creixent junts, suport a les famílies que tenen a càrrec fills adolescents	MP	56	3.506,00 €
Consell Insular de Menorca	Ampliació del programa de suport a les persones amb discapacitat i les seves famílies, respir familiar	MP	50	7.012,00 €
Ajuntament de sa Pobla	Pis de fadrins	MP	3	23.372,00 €
AEMIF (Asociación de Esclerosis Múltiple de Ibiza y Formentera)	L'educació social com a suport a l'esclerosi múltiple (EM) i altres malalties neurològiques (END)	MP	25	7.012,00 €
Ajuntament d'Eivissa	Club d'oci per a persones amb discapacitat i malalts mentals	MP	30	12.855,00 €
Ajuntament de Ciutadella	Aula d'estimulació sensorial	MP	53	11.686,00 €
Plataforma Socio-Sanitaria de les Pitiüses	Atenció domiciliària a persones amb discapacitats	MP	80	17.529,00 €
AFEM (As. Familiares Enfermos Mentales de Menorca)	Manteniment del pis tutelat per a la rehabilitació de malalts mentals crònics	MP	6	8.184,32 €
AFFAC (Ass. de Fibromialgia i Síndrome de Fatiga Crónica d'Eivissa i Formentera	Atenció d'un/a educador/a social per a malalts de fibromialgia i/o síndrome de fatiga crònica	MP	—	3.506,00 €
APFEM (As. Pitiusa de Familiares de Personas con enfermedad Mental)	Club socioterapèutic i temps lliure	MP	90	5.843,00 €
			1.446	191.003,32 €

*MP: Manteniment de places.

Font: Dades aportades per la Direcció General de Serveis Socials de la Conselleria de Presidència i Esports, 2005.

Quadre III-101. Programa d'integració social. Convenis de col·laboració

Entitat	Projecte	Subvenció Concedida
L'Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca i l'Ajuntament de Palma	a) Atenció i seguiment de les persones adultes incapacitades judicialment o en procediment d'incapacitació.	Ajt. Palma (IATAM): 20.699,49 € IRES: 115.562,27 € ¤
	b) Programa d'atenció social als jutjats de Mallorca.	
	c) Programa d'unitat mòbil d'emergències social.	
Consell Insular de Menorca	Atenció i seguiment de les persones adultes incapacitades judicialment o en procediment d'incapacitació (IATAME).	39.691,66 €
Consell Insular d'Eivissa i Formentera	Atenció i seguiment de les persones adultes incapacitades judicialment o en procés d'incapacitació (PIATAEF)	45.000,00 €
Coordinadora - Federació Balear de Persones amb Discapacitat	Manteniment de l'infraestructura tècnica dels serveis d'atenció a les associacions federades de la Coordinadora.	114.374,75 €
Total		780.398,56 €

Font: Elaboració pròpia.

Quadre III-102. Generació de les nòmines mensuals per invalidesa: nombre de beneficiaris i import mensual de la nòmina

	Pensionistes	Import¤
Gener	4.393	1.330.180,21 €
Febrer	4.416	1.343.968,92 €
Març	4.405	1.317.284,63 €
Abril	4.406	1.323.944,57 €
Maig	4.414	1.351.652,58 €
Juny	4.413	2.633.653,49 €
Juliol	4.422	1.356.250,12 €
Agost	4.440	1.360.661,44 €
Setembre	4.437	1.324.312,09 €
Octubre	4.420	1.321.720,49 €
Novembre	4.452	2.664.280,19 €
Desembre	4.462	1.376.561,05 €
Total		18.704.469,78 €

Font: Elaboració pròpia.

El nombre total de pensionistes el mes de desembre ha estat de 4.462, amb un import d'1,4 milions d'euros. (Vegeu el quadre III-102.)

Quant a les prestacions no periòdiques s'ha de ressenyar la targeta bàsica, adreçada a les persones de més de 65 anys i a les persones amb un grau de minusvalidesa igual o superior al 65%, residents a les Illes Balears i que tenguin uns ingressos inferiors i unes mancances econòmiques evidents (Resolució de la Conselleria de Presidència i Esports de 14 de febrer de 2005). Així, la quantitat pressupostada fou d'1.785.000 euros, dels quals es gastà la quantitat d'1.567.000 euros. El nombre de targetes sol·licitades va ser de 7.603, i el nombre d'aprovades, de 7.463, distribuïdes de la manera següent: 6.369 a Mallorca, 417 a Menorca, 645 a Eivissa i 32 a Formentera.

Per acabar, s'ha d'al·ludir a una sèrie de projectes d'iniciatives de caràcter nou. Una ha estat l'adaptació i l'accessibilitat de les platges per a l'ús de persones amb discapacitat, en què, durant l'any 2005, s'ha continuat la col·laboració amb els ajuntaments que ja disposen de platges adaptades, quant a la instal·lació dels mitjans cedits per la Direcció General de Serveis Socials i el seguiment del personal de suport que gestiona les platges i les obres de millora necessàries. Aquestes han estat, a Mallorca, les platges de Cala Major, de Can Pere Antoni, de Ciutat Jardí, de la Platja de Palma (balneari 15), i a Menorca, la platja de Santandria (Ciutadella). A més, cal esmentar les noves adaptacions de les platges següents: a Mallorca, la platja de Palmanova i la de Son Maties (Calvià), i a Eivissa, Santa Eulària des Riu.

L'altre projecte ha estat la iniciativa comunitària Equal, en què la Direcció General de Serveis Socials és la promotora del projecte ILSIB, i els socis nacionals són, a més de la Direcció General, la UNAC, la Fundació Deixalles Calvià i la Coordinadora de Persones amb Discapacitat de Menorca. El projecte, que va destinat a la inserció laboral de les persones amb discapacitat, té un component més de difusió i d'assessorament, ja que es va posar en marxa el Servei d'Informació i d'Assessorament Jurídic per a Persones amb Discapacitat.

9.5.2. La Conselleria de Treball i Formació. Servei d'orientació de les Illes Balears

En matèria d'inserció laboral en el mercat ordinari, és destacable la convocatòria 2004-2005 de serveis d'orientació generals i específics i d'itineraris integrats d'inserció mitjançant el finançament dels projectes presentats. Pel que fa als itineraris integrats d'inserció, són aquells projectes adreçats a persones amb discapacitat (a més d'altres col·lectius amb risc d'exclusió) que disposen d'un servei d'orientació específic, complementat amb accions de suport a la inserció i que contribueixen a possibilitar una correcta adaptació a l'empresa. La relació d'entitats que duen a terme accions d'inserció compreses dins l'objectiu 3 (2000-2006), eix 7 (d'integració laboral de les persones amb especials dificultats), mesura 1 (donar suport a la inserció de les persones amb discapacitat en el mercat laboral), ens fa entendre la importància dels esforços per tal d'aconseguir la inserció laboral normalitzada d'aquests treballadors. (Vegeu el quadre III-103.)

Cal destacar també la Mesa per a la Inserció Laboral de Persones amb Discapacitat amb Necessitat de Suport, constituïda formalment mitjançant conveni el 4 de juliol de 2001, per iniciativa del Departament de Serveis Socials del Consell de Mallorca i la Regidoria de Serveis Socials de l'Ajuntament de Palma, a més de tenir un caràcter autonòmic.[51] Cal destacar que aquesta entitat va néixer amb la intenció de coordinar els programes adreçats a promoure la inserció laboral de persones amb discapacitat amb necessitats de suport en el mercat ordinari mitjançant la metodologia del treball amb suport. Els diferents programes inclosos en la Mesa han atès un total de 992 persones durant els deu primers mesos del 2005.

Al marge de la Mesa per a la Inserció Laboral, podem dir que, pel que fa al nombre de contractes temporals per a minusvàlids convertits en indefinits en el mercat ordinari durant l'any 2005, se n'han formalitzat un total de 66 (xifra que suposa el 2,70% respecte del total d'aquests contractes que s'han efectuat en el territori espanyol, que ha estat de 2.451).

51. En formen part el SOIB, el Consell Insular de Menorca, el Consell Insular d'Eivissa i Formentera, l'IFOC de l'Ajuntament de Calvià, i les entitats Coordinadora de la Federació Balear de Persones amb Discapacitat, Amadip-Esment, Associació Mallorquina per a la Salut Mental (Gira-sol), Associació de Pares i Amics del Sord (ASPAS), Institut de Treball Social i Serveis Socials, Coordinadora de Minusvàlids de Menorca, Aproscom, Servei d'Inserció Laboral de Gesma i Centre Isla (Mater).

Quadre III-103. Entitats de la xarxa d'orientació laboral. objectiu 3, eix 7, mesura 1 de l'any 2005

Entitat	Projecte	Localitat i Illa	Usuaris	Subvenció
Institut de Formació i Ocupació (IFOC)-Ajuntament de Calvià	Servei de suport per a l'integració formativa i laboral de persones amb discapacitat (SPAD)	Calvià	130	189.014,66 €
Ajuntament de Palma	Palma Segle XXI	Palma	185	306.099,48 €
Consell de Mallorca- Instituts de Serveis Socials i Esportius de Mallorca	ERGON. Projecte d'itinerari integral d'inserció	Mallorca	160	142.585,86 €
Coordinadora - Federació Balear de Persones amb Discapacitat	ZENIT-Servei d'orientació i de suport a la formació per a persones amb discapacitat	Mallorca	80	103.533,00 €
ASPAS- Associació de Pares i Amics de Sords	Projecte d'itinerari d'inserció per a persones amb discapacitat auditiva. ASPAS 2004-2005	Mallorca	95	194.973,86 €
Unió d'Associacions i Centres d'Assistència a Minusvàlids de les Balears - UNAC	Itinerari integral d'orientació. Formació i inserció laboral per a persones amb discapacitat física, psíquica i sensorial de les Balears	Mallorca	455	504.000,00 €
Associació Mallorquina per a Persones amb Discapacitat- AMADIP - ESMENT	Itinerari integral d'orientació. Formació i inserció laboral per a persones amb discapacitat intel·lectual de Mallorca	Mallorca	130	301.480,51 €
ASPROM - Associació Balear de Persones amb Discapacitat Física	SELADIS (servei d'informació, orientació i assesorament laboral a persones amb discapacitat)	Mallorca	135	132.435,99 €
Consell Insular d'Eivissa i Formentera	SAIL-PD (servei d'assesorament i inserció laboral per a persones amb discapacitat)	Illes Pitiüses	100	167.889,05 €
Consell Insular de Menorca	Servei d'orientació i suport a la formació i la inserció laboral per a persones amb discapacitat. PIL Menorca	Menorca		167.875,00 €
Total			1.620	2.209.887,41 €

1. Referència a la seva ubicació física de gestió però ampliant-ne l'execució més enllà de la delimitació municipal, és a dir, de caire insular (exceptuant els indicats amb l'asterisc).

Font: SOIB.

9.5.3. L'Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca (ISSEM)

Mitjançant la Llei 14/2001, de 29 d'octubre, es varen atribuir als consells insulars competències en matèria de serveis socials i seguretat social. Aquesta Llei va ser modificada per la Llei 10/2003, de 8 de juliol, que va fixar, com a data d'efectivitat de l'atribució de competències al Consell de Mallorca, l'1 de gener del 2004. D'altra banda, davant la desaparició de l'Institut Balear d'Afers Socials (IBAS), des del Consell de Mallorca es va crear l'Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca, com a òrgan de gestió integrada dels serveis socials transferits i propis.[52]

Pel que fa als programes d'atenció primària en la convocatòria pública d'ajudes econòmiques a entitats de l'àrea de serveis socials de l'Institut de l'any 2005, el 28% dels projectes aprovats s'adreçaven a persones amb discapacitat.

Quant a les ajudes individuals per a persones amb discapacitat (convocatòria pública de 26 de juliol de 2005), el nombre total de persones sol·licitants va ser de 209; els beneficiàries foren 158 persones, amb un total de 279 demandes, 188 de les quals varen ser aprovades (un 56% foren demandes per a pròtesis i ortesis). D'aquests, el percentatge de beneficiaris amb edat igual o inferior als 30 anys fou del 45%, i la distribució segons els principals municipis de residència dels demandants va ser: el 66%, a Palma; el 4%, a Felanitx; el 3%, a Calvià; el 3%, a Inca, i el 3%, a Marratxí.

Amb referència a aquestes ajudes individuals, cal anotar, per comparació a l'any anterior, l'augment del 17% de les sol·licituds, la disminució del 4% del nombre de beneficiaris i l'augment del 176% del pressupost concedit.

Respecte de la concertació de places concertades amb les entitats de la Xarxa d'Atenció per a les persones amb discapacitat, el nombre total de places concertades va ser de 1.275, xifra que representa, en relació amb l'any anterior, un augment del 20% de places, repartides entre els serveis següents:

- Nombre de places concertades per al servei de centre de dia: 295
- Nombre de places concertades per al servei de centre ocupacional: 620
- Nombre de places concertades per al servei d'habitatge tutelat: 144
- Nombre de places concertades per al servei de residència: 210

Per una altra part, el programa de valoració, orientació i seguiment d'ingressos als centres concertats de la Xarxa d'Atenció de Places Concertades ha valorat 247 persones amb discapacitat, circumstància que, respecte de l'any 2004, ha suposat un augment del 3%. També, sobre el perfil de l'usuari segons el sexe, els homes són els més demandants, ja que el percentatge n'és del 57%.

52. La Llei d'acompanyament dels pressuposts del 2004 va incloure la desaparició de l'Institut Balear d'Afers Socials (IBAS) i la transferència de la major part del personal —un total de 474 persones— al recentment creat Institut de Serveis Socials i Esportius del Consell de Mallorca, l'1 de gener de 2004.

Quadre III-104. Resum de resultat ERGON 2005.	
Programa ERGON 2005	
Nombre total d'empreses visitades	211
Anàlisi de tasques realitzades	140
Llocs de feina aconseguits	73
Nombre total de persones inserides	140
Nombre total de persones no inserides	18
Nombre total de demandants d'ocupació	158
% de col·locació / total de demandants	88,60
Estabilitat a la inserció	60
% Estabilitat a la inserció	42,86
Nombre de contractes nous	73
Nombre de contractes mantinguts	67
Nombre de contractes indefinits	60

Font: Elaboració pròpia.

Cal anotar que, segons la convocatòria pública d'ajudes econòmiques a entitats dels centres concertats que desenvolupin serveis de transport, un total de 463 usuaris han rebut aquest tipus d'ajuda.

Un altre tipus de programa que es va dur a terme des de l'Institut va ser la promoció de l'accessibilitat a l'illa de Mallorca. L'activitat del programa s'enquadra en la funció supervisora i sancionadora en matèria d'accessibilitat i supressió de barreres arquitectòniques del Consell de Mallorca. Concretament, es varen dur a terme 578 actuacions tècniques (el 47% al municipi de Palma, el 30% a la comarca de Manacor, el 13% a la comarca de Palma i el 10% a la comarca d'Inca).

En el terreny laboral, des de l'Institut es duu a terme l'itinerari integral d'inserció, en el programa ERGON (cofinançat per la Conselleria de Treball i Formació), que és un programa global d'inserció sociolaboral, la finalitat del qual és promoure i facilitar que les persones amb discapacitat psíquica, física i/o sensorial puguin optar, amb les màximes competències, a la integració laboral en el mercat ordinari i a la plena normalització social. S'ha de dir que aquest programa va atendre 202 persones (fet que va suposar un augment del 15% respecte de l'any 2004), 158 de les quals eren per demanda d'ocupació. (Vegeu el quadre III-104.)

Paral·lelament, l'itinerari integral d'inserció duu a terme tres cursos formatius per tal de treballar i potenciar els aprenentatges i les habilitats prelaborals necessaris per accedir a una ocupació normalitzada i mantenir-la. D'aquesta manera, es varen fer el curs d'ajudant de cuina, amb un total de denou alumnes; el curs d'ajudant de viverista i jardineria ecològica, amb vint alumnes, i el curs de formació polivalent (en neteja i bugaderia), amb setze alumnes.

Quadre III-105. Àmbits d'intervencions socials i nombre d'actuacions		
Àmbits d'intervenció	Nombre d'actuacions	Percentatge
Autocura i vida dins la llar	229	27,76
Vida a la comunitat	346	41,94
Salut i seguretat	161	19,52
Gestió econòmica	89	10,79
Total	825	100

Font: Elaboració pròpia.

Per acabar, aquest itinerari d'inserció preveu intervencions de caire social que complementa i dóna qualitat a tot aquest procés sociolaboral amb la finalitat de fer possible l'autonomia i la independència dels treballadors. Així, el nombre d'usuaris beneficiats varen ser 150, i la quantitat de les actuacions per àmbits d'intervenció es poden observar en el quadre III-105.

Altres tipus d'actuacions en relació amb les persones amb discapacitat que es varen fer des de l'Institut de Serveis Socials estan preveuen dins dos tipus de programes. Per una part, el projecte Educació especial, que forma part dels programes d'esport base en edat escolar, en el qual hi va haver un total de 786 participants. El nombre de centres per a persones amb discapacitat que hi col·laboraren foren 12, la qual cosa va implicar la que hi participassin 216 voluntaris i 135 professionals, i que tinguessin lloc cinc esdeveniments claus: la Lliga Escolar (amb el 38% del total del participants), la Diada Aquàtica (amb el 18,8%), el Campionat Balear de Petanca (amb el 10,7%), la Diada de Proves Motrius, i la segona trobada interilles (amb el 10,2% i el 8%, respectivament). Per una altra part, els programes transversals per a la igualtat d'oportunitats que té la finalitat d'equiparar i propiciar recursos, serveis, alternatives i experiències per millorar-ne el desenvolupament personal i augmentar la qualitat de vida de les persones amb discapacitat.

9.6. La immigració

Una part important de la població immigrant estrangera no comunitària es troba en els col·lectius amb dificultats d'integració i en risc d'exclusió social; les condicions d'accés i manteniment al mercat laboral, així com la situació de regularitat de residència, juntament amb altres situacions de necessitats i de configuració de representacions socials que poden tenir un efecte negatiu, són factors que poden dificultar el procés d'integració, tal com posa de manifest un detallat estudi sobre la premsa escrita a les Illes Balears i la representació

social dels immigrants.[53] Aquest informe presenta una sèrie de dades, conseqüència de la nova situació que s'ha creat amb la darrera regularització i analitza les diferències entre els estrangers depenent de si tenen l'origen a la Unió Europea o no l'hi tenen, a més de fer referència a la creació de la Conselleria d'Immigració i Cooperació i a programes vinculats amb la integració de la població immigrant.

9.6.1. El marc legislatiu actual

Malgrat la independència dels membres de la Unió Europea amb referència a les competències en matèria d'immigració, des de la Unió s'han succeït una sèrie de recomanacions i directrius, que s'han de tenir en compte alhora de debatre sobre les polítiques que afecten aquesta població. S'ha de fer al·lusió de la consolidació de l'espai Schengen, referit a les fronteres dels països membres, ja que implica la supressió de les fronteres interiors, amb la conseqüent circulació de persones, i estableix les condicions de les exteriors. El 1999 el Tractat d'Amsterdam dóna suport a la idea d'un compromís vers l'elaboració d'una política comunitària sobre immigració i regula aspectes com les condicions d'entrada, de residència i de reagrupació familiar.

Posteriorment, el Consell Europeu de Tampere, el 1999, estableix els objectius comuns en matèria d'asil i d'immigració. El Llibre Verd (2002) representa una proposta referida al retorn dels residents immigrants il·legals. El Consell de Sevilla (2002) torna a incidir en la necessitat de mesures comunes en matèria d'immigració. El Consell Europeu de Salònica (2003) destaca la problemàtica i la lluita contra la immigració il·legal i la necessitat de propiciar la integració dels immigrants legals. El 2004 es presenta el primer informe anual sobre immigració i integració, a través del qual es comunica al Consell de Brussel·les la necessitat de coordinar les polítiques estatals d'integració.

Així, doncs, s'han anant succeint una sèrie de recomanacions i directrius sobre les polítiques d'immigració i aquest fet, afegit al fenomen demogràfic dels darrers anys, que es caracteritza per un increment constant de la població immigrant i les conseqüències sobre la seva situació social, ha tingut repercussió en les diferents reformes de la legislació que regula la situació jurídica d'aquest col·lectiu.

La darrera reforma legislativa apareix amb el Reial decret 2393/2004, de 30 de desembre, pel qual s'aprova el Reglament de la Llei orgànica que estableix, en la disposició addicional tercera, l'encàrrec al Govern per adaptar-ne a les previsions el Reglament d'execució de la Llei orgànica 4/2000, d'11 de gener; la reforma incorpora les línies d'actuació recomanades des de la Unió Europea i el nou repartiment de competències conseqüència de l'assumpció pel Ministeri de Treball i Assumptes Socials del desenvolupament de les polítiques del Govern en matèria d'estrangeria i immigració. Aquest Decret ha establert una sèrie de reformes importants, com és el cas dels requisits i les circumstàncies que poden incidir en l'autorització a un estranger per residir i treballar a Espanya.

53. Vecina, C. (2006), «Representaciones sociales, educación, inmigración y prensa en Mallorca» (memòria d'investigació no publicada), Universitat de les Illes Balears.

9.6.2. El procés de regularització

La disposició transitòria tercera del Reial decret 2393/2004, de 30 de desembre, es refereix al procés de normalització; en l'apartat primer s'estableixen les condicions generals per poder optar a aquesta situació; s'especifica un termini de tres mesos a comptar a partir de l'entrada en vigor del Reglament. Així, els empresaris que pretenguin contractar un estranger tenen la possibilitat d'obtenir una autorització inicial de residència i treball, si es compleixen els requisits següents:

- El treballador ha d'haver estat empadronat a Espanya durant sis mesos, com a mínim, abans de l'aprovació del Reglament.

- Hi ha d'haver un contracte signat, per un període mínim de sis mesos o de tres en el sector agrari.

- S'han de complir els requisits establerts en l'article 50 del Reglament de la Llei orgànica 4/2000, d'11 de gener, per a l'atorgament d'una autorització per treballar, llevat del que disposen els paràgrafs a), b) i g) d'aquest article. Es manté l' exigència del paràgraf f) sobre antecedents penals.

Aquesta obertura cap a un procés de regularització de la població immigrant ha permès accedir a una situació de legalitat, a través de l'autorització de residència i treball a un total de 19.518 persones a les Illes Balears (en data 30 de desembre de 2005),[54] la qual cosa representa un percentatge del 3,34% respecte del total de l'Estat espanyol, amb 573.270 autoritzacions de residència i treball.

Les dades sobre el nombre d'estrangers amb targeta o autorització de residència en data 31 de desembre del 2005 indiquen la importància de les Balears quant a la presència de persones estrangeres residents.[55] Respecte de la distribució d'aquesta població per sexes, les Balears figuren en un rellevant segon lloc quant al percentatge de dones immigrants, un 47,98% de les persones immigrants. Aquesta circumstància podria tenir com a factors causals l'avançat procés de reagrupació familiar de la població que prové del Marroc i la important immigració equatoriana (amb una forta presència femenina). Pel que fa al nombre total d'estrangers figura en sisena posició. Malgrat això, aquesta perspectiva no és del tot correcta, ja que la rellevància del nombre d'estrangers està directament relacionada amb la proporció respecte de la població total de cada comunitat; en termes relatius és com millor es posa de manifest el fenomen, amb tota l'amplitud, en una comunitat territorialment reduïda i limitada per la mar. Les dades relatives situen les Illes Balears en primera posició, per damunt de comunitats autònomes amb una forta tradició receptora d'immigrants. La proporció de població estrangera a les cinc comunitats amb un major percentatge quedaria, doncs, de la manera següent: les Illes Balears, el 15,9%; Madrid, 13,1%; la Comunitat Valenciana, el 12,4%, i Catalunya, l'11,4%, mentre que la mitjana estatal és del 8,5%.[56]

54. Dades de la Conselleria de Treball i Formació.

55. Dades del Ministeri de Treball i Afers Socials.

56. Font: Institut Nacional d'Estadística.

Aquest moviment de xifres incideix notablement en les altes posteriors d'afiliació a la Seguretat Social. El 2005 s'han comptabilitzat a les Illes Balears un total de 421.246 treballadors d'alta a la Seguretat Social, un creixement en termes absoluts de 21.968 persones respecte de l'any 2004, xifra que representa un increment del 5,5%. Es pot explicar, en part, pel procés de regularització de treballadors estrangers que ha dut a terme el Govern central durant l'any 2005.

9.6.3. La dualització dels estrangers en el mercat de treball

Respecte de les diferències quant al nombre de treballadors en situació d'alta laboral, s'ha produït una curiosa evolució, reflex del considerable augment de la població immigrant no comunitària. Si bé l'any 2001 les altes laborals dels estrangers procedents de la Unió Europea presentaven un total de 19.623 persones,[57] xifra significativament superior a la de persones procedents de l'exterior de la Unió Europea, amb 13.821 individus, aquesta relació ha canviat radicalment: mentre que els treballadors provinents de la Unió Europea han augmentat lleugerament (les dades indiquen una mitjana de 23.301 persones l'any 2005), la població estrangera no comunitària donada d'alta a la Seguretat Social s'ha multiplicat, en passar de 13.821 treballadors l'any 2001 a una mitjana de 38.736 treballadors l'any 2005.

Durant el 2005 s'ha produït la diferència més significativa quant a l'origen de població estrangera; si bé durant el primer mes les diferències entre ambdós col·lectius eren del 32,83%, a favor dels extracomunitaris, aquesta dissemblança augmenta considerablement, de manera que se situa durant el mes de juny en el 59,82%, diferència que romandrà més o menys constant la resta de l'any. Si consideram els diferents règims de cotització, els treballadors es distribueixen de la manera següent: el 69,90% són assalariats (43.355); el 16,80%, autònoms (10.408); l'11,20% cotitza en el règim de la llar (6.979), i el 2,10%, en la resta de règims. Tenint en compte l'origen geogràfic: el 65,90% dels assalariats són de fora de la Unió Europea (28.556) i el mateix origen comparteixen el 96,90% dels treballadors del règim de la llar, mentre que el 78,30% dels que cotitzen en el règim d'autònoms són europeus (8.145). Hi ha, per tant, clares diferències entre la població estrangera, que depenen de si els individus procedeixen de la Unió Europea o no.

L'accés al mercat de treball i, dins aquest, a determinades ocupacions, és un factor clau a l'hora d'indicar la posició en l'estructura social i l'existència o no de vulnerabilitat que pugui conduir a una situació de desigualtat social o, en el cas extrem, d'exclusió. A pesar de la diferència entre règims d'afiliació, les dades indiquen que s'ha pogut incorporar, a través de la regularització, un nombre important de persones immigrants extracomunitàries al mercat de treball normalitzat; sens dubte representa un indicador positiu cap a la integració, però convé tenir presents altres factors, de vegades desapercebuts,

57. Dades de la Tresoreria General de la Seguretat Social.

d'influència força important en les representacions socials, que es van configurant sobre la població d'origen immigrant i que contribueixen a crear imatges negatives que poden conduir a l'autoexclusió.

9.6.4. La integració i els programes socials

A continuació es presenten una sèrie de programes i actuacions adreçats a facilitar la integració i la manera amb què es pot dur a terme l'acollida de la població immigrant, principalment la que prové de països no comunitaris.

Dins els programes de protecció i acció social de la Direcció General de Serveis Socials de la Conselleria de Presidència i Esports, se'n troba un de destinat a afavorir l'accés dels immigrants als habitatges en règim de lloguer. Aquest programa l'ha gestionat l'empresa Provivenda, fins que s'ha creat la Conselleria d'Immigració i Cooperació. L'objectiu d'aquesta iniciativa és intermediar entre el mercat immobiliari privat i les persones amb dificultat d'integració per tal de facilitar-los l'accés a un habitatge digne. El pressupost executat ha estat de 105.744 euros.

El Programa d'oficines d'informació als immigrants (OFIM) té per finalitat facilitar el procés d'integració social de la població immigrant a través de la xarxa d'oficines d'informació que l'Institut té a sis municipis de Mallorca. L'objectiu és oferir informació, orientació i assessorament social, laboral i jurídic. S'han atès 2.458 persones, el 54% de les quals són dones i el 46%, homes. El 56% d'aquesta població té entre 25 i 44 anys i la distribució quant als quatre països d'origen més destacats (demandants dels serveis) és la següent: el 18% són argentins; el 17%, equatorians, el 10%, colombians i el 9%, marroquins. Respecte de l'any 2004, els usuaris atesos han augmentat un 12%. El Programa ha estat finançat per l'Institut de Serveis Socials i Esportius i per la Conselleria de Presidència i Esports.

El programa d'acollida temporal per a immigrants nouvinguts Turmeda, finançat per l'Institut de Serveis Socials i Esportius, s'adreça a persones immigrades nouvingudes sense sostre i té per missió oferir-los allotjament temporal i cobrir-ne les necessitats bàsiques. Està finançat per l'Institut i s'han atès 281 persones, el 85% de les quals són homes i el 15%, dones. La distribució segons els principals països de procedència és la següent: el 33%, de Bulgària; el 17%, del Marroc; el 14%, de Romania, i el 10%, de Polònia. Respecte de l'any 2004, els usuaris atesos han augmentat un 4%.

El Fòrum de la Immigració de Mallorca és un espai de participació, de consulta i de diàleg entre les administracions, les associacions d'immigrants, les entitats socials i les organitzacions no governamentals que treballen amb la població immigrant. L'objectiu és promocionar iniciatives conjuntes, generar estudis, recerques i tota tasca que tengui com a finalitat mantenir un debat obert sobre la integració dels immigrants. Durant aquest exercici s'ha dut a terme una sessió plenària del Fòrum, una sessió menys que el 2004. El cost ha estat finançat per l'Institut de Serveis Socials i Esportius.

El Programa de cooperació internacional per al desenvolupament té per finalitat desenvolupar projectes de cooperació adreçats a millorar les condicions de vida dels habitants dels països i les zones més desfavorits del món, a través del Fons Mallorquí de Solidaritat i Cooperació. L'Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca aporta el 0,7% del seu pressupost anual al Fons esmentat. Es financen 55 projectes de cooperació en vint-i-sis països.

L'any 2001 la desapareguda Conselleria de Benestar Social va posar en marxa el primer Pla integral d'atenció a la immigració, que preveia un període d'aplicació de quatre anys (2001-2004); posteriorment es va traspassar la competència a l'Institut Balear d'Afers Socials. El 2005 la Direcció General de Serveis Socials donà continuïtat al Pla, amb la reestructuració d'un nou projecte: el II Pla integral d'atenció a la població immigrada de les Illes Balears. En l'elaboració s'han dut a terme les tasques següents:

- S'ha explotat estadísticament el padró d'habitants en data 1 de gener de 2004, del cens de població de l'any 2001 de llars de les Illes Balears, i també del cens de població estrangera resident.

- S'han obtingut dades sobre les targetes sanitàries, la població immigrant i el mercat laboral.

- S'ha redactat el Pla per àrees d'actuació, objectius i actuacions, i s'ha gestionat la publicació de l'estudi i del Pla.

- A més, s'ha convocat el Fòrum de la Immigració de les Illes Balears, per facilitar la participació, la consulta i el diàleg de les institucions i les entitats implicades en la integració de la població immigrant estrangera.

A continuació es presenten les àrees d'actuació del II Pla, els objectius i el pressupost anual que s'ha destinat per a dur a terme aquesta tasca:

- Serveis socials: garantir l'accés a la xarxa pública de serveis socials, amb un pressupost de 213.688,49 euros.

- Acollida: crear i consolidar dispositius d'acollida i atenció temporals, així com cobrir les necessitats bàsiques, amb un pressupost d'1.655.371,02 euros.

- Educació: garantir als infants i joves immigrants l'accés al sistema educatiu, afavorir-ne la participació i la integració i fomentar la interculturalitat entre els professionals de l'educació, amb un pressupost de 2.234.889,42 euros.

- Formació i ocupació: promoure i facilitar la inserció laboral i possibilitar la formació laboral, amb un pressupost d'1.592.707 euros.

- Habitatge: facilitar l'accés a l'habitatge de lloguer i d'adquisició en condicions d'igualtat respecte de la població autòctona, amb un pressupost de 167.456,60 euros.

- Salut: garantir l'assistència sanitària, promoure la salut i dotar la xarxa sanitària dels recursos d'atenció adients i especialitzats, amb un pressupost de 248.417,31 euros.

- Participació, interculturalitat i convivència: promoure vies de diàleg i de convivència, amb un pressupost de 148.241,89 euros.

- Igualtat de tracte: garantir l'exercici els drets, els deures i les llibertats democràtiques, amb un pressupost de 27.376,98 euros.

- Gènere: facilitar la igualtat d'oportunitats i la inserció social de les dones immigrants, amb un pressupost de 2.203.208,10 euros.

Amb motiu de la creació de la Conselleria d'Immigració i Cooperació, el Programa d'integració social dels immigrants i també la convocatòria que ha publicat la Conselleria de Presidència i Esports per a dur a terme projectes adreçats a l'acollida i la integració de les persones immigrades[58] han passat a ser de la competència d'aquesta nova Conselleria. Es creà mitjançant el Decret 14/2005, de 18 d'octubre, del president de les Illes Balears,[59] i se n'estableix l'estructura orgànica bàsica, amb els òrgans directius següents:

- Secretaria General: gestiona els serveis comuns i té a càrrec seu l'assessorament jurídic i el suport tècnic de la Conselleria.

- Direcció General d'Immigració: les seves funcions es concreten a atendre la població immigrant, les polítiques d'integració social i laboral, i el foment de les relacions amb organitzacions d'immigrants i comunitats balears ubicades fora de la nostra comunitat autònoma.

- Direcció General de Cooperació: exerceix les funcions relatives a la cooperació social i a les relacions i la solidaritat amb altres pobles.

9. 7. Les organitzacions associatives

Formen part d'aquest apartat les associacions sense ànim de lucre, les fundacions, els col·legis professionals, les associacions de tipus laboral i de tipus empresarial sense ànim de lucre, i també els sindicats i les entitats no lucratives la finalitat de les quals és fomentar l'esport, inscrites oficialment en els registres de la comunitat autònoma de les Illes Balears d'acord amb el que es disposa en l'article 12.5 de l'Estatut d'autonomia.

El Registre d'Associacions de les Illes Balears és un registre públic que, d'acord amb la legislació vigent, té per finalitat garantir la publicitat de les associacions que desenvolupen principalment les activitats en l'àmbit territorial de les Illes Balears. Es troba adscrit a la Direcció General de Relacions Europees i d'Entitats Jurídiques de la Conselleria de Presidència i Esports del Govern de les Illes Balears.

A més d'aquest Registre, n'hi ha també un d'oficial a la Conselleria de Treball, per a totes aquelles entitats no lucratives de

58. BOIB núm. 155, de 18 d'octubre de 2005.

59. Posteriorment es modificà mitjançant el Decret 5/2006, de 3 d'abril.

tipus laboral, sindical o empresarial, i un altre a la Direcció General d'Esports, per a les entitats sense finalitat lucrativa que es dediquen al foment de l'esport.

Cal esmentar que l'Administració també ha creat diversos censos o registres en els quals s'han d'inscriure les associacions, sense perjudici de la inscripció prèvia en el Registre d'Associacions de les Illes Balears i que existeixen també diferents registres municipals de participació ciutadana:

- Associacions de pares i mares d'alumnes, a la Direcció General de Planificació i centres de la Conselleria d'Educació i Cultura.
- Associacions de consumidors i usuaris, a la Direcció General de Consum de la Conselleria de Salut.
- Associacions prestadores de serveis Socials a la Direcció General de Serveis Socials a la Conselleria de Presidència i Esports.
- Associacions juvenils i prestadores de serveis a la Joventut a la Direcció General de Joventut de la Conselleria de Presidència i Esports.

També en formen part les associacions i les fundacions inscrites en els registres estatals que tenen la seu a les Illes Balears, on duen a terme les actuacions:

- Registre Nacional d'Associacions del Ministeri de l'Interior.
- Registre d'Entitats Religioses del Ministeri de Justícia.
- Registre Nacional d'Associacions de Consumidors del Ministeri de Sanitat i Consum.
- Registre Nacional de Fundacions d'Acció Social del Ministeri de Treball i Afers Socials.

9.7.1. El dret d'associació al nostre país

Dins l'apartat legislatiu, s'ha d'esmentar que tan sols ha aparegut el Reial decret 1337, d'11 de novembre, pel qual s'aprova el Reglament de fundacions de competència estatal.

Pel que fa a l'adaptació de les associacions a la Llei 1/2002, cal dir que seguim amb un ritme lent, encara que les associacions només tenien un any per regularitzar la situació. Al final del 2005 només el 45% de les associacions registrades al Servei d'Entitats Jurídiques s'hi havien adaptat. L'any 2005 es resolgueren encara 138 expedients d'adaptació.

Això vol dir que moltes associacions resten inactives i que el procés de donar de baixa l'associació no funciona. Cal dir que moltes de les associacions inscrites ho feren en els anys seixanta i setanta, i també que algunes es crearen tan sols per a una activitat molt puntual i amb el pas dels anys han quedat totalment oblidades.

9.7.2. L'evolució de les associacions registrades

En total, a la comunitat autònoma de les Illes Balears hi ha 9.210 entitats sense

ànim de lucre que duen a terme activitats de tot tipus a les Illes Balears, segons s'extreu dels set registres que s'han consultat. (Vegeu el quadre III-106.)

Cal destacar que, així com els anys anteriors l'accés a la informació d'aquests registres era molt difícil, veiem que, amb la incorporació de la majoria de registres a les pàgines informàtiques de les diferents administracions, poden oferir a tots els ciutadans informació sobre les entitats que, a l'efecte de la publicitat —com explicita la llei—, s'hi han registrat. De fet, aquest és un dels motius que puguem actualitzar la informació sobre totes les entitats que treballen a les Balears en qualsevol àmbit, mentre que els anys anteriors no s'havia aconseguit aquesta informació. Com ja s'ha esmentat, només resta aconseguir la millora i l'agilitat en els processos per donar de baixa les entitats.

Pel que fa a l'evolució de les diferents entitats (associacions, fundacions, col·legis, etc.), veiem que de cada any augmenta el nombre de registres. Tot i així, seguim sense saber el nombre de persones reals que mouen les diferents entitats d'iniciativa social.

9.7.3. Les associacions juvenils

Al final del 2005 hi havia inscrites en el cens d'entitats juvenils i entitats prestadores de serveis a la joventut 372 entitats. La xifra és evident que no coincideix amb la subministrada pel Registre d'Entitats Jurídiques, ja que només recull les entitats constituïdes a l'empara del Decret 397/1988, d'associacions juvenils. En canvi, la Direcció General de Joventut, responsable del cens esmentat, també comptabilitza totes les entitats que d'una manera o una altra treballen amb col·lectius juvenils o per a aquests col·lectius.

L'any 2005 es registraren a la Direcció General de Relacions Europees i Entitats Jurídiques un total de quatre associacions juvenils, mentre que en el mateix període s'inscriviren en el cens de la Direcció General de la Joventut devuit entitats. Des que es creà el cens l'any 1997, en el qual es varen inscriure d'ofici un total de 222 entitats, s'ha incrementat en unes 150 noves entitats.

9.7.4. Les associacions d'immigrants

Aquest col·lectiu és el que més ha crescut en els darrers anys. Tot i que la majoria estan incloses en el registre general de la comunitat autònoma de les Illes Balears també n'hi ha una en el registre nacional. El total d'associacions que hi ha avui dia és de 167, la qual cosa representa un 87% més que les que hi havia l'any 2000. Majoritàriament són associacions d'ajuda mútua que, en alguns casos, s'han constituït legalment a instàncies de les administracions i, en altres, per iniciativa pròpia.

Quadre III-106. Associacions registrades

Tipus	Registre	Ubicació	Total
Associacions	Direcció General de Relacions Europees i Entitats Jurídiques	Conselleria de Presidència i Esports - Govern de les Illes Balears	5.796
Federacions	Direcció General de Relacions Europees i Entitats Jurídiques	Conselleria de Presidència i Esports - Govern de les Illes Balears	81
Fundacions	Direcció General de Relacions Europees i Entitats Jurídiques	Conselleria de Presidència i Esports - Govern de les Illes Balears	209
Col·legis professionals	Direcció General de Relacions Europees i Entitats Jurídiques	Conselleria de Presidència i Esports - Govern de les Illes Balears	36
Federacions esportives	Direcció General d'Esports	Conselleria de Presidència i Esports - Govern de les Illes Balears	47
Clubs esportius	Direcció General d'Esports	Conselleria de Presidència i Esports - Govern de les Illes Balears	2.095
Associacions de promoció del temps lliure i l'esport	Direcció General d'Esports	Conselleria de Presidència i Esports - Govern de les Illes Balears	301
Consumidors	Institut Nacional de Consum	Ministeri de Sanitat i Consum	2
Fundacions d'acció social	Subdirecció General de Participació, Fundacions i Entitats Tutelades	Ministeri de Treball i Afers Socials	2
Fundacions culturals		Ministeri de Cultura	5
Associacions	Secretaria General d'Atención al Ciudadà	Ministeri de l'Interior	170
Estrangeres	Secretaria General d'Atención al Ciudadà	Ministeri de l'Interior	1
Federacions	Secretaria General d'Atención al Ciudadà	Ministeri de l'Interior	5
Entitats catòliques	Secció Especial d'Afers Religiosos	Ministeri de Justícia	274
Confessions minoritàries	Secció Especial d'Afers Religiosos	Ministeri de Justícia	22
Fundacions canòniques	Secció Especial d'Afers Religiosos	Ministeri de Justícia	4
Total			9.210

Font: Elaboració pròpia.

CAPÍTULO I. PANORAMA ECONÓMICO

RESUMEN

A. LA ECONOMÍA MUNDIAL

El fuerte crecimiento real del comercio exterior a lo largo del cuatrienio 2002-2005 se encuentra en la base de la recuperación económica mundial. Entre los factores que han posibilitado la recuperación del comercio mundial y el crecimiento económico, debe citarse la acomodación de las políticas monetarias y fiscales con el fin de consolidar la recuperación del ciclo económico, con tipos de interés reales bajos, con déficits públicos relativamente altos en las principales economías occidentales, y, con la recuperación de los principales mercados bursátiles internacionales. Esta recuperación económica internacional pivota sobre la economía de los Estados Unidos de América, como gran mercado mundial de consumo y la verdadera locomotora de la demanda neta mundial, la cual, genera trabajo, empleo y reactivación económica en el resto de la economía mundial.

La contrapartida de este fuerte crecimiento de la demanda de consumo por parte de los residentes en los Estados Unidos es el enorme déficit comercial de este país, que se estima en unos ocho cientos mil millones de dólares, cifra que equivale a más del 7,5% de su PIB y al 8% del comercio mundial de mercaderías. En contrapartida, los saldos son positivos para Alemania (el 4,5% del PIB), Japón (el 6% del PIB) y China (el 5,5% del PIB), si bien con el empeoramiento, que cada vez más, el déficit comercial de los Estados Unidos se está concentrando en China, que ahora representa ya una cuarta parte del total. Esto representa para los Estados Unidos la necesidad de encontrar diariamente en los mercados internacionales más de dos mil millones de dólares diarios de financiamiento internacional, que en buena parte surgen de las compras de bonos y acciones en los en este país procedentes de China y de los países exportadores de petróleo.

El Fondo Monetario Internacional (FMI) apuesta porque este entorno favorable se pueda mantener de cara a los años 2006 y 2007, con tasas de crecimiento parecidas a las del 2004, y que se sitúan entorno del 4,8% para la economía mundial. Estas previsiones de crecimiento deben cogerse con una cierta prevención, ya que en general continúan subsistiendo motivos de incertidumbre que pueden hacer decantar la balanza de riesgos hacia el lado de un progresivo deterioro de la situación. De entre estos motivos, el FMI destaca los siguientes: los precios del petróleo; la finalización de un ciclo de tipos de interés bajos, que ha respondido a unas políticas muy expansivas; el aumento de los desequilibrios mundiales - ya que no es fácil conjugar una devaluación pactada del dólar con una revalorización de las monedas de los principales países exportadores asiáticos y de los exportadores de petróleo -, y, por la pandemia de la gripe aviar, atendiendo al potencial efecto desestabilizador del comercio mundial, por las incertezas geopolíticas, y, por la dificultad de tirar hacia delante la Ronda Doha para la liberalización del comercio mundial.

En el año 2005 en la zona euro se produjo una cierta desaceleración en su crecimiento, ya que disminuyó del 2,0% al 1,3%. La previsión de crecimiento para el 2006 es del 2,1%, y para el 2007, del 1,8%. La tasa de crecimiento de la inflación en la zona euro se ha situado en el 1,9%. El objetivo del Banco Central Europeo (BCE) a largo plazo es

mantener la tasa de crecimiento de la inflación entorno del 2% anual, pero, dado que las expectativas de crecimiento de la inflación se han disparado por los precios de la energía, se ha producido un cambio importante en la orientación de la política monetaria de la zona euro, ya que el BCE decidió modificar al alza los tipos de interés, los cuales habían estado inalterados en los últimos dos años y medio. Con todo ello, el euro sólo se ha apreciado frente del dólar el 0,1% a lo largo del 2005, mientras que el 2004 lo había hecho en un 9,9%.

Las perspectivas financieras del período 2007-2013 acordadas por el Consejo Europeo de la Unión Europea de diciembre de 2005, sitúan el presupuesto comunitario en 862,4 mil millones de euros, con una distribución funcional que confirma las cinco grandes partidas de gasto que son: 1) crecimiento sostenible que atiende los gastos asociados a la consecución de los objetivos de la Estrategia de Lisboa, los cuales representan el 44% del total del presupuesto; 2) preservación y gestión de los recursos naturales, que representan un 43%; 3) ciudadanía, libertad, seguridad y justicia, con un 1,2%; 4) la Unión Europea como actor global, con el 5,8%; y 5) administración y compensaciones, con un 6% restante.

España ha sido el país de la Unión Europea de los Quince que más se ha beneficiado, en términos absolutos, de la política regional comunitaria. Se calcula que para el período 2007-2013 el volumen de ayudas estructurales conseguirá - en euros constantes de 2004-, unos 4.600 millones anuales. Las estimaciones más solventes consideran que, de media anual, las ayudas estructurales han permitido crecer 0,4 puntos porcentuales por encima de lo que se habría crecido sin estas ayudas. También se ha estimado que las ayudas programadas para el período 2007-2013 supondrán un crecimiento adicional de 0,2 décimas porcentuales por año.

A. LA ECONOMÍA ESPAÑOLA

El año 2005 los resultados de la economía española marcan un seguimiento de la aceleración que empezó en el año 2003. Estos resultados se obtienen gracias a la fortaleza de la demanda interna, que cerró el ejercicio con un crecimiento del 4,4%, 1,8 puntos por encima de lo experimentado el 2004. También es importante la recuperación de la formación bruta de capital (7,2%), y, más concretamente de la inversión en bienes de equipo, que cerró con un crecimiento medio anual del 9,5%. Por otra parte, la inversión en construcción se mantuvo en tasas de crecimiento elevadas (6,0%), aunque similares a la de los ejercicios anteriores. El incremento de las importaciones, sumada a la tendencia al estancamiento de las exportaciones, ha provocado por octavo año consecutivo una aportación negativa del sector exterior al crecimiento, de manera que se supera ligeramente el crecimiento del año 2004. También podemos hablar de recuperación económica en cuanto a la evolución del mercado de trabajo, ya que la tasa de paro se redujo 1,8 puntos, hasta llegar al 9,2%. Por otra parte, el empleo aumentó un 4,8%, casi un punto más que el año anterior. Las cuentas de las administraciones públicas, por primera vez en muchos años, cerraron el 2005 con superávit, que llegó a la magnitud de 9.933 millones de euros en términos de contabilidad nacional, lo que representa el 1,1 % del producto interior bruto (PIB).

En cuanto al turismo, el inicio de la recuperación económica en la Unión Europea, la inestabilidad producida en algunos de los principales destinos competidores en el segmento de <<sol y playa>>, y el dinamismo que siguió mostrando la demanda

interna, son las causas que han favorecido un buen comportamiento del sector turístico en el 2005. De esta manera, España se consolida como la segunda potencia mundial, en superar los discretos resultados del año 2004. Así mismo, en el año 2004, el gasto en investigación y desarrollo (I+D) fue del 1,07% del PIB, por debajo de la media de la UE-25, que llegó al 1,9% del PIB, y a gran distancia del nivel fijado en la Estrategia de Lisboa como objetivo para el 2010, que es de un 3,0% del PIB. A pesar del incremento del gasto en I+D empresarial en los últimos años, el propio Programa nacional de reformas reconoce que los problemas del sistema nacional de innovación son el déficit tecnológico de las empresas, el escaso desarrollo de conocimiento propio y de las inversiones y, la falta de aprovechamiento por parte del sector privado del conocimiento que generan los centros públicos de investigación.

A. LA ECONOMÍA BALEAR

Según los boletines de coyuntura económica de la Dirección General de Economía del Gobierno de las Islas Baleares el crecimiento de la economía balear el 2005 fue del 2,2%, con una recuperación de 0,7 puntos porcentuales respecto al 2004. Este crecimiento se sitúa 1,2 puntos porcentuales por debajo del español, pero es superior en 0,9 puntos porcentuales al de la zona euro.

C.1. Análisis de la oferta

Por sectores económicos el **sector primario** tiene una estimación de crecimiento para el año 2005 de un 2,1%, con una pérdida de –3,2 puntos porcentuales respecto del año pasado, con una producción final del valor añadido bruto (VAB) a costa de los factores de 346,88 millones de euros, de los cuales el 89,68% corresponde al subsector agroganadero; un 4,50%, al subsector forestal, y el resto, el 5,82%, al subsector pesquero. Las evoluciones fueron positivas para el subsector agrícola, pero negativas para los restantes subsectores de la ganadería, para el forestal y el pesquero, lo que se explica por el distinto comportamiento de las subvenciones de explotación.

El **sector de la industria y la energía** crece un 1,2% en el año 2005, con una pequeña ganancia porcentual de tres décimas respecto al año anterior, debido a una mayor demanda interna, al mantenimiento de las exportaciones y por la recuperación de la construcción. Si se tiene en cuenta el número de trabajadores del sector industrial en régimen de alta laboral en la Seguridad Social en las Islas Baleares, crecieron un moderado 0,6% - en concreto 188 personas-, de manera que la productividad aumenta el 1,4%. Este crecimiento de la productividad viene motivado por una mejor reasignación de los recursos productivos, forzado por la creciente competencia de los mercados en una economía cada vez más globalizada, lo cual ha comportado que durante el año 2005 el número de empresas industriales en Baleares cayera un –1,9%, pasando de las 5.525 empresas a las 5.415. Tan sólo cuatro grupos han crecido en términos de número de empresas: el papel, la edición y las artes gráficas (1,95%); la metalurgia y la fabricación de productos metálicos (1,05%); el material de transporte (3,72%), y la energía y el agua (1,75%). En términos de la facturación de la energía eléctrica por usos, se observa que el año 2005 presenta un mayor dinamismo que en el 2004, ya que presenta una tasa de crecimiento del 4,5% (1,09 puntos superior a la del año anterior). Se puede estimar que el conjunto de las industrias relacionadas más directamente con el sector de la construcción (la extracción de minerales no metálicos ni energéticos, la fabricación de productos minerales no metálicos, y las industrias de la madera - aparte de los muebles-,

la cestería y la espartería) generaron 5.283 empleados, es decir, el 16,9% del total del sector industrial. Las industrias de la alimentación generaron 5.371 empleos directos, lo cual significa el 17,2% de la ocupación industrial y, junto con las industrias ligadas a la construcción y las industrias exportadoras, representa una de las principales especializaciones productivas del sector industrial de las Islas Baleares.

El **sector de la construcción** crece un 2,3%, con una ganancia porcentual de nueve décimas respecto al año anterior, que se explica por la mayor estabilidad jurídica, los incrementos en el precio de la vivienda, por el aumento de la población, por los bajos tipos de interés y la mejora de las infraestructuras sociales y de transporte. Así, en el año 2005, por primera vez desde el año 2001, el indicador global de actividad –índice que mide la evolución del sector a través del comportamiento de las ventas de cemento y de la mano de obra empleada- fue positivo. El índice para el 2005 se estimó en una tasa positiva del 2,4%, frente a los índices negativos de los años 2002 (-3,2%), 2003 (-7,9%) y 2004 (-1,8%). Los datos de la Seguridad Social registraron un 9,1% más de trabajadores que el año 2004. Así mismo, es importante remarcar que la población inmigrante está constituyendo un importante colectivo en el mercado laboral del sector. En cuanto al paro, se produjo una reducción del 7,3% respecto al año 2004: el número medio de parados en el año 2005 se situó en 5.220 personas, frente a las 5.634 del año 2004.

Desde el año 2000, pero sobre todo a partir del año 2003, la licitación pública había aumentado de forma muy rápida (con crecimientos por encima del 48%) y, además, había ido ganando peso en el sector, pero en el 2005 se produce un cambio de tendencia. Este año alcanzó los 599,42 millones de euros, frente a los 931,65 millones de euros del año 2004, lo que supone un 35,7% menos. La reducción en la licitación pública fue consecuencia básicamente de la minoración de inversiones por parte de la administración autónoma, que pasó de financiar 474,5 millones de euros en 2004 a 267,0 millones de euros en 2005, lo que supuso un 43,7% menos. Por ámbitos geográficos, la inversión pública de las Islas Baleares, medida en tasas de variación, se situó en penúltimo lugar del ranking por comunidades autónomas, tan sólo por detrás de Asturias (-50%) y por debajo de la media nacional (que experimentó un incremento del 24,9%). En cuanto a la inversión privada, en el año 2005 las viviendas visadas aumentaron un 3,6% para el conjunto balear. Uno de los indicadores avanzados del sector es el número de viviendas la construcción de las cuales se ha iniciado en el mismo año: en el año 2005 se registró un aumento cercano al 14%, y se llegó a las 11.275 viviendas, frente a las 9.900 del año anterior.

Finalmente, el **sector servicios** crece un 2,3%, lo cual representa una ganancia porcentual de ocho décimas en relación al año pasado a remolque de la demanda de los residentes y no residentes. Las principales actividades del sector servicios en Baleares son: turismo, comercio, transportes y comunicaciones, instituciones financieras y administraciones públicas.

El turismo

Se puede considerar que el conjunto total de turistas que visitan las principales destinaciones de <<sol y playa>> competidores de las Baleares, incluida España - Turquía, Túnez, Egipto, Marruecos, Croacia, Bulgaria, Grecia, Italia, República Dominicana, Cuba, Puerto Rico, Méjico, Brasil, Costa Rica, Tailandia, Indonesia y

Malasia-, son para el año 2004 (último año en que tenemos información completa y homogénea de todos los destinos) de 220,7 millones de turistas. Sobre este total, Baleares representa una cuota de mercado del 5,2%. En términos de ingresos, los datos son de 177,2 millones de dólares, con una cuota relativa correspondiente a las Islas del 2,7%. Esta menor participación relativa de las Islas en ingresos se debe al hecho de que el gasto medio por turista en las Islas es inferior a la media internacional. El cálculo del índice de posición competitiva turística (IPCTB) de Baleares en precios pondera para estas destinaciones las evoluciones relativas en cuanto a los tipos de interés y las tasas de inflación en comparación a las Islas Baleares. El IPCTB muestra una recuperación de la competitividad de las Islas en los precios, ya que desde el primer trimestre del 2004 hasta el tercer trimestre del 2005 se estima que la competitividad se recupera un 4,5%. Esta circunstancia, se explica por una devaluación ponderada del tipo de cambio del euro/dólar del 3,9%, así como por una ligera mejoría en la ponderación relativa del nivel de precios, que es del 0,58%. Para el conjunto del ejercicio 2005 la ganancia de competitividad es de un 1,1%.

En relación a la evolución de las Islas Baleares respecto a las comunidades autónomas que son competidoras en el segmento del turismo <<sol y playa>> (las Islas Canarias, Andalucía, Cataluña y la Comunidad Valenciana), se puede afirmar que la nuestra es la comunidad autónoma donde más aumenta el número de estancias en el año 2005, con un 4,3%, seguida por Cataluña con un 3,1%. El crecimiento del resto de comunidades autónomas lo hacen por debajo de la media española (-0,4%): así, Andalucía es de un -7%; en la Comunidad Valenciana, de un –5,2%, y en las Canarias, de un –0,6%. Las Baleares sumaron un total de 11.626.200 turistas, cifra que representa un aumento del 3,4% en comparación al 2004. Esta cifra supone, así mismo, un máximo histórico y supera en un 0,8% el máximo conseguido en el año 2000, que fue de 11.096.500 turistas.

Las llegadas de los extranjeros totalizaron 9.362.900 personas, con un aumento del 1,2%, mientras que los españoles sumaron 2.263.200, con un aumento del 13,5%. El total de llegadas y salidas de Palma del tráfico del aeropuerto de conexión o *hub* sumó 3,6 millones de pasajeros, con un incremento respecto al 2004 del 25,5%. En lo referente a los vuelos de <<bajo coste>> o <<bajo precio>>, debe remarcarse que a lo largo del año 2005 han conseguido los once millones de pasajeros, que entran y salen, con un crecimiento del 14,2% y una cuota de mercado del 44,9%. El análisis de las llegadas por nacionalidades y por vía aérea muestra que el turismo alemán, con 3,76 millones de turistas aumentó un 6,8% y se sitúa líder, con un 33,6% del total. El turismo británico, con 3,3 millones, experimenta, en cambio, un descenso del –4,4% y pasa a representar el 29,8%. El tercer mercado por vía aérea son los españoles que contabilizan 1,9 millones, crecen un 16.3% y representan el 17,1%.

En el 2005 la estacionalidad se mantiene prácticamente igual, con una variación positiva de una décima. La estancia media es de 11,1 días y se ha incrementado en 0,2 días (un 1,83%). El total de estancias es de 117,8 millones, de las cuales el 65,7% se han registrado en establecimientos hoteleros, con una pérdida en relación al 2004 de 3 puntos porcentuales. En cambio, aumentan las participaciones en el total de estancias los apartamentos turísticos y viviendas alquiladas con un crecimiento del 27% (1,6 puntos más), y también los apartamentos y las viviendas en propiedad con un crecimiento del 25% (1,8 puntos más).

Las Islas Baleares disponen de 423.112 plazas regladas y es notable la progresiva pérdida de cuota de las categorías inferiores, a favor de las superiores, en los últimos años. Igualmente, la media del número de plazas por establecimiento representa una mejora en los últimos diez años, con un incremento del 27%. Según la Encuesta de Clima Turístico Empresarial elaborada por Exceltur la mejora del grado de ocupación de los establecimientos hoteleros (sin apartamentos), y la del nivel de precios en temporada alta ha permitido mejorar ligeramente el nivel de los beneficios, según se desprende de la opinión manifestada por los directivos hoteleros. Alternativamente, también se pueden tener en cuenta los datos del noveno estudio que Ernst&Young hace sobre los Indicadores Económicos de la Industria Hotelera Española. Según estos datos, los hoteles de tres estrellas en las Islas Baleares mantienen estables las rentabilidades, mientras que los de cuatro y cinco estrellas la mejoran desde el año 2002. El total del gasto turístico consigue un valor de 10.429,9 millones de euros, con un crecimiento del 6,2%: el 84,5% de esta cantidad (8.810,0 millones de euros) corresponde al turismo extranjero, con un crecimiento del 5,4%, y el resto, corresponde al turismo nacional con un peso del 15,5% (1.619,9 millones de euros) y un crecimiento del 10,6%. Finalmente, el empleo total de media anual llegó a 70.249 personas, con un crecimiento del 2,5%, de las cuales, 57,9 mil corresponden a asalariados (el 82,5%), con un crecimiento del 3% y, 12,3 mil a autónomos (el 17,5%) con un crecimiento del 0,7%. Por trimestres, la estacionalidad del empleo (diferencia entre la punta trimestral máxima y la mínima) se puede estimar en 55,9 mil personas.

El comercio

En el año 2005 había en las Islas Baleares 20.477 empresas del sector del comercio, es decir, el 23,53% del total de empresas, disminuyendo en un 5,5% respecto del 2004. El 70% de estas empresas se dedicaban al comercio al pormenor; el 21%, al comercio al por mayor y el 9% a la venta, mantenimiento y reparación de vehículos. Si nos fijamos en la evolución coyuntural del sector, podemos comprobar que en las Islas Baleares las ventas del comercio al pormenor crecieron durante el 2005 un 3,29%; esto es 2,4 puntos menos que el 2004,y a un ritmo ligeramente inferior respecto al conjunto del Estado español (4,42%). El empleo en el comercio al pormenor se incrementó a lo largo del año un 1,06%, más de medio punto por debajo del nivel del Estado español, en donde el empleo aumentó un 1,62%. Por su parte, la inflación en el sector del comercio al pormenor se estima que fue en el año 2005 del 3%, dos décimas más baja que la inflación en el Estado español.

Los transportes y las comunicaciones

En relación a la actividad coyuntural del año 2005, destaca la recuperación de la actividad del transporte de pasajeros por vía marítima en régimen de cabotaje y en régimen de crucero turístico, con un aumento del 8,9%. Así mismo, el transporte aéreo aumentó cerca del 3%. Por el contrario, el transporte terrestre por carretera y el transporte por ferrocarril crecieron un 7,6%, los servicios postales, crecieron un 3,1% .En cuanto a comunicaciones, conviene destacar el crecimiento de la telefonía móvil, con un 14,3%, mientras que la telefonía fija desciende un 7%.

Las Instituciones financieras

A pesar del giro alcista del tipo de interés por parte del Banco Central Europeo a finales de año, las entidades bancarias han seguido la tendencia registrada en los últimos ejercicios de incrementar el volumen de créditos concedidos en un 24,2%, situándose en 29.564 millones de euros. Si bien son diferentes los elementos que contribuyen a explicar esta realidad, un factor clave es la situación que marca la actividad inmobiliaria, caracterizada en los últimos años por una creciente demanda de garantías hipotecarias. Así, con datos del mes de diciembre de 2005, las Baleares son la comunidad autónoma con mayor número de fincas con hipotecas constituidas por cada cien mil habitantes (7.089 hipotecas). Por otra parte, las Islas son la comunidad autónoma que presenta relativamente un mayor volumen de créditos en relación a los depósitos. Debe subrayarse como las cajas de ahorros han consolidado su liderazgo, tanto en la concesión de créditos como en la captación de depósitos. Las Baleares se caracterizan por un elevado grado de bancarización, y son después de La Rioja y Aragón, la comunidad autónoma con una menor proporción de habitantes por oficina. A pesar de que las oficinas bancarias que operan en las Baleares presentan un menor grado de productividad que en el ámbito nacional, tanto en la concesión de créditos como en la captación de depósitos, se han registrado mejoras considerables en la productividad de la oficina bancaria en las Baleares, concediendo, por término medio, 4.590 miles de euros más en concepto de créditos en el año 2005 que en el 2004, y captando 137,92 miles de euros más para el mismo período de tiempo en forma de depósitos.

Las administraciones públicas

El total del consumo público en las Baleares (los salarios más las compras de bienes y servicios) llegó a los 2.808,1 millones de euros, lo que representa el 11,9% de la renta interior bruta a precios de mercado (RIB p.m.) (4,6 puntos por debajo del nivel estatal) y el nivel de consumo público más bajo por el conjunto de las comunidades autónomas. En contrapartida, el ahorro público fue de 4.426,9 millones de euros, mientras que la inversión pública se situó en los 551,5 millones de euros, de manera que se generó una capacidad de financiación para el conjunto de las administraciones públicas (la estatal, la autonómica, la insular y la local) de 3.875,4 millones de euros, equivalente al 20,7% de la RIP p.m., que es el porcentaje más alto para el conjunto de las comunidades autónomas. Los presupuestos generales de la Administración general de la comunidad autónoma de las Islas Baleares para el año 2005 es de 2.587,78 millones de euros (431.279 millones de pesetas), cifra que supone un incremento del 39,2%. Cuando a las administraciones insulares, el presupuesto añadido de los tres consejos insulares en el año 2005 se incrementó el 10,16%, en superar los 350 millones de euros (58.331 millones de pesetas). Comparativamente, los consejos insulares de Mallorca y Menorca presentan incrementos del 12,50% y 15,31%, respectivamente. No obstante, el consejo insular de Ibiza y Formentera presenta una evolución ligeramente negativa del –1,11%. En referencia al presupuesto de los ayuntamientos de la comunidad autónoma, el volumen total del ejercicio 2005 superó por primera vez la barrera de los mil millones de euros (1.040,71 millones de euros).

La deuda acumulada de las Islas Baleares durante el año 2005, fue de 1.536 millones de euros, un 64,1% superior que a la del año anterior. Esta cantidad representa un 2,74% de la deuda total de las comunidades autónomas españolas. Debe decirse que esta cantidad representa un 6,8% del PIB regional -sólo se sitúan por encima Valencia (11,5%),

Cataluña (7,8%) y Galicia (7,4%)-, con un incremento de 3,6 puntos respecto al año 2000, cuando era el cuarto porcentaje más bajo del Estado. El nivel de endeudamiento por habitante se vio incrementado en relación al ejercicio precedente, ya que el año 2004 fue de 980,06 euros y en el año 2005 se llega a los 1.562,35 euros, con una variación del 59,4%. Solo se sitúan por encima Valencia, Cataluña y Madrid. La recaudación tributaria que ha obtenido de la Delegación Especial de Hacienda llegó en el 2005 a los 2.392 millones de euros, con un incremento del 14,9% en comparación al 2004.

C.2. Análisis de la demanda

En cuanto a los diferentes componentes de la demanda final, tenemos que la **demanda final del consumo de los residentes** crece en términos reales un 2%, con una ganancia porcentual de cuatro décimas porcentuales en relación al año pasado. La confianza de los consumidores sube un 1,5%, pero el porcentaje de los hogares que no tienen dificultades para llegar a fin de mes de acuerdo con sus ingresos netos mensuales cae un –3,6%. La **demanda final de consumo de los no residentes o gasto turístico** acumulado entre enero y octubre ha ascendido a 10.430,3 millones de euros, con un crecimiento del 6,2% respecto al mismo período del 2004. La **demanda final de inversión** crece un 3,3%, 2,3 punto porcentuales más que el año pasado.

En relación con el **comercio exterior por aduanas**, el resultado del saldo comercial, una vez excluidas las partidas distorsionantes, pasó de un déficit de 172.204 miles de euros en el 2004 a 308.041 miles de euros en el 2005: el déficit se incrementó un 78,9%. Este aumento se debió al comportamiento de los combustibles minerales. Las partidas que registraron superávits comerciales fueron el calzado, con 103.745 miles de euros; las de material de transporte, con un saldo de 83.473 miles de euros, y los productos de industrias químicas y derivados, con 8.963 miles de euros.

La **inversión extranjera** aumentó un 63,3% en 2005, hasta conseguir los 186,1 millones de euros. El principal sector receptor de la inversión extranjera es el constituido por las actividades inmobiliarias y servicios, que, con 124,8 millones de euros, absorbe el 67,1% del total y experimenta un crecimiento del 30,7%. Le sigue por orden de importancia la hostelería que con 48,6 millones de euros, representa un 26,1% del total y crece un 783,6%. Por tanto, estas dos actividades representan más del 93% del total de la inversión extranjera.

C.3. Análisis de la inflación, de la renta y de los flujos de financiación

La **inflación** valorada vía el índice de precios al consumo (IPC) fue del 3,1% - en términos de variación anual- en las Islas Baleares, 0,3 puntos porcentuales por debajo de la media española. Es, 1,2 puntos por encima de la que presenta la Unión Europea de los Quince, lo cual refleja una pérdida de competitividad en relación a los países europeos para todos los bienes y servicios que son ofertados desde Baleares.

Las Islas Baleares presentan un nivel de vida alto y, en términos de **PIB regional por habitante o renta por cápita**, este hecho se confirma, ya que ocupan la quinceava plaza, con un índice de 111,78 respecto de España (100 de 111,78), por detrás del País Vasco, Madrid, Navarra y Cataluña. En comparación al año 2000 hemos perdido -11,1 puntos, hecho que se puede explicar, inicialmente, porque su renta regional ha crecido

menos que la media española, mientras que su población experimenta uno de los crecimientos regionales más importantes por comunidades autónomas. Si se tiene en cuenta el concepto de renta familiar bruta disponible per cápita corregida por el poder de compra, Baleares mejora su posición relativa, si se compara con el indicador de la renta per cápita, y se sitúa en cuarta posición dentro del conjunto de las comunidades autónomas, con un índice de 113,66 sobre España (100), por detrás de País Vasco, Navarra y Madrid, avanzando en esta clasificación a Cataluña.

Este elevado nivel de renta per cápita explica que Baleares presente unos elevados niveles de ahorro regional y de capacidad de financiación. En el caso de Baleares, y para el año 2004, se puede comprobar como su capacidad de financiación de 1.969 millones de euros se debe exclusivamente al sector público con 3.875,40 millones de euros, ya que el sector privado se encuentra en una situación de necesidad de financiación por un valor de –1.906,4 millones de euros. Por otra parte, los datos clarifican que Baleares es la comunidad autónoma que presenta el porcentaje sobre el PIB más alto de capacidad de financiamiento del sector público en el resto de comunidades autónomas: que la media para el conjunto del quinquenio 2000-2004 es de un 18,6%.

D. PRINCIPALES ACCIONES DE GOBIERNO EN EL CAMPO DEL MEDIO AMBIENTE Y DE LA SOCIEDAD DEL CONOCIMENTO Y DE LA INFORMACIÓN

Como campos de actuación destacan, entre otros, el medio ambiente, con el fin de consolidar las políticas de sostenibilidad, y el impulso de la sociedad del conocimiento y de la información, como principal herramienta modernizadora del entramado productivo y social de las Islas Baleares.

En relación al medio ambiente y a la ordenación del territorio, se puede destacar que el Plan Territorial de Ibiza y Formentera fue aprobado definitivamente por el Pleno del Consell Insular el 21 de marzo de 2005. Por otra parte, es importante señalar la publicación de la Ley 5/2005, de 26 de mayo, para la conservación de los espacios de relevancia ambiental, la cual tiene por objeto establecer el régimen jurídico general para la declaración, protección, conservación, restauración, mejora y adecuada gestión de los espacios de relevancia ambiental de las Islas Baleares. Así como, señalar el Acuerdo del Consejo del Gobierno de 18 de marzo para el inicio del procedimiento de elaboración del Plan de ordenación de los recursos naturales (PORN) de la sierra de Tramontana.

En relación a la sociedad del conocimiento y de la información, es suficientemente conocido que la situación de Baleares es manifiestamente mejorable. En el año 2004 el gasto total en actividades de investigación y desarrollo (I+D) ascendió a 54,7 millones de euros, lo cual supone un aumento del 18% respecto al año 2003. Esta cifra supone un porcentaje del 0,61% sobre el total español. Esta cifra de gasto en I+D representa una proporción del 0,28% del PIB, mientras que la media española es del 1,12%, lejos todavía del objetivo de la Estrategia de Lisboa, que es del 3%. La distribución del gasto en I+D por sectores de ejecución revela el importante papel que todavía tiene el entorno científico (en el cual se incluyen tanto la Universidad de las Islas Baleares como los centros de investigación). Este gasto ha aumentado un 66%, comparado con los datos del año 2003, que fue de un 14,9%. En cuanto al esfuerzo del sector empresarial en las Islas Baleares, continua siendo reducido debido a la estructura productiva regional, es

decir, al escaso peso del sector industrial y de los servicios de telecomunicaciones, que son los que hacen el esfuerzo mayoritario en actividades de investigación, desarrollo e innovación(I+D+I) en el conjunto del Estado.

Para mejorar esta situación se ha aprobado el Plan de ciencia, tecnología e innovación de las Islas Baleares (2005-2008). Para este período, se definen tres áreas prioritarias: turismo, medio ambiente y ciencias de la salud, debido a la necesidad de concentrar esfuerzos y de atender a las conclusiones y recomendaciones derivadas de la ejecución del I Plan de I+D y del I Plan de Innovación, y también dos ejes transversales: las tecnologías de la información y de la comunicación (TIC) y lengua, cultura y sociedad. En el marco del nuevo Plan, se ha planificado la creación y dotación de un nuevo centro de investigación, con carácter de excelencia, focalizado hacia las enfermedades del aparato respiratorio: la Fundación Caubet-Cimera, con un presupuesto para infraestructuras y equipamiento de doce millones de euros. En cuanto al turismo, debe destacarse la acción que se enmarca dentro del CIDTUR (centro de I+D y de transferencia de tecnología sobre turismo de referencia nacional) y el proyecto SAITUR que permitirá la imbricación de CIDTUR dentro del sistema de innovación de las Islas Baleares, el apoyo a la innovación turística y la creación de un cluster turístico. Está enmarcado dentro de la convocatoria de acciones innovadoras de la Comisión Europea, con un presupuesto de 4.700.000 euros a desarrollar hasta el año 2007. También debe destacarse en cuanto al medio ambiente que el Gobierno de les Islas Baleares ha firmado un convenio de colaboración con el Consejo Superior de Investigaciones Científicas para la elaboración de un proyecto de gestión integrada de la zona costera de las Islas Baleares, proyecto GIZC Baleares, con una duración de tres años con un presupuesto anual de 500.000 euros.

1. PANORAMA INTERNACIONAL

RESUMEN

El fuerte crecimiento real del comercio exterior, a lo largo del cuatrienio 2002-2005, se encuentra en la base de la recuperación económica mundial. Así, el modelo económico mundial está representado por los Estados Unidos de América, como gran mercado mundial de consumo y como una verdadera locomotora de la demanda neta mundial, la cual, genera trabajo, ocupación y reactivación económica en el resto de la economía mundial.

Los saldos comerciales están desequilibrados por el enorme déficit comercial de los Estados Unidos, estimado en unos 800.000 millones de dólares, cifra que equivale a más del 7,5% de su PIB y al 8% del comercio mundial de mercancías. En contrapartida los saldos son positivos para Alemania (el 4,5% del PIB), para Japón (el 6% del PIB) y para China (el 5,5% del PIB).

El Fondo Monetario Internacional (FMI) apuesta por que este entorno favorable se mantenga de cara a los años 2006 y 2007, con unas tasas de crecimiento parecidas a las del 2004, que se sitúan entorno del 4,8% para la economía mundial. En general, continúan subsistiendo motivos de incertidumbre. Entre estos motivos, el FMI destaca los siguientes: los precios del petróleo pueden verse fuera de control si se dan falsas expectativas y/o infravaloraciones sobre su evolución en los mercados futuros - sea por el estrecho margen que hay para reaccionar frente a incertidumbres geopolíticas, sea porque el crecimiento de la demanda supera claramente la oferta -; la finalización de un ciclo de tipos de interés bajo, que ha respondido a unas políticas monetarias muy expansivas; el aumento de los desequilibrios mundiales, ya que no es fácil conjugar una devaluación pactada del dólar con una revalorización de las monedas de los principales países exportadores asiáticos y de los exportadores de petróleo, y la pandemia de la gripe aviar, atendiendo el potencial efecto desestabilizador del comercio mundial; por las incertidumbres geopolíticas, y por la dificultad de tirar hacia delante la Ronda Doha para la liberación del comercio mundial.

En el caso de los Estados Unidos, todas las previsiones denotan una cierta desaceleración del crecimiento del país para el bienio 2006-2007. Esta desaceleración se debe básicamente al cambio de orientación de la política monetaria con aumentos continuados del tipo de interés. Las previsiones de primavera de la Comunidad Europea dan una cierta recuperación del PIB de la UE-12 a partir del 2005, con una aceleración en el 2006 en el crecimiento de casi un punto. La asignatura pendiente de la economía europea es la de cómo mejorar las condiciones de demanda y la introducción de las nuevas tecnologías, y la de los Estados Unidos es como mejorar sus desequilibrios fiscales y del sector exterior.

Según el último Informe sobre el Trabajo en el mundo (2004-2005) que prepara la Organización Mundial del Trabajo (OIT), se estima que 550 millones de personas no superan el umbral de ingresos de un dólar por día y viven en la pobreza extrema.

1. PANORAMA INTERNACIONAL

1.1. LA EVOLUCIÓN ECONÓMICA INTERNACIONAL Y DE LAS GRANDES REGIONES ECONÓMICAS

Según los datos del informe de primavera de la Organización Mundial de Consumo (OMC), se confirma el crecimiento de las exportaciones mundiales de mercancías, que en el año 2005 consiguen una tasa real del 6% (tres puntos por debajo del 2004)[1].El fuerte crecimiento real del comercio exterior a lo largo del cuatrienio 2002-2005 se encuentra en la base de la recuperación económica mundial. (Ver el gráfico I-1.)

El crecimiento nominal de las exportaciones de mercancías fue del 13%, de manera que se supera por primera vez la cifra de los diez billones de dólares, que se desglosa en un crecimiento real del 6% y en un crecimiento de los precios en dólares del 6,5% (-4,5 puntos menos que el 2004). Esta desaceleración de los precios internacionales no ha afectado a los mercados de la energía, ya que el alza de los precios de los combustibles se ha incrementado cuatro puntos, de manera que crece el 35%[2]. El precio medio del petróleo se situó en los 41,3 dólares por barril, lo que supone un incremento de casi once dólares en relación con el 2004[3]. (Ver el gráfico I-2).

Por grandes regiones económicas, cabe destacar que la Unión Europea de los veinticinco (UE-25) representa el área comercial más importante del mundo, con un peso del 39,4% respecto del total de las exportaciones mundiales (-2,4 puntos menos que el año anterior) y un crecimiento del 7% (seis puntos por debajo del crecimiento mundial). Esto representa el menor crecimiento por grandes regiones económicas, a pesar que el euro perdió valor frente al dólar eliminada la apreciación sufrida a lo largo del 2004. Asia es la segunda zona comercial, con una participación del 27,4% (+0,5 puntos más que el año anterior) y un crecimiento del 15% (dos puntos por encima del crecimiento mundial), y supone el crecimiento más importante para las grandes regiones económicas. La tercera zona en importancia es América del Norte, que representa el 14,6% (-0,4 puntos menos que el año anterior), con un crecimiento del 12% (un punto por debajo del crecimiento mundial). (Ver el cuadro I-1).

---

[1] Esta desaceleración se debe a la baja coyuntura internacional desde el segundo semestre del 2004 hasta el segundo trimestre del 2005.

[2] El incremento de la demanda mundial (especialmente de los Estados Unidos, China y la India), juntamente con la situación de incertidumbre sobre la situación geopolítica y sobre las reservas disponibles, y con la ausencia de exceso de capacidad de producción, son algunas de las causas que se han apuntado para explicar el aumento de los precios del petróleo.

[3] El Fondo Monetario Internacional calcula que por cada aumento de 10 dólares en el barril de petróleo al año siguiente el crecimiento mundial se reduce 0,3 puntos porcentuales y la inflación mundial aumenta 0,25 puntos adicionales.

Por países, los únicos que representan una cuota exportadora mundial superior al 5% son Alemania (9,3%)[4], los Estados Unidos de América (8,7%), China (7,3%) y Japón (5,7%). De estos países, solamente China crece por encima de la media mundial (+15 puntos). Los Estados Unidos crecen tres puntos por debajo, Alemania, seis puntos por debajo y Japón, ocho puntos por debajo. España es la décimo séptima potencia exportadora mundial: representa el 1,8% y crece el 2% (once puntos por debajo de la media mundial). (Ver el cuadro I-2)

La primera potencia importadora mundial es los Estados Unidos de América, que representan el 16,1% del total. Alemania es la segunda, con una cuota del 7,2%, seguida de China, con una cuota del 6,1%. Japón, Reino Unido y Francia se encuentran con una cuota entorno del 5%. De estas potencias, solamente China, los Estados Unidos y Japón crecen por encima de la media mundial, que se situó en una tasa del 13%. España es la doceava potencia importadora mundial: representa un 2,6% de cuota i crece un 7%. (Ver el apartado 3.1).

Tal como comentábamos en la MEMORIA del año pasado, los saldos comerciales están desequilibrados por el enorme déficit comercial de los Estados Unidos, que se estima en unos ocho cientos mil millones de dólares, que equivalen a más del 7,5% de su PIB y al 8% del comercio mundial de mercancías. En contrapartida, los saldos son positivos para Alemania (el 4,5% del PIB), para Japón (el 6% del PIB) y para China (el 5,5% del PIB), si bien con el agravamiento que, cada vez más, el déficit comercial de los Estados Unidos se concentra en la China, que ahora representa ya una cuarta parte del total. Si continúa esta progresión, se prevé que el déficit de los Estados Unidos llegue al billón de dólares a finales de esta década, más o menos el mismo volumen de reservas de dólares en manos de las autoridades chinas. Esto representa para los Estados Unidos la necesidad de encontrar diariamente en los mercados internacionales más de dos mil millones de dólares diarios de financiamiento internacional, que en buena parte provienen de bonos y acciones a este país procedentes de China y de los países exportadores de petróleo[5].

Así, el modelo económico mundial está representado por los Estados Unidos de América, como gran mercado mundial de consumo y como verdadera locomotora de la demanda neta mundial, la cual genera empleo, ocupación y reactivación económica en el resto de la economía mundial.

Entre los factores que han facilitado la recuperación del comercio mundial y el crecimiento económico cabe citar la acomodación de las políticas monetarias y fiscales por tal de consolidar la recuperación del ciclo económico, con tipos de interés reales bajos, con déficits públicos relativamente altos en las principales economías

---

[4] Las empresas alemanas han creado más de cuatro millones de ocupaciones en el exterior, especialmente en el Este de Europa y la China. Los grandes grupos empresariales que cotizan en la Bolsa de Frankfurt obtienen las dos terceras partes de la cifra de negocios en el exterior, con un notable incremento de las ganancias empresariales. La contrapartida es el crecimiento del paro, que ha alcanzado prácticamente los cinco millones de parados.

[5] Al ritmo actual, se estima que las inversiones extranjeras a los Estados Unidos puedan hacerse con la mitad de su capital productivo. Ejemplos de esto son los casos de la OPA de la petrolera china Cnooc por comprar la petrolera Unocal de California y la adjudicación del contrato de gestión de los puertos americanos a una empresa árabe con sede en Dubai.

occidentales, y con la recuperación de los principales mercados bursátiles internacionales.[6]

El Fondo Monetario Internacional apuesta para que este entorno favorable se pueda mantener de cara a los años 2006 y 2007, con tasas de crecimiento parecidas a las del 2004, que se sitúan entorno al 4,8% para la economía mundial (Ver el cuadro I-3.)

Para fomentar estas previsiones, el FMI destaca tres características particulares, como lo son los diferenciales positivos de los tipos de interés a corto plazo de los Estados Unidos, juntamente con el elevado nivel de liquidez internacional, que facilita financiar sin problemas el déficit exterior de los EUA;[7] a pesar que el incremento de los precios del petróleo se mantiene, el control internacional sobre las presiones inflacionistas[8], y la posibilidad que la curva de los tipos de interés a largo plazo se aplane a causa de un particular comportamiento de las tasas de inversión, que se sitúan por debajo de su crecimiento potencial, dada la debilidad que presenta la demanda de consumo a algunos mercados importantes.[9]

Según el Informe de primavera del FMI, estas previsiones de crecimiento se han de coger con una cierta prevención, ya que en general continúan subsistiendo motivos de incertidumbre que pueden hacer decantar la balanza de riesgos hacia el lado de un progresivo deterioro de la situación. Entre estos motivos, el FMI destaca los siguientes:

a) Los precios del petróleo pueden verse fuera de control si se dan falsas expectativas y/o infravaloraciones sobre su evolución en los mercados futuros, sea por el margen estrecho que hay para reaccionar frente a incertidumbres geopolíticas, sea porque el crecimiento de la demanda supere claramente la oferta.

b) Se acaba un ciclo de tipo de interés bajo, que ha respondido a unas políticas monetarias muy expansivas (Ver el cuadro I-3.)

c) Aumentan los desequilibrios mundiales, ya que no es fácil conjugar una devaluación pactada del dólar con una revalorización de las monedas de los principales países exportadores asiáticos y de los exportadores de petróleo. (Ver el apartado 1.2.)

d) La pandemia de la gripe aviar puede tener un potencial efecto desestabilizador del comercio mundial.

---

[6] Aunque, las tasas son relativamente inferiores en el 2005 en relación al 2004. Así, el Down Jones sólo aumentó un 3,5% en el año 2005.

[7] Entre otras cosas, porque los principales prestamistas son los primeros interesados en mantener la cotización del dólar, para evitar la devaluación del valor de los títulos de créditos denominados en dólares. Este hecho se conoce con el nombre de << equilibrio de terror financiero>>.

[8] Estas previsiones se basan en un escenario del precio del petróleo estabilizado entorno de los setenta dólares por barril. La otra razón se atribuye a los efectos beneficiosos de la globalización, que, al incrementar la competencia de los mercados, provoca un efecto deflacionista, estimado en los últimos cinco años de 0,3 puntos porcentuales en la zona euro y de 0,1 puntos porcentuales para los Estados Unidos de América.

[9] Es conocido el exceso de capacidad de producción en la Unión Europea, que provoca una presión deflacionista de los mercados. Así, el crecimiento de los salarios reales a partir del 2003 es por debajo de los Estados Unidos, y, a partir del 2004, hasta por debajo de los japoneses, de manera que se genera un problema de falta de demanda y de débiles expectativas de crecimiento de la renta y la inversión.

En cualquier caso, las perspectivas para el 2006 y 2007 son de crecimiento, así como muestran las previsiones de primavera de la Unión Europea (UE), del Fondo Monetario Internacional (FMI) y de la Organización para la Cooperación y el Desarrollo Económico (OCDE). (Ver el cuadro I-4.)

Los informes de primavera continúan remarcando que el crecimiento de los Estados Unidos reposa básicamente en el crecimiento de la demanda interna, pero también denotan un importante desequilibrio exterior en términos de la balanza por cuenta corriente, que la OCDE estima en un 7,6% para el 2007. (Ver el apartado 1.2.)

Por el contrario, en el caso de la Unión Europea, de nuevo el motor del crecimiento económico es la demanda exterior, mientras que la demanda interna, especialmente la de las familias, presenta un pulso muy débil a causa de la caída de los salarios reales, especialmente en los casos de Alemania y de Italia, que, juntamente con Portugal, son las tres economías que presentan un menor potencial de crecimiento con vista al 2007. (Ver el apartado 1.3.)

En cuanto a Asia, se puede destacar que, a parte del fuerte crecimiento de China y de la India, por encima de los dos dígitos, se ha consolidado el crecimiento en Japón, con un aumento del 2,7% en el 2005 y del 2,8% para el 2006, que son los mejores resultados que se obtienen desde 1997[10]. (Ver el apartado 1.4.)

1.2. LOS ESTADOS UNIDOS

En el caso de los Estados Unidos de América todas las previsiones denotan una cierta desaceleración de su crecimiento para el bienio 2006-2007, mientras que es la Unión Europea que prevé la mayor desaceleración, con una pérdida de –0,8 puntos porcentuales. Aún así, su crecimiento se sitúa claramente por encima del de la Unión Europea desde el año 2002. (Ver el apartado 1.3.)

El alza del precio del petróleo ha comportado un aumento de la presión inflacionista y un cambio de orientación de la política monetaria[11], con alzas continuadas de los tipos de interés hecho que ha contribuido, y explica en buena parte, esta desaceleración.

De lo contrario, la economía americana ha vuelto a reproducir de nuevo la misma problemática de los dos déficits, público y exterior, que provocaron una pérdida de su ritmo de crecimiento a comienzos de la década de los años noventa, si bien con el agravamiento que tiene ahora el déficit exterior es muy por encima del déficit público. Por tanto, la solución es muy compleja, ya que no depende solo de la política económica de los Estados Unidos, sino también de los acuerdos internacionales a través del FMI o del Banco Mundial[12]. El ajuste por la vía la devaluación del dólar no es fácil, ja que se

---

[10] En el caso de Japón, el crecimiento de los salarios reales ya se sitúan por encima de los Estados Unidos a partir de la segunda mitad del 2005.

[11] Ver el apartado 1.2 (p.8) de la *Memoria del* CES 2004.

[12] En la década de los ochenta el déficit público llegó al 6% del PIB y el déficit exterior consiguió el 4%. Ahora el déficit exterior es casi el doble, mientras que el déficit público se sitúa en la mitad. Según la opinión de Martin Feldstein, presidente del Nacional Bureau of Economic Research (NBER), existe el precedente del pacto del Hotel Plaza de Nueva York, que firmaron en el año 1985 por los ministros de Finanzas de los Estados Unidos, Alemania, el Reino Unido y Francia. Ahora se debería incorporar China y contar con el mejor protagonismo del FMI.

estima necesaria una devaluación entorno del 30%, especialmente con las divisas asiáticas.

1.3. LA UNIÓN EUROPEA

Las previsiones de primavera de la Comunidad Europea ofrecen una cierta recuperación del PIB de la UE-12 a partir del 2005, con una aceleración en el 2006 en el crecimiento de casi un punto, y un retroceso en el crecimiento de –0,3 puntos porcentuales en el 2007, suponiendo que se cumplen las previsiones empleadas en la evolución del precio del petróleo. (Ver la nota 3). En cualquier cosa, se trata de tasas que se sitúan de nuevo por debajo de las de los Estados Unidos y se confirma una vez más el *gap* o el diferencial de crecimiento económico entre la Unión Europea y los Estados Unidos. Obsérvese que por el período 2000-2007 la UE-12 sólo ha crecido por encima de los Estados Unidos a lo largo del bienio 2000 y 2001. (Ver el cuadro I-5 y el apartado 2.2.)

El informe *Statiscal Annex of European Economy-Spring 2006* permite ampliar el análisis que hicimos el año pasado para explicar este diferencial de crecimiento económico, ya que el estudio estadístico proporciona una amplia información sobre las macro magnitudes que condicionan el crecimiento económico a corto plazo. Así, se puede observar un mayor crecimiento de la demanda de consumo –a lo largo de todos los años- en la economía de los Estados Unidos. Estas mejores condiciones de demanda han favorecido un clima más incentivador de las inversiones, con mejores registros que los de la UE-12, excepto a lo largo del bienio (2001-2002), los cuales han facilitado una mayor aceleración del cambio técnico y de la introducción de las nuevas tecnologías de la información y la comunicación (TIC) a la economía de los Estados Unidos[13].

Este buen comportamiento de las inversiones americanas en la nueva economía del conocimiento ha permitido generar unas ventajas competitivas claras a partir del año 2002 en términos de productividad del trabajo y de productividad total de los factores productivos. Esta mayor eficiencia productiva ha facilitado que se hayan podido pagar unos mayores salarios reales para alimentar la mayor demanda de consumo[14] y, por otro lado, que este mayor crecimiento salarial real se haya compensado con los mayores crecimientos de la productividad, por la cual cosa no se ha visto afectada la rentabilidad de las inversiones, que ha sido mayor que la de la UE-12 en todos los años del período 1999-2007.

No hace falta decir que estas condiciones favorables para las inversiones se han visto favorecidas por la mejora de la tasa real de intercambio del dólar en relación con el euro, especialmente a partir del 2001, y por los bajos tipos de interés hasta el 2005.

Como siempre, la asignatura pendiente de la economía europea es como mejorar las condiciones de demanda y la introducción de las nuevas tecnologías, y la de los Estados Unidos como mejorar de sus desequilibrios fiscales y de sectores exteriores.

Durante este contexto de retroceso del crecimiento económico, es difícil prever que, de momento, el Banco Central Europeo endurezca mucho más la política monetaria, que

---

[13] Ver la *Memoria del CES 2004* sobre la economía, el trabajo y la sociedad de las Islas Baleares, p. 10-12.

[14] De hecho, el mayor crecimiento de la demanda de consumo no sólo se explica por el mayor crecimiento del salario real por cápita, sino también por el mayor crecimiento de la ocupación a partir del 2003.

fija un objetivo central de inflación entorno al 2%, lo cual no peligra para la revalorización del euro frente al dólar, con los efectos compensadores respecto al alza de los precios del petróleo (ver el apartado 1.1.), y por la poca fuerza con la cual pulsa al alza la demanda de consumo de las familias[15]. (Ver el apartado 2.3.)

1.4. JAPÓN

La economía japonesa creció un 2,7% en el 2005, el crecimiento más importante desde 1996. Así mismo, el 2006 mejorará el crecimiento en una décima, de manera que, igualmente que el resto de las grandes áreas económicas (los EUA y la UE), el año 2007 mostrará una ligera desaceleración, de –0,7 puntos porcentuales. (Ver el cuadro I-4.)

Desde el punto de vista de la demanda, cabe destacar la desaceleración en las tasas de crecimiento de las exportaciones, que han pasado de un 13,9% en el 2004 a un 6,9% en el 2005, si bien se espera una recuperación de 3,5 puntos porcentuales en el 2006. Lo mismo sucede con la demanda de consumo privado, que acelera el crecimiento, dada la recuperación sostenida de los salarios reales a partir del segundo semestre del 2004. Esta recuperación de la demanda de consumo ofrece ya una previsión de inflación positiva a partir del segundo trimestre de 2006 y permite afirmar el fin de la deflación en el Japón.

1.5. EL RESTO DEL MUNDO

Los países emergentes de Asia más importantes por la dimensión y por el dinamismo continúan siendo China y la India, con estimaciones superiores a los dos dígitos. En la India el crecimiento se ha visto impulsado por un fuerte dinamismo de la demanda interna, mientras que en China se mantiene el fuerte dinamismo del sector exterior y también un fuerte impulso de las inversiones en infraestructuras y en bienes de equipamiento, que incorporan un progreso técnico acelerado.

En Iberoamérica el crecimiento se ha situado en un notable 4,3%, con un fuerte impulso motivado por la recuperación de los precios de los productos básicos. De las economías con un peso específico más importante, se destacan Argentina, con un crecimiento del 9,2%, y Chile con un 6,3%. Por el contrario, el crecimiento es inferior a Méjico, con un 3%, y a Brasil, con un 2,3%.

Respecto al crecimiento del continente africano, se ha de comentar que los países subsaharianos crecieron un 5,5%, el mayor crecimiento en los últimos treinta años, si bien esta cifra incluye el comportamiento de los países productores de petróleo. De hecho, la mayor parte de los países del área no cumplen los resultados de los objetivos del milenio, que comentamos en el apartado siguiente.

1.6. LOS INFORMES DE LA ORGANIZACIÓN INTERNACIONAL DEL TRABAJO

Según el último Informe sobre la Ocupación en el mundo (2004-2005), que prepara la Organización Internacional del Trabajo (OIT) se estima que en el año 2003 en todo el mundo había 1.390 millones de trabajadores que no llegan a percibir ingresos diarios superiores a 2 dólares de los Estados Unidos, es decir, uno de los dos indicadores del estado de pobreza. Entre todos ellos, 550 millones no superan el umbral de ingresos de

[15] Mirar la nota 9.

un dólar por día y viven en la pobreza extrema[16]. En términos porcentuales, esto significa que el 49,7% de los trabajadores del mundo (y el 58,7% de los trabajadores de países en desarrollo) no ganan lo que es suficiente para superar el nivel de ingresos equivalentes a dos dólares por día, mientras que el 19,7% de todas las personas empleadas (lo cual incluye más del 23,3% de los trabajadores de países en desarrollo) vive con menos de un dólar diario. Estos fuertes gradientes ente el nivel de rentas que existen entre los países ricos y los países pobres es lo que explica que se de una fuerte presión inmigratoria. (Ver el cuadro I-6.)

De este análisis se desprende que en aquellas regiones sonde a largo plazo se ha dado un aumento de la productividad y donde se han creado oportunidades de ocupación es donde más éxito ha tenido la reducción de la pobreza de los trabajadores y la pobreza total, con la consecuencia que son estas zonas las que van por el buen camino para conseguir el primer objetivo de desarrollo del milenio, que es reducir en un 50% el porcentaje de la población que vive con menos de un dólar de los Estados Unidos por día.

Según las estimaciones del FMI sobre las tasas medias del crecimiento del PIB en las regiones en desarrollo entre 1995 y 2005 y sus proyecciones de esta tendencia hasta el 2015, se muestra que existe la probabilidad de disminuir hacia el 2015, un 50% la proporción mundial de trabajo en estado de pobreza, que se refleja en ingresos de un dólar por día, con la condición que la tasa de crecimiento sea del 4,7%, es decir, menos del 5% proyectado entre 1995 y 2005. Aún así, si se excluye Asia Oriental – y sobre todo, China – de este cálculo, el pronóstico es menos optimista. Las únicas regiones que van por buen camino hacia la consecución de este objetivo son Asia sur-oriental, Asia meridional, las economías en transición, Oriente medio y África del norte. En el caso de las dos últimas regiones que hemos mencionado, la explicación reside en que hay niveles muy bajos de pobreza extrema entre los trabajadores. América Latina y el Caribe se han apartado un poco del camino, mientras que en África subsahariana la desviación es más notable, ya que sería necesario conseguir una tasa de crecimiento del PIB de más del 8% para llegar al objetivo del milenio en el año 2015, al haber disminuido la magnitud del trabajo en estado de pobreza a la mitad. Se debe recordar que este objetivo ha representado desde el principio un desafío superior para esta región que para cualquier otra. (Ver el cuadro I-7.)

Dicho esto, las perspectivas son mucho menos optimistas, ya que la meta es reducir los trabajadores en estado de pobreza, equivalente a unas ganancias del orden de dos dólares por día. La única región con posibilidades realistas de llegar es Asia oriental; ninguna otra podrá conseguirlo mientras las tasas de crecimiento del PIB no mejoren considerablemente.

[16] Utilizamos la expresión <<extrema pobreza>> o <<pobreza extrema de los trabajadores>> como sinónimo del nivel de pobreza general o de la población trabajadora equivalente a ingresos diarios de un dólar de los Estados Unidos, y la expresión <<pobreza moderada>> o <<pobreza moderada de los trabajadores>> cuando se trata del nivel de pobreza general o de la población trabajadora equivalente a ingresos de dos dólares de los Estados Unidos.

2. UNIÓN EUROPEA

RESUMEN

En el año 2005 en la zona euro se produjo una cierta desaceleración en el crecimiento, ya que disminuyó del 2,0% al 1,3%. La previsión de crecimiento para el 2006 es del 2,1%, y para el 2007, del 1,8%. Estas previsiones son para la UE-15 del 2,2% y 2%, y para la UE-25 del 2,3% y del 2,2%. La tasa de crecimiento de la inflación en la zona euro se ha situado en el año 2005 en el 1,9%. El objetivo a medio plazo del Banco Central Europeo (BCE) es mantener la tasa de crecimiento de la inflación entorno al 2% anual. El año 2005 ha representado un cambio importante en la orientación de la política monetaria de la zona euro, ya que el BCE decidió modificar al alza los tipos de interés, los cuales se habían mantenido inalterados en los últimos dos años y medio. Este cambio de orientación de la política monetaria, ante unas expectativas al alza de la inflación, se explica por el encarecimiento del precio del petróleo, por el aumento de la liquidez en la zona euro y por las mejores perspectivas de crecimiento económico. Pese a esto, el diferencial de tipos a favor de los Estados Unidos se ha intensificado, por lo que, se ha revalorizado el dólar en los últimos meses del 2005, hecho que ha comportado que el tipo de cambio medio para el conjunto del año se haya situado en 1,245 dólares por euro. Con todo, el euro sólo se ha apreciado frente al dólar el 0,1% a lo largo del 2005, mientras que en el 2004 lo había hecho en un 9,9%.

En el año 2005 se ha desarrollado, con la presidencia británica, un debate intenso sobre el modelo social europeo. Este debate ha servido para mostrar que, pese a la diversidad que existe dentro de la UE-25 en el campo de la protección social, hay elementos comunes que permiten afirmar la existencia de un modelo social europeo.

Las perspectivas financieras para el período 2007-2013 que acordó el Consejo Europeo de la Unión Europea en diciembre de 2005 sitúan el presupuesto comunitario en 862,4 mil millones de euros, con una distribución funcional que confirma las cinco grandes partidas de gastos, que son: 1) crecimiento sostenible, que incluye los gastos asociados a la consecución de los objetivos de la Estrategia de Lisboa, que representan el 44% del total del presupuesto; 2) preservación y gestión de los recursos naturales, que representan un 43%; 3) ciudadanía, libertad, seguridad y justicia, con el 1,2%; 4) la Unión Europea como actor global, con el 5,8%; y 5) administración y compensaciones, con el 6% restante.

España ha sido el país de la Unión Europea de los Quince (UE-15) que más se ha beneficiado en términos absolutos de la política regional comunitaria. Se calcula que para el período 2007-2013 el volumen de ayudas estructurales alcanzará –en euros constantes del 2004- unos 4.600 millones anuales. Las estimaciones más solventes, consideran que, como media anual, las ayudas estructurales han permitido crecer 0,4 puntos porcentuales por encima de lo que habría crecido sin estas ayudas. También se ha estimado que las ayudas programadas para el período 2007-2013 supondrán un crecimiento adicional de 0,2 décimas porcentuales por año.

2. UNIÓN EUROPEA

2.1. INTRODUCCIÓN [17]

El año 2005 ha supuesto para la Unión Europea el primer año de pleno funcionamiento de la ampliación con veinticinco estados miembros. También ha supuesto el año marcado por las votaciones del referéndum en Francia y los Países Bajos, donde ganaron los partidarios de la no-aprobación del Tratado por el cual se establece una Constitución para Europa. No obstante, la acción comunitaria no se ha paralizado y ha continuado pivotante entorno a cuatro grandes ejes, que son la prosperidad económica, la solidaridad, la seguridad y la presencia de Europa en el mundo.

Algunas de las iniciativas y realizaciones claves del año 2005 que cabe destacar son las siguientes: reactivar la estrategia de Lisboa, actualizar el Pacto de estabilidad y crecimiento, facilitar el camino para la aprobación del nuevo marco financiero plurianual para el quinquenio 2007-2013, mejorar los mecanismos legislativos, reforzar la seguridad, ampliar las relaciones exteriores y la política europea de seguridad y defensa (PESD), y potenciar las acciones europeas de información y comunicación.

Los consejos europeos de primavera y de otoño, bajo la presidencia de Luxemburgo y del Reino Unido, han constatado los resultados discretos que ha obtenido hasta ahora la Estrategia de Lisboa (2000-2010) y han considerado indispensable priorizar los objetivos que se persiguen para hacer de Europa la economía más competitiva y sostenible, con ocupaciones de mayor calidad y la más cohesionada socialmente. El documento <<Trabajando juntos por el crecimiento y la ocupación. Relanzamiento de la estrategia de Lisboa>>[18], preparado por el Consejo de primavera de marzo del año 2005, desglosa los ejes esenciales para la reactivación, que son: el conocimiento y la innovación, como motores del crecimiento, el <<atractivo>> de los territorios y regiones de la Unión Europea, como zonas bien dotadas para recibir nuevas inversiones y capital humano, y la cohesión social, como norte para orientar las políticas de ocupación y crecimiento sostenible. De lo contrario, este conjunto de políticas se deberán plasmar en las orientaciones generales de la política económica (OGPE) y en las directrices de ocupación, que de forma integrada se deberán articular en los <<programas nacionales de reforma>>.

En el ámbito macroeconómico se ha actualizado el *pacto de estabilidad y crecimiento*. Concretamente, se ha concedido una importancia mayor a la evolución del ciclo económico con tal de valorar los objetivos presupuestarios del déficit público de no superar el 3% como cociente entre déficit público y el producto interior bruto (PIB), y el 60% por la relación entre la deuda y el PIB, con una perspectiva a medio plazo que incluye la posibilidad que en determinadas circunstancias se puedan superar estas restricciones.

---

[17] Ver: *Informe general sobre la actividad de la Unión Europea,* Comisión Europea, febrero, 2006.
[18] Ver: COM (2005) 24.

En relación al nuevo marco financiero plurianual para el quinquenio 2007-2013, el Consejo Europeo de diciembre llegó a un consenso, que finalmente ha ratificado el Parlamento Europeo el 4 de abril de 2006, si bien con algunas matizaciones, como el hecho de incrementar en unos cuatro mil millones de euros el límite de gasto, que había fijado el Consejo en los 862.363 millones de euros. Los incrementos consensuados entre el Parlamento y el Consejo servirán para mejorar las asignaciones destinadas a las infraestructuras transeuropeas, el programa de intercambio universitario Erasmus, las becas Leonardo o las ayudas para las pequeñas y medianas empresas. Así mismo, el Parlamento ha conseguido ampliar los márgenes de flexibilidad en el gasto y participar en la revisión de la estructura presupuestaria prevista para dentro de tres años, que afectará al *xec* británico.

Para mejorar los mecanismos legislativos, la Comisión ha lanzado la iniciativa <<Legislar mejor>>, que se engloba en el marco de un esfuerzo iniciado en el año 2002 y que intenta contribuir a hacer más efectiva las reglamentaciones de la Unión Europea con tal de facilitar la vida a los ciudadanos, reducir los costes económicos y aumentar su eficacia de acuerdo con los principios de proporcionalidad y de subsidiariedad.

En el terreno de la seguridad la Comisión ha presentado un plan quinquenal que desarrolla el programa de la Haya y las orientaciones que adoptó el Consejo Europeo de noviembre del 2004. Se prioriza la lucha contra el terrorismo y el refuerzo de la seguridad, sobre todo en el transporte aéreo. En materia de salud pública se establece una vigilancia muy particular en la prevención de la gripe aviar.

En las relaciones exteriores cabe destacar la apertura de negociaciones de adhesión con Croacia y Turquía, y políticas de cooperación con los países de los Balcanes occidentales: Albania, Bosnia y Herzegovina, Macedonia, Servia, Kosovo y Montenegro. Así mismo, dentro del Proceso de Barcelona por los países mediterráneos y la política de vecindad se han promovido siete planes de acción en vigor, mientras que cinco están en preparación. Se ha revisado y aprobado el nuevo Acuerdo de Cotonú (UE-ACP) de cooperación entre la Unión Europea y setenta y siete países de África , el Caribe y el Pacífico. Se ha dado una importancia especial a las negociaciones de la Organización Mundial del Comercio (OMC), con una especial atención a la liberalización del comercio de productos textiles, incluyendo la negociación de un memorándum con China. En el ámbito de las Naciones Unidas es importante destacar el impulso dado por la Unión Europea a los compromisos de los Objetivos de desarrollo del milenio con el objetivo de duplicar la ayuda de la Unión a los países en desarrollo entre 2004 y 2010.

2.2.PREVISIONES ECONÓMICAS

En el año 2005 en la zona euro se produjo una cierta desaceleración en el crecimiento, ya que éste disminuyó del 2,0% al 1,3%. La previsión de crecimiento para el 2006 es del 2,1%, y para el 2007 del 1,8%, suponiendo que se cumplan las previsiones empleadas en la evolución del precio del petróleo (ver la nota 3.). Respecto a los principales emisores de turismo hacia las Islas Baleares (Alemania, el Reino Unido y España), las previsiones para los años 2006 y 2007 son del 1,7% y del 1,0% en cuanto a Alemania, y del 2,4% y 2,8% para el Reino Unido. Esta diferencia de ritmos de crecimiento se debe a la mayor incertidumbre en la recuperación del consumo privado en el caso de la economía alemana. (Ver el apartado 1.1.) Referente a España, las

previsiones de crecimiento son del 3,1% en el año 2006 y 2,8% en el año 2007. (Ver el apartado 3.) En la Europa de los veinticinco , el crecimiento medio ha sido del 1,6% en el año 2005, mientras que la previsión para el 2006 y 2007 es del 2,3% y del 2,2%. (Ver el cuadro I-8.)

La inversión en equipos es más alta que en años anteriores. Las estimaciones para el ejercicio 2005 en la zona euro son del 3,7%. Las previsiones para el 2006 y 2007 son más positivas: del 5,4% y del 4,5%, respectivamente. Hay que subrayar especialmente, la recuperación de Alemania a partir del 2004 y el mantenimiento del ritmo inversor en el Reino Unido y en España.

Las estimaciones para el 2005 con relación a la ocupación confirman las previsiones al alza de la zona euro que se hicieron en el ejercicio pasado, ya que se ha incrementado la ocupación del 0,7%. Las previsiones de la Comisión Europea para el año 2006 y 2007 muestran una tendencia positiva, previendo un crecimiento del 0,9% y del 0,8%, respectivamente. Se pueden subrayar los crecimientos negativos en el año 2005 en Alemania, Italia y Holanda. Cabe destacar que Irlanda presenta el mayor crecimiento de la ocupación de la UE-25 (4,7%), seguida de España (3,1%). Se destaca también Luxemburgo, con un 2,9%, tasa que se sitúa por encima de la de los Estados Unidos (1,8%). En la Europa de los veinticinco también se da una tendencia positiva, con crecimientos entorno al 0,8%.

La tasa media de desocupación de la zona euro fue del 8,6% en el año 2005 y disminuye para el 2006 y el 2007 hasta el 8,2%. A lo que se refiere a España, en el 2005 se ha reducido este valor hasta el 9,2% y el paro es en la zona euro de un 8,3% para el 2007. Cabe remarcar que en el año 2005 seis países de la UE-15 presentan unas tasas de paro iguales o mejores en comparación a los Estados Unidos (5,1%): es el caso de Irlanda (4,3%), Holanda (4,7%), Dinamarca (4,8%) y el Reino Unido (4,7%). Unos datos similares son los que se presentan para la Europa de los veinticinco, con una tasa de desocupación del 8,7% al 8,5% en los años 2005 y 2006, que se reducirá en el año 2007 al 8,2%.

La tasa de crecimiento de la inflación en la zona euro se ha situado en el año 2005 en el 1,9%, de manera que disminuye 0,1 décima respecto de los valores del ejercicio pasado. Según las previsiones, puede ascender ligeramente dos décimas porcentuales hasta alcanzar una tasa del 2,1% en el 2006 y 2007. El objetivo a medio plazo del Banco Central Europeo es mantener la tasa de crecimiento de la inflación entorno del 2% anual. En la nueva Europa de los Veinticinco, la tasa de crecimiento de la inflación se prevé que también estará entorno del 2% y que se mantendrá estable en el 2,1% en los próximos años. En la zona euro se sitúan por encima del objetivo del 2%: Bélgica (2,8%), Grecia (3,7%), España (3,5%), Italia (2,3%), Luxemburgo (2,5%) y Portugal (2,6%).

En el año 2005 se ha mantenido el déficit público en la zona euro respecto del 2004, ya que por ambos años el déficit es del –2,4% del PIB. Este valor se prevé que se mantendrá en el año 2006 y se reducirá una décima en el 2007, registrándose un déficit del –2,3%. En la Europa de los Veinticinco, el déficit es muy similar, en pasar del –2,3% de los años 2005 y 2006 al –2,2%, del año 2007. Se ha de remarcar que Bélgica, Irlanda, España y Finlandia son los únicos países de la zona euro que presentan un superávit fiscal. En el 2006, Alemania, Grecia, Italia y Portugal no cumplen el criterio

de Maastricht según el cual el déficit no ha de superar el 3% del PIB. Fuera de la zona euro, tampoco lo cumple el Reino Unido.

Respecto al endeudamiento público, los criterios de Maastricht establecen que no puede superar el 60% del PIB. La deuda pública de la UE-15 en el año 2005 ha sido del 64,6% del PIB y las previsiones para el 2006 son del 64,4%. En el caso de la zona euro, el endeudamiento público acontece superior al 70,8% del PIB, con una tendencia a aumentar en el año 2006: de esta manera, este año se prevé que superará en más de diez puntos porcentuales el criterio que se establece en el Tratado. Los países que no cumplen el criterio son Bélgica, Alemania, Grecia, Francia, Italia, Austria y Portugal. En la Europa de los Veinticinco se ha previsto que el endeudamiento también será superior al criterio establecido en Maastricht (entorno del 62-63% del PIB), mientras que los diez países que recientemente han pasado a formar parte de la Unión Europea se prevé que estarán muy por debajo de los criterios fijados, excepto en el caso de Chipre y Malta.

El balance de las operaciones corrientes con el resto del mundo en el año 2005 obtiene valores negativos en el ámbito de la UE-15 (-0,1% del PIB). Si se considera únicamente la zona euro de la Unión Europea, estos valores son positivos, ya que se llega al 0,1% del PIB en el año 2005, con unas previsiones de agravamiento en los años 2006 y 2007. Se ha de destacar que los países con un mayor déficit por operaciones corrientes son Grecia, España y Portugal, por encima del –7% del PIB. En la Europa de los Veinticinco, el balance para el 2005 es del –0,3% y se prevé que estos datos se agraven los próximos años. En los países de la ampliación superan el 10% de déficit por cuenta corriente Estonia, Letonia y Malta.

2.3. LA POLÍTICA ECONÓMICA I MONETARIA[19]

En este apartado nos centramos en los programas nacionales de reformas y en el análisis de la política monetaria i la evolución del euro.

2.3.1. LOS PROGRAMAS NACIONALES DE REFORMAS

Los programas nacionales de reformas (PNR) son un intento positivo de los Estados miembros que intentan plasmar en un documento único las reformas necesarias para conseguir los objetivos de la Estrategia de Lisboa[20]. Se trata de plantear la mejora de la ocupación y del mercado de trabajo, la sostenibilidad y la calidad de las finanzas públicas, fomentar la investigación y el desarrollo (I+D), mejorar el entorno empresarial, y mejorar las competencias y calificaciones del capital humano. En esta línea, el Consejo Europeo de Bruselas de los días 23 y 24 de marzo de 2006 establece como ámbitos prioritarios de actuación de cara al 2007 los siguientes: desarrollar una política energética europea, reforzar la inversión en I+D+I, fomentar el potencial empresarial sobre todo de las pimes, mejorar la ocupación especialmente de los jóvenes, las mujeres, los trabajadores de más edad, los discapacitados, los inmigrantes legales y las minorías, e incentivar las reformas laborales que incorporen mayor flexibilidad y seguridad en la ocupación.

---

[19] Ver: *Memoria sobre la situación socioeconómica y Laboral. España 2005* , Consejo Económico y Social de España, Madrid, 2006, p. 13-55.

[20] Ver: COM (2006) 30, de 25 de enero de 2006, << *Time to move up a gear. The new partnership for grotwhs and jobs*>>.

En referencia a España, el PNR muestra, en primer lugar, la necesidad de introducir toda una serie de actuaciones si se quieren conseguir los objetivos de la Estrategia de Lisboa de cara al 2010. (Ver el cuadro I-9.)

Para cumplir con estos objetivos, el PNR considera prioritario incidir sobre los campos siguientes: la inversión privada, las infraestructuras, la calidad del capital humano, la inversión en I+D+I, la competencia en los mercados de bienes y servicios, la mejora las de las instituciones del mercado de trabajo, y el dinamismo empresarial.

En opinión de la Comisión Europea, los puntos positivos del PNR español son el esfuerzo para defender la estabilidad presupuestaria dentro del ciclo económico, el establecimiento de un plan detallado de I+D+I, y la aclaración de los objetivos específicos para la red de transportes. Los puntos débiles responden a la necesidad de insistir en reducir de la segmentación del mercado de trabajo y aumentar el empleo femenino, y mejorar las condiciones de la competencia, especialmente en los mercados de la venta minorista y la energía.

2.3.2 ANÁLISIS DE LA POLÍTICA MONETARIA Y LA EVOLUCIÓN DEL EURO

El año 2005 ha representado un cambio importante en la orientación de la política monetaria de la zona euro, ya que la Banco Central Europea decidió modificar al alza los tipos de interés, los cuales habían estado inalterados en los dos últimos años y medio. (Ver el cuadro I-4.)

Este cambio de orientación de la política monetaria, delante de unas expectativas al alza de la inflación, se explica por el encarecimiento del precio del petróleo, por el aumento de la liquidez en la zona euro y por las mejores perspectivas de crecimiento económico. De hecho, el crecimiento de la zona euro ha sido inferior en el 2005 en relación al 2004, motivado por la debilidad de las tres principales economías de la zona euro, que son Alemania, Francia, e Italia, lo que pone en cuestión la pertenencia de un endurecimiento de la política monetaria antes de que no se haya podido consolidar la recuperación económica.

Aún así, el diferencial de tipo a favor de los Estados Unidos de América se ha intensificado, por lo que se ha revalorizado el dólar en los últimos meses del 2005, circunstancia que ha dado lugar a que el tipo de interés medio para el conjunto del año se haya situado en 1,245 dólares por euro. Con todo, el euro solo se ha apreciado frente al dólar el 0,1% a lo largo del 2005, mientras que en el 2004 lo había hecho en un 9,9%. La revalorización frente a la libra esterlina ha sido del 0,8% y frente del yen japonés se ha revalorizado un 1,8%.

2.4. LAS POLÍTICAS ACTIVAS DE OCUPACIÓN, DIÁLOGO SOCIAL Y PROTECCIÓN SOCIAL

En este apartado nos centramos en el análisis de las políticas activas de ocupación, diálogo social y relaciones laborales, y de protección social.[21]

---

[21] Ver: *op. cit*., Consejo Económico y Social de España, Madrid, 2006, p. 61-125 (capítulo 2) y 123 a 135 (capítulo3).

2.4.1. POLÍTICAS ACTIVAS DE OCUPACIÓN

Los PNR, en los objetivos de cumplir con la Estrategia de Lisboa para el horizonte 2010, no solo consideran reformas en el ámbito macroeconómico y microeconómico, sino que también las prevén en el ámbito de la ocupación.

Las nuevas directrices sobre la ocupación pretenden aumentar la capacidad de crear ocupación y la calidad de los puestos de trabajo, y fomentar el crecimiento de la productividad del trabajo. Por esto, se propone trabajar con tres ejes básicos con cara al próximo trienio 2005-2008, que son aumentar la tasa de actividad y modernizar los sistemas de protección social; mejorar la adaptabilidad de los trabajadores y de las empresas, y aumentar la flexibilidad de los mercados de trabajo, e incrementar las inversiones en capital humano, con relación a la mejorar de la educación y de las calificaciones laborales.

En relación al primer eje, se propone mejorar la adaptabilidad entre la vida personal y la laboral, por medio de la promoción de los servicios de guarderías y de atención a las personas dependientes. En relación al mantenimiento y prolongación de la vida laboral, se opta por reducir los incentivos para acceder a la jubilación anticipada. Respecto a los jóvenes se pretende reducir el paro juvenil, siguiendo el Pacto europeo para la juventud creado por el Consejo Europeo de marzo de 2005. En relación al segundo eje, el énfasis se pone a fomentar mecanismos que faciliten una mejor adecuación a las nuevas tecnologías, una mejor adaptación ocupacional y una mejor movilidad geográfica de los trabajadores. El último eje se centra en la inversión del capital humano, en el fomento de la formación continúa y en la identificación mejor de las calificaciones que el mercado de trabajo demanda continuamente.

Según los datos de Eurostat los indicadores de la Estrategia europea de ocupación para España, la UE-25 y los objetivos que fija la Estrategia de Lisboa para el 2010, indican que en el caso de España se han producido mejoras en ciertos indicadores, si bien todavía queda lejos de los objetivos previstos para la Estrategia europea de ocupación por lo que se refiere a la tasa de ocupación y a la tasa de ocupación femenina. (Ver el cuadro I-10.).

En relación a la Estrategia europea para la ocupación, el Consejo Europeo del mes de marzo del 206 insta a adoptar un enfoque de la ocupación a lo largo de toda la vida, que permita aumentar las tasas de ocupación y financiar las pensiones y la sanidad; ofrecer alternativas a los jóvenes parados; desarrollar medidas que aseguren la igualdad de género y fomentar un mejor equilibrio entre la vida laboral y personal; y mejorar la formación de los mayores de cuarenta y cinco años, incentivar la prolongación de la vida laboral y fomentar el trabajo a tiempo parcial.

2.4.2. EL DIÁLOGO SOCIAL Y LAS RELACIONES LABORALES

El primer Programa de Trabajo conjunto de los agentes sociales en materia de diálogo social y relaciones laborales para el período 2003-2005 permite hacer una primera valoración. Se pueden destacar los aspectos siguientes:

- Referente a las directrices de ocupación, las organizaciones sindicales y empresariales presentaron el segundo <<Informe sobre iniciativas relevantes para la aplicación de las directrices de ocupación llevadas a cabo por los agentes sociales en los estados miembros>>.

- En cuanto al aprendizaje permanente, se presentó en el marco de la Cumbre Social Tripartita del mes de marzo, el tercer <<Informe anual sobre las acciones emprendidas por los interlocutores sociales con tal de promover el desarrollo de las competencias y las calificaciones a lo largo de toda la vida>>.

- En relación a la igualdad de género, dentro del marco del diálogo bipartido, en marzo del 2005 la Confederación de Sindicatos Europeos (CES), la Unión de Confederaciones de la Industria y de las Organizaciones Empresariales de Europa (UNICE), la Unión Europea del Artesanado y de las Pequeñas y Medianas Empresas (UEAPME) y el Centro Europeo de la Empresa Pública (CEEP) firmaron el marco de actuaciones sobre la igualdad entre los hombres y las mujeres, que busca conseguir la equidad que consagra los tratados y la eficiencia productiva, en mejorar los niveles ocupacionales, especialmente de las mujeres.

- En el tema de las reestructuraciones, se ha realizado un nuevo paso con la creación del Forum de las Reestructuraciones, que reúne a miembros de la CES y de la UNICE con representantes de las instituciones comunitarias y de los gobiernos nacionales.

- En el campo de promover la ocupación juvenil, se puede destacar que el Consejo Europeo de primavera aprobó el Pacto europeo para la juventud, el cual aprobaron la CES, la UNICE, la UEAPME y el CEEP, y la <<Contribución conjunta a la Iniciativa europea para la juventud>>, documento en que se defiende un enfoque intergeneracional en las políticas activas, lo que supone desarrollar estrategias de envejecimiento activo, al mismo tiempo que se facilita la incorporación de los jóvenes a la actividad laboral.

En temas de discapacidad no se ha conseguido, en cambio, actualizar la Declaración conjunta del año 1999, ni tampoco se ha actualizado en temas de racismo la Declaración conjunta del 2004. Por estos temas del diálogo social y por otros será crucial el nuevo programa de trabajo adoptado conjuntamente por el período 2006-2008 y su desarrollo, centrado en las prioridades europeas en materia de ocupación[22].

2.4.3. LA PROTECCIÓN SOCIAL

En el año 2005 con la presidencia británica se ha desarrollado un debate intenso sobre el modelo social europeo. Este debate ha servido para mostrar que, pese a la diversidad existente dentro de la UE-25 en el campo de la protección social, hay elementos comunes que permiten afirmar la existencia de un modelo social europeo.[23]

---

[22] Ver: CES, UNICE, UEAPME y CEEP: Programa de trabajo de los agentes sociales europeos, 2006-2008.

[23] Ver: Comisión Europea , <<Los valores europeos en un mundo globalizado. Contribución de la Comisión a la reunión de los Jefes de Estado y de Gobierno del mes de octubre>>, COM (2005) 525 final.

Así mismo la Comisión ha reiterado la necesidad de practicar un tránsito en la naturaleza del estado de bienestar meramente <<protector>> hacia un sistema <<activador>>, como condición de su supervivencia en términos de sostenibilidad financiera[24]. Este enfoque activador es el que orienta el método abierto de coordinación (MOC) en materia de protección social, que ha definido los objetivos y los principales retos que la Comisión ha recogido en su primer informe conjunto sobre la protección social (pensiones) y la inclusión social.[25]

También se han abierto nuevas reflexiones entorno a los cambios demográficos, como son los fenómenos del envejecimiento, la escasa natalidad o la inmigración, que obligan a replantearse reformas necesarias en el campo de la protección social.[26]

Con todo, este reforzamiento retórico de la importancia del modelo social europeo contrasta con la reducción de los presupuestos comunitarios dedicados a las políticas sociales por vía de la reconducción de los programas actuales hacia un único instrumento, como la perdida del peso específico de algunas políticas comunitarias, como es el caso de la inclusión social. Esta deriva presupuestaria no facilitará que disminuyan las disparidades existentes por lo que respecta a las diferencias presupuestarias en protección social entre los diferentes estados miembros, tal como refleja el análisis de la intensidad de la protección social en la UE-25 en términos del gasto en protección social por habitante en términos SEEPROS, y valorada en paridades de poder adquisitivo. (Ver el gráfico I-3.)

Según estos datos, en el año 2003 España ocupaba la antepenúltima posición entre los países de la UE-15, detrás de Grecia y Portugal. Su esfuerzo representaba el 60,4% de la media de la UE-15, dos puntos por debajo de lo que suponía en 1994. En términos de evolución, otros países que al principio de la década estaban aún más alejados que España de la media europea - como Grecia, Portugal e Irlanda- han conseguido acortar de forma más acelerada las distancias con la UE-15.

2.5 LAS PERSPECTIVAS FINANCIERAS 2007-2013 Y LA POLÍTICA REGIONAL

En este subapartado analizamos, de acuerdo con el título, las perspectivas financieras 2007-2013 y la política regional.

2.5.1. LAS PERSPECTIVAS FINANCIERAS 2007-2013

Las perspectivas financieras para el período 2007-2013 acordadas por el Consejo Europeo de la Unión Europea de diciembre de 2005 sitúan al presupuesto comunitario en los 862,4 mil millones de euros, con una distribución funcional que confirma las cinco grandes partidas de gastos. Son las siguientes: 1) crecimiento sostenible, que atiende los gastos asociados a la consecución de los objetivos de la Estrategia de Lisboa y que representan el 44% del total del presupuesto; 2) preservación y gestión de los

---

[24] Ver: Comisión Europea, documento de trabajo, << Sustainable Financing Of Social Policies in the European Unio>> (19.12.2005), SEC (2005) 1774.

[25] Ver: Comisión Europea, << Informe conjunto sobre protección social e inclusión social, Comunicación al Consejo, al Parlamento Europeo y al Comité Económico y Social Europeo y al Comité de las regiones>>, COM (2205) 13 final.

[26] Ver: Comisión Europea, <<Libro Verde. Frente a los cambios demográficos: una nueva solidaridad entre generaciones>>, COM (2005) 94 final.

recursos naturales, que representan un 43%; 3) ciudadanía, libertad, seguridad y justicia, con el 1,2%; la Unión Europea como actor global, con el 5,8%; y 5) administración y compensaciones, con un 6% restante. (Ver el cuadro I-11.)

Los gastos asociados al crecimiento y la ocupación se dividen en dos grandes categorías:

- Gastos de competitividad: incluye los gastos de I+D+I, las redes transeuropeas, la educación y la formación, la promoción de la competitividad en el marco del mercado único, y la política social. También se introduce la posibilidad de crear un Fondo de ajuste para la globalización, con 550 millones de euros anuales, con la finalidad de ayudar a los trabajadores afectados por procesos de deslocalización.

- Gastos de cohesión: incluye la financiación de la política regional, que define tres grandes objetivos - de convergencia, de competitividad regional, de ocupación, y de cooperación territorial. Todo seguido pasaremos a comentarlas.

2.5.2. LA POLÍTICA REGIONAL[27]

Una de las preocupaciones latentes de la política regional europea es la de ganar una mayor efectividad[28]. Hay que recordar que en el período 2007-2013 las estimaciones de la Comisión Europea consideran que la aplicación de la política regional podría suponer un incremento adicional del 4% del PIB para los países de la ampliación. Para facilitar esta mejora en la consecución de sus objetivos, la Comisión ha considerado necesario reorientar esta política con una visión más estratégica, de acuerdo con la Estrategia de Lisboa y el paquete de <<perspectivas financieras>> para el período 2007-2013.

Así, la nueva política regional reduce los objetivos, en pasar de nueve (fondo de cohesión; objetivos 1, 2 y 3; Interreg, Urban, Equal, Leader+, y desarrollo rural y reestructuración del sector pesquero fuero del objetivo 1) a tres (convergencia, competitividad regional y ocupación, y cooperación territorial europea). También pasa de seis instrumentos (fondo de cohesión, FEDER, FSE, FEOGA-Orientación, FEOGA–Garantía, y FIFG) a tres (fondo de cohesión, FEDER y FSE). (Ver el cuadro I-12.)

La nueva política regional prioriza principalmente las actuaciones en materia de capital humano, innovación y desarrollo tecnológico en pequeñas y medianas empresas, sin olvidar las inversiones en infraestructuras, transporte y el medio ambiente. (Ver el cuadro I-13.)

---

[27] Ver: José Villaverde, <<¿Qué hay de nuevo en la política regional de la Unión Europea?>>, *Cuadernos de Información Comercial*, núm. 191, 2006 p. 101-108.

[28] En este sentido se puede consultar el trabajo siguiente: H. Armstrong (2004), <<Regional Policy>>, em: EL-AGRAA,A. M. (ed.), *The Europen Union: Economics and Policies*, Prentice Hall. Así mismo, podéis consultar el estudio: A. De la Fuente (2002), <<Does cohesion policy work? Some general considerations and evidence from Spain>>, *Mimeo*, Instituto de Análisis Económico, Barcelona.

Otro cambio importante es el que deriva de la nueva categoría regional, al desaparecer las regiones de los objetivo 1, 2 y 3, y en crearse cuatro grupos de regiones NUTS 2. (Ver el cuadro I-14.)

Según esta nueva clasificación, las regiones del objetivo de convergencia con un PIB per cápita inferior al 75% de la media de la UE-25 son setenta regiones, con una población de 124 millones de habitantes de la UE-25 y casi 154 millones por la UE-27.

Las regiones del objetivo de convergencia con el <<efecto estadístico>> o regiones *phasing-out*[29] son dieciséis regiones de la UE-15, con una población de 16,4 millones de habitantes. Por otro lado, las regiones del objetivo de competitividad regional y ocupación con efecto *phasing-in*[30] son trece regiones, con una población de 19 millones de habitantes. Las otras regiones del objetivo de competitividad regional y ocupación son 155 regiones, con una población de 295 millones de habitantes.

España ha sido el país de la UE-15 que más se ha beneficiado en términos absolutos de la política regional comunitaria. Se calcula que entre 1989 y el 2006 se habrán recibido más de 105.000 millones de euros, valorados en precios constantes del año 1999. Estas ayudas han experimentado un incremento continuado desde los 540 millones anuales del período 1986-1988, pasando por los 2.400 del período 1989-1993 (paquete Delors I), los 5.900 del período 1994-1999 (paquete Delors II) y los 8.900 del período 2000-2006 (agenda 2000).

Para el período 2007-2013, el volumen de ayudas estructurales se calcula, en euros constantes del 2004, en unos 4.600 millones anuales[31]. Las estimaciones más solventes, que se han realizado con el modelo Hermin,[32] consideran que, como media anual, las ayudas estructurales han permitido crecer 0,4 puntos porcentuales por encima del que se habría crecido sin estas ayudas. También se ha estimado que las ayudas programadas para el período 2007-2013 supondrán un crecimiento adicional de 0,2 décimas porcentuales por año.

---

[29] Son regiones con un PIB per cápita superior al 75% de la media de la UE-25, pero inferior al 75% de la media de l a UE-15.

[30] Se trata de regiones que en el período de programación 2000-2006 pertenecían al objetivo 1, pero que de nuevo, con datos del período 2000-2002, sobrepasan el umbral del 75% del PIB per cápita de la UE-15.

[31] La cantidad total de ayudas que recibirá España es de 32.500 millones de euros, pero no se conoce todavía su distribución interna por comunidades autónomas con un mínimo grado de fiabilidad, entre otras cosas porque dependerá de la capacidad que tenga cada región de arrancar proyectos europeos en el campo de la innovación y la búsqueda.

[32] Ver: S. Sosvilla-Rivero y J. A. Herce (2004), << La política de cohesión europea y la economía española: evaluación y prospectiva>> (documento de trabajo), Real Instituto Elcano.

3. ECONOMÍA ESPAÑOLA

RESUMEN

En el año 2005 los resultados de la actividad económica marcan una continuación de la aceleración que comenzó en el año 2003. Estos resultados se obtienen gracias a la fortaleza de la demanda interna, que cerró el ejercicio con un crecimiento del 4,4%. También es importante la recuperación de la forma bruta de capital (7,2%) y, más concretamente, de la inversión de bienes de equipo, que cerró con un crecimiento medio anual del 9,5%, mientras que la inversión en construcción se mantuvo en unas tasas de crecimiento elevadas (6,0%). La pujanza de las importaciones, sumada a la tendencia al estancamiento de las exportaciones, ha provocado una aportación negativa del sector exterior del crecimiento por octavo año consecutivo.

También podemos hablar de recuperación económica en cuanto a la evolución del mercado de trabajo, ya que la tasa de paro se redujo 1,8 puntos hasta llegar al 9,2%. Por otro lado, la ocupación aumentó un 4,8%, casi un punto más que el año anterior.

Las cuentas de las administraciones públicas por primera vez en muchos años cerraron el 2005 con superávit, que llegó a la magnitud de 9.933 millones de euros en términos de contabilidad nacional, cantidad que representa el 1,1% del producto interior bruto.

Respecto al turismo, el inicio de la recuperación económica de la Unión Europea, la inestabilidad producida en algunos de los principales destinos competidores en el segmento de <<sol y playa>>, y el dinamismo que siguió mostrando la demanda interna, son las causas que han favorecido un buen comportamiento del sector turístico en el año 2005. De esta manera, España se consolida como la segunda potencia mundial, en superar los discretos resultados del año 2004.

La inflación española llegó al 3,7%, ya que se sitúa cinco décimas por encima de la inflación que se registró el año 2004. Las Islas Baleares, igual que en el año 2004, se situaron entre las comunidades autónomas que registraron un crecimiento de la inflación por debajo de la media española, que es del 3,7%.

En el año 2004, el gasto en I+D fue del 1,07%, muy por debajo de la media de la Unión Europea de los Veinticinco, que llegó al 1,9%, y a gran distancia del nivel fijado en la Estrategia de Lisboa como un objetivo para el 2010, que es de un 3,0%. El Programa nacional de reformas reconoce que los problemas del sistema nacional de innovación son el déficit tecnológico de las empresas, el escaso desarrollo de conocimiento propio y de las inversiones, y la falta de aprovechamiento por parte del sector privado del conocimiento que generan los centros públicos de investigación.

3. ECONOMÍA ESPAÑOLA

3.1. EVOLUCIÓN ECONÓMICA

Los resultados de la economía española del año 2005 indican que continúa la aceleración que comenzó en el año 2003. La tasa de crecimiento del PIB aumentó 3,4%, de manera que se supera en tres décimas la tasa de crecimiento del año anterior.

Este resultado se consiguió gracias a la fortaleza de la demanda interna y de su principal componente, el consumo de los hogares, que cerró el ejercicio con un crecimiento del 4,4%, 1,8 puntos por encima del que experimentase el 2003. El gasto del consumo privado se vio alentado por el aumento en el empleo y la reducción del paro, por el mantenimiento de facilidades crediticias y por el <<efecto riqueza>> generado por la revalorización tanto de los activos bursátiles y financieros como de los inmobiliarios. Así mismo, el consumo público creció un 4,5% en 2005, lo que representa una notable desaceleración respecto al año anterior. (Ver el cuadro I-15.)

En los últimos meses del año, a este gasto en consumo, se sumó una importante recuperación de la formación bruta de capital (7,2%) y, más concretamente, de la inversión en bienes de equipo, que se cerró con un crecimiento medio anual del 9,5%. En cambio, la inversión en construcción se mantuvo en tasas de crecimiento elevadas (6,0%), aunque similares a las de ejercicios anteriores.

Esta subida de la demanda, junto con el encarecimiento del petróleo, se acompaña de la pujanza de las importaciones durante el 2005, que crecieron un 7,1%. Esto, sumado a la tendencia al estancamiento de las exportaciones - en parte como consecuencia del crecimiento de la actividad en las principales economías europeas-, dio como resultado una aportación negativa del sector exterior al crecimiento de un 1,9 puntos porcentuales, ligeramente superior a los –1,8 del año anterior, un saldo comercial deficitario que equivale al -5,2% del PIB, y una necesidad de financiación de la nación del -6,5% del PIB.

Uno de los posibles motivos que permitieron explicar el comportamiento negativo del sector exterior se puede encontrar en el comportamiento de precios. Se observó un crecimiento del IPC del 3,4%, cuatro décimas por encima de la inflación del ejercicio anterior, y se amplia de nuevo el diferencial de precios respecto de la zona euro, con el consiguiente deterioro de la competitividad en relación con el precio de la economía española.

En cuanto a la evolución del mercado de trabajo, en el 2005 la ocupación aumentó un 4,8%, casi un punto más que el año anterior, y la tasa de paro se redujo 1,8 puntos, hasta el 9,2%. El aumento en la tasa de empleo no estuvo acompañado de un avance igualmente intenso de la inversión en capital o del progreso tecnológico, circunstancia

que se ha saldado en una amortiguación en el crecimiento de la productividad aparente del factor trabajo, que volvió a moderar el crecimiento, y se situó en un 0,3% para el conjunto de la economía. Esta desaceleración de la productividad, el escaso crecimiento en los últimos diez años, y el diferencial que se observa respecto de la media de la Unión Europea, refleja una seria debilidad de la economía española y de su potencial de crecimiento a medio y largo plazo.

Las debilidades del modelo de crecimiento español han llevado al Gobierno a tratar de reorientar la política económica hacia el impulso de la productividad, de manera que el mes de febrero del 2005 se formuló un plan de dinamización con más de doscientas medidas[33]. En la misma línea se encuentra el Programa nacional de reformas en el marco de la Estrategia de Lisboa[34] de octubre del 2005, en que el primero queda sumido de cara a futuras evaluaciones.

3.2. LOS SECTORES PRODUCTIVOS

El conjunto de sectores productivos mostró en 2005 una evolución más positiva que el año anterior, ya que se registran incrementos de la actividad en todos los casos, a excepción de la rama agraria y pesquera. El sector más dinámico continúa siendo la construcción, con una tasa de aumento del 5,5%, seguido de la energía, con un crecimiento del 4,4%, y de los servicios, con un 3,9%. La industria, por su parte, siguió manteniendo cierta debilidad a lo largo de todo el año, aunque con resultados más positivos que en el 2004. (Ver el cuadro I-16.)

3.2.1. EL SECTOR PRIMARIO

El valor añadido bruto (VAB) de las ramas agraria y pesquera volvió a disminuir en el año 2005, por tercera vez consecutiva, aunque con una menor intensidad que en el año anterior. El VAB de este sector registró un descenso del 0,7%, frente a la cifra de un –1,1% que se había dado en el año anterior, lo que lo situó como el sector menos dinámico de la economía. A lo largo del ejercicio se aprecia una cierta recuperación en el segundo semestre del año, en pasar del -1,9% en el primer trimestre a un 0,1% en el cuarto trimestre.

La ocupación en términos de puestos de trabajo equivalentes a tiempo completo registró una tasa de variación anual nula, como sucediera el año anterior, si bien en términos de afiliación a la Seguridad Social sufrió una caída del 2,6%, frente a un retroceso del 3,2% en el año 2004.

3.2.2. LA INDUSTRIA Y LA ENERGIA

El VAB de las ramas industriales creció un 0,6% en términos reales en el conjunto del año, frente al 0,3% del año anterior. Después de un primer semestre con una tasa de crecimiento interanual próxima al 0%, a partir del tercer trimestre se inicia una recuperación y finaliza el año con un avance del 1,1%. La producción industrial, mantuvo un ritmo de crecimiento muy moderado e inferior al del año anterior. Así

---

[33] Vicepresidencia segunda del Gobierno, Plan de Dinamización de la economía *: p* rimer paquete de medidas, febrero 2005. Una síntesis de las medidas se encuentra en el epígrafe 3.1 del estudio del CES *Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral de España de 2004*.

[34] Ver: MEMORIA del CES, capítulo I.2.4.

mismo, la confianza, medida a través del indicador de confianza industrial de la Comisión Europea, empeoró respecto al 2004, fundamentalmente por una valoración más negativa de los niveles de pedidos dirigidos a la exportación, y también se nota un empeoramiento de las expectativas de producción.

En términos de ocupación, tanto los datos de la contabilidad nacional trimestral referidos a puestos de trabajo equivalentes a tiempo completo como la ocupación en términos de la encuesta de población activa (EPA) mostraron una evolución más positiva respecto al 2004, si bien con una tendencia a la desaceleración en el último trimestre. Por otra parte, la afiliación a la Seguridad Social en este sector lanzó unas tasas de variación negativas a lo largo de todos los meses del año.

El sector energético, junto con la construcción, fue la actividad que registró un mayor crecimiento en el año 2005, de manera que supera en un punto porcentual el ritmo de crecimiento del PIB. Así, el VAB de este sector creció un 4,4%, frente al 2,0% registrado en 2004, manteniendo una evolución elevada prácticamente a lo largo de todo el año. Es necesario remarcar la aceleración producida en el segundo trimestre, hasta alcanzar el 5,0% en el cuarto trimestre.

Este avance se reflejó en la producción industrial, de manera que el sector energético se muestra como la actividad más dinámica del índice de producción industrial (IPI), con un crecimiento interanual del 4,1% en el año 2005.

Contribuyó a esta situación el aumento de la demanda de energía eléctrica, que alcanzó los 245.434 gigabatios por hora (GWh), lo que supuso un crecimiento del 3,3%, aunque se situó siete décimas por debajo del año 2004. Por otro lado, la demanda extrapeninsular aumentó en el año 2005 el 5,0%, cuatro décimas por debajo del año anterior, hasta alcanzar los 14.516 GWh. Esta demanda cubrió el 65,5% con los grupos del fuel, el 22,3% con las centrales de carbón, el 7,0% con ciclo combinado con gasóleo y el 5,1% con energía adquirida al régimen especial.

3.2.3. LA CONSTRUCCIÓN

La construcción sigue siendo el sector con el mejor comportamiento de la economía, con un crecimiento del VAB estabilizado en los últimos años en cifras superiores al 5% (5,5% para 2005). Esta estabilización supone que el sector continúe presentándose como el principal motor del crecimiento por el lado de la oferta.

Los principales factores que pueden explicar el dinamismo de la construcción son, en primer lugar, en referencia a la edificación, el vigor que sigue demostrando la demanda del hogar, en circunstancias de bajos tipos de interés y altas rentabilidades para operaciones especulativas. El aumento de la población, ya sea de inmigrantes de forma permanente o de extranjeros para períodos vacacionales, y también el incremento de la ocupación, han tenido efectos en el mismo sentido.

Como ponen de manifiesto los datos del Consejo Superior del Colegio de Arquitectos de España (CSCAE), el número de autorizaciones para nuevas viviendas volvió a batir el récord en 2005, con un incremento del 6,6% respecto al año anterior, hecho que demuestra que los primeros síntomas de agotamiento de la demanda de viviendas que se pudieran esperarse tampoco se produjeron en este año.

Según la Asociación de Empresas Constructoras de Ámbito Nacional (SEOPAN), con datos referentes al 2005, la edificación residencial supuso el 35% de la producción del sector, con un incremento del 9% respecto del 2004. La obra civil también experimentó un incremento superior al 8%, de manera que constituyó en este momento casi un cuarto del total del sector.

No puede dejarse de mencionar que todo este panorama viene condicionado por los niveles de precios de la vivienda, que siguen creciendo a un ritmo muy superior al general de los precios. En concreto, según los datos del Ministerio de la Vivienda, con datos de los valores de tasación, el incremento en 2005 fue del 12,6%, circunstancia que implica una cierta desaceleración respecto de los períodos inmediatamente anteriores, y sigue estando muy por encima de la inflación general. No se puede obviar que este crecimiento de los precios está impulsado por el gran protagonismo del sector en el conjunto de la economía española.

En cuanto al total de personas ocupadas, medidas en lugares de trabajo equivalentes a tiempo completo, que en 2005 alcanzaron prácticamente dieciocho millones, el sector de la construcción supuso más de dos millones y medio, cifra que constituye el 14% del total. Por lo tanto, respecto del año anterior se ha incrementado tanto el número total de empleados en la construcción, como el peso que tienen respecto del total del empleo.

3.2.4. LOS SERVICIOS

La rama de los servicios volvió a mostrarse en 2005 como una de las actividades más dinámicas de la economía española, en acelerar la tasa de crecimiento respecto al año anterior y superar la media de variación de la actividad económica en conjunto. De este modo, el VAB de los servicios creció un 3,9% en 2005, y muestra, así, un perfil de aceleración a partir del tercer trimestre. Dentro del sector, los servicios de mercado se mostraron más dinámicos, con un avance del 4,0%, mientras que los de no mercado lo hicieron un 3,5%.

El 6,25% del empleo total creado en 2005 se concentró en los servicios, actividad que, después de la construcción, fue la que registró un mayor crecimiento de la ocupación respecto del año anterior, con un incremento del número de puestos de trabajo equivalentes a tiempo completo del 3,1%, idéntica tasa a la del 2004.

Según los indicadores de actividad del sector servicios del Instituto Nacional de Estadística (INE) correspondientes a 2005, la cifra de negocios de este sector creció interanualmente el 6,6%, de manera que se supera en dos décimas el registro del 2004. A excepción del transporte, que mantuvo un ritmo de crecimiento muy similar al de 2004 (5,8%), y del comercio, que se desaceleró ligeramente hasta el 6,7%, el resto de subsectores se mostraron más dinámicos que el año anterior. La cifra de negocio de las tecnologías de la información y la comunicación avanzaron el 9,0%, mientras que los servicios a empresas aumentó el 7,7%, frente a un crecimiento del 3,8% en el año 2004.

En este contexto, la evolución de la ocupación fue también algo más dinámica que el año anterior, ya que se registró una variación del 2,0% en el personal ocupado en los servicios, frente al 1,9% del 2004. El único subsector que empeoró en términos de ocupación respecto del año anterior fue el comercio, teniendo en cuenta que su tasa de

variación se desaceleró 1,2 puntos porcentuales, hasta el 1,5%. Especialmente fue significativa la mejora de la ocupación en el subsector de las tecnologías de la información y la comunicación, que, después de retroceder un 1,8% en el año 2004, creció el 2,8%. También en el turismo y en el transporte se produjo una notable mejoría, con tasas de crecimiento de la ocupación del 1,2% y del 2,1%, respectivamente. No obstante, el mayor dinamismo correspondió al subsector de los servicios a empresas, donde la ocupación alcanzó el 3,5%.

Respecto al turismo, conviene destacar que el inicio de le recuperación económica en la Unión Europea, la inestabilidad que se ha producido en algunos de los principales destinos competidores en el segmento de <<sol y playa>>, tanto por causas geopolíticas como por desastres naturales, la menor revalorización del tipo de cambio del euro respecto al año anterior y el dinamismo que siguió mostrando la demanda interna, favorecieron un buen comportamiento del sector turístico en 2005 y España se consolida como la segunda potencia mundial tanto en términos de ingresos por turismo como en cuanto a la entrada de turistas extranjeros.

De acuerdo con la encuesta de movimientos turísticos en fronteras (Frontur), en el conjunto del año 2005 entraron en España 56 millones de turistas extranjeros, cifra que representa un incremento del 6,1% respecto del año anterior y el mayor aumento desde 1999. El Reino Unido, Alemania y Francia continuaron liderando el mercado emisor y entre los tres países se concentra el 63% del turismo total no residente. El turismo británico mantuvo la primacía, con 16,1 millones de entradas, al tiempo que se recuperó el mercado alemán, después de cuatro años consecutivos de descensos, y el francés, que también después de dos años de caídas, fue el país que registró el mayor incremento interanual, con el 13,3%.

El turismo extranjero siguió dirigiéndose en mayor medida, por orden de afluencia, a las comunidades autónomas de Cataluña, las Islas Baleares, las Islas Canarias, Andalucía, la Comunidad Valenciana y Madrid.

En las Islas Baleares se produjo una cierta recuperación del turismo, después de los efectos negativos que tuvo en años anteriores la mala coyuntura económica en Alemania, uno de los principales mercados emisores, junto con el Reino Unido.

También cabe destacar un descenso de la llegada de turistas extranjeros a las Canarias, hecho en parte relacionado con una menor presencia de compañías de bajo coste.

La principal vía de acceso del turismo no residente fue la aérea, que, con un incremento del 5,7% respecto al año anterior, supuso el 73,3% del total de llegadas en 2005. Esto se debió fundamentalmente a la proliferación de las compañías aéreas de bajo coste, que trasladaron al 29,7% del total de pasajeros que utilizaron la vía aérea para entrar en España, lo que supuso un incremento anual del 30,8%. Los principales aeropuertos de destino de estas aerolíneas fueron Palma, Málaga y Alicante, si bien los que registraron un mayor incremento porcentual en el número de pasajeros fueron los de Sevilla, Valencia y Santander, con aumentos superiores al 300%.

El turismo residente,[35] que representa algo más del 90% del turismo dentro de España, se concentró en el litoral mediterráneo y en Andalucía.

[35] Datos disponibles para el período de febrero a noviembre de 2005.

En lo que respecta al tipo de alojamiento utilizado por los turistas, el hotelero continuó siendo el más solicitado, si bien se aprecia una tendencia creciente en el uso de otro tipo de alojamientos, como es el caso de las viviendas de amigos o de familiares, la vivienda alquilada o la vivienda en propiedad.

De acuerdo con la encuesta de ocupación hotelera del Instituto Nacional de Estadística, en el año 2005 las pernoctaciones que tuvieron lugar en los hoteles españoles aumentaron un 4,6% respecto al año anterior, hecho que supuso una aceleración de la tasa de crecimiento de 1,8 puntos porcentuales.[36]

Cabe destacar que se ha desacelerado el ritmo de crecimiento de las pernoctaciones nacionales, que contrasta con una aceleración de las extranjeras. El grado de ocupación hotelera mejoró ligeramente en 2005, en aumentar el 1,6% respecto al año anterior y situarse en el 54,3%, mientras que la estancia media se redujo al 1%, hasta 3,5 días, de manera que se continúa el camino descendiente de los últimos años.

La reducción de la estancia media de los turistas extranjeros en España, que en conjunto fue del 6,2%, dio lugar a un descenso del gasto medio por turista del 2%.[37] No obstante, la mayor afluencia de turismo extranjero señalada propició un incremento del gasto turístico total del 4,3%. Así mismo, el gasto diario creció un 8,6% más que el año anterior.

A pesar de este aumento del gasto, el incremento de los pagos por turista dentro de la balanza de pagos continúa superando el aumento de los ingresos, circunstancia que llevó a una nueva reducción del superávit de la balanza de turismo respecto del año anterior.[38]

Finalmente, conviene destacar el uso cada vez menor del viaje organizado o <<paquete turístico>>, lo que está estrechamente relacionado con una utilización creciente de las nuevas tecnologías a la hora de organizar viajes. En el caso del turismo extranjero, el número de personas que utilizaron Internet con relación a su viaje aumentó un 9% en 2005, cifra que representa cerca del 40% del total de turistas extranjeros que visitaron España.

3.3. LA POLÍTICA MONETARIA Y LA INFLACIÓN

A lo largo del 2005 se produjo un cambio en el sesgo de la política monetaria única, que propició una subida de los tipos de interés de las operaciones principales de financiación de un cuarto de punto, hasta el 2,25%. Esto supuso una variación del tipo de mercado interbancario a tres meses desde el 2,15% registrado en el mes de enero hasta el 2,47% en el mes de diciembre, de manera que se sitúa en el conjunto del año en el 2,19%, frente al 2,11% alcanzado en el año 2004. A pesar de este aumento, el tipo de interés real a corto plazo se mantuvo en España en tasas negativas, como consecuencia de una inflación media en el conjunto del año del 3,4%, lo que siguió favoreciendo las

---

[36] El lector puede ampliar esta información en el apartado 8.4: << La evolución de las Baleares en relación con las comunidades competidoras de las Islas>>.

[37] Encuesta sobre el gasto turístico (Egatur), Instituto de Estudios Turísticos, Ministerio de Industria, Turismo y Comercio.

[38] Ver: MEMORIA CES, capítulo I.3.3.2., *supra.*

decisiones de inversión y continuó propiciando el endeudamiento de los agentes económicos.

Respecto de los tipos de interés a largo plazo, el rendimiento de la deuda pública a diez años se continuó reduciendo en 2005 desde el 3,9% del mes de enero hasta el 3,37 % del de diciembre, de manera que la media anual es del 3,39%, frente del 4,10% a que se llegó en el 2004. También en el conjunto de la zona euro los tipos a largo plazo fueron menores que el año anterior, del 3,44% frente al 4,14% del 2004, y se destaca el hecho, que por primera vez desde que existe la UEM, el rendimiento de la deuda pública española a diez años coincidió con el alemán en la media anual.

La evolución de las principales bolsas de valores internacionales a lo largo del 2005 estuvo marcada por el dinamismo de la economía mundial, las expectativas inflacionistas derivadas del alza del petróleo y la orientación alcista de los tipos de interés en los Estados Unidos y en la zona euro.

En este contexto , la Bolsa de Madrid se mostró como una de las plazas europeas más dinámicas en el año 2005, ya que el Ibex-35 se revalorizó el 20,8% en el conjunto del año, frente del 16,3% al cual se llegó en la Bolsa de París, del 18,1% de Frankfurt y del 14,3% de Londres. Además de la favorable coyuntura económica, los buenos resultados y los balances de las compañías cotizadas, y también la elevada liquidez existente en el sistema financiero, hicieron especialmente atractivos los mercados españoles.

A lo largo del año 2005 la inflación continuó la tendencia alcista observada en el 2004, motivada por la fortaleza de la demanda interna y por la evolución de los precios del petróleo. Los precios de la energía y, en menor medida, de los alimentos no elaborados, fueron los principales responsables de esta evolución, que supuso una brecha importante respecto a las previsiones del Gobierno y que dio lugar a la ampliación del diferencial de los precios con la zona euro, con el correspondiente impacto negativo para la competitividad de la economía española.

El mes de diciembre de 2005 la inflación española alcanzó el 3,7%, de manera que se situó cinco décimas por encima del año anterior, continuando la tendencia alcista observada en los últimos dos años. El comportamiento a lo largo del año fue irregular, desde el 3,1% de los meses de enero, mayo y junio, hasta un máximo del 3,7% en septiembre y en diciembre del 2005.

La elevada tasa de inflación registrada en 2005 estuvo fuertemente condicionada por la evolución del precio de la energía, que demostró un crecimiento en la tasa interanual superior al 6% y que alcanzó en el mes de septiembre del 2005 la subida más elevada en los últimos años, con un aumento del 15%.

El encarecimiento de los precios energéticos se trasladó por la vía del coste a los precios del conjunto de los bienes industriales, dado que estos son los más intensivos en la utilización de la energía frente al resto de sectores. En contraposición, los precios de los bienes industriales sin incluir los productos energéticos han registrado el mejor comportamiento, con un crecimiento estable en torno al 1%.

Los precios de los alimentos elaborados mantuvieron una tendencia de reducción hasta el 2,4% en septiembre del 2005, que, sin embargo, se aceleró desde entonces y en el

mes de diciembre alcanzó al 3,6%, en gran medida por la rúbrica de aceite y las grasas. Por su parte, el comportamiento de los precios de los alimentos no elaborados estuvo marcado en gran medida tanto por las heladas como por la sequía que sufrió España en 2005, con consecuencias significativas, especialmente en los últimos meses del año, en los apartados de legumbres, hortalizas y patatas. Así, la inflación de los alimentos sin elaborar se situó en el mes de diciembre en el 5,2%, frente al 1,8% registrado en el mismo mes del 2004.

Las comunidades autónomas con el mayor nivel de inflación en el año 2005 fueron La Rioja, con un 4,4%, y Cataluña, con un 4,3%, mientras que el menor nivel se registró, con un 2,8%, en las Islas Canarias. Cinco comunidades autónomas, a parte de Ceuta y Melilla, se situaron en el nivel de inflación media española: Castilla y León, Madrid, Galicia, Navarra y el País Vasco; por encima: Aragón, Castilla-la Mancha, Murcia y las dos señaladas con mayor inflación, mientras que el resto de comunidades - siete en total- se encuentran por debajo del nivel mencionado. (Ver el cuadro I-17.)

Todas las regiones se han visto afectadas por el encarecimiento de los precios de la energía, aunque se observan diferencias entre las regiones. En Ceuta y Melilla, a diferencia del resto de las regiones, los precios de los productos energéticos no han dejado de crecer, mientras que en el resto de regiones desde septiembre si que se observan caídas en la tasa de crecimiento. En las Canarias esta reducción ha sido menor que en el resto de regiones y, por tanto, los precios de la energía han repercutido en el cálculo del índice general. En el caso de las Islas Baleares la inflación anual (estimada por las tasas de variación de la media de los datos mensuales) se ha situado en el 3,1% y la inflación acumulada (estimada por las tasas de variación anual acumulada), en el 3,5%.

3.4. EL SECTOR PÚBLICO

Por primera vez en muchos años, después del proceso continuado de reducción del déficit iniciado en 1996, las cuentas de las administraciones públicas cerraron en 2005 con superávit, que alcanzó la magnitud de 9.933 millones de euros en términos de contabilidad nacional, cifra que representa el 1,1% del producto interior bruto. Este resultado difiere del registrado en 2004, año en que se alcanzó un déficit equivalente al 0,14% del PIB, y mejora las previsiones de superávit que contiene la actualización del Programa de estabilidad que se aprobó a finales de 2004, que se calculaban del 0,1% del PIB. No obstante, hay que tener en cuenta que en el resultado deficitario del 2004 pesaron una serie de operaciones puntuales; particularmente, la asunción por parte del Estado de la deuda RENFE que equivalía al 0,7% del PIB. (Ver el cuadro I-18.)

Por sectores institucionales, la Administración central (el Estado y los organismos que dependen) lanzó en 2005 un superávit del 0,4% del PIB, frente al déficit del 1,4% del 2004, debido- como en ejercicios pasados- al notable dinamismo de la recaudación impositiva, que se vio alentada por una coyuntura económica y laboral muy favorable. Por otra parte, la positiva evolución de las cotizaciones sociales, asociada a la creación de empleo, explica que el saldo presupuestario de la Seguridad Social registró un superávit equivalente al 1,1% del PIB en 2005, una décima respecto del ejercicio precedente. Este resultado permitió incrementar en el mes de febrero del 2006 el fondo de reserva de pensiones hasta alcanzar la cifra de 31.200 millones de euros, cantidad equivalente a seis mensualidades de la nómina de pensiones y en torno a un 3,3% del

PIB previsto en los presupuestos generales del Estado para el 2006. Las administraciones territoriales volvieron a registrar un déficit, del 0,2%, las comunidades autónomas, del 0,1%, las corporaciones locales, ligeramente superiores a lo previsto inicialmente.

La participación de los gastos no financieros en el PIB se redujo seis décimas respecto al año anterior, hasta el 38,2%, después de registrar un crecimiento anual del 6,4%, más de un punto y medio por debajo del PIB nominal, que creció un 8%. Los gastos corrientes crecieron en conjunto con una tasa del 6,8%, aunque el comportamiento fue desigual entre las diferentes partidas. Por un lado, los consumos intermedios, las transferencias sociales en especie y otras transferencias, entre las cuales se incluye la creciente aportación al presupuesto general de la Unión Europea, presentan crecimientos superiores al 8%. En cambio, las rúbricas de remuneración de asalariados, las subvenciones a la producción y también las prestaciones sociales, que constituyen la partida de gasto más importante, experimentaron crecimientos muy moderados, y redujeron el peso en términos de PIB. Los pagos por intereses de la deuda, por otro lado, se volvieron a reducir, un 5,7%, como consecuencia de la todavía favorable evolución de los tipos de interés y del descenso del ratio de la deuda pública / PIB, en más de tres puntos del PIB, hasta el 43,4%. (Ver el cuadro I-19.)

Sin embargo, el esfuerzo inversor en el año 2005 fue considerable. Aunque, los gastos de capital crecieron con una tasa del 3,9%, en reducir el peso en el PIB hasta el 4,9%, hecho que fue consecuencia de la disminución de las transferencias de capital, que en el 2004 se habían incrementado atípicamente a raíz de la operación de saneamiento financiero de RENFE. En cambio, la formación bruta de capital avanzó un 12,9%, de manera que alcanzó el 3,6% del PIB, un nivel de inversión pública superior a la media de la Unión Europea, que refleja los mayores esfuerzos de acumulación de capital que hace la economía española para converger con los niveles de renta de los países europeos más avanzados.

Por lo que respecta a los ingresos, la tasa de crecimiento fue muy superior a la del PIB y la participación en este producto aumentó seis décimas, hasta el 39,3%, debido al enorme dinamismo de los ingresos corrientes. El importante crecimiento de la ocupación; la favorable evolución de los beneficios empresariales, de las rentas del trabajo y de capital, y también la fortaleza del consumo y de las importaciones, sin olvidar el repunte de la inflación, son los factores que explican el extraordinario aumento de la recaudación de las principales figuras impositivas. Así, tanto los impuestos sobre la renta como los impuestos sobre la producción crecieron en 2005 por encima del PIB nominal, un 16,2% y un 10,3%, respectivamente, de manera que aumenta sensiblemente la participación en dicha magnitud. Las cotizaciones sociales, en cambio, a pesar de la positiva evolución del número de afiliados a la Seguridad Social debido al proceso de regularización de extranjeros, mantuvieron su participación en el 13,0% del PIB, tras un incremento anual del 7,4%.

Los presupuestos no financieros de las comunidades y ciudades autónomas para el 2006, que recogen el presupuesto de la administración general consolidado con los de los organismos autónomos (administrativos, comerciales, industriales, financieros o análogos, así como entidades gestoras de la Seguridad Social), registran, tomados en conjunto, un déficit financiero de 878,7 millones de euros, inferior al del ejercicio anterior. Tomadas individualmente, sólo Madrid y Navarra presentan un presupuesto

con superávit, y en cuatro comunidades - Andalucía, Aragón, Murcia y el País Vasco- el presupuesto está equilibrado. En cambio, el saldo es deficitario en las once comunidades restantes, aunque no puede decirse que se alcancen magnitudes importantes en ningún caso. (Ver el cuadro I-20 y el apartado 12.)

3.5. LA INVESTIGACIÓN, EL DESARROLLO Y LA INNOVACIÓN[39]

El progreso tecnológico constituye un factor clave del crecimiento económico a largo plazo. La generación y desarrollo de nuevas tecnologías permiten, a partir de una determinada dotación de factores, reducir los costes de producción e incrementar la cantidad y calidad de los productos, además de generar significativos efectos beneficiosos en el total de la economía, en que inciden de forma positiva sobre la productividad. Además, en el contexto de una creciente internacionalización de los mercados, conseguir un aumento de la competitividad de las producciones nacionales compatible con incrementos salariales y de la ocupación exige desarrollar la capacidad tecnológica necesaria para introducir en el mercado bienes diferenciados de alto valor añadido.

Aunque el sistema español de innovación ha evolucionado de forma positiva en los últimos años, sigue marcado por un significativo retraso respecto a los países de nuestro entorno. El indicador que se utiliza con más frecuencia es el gasto realizado en investigación y desarrollo (I+D) en porcentaje del PIB, que en el año 2004 España se situaba en el 1,07%, muy por debajo de la media de la Unión Europea de los Veinticinco, que alcanzó el 1,90%, y a gran distancia de los Estados Unidos – que alcanzó en el 2003 un nivel próximo al 3,0%, fijado en la Estrategia de Lisboa como objetivo para el 2010- como Japón, que incluso superó este umbral.

La batería de indicadores de innovación que elabora anualmente la Comisión Europea, en respuesta a la petición formulada en este sentido al Consejo Europeo de Lisboa de marzo de 2000, permite identificar de forma más detallada las debilidades del sistema español de innovación en comparación con el resto de los estados miembros.[40] El estudio incluye veintiséis indicadores relevantes, agrupados en cinco categorías: tres asociadas a los recursos del sistema y dos a los resultados que este mismo genera.

En el lado del los recursos, España presenta niveles inferiores a la media de la Unión Europea en aspectos clave relacionados con el capital humano, como el porcentaje de jóvenes con un nivel educativo al menos de secundaria o el grado de participación de la población adulta en programas de formación permanente. Ahora bien, muestra registros superiores a la media en lo que atañe a la población con educación superior y específicamente, al número de licenciados en áreas de ciencia y tecnología, y también con relación al grado de penetración de la banda ancha. En cuanto al gasto en I+D, tanto público como, sobre todo, empresariales, los niveles de España son sensiblemente inferiores a la media europea, y también es inferior la proporción del gasto industrial realizado por los sectores de actividad de tecnología media y alta. No así, empeoró, el nivel de ayudas públicas para la I+D empresarial, ni la financiación empresarial de la I+D universitaria, que alcanzan cuotas superiores a la media comunitaria.

---

[39] Esta información se amplia para las Islas Baleares en el apartado 14:<< Sociedad del conocimiento y de la información>>.

[40] Comisión Europea: <<*Europen Innovation Scoreboard* 2005>>.

Por otro lado, los indicadores relacionados con la innovación empresarial también evidencian un serio retraso, tanto en términos del menor gasto realizado en innovación o de la menor inversión en tecnologías de la información y la comunicación, como del reducido porcentaje de pymes que practican innovación o que colaboran en proyectos, o del insuficiente desarrollo del mercado capital riesgo para las fases iniciales de los proyectos empresariales. En este terreno, únicamente el porcentaje de pymes que realizan innovación no tecnológica supera a España la media comunitaria.

Si los recursos del sistema español de I+D se muestran insuficientes, los indicadores de resultados son, si es posible, aún más desalentadores. El peso de las exportaciones de productos de alta tecnología es en España del 5,7%, frente al 18,2% que se da como término medio en la Unión Europea, lo que refleja una escasa capacidad de las empresas españolas para comercializar los resultados de la investigación y la innovación tecnológica en los mercados internacionales. En el mismo sentido, el empleo en las industrias de tecnología media y alta y en los servicios de tecnología alta es netamente inferior en España, así como el peso de las ventas de productos nuevos destinados a empresas. Por último, a pesar de los avances de los últimos años, el número de patentes y diseños españoles continúa en niveles muy alejados de la media comunitaria.

En definitiva, el sistema de investigación, desarrollo e innovación (I+D+I) español se encuentra claramente en una peor situación que la media europea en relación con diecinueve de los veintiséis indicadores que se consideran en la European Scoreboard, con un índice sintético de 0,3, claramente por debajo de la media de 0,42. Este hecho coloca al sistema de innovación español en el puesto número dieciséis dentro de los veinticinco estados miembros, en una posición similar al de Lituania y Eslovenia.

La estructura institucional del esfuerzo en I+D también presenta en España pautas todavía alejadas de la Unión Europea. En particular, la implicación del sector empresarial en la inversión en I+D continúa siendo menor que en la Unión Europea. Por un lado, las empresas españolas financian el 48% del gasto en I+D, frente al 54% de media en la Unión Europea y lejos del 66% que se fija como objetivo en la Estrategia de Lisboa. Por otro lado, ejecutan el 55%, mientras que, como media, el sector empresarial de la Unión Europea se encarga de realizar el 64% de los gastos en I+D. A pesar del significativo incremento del gasto en I+D empresarial experimentado en los últimos años,[41] el propio Programa nacional de reformas reconoce que el principal problema del sistema nacional de innovación es el déficit tecnológico de las empresas, el escaso desarrollo de conocimiento propio y la falta de aprovechamiento que hace el sector privado del conocimiento que generan los centros públicos de investigación que, en cambio, concentran en España el 30% del gasto en I+D, frente al 22% de la Unión Europea. Por último, cabe mencionar que la financiación externa, que en la Unión Europea explica el 9% del gasto, se reduce en España al 6%, lo que evidencia la menor participación de agentes españoles en proyectos de investigación internacionales y, muy particularmente, en el Programa marco europeo de investigación. (Ver el apartado 14.)

[41] El incremento medio anual del gasto empresarial entre 1995 y 2004 se situó en el entorno del 12,0%, por encima del incremento medio anual del PIB en términos monetarios durante el mismo período, que superó ligeramente en 7,0%. (INE, estadística sobre actividades de I+D.).

4. LAS BALEARES: ANÁLISIS REGIONAL Y POR ISLAS

RESUMEN

El crecimiento de la economía balear en 2005 fue del 2,2%, con una recuperación del 0,7 puntos porcentuales respecto al 2004. Este crecimiento se sitúa en 1,2 puntos porcentuales por debajo del español, pero es superior en 0,9 puntos porcentuales al de la zona euro.

Por sectores económicos, el sector primario tiene una estimación de crecimiento para el 2005 de un 2,1% con una pérdida de –3,2 puntos porcentuales respecto al año pasado. El sector de la industria y la energía crece un 1,2% el 2005, con una pequeña ganancia porcentual de tres décimas. El sector de la construcción crece un 2,3%, con una ganancia porcentual de nueve décimas. Finalmente, el sector servicios crece un 2,3%, lo que representa una ganancia porcentual de ocho décimas en relación con el año pasado.

La demanda final del consumo de los residentes crece en términos reales un 2%, con una ganancia porcentual de cuatro décimas porcentuales en comparación al año pasado. La confianza de los consumidores aumenta un 1,5%, y el porcentaje de los hogares que no tienen dificultades para llegar a final de mes, de acuerdo con los ingresos netos mensuales, cae un –3,6%. La demanda final de consumo de los no residentes o gasto turístico ha llegado a los 10.430,3 millones de euros, con un crecimiento del 6,2%. La demanda final de inversión crece un 3,3%, 2,3 puntos porcentuales más que el año pasado.

En relación con el comercio exterior por aduanas, las partidas que registraron superávits comerciales fueron el calzado, con 103.743 miles de euros; los de material de transporte, con un saldo de 83.473 miles de euros, y los productos de industrias químicas y derivados, con 8.963 miles de euros. La inversión extranjera aumentó un 63,3% en el 2005 hasta alcanzar los 186,1 millones de euros.

La inflación fue del 3,1% - en términos de la variación anual- en las Islas Baleares, 0,3 puntos porcentuales por debajo de la media española, pero esta es 1,2 puntos por encima de la UE-15. Esta circunstancia refleja una pérdida de competitividad en relación a los países europeos para todos los bienes y servicios que son ofertados desde Baleares.

Las Islas Baleares presentan un nivel de vida alto y, en términos de PIB regional por habitante o renta por cápita, este hecho se confirma, ya que ocupan la quinta plaza, con un índice sobre España de 111,78, por detrás del País Vasco, Madrid, Navarra, y Cataluña. Por comparación al año 2000 hemos perdido -11,1 puntos, hecho que se puede explicar, inicialmente, porque la renta regional ha crecido menos que la media española, mientras que la población experimenta uno de los crecimientos regionales más importantes por comunidades autónomas.

4. LAS BALEARES: ANÁLISIS REGIONAL Y POR ISLAS

4.1. INTRODUCCIÓN

El lector puede encontrar en la introducción del año pasado una nota metodológica de cómo se estructura y de cuales son las principales fuentes estadísticas a partir de las cuales se nutre este apartado. Seguimos, entonces, los mismos criterios, si bien hemos introducido algunos cambios.

En el apartado 4.2. (<<La economía en las Baleares>>) no se ha podido actualizar la serie del valor añadido bruto (VAB) en euros constantes y en euros corrientes por sectores económicos y por islas, que cada año nos proporcionaba la Dirección General de Economía, debido a que se está revisando la contabilidad regional balear según la nueva metodología del Instituto Nacional de Estadística (INE), que toma como nueva referencia el año base 2000, y también porque para hacer las nuevas estimaciones hará falta tener en cuenta, así mismo, el estudio que se está haciendo sobre las tablas de entrada o input y de salida u output de las Islas Baleares referidas al año 2004. Alternativamente, se ha optado por sustituir los datos del VAB en valores absolutos por sus variaciones estimadas, desglosadas por sectores económicos y por islas, que aparecen publicadas en el boletín de coyuntura económica de la Dirección General de Economía del Gobierno de las Islas Baleares.

Por el mismo motivo del cambio de base al año 2000 y por el cambio metodológico de la contabilidad regional que hace actualmente el INE nos hemos visto obligados en el apartado 4.3. (<<Análisis regional por comunidades autónomas>>) a cambiar las estimaciones de la renta generada por los sectores productivos a partir del VAB a precios básicos, para las nuevas estimaciones hechas a partir del producto interior bruto (PIB) a precios de mercado.

En relación al apartado 4.4.3. (<<El análisis de la demanda, el consumo, el ahorro y la capacidad de financiamiento>>), que se redacta a partir de los datos de la Fundación de las Cajas de Ahorros Confederadas (Funcas), este año se incluye por primera vez un desglosamiento exhaustivo de la balanza comercial de bienes y servicios y de la estructura del saldo neto exterior de bienes y servicios de las Islas Baleares, con una disgregación de flujos comerciales de las Islas por comparación con el resto de comunidades autónomas y con el extranjero. Estos datos complementan el análisis que se realiza en el apartado 4.2.2.2. (<<La demanda exterior de bienes por aduanas>>), en donde se analizan con un elevado grado de detalle las exportaciones y las importaciones referidas al extranjero por productos y por países, de acuerdo con la información que se extrae de la base de datos de aduanas. Así mismo, en el apartado 4.2.3. (<<La inversión extranjera>>) se incluyen los datos de inversión extranjera procedentes del Registro de Inversiones Exteriores del Ministerio de Industria, Turismo y Comercio.

Dicho esto, el lector encontrará en este apartado, como cada año, el análisis de las principales macro magnitudes de la economía regional y su contextualización en relación con el resto de comunidades autónomas, con España y con el ámbito comunitario.

4.2. LA ECONOMÍA EN LAS BALEARES

En este apartado se analiza el comportamiento de la oferta regional por sectores económicos y por Islas. También se analiza la demanda final y del comportamiento de sus principales componentes: el consumo, la inversión y el sector exterior.

4.2.1. EL CRECIMIENTO DE LA OFERTA

Según los boletines de coyuntura económica de la Dirección General de Economía del Gobierno de las Islas Baleares de los meses de febrero y junio del 2006, el crecimiento de la economía balear del 2005 fue del 2,2%, con una recuperación de 0,7 puntos porcentuales respecto al 2004. Este crecimiento se sitúa en 1,2 puntos porcentuales por debajo del español, pero es superior a 0,9 puntos porcentuales al de la zona euro. (Ver el cuadro I-21 y el gráfico I-4.)

La estimación del crecimiento de la economía en las Islas Baleares para el año 2005 varia según la fuente de consulta. De esta manera, los valores provisionales se enmarcan en una horquilla de variación de cuatro décimas porcentuales, siendo la estimación más optimista la de la Confederación de Asociaciones Empresariales de las Baleares (CAEB), con un 2,5%, y la más restrictiva, la de la Cámara de Comercio, con un 2,1%. (Ver el gráfico I-5.)

4.2.1.1. El crecimiento de la oferta por islas

Por islas el mayor crecimiento se da en Mallorca, con un 2,5% y con la recuperación de un punto porcentual, seguida de Menorca, con un 1,5% y con la pérdida de una décima porcentual; finalmente se sitúan las Pitiusas, con una tasa del 1,1% y la ganancia de una décima porcentual.

En el caso de Mallorca, este crecimiento se explica por la mejor evolución de la temporada turística y el transporte, así como por el dinamismo del sector de la construcción. En el caso e Menorca, su crecimiento se ve influenciado por la fuerte dependencia al mercado turístico británico, el cual nota la contracción en el consumo de los hogares (ver el apartado 8), si bien mejora el sector de la construcción y se mantiene el de la industria. Las Pitiusas continúan con la moderada actividad que se registra desde el 2001, motivada, igualmente que en Menorca, por la fuerte dependencia del mercado turístico británico.

4.2.1.2. El crecimiento de la oferta por sectores económicos

Por sectores económicos, el sector primario tiene una estimación de crecimiento para el 2005 de un 2,1%, con una pérdida de -3,2 puntos porcentuales respecto al año pasado. El sector de la industria y la energía crece un 1,2% en el 2005, con una pequeña ganancia porcentual de tres décimas respecto al año pasado, debido a una mayor

demanda interna, del mantenimiento de las exportaciones y de la recuperación de la construcción. El sector de la construcción crece en un 2,3%, con una ganancia porcentual de nueve décimas en comparación al año pasado, que se explica por la mayor estabilidad jurídica, por los incrementos en el precio de la vivienda, por el aumento de la población, por los bajos tipos de interés y por la mejora de las infraestructuras sociales y de transporte. Finalmente, el sector servicios crece un 2,3%, lo que representa una ganancia porcentual de ocho décimas en relación al año pasado, a remolque de la demanda de los residentes y los no residentes. (Ver el cuadro I-22.)

Estos datos se pueden complementar con los que ha elaborado Hispalink. Así, no hay ninguna rama industrial (energía, bienes intermedios, bienes de equipo y bienes de consumo) que presente un crecimiento por encima de la media balear, ni para el año 2005 ni para las previsiones del año 2006. Si que lo hace el sector de la construcción, para ambos años. En cuanto a las ramas de servicios (transportes y comunicaciones, servicios destinados a la venta y servicios no destinados a la venta), transportes y comunicaciones, tiene previsto crecer por encima de la media regional en el 2006, mientras que los servicios no destinados a la venta crecen por encima de la media regional tanto en el 2005 como en el 2006. (Ver el cuadro I-23.)

4.2.2. EL CRECIMIENTO DE LA DEMANDA

En este apartado se analiza por separado el comportamiento de la demanda final interior (consumo e inversión) y el comportamiento del sector exterior por lo que hace referencia a la balanza de mercancías con el extranjero, con un amplio detalle de información por productos y países.

4.2.2.1. La demanda interior

Respecto a las estimaciones de la evolución de la demanda final de consumo de los residentes, de los no residentes y de la inversión, se puede destacar lo siguiente:

- La demanda final del consumo de los residentes crece en términos reales un 2%, con una ganancia porcentual de cuatro décimas porcentuales en relación al año pasado. Con estos datos relativos al tercer trimestre del 2005, el gasto medio por residente se sitúa en los 1.506 euros a precios constantes de 1995, la confianza de los consumidores se eleva un 1,5%, pero el porcentaje de las viviendas que no tienen dificultades para llegar a final de mes, de acuerdo con los ingresos netos mensuales, cae un -3,6%. (Ver el cuadro I-24.)

- La demanda final de consumo de los no residentes o el gasto turístico acumulado entre enero y octubre ha llegado a los 10.430,3 millones de euros, con un crecimiento del 6,2% respecto del 2004. (Ver el apartado 8.7.)

- La demanda final de inversión crece un 3,3%, 2,3 puntos porcentuales más que el año pasado. Este hecho viene explicado por el comportamiento del sector de la construcción (ver el apartado 7), con un crecimiento muy importante de las hipotecas (ver el apartado 11), y por el comportamiento inversor de las empresas (ver el apartado 6).

4.2.2.2. La demanda exterior de bienes por aduanas[42]

En este apartado comentamos, en relación al comercio exterior por aduanas, las exportaciones, las importaciones y el saldo comercial.

4.2.2.2.1. Las exportaciones

Durante el año 2005, se exportó un 12,2% menos que en el año 2004 y se alcanzó los 1.365 millones de euros, frente a los 1.554 millones de euros del año anterior, el aumento del cual fue casi un 36% más. No obstante, el 58,9% de estas exportaciones corresponden a las partidas distorsionadoras (aeronaves, vehículos especiales y partes de estos vehículos, y barcos y otros artefactos flotantes), resultado de flujos comerciales que alteran el resultado. Así, el valor de las exportaciones, una vez descontadas las partidas distorsionadoras, pasó a incrementarse un 7,3% en el 2004 y superó los 562 millones de euros, frente a los 523 millones de euros del año anterior. (Ver el cuadro I-25.)

Los principales destinos de las exportaciones baleares son Europa (39%), América (38%), Asia (13%), otras destinaciones (8%) y Africa (2%). Esta distribución por grandes regiones muestra diferencias significativas en relación con las homónimas españolas. Así, exportamos menos a Europa (38 puntos menos), más a América (28 puntos más), más a Asia (7 puntos más), más a otras destinaciones (5 puntos más) y menos a Africa (2 puntos menos). (Ver el gráfico I-6.)

Ordenados por importancia los productos exportados y medidos en términos monetarios, no hay demasiadas diferencias respecto del año anterior, ya que los principales productos exportados coinciden de un año a otro. No obstante, se han de comentar dos peculiaridades. En primer lugar, las exportaciones de perlas finas, de piedras y de bisutería continuaron descendiendo, al pasar del sexto lugar en el año 2004 al noveno en el 2005. Durante el año 2005 se exportaron un total de 10.831 millones de euros, frente a los 16.073 millones de euros en el 2004, lo que supuso un 32,6% menos. En segundo lugar, conviene destacar el crecimiento de la partida de objetos de arte, de colección y de antigüedad: si bien es cierto que por el valor (2.157 miles de euros) ocupó uno de los últimos lugares, con una tasa de crecimiento (2.447%) situándose, en el primer lugar.

El calzado continuó liderando el ranking de las exportaciones. Se exportó por el valor de 143.350 miles de euros, casi lo mismo que el año anterior. El peso de las exportaciones de calzado respecto del total exportado, sin tener en cuenta las partidas distorsionadoras, fue del 25,5%, dos puntos porcentuales menos que el 2004 (27,2%). Por países, Marruecos (23.059 miles de euros) absorbió más del 13% del total de las

[42] Este apartado se ha podido elaborar gracias al informe redactado por Catalina Barceló, del Servicio de Estudios y Publicaciones de la Cámara de Comercio de Mallorca, Ibiza y Formentera, sobre la base de datos de aduanas. Sobre esta cuestión se puede consultar la nota metodológica que se publicó en la *Memoria del CES 2004*, con el número 44, al pie de la página 56.

exportaciones, seguido de Francia, Italia, Alemania y el Reino Unido, que, entre los cuatro (62.802 miles de euros), acapararon casi el 44% del total.

Le siguieron las exportaciones de material de transporte, concretamente de los vehículos automovilísticos, con 96.643 miles de euros, aunque se redujeron un 27,4% respecto del año 2004. Estas exportaciones correspondieron, en buena parte, a coches de segunda mano, que habían sido destinados primeramente al alquiler.

Las exportaciones de combustibles minerales (o productos de petróleo refinado y crudo), que ocuparon el tercer lugar, continuaron aumentando (36,4%), y llegaron a un valor total de 89.957 miles de euros. Estas exportaciones, que se incluyen en la partida de productos combustibles, corresponden al suministro para embarcaciones y aeronaves extranjeras.

En cuarto lugar, se exportaron reactores nucleares, máquinas y calderas, que totalizaron un valor de 74.852 miles de euros, frente a los 32.726 miles de euros del 2004, un 128,7% más. Básicamente, corresponden a exportaciones de grifos, que se exportaron a Méjico y a la República Dominicana, y de turboreactores para aeronaves, que se enviaron a los Estados Unidos, a Francia, y a Alemania, Estos productos se clasifican en la partida de máquinas y de material eléctrico, que llegó a los 88.807 miles de euros, un 112,9% más que el 2004.

Las exportaciones de aceites esenciales continuaron en la quinta posición, con un valor total de 20.420 miles de euros, un 28,5% más que durante el año 2004. Estas exportaciones se incluyeron en la partida de productos industriales químicos y derivados. Concretamente, más del 81% de esta partida fueron exportaciones de aceites esenciales. El Reino Unido solicitó más del 8.761 miles de euros, de manera que acontece en el primer país cliente, seguido de los Países Bajos, con 5.963 miles de euros.

En la sexta posición, ascendieron las exportaciones de máquinas, aparatos y material eléctrico, que representaron el 16% de la partida de máquinas y de material eléctrico. Se exportaron un total de 13.955 miles de euros, lo que supuso un 121,7% más que el 2004. Por países, más del 90% se exportó a la república Dominicana, a Méjico y a Jamaica.

En el séptimo lugar se situaron las exportaciones de gomas, resinas y otros zumos y extractos vegetales, que llegaron a un valor total de 13.771 miles de euros, un 57,9% más que el 2004. El 45% de este importe correspondió a exportaciones hacia Alemania. Las exportaciones de productos alimentarios llegó a los 30.756 miles de euros y se incrementaron un 14,5% respecto del año 2004. Las exportaciones de tubérculos se redujeron un –34,8%, en pasar de 13.402 miles de euros en el 2004 a 8.741 en el año 2005.

En octavo lugar, se exportaron muebles por valor de 13.078 miles de euros, con una caída del –5,1% respecto del 2004. Aún así, este crecimiento no corresponde a muebles fabricados en las Islas Baleares, ya que mayoritariamente este tipo de mobiliario es adquirido en Asia y entregado directamente a las respectivas destinaciones (Méjico: 4.494 miles de euros; la República Dominicana: 3.407 miles de euros; Jamaica: 2.687 miles de euros), sin pasar físicamente por las Islas, pero se contabiliza como una

exportación ya que la sede social de las empresas se ubica en las Baleares. Estas exportaciones se clasifican en la partida de mercancías y productos diversos, que llegaron a unas exportaciones de 14.427 miles de euros, cifra que supone que las exportaciones de muebles generan el 90,6% de la partida.

Las exportaciones de estos ocho productos representaron el 83% del total exportado, excluyendo las partidas distorsionadoras, sumaron 466.027 miles de euros.

4.2.2.2.2. Las importaciones

Durante el año 2005, se importaron un total de 2.084 millones de euros, lo que supuso un incremento de tan sólo un 1,2% más que en el 2004. Al igual que las exportaciones, existen dos partidas distorsionadoras que alteran el resultado propio de las importaciones de productos, cuyo valor llegó a los 1.214,5 millones de euros (un 10,9% menos que en el 2004). Así, el total de las importaciones, sin tener en cuenta las partidas distorsionadoras, fue de 869 millones de euros, frente a los 695 millones de euros en el 2004, lo que supuso un 25,0% más. (Ver el cuadro I-25.)

Los principales mercados de origen de las importaciones de las Islas Baleares son América (45%), Europa (42%), Africa (7%) y Asia (6%). Esta distribución por grandes regiones muestra diferencias significativas con las homónimas españolas. Así importamos menos de Europa (25 puntos menos), más de América (36 puntos más), menos de Asia (10 puntos menos) y menos de África (1 punto menos). (Ver el gráfico I-6.)

Por importancia de los principales productos importados, medidos en términos monetarios, tampoco hay demasiadas diferencias respecto al año 2004. Al igual que las exportaciones, cabe destacar el crecimiento de la partida de objetos de arte, de colección o de antigüedad, de los cuales pasaron a importarse 361.000 euros en el 2004 a 4,4 millones de euros en el 2005.

El primer producto importado fueron los combustibles minerales, que alcanzaron los 289.546 miles de euros, lo que supuso un aumento del 38,9% respecto del año 2004. No obstante, este crecimiento se debió, básicamente, a los efectos del encarecimiento del precio del petróleo, ya que durante el año 2005 se duplicó. Por esto, la cantidad importadora se redujo un 7,9%, en el 2005. Por países, de Rusia procedieron más de 75.899 miles de euros (un 26% del total de combustibles importados) y de Sur África, más de 63.780 miles de euros (un 22% del total).

Las importaciones de reactores nucleares, máquinas y calderas se situaron en el segundo lugar, y mayoritariamente, correspondieron a grifos y turboreactores para aeronaves. Pasaron de importar 90.841 miles de euros en el 2004 a 109.822 miles de euros en el 2005, lo que supuso un incremento del 20,9%. Estas importaciones se clasifican en la partida de máquinas y material eléctrico, de la cual se importó un valor total de 126.818 miles de euros, un 22,5% más que el año 2004.

Le siguieron las importaciones de muebles, que durante el año 2005 llegaron a un valor total de 40.913 miles de euros, un 44,4% más que el año 2004. Por países, las importaciones de Suecia se situaron en primer lugar, con 9.637 miles de euros; seguidas de las de Polonia, con 7.003 miles de euros, y de Italia, con 5.229 miles de euros. EL

conjunto de importaciones de muebles, juntamente con los juguetes, se engloba en la partida de mercancías y productos diversos, que llegan a los 67.714 miles de euros, un 66,4% más que el año 2004.

En cuarto lugar, se importó calzado por valor de 38.473 miles de euros, frente de los 36.580 miles de euros del año 2004, circunstancia que supuso una aumento del 5,2%. La partida correspondiente a calzado, sombreros, paraguas, plumas y flores artificiales llegó a los 39.632 miles de euros, un 4,8% más que durante el año 2004.

En el quinto lugar se mantuvieron en el ranking las importaciones de madera y las manufacturas de madera, por un valor de 29.807 miles de euros, frente de los 24.584 miles de euros del año anterior, lo que supuso un aumento del 21,2%. Las importaciones de los Estados Unidos (4.987 miles de euros) acapararon más del 16% del total, seguidas de las de Suecia (4.490 miles de euros) y de Costa de Ivori (4.286 miles de euros).

Las importaciones de juguetes pasaron a ocupar el sexto lugar, con un valor de 25.341 miles de euros, frente a los 10.886 miles de euros del año 2004, y con un incremento del 132,8%. Más del 75% importado procedía de Eslovenia, con 19.349 miles de euros.

Las importaciones de bebidas y líquidos alcohólicos descendieron un lugar, de manera que ocupan el séptimo lugar, con un importe de 21.901 miles de euros, un 10,6% más. Estas importaciones se clasifican en la partida de preparación de alimento y bebida.

Finalmente, las importaciones de cereales ocuparon el octavo lugar. La demanda de cereales se incrementó tanto en cantidad, con un 106,7% (162.063 miles de euros), como en valor, un 74,9% (21.075 miles de euros). Estos se incluyen en la partida de alimentos, que se importaron por valor de 70.744 miles de euros y se incrementaron el 19,3%. Se han de destacar las importaciones de carne, por 12.541 miles de euros (un 14,1% más); las de pescado y crustáceos, por 9.125 miles de euros (un –4,5% menos), y las de frutas, por 10.010 miles de euros (un 15% más).

Las importaciones de estos ocho productos cubren el 66,3% del valor total de las importaciones, sin tener en cuenta las partidas distorsionadoras y alcanzaron un total de 576.878 miles de euros.

4.2.2.2.3. El saldo comercial

El 2005 el déficit comercial total aumentó un 42,5%. Se pasó de un déficit de 504.606 miles de euros en el 2004 a 718.875 miles de euros en el año 2005.

No obstante, el resultado del saldo comercial una vez excluidas las partidas distorsionadoras es completamente diferente, ya que se pasa de un déficit de 172.204 miles de euros en el 2004 a 308.041 miles de euros en el 2005: el déficit se incrementó un 78,9%. Este aumento se debió al comportamiento de los combustibles minerales, que generaron un déficit comercial que pasó de los 152.210 miles de euros en el 2004 a los 209.759 miles de euros en el 2005, lo que supuso un aumento del 37,8%.

Las partidas que registraron superávits comerciales fueron el calzado, con 103.745 miles de euros; las de material de transporte, con un saldo de 83.473 miles de euros, y los productos de industrias químicas, con 8.963 miles de euros.

4.2.3. LA INVERSIÓN EXTRANJERA[43]

En base a los datos del Registro de Inversiones Exteriores del Ministerio de Industria, Turismo y Comercio, se puede afirmar que la inversión extranjera aumentó el 63,3% en el año 2005, hasta alcanzar los 186,1 millones de euros. (Ver el cuadro I-26.)

El principal sector receptor de la inversión extranjera es el constituido por las actividades inmobiliarias y los servicios, que con 124,8 millones de euros, absorbe el 67,1% del total y crece el 30,7%. Le sigue, por orden de importancia, la hostelería, que, con 48,6 millones de euros, representa el 26,1% del total y crece un 783,6%. Por tanto, estas dos actividades representan más del 93% del total de la inversión.

La procedencia principal de estas inversiones llega de la UE-15, con 115,4 millones, que representa el 62% del total, con un incremento del 76,5%, y le sigue la inversión procedente de los paraísos fiscales, que con 36,4 millones de euros, representa el 20% del total con un incremento del 27,3%. En total estas dos procedencias representan el 82% del total de la inversión extranjera.

4.3. EL ANÁLISIS REGIONAL POR COMUNIDADES AUTÓNOMAS

Los datos de la contabilidad regional de España, que elabora el INE, permite hacer una estimación del crecimiento relativo en las Islas Baleares en comparación con el resto de comunidades autónomas. Estos datos vuelven a mostrar que, por cuarto año consecutivo, el crecimiento de las Baleares es el más pequeño para el conjunto de comunidades autónomas, con un crecimiento del PIB del 2,4%, si bien en este caso se puede destacar que se da la misma recuperación de 0,7 puntos respecto del crecimiento del año anterior, tanto en la economía balear como en la economía española. (Ver el gráfico I-7.)

Igualmente, las Islas Baleares presentan la menor tasa real de crecimiento del PIB acumulado entre el 2000 y el 2005, con un 2%. (Ver el gráfico I-8.)

A partir de la base de datos de la contabilidad regional del INE, se analiza a continuación la evolución comparativa regional por sectores productivos de las Islas Baleares en relación con el resto de comunidades autónomas. Respecto al análisis sectorial, hay que tener en cuenta que las estimaciones para las Baleares pueden mostrar – por el poco peso relativo que tiene la economía sectorial balear en el conjunto español- un fuerte sesgo al alza o a la baja en las estimaciones que resultan. Es por esto que estos datos se deben tomar con cierta precaución y reservas, ya que se contradicen con otros datos aportados por diferentes instituciones regionales.

[43] Estos datos se extraen del registro de inversiones directas extranjeras en empresas que recogen el Ministerio de Industria, Turismo y Comercio.

4.3.1. EL SECTOR PRIMARIO

Según el INE, el sector primario balear presenta un crecimiento del 3,6%, de manera que quedan 4,7 puntos por encima del que ha registrado el Estado. Esta cifra se decompone en un crecimiento de la productividad del 6,9% y en una caída de la ocupación del -3,1%. (Ver el cuadro I-27 y el apartado 5, <<Sector primario>>.)

4.3.2. LA INDUSTRIA

La industria balear presenta un crecimiento negativo de un -1,8%, de manera que quedan -2,1 puntos por debajo del registrado por el Estado. Esta cifra se descompone en un crecimiento de la productividad del 1,7% y en una caída de la ocupación del -3,5%. (Ver el cuadro I-28 y el apartado 6, <<Sector industrial>>.)

4.3.3. LA CONSTRUCCIÓN

La construcción en las Islas Baleares presenta un crecimiento del 4,5%, de manera que quedan -0,6 puntos por debajo del que ha registrado el Estado. Esta cifra se descompone en un crecimiento de la productividad del -3,6% y un aumento de la ocupación del 8,4%. (Ver el cuadro I-29 y el apartado 7, <<Construcción>>.)

4.3.4. LOS SERVICIOS

Los servicios en las Baleares presentan un crecimiento del 2,6%, de manera que queda -1 punto por debajo del registrado por el Estado. Esta cifra se descompone en un crecimiento negativo de la productividad de un -1,9% y en un aumento de la ocupación del 4,6%. (Ver el cuadro I-30 y el apartado 8, <<Turismo>>.)

4.3.5. EL CRECIMIENTO DIFERENCIAL SECTORIAL

El gráfico de convergencia sectorial entre las Islas Baleares y España muestra estos crecimientos diferenciales sectoriales, en que se observa claramente que el menor crecimiento relativo del PIB a precios de mercado en las Baleares a lo largo del año 2005 está motivado por el menor crecimiento sectorial de todos los sectores, exceptuando el caso del sector primario. (Ver el gráfico I-9.)

4.4. LOS PRECIOS, LA RENTA, EL CONSUMO, EL AHORRO, Y LA CAPACIDAD DE FINANCIAMIENTO

En esta apartado tratamos, en primer lugar, la evolución del nivel relativo de precios en las Baleares en relación con España, desde el punto de vista tanto del indicador del IPC, como del deflector del PIB. Se puede comprobar que las Islas Baleares mantiene un nivel de precios más alto que el resto del Estado en términos del deflector del PIB.

En segundo lugar, en consonancia con el nivel más alto de los precios, se puede comprobar que las Baleares también presentan un nivel más alto de renta, si bien esta expresión se ha de matizar en términos de bienestar social medido en términos de la renta familiar bruta disponible por cápita en paridad de poder de compra.

En último lugar, y fruto de este mayor nivel de renta por cápita, se comprueba que las Islas generan una gran capacidad de financiamiento, que se distribuye muy desigualmente entre el sector público, que presenta un gran sobrante del ahorro público y, en consecuencia, un elevado déficit de inversiones públicas, y el sector privado, que presenta una elevada necesidad de financiamiento.

4.4.1. LOS PRECIOS

La inflación valorada por la vía del índice de precios de consumo (IPC), fue del 3,1% -en términos de la variación anual- en las Islas Baleares, 0,3 puntos porcentuales por debajo de la media española. Esta media, es 1,2 puntos por encima de la media de la UE-15 que refleja una pérdida de competitividad, en relación a los países europeos, para todos los bienes y servicios que son ofertados desde Baleares. El deflector del PIB fue del 3,3% (-0,6 puntos porcentuales por debajo de la media española). (Ver los gráficos I-10 y I-11, y el apartado 3.3.)

4.4.2. LA EVOLUCIÓN DE LA RENTA REAL POR CÁPITA Y DE LA RENTA FAMILIAR BRUTA DISPONIBLE

En este apartado desglosamos – con los últimos datos disponibles referidos al año 2004- el análisis de la evolución de la renta regional desde el punto de vista, en primer lugar, de la evolución de la renta real por cápita y, en segundo lugar, de la evolución de la renta familiar bruta disponible por cápita corregida por el poder de compra de las Islas Baleares.

4.4.2.1. La evolución de la renta real por cápita

Las Islas Baleares presentan un nivel de vida alto y, en términos del PIB regional por habitante o renta por cápita, este hecho se confirma, ya que ocupan la quinta plaza, con un índice respecto de España de 100 de 111,78, por detrás del País Vasco, Madrid, Navarra y Cataluña. Por comparación en el año 2000 hemos perdido (-11,1 puntos), hecho que se puede explicar inicialmente, porque la renta regional ha crecido menos que la media española (ver el apartado 4.3), mientras que la población experimentaba uno de los crecimientos regionales más importantes por comunidades autónomas.[44] (Ver el cuadro I-31 y el apartado 2 del capítulo III, <<Demografía y hogar>>.)

Los datos de Funcas también permiten profundizar un poco más en este análisis dinámico de la evolución de la renta real por cápita regional en relación con España mediante el estudio de sus variables explicativas para el período 2000-2004. (Ver el gráfico I-12 y el cuadro I-32.)

Según este análisis, a lo largo de este quinquenio la renta real por cápita regional (medida por el VAB deflectado en relación con la población residente) ha crecido –7,6 puntos por debajo de la media española. Observar que este crecimiento se puede

[44] Las Baleares lideran el crecimiento demográfico por comunidades autónomas a lo largo del período 1996-2003 y solo presentan un crecimiento inferior a la media del Estado en el 2004.

explicar por el comportamiento de dos variables: la productividad, y la tasa de ocupación regional[45], que hace referencia a la dinámica demográfica y laboral[46].

Es un tema abierto en las Islas Baleares el hecho que, como se ha producido un mayor <<efecto de regularización>> del factor trabajo (ver el apartado 1 del capítulo II, <<Mercado de trabajo>>), esto puede haber inducido a subestimar la producción correspondiente, ya que ésta no crece al mismo ritmo que la ocupación y, por tanto, puede provocar un efecto estadístico de subestimación de la productividad del trabajo. Este efecto estadístico, por otro lado, se suele dar relativamente con más frecuencia en aquellas economías que presentan una fuerte terciarización, como es el caso de las Baleares. Tampoco no se pueden menospreciar en el caso de las Islas el efecto estacional y el sobredimensionamiento que presenta la oferta de servicios, tanto públicos como privados, a lo largo de los meses que se corresponden con la temporada baja del turismo.

4.4.2.2. La evolución de la renta familiar bruta disponible por cápita corregida por el poder de compra de las familias

Si se tiene en cuenta el concepto de la renta familiar bruta disponible por cápita corregida por el poder de compra, las Islas Baleares mejora la posición relativa, si se compara con el indicador de la renta por cápita, y se sitúa en cuarta posición dentro del conjunto de comunidades autónomas, con un índice respecto de España de 100 de 113,66, por detrás del País Vasco, Navarra y Madrid, clasificación en la cual avanzan a Cataluña. Esta mejora se explica, básicamente, porque las familias en las Baleares parten de unos menores índices relativos de inflación que las familias residentes en Cataluña. (Ver el cuadro I-33.)

4.4.3. EL ANÁLISIS DE LA DEMANDA, EL CONSUMO, EL AHORRO Y LA CAPACIDAD DE FINANCIAMIENTO

El análisis de la demanda final se hace por los principales componentes, que son la demanda interior, que incluye la demanda de consumo (privada y pública) y de inversión, y la demanda exterior, que se expresa a partir del saldo neto exterior de bienes y servicios, que se calcula como la diferencia entre exportaciones menos importantes de bienes y servicios.

---

[45] Se desglosa en los términos de sus tres variables explicativas: la tasa de ocupación (medida por al relación entre los ocupados y los activos), la tasa de actividad (medida por la relación entre los activos y la población potencialmente activa o población en edad de trabajar) y el factor demográfico (medida por la relación entre la población potencialmente activa o población en edad de trabajar y la población residente.

[46] Cabe destacar que el comportamiento que denota la economía balear en relación con la economía española es el mismo que se desprende de la economía española por comparación a la Unión Europea y a los Estados Unidos de América; es decir, la caída relativa de la renta real por cápita española se debe principalmente al menor crecimiento de la productividad y al menor progreso técnico en relación con los países más avanzados . Por esto, todos los estudios apuestan por impulsar una mayor especialización productiva en actividades más intensivas con la utilización de activos intangibles: conocimiento, capital humano, capital tecnológico y más I+D+I. (Ver: F. Pérez, Fundación BBVA, 2006; Groningen Growth and Development Centre, 60 Industry database, 2006; Banco de España, informes anuales de diversos años.

Si todos estos componentes se expresan en porcentajes respecto del total es obvio que la suma de los porcentajes de la demanda interior y de la demanda exterior ha de sumar el 100%. Así, si nos encontramos delante de una economía en que se exportan muchos más bienes y servicios de los que se importan, el saldo neto exterior de bienes y servicios será positivo y, por tanto, también el porcentaje respecto del total de la demanda final. En contrapartida, el porcentaje de la demanda interior del consumo y de la inversión deberá ser inferior al 100%. En estos casos, nos encontramos con economías que no gastan en sus mercados interiores el 100% de la renta disponible. Entonces, el sobrante de esta renta no gastaba en los mercados interiores se denomina ahorro corriente y son los mercados financieros los que se encargan de transferir estos sobrantes de ahorro hacia el exterior en forma de lo que denominamos <<capacidad de financiamiento>>. Este es el caso de las Islas Baleares y, como enseñamos a continuación, esta es una característica básica de una buena parte de las economías regionales que se corresponden con comunidades autónomas que tienen una renta por cápita por encima de la media estatal.

Así, la parte de la oferta interior que no se demanda ni para el consumo de las familias ni para el consumo de las administraciones públicas ni por la demanda de inversión resta disponible por satisfacer la demanda neta exterior, que es el saldo de las exportaciones menos las importaciones de bienes y servicios. Es por esto que en contrapartida al bajo porcentaje de demanda interior respecto de la oferta interior las Baleares presentan el saldo neto exterior respecto a la oferta interior más alta del Estado, después de Navarra, con un 7,42%. Las otras comunidades autónomas que también presentan un saldo neto exterior positivo son, por orden de importancia: Cataluña, Madrid, el País Vasco, la Comunidad Valenciana y La Rioja.

Es interesante detenerse un momento en los datos de la estructura del saldo comercial de las Islas Baleares, ya que presenta un superávit positivo por valor de 1.736,2 millones de euros, lo cual se explica íntegramente por el superávit comercial referido al extranjero, que es de 4.000,9 millones de euros y que permite financiar con creces el déficit comercial respecto del resto de comunidades autónomas, que es de -2.264,7 millones de euros. El hecho que este déficit interior no sea más abundante se explica porque en la balanza comercial se incluye la de servicios, que contabiliza el superávit turístico balear con el resto de comunidades autónomas. Por otro lado, se ha de tener en cuenta que gracias al turismo extranjero más del 78% del superávit comercial con el extranjero se explica por el superávit de la balanza de servicios, con 3.152,4 millones de euros, que por si solo ya cubre con creces la totalidad del déficit comercial en relación con el resto de comunidades autónomas. (Ver el cuadro I-35.)

Igualmente, se puede observar como existe una elevada correlación entre estas comunidades autónomas que presentan un importante superávit comercial respecto a su oferta interior y el elevado ranking en el grado de desarrollo regional. (Ver el cuadro I-33.)

Lógicamente este elevado saldo neto exterior, comporta un porcentaje más bajo con lo que respecta a los diferentes componentes de la demanda final. Así, el análisis de la estructura de la demanda final por comunidades autónomas muestra comportamientos diferenciales de las Islas Baleares que son dignos de destacar, ya que las Islas, después de Navarra, son la comunidad autónoma que muestra el porcentaje más bajo de demanda interna en relación con la oferta interior o renta interior bruta, con un 92,58%.

Este hecho se explica porque es la comunidad autónoma que muestra una participación relativa más baja del consumo privado, después de Madrid, con un 54,94%, la más baja del Estado en consumo público, con un 11,91%, y, es la séptima más baja en inversión, con un 25,73%. (Ver el cuadro I-34.)

Otra característica que presentan estas comunidades ricas es que, dado que tienen un bajo nivel relativo de consumo privado y público respecto a la renta que generan, les facilita el disponer de unos elevados niveles de ahorro regional, que en el caso de Baleares para el año 2004 se sitúa en los 7.989,2 millones de euros, un 45% de los cuales proceden del sector privado y en el otro 55%, del sector público. (Ver el cuadro I-36.)

Estos datos demuestran que las Baleares ahorran un 35,59% del PIB regional, que es la cuota más elevada para el conjunto de comunidades autónomas. Le siguen por orden de importancia Madrid (34,54%), Navarra (32,15%), Cataluña (31,23%), País Vasco (28,85%), La Rioja (27,48%) y la Comunidad Valenciana (26,13%). (Ver el cuadro I-37.)

También se puede destacar que el determinante de la inversión regional no son las tasas regionales de ahorro, ya que todas las comunidades autónomas que superan el 25% de cuota regional de ahorro sobre el PIB invierten por debajo de los niveles de ahorro generados, de manera que se da un sobrante de ahorro que no se canaliza hacia la inversión regional, sino hacia el traspaso de recursos financieros al exterior en forma de capacidades de financiamiento, ya que las regiones ricas no son objeto de un sobre esfuerzo inversor por parte del Estado. Así, tenemos que la media inversora de las siete comunidades autónomas que más ahorran es de un 25%, mientras que esta media inversora para el resto de las comunidades, que ahorran menos del 25%, es de un 30%.[47]

Por tanto, es en las comunidades autónomas más ricas y con mayor capacidad de ahorro donde se generan las capacidades más elevadas de financiamiento hacia el resto de comunidades, dado el menor esfuerzo inversor relativo. En el caso de Baleares, para el año 2004 se puede comprobar que la capacidad de financiamiento de 1.969 millones de euros[48] se debe exclusivamente al sector público, con 3.875,40 millones de euros, ya que el sector privado se encuentra en una situación de necesidad de financiamiento por un valor de -1.906,4 millones de euros, así y todo el elevado volumen de inversiones extranjeras que hace el sector turístico al exterior, que son contabilizadas *ex – ante* como ahorro regional del sector privado.

De lo contrario, los datos clarifican que las Islas Baleares son la comunidad autónoma que presenta el porcentaje sobre el PIB más alto de capacidad de financiamiento del sector público en el resto de comunidades autónomas y que, como media para el conjunto del quinquenio 2000-2004 es de un 18,6%. Obviamente esta fuerte capacidad de financiamiento del sector público balear en el resto del Estado es lo que explica su elevado déficit fiscal.[49]

---

[47] Este es un tema clave para explicar los procesos de convergencia real entre comunidades ricas y comunidades menos desarrolladas.

[48] Se puede comprobar que esta capacidad de financiamiento se corresponde con el saldo por operaciones corrientes. (Ver el cuadro I-37).

[49] Ver el apartado 4.4.5. (<<El comportamiento de la inversión pública y el financiamiento regional>>) de la *Memoria del CES 2004 sobre la economía, el trabajo y la sociedad de las Islas Baleares*, p. 75-80.

4.5. EL COMPORTAMIENTO DE LOS EXCEDENTES Y LA INVERSIÓN PRIVADA

El comportamiento de los excedentes brutos de explotación y la relación que tienen con la inversión privada se analizan a continuación con el mismo criterio metodológico de las memorias del CES de los años 2001, 2002, 2003 y 2004.

En el gráfico I-13 se observa la situación de todas las comunidades autónomas a lo referente al período 2000-2004. La situación de las Baleares en el segundo cuadrante indica una posición donde se dan diferencias positivas de crecimiento en las Islas Baleares respecto a la media nacional por parte de la inversión, pero negativas en cuanto a los excedentes (al igual que Navarra, Cataluña y Melilla). En este sentido, cabe tener en cuenta que una parte importante de la inversión privada en las Baleares se ha canalizado hacia el crecimiento del sector inmobiliario y de la construcción, que durante este quinquenio ha representado una seria alternativa en las inversiones bursátiles. (Ver los apartados 3.2.3., 4.2., 7 y 11.)

A continuación se ha representado la evolución de las Islas Baleares desde el año 1997 hasta el año 2004 en el seguimiento de los diferenciales de crecimiento, que presentan los excedentes brutos y las tasas de inversión en relación con la media del Estado. (Ver el gráfico I-14.).

Según este análisis se produce una fuerte recuperación de las inversiones respecto de la media del Estado a lo largo del bienio 1998-1999, en correspondencia con la evolución positiva del crecimiento diferencial de los excedentes. A lo largo del trienio 2000-2002 se produce en relación con la inversión un comportamiento de *stop and go* (<<parada y puesta en marcha>>) en relación con el resto del Estado año tras año. Así, en la caída del 2000, le sigue una cierta recuperación del 2001, que se ve contra-restada por la caída del 2002. Esta falta de consistencia del comportamiento de las inversiones se ve acompañada por una pérdida de dinamismo de los excedentes en relación a los estatales a lo largo de los tres años. El último bienio 2003-2004 se produce una recuperación diferencial de las inversiones, pero en el caso de los excedentes, su recuperación diferencial solo se produce en el 2003, ya que en el 2004 vuelven a crecer por debajo de los homónimos estatales.

En relación al comportamiento de los excedentes en Baleares en el año 2004, en comparación al año anterior se presentan los datos del cuadro I-38. De acuerdo con este cuadro, se puede observar que en el año 2004 la tasa de excedente en las Islas Baleares cayó en -0,25 puntos. La causa que explica este hecho se encuentra en la circunstancia que el crecimiento monetario de los costes salariales por trabajador o costes laborales unitarios (CLU) crecieron 0,49 puntos por encima del crecimiento monetario de la productividad.

5 SECTOR PRIMARIO

RESUMEN

Según los datos de la Consejería de Agricultura y Pesca, el sector primario ha disfrutado en el 2005 de una producción final del VAB a coste de factores de 346,88 millones de euros, de los cuales el 89,68% corresponde al subsector agroganadero, el 4,50% al subsector forestal y el resto, el 5,82%, al subsector pesquero. Globalmente, estas cifras implican una variación ligeramente positiva respecto a la situación registrada en el 2004.[50] Las evoluciones fueron positivas para el subsector agrícola, pero negativas para los restantes subsectores de la ganadería, para el forestal y para el pesquero, lo que, se explica por el distinto comportamiento de las subvenciones de la explotación.

Los rasgos más importantes del sector primario en el año 2005 se pueden resumir en los apartados siguientes:

a) Aún cuando, globalmente aumenta la afiliación de trabajadores del sector primario en los diferentes regímenes laborales de la Seguridad Social, se constata una importante disminución de los trabajadores afiliados al régimen especial agrario, que básicamente se compensa con nuevas altas de trabajadores afiliados en el régimen general de la Seguridad Social. Una gran parte de este incremento fue de afiliados de nacionalidad extranjera.

b) Si bien resalta que desde el punto de vista económico el subsector agrícola presenta incrementos positivos, cabe remarcar el continuado proceso de reducción de las superficies agrícolas en producción, que en el año 2005 se sitúan en 176.175 hectáreas en producción.

c) La ganadería isleña presenta una valoración económica negativa en la producción de leche.

d) El sector forestal presenta una variación ligeramente negativa destacando el incremento del valor de la producción de madera i leña.

e) El subsector pesquero también presenta una evolución negativa en relación al 2004 por las problemáticas relativas a los problemas de la recuperación biológica de determinadas especies de peces y de comercialización, incidiendo también en la disminución de las subvenciones e inversiones.

f) En el marco de nuevas estrategias de la Consejería de Agricultura y Pesca destacan diferentes iniciativas de promoción y campañas de conocimiento como es el programa Islas Baleares Calidad. Se ha de subrayar la evolución de las denominaciones y/o la continuación del programa de las Agro-rutas del Buen Gusto.

---

[50] En este apartado los datos oficiales empleados son los de la Consejería de Agricultura y Pesca, los cuales no coinciden con los de la Dirección General de Economía. (Ver el apartado 4.2.1.)

5 SECTOR PRIMARIO

5.1. INTRODUCCIÓN

En este apartado se analiza, en primer lugar, el marco estructural del sector primario en general y se pasa, en segundo lugar, a analizar las dinámicas de los diferentes subsectores en que se articula (el agrario, el ganadero, el forestal y el pesquero). De esta manera, en una primera aproximación se hará referencia a los datos principales del sector, considerado en su conjunto; a los recursos humanos que trabajan, y a otras características que nos permiten una sencilla aproximación y evaluación de la dinámica del sector primario.

Los datos básicos empleados para este análisis se basen en un amplio abanico de informaciones estadísticas, que mayoritariamente han sido facilitadas por la Sección de Estadística de la Consejería de Agricultura y Pesca del Gobierno de las Islas Baleares. Esta información es completada parcialmente con otras, provenientes del Instituto Balear de Estadística (IBAE), del Servicio de Ocupación de las Islas Baleares (SOIB), de la Consejería de Turismo del Gobierno de las Islas Baleares, del Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación (MAPA) y del Instituto Nacional de Estadística (INE).

Según los datos de la Sección de Estadística de la Consejería de Agricultura y Pesca relativas al año 2005, el sector primario ha disfrutado de un VAB a coste de los factores de 346,88 millones de euros. La mayor parte de este valor corresponde al sector agrario (agricultura más ganadería) que, con el 89,68% del total, superó los 311 millones de euros, mientras que el VAB registrado por los sectores forestales y pesquero sólo representa el 4,50% y el 5,82%, respectivamente. (Ver el cuadro A I-1 y el gráfico I-15.)

El análisis de las variaciones reales interanuales de las macro magnitudes del 2005 nos permiten observar que el sector agrario ha evolucionado de manera ligeramente positiva en cuanto a la producción agraria total, de manera que la variación real 2004-2005 es del orden del 0,97%, si bien la dinámica es diferente en cada uno de los subsectores que lo integran, motivado en buena parte por las estimaciones que se han hecho de las subvenciones. Mientras que el total del subsector agrícola registra una evolución positiva del 0,45%, la ganadería cae en un índice negativo de 2,63%. La variación también es negativa en los restantes subsectores el forestal y el pesquero, y los índices de variación real 2004-2005 son del –0,14% y del –0,73%, respectivamente.

En cuanto al presupuesto de la Consejería de Agricultura y Pesca para el año 2005, fue de 76,30 millones de euros, que representan un incremento del 26,32% respecto al año anterior. Destacando básicamente el peso significativo de la partida dedicada al fomento del sector agrario de las Islas Baleares, al que se dedica más de un tercio de la cantidad total. Destacan la atención, a continuación, las partidas dedicadas al Fondo Europeo de Orientación y Garantía Agraria (FEOGA-Garantia), a infraestructuras agrarias de las zonas rurales y al Plan de desarrollo de las zonas rurales. (Ver el cuadro A I-2.)

5.2. LOS RECURSOS HUMANOS EN EL SECTOR PRIMARIO

La ocupación en el sector agrario de las Islas a lo largo del año 2005, según los datos de la encuesta de la población activa (EPA), fue de 9.320 personas, cifra que representa el 1,98% de la población activa total de las Islas Baleares. El paro representa unas cifras medias de 396 parados. Las dos variables presentan una variación negativa respecto del 2004, con una disminución tanto de la población ocupada como del número de parados.

Un análisis más esmerado de sus variaciones trimestrales nos muestra altas y bajas de cada uno de los colectivos en los diferentes trimestres del año. En el caso de los ocupados, la variación en relación con el 2004 es negativa en los tres primeros trimestres del año, mientras que en el cuarto trimestre el índice fue altamente positivo, un 29,5%. El paro en el sector primario disminuye en los tres primeros del 2004 presenta un incremento en comparación al 2004. (Ver el cuadro A I-3.)

El total de afiliados al sector primario, según los datos de la Tesorería de la Seguridad Social, fue de 10.143 personas, que representaban el 2,94% del total de los afiliados de las Islas Baleares. (Ver el cuadro A I-4.)

Esta cifra, comparada con la del año precedente, comporta un aumento de 393 nuevos afiliados en el sector primario, lo que supone una variación positiva del 4,0%. Este aumento respecto al año anterior se basa de manera dominante en nuevos afiliados a ocupaciones ligadas con la agricultura, la ganadería, la caza y actividades de los servicios relacionados con los mismos en los regímenes generales i de autónomos de la Seguridad Social, que registraron 482 nuevos afiliados. En cambio, la variación fue muy negativa en al caso de los trabajadores afiliados al régimen especial agrario, que implicaron una reducción de 145 afiliados, posiblemente relacionados con jubilaciones de campesinos. Por otra parte, el subsector de la pesca experimenta un ligero incremento en el régimen general y se mantiene con los mismos números tanto en los trabajadores afiliados y en el régimen especial del mar como al de autónomos.

Cabe señalar que 363 de los afiliados al régimen general de la Seguridad Social son de nacionalidad extranjera, cantidad que representa el 23,46% de su total. Es un hecho indicativo del papel de los inmigrantes extranjeros por la continuación de las actividades laborales en el sector agrario. Los empleados en las secciones de actividad de la agricultura, la ganadería, la caza y la silvicultura concentran el 23,23% del total de los afiliados en la sección, mientras que en la sección de la pesca llegan hasta el 29,03%, cifras que son suficientemente superiores a las globales de las Baleares, donde la presencia de los afiliados extranjeros tienen un índice del 12,53%. (Ver el cuadro A I-5.)

5.3.EL SUBSECTOR AGRARIO

La importancia agraria de una región y su potencial aparecen definidos por la contribución de la agricultura y la ganadería en el VAB del sector primario. Analizamos en los siguientes apartados las características generales del subsector agrario. Analizamos en los apartados siguientes los rasgos generales del subsector agrario y profundizamos, posteriormente, en las características más significativas del comportamiento de la agricultura y la ganadería a lo largo del 2005.

5.3.1. Las características generales

El sector agro-ganadero de las Islas Baleares, que incluye las actividades ligadas a la agricultura y a la ganadería, registra globalmente en el 2005 una producción final agraria de 335,81 millones de euros, cifra que representa una ligera disminución en relación al 2004, del 0,23%. Así mismo, el valor añadido bruto (VAB) a precios de mercado alcanzó la cuantía de 253,45 millones de euros, lo que también significa una reducción similar respecto del 2004. En cuanto a las variables empleadas para valorar económicamente la producción agraria, presentan variaciones negativas débiles las inversiones fuera del sector, los impuestos ligados a la producción y las amortizaciones, mientras que entre las variables que presentan incrementos positivos destacan el aumento de las subvenciones. (Ver el cuadro A I-6.)

El resultado de todo lo comentado es que la renta agraria se sitúa en 289,93 millones de euros, cifra que implica un ligero incremento positivo del 0,97% en relación al año anterior. Sobre este incremento se ha de tener en cuenta el encarecimiento de los gastos fuera del sector (los piensos, los fertilizantes, la energía, los combustibles, los lubricantes, las reparaciones,…). Las variaciones negativas de las diferentes variables sólo son en parte matizadas por el incremento del peso de las subvenciones, que presenta una variación interanual positiva del 6,50% respecto al año 2004. En cuanto al VAB a coste de los factores fue de 311.096 millones de euros, lo que representa un aumento del 0,88% en relación al año 2004.

En referencia a la maquinaria agraria inscrita en las Islas Baleares a lo largo del 2005, se puede observar que se continúa con el proceso de mejora técnica que se inició a lo largo de los últimos decenios. Este hecho se constata con el incremento de 530 unidades respecto del 2004. La mejora conseguida implica, al mismo tiempo, un aumento de la potencia total de la maquinaria. Pero se registra un ligero descenso de la potencia media por unidad, lo que se ha de relacionar con la investigación de una mejor adecuación de la maquinaria en las necesidades de las actividades del campo, en la estructura territorial de las explotaciones y, por tanto, con una asignación más eficiente de los recursos productivos. El caso más claro de estas observaciones lo encontramos en los tractores con ruedas, que representan la maquinaria agraria que registró más altas respecto al año 2004. Cabe señalar que los nuevos tractores dados de alta a lo largo del año 2005 presentan potencias medianas por unidad de cincuenta y seis caballos de vapor, es decir, unos diez caballos de vapor (CV) por unidad superior a la media general de esta tipología en el ámbito de las Islas Baleares. En total, se registraron 508 nuevas altas de tractores con ruedas, si bien este grupo también tuvo más bajas. (Ver el cuadro A I-7.)

Otros indicadores del proceso innovador del campo son los avances en determinadas tipologías de regadío y en la superficie de invernaderos. Los datos son muy fluctuantes según los años. De acuerdo con la encuesta sobre superficies y rendimientos de cultivos del 2005 realizada por el Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación, la superficie de regadío evaluada para el 2005 era de 16.174 hectáreas, dato que representa un incremento del área regada de 902 hectáreas. Del total se dedican 382 hectáreas a invernaderos, que representaban el 2,36% del regadío y un incremento del 20,88% en relación con la superficie conseguida en el año 2004. En cuanto al tipo de riego, el riego por aspersión (los tipos de aspersión normal más el automotriz representan el 29,86% de

las tierras regadas) y el riego gota a gota avanzan respecto al año anterior, aunque son importantes las extensiones de regadío con sistemas de riegos tradicionales. La posible sustitución de éstos por riegos de nuevas técnicas podría ahorrar una considerable cantidad de agua. (Ver el gráfico I-16.)

Como elemento indicador de la introducción de nuevas actividades no agrarias en el mundo rural, se destaca la presencia, el comportamiento y la evolución de los establecimientos de agroturismo. Esta actividad de recreación, de ocio o de turismo que se practica en los espacios rurales es valorada de manera significativa en el marco de las estrategias de dinamización del mundo rural y es incluida en las políticas de desarrollo rural que se han establecido en diferentes etapas de la política agraria comunitaria. En las Islas Baleares, más que como elementos de dinamización son considerados como incentivos importantes para diversificar la oferta turística isleña. En el 2005 el número de agroturismos fue de 155 establecimientos, con una oferta total del 2.054 plazas, lo que representa un incremento respecto al 2004 del 6,90% en el número de establecimientos y del 7,15% en las plazas ofertadas. (Ver el gráfico I-17.)

Por otra parte, se ha de señalar el programa de Islas Baleares Calidad, en él destaca el papel de las denominaciones (DO/IGP) de diferentes tipologías de productos isleños, que han implicado un impulso en la promoción de diferentes productos originarios de las Islas Baleares. Por este hecho empiezan a disfrutar de un importante volumen en su comercialización y en el valor comercial en euros que implican. Respecto al año 2004, continúa el registro de variaciones negativas de la denominación vino de la tierra Sierra de Tramontana - Costa Norte, vino de la tierra de Ibiza, palo de Mallorca y de las indicaciones geográficas protegidas de Sobrasada de Mallorca y Ensaimada de Mallorca, mientras que las otros denominaciones presentan un incremento interanual positivo. En el grupo de vinos destaca el importante incremento de la denominación del vino de la tierra Isla de Menorca, vino de la tierra de Formentera y vino de la tierra Islas Baleares, si bien el más alto valor comercial es el que registra la denominación de origen de Binissalem-Mallorca, seguido de la del Pla y Llevant y del vino de la tierra Islas Baleares. En relación a denominaciones de bebidas espirituosas destaca la denominación geográfica Hierbas de Mallorca. Finalmente, entre las denominaciones de alimentos se puede incidir de manera muy significativa en el valor comercial en euros de la denominación de origen Mahón - Menorca (quesos), de la indicación geográfica protegida Sobrasada de Mallorca y de la indicación geográfica protegida Ensaimada de Mallorca, aunque la mayor variación es la de la denominación de origen Aceite de Mallorca. (Ver el cuadro A I-8.)

En el mismo marco de las promociones de productos isleños también se encuentra la plantación de las Agro-rutas del Buen Gusto, que permiten conocer los productos de las Islas y sus principales productores, a través de un seguido de rutas que propone la Consejería de Agricultura y Pesca y que permiten la visita a distintas empresas agroalimentarias de las islas.

5.3.2. LA AGRICULTURA

Según los datos de la Consejería de Agricultura y Pesca, la superficie agrícola en producción que han ocupado los diferentes cultivos en el año 2005 fue de 176.175 hectáreas, extensión que representa, aproximadamente, el 35% del territorio total de las Islas Baleares. Hay divergencias según las distintas fuentes originales. Así, de acuerdo

con los datos de la encuesta sobre superficies y rendimientos de cultivos del 2005 del Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación, la superficie agrícola fue calculada en 204.455 hectáreas, de las cuales 29.651 eran barbechos y pastos ocasionales. Del total de la extensión agrícola solo 15.793 hectáreas se dedicaban al regadío, hecho que implica que el 92% de la superficie labrada sea de secano, circunstancia que limita considerablemente las rentas finales agrarias.

Estos hechos nos muestran la existencia en las Islas Baleares de dos formas de hacer agricultura. Por un lado, la agricultura de secano, que en gran parte se muestra poco rentable a pesar de todas las ayudas que recibe, dada su importancia contribución a la conservación del paisaje y del medio ambiente. Por otro lado, las tierras de regadío, que se concentran en unos pocos lugares, con producciones de hortalizas, de tubérculos y de flores, en la que se realizan fuertes inversiones en la modernización tanto de los procesos productivos como de la comercialización. Una gran parte de la reducción de la extensión en producción del 2005 en relación con las superficies del 2004 son tierras de secano.

Por lo que hace a la distribución de superficies ocupadas, se destacan los cultivos agrupados en la tipología de las frutas secas, que ocupan el 35,52% de la superficie, seguidos por los cereales (22,82%) y de los forrajes (17,63%). Estos tres grupos de cultivos ocupan más de las tres cuartas partes del suelo ocupado por la agricultura en el 2005. Estas tres grandes agrupaciones, definitorias de los principales rasgos característicos que dominan la estructura territorial agraria, son los que han sufrido más regresión en relación al 2004. Globalmente concentran gran parte de las hectáreas perdidas entre ambos datos. (Ver el gráfico I-18.).

La producción agrícola del 2005 fue de 1.075.914 toneladas, que implicaron una producción total de 318,24 millones de euros. Así mismo, el autoconsumo fue valorado en 700.848 toneladas, cifra superior a la del año anterior, pero inferior en la valoración en euros. Las comentadas circunstancias generales tienen un importante papel en la valoración de la producción final agraria, que fue de 242,25 millones de euros, que representan el 72,14% de la producción agraria final. La cantidad a la que se llega en el 2004 representa un débil incremento del 0,45% en relación con el año anterior. (Ver los cuadros A I-9 y A I-10.)

Por grupos de cultivos, los más productivos fueron las hortalizas, que, con una extensión de tan sólo el 3,86% de la superficie agrícola ocupada aportaron 145,46 millones de euros a la producción final agrícola, cifra que representa el 60,05%. En este grupo resaltan por sus otras rentabilidades las producciones de tomates, de diferentes especies de coles, los pimientos, las de berenjenas y de sandías. También destacan las producciones de las frutas, tanto cítricos como no cítricos, así como la producción de tubérculos.

Así mismo el volumen de frutas que a lo largo del 2005 se comercializaron a través de Mercapalma fue de 59.635,20 toneladas, cifra que representa una reducción del 3,92% en relación con el año 2004. Por otra parte, cabe señalar que en el 2005 Mercapalma comercializó también 74.168,07 toneladas de hortalizas, cantidad también inferior a la del año 2004, representando una caída del orden de 1,51%. En los datos analizados cabe señalar el diferente papel en ambos grupos que representan los productos comercializados procedentes de las Islas Baleares. Mientras que en el caso de las

hortalizas el peso de los productos de las Islas comercializados a través de Mercapalma concentraba el 65,54%, en el caso de las frutas sólo alcanzaron un 31,04%. Pero en el caso de la fruta aumentan las toneladas comercializadas, con un incremento del 13,15%, y en el caso de las hortalizas se detecta una reducción del 1,51%. El peso más importante de los lugares de origen de los productos fruteros que comercializó Mercapalma en el año 2005 fue para Valencia y para Barcelona, los cuales concentraban casi la mitad de las toneladas que se comercializaron. (Ver los cuadros A I-11 y A I-12.).

5.3.3. LA GANADERÍA

La ganadería balear, si bien no tiene la importancia económica de la agricultura, ha ido contribuyendo entorno a una cuarta parte de la renta agraria final. La producción ganadera final fue en el 2005 fue de 93,55 millones de euros, cifra que representa el 28,45% del total de la producción agraria final. (Ver el cuadro A I-13.)

Pero la cifra que se consiguió en el 2005 representa una variación real negativa del 2,63% en relación a la del año anterior. Cabe recordar los problemas de comercialización, las restricciones de mercados y actuaciones diversas, tal como el plan de abandono del Ministerio de Agricultura por motivos de envejecimiento, que implican el abandono de un buen puñado de explotaciones ganaderas de las Islas, lo que implica variaciones negativas en la producción final respecto al 2004 en la valoración de los productos de la leche. Por otra parte, el sector de la producción de la carne presenta una cierta estabilización, con un ligero incremento del 0,21%. Mucho más positiva fue también la evolución de la producción de los huevos y la lana. Así mismo, presentan un índice positivo los productos del estiércol y trabajo animal.

La distribución de las producciones económicas ganaderas por tipo de productos ganaderos son encabezados claramente por el predominio de la producción de carne, que representa el 59,19% del total de la producción ganadera. Con porcentajes mucho más reducidos se encuentra la producción de leche, que concentró el 22,03% de la producción final en euros corrientes, producción ligada a un 99,5% a la leche de vaca. El tercer escalón de importancia es ocupado por la producción de huevos, que representa el 17,79%. De los restantes grupos de producción ganadera, solamente destaca la producción de miel. (Ver el cuadro A I-14.).

5.4. EL SUBSECTOR FORESTAL

La producción forestal total del año 2005 fue de 17,62 millones de euros corrientes, que representan un ligero retroceso en la variación real 2004-200, del 0,14%, si bien la contribución en la producción final del sector agrario solamente presenta un peso del 4,50%. El 98,63% proviene de las aportaciones económicas de las cacerías, que implicaron 17,37 millones de euros en el año 2005. Esta constatación muestra claramente que el sector forestal se caracteriza básicamente por una fuerte externalidad. La producción primaria de productos forestales de madera y leña presenta una baja rentabilidad y tan sólo es rentable en algunos sectores de áreas planas. Esto queda explícito en el hecho de que la producción de madera sólo representó un 1,01% y todavía fue más bajo el peso de la producción de leña, que tan solo fue del 0,36%. (Ver el cuadro A I-15.).

En las producciones de madera y leña destacan las aportaciones de la especie del pino blanco, que representa económicamente el 74,15% de la madera y el 54,30% de la leña. Finalmente, destacar la gran importancia que tiene para la valoración económica de la producción forestal la producción de servicios en los espacios forestales. Se destaca básicamente el caso de las cacerías, ligadas a la caza a través de cotos y gestionadas muchas veces por sociedades de cazadores. En el año 2005 el número de cotos de caza fue de 1.849 que ocuparon 362.079 hectáreas, lo que indica que el 72,21% del territorio de las Islas Baleares tiene condición de coto de caza. (Ver el cuadro A I-16.)

Mallorca concentra 1.349 cotos (73,04% del total), que se extiende sobre 269.376 hectáreas. En Menorca había 464 cotos de caza, que ocupaban 54.752 hectáreas, mientras que en Ibiza el número se reduce a 29 cotos (34.445 hectáreas) y Formentera, a 5 cotos (3.506 hectáreas).

5.5.EL SUBSECTOR PESQUERO

La actividad de la pesca ha ido perdiendo peso económico y laboral desde hace años y, además, presenta pocas posibilidades de reconversión en función de las perspectivas económicas, la problemática de la comercialización de los productos pesqueros y del entorno biológico en el que se mueve. Todo junto ha implicado momentos de conflictividad entre distintos sectores económicos, que han salido a la luz a lo largo del año 2005.[51]

Si bien se han aumentado el número de puestos de trabajo en relación al año 2004, no pasa en la actualidad por sus mejores momentos, debido, por una parte, a la imposición progresiva de las directrices de la Unión Europea y, por otra parte, por la problemática de la producción biológica del mar balear. Cabe señalar que casi un tercio de los afiliados al régimen de la Seguridad Social son de nacionalidad extranjera.

EL VAB a coste de factores en euros corrientes fue en el año 2005 de 20,18 millones de euros, cuantía que significa un retroceso del 0,73% respecto al año 2004. La producción económica del sector pesquero extractivo balear registra un índice negativo en la variación real 2004-2005 del 3,42%, si bien cabe destacar que la producción acuícola experimentó un elevado incremento relativo y supera el 45% respecto del año anterior. Esta circunstancia puede implicar alternativas de futuro delante de la problemática de las altas y bajas de algunas producciones de determinadas especies, las cuantías de las capturas de las cuales se ven afectadas por cuestiones de tipo de comportamiento biológico. (Ver el cuadro A I-17.)

La producción de cultivos marinos ha experimentado de manera importante. La continuación de proyectos de investigación podrán desarrollar en el futuro otros aspectos bien interesantes, ligados, por ejemplo a la agronomía marina o al cultivo y al aprovechamiento industrial de vegetales marinos –fundamentalmente, algas como aplicaciones en la talasoterapia, dermocosmética o dietética- y, hasta y todo, en el uso asociado en las piscifactorías y en las depuradoras, dirigidas a reducir el impacto medio ambiental.

---

[51] Este hecho puede haber provocado un "efecto estadístico" a la baja en la valoración de la comercialización de pescado en la Lonja de Palma.

En cuanto a las especies pescadas, dominan los pescados, que con 2.209 toneladas, representan el 74,14% de la cantidad capturada, si bien esta observación no se corresponde con el valor en euros, ya que los crustáceos y los moluscos, con sólo el 25,86% del total de toneladas pescadas, generan una producción en euros que representa más de la mitad (51,05%) de la producción pesquera de los peces, moluscos y crustáceos. (Ver el cuadro A I-18.)

Casi todas las especies de pescados presentan una variación negativa respecto al año 2004, lo que implica un índice global de retroceso de los peces del 13,12%. Sólo el grupo de los moluscos y los crustáceos registra un incremento en la variación respecto al año anterior que es del 6,88%. (Ver el cuadro A I-19.)

En la distribución del volumen de pesca desembarcada por islas se destaca la variación de cariz negativo respecto al 2004 de la Isla de Mallorca. Por tanto, cabe señalar que Mallorca concentró el 69,28% del total de la pesca desembarcada en las Islas Baleares, lo que provocó el hecho de que las Islas registrasen una variación negativa del –3,42% en la producción final respecto al año 2004. Las restantes islas presentaron variaciones positivas. (Ver el cuadro A I-20.)

La distribución de la flota por cofradías e islas también nos muestra todo un seguido de peculiaridades. Mallorca agrupa un total de 289 barcas, con 539 tripulantes, de los cuales el 74,74% corresponden a artes menores, seguidas de las artes de roce, con el 15,22%. Por otro lado, Menorca registra 93 embarcaciones, de las cuales la mayor parte son de artes menores. La situación es parecida en las islas de Ibiza y Formentera, que con setenta y una y treinta y siete barcas, respectivamente, ocupan a 148 tripulantes. En total, las Islas Baleares agrupan 490 barcas, con 855 tripulantes, sólo doce son de artes de cercamiento, nueve de palangre fondo y ocho de palangre de superficie. Del resto, el 80,20% son de artes menores y el 13,26%, de artes de arrastre. (Ver el cuadro A I-21.)

6. SECTOR INDUSTRIAL

RESUMEN

En los segmentos de media y baja cualidad el sector industrial sigue perdiendo peso en el mercado del trabajo de las Baleares. Por otro lado, si se tiene en cuenta el número de trabajadores del sector industrial en régimen de alta en la Seguridad Social en las Islas Baleares éstos crecieron un moderado 0,6% - en concreto, 188 personas-.

En relación a la evolución del índice de precios industriales (IPRI, base 2000), se puede observar el comportamiento ascendente de los precios industriales tanto en España como en las Islas Baleares, si bien el índice español se sitúa por encima del balear.

Durante el año 2005 el número de empresas industriales en Baleares cayó un –1,9%, pasando de las 5.525 empresas a las 5.415. Solamente cuatro grupos han crecido en términos de número de empresas: el papel, la edición y las artes gráficas (1,95%); la metalurgia y la fabricación de productos metálicos (1,05%); el material de transporte (3,72%) y la energía y el agua (1,75%).

En términos de la facturación de la energía eléctrica por usos se observa que el año 2005 presenta un mayor dinamismo que en el 2004, ya que presenta una tasa de crecimiento del 4,5% (1,09 puntos superior a la del año anterior). En cuanto al consumo de productos petrolíferos líquidos, el 2005 presenta un aumento del 12%.

Se puede estimar que el conjunto de las industrias relacionadas más directamente con el sector de la construcción (la extracción de minerales no metálicos ni energéticos, la fabricación de productos minerales no metálicos y las industrias de la madera - excepto del los muebles-, la cestería y la espartería) generaron 5.283 personas empleadas, es decir, el 16,9% del total del sector industrial. Por otra parte, las industrias de la alimentación generaron 5.371 empleos directos, lo que significa el 17,2% de la ocupación industrial y, juntamente con las industrias ligadas a la construcción y las industrias exportadoras, representa una de las principales especializaciones productivas del sector industrial en las Islas Baleares.

Un dato en que cabe incidir es que la industria experimenta unas fuertes oscilaciones en el grado de utilización de la capacidad productiva, con un intervalo que va del 85% al 35% para el período 1998-2005. También se puede subrayar que se observa un cambio de tendencia a la baja en el grado de utilización de la capacidad productiva a partir del tercer trimestre del 2003 hasta el tercer trimestre del 2005.

Finalmente, se puede observar que la estadística del año 2005 corresponde a los expedientes de nuevas industrias que ha tramitado el Registro Industrial de la Dirección General de Industria que presenta una menor inversión industrial, una menor potencia eléctrica instalada y una menor generación de nuevos lugares de trabajo industrial.

6. SECTOR INDUSTRIAL

6.1. INTRODUCCIÓN

En este apartado se analiza la evolución del VAB y de la ocupación del sector industrial y, en todo lo posible, esta información se desglosa y se amplía por estructuras de empresas y por las principales ramas productivas del sector industrial de las Islas Baleares: la energía, las ramas que se relacionan con el sector de la construcción, las ramas exportadoras y la rama de alimentación. También se analizan el índice de producción industrial (IPI), el índice de precios industriales (IPRI) y la evolución del grado de utilización de los equipos productivos y de la inversión industrial.

Durante el año 2005 ha continuado el problema del encarecimiento del crudo, lo que, debido a nuestro carácter insular y del coste del transporte, ha significado un lastre importante para el sector industrial. Otro factor negativo ha sido la creciente competencia de los productos industriales procedentes principalmente de los países del este europeo y de Asia, hecho que ha provocado alguna deslocalización significativa de la producción, así como la creciente importación de productos más competitivos, principalmente en la industria de la marroquinería y del calzado en los segmentos de calidad media y baja.

Igualmente que en las Memorias de los últimos años, presentamos en primer lugar, la evolución de la ocupación del sector industrial. (Ver gráfico I-19 i el cuadro I-39.)

En cuanto al índice de producción industrial (IPI), los datos se pueden consultar en el cuadro I-40.

En relación a la evolución del índice de precios industriales (IPRI, base 2000), los datos se pueden consultar en el gráfico I-20.

6.2. LA EVOLUCIÓN DE LAS EMPRESAS INDUSTRIALES.

Durante el 2005 el número de empresas industriales en las Islas Baleares descendió un -1,9%, al pasar de 5.525 empresas a 5.415. Sólo cuatro grupos han crecido en término de números de empresas: el papel, la edición y las artes gráficas (1,95%); la metalurgia y la fabricación de productos metálicos (1,05%); el material de transporte (3,72%), y la energía y el agua (1,75%). El resto presenta tasas de crecimiento negativas, destacándose, con porcentajes superiores al –5%, el textil, el cuero y el calzado (-6,39%), la química (-8,33%); el caucho y los materias plásticos (-7,69%),e industrias diversas (-5,31%). (Ver el cuadro I-41.)

Si centramos el análisis en términos absolutos, destacan, con más empresas que el ejercicio 2004, las veintidós de más en el material de transporte; las once de más en el papel, la edición, las artes gráficas, y las ocho de más en la metalurgia y la fabricación de productos metálicos. Al otro lado están las treinta y ocho empresas menos de la

industria textil, la confección, el cuero y el calzado; las treinta menos de alimentación, bebidas y tabaco, y las veinte menos de madera y corcho.

6.3. LA EVOLUCIÓN DE LA OCUPACIÓN

En términos agregados, el balance del 2005 se ha cerrado con un aumento en la ocupación, asalariada y por cuenta propia, del 0,6%. Esta variación es consecuencia de un doble efecto. Por un lado, en el año 2005 el número de asalariados en el sector industrial creció en 276 personas, cifra que significa un aumento del 1,1%; por el contrario, el número de autónomos en el sector secundario se redujo en unas 88 personas ocupadas en la industria balear. Esta fuerza de trabajo se ha tenido que distribuir en un número inferior de empresas respecto del 2004. Destacan, en cuanto a los asalariados, el aumento en 139 personas en la fabricación de productos metálicos, las 103 de productos alimenticios y las bebidas, o las 100 de la fabricación de otros productos minerales no metálicos. Por el contrario, de los 88 autónomos menos en el ejercicio 2005, 43 lo han sido en el grupo de la fabricación de muebles y 30, en la fabricación de otros productos minerales no metálicos. (Ver el cuadro I-42.).

6.4. LA EVOLUCIÓN DE LAS RAMAS INDUSTRIALES

Un elemento importante que se ha de tener en cuenta a la hora de examinar las ramas industriales es si son industrias no manufactureras o bien industrias manufactureras. En el primer caso la demandan que tienen acostumbra a depender del crecimiento del PIB regional, ya que son ramas que suministran infraestructuras básicas, como la energía. En cambio, las ramas manufactureras pueden responder a diferentes demandas del mercado y se ajustan más rápidamente a los cambios coyunturales.

Concretamente, en el caso de las Islas Baleares conviene considerar que la actividad de los establecimientos industriales manufactureros se centra principalmente en la demanda interior, en particular la de consumo, ya que la demanda de inversión afecta a un porcentaje menor. También se debe tener en cuenta la demanda exterior de bienes manufacturados por la vía del análisis de las exportaciones industriales, las cuales se pueden consultar en el apartado 4.2.2.2. En general, la apertura del sector industrial regional es relativamente baja. La insularidad y la fragmentación territorial entre las islas puede comportar, en algunos casos, una protección para determinadas actividades que atienden a la demanda local como una rémora para otras, que atienden a la demanda exterior.

A continuación, se estudian por separado las ramas del sector industrial según el criterio anterior. De esta manera, se empieza por analizar la actividad de la rama no manufacturera principal, que es el caso de la energía, y posteriormente se analiza el comportamiento de las ramas manufactureras principales: las industrias relacionadas con el sector de la construcción, las industrias exportadoras y las industrias de alimentación.

6.4.1. LA ENERGÍA

En términos de la facturación de la energía eléctrica por usos se observa que el año 2005 presenta un mayor dinamismo que el 2004, ya que presenta una tasa de crecimiento del

4,45% (1,09 puntos superior a la del año anterior). Este mayor crecimiento se sustenta sustancialmente en el uso doméstico, con un crecimiento de su facturación del 6,7%. En el resto de baja tensión y en la alta tensión se observan crecimientos positivos del 2,2% y 4,5% respectivamente. (Ver el cuadro I-43.).

En un análisis por islas, Mallorca crece 0,12 puntos por encima de la media regional y merece destacar el buen comportamiento de la facturación de uso doméstico (6,7%) y de la alta tensión (5,7%). Menorca crece –1,44 puntos por debajo de la media regional y presenta un crecimiento en el uso doméstico del 3,5%, tres puntos básicos por debajo del dato que obtuvo en el ejercicio pasado. Las Pitiusas crecen 0,27 puntos por encima de la media regional y presentan un destacado crecimiento en la facturación del uso doméstico (9,4%), pero un discreto aumento del 1,25% en la facturación en alta tensión, que creció un 10,2% durante el 2004.

Si analizamos la facturación de la energía eléctrica por sectores económicos, podemos observar como, a excepción del sector servicios, que el resto de sectores presentan un menor dinamismo que en el ejercicio anterior. Así la facturación de la energía eléctrica en el sector primario creció en el año 2005 un 2,4%, una tasa tres veces inferior a la del año pasado. La industria disminuye la facturación eléctrica, que cae un -45%, después de haber mermado un -1,5% en el 2004. La construcción presenta una ligera disminución en la facturación del -0,2%, mientras que en el año pasado aumentó un 11,6%. Por último, el sector servicios mantiene una tasa de crecimiento entorno al 3,4% (0,1 puntos superior a la del año anterior). (Ver el cuadro I-44.)

En cuanto al consumo de productos petrolíferos líquidos, el 2005 ha sido un ejercicio donde el mal comportamiento del precio del crudo se ha mantenido, y sin dejar de lado que una de slas principales causas ha sido la guerra de Irak y también otros conflictos geopolíticos relacionados con el crudo, tampoco se debe olvidar que el constante aumento de la demanda y la insularidad han favorecido ampliamente que se hayan subido los precios. Esto no necesariamente ha afectado al crecimiento de la demanda, ya que esta presenta un aumento del 12%. (Ver el cuadro I-45.)

6.4.2. LAS INDUSTRIAS RELACIONADAS AL SECTOR DE LA CONSTRUCCIÓN

Se puede considerar que el conjunto de las industrias relacionadas más directamente con el sector de la construcción (la extracción de minerales no metálicos ni energéticos, la fabricación de productos minerales no metálicos y las industrias de la madera – excepto de los muebles-, la cestería y la espartería) generaron 5.283 personas ocupadas, es decir, el 16,9% del total del sector industrial.

La industria del cemento es la actividad principal de las industrias relacionadas con el sector de la construcción. La evolución de esta industria se presenta en el apartado 7.2.1., ya que la producción y el consumo de cemento se utilizan como uno de los principales indicadores de actividad del sector de la construcción. (Ver el apartado 7.)

En cuanto al resto de ramas industriales extractivas que se relacionan con el sector de la construcción, en las Islas Baleares durante el año 2005 había registradas 122 canteras, mientras que en el 2004 eran 124. En Mallorca se contabilizaron ocho canteras menos, pero hay seis más en Menorca. (Ver el cuadro I-46.)

En términos agregados, durante el 2005 se extrajeron en Baleares un total de 3.400 miles de metros cúbicos de minerales no metálicos, de los cuales 2.521 se extrajeron en Mallorca, 402 en Menorca y 477 en Ibiza. (Ver el cuadro I-47.)

Si se analiza el crecimiento, la extracción de minerales no metálicos ha aumentado en 347 miles de metros cúbicos durante el 2005, cifra que representa un incremento del 11,36%. Por islas, Mallorca aumentó casi en un 10% la extracción; Menorca, un 4%, y se destaca el importante aumento de Ibiza, que, con un crecimiento del 28,7%, extrajo 106 miles de m3 más que durante en el 2004. (Ver el cuadro I-48.)

6.4.3. EL COMERCIO EXTERIOR Y LA INDUSTRIA EXPORTADORA

Tal y como ya se ha expuesto en el apartado 4.1., el análisis del comercio exterior de productos manufacturados se puede consultar en el apartado 4.2.2.2. (<<El comercio exterior por aduanas>>).

6.4.4. LAS INDUSTRIAS RELACIONADAS CON LA DEMANDA INTERIOR DE CONSUMO

Nos referimos en este caso a las industrias de alimentación, que en conjunto generaron 5.371 trabajadores directos, lo que representa el 17,2% del total del empleo industrial y, juntamente con las industrias ligadas en la construcción y en las industrias exportadoras, representa una de las principales especializaciones productivas del sector industrial en las Islas Baleares.

Paralelamente, lo que se ha dado es un ligero crecimiento de efectivos del 1,9%. En total, se ha producido un crecimiento de 99 puestos de trabajo, distribuidos en una subida de 103 trabajadores asalariados y una reducción de 4 trabajadores autónomos. El 83% de las empresas del subsector tienen menos de 10 trabajadores, siendo el grupo más numeroso el que agrupa aquellas empresas con una plantilla entre una y nueve personas asalariadas, que agrupan cerca del 60% del total. (Ver el cuadro I-49.)

El Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación recoge los datos de la encuesta industrial anual de empresas referidas al año 2003 del INE y las desglosa por comunidades autónomas. En cuanto a la industria alimentaria en las Islas Baleares, se ha observado que las ventas netas en productos han sido de 569 millones de euros, lo que representa el 0,85% del total de ventas netas de España. Este porcentaje es de 0,15 puntos por encima del que representa la participación de la industria balear en el conjunto español, lo cual denota una mayor especialización relativa de las Islas en la producción agroalimentaria. En cuanto al valor añadido con 167 millones de euros, las Islas Baleares se sitúan, entre el resto de comunidades autónomas, en el último lugar, con una participación del 1,03%, porcentaje que se sitúa por debajo de la participación laboral, que es de 1,38% y que denota una menor productividad relativa en relación con la media española: esta media, con un valor de 33.010 euros por empleado, ocupa el 75% del valor de la industria agroalimentaria española. (Ver el cuadro I-50.)

Por otro lado, respecto al importe neto de la cifra de negocios que se ha observado durante el último quinquenio (2000-2004) la encuesta industrial de las empresas (EIE)

del INE (última serie disponible),[52] se puede observar que, después de un incremento porcentual del 7,29% en el año 2001, se produjo una bajada del -6,81% en el año 2002 (de manera que se alcanza prácticamente el mismo importe que se registró en el año 2000), mientras que se vuelve a recuperar un 0,87% en el 2003 y, finalmente, en el año 2004 se da de nuevo una disminución del -9,6% respecto del año anterior,, con registros inferiores en el año 2000. (Ver el cuadro I-51).

6.5-EL GRADO DE UTILIZACIÓN DE LA CAPACIDAD PRODUCTIVA Y LA INVERSIÓN

El gráfico I-21 muestra la evolución de la utilización de la capacidad industrial de las Islas Baleares. Esta serie recoge la diferencia entre los porcentajes que consideran que la capacidad productiva instalada es excesiva y los que la consideran insuficiente, respecto a la serie original como a la tendencia y a la tasa interanual centrada sobre la tendencia. Un dato en que cabe incidir es que la industria experimenta unas fuertes oscilaciones en el grado de utilización de la capacidad productiva, con un intervalo que va del 85% al 35% para el período 1998-2005. También se puede señalar que se observa un cambio de tendencia a la baja en el grado de utilización de la capacidad productiva a partir del tercer trimestre del 2003 hasta el tercer trimestre del 2005. (Ver el gráfico I-21.)

Finalmente, podemos observar que la estadística del año 2005 correspondiente a los expedientes de nuevas industrias que ha tramitado el Registro Industrial de la Dirección General de Industria que presenta una menor inversión industrial, una menor potencia eléctrica instalada y una menor generación de nuevos puestos de trabajo industriales. (Ver el cuadro I-52.)

[52] Los datos definitivos de la EIE son del 22 de noviembre de 2005. Para el Estado descompone la información en más de cien ramas de actividad. Las principales ramas de la industria agroalimentaria por cifras de negocios son la industria de la carne, la elaboración de bebidas alcohólicas, la industria láctea y la industria de productos para la alimentación de animales. A escala regional sólo trabaja con la agrupación de dos dígitos, que es el ámbito relativo a la industria de alimentación, las bebidas y el tabaco.

7. CONSTRUCCIÓN

RESUMEN

El 2005, por primera vez desde el año 2001, el indicador global de actividad – índice que mide la evolución del sector a través del comportamiento de las ventas de cemento y de la mano de obra ocupada- fue positivo. El índice para el 2005 se estimó en una tasa positiva del 2,4%, frente a los índices negativos de los años 2002 (-3,2%), 2003 (-7,9%) y 2004 (-1,8%).

Las ventas de cemento llegaron a los 908,7 miles de toneladas. En el 2005, el aprovisionamiento neto exterior, que se calcula por la diferencia entre las entradas y las salidas de los puertos, datos que facilita la Autoridad Portuaria de las Baleares, aumentó de manera importante.

Los datos de la Seguridad Social registraron un 9,1% más de trabajadores que en el año 2004. Es importante remarcar que la población inmigrante constituye un importante colectivo en el mercado laboral del sector. En cuanto al paro, se produjo una reducción del 7,3% respecto al año 2004, y el número medio de parados en el año 2005 se situó en 5.220 personas, frente a las 5.634 del año 2004.

Desde el año 2000, pero sobre todo a partir del año 2003, la licitación pública había aumentado de forma muy rápida (con crecimientos por encima del 48%) y, además, había ido ganando peso en el sector, pero en el 2005 se produce un cambio de tendencia. En este año se llegó a los 599,42 millones de euros, frente a los 931,65 millones de euros del año 2004, cifra que supone un 35,7% menos. La reducción en la licitación pública fue consecuencia, básicamente, de la minoración de inversiones por parte de la Administración autónoma, que pasó de financiar 474,5 millones de euros en el 2004 a 267,0 millones de euros en el 2005, lo que supuso un 43,7% menos. Por ámbitos geográficos, la inversión pública de las Islas Baleares, medida en tasas de variación, se situó en penúltimo lugar del ranking por comunidades autónomas, solamente por detrás de Asturias (-50,0%) y por debajo de la media nacional (que experimentó un incremento del 24,9%).

En cuanto a la inversión privada, el año 2005 continuó muy dinámica, aunque no se llegue a las tasas registradas en el año 2004, se visaron un 5,9% menos de obras que el año anterior. No obstante, en el año 2005 las viviendas visadas fueron aumentando un 3,6% para el conjunto balear.

Uno de los indicadores avanzados del sector es el número de viviendas de la construcción de los cuales se ha iniciado en el mismo año: en el año 2005 aumentó cerca del 14%, y se llegó a las 11.275 viviendas, frente a las 9.900 del año anterior

7. CONSTRUCCIÓN

7.1. INTRODUCCIÓN

En este apartado se estudia, en primer lugar, la evolución de los factores de producción desglosados en materiales, la ocupación y los costes de los factores. Seguidamente se analiza el comportamiento del sector, que es la inversión pública y la edificación residencial.

Igualmente que en la Memoria de los últimos años iniciamos este apartado presentando los datos del indicador global de actividad, que presenta una tasa positiva del 2,4% en el 2005.[53] (Ver el gráfico I-22.)

7.2 FACTORES DE PRODUCCIÓN

Otra manera de aproximarse al comportamiento del sector es a través del análisis de la evolución que han experimentado los indicadores de actividad de los factores que intervienen de una manera más destacada en la producción. En este apartado se analiza la evolución de los materiales de construcción, de la ocupación y de los costes de los factores.

7.2.1. MATERIALES DE CONSTRUCCIÓN

En este subapartado se presentan los datos relativos al consumo aparente y a las ventas de cemento, así como los datos relativos a las entradas y a las salidas de materiales de construcción de los puertos de las Islas Baleares, excluyendo el cemento.

7.2.1.1. El cemento

Durante el 2005, las ventas de cemento alcanzaron las 908,7 miles de toneladas. Sin embargo, esta información no es completamente comparable con la facilitada en el 2004, porque en el 2005 la base de datos se vio enriquecida con la incorporación de nuevas entidades asociadas, que aportaron más datos estadísticos, los que, consecuentemente, distorsionaron la información haciéndola no homogénea respecto al año anterior. En el 2004 se vendieron 746,5 miles de toneladas de cemento. (Ver el cuadro I-53.)

En el 2005, el aprovisionamiento neto exterior, que se calcula por la diferencia entre las entradas y las salidas a través de los puertos, información que facilita la Autoridad Portuaria de Baleares, aumentó de forma importante. Se alcanzó una cifra neta de aprovisionamiento exterior cercana a los 468 miles de toneladas, lo que significa un 43,7% más que durante el 2004, año que se registró un aprovisionamiento entorno a los 326 millones de toneladas. Sin embargo, este comportamiento tan positivo para el conjunto de la comunidad es imputable, básicamente, en la evolución en Mallorca, ya

[53] Observar que la estimación del crecimiento que ofrece la contabilidad regional de España en términos del producto interior bruto a precios de mercado es del 4,5%. (Ver el apartado 4.3.3.)

que el aprovisionamiento en el 2005 aumentó un 241,14, frente a la reducción del -77,8% del año 2004. En el esto de islas hubo un crecimiento más moderado, con un aumento del 6,7% en Menorca y una contención (-0,2%) en les Pitiusas.

El consumo aparente de cemento, indicador elaborado en base a la agregación del saldo de las entradas/salidas de los distintos puertos con la producción interior, aumentó un 15,3%, frente a la reducción del 7,2% del 2004.[54]

7.2.1.2. El resto de los materiales de construcción

En el 2005, por primera vez después de cuatro años consecutivos de decrecimientos, las entradas de los distintos materiales de construcción, excluyendo el cemento, crecieron un 19,1%.

Durante el período 1996-2000, las entradas iban, cada año, en aumento, registrando una tendencia creciente. En el 2001 se produjo un cambio, ya que se obtuvo la primera tasa de variación negativa (-16,5%). Este comportamiento se alargó en los últimos cuatro años, con decrecimientos en 2002 (-0,2%), en 2003 (-1,5%) y en 2004 (-1,6%).

Finalmente, en el 2005 pareció que cambiaba la tendencia, ya que entraron más materiales de construcción - excluyendo el cemento-, a través de los puertos, en el 2004. Se alcanzó un valor total de 576,1 miles de toneladas, un 19,1% más. Por islas, tanto el comportamiento como el peso que tienen los respectivos puertos fue desigual. Para los de Mallorca (Palma y Alcudia) entraron 361,2 miles de toneladas, más del 70% del total de las entradas de las Islas Baleares, y registraron una tasa de variación positiva del 21,5% respecto al 2004. Los puertos menorquines recibieron 89,2 miles de toneladas cifra que supuso un 16% del total de las entradas y un incremento del 33,5% respecto al año anterior. Por el contrario, los puertos de las Pitiusas recibieron menos materiales que en 2004: absorbieron 77,0 miles de toneladas, cifra que supuso un 14% del total y una disminución del 3,2%. (Ver el cuadro I-54.)

7.2.2. LA OCUPACIÓN

En 2005 el mercado laboral registró un buen comportamiento, con un aumento en la población ocupada y una reducción de la población parada. Por otro lado, este año se afiliaron a la Seguridad Social 60.315 trabajadores (incremento del 9,1%), frente a los 55.293 trabajadores afiliados del 2004 (año en que se habían reducido un 1% respecto al 2003). Por regímenes, aumentaron tanto los afiliados al régimen general como los autónomos. Los afiliados al régimen general se incrementaron un 11,3% hasta alcanzar los 45.487, frente a los 40.861 afiliados del 2004 (un 1,9% menos que en el 2003). Además, también siguieron aumentando el número de trabajadores autónomos hasta las 14.828 personas, cantidad que supuso un 2,7% más que el 2004.

Así mismo, es interesante resaltar que la población inmigrante se está constituyendo como un importante colectivo en el mercado laboral del sector. Dos de cada diez afiliados son extranjeros. Durante el año 2005, el sector registró 11.735 extranjeros afiliados al régimen general de la Seguridad Social. Por sectores, la construcción fue el

[54] Se ha estimado que la producción interior está en función de la evolución de esta variable referida al conjunto del Estado y que, además, se mantiene constante respecto del 2004, atendidas las modificaciones estadísticas que se acontecieron en el 2005.

primero, seguido de la hostelería con 6.740 extranjeros afiliados (que representan un 11,5% del total). En cuanto al número de contratos firmados, el 26% pertenecían a inmigrantes, porcentaje que supera la media nacional (23%).

Con datos de la encuesta de la población activa, la población ocupada en el sector creció de media un 8,4%, alcanzando los 73,8 miles de trabajadores, frente a los 68,1 miles de trabajadores del 2004.

Las cifras de paro para el conjunto de la comunidad también mejoraron. Con datos del SOIB, el número medio de parados que se registraron en 2005 se situó en 5.220 personas, frente a los 5.634 del año 2004, lo que supuso una reducción del 7,3% (frente al incremento del 2,9% del año 2004). Sin embargo, no es posible desagregarlas por islas, ya que un cambio en el sistema metodológico en el año 2005 (sistema SISPE) ha impedido compararlas con las del 2004 (sistema SILEE).

7.2.3. LOS COSTES DE LOS FACTORES

Según los datos proporcionados por la Asociación de Constructores de Baleares, en el 2005 los costes directos del sector, excluyendo el coste del suelo, volvieron a crecer (3,3%), pero más moderadamente, que en el 2004 (4,5%). Durante el período 2000-2003, los costes directos dibujaban una tendencia de crecimientos decrecientes, que pasaron de una tasa del 4,8% en el 2000 a una del 0,1% en el 2003. En el año 2004 crecieron el 4,5% y se moderaron en el 2005 (3,3%).

Por partidas desagregadas, el coste de la mano de obra aumentó un 4,5% respecto al 2004, año en que la tasa de variación interanual fue del 3,8%.

Además, el coste del cemento también se incrementó, aunque sólo un 1,2% (frente al 4,6% del año anterior), al igual que los costes de la cerámica y de los ligantes. El coste de la cerámica creció un 15,9% (frente al 35,1% del 2004) y el coste de los ligantes se mantuvo estable respecto al año anterior, en que se redujeron un 3,1%.

Por otra parte, el coste del acero se redujo un 9,4% en comparación al 2004, año en que este coste aumentó un 35,1%. Por segundo año consecutivo, carecemos de información sobre los datos de la evolución del cobre, del aluminio y de la energía.

7.3. LA PRODUCCIÓN

En este apartado se analiza el comportamiento de los dos componentes básicos de la actividad del sector: la inversión pública y la edificación residencial.

7.3.1. LA INVERSIÓN PÚBLICA

Desde el año 2000, pero sobretodo a partir del año 2003, la licitación pública había aumentado de forma muy rápida (con crecimientos por encima del 48%) y, además, había ido ganando peso en el sector, pero en el 2005 se produce un cambio de tendencia. Este año se alcanzó los 599,42 millones de euros, frente a los 931,65 millones de euros del año 2004, cifra que supone un 35,7% menos. (Ver el cuadro I-55.)

En el 2005, la edificación fue, por primera vez desde el año 2001, menor respecto al año anterior, reduciéndose un 13,6%. Se pasaron de invertir 334,5 millones de euros en el 2004 a 288,9 millones en el 2005. La obra civil también se redujo. En el 2005, se invirtieron 310,55 millones de euros, frente a los 597,16 millones de euros del año 2004. Esto supuso una minoración del 47,9% en relación al 2004.

Respecto al origen de estas inversiones públicas, el 9,2% procedió de la Administración central; un 44,6% de la Administración autonómica y el 46,2% restante, de la local. La reducción en la licitación pública fue consecuencia, básicamente, de la minoración de inversiones de la Administración autonómica, que pasó de financiar 474,5 millones de euros en el 2004 a 267,0 millones de euros en el 2005, hecho que representó un 43,7% menos.

Por ámbitos geográficos, la inversión pública de las Islas Baleares, medida en tasas de variación, se situó en penúltimo puesto del ranking por comunidades autónomas, sólo por detrás de Asturias (-50,0%) y por debajo de la media nacional (que se incrementó el 24,9%). La primera comunidad fue Castilla y León, con un aumento de la inversión pública total del 93,4%, seguida de Navarra con el 84,6% y Aragón con el 74,8%.

7.3.2. LA INVERSIÓN PRIVADA

En el 2005, la inversión privada continuó muy dinámica, aunque no creció con las extraordinarias tasas registradas en el 2004, que fueron impulsadas, básicamente, por el fin de la moratoria urbanística en Mallorca.

A partir del año 2000, las obras y viviendas visadas por el Colegio Oficial de Arquitectos de las Islas Baleares (COAIB), registraban tasas de crecimiento anuales negativas, situación que cambió en 2004 con las primeras tasas positivas, tanto en obras como en viviendas. Así, en el 2004, las obras visadas se incrementaron un 8,1%, frente a la tasa negativa del 29,4% del año 2003.

En 2005, sin embargo, se visaron un 5,9% menos de obras que en el 2004. Se visaron un total de 6.387 obras, frente a las 6.787 del año anterior. Esta disminución fue generalizada en todas las islas. En Mallorca se visaron 4.956 obras, un 4,2% menos que en el 2004; en Menorca 922, un 12,6% menos; y en las Pitiusas 509, un 8,6% menos. (Ver el cuadro I-56.)

Por número de viviendas visadas, las del 2005 superaron las del año anterior, pasando de 12.094 viviendas a 12.526, cifra que supuso una tasa de crecimiento del 3,6% para el conjunto balear. Sin embargo, este comportamiento expansivo se dio en Mallorca y en las Pitiusas, mientras que en Menorca se redujeron. En Mallorca se visaron 8.713 viviendas, un 1,1% más que en el año 2004; en Menorca se visaron 1.638 viviendas, un 5,9% menos; y en las Pitiusas 2.175 viviendas, un 25,2% más. El crecimiento de Mallorca se explica en función de la supresión de la moratoria urbanística que afectaba a la vivienda colectiva libre. (Ver el apartado 6 del capítulo III, <<Vivienda>>.)

En 2005, el ratio de vivienda por obra, indicador del tamaño medio de las obras proyectadas, siguió recuperándose. Si durante el año 2000 el ratio referido al conjunto balear era de 1,91 viviendas por obra, en el 2003 tocó fondo, al registrarse el ratio más

bajo de los últimos cinco años: 1,17 viviendas por obra. En el año 2005, se alcanzó un ratio de 1,96. La tasa de variación interanual del 2005 respecto al 2004 fue de un 10,1%. En Mallorca, el ratio fue de 1,76 viviendas por obra, lo que supuso un aumento del 5,6% respecto al 2004. El crecimiento fue más moderado de todas las islas. En Menorca, el ratio fue de 1,78, lo que supuso un 7,7% más. En las Pitiusas se pasó de un 3,12 en 2004 a un 4,27, cifra que significó un aumento del 37,0%. Estos crecimientos reflejaron el intenso aumento en la vivienda colectiva visada. (Ver el cuadro el I-57.)

El número de viviendas cuya construcción se inició en el propio año 2005 aumentó. En este año se registró un aumento cercano al 14% y se alcanzó las 11.275 viviendas, frente a las 9.900 del año anterior. Las de protección oficial iniciadas cada año se incrementaron un 50%, situándose en las 642 viviendas. Las viviendas libres aumentaron un 12,3%, con 10.633 nuevas viviendas. (Ver el cuadro I-58.)

El número de viviendas acabadas en el año disminuyó un 22,2%. El número de viviendas de protección oficial acabadas se redujo un 26,8%, respecto del año anterior, con 757 viviendas, frente a las 1.034 del 2004. Y el número de viviendas libres se redujo un 21,7% y pasó de 8.888 en 2004 a 6.963 en el año 2005.

En 2005, las viviendas protegidas siguieron teniendo un escaso peso en la edificación residencial, el 5,6% del total de las viviendas iniciadas y el 9,8% de las terminadas.

El ratio de viviendas comenzadas/viviendas acabadas, que sintetiza el impulso existente en la construcción de viviendas, se situó en 1,46 y continuó recuperando la fuerza de años anteriores, en los que el número de viviendas iniciadas superaba las acabadas. Desde el año 1998 hasta el 2000, en plena fase expansiva, el ratio era mayor a 1, incluso cercano al 2 en 1998. En 2001 pasó a 0,98, hecho que supuso un punto de inflexión, a partir del cual se inició una evolución decreciente que duró hasta el año 2003 (1,05).

Por motivos del cambio del sistema operativo de la base del COAIB, las estadísticas sobre las obras visadas de reforma y ampliación y sobre el tipo de edificación cubren los primeros nueve meses del año, lo que dificulta las comparaciones con años anteriores. Las tasas de variación interanuales se han realizado sobre el mismo periodo del año 2004.

Con datos acumulados hasta septiembre, las obras de reforma y ampliación disminuyeron respecto al mismo período del año 2004, alcanzando un total de 1.885 para las Illes Balears, lo que supuso un 13,4% menos que el año anterior. Por islas, en Mallorca disminuyeron un 12,5%; en Menorca un 11,5% y en las Pitiusas, un 25,0%. Dado que las estadísticas disponibles cubren los nueve primeros meses, resulta difícil hacer la comparación respecto a años anteriores. Sin embargo, con los datos disponibles, se puede concluir que las obras visadas de reforma y ampliación perdieron peso respecto al total de obras visadas, consecuencia del mayor incremento de obras visadas de nueva construcción. Así, durante los primeros nueve meses del año 2004 pasaron de representar un 44,0% sobre el total de obras visadas a un 41,0% en el 2005, hecho que significó una reducción del 6,9%. (Ver el cuadro I-59.)

La distribución por tipos de edificación de la superficie visada por el Colegio Oficial de Arquitectos de las Illes Balears aporta una descripción aproximada de los segmentos de la demanda privada del sector. Es importante mencionar que la superficie residencial

continúa siendo el primer gran segmento de demanda, con un peso del 76,5%. Se mantuvo estable respecto al mismo período del año anterior. La distribución de la superficie residencial por islas fue muy similar en todas, con un peso que superó el 75%, mientras que su crecimiento fue desigual (en Mallorca se mantuvo estable, en Menorca se redujo un 15% y en Pitiusas aumentó un 12%). Para el conjunto de las Illes Balears se visaron en total 2,36 millones de metros cuadrados. El segundo grupo más demandado fue el de oficinas y comercios con un peso del 8,9% y 0,20 millones de metros cuadrados, incrementándose un 74,2%. (Ver el cuadro I-60.)

8. TURISMO[55]

RESUMEN

Se puede considerar que el conjunto total de turistas que visitan las destinaciones principales de <<sol y playa>> competidores de las Baleares, son de 220,7 millones de turistas. Respecto, de este total, las Baleares representan una cuota de mercado del 5,1%. En términos de ingresos, los datos son de 177,2 millones de dólares, con una cuota relativa correspondiente a las islas del 2,7%. Esta menor participación relativa de las Islas Baleares en los ingresos se debe al hecho que el gasto medio por turista en las Baleares es inferior a la media internacional. El cálculo del índice de posición competitiva turística (IPCTB) de las Islas Baleares en precios[56] muestra una recuperación, ya desde el primer trimestre del 2004 hasta el tercer trimestre del 2005 se estima que la competitividad recupera un 4,5%. Esta circunstancia se explica por una devaluación ponderada del tipo del cambio del euro/dólar del 3,9%, así como por una ligera mejoría en la ponderación relativa del nivel de precios, que es del 0,58%. Para el conjunto del ejercicio 2005 en ganancia de competitividad es de un 1,1%.

En relación a la evolución de las Baleares respecto a las comunidades autónomas que son competidoras en el segmento del turismo de <<sol y playa>> (Canarias, Andalucía, Cataluña y la Comunidad Valenciana), las Islas Baleares son la comunidad autónoma que más aumenta el número de estancias en el 2005, con un 4,3%. Las Baleares sumaron un total de 11.626.200 turistas, lo que representa un aumento del 3,4% en comparación al 2004. Esta cifra supone un máximo histórico de llegadas aéreas.

Respecto a los vuelos de <<bajo coste>> o <<bajo precio>>, cabe remarcar que a lo largo del año 2005 se ha alcanzado los once millones de pasajeros entrantes y salientes, con un crecimiento del 14,2% y una cuota de mercado del 44,9%. Respecto del 2005 la estacionalidad se mantiene prácticamente igual con una variación positiva de una décima. La estancia media es de 11,1 días y se ha incrementado en 0,2 días (un 2,1%). El total de estancias es de 117,6 millones, con un incremento del 5,3%. Las Islas Baleares disponen de 423.112 plazas regladas. La mejora del grado de ocupación de los establecimientos hoteleros (sin apartamentos), y también la mejora en el nivel de precios en temporada alta ha permitido mejorar ligeramente el nivel de los beneficios. El total del gasto turístico alcanza un valor de 10.430,3 millones de euros, con un crecimiento del 6,2%, de los cuales el 84,5% (8.810,4 millones de euros) corresponden al turismo extranjero, con un crecimiento del 5,4%, y el resto, al turismo nacional, con un peso del 15,5% y un crecimiento del 10,6%. Finalmente, la ocupación total, como media anual llegó a las 70.249 personas, con un crecimiento del 2,5%, de los cuales, 57,9 mil son asalariados (el 82,5%), que crecen el 3%, y, 12,3 mil, autónomos (el 17,5%) con un crecimiento del 0,7%. Por trimestres la estacionalidad de la ocupación (diferencia entre la punta trimestral máxima y la mínima) se puede calcular en 55,9 mil personas.

---

[55] Se pueden ampliar estos datos en la publicación: La encuesta de servicios de las Islas Baleares, Consejo Económico y Social de las Islas Baleares, Dirección General de economía, Instituto Balear de Estadística e Instituto Nacional de Estadística, Palma, 2006.

[56] Ver: *Informe sobre la competitividad del sector turístico de las Islas Baleares*, Consejo Económico y Social de las Islas Baleares, 2006.

8. TURISMO[57]

8.1. INTRODUCCIÓN

En la MEMORIA del CES del año pasado, el lector pudo encontrar una extensa nota metodológica sobre las principales carencias y limitaciones en que se encuentran las estadísticas turísticas en las Baleares[58].

En la edición de este año nos centramos en comentar para las Baleares, básicamente, las fuentes estadísticas que publica el Centro de Investigación y Tecnología Turística de las Islas Baleares (CITTIB) en el anuario *Datos Informativos*. En esta publicación se incluye de forma introductoria en cada apartado estadístico unas notas metodológicas donde se explican los por menores de cada una de las estadísticas que se publican. Solamente en el caso en que se ha considerado necesario hemos incluido una anotación aclaradora sobre las estadísticas del CITTIB.

También hemos hecho un esfuerzo clarificador a lo referente a la utilización de otras fuentes estadísticas relativas al turismo que se utilizan por primera vez en este apartado. Nos referimos especialmente a las estadísticas que elabora la Organización Mundial del Turismo (OMT) para los mercados internacionales, donde la clasificación que aquí hacemos servir en el apartado 8.2. (<<Evolución de los principales mercados turísticos competidores de las Baleares>>) no responde a los criterios que habitualmente utiliza la OMT, sino al trabajo *Informe sobre la Competitividad del Sector Turístico de las Islas Baleares* que el CES ha elaborado a lo largo del año 2005: y donde se definen que países son los principales competidores directos de las Baleares en el segmento de <<sol y playa>>, por tal de poder definir por primera vez en las Baleares un indicador de posición competitiva turística (IPCT) de las Baleares en precios. (Ver el apartado 8.3.)

En el caso de las estadísticas relativas al mercado de trabajo, los datos del CITTIB hacen referencia a los datos de la Tesorería general de la Seguridad Social por meses.

En relación a los datos sobre el gasto turístico, son los que hemos obtenido directamente de la Consejería de Turismo sobre las estimaciones que da la encuesta del año 2005 sobre el gasto de los turistas de la comunidad autónoma de las Islas Baleares, que elabora Araldi para el CITTIB.

En este apartado pasamos seguidamente a comentar los siguientes puntos: la evolución de los principales mercados turísticos competidores de las Islas Baleares, la evolución

---

[57] Se pueden ampliar estos datos en la publicación: La encuesta de servicios de las Islas Baleares, Consejo Económico y Social de las Islas Baleares, Dirección General de economía, Instituto Balear de Estadística e Instituto Nacional de Estadística, Palma, 2006.

[58] Ver: Memoria del CES 2004 sobre *la economía, el trabajo y la sociedad de las Islas Baleares* , p. 133-135.

del indicador de posición competitiva turística (IPCT) de las Baleares en precios, el análisis de la demanda y de la oferta en Baleares, el análisis del gasto turístico y la evolución de la ocupación laboral., y la evolución de la ocupación laboral.

8.2. EVOLUCIÓN DE LOS PRINCIPALES MERCADOS TURÍSTICOS INTERNACIONALES COMPETIDORES DE LAS BALEARES

El informe sobre la competitividad del sector turístico elaborado por el CES[59] ha definido que los principales destinos turísticos, por orden de importancia, que compiten con las Islas Baleares en el mismo segmento de <<sol y playa>> son -a parte de los principales destinos turísticos del Estado (las Islas Canarias, Andalucía, Cataluña y la Comunidad Valenciana)- los siguientes, a escala internacional: el Mediterráneo Sur (Turquía, Túnez, Egipto y Marruecos); el Mediterráneo Norte (Croacia, Bulgaria, Grecia e Italia); el Caribe y América (República Dominicana, Cuba, Puerto Rico, Méjico, Brasil y Costa Rica), y Asia y el Pacífico (Indonesia, Tailandia y Malasia).

Según los datos que ha facilitado la OMT, se estima que el conjunto total de turistas internacionales de estas destinaciones, incluyendo España, es para el año 2004 (último año que tenemos información completa y homogénea para todas las destinaciones) de 220,7 millones de turistas. Sobre este total las Islas Baleares representa una cuota de mercado del 5,2%.[60] España representa una cuota del 23,7% y es el principal destino, con 52,4 millones de turistas; le sigue en importancia el otro gran destino maduro, que es Italia con 37,1 millones, mientras que Grecia asume los 13,9 millones. Ningún destino emergente supera los datos de Grecia, excepto en el caso de Méjico, con 20,6 millones, Turquía con 16,8 millones y Malasia con 15,7 millones. (Ver el cuadro I-61.)

En términos de ingresos internacionales los datos son de 177,2 millones de dólares, con una cuota relativa correspondiente a las Baleares del 2,7%.[61] Esta menor participación relativa de las Islas en ingresos se debe al hecho que el gasto medio por turista en las Baleares es inferior a la media internacional. Para el año 2004 se puede comprobar que el gasto medio por turista entre los destinos más maduros, que son España e Italia, se sitúan entorno a los 863 y los 962 dólares, respectivamente. En cuanto a los países turísticamente emergentes, superan la ratio española Turquía, Croacia, Grecia, República Dominicana, Cuba, Costa Rica, Tailandia e Indonesia. El destino internacional con un gasto por turista más alto es Italia, con 961,6 dólares, y el destino internacional con un gasto por turista más bajo es Túnez con 307,1 dólares por turista. Por grandes regiones turísticas solo superan los 860 dólares por turista el Mediterráneo Norte, con 906,3 dólares por turista.

La evolución relativa de las tasas de crecimiento en el número de turistas internacionales para el año 2005 para aquellas destinaciones de las que disponemos información muestra una clara diferencia entre las destinaciones maduras, como España e Italia: en el primer caso la tasa es del 6% y en el caso de Italia es negativa, con un –1,5%. En cambio, por lo que se refiere al resto de destinos emergentes, sólo Indonesia tiene una tasa negativa (-6%), mientras que el resto las presentan positivas y superiores

---

[59] Ver: *op. cit*., Consejo Económico y Social de las Islas Baleares, 2006.

[60] Según los datos de las memorias del CES, en el año 2004 las Islas Baleares recibieron 11,5 millones de turistas.

[61] Según los datos de las memorias del CES, el 2004 las Baleares tuvieron unos ingresos de 5.800 millones de euros, equivalentes a 4.677 millones de dólares.

a los dos dígitos. Sobresalen Turquía, con un 20,5%; Túnez, con un 18,5%; Costa Rica, con un 15,6%; Cuba, con un 12,1%, y Brasil, con un 11,8%.

8.3. EL ÍNDICE DE POSICIÓN COMPETITIVA TURÍSTICA DE BALEARES (IPCTB)

El cálculo del índice de posición competitiva turística (IPCTB) de las Baleares en precios pondera para estas destinaciones las evoluciones relativas con respecto a los tipos de cambio y las tasas de inflación respecto a Baleares, de forma que una devaluación de las monedas (en la mayor parte indexadas al dólar) o una menor tasa de inflación determina una mejora de la posición competitiva en relación con las Baleares.

Como se puede comprobar, la evolución de este índice abarca el período comprendido entre el primer trimestre del 2000 hasta el cuarto trimestre del 2005,[62] y se puede estudiar la evolución de forma agregada para las 21 destinaciones seleccionadas o de forma desagregada para cada una de ellas. En este apartado solo presentamos los principales resultados agregados del indicador para las Baleares. (Ver el cuadro I-62 y el gráfico I-23.).

Más que analizar la variación del indicador por un conjunto de años, lo más interesante es analizarlo por fases o ciclos turísticos. Así, la evolución cíclica a partir del primer trimestre del 2000 presenta tres fases bien diferenciadas. La primera fase va desde el primer trimestre del 2000 hasta el primer trimestre del 2002, en que el valor del índice de posición competitiva turística (IPCTB) de las Baleares en precios se mantuvo. La segunda fase se extiende desde el primer trimestre del 2002 hasta el primer trimestre del 2004, en donde la pérdida de competitividad del índice de posición competitiva turística (IPCTB) de las Baleares en precios es de un 18,6%, explicado por una sobrevaloración ponderada del tipo de cambio euro/dólar en un 26,4%, mientras que la ponderación del nivel competitivo de los precios que mejora en esta fase un 6,1% no permite absorber la totalidad de la revalorización del euro. La tercera fase muestra, en cambio, una recuperación de la competitividad del índice de posición competitiva turística (IPCTB) de las Baleares en precios, ya que del primer trimestre del 2004 al tercer trimestre del 2005 se recupera la competitividad en un 4,5%, lo que se explica por una devaluación ponderada del tipo de cambio del euro/dólar en un 3,9% y también por una ligera mejora en la ponderación relativa del nivel de precios, de un 0,58%.

Finalmente, en el cuarto trimestre del 2005 se vuelve a dar una nueva pérdida de competitividad del índice de posición competitiva turística (IPCTB) de Baleares en precios de un 3,3%, hecho que en este caso sólo se explica por un empeoramiento en el nivel relativo ponderado de los precios en un 3,5%, ya que se continua dando una devaluación ponderada del tipo de cambio del euro/dólar en un 0,3%. Para el conjunto del ejercicio del 2005 la ganancia de competitividad es de un 1,1%.

Tal como indica el informe en el resumen de los principales resultados: <<Esta evolución de la competitividad se acuerda lo suficientemente bien con el análisis de la coyuntura turística que ha presentado el sector turístico balear a lo largo de los últimos cuatro años, tal como se puede comprobar por la lectura de los apartados referidos al turismo publicados por las memorias del CES 2001-2004 sobre la economía, el trabajo y la sociedad de las Islas Baleares.>> (Ver la web del CES: http://ces.caib.es, p.49)

[62] A partir del segundo trimestre del 2005 la actualización del IPCTB corre a cargo del CITTIB.

8.4. LA EVOLUCIÓN DE LAS BALEARES EN RELACIÓN A LAS COMUNIDADES AUTÓNOMAS COMPETIDORAS DE LAS ISLAS

Nos referimos en este apartado sólo a la evolución del número de turistas internacionales, a la estancia y a la estancia media, para los años 2004 y 2005, en las comunidades autónomas que el informe sobre la competitividad del sector turístico del CES ha definido como principales competidoras de las Baleares. Como ya hemos dicho, son, por orden de importancia, las Islas Canarias, Andalucía, Cataluña y la Comunidad Valenciana. Estos datos se han obtenido, a partir de la encuesta Frontur del IET.

Según estos datos, las Islas Baleares son la comunidad autónoma que más aumenta el número de estancias en el año 2005, con un 4,3%, seguida de Cataluña con un 3,1%. El resto de comunidades autónomas lo hacen por debajo de la media española (-0,4%): así, Andalucía, lo hace en un –7%; la Comunidad Valenciana, en un –5,2%, y las Islas Canarias, en un –0,6%. En valores absolutos, Cataluña es la comunidad autónoma que lidera en número de estancias, con 114,6 millones, seguida por Canarias, con 102,5 millones, y de las Baleares, con 95,1 millones. España alcanza los 538,2 millones de estancias. (Ver el cuadro I-63.)

En el caso de Baleares, este buen comportamiento de las estancias se explica por el crecimiento de la estancia media en un 3,1% y del número de turistas en un 1,2%. Observen que la estancia media, a parte de las Islas, sólo aumenta en Canarias, pero con una tasa de crecimiento que es dos puntos por debajo de Baleares. En cambio, la tasa de crecimiento del número de turistas de las Islas Baleares se sitúa en 4,9 puntos por debajo de la española y sólo Canarias presenta un registro peor, con una tasa negativa de crecimiento (-1,6%).

En valores absolutos Cataluña lidera el ranking de comunidades autónomas por número de turistas con 14 millones, seguida de Canarias y Baleares, entorno a los 9,5 millones. España asume los 55,6 millones de turistas.

La estancia media más alta se sitúa en los 12,55 días, de la Comunidad Valenciana, y la más baja es la de Cataluña, con 8,17 días. Baleares se sitúa en los 9,84 días y la estancia media española es de 9,67 días.

8.5. LA DEMANDA TURÍSTICA EN BALEARES

En este subapartado analizamos los puntos siguientes: el número de turistas llegados a Baleares; los medios de transporte de los turistas y la distribución por islas, el *hub* del aeropuerto de Palma y el transporte aéreo de bajo coste, las llegadas por nacionalidades y por islas, la estacionalidad por medios de transporte y por islas, la estancia media y la estancia por islas; el perfil del turista, y el nivel de satisfacción de los turistas llegados a las Baleares.

8.5.1. EL NÚMERO DE TURISTAS LLEGADOS A LAS BALEARES

Las Baleares sumaron un total de 11.626.200 turistas, lo que representa un aumento sobre el 3,4% en comparación al 2004. Esta cifra supone un máximo histórico y en tráfico aéreo supera en un 0,8% al máximo conseguido en el año 2000, que fue de 11.096.500 turistas. (Ver el cuadro I-64.)

Las llegadas de los extranjeros totalizaron 9.362.900, con un aumento del 1,2%. Los españoles sumaron 2.263.200 llegadas, con un aumento del 13,5%. Vemos, entonces, que los turistas extranjeros constituyen el 80,5% del total de llegadas, mientras que los españoles son el 19,5% restante.

La recuperación turística en las Baleares en el año 2005 desde la perspectiva de las llegadas no fue lineal en todas las islas: Mallorca creció por encima de la media (5,4%), pero las Pitiusas tuvieron un descenso (-3%), al igual que Menorca (-2%). La evolución de los mercados emisores de las principales nacionalidades es en gran parte explicativa de los distintos resultados turísticos del 2005 en cada isla, como veremos más adelante.

Las cuotas receptivas por islas son las siguientes: Mallorca representa el 75,7%, con 8,8 millones de turistas; las Pitiusas el 15,2%, con 1,8 millones de turistas, y Menorca, el 9,1%, con 1 millón de turistas.

8.5.2. LOS MEDIOS DE TRANSPORTE DE LOS TURISTAS Y SU DISTRIBUCIÓN POR ISLAS.

En este subapartado analizamos los puntos siguientes: los medios de transporte en las Baleares y los medios de transporte por islas.

8.5.2.1. Los medios de transportes en las Baleares

Las llegadas por vía aérea en Baleares fueron 11.189.100, con un aumento del 3,6%, y las de vía marítima totalizaron 437.100 llegadas, con un descenso del –3,5%[63]. Las llegadas por vía aérea representaron el 96,2% del total y las marítimas el 3,8%.

El turismo extranjero utiliza de manera muy preponderante el avión para viajar a las Baleares con 9.272.100 llegadas y un aumento del 1,4%, cifras que representan el 82,9% del total de las llegadas en avión. Las llegadas marítimas en las Baleares por parte de los extranjeros suman 90.900, con un descenso del –15,5% y representan tan solo el 20,8% del total de llegadas en barco.

Por otro lado, el turismo español en avión sumó 1.917.000 llegadas, con un aumento del 16,3%, lo que representa el 17,1% del total de las llegadas en avión, mientras que los llegados en barco fueron 346.300 personas, con un aumento del 0,3%, cifra que representa el 79,2% del total de las llegadas en barco.

---

[63] Llama la atención que el incremento del numero de pasajeros de tráfico marítimo para los puertos de las Baleares sea del 8,7%, mientras que, a la vez, se de una caída del tráfico marítimo por parte a los turistas.

8.5.2.2. Los medios de transportes por islas

En Mallorca las llegadas por vía aérea sumaron 8,6 millones de turistas (el 76,8% del total aéreo), con un aumento del 5,6%, mientras que se totalizaron 205.900 de marítimas (el 47,1% del total), con un descenso del –1,8%. Las proporciones de los totales de llegadas aéreas y marítimas en Mallorca son del 97,7% y del 2,3%, respectivamente. Los extranjeros llegan en avión en el 99,1% de los casos y en barc, tan solo en el 0,9%. E cambio, los españoles llegan en avión en el 90,6% de las ocasiones y en barco en el 9,3%.

Las Pitiusas recibieron 1,6 millones de turistas por vía aérea (el 14,2% del total aéreo), con un descenso del –2,4%, mientras que se totalizaron 177.300 llegadas marítimas (el 40,6% del total marítimo), con un descenso del –8,3%. Las proporciones de los totales de llegadas aéreas y marítimas en las Pitiusas son del 90% y del 10%, respectivamente. Los extranjeros llegan en avión en el 98,3% de los casos, y en barco, en el 1,7%, mientras que los españoles llegan en avión sólo en el 65,3% de los casos y en barco, en un notable 34,7% (por las conexiones rápidas con el litoral valenciano).

Menorca recibió por vía aérea un millón de turistas (el 9% del total aéreo), con un descenso del –2,5%, mientras que se registraron 53.800 por vía marítima (el 12,3% del total marítimo), con un aumento del 8,1%. Las proporciones de los totales de llegadas aéreas y marítimas en Menorca son del 95% y del 5%, respectivamente. Los extranjeros llegan en avión en el 99,4% de los casos y en barco, solo en el 0,6%, mientras que los españoles llegan en avión en el 83,6% de las ocasiones y en barco, en el 16,4%.

8.5.3. EL *HUB* DEL AEROPUERTO DE PALMA Y EL TRANSPORTE AÉREO DE BAJO COSTE

El *hub* o servicio de aeropuerto de conexión de Palma nació hace casi una década durante la temporada baja, mientras que ahora se extiende a todos los meses del año[64].

Según La división de Operaciones del aeropuerto de Palma, el aeropuerto de Palma se ha convertido, con el *hub*, en el centro de distribución de vuelos procedentes de diversas ciudades europeas, que, una vez que han llegado a Palma, se dirigen hacia otros puntos de la geografía española y portuguesa.

Las compañías que participan en esta operación en el 2005 son Air Berlin (diariamente durante todo el año), Condor (los miércoles y viernes, de enero a marzo), Hapagfly (los miércoles y viernes, de enero a marzo, y a diario, de noviembre a diciembre), Hamburg Airlines (los miércoles, de noviembre a diciembre), LTU (los miércoles, de enero a abril y de noviembre a diciembre) y Niki (diariamente, durante todo el año).

El total de llegadas y de salidas de Palma del tráfico del aeropuerto de conexión sumó 3,6 millones de pasajeros, con un incremento respecto al 2004 del 25,5%. Se sitúan por encima de esta media el tráfico procedente de ciudades europeas, el tráfico de pasajeros que comienzan en Mallorca el viaje hacia la península o Portugal, y el tráfico de pasajeros que comienzan en Mallorca el viaje hacia ciudades europeas. (Ver el cuadro I-65.)

[64] Véase la *Memoria del CES 2005*, p. 147-149.

Cabe destacar que el 63,2% del total de llegadas procedentes de la Comunidad Europea se queden en Palma y que el 36,8% continúan su viaje hacia la península o Portugal. Estos porcentajes respecto al tráfico procedente de la península o Portugal se invierten: son de un 34,4% por lo que respecta al tráfico de pasajeros que llegan de la península o Portugal y restan a Palma, y un 65,6% es el resto del tráfico de pasajeros que continúan su viaje hacia el resto de Europa.

También se debe destacar que, en cuanto al tráfico de pasajeros que comienza en Palma el viaje, el mayor crecimiento se produce con destino hacia la península o Portugal, que se sitúa veinte puntos por encima del tráfico de origen a Palma con destino a la Comunidad Europea, hecho que refleja un nexo de mercado creciente, que aprovechan también los residentes en las Islas Baleares.

Respecto a los vuelos de <<bajo coste>> o <<bajo precio>>, cabe señalar que a lo largo del año 2005 han alcanzado los once millones de pasajeros entrantes y salientes, con un crecimiento del 14,2% y una cuota de mercado del 44,9%. Ibiza presenta el crecimiento más elevado, con un 19,5% y 956,3 mil turistas, con una cuota del 22,9%, mientras que Menorca solo crece el 3% y llega a los 539,8 turistas, con una cuota del 20,8%. (Ver el cuadro I-66.)

8.5.4 LAS LLEGADAS POR NACIONALIDADES POR VÍA AÉREA[65] Y POR ISLAS

En este apartado analizamos los puntos siguientes: las llegadas a las Baleares y las llegadas por islas.

8.5.4.1. Las llegadas a Baleares

El análisis de las llegadas por nacionalidades y por vía aérea muestra que el turismo alemán, con 3,76 millones de turistas, aumentó un 6,8% y se sitúa líder con un 33,6% del total. El turismo británico, con 3,3 millones, en cambio desciende el –4,4% y pasa a representar el 29,8%. El tercer mercado por vía aérea son los españoles, que, como ya se ha comentado, son 1,9 millones, crecen un 16,3% y representan el 17,1%. Estas tres nacionalidades representan el 80,5% del total. Del resto de nacionalidades, no hay ninguna que supere el medio millón y la más importante es Italia, con 418.000 turistas y con un peso del 3,7%. (Ver el cuadro I-67.)

8.5.4.2. Las llegadas por islas

En Mallorca el comportamiento de estas tres nacionalidades es el siguiente: los alemanes suman 3,4 millones de turistas, con un incremento del 7,5%, y representan el 39,3% del total. Los británicos suman 2,2 millones de turistas, con un descenso del –3,1%, y representan el 25,9% del total. Los españoles llegan a los 1,4 millones, con un crecimiento del 21%, y el 16% del total. Estas tres nacionalidades concentran el 81,2% del total de las llegadas por avión, y con los franceses se llega al 84%.

---

[65] No se dispone de un desglose por nacionalidades extranjeras para las llegadas por vía marítima, pero, dado el escaso volumen (90,9 miles en total), el hecho de no sumar la parte marítima a las llegadas aéreas de cada una no afecta a este estudio estadístico comparativo.

En las Pitiusas el comportamiento de estas tres nacionalidades es el siguiente: los británicos suman 583,9 mil turistas, con un descenso del –5,9%, y representan el 36,8% del total. Los españoles llegan a los 292,7 mil turistas, con un crecimiento del 4,5%, y representan el 18,5% del total. Cabe destacar que los alemanes sólo suman 284,3 mil turistas, con un incremento del 2%, y representan el 17,9% del total. Estas tres nacionalidades concentran el 73,2% del total de las llegadas por avión y, si se le suman los italianos, el grado de concentración es del 86,9%.

En Menorca el comportamiento de estas tres nacionalidades es el siguiente: los británicos suman 519,9 mil turistas, con un descenso del –8,2%, y representan el 51,6% del total. Los españoles llegan a los 248,7 mil turistas, con un crecimiento del 7,5%, y el 24,7% del total. Cabe destacar que los alemanes solo suman 94,7 mil turistas, con un incremento del 0,2%, y representan sólo el 9,4% del total. Estas tres nacionalidades concentran el 85,7% de los totales de las llegadas en avión y, en caso de que se le añadan los italianos, el grado de concentración es del 92,3%, que es el máximo para las Islas Baleares.

Se puede decir, entonces, que el mercado alemán condiciona más que en las otras islas el resultado anual del turismo en Mallorca, mientras que el británico condiciona el resultado anual de las Pitiusas y, en especial, el de Menorca. También, conviene resaltar la importancia creciente del mercado español, ya que en las Pitiusas y en Menorca se consolida ya como el segundo mercado en importancia y en Mallorca tiene consolidada la tercera posición. Además, como veremos a continuación, juega un importante papel como mercado desestacionalizador. (Ver el cuadro I-67.)

8.5.5. LA ESTACIONALIDAD POR MEDIOS DE TRANSPORTE, Y POR ISLAS Y POR TEMPORADAS

En este subapartado analizamos los puntos siguientes: la estacionalidad en las Baleares, la estacionalidad por islas, la estacionalidad por medios de transporte, la estacionalidad por temporadas y los programas desestacionalizadores.

8.5.5.1. La estacionalidad en Baleares

En los seis meses de la temporada media baja del 2005 (enero, febrero, marzo, abril, noviembre y diciembre) se recibieron 2.280.216 turistas, el 19,6% del total de llegadas (el 95,7% por vía aérea y el 4,3% por vía marítima), mientras que en los seis meses restantes de la temporada media alta se recibieron 9.346.008, el 80,4% del total de llegadas (el 96,4% por vía aérea y el 3,6% por vía marítima)[66]. (Ver el cuadro I-68 y el gráfico I-24.)

Respecto al 2005 la estacionalidad se mantiene prácticamente igual, con una variación positiva de una décima, ya que en el 2004 las llegadas de turistas en temporada media baja eran del 19,5% y en temporada alta, del 80,5%.

[66] Introducimos el término <<media>> en cada temporada, ya que no es posible definir las dos temporadas solo como <<alta>> o <<baja>>. De esta manera, se elimina la anomalía estadística producida por la Semana Santa, mientras que antes se utilizaban tres temporadas (la baja, la media y la alta).

En general, las mejoras de la estacionalidad responden más a aumentos del turismo español que del turismo extranjero. Así, en la temporada media baja del 2005 se contaron 1.608.500 turistas extranjeros llegados a las Baleares y 671.700 turistas españoles, frente a los 7.754.400 de extranjeros y 1.591.600 de españoles llegados en la temporada media alta.

Las llegadas de turismo español en la temporada media baja fueron del 29,7% del total anual, mientras que las referidas a la temporada media alta fueron del 70,3%. (En el 2004 los porcentajes fueron del 30,6% y del 69,4%, respectivamente). En cambio, el turismo extranjero presentó porcentajes del 17,2% y del 82,8%, respectivamente. (En el 2004 los porcentajes fueron del 16,9% y del 83,1%, respectivamente). Así, el turismo español es menos estacional que el extranjero y se da una ligera mejoría en la temporada media baja del 2005 en relación al 2004 en el turismo extranjero.

8.5.5.2. La estacionalidad por islas

En Mallorca la temporada media baja tiene más peso que en el total balear, ya que el 2005 registró el 23,6% del total, mientras que en la temporada media alta fue el 76,4%, porcentaje inferior a la media de las Islas Baleares. En cambio, en las Pitiusas la temporada media baja representó un 7,7%, mientras que en la temporada media alta fue del 92,3%. En cuanto a Menorca, se registró en la temporada media baja el 6,2%, mientras que en la temporada media alta fue del 93,8%, el porcentaje más alto de las Baleares, lo que refleja el máximo estacional de las islas.

La característica del turismo español como compensador de la fuerte estacionalidad del turismo extranjero es muy acusada en Mallorca, donde los turistas españoles llegados en temporada media baja representaron el 36,9% del total anual (superior a la media de las Baleares, del 29,7%), mientras que en las Pitiusas este porcentaje llegó sólo al 15,4% y a Menorca, sólo al 14,4%.

Como contrapartida, el turismo extranjero es muy estacional, en especial en las islas menores. Así, Mallorca en la temporada media baja recibe sólo el 20,8% del total anual (superior a la media del 17,2%), mientras que en las Pitiusas sólo llegaron al 5,1% y en Menorca, todavía menos, con el 3%. Por tanto, la falta de turismo extranjero en la temporada media baja de las islas menores constituye un grave problema del sector turístico, con repercusiones de orden económico y social, si bien muchas empresas turísticas de estas islas han internalizado este coste estructural desde el inicio de las expansiones, lo que les permite seguir operativas a pesar del cierre masivo y prolongado de los establecimientos en invierno.

8.5.5.3. La estacionalidad por medios de transporte

Por medios de transporte, en las Baleares el avió presenta una mayor estacionalidad que el barco, con un 19,5% de llegadas en avión en la temporada media baja, frente al 22,5% de llegadas en barco. En consecuencia, en la temporada media alta las llegadas en avión representan el 80,5%, mientras que las de barco sólo el 77,5%. Claramente se da, entonces, un uso relativo mayor del barco en temporada media baja. (Ver el cuadro I-69.)

8.5.5.4. La estacionalidad por temporadas

La temporada media y baja registra el 38,6% del total de estancias (con una perdida de 0,9 puntos porcentuales respecto del 2004), si bien la temporada baja incrementa un 14% del total de estancias, la temporada media pierde prácticamente el 3% de las estancias. La temporada alta representa el 61,4%. En términos de estancias se agrava, entonces, la estacionalidad.

8.5.5.5. Los programas desestacionalizadores

Cabe destacar el papel desestacionalizador que juegan los programas del Imserso y el programa Ocio 60 del Gobierno de las Islas Baleares.

En relación al Imserso, se han conseguido las 194.000 plazas para la temporada de octubre a abril de 2005-2006, con un incremento del 4,3% en comparación a la temporada del año pasado. (Ver el cuadro I-70.)

En relación al plan Ocio 60,[67] la evolución de los datos para las tres temporadas vigentes, que van del 2003-2004 al 2005-2006 muestran la siguiente evolución: Ibiza es la única isla que ve reducido el número de usuarios a lo largo de las tres temporadas, con una caída del –20,1%. Menorca crece un 0,6% y Mallorca, un 36,2%. En total, el 2005-2006 ha habido 9.802 usuarios con destino "Islas Baleares", con un decrecimiento desde el 2003-2004 del -1,3%, y se ha de destacar que en la última campaña se ha añadido Alicante, como nuevo destino, con 1.144 usuarios. (Ver el cuadro I-71.)

8.5.6. LA ESTANCIA MEDIA Y LAS ESTANCIAS POR ISLAS

La estancia media es de 11,1 días y se ha incrementado en 0,2 días (un 2,1%). Los incrementos para las tres principales nacionalidades son del 6,6% para los alemanes, del 2,9% para los británicos y del –0,7% para los españoles. El total de estancias es de 117,6 millones, con un incremento del 5,3%, de los cuales el 65,6% se ha registrado en establecimientos hoteleros, con una pérdida en relación al 2004 de 3,1 puntos porcentuales. En cambio, aumentan la participación en el total de estancias los apartamentos turísticos y las viviendas alquiladas, que crecen el 28,8% (1,8 puntos más), y los apartamentos y las viviendas en propiedad, con un crecimiento del 24,5% (1,7 puntos más).[68]

La estancia media mejora en Mallorca y en Menorca en un 4% y con un 2,4%, respectivamente. En cambio, empeora en Ibiza y Formentera, un –5,9%. Por islas el 75,7% de las estancias se concentran en Mallorca. Ibiza y Formentera representan el 15,1% y Menorca, el 9,3%. (Ver el cuadro I-72.)

---

[67] Ver la *Memoria del CES 2004*, p. 146.

[68] Esta desviación de flujos turísticos en términos de estancias desde el hotel hacia los apartamentos turísticos y otras viviendas es coherente con el cambio de usos en los medios de transporte aéreo que provocan las nuevas compañías de bajo coste y bajo precio. (Ver el apartado 8.5.3.).

Por otro lado, el mayor peso que tienen las estancias de la temporada media y baja en relación con el número de turistas se debe a que la estancia media en la temporada baja es un 4,5% por encima de la que tiene en temporada alta (11,7 días contra 11,2).

8.5.7. EL PERFIL DEL TURISTA

El perfil del turista se define en función de las siguientes características: la edad, el motivo del viaje, el alojamiento y el paquete turístico. Para las tres principales nacionalidades cabe destacar que el perfil más joven es para el turismo británico, si bien el porcentaje del grupo de edad menor de veinticinco años se reduce en esta nacionalidad en 3,5 puntos respecto al 2004. Este mercado también destaca por tener los porcentajes más altos en que el principal motivo del viaje es el ocio y las vacaciones (0,3 puntos más que el año pasado) y en que el principal alojamiento es el hotelero (-2,7 puntos menos que el año pasado). En cambio, los alemanes destacan por ser los que viajan más con paquete turístico (-5,6 puntos menos que el año pasado).

Estas variaciones para el conjunto de los turistas nacionales e internacionales son las siguientes: -2,1 puntos por lo que hace referencia al turismo menor de veinticinco años, 0,3 puntos en cuanto al motivo de viaje de ocio y vacaciones, -2,3 puntos referente al alojamiento en establecimientos hoteleros, y -6,9 puntos por viajar con paquete turístico.[69] (Ver el cuadro I-73.)

8.5.8. EL NIVEL DE FIDELIDAD Y DE SATISFACCIÓN DE LOS TURISTAS NACIONALES LLEGADOS A LAS BALEARES[70]

Según los datos de la encuesta sobre el gasto turístico (ver el apartado 8.7.), el grado de fidelidad de los turistas nacionales es bastante elevado, ya que más del 63% del total de los turistas ya habían visitado las Islas Baleares con anterioridad. De estos, el porcentaje más elevado son los que han visitado las Baleares diez o más veces, que son el 16,7%, y los que las han visitado hasta tres veces, que son el 27,4%.

En cuanto al grado de satisfacción del turismo nacional es bastante elevado: en una escala del 0 al 10, el grado de satisfacción es de un 8,2.

8.6. LA OFERTA TURÍSTICA EN LAS BALEARES Y LA DIVERSIFICACIÓN

En este subapartado se estudia la oferta del alojamiento, el nivel de ocupación, la rentabilidad, el <<todo incluido>>, y la oferta complementaria.

8.6.1. LA CAPACIDAD DE LA OFERTA DE ALOJAMIENTO POR ISLAS

En este epígrafe hemos analizado los aspectos siguientes de la oferta turística: la capacidad de la oferta de alojamiento por islas y la capacidad de la oferta de alojamiento por categorías.

---

[69] Ver de nuevo el cambio de usos en los medios de transporte aéreo que provocan las nuevas compañías de bajo coste y bajo precio y que son una de las causas de los cambios que se están produciendo en el perfil de los turistas. (Ver el apartado 8.5.3.).

[70] Solamente disponemos de esta información para el turismo nacional.

8.6.1.1. La capacidad de la oferta de alojamiento por islas

La capacidad del alojamiento de las Baleares presenta dos caras: la reglada (recogida en el anuario del CITTIB) y la no reglada (estimación que se puede consultar en la memoria del CES del año pasado, que se obtuvo de otras fuentes no oficiales).

Por islas, Mallorca dispone del 67,7% del total de plazas de Baleares y cuenta con un aumento de 690 (un 0,2%). Ibiza tiene el 18,9% y un descenso de 946 plazas (un –1,2%). Menorca dispone del 11,6% de plazas y un aumento de 453 (un 0,9%), y Formentera tiene el 1,8% y un descenso de 28 plazas. (Ver el cuadro I-74.)

En una distribución y evolución por grupos de alojamiento reglado, tenemos el análisis siguiente de los grandes grupos de Baleares: los hoteles, en sentido amplio[71], tienen una cuota del 75% y un aumento de 243 plazas (el 0,1%); los apartamentos turísticos disponen de 98.666 plazas, con una cuota del 23,3% y un descenso de –849 plazas (el -0,9%); el turismo rural, en sentido amplio[72], dispone de unas 3.592 plazas, con una cuota del 0,8% y un aumento de 275 plazas (el 8,3%) y los campings recogen 3.337 plazas, con una cuota del 0,8% y un aumento de 500 plazas (el 17,6%). Formentera no tiene campings ni turismo rural. Se destaca el crecimiento del turismo rural en los últimos años, si bien no llega a representar todavía el 1% de la oferta reglada. Vemos que las Islas Baleares siguen disponiendo de una elevada cuota de hoteles en la oferta de alojamiento reglado (75%).

8.6.1.2. La capacidad de la oferta de alojamiento por categorías

En cuanto a una distribución y evolución por categorías del alojamiento reglado en las Baleares, solo referido al grupo de hoteles en sentido amplio, tenemos los datos siguientes: el 0,6% para los inferiores a una estrella (casas de huéspedes, hostales y pensiones), que crecen el 0,2%; el 5,1% para los de una estrella, con un decrecimiento del –7%; el 11,6% para los de dos estrellas, con un descenso del –5,6%; el 55,6% para los de tres estrellas, con una variación del 0,1%; el 25,3% para los de cuatro estrellas, con un crecimiento del 4,6%, y el 1,9% para los de cinco estrellas.

Es notable la progresiva pérdida de cuota de las categorías inferiores, a favor de las superiores, en los últimos años. El resultado neto, comentado anteriormente, es un aumento de capacidad de 243 plazas (0,1%), pero no en el tamaño medio del número de plazas por establecimiento, que pasa de las 161,8 en el 2004 a las 161,5 en el 2005. No obstante, este ratio ha experimentado una mejora, con un incremento del tamaño medio del número de plazas por establecimiento del 27% en los últimos diez años. (Ver el cuadro I-75.)

Dentro de este grupo de hoteles, el desglose por tipos sería el siguiente: el 63%, para los hoteles; el 26,1%, para los hoteles apartamentos; el 2,9%, para los hostales residencia; el 2,8%, para los hostales; el 2,7%, para las ciudades de vacaciones; el 1,2%, para hoteles residencia; el 0,7%, para las residencias apartamentos, y el 0,6%, para los tipos inferiores (casas de huéspedes, hostales y pensiones). En el año 2005 los tipos han tenido las variaciones de capacidad siguientes: aumentan los hoteles apartamentos

[71] La oferta hotelera contiene toda la oferta regulada excepto apartamentos, hoteles rurales, turismo de interior, agroturismo y campings.
[72] Incluye hoteles, turismo de interior y agroturismos.

(2,4%) y los tipos inferiores (0,2%), mientras que disminuyen los hoteles (-0,2%), los hoteles residencia (-4%), las residencias apartamentos (-14,6%), los hostales (2,2%), los hostales residencia (-2,6%) y las ciudades de vacaciones (-3,2%). El resultado neto, comentado anteriormente, es de un aumento de la capacidad de 243 plazas (0,1%)

8.6.2. EL NIVEL DE OCUPACIÓN DE LOS ESTABLECIMIENTOS TURÍSTICOS[73]

En este subapartado analizamos los aspectos siguientes de la oferta turística: el nivel de ocupación de los establecimientos turísticos en las Baleares y el nivel de ocupación de los establecimientos turísticos por islas.

8.6.2.1. El nivel de ocupación de los establecimientos turísticos en Baleares

Las notas metodológicas del CITTIB indican que la encuesta mensual de ocupación de la planta abierta analiza la actividad de los establecimientos hoteleros y apartamentos turísticos de las Islas Baleares ubicados dentro de unas zonas turísticas delimitadas, de manera que excluye del ámbito de estudio las tres tipologías de turismo rural, los campings turísticos, las viviendas de vacaciones, los establecimientos para-hoteleros que no se incluyen en las categorías definidas por la Ley general de turismo de las Islas Baleares y todos esos establecimientos ubicados fuera de la zona turística.

Los resultados globales para Baleares indican una caída de la ocupación del –0,27% (de -0,2 puntos de variación), situándose en un 72,8%. Los seis meses que empeoran son febrero, julio y agosto, y de octubre a diciembre. La caída máxima es la del mes de diciembre, con un –8,5% (-4,2 puntos). (Ver el cuadro I-76.).

8.6.2.2. Los niveles de ocupación de los establecimientos turísticos por islas

Los resultados globales para Mallorca indican una ligera caída del nivel de ocupación del –0,1, situándose en un 73,2%. Los siete meses que empeoran son febrero, marzo, julio y agosto, y de octubre a noviembre. La disminución máxima se da en el mes de febrero, con un –4,5%.

Los resultados globales para Menorca indican una caída del nivel de ocupación del –2,8% puntos de variación, a pesar de que su tasa de variación, del 74,5%, es la máxima de todas las islas. Los seis meses que empeoran son enero, febrero, de mayo a junio, y octubre. La caída máxima es la de febrero, con un –18,2 puntos.

Los resultados globales de Ibiza indican que es la única isla que mejora su nivel de ocupación en un 2,2% situándose en un 70,4%. Los cuatro meses que empeoran son enero, julio, agosto y noviembre. La caída máxima es en el mes de noviembre, con un –19,4 puntos.

---

[73] Se debe tener en cuenta que estos datos registran la tasa de ocupación de la planta abierta y no tienen en cuenta la tasa de ocupación respecto al stok de plazas. Estos dos registros pueden evolucionar en sentido contrario – es decir, puede mejorar la tasa de ocupación de la planta abierta y puede empeorar la tasa de ocupación respecto del total de plazas – en caso que se de un mayor cierre de plazas en la temporada media y en la baja.

Los resultados globales para Formentera indican una caída del nivel de ocupación del –2,1 puntos, situándose en el 69,5%. Los cuatro meses que empeoran son abril, y de junio a agosto. La caída máxima se da en el mes de agosto, con un –12,4%.

8.6.3. LA RENTABILIDAD DE LOS HOTELES EN BALEARES

Según la encuesta de clima turística empresarial elaborada por Exceltur,[74] la mejora del grado de ocupación de los establecimientos hoteleros (sin apartamentos) y también la que se da en el nivel de precios en temporada alta ha permitido mejorar ligeramente el nivel de los beneficios, según se desprende de la opinión que expresan los directivos hoteleros.

Concretamente, el 62,5% de los encuestados enseñaba un crecimiento de sus beneficios en el momento del cierre del año, con unos niveles de hasta un 5% superiores al 2004; el 14,2%, con mejoras superiores al 5%, y otra fracción, del 23,2%, que expresaba niveles inferiores todavía a los conseguidos en el año anterior.

De lo contrario, también se pueden tener en cuenta los datos del noveno estudio que Ernst & Young hace sobre los indicadores económicos de la industria española, que, con una muestra de 400 hoteles, abarca más de 160.000 plazas (el 20% de la hostelería de tres, cuatro y cinco estrellas), diferenciando los hoteles urbanos y vacacionales. Ofreciendo datos para Madrid, Cataluña, Valencia, las Canarias y las Baleares. Según esta información, los hoteles de tres estrellas en las Islas Baleares mantienen estable la rentabilidad, mientras que los de cuatro y cinco estrellas la mejoran desde el año 2002.

8.6.4. EL<<TODO INCLUIDO>>

Según los datos oficiales del Servicio de Información de Turismo de la Conserjería de Turismo, de los hoteles que entre sus servicios ofrecen el <<todo incluido>> y que hacen referencia solo a Mallorca, se ha pasado de los 153 establecimientos en el 2004 a los 168 en el 2005, de los cuales sólo algunos ofrecen exclusivamente el <<todo incluido>>. En cuanto al número de plazas, se ha pasado de los 62.555 del 2004 a los 72.556 del 2005. Por categorías el 89,5% de las plazas se concentra en los hoteles de tres y cuatro estrellas y el 93,5% de los establecimientos tienen, más de cien plazas. (Ver el cuadro I-77.)

El informe del comité de expertos sobre el <<todo incluido>> resolvió que no era necesario regular este sistema, dado que ya existe una normativa suficiente para regularlo, si bien es partidario para agilizar los sistemas de las reclamaciones y también de mejorar los sistemas de calidad y de seguridad contractual en la presentación de los servicios turísticos. El informe también recomienda crear un observatorio sobre la evolución de la demanda del sector.

8.6.5. LA OFERTA COMPLEMENTARIA

Los datos de la oferta complementaria recogidos en el anuario del CITTIB hacen referencia a la oferta de restaurantes, cafeterías, y bares. En total, representan 10.401 establecimientos (con un crecimiento del 2,8%), que totalizan 466.936 plazas (con un crecimiento del 5,4%). (Ver el cuadro I-78.)

---

[74] Ver: Perspectivas turísticas EXCELTUR, n. 15, enero 2006.

Por segmentos de la oferta complementaria, cabe destacar el crecimiento en el número de plazas de los bares (8,3%) y cafeterías (6,8%), mientras que los restaurantes crecen por debajo de la media de la oferta complementaria, con un 4,1%.

Por islas, el crecimiento de plazas más importante de la oferta complementaria se sitúa en Ibiza, con un 5,8%, mientras en Formentera el crecimiento es poco significativo ya que no llega al 1%.

8.6.6. LA DIVERSIDAD DE LOS PRODUCTOS TURÍSTICOS

En relación a la oferta de otros productos, los estudios de la CAEB, destacan la oferta del turismo náutico, de golf y de cicloturismo y también el turismo de crucero. (Ver el cuadro I-79.)

Según estos datos se desprende los siguiente:

- El turismo náutico (yate propio o de alquiler), con una estimación de 276,4 mil turistas y 14,2 días de estancia media, generó para las Baleares unos 108,1 euros por persona y día y un total de 422,8 millones de euros. La mayor parte de este turismo alquila un barco (55%), mientras que la otra alternativa es llegar a las Islas con un barco propio (45%). Además de esta cantidad, se debería de añadir la que generan las diversas regatas que se celebran en la comunidad, la más emblemática de las cuales es la Copa del Rey, en Palma, en la que participan unas dos mil cuatrocientas personas, con una media de 11 días de estancia. Los participantes gastan unos 340 euros por persona y día, lo cual da un total de 9 millones de euros (según un estudio de la Cámara de Comercio de Mallorca y de las Pitiusas).

- El crucerista marítimo (aunque no tiene la calificación de <<turista>>) generó para las Baleares en el 2005 cerca de 57 euros por persona y día, con un total de 71 millones de euros para los 860 mil cruceristas.

- El turista jugador de golf generó para las Baleares en el 2005 cerca de 153,8 euros por persona y día, y un total de 158 millones de euros para los 103,7 mil golfistas[75] (con una estancia media de 9,9 días).

- El cicloturista generó para las Baleares en el año 2005 unos 71,4 euros por persona y día. Son unos 81.000 cicloturistas,[76] con una media de 9,7 días de estancia, y que gastaron un total de 56 millones de euros.

También se puede destacar como una oferta diferenciada del turista tradicional de las Baleares el que se conoce bajo el nombre de hoteles ciudades, que presenta un dinamismo suficientemente importante en los últimos años.

[75] Incluye los acompañantes.
[76] Incluye los acompañantes.

8.7. LOS INGRESOS TURÍSTICOS DE LAS BALEARES

Los datos del estudio de los gastos de los turistas de la comunidad autónoma de las Islas Baleares, elaborada por el Centro de Investigación y Tecnología Turística de las Islas Baleares (CITTIB), permiten realizar un análisis de la evolución del gasto de los turistas en las Islas Baleares por los siguientes conceptos: por vía de acceso, por mercados de origen, por tramos de pernoctaciones, por el uso del paquete turístico, por motivos de viaje, por tipos de alojamiento principal y por zonas de destino. En este apartado, por razón de simplificación, nos referimos solamente a los datos por mercados de origen y a los datos por zonas de destino.

8.7.1. EL GASTO DE LOS TURISTAS POR MERCADO DE ORIGEN

El total del gasto turístico alcanza un valor de 10.430,3 millones de euros, con un crecimiento del 6,2%, de los cuales el 84,5% (8.810,4 millones de euros) corresponden al turismo extranjero, con un crecimiento del 5,4%, y el resto, al nacional, con un peso del 15,5% (1.619,9 millones de euros) y un crecimiento del 10,6%. (Ver el cuadro I-80.)

Respecto al turismo extranjero, tres nacionalidades concentran el 78% del total del gasto: los alemanes, con un 38,2% (3.362,8 millones de euros) y con un crecimiento del 13,6%; los británicos con un 34,8% (3.067,8 millones de euros) y un crecimiento del 1,1%, y, los italianos, con un 5% (442,1 millones de euros) y un crecimiento del 2,1%.

En cuanto al turismo procedente del Estado, tres comunidades autónomas concentran el 79,8% del total del gasto: Madrid, con un 34,2% (554,3 millones de euros) y con un incremento del 37,8%; Cataluña, con un 33% (534,2 millones de euros) y con un crecimiento del 27,3%, y la Comunidad Valenciana con un 12,6% (203,5 millones de euros), que crece el 12,6%.

El gasto medio por persona y día es de 88,68 euros (con un crecimiento del 0,8%), de los cuales 34,91 euros corresponden al paquete turístico; 14,08 euros, es el gasto en origen y 39,70 euros, es el gasto en destino. El gasto medio por persona y día de los extranjeros es de 92,89 euros (con un crecimiento del 1,3%), de los cuales 39,43 corresponden al paquete turístico; 12,75 euros, de gasto en origen y 40,71 euros, del gasto en destino. Por otra parte, el gasto medio por persona y día de los españoles es de 71,15 euros (con un decrecimiento del -0,1%), 16,08 euros corresponden al paquete turístico; 19,60 euros, al gasto en origen, y 35,48 euros, al gasto en destino.

8.7.2. EL GASTO DE LOS TURISTAS POR USOS DEL PAQUETE TURÍSTICO

Del total del gasto turístico el 56,3% (5.871,0 millones de euros) corresponde al turismo que usa paquete turístico, con un decrecimiento del –6,9%, y el resto corresponde al turismo que no usa paquete turístico, con un peso del 43,7% (4.559,3 millones de euros) y un crecimiento del 29,7%. (Ver el cuadro I-81.)

Por parte del turismo extranjero, el 59,8% (5.267,7 millones de euros) se identifica con el turismo que usa paquete turístico, con un crecimiento negativo del –7,4%, y el resto, corresponde al turismo que no usa paquete turístico, con un peso del 40,2% (3.542,7 millones de euros), que crece un 32,8%.

En relación al turismo del resto de comunidades autónomas, el 62,8% (1.016,6 millones de euros) corresponde al turismo que no usa paquete turístico, con un crecimiento del 19,9%, y el resto, al turismo que usa paquete turístico, con un peso del 37,2% (603,3 millones de euros) y un crecimiento negativo del –2,2%.

El gasto medio por persona y día de los cuales usan paquete turístico es de 98,14 euros: 68,63 euros se destinan al paquete turístico; 0,91 euros, al gasto en origen, y 28,60 euros, al gasto en destino. En cambio, el gasto medio por persona y día de los que no usan paquete turístico es de 78,89 euros, de los cuales 27,71 euros corresponden con el gasto en origen y 51,18 euros, al gasto en destino.

8.7.3. EL GASTO DE LOS TURISTAS POR ZONAS DE DESTINO

Del total del gasto turístico, Mallorca concentra el 75,3% (7.848,9 millones de euros), con un crecimiento del 10,5%; Ibiza representa el 14% (1.462,7 millones de euros), con un decrecimiento negativo del –3%; Menorca, representa el 9,2% (963,7 millones de euros), con un decrecimiento negativo del -8,9%, y Formentera, el 1,5% (155,0 millones de euros), con un incremento del 1,9%. (Ver el cuadro I-82.)

En cuanto al total del gasto turístico extranjero, Mallorca concentra el 77,2% del total (6.802,7 millones de euros), con un incremento del 9,6%; Ibiza, el 12,8% (1.131,1 millones de euros), con un decrecimiento negativo del –3,4%, Menorca representa el 8,4% (740,5% millones de euros) con una diferencia negativa del –12,8%, y Formentera el 1,5% (136,2 millones de euros), que crece el 3,4%.

Respecto al total del gasto turístico procedente del resto de las comunidades autónomas, Mallorca representa el 64,6% del total (1.046,3 millones de euros), con un crecimiento del 16,2%; Ibiza, representa el 20,5% (331,6 millones de euros), con un decrecimiento negativo del –1,4%; Menorca, el 13,8% (223,2 millones de euros), con un crecimiento negativo del –7,3%, y Formentera, el 1,2% (18,8 millones de euros), con un decrecimiento negativo del -8,0%.

El gasto medio por persona y día en Mallorca es de 88,16 euros, de los cuales 33,62 euros corresponden al paquete turístico; 14,330 euros, es el gasto en origen y 40,21 euros, al gasto en destino. El gasto medio por persona y día en Ibiza es de 90,92 euros: 36,17 euros provienen del paquete turístico; 14,90 euros, del gasto en origen, y 39,84 euros, del gasto en destino. Así mismo, el gasto medio por persona y día en Menorca es de 88,48 euros, de los cuales 41,15 euros que corresponden al paquete turístico; 11,54 euros, al gasto en origen y 35,78 euros es el gasto en destino. Para acabar, el gasto medio por persona y día en Formentera es de 96,68 euros: de los cuales 51,02 euros corresponden al paquete turístico; 9,09 euros, al gasto en origen, y 36,57 euros es del gasto en destino.

8.8. LA OCUPACIÓN LABORAL EN EL SECTOR DEL HOSPEDAJE Y RESTAURACIÓN

Los datos del 2004 y del 2005 son los de la Tesorería de la Seguridad Social, publicados por el CITTIB. Estos datos corresponden a las actividades de hospedaje y a la

restauración y se ofrecen por trimestres y por categorías de asalariados y de autónomos. (Ver el cuadro I-83.).[77]

Según estos datos, la ocupación total, como media anual llegó a 70.249 personas con un crecimiento del 2,5%, de las cuales, 57,9 mil corresponden a asalariados (el 82,5%) con un crecimiento del 3%, y, 12,3 mil, autónomos (el 17,5%) con un crecimiento del 0,7%. Por trimestres la estacionalidad de la ocupación (diferencia entre la punta trimestral máxima y mínima) se puede estimar en 55,9 mil personas. En el tercer trimestre se da el crecimiento máximo, con un 4%, y el mínimo, en el primero, con un 0,87%. Todos los trimestres presentan un crecimiento de la ocupación.

La restauración, con 35.446 ocupados de media anual representan el 50,4% del total y el hospedaje con 34.803 ocupados representa el 49,6% restante. En términos de ocupación, la restauración crece 13,5 veces más que el hospedaje, ya que la tasa de crecimiento es del 4,7% y la de hospedaje no llega a los 0,4%.[78] En restauración no se registra ningún trimestre con tasa de crecimiento negativa de ocupación llegando al 7% de crecimiento a lo largo del tercer trimestre del 2005, con un mínimo del 2,8% en el primer trimestre. En cambio, en el hospedaje en el primer trimestre y en el cuarto se encuentran tasas negativas del –1,6% y –1,3%. Al tercer trimestre se llega a una tasa máxima del 1,9%.

La distribución entre asalariados y autónomos también presenta diferencias significativas entre las dos ramas. Así, mientras en restauración la distribución es del 68,6% y 31,4%, en el hospedaje es del 96,8%, frente al 3,2%.

Por trimestres, la estacionalidad de la ocupación en restauración es de 21,5 mil personas y en el hospedaje, de 34,7 mil personas. También cabe remarcar que en el cuarto trimestre del 2005, en relación al del año 2004, se acentúa la pérdida de ocupación, ya que la restauración lo hace en un 8,2% más que en el 2004, el hospedaje, un 3,8% más, y el total en un 5,2% más.

[77] No ha sido posible encontrar una mejor disgregación a nivel de tres dígitos.

[78] Estas diferencias también denotan la dirección que representa la demanda de los residentes en el caso de la restauración muy por debajo de la que se dirige hacia el hospedaje, aúna sí en los últimos años se está intensificando.

9. COMERCIO[79]

RESUMEN

En el año 2005 había en las Islas Baleares 20.477 empresas del sector del comercio, es decir, el 23,53% del total de las empresas, de manera que el número disminuye un 5,5% respecto del 2004. El 70% de estas empresas se dedicaban al comercio al por menor; el 2,1% al comercio al por mayor y el 9%, a la venta, mantenimiento y reparación de vehículos.

Si nos fijamos en la evolución coyuntural del sector, podemos comprobar que en las Islas Baleares las ventas del comercio al detalle crecieron durante el 2005 un 3,29%, -2,4 puntos menos que el 2004- y a un ritmo ligeramente inferior respecto al conjunto del Estado español (4,42%). La ocupación en el comercio al por menor se incrementó a lo largo del año un 1,06%, más de medio punto por debajo del nivel del Estado español, donde la ocupación aumentó un 1,62%. Por su parte, la inflación en el sector del comercio al por menor se estima que fue en el 2005 del 3%, dos décimas más baja que la inflación española.

Desde un punto de vista estructural, la última encuesta anual de servicios destaca que el volumen de negocio del sector del comercio durante el 2003 superó los nueve millones de euros y el valor de la producción agregada fue de 2.366 millones de euros. Casi un 64% de esta producción agregada generó un valor añadido que se distribuye entre el 58% de gastos de personal y el 42% de excedente bruto de explotación. Por otro lado, el número de personas ocupadas en el sector del comercio fue de 64.794 de media anual, mientras que la productividad global del sector se sitúa entorno a los 23.183 euros por persona ocupada, es decir, 4.806 euros más bajo que la productividad del sector del comercio en el Estado español. Esta circunstancia se puede matizar según cual sea el subsector analizado, ya que, por ejemplo, en el comercio al por menor la productividad es muy parecida. Así mismo, el VAB generado al coste de los factores por el sector del comercio en las Islas Baleares en el año 2003 fue de 1.502,1 millones de euros, cifra que representa un 23,1% del VAB al coste de los factores de los servicios privados de las Islas Baleares y que lo convierten en el segundo sector de actividad terciaria de servicios privados, sólo por detrás del turismo, que representa el 40,2%. Respecto del año anterior, el VAB a coste de los factores del sector comercio disminuyó el volumen un –4,6%, hecho que contrasta con el crecimiento positivo del 0,6% para el conjunto del sector en España.

[79] Se pueden ampliar estos datos en la publicación ya estimada en otros apartados: *La encuesta de servicios en las Islas Baleares*, Consejo Económico y Social de las Islas Baleares, Dirección General de Economía, Instituto Balear de Estadística e Instituto Nacional de Estadística, Palma, 2006.

9. COMERCIO[80]

9.1 INTRODUCCIÓN

Este capítulo, dedicado al análisis del sector del comercio, se estructura en tres grandes bloques. En el primero se aborda el análisis desde un punto de vista estructural. Así, se establece una medida del sector comercial en relación con el resto de sectores económicos con respecto al número de empresas registradas. Además, para conseguir el peso de la actividad comercial también se recurre a los datos que cada año publica La Caixa en el *Anuario Económico de España*, gracias al cual es posible observar el detalle de la actividad comercial por tipos de comercio.

El bloque central de este capítulo incide en los principales agregados del sector del comercio y se basa en la explotación de la encuesta anual de comercio que cada año publica el INE y que se encuentra vinculada a la encuesta de servicios. En este caso los datos corresponden al año 2003. Esta encuesta coge como referencia la clasificación nacional de actividades económicas (CNAE 93), de manera que el conjunto de la actividad comercial queda comprendida en tres grandes ramas de actividad:

a) Venta, mantenimiento y reparación de vehículos a motor, motocicletas y ciclomotores; venta al por menor de combustible para vehículos de motor (en adelante, venta, mantenimiento y reparación de vehículos).
b) Comercio al por mayor e intermediarios del comercio, a excepción de vehículos de motor y motocicletas (en adelante, comercio al por mayor).
c) Comercio al por menor, a excepción del comercio de vehículos de motor, motocicletas y ciclomotores; reparación de efectos personales y enseres domésticos (en adelante, comercio al por menor).

Finalmente, en el tercer bloque se enfoca el análisis del sector del comercio desde una vertiente más coyuntural y, a partir del índice del comercio al por menor que publica el INE, se estudia la evolución más reciente del sector tanto en términos de actividad como de ocupación.

9.2. ESTRUCTURA EMPRESARIAL DEL SECTOR COMERCIAL

En las Islas Baleares había en el año 2005, según el director central de empresas (DIRCE) que elabora el Instituto Nacional de Estadística (INE), un total de 20.477 empresas dedicadas a algún tipo de actividad comercial. Este dato representa que a lo largo del año el número de empresas del sector del comercio disminuyó en 1.187. De esta manera, se rompe la progresión experimentada en los años precedentes,

[80] Se pueden ampliar estos datos en la publicación ya estimada en otros apartados: *La encuesta de servicios en las Islas Baleares*, Consejo Económico y Social de las Islas Baleares, Dirección General de Economía, Instituto Balear de Estadística e Instituto Nacional de Estadística, Palma, 2006.

especialmente con respecto al 2004, año en que el sector había incrementado un en 2.075 empresas. (Ver el cuadro I-84.)

Si se establece la comparación con el resto de sectores económicos, se observa que la actividad comercial del año 2005 concentraba el 23,53% del total de empresas que había en las Islas Baleares. Además, dentro del sector servicios, casi una de cada tres empresas se dedicaba a la actividad comercial. Durante el 2005 el número de empresas comerciales disminuyó un 5,5%, frente al crecimiento del resto del sector servicios (5,3%), del incremento en el número de empresas en la construcción (4%) o de la disminución del sector industrial (-2%).

También destaca que cada empresa de la rama del comercio presentó una media de 1,18 locales, por un total de 24.219 locales comerciales. Este ratio se mantiene como el más elevado de todos los sectores, lo cual indica el alto grado de sucursalización del mundo del comercio.

El índice comercial que elabora "la Caixa", y que en base a la recaudación del impuesto de actividades económicas (IAE) refleja el peso relativo de la actividad comercial respecto del total del Estado español, referido en este caso al año 2004, era de 2.226, que la actividad comercial en las Islas Baleares representaba un 2,23% de la actividad comercial en cualquier parte del Estado español. La actividad comercial de cariz minorista contaba con una mejor posición relativa que no paso el comercio. Por otro lado, el peso de la actividad comercial, al disminuir más de una décima respecto al año 2003, fue ligeramente inferior al peso demográfico y al peso económico general que tienen las Islas Baleares en el contexto español. (Ver el cuadro I-85.)

En el año 2005 casi un 70% de las empresas comerciales se dedicaban al comercio al por menor, mientras que un 21% al comercio al por mayor, y un 9% eran empresas del subsector de venta, mantenimiento y reparación de vehículos. La importante disminución del número de empresas comerciales que se produjo en el 2005, como se ha señalado más arriba, es atribuible sobre todo al hecho que disminuye el número de empresas dedicadas al comercio al por menor (-8,3%), grupo con 1.291 empresas menos que en el año 2004. (Ver el cuadro I-86.).

Si nos fijamos en el número de asalariados de las empresas comerciales vemos como el 46,9% de las empresas no tenían ninguna persona asalariada, mientras que el 44,1% tenían de uno a cinco asalariados y el 7,6% tenían de seis a diecinueve. El comercio al por menor era el grupo de actividad que presentaba globalmente un menor número de asalariados por empresa, mientras que las empresas que se dedicaban a la venta, el mantenimiento y la reparación de vehículos eran las que ocupaban más personas asalariadas por empresa.

También conviene mencionar la superficie media de los establecimientos comerciales y las diferencias que se observan según el tipo de actividad. En esta caso, la fuente de información es el *Anuario Económico de España 2006*, que publica La Caixa, en donde el número de actividades comerciales se aproxima a partir de las licencias de comercio sujetas al impuesto de actividades económicas (IAE).

El número de establecimientos comerciales, de los cuales no existe información censal, se aproxima a partir del número de actividades económicas (a pesar que un

establecimiento comercial puede tener una o diversas actividades). Así, en el 2005 había en las Islas Baleares 27.881 establecimientos comerciales, un 1,7% más que en el 2004. Estamos hablando de 3.982 actividades comerciales al por mayor y 23.899 actividades comerciales al por menor. (Ver el cuadro I-87.)

Durante el período 1997-2005 el número de establecimientos comerciales al por mayor creció un 18%, mientras que los de comercio al por menor lo hicieron en un 30%. El comercio al por menor de productos de alimentación creció un 38,8%, el de productos de no alimentación lo hizo en un 26,1%, mientras que el comercio mixto creció un 34,1%. Buena parte de este incremento es imputable al ejercicio 2004, siendo el crecimiento en los otros años mucho más moderado. (Ver el cuadro I-88.)

En conjunto, los establecimientos de comercio al por menor tenían una superficie media de 118 m^2 por establecimiento. De entre éstos, los establecimientos la actividad principal de los cuales era la distribución de productos de alimentación eran los de menor superficie media, con 72 m^2; los comercios que no eran de alimentación (vestido y calzado, hogar y otros) ocupaban de media 132 m^2; por su lado, el comercio mixto (grandes almacenes, hipermercados, almacenes populares, mercados y comercio ambulante, y otros) era el que contaba con establecimientos más grandes, con 117 m^2, de media. (Ver el cuadro I-89.)

La superficie total del comercio al por menor experimenta, entre 1998 y 2005, un incremento de un 18,5%, y fue el sector de la alimentación donde este incremento se manifiesta de forma más acentuada (25,2%). (Ver el cuadro I-90.)

9.3. LOS CENTROS COMERCIALES[81]

Durante el año 2005 el número de centros comerciales en las Islas Baleares se mantuvo estable. Sin embargo, a lo lardo del año si que se produjeron cambios significativos: el cierre de un centro comercial del casco antiguo de Palma, la ampliación del centro comercial de El Coll d'en Rabassa y la apertura de un nuevo centro en el Arenal de Llucmajor. De esta forma el total de la superficie bruta arrendable pasó a ser de 178.348 m^2. La superficie media de 19.816 m^2, mientras que la densidad de centros comerciales de las Islas Baleares (a 30/06/2006) era de 180 m^2 por cada 1.000 habitantes, una cifra inferior a los 243 m^2/ 1.000 habitantes del Estado español. (Ver el cuadro I-91.)

9.4. LOS AGREGADOS PRINCIPALES DEL SECTOR COMERCIAL

Según los datos de la contabilidad regional de España (INE), el PIB que generó el sector del comercio en las Islas Baleares en el año 2003 fue de 1.650 millones de euros, cifra que representa el 8,4% del PIB de las Islas Baleares y que la convierte en el cuarto sector de actividad de nuestra economía, solamente por detrás de la hostelería (21,4%), de las actividades inmobiliarias (15,4%) y de la construcción (8,9%). Respecto del año anterior, el PIB del sector comercio disminuyó el volumen en un 1,4%, hecho que contrasta con el crecimiento positivo del 0,7% del conjunto del sector servicios y del 1,3% del PIB general.

---

[81] El anuario de la Caixa se refiere a : Mercadona (Palmanova), (el Arenal de Llucmajor) Alcampo (Marratxí), Festival Park (Marratxí), Ocimax (Palma), Portopí (Palma), s'Escorxador (Palma), Carrefour Palma I (Palma) y Carrefour Palma II (Coll d'en Rabassa).

9.4.1. LAS GRANDES CARACTERÍSTICAS DEL SECTOR DEL COMERCIO EN LAS ISLAS BALEARES Y EN EL ESPAÑA

La productividad en el sector del comercio en las Islas Baleares fue en el año 2003 de 23.183 euros; esto es, 4.806 euros más baja que la productividad del sector del comercio en España y 572 euros más baja que el dato obtenido para el 2002. Según se desprende de las tasas calculadas por el global del sector, la generación del valor añadido a partir de la producción fue de 5,3 puntos más alta en las Islas Baleares (63,5%) que en el Estado (58,2%). En cambio, la distribución de este valor añadido sigue un patrón muy similar al de las Islas Baleares y al del Estado, de manera que los gastos de personal se sitúan alrededor del 57-58% y el excedente bruto de explotación, entorno al 42-43%. Respecto del año anterior, se ha de comentar el aumento porcentual de los gastos de personal, en detrimento de la generación de excedente, aumento que se ha resaltado sobre todo en las Islas Baleares y que confirma la tendencia de los últimos años. (Ver el cuadro I-92.).

Si se desglosa por subsectores, la mayor productividad del sector del comercio observada en el Estado responde básicamente al diferencial de productividad manifestado en el comercio al por mayor y, en menor medida, en la venta, mantenimiento y la reparación de vehículos. En cambio, la productividad del comercio al por menor de las Islas Baleares es muy similar a la española. (Ver el gráfico I-25.).

Siguiendo el esquema comparativo entre los resultados en las Islas Baleares y en España, la tasa de valor añadido se sitúa en todos los subsectores claramente por encima en las Islas Baleares. Tanto en las Islas Baleares como en España la mayor tasa de valor añadido la genera el comercio al por menor, pero mientras en nuestro ámbito es casi de un 70%, en España se reduce al 67%. Respecto al comercio al por mayor, las diferencias también son notables a favor de las Islas Baleares, donde este subsector genera el 60% de valor añadido, en cuanto al conjunto del Estado esta tasa sólo es del 54%. El subsector de la automoción es el que presenta un mayor equilibrio: un 53% en las Islas Baleares y un 52% en España.

Por otro lado, la distribución del valor añadido por subsectores ofrece un panorama bastante más parecido entre las Islas Baleares y el España. En estos dos casos el mayor porcentaje de gastos de personal corresponden al subsector de la automoción –el 69% y el 60%, respectivamente -, mientras que en el subsector del comercio al por menor, los gastos de personal son, respecto a las Islas Baleares, del 52%, y en el Estado, del 55%. El excedente bruto de explotación que se desprende del valor añadido generado es, en cambio, proporcionalmente superior en el subsector del comercio al por menor que en el resto de subsectores, y en el caso de la automoción, ni en las Islas Baleares ni en el Estado ni siquiera no llega al 40%, lo cual sirve para demostrar que se trata de un sector intensivo en mano de obra. (Ver los gráficos I-26 y I-27.)

9.4.2. ANÁLISIS DEL SECTOR DEL COMERCIO EN LAS ISLAS BALEARES

Según se desprende de los datos de la encuesta, el sector del comercio movió en el año 2003 una cifra de negocio de 9.015 millones de euros, que se distribuía entre los 5.674 millones de euros de las pequeñas empresas (con menos de veinte personas ocupadas) i los 3.341 de las grandes empresas (con veinte personas ocupadas o más). (Ver el cuadro I-93 y el gráfico I-28.)

Por otro lado, el valor de la producción agregada fue de 2.366 millones de euros. Casi el 64% de esta producción agregada generó un valor añadido, distribuido entre un 58% de gastos de personal y un 42% de excedente bruto de explotación. La productividad global del sector se situó entorno a los 23.183 euros por persona ocupada, siendo más alta en las grandes empresas que se dedicaban al comercio al por mayor (Ver el cuadro I-94 y el gráfico I-29.)

Si distinguimos entre los tres subsectores que configuran el sector del comercio, se observa como la cifra de negocio generada por el comercio al por menor y al por mayor es fuertemente parecida, representan en conjunto prácticamente el 85% de la cifra de negocio del conjunto del sector. En cambio, con respecto al valor de la producción, el peso del comercio al por menor es casi del 50%.

Esta misma pauta se mantiene en relación al valor añadido generado a partir del proceso productivo, y es nuevamente el comercio al por menor responsable de más del 50% del valor añadido del sector comercio. Así, el comercio al por menor obtuvo como resultado de su producción un 70% de valor añadido, porcentaje que se redujo en el caso del comercio al por mayor y la automoción a un 60% y un 52%, respectivamente.

La distribución del valor añadido también es fuertemente desigual entre los diferentes subsectores. Mientras que el comercio al por menor distribuía prácticamente a partes iguales el valor añadido entre gastos de personal y excedente bruto de explotación, el comercio al por mayor y la automoción tuvieron que hacer frente a unos gastos de personal relativamente mucho más importantes: el 64% y el 69%, respectivamente.

El número de personas ocupadas en el sector comercio fue en el 2003 de 64.794 de media a lo largo del año. Si se observa el comportamiento por trimestres, se constata una pauta claramente estacional, que tiende a incrementar la ocupación en el segundo y tercer trimestre. El 73% de esta ocupación lo generan las pequeñas empresas. Por subsectores, el comercio al por menor concentra el 58% del total de la ocupación del sector comercial; el comercio al por mayor, el 30%, y la automoción, el 12%. (Ver el cuadro I-95., y los gráficos I-30 y I-31.)

Al analizar la estructura laboral del sector comercial, vemos que la estabilidad de la ocupación fue del 71%, y son los trabajadores de las pequeñas empresas los que tienen una mayor estabilidad (del 77%, frente al 62% de las grandes empresas). Estos datos representan una clara mejoría respecto del 2002, de casi cuatro puntos porcentuales. Respecto a la participación femenina, se observa que los valores se situaban por encima del 43%. La tasa de externalidad en la ocupación fue poco significativa, con valores alrededor del 1%. (Ver el cuadro I-96.).

Si hacemos referencia a los tres subsectores, la estabilidad de la ocupación fue más alta en la automoción y en el comercio al por mayor – el 80% y el 74%, respectivamente -, mientras que en el comercio al por menor fue del 65%. La participación femenina, en cambio, es mayoritaria en el comercio al por menor, donde las mujeres son mayoría, con una tasa cercana al 60%, pero mucho más modesta en el comercio al por mayor - el 25%- y en la automoción -14%. Por otra parte, la externalidad en la ocupación es del 2% en el comercio al por mayor, del 1,4% en la automoción y casi insignificante en el comercio al detalle. (Ver el cuadro I-97.)

9.5. LA EVOLUCIÓN COYUNTURAL DEL COMERCIO AL POR MENOR

A la hora de analizar la evolución más reciente del comercio al por menor disponemos de la información que proporciona la encuesta de coyuntura de comercio al por menor, publicada mensualmente el INE. El índice de comercio al por menor (base: 2005) nos muestra la evolución de las ventas del comercio al por menor. En las Islas Baleares, las ventas crecieron durante el año 2005 un 3,29% (2,4 puntos menos que en el 2004), ligeramente por debajo del crecimiento medio observado en el resto de comunidades autónomas, que fue del 4,42% de media. (Ver el cuadro I-98.)

A lo largo del 2005 el comercio al por menor siguió en las Islas Baleares una tendencia claramente marcada por el efecto de la estacionalidad característico de nuestra economía. De esta manera, fue entre los meses de mayo y octubre que se experimentó un volumen de ventas más importante respecto del resto del año. El mes de julio fue el de mayor ventas, circunstancia que coincide la afluencia turística estival con las rebajas de verano. (Ver el cuadro I-99.)

Si lo comparamos con la evolución seguida en el Estado español, la estacionalidad de la economía de las islas es, otra vez, el elemento explicativo del mayor valor del índice en las Islas Baleares entre los meses de mayo y octubre, mientras que el resto del año se situaba por debajo del índice español. En ambos casos, dejando de lado los efectos estacionales y en sintonía con lo que hemos apuntado anteriormente, se evidencia una ligera tendencia creciente a lo largo del año 2005. (Ver el gráfico I-32.)

El comportamiento del comercio al por menor durante el 2005 respecto a la ocupación fue muy similar a la evolución de las ventas que acabamos de comentar. Así, la ocupación en el comercio al por menor se incrementó a lo largo del año un 1,06%, más de medio punto por debajo del nivel del Estado español, donde la ocupación aumentó un 1,62%. (Ver el cuadro I-100.)

Al margen de esta ligera tendencia creciente de la ocupación respecto al año anterior, se constata también la presencia de una pauta estacional en los términos de la evolución de las ventas. (Ver el cuadro I-101. y el gráfico I-33.)

Con respecto a los precios, no se dispone de ningún indicador que abarque al sector del comercio al por menor en su conjunto. En cualquier caso, si que es posible aproximarse a partir de los precios de los grupos de productos que son característicos de la venta al por menor y que, por tanto, pueden ser representativos de los precios del sector. Así, hemos obtenido un indicador de la evolución de los precios del sector del comercio a partir de la combinación de los precios de los siguientes grupos de productos siguientes: la alimentación y las bebidas no alcohólicas, las bebidas alcohólicas y el tabaco, el vestido y el calzado, la ropa del hogar y la medicina.

De esta manera podemos estimar que la inflación en el sector del comercio al por menor fue en el 2005 del 3,0%, seis décimas más alta que en el 2004 y dos décimas más baja que la inflación en el española. Los precios siguieron una tendencia al alza, aún cuando en los meses de invierno (enero, febrero) y los de verano (julio, agosto) decrecieron respecto al mes anterior. En referencia al 2004, los primeros meses del año y el último trimestre fueron los más inflacionistas. (Ver el cuadro I-102. y el gráfico I-34.)

Finalmente, hay que advertir los cambios que se están produciendo con la introducción de pequeños comercios gestionados por extranjeros que pueden comportar modificaciones sustanciales al modelo tradicional de comercio al por menor.

10. TRANSPORTES Y COMUNICACIONES[82]

RESUMEN

En relación a la actividad coyuntural del año 2005 destaca la recuperación de la actividad del transporte de pasajeros por vía marítima en régimen de cabotaje y en régimen de crucero turístico, con un aumento del 8,9%. El transporte aéreo aumentó cerca del 3%. El transporte terrestre por carretera y el transporte por ferrocarril crecieron un 7,6%. Los servicios postales crecieron un 3,1% y, respecto a las comunicaciones, destaca el crecimiento de la telefonía móvil con un 14,3%, mientras que la telefonía fija cae un 7%.

Desde el punto de vista estructural, la última encuesta de servicios resalta que el volumen de negocio del sector transportes durante el 2003 consiguió los 2.993,8 millones de euros y el valor de la producción agregada fue del 2.609,2 millones de euros. El VAB generado al coste de los factores por el sector del transporte en las Islas Baleares en el año 2003 fue de 1.020,3 millones de euros, cifra que representa un 15,7% del VAB al coste de los factores de los servicios privados de las Islas Baleares y que lo convierten en el tercer sector de actividad terciaria de servicios privados, solo por detrás del turismo, que representa el 40,2% y el comercio, que representa el 23,1%. Respecto del año anterior, el VAB a costa de los factores del sector transportes aumentó su volumen en un 19,4%, contrastando con el crecimiento negativo del –1,4% para el conjunto del sector en España. El número de personas ocupadas en el sector comercio fue de 20.062 de media anual, mientras que la productividad global del sector se sitúa entorno a los 50.856 euros por persona ocupada, es decir, 13.003 euros más alta que la productividad del sector del comercio en el Estado español.

Igual que en los años anteriores el transporte de viajeros del 2003 fue la actividad de transporte más importante de las Islas Baleares en cuanto a número de empresas (2.319), personal ocupado (12.531 personas), volumen de negocio (más de 2.361 millones de euros) y a la inversión bruta en bienes materiales (más de 111 millones de euros). El transporte de mercancías estaba formado por 1.627 empresas, que ocupaban a 4.436 personas, obtuvieron un volumen de negocio de más de 300 millones de euros y una inversión bruta en bienes materiales de más de 42 millones de euros. Finalmente, las actividades anexas al transporte estaban formadas por 243 empresas, ocuparon a 2.577 personas, obtuvieron un volumen de negocio de más de 300 millones de euros y una inversión bruta en bienes materiales de 62 millones de euros. La actividad postal balear de 2003 estaba formada por 69 empresas, que generaban un volumen de negocio de más de 30 millones de euros y una inversión bruta en bienes materiales de 451 mil euros. Además, ocuparon, como término medio a 518 personas.

[82] Se pueden ampliar estos datos por medio de la publicación que se comenta en la nota anterior.

10. TRANSPORTES Y COMUNICACIONES[83]

10.1. INTRODUCCIÓN

En este apartado se estudian, en primer lugar, las actividades relativas al transporte y a las comunidades a partir de la encuesta de servicios de las Islas Baleares. En segundo lugar, se analiza la coyuntura respecto al año 2005 para las siguientes actividades: el transporte marítimo, el transporte aéreo, el transporte terrestre y las actividades postales.

10.2. LOS TRANSPORTES

En el año 2003 en Baleares había 4.257 empresas dentro del sector de transportes, un 1,4% más que el año 2002. Estas empresas aportaron un volumen de negocio de casi tres mil millones de euros, un 8,3% más que en el año 2002. El 83% de este valor corresponde a empresas grandes y el resto, a empresas pequeñas. La cifra correspondiente a España fue de más de 73.000 millones de euros, un 6,5% más que en el año anterior. Por tanto, el 4,1% del total del volumen de negocios a escala nacional se asocia a la comunidad autónoma de las Baleares.

Por otro lado, el VAB a coste de factores de este sector fue, aproximadamente, de 1.020 millones de euros, es decir, un 19,4% mayor que en el año 2002, mientras que a escala nacional este valor es de más de 32.000 millones de euros, un 7,1% más que en el año anterior. Cabe señalar que el crecimiento tanto del volumen de negocios como del VAB a coste de factores es mayor en las Islas Baleares a nivel medio de España. El diferencial tan grande que hay entre el volumen de negocios y el VAB a coste de factores de Baleares se ha de relacionar con el hecho que el consumo de materias primeras y los gastos en servicios exteriores fueron muy grandes (ambas cantidades representaron un 51,8% del volumen de negocio).

Hay que destacar que el consumo de mercancías en las Baleares ha bajado respecto del año 2002 (un 21,1% menos) mientras que en el ámbito nacional ha aumentado (un 17,8% más). Así mismo, los gastos por servicios exteriores de las Baleares en el 2003 bajaron un 1% respecto al 2002, pero se puede apreciar un comportamiento distinto según el tamaño de las empresas, ya que esta reducción fue del 5,2% en las empresas grandes (de más de 20 personas ocupadas), mientras que en las pequeñas empresas se apreció un aumento de esta cifra del 58,3%. (Ver el cuadro I-103.)

En cuanto a los gastos de personal del sector de transportes de Baleares, se debe destacar que la única partida que fue en sentido descendente fueron las indemnizaciones, mientras que en España no ocurrió así. La distribución del valor de la producción en las Baleares ha sido a favor del personal y, sobretodo, del excedente bruto de explotación, mientras que en España sólo se ha ido a favor de los gastos de personal, ya que tanto el excedente bruto de explotación como el consumo y los gastos exteriores se han reducido. De hecho, el excedente bruto de explotación del año 2003 fue de más de 440 millones de euros. Así, se ha de destacar la importancia de las pequeñas empresas de baleares, ya que, si bien aportaron sólo un 17% del volumen de

[83] Se pueden ampliar estos datos por medio de la publicación que se comenta en la nota anterior.

negocio del sector de transporte balear, el excedente bruto de estas empresas fue del 35% y, además, ocuparon el 41% del total de personas ocupadas en este sector en las Islas Baleares.

El sector de transportes de Baleares tuvo ocupado en el año 2003, como término medio, a más de veinte mil personas, un 4,5% más que en el año 2002. Mientras que, en todo el Estado español estaban ocupadas unas 849.000 personas. Es decir, aproximadamente el 2,3% del total de personas ocupadas en España en este sector lo estaban en empresas de las Islas Baleares. (Ver el cuadro I-104.)

Se puede apreciar, igual que en los años anteriores, el hecho que hubo un mayor número de trabajadores ocupados en el segundo y tercer trimestre, lo que demuestra la fuerte dependencia que tiene este sector respecto al turismo, que se caracteriza por una fuerte estacionalidad. Cabe destacar dos hechos: por un lado, el personal externo del 2003 disminuyó respecto al 2002 tanto en las Baleares como en España, y, por otro lado, las pequeñas empresas de baleares redujeron el número de ocupados (respecto al 2002) durante el segundo, tercero y cuarto trimestre, mientras que las grandes empresas de baleares de transportes en el año 2003 ocuparon a más personal que en el año 2002 en todos los trimestres. De las personas ocupadas a fecha de 30 de septiembre, más de 17.500 estaban en régimen remunerado (el 82,5% del total de ocupados). (Ver el cuadro I-105.)

Es destacable el hecho que los hombres remunerados fijos disminuyeran en el año 2003 respecto al 2002, mientras que las mujeres aumentaron (aunque fue una subida poco significativa, de un 0,2%). En cambio, los eventuales se incrementaron tanto los hombres como las mujeres, si bien el porcentaje de aumento fue mucho más elevado (del 76,3%, frente al 17,4% de subida de los hombres). En cuanto a los no remunerados, eran casi todos hombres (92,5% del total), debido a una reducción de las mujeres no remuneradas en el año 2003 respecto al año anterior.

En este subapartado hemos analizado el sector de transportes en conjunto. En los siguientes apartados se analizan los componentes: el transporte de viajeros, el transporte de mercancías y otras actividades anexas a los transportes

10.2.1. EL TRANSPORTE DE VIAJEROS

En el año 2003 en Baleares había un total de 2.319 empresas de transportes de viajeros, que aportaron un total de 2.362 millones de euros de volumen de negocio. Por tanto, esto señala un aumento del 7,7% respecto del año anterior. El VAB a coste de los factores de esta actividad fue de 774 millones; es decir, casi un 24% más que en el año 2002. (Ver cuadro I-106.)

Se puede destacar que en las Islas Baleares se aprecia una reducción de los trabajos realizados por la empresa el inmovilizado de casi el 47%, mientras que en el caso de España hubo un aumento del 29,2%. También es destacable que los impuestos ligados a la producción de las empresas de transportes de viajeros de Baleares en el año 2003 fueron un 52,7% mayor que en el 2002, mientras que a escala de España se redujo esta partida al 8%. Incluso así, el excedente bruto de explotación de las Islas fue de más de 346 millones de euros, un 46,8% más que en el año 2002, mientras que en España fue de más de 3.900 millones de euros, un 8,3% más que en el año 2002.

Las empresas que tuvieron a menos de 20 personas ocupadas en el año 2003 eran el 98,6% del total de empresas de transportes de viajeros (2.287 empresas) y aportaron el 6% del volumen de negocio y el 13,7% del VAB a coste de factores. Esto es debido a que tuvieron unos gastos de servicios exteriores proporcionalmente inferiores a las empresas grandes.

Por otro lado, el 52% de la inversión bruta en bienes materiales se realizó en el año 2003 en el sector de los transportes de las Islas Baleares, la llevó a cabo las empresas de viajeros. En concreto, se invirtieron 111 millones de euros, un 40,4% más que en el año 2002.

Esta actividad ocupó, como término medio, a 12.531 personas durante el año 2003, cifra que supuso un aumento del 3,6% respecto al año 2002. Es decir, el 62,5% del total de las personas ocupadas en la actividad de transportes lo está en la de transportes de viajeros y, por tanto, representa la actividad más importante del sector de transportes. Por otro lado, las empresas grandes ocuparon como término medio a 9.060 personas y el resto (3.471, que representan el 28% del total), en empresas con menos de veinte personas ocupadas. Por tanto, se ha de destacar que las empresas grandes representaron el 1,1% del total de empresas de la actividad de transportes de viajeros (en el año 2003 eran 81 personas) y ocuparon el 72% del personal ocupado en esta actividad. Esto es debido a que las pequeñas empresas ocuparon, como término medio, 1,9 personas por empresa, mientras que en el caso de las grandes empresas esta cifra fue de 289,9. (Ver el cuadro I-107)

Otro hecho a destacar es que las empresas grandes tuvieran el 95% de los gastos de personal, cifra muy por encima del porcentaje de personal ocupado (72%), debido a que el sueldo medio de los ocupados de las empresas grandes casi triplica al de las pequeñas. (El sueldo medio de las empresas de menos de veinte personas ocupadas fue en el año 2003 de 12.327 euros, mientras que en las grandes empresas fue de 35.252 euros).

La actividad de transporte de viajeros se caracteriza por tener una estacionalidad ocupacional, derivada de la fuerte dependencia que tiene esta actividad respecto al turismo.

En cuanto a las personas ocupadas en actividades de transportes de viajeros en Baleares, el 30 de septiembre de 2003 eran un total de 13.620 personas, mientras que en España fueron 244.077 personas. De estas 13.620 personas ocupadas el 69% lo estaban en régimen de remunerados. De los remunerados cabe remarcar la importante reducción de los trabajadores fijos en el año 2003 respecto al 2002, principalmente en los hombres, y en el aumento de los eventuales, principalmente en las mujeres. (Ver cuadro I- 108.)

10.2.2. EL TRANSPORTE DE MERCANCÍAS

La actividad de transporte de mercancías de las Islas Baleares en el año 2003 consiguió un volumen de negocio de poco más de trescientos millones de euros, es decir un 7,3% menos que en el año 2002. De hecho, en el año 2002 ya se apreciaba una reducción de

esta cifra, cosa que denota una posible tendencia. Pero, en cambio, gracias a un gran aumento en los ingresos de gestión y una reducción del consumo de mercancías y los trabajos realizados por otras empresas, el valor de la producción del transporte de mercancías del año 2003 fue de más de 237 millones de euros, un 0,4% menor que en el año 2002. Así y todo, el consumo de materias primeras y los gastos de servicios exteriores aumentaron, repercutiendo negativamente en el valor añadido a precios de mercado. Así mismo, dado que los gastos de personal no se redujeron demasiado (un 1,5%) los excedentes brutos de explotación fueron los más perjudicados, ya que la cifra fue de casi cincuenta millones de euros, un 27,7% menos que en el año. Pero esta evolución no fue homogénea y, en realidad, se puede apreciar que las empresas de menos de veinte personas ocupadas tuvieron en el año 2003 un volumen de negocio mayor que el correspondiente al año 2002, si bien el excedente de explotación se redujo debido a un aumento mayor en el consumo de materias primeras, gastos de servicio exteriores y gastos de personal. (Ver el cuadro I-109.)

Por otro lado, en el año 2003 el número de empresas que formaban las actividades de transporte de mercancías eran 1.627, un 99% de las cuales eran pequeñas empresas, aunque su aportación al volumen de negocio total fue del 66%.

Durante el año 2003 las empresas que transportaron mercancías ocuparon, aproximadamente, unas 4.436 personas, un 1,7% menos que en el año 2002. Pero si analizamos estas actividades por tamaño de las empresas, resulta que las empresas de menos de veinte personas ocupadas ocuparon un 3,2% más de personas que en el año 2002. De hecho, este dato se corresponde con los gastos de personal; como ya se ha comentado anteriormente, las empresas pequeñas aumentaron estos gastos, mientras que las más grandes los redujeron.

El total de remunerados a fecha 30 de septiembre de 2003 en las Baleares era de 3.165 personas, de los cuales el 77,9% eran fijos, mientras que en España lo eran el 69,5% (237.278). Es decir, las Islas Baleares tiene un índice de remunerados fijos en las actividades de transporte de mercancías mayor que la media de España. Por otra parte, hay que destacar que el número de mujeres ocupadas en este sector en las Baleares fue de 289 (el 6,4% del total), mientras que en España fueron 24.604 (el 6,9% del total de ocupados en esta actividad). La tasa de participación femenina de las Baleares fue significativamente distinta entre el grupo de empresas de menos de veinte personas ocupadas (5,6%) y las empresas de veinte personas ocupadas o más (11,3%). (Ver el cuadro I-110.)

Las características del mercado de trabajo de las actividades de los transportes de mercancías se pueden consultar en el cuadro I-111.

10.2.3. OTRAS ACTIVIDADES ANEXAS AL TRANSPORTE

De las 243 empresas que se encuentran en el resto de actividades anexas al transporte de las Islas Baleares en el año 2003, 221 se pueden considerar como pequeñas empresas. En consecuencia, las empresas que tienen a menos de veinte personas ocupadas son las más importantes de las actividades de manipulación y de depósito de mercancías, de organización de transporte de mercancías y de otras. Este grupo de actividad aportó un volumen de negocio de más de 301 millones de euros, un 33,6% más que en el año 2002. El VAB a coste de factores fue de 112,5 millones de euros (un 46,4% más grande

que en el año 2002) y el excedente bruto de 41,7 millones de euros, un 58,1 mayor que en el año 2002. Por otro lado, hay que destacar el hecho que las empresas que tienen menos de veinte personas ocupadas aportaron el 50,6% del total del volumen de negocios, mientras que el excedente bruto de explotación que aportaron fue del 61,8% del total. Este diferencial fue debido a que estas empresas tuvieron unos gastos de personal menores que las empresas grandes. (Ver cuadro I-112.)

Así el mayor volumen de negocio, las actividades anexas al transporte en Baleares ocuparon como término medio a 2.577 personas durante el año 2003, un 24,8% más que el año anterior. El 60,5% del personal ocupado en esta actividad en las Islas Baleares lo estaba en empresas de veinte personas ocupadas o más, mientras que en España el 70,3% de las 150.175 personas ocupadas en las actividades anexas al transporte lo estaba en empresas grandes, lo que destaca la mayor importancia de las empresas pequeñas en las Baleares respecto a la media nacional. De hecho, en Baleares la media de ocupados por empresa fue de 10,6 y en España de 11,7; por tanto, en Baleares las empresas son de menores dimensiones. (Ver el cuadro I-113.)

Del total de 154.723 personas ocupadas en España a 30 de septiembre de 2003 en las actividades anexas al transporte, 2.755 lo estaban en las Islas Baleares (un 30,1% más que en el año 2002). Cabe destacar la baja participación femenina (31%). Además, el 72,6% de los remunerados fijos eran hombres, mientras que en el caso de los remunerados eventuales esta cifra fue del 59,5%. Esto significa que no solamente hubo una baja participación femenina, sino que, además, las mujeres tuvieron una mayor eventualidad que los hombres ocupados en este grupo de actividades. También cabe remarcar el hecho que los hombres no remunerados disminuyeron un 19,2% en el año 2003 respecto al 2002. (Ver cuadro I-114.)

10.2.4. ANÁLISIS COMPARATIVO DE LAS RAMAS DEL TRANSPORTE

Este último apartado del transporte se dedica a una comparación gráfica entre las diferentes subactividades que lo componen. Podemos observar que el transporte de viajeros en el año 2003 fue la actividad de transporte más importante de las Islas Baleares en cuanto a personal ocupado y, además, es la actividad a la que más afecta la estacionalidad ocupacional. (Ver el gráfico I-35.)

Prácticamente todas las actividades de transporte tienen aproximadamente igual número de empresas que locales. En cuanto al volumen de negocio, las empresas de transporte de viajeros son las más importantes, pero hay que destacar que el porcentaje de inversión bruta en relación al volumen de negocio es menor. (Ver el gráfico I-36 y el gráfic0 I-37.)

10.3. LAS ACTIVIDADES POSTALES

A pesar de que en el año 2003 en las Islas Baleares había un 18,3% menos de empresas dedicadas a las actividades postales que en el año 2002 (un total de 69 empresas), esta actividad aportó un volumen de negocio de 30 millones de euros, un 41,7% más que en el año 2002. Esto es debido a que el número de empresas de 20 personas ocupadas o más creció un 82,7% en las Baleares; es decir, la reducción del número de empresas fue solamente de las que tenían menos de veinte personas ocupadas. En cambio, en España había una reducción tanto de empresas grandes como de pequeñas. Cabe destacar que el

excedente bruto del 2003 de estas actividades fue de casi 3 millones de euros, un 13,1% mayor que en el año 2002, pero es destacable que en las empresas pequeñas este valor fue negativo (-269 mil euros) debido a los elevados gastos de personal y a pesar de que el número de empresas pequeñas fuese mayor que el de grandes. En España el excedente bruto de explotación fue positivo en todos los grupos de empresas, pero se redujo el 38,9%, como media respecto al 2002 (334 millones de euros). (Ver el cuadro I-115.)

La actividad postal de Baleares ocupó como término medio durante el 2003 a 518 personas, un 1,7% menos que en el año 2002. Se puede observar que el trimestre con más ocupación fue el tercero (igual que en España), lo que muestra como afecta la estacionalidad en este sector. (Ver el cuadro I-116.)

Las empresas de veinte personas ocupadas o más durante el año 2003, como término medio, tuvieron a 53 personas como personal externo, mientras que las pequeñas empresas no tuvieron ninguno, lo que explica la importancia de los costes de gastos exteriores que tuvieron estas empresas. El total de personal remunerado en Baleares en esta actividad a 30 de septiembre de 2003 era de 481 (un 1,2% más que en el año 2002). El 75,7% era personal fijo, mientras que en España solamente el 65,7% de los remunerados estaban fijos. (Ver el cuadro I-117.)

10.4. ANÁLISIS DE LA COYUNTURA DEL AÑO 2005

En este apartado se analiza la evolución coyuntural del sector de transportes y comunicaciones. Se ha de tener presente la importancia que tiene para Baleares el transporte, principalmente el marítimo y el aéreo, debido al carácter insular, tanto por lo que hace referencia al transporte de ocio, por motivos laborales o de salud.

Se divide este apartado en las siguientes actividades: transporte marítimo, transporte aéreo, transporte en ferrocarril, transporte de mercancías por carretera, actividades postales y telecomunicaciones.

10.4.1. EL TRANSPORTE MARÍTIMO

En el año 2005 el transporte de pasajeros por vía marítima en régimen de cabotaje y en régimen de crucero turístico en las Islas Baleares aumentó un 8,89%, mientras que en el año 2004 se experimentó una reducción. De hecho, aumentó en todos los puertos de Baleares, excepto el de Sant Antoni de Portmany. Así, Ibiza, Mahón y Cala Rajada invirtieron en el decrecimiento experimentado en el año 2004 y superaron la cifra de pasajeros del año 2003 (699 mil, 167,5 mil y 29,8 mil pasajeros, respectivamente). En cambio, en Palma (897,5 mil pasajeros), si bien en el año 2005 aumentó la cifra de pasajeros por vía marítima, este aumento suficientemente grande para llegar a los 929 mil pasajeros de 2003. (Ver el cuadro I-118.)

El puerto de Sant Antoni de Portmany experimentó una reducción tan grande (-34,42%) que el número de pasajeros fue inferior al del año 2003 (aproximadamente, 116,5 mil pasajeros). El puerto que experimentó un mayor aumento en el año 2005 fue el de Cala Rajada, que aumentó en casi once mil pasajeros más, un 57,32%. En cambio, Ciudadela experimentó un crecimiento muy inferior al del año 2004, ya que solamente creció un 4,21% en comparación al 53,89% de aumento del año 2004.

En cuanto a cruceros turísticos, cabe destacar que sólo los puertos de Ibiza y de Palma experimentaron un incremento del número de pasajeros en el año 2005. Así, el Puerto de Palma siguió siendo el más importante en número de pasajeros en régimen de cruceros turísticos, el 81,9% del total de pasajeros en Baleares del año 2005. Así mismo, cabe destacar la fuerte reducción que ha sufrido el puerto de Cala Savina durante los últimos 3 años. (Ver cuadro I-119.)

El transporte de pasajeros en régimen de tráfico de bahía se mantuvo prácticamente en la misma cifra en el 2005 como en el 2004. Pero, si bien a nivel agregado la cifra fue casi constante, a nivel de detalle no fue así. En las Pitiusas aumentaron los pasajeros de este régimen en unos 36,8 mil personas, gracias a la recuperación de Ibiza y Cala Savina, dado que el puerto de Sant Antoni de Portmany sigue con su tendencia a disminuir. En Menorca, en cambio, se experimentó una reducción debido a Ciudadela y Mahón. Mientras que en Mallorca casi se compensaron las reducciones con los aumentos. Cabe destacar los puertos de Alcudia, Pollença, Cala Rajada y la Colonia de Sant Jordi, por su recuperación respecto al 2004. En cambio, Sóller, Portocristo y Cala Bona siguen experimentando grandes reducciones, mientras que Andratx y Portocolom han experimentado un cambio de sentido, ya que en el año 2004 aumentaron los pasajeros mientras que en el 2005 descendieron. Finalmente, Palma y Portopetro/Cala Figuera son los únicos puertos de Mallorca que siguieron experimentando un aumento de los pasajeros de tráfico de bahía. (Ver el cuadro I-120.)

Para acabar con el transporte marítimo, se ha de analizar el transporte de mercancías que hubo durante el año 2005. Así, cabe destacar que en las Baleares se incrementó este transporte (un 8,2% más). De hecho, todos los puertos tuvieron un mayor transporte de mercancías en el año 2005 que en el año 2004, excepto el de Sant Antoni de Portmany. Así, los puertos de Alcudia e Ibiza durante el 2005 recuperaron parte del transporte de mercancías que redujeron durante el 2004. (Ver el cuadro I-121.)

Obviamente, el puerto más importante fue el de Palma (el 60,8% del total), pero cabe destacar Mahón, ya que durante los tres últimos años, ha crecido de forma relevante.

Por grupos de productos, los transportes especiales siguen siendo los más importantes, seguidos de los energéticos, que cada vez crecen más. El que ha experimentado un crecimiento porcentual mayor han sido los metalúrgicos, que casi se duplicaron. Así, todos los transportes de la Autoridad Portuaria de Baleares aumentaron, excepto las otras mercancías, mientras que todos los del Gobierno de las Islas Baleares se redujeron. (Ver el cuadro I-122.)

10.4.2. EL TRANSPORTE AÉREO

El transporte aéreo es el principal medio de transporte exterior - principalmente de pasajeros- que tiene Baleares, debido a su carácter insular. Es el principal medio para los propios residentes, pero principalmente lo es para la entrada (y salida) de los turistas. Por tanto, se caracteriza por una fuerte estacionalidad, que concentra la actividad principal durante los meses de mayo a septiembre.

En el año 2005 los aeropuertos de las Islas Baleares registraron casi veintiocho millones de pasajeros, cosa que supone un incremento de casi el 3% respecto al año 2004. Este

aumento fue gracias al aeropuerto de Mallorca que registró un 4% más de pasajeros en el año 2005 que en el 2004, mientras que tanto Ibiza como Menorca experimentaron una bajada. Especialmente destacable es el caso del aeropuerto de Menorca, en que durante los tres últimos años el número de pasajeros se reduce. (Ver cuadro I-123.)

Al analizar las entradas y las salidas del 2005 en los aeropuertos de baleares, podemos observar que representan la mitad del total de pasajeros en los aeropuertos. Por tanto, lo movimientos migratorios son insignificantes. (Ver el gráfico I-38.)

Igual que los años anteriores, los principales movimientos en los aeropuertos de baleares son de pasajeros de alemanes, británicos y españoles, si bien cada isla tiene ciertas peculiaridades. Así, en Mallorca la nacionalidad mayoritaria es la alemana, seguida de la española y, en cambio, en Menorca e Ibiza predomina la española, seguida de la británica. (Ver el gráfico del I-39 al I-41.)

10.4.3. EL TRANSPORTE TERRESTRE

En este subapartado analizamos la coyuntura del transporte terrestre. En primer lugar, se realiza el análisis del transporte de viajeros por carretera y, posteriormente, la del transporte por ferrocarril.

El transporte terrestre por carretera de las Islas Baleares en el año 2005 aumentó un 7,55%, crecimiento importante, sobre todo si lo comparamos con el casi estancamiento del año 2004. Si bien en todas las islas se experimentó un crecimiento de este transporte, el principal crecimiento porcentual lo experimentó Formentera (un 21,4%) y Menorca (un 27% más). (Ver cuadro I-124.)

En cuanto al transporte de ferrocarril, sólo se encuentra en la isla de Mallorca. En el año 2005 creció el 7,6%. El trayecto que sigue en crecimiento año tras año es el de Palma – Inca - Sa Pobla y Palma - Manacor En cambio, el tren de Soller – Palma padeció en el año 2005 una ligera reducción y el de Soller – Puerto de Soller recuperó un poco de la bajada del 2004. (Ver el cuadro I- 125).

10.4.4. LAS ACTIVIDADES POSTALES

La línea básica de la actividad postal de las Islas Baleares fue durante el año 2005 - y en los año anteriores- la más importante, ya que el 78% del total de servicios postales de este año fueron de la línea básica. El resto de servicios postales se dividieron entre la línea económica (21%) y la línea urgente (1%). Se ha de remarcar que, todos los servicios postales tuvieron una evolución positiva en el año 2005, al igual que en el 2004. (Ver el cuadro I-126.)

10.4.5. LAS TELECOMUNICACIONES

En las Islas Baleares, en el año 2005 se registró un descenso del –6,78% de las líneas fijas y, de hecho, todas las líneas disminuyeron en número en comparación al año 2004, excepto las de la telefonía móvil, que crecen el 14,3%. (Ver el cuadro I-127).

11. INSTITUCIONES FINANCIERAS[84]

RESUMEN

Pese al giro alcista del tipo de interés por parte del BCE a finales de año, las entidades bancarias han seguido la tendencia registrada en los últimos ejercicios de incrementar el volumen de créditos concedidos en un 24,2%, situándose en 29.564 millones de euros. Si bien son diferentes los elementos que contribuyen a explicar esta realidad, un factor clave es la situación que marca la actividad inmobiliaria, caracterizada en los últimos años por un crecimiento de demanda de garantías hipotecarias. Así, con datos del mes de diciembre de 2005, las Baleares son la comunidad autónoma con mayor número de fincas con hipotecas constituidas por cada 100.000 habitantes (7.089 hipotecas).

Se ha de destacar que los depósitos que gestionan las entidades bancarias también se ha incrementado en un 3,1%, si bien a un ritmo considerablemente inferior al del año anterior. Consecuentemente, el saldo neto a la intermediación bancaria - definido como la diferencia entre los créditos netos totales y los depósitos netos totales -, muestra como en las Baleares hay una tendencia claramente ascendente en el recurso del crédito en términos relativos respecto al crecimiento de los depósitos. Es más: las Islas son la comunidad autónoma que presenta, relativamente, un mayor volumen de créditos en relación a los depósitos.

Cabe subrayar como las cajas de ahorros han consolidado su liderazgo, tanto en la concesión de créditos como en la captación de depósitos. Así, en los últimos años las cajas han apostado por expandir su negocio mediante la diversificación de productos y también la geográfica, sin olvidar sus retos de innovación productiva y tecnológica. En cualquier caso, las Baleares se caracterizan por un elevado grado de bancarización, ya que son, después de la Rioja y Aragón, la comunidad autónoma con una menor proporción de habitantes por oficina.

A pesar de que las oficinas bancarias que operan en las Baleares presentan un menor grado de productividad que en el ámbito nacional, tanto en la concesión de créditos como en la captación de depósitos, se han registrado mejoras considerables en la productividad de la oficina bancaria en las Islas. Así, concediendo, por término medio, 4.590 miles de euros más en concepto de créditos en el año 2005 que en el 2004 y captando 137,92 miles de euros más, por el mismo período de tiempo, en forma de depósitos.

Por otro lado, la Sociedad de Garantía Recíproca de las Baleares, ISBA, a lo largo del 2005, ha permitido que se creasen 114 nuevas empresas, al tiempo que ha hecho posible la creación de 355 nuevos puestos de trabajo, cifras que superan notablemente las registradas en los ejercicios anteriores.

Finalmente, las empresas de las Islas Baleares que cotizan en el mercado de la bolsa, cerraron el ejercicio con revalorizaciones anuales de sus valores superiores a la registrada por el principal índice de referencia del mercado español: el Ibex-35.

---

[84] Agradecemos a Luís Moyá Bareche la colaboración y la ayuda de este apartado.

11. INSTITUCIONES FINANCIERAS[85]

11.1. INTRODUCCIÓN

Los mercados y las instituciones financieras son un elemento central en los modelos de crecimiento regional, y así lo demuestran los numerosos estudios empíricos, al concluir que un eficiente funcionamiento de los mercados y de las instituciones financieras constituyen un elemento impulsor para dinamizar la actividad económica. En este sentido, dado que en los últimos años la evolución económica de las Islas Baleares - al igual que ha sucedido en otros lugares de España -, se sustenta en gran medida en el consumo y en el sector de la construcción, no resulta extraño que la financiación tanto de los hogares como de las empresas - así como de sus flujos de ahorro que afectan de forma directa y significativa al consumo y a la inversión- acaban influyendo de manera importante sobre los patrones de crecimiento económico de las Islas.

El objetivo en este apartado es conocer las principales características de las instituciones financieras que han operado en el marco de la economía balear en el 2005, año en el cuál el Banco Central Europeo ha cumplido las previsiones del los analistas, ya que en el mes de diciembre aumentó el tipo básico de la zona euro en un cuarto de punto, hasta el nivel del 2,25%, la primera subida de tipo de la institución monetaria europea en cinco años.[86] Como reconocía su presidente, Jean- Claude Trichet, ésta decisión se basa en la necesidad de estabilizar la inflación en la zona euro y también tiene la finalidad de contrarrestar el impacto del alza del precio del petróleo y frenar el alza de los mercados hipotecarios de algunos países, como España e Irlanda.

Con este propósito, y dado que en las Baleares - como pasa a nivel del Estado español y en muchos otros países desarrollados -, la financiación externa necesaria para la materialización de los proyectos de inversión empresarial pasa, en la mayoría de los casos, por la solicitud del crédito en las entidades bancarias, se estudia en primer lugar el comportamiento de estas entidades durante el 2005. Además, en los últimos años las pequeñas y medianas empresas de Baleares cuentan con una institución que les permite acceder a la financiación con unas condiciones más favorables: es la Sociedad de Garantía Recíproca ISBA, que también es objeto de estudio en este capítulo. Finalmente, hay que hacer referencia a la evolución que ha seguido el mercado de bursátil, un mercado que es cada día una referencia de mayor importancia, tanto para las empresas de las Baleares que cotizan en ella, como para los ahorrativos financieros a la hora de canalizar sus flujos financieros.

11.2. LAS ENTIDADES BANCARIAS

Dada la importancia que tienen las entidades bancarias para las Islas Baleares, en el primer subapartado nos centramos a estudiarlas. Así, se estudian aspectos como la dimensión y la evolución de la red de oficinas, el servicio bancario, las principales

---

[85] Agradecemos a Luís Moyá Bareche la colaboración y la ayuda de este apartado.
[86] Ver los apartados 1.1 y 2.3.2.

actividades del lado del activo (los créditos, los efectos de comercio devueltos, las hipotecas), y del pasivo (los depósitos), el flujo financiero y la productividad de estas entidades durante el 2005.

11.2.1. LA DIMENSIÓN DE LA RED DE OFICINAS

El número de oficinas de depósito operativas en cualquier parte del territorio balear resulta ser un indicador estructural básico de la configuración del sistema financiero del archipiélago. La importancia de esta variable es más que justificada si se tiene en cuenta, tal y como muestran numerosos estudios empíricos, que la oficina es el medio utilizado por la entidad bancaria para comercializar mayoritariamente los productos financieros o el lugar donde la entidad se relaciona con sus clientes. En este sentido, una mayor densidad de oficinas supone, en principio, una mayor atención al cliente y, por tanto, una mayor probabilidad de que el cliente potencial decida actuar con una entidad financiera que tiene un mayor número de oficinas.

Un análisis autonómico, haciendo uso de los datos publicados por el Banco de España, muestra como a finales del año 2005 el número de oficinas operativas en Baleares fue de 1.155, veintidós oficinas más que en el año anterior, cifra que representa el 2,8% del total de oficinas operativas en España. (Ver el cuadro I-128.)

Por tipos de entidad de depósito, en las Baleares son las cajas de ahorros las entidades que ganan protagonismo, en cuanto al número de oficinas, con un 51,8%, en frente de sus más directos competidores, los bancos (con un 46%), mientras que las cooperativas de crédito suponen tan solo el 2,2%. A escala del Estado español, los datos patentes que también son las cajas de ahorro las entidades que representan más de la mitad del número de oficinas de depósito abiertas (el 53,9%); las mayores diferencias se encuentran en el grado de presencia física de les otras entidades. Así, los bancos en términos relativos tienen una menor presencia física y representan el 34,9% del total de las oficinas de depósito abiertas en todo el territorio español; por el contrario, las cooperativas de crédito superan el grado de representación que tienen estas entidades dentro de las Baleares, al mantener un 11,2%. (Ver el gráfico A I-1.)

Esta realidad se puede entender como el resultado de una diferente estrategia seguida por las entidades de depósito. De manera generalizada, desde que se aprobó el RD 1582/1988, de 20 de diciembre, que permitía que se establecieran libremente por el territorio nacional, las cajas de ahorros han apostado por expandir el negocio mediante la diversificación de productos y también geográficamente, sin olvidar sus retos de innovación productiva y tecnológica. Consecuentemente, las cajas de ahorros han aumentado a escala tanto en las Baleares como en España, con una mayor proporción al número de oficinas: 14 nuevas oficinas en las Baleares y 907 en el conjunto de España. En cambio, los bancos comerciales, con la finalidad de conseguir economías de escala, lo han hecho en menor intensidad.

Para medir de una forma alternativa, la importancia relativa de los bancos respecto de las cajas de ahorros, en cuanto a la variable número de oficinas y su evolución, se puede hacer uso del llamado índice de simetría espacial (IS), definido como el cociente entre el número de oficinas que pertenecen a bancos con relación a las que corresponden a cajas de ahorros. En el caso de que el valor sea unitario, indica que hay una asimetría en el mercado analizado, en el sentido en que ambas entidades - bancos y cajas de

ahorros -, tienen el mismo número de oficinas. De la misma manera, si la participación de los bancos (cajas) en el mercado es superior al de las cajas (bancos), el índice será superior (o inferior) a la unidad. Las Islas Baleares se caracterizan por el predominio de las cajas frente de los bancos, con un índice inferior a la unidad (0,89). En el 2005 esta situación ha sido común a casi todas las comunidades autónomas: tan solo el País Vasco, Galicia y Asturias son la excepción. Además, se ha de comentar que la tendencia a lo largo de los últimos tres ejercicios, tanto en las Baleares como en el resto de comunidades autónomas, exceptuando el caso de Navarra, ha sido una continua reducción en el valor del índice, confirmando el mayor protagonismo en cuanto al número de oficinas de las cajas de ahorro frente a los bancos. (Ver el gráfico A I-2.)

11.2.2. EL SERVICIO BANCARIO

Además de estudiar el número de oficinas operativas, resulta de interés analizar el grado de servicio o cobertura que ofrecen, medido por el número de habitantes por oficina.

En el caso de las Islas Baleares, en los últimos ejercicios la tendencia ha sido descendiente, en el sentido que ha disminuido el número de habitantes atendidos por las entidades, lo que se puede interpretar como un mayor grado de servicio o cobertura. Así, en el 2005 el número de habitantes por oficina bancaria era de 851, inferior al registrado dos años atrás que fue de 857 habitantes por oficina. Además, hay que indicar que en el 2005 las Baleares, después de La Rioja y Aragón, es la comunidad autónoma con una menor proporción de habitantes por oficina, lo que demuestra un elevado grado de bancarización y servicio bancario. (Ver el gráfico A I-3 y A I-4.)

Cabe destacar que, si bien es cierto que el número de oficinas es una variable comúnmente utilizada para aproximarnos al grado de servicio o cobertura bancaria, hay otras - como es la intensidad del uso de las tarjetas bancarias - que complementan esta visión.

Haciendo uso de los únicos datos disponibles a nivel regional, elaborados por Funcas, a partir de estimaciones sobre micro datos de la industria para el período, las Islas Baleares, juntamente con Canarias - tal vez por las condiciones de insularidad y su especialización en la actividad turística -, son una comunidad autónoma con una concentración de pagos con tarjetas relativamente elevada. Así mismo, en relación a sus tasas de crecimiento interanual del uso que se hacen, también son estas dos comunidades autónomas - juntamente con regiones como la Comunidad Valenciana, la Rioja, Madrid, Navarra y el País Vasco -, las que presentan tasas de crecimiento superiores al 20%. (Ver el gráfico A I-5.)

En resumen, a partir de los datos presentados se puede concluir que las Islas Baleares se caracterizan por tener, comparativamente, un elevado grado de servicio o cobertura bancaria mediante el canal tradicional, la oficina, o haciendo uso de los sistemas de pagos más modernos, como son las tarjetas bancarias.

11.2.3. EL CRÉDITO DE LOS BANCOS, DE LAS CAJAS DE AHORROS Y DE LAS COOPERATIVAS DE CRÉDITO EN LAS BALEARES

En las Islas Baleares, el crédito total concedido por las entidades de depósito fue de 29.564 millones de euros, cifra que indica que el sector de las entidades bancarias en el

2005 ha canalizado el 2,49% del crédito concedido en el total de España. Pese al inicio de giro alcista del tipo de interés por parte del Banco Central Europeo al comienzo del mes de diciembre, en el 2005 los créditos concedidos han mantenido la tendencia ascendente de los años anteriores y se incrementan un 24,2%, respecto al 2004.

En las Baleares el valor de los créditos concedidos por habitante fue de 30,07 miles de euros, 5,15 miles de euros más por habitante que en el año anterior, signo inequívoco de la importancia que tiene esta vía de financiamiento para la sociedad de las Islas. Cabe destacar que el importe de los créditos por habitante es superior al que se registró en el estado español (26,86 miles de euros por habitante), realidad que puede ser explicada por el hecho que en los últimos años las Baleares se vengan caracterizando por presentar un ratio de endeudamiento superior a la media española.

El principal receptor de este volumen de crédito fueron los sectores de los residentes y de los sectores compuestos - de acuerdo con el Banco de España - por el conjunto de instituciones financieras no monetarias, las empresas de seguros y de los fondos de pensión, empresas no financieras y hogares, así como también instituciones sin ánimo de lucro al servicio de los hogares en un 96,4%, y en menor medida las administraciones públicas (en un 3,6%). Estos porcentajes son parecidos a los registrados a nivel del Estado español, un 96,9% y un 3,1%, respectivamente (Ver el gráfico A I-6.)

Además, con estos datos se observa que la demanda de créditos por parte del sector privado en las Islas Baleares, así como también en el conjunto de España, mantuvieron la tendencia alcista: aumentando en el 2005 en un 23,8% y en un 27,5%, respectivamente. Estos incrementos en la demanda de créditos se explica, básicamente, por el buen clima económico, que estimuló a la demanda de financiamiento y también por el hecho de que el tipo de interés de los créditos, pese a la subida del mes de diciembre, continuaran siendo muy reducidos históricamente, tanto en términos nominales, como reales, es decir, una vez se ha restado la inflación. (Ver el gráfico A I-7.)

Si se considera el tipo de entidad de depósito que concede el crédito, las cajas de ahorros, son los principales canalizadores del crédito, con un 50,6%; porcentaje que es un poco superior a los que se registran en el conjunto de España (47,9%). Los bancos son los principales competidores de las cajas en la actividad creditícia, concediendo el 48,2% de los créditos formalizados en las Islas y el 46,6% de los que se conceden en el conjunto de España. A diferencia del que sucede a nivel de España, las Cooperativas de crédito en las Baleares tienen un papel muy residual en la concesión de créditos, dado que solo canalizan el 1,2% del total de los créditos, mientras que en España estas entidades tienen una mayor importancia comparativa, concediendo el 5,5% de los créditos. (Ver el gráfico A I-8.)

11.2.3.1. Los efectos del comercio impagado

La estadística de los efectos de comercio devuelto impagado, elaborado por el Instituto Nacional de Estadística (INE), informa mensualmente del número y del importe de los efectos comerciales que las entidades tienen en cartera y que han recibido en la gestión de los cobros de clientes que han vencido dentro de ese mes y de los que han resultado impagados. Cabe destacar que los efectos impagados devueltos por la entidad financiera

se imputan al mes en el que se produce el retorno, independientemente de la fecha en la que se presentó el cobro.

En las Islas Baleares, de acuerdo con esta información, el número de efectos impagados en el conjunto del año 2005 fue de 22.763 menos que en el año anterior, mientras que el importe fue en el 2005 de 3.010.171,81 miles de euros, un 7,6% más que el registrado un año antes. De estos datos se desprende que en las Islas durante el 2005 el importe medio del efecto del comercio devuelto impagado, por el conjunto de las entidades bancarias, fue de 3.043,27 euros. Fueron las cooperativas de crédito las entidades que negociaron un importe medio por efecto superior (3.243,30 euros) mientras que, al contrario, los bancos lo hicieron por un importe medio inferior (de 2.948,77 euros). (Ver el cuadro I-129.)

La mayor parte de estos impagos fueron negociados por los bancos y cajas de ahorros, porque ésta es una actividad llevada a cabo por estas entidades dentro de su negocio tradicional de financiación. Así, en el 2005 en las Baleares ambas entidades consiguieron el 98,2% en número y el 98,1% en importe. Mientras que, la importancia relativa de las cooperativas de crédito es muy reducida, como prueba el hecho de que durante el 2005 tan solo gestionaron el 1,8% del número total y el 1,9% del importe de los efectos de comercio devueltos.

Así mismo, resulta interesante señalar que las Islas Baleares, después de Canarias, son la comunidad autónoma que, según los datos de diciembre de 2005, presenta un mayor porcentaje de efectos de comercio impagados sobre los vencidos, con un 4,3% y un 5,7%, respectivamente.

11.2.3.2. El mercado hipotecario

En las Baleares durante el año 2005 se formalizó un total de 55.955 garantías hipotecarias, 9.324 más que a lo largo del año anterior. En términos monetarios, estas hipotecas supusieron 8.020,91 millones de euros, un 32% más que durante el año 2004. Se trata de datos coherentes con el auge que caracteriza al mercado inmobiliario de las Baleares – el precio medio de una vivienda aumentó el 13,9% durante el 2005 -. De esta forma, por el conjunto del año, la cuantía media hipotecada en el archipiélago Balear fue superior a los 143.000 euros, 5.368,72 euros más que la media registrada a nivel español. (Ver el cuadro I-130.)

Con datos del mes de diciembre de 2005, cabe destacar que las Islas Baleares son la comunidad autónoma con mayor número de fincas con hipotecas constituidas por cada 100.000 habitantes de 7.089 hipotecas (considerando al grupo de población con edades comprendidas entre los dieciocho y los ochenta y cuatro años del padrón municipal del año 2005), cifra que contrasta con las 2.811 hipotecas de Galicia, la menor del conjunto de autonomías españolas. La mayor parte del número y del importe de las hipotecas constituidas en las Baleares fueron sobre fincas urbanas, un 94,9% y 90,3%, respectivamente. (Ver el gráfico A I-9.)

Esta realidad se explica fundamentalmente por la dinámica tan expansiva que caracteriza al mercado inmobiliario en estos últimos ejercicios. Así, el 62,82% de las hipotecas urbanas fueron suscritas sobre los habitantes, agrupando un total de 5.027,73 millones de euros, cantidad que representa el 69,4% del importe dirigido a las hipotecas

sobre estos tipos de fincas. Por orden de relevancia, en cuanto al importe, las siguen las hipotecas destinadas a financiar la compra de oficinas y garajes (con el 22,2%) y de solares (con el 8,4%).

Por tipos de entidad que concede la garantía, en las Islas Baleares son las cajas de ahorros las entidades que ejercen un papel importante, tanto en el número de hipotecas concedidas (un 45,7%) como en importe (un 45,6%), al tiempo que son las entidades que han crecido más en relación a la cuota dentro del mercado hipotecario, tanto en el número (25,7%) como en importe (47,7%). Le sigue, en orden de importancia, los bancos, que - si bien han aumentado el número y el importe de hipotecas concedidas con un 13,6% y un 18,8%, respectivamente - disminuyeron, con un 4,8%, el número de hipotecas concedidas sobre fincas rústicas, aunque no su cuantía, que se incrementó en un 36,4%. Las 8.336 garantías restantes, por un importe de 1.222,75 millones de euros, fueron concedidas por otras entidades. (Ver el gráfico A I-10.)

Un análisis detallado permite señalar que la estructura, tanto del número como del importe de las hipotecas concedidas por cada tipo de entidad, fue bastante parecido a lo que ya se ha comentado: la gran mayoría se suscribió sobre fincas urbanas, frente de las rústicas.

11.2.4. LOS DEPÓSITOS EN LOS BANCOS, EN LAS CAJAS DE AHORROS Y EN LAS COOPERATIVAS DE CRÉDITO EN LAS BALEARES

Los depósitos en bancos, cajas de ahorros y en las cooperativas de crédito en la comunidad autónoma de las Islas Baleares fueron de 14.686 millones de euros, lo que representa el 1,52% del total de los depósitos del sistema financiero del estado español. Siguiendo la evolución ascendente de los últimos ejercicios, el valor de los depósitos captado por el sistema bancario fue de un 3,1% superior al que se registró en el año anterior, lo que refleja el dinamismo de la economía, si bien este incremento ha sido considerablemente inferior al registrado en el anterior ejercicio, que fue del orden del 13,3%.

El importe de los depósitos por cápita, que nos aproxima al ahorro financiero en cuentas de depósitos por persona, también ha registrado un incremento, pasando a ser de 14,94 miles de euros en el 2005, cifra que representó un aumento de 0,03 miles de euros por cápita, respecto al año anterior. Es importante destacar que la intensa innovación financiera, juntamente con la reducción en la tasa de ahorro experimentada durante los pasados años, ha propiciado que esta variable resulte considerablemente inferior a la correspondiente al crédito expresado en términos por cápita, que, tal y como se ha indicado previamente, fue de 30,07 miles de euros por el mismo período de tiempo.

Haciendo referencia al tipo de depositado, el sector privado sigue siendo el principal protagonista, realizando el 96,2% de los depósitos totales, mientras que el sector público tan solo aportó el 3,8%. En el marco de la economía española, la aportación del sector público fue un poco superior, del 5,7%. (Ver el gráfico A I-11.)

En los depósitos en otros sectores residentes, el Banco de España diferencia entre depósitos a la vista, de ahorro y a plazo, en función de la rentabilidad y la liquidez. El depósito más líquido es el depósito a vista, y el más rentable, el depósito a plazo. A lo

largo del 2005 los depósitos constituidos han sido mayoritariamente a un plazo superior a dos años, que registraron un crecimiento notable, llegando a suponer el 44,6% y el 56% de todos los depósitos constituidos este año en las Baleares y en España, respectivamente. El resto de depósitos se reparten en partes prácticamente iguales, con una ligera ventaja en los depósitos a vista en nuestra región (28,8%) y en el conjunto nacional (24,9%).

En relación a la distribución de los depósitos entre las diferentes entidades, en las Islas Baleares las cajas de ahorros han consolidado su liderazgo en la captación de depósitos. Así, en el 2005 consiguieron el 64,5% del total de depósitos constituidos. Por otra parte, la banca comercial ha visto como la cuota de mercado ha descendido, respecto del total de depósitos concedidos, de manera que representa el 33,8%, mientras que el otro 1,6% ha estado en manos de las cooperativas de crédito. A nivel del Estado español el mayor protagonismo lo mantienen también las cajas de ahorros, si bien un porcentaje menor, del 52,6%. (Ver el gráfico A I-12.)

11.2.5. EL FLUJO FINANCIERO DE LAS BALEARES

El saldo neto en la intermediación bancaria, definido como la diferencia entre los créditos netos totales y los depósitos netos totales, muestra como en las Baleares ha habido una tendencia claramente ascendente en el recurso del crédito en términos relativos respecto al crecimiento de los depósitos. Así, mientras el saldo en el 2004 era de 9.553 millones de euros, un año después, en el 2005 se ha situado en los 14.878 millones de euros, un 55,7% mayor. Si bien son datos relevantes, no se han de interpretar necesariamente como un factor negativo, sino más bien como un cambio de patrón de financiación y de inversión financiera regional. Factores como el recurso creciente en el endeudamiento hipotecario y, sobretodo, el mantenimiento del tipo de interés a niveles históricamente reducidos contribuyen a explicar esta situación.

En términos relativos, para determinar el signo y la magnitud de esta necesidad (capacidad) de financiación, se puede hacer uso del ratio entre los créditos y los depósitos. Cuando este ratio presenta valores inferiores (superiores) a la unidad, el ahorro captado mediante los depósitos es mayor (menor) que el volumen del crédito concedido por las entidades bancarias que operan en el territorio. Si bien, hay que interpretar con cierta cautela el ratio, entonces el indicador no refleja la posibilidad de flujos financieros interregionales producidos por los propios circuitos internos de capital de las propias entidades que operan en diferentes territorios. Realizada esta matización, el análisis de este ratio muestra como las Baleares ocupa una posición claramente deudora, como ya se ha indicado. Un estudio comparativo por comunidades autónomas hace patente que, si bien las Islas son las que presentan relativamente un mayor volumen de créditos en relación a los depósitos, con un ratio de 2,01, esta es una realidad común actualmente en todas. Así, en el 2005 todas las regiones presentan ratios con un cociente crédito/depósito superior a la unidad. (Ver el gráfico A I-13.)

Diferentes son las causas que contribuyen a explicar este comportamiento. En primer lugar, el nivel y la tasa de variación del precio de la vivienda ha experimentado un aumento tan notable en el conjunto de España y en las Baleares que, lógicamente, ha implicado un mayor grado de endeudamiento creditícia. Así mismo, si bien se ha registrado un giro de la política monetaria diseñada por el Banco Central Europeo a finales del año 2005, los tipos de interés han estado situados a niveles históricamente

reducidos, de manera que se fomenta una mayor solicitud de créditos destinados al consumo. Por otro lado, el crecimiento de los puestos de trabajo, juntamente con un aumento paralelo de las expectativas de renta bruta de los hogares, ha contribuido a incrementos del endeudamiento familiar hasta unos niveles históricos, y, consecuentemente, ha animado que la población solicite créditos. Para acabar, una mayor cultura financiera, ha animado a que los ahorradores hagan uso de otros productos financieros diferentes a los depósitos.

11.2.6. LA PRODUCTIVIDAD DE LAS ENTIDADES BANCARIAS

El grado de atención al cliente, juntamente con el nivel de actividad económica y bancaria, aspectos analizados anteriormente, determinan la dimensión media del negocio captado por cada sucursal, y, por tanto, la productividad de los factores que se han empleado.

En el 2005, las oficinas bancarias que operan en las Baleares se caracterizan por presentar un menor grado de productividad que a nivel nacional, tanto en relación a la concesión de créditos como en la captación de depósitos. Así, durante el mencionado ejercicio la oficina de las Baleares concedió a plazo medio un importe de 2.886 miles de euros en concepto de crédito, inferior al que ofrece una oficina que actúa en el ámbito del Estado español. En cuanto al análisis que se realiza en relación al volumen de depósitos conseguidos por oficina, la oficina a nivel nacional muestra un grado de productividad todavía muy superior. Concretamente, el número de depósitos que recibe una oficina a nivel nacional es, a medio plazo, de 10.492,23 miles de euros más que una oficina operativa en las Islas.

Un dato positivo que resulta de interés es que la productividad de la oficina bancaria ha mejorado en las Baleares, según se deduce cuando se realiza un análisis comparativo con los datos registrados dos años atrás, así, las oficinas ubicadas en el archipiélago Balear concedieron 7.505,14 miles de euros más en concepto de créditos en el año 2005 respecto del 2003, y el volumen de depósitos por oficina aumentó en 1.343,54 miles de euros durante este período de tiempo. (Ver el gráfico A I-14.).

11.3. LA SOCIEDAD DE GARANTÍA RECÍPROCA (ISBA)

El análisis del conjunto de instituciones financieras que operan en las Baleares no quedaría completa si no se examinase la Sociedad de Garantía Recíproca de las Islas Baleares (ISBA), dado que esta institución –constituida el 18 de julio de 1979- ya cuenta con una larga experiencia en el panorama balear y tiene una importancia capital para el tejido productivo de las Islas. Efectivamente, ISBA cumpliendo con su objetivo social que es prestar garantías personales – para el aval o para cualquier otro medio admitido en derecho diferente del seguro de caución - a favor de los socios, para las operaciones que estas realicen dentro del giro o tráfico de las empresas de las que sean titulares, si el domicilio social radica en la comunidad autónoma de las Islas Baleares, ha permitido que, especialmente, las pequeñas y medianas empresas hayan podido acceder a un flujo de financiación con mejores condiciones de mercado. Además, los socios de esta sociedad de garantía recíproca han podido disfrutar de otras ventajas como son la de recibir servicios de asistencia y asesoramiento financiero.

En el 2005, el número de socios que formaban ISBA fue de 5.009 socios, 253 socios más que los registrados en el 2004; mayoritariamente estos socios se concentraron en dos sectores: el comercio (30,58%) y la industria (19,07%) y, principalmente, en dos poblaciones: Palma (40,15%) e Inca (18,97%).

El capital subscrito por los socios fue, en el 2005, de 7.012 miles de euros, un 0,64% superior al registrado al año anterior, si bien todavía no ha conseguido llegar al nivel del 2002, que fue de 7.230 miles de euros. El 62,5% de este capital ha estado subscrito por los socios partícipes y un 37,5% por los protectores. Cabe destacar la implicación de la Comunidad de las Islas Baleares y de la caja de ahorros Sa Nostra, ya que ambas instituciones habían subscrito el 31 de diciembre del 2005, la cuantía de 1.262,03 miles de euros y de 600,970 miles de euros, respectivamente, lo que representa casi el 71% del total subscrito por los socios protectores. Resulta de interés señalar que, mientras la Comunidad de las Islas Baleares tiene desembolsado todo el capital subscrito, la entidad financiera Sa Nostra lo había hecho en 195,329 miles de euros en esa fecha.

El riesgo vivo por avales concedidos fue de 92.547 miles de euros, un 4,8% más que durante el año 2004. Como ya resulta habitual en los últimos ejercicios, el riesgo vivo en vigor se concentró principalmente en empresas pequeñas, de 2 a 4 trabajadores, en un 23,2% y, mayoritariamente, en empresas que dedican la actividad a los servicios de la construcción (19,6%) y del comercio (17%). El análisis de la distribución geográfica del riesgo pone en evidencia que se concentró de forma destacada en dos poblaciones: Palma (48,8%) e Inca (22,6%). Así mismo, resulta interesante comentar, que este riesgo vivo ha estado respaldado mayoritariamente con algún tipo de garantía, de tipo hipotecario o personal, pues tan solo un 22,92% no tenía ninguno. Además, indicar que las entidades receptoras del aval del riesgo en vigor han sido básicamente las cajas de ahorros (44,1%) y la banca (20,3%), mientras que en las cooperativas de crédito lo han sido más bien de manera residual, por un 3% (el 32,6% restante se ha dirigido mediante el resto de entidades).

Un dato que muestra el dinamismo del ISBA durante el 2005 es que durante este tiempo 320 empresas se beneficiaron del aval del ISBA, 85 empresas más que en el 2004, contribuyendo a mantener 5.791 puestos de trabajo. Cabe destacar, que durante el año 2005, con la implicación del ISBA se crearon 114 nuevas empresas, al tiempo que se fomentaba la creación de 355 nuevos puestos de trabajo, cifras que superan en aumento las registradas en los últimos ejercicios. (Ver el cuadro I-131.)

En relación a las condiciones financieras, el tipo medio de interés ha mantenido la tendencia descendente de los últimos ejercicios, y ha situado al 2005 en el 3,37% frente al 3,63% del año anterior; el plazo medio se ha ido ampliando hasta los noventa y cinco meses, mientras que el importe se ha reducido en tan solo tres euros. Resumiendo, en términos generales, las condiciones preferentes a que han tenido acceso las empresas ha mejorado.

11.4. EL MERCADO DE LA BOLSA

Dado que las empresas vinculadas al archipiélago son mayoritariamente, empresas de pequeña dimensión –casi el 90% de las empresas con asalariados tienen menos de 10 trabajadores- resulta cierto que la financiación concedida por las entidades de depósito resulta la vía tradicional y básica para captar financiación por parte de éstas. Sin

embargo, el hecho que, por un lado, en los últimos años las empresas consideren cada vez más la posibilidad de operar en el mercado bursátil para conseguir recursos financieros, y por otro, la circunstancia en que los ahorradores - cada día, con una mayor cultura financiera - consideren la posibilidad de invertir financieramente en la Bolsa, hace necesario aproximarnos a la realidad de este mercado en el 2005.

La trayectoria de las bolsas a lo largo del 2005 ha respondido, en términos generales, positivamente a los sustos causados por la escala del petróleo y otras materias primas, gracias a la moderación de los costes salariales y al aumento de la productividad. Otro factor que también ha contribuido favorablemente a dar un empujón a las cotizaciones ha sido la gran liquidez, a causa de las políticas monetarias que se han instrumentado. Así, el 2005, y por tercer año consecutivo, los mercados de valores han cerrado con balances favorables. Este buen comportamiento se ha sustentado sobre todo en unos beneficios empresariales mejores de los esperados, juntamente con un contexto del tipo de interés históricamente bajo.

El mercado de renta variable español tuvo un ejercicio muy positivo, según se desprende de la revalorización de sus principales índices de referencia. Así, el índice Ibex-35 sobrepasó la cuota de los 10.700 puntos, acumulando unas ganancias del 18,2%. Si bien, a diferencia de lo que sucedía en los dos años anteriores, los beneficios eran algo inferiores a los conseguidos por el índice europeo Euro Stoxx 50, representativo del conjunto de la zona del euro, que se revalorizó un 21,3%, a pesar de que en el 2005 la economía española mostró un crecimiento más vigoroso que los principales países del continente. (Ver el gráfico A I-15.)

Por lo que hace a los valores de las empresas de Baleares que cotizan en el mercado bursátil, cabe destacar como todos ellos cerraron en el 2005 con revalorizaciones anuales superiores a la que ha obtenido el principal índice de referencia del mercado español. Así, la Corporación Financiera Alba cerró el ejercicio 2005 con una revalorización del 52,72%, más del triple de la del Ibex-35. Por su parte, Sol Meliá, Endesa y el Banco de Crédito Balear consiguieron revalorizaciones del 47,1%, 28,5% y 21,78% respectivamente, por encima de la revalorización del 18,2%, del Ibex-35 durante este mismo período.

12. ADMINISTRACIONES PÚBLICAS Y FINANCIACIÓN AUTONÓMICA[87]

RESUMEN

El total del consumo público en las Islas Baleares llegó a los 2.808,1 millones de euros, lo que representa el 11,9% de la renta interior bruta a precios de mercado (RIB p.m.) (4,6 puntos por debajo del nivel estatal) y el nivel de consumo público más bajo para el conjunto de las comunidades autónomas. En contrapartida, el ahorro público fue de 4.426,9 millones de euros, mientras que la inversión se situó en los 551,5 millones de euros, de manera que se generó una capacidad de financiamiento para el conjunto de las administraciones públicas (el estatal, la autonómica, la insular y la local) de 3.875,4 millones de euros, equivalente al 20,7% de la RIP p.m., que es el porcentaje más alto para el conjunto de las comunidades autónomas.

Los presupuestos generales de la Administración general de la comunidad autónoma de las Islas Baleares para el año 2005 es de 2.587,78 millones de euros (431.279 millones de pesetas), cifra que supuso un incremento del 39,2%.

En cuanto a las administraciones insulares, el presupuesto agregado de los tres consejos insulares en el año 2005 se incrementó el 10,16%, en superar los 350 millones de euros (58.331 millones de pesetas). El presupuesto agregado de los consejos insulares representa el 1,58% del PIB a precios de mercado. La deuda pública de los entes insulares se mantiene por debajo de los treinta millones de euros.

En referencia al presupuesto de los ayuntamientos de la comunidad autónoma, el volumen total del ejercicio 2005 superó por primera vez la barrera de los mil millones de euros (1.040,71 millones de euros). Así mismo, el presupuesto de las administraciones locales para el año 2005 llegó al 4,67% del PIB balear.

La deuda acumulada de las Islas Baleares durante el año 2005, fue de 1.536 millones de euros, un 64,1% superior que el del año anterior. Esta cantidad representa un 2,74% de la deuda total de las comunidades autónomas españolas. Cabe decir que esta cantidad representa un 6,8% del PIB regional -sólo se sitúan por debajo Valencia (11,5%), Cataluña (7,8%), y Galicia (7,4%)-, con un incremento de 3,6 puntos respecto al año 2000, cuando era el cuarto porcentaje más bajo del Estado. El nivel de endeudamiento por habitante se incrementó con relación al ejercicio precedente, ya que el año 2004 fue de 980,06 euros, mientras que en el año 2005 llega a los 1.562,35 euros, con una variación del 59,4%. Sólo se sitúan por encima Valencia, Cataluña y Madrid.

La recaudación tributaria que ha obtenido la Delegación Especial de Hacienda alcanzó en el año 2005 los 2.392 millones de euros (398.650 millones de pesetas), con un incremento del 14,9% respecto del año 2004.

[87] El lector encontrará en el anexo estadístico los cuadros presupuestarios en las series estadísticas de acuerdo con las memorias del CES de los años 2001 a 2003.

12. ADMINISTRACIONES PÚBLICAS Y FINANCIACIÓN AUTONÓMICA[88]

12.1. ANÁLISIS PRESUPUESTÁRIO

La exposición de este ámbito se divide en diversos subapartados. En el primero se analizan los presupuestos generales de la comunidad autónoma de las Islas Baleares; en segundo lugar, los presupuestos de los consejos insulares; en tercer lugar, el presupuesto de los ayuntamientos, mientras que, en cuarto lugar, se presenta el análisis de recaudación tributaria que obtuvo la Delegación Especial de Hacienda en las Islas Baleares. Finalmente, se hace una serie de consideraciones sobre los efectos de las propuestas estatuarias sobre el sistema de financiamiento de las comunidades autonómicas.

De los datos del cuadro I-34 se desprende que el total del consumo público en las Baleares – los salarios más las compras de bienes y servicios- se alcanzó los 2.808,1 millones de euros, lo que representa el 11,9% de la renta inferior bruta a precios de mercado (RIB p.m.) – 4,6 puntos por debajo del nivel estatal- y el nivel de consumo público más bajo para el conjunto de las comunidades.

Así mismo, el ahorro público fue de 4.426,9 millones de euros, mientras que en la inversión pública se situó en los 551,5 millones de euros. De esta manera se generó una capacidad de financiamiento del conjunto de las administraciones públicas (la estatal, la autonómica, la insular y la local) de 3.874,4 millones de euros, equivalente al 20,7% de la RIP p.m., que es el porcentaje más elevado para todas las comunidades autónomas. (Ver el apartado 4.4.)

12.2. LA COMUNIDAD AUTÓNOMA

En este subapartado comenzamos haciendo una introducción en el marco de los presupuestos generales de la comunidad autónoma en las Islas Baleares, definiendo el ámbito del presupuesto y analizando, a continuación, los presupuestos de la Administración general y los de los entes de derecho público y de las sociedades públicas, y también la deuda acumulada.

12.2.1. INTRODUCCIÓN

Los presupuestos generales de la comunidad autónoma de las Islas Baleares para el año 2005 se aprobaron mediante la Ley 10/2002, de presupuestos generales de la comunidad autónoma de las Islas Baleares para el año 2005 (BOIB núm. 256 extr., de 28 de diciembre del 2002), la cual, juntamente con la Ley 1/1986, de 5 de febrero, de finanzas,

[88] El lector encontrará en el anexo estadístico los cuadros presupuestarios en las series estadísticas de acuerdo con las memorias del CES de los años 2001 a 2003.

y la normativa de despliegue correspondiente, constituye el marco normativo al cual se ha de ajustar la actividad económica y financiera de la comunidad autónoma. Así como señala la exposición de motivos, incluye la totalidad de los gastos y de los ingresos del sector público autonómico, y también la consignación del importe de los beneficios fiscales que afectan a los tributos.

Entre las novedades principales que esta Ley incluye, cabe destacar el incremento considerable de los créditos destinados a satisfacer los gastos de educación, ya que se incluye en los créditos iniciales de este presupuesto el importe adecuado para hacer frente a todas las obligaciones derivadas de la ejecución de esta materia, sin que sea necesario, por tanto, recorrer al recurso de las ampliaciones de crédito; consecuentemente, se ha eliminado entre los supuestos de créditos ampliables los que hacían referencia a esta materia.

Así mismo, siguiendo el criterio iniciado en la Ley 9/2003, de 22 de diciembre, de presupuestos generales de la comunidad autónoma de las Islas Baleares para el año 2004, se reducen todavía más los supuestos de crédito de carácter ampliable y, también para el año 2005, se suspenden las incorporaciones de créditos a que se refiere el artículo 46 de la Ley 1/1986, de 5 de febrero, de finanzas de la comunidad autónoma de las Islas Baleares.

Por otro lado, mediante la derogación del artículo 14 de la Ley 9/2003, de 22 de diciembre, de presupuestos generales de la comunidad autónoma para el año 2004, se suprime el fondo de contingencia de ejecución presupuestaria, la creación del cual fue motivada por la necesidad que el Gobierno de las Islas Baleares nombrado después de las elecciones autonómicas del año 2003 tuvo que disponer de suficiente crédito para destinarlo a cubrir las necesidades no previstas en el presupuesto que pudieran presentare a lo largo de su vigencia, derivadas en gran parte de actuaciones procedentes del período legislativo precedente. Con estas fuentes se consiguió la finalidad mencionada, sin alterar el régimen de financiamiento de las modificaciones presupuestarias regulado en la Ley 1/1986, de 5 de febrero, de finanzas de la comunidad autónoma. Una vez el Gobierno actual ha conocido con exactitud las magnitudes económicas que se deben incluir en los presupuestos de las comunidades autónomas para hacer frente a todas las obligaciones asumidas, las ha previsto en los correspondientes créditos presupuestarios de gastos, con lo que ya no se ha de recorrer al mecanismo del fondo de contingencia y, por esto, se deroga.

En materia de tributos propios y prestaciones patrimoniales de carácter público de la comunidad autónoma de las Islas Baleares, se prevé la actualización de acuerdo con el crecimiento del índice de precios al consumo del año anterior.

En este capítulo se analizan de manera detallada los presupuestos iniciales de la comunidad autónoma de las Islas Baleares para el ejercicio 2005, con la consideración comparativa pertinente respecto al año 2004.

Para llevar a cabo este análisis se estudian, en primer lugar, el ámbito del presupuesto y, en segundo lugar, los presupuestos generales de la comunidad, desde el punto de vista tanto de los ingresos como de los gastos, y se profundiza a analizar las actuaciones previstas para el ejercicio objeto de estudio, a través de los capítulos IV, VI y VII (las

transferencias corrientes, las inversiones reales y las transferencias de capital) del presupuesto de gastos.

Para completar el análisis presupuestario de nuestra comunidad, también se hace referencia a los presupuestos de los diversos entes de derecho público y de las sociedades públicas, y se estudian las actuaciones previstas para el año 2005.

12.2.2. EL ÁMBITO DEL PRESUPUESTO

En el ámbito de los presupuestos generales de la comunidad autónoma de las Islas Baleares para el año 2005 se integran los presupuestos de la Administración general de la comunidad (en la cual están incluidas las diferentes secciones y las entidades autónomas), también la de los entes que forman la Administración institucional de esta comunidad autónoma (entes de derecho público, tanto empresas públicas no societarias, como algún consorcio y las sociedades públicas), y otros entes públicos (empresas vinculadas y consorcios o fundaciones). (Ver el cuadro I-132.)

12.2.3. EL PRESUPUESTO DE LA ADMINISTRACIÓN GENERAL

En este apartado se analizan, en primer lugar, los capítulos de los ingresos y, todo seguido, se pasa a estudiar la evolución de los gastos y de la inversión territorializada.

12.2.3.1 Los ingresos

El presupuesto de ingresos para el año 2005 recoge de forma sistematizada el conjunto de recursos que permiten financiar el presupuesto de la comunidad autónoma de las Islas Baleares.

Los ingresos pueden obtenerse por diferentes conceptos, incluyendo el recurso al endeudamiento, y la clasificación se estructura en el presupuesto para el 2005 en el ámbito orgánico, de acuerdo con el centro productor, y en función de la naturaleza económica. La clasificación orgánica mantiene la misma estructura e idéntico contenido que la correspondiente a los gastos. Por lo que hace a la estructura económica, la estructura y el contenido no ha variado respecto del ejercicio anterior.

El presupuesto general de ingresos para el año 2005 de la Administración general (en el cual quedan incluidas las entidades autónomas) de la comunidad autónoma de las Islas Baleares se estimó en 2.587,78 millones de euros, en contraste con los 1.859,18 millones de euros que se habían previsto inicialmente para el ejercicio del año anterior.

La comunidad autónoma de las Islas Baleares y las entidades autónomas de carácter administrativo prevén liquidar derechos a lo largo del ejercicio económico por un importe de 2.225,51 millones de euros. Se prevé incrementar el nivel de deuda global de la comunidad autónoma en 320 millones de euros, ya que la amortización del préstamo es de 42,27 millones de euros.

En los capítulos I y II se incluyen los rendimientos de los tributos cedidos total o parcialmente que conforman el nuevo sistema de financiamiento autonómico con el fondo de suficiencia (negativo) que aminora el importe sobre la renta de las personas físicas (IRPF). De esta manera, en el capítulo IV solo quedan aportaciones del Estado y

otros entes públicos y/o privados para financiar conjuntamente actividades de interés común.

A partir de la inversión de ingresos para el 2005 y de la comparación con los datos homogeneizados del 2004, suponiendo dentro de la previsión inicial las competencias de sanidad mediante los mecanismos que derivan del nuevo sistema de financiamiento, se desprende de estos un aumento del 39,19%. (Ver el cuadro I-133.)

Haciendo el análisis por capítulos, se puede observar que los capítulos correspondientes a las operaciones corrientes son los más importantes por lo que hace al peso relativo en el total del presupuesto, ya que representan, en conjunto, el 78,18% de los ingresos previstos.

12.2.3.2. Los gastos

Los créditos correspondientes al estado de gastos de los presupuestos de la comunidad autónoma de las Islas Baleares para el 2005 se presentan en tres niveles de agregación, correspondientes a las clasificaciones económicas, funcional para programas y orgánica.

El conjunto de los gastos a la comunidad autónoma de las Islas Baleares ha aumentado en un 39,19% respecto del 2004. (Ver el cuadro I-134.)

La clasificación económica presenta los créditos agrupados de acuerdo con la naturaleza económica y se distingue entre operaciones corrientes (capítulos I, II, III y IV) y operaciones de capital (capítulos VI, VII, VIII, IX). A la vez, los créditos destinados a operaciones corrientes se desagregan en gastos de funcionamiento (gastos de personal y compra de bienes corrientes y servicios), en gastos financieros y en transferencias corrientes. Las operaciones de capital distinguen entre las inversiones reales (inversiones directas realizadas por la propia administración), las transferencias de capital y las variaciones de activos y pasivos financieros.

El importe total del proyecto de presupuesto de gastos para el ejercicio económico del 2005 es de un total de 2.587,78 millones de euros, cifra que representa un 39,19% del incremento respecto del 2004. (Ver el cuadro I-135.)

El conjunto de las operaciones corrientes se incrementa el 34,37%, lo que supone 490,38 millones de euros por encima de la cifra del año 2004 y esto significa 4,82 puntos porcentuales por debajo del incremento global del presupuesto. En cuanto al peso relativo del total, las operaciones corrientes pasan del 76,74% en el 2004 al 74,08% en el presupuesto para el 2005, circunstancia que supone un decaimiento de 2,66 puntos porcentuales.

Por lo que hace referencia a las operaciones de capital, con un incremento del 55,07%, suponen una variación positiva de 238,21 millones de euros por encima de la cifra del 2004, lo cual supone 15,88 puntos porcentuales por encima del incremento global del presupuesto. En cuanto al peso relativo del total, las operaciones de capital pasan del 23,26% en el 2004 a un 25,92% en el presupuesto para el 2005, hecho que supone un incremento de 2,66 puntos porcentuales.

12.2.3.3. Las inversiones

Las dotaciones previstas en el capítulo VI del estado de gastos, además de las clasificaciones a que hemos hecho referencia en los apartados anteriores, se agrupan y se clasifican por criterios de territorialización en función con el ámbito insular en el cual se lleva a cabo el gasto, en virtud de lo que se establece en la Ley 2/1986, de finanzas de la comunidad autónoma de las Islas Baleares, en el artículo 39.3.

La territorialización recogida en este presupuesto se corresponde, tanto por motivos de homogeneidad con el ámbito de la propia operativa presupuestaria, con los códigos que se han utilizado en anteriores presupuestos. La territorialización de la inversión es un aspecto problemático en cualquier presupuesto. El criterio que se ha seguido para territorializar en el capítulo VI es aplicar el código territorial correspondiente al ámbito insular donde se produce la inversión que se hace en materia de infraestructuras e incluso así, es discutible que se pueda asegurar que la rentabilidad de la inversión repercute exclusivamente sobre el territorio al cual se ha imputado. Por otra parte, el criterio de territorialización que se utiliza, aplicado a otros tipos de inversión diferentes de las de dotación de infraestructuras, puede conducir a lecturas erróneas de los datos; pese a que el gasto efectuado se realice en lugar determinado, esto no implica que los efectos se manifiesten sólo en este lugar. Este hecho justifica, en parte, la existencia de un código 00 (indeterminado), ya sea porque a priori es imposible determinar físicamente el lugar donde se invertirá, ya sea porque, incluso sabiéndolo, la territorialización conduciría a desvirtuar totalmente los datos territorializados.

Con estas prevenciones y teniendo en cuenta estas consideraciones es como se deben hacer las lecturas de los datos de la territorialización. Se desprende que, del total de inversiones reales que se realizan en la comunidad autónoma de las Islas Baleares, el 65,80% están en la isla de Mallorca, dado que es la isla más grande y que tiene un mayor número de habitantes y, por tanto, la que tiene una mayor actividad social y económica del archipiélago. Las Pitiusas representan el 8,31%, y Menorca, el 6,02%. El 19,86% es inversión no territorializada. (Ver el cuadro I-136.).

12.2.3.4. Los presupuestos de los entes de derecho público y de las sociedades públicas

Los presupuestos de los entes de derecho público, formados, por una parte, por una serie de empresas públicas no societarias (Radiotelevisión, Ibatur, Inestur, Ibisec, Ibaen, Ibasan, Ibanat, Ibavi, SFM, Gesma e IDI) y, por otra parte, de un consorcio (Centro Baleares Europa), y también los de las sociedades públicas (empresas públicas de la comunidad autónoma de las Islas Baleares en forma de sociedad anónima), se encuadran en los presupuestos de la Consejería del Gobierno de las Islas Baleares de la cual dependen. Es por esto que el análisis de los presupuestos de estas instituciones se considera de interés.

De manera agregada, el proyecto de presupuesto de estas instituciones para el ejercicio del 2005 llega a un total de 485,21 millones de euros.(Ver el cuadro I-137).

12.2.4. LA DEUDA ACUMULADA

De acuerdo con el avance del Banco de España (datos referidos al cuarto trimestre del año), la deuda acumulada de las Islas Baleares durante el año 2005 fue de 1.536

millones de euros, un 64,1% superior al del año anterior. Esta cantidad representa el 2,74% de la deuda total de las comunidades autónomas españolas. Debe decirse que esta cantidad representa el 6,8% del PIB regional –por encima sólo está Valencia (11,5%), Cataluña (7,8%) y Galicia (7,4%)-, con un incremento de 3,6 puntos respecto del año 2000, cuando era el cuarto porcentaje más bajo del Estado.

El nivel de endeudamiento por habitante se incrementó en relación con el ejercicio precedente, ya que en el año 2004 fue de 980,06 euros, mientras que en el año 2005 llega a los 1.562,65 euros, con una variación del 59,4%. Sólo se encuentran por encima Valencia, Cataluña y Madrid. (Ver el cuadro I-138).

12.3. LOS CONSELLS INSULARS

Presentamos en este apartado el análisis presupuestario y el análisis de la cuenta financiero para los consejos insulares de Mallorca, de Menorca y de Ibiza y Formentera.

Durante el ejercicio del 2005 el presupuesto agregado de los tres consejos insulares moderó su crecimiento respecto al ejercicio anterior, ya que experimentó un incremento global del 10,16 % en relación al ejercicio precedente (un tercio del crecimiento del 2004 en relación a 2003). En valores absolutos se consolida el crecimiento de los recursos y se superan ya los 350 millones de euros. (Ver el cuadro I-139).

Una parte significativa de este crecimiento se debe a la participación en los tributos gestionados por el Estado, en los que se introduce un importante cambio metodológico en la técnica de elaboración de los presupuestos de los consejos insulares de Mallorca y de Menorca. (El de Ibiza y Formentera no ha introducido en el 2005 el nuevo criterio de asignación presupuestaria de ingresos establecido por la Administración Central). El crecimiento global a nivel de presupuesto mantiene el fuerte crecimiento observado en esta legislatura y se produce - tanto en valores absolutos como en términos relativos- en la vertiente del gasto, especialmente en las operaciones de corrientes (+12,06%), mientras que en las operaciones de capital (+6,42 %) el crecimiento es más moderado. En valores absolutos es especialmente significativo el incremento en el capitulo II, de compra de bienes y servicios (los llamados gastos de <<funcionamiento>> de los servicios), al mismo tiempo que se reduce la consignación por transferencias corrientes (-9,17%).

Por otro lado, en la vertiente de ingresos existe un significativo aumento de los ingresos impositivos por la participación en los impuestos gestionados por el Estado, que es de casi treinta millones de euros, de las cuales dos terceras partes corresponden a la participación en impuestos indirectos, mientras que el tercio restante es por la participación en impuestos directos. Entre estos impuestos merece destacar la <<compensación>> por la pérdida de recaudación que ha representado la exoneración del pago del impuesto de actividades económicas (IAE) a la mayor parte de los contribuyentes (y, con ello, la perdida de recaudación en el antiguo recargo provincial que, como herederas de la antigua Diputación, corresponde a los consejos insulares).

En cuanto al resto de los ingresos, destacan las transferencias corrientes, con un aumento en valores absolutos de 21 millones de euros (que representa un incremento del 12,08 %). A pesar de ello, este incremento se compensa con la disminución en las

transferencias de capital de otras administraciones en 20,4 millones de euros (-30,48%), lo que ha moderado el crecimiento presupuestario global en relación con el ejercicio.

Se mantiene la tendencia de crecimiento de los ingresos de ejercicios anteriores, especialmente en los ingresos por operaciones corrientes (+22,13%). Este crecimiento obedece al incremento de fondos recibidos de otras administraciones y permite compensar holgadamente la disminución en ingresos por operaciones de capital (-17,74%), que se debe sobre todo a la disminución de transferencias de capital de otras administraciones, por lo que se podría hablar de un desplazamiento de recursos de capital a recursos corrientes. Otro factor compensatorio de los menores recursos por transferencias de capital se observa en el capitulo VIII, de variación de activos financieros, que refleja la incorporación del remanente del presupuesto del Consejo Insular de Menorca que corresponde al ejercicio anterior (2004) por una suma bruta de 4,8 millones de euros, que producen un espectacular incremento en términos relativos del +1.324%. En cuanto al nuevo endeudamiento, se mantiene en los niveles del ejercicio anterior, con una ligera reducción en términos absolutos, y siempre por debajo del 10 % de los ingresos totales.

En la vertiente del gasto, al igual que en los ejercicios precedentes, destaca el aumento en los gastos corrientes para el funcionamiento de los servicios, especialmente de los capítulos I y II -remuneración del personal (+ 11,60 %) y compra de bienes y servicios (+ 32,08 %)-, mientras que en las operaciones de capital el incremento es el más moderado (+6,42 %) y se reparte de forma homogénea entre los distintos capítulos de inversiones reales y transferencias de capital, consolidándose el nivel de inversiones destinado a las competencias asumidas.

Desde el punto de vista estrictamente financiero se mantiene los niveles alcanzados en el capitulo IX, donde la dotación refleja, por un lado, los recursos que se han obtenido con el nuevo endeudamiento y, por otra parte, los gastos en la previsión para hacer frente a la amortización del endeudamiento de ejercicios anteriores. El endeudamiento bruto se mantiene ligeramente por debajo de los treinta millones de euros y se anota una ligera reducción en términos absolutos en relación al ejercicio precedente, mientras que el endeudamiento neto, una vez deducida la deuda amortizada en el ejercicio (14,23 millones de euros), no llega a alcanzar los 10 millones de euros y queda por debajo del 3 % del total del presupuesto.

En cuanto a la carga financiera por intereses, gracias a los bajos tipos previstos en el 2005 se reduce ligeramente la previsión de los gastos por intereses del endeudamiento anterior (capitulo III), de manera que se confirma la tendencia de ejercicios anteriores, que se ha afirmado durante el propio año 2005.

Un año más, se presentan las reservas metodológicas, como en los ejercicios precedentes; en este caso, por la aplicación de diferentes criterios en la imputación de los fondos percibidos del Estado por participación en los impuestos, que pasan a imputarse directamente a los capítulos I y II del presupuesto de ingresos para el ejercicio 2005 en los casos de los consejos insulares de Mallorca y de Menorca. No obstante, el de Ibiza y Formentera opta por mantener la imputación de dichos ingresos en el capitulo IV, de transferencias corrientes.

En el aspecto cuantitativo hay que resaltar que en los casos de Mallorca y Menorca, en que los totales de los presupuestos presentan incrementos importantes (+12,50% y +15,31%, respectivamente), mientras que el Consejo Insular de Ibiza i Formentera presenta una evolución ligeramente negativa (-1,11%), que apunta que el 2005 es un ejercicio de consolidación tras el fuerte incremento presupuestario de 2004. (Ver el cuadro I-140.)

Por otra parte, el Consejo Insular de Menorca es el que presenta un mayor crecimiento presupuestario relativo, gracias a los mayores ingresos de participación en los impuestos gestionados por el Estado (capítulos I y II) , sobre todo, por la incorporación de remanentes (4,8 millones €) del ejercicio anterior (capítulo VIII), lo que ha permitido, en la vertiente del gasto, un incremento del 41,96 % de los fondos destinados a inversiones reales (Capitulo VI).

En cuanto al Consejo Insular de Ibiza y Formentera, se confirma la consolidación del elevado volumen presupuestario alcanzado en el ejercicio precedente. (Resulta significativa la comparación con el Consejo Insular de Menorca, al que superó en más de un 50% en el 2004 -si tenemos en cuenta el remanente- y supera todavía un 24% en el 2005).

En el apartado de ingresos, destacan las transferencias corrientes, con un incremento del 9 por cien (Capítulo IV), lo que permite compensar la disminución de las transferencias de capital del Capítulo VII (-26,06%). Ello es coherente con la disminución de los recursos destinados a las inversiones reales (-27,02%) en la vertiente del gasto (capítulo VI), mientras que se produce un fuerte crecimiento (+26,09%) en el capítulo I de gastos de personal. Todo apunta a una ralentización y maduración del esfuerzo inversor de estos años.

12.4. LOS AYUNTAMIENTOS

Presentamos en este subapartado el análisis presupuestario de los ayuntamientos de las Islas Baleares.

Contrariamente en los ejercicios precedentes, el conjunto de los ayuntamientos de las Islas Baleares y, en concreto, de Mallorca, no presenta un presupuesto equilibrado, por los desequilibrios presupuestarios de Alcudia, Artà, Llucmajor y Montuïri, que en conjunto aportan un superávit inicial de 2,7 millones de euros.

La suma total de los ingresos para el ejercicio de 2005 superó por primera vez la barrera de los mil millones de euros (1.040). Esto representa un alto grado en el crecimiento de los presupuestos municipales, ya que el incremento del 21,10% en relación al ejercicio precedente duplica el del ejercicio anterior y representa un crecimiento neto de 17,6 puntos porcentuales sobre la depreciación monetaria, seis veces las necesidades de cobertura de la variación del IPC que en diciembre del 2005 se situó en Baleares en el 3,5 %

El presupuesto agregado de los municipios presenta en su conjunto un déficit inicial no financiero de 6,9 millones de euros, de manera que se rompe el cambio de tendencia de los dos años anteriores (2004 y 2003) y volviendo a la situación de déficit de 2002 y

2001, mientras que el saldo sin carga financiera por intereses presenta todavía un superávit de 7,5 millones de euros. (Ver el cuadro I-141.)

En cuanto a los ayuntamientos más importantes (los que tienen un presupuesto superior a los 12 millones de euros), se observa claramente como los municipios de Palma y Calviá son los que disponen de un mayor presupuesto en valores absolutos y se mantiene, entre ambos, por encima del 50% del presupuesto de los ayuntamientos de Mallorca y del 40% en el conjunto de las Islas Baleares. (Ver el cuadro I-142.)

El Ayuntamiento de Palma, con un presupuesto de 316,7 millones de euros presenta un incremento del 23,62%, y en el caso de Calviá se recupera el ritmo de crecimiento, con una espectacular variación interanual del 30,53%, rompiendo la línea de contención de los dos ejercicios anteriores. Esto se debe, a parte del crecimiento ordinario de los ingresos, a los ingresos extraordinarios (12,17 millones de euros) por la venta de viviendas de protección oficial de promoción pública municipal en Son Ferrer, Galatzò y Calviá , consignadas en el Capítulo VI como enajenación de inversiones reales.

En cuanto al gasto por habitante un año más destacan los 2.387,08 euros de presupuesto municipal por habitante de Calviá y, en su entorno se observan claramente diferencias significativas en este ratio entre los municipios de interior (incluido Palma) y los costeros de vocación netamente turística. En éstos es mayor la diferencia entre la población de hecho y la de derecho y la que no lo es, y la incidencia de esa diferencia poblacional, al compararla tanto con el patrimonio sujeto a tributación como en las necesidades de servicios que se han de cubrir, que se reflejan en los presupuestos.

12.5. LA ADMINISTRACIÓN DEL ESTADO

La recaudación tributaria obtenida por la Delegación Especial de Hacienda en las Islas Baleares en el 2005 se incrementó en relación al ejercicio anterior en un 14,9%, hasta alcanzar los 2.392 millones de euros, y se sitúa cerca de la media nacional (+15,39%). Este incremento que es significativo en la recaudación por el impuesto sobre la renta de las personas físicas (+12,85 %), mientras que el crecimiento de la recaudación por el impuesto sobre la renta de las sociedades presenta un crecimiento (+5,5%) muy inferior a la media nacional (+24,9%), posiblemente compensando el mayor aumento habido en el ejercicio 2004. Sin embargo, un año más, el mayor diferencial se produce en la recaudación por impuesto de venta al pública (+26,92%, frente al 9,9 % de media nacional). En valores absolutos, el aumento de la recaudación con relación al ejercicio anterior (casi 310 millones de euros) se sustenta especialmente en la mayor recaudación por IVA de 172 millones de euros, conjuntamente con el impuesto sobre la renta de las personas físicas, con casi 128,5 millones de euros de mayor recaudación respecto del ejercicio anterior. (Ver el cuadro I-143.)

En términos relativos, se produce un aumento en la recaudación por los impuestos directos (+11,45%) por debajo del incremento de dichos impuestos a nivel nacional (20,71%), aunque parte de ese diferencial corresponde a la diferente importancia relativa del impuesto de sociedades en relación al IRPF en las Islas Baleares, frente al conjunto de la recaudación a nivel estatal.

Por el contrario, la imposición indirecta, con el IVA como principal fuente de ingresos, presenta en Baleares un crecimiento de 23,6%, mientras que en el conjunto nacional el

crecimiento es solo del 7,7%. Este crecimiento, en la línea del año precedente (+12,42%, frente al -2,53% de media nacional en el 2004), parece indicar un crecimiento de la actividad económica por encima de la media, que no se confirma a la hora de analizar otros indicadores.

En cuanto al conjunto de la carga tributaria estatal en Baleares, su crecimiento, en un 14,5%, se apoya más en la presión fiscal (+23,6%) que en la directa (+11,5%), si bien los índices de crecimiento de la recaudación superan holgadamente la depreciación monetaria (el IPC del 2005 en Baleares fue del 3,5%).

En cuanto a la recaudación por tasas, recargos, sanciones, etc. (capitulo III), son ingresos prácticamente residuales y mantienen un balance recaudatorio no significativo ni en valores absolutos ni relativos, siendo meramente anecdótica la recaudación negativa en el caso de la tasa de juego (a causa de la cesión a la CAEB).

COLABORACIÓN NUEVAS PERSPECTIVAS PARA EL FINANCIAMIENTO ECONÓMICA A RAÍZ DE LA REFORMA DE LOS ESTATUTOS DE AUTONOMÍA

JOSÉ ANTONIO ROSSELLÓ RAUSELL
26-06-2006

REFORMAS ESTATUTARIAS Y FINANCIAMIENTO

El proceso general de reforma de los estatutos de autonomía que se ha abierto en España ha tenido como consecuencia, entre otros aspectos de gran calado, el hecho de plantear nuevamente la necesidad de una reforma del financiamiento económico, tan sólo tres años después de haber entrado en vigor el nuevo sistema que se aprobó en los consejos de Políticas Fiscales y Financiera de julio y de noviembre del año 2001, el primer ejercicio de vigencia del cual fue el año 2001.

Es más, en el marco de este sistema sólo se han determinado las liquidaciones correspondientes a los años 2002 y 2003. Si después de un período de tiempo tan corto ya se ha producido una necesidad de reforma, es indicativo que los problemas del sistema son profundos y requieren ser abordados con nuevos enfoques.

Durante el año 2005, en efecto, se produjo la segunda liquidación del sistema de financiamiento de las quince comunidades autónomas que conforman el régimen común, es decir, se cerró el año 2003. Los resultados que derivaron de la liquidación no difirieron esencialmente de los que ya había registrado la liquidación del 2002. Así, se puede señalar que se repitió la posición estructural que mantiene la comunidad autónoma de las Islas Baleares, de tal manera que su financiamiento por cápita se situó alrededor de quince puntos por debajo de la media del conjunto de comunidades autónomas participantes en el sistema. Igualmente se hubo de aplicar, un año más, la regla de garantía relativa al financiamiento sanitario.

Como se podrá apreciar más adelante, la naturaleza de los problemas del sistema de financiamiento es un poco más profunda de lo que se reduce de los resultados anteriores, ya que le es subyacente la cuestión más general del derecho comparado en

materia de federalismo fiscal, pero los resultados de las liquidaciones de los años 2002 y 2003 son por si mismos suficientemente expresivos de la necesidad de reconsiderarlos.

Durante los años 2004 y 2005 un aspecto que se planteó durante los procesos de anteproyecto de la reforma de los estatutos de autonomía, con especial referencia a los procesos de Cataluña, Valencia y las Islas Baleares, fue el alcance que, de manera real y efectiva, había de tener la cuestión del financiamiento en el marco de la reforma estatuaria. La cuestión adquirió mayor énfasis y contundencia en el caso catalán.

La incorporación de un título de financiamiento en el texto estatuario no era una cuestión secundaria ni fácil. De hecho, todos los estatutos de autonomía, entre los cuáles se encuentra el balear, ya contenían un título relativo al de la hacienda autonómica y al financiamiento. Lo que sucedía es que en la práctica del diseño de financiamiento estaba muy mediatizada, sino supeditada, a la Ley orgánica de financiamiento de las comunidades autónomas (LOFCA) y en otras leyes financieras del Estado. No obstante, desde otra perspectiva, se ha de señalar que los estatutos de autonomía tienen un cierto carácter de << ley paccionada>> entre la comunidad autónoma y el Estado.[89] Además, conviene no olvidar que los estatutos de autonomía también se aprueban mediante la Ley orgánica, de manera que entre los estatutos y la LOFCA hay el mismo nivel de rango formativo. Por esto la inclusión de un título de financiamiento expresamente vinculado a la comunidad autónoma y al Estado no debería tener nada de particular.

La tesis que se abrió paso fue a del texto estatutario que podía perfectamente – y en cierto sentido, << tenía que>> - contener unos principios básicos sobre el financiamiento, pero siempre que fueran suficientemente claros, y por descontado supusiesen un salto cualitativo respecto a la situación actual de preeminencia de hecho a la LOFCA.

Si atendemos las soluciones planteadas en los dos procesos de reforma estatuaria llevados a cabo durante el 2005 en España, es decir, el valenciano y el catalán, se puede apreciar una diferente naturaleza de planteamientos. Así, en la propuesta valenciana se observa, expresamente y tácitamente, una remisión a la LOFCA y, por tanto, nada especialmente nuevo en materia de financiamiento. Al contrario, en el caso catalán, inicialmente bajo la espectacular y controvertida propuesta presentada por el Gobierno de la Generalitat el 28 de abril de 2005, se producía una ruptura con el sistema vigente. El enfoque presentado en ese momento no solamente afectaba a la cuestión estricta del financiamiento, sino a la configuración del conjunto del sistema fiscal, de manera que pronto se pudo advertir el carácter esencialmente confederal, al haber superado las tesis federalistas, que en un principio parecían que serían las que se emplearían.

Sin embargo, meses después, los acuerdos Mas – Zapatero que se alcanzaron en La Moncloa el 22 de enero del 2006, que fueron aceptados por el gobierno del tripartido catalán, pasaron a un reenfoque sensible del marco del financiamiento catalán, que supuso el abandono a la vía confederal y generaron grandes ambigüedades sobre la vía federal, ambigüedades que hoy en día no han sido resueltas.

---

[89] El artículo 147 de la Constitución define los estatutos de autonomía con la norma institucional básica de cada comunidad autónoma. Adicionalmente, de acuerdo con el artículo 76 del Estatuto de autonomía de las Islas Baleares vigente, cualquier propuesta de reforma ha de ser aprobada tanto por el Parlamento de las Islas Baleares, por mayoría absoluta, como por las Cortes Generales, mediante la ley orgánica. Así mismo, en el curso de la tramitación, el Parlamento puede retirar la propuesta de reforma.

En el caso de las Islas Baleares – la configuración de las cuales en el ámbito de la renta y desde la óptica del financiamiento presentan similitudes patentes con Cataluña -, todas estas controversias no pasaron inadvertidas, al margen que ya por si mismo el financiamiento fue considerado desde el primer momento una de las llaves de la reforma estatuaria.[90]

Es por esto que después de un interesante debate en el seno de la Comisión Asesora para la Reforma del Estatuto de Autonomía, como en la ponencia parlamentaria *ad hoc* y en la llamada <<mesa de partidos>>, así como, finalmente, en el trámite parlamentario formal que ha concluido la Propuesta de reforma estatuaria en el Congreso de los Diputados, se ha configurado una propuesta del financiamiento ambiciosa, que efectivamente establece unos principios básicos del financiamiento de la comunidad autónoma, pese a que al mismo tiempo deja muchos aspectos abiertos, aspectos que tendrán que ser aclarados en una futura, compleja e incierta negociación multilateral.

EL CONCEPTO CLAVE DE << NECESIDAD DE GASTO>>

Teniendo en cuenta las dificultades reales a las que se enfrenta nuestra comunidad autónoma para impulsar cualquier cambio en materia de financiamiento dentro de un debate multilateral, es necesario partir de una visión lo más objetiva posible del estado actual de las cosas.

En este sentido, no es un buen método –ni táctico ni de contenido- partir de una descalificación global del actual sistema de financiamiento autonómico, ya que en cada momento éste ha de cumplir su papel, ha supuesto avances y, en la medida posible se ha aprobado con cierto consenso. Desde esta óptica, es una fuente de enseñamiento que debe permitirnos valorarlo y superarlo de una manera razonable.

Así, sería injusto ignorar que en los más recientes acuerdos del Consejo de Política Fiscal y Financiera, tanto los de 1996 como los de 2001, se produjeron innegables avances, especialmente de la mano de la cesión de figuras impositivas. Este aspecto es una de las cuestiones esenciales que siempre pretendió la óptica balear, es decir, que el financiamiento autonómico descansase esencialmente en figuras tributarias.

Ahora bien, contrariamente a lo que generalmente se piensa, el entramado y el juego de los impuestos cedidos, a pesar de ser relevantes, en realidad no son la parte más importante del sistema de financiamiento, al contrario: la parte más relevante del sistema es la que hace referencia a la determinación de las llamadas "necesidades de gasto", también conocidas como "gasto garantizado". Éste es un punto de referencia trascendental, ya que aunque está revestido de una naturaleza y de una construcción fundamentalmente técnicas, y no poco complejas, constituye la clave de la vuelta del sistema, y así ha sido desde el remoto año 1986, cuando se instrumentó el primer acuerdo de financiamiento bajo esta nueva sistemática.

---

[90] Al contrario, un aspecto que también es destacable en el bajo perfil que el debate de financiamiento ha tenido en la comunidad autónoma de Madrid, tanto en el ámbito de gobierno como respecto al de la sociedad civil, a pesar del hecho que esta comunidad presenta perfiles muy similares al de Cataluña y el de las Islas Baleares.

En este contexto, el papel de los impuestos es más un elemento de cierre o de cuadre del sistema que de configuración central. En efecto, una vez determinada –mediante una negociación multilateral en el seno del Consejo de Política Fiscal y Financiera- la necesidad de gasto de cada comunidad autónoma es un "año base" establecido de común acuerdo (en los acuerdos del 2001, el año base fue 1999), la cifra resultante se "intercambia" por el producto de una cesta de impuestos cedidos, también calculada para ese mismo año base.

En el caso de las Islas Baleares, además, se produce una singularidad: la necesidad de gasto, en términos del año base 1999, fue inferior al producto de la cesta de impuestos (IVA, IRPF, impuestos especiales...) atribuida a la Comunidad Autónoma para ese mismo año base. A partir de este hecho, se genera el llamado "flujo negativo", que, por decirlo así, se debe devolver a la Administración del Estado. Este flujo evoluciona de acuerdo con la evolución comparada de unas cestas de impuestos, calculadas de manera su generis, conocidas respectivamente bajo la denominación técnica de "ITE nacional" e "ITE regional".

También de acuerdo con los acuerdos del 2001, el sistema aporta una garantía de mínimos, que se debe aplicar durante tres años, en materia de financiamiento sanitario.

Según todo ello, lo primero que se tiene que señalar es que el sistema parte de la constatación de que la necesidad de gasto de una comunidad autónoma en realidad no se conoce, por el hecho de no existir estudios de detalle en contabilidad analítica que permitan determinar de manera exacta este concepto.

Es por todo ello que la necesidad de gasto se aproxima por medio de unas "variables" o indicadores socioeconómicos que se aplican al año base anteriormente indicado. Precisamente, una parte de la negociación en el seno del Consejo de Política Fiscal y Financiera consiste en determinar estas variables indicadas, así como la ponderación que le es aplicable. [91]

Esto ya por sí mismo es indicativo del hecho de que la necesidad de gasto es fruto de un debate político y, consecuentemente, de una decisión política. Esta manera de proceder no tiene porqué ser criticable si con esto se obvia el irresoluble problema de determinación directa y, al mismo tiempo, que los resultados obtenidos presenten una situación lógica.

Por todo ello no obstante, el esquema de la determinación de la necesidad de gasto empieza a quedar adulterado a consecuencia del establecimiento de "intervenciones externas" a los resultados teóricamente basados en variables socioeconómicas. En los acuerdos del 2001 estas intervenciones fueron las siguientes: en primer lugar, a las comunidades autónomas que perdieron financiamiento en relación con el punto de partida, se les reposó a este mismo nivel de partida; por tanto, quedó establecido que ninguna comunidad autónoma podía perder financiamiento absoluto respecto del que ya estuviesen recibiendo.

En segundo lugar, de manera suplementaria, se introdujeron como base de financiamiento unas variables claramente redistributivas- como fue el caso de la renta

[91] En los acuerdos del 2001 con referencia al subsistema de las "competencias comunes" la principal variable acordada es la población de derecho, con una ponderación del 94%.

por habitante o la baja densidad de población-, que por la misma definición sólo eran aplicables a unas determinadas comunidades autónomas.

En tercer lugar, con especial mención, el entramado de configuración del sistema estableció las llamadas "reglas de modulación", que, como fue el caso de las Islas Baleares, tuvieron como cometido practicar un límite financiero a los resultados consecuencia de la aplicación objetiva del sistema de las variables socioeconómicas. En cambio, en el caso de otras comunidades autónomas las reglas de modulación supusieron incrementar el financiamiento.

Con estas intervenciones practicadas, por decirlo así, "en la segunda vuelta", se persiguieron dos objetivos básicos: contentar, por parte del Estado, a las comunidades autónomas de menor nivel de renta y/o perdedores de financiamiento y, simultáneamente, evitar un mayor coste a las finanzas del Estado.

La consecuencia de todo esto fue que en el caso de algunas comunidades autónomas, con especial referencia a las Islas Baleares, el gasto garantizado se situó por debajo del nivel que objetivamente, y sin perjuicio de la aproximación imperfecta que supone la sistemática de los indicadores socioeconómicos, les habría correspondido. Con esto, se perpetuó una tónica que ha sido la habitual desde el nacimiento del proceso autonómico. Dicho con otras palabras: a pesar que en términos absolutos cada nuevo sistema quinquenal de financiamiento ha llevado aparejado un aumento absoluto de recursos para la comunidad autónoma, de hecho el aumento de potencial ha quedado reducido, de manera apreciable, a causa del mecanismo de cálculo de la " necesidad de gasto" o "gasto garantizado".

PROBLEMAS INDUCIDOS POR LA FORMA DE CÁLCULO DEL GASTO GARANTIZADO

Llegados a este punto es importante sistematizar los problemas esenciales que plantea la utilización del gasto garantizado a partir de la experiencia de aplicación del sistema de financiamiento autonómico, con especial referencia a la situación de la Comunidad Autónoma de las Islas Baleares.

Primero. En todas las negociaciones que se llevan a cabo en el seno del Consejo de Política Fiscal y Financiera es muy difícil, por no decir imposible, apartarse del statu quo vigente en materia de financiamiento. Es decir, existe un verdadero e incómodo tabú- que se constata en la práctica de todas las negociaciones-, según el cual una comunidad autónoma no puede aumentar su financiamiento de una manera importante, aunque este aumento sea fruto de un diseño más o menos objetivo de las variables y ponderaciones. Y por esto, por ejemplo, ya en el 1992 a la Comunidad Autónoma de las Islas Baleares se le aplicaron unas reglas de modulación y lo mismo sucedió, años después, con los acuerdos de julio del 2001.

Segundo. Las necesidades de gasto, aunque establecidas de manera objetiva y sin intervenciones externas, por ser fruto de la negociación política, no necesariamente incluyen todas las variables relevantes o esenciales. En el caso balear, siempre se ha indicado el caso de la población flotante, elemento esencial de la estructura económica y de la presión sobre el sector público autonómico, pero no se ha conseguido nunca que se

tuviese en cuenta en la configuración del sistema, a pesar de lo que señala el mismo texto estatutario.[92]

Tercero. Por extraño que pueda parecer, el gasto garantizado, por definición no se actualiza, excepto en determinados supuestos teóricos la aplicación práctica de los cuales es realmente inédita. Esto es fruto de una concepción sobre el sistema de financiamiento que estuvo muy presente en los acuerdos de 1996 y en los de 2001, y que tenía el soporte no sólo del Estado, sino también de diversas comunidades autónomas. Concretamente, esta concepción consistía en señalar que lo importante para una comunidad autónoma era asumir una cesta de nuevos impuestos (IRPF, IVA, especiales) y, a partir de esto, por su propia evolución- que se decía que siempre sería mejor que recibir el financiamiento de una transferencia de los Presupuestos del Estado- la comunidad autónoma podría absorber sus necesidades de gasto y obtener mayores ganancias. De esta manera, se dio paso al nuevo enfoque de asunción de impuestos cedidos, pero siempre como elemento subordinado a la determinación previa de la necesidad de gasto.[93]

Técnicamente este enfoque recibe el nombre de "las ganancias a través de los flecos", pero la experiencia demuestra que es más bien una especie de lo que se podría denominar "vía lenta de mejora del financiamiento", que no permite resolver los problemas de fondo a partir de la evolución del sistema, como creían los optimistas.

Cuarto. Aunque para nuestra comunidad autónoma se pretendan recalcar algunos buenos propósitos del sistema aprobado en los acuerdos del 2001, se debe constatar que el mundo ha cambiado sensiblemente en los últimos años, lo que ha generado- y lo continúa haciendo- una presión creciente sobre las finanzas autonómicas. Si se sintetizan en grandes bloques aquellos ámbitos que generan la presión sobre el sector público autonómico, se pueden concretar los dos siguientes: por una parte, la necesidad de acometer un profundo y permanente ajuste estructural en los sectores económicos y también, de manera muy especial, en los ámbitos del entorno económico, de las infraestructuras y de las acciones de I+D+I, que contribuyen a la eficiencia, a la productividad y al aumento de la competitividad. Todo ello, reforzado por las tendencias económicamente dominantes en la economía internacional y por la llamada globalización.

Por otra parte, también presiona sobre las finanzas públicas autonómicas una evolución económica endemoniada que se manifiesta en aspectos como el envejecimiento de la población o el fenómeno migratorio. Estas nuevas realidades afectan a los ámbitos de las prestaciones sanitarias, al ámbito educativo, a las cuestiones de la dependencia y a los servicios públicos en general. Todo esto en un contexto creciente de asunción por parte de la comunidad autónoma de las materias que forman parte del llamado "estado del bienestar".

En este marco, la no actualización del concepto de necesidad de gasto, unido a las limitaciones de la misma evolución natural de la cesta de impuestos, redunda en una tensión de las finanzas públicas de la comunidad autónoma, con mayor énfasis todavía

---

[92] El artículo 65 del vigente Estatuto de Autonomía de las Islas Baleares realmente nunca se ha puesto en práctica, precisamente como consecuencia del predominio de facto de los criterios de la LOFCA.

[93] Esta concepción fue defendida de manera entusiasta por la representación del Gobierno de la Generalitat de Cataluña durante el proceso negociador en el Consejo de Política Fiscal y Financiera.

en regiones como las Islas Baleares, que no tienen acceso ni a fondos de desarrollo ni a los fondos europeos de una manera importante.

Quinto. En el caso del financiamiento de la comunidad autónoma de las Islas Baleares, tal como se ha apuntado anteriormente, se da el fenómeno, en sí mismo extraño, de la existencia del llamado "flujo negativo", que constituye una característica particular de nuestro financiamiento. El resultado del flujo negativo es una consecuencia directa de la regla de modulación, así como de la omisión en la determinación del financiamiento de la variable de la población flotante. Además, en la aplicación de las liquidaciones, este flujo negativo puede registrar técnicamente un efecto que no es neutral, sino erosionador del financiamiento resultante.[94]

En definitiva, la mecánica teórica de sustentación del sistema de financiamiento de las comunidades autónomas a través del concepto central de necesidad de gasto no es negativo en sí mismo. Lo que, en cambio, ha sido poco positivo, al fin y al cabo, han sido las implicaciones de los enfoques de negociación, las intervenciones externas a la especificación objetiva de las necesidades de gasto y las insuficiencias naturales que un esquema de vía lenta presenta en contraste con la rápida evolución de la economía y la sociedad.

BREVE ALUSIÓN A LA PERSPECTIVA DEL FEDERALISMO FISCAL

Otra manera de acercarse a la cuestión del financiamiento, más favorable a priori para las realidades de comunidades autónomas como las Islas Baleares o Cataluña, es que el análisis del financiamiento autonómico se aborde desde la óptica del derecho comparativo en materia de federalismo fiscal. Este enfoque trasciende, en principio, al basado en el concepto de la necesidad de gasto.

Básicamente, la gran característica de los sistemas comparativos es la configuración del financiamiento a través de un sistema basado en los ingresos, en el que además, tácitamente o expresamente, se garantiza la realización efectiva del llamado "principio de ordinalidad". De acuerdo con este principio, se entiende que una entidad subcentral o región, que registra un nivel de ingresos fiscales por habitante superior al de otra región, básicamente para tener un mayor desarrollo económico, no puede finalmente quedar, como consecuencia de los efectos redistributivos del sistema, en un nivel inferior de financiamiento por habitante, es decir, por debajo de esta segunda región. Este principio se encuentra muy asentado en países de federalismo fiscal, pero en España es claramente ignorado y, por tanto, se invierte de una manera muy notoria la situación relativa de financiamiento de las comunidades autónomas. La causa de todo esto no es otra que la forma de cálculo del gasto garantizado.

PROPUESTAS POCO REALISTAS RELATIVAS AL FINANCIAMIENTO AUTONÓMICO

Últimamente se han producido alusiones expresas a la reducción del gasto por parte de las comunidades autónomas, que han sido consideradas agentes más o menos irresponsables de la dinámica del gasto y, por tanto, causantes de sus propios

[94] E sto significa que el índice de crecimiento de la cesta de impuestos- es decir, una vez eliminado el importe del flujo negativo- es inferior al índice de la detracción que supone este flujo negativo, lo que obviamente es un resultado inconveniente. Así ha sucedido en las liquidaciones de los años 2002 y 2003.

problemas. Este argumento, en algún caso puntual puede ser cierto, pero con carácter general presenta riverts demagógicos, además de ser poco realista busca la mejora esencial del sistema de financiamiento en la reducción de un excesivo gasto, y mucho menos en el contexto de aplicación de la Ley de Estabilidad Presupuestaria, que entre otros aspectos está pensada, cierta o erróneamente, para poner freno a la teórica tentación de desemboco del gasto autonómico.
Un ejemplo es el ámbito sanitario, en el que, de hecho, la misma Presidencia del Gobierno se ha visto forzada a impulsar unos acuerdos complementarios en materia de financiamiento de la sanidad, que, con independencia de las faltas e insuficiencias que finalmente ha presentado el proceso negociador, son buena muestra de la existencia de problemas estructurales en el sistema de financiamiento.

Otra vía para trasladar el problema a las mismas comunidades autónomas también ha consistido en recordar la capacidad que el sistema de financiamiento ha puesto en sus manos, en el sentido que en la actualidad disponen de capacidad – en algunos casos muy relevantes- para modificar las normas tributarias y, en consecuencia, de aumentar los ingresos por la vía del aumento de la presión fiscal. Este argumento es correcto, pero no poco demagógico en un contexto en el que el discurso que domina en toda España es el de la reducción de la presión fiscal.

CARACTERÍSTICAS COMUNES DEL FINANCIAMIENTO EN LAS RECIENTES PROPUESTAS DE REFORMA ESTATUTARIA

El mantenimiento del actual sistema de financiamiento provoca un notable escepticismo sobre lo que se puede esperar de la evolución interna. Como ya se ha dicho, los resultados para la Comunidad Autónoma de las Islas Baleares para el año 2003 no difirieron esencialmente desde el año 2002 y poco se puede esperar de las futuras liquidaciones.

En este contexto, ¿qué enfoque del financiamiento se puede dar en las propuestas de reforma estatutaria valenciana, catalana y balear que se han desarrollado en España durante el 2005 y la primera mitad del 2006?

En el caso valenciano, el financiamiento no parece haber sido uno de los aspectos esenciales. De hecho, en la parte de la reforma destinada a esta cuestión se parece claramente y expresamente al concepto de necesidad de gasto y se remite a la determinación general del sistema, muy en concordancia con lo que ha sido hasta ahora la aplicación del modelo LOFCA.[95].

En el caso del nuevo Estatuto catalán, la evolución ha sido muy sorprendente. Si bien en el seno de la Consejería de Economía y Finanzas se perseguía- no siempre con perfiles claros- un modelo basado en las experiencias comparadas de federalismo fiscal, al estilo de los vigentes en Canadá o Alemania, ya se ha apuntada más alto que la propuesta de 28 de abril del 2005 que salió de estos esquemas y se presentó un modelo de raíz confederal. Finalmente, como resultado de los acuerdos Mas- Zapatero, no tan solo no se abandonó el sistema "confederal", sino que además se centró la configuración del sistema entorno, una vez más, del concepto de necesidad de gasto, si bien sobre un marco conceptual semánticamente confuso, que no hace difícil, sino imposible precisar,

[95] Ver artículo 67.3 del nuevo Estatuto de la Comunidad Valenciana.

al menos de momento, lo que exactamente se aprobó. La única cosa cierta es que en el caso catalán también se ha reintroducido el concepto de necesidad de gasto.[96]

En el caso balear, tanto a través de la propuesta estudiada en el seno de la Comisión Asesora para la reforma del Estatuto de Autonomía como en las propuestas de trabajo del Partido Popular y del PSIB-PSOE presentadas en el seno de la ponencia parlamentaria, y también en la propuesta final que aprobó el Pleno del Parlamento balear, el sistema, entre otros aspectos, también se ha hecho depender del concepto de necesidad de gasto, mientras que se reconoce expresamente el Consejo de Política Fiscal y Financiera como órgano multilateral de coordinación en materia fiscal y financiera, con especial atención a la determinación de la realización efectiva del principio de solidaridad. Dicho de forma clara: el concepto de necesidad del gasto continúa siendo el pilar de la construcción del sistema de financiamiento y, además, la determinación general de éste se realizará en un marco multilateral.[97]
Es cierto, igualmente, que las experiencias negociadoras en el seno del Consejo de Política Fiscal y Financiera inviten a mantener un cierto escepticismo sobre el buen fin, especialmente si las circunstancias de estructura económica y financiera no son extensibles a la mayoría de los miembros. Por esto, en el texto balear se han establecido dos cautelas interesantes que, si prosperan en las Cortes Generales, pueden llegar a tener relevancia, como es el caso del blindaje delante de la aplicación de posibles reglas de modulación o establecimiento de un nivel mínimo de financiamiento por habitante igual a la media de las comunidades autónomas.

Desde esta perspectiva, la dependencia del sistema de financiamiento autonómico del concepto de necesidad de gasto, completada con la concertación de ésta en una cesta impositiva, no tendría porque ser negativa siempre que se tenga como norte o punto de llegada una situación parecida a la de las experiencias comparadas en materia de federalismo fiscal y, en concreto, el respeto del principio de ordinalidad, sin ningún perjuicio que por esto fuese necesario aplicar mecanismos gradualistas que hiciesen digerible las situación al conjunto de administraciones públicas.

---

[96] En concreto, no se debe perder de vista la mención que se hace en el artículo 206.1 al hecho que el nivel de recursos se ha de basar <<en criterios de necesidad de gasto y ha de tener en cuenta su capacidad fiscal, entre otros criterios>>. Tampoco no se ha de olvidar el apartado 5 del mismo artículo, que señala que <<el estado ha de garantizar que la aplicación de los mecanismos de nivelación no altere en ningún caso la posición de Cataluña en la ordenación de rentas por cápita entre las comunidades autónomas antes de la nivelación>>, ni el apartado 3, que se sitúa dentro del sistema de financiamiento, los flujos de solidaridad hacia las otras comunidades autónomas estrictamente para los <<servicios de educación, sanidad y otros servicios sociales esenciales del Estado del bienestar prestado por los diferentes gobiernos autonómicos (porque éstos) puedan conseguir niveles similares al conjunto del Estado, siempre que lleven a cabo un esfuerzo fiscal también similar>>. La aplicación concreta de estas previsiones permanece en una nebulosa, pero parece claro que es subyacente a la intención de aplicar un blindaje importante o, lo que es lo mismo, unos elementos que pretenden contrarrestar la incómoda presencia del concepto de necesidad de gasto, al menos tal como se ha definido en los sistemas de financiamiento desde el 1986.

[97] La propuesta de financiamiento dentro de la reforma del Estatuto de autonomía para la comunidad autónoma de las Islas Baleares se contiene en el título VIII (<<financiamiento y hacienda>>) y también en la octava disposición transitoria. Esta última, en el apartado primero, hace referencia a la compensación de inversiones por parte del Estado, en una cantidad de 3.000.000 de euros en diez años, por la insuficiente dotación ene educación, sanidad y servicios sociales. Aunque, en principio, esta cantidad ha de ser ejecutada mediante inversiones directas del Estado (capítulo 6 de sus presupuestos de gastos), existen algunos potenciales comunicadores con el financiamiento autonómico, de acuerdo con lo que establece el apartado dos de la misma disposición para los casos de incumplimiento. Por otra parte, nada se opondría al hecho de que el Estado decida aplicar este precepto mediante transferencia de capital (capítulo 7 de sus presupuestos de gastos).

13. MEDIO AMBIENTE[98]

RESUMEN

En relación a la ordenación del territorio cabe destacar que el Plan Territorial de Ibiza y Formentera fue aprobado definitivamente por el Pleno del Consejo Insular el 21 de marzo de 2005.

En cuanto a las reservas de agua y con respecto a la evolución interanual, cabe destacar el retroceso del 4,5% respecto del año anterior en Menorca, mientras que en Mallorca es del 1,66%. Por el contrario, en Ibiza la variación anual es de un aumento del 8,09%. Destaca la caída del global de la energía de régimen especial, que se explica por el retroceso en la energía obtenida proveniente de la incineración, entre otras cosas por el parón que realizó la central de Son Reus en el mes de noviembre (el año anterior no lo hizo). Cabe destacar el aumento de las energías renovables en todas las islas. Respecto a la otra energía renovable, la eólica, es producida íntegramente en el parque des Milà, en Menorca, el cual inició su funcionamiento en el 2004. También cabe destacar que el Consejo del Gobierno de las Islas Baleares, en la sesión de 21 de enero de 2005, aprobó la revisión del Plano director sectorial energético de las Islas Baleares (aprobado por el Decreto 58/2001, de 6 de abril). En referencia a los residuos, es importante el aumento de la recogida selectiva tanto en Mallorca como en Menorca. En cuanto a las aguas residuales, en Mallorca se ha producido un aumento del 3,8% respecto al 2004; en Menorca, un descenso del 1,7% y en Ibiza y Formentera, un aumento del 13,9%. Respecto a la limpieza del litoral, la variación interanual es de 24.777 quilogramos menos que en el 2004, año en el que se recogieron 231.535 quilogramos de basura, lo que representa un descenso del 10,7%. La causa la podemos encontrar en la menor presencia de plásticos en el 2005 respecto al año anterior.

En el apartado del patrimonio natural, se debe mencionar que en el año 2005 continuó la campaña de control de procesionaria del pino, concentrada sobre todo en las islas de Mallorca y Menorca. En cuanto a los incendios forestales, el número ha disminuido en comparación al 2004, aunque ha aumentado la superficie afectada.

Por otro lado, es importante señalar la publicación de la Ley 5/2005, de 26 de mayo, para la conservación de los espacios de relevancia ambiental, que tiene como objetivo establecer el régimen jurídico general para la declaración, protección, conservación, restauración, mejora y adecuada gestión de los espacios de relevancia ambiental de las Islas Baleares. Así como, conviene señalar el Acuerdo del Consejo de Gobierno de 18 de marzo para el inicio del procedimiento de elaboración del Plan de Ordenación de los Recursos Naturales (PORN) de la sierra de Tramontana.

En relación a la Agenda Local 21 todavía no han iniciado su implantación los siguientes municipios: Andratx, Deià, Fornalutx, Sant Joseph de sa Talaia y Valldemossa.

[98] Los cuadros y gráficos de este apartado se pueden consultar en el anexo estadístico.

13. MEDIO AMBIENTE[99]

13.1. EL TERRITORIO

La cita más importante desde el punto de vista des la ordenación territorial en las Islas Baleares a lo largo del año 2005 ha sido el Plan Territorial de Ibiza y Formentera que fue aprobado definitivamente por el Plan del Consejo Insular el 21 de marzo de 2005, y publicado en el BOIB núm. 50 de 31 de marzo de 2005.[100]

El Plan Territorial Insular (PTI), siguiendo la Carta Europea de Ordenación del Territorio, se plantea como objetivos globales:

a. El desarrollo socioeconómico equilibrado.
b. La mejora de la calidad de vida de los ciudadanos y ciudadanas.
c. La gestión responsable de los recursos naturales y la protección del medio ambiente.
d. El uso racional del territorio.

Según las Directrices de Ordenación Territorial, el PTI ordena su ámbito territorial atendiendo a las especiales características de cada zona y siguiendo los siguientes criterios:

a. El equilibrio interterritorial.
b. La coordinación supramunicipal entre los ayuntamientos.
c. La promoción del patrimonio natural y de las actividades agrarias.
d. La reconversión territorial y la estructura de los procesos de desarrollo urbano.
e. La incorporación y la previsión de la estructura territorial de ambas islas de acuerdo con los instrumentos de ordenación territorial y el Plano hidrológico de las Islas Baleares.

El Plan, de acuerdo con la Ley 14/2000, de 21 de diciembre, de ordenación territorial, y en el marco socioeconómico actual, tienen como objetivos generales:

a. El mantenimiento y el equilibrio paisajístico para asegurar la conservación de los valores ambientales.

b. La revalorización de los espacios naturales.

c. La potenciación de los elementos territoriales propios.

d. Ordenar el crecimiento urbanístico.

e. Mantener de manera estable el número de plazas turísticas.

---

[99] Los cuadros y gráficos de este apartado se pueden consultar en el anexo estadístico.
[100] El lector puede completar esta información por la referencia al Plan Territorial de Mallorca en la Memoria del CES 2004, p. 269-272.

f. La mejora de las infraestructuras turísticas de cara al aumento de la calidad global de la oferta.
g. Revalorar los atractivos culturales de las Islas, poniendo de relieve el patrimonio arqueológico, monumental y etnológico.

En este sentido, el PTI contienen las siguientes determinaciones de ámbito supramunicipal:

a. Hacer el diagnóstico territorial del área.

b. Estudiar las posibilidades de desarrollo socioeconómico de las distintas áreas con características homogéneas y determinar los objetivoss.

c. Establecer valores máximos de crecimiento para cada uso y distribución espacial.

d. Señalizar los espacios naturales o de las áreas de protección de construcciones o de lugares de interés histórico artísticos.

e. Definicir los suelos de uso agrícola o forestal de especial interés.

f. Fijar de los criterios específicos para la redacción de los planes directores sectoriales que correspondan aprobar a los consejos insulares.

g. Ubicar los equipamientos de interés supramunicipal.

h. Ubicar y fijar las características de las grandes infraestructuras.

i. Indicar los servicios que se han podido o se han de crear para la utilización común de los municipios.

j. Establecimiento de criterios para la ordenación de terrenos confrontados de diferentes municipios.

k. Definir medidas encaminadas a la consecución de los objetivos fijados en las Directrices de Ordenación Territorial y al mismo plan.

l. Criterios básicos relativos al uso sostenible de los recursos naturales.

Con carácter general, el Plan Territorio establece las características básicas de la ordenación de la isla de Ibiza:

1. Teniendo en cuenta la centralidad básica que el núcleo de Villa representa en el conjunto de las dos islas, y las centralidades secundarias que, respecto de su área funcional, suponen los núcleos de Sant Antoni de Portmany y Santa Eulalia del Riu, y contemplando la mejora de la interconexión viaria.

2. Arbitrando medidas para la adecuación de las grandes infraestructuras de acceso – que constituyen los puertos de Ibiza y Sant Antoni de Portmany y el aeropuerto-.

3. Fomentando la reconversión y la mejora de la imagen urbana y los servicios de los grandes núcleos de residencia estable y el mantenimiento y la conservación de las características de los pequeños núcleos tradicionales.

4. Contemplando la consolidación como en zonas urbanas estructuradas de los núcleos turísticos tradicionales y arbitrando las medidas oportunas para el mantenimiento de las características propias de los asentamientos que tal evolución no se ha dado.

5. Intentando compaginar la posibilidad de implantación de usos residenciales en suelo rústico que la legislación vigente permite con la necesidad de potenciar el mantenimiento de los trabajos agrícolas tradicionales.

6. Estableciendo para la zona de los Amunts medidas que ayuden a su incorporación, al desarrollo socioeconómico del resto de la isla.

Con carácter general, el Plan establece las determinaciones para la ordenación de la islas de Formentera:

1. Buscando el equilibrio entre la consecución de un grado adecuado de desarrollo económico y social y el mantenimiento y la conservación de un medio natural que constituye el activo más importante de la isla.

2. Adecuando su infraestructura portuaria y viaria a los acondicionamientos específicos que derivan de la singularidad de los tráficos que soportan.

3. Prevenir la solución de los problemas del tráfico en temporada punta que el trazado viario de los núcleos de Pujols, Sant Francesc, Sant Ferran y el Pilar plantea, con mantenimiento de sus características tipológicas.

4. Contemplando la consolidación del tejido urbano del núcleo dels Pujols.

5. Teniendo en cuenta las singularidades básicas que diferencian su oferta turística de la del resto de destinaciones turísticas tradicionales.

6. Estableciendo limitaciones para el crecimiento residencial en diseminado.

7. Definiendo las medidas de conservación específicas para las zonas de sa Pujada, a la Mola, y el Cabo de Barbaria.

13.2. LOS OTROS RECURSOS NATURALES

Igualmente que en las memorias del CES de los 2003 y 2004, en estos subapartados se analizan el agua y la energía.

13.2.1 El agua

Cabe destacar que las reservas al inicio del 2006 han aumentado sensiblemente las que había a finales del 2005, sobre todo en Mallorca e Ibiza, a causa de un invierno más húmedo de lo que es habitual. (Ver el gráfico A I-16.)

Respecto a la evolución interanual, cabe destacar el retroceso del 4,5% respecto del año anterior en Menorca, mientras que a Mallorca es del 1,66%. Por el contrario, en Ibiza la variación interanual es de un aumento del 8,09%. (Ver el gráfico A I-17.)

13.2.2. La energía[101]

La obtención de energía de régimen especial en las Baleares en 2005, da como resultado el cuadro A I-14.

La caída del global de energía de régimen especial se explica por el retroceso en la energía obtenida proveniente de la incineración, entre otras cosas por la parada que la central Son Reus realizó en el mes de noviembre (el año anterior no la realizó). Cabe tener en cuenta que la energía obtenida por esta vía representa el 92,65% del total de la energía de régimen especial.

Cabe destacar el aumento de las energías renovables en todas las islas, lo que se puede constatar en el gráfico A I-18

Por lo que respecta a la otra energía renovable, la eólica, es producida íntegramente en el parque de Milà en Menorca, que comenzó a funcionar en el 2004. (Ver el gráfico A I-19.)

En cuanto a la aportación por islas, pese al fuerte aumento de la energía de origen renovable realizado en Ibiza y Formentera (113,8%), la participación en el conjunto de las islas suele llegar al 0,02%. (Ver el gráfico A I-20.)

El Consejo de Gobierno de las Islas Baleares, en la sesión del 21 de enero de 2005, aprobó la revisión del Plan director sectorial energético de las Islas Baleares (aprobado por el Decreto 58/2001, de 6 de abril). En virtud de este acuerdo, se publicó en el BOIB número 84 de 2 de junio de 2005 el orden del consejero de Comercio, Industria y Energía de 20 de mayo de 2005, por lo que se establecen las bases reguladoras para la concesión de subvenciones en materia de energía en las Islas Baleares.

Las actuaciones que, con carácter general, pueden ser objeto de subvención son las que hay incluidas en los ámbitos de aplicación o las áreas técnicas siguientes:

a) Instalaciones de energía solar térmica.
b) Instalaciones de energía solar fotovoltaica.
c) Instalaciones de energía eólica.
d) Instalaciones mixtas eolicofotovoltaicas.
e) Fomento de los combustibles ecológicos.
f) Eficiencia y ahorro energéticos.
g) Fomento de la adquisición de aparatos eficientes.

[101] El consumo de energía se puede consultar en el apartado 6.4.1.

h) Otras actuaciones en materia energética.

13.3 LOS RESIDUOS

En este subapartado se estudian los residuos sólidos y las aguas residuales.

13.3.1. Los residuos sólidos

La evolución de los residuos sólidos recogidos en la isla de Mallorca (en toneladas), se detalla en el cuadro A I-15.

Por lo que hace a la recogida selectiva en Mallorca en el 2005, las fracciones que la componen se detallan en el gráfico A I-21. Observamos que la mayoría de la aportación (76,9%) es debida al papel, seguido del vidrio (18,1%) y los envases (5%). La evolución de las diferentes fracciones en los últimos tres años se visualiza el gráfico A I-22.

Respecto a la aportación de la materia orgánica al por menor, se exponen los siguientes datos en el gráfico A I-23. En este caso son los lodos de depuradora el concepto por el cual se ha recogido una mayor cantidad de materia orgánica (73,7%), seguido de los restos de poda y jardinería (23,8%). Su evolución en los últimos tres años se visualiza en el gráfico A I-24.

En la fracción de rechazo se incluyen las 277.828 toneladas de residuos incinerados y las 208.307 toneladas de residuos vertidos. Por lo que respecta a los residuos incinerados, se experimenta una disminución del 15% respecto del año anterior, mientras que en los vertidos el aumento es del 38%. Este hecho es debido a la parada de la central de Son Reus en el mes de noviembre (de la que también se habla en el apartado de la energía), que resta masa a los residuos incinerados y los suma a los materiales vertidos. En cualquier caso, la fracción de rechazo ha sufrido un discreto aumento del 1,4% respecto al 2004.

Finalmente, la distribución en función del tratamiento que siguen los residuos sólidos urbanos en Mallorca se detalla en el gráfico A I-25.

En cuanto a Menorca, en la planta de Milà han llegado 53.467,7 toneladas de residuos sólidos urbanos, el tratamiento de los cuales se detalla en el gráfico A I-26.

En referencia a la recogida selectiva de residuos en Menorca en el 2005, se han registrado los datos que se adjuntan en el cuadro A I-16.

Una representación en forma de gráfica de sectores nos ayuda a visualizar los datos de las fracciones más importantes de recogida selectiva. En él ni se ha tenido en cuenta por irrelevante la aportación de los plásticos agrícolas. (Ver el gráfico A I-27.)

La recogida de materia orgánica en origen está implantada en Alaior, es Mercadal, Ferreries, es Migjorn Gran, es Castell y Sant Lluís. En la mayoría de los casos también se recoge en las urbanizaciones, donde la colaboración de los establecimientos hoteleros es muy importante, como es el caso de los hoteles de Son Bou, que con seis meses de actividad, han recogido un 22,35% más que la población de Alaior durante todo el año.

La evolución de la recogida selectiva de las principales fracciones en los tres últimos años se visualizan en el gráfico A I-28.

13.3.2. Las aguas residuales

La depuración de aguas en las Islas Baleares la realiza el ibasan (Instituto Balear de Saneamiento), por depuradoras de gestión privada y por municipios como Palma, Calviá, Alcudia y Manacor.

Respecto al caudal total depurado en el 2005 por las depuradoras del ibasan, los datos se recogen en el cuadro A I-17. Estas cifras representan en Mallorca un aumento del 3,8% respecto del 2004, en Menorca un descenso del 1,7% y en Ibiza y Formentera un aumento del 13,9% respecto del mismo período.

El volumen depurado, medido en porcentaje sobre el total de las Islas Baleares, se puede visualizar en el gráfico A I-129.

Por lo que hace a la evolución del caudal depurado en los últimos años, se puede ver como Mallorca sigue una línea ascendente, mientras que Menorca la tendencia es a la baja, e Ibiza y Formentera sigue un perfil de dientes de sierra. (Ver el gráfico A I-30.)

Del caudal total depurado en el año 2005, 22,06 hectómetros cúbicos (50%) siguieron tratamiento terciario. El caudal que sigue este tratamiento también ha seguido una línea ascendente en los últimos años. (Ver el gráfico A I-31.) En este sentido, el caudal previsto que seguirá este tratamiento en el 2006 es de 25,07 hectómetros cúbicos, mientras que en el 2007 está previsto que el caudal sea de 32,97 hectómetros cúbicos (hm^3).

Respecto al número de depuradoras, en el 2005 en Mallorca funcionaban cincuenta y cuatro; en Menorca, diez y en Ibiza y Formentera once, lo que hace que no haya variaciones respecto al 2004. En referencia a la previsión de construcción de otras depuradoras, a fianles del 2005 era de ocho depuradoras: sa Calobra, Can Picafort, Alaró, Valldemosa oeste, Orient, Port des Canonge, Addaia y San Carlos.

13.4. EL LITORAL

Las Islas Baleares son el lugar de veraneo de una gran cantidad de turistas, lo que unido a la actividad humana -de nuestra costa o de las situadas a grandes distancias-, genera gran cantidad de residuos que por distracción, o por falta de educación ambiental adecuada, acaban depositándose en el mar, con el consecuente deterioro del paisaje y de los ecosistemas litorales. Por esto, es necesario un compromiso por parte de la administración, que en este caso ha asumido el Gobierno de las Islas Baleares a través de la Consejería de Medio Ambiente y de la Consejería de Turismo.

El Gobierno de las Islas Baleares puso en marcha en el año 2004 un plan de limpieza del litoral gracias al cual la totalidad del litoral Balear fue cubierto en el período comprendido entre el 1 de junio y el 30 de septiembre. En el 2005 se continuó con el plan de limpieza litoral balear, iniciado el año anterior. (Ver el cuadro A I-18.)

Estos datos representan que en el total de las Islas Baleares se recojan 206.758 quilogramos de residuos, lo que representa una media diaria de 1.695 quilogramos.

Por los tipos de material recogido, el resultado del 2005 re refleja en el gráfico A I-32.

Por municipios, donde se recogió más cantidad de residuos en la isla de Mallorca fue en Palma con 25.815 quilogramos, seguido de Pollença con 22.240 quilogramos y Andratx con 11.076. En Menorca la mayor cantidad de residuos se recogió en el Mercadal (11.472 kg) seguido de Ciudadela (8.028 kg) y Mahón (5.849 kg). Respecto a las Pitiusas la masa más importante de residuos se recogió en Sant Antoni de POrtmany (8.269 kg) seguido de Formentera (8.216 kg) y San Joseph de sa Talaia (7.990 kg). La variación interanual es de 24.777 quilogramos menos que en el 2004, año en que se recogieron 231.353, lo que representa un descenso del 10,7%. La causa la podemos encontrar en la menor afluencia de plásticos en el 2005 respecto del año anterior. Los datos comparativos mensuales, se expresan en el cuadro A I-19. La representación se puede ver en el gráfico A I-33.

13.5. EL PATRIMONIO NATURAL

13.5.1. La Vegetación

En el 2005 se continuó con la campaña de control de la procesionaria del pino, concentrada sobre todo en las islas de Mallorca y Menorca. Por lo que hace a Mallorca, las actuaciones se resumen en el cuadro A I-20.

De esta manera, el nivel de afectación, en una escala del 0 al 5, a finales de 2005 situaba el 20% de la superficie afectada en nivel 0; el 71%, en el nivel 1; el 7% en nivel 2, y un 2%, en el nivel 3. En una comparativa con los dos años anteriores, obtendríamos el gráfico A I-35.

En la isla de Ibiza, la acción de la procesionaria no es tan importante como en Mallorca y Menorca, por lo que la campaña se reduce al seguimiento y a la prevención. Así, en el 2005 se hicieron en Ibiza todoo un seguimiento de acciones que se recogen en el cuadro A I-22.

En Ibiza también es destacable la disminución de la superficie fumigada, por las causas ya comentadas. De hecho, la evolución de la superficie fumigada en las tres islas en los últimos años se puede visualizar en el gráfico A I-36.

En el 2005 se registraron un total de 141 incendios forestales, con un total de 347,4 hectáreas quemadas, lo que indica una disminución del número de incendios respecto al año anterior, si bien aumenta la superficie afectada. En cualquier caso se consolida la tendencia al descenso de la superficie afectada, tal como se muestra en el gráfico A I-37.

La distribución por islas y por tipología de la superficie afectada nos da como resultado el cuadro A I-23. Se puede observar que la superficie arbolada quemada es únicamente del 14% del total.

El número de incendios, distribuidos por islas, nos da el gráfico A I-39. Mallorca registra el 61,7% de los fuegos, mientras que Menorca registra el 6,4% e Ibiza y Formentera el 31,9%.

En cuanto a las causas que provocan los incendios, no varían mucho respecto de años anteriores, ya que el factor humano es determinante en la mayoría de los casos. Unicamente el 9,2% de los casos son por causas naturales (relámpagos), mientras que un 61,7% es por negligencia o causas accidentales (trabajos forestales, fumadores, hogueras incontroladas, etc.) y en un 22,7% intencionados. El 6,4% restante, se asigna a causas desconocidas, probablemente también estén relacionados directa o indirectamente por la acción humana. (Ver el gráfico A I-40.)

13.5.2. La fauna

En el ámbito de la protección de especies, en el 2005 se han realizado las siguientes actuaciones:

- Censo de Gaviota Roja (Laurus audouinii). A falta de que algunos de los datos pueden ser contrastados, el recuento del 2005 ha dado el resultado que se indica en el gráfico A I-41.

- Entre los días 9 y 11 de junio se realizó en Palma la sexta reunión del grupo de expertos en especies invasoras del Convenio de Berna, acontecimiento coordinado y organizado por la Dirección General de Caza, Protección de Especies y Educación Ambiental y por el Consejo de Europa. El objetivo de estas reuniones periódicas es perfeccionar la Estrategia Europea contra las Especies Invasoras del Convenio de Berna mediante las aportaciones de los representantes de cada un de los estados europeos según los resultados de la aplicación dentro de sus fronteras.

- El 6 de mayo se hizo un recuento de virotes en la costa española, coordinado en Mallorca por Skua S.l., contratado por la Consejería de Medio Ambiente para el plan de recuperación de la especie. En el comentado recuento se detectaron en las Baleares un total de 8.176 aves: la mayor parte, en el levante de Mallorca, norte de Menorca y el poniente de Ibiza.

- Por segundo año consecutivo, la nidificación de los halcones da buenas noticias, ya que un mínimo de siete pollos se incorporaron a la población mallorquina.

- El comité de fauna y flora del Ministerio de Medio Ambiente elevó a la Comisión Nacional de Conservación de la Naturaleza la propuesta de cambiar la categoría actual del águila pesquera de <<interés especial>> a <<vulnerable>> en el Catálogo nacional de especies amenazadas, dado que la población balear es muy reducida. Un recuento de los pollos en el 2004 y en el 2005 dio el resultado que se detalla en el cuadro A I-24.

- El mes de julio se realizó el recuento anual de la larva de ferreret, el cual, debido a la sequía del primer semestre del año, sufrió un descenso respecto al máximo histórico del 2004. De 161 puntos de recuento del 2004 con 30.052 larvas, se ha pasado a 117 puntos en el 2005 con 22.678 larvas, datos similares al 2003. Tres de las localidades naturales ha registrado un mínimo histórico, mientras que ha habido

máximo histórico en siete localidades de reintroducción. Globalmente se observa una tendencia ascendente. (Ver el gráfico A I-42.)

- El Plan de recuperación del Milà ofrece buenos resultados, sobre todo respecto a Mallorca, pese que se han registrado muchos accidentes. Los datos del 2005, comparados con los del 2004, son los que se pueden consultar en el cuadro A I-25.

- En el parque de la Dragonera se realiza cada año un recuento del número de individuos de halcón marino (Falco eleonorae). En el 2005 se confirmó la evolución descendente de los últimos años debido a causas que se desconocen, pero que podrían consistir en un desplazamiento a otras localidades. (Ver el gráfico A I-43.)

- El 17 de julio, el BOIB publicó el decreto 75/2005, por el cual se crea el Catálogo Balear de Especies Amenazadas, y se regulan los planes de trabajo sobre éstas especies, además de crear un Consejo Balear de Fauna y Flora para asesorar a la Consejería en la materia. El Catálogo Balear de Especies Amenazadas y de Especial Protección es un registro público de carácter administrativo de las especies, subespecies o poblaciones de fauna y flora silvestre de las Islas Baleares que requieren medidas de conservación, por motivos de su especial interés y aunque no estén contempladas en el Catálogo Nacional de Especies Amenazadas. El objetivo del Catálogo es recuperar o, en su caso, asegurar un estado de conservación favorable de las especies, subespecies o poblaciones incluidas, en el ámbito de las Islas Baleares.

- Los días 10 y 11 de noviembre se celebró en Andratx la V Reunión Técnica para la conservación del Ferreret, en la que se habló de la situación favorable de la especie, pese a los períodos de sequía, y la necesidad de mantener los esfuerzos en conservación (mejora de hábitat y control de predadores introducidos) y en investigación de las dinámicas de las poblaciones salvajes.

- Los días 4, 5 y 6 de noviembre la Sociedad Ornitológica de Menorca (SOM) celebró las II Jornadas Ornitológicas de Menorca.

En el 2005, se expidieron un total de 17.653 licencias de caza. La repartición de licencias por islas se detalla en el cuadro A I-26. Este aparente descenso tiene su origen en la existencia de licencias trianuales; es decir, en las licencias expedidas en el 2005 no figuran todos los cazadores con licencia, ya que podría haber sido expedida en el 2003 o 2004. Es por esto que, en realidad, no se produce un significativo descenso del número total de licencias.

Respecto al número de cotos y a su superficie en hectáreas, por islas, se detalla en el cuadro A I-27.

El número total de cotos en las Islas Baleares experimentan un aumento del 14,1% respecto al 2004 a causa del aumento observado en la isla de Mallorca, que pasa de tener 1.304 cotos en el 2004, a los 1.553 del 2005 (aumento del 19,1%), mientras que en las otras islas el número de cotos se mantiene prácticamente constante. Este aumento en el número de cotos no se traduce, pero, en un aumento de la superficie cotada, ya que

ésta se mantiene prácticamente sin variaciones, tanto en cada isla en particular, como en el global de las Islas Baleares, el cual a penas disminuye un 0,2% respecto del 2004.

13.5.3. LA LEY PARA LA CONSERVACIÓN DE LOS ESPACIOS DE RELEVANCIA AMBIENTAL (LECO)

El 4 de junio de 2005 se publicó en el BOIB número 85 la ley 5/2005, de 26 de mayo, para la conservación de los espacios de relevancia ambiental (LECO). Esta ley constituye los espacios de relevancia ambiental de las Islas Baleares, los espacios naturales protegidos y los lugares de la red ecológica europea Natura 2000, declarados de conformidades con el que establece la LECO.

Como características de la ley, se pueden destacar las siguientes:

- Se crea el Consejo Asesor de Espacios de Relevancia Ambiental de las Islas Baleares.

- En las categorías de espacios naturales protegidos, crea en el ámbito de las Islas Baleares dos nuevas categorías: el paraje natural y el lugar de interés científico y microreservas. También distingue la reserva natural integral y la reserva natural especial.

    - Los parajes naturales son los espacios naturales relativamente extensos en que coexisten actividades agrícolas, ganadera o pesqueras, de transformación agraria y actividades de otros sectores económicos que hacen compatible la conservación con su desarrollo sostenible, configurando un paraje de gran interés ecocultural que hace necesaria su conservación.

    - Los lugares de interés científico y microreservas son los lugares, generalmente aislados y de dimensiones reducidas, en los cuales se encuentran elementos naturales determinados de interés científico y microreservas, especímenes o poblaciones animales o vegetales amenazadas o merecedoras de medidas específicas de conservación temporales o permanentes.

    - Reservas naturales de integrales son los espacios de dimensión moderada que por su fragilidad e importancia cabe preservar de manera integral con todos sus elementos bióticos y abióticos, como también todos los procesos ecológicos naturales que se producen, no siendo compatibles ni los usos ni la ocupación humana ajena a finalidades científicas.

    - Reservas naturales especiales son los espacios de dimensión moderada reservados a la preservación de hábitats especialmente singulares, especies concretas, formaciones geológicas o procesos ecológicos naturales de interés especial, donde se admiten un uso humano moderado de carácter tradicional, un uso educativo y científico y un uso de visitas debidamente controlado.

- En materia de declaración, los parques naturales, los parajes naturales, las reservas naturales integrales y sus reservas naturales especiales se declaran por ley del

Parlamento de las Islas Baleares. Esto no obstante, se introduce la novedad de que la declaración de estas figuras se puede hacer por acuerdo del Consejo de Gobierno.

- Se modula el derecho de tanteo y retracto de manera que no se han de ejercer en relación con las transmisiones siguientes:

    - En las transmisiones de fincas de superficie inferior a cien hectáreas, cualquiera que sea la categoría y zonificación.

    - En las transmisiones de fincas ubicadas en las zonas de uso compatible y de uso general de los parajes naturales.

    - En las transmisiones de fincas en relación con las que el transmitente haya formalizado con la Administración acuerdos o convenios de gestión o conservación en los cuales se subrogue el adquiriente.

En el caso de fincas que cumplan parcialmente los dos últimos supuestos anteriores, el derecho de tanteo y retracto no se ejercerá si la mayor parte de la finca queda afectada por alguna de las causas de exclusión comentadas.

- Para la toma de decisiones en la gestión medioambiental de los espacios naturales protegidos se han de constituir autoridades de gestión.

- Los parques, los parajes naturales y las reservas naturales dispusieron de un órgano consultivo y de participación.

- La entrada en vigor de esta Ley comporta el inicio del procedimiento para la elaboración del Plan de ordenación de los recursos naturales de Cala d'Hort y Cap Llentrisca.

- Se mantiene la declaración de las reservas naturales des Vedrà, es Vedranell y de los Islotes de Ponent, de acuerdo con la delimitación y el régimen jurídico establecido en el Decreto 24/2002, de 15 de febrero.

- Los propietarios de los bienes ubicados en espacios de relevancia ambiental podrán convenir con las administraciones públicas competentes la cesión en propiedad de estos bienes en pago de sus deudas, de acuerdo con la legislación aplicable.

- Los espacios naturales protegidos existen con anterioridad a la entrada en vigor de esta Ley mantienen la naturaleza de las respectivas declaraciones y su régimen jurídico. La reserva natural de s'Albufereta queda recalificada como reserva natural especial.

13.5.4. LOS ESPACIOS NATURALES PROTEGIDOS

El Consejo de Gobierno de día 18 de marzo adoptó el acuerdo de iniciar el procedimiento de elaboración del Plan de Ordenación de los Recursos Naturales (PORN) de la sierra de Tramontana, con la delimitación que se refleja en el mapa M1.

El objetivo del PORN es definir los valores más importantes y establecer las normas básicas de conservación y los usos que, respetando las exigencias de protección, permitan un desarrollo armónico y sostenible dentro del entorno natural.

Para la delimitación se han seleccionado las áreas que presentan valores naturales más relevantes del territorio. Estas áreas son:

- Zonas de la Sierra de Tramontana incluidas dentro de la Red natura 2000 (terrestres y marinas).

- Zonas más representativas del medio abiótico

- Patrimonio cultural: yacimientos arqueológicos y elementos etnológicos.

La superficie a proteger es de 62.623 hectáreas (ha), de las que 61.500 (98,21%) son de superficie terrestre y 1.123 (1,79%) de superficie marítima. Por lo que respecta a la titularidad de la superficie terrestre a proteger, 6.844 hectáreas pertenecen a fincas públicas y 54.656, a propiedades privadas. De éstas últimas, 30.654 hectáreas (el 56,08% de la superficie privada) son de propiedad privada adheridas. La distribución porcentual se detalla en el gráfico A I-44.

En total hay afectadas, en mayor o menor grado, un total de veinte municipios: Banyalbufar, Deià, Escorca, Estellencs, Fornalutx, Sóller, Valldemossa, Alaró, Andratx, Bunyola, Esporlas, Lloseta, Mancor de la Vall, Pollença, Calvià, Campanet, Palma, Santa Maria del Camí, Selva y Puigpunyent.

Con este acuerdo del 27 de maarzo, la superficie declarada espacio natural protegido antes del acuerdo del 17 de marzo del año 2005, pasa de las 13.981 hectáreas a las 74.985, si suman la superficie en protección cautelar derivada del comentado Acuerdo, lo que supone pasar del 2,82% al 15,10% de la superficie total de las Islas Baleares.

En la sesión del Consejo de Gobierno celebrada el día 27 de mayo de 2005, se adoptó el acuerdo de iniciación del procedimiento de elaboración del Plan de Ordenación de los Recursos Naturales de la Península de Llevant, el cual salió publicado en el BOIB número 87 de 7 de junio de 2005.

El procedimiento de elaboración del PORN se refleja en la delimitación territorial indicada en el mapa M2. Cabe indicar que 6.987 hectáreas de la superficie protegida son de titularidad privada, de las cuales 4.062 (el 58,13% de la superficie privada) son adheridas.

Como se indica en el apartado dedicado a la LECO, en la segunda disposición adicional comentada que la entregada en vigor de la comentada Ley comporta el inicio del procedimiento para la elaboración del Plan de Ordenación de los Recursos Naturales de Cala d'Hort y Cap Llentrisca, con el ámbito territorial que se adjunta en el mapa M3.

También se especifica en la segunda disposición adicional de la LECO que en las zonas de uso compatible o de uso general situadas fuera de las áreas de protección territorial fijadas por el Plan territorial de Ibiza y Formentera, será de aplicación al régimen previsto en el artículo 57.2 del Plan de ordenación de los recursos naturales del Parque natural de las Salines de Ibiza y Formentera, aprobado por Acuerdo del Consejo de

Gobierno de 24 de mayo de 2002. En virtud del decreto 132/2005 de 23 de diciembre, se aprobó el Plan rector de uso y gestión del Parque natural de las Salinas de Ibiza y Formentera, el cual salió publicado en el BOIB número 196 de 31 de diciembre. Los criterios inspiradores del PRUG, a atender en la gestión del Parque natural, son aquellos principios que inspiran la declaración y preservación de los espacios de relevancia ambiental de acuerdo con la Ley 5/2005, de 26 de mayo.
En el ámbito territorial de aplicación de este Plan, es el correspondiente al límite del Parque natural y las reservas naturales detallado en el mapa M4, y que forma parte de la publicación oficial del Acuerdo del Consejo de Gobierno de 24 de mayo de 2002 sobre la aprobación definitiva del Plan de ordenación de recursos naturales de las Salinas de Ibiza y Formentera (BOIB número 80, de 4 de julio de 2002).

Las Fuentes Ufanes constituyen un fenómeno natural singular y único en la isla de Mallorca. Se trata de una fuente que brota de manera difusa después de la acumulación de lluvia suficiente en el macizo del monte Tomir y sus alrededores. Los caudales pasan, en unos minutos, de inexistentes a 1-3 metros cúbicos por segundo en salidas normales y hasta 100 metros cúbicos por segundo en salidas excepcionales, y se desemboca en el torrente de San Miguel. El carácter específico y singular de las Fuentes Ufanes (son cavidades cársticas con un modelo de funcionamiento de sifón) hace que sean las únicas con esta característica en las Islas Baleares.

La Consejería de Medio Ambiente adquirió las Fuentes Ufanes el mes de junio de 2005. Concretamente, compró la finca Gabellí Petit, de 44,91 hectáreas. El precio fue de 3.350.000 euros, de los cuales 2.400.000 euros son financiados por los fondos FEDER de la Unión Europea.

13.6. OTROS ÁMBITOS

En este subapartado analizaremos la calidad del aire, la educación ambiental y la agenda local 21.

13.6.1. La calidad del aire

La Red Balear de la Calidad del Aire dispone en la actualidad de cinco estaciones: la de la calle Foners de Palma, la de Bellver, la de Ciudadela y la de Sant Antoni de Portmany, además de una estación móvil que realiza campañas itinerantes por todas las islas. De todas las estaciones fijas, las de Ciudadela y Sant Antoni de Portmany funcionan desde el 1 de enero de 2006, razón por la cual sus datos no figuran en esta memoria.

Respecto a las estaciones de Forners y Bellver, las cuales funcionan desde 2001, en el año 2005 se registraron los siguientes datos (medianas mensuales) expresadas en microgramos por metro cúbico ($\mu g/m^3$), exceptuando las de monóxido de carbono que se expresan en miligramo por metro cúbico (mg/m^3).

Los datos de la estación de Bellver se pueden consultar en el gráfico A I-45.

Los datos de la calle Foners se pueden consultar en el gráfico A I-46.

Respecto a la variación interanual de estas dos estaciones se pueden consultar en los gráficos A I-47 y A I-48.

En la estación de Bellver se observa, en general una moderación o ligero descenso de los contaminantes atmosféricos, mientras que en la de Foners se modera el crecimiento del CO y se rompe la tendencia al alza del SO_2.

13.6.2. LA EDUCACIÓN AMBIENTAL

En el ámbito de la Estrategia Balear de Educación Ambiental, en 2005 se ha continuado con el proceso de elaborar un plan de acción que permita materializar las propuestas para la educación ambiental en nuestras islas. El plan comentado contemplará cuatro fuentes de actuación:

a) Difusión de la Estrategia.
b) Presentación en diferentes ámbitos geográficos y sociales.
c) Obtención de adhesivos y compromisos por parte del mayor número de ciudadanos y agentes sociales.
d) Implementación de propuestas concretas.

Se ha seguido con el Programa de Centros Ecoambientales, iniciativa conjunta de la Consejería de Medio Ambiente con la Consejería de Educación y Cultura, que tiene como objetivo impulsar la educación ambiental en los centros de educación infantil, primaria y secundaria de las Islas Baleares, a la vez que ayudar a los centros a incorporar la dimensión ambiental en su gestión y en su currículum. Esta iniciativa se llevó a cabo por primera vez en el curso 2004-2005, con la participación de sesenta y cinco centros educativos de todas las islas. En el curso 2005-2006 se han apuntado un total de 115 centros educativos, con la siguiente distribución por islas que se refleja en el gráfico A I-49.

En el ámbito del proyecto Life Posidonia, se han realizado las siguientes tareas:

- Edición del cuento infantil El tesoro de Posidó.

- Se han editado folletos de la posidónea, texto que se dirige a usuarios de puertos deportivos y clubes náuticos.

- Exposiciones divulgativas sobre los prados de posidónea.

- Instalación de ocho zonas protegidas con encoratges ecológicos en siete zonas LIC por parte de la Consejería de Medio Ambiente con la ayuda de la Unión Europea.

Relacionado con el litoral, el Servicio de Educación Ambiental ha elaborado el tríptico L*as playas son frágiles y son de todos*, con el objetivo de que los usuarios conozcan estos sistemas naturales y hagan un buen uso.

En el ámbito de las subvenciones por actividades de educación ambiental, la Consejería de Medio Ambiente ha creado dos líneas de subvenciones:

- A personas y entidades sin ánimo de lucro.

- En centros educativos de las Islas Baleares para su ambientalización, convocatoria a la que se podían acoger todos los centros privados, estén o no concertados.

- En el año 2005 la Consejería de Medio Ambiente ha establecido convenios de colaboración, entre los cuales se ha de destacar el Convenio con la Caja de Ahorros de Baleares Sa Nostra. La Universidad de las Islas Baleares con la Fundación Universidad Empresa de las Islas Baleares; el Convenio con la Cátedra UNESCO/Sa Nostra; y el con el Club Náutico del Arenal para la cesión de un local para las instalaciones del Aula del Mar.

El Aula del Mar ha sido visitada en el 2005 por un total de 6.930 visitantes en 140 visitas, repartidas de la forma que se detalla en el gráfico A I-50.

El Aula Móvil de Educación Ambiental ha recibido 10.500 visitantes integrados de 65 centros educativos, repartidos de la forma detallada en el gráfico A I-51.

El servicio de Educación Ambiental, en colaboración con el ibanat, ofrece visitas guiadas para educadores ambientales a diferentes espacios naturales de las Baleares (Albufera, Mondragón, Levante, Ca s'Amitger, Son Moragues, Binifaldó, La Albufera d'es Grau, Cap de Cavalleria, las Salinas de Ibiza, Cala d'Hort). Se han realizado 606 visitas con 18.372 visitantes, 472 visitas de centros educativos, con 15.870 visitas, además de 134 visitas de público en genera,l con un total de 2.137 visitantes.

13.6.3. LA AGENDA LOCAL 21

La Agenda Local 21 es un sistema de gestión global a corto, medio y largo plazo en el cual, mediante un plan de acción, se establecen unos objetivos ambientales, económicos y sociales, medidos y evaluados periódicamente, con tal de conseguir, con la participación activa de un foro ciudadano, la sostenibilidad del municipio y una mejora calidad de vida de los ciudadanos.

En la ejecución de la Agenda Local 21 hay diferentes etapas de ejecución: la etapa de inicio, la de elaboración del diagnóstico del municipio, la de la elaboración del plan de acción y, finalmente, la de funcionamiento del comentado plan.

La comparativa entre el 2004 y 2005 respecto al estado de implantación de la Agenda Local 21 en las Baleares, se detalla en el gráfico A I-52.

La relación de los ayuntamientos de las Islas Baleares con su estado de implantación de la Agenda Local 21 a finales del 2005 es el siguiente:

- No han iniciado la Agenda Local 21: Andratx, Deià, Fornalutx, Sant Joseph de sa Talaia y Valldemossa.

- Se encuentran en la etapa inicial Banyalbufar, Campos, Estellencs, Santa Eulàlia del Riu, Sencelles, Sóller, Sant Joan de Labritja y Formentera.

- Están en la etapa de diagnóstico Algaida, Ariany, Artà, Binissalem, Búger, Bunyola, Campanet, Consell, Costitx, Escorca, Esporlas, Felanitx, Inca, Lloret, Lloseta de Vistalegra, Llubí, Llucmajor, Mancor de la Vall, Maria de la Salut, Muro, Palma, Petra, Santanyí, Sa Pobla, Santa Margalida, Santa Eugènia, Sant Joan, Ses Salines, Selva, Sineu, Vilafranca.

- Elaboran el Plan de Acción Alaró, Montuïri, Santa Mariadel Camí y Son Servera.

- Están en funcionamiento en Alaior, Alcúdia, Calvià, Capdepera, Ciudadela, Ibiza, es Castell, es Mercadal, es Migjorn, Ferreries, Manacor, Marratxí, Mahó, Pollença, Porreres, Puigpunyent, Sant Antoni de Portmany, Sant llorenç y Sant Lluís.

14. SOCIEDAD DEL CONOCIMIENTO Y DE LA INFORMACIÓN

RESUMEN

La Unión Europea ha reactivado su compromiso con la Estrategia de Lisboa Siguiendo con esta línea, las Islas Baleares han apostado por la elaboración del I Plan de investigación y desarrollo tecnológico y el Plan de innovación (2001-2004). Estos dos planes fueron analizados, evaluados y criticados con profesionalidad y rigor[102], y se consideró aconsejable considerar de forma unitaria la investigación, desarrollo e innovación y por tanto sustituir los dos planos anteriores por un solo plan conjunto: el Plan de Ciencia, Tecnología e Innovación de las Islas Baleares (2005-2008). Para este período, se definen tres áreas prioritarias: turismo, medio ambiente y ciencias de la salud -debido a la necesidad de concentrar esfuerzos y de atender las conclusiones y recomendaciones derivadas de la ejecución del I Plan de I+D y del I Plan de innovación-, y dos ejes transversales: las tecnologías de la información y de la comunicación (TIC) y la lengua, cultura y sociedad.

En el año 2004 el gasto total en actividades de I+D ascendió a 54,7 millones de euros, lo que supuso un aumento del 18% respecto al año 2003. Esta cifra supone un porcentaje del 0,61% sobre el total español. Esta cifra de gasto en I+D representa una proporción del 0,28% del PIB, mientras que la media española es del 1,12%, lejos todavía del objetivo de la Estrategia de Lisboa, que es del 3%. La distribución del gasto en I+D por sectores de ejecución revela el papel importante que todavía tiene el entorno científico (en el cual se incluyen tanto la Universidad de las Islas Baleares como los centros de investigación). Este gasto ha aumentado un 66% comparado con los datos del año 2003, que fue de un 14,9%. En cuanto al esfuerzo del sector empresarial en las Islas Baleares continua siendo reducido debido a la estructura productiva regional, es decir, por el escaso peso el sector industrial y de servicios de telecomunicaciones, que son los que hacen el esfuerzo mayoritario en actividades de I+D+I al conjunto del estado.

En relación a la innovación y a la importancia relativa de los sectores de tecnología alta, es particularmente remarcable el elevado valor de los servicios de alta tecnología en actividades informáticas, que, en cifra de negocios representan el 57,39% (datos 2003). Le siguen en importancia el sector de la construcción naval (40,01%) y el de maquinaria y equipos (38,74%). Esta estructura difiere bastante de la media nacional, donde el sector más importante en términos de cifra de negocios y venta de productos es el automóvil, seguido de correos y de telecomunicaciones.

[102] Ver: Informe sobre el I Plan de investigación y desarrollo tecnológico de las Islas Baleares, Consejo Económico i Social de les Illes Balears, Palma de Mallorca, 2003.

14. SOCIEDAD DEL CONOCIMIENTO Y DE LA INFORMACIÓN

14.1. INTRODUCCIÓN

Europa se encuentra en proceso de consolidación del Espacio Europeo de Investigación, impulsado por el evidente retraso en materia de investigación y desarrollo tecnológico que sufre respecto a los principales competidores como son los Estados Unidos y Japón. La investigación científica, el desarrollo tecnológico y la innovación son las actividades motoras del desarrollo de los países y por tanto se han de convertir en una prioridad fundamental de actuación por parte de todos los gobiernos de los diferentes estados y regiones europeas.

La Unión Europea ha reactivado su compromiso con la Estrategia de Lisboa, que propone en el año 2010 como plazo en el cual se ha de alcanzar su inversión en investigación, desarrollo e innovación (I+D+I) al 3% del PIB. La Comisión Europea estima que alcanzar los objetivos de Lisboa supondría un aumento adicional de la renta en términos reales de un 3% y un aumento adicional de la ocupación del 1,4% en el año 2010. Para responder a estos retos, la Administración general del Estado puso en marcha en el año 2005 el programa Ingenio 2010, en el cual se mantienen y mejoran los programas de I+D+I existentes y se destinan más recursos, localizados en nuevas actuaciones estratégicas.

Siguiendo en esta línea, las Islas Baleares han apostado por la investigación científica, el desarrollo tecnológico y la innovación para desarrollar una actuación unitaria y coherente sobre los elementos que constituyen su sistema de innovación. Se trata de entrar en una sociedad en que la capacidad para generar, difundir y aplicar conocimientos es la clave para el progreso económico, social y cultural: la sociedad del conocimiento.

En las Islas Baleares no se había realizado una planificación estratégica de políticas de I+D+I que quedasen plasmadas en un plan formal hasta la elaboración del I Plan de investigación y Desarrollo Tecnológico y el I Plan de Innovación (2001-2004). Estos dos planes fueron realizados, evaluados y criticados con profesionalidad y rigor, y se consideró aconsejable considerar de forma unitaria la investigación, el desarrollo y la innovación, y por tanto, sustituir los dos planes anteriores por tan solo un plan conjunto: Plan de Ciencia, Tecnología e Innovación de las Islas Baleares (2005-2008).

Para este periodo se definen tres áreas prioritarias: el turismo, medio ambiente y las ciencias de la salud – a causa de la necesidad de concentrar esfuerzos y de atender las conclusiones y las recomendaciones derivadas de la ejecución del I Plan de I+D y del I Plan de innovación-, y también dos ejes transversales: Las TIC(tecnologías de la información y de la comunicación y la lengua, la cultura y la sociedad.

14.2. ANÁLISI DEL SISTEMA DE INNOVACIÓN DE LAS ISLAS BALEARES

Los recursos destinados en las Islas Baleares al desarrollo de actividades de I+D y de innovación tecnológica continúan siendo menores de los que respondían de acuerdo con su peso socioeconómico en el conjunto español, tanto en términos económicos como de personal: representan menos del 1% del total nacional, mientras que los indicadores socioeconómicos - como el PIB, la población o la población activa- representan un poco más del 2%.

No obstante, los avances han sido importantes. Por ejemplo, Se ha de destacar que en el año 2004 los gastos en I+D ascendieron a 54.687 miles de euros, cifra que supone un aumento del 18% respecto al año 2003. Este hecho queda reflejado en los gastos de I+D sobre el PIB, que pasó de ser un 0,25% en el año 2003 a un 0,28% en el año 2004.

Respecto a los gastos de innovación, en el año 2004 el porcentaje de este gasto respecto del PIB fue del 0,41% y representó el 0,65% del total nacional, dato bastante positivo, ya que en el año 2003 este dato representó tan solo el 0,32%. (Ver el cuadro I-165.)

La distribución de los gastos en I+D por sectores de ejecución nos muestra el papel importante que todavía tiene el entorno científico, en el caso que se incluya la Universidad de las Islas Baleares y los centros de investigación. Por lo que hace a los gastos efectuados por las empresas, estos han aumentado un 66% si se compara con los datos del año 2003, que fue de un 14,9%. (Ver gráfico I-42.)

Este reducido esfuerzo del sector empresarial de las Islas Baleares es debido a la estructura productiva regional, es decir, al escaso peso del sector industrial y de servicios de telecomunicaciones, que en el conjunto del Estado son los que realizan el esfuerzo mayoritario en actividades de I+D+I . (Ver gráfico I-43.)

En el año 2004 había en las Islas Baleares 1.073 personas ocupadas en actividades de I+D, de las cuales 735 eran investigadores. Esto representa un aumento del 20% respecto al año 2003 en el número de investigadores, y en total un 32%, en el número de personal dedicado a actividades de personal de I+D. El análisis de la serie histórica muestra un avance importante. (Ver el gráfico I-44.)

También se ha observado que tanto el personal como el número de investigadores por cada 1000 habitantes de población activa están por debajo de la media del Estado español. (Ver los cuadros I-166 y I-167.)

Respecto a la estructura productiva, las empresas de las Islas Baleares de menos de 205 empleados representan un 53,23% del total de las empresas. Por otra parte, el gasto total en actividades innovadoras del año 2004 respecto al 2003 ha tenido un aumento muy considerable del 225%. (Ver el cuadro I-168.)

Las empresas industriales de las Islas Baleares pertenecen a sectores de carácter tradicional y de contenido tecnológico bajo y medio, sin que este hecho excluya la posibilidad que determinadas empresas apliquen en algunos de sus procesos tecnologías modernas y nuevas.

En cuanto a los sectores de alta tecnología, es remarcable el elevado valor de los servicios de alta tecnología en actividades informáticas, que en cifra de negocios representan el 57,39% (datos 2003). Le siguen en importancia el sector de la construcción naval (40,01%) y el de maquinaria y equipos (38,74%). Esta estructura difiere bastante de la media nacional, donde el sector más importante, en términos de cifra de negocios y venta de productos es el del automóvil, seguido de correos y telecomunicaciones. (Ver el cuadro I-169.).

14.3. LOS RESULTADOS DE LA POLÍTICA DE I+D+I

La planificación de la investigación, desarrollo tecnológico e innovación se rige por el Plan de Ciencia, Tecnología e Innovación de las Islas Baleares (2005-2008), aprobado por el Consejo de Gobierno el 7 de octubre de 2005. Este Plan es fruto de un debate social con los entes más implicados en su ejecución. Se plantea como un plan integrador y articulador de la política de investigación, tecnología e innovación con el resto de políticas del Gobierno de las Islas Baleares, lo que ayudará a concentrar los esfuerzos. Así mismo, el Plan aspira a coordinar sus actuaciones con las de las políticas de ciencia, tecnología e innovación de ámbito estatal y europeo y con las de otras comunidades autónomas que puedan tener problemas o necesidades afines.

Las actuaciones en I+D+I se enmarcan dentro de los objetivos del nuevo Plan:

1. Reforzar las capacidades del sistema de innovación de las Islas Baleares.
2. Fomentar la investigación científica y tecnológica en áreas temáticas.
3. Reforzar y articular el sistema de innovación de las Islas Baleares.
4. Promover la innovación en las empresas de las Islas Baleares.
5. Fomentar la cultura científica y el interés social para la ciencia, la tecnología y la innovación.

14.3.1. REFORZAR LAS CAPACIDADES DEL SISTEMA DE INNOVACIÓN DE LAS ISLAS BALEARES: POTENCIAR LOS RECURSOS HUMANOS

Los recursos humanos son el factor limitador más importante para la creación, la absorción y la transformación del conocimiento. En las Islas Baleares, continua siendo uno de los componentes más débiles del sistema de innovación, a pesar del esfuerzo realizado en el contexto del I Plan de I+D. Es, por esto, que durante el año 2005 se ha continuado insistiendo en la formación de personal de I+D y en la incorporación de este personal tanto en el sector público como en el privado.

El programa de concesión de becas predoctorales se inició en el año 2000 con diez becas anuales. En la convocatoria del año 2005 se aumentó el número a doce becas y además, la oferta se ha enmarcado en dos modalidades: seis para temática abierta y seis para líneas correspondientes en áreas temáticas del Plan. Estas becas, que cumplen todos los requisitos del Estatuto del becario de investigación, tienen una duración de cuatro años e incluyen además de la dotación mensual un seguro de enfermedades y accidentes y las tasas académicas. Como resultado de este programa, el año 2005 finalizó la segunda promoción con seis nuevos doctores.

Además, los investigadores que gozan de este tipo de beca disponen de una bolsa de viaje para poder permanecer en centros de investigación fuera de las Islas Baleares para

ampliar su información científica, utilizando recursos e instalaciones de otros centros y colaborar con otros científicos.

Tan importante es promover la formación de nuevos investigadores -proceso que es largo y complejo-, como facilitar la incorporación a los diferentes elementos del sistema de innovación (organismos de I+D públicos, empresas, centros tecnológicos, etc.) de personal ya formado en diferentes ámbitos que provienen de la comunidad autónoma o del exterior. En el marco del Programa Ramón y Cajal del Ministerio de Educación y Ciencia, el Gobierno de las Islas Baleares y la Universidad de las Islas Baleares han ido firmando diversos convenios para mantener la cofinanciación de diecisiete plazas, de las cuales tres se incorporaron en el año 2005.

El Programa de Incentivación de la Incorporación e Intensificación de la Actividad Investigadora (Programa 13) es una nueva iniciativa del Ministerio de Educación y Ciencia para fomentar, entre otras, la incorporación estable de los investigadores con una trayectoria investigadora destacada, en las universidades, organismos públicos de investigación y otros centros de I+D. Este programa ha permitido la incorporación de tres doctores en la Fundación Caubet-Cimera (Centro Internacional de Medicina Respiratoria Avanzada).

14.3.1.1 Incremento de la eficiencia

La investigación científica y tecnológica se basa, hoy, en criterios de excelencia, pero también teniendo en cuenta, una vez reconocida ésta, criterios de oportunidad y eficacia. Por esto, se ha planteado una nueva convocatoria de grupos de excelencia, con la novedad respecto a la convocatoria de 2002, de dos modalidades:

- Modalidad 1: grupos que se presentan por primera vez en la convocatoria de ayudas por grupos competitivos, grupos que no obtuvieron financiamiento en la convocatoria de 2002 o grupos que obtuvieron financiamiento pero que han sufrido una modificación en su composición.

- Modalidad 2: grupos que obtuvieron financiamiento en la anterior convocatoria de grupos competitivos y que mantienen su composición, como mínimo, dos tercios de los investigadores con grado de doctor presentados en la convocatoria de 2002.

14.3.1.2. Infraestructuras

Durante muchos años el sistema de innovación de las Islas Baleares ha sufrido una penuria de estructuras de I+D a causa, entre otras razones, de la no elegibilidad del campus de la UIB, para la aplicación de Fondos Europeos de Desarrollo Regional (FEDER). Una vez resuelto este problema, ya en 1999-2000 se iniciaron, cofinanzadas por el I Plan de I+D, importantes inversores en el nombrado campus.

Durante el año 2005 se mantuvo el cofinanciamiento (50%) comprometido en el período anterior de las iniciativas planteadas por la Universidad de las Islas Baleares en los programas operativos FEDER pasados; En concreto, se trata de hacer obras de construcción y ampliación de centros de investigación. Este convenio se inició en el 2002 y finalizará en el 2011.

En el marco del nuevo Plan, se ha planificado la creación y dotación de un nuevo centro de investigación, con el carácter de excelencia focalizado hacia las enfermedades del aparato respiratorio: la Fundación Caubet-Cimera, con un presupuesto en infraestructuras y equipamiento de doce millones de euros. El objetivo de este nuevo centro es realizar una investigación básica de excelencia, competitiva en el ámbito internacional, pero también que facilite y promueva la investigación clínica en esta área sanitaria específica y, sobre todo, la conexión entre la investigación de carácter biomédico y la práctica clínica.

Una de las acciones iniciadas durante el último año del anterior Plan de I+D fue la puesta en marcha de la red de estaciones marítimo terrestres en las islas de Mallorca, Menorca, Ibiza y Formentera. Durante el 2005 se puso en marcha la estación en Can Marroig y se realizó un estudio de viabilidad de otra estación de Menorca en Sa Mola de Mahón.

14.3.2. FOMENTAR LA INVESTIGACIÓN CIENTÍFICA Y TECNOLÓGICA EN ÁREAS TEMÁTICAS

Para este período, atendida la necesidad de concentrar los esfuerzos y de atender las conclusiones y recomendaciones derivadas de la ejecución del I Plan de I+D y del I de innovación, solamente se definen tres áreas prioritarias, que son las del epígrafe siguiente:

14.3.2.1. El turismo

En esta área se enmarcan el CIDTUR (centro de I+D de transferencia de tecnología sobre turismo de referencia nacional) y el proyecto SAITUR que permitirá la implicación de CIDTUR dentro del sistema de innovación de las Islas Baleares, el apoyo a la innovación turística y la creación de un clúster turístico. Está enmarcado dentro de la convocatoria de acciones innovadoras de la Comisión Europea con un presupuesto de 4.700.000 euros a desarrollar hasta el año 2007.

14.3.2.2. Medio ambiente

El Gobierno de las Islas Baleares ha firmado un convenio de colaboración con el Consejo Superior de Investigaciones Científicas para la elaboración de un proyecto de gestión integrada de la zona costera de las Islas Baleares, proyecto GICZ Baleares, con una duración de tres años y con un presupuesto anual de 500.000 euros.

14.3.2.3. Las ciencias de la salud

En esta área se engloba el proyecto de la Fundación Caubet-Cimera, promovido por el Gobierno de las Islas Baleares, a través de la Consejería de Salud y Consumo y la Consejería de Economía, Hacienda e Innovación. En el Patronato de la Fundación participan el CSIC y la UIB.

14.3.3 REFORZAR Y ARTICULAR EL SISTEMA DE INNOVACIÓN DE LAS ISLAS BALEARES

En el año 2001 se inició una convocatoria anual de acciones especiales para favorecer la estructuración y la externalización de la actividad de los componentes del sistema de innovación de las Islas Baleares, como son la organización de reuniones preferentemente de carácter internacional; actuaciones puntuales de oportunidad que permiten incrementar las relaciones entre elementos del sistema, etc. La convocatoria de acciones especiales del 2005 tiene duración hasta el 2006. En el año 2005 se ha concedido la cantidad de 108.482 euros, de los cuales un 67,25% corresponde a la Universidad de las Islas Baleares.

A finales del año 2005 se presentó una convocatoria de ayudas a empresas para proyectos de I+D+I. Las empresas se podían integrar en proyectos coordinados con equipos de otras empresas, o centros tecnológicos o bien centros, instituciones, departamentos, secciones de distintas unidades de I+D+I públicos. Esta convocatoria tenía un presupuesto de 400.000 euros para el año 2005, 400.000 para el año 2006 y de 200.000 euros para el año 2007. Se concedió un total de diecinueve proyectos.

Uno de los éxitos destacados del I Plan de Innovación fue la creación de la red de antenas tecnológicas, como elemento de soporte a la innovación y que aglutina a todos los agentes del sistema de innovación de las Islas Baleares que asumen esta función limítrofe. Su ámbito incluye tanto Mallorca como las otras islas.

En el año 2005 formaban parte de esta red los siguientes agentes del sistema de innovación de las Islas Baleares:

- el ParcBit
- La Universidad de las Islas Baleares a través de su oficina de soporte a la investigación (OSR).
- El ITEB (Instituto tecnológico de la bisutería).
- Inescop
- Cetebal (Centro tecnológico balear de la madera)
- Centro de investigación y fomento de la calidad de PIME-Menorca
- Fundación IBIT
- CITTIB (Centro de investigaciones de tecnologías turísticas de las Islas Baleares).
- CBE (Centro Balear de Europa).
- FUEIB (Fundación Universidad Empresa de las Islas Baleares).
- CEE-IDI
- IDI Palma, IDI Manacor, IDI Ibiza, IDI Ciudadela
- Cámara de Comercio, Industria y Navegación de Mallorca, Menorca Ibiza y Formentera.
- Cámara de Comercio, Industria y Navegación de Menorca,
- CAEB Mallorca, CAEB Menorca, CAEB Ibiza,
- PIME Mallorca, PIME Menorca, PIME Ibiza y Formentera,
- IFOC (Instituto de Formación Ocupacional de Calvia).

El Ayuntamiento de Palma, mediante IMFOF (Instituto Municipal de Formación, Ocupación i Trabajo) ha pedido su inclusión.

14.3.3. PROMOVER LA INNOVACIÓN A LAS EMPRESAS DE LAS ISLAS BALEARES: INNOVACIÓN EN LOS SECTORES INDUSTRIALES

Es fundamental mantener la cooperación entre la política de innovación y la industrial en su contribución a la generación de un entorno competitivo. Un aspecto que se ha de resolver es la racionalización de la red de centros tecnológicos y sus estrategias de colaboración nacional o internacional para conseguir un elevado nivel de eficacia. Por esto, se ha obtenido financiamiento FEDER (50%) para el equipamiento de centros tecnológicos y su orientación hacia el propio sector y para trabajar en red y coordinados entre ellos, a fin de obtener una masa crítica de generadores y de transferencias de tecnología suficiente. A finales de 2005 se firmó para este concepto un convenio específico con cada uno, con el siguiente presupuesto: Inescop con 250.000 euros, Cetebal con 200.000 euros, ITEB con 240.000 euros y PIME Menorca con 180.000 euros.

14.3.4.1. Innovación en el sector turístico

Es clara la importancia central para las Islas Baleare, de la actividad turística. Esta actividad se puede considerar una actividad madura que ha de afrontar la aparición de nuevos países competidores. Igualmente se ha de responder a las nuevas formas de transporte como a los cambios que juntamente con Internet, se han generado en las formas de desplazamiento y planificación de actividades. Por esto, se ha de reorientar la actividad turística de las Islas Baleares, tanto en la generación de productos de mayor valor añadido menos basados en el precio y adaptados a las nuevas demandas turísticas, y preparar al sector para el proceso de internacionalización.

Durante el año 2005 se realizó la difusión del producto AvantHotel, resultado del I Plan de innovación, y la transferencia al sector empresarial e implantación de las TIC al sector turístico. Se firmó también, un convenio con la Federación Empresarial Hotelera de Mallorca a finales de 2005 de 130.00 euros para favorecer esta transferencia e implantación de AvantHotel a los establecimientos hoteleros adscritos a la única Federación Insular de las Islas Baleares que había quedado inicialmente excluida del proyecto.

Por otro lado, se firmó un convenio con la Fundación IBIT como centro tecnológico de 200.000 euros por un proyecto de I+D en el área de las TIC, que permitirá la contratación de productos turísticos a realizar por el propio cliente individual (en concreto, relacionado con el *dynamic packaging*), donde también participa Globalia. Este proyecto vincularía a la plataforma de reserva hotelera AvantHotel con otras plataformas de reserva de billetes de avión mediante un estándar de interoperatividad.

Con las Islas Canarias, Madeira ha desarrollado el proyecto de Interreg Isnova, consistente en un centro virtual de turismo con el que se pretende fomentar el uso de las TIC en el sector turístico y su introducción en la Sociedad de la Información. El proyecto se cerró durante el 2005, y ha permitido aprender y probar algunas de las actuaciones que probablemente serán útiles a la hora de gestionar los proyectos de CIDTUR y SAITUR. El 2 de junio de 2005 se realizó un encuentro empresarial con la participación de treinta y ocho empresas de la cadena de valor turística de las tres regiones, con el objetivo de organizar encuentros bilaterales de negocios entre empresas del sector TIC -a fin de fomentar las colaboraciones en el desarrollo de nuevos

productos orientados al sector turístico-, y empresas TIC y empresas del sector turístico (hoteles, agencias de viajes, etc.).

El proyecto piloto de Bioturismo se realizó juntamente con la Comunidad de Canarias y con la de Madeira, con el objetivo de poner a punto un nuevo producto de turismo relacionado con la naturaleza: la creación de la Enciclopedia Virtual de Ornitología a través de la web www.ausdebalears.org . Con este producto se pretende fomentar el turismo relacionado con la observación de aves, de gran importancia en zonas de las Islas Baleares como la Albufera de Mallorca, la Albufera des Grau en Menorca y Ses Salines de Ibiza y Formentera.

Finalmente, la Dirección General de Investigación, Desarrollo Tecnológico e Innovación ha participado en el comité local de otro proyecto: Interreg Avantec relacionado con la innovación y creación de empresas presentado por el CBE, Avantec.

14.3.4.2. La innovación en sectores emergentes

El desarrollo de los *clústers* de actividades complementarias se ha demostrado posible por la experiencia concreta del sector náutico y las posibilidades apuntadas en otros sectores. En este sentido se ha desarrollado durante el 2005 el mantenimiento, animación y vinculación del sector empresarial náutico deportivo del portal www.balearsnautic.com, con la colaboración de la Cámara de Comercio, Navegación e Industria de Mallorca, Menorca, Ibiza y Formentera, con un presupuesto de 110.000 euros y se ha conseguido una respuesta positiva de sector empresarial correspondiente.

Se han iniciado actuaciones en el sector aeronáutico con la redacción del anteproyecto de viabilidad de un centro tecnológico de transporte aéreo en el aeropuerto de Palma y la realización prospectiva del sector, por parte de AECA, ganadora del concurso público por una cantidad de 80.000 euros.

Por otro lado, se ha firmado un convenio con tres regiones de Bulgaria: Bourgas, Sliven y Yambol, que se encuentran situadas en la Costa del Mar Negro y que son frontera con Turquía. La finalidad es dar soporte y asesoramiento en el diseño d eestrategias de innovación en estas regiones, actuación que se enmarca dentro del proyecto RITTS.

14.3.4.3 El apoyo a la creación de empresas innovadoras y de base tecnológica.

El desarrollo de la incubadora del ParcBit ha demostrado que existe un potencial para la creación de empresas de base tecnológica e innovadoras, como también de interés de poner en red tanto los servicios de apoyo a la innovación como los servicios de apoyo a los emprendedores. Por esto se ha garantizado su funcionamiento mediante un encargo de servicios al ParcBit Desarrollo SA para los ejercicios 2005 y 2006. Durante el año 2005 han abandonado la incubadora dos empresas que ya habían adquirido el volumen preciso y se han incorporado tres nuevas.

Respecto a la creación de nuevas empresas, cabe destacar, entonces, que han aparecido tres nuevas:

- El laboratorio Sanifit, S.L., es una empresa derivada (spin-off) de la Universidad de las Islas Baleares, que crearon dos de los investigadores del Laboratorio de Investigación en Litiasis Renal el mes de noviembre del 2004.

- La empresa Albatros Marine Technologies, S.L., es una empresa derivada del Imedea que se dedica a la transferencia de tecnología en el campo de la oceanografía física.

- La empresa farmacéutica Lipopharma, S.L., es una empresa creada por el grupo de investigación en biomedicina molecular y celular de la Universidad de las Islas Baleares.

Una actividad importante a la hora de dar apoyo a la creación de empresas innovadoras es la organización y difusión de actividades que facilitan información, enlaces y trabajo en red. En este marco, durante el año 2005 se realizó una jornada de financiamiento de proyectos de base tecnológico, celebrada el 29 de noviembre de 2005 en el hotel Meliá Victoria. Se invitaron empresas de capital risc & angels inversores de toda España, tanto para presentar ponencias como para conocer proyectos de base tecnológica de las Islas Baleares susceptibles de inversión. Previamente se seleccionaron diez proyectos de diferentes promotores de las Islas para ser representantes delante de las nombradas empresas de financiamiento.

También se organizaron cursos y formación avanzada para emprendedores, celebrados durante el último trimestre de 2005, con la colaboración de la CAEB, seminarios especializados en innovación y creatividad dirigidos a directivos y empresarios de las Islas. Estos seminarios han sido impartidos en Palma, Mahón e Ibiza por el profesorado de Esade y el Instituto de Empresa.

Durante los días 23 y 24 de noviembre de 2005 se celebró en Palma el IV Encuentro de los Programas Regionales de Acciones Innovadoras Españolas, al cual se invitaron a todas las regiones españolas que habían participado en la convocatoria europea de Acciones innovadoras, y también los responsables de la Comisión y otros gestores de diferentes regiones europeas.

14.3.5. Fomentar la cultura científica y el interés social por la ciencia, la tecnología y la innovación.

La sociedad tiene cada día mayor necesidad de comprender la ciencia, y la nueva tecnología, así como las implicaciones de las mismas sobre la vida y el futuro. La dificultad que tiene el ciudadano común para entender los cambios científicos obliga a hacer un esfuerzo de divulgación por parte de las instituciones relacionadas con la investigación, y favorecer nuevos caminos y nuevas formas para hacer llegar a los ciudadanos los conocimientos necesarios para que puedan comprender las oportunidades y los riesgos de las nuevas tecnologías. El objetivo es aumentar su confianza en la innovación y en la capacidad para tomar decisiones en este sentido.

Dentro de este ámbito de formación cabe destacar la Semana de la Ciencia y la Tecnología, que es una actividad que se realiza simultáneamente en todas las comunidades autónomas y está enmarcada en la Semana Europea de la Ciencia y la Tecnología. Esta actividad permite que todos los centros de investigación y

tecnológicos abran sus puertas y nos muestren las actividades que realizan. Se celebró desde el 7 al 20 de noviembre.

SE debe destacar también que desde el año 2002 se realiza anualmente la Feria de la Ciencia de las Islas Baleares. En el año 2005 se celebró en Mallorca los días 28, 29 y 30 de abril, en Menorca los días 16, 17 y 18 de marzo de 2005. El tema elegido por la edición fue la ciencia y tecnología de alimentos, entorno a ello se ha articulado la participación empresarial y se ha hecho toda una serie de actividades paralelas y una exposición.

CAPÍTULO II- MERCADO DE TRABAJO Y SEGURIDAD SOCIAL

RESUMEN

El capítulo II está dividido en dos apartados, mercado de trabajo y seguridad social, a través de los cuales se lleva a cabo un análisis exhaustivo de estos dos ámbitos, no sólo desde la perspectiva de nuestra comunidad autónoma, que constituye el principal objeto de estudio, sino también poniendo en relación los datos obtenidos para el año 2005 en las Islas Baleares con los resultados obtenidos para el resto de España.

Así, y en relación con el mercado de trabajo, se analizan el número de trabajadores afiliados a la Seguridad Social, que a lo largo del 2005 ha sido de 421.246 personas. Estos resultados mejoran respecto del año pasado. Además, en el análisis de la población ocupada por ramas de actividad observamos que se da un incremento en todos los sectores económicos.

La creación de empleo de este año 2005 se ha concentrado en el sector de la construcción, mientras que el sector servicios es el segundo con el aumento más importante. Así mismo, debe señalarse la importancia creciente del colectivo de trabajadores extranjeros, en especial los de países de fuera de la Unión Europea. El total de la población extranjera afiliada a la Seguridad Social a lo largo del 2005 ha sido, como media, de 62.038 personas, cifra que supone un incremento del 34,3% respecto del año pasado. Por otra parte, en relación a la tasa de paro, debe decirse que durante el año 2005 se ha situado en el 7,3% de media: 1,9 puntos por debajo de la tasa del 2004. En el ranking por comunidades autónomas, las Islas Baleares se sitúan en la sexta posición respecto de la tasa de desempleo más baja.

En referencia a los índices de calidad del trabajo, los datos nos llevan a hacer una valoración positiva respecto de la posición puntera que nuestra comunidad ocupa, lo que se explica por el buen comportamiento de los indicadores relativos a las tasas de actividad, de empleo y de paro. Un análisis de los indicadores de la Estrategia europea para el empleo, nos muestra, un año más, que las Islas Baleares, si bien se encuentran en una mejor posición que el resto del Estado, todavía no cumplen los objetivos establecidos por la Comisión Europea en la Cumbre de Lisboa.

En cuanto a las características básicas de la negociación colectiva en las Islas Baleares, debe reiterarse que se trata de una estructura de tipo sectorial. Nuestros convenios colectivos sectoriales más importantes, por el número de trabajadores que ocupan y por las empresas a las cuales afectan, son los de la hostelería, la construcción y el comercio.

Respecto de la actividad del Tribunal de Arbitraje y Mediación de las Islas Baleares (TAMIB), a lo largo del 2005 en número de expedientes tramitados es de 5.513. Todos, menos un arbitraje, son de conciliación / mediación. Globalmente considerada, la actividad del TAMIB se ha incrementado en 528 expedientes, es decir, un 10,59%, porcentaje prácticamente igual al del año pasado.

Finalmente, en el ámbito de la prevención de riesgos laborales, como empezamos a hacer en la MEMORIA del año pasado, se analizan el marco normativo, la actividad administrativa pública y privada en prevención de riesgos laborales, y el ámbito de la

negociación colectiva. En cuanto a la siniestralidad laboral, continúa como un factor que merece una especial atención, ya que se incrementa un 10,4%.

La recaudación líquida de la Seguridad Social en las Islas Baleares durante el ejercicio 2005 ha sido de 2.247,57 millones de euros (373.097 millones de pesetas), cifra que representa un incremento del 8,24% respecto del año anterior.

El número total de pensiones contributivas que se han percibido en las Islas Baleares en el año 2005 es de 155.317, lo que representa el 1,9% del número total de pensiones contributivas del Estado español. La contrapartida monetaria del total de pensiones contributivas ha llegado al valor de 1.168,09 millones de euros, con un incremento del 6,64%. En comparación con los datos relativos a los valores medios de las pensiones de las diferentes comunidades autónomas, las pensiones mensuales de las Islas Baleares tienen un valor de 553,12 euros, y se han situado siempre en los lugares más bajos de la tabla. Sólo se sitúan por debajo de las Islas Baleares: Galicia, Extremadura y Murcia. Ahora bien, por provincias del arco mediterráneo, sólo se sitúan por encima de las Baleares: Barcelona, Valencia, Málaga y Tarragona.

La pensión media de Mallorca es de 556, 43 euros; la de Menorca, de 568,23 euros; la de Ibiza, de 539,42 euros y la de Formentera, de 476.44 euros.

La media mensual de las pensiones de jubilación es de 616,21 euros; la de las pensiones de viudedad, de 408,88 euros; la de las de incapacidad permanente, de 642,31 euros; la de las de orfandad, de 238,81 euros, y las a favor de familiares, de 261,55 euros.

El importe anual de los subsidios ha sido de 114,3 millones de euros, con un incremento en relación con el año anterior del 7,5%.

En cuanto a la protección por desempleo, el gasto relativo a las prestaciones por desempleo es de 368,7 millones de euros (61.447 millones de pesetas), cifra que supone una variación del 2,7%. Ha aumentado el número de beneficiarios (13%) y por otra parte, durante el ejercicio 2005 también ha aumentado la cotización de la Seguridad Social un 3,06%, de manera que se ha llegado a una cuantía total de 102,7 millones de euros (17.116 millones de pesetas).

1. MERCADO DE TRABAJO

RESUMEN

El número de trabajadores afiliados a la Seguridad Social a lo largo del 2005 ha sido de 421.246 personas. Estos resultados mejoran respecto del año pasado. Además, en el análisis de la población ocupada por ramas de actividad observamos que se da un incremento en todos los sectores económicos.

La creación de empleo de este año 2005 se ha concentrado en el sector de la construcción, mientras que el sector servicios es el segundo con el aumento más importante. Así mismo, debe señalarse la importancia creciente del colectivo de trabajadores extranjeros, en especial el de países de fuera de la Unión Europea. El total de la población extranjera afiliada a la Seguridad Social ha sido de media a lo largo del 2005, de 62.038 personas, cifra que supone un incremento del 34,3% respecto del año pasado. Por otra parte, en relación con la tasa de paro, debe decirse que durante el año 2005 se ha situado en el 7,3% de media: 1,9 puntos por debajo de la tasa de paro del 2004. En el ranking por comunidades autónomas, las Islas Baleares se sitúan en la sexta posición en cuanto a la tasa de paro más baja.

En referencia a los índices de calidad del trabajo, los datos nos llevan a hacer una valoración positiva respecto a la avanzada posición que nuestra comunidad ocupa, lo que se explica por el buen comportamiento de los indicadores relativos a las tasas de actividad, de ocupación y de desempleo. Un análisis de los indicadores de la estrategia europea para el empleo nos muestran, un año más, que las Islas Baleares, si bien se encuentran en una mejor posición que el resto del Estado, aún no cumplen los objetivos establecidos por la Comisión Europea en la Cumbre de Lisboa.

En cuanto a las características básicas de la negociación colectiva de las Islas Baleares, debe reiterarse que se trata de una estructura de tipo sectorial. Nuestros convenios colectivos sectoriales más importantes por el número de trabajadores que ocupan y por las empresas a las cuales afectan, son los de la hostelería, la construcción y el comercio.

Respecto de la actividad del Tribunal de Arbitraje y Mediación de las Islas Baleares (TAMIB), a lo largo del 2005 el número de expedientes tramitados es de 5.513. Todos, excepto un arbitraje, son de conciliación/mediación. Globalmente considerada, la actividad del TAMIB se ha incrementado en 528 expedientes, es decir, un 10,59%, porcentaje prácticamente igual al del año pasado.

Finalmente, en el ámbito de la prevención de riesgos laborales, como empezamos a hacer en la MEMORIA del año pasado, se analizan el marco normativo, la actividad administrativa pública y privada en prevención de riesgos laborales y el ámbito de la negociación colectiva. En cuanto a la siniestralidad laboral, continúa como un factor que merece una atención especial, ya que se incrementa en un 10,4 %.

1.1. PANORAMA GENERAL DE LA OCUPACIÓN

Realizamos el análisis del empleo del año 2005 sobre la base de la información que se ha podido extraer de la estadística de afiliación a la Seguridad Social (TGSS) y de la encuesta de población activa (INE-EPA)[1]. También incluimos en este apartado un análisis de la evolución que en el año 2005 han experimentado los índices de calidad del trabajo (ICT), tanto para Baleares como para el resto de comunidades autónomas.

1.1.1. ANÁLISIS DE LOS DATOS DE AFILIACIÓN A LA SEGURIDAD SOCIAL

El registro de trabajadores afiliados a la Seguridad Social, a lo largo del 2005, ha sido de 421.246 personas. Estos resultados son los mejores que se han dado hasta ahora, ya que nunca en toda la historia de la serie había habido tantas personas cotizando en nuestras islas. En comparación con los datos del 2004, se ha producido un aumento de 21.968 trabajadores ocupados, hecho que, en términos porcentuales, equivale a un 5,5% de incremento.

En el análisis de la población ocupada por ramas de actividad observamos que se da un incremento en todos los sectores económicos. La construcción, que había protagonizado un fuerte ciclo expansivo en la segunda mitad de los noventa, y que desde el 2001 hasta el 2004 presenta los primeros signos de desaceleración, este último año es el sector que ha liderado el mayor crecimiento en términos de ocupación (9,1%). En cuanto a la agricultura y la industria, la tendencia bajista de la última década en relación a la creación de empleo, ha dado un vuelco en el último año. Así, el sector industrial ha crecido respecto del año pasado en un 0,6%, cifra que, aún siendo baja, contrasta con la pérdida de empleo de los últimos años, a razón de un 1% anual. Por otra parte, en la agricultura, la pérdida gradual de la población afiliada que se iba produciendo cada año se ha visto invertida en favor de un crecimiento del 2,2% en este último año. Todo esto confirma que la creación de empleo del año 2005 no se ha concentrado en un único sector, y que en el aumento de población afiliada se han visto implicados todos los sectores económicos (en este hecho tiene mucha incidencia la regularización de trabajadores extranjeros) (Ver el cuadro II-1.)

El sector servicios es el segundo sector con el aumento más importante (un 5,5%). Las actividades más dinámicas del sector servicios, las que más han crecido en términos relativos, son las actividades de saneamiento público (12,4%), las actividades informáticas (10,8%) y las actividades inmobiliarias (10,2%). También debemos remarcar que la actividad hotelera ha crecido el 3,4%, mientras que el año pasado había registrado un imperceptible aumento del 0,3% en el número de trabajadores. Es decir, las dos actividades pilares de la economía balear (construcción y hostelería) presentan síntomas de reactivación después de un año de estancamiento. (Ver el cuadro II-2.)

Si diferenciamos entre los trabajadores asalariados y los autónomos, podemos señalar que el 77% de los afiliados de alta son asalariados, mientras que en el régimen de autónomos este porcentaje es del 18,9%, proporciones que se mantienen respecto de los años anteriores (el resto de trabajadores –el 4%– se clasifican dentro de los regímenes especiales).

[1] Sobre las diferencias metodológicas de estas dos fuentes estadísticas, ver: *Memoria del CES sobre la economía, el trabajo y la sociedad de las Islas Balears, 2001*, p.372 y 373.

El principal crecimiento de trabajadores afiliados se ha producido en las islas de Ibiza y Formentera, seguidas de Mallorca, mientras que el menor crecimiento corresponde a la isla de Menorca. Esta situación es la inversa de la del año anterior, cuando el mayor incremento se produjo en la isla de Menorca y el menor, en las islas de Ibiza y Formentera. (Ver el cuadro II-3.)

Otro análisis que es necesario hacer es el de los trabajadores extranjeros, por la importancia que tienen. La población ocupada extranjera registró una cifra de 62.038 trabajadores de alta, cosa que supone un 14,7% del conjunto de trabajadores de alta en la Seguridad Social. En relación con el año anterior, se ha registrado un crecimiento de 15.861 trabajadores, hecho que ha significado un aumento en términos relativos del 34,3%. La distribución de los trabajadores extranjeros según la zona de procedencia ha ido variando a lo largo de los años. Si en el año 2001 el peso de los trabajadores de la UE era del 58,7% (18.598) y el de los trabajadores de fuera de la UE, del 41,3% (13.906), en el año 2005 se ha invertido el peso de estos dos colectivos: un 62,4% de los trabajadores extranjeros son de fuera de la UE (38.736) y un 37,6 son de trabajadores europeos (23.301).

Mientras que en años anteriores se apreciaba que durante los meses de mayor empleo (junio, julio y agosto) el peso de los trabajadores extranjeros de países de la UE era mayor que la de los extranjeros de fuera de la UE, en el año 2005 se da un mayor peso de los extracomunitarios durante los doce meses del año. Hay diferencias estacionales que se pueden apreciar claramente en el gráfico 1. Este comportamiento se explica por la especialización de nuestra región en la actividad turística, fuertemente estacional y con unas necesidades específicas de mano de obra. (Ver el cuadro II-4 y el gráfico II-1.)

Según la nacionalidad, como se refleja en los cuadros 5A y 5B, podemos señalar que dentro del grupo de países que pertenecen a la Unión Europea los que aportan más mano de obra a nuestra región son, en primer lugar, Alemania (que aporta el 33,6% de los trabajadores de la Unión y el 12,6% del total de afiliados extranjeros), seguido del Reino Unido (el 23,2% y el 8,7%, respectivamente) e Italia (el 17% y el 6,4%, respectivamente); porcentajes de participación que han ido un poco a la baja respecto de los años anteriores. De estos trabajadores extranjeros, procedentes de la Unión Europea, el 63,5% cotizan en el régimen general, y el 35% son autónomos, lo cual nos muestra la poca significación que tienen en el resto de regímenes: el agrario, el del mar o el del hogar. (Ver el cuadro II-5A.)

Por otro lado, el colectivo de trabajadores extranjeros afiliados que no pertenecen a la Unión Europea –que, como hemos comentado antes, es el que ha sufrido el aumento más notable– tiene como protagonista a Ecuador, que pasa a ser el primer país de fuera de la Unión Europea que aporta más trabajadores, por delante de Marruecos; y el segundo en cuanto al conjunto de países, por detrás de Alemania (aporta el 19 % de los trabajadores de fuera de la Unión Europa y el 11,9% del total de afiliados extranjeros). Lo siguen en orden de importancia Marruecos (el 16,7% y el 10,4%, respectivamente) y Colombia (el 10,8% y el 6,7% respectivamente). (Ver el cuadro II-5B.)

Respecto de los trabajadores de fuera de la Unión Europea, a pesar de que el 73,7% cotiza en el régimen general de la Seguridad Social y el 5,8% son autónomos, es destacable la presencia de este colectivo en otras actividades, concretamente en los

regímenes especiales. En el régimen especial de empleados del hogar se encuentran afiliados el 17,5% de estos trabajadores, de los cuales el 45,7% provienen de Ecuador o Colombia. De esta manera se puede constatar que gran parte de los nuevos trabajadores llegados de Sudamérica, se dedican al trabajo doméstico. Otro régimen donde este colectivo de extranjeros de fuera de la Unión es representativo es el agrario, en el que encontramos ciento cuarenta y nueve afiliados más que en el año 2004.

Si se tiene en cuenta el período 2001-2005, se han creado 28.594 nuevas afiliaciones que corresponden a personas extranjeras (un aumento del 85,5%), mientras que para el colectivo de trabajadores nacionales el incremento es de 8.340 puestos de trabajo (un 2,4%).

Si analizamos esta situación según el país de procedencia, son los países de América del Sur los que experimentan los crecimientos más elevados. Ecuador crece en 6.240 trabajadores respecto del año 2001; Colombia, en 3.508, y Argentina, en 3.157. Los países del Este, como Bulgaria i Rumania (con más de 1.000 trabajadores cada uno), también contribuyen de manera considerable al crecimiento de trabajadores extranjeros de alta en la Seguridad Social.

Un factor a tener en cuenta a la hora de hablar de la incidencia de la población extranjera en el mercado de trabajo balear es el proceso extraordinario de regularización de trabajadores llevado a cabo por el Gobierno central durante el año 2005. Como la inmigración tiene un componente básicamente sociolaboral, este proceso pretende ordenar los flujos migratorios hacia España teniendo en consideración la realidad de la situación irregular de miles de personas en el país y las necesidades del mercado de trabajo. Así, se pudieron acoger al proceso de normalización los trabajadores y trabajadoras extranjeros que se encontraban en España desde hacía como mínimo seis meses y que tenían una oferta de trabajo de duración igual o superior a los seis meses.

El resultado de este proceso ha sido de 573.270 autorizaciones de residencia y trabajo en el conjunto del Estado (en fecha 30 de diciembre de 2005) y, 19.158 de éstas, en las Islas Baleares. Estas autorizaciones se traducen en posteriores altas en el fichero general de afiliación a la Seguridad Social y, por tanto, tienen un impacto importante en el empleo registrado en las Islas y en el conjunto del Estado dentro de este último año.

1.1.2. ANALISIS DE LA ENCUESTA DE LA POBLACIÓN ACTIVA[2]

Según los datos que ofrece la encuesta de población activa (EPA), la población ocupada en nuestras islas en el año 2005 es de 468.052 personas. Esta cifra representa un incremento de 19.277 efectivos laborales. Este hecho, en términos relativos, supone el 4,3%, lo que confirma una tendencia al alza. (Ver el cuadro II-6.)

Por sectores de actividad, cabe señalar que el sector industrial y agrícola experimentan un descenso en el número de personas ocupadas, un 3,5% y un

[2] El año 2005 la EPA refleja una serie de modificaciones que se han iniciado en años anteriores. Las causas de estos cambios son: la adecuación a la realidad demográfica y laboral de España, atendiendo principalmente al aumento del número de extranjeros residentes; la incorporación de la nueva normativa, europea que sigue las pautas de la Oficina de Estadística de la Unión Europea (Eurostat), y la introducción de mejoras en el método de recogida de datos. Además, se actualiza el diseño de la encuesta porque ya se tienen los resultados definitivos del censo de población del 2001.

3,1% respectivamente. Respecto del sector de la construcción, consolida la recuperación de personas ocupadas después de la tendencia decreciente de los años pasados, con un aumento del 8,4%. Finalmente, en referencia al sector servicios, cabe decir que sigue un comportamiento cíclico similar al de los años anteriores con una tendencia creciente. (Ver el cuadro II-7.)

1.1.3. ANÁLISIS COMPARADO DE LAS TASAS DE ACTIVIDAD, DE EMPLEO Y DE DESEMPLEO DE BALEARES Y DE OTRAS COMUNIDADES AUTÓNOMAS

Al finalizar el año 2005 las Islas Baleares presentaban una tasa de actividad[3] del 62,7%, la más alta del territorio nacional, de la misma manera que en los últimos años. De todos modos, debemos señalar que la tasa de actividad ha descendido respecto del 2004: en concreto, presenta 0,4 puntos menos. Este descenso de la tasa de actividad –muy por encima de la tasa del resto del Estado– se explica por el aumento de la población en edad de trabajar (población potencialmente activa) que ha producido el fenómeno migratorio, superior al crecimiento de la población activa. Es decir, la población inactiva, con un incremento del 3,9% en comparación con el 2004, ha aumentado más que la población activa, que ha crecido en un 2,2%. Esto repercute en una reducción de la tasa de actividad, circunstancia que no significa una reducción en el número de activos, que, como hemos dicho, ha aumentado un 2,2%.

En el año 2005 se da un descenso tanto en la tasa de actividad femenina como en la masculina. Este año la tasa de actividad femenina ha sido de un 53,2%, 6,7 puntos por encima de la media estatal. Por tanto, este dato nos confirma que en las Islas Baleares tenemos la tasa de actividad femenina más alta del estado. No obstante, a pesar de la entrada creciente de la mujer en el mercado de trabajo y, a pesar del consiguiente acortamiento de la distancia respecto a la masculina, la tasa de actividad masculina (del 72,4% el año 2005) todavía se sitúa muy por encima de la femenina. Uno de los motivos que contribuyen a esta alta tasa de actividad es la incorporación de trabajadores jóvenes (de dieciséis a diecinueve años) al mercado de trabajo. En cuanto a este colectivo, la tasa es 10,2 puntos por encima de la media nacional. (Ver los cuadros II-8 y II-10.)

De acuerdo con lo anterior, este último año la tasa de empleo de las Islas Baleares también ha sido la más alta del Estado, de un 58,2%. Supone un incremento de 0,8 puntos respecto del 2004. Un análisis por sexos nos muestra que, en el caso de los hombres, la tasa de empleo se ha incrementado 1,2 puntos en relación con la que había en el año 2004. Este incremento afecta especialmente al colectivo de edades comprendidas entre los veinte y los veinticuatro años, que ha aumentado en 3,5 puntos su tasa de empleo, la cual se sitúa 8,5 puntos por encima de la media nacional. En el caso de las mujeres, la tasa de empleo ha aumentado 0,4 puntos respecto del año pasado y el colectivo que ha mostrado un comportamiento más dinámico ha sido el de mayores de cincuenta y cinco años (un punto más). Las Baleares han pasado de ser la primera comunidad autónoma con la tasa de empleo femenino más alta del Estado a ser la segunda, por detrás de Madrid (49%), a pesar del aumento de la tasa de empleo en relación al año anterior (47,5 en el año 2004 a 47,9 en el año 2005). (Ver los cuadros II-9 y II-10.)

[3] Tasa de actividad entendida como la relación entre la población activa y la potencialmente activa.

Por otro lado, la tasa de desempleo se ha situado en el 7,3% de media durante el año 2005, 1,9 puntos por debajo de la tasa de desempleo de 2004. Se sitúa 1,9 puntos por debajo de la tasa de desempleo en el ámbito nacional, que es del 9,2%. Las Islas Baleares se sitúan en sexta posición en cuanto a la tasa de desempleo más baja en el ranking por comunidades autónomas durante el 2005. Por sexos, la tasa de desempleo masculina ha experimentado un descenso de 2,3 puntos, mientras que la tasa femenina ha registrado un descenso de 1,3 puntos, y se ha situado, así, en el 10%. Llama la atención que en el tramo de edad de los dieciséis a los diecinueve años la tasa de desempleo de Baleares es del 36,2%, siete puntos por encima de la media nacional, y es la tercera tasa más alta en el conjunto de comunidades autónomas. (Ver los cuadros II-10 y II-11.)

Si examinamos las diferencias de paro entre sexos vemos que las Islas Baleares han bajado muchas posiciones respecto de años anteriores. Así, mientras que el año pasado las Baleares eran la comunidad autónoma donde la diferencia entre la tasa femenina y la masculina era más baja, en el año 2005 han pasado a ocupar la onceava posición (con una diferencia de 1,92 puntos). Esto se debe a que la tasa de paro masculina ha descendido mucho más que la femenina, y ésta prácticamente es el doble que la masculina. Ocupan las primeras posiciones las comunidades de Madrid, Cataluña y Canarias; en el otro extremo encontramos comunidades como Castilla-la Mancha, La Rioja o Castilla y León, donde la tasa de desempleo femenina es alrededor de tres veces la tasa de desempleo masculina. (Ver el gráfico II-2).
Si miramos los tramos de edad, tenemos que destacar el aumento de las tasas de desempleo en el colectivo más joven. Así, aumenta 5,2 puntos en el tramo de edad de los dieciséis a los diecinueve años. Este aumento se atribuye al colectivo femenino, dado que la tasa de desempleo en el tramo más joven baja 3,1 puntos en el caso de los hombres. Por otro lado, la tasa de desempleo desciende en el resto de tramos de edad.

Para concluir, en el caso de una comunidad como la nuestra hay que subrayar las diferencias que se dan en la tasa de paro según la época del año. Como se refleja en el cuadro II-11, en los meses centrales del verano la tasa de paro (del 5,01%) se reduce respecto de la que existe en los meses de menor actividad turística; por lo tanto, podemos afirmar que la tasa de paro en el mercado laboral balear fluctúa de acuerdo con la estacionalidad de nuestra principal actividad económica, el turismo. A pesar de esto, que se repite año tras año en nuestra región, es destacable el descenso de la tasa de paro durante todos los trimestres de 2005 respecto del 2004. (Ver el gráfico II-3).

Finalmente, hay que decir que muchas de las características que tiene el paro en el conjunto de España, –como por ejemplo los rasgos siguientes: juvenil, femenino, con una relación inversa respecto del nivel de formación y con importantes diferencias entre sectores de actividad– también se pueden observar en el caso balear.

1.1.4. EL ÍNDICE DE CALIDAD DEL TRABAJO (IQT)

El Consejo Económico y Social de las Islas Baleares, con la ayuda de la Consejería de Trabajo y Formación y el asesoramiento de la Universidad de Barcelona, editó en el año 2004 la publicación *La calidad del trabajo. Una propuesta de indicador*, publicación que comporta analizar la situación del mercado de trabajo a partir de un concepto multidimensional que implica considerar aspectos como las características del lugar de trabajo, las características del trabajador con relación al trabajo que desarrolla, la

evaluación subjetiva que hace el trabajador de su labor o las características del entorno laboral[4].

Este trabajo supuso tener en cuenta unos indicadores elaborados por la Comisión Europea. La batería de indicadores que ha propuesto dicha Comisión se ha establecido en diez dimensiones, que pretenden captar las características del puesto de trabajo y del entorno laboral. El objetivo es encontrar indicadores disponibles en fuentes estadísticas homogéneas para los diversos países de la Unión Europea y, así, poder establecer una medida comparable de la calidad del trabajo. (Ver el cuadro II-12.)

El objetivo de este estudio sobre el índice de calidad del trabajo (IQT) es disponer de una valoración más amplia de la situación del mercado de trabajo de Baleares y, evidentemente, del resto de comunidades autónomas. La metodología de cálculo consiste en obtener una ordenación de las diversas comunidades para cada una de las dimensiones definidas. Cabe decir que dentro de cada dimensión se considera que todas las variables tienen la misma ponderación. De esta manera se obtiene un ranking de las comunidades según cada una de las seis dimensiones consideradas. La agregación de éstas, ahora sí, con las ponderaciones correspondientes da lugar finalmente a la ordenación de las diversas regiones según la medida de la calidad del mercado de trabajo.

Para establecer las ponderaciones se fijan diversos escenarios:

- Base. Todos los bloques tienen el mismo peso en la construcción del indicador.
- Tradicional. Los bloques sobre las condiciones del lugar de trabajo, el entorno laboral y los salarios son los que tienen una mayor participación en la construcción del índice agregado. Esta elección se basa en el hecho de que las condiciones del lugar de trabajo y del entorno laboral son las que hasta hace unos años se consideraban básicas para valorar el trabajo.
- Intermedio. En este caso se da una mayor participación en los bloques sobre condiciones de trabajo, relaciones laborales y entorno laboral. En este escenario pierden peso las condiciones salariales y, en cambio, gana participación el bloque de relaciones laborales.
- Innovador. Se trata del escenario donde tienen más peso todas aquellas variables ligadas a la igualdad de género y a las relaciones laborales. Los grupos con mayor participación son, pues, los de condiciones del puesto de trabajo, las relaciones laborales y la igualdad de género.

Hay que decir que en todos los escenarios, excepto el de base, las variables representativas del nivel de bienestar de la región siempre tienen la misma ponderación que, por otro lado, es la más baja. Esto se fundamenta en la hipótesis de que la correlación entre el nivel de desarrollo o de riqueza de la región y la calidad laboral no es decisiva. En lo concerniente al resto de indicadores, se han establecido dos ámbitos: las variables consideradas más importantes en cada uno de los escenarios (con una ponderación del 25%) y aquellas que tienen una importancia secundaria (con un peso del 10%). (Ver el cuadro II-13.)

---

[4] M. Parellada y G. García, *La calidad del trabajo. Una propuesta de indicador* , Consejo Económico y Social de las Islas Baleares, SOIB, 2004. La metodología se explica en la *Memoria del CES sobre la economía el trabajo y la sociedad de las Islas Baleares 2003*. El CES emitió el Dictamen 9/2003, sobre esta materia.

Así pues, una vez obtenido el ranking de comunidades autónomas en cada una de las dimensiones que aquí consideradas, se han aplicado las ponderaciones señaladas para obtener una nueva ordenación de las regiones que corresponde, finalmente, a la ordenación según la medida de calidad del trabajo. (Ver el cuadro II-14).

El análisis que hacemos este año nos permite ofrecer algunas conclusiones relevantes que pueden ser de especial utilidad para los gestores de la política económica, sobretodo en el ámbito de la política relacionada con el mercado de trabajo. Estas conclusiones están en la línea de poder identificar los puntos fuertes de la región y también aquellos puntos donde Baleares muestra una situación más débil. Estos últimos sirven para identificar las áreas a las que deben dedicarse más recursos y esfuerzos con vistas a conseguir un mercado de trabajo de más calidad[5].

Los puntos fuertes – es decir, aquellas variables en las que Baleares está mejor situadas con respecto al resto de comunidades autónomas – se concentran en los indicadores relacionados con la igualdad de género, el entorno laboral y el nivel de bienestar.

Más detalladamente podemos ver los aspectos siguientes:

- Con relación a la igualdad de género, Baleares muestra una situación relativamente más igualitaria entre hombres y mujeres en todas las variables que se han analizado. Así pues, nuestra comunidad ocupa la primera posición en el ranking en cuanto a la media de los indicadores de igualdad de género.

- Las variables relacionadas con el entorno laboral históricamente son favorables para las Islas Baleares, sobretodo las que hacen referencia a la tasa de actividad, de ocupación juvenil, de paro y de paro de larga duración. En cambio, la tasa de paro juvenil, aún habiendo mejorado respecto del 2003, supone que las Baleares ocupen la sexta posición durante el año 2004.

- También los indicadores que definen el nivel de bienestar de nuestra región dan un balance positivo para Baleares, ya que en todos nos situamos en la primera posición, a excepción del PIB per cápita en el que Baleares se sitúa en la quinta posición.

En cambio, se han podido identificar otros indicadores en los que las Islas Baleares se encuentran en una peor situación relativa y que se pueden considerar cuestiones en las que cabe incidir de manera específica para mejorarlas . Se resumen en los puntos siguientes:

- Con relación a las condiciones de trabajo, Baleares se caracteriza por ser la región con el índice de incidencia de accidentes laborales más alto y, por lo tanto, ocupa un año más la última posición en el ranking por comunidades

[5] Debe advertirse que, atendiendo al grado de complejidad para componer el IQT (que tiene más de treinta variables, cada una de las cuales se apoya sobre una estadística oficial independiente, distinta, y sobre programaciones del Plan estadístico nacional diferentes), se utilizan los datos que están totalmente cerrados en todos los indicadores y ámbitos a los cuales afecta el índice. Por este motivo, hay un año de retraso en cuanto a los aspectos cuantitativos (el IQT ofrecido en el 2005 se hace sobre la base de los datos del 2004). No obstante, el índice refleja la tendencia estructural del mercado de trabajo y se debe entenderse únicamente en estos términos.

autónomas. Durante el año 2004, en cuanto a la tasa de temporalidad, hemos pasado de la novena posición durante el 2003 a la décima posición en 2004; en la tasa de parcialidad involuntaria, se ha pasado de la quinta posición a la decimotercera el año 2004 y, en cuanto al grado de satisfacción en el trabajo, hemos pasado de ocupar la cuarta posición durante el 2003 a la octava en 2004.

- Con respecto a la dimensión sobre las relaciones laborales, se debe decir que el nivel de formación de la población ocupada y el desajuste de las calificaciones que se detecta en el mercado de trabajo deriva muy directamente de las características del mercado de trabajo balear. En las Islas la población joven abandona los estudios relativamente pronto y, por lo tanto, hay una menor proporción de trabajadores con estudios superiores, hechos que nos convierten un año más en la comunidad autónoma con la proporción de ocupados con estudios superiores más baja del Estado.

- En cuanto a los niveles salariales, teniendo en cuenta la estructura productiva de servicios, son relativamente bajos en relación con el resto de comunidades. Sin embargo, Baleares gana posiciones respecto a 2003, y pasa de ocupar la doceava posición durante 2003 a la décima en 2004.

- Respecto de la productividad durante el 2004, las Islas Baleares también registraron un descenso del PIB por persona ocupada, lo que sitúa a las Islas en la decimotercera posición en el ranking por comunidades autónomas.

Hay que destacar que, si comparamos los rankings de las comunidades autónomas, las Islas Baleares ocupan una buena posición (Ver el cuadro II-14). En efecto, esta comparación nos muestra que, en los cuatro escenarios definidos, las Islas encabezan el ranking en el escenario base, en el escenario innovador y en el 2004, como novedad, también en el escenario intermedio. En cuanto al escenario tradicional, Baleares pierde unas cuantas posiciones y se sitúa en la sexta. Esto se debe a que en este escenario se da mucho peso a las condiciones en el lugar de trabajo, los salarios y al entorno laboral, dimensiones en las que las Islas no lideran las mejores posiciones del ranking.

1.1.5. INDICADORES DE EVALUACIÓN PARA LA ESTRATEGIA EUROPEA DE EMPLEO (EEE)

Los indicadores de evaluación que figuran en el cuadro II-15 nos indican la necesidad de hacer un esfuerzo para mejorar los indicadores de empleo y de paro, aunque, en general, estos indicadores muestran una posición relativa mejor en Baleares que en España, e incluso mejor que en la Unión Europea, sobretodo en cuanto a los indicadores de ocupación. La necesidad de reforzar las políticas de empleo, la ha señalado también la Comisión Europea como una prioridad para conseguir los objetivos de la Estrategia Europea de Empleo (EEE).

En cuanto al indicador de paro, podemos afirmar que, en todos los casos, nos encontramos en una situación peor que el objetivo marcado por la Unión Europea a medio plazo (2005). Aunque el indicador de paro en términos generales –el porcentaje de población en paro respecto de la población activa – es notablemente mejor en nuestra comunidad que en el resto del Estado, y también en la Unión Europea, nuestra posición se sitúa lejos del objetivo que se establece en la Estrategia europea. Por otra parte, las

Islas ocupan una situación peor que la Unión Europea en cuanto a los indicadores de la tasa de paro femenino y la tasa de paro juvenil, aspectos que se tendrán que mejorar para cumplir con los objetivos fijados. Finalmente, en relación al paro de larga duración, característica típica del paro en el conjunto de España, cabe decir que Baleares cada año consigue una tasa inferior, muy inferior a la media nacional y a las tasas de la Unión Europea. (Ver el cuadro II-15.)

1.2. ANÁLISIS DEL EMPLEO

A continuación analizaremos con más detalle, a partir de la encuesta de población activa (EPA), el empleo en función de cada situación laboral; de la temporalidad; de las personas ocupadas y asalariados por jornada, por sexo y por sector de actividad; del paro registrado, y de los flujos de entrada y de salida del mercado de trabajo balear.

1.2.1. EL EMPLEO POR SITUACIONES LABORALES

Según los datos que ofrece el Instituto Nacional de Estadística (INE) en la encuesta de población activa (EPA), del total de 468.100 trabajadores ocupados en el año 2005, 381.800 fueron asalariados, cifra que supone el 81,6% del total de personas ocupadas en nuestras islas. Este porcentaje es similar al del año anterior, aunque cabe remarcar un aumento del 7,4% en el colectivo de asalariados en el sector público, mientras que los del sector privado aumentan un 5,8%. En el caso de los trabajadores ocupados por cuenta propia, el número de los que trabajan en la categoría de ocupadores se ha situado en las 31.200 personas, lo que supone una reducción del 8,5% respecto del año 2004, mientras que los empresarios sin asalariados son 50.600 personas, es decir, se produce un incremento del 0,8% respecto del año pasado.(Ver el cuadro II-16.)

1.2.2. LA TEMPORALIDAD

El 32,6% del total de asalariados tuvo un contrato temporal, porcentaje que representa un incremento de 1,4 puntos respecto del obtenido el año anterior. Como es habitual, estas cifras están vinculadas a la estacionalidad turística, como se refleja en el gráfico II-4. Las Islas Baleares se sitúan todavía 0,7 puntos por debajo de la media estatal de temporalidad, a pesar de que cada año se va reduciendo la diferencia. (Ver el cuadro II-17 y el gráfico II-4.)

Respecto de las posibles diferencias entre sexos, se observa que las mujeres (32,8%) presentan una tasa de temporalidad más elevada que los hombres (32,8%). Esta circunstancia es nueva, ya que hasta el año pasado eran los hombres los que mostraban una tasa de temporalidad más alta. Pero debe remarcarse que ya durante el año 2004 la tasa de temporalidad femenina había aumentado casi dos puntos (para el año 2005 el aumento es de 2,4 puntos), y por este motivo este año se sitúa por encima de la de los hombres (un aumento de 0,3 puntos). (Ver el cuadro II-18.)

Si analizamos la temporalidad según el tipo de jornada, la tasa de temporalidad en la jornada parcial es casi dieciséis puntos más elevada que la existente en el caso de los trabajadores a jornada completa. Comparando los resultados de este año con los de años anteriores, hay que decir que, si bien la tasa de temporalidad ha aumentado en ambos tipos de contratos, es especialmente en los de jornada parcial donde el aumento es más

evidente, ya que en relación al año 2001 ésta se sitúa casi un punto por encima de la registrada este año. (Ver el cuadro II-19.)

Un análisis de la temporalidad por grupos de edad nos muestra que las tasas más elevadas de temporalidad se dan en los colectivos más jóvenes y, a medida que aumenta la edad del trabajador, estas tasas se reducen. En especial, debe acentuarse el grupo de trabajadores de entre los dieciséis y los diecinueve años, que tiene la tasa más elevada, como se refleja en el gráfico II-5. (Ver el gráfico II-5.)

1.2.3. LOS OCUPADOS Y LOS ASALARIADOS POR TIPO DE JORNADA, POR SEXO Y POR SECTOR ECONÓMICO

En el 2005 el número de personas ocupadas a jornada completa aumenta, de manera que hay 9.464 ocupados más que el año 2004 (un 2,3% más que el año anterior). Este aumento se da principalmente en el colectivo masculino, en el que el incremento es del 3,2%, frente a un aumento del colectivo femenino del 0,9%.

En cuanto a los ocupados a jornada parcial, el aumento respecto del año anterior es del orden de un 22,6% de media anual. Dentro de este grupo cabe señalar que, en cuanto a las mujeres, el número de mujeres ocupadas a jornada parcial ha aumentado durante el año pasado, ya que hay 5.233 ocupadas a jornada parcial más. A pesar del aumento de las mujeres ocupadas a jornada parcial, el mayor aumento se da entre el colectivo masculino, en el que el empleo a tiempo parcial se incrementó el 61,7 %.

Si sólo hacemos referencia a los ocupados asalariados, estos porcentajes varían parcialmente. Dentro del total de ocupados asalariados a jornada completa los hombres tienen un aumento del 5,9%, mientras que las mujeres incrementan su ocupación un 1,2%. En cuanto a los ocupados asalariados a tiempo parcial, el colectivo masculino evidentemente es el que registra mayor incremento en el número de asalariados, de un 87,4%, y también el colectivo femenino aumenta en cuanto al número de trabajadoras asalariadas, aunque en menor grado, un 14,4%.

A pesar de que los datos anteriores ponen de manifiesto el fuerte incremento de hombres ocupados a jornada parcial, decir que la presencia de las mujeres en el trabajo a tiempo parcial (el 8,8% respecto del total de trabajadores ocupados y el 9,3% respecto del total de asalariados) es mayor que la de los hombres (con el 2,6% y el 3,4% respectivamente). Por otra parte, en el trabajo a tiempo completo, la mayor ocupación se da entre el colectivo masculino (Ver el cuadro II-20.)

A continuación se analiza la evolución a lo largo de este último año de las personas ocupadas y, dentro de éstas, de las asalariadas, en relación con el sector de actividad y con el sexo. En el cuadro II-21 se observa que un 93,7% del total de mujeres ocupadas lo está en el sector servicios, mientras que para los hombres la cifra es del 60,2%. Esto nos demuestra que en el sector servicios tiene una fuerte presencia el colectivo femenino. El caso contrario sucede en los otros sectores de actividad, donde la participación femenina es francamente minoritaria, a favor de la participación masculina, con un volumen de efectivos laborales mucho más importante.

Con referencia al sector de la construcción, como es habitual, la presencia masculina es mucho más importante (un 96,6% del total de ocupados en la construcción). En el sector industrial, donde la ocupación ha disminuido respecto del 2004, es destacable que el porcentaje de hombres ocupados es notablemente superior al de las mujeres en cualquiera de los regímenes. Finalmente, el sector agrario y pesquero, ve reducir sus efectivos en cuanto al total, tanto de trabajadores ocupados como asalariados.

Para concluir, y como resumen, el 2,8% del número de total de hombres ocupados trabaja en la agricultura; el 11% en la industria; el 26% en la construcción y el 60,6%, en el sector servicios. Estos porcentajes en el caso de las mujeres son del 0,8% en la agricultura, del 4,2% en la industria, del 1,3% en la construcción y del 93,7% en los servicios. (Ver el cuadro II-21.)

1.2.4. EL PARO REGISTRADO, LAS DEMANDAS DE EMPLEO Y LAS COLOCACIONES REGISTRADAS

El paro registrado en el año 2005 es un dato que merece especial atención. El año 2005 ha supuesto la entrada en funcionamiento del nuevo sistema de información estadística para los servicios públicos de ocupación: el llamado SISPE. Se ha implantado una nueva metodología de recuento de las personas paradas inscritas en las oficinas de empleo, con el objetivo de ajustar y homogeneizar el concepto de paro registrado en el conjunto de la Unión Europea, siguiendo las recomendaciones que ha realizado la Eurostat (Oficina de Estadística de la Unión Europea). El SISPE, que entró en funcionamiento el 3 de mayo de 2005 y que sustituyó el antiguo sistema SILE, permite integrar la información relativa a la gestión de las políticas activas de empleo y las prestaciones por desempleo que llevan a cabo los servicios públicos de ocupación, el estatal y los autonómicos, en relación con la elaboración de estadísticas. La implantación del SISPE representa una clara mejoría en la forma de medir el paro que se registra.

La definición anterior de paro registrado fue establecida por una orden del Ministerio de Trabajo de 11 de marzo de 1985. Así, de acuerdo con la Orden, el paro registrado incluye a las personas que tienen demandas pendientes de satisfacer el último día del mes en las oficinas del INEM y excluye a los demandantes de empleo sin colocar este último día mensual, que se encuentren en las situaciones siguientes: demandantes ocupados, demandantes sin disponibilidad inmediata para trabajar o en alguna situación incompatible, demandantes que solicitan un trabajo de características específicas y, finalmente, trabajadores eventuales agrarios beneficiarios del subsidio especial por desempleo. También se excluyeron del cómputo de paro registrado los grupos siguientes: extranjeros, demandantes que tienen suspendida la demanda y demandantes en el período de inactividad de un contrato laboral fijo discontinuo.

El SISPE basa las novedades estadísticas en estos motivos: se han alterado las condiciones de aplicación de la definición, lo que, en muchos casos, ha ido sesgando al alza el número de personas excluidas; también se han añadido algunos colectivos excluidos no previstos explícitamente en el Orden de 1985 y finalmente, se ha cambiado la aplicación operativa de la definición de paro registrado. Estas variaciones, que no significan ningún aumento real del paro registrado, sino únicamente una mejora de la información que se utiliza para la elaboración estadística del paro registrado, se deben a tres causas principales: la actualización y comprobación de las claves utilizadas para

clasificar a los demandantes de ocupación, el cruce con los ficheros de afiliación a la Seguridad Social como fuente exclusiva de información y la consideración de los demandantes de nacionalidad extranjera como parados registrados.

A pesar de que este nuevo sistema supone incorporar un mayor número de personas en situación de desempleo, en las Islas Baleares el año 2005 se cerró con 38.340 personas desocupadas, cifra que supone un descenso en términos absolutos de 987 personas respecto del año anterior y en términos relativos del 2,5%. Un 54,9% son mujeres y el 45,1% restante son hombres. El paro femenino ha aumentado ligeramente, el 0,2%, mientras que los hombres experimentan un importante descenso del 5,6%.

Si nos fijamos en el gráfico II-6, como primera conclusión se puede afirmar que a partir del año 2000 las cifras de paro aumentan, atendiendo al cambio de ciclo económico y a la influencia de la inmigración en el mercado de trabajo a consecuencia de los procesos de regularización. No es hasta este año que se da un cambio de tendencia y desciende el paro registrado, si lo observamos a partir de los registros, tanto del servicio de empleo como de la EPA. Según la EPA, en el año 2005 el número de desempleados se reduce un 19,02% respecto del 2004 (se pasa de los 44.950 parados a los 36.400, es decir, hay 8.550 parados menos que el año pasado). Si utilizamos como fuente la simulación retrospectiva de paro registrado con los criterios SISPE, también se da un descenso del orden del 2,51% en relación con el año 2004. Según esta fuente, este año se han registrado 38.340 desempleados, frente a los 39.327 del año anterior. (Ver el gráfico II-6)

El paro registrado en nuestra comunidad corresponde a distintas categorías: por un lado, encontramos un pequeño porcentaje que, como en todas partes, corresponde al llamado paro friccional, es decir, una pequeña parte de paro residual que difícilmente se puede evitar; un porcentaje elevado que corresponde al paro estacional –a causa de nuestra especialización productiva– es decir, el que varía según la actividad existente en cada época del año, y un paro que nos permitimos calificar como cíclico.

El colectivo de personas extranjeras no estaba incluido dentro de la antigua definición de paro (SILE); dada la evolución del volumen de trabajadoras y trabajadores extranjeros en España y del uso que estos trabajadores hacen de los servicios públicos de empleo como servicio de colocación, el nuevo sistema SISPE los incorpora. Es por este motivo que no se pueden hacer comparaciones de series históricas de trabajadores extranjeros en las listas de paro. El año 2005 se cerró en las Islas Baleares, como hemos dicho, con un total de 38.340 personas, de las cuales 6.452 eran extranjeras, cosa que, en términos relativos, implica un 16,8% del total de paro que se ha registrado en las Islas.

Las Islas Baleares es una de las comunidades autónomas con la proporción más elevada de trabajadores extranjeros sobre el total de personas desempleadas del Estado. En el mes de enero de 2006 las Islas Baleares, con un 21,1% de desempleados extranjeros, era la comunidad autónoma con la proporción más importante de trabajadores extranjeros en situación de paro, muy por encima de la media estatal, que fue del 7,4%. Del total de trabajadores y trabajadoras extranjeros en situación de desempleo, 2.266 proceden de países extranjeros de la Unión Europea, lo que, en términos relativos, representa un 35,1%. El resto, 4.186, procede de países de fuera de la Unión Europea y representa el 64,9% del total de extranjeros desempleado.

Por otra parte, las demandas de trabajo siguen la tendencia decreciente iniciada el año 2004. En concreto, se da un descenso del 2,2%. Se debe tener en cuenta que, al igual que pasa con la variable del paro, éstas tienen un fuerte comportamiento estacional, de acuerdo con el de la actividad principal de nuestra economía. (Ver el gráfico II-7.)

1.2.5. LA CONTRATACIÓN

La contratación realizada el año 2005 sigue en la misma línea de crecimiento que se inició en el año 2004, ya que existe un aumento en la contratación: en concreto, se registran 23.655 contratos más que en el 2004, lo que, en términos relativos, supone un incremento del 6,2%. El 10,8% de los 405.417 contratos registrados fueron contratos indefinidos y el 89,2% de carácter temporal. No obstante el peso de la contratación temporal, es interesante señalar que el número de contratos indefinidos aumenta un 9% respecto de los que se suscribieron a lo largo del 2004, y los de duración determinada aumentan un 4,9% (cuatro puntos por debajo de los indefinidos).

Por otra lado, el 57,9% de los contratos indefinidos son contratos a tiempo completo y el 42,1%, contratos a tiempo parcial. Los contratos indefinidos a tiempo completo son los que más han aumentado (14,04%) respecto de los contratos de este tipo registrados el año 2004. No todas las modalidades contractuales registran un incremento respecto del año anterior: tenemos que destacar, sobretodo, el descenso de los contratos a personas con discapacidad (un descenso de más del 10%) y el de los contratos formativos (en todas sus modalidades), que se reducen en un 2,6 % respecto del año 2004.

Así mismo, de entre los contratos temporales registrados en el 2005 –más de la mitad de los cuales hay que señalar que tienen una duración inferior a los tres meses–, el 77,4% (279.956) son contratos a tiempo completo.

Dentro del grupo de contratos temporales cabe destacar la importancia, por volumen, de los contratos eventuales por circunstancias de la producción, que son 171.006 (el 47,3%), y de los de obra y servicio, que suman 85.164 contratos (el 23,5%).

Los contratos formativos registrados en el año 2005 –que únicamente representan el 0,7% del total de contratos– tienen un volumen muy similar a los del año anterior: 3.028, ciento ocho menos que el año anterior, que se registraron 3.109. (Ver el cuadro II-22.)

Las ocupaciones más contratadas son la de personal de limpieza, que este año 2005 registra un total de 51.174 contratos (el 12,6% del total de la contratación), seguida de la ocupación de camareros y barmans (46.686 contratos, el 11,5%) y de albañiles (32.435 contratos, el 8%). Por lo tanto, el 32,1% de los contratos formalizados se concentran en estas tres ocupaciones. Los contratos registrados de albañiles suponen el 8% del total de contratos registrados, 0,7 puntos menos que el año pasado. Por otro lado, los contratos de peones de la construcción representan el 6,3% del total de la contratación, medio punto más que en el año 2004. (Ver el cuadro II-23.)

La contratación a través de empresas de trabajo temporal nos muestra desde el año 2004 una tendencia a la baja[6]. Así pues, este año se han registrado 4.410 contratos a través de empresas de trabajo temporal, de manera que en relación al año pasado se da un descenso en términos absolutos de 1.084 contratos. Esto en términos relativos presenta un descenso del 19,7%. Lo más destacado es el aumento en los contratos eventuales que, respecto del total de contratos que han formalizado las ETT, representan el 84,7%. (Ver el cuadro II-24)

Antes de entrar a analizar la contratación de los trabajadores extranjeros, cabe prestar atención a la composición demográfica de este colectivo que ha variado significativamente en los últimos años, como constatan los datos que hacen referencia al continente de procedencia. Si comparamos los datos relativos al peso de los extranjeros para el año 1998 y para el año 2005, observamos que el peso de los extranjeros procedentes de la Unión Europea ha disminuido: han pasado de representar el 76% del total de la población extranjera al 47,1%. Por otra parte, el continente que ha experimentado el incremento más importante ha sido América del Sur, que actualmente representa el 32% del total de extranjeros. Por tanto, el impacto en el mercado de trabajo varía según los países emisores y las características sociodemográficas del los recién llegados a las Islas.

Las Islas Baleares son la comunidad autónoma con el porcentaje más grande de población extranjera, con un 15,9%, seguida de Madrid (13,1%) y de la Comunidad Valenciana (12,4%), y se sitúan a más de 7 puntos por encima de la media estatal, donde el peso es del 8,5%. El total de trabajadores extranjeros de alta en la Seguridad Social en las Islas Baleares a lo largo del año 2005 fue de 62.038 personas, cifra que recoge la importancia del proceso de regularización en nuestras islas, y que a la vez demuestra un incremento importante año tras año[7], tanto en el número de trabajadores extranjeros de alta como en el número de contratos formalizados. Durante el año 2005 se registraron en las Islas Baleares un total de 103.613 contratos relativos a trabajadores extranjeros, lo que supone casi el 26% del total de contratos registrados con el centro de trabajo en Baleares. En referencia a los contratos a personas extranjeras, un 71,8% correspondió a trabajadores de fuera de la UE y el resto, un 28,2%, a trabajadores europeos.

Así pues, en relación al año 2004, hay un incremento en términos absolutos de 24.755 contratos de trabajadores extranjeros, lo que, en términos relativos, supone un aumento del 31,4%. Son los trabajadores de fuera de la Unión Europea los que registran el crecimiento más elevado –con un 45,8%–, ya que la contratación de trabajadores europeos crece sólo un 5%.

Tanto es así, que en nuestra comunidad el mayor porcentaje de contratos se ha formalizado con trabajadores procedentes del Caribe y de América central y del sur. Concretamente hablamos de un 38,1% respecto del total de contratos registrados a trabajadores extranjeros (39.446 contratos registrados a trabajadores de esta zona). En segundo lugar encontramos los trabajadores procedentes de la Unión Europea, con 29.247 contratos (un 28,2%) y en tercer lugar, los trabajadores del continente africano con el 22,2% de los contratos (de éstos el 61,1% de los contratos corresponde a trabajadores marroquíes). Para el conjunto de España, también son los trabajadores

[6] Los datos son provisionales. La estadística anual actualmente no está cerrada.
[7] Sobre la evolución de los trabajadores extranjeros afiliados a la Seguridad Social, ver el apartado 1.1.1.

provenientes del Caribe y de América central y del sur los que registran el mayor volumen de contratación – concretamente el 30,8% de los contratos–, seguidos de los trabajadores del continente africano– con un 29%– y, finalmente, los trabajadores de la Unión Europea– con un 13,3%. (Ver el cuadro II-25.)

1.2.6. LA EXTINCIÓN Y LOS DESPIDOS

En el año 2005 el número de trabajadores afectados por medidas de extinción en expedientes de regulación de empleo autorizados ha sido de 301, lo que supone una reducción del 35,40% respecto del año 2004. Como se puede apreciar en el gráfico II-8, sigue una clara tendencia decreciente que se inició en el año 2002. (Ver el gráfico II-8).

Las conciliaciones individuales en materia de despido, tramitadas ante la Sección de Mediación, Arbitraje y Conciliación (SMAC), experimentaron una fuerte reducción a lo largo del 2005. Este proceso decreciente se inició en el 2002 cuando el Tribunal de Arbitraje y Mediación de las Islas Baleares (TAMIB) empezó a asumir la conciliación individual. Pero fue el día 12 de enero de 2005, con la firma del segundo Acuerdo interprofesional sobre la renovación y potenciación del TAMIB, cuando se produjo el traspaso de la actividad del SMAC hacia este órgano. En efecto, el artículo 5.1 del Acuerdo interprofesional determina que es de cumplimiento obligado por todas las empresas y los trabajadores de las Islas Baleares. Así mismo, el artículo 6 dispone que "con carácter preceptivo" se tiene que someter al TAMIB "Cualquier tipo de conflicto jurídicolaboral, individual o plural, en el que se exija conciliación previa a la vía judicial, incluidos los conflictos que puedan comportar la extinción de la relación laboral". Esta circunstancia ha reducido la actividad del SMAC a un nivel simbólico, de manera que, según los datos de la Consejería de Trabajo y Formación, se han tramitado 20 expedientes en la materia. (Ver el gráfico II-9.)

1.2.7. LAS ACCIONES FORMATIVAS Y LA OCUPACIÓN

En este apartado hacemos referencia a las acciones formativas dedicadas a los trabajadores en situación de desempleo. Durante el año 2005, no se dedicaron a este colectivo de trabajadores fondos del objetivo 3, que persigue la creación de empleo, al mismo tiempo que mantiene las directrices de crecimiento de la ocupación y la reducción del paro.

En cambio, se han arbitrado Planes de formación ocupacional del Servicio de Ocupación de las Islas Baleares (SOIB), los cuales se han basado en la dedicación de los fondos procedentes del Plan nacional de formación e inserción profesional (Plan FIP) y en la activación de un Plan de formación ocupacional complementario del Plan FIP, que se financia con fondos propios de la comunidad autónoma. Las especialidades a las cuales se han dedicado los cursos de formación del fondo del Plan FIP son la obtención de certificados de profesionalidad, la realización de acciones transversales (idiomas, informática, etc.), el uso de tecnologías de la información, la comunicación y otros. (Ver el cuadro II-26.)

Por lo que respecta al Fondo complementario de la comunidad autónoma va destinado a subvencionar los cursos de formación dirigidos a personas desocupadas para favorecer su cualificación profesional, identificando colectivos prioritarios a los cuales queda destinada la programación: adultos, desocupados (prioritariamente mayores de 45 años),

jóvenes desocupados (prioritariamente menores de 25 años), mujeres desempleadas, personas discapacitadas y colectivos con riesgo de exclusión social. Las actuaciones de formación se adjudican distinguiendo entidades firmantes de contratos programa y colaboradores no firmantes. (Ver el cuadro II-27.)

En el año 2005, el SOIB destinó 13.063.799,71 euros a la formación y cualificación de personas desempleadas inscritas como demandantes de empleo en las oficinas del SOIB. En total, para el año 2005, se adjudicaron 781 cursos dirigidos a 9.372 beneficiarios. (Ver el cuadro II-28.)

En cuanto a la Dirección General de Formación, durante el año 2005 y dentro del Plan Formación de formación continua dirigido a personas ocupadas, podemos distinguir:

- Una convocatoria dirigida a entidades firmantes de contrato programa año 2005, financiada con fondos propios del Gobierno de la CAIB y aprobada con un importe adjudicado de 3.943.235,64 euros, con un total de 10.010 beneficiarios y 715 cursos; en la que destacan actuaciones de formación dirigidas a personas ocupadas, formación para aumentar la capacidad en la gestión empresarial, la formación dirigida a mujeres ocupadas para favorecer su promoción laboral y el acceso a funciones directivas, y la formación para promover la investigación y el desarrollo tecnológico.
- Una convocatoria dirigida a los centros colaboradores no firmantes de contrato programa año 2005, con un importe adjudicado de 1.984.064,62 euros, con un total de 2.156 beneficiarios y 154 cursos; convocatoria en la que destaca el eje 2 dedicado a la "Formación y soporte para crear empresas", el eje 5 de "Formación de calidad de investigadores y técnicos" y el eje 6 destinado a las "Acciones formativas que fomenten el acceso de las trabajadoras a funciones directivas y favorezcan la formación profesional, dirigidas a mujeres en situación activa".

1.3. LA NEGOCIACIÓN COLECTIVA

En primer lugar analizamos comparativamente la negociación colectiva de las Islas Baleares en relación con las otras comunidades autónomas y, a continuación, especificamos las principales características de nuestra negociación colectiva.

1.3.1. ANÁLISIS COMPARADO DE BALEARES EN RELACIÓN CON ESPAÑA

El análisis comparado de la negociación colectiva de las Islas Baleares se hace teniendo en cuenta los datos de registro de convenios que centraliza estadísticamente el Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. El cuadro II-29 se debe considerar como una "foto fija" de los convenios que se han registrado durante el año 2005 en los diferentes registros autonómicos, los cuales, finalmente, se reflejan en este cuadro, que no nos indica toda la realidad de la negociación colectiva balear. A partir de la lectura del cuadro podemos saber, como máximo, si durante el año 2005 se han negociado, se han formalizado o se han registrado muchos o pocos convenios colectivos en las Islas Baleares y si son un número igual, inferior o superior al correspondiente al año 2004. El cuadro no nos indica, sin embargo, el número total de convenios colectivos negociados, formalizados y registrados que tienen vigencia efectiva durante el año 2005. Para saber cuáles son los convenios que tienen vigencia efectiva, es necesario recurrir a los

boletines oficiales de la comunidad autónoma e indagar las vigencias temporales de los convenios, los cuales pueden estar publicados en años anteriores pero extender la vigencia durante el año que comentamos.

Así pues, a partir de la lectura del cuadro en relación con el correspondiente al año 2004[8], vemos que el total de convenios registrados en el 2005 es de setenta y cinco, mientras que en el 2004 fue de setenta y dos. Así mismo, cincuenta y siete convenios del total registrado en el 2005 son de empresa, mientras que dieciocho son de otro ámbito, a diferencia del año pasado, que eran, respectivamente, cincuenta y cinco y diecisiete. Esto nos demuestra que durante el año 2005 el número de convenios registrados ha aumentado en tres unidades respecto del año 2004, y que este número de convenios es inferior a la media estatal, ya que significa el 1,5% del total de convenios suscritos y registrados en el conjunto de España (igual que en el año 2004). (Ver el cuadro II-29.)

1.3.2. LA NEGOCIACIÓN COLECTIVA EN LAS ISLAS BALEARES

En el año 2005 en las Islas Baleares hay noventa y nueve convenios colectivos propios, es decir, convenios que se han negociado y se han cerrado en nuestra comunidad y que están vigentes durante este año, con independencia del inicio de la vigencia[9]. Estos pactos afectan aproximadamente a 50.000 empresas y a más de 220.220 trabajadores (en diciembre del 2005). Veinticinco de éstos son convenios de sector y setenta y cuatro, de empresa. En el resto del Estado el total de convenios cerrados es de 4.842, 3.605 de los cuales son de empresa.

En los cuadros II-30 y II-31 se hacen constar todos los convenios colectivos de las Islas Baleares y se separan los de ámbito superior a la empresa (cuadro II-30) de los de ámbito empresarial o inferior (cuadro II-31). Como podemos ver, se expresa la vigencia del convenio, la fecha en que se publicó en el BOIB, el número de BOIB, el número de trabajadores y empresas a los que afecta, la jornada y el incremento de retribución.

En todo caso, hay que señalar que la cobertura real de la negociación colectiva en nuestra comunidad es notablemente superior a la que reflejan los convenios autonómicos. Es así especialmente, porque actividades que llegan a un gran número de trabajadores y que afectan a muchas empresas están cubiertas por convenios colectivos estatales que no son computados en la estadística regional. Para que nos hagamos una idea de cuáles son los principales sectores y empresas regulados por convenios de ámbito superior al autonómico, que tienen incidencia en nuestra comunidad autónoma, podemos enumerar los siguientes: las agencias de viajes, las artes gráficas, los seguros, la banca privada, las gasolineras, las cajas de ahorros, las cooperativas de crédito, el calzado, la enseñanza privada (concertada y no concertada), los grandes almacenes, la industria química, la marina mercante, el personal laboral de la Administración del Estado, el personal laboral de la Seguridad Social, la prensa y las agencias de noticias, los puertos del Estado y las autoridades portuarias, la seguridad privada y las mutuas de accidentes de trabajo. Se han de añadir a estos convenios sectoriales los convenios de

[8] El cuadro II-29 de la memoria del CES del 2004, p.351.

[9] Se han computado únicamente los textos articulados completos de los convenios colectivos, excluyendo del cómputo las revisiones salariales, los acuerdos de las comisiones paritarias de aplicación y de interpretación, los acuerdos de adaptación de convenios de ámbitos sectoriales de nuestra comunidad autónoma u otros pactos o acuerdos similares.

empresa que tienen un ámbito estatal y que también tienen presencia en el territorio de la comunidad autónoma como, por ejemplo, las compañías aéreas con convenio propio, las compañías navieras, las sociedades suministradoras de energía o las de telecomunicaciones.

Con respecto a las características básicas de la negociación colectiva en Baleares, debe decirse que una pieza básica en la estructura de esta negociación son los convenios sectoriales. Los convenios colectivos de este ámbito son aquellos en los que se encuadran la inmensa mayoría de los trabajadores y de las empresas incluidas en el proceso de la negociación colectiva.

Los convenios colectivos sectoriales más significativos de nuestra comunidad autónoma, por el número de trabajadores que ocupan y por las empresas que afectan, son los de la hostelería, la construcción y el comercio. De entre estos convenios, sobresale el de la hostelería, ya que es el que tiene un campo de aplicación personal más amplio: se aplica aproximadamente a 80.000 trabajadores y afecta a 17.000 empresas. El ámbito personal de los pactos colectivos del resto de sectores con una mayor incidencia –que son la construcción y el comercio– es bastante inferior, ya que cada uno sólo incluye unos 40.000 trabajadores. A su lado, se encuentran los convenios que podemos decir que regulan "sectores estratégicos", es decir, que si bien no afectan a un número importante de empresas y de trabajadores –entre 4.000 y 6.000 trabajadores– sí tienen gran importancia en nuestra economía, fuertemente terciarizada. Los más importantes son los convenios colectivos que regulan el sector del transporte –de mercancías, regular y discrecional de viajeros–, y el convenio colectivo que regula el sector del metal.

En nuestros convenios tradicionalmente se han incluido cláusulas de articulación y vertebración. Estas cláusulas tienen una función de conexión con otros tipos de normas. Con carácter general, la conexión se realiza con los marcos normativos heterónomos correspondientes: la ley o el reglamento estatal laboral. Actualmente vemos que hay una tendencia a conectar y a vertebrar los convenios sectoriales autonómicos con los sectoriales de ámbito superior a la comunidad autónoma. Esta técnica de vertebración da como resultado el establecimiento de una regulación uniforme en importantes bloques de materias –especialmente en sectores como la construcción o los derivados del cemento– en los que hay un tratamiento autonómico muy similar de todas aquellas materias reservadas al ámbito estatal.

En cuanto a la negociación colectiva en el ámbito de la empresa, ésta tiende a hacer perdurar la unidad de negociación constituida, al considerar que el convenio de empresa cumple una función de mejora sobre el convenio sectorial. Algunos convenios colectivos de ámbito empresarial establecen conexiones con convenios de ámbitos superiores con el fin de cubrir lagunas de regulación.

Por lo que respecta a las principales magnitudes cuantificables –es decir, la retribución y la jornada– hay que decir que en los cuadros II-30 y II-31 se expresan los incrementos salariales alcanzados y la cuantificación anual de la jornada –tiempo de trabajo y retribución directa e indirecta– de nuestros convenios colectivos sectoriales. Destacan los aspectos siguientes:

a) Salarios

El incremento salarial medio pactado en los diferentes convenios sectoriales de las Islas Baleares ha sido en el año 2005 del 3,46%, el cual se expresa en el cuadro II-29.

b) Jornada

En las Islas Baleares para fijar la jornada ordinaria se usan indistintamente el módulo semanal y el anual y, a veces, ambos en un mismo convenio. Concretamente, el 16,7% del total de convenios sectoriales establece la jornada máxima en términos semanales; el 25% lo hace en términos anuales, y el 58,33% restante utiliza el módulo semanal y anual. La jornada anual media pactada se ha fijado en 1.606,51 horas y la jornada media en cómputo semanal, en 39,65 horas.

1.4. LA EVOLUCIÓN DE LA ACTIVIDAD DEL TAMIB

Como se ha dicho, el 12 de enero del 2005, la CAEB, CCOO y UGT firmaron un nuevo acuerdo de renovación y potenciación del TAMIB, que se publicó en el *Boletín Oficial de las Islas Balears* de 3 febrero del 2005. Este acuerdo permite asumir las plenas competencias en materia de mediación y arbitraje de naturaleza laboral en el ámbito de la comunidad autónoma. Por lo tanto, la voluntad de sustitución del SMAC se convierte en un pacto que se desarrolla durante el año 2005.

La actividad del TAMIB a lo largo del 2005 ha sido importante y ha superado la que llevó a cabo el año pasado. El número total de expedientes tramitados en el 2005 –es decir, la cifra anual que resulta de sumar los expedientes tramitados en la oficina central y en las dos delegaciones del tribunal– es de 5.513 expedientes, de los cuales todos, menos un arbitraje, son de conciliación/mediación. Con esto, podemos decir que la actividad del TAMIB, globalmente considerada, se ha incrementado en 528 expedientes, es decir, el 10,59%. De estos expedientes, 5.452 corresponden a conflictos laborales individuales y 60, a conflictos colectivos, frente a los datos del 2004 que nos informaban de la realización de 4.923 procedimientos individuales y 61 expedientes colectivos.

La presentación de la solicitud de procedimiento de mediación al TAMIB tiene cuatro formas posibles de terminación, que son las siguientes: con acuerdo entre las partes, sin acuerdo entre las partes, archivo de la solicitud (normalmente por no comparecer a la mediación la persona solicitante) o el intentado sin efecto (cuando quien no comparece es la persona a la cual se le hace la reclamación). Obviamente, la tramitación efectiva con resultado sólo se puede atribuir a los dos primeros casos: con acuerdo o sin. Pues bien, durante el año 2005 se han tramitado efectivamente 3.374 expedientes (el 61,21% del total), 1.872 de los cuales han terminado con acuerdo – es decir, el 33,96%–, y el 27,24%, sin acuerdo.

Los procedimientos de mediación en Mallorca han sido 4.501, un 11,87% más que en el 2004, año en el que se habían tramitado 4.024 expedientes. Del total de expedientes, se han tramitado de manera efectiva (con acuerdo o sin acuerdo) 2.827 solicitudes, un 89,40%, y no han tenido tramitación efectiva (intentado sin efecto o archivo) 1.674, es decir, el 37,19%. Un análisis de los expedientes efectivamente tramitados, según el resultado de la actividad de conciliación/mediación, nos muestra que el 56,59% se

resolvieron con acuerdo y el 43,40% acabaron sin acuerdo. Del total de expedientes, 4.446 son conflictos individuales y 55 son colectivos. (Ver el gráfico II-10.)

En Menorca se han llevado a cabo 301 procedimientos de mediación, un 19,30% menos que en el 2004, año en el que se habían tramitado 373 expedientes. Del total de expedientes, se han tramitado de manera efectiva (con acuerdo o sin acuerdo) 191 solicitudes –el 63,45%–, y no han tenido tramitación efectiva (intentado sin efecto o archivado) 110, es decir, el 36,54%. Un análisis de los expedientes efectivamente tramitados, según el resultado de la actividad de conciliación/mediación, nos muestra que el 50,78% se resolvieron con acuerdo y el 49,21% acabaron sin acuerdo. De los 301 expedientes abiertos en Menorca, 298 corresponden a conflictos individuales y tres a cuestiones colectivas (Ver el gráfico II-11.)

En el caso de Ibiza y Formentera, se tramitaron 710 expedientes, cifra que representa un incremento del 20,75% respecto de la actividad realizada en el año 2004, cuando se llegó a la cifra de 588 expedientes. Del total de expedientes, se han tramitado de manera efectiva (con acuerdo o sin acuerdo) 349 solicitudes –el 49,15%– y no han tenido tramitación efectiva (intentado sin efecto o archivado) 361 –es decir, el 50,84%–. Un análisis de los expedientes efectivamente tramitados, según el resultado de la actividad de conciliación/mediación, nos muestra que el 48,71% se resolvieron con acuerdo y el 51,28% acabaron sin acuerdo. Del total de expedientes abiertos en Ibiza, 708 corresponden a conflictos individuales y dos, a cuestiones colectivas. (Ver el gráfico II-12.)

Aparte de esta función de resolución de conflictos, se debe decir que este órgano se considera durante el año 2005 la sede de diez comisiones paritarias de los siguientes convenios sectoriales: el trabajo en el campo, el comercio, la hostelería, la limpieza de edificios y locales, el alquiler de vehículos, la ayuda a domicilio, las oficinas y despachos, la marroquinería, los establecimientos sanitarios de hospitalización y las panaderías y pastelerías. Esto significa un clarísimo asentamiento institucional y la aceptación del TAMIB como un espacio neutral de resolución de la conflictividad laboral.

Para terminar, hay que destacarse que durante el año 2005 el TAMIB, como hemos dicho, ha continuado dando los pasos oportunos con el fin de ser el único ámbito de solución de los conflictos laborales, lo que le convierte en el primer órgano de solución autónoma de conflictos laborales en toda España que asume esta función. Este hecho consolidará todavía más su presencia y la importancia de sus funciones.

1.5. LA SEGURIDAD Y LA SALUD LABORAL

1.5.1. INTRODUCCIÓN

En la actualidad, el análisis del mercado de trabajo y de las relaciones laborales para ser completo debe examinar la cuestión de la seguridad y de la salud laboral. Con un análisis de la siniestralidad laboral no es suficiente para ver cuál es el estado evolutivo de la materia, ya que en este ámbito se mueven ideas, operadores públicos y privados, representantes de los empresarios y de los trabajadores y, además, una gran cantidad de proyectos que, al fin y al cabo, tienen un interés creciente para conseguir un buen nivel de calidad en las condiciones de trabajo.

En este apartado haremos constar las principales acciones que se han puesto en marcha en el 2005, desde el punto de vista tanto público como privado y, para finalizar, aportaremos los principales datos de la siniestralidad laboral.

1.5.2. EL MARCO NORMATIVO DE LA PREVENCIÓN DE RIESGOS LABORALES

El Tribunal Constitucional entiende que, dentro de la legislación laboral que es materia de competencia exclusiva del Estado –artículo 149.1.7ª–, se encuentra la prevención de riesgos laborales y, por ello, la principal fuente normativa en la materia de la prevención de riesgos laborales es el conjunto de normas estatales de prevención. De entre las normas estatales, la principal es la Ley 31/1995, de 8 de noviembre, de prevención de riesgos laborales (LPRL), reformada por la Ley 54/2003, de 12 de diciembre, de reforma del marco normativo de la prevención de riesgos laborales. Estas normas legales están desarrolladas por un numeroso conjunto de reglamentos. Las normas estatales, legales y reglamentarias, son el conducto normativo de transposición al derecho español de las directivas europeas dictadas en la materia.

Teniendo en cuenta esta situación, ni el Parlamento ni el Gobierno de la comunidad autónoma de las Islas Baleares –ni de otra comunidad– pueden dictar normas que supongan la creación de un conjunto normativo propio en seguridad y salud laboral distinto del que fijan las leyes del Estado. No obstante, diversas materias que son competencia de nuestra comunidad pueden tener una gran influencia en el desarrollo de acciones materiales de fomento y de fijación de condiciones técnicas de uso de dispositivos, de máquinas y de todo tipo de mecanismos preventivos. En definitiva, es competencia de la comunidad fomentar la actividad económica y la organización de la Administración pública, lo que justifica una actividad clara de las autoridades laborales de Baleares –creación de órganos, ejercicio de competencias y dinamización de una interlocución.

Igualmente, estas autoridades son competentes para actuar como órganos de resolución de los expedientes sancionadores tramitados por la Inspección de Trabajo y de Seguridad Social. Por lo tanto, participan de la actividad de vigilancia y de control del cumplimiento de la legislación de prevención dictada por el Estado. Por otra parte, la legislación de industria, materia sobre la que puede incidir de manera clara nuestra comunidad, hace posible que las autoridades autonómicas instrumenten normas técnicas que fijan el montaje, el uso, las condiciones de seguridad industrial, el almacenamiento, etc., de todo tipo de materiales y productos que tienen gran incidencia en los procesos productivos; además de poder controlar las actividades de utilización de estos materiales, tanto en lo concerniente a licencias como a condiciones de manejo.

Para acabar, se debe tener en cuenta que las limitaciones que hemos expuesto no pesan en el ámbito de la negociación colectiva y, por ello, los empresarios y los representantes de los trabajadores, en el ámbito empresarial, y las organizaciones empresariales y sindicales, en los ámbitos superiores, pueden incluir entre las materias reguladas por los convenios la prevención de riesgos laborales.

1.5.3. LA ACTIVIDAD ADMINISTRATIVA PÚBLICA EN LA PREVENCIÓN DE RIESGOS LABORALES

1.5.3.1. LA ACTIVIDAD DE LA DIRECCIÓN GENERAL DE SALUD LABORAL

La Dirección General de Salud Laboral (DGSL) ejerce las funciones relativas a la gestión de la política de seguridad y salud laboral en las Islas Baleares –incluyendo la ejecución y la promoción de todas las medidas necesarias para elevar el nivel de seguridad y salud de los trabajadores en su actividad laboral– y la instrucción de expedientes sancionadores por infracción de la normativa de prevención de riesgos laborales.

Los equipos técnicos del área de seguridad y salud laboral de la Consejería de Trabajo y Formación –es decir, los equipos técnicos de seguridad y formación, higiene industrial, medicina laboral y de ergonomía y psicosociología– han desarrollado en el año 2005 toda una serie de actividades que se incluyen en los cuadros II-32, II-33, II-34 y II-35.

1.5.3.2. LAS ACTUACIONES DE LA INSPECCIÓN DE TRABAJO EN LAS ISLAS BALEARES EN MATERIA DE PREVENCIÓN DE RIESGOS LABORALES

La Ley Ordenadora de la Inspección 42/1997, de 14 de noviembre, adscribe como un cometido de la función inspectora la vigilancia y exigencia del cumplimiento de las normas legales, reglamentarias y del contenido normativo de los convenios colectivos en el ámbito de la prevención de riesgos laborales. Para cumplir con la tarea inspectora en la materia preventiva, en el año 2000 se crea en las Islas Baleares la Unidad Especializada del Área de Seguridad y Salud Laboral de la Inspección (UEASSLI). En la actualidad están adscritos a la Unidad cinco miembros del cuerpo de inspectores de trabajo, uno de los cuales es el director.

Las campañas de inspección en seguridad y salud laboral se articulan a través del acuerdo anual al que se puede llegar entre la Administración general del Estado y la Administración autonómica, en el marco institucional de la Comisión Territorial de la Inspección, (artículos 33 y 44 del Real Decreto 138/2000, de 4 de febrero, que aprueba el Reglamento de organización y funcionamiento de la Inspección de Trabajo y Seguridad Social). La opción de hacer una campaña se puede basar en la importancia económica y social que puede tener un sector en las Islas Baleares, en el índice de siniestralidad, o bien en el hecho de que un determinado sector o actividad presenta accidentes o enfermedades de especial gravedad, así como en el incremento del número de accidentes. Para llevar a cabo las campañas resulta esencial la ayuda técnica y el asesoramiento que reciben los inspectores de trabajo de los equipos técnicos en prevención de la Consejería de Trabajo y Formación, a los que hemos aludido en el epígrafe anterior.

La actividad inspectora supone llevar a cabo una vigilancia y un control del cumplimiento de las normas reguladoras de la prevención y, por esto, frente a los incumplimientos que se hayan comprobado, se incoan los expedientes sancionadores necesarios. No obstante, no todas las actuaciones inspectoras son clasificables en los márgenes de una actividad sancionadora: se hacen advertencias sobre los incumplimientos de la normativa, sin que haya acta de infracción, con los requerimientos para que el sujeto obligado y responsable busque una solución –en el

plazo que dispone el requerimiento– a la carencia que se haya advertido. (Ver el cuadro II-36.)

Para finalizar, cabe decir que en los aspectos de prevención de riesgos laborales la Inspección de Trabajo mantiene contactos anuales de coordinación con la Fiscalía del Tribunal Superior de Justicia, con el fin de perseguir todas las actuaciones que puedan ser delictivas y que se comprueben a raíz de las actuaciones inspectoras.

1.5.4. LA ACTIVIDAD PRIVADA EN LA PREVENCIÓN DE RIESGOS LABORALES

1.5.4.1. LOS SERVICIOS DE PREVENCIÓN AJENOS

La Ley 31/1995, de 8 de noviembre, de Prevención de Riesgos Laborales, introdujo un enfoque de doble sentido en la organización de la prevención en el seno de las empresas: de un lado, se exige que la actividad preventiva se integre en todos los niveles de organización, de decisión y de actividad de la empresa y, por otro, permite la creación de mecanismos o instrumentos que permitan a la empresa conocer qué necesidades preventivas tiene. El artículo 32 de la mencionada ley autorizó a las mutuas de accidentes de trabajo y enfermedades profesionales de la Seguridad Social (MATMPSS) para actuar como servicios de prevención ajenos (SPA) respecto de las empresas que tenían asociadas, con las mismas condiciones que los otros servicios ajenos. Es decir, las mutuas añadieron a su función originaria de entidades colaboradoras de la Seguridad Social las correspondientes a los SPA.

Los datos de la actividad de las mutuas como servicios de prevención no están desagregadas por comunidades autónomas y, por ello, en la Memoria del 2004 no pudimos ofrecer objetivamente información en cuanto a esta actividad en las Islas Baleares. No obstante esto, en la presente Memoria, ofrecemos una muestra amplia de parte de las MATMPSS con implantación en las Islas Baleares[10], lo que aporta una imagen clara de la gran importancia de la actividad preventiva que desarrollan las mencionadas mutuas. (Ver el cuadro II-37.)

1.5.4.2. LOS GABINETES DE PREVENCIÓN DE LAS ORGANIZACIONES SINDICALES Y EMPRESARIALES

En este apartado veremos la actividad preventiva que ejecutan la CAEB, CCOO y UGT a través de sus gabinetes de prevención y explicaremos las actividades que ha llevado a cabo en esta materia la PIMEB.

- **Gabinete Técnico de Prevención de la CAEB**. De la memoria del Gabinete Técnico de Prevención de Riesgos Laborales de la Confederación de Asociaciones Empresariales de Baleares (CAEB), para el año 2005 se debe destacar lo siguiente:

1. Asesoramiento y asistencia técnica en la prevención de riesgos laborales. Se han atendido un total de 224 consultas de empresas, a las cuales se ha informado y se ha dado asesoramiento y asistencia técnica en materia de seguridad y salud laboral. En

[10] Queremos agradecer a los responsables de la actividad como SPA de las entidades Mutua Balear, Mutua Universal-Mugenat, Asepeyo y Fremap, su colaboración en la aportación de datos.

tres años el número de consultas que han realizado las empresas en esta materia se ha incrementado un 120%. (Ver el cuadro II-38.)

2. Elaboración de material divulgativo y de apoyo para la gestión preventiva. El material se ha distribuido en las empresas y asociaciones empresariales de las tres islas y a las personas asistentes a los diferentes actos organizados desde el Gabinete de Prevención de Riesgos Laborales de la CAEB.

3. Acciones de carácter divulgativo, informativo y formativo. Se han llevado a cabo un total de 60 sesiones sobre diferentes temáticas específicas de seguridad y salud laboral, con un total de 1.646 asistentes en el conjunto de las islas. De todas estas acciones cabe destacar el I Fórum de Primeros Auxilios en la Empresa, celebrado los días 28 y 29 de abril de 2005. Fue un encuentro organizado con el objetivo de dar a conocer a las empresas la legislación aplicable en materia de primeros auxilios y de explicar cómo ofrecer una atención adecuada en situaciones de emergencia. También han tenido lugar las siguientes jornadas: "Análisis de las actuaciones y responsabilidades derivadas de los accidentes de trabajo", "Servicios de Prevención Ajenos: Todo lo que la empresa ha de saber", y "Planes de emergencia en edificios singulares". Se han realizado nueve cursos básicos de prevención de riesgos laborales y catorce cursos de especialización sobre temáticas concretas de salud laboral.

4. Campaña publicitaria de promoción de la cultura preventiva. Con el objeto de sensibilizar a los empresarios y a los trabajadores se ha realizado una campaña en vallas publicitarias, con el eslogan "En tu empresa, cúrate en salud": también en la radio, con el eslogan "No se la juegue". Finalmente, se ha colaborado con el Departamento de Comunicación de la CAEB en la publicación bimensual del espacio *Seguridad y Salud Laboral*, en la revista *Empresa Balear*, dedicado a artículos en materia de prevención de riesgos laborales.

- **Secretaría de Salud Laboral y Medio Ambiente de Comisiones Obreras (CCOO).** Las actividades que ha llevado a cabo la Secretaría de Salud Laboral y Medio Ambiente de CCOO de las Islas Baleares en el año 2005 son las siguientes:

1. Asesoramiento técnico sindical en salud laboral de la Confederación Sindical de CCOO de las Islas Baleares. Esta acción de asesoramiento en salud laboral tiene como objetivos destacados, por una parte, promover dinámicas activas por parte de los delegados de prevención, con la finalidad de estimular en las empresas el interés por la salud laboral y el diálogo social como medios para una prevención eficaz y, por otra, evaluar de forma continua la actividad de los delegados y la adecuación de sus capacidades a las tareas que deben desarrollar, con el fin de ofrecer una orientación adecuada a la formación recibida. (Ver el cuadro II-39.) Los técnicos que han llevado a cabo esta acción han realizado visitas a todos los delegados de prevención y les han advertido de los riesgos, una vez que se conocen realmente las situaciones en materia de salud laboral de las empresas. También han colaborado en la formación y en el asesoramiento de los trabajadores a través de acuerdos con las empresas, las mutuas y los servicios de prevención, especialmente en las pequeñas y medianas empresas y, dentro de éstas, en las de mayor siniestralidad. Finalmente, han atendido un total de 192 consultas de delegados de prevención –la gran

mayoría, en Palma. En cuanto a los cambios que se han observado después de la actuación, cabe destacar una mejora de los derechos de representación y de las funciones de los delegados de prevención, un incremento de las actividades preventivas y la eliminación o disminución de algunos riesgos.

2. Proyecto de asesoramiento técnico sindical a delegados de prevención y trabajadores para fomentar la participación de éstos en la gestión de la prevención de riesgos laborales en el sector del calzado y en el de la agricultura (finaliza en junio de 2006).

3. Proyecto de desarrollo de dos acciones complementarias: la formación a trabajadores y delegados de prevención en cuanto a la problemática existente respecto de las lesiones osteomusculares y la información sobre los principales aspectos relacionados con las mutuas de accidentes de trabajo y de enfermedades profesionales de la Seguridad Social (MATEPSS). Se han llevado a cabo durante el 2005 seis cursos, pero para el año 2006 se han previsto más. Finalmente, en cuanto a la información de los trabajadores sobre las MATEPSS, se han editado 15.000 trípticos informativos.

- **UGT y la Fundación para la Prevención de Riesgos Laborales.** Desde la Unión General de Trabajadores (UGT) y la Fundación para la Prevención de Riesgos Laborales, la acción de asistencia técnica se compone de una serie de actuaciones parciales que contribuyen al objetivo global de dar asesoramiento, orientar y proporcionar soporte técnico a los delegados de prevención, de la forma que describimos a continuación:

1. Elaboración de material divulgativo para delegados de prevención y miembros de comités de seguridad y salud. Cabe destacar, por una parte, la elaboración y difusión de la revista *Prevención y Salud Laboral*, gaceta informativa en materia de seguridad, salud y medio ambiente, y, por otra parte, las reuniones sectoriales mantenidas con los delegados de prevención, con la finalidad de facilitarles información específica en el ámbito de su sector en materia de prevención de riesgos laborales y también para recoger sus inquietudes. A través de esta acción se ha detectado una mayor sensibilización de los delegados de prevención sobre la importancia que la Ley y las normas de desarrollo les encomiendan. Otros ejemplos de material divulgativo son la elaboración en formato Power Point de un estudio sobre los distintos factores de organización del trabajo que pueden dañar la salud si no son controlados adecuadamente y la elaboración de un documento sobre acoso laboral o *mobbing.*

2. Sesiones divulgativas para delegados de prevención. Pretenden ofrecer y actualizar los conocimientos en materia preventiva de los trabajadores, delegados de prevención y cuadros sindicales, así como potenciar habilidades y recoger las inquietudes, dudas y sugerencias que puedan ser aportadas. A lo largo del 2005 se han llevado a cabo trece sesiones informativas dirigidas a los delegados de prevención y a los responsables de departamento de las diferentes federaciones de UGT-Islas Baleares. Algunos ejemplos son una charla sobre prevención de riesgos profesionales en el sector educativo y otra sobre prevención en el sector del comercio.

3. Atención de consultas puntuales y asesoramiento técnico a delegados de prevención y cuadros sindicales. Esta última acción se divide en subáreas temáticas en función de los aspectos en los que se ha visto más necesaria la intervención del gabinete. Se ha realizado una asistencia técnica a delegados en materias como la planificación de la acción preventiva, la realización y revisión de evaluaciones de riesgos o las visitas de revisión de medidas preventivas. En cuanto a las consultas, se centraron principalmente en aspectos normativos, con especial referencia a la forma de denunciar infracciones en relación al *mobbing*, el plan de prevención, etc. A consecuencia de estas consultas se han elaborado protocolos frente a agresiones sufridas por trabajadores en centros sociosanitarios y procedimientos de prevención y actuación frente a casos de acoso psicológico en el trabajo. (Ver el cuadro II-40.)

- **PIMEB**. En cuanto a la Pequeña y Mediana Empresa de Baleares (PIMEB), las acciones en esta materia están documentadas por islas. Las actuaciones llevadas a cabo en cada isla durante el 2005 se pueden incluir en las áreas de actuación siguientes:

a) Asesoramiento y asistencia técnica en todas las materias relacionadas con la prevención (organización y planificación; 344 consultas en el total de las islas).
b) Campañas preventivas, jornadas divulgativas y seminarios (para el fomento, la aplicación y la promoción de la LPRL).
c) Análisis de necesidades formativas y articulación de acciones formativas para los empresarios y los trabajadores (reuniones entre empresarios, trabajadores y gabinetes para integrar la prevención en las empresas; un total de 14).

1.5.5. LA NEGOCIACIÓN COLECTIVA Y LA PREVENCIÓN DE RIESGOS LABORALES

En este punto concreto analizamos el tratamiento de la prevención de riesgos laborales en los convenios colectivos de nuestras islas[11]. La materia, como ya se ha dicho en el marco del CES[12], debe valorarse teniendo en cuenta el importante cambio que experimenta la normativa de prevención de riesgos laborales a raíz de la Ley 31/1995, de 8 de noviembre, de prevención de riesgos laborales, y de las reformas posteriores que se han introducido, además de su amplio desarrollo reglamentario. El artículo 1 de esta ley determina que entre las fuentes del derecho de prevención se encuentran los convenios colectivos a los cuales el artículo 2.2 encomienda la tarea de desarrollar y mejorar el contenido legal.

Con respecto a la negociación colectiva sectorial, los dos ámbitos de más atención en la materia son la ordenación de determinadas comisiones sectoriales de seguridad y salud y la protección de la salud. Concretamente, el 51% de los convenios colectivos vigentes en las Islas Baleares durante el 2005 regulan la participación de los trabajadores mediante la presencia de los delegados de prevención y también la creación de comisiones o comités de seguridad y salud laboral.

[11] La fuente para obtener de los datos son los convenios colectivos integrados en los cuadros II-30 y II-31.
[12] Véase *La negociación colectiva en las Islas Baleares. Informe. Estudio técnico,* publicado por el Consejo Económico y Social de las Islas Baleares que contiene el estudio que elaboró C. Riera Vayreda, (Palma, 2004).

En referencia a la protección de la salud, es una materia considerada en el 96,4% de los convenios sectoriales. El 56% de los convenios prevén la revisión o el reconocimiento médico como una medida que se ha de adoptarse para la vigilancia de la salud, sin entrar en la vigilancia específica ante determinados riegos del trabajo. El 30,2% establece como normas generales, obligaciones y deberes en materia de prevención de riesgos laborales la adopción de medidas de salud laboral con relación a la evaluación de los riesgos, la organización y planificación de la prevención, la formación e información de los trabajadores, las atenciones al personal y el control de las condiciones de trabajo. El 88,2% regula, en materia de salud laboral, el vestuario y la uniformidad (incluyendo este aspecto en la materia de seguridad y salud laboral), así como los equipos de trabajo y protección.

En cuanto a las cláusulas de seguridad y salud propias, el 67,2% de los convenios colectivos sectoriales regulan las condiciones de trabajo y la protección de la seguridad y la salud de los trabajadores en la prevención de riesgos laborales.

Por otra parte, el 63,2% de los convenios colectivos sectoriales recogen la obligación de la empresa de suscribir una póliza o seguro de accidentes laborales y/o no laborales (según el caso). El 18,5% de los convenios prevén un plus o complementos por llevar a cabo determinados trabajos.

En materia de incapacidad temporal, el 88,92% de los convenios regula complementos e indemnizaciones en caso de incapacidad temporal debida a un accidente de trabajo, así como un plus complementario por enfermedad y por accidente.

Respecto de la negociación colectiva de ámbito empresarial, hay que decir que la mayor parte de los convenios colectivos de ámbito empresarial regulan, especialmente, aspectos como la participación de los trabajadores, la salud laboral y la prevención de riesgos laborales, la vigilancia de la salud y los seguros de accidente de trabajo. Concretamente, el 54,6% de los convenios de ámbito empresarial prevé la presencia de delegados de prevención y de comités de seguridad y salud. El 93,6% contiene regulación en materia de salud laboral y prevención; el 78,4% reglamenta el tema del vestuario y la ropa de trabajo; el 75% hace referencia a los seguros de accidente y el 66,9% recoge, como medida para la vigilancia de la salud, las revisiones médicas y los servicios de medicina preventiva.

1.5.6. LA SINIESTRALIDAD LABORAL

En nuestra comunidad autónoma durante el año 2005 se produjeron 26.571 accidentes de trabajo y el número total de éstos durante la jornada laboral aumentó un 10,4%. (Ver el cuadro II-41.)

Si examinamos detalladamente como está formado en número total de accidentes de trabajo, podemos ver lo siguiente:

- El 99,02% del total de accidentes de trabajo son accidentes leves (porcentaje que equivale a 26.313 accidentes leves). En el 2004 se habían producido 24.217 accidentes de este tipo, lo que supone 2.096 accidentes leves más.

- Los 243 accidentes de trabajo graves son el 0,91% del total de accidentes que se han producido. En el 2004 hubo 230 accidentes, es decir, trece accidentes graves más que el año pasado.
- En el 2005 se han producido quince accidentes mortales[13], es decir, tres menos de los que hubo en el 2004, que se cerró con dieciocho accidentes de este tipo.

Un análisis de la siniestralidad laboral por comunidades autónomas nos muestra que las Islas Baleares se sitúan un año más a la cabeza de todo el Estado con relación al índice de siniestralidad. Este hecho viene determinado, como veremos, porque las Islas Baleares presentan el mayor índice de siniestralidad de accidentes leves: 17,85 puntos por encima de la media española. (Ver el cuadro II-42.)

La evolución de la incidencia de accidentes durante la jornada de trabajo en relación con los accidentes leves en las Islas Baleares durante el 2005 ha aumentado respecto del año anterior, ya que esta incidencia ha sido 3,62 puntos superior, y 2,51 puntos inferior respecto de las cifras que se registraron en el 2003[14]. Si observamos en el gráfico II-13 la evolución de este tipo de accidente, que es el mayoritario, se puede constatar esta tendencia. (Ver el gráfico II-13.)

En el caso de los accidentes considerados graves también, en el año 2005 se ha producido un aumento en el número de accidentes, concretamente 0,02 puntos más que en el año 2004. En el gráfico II-14 se observa la evolución histórica y la tendencia de este indicador de siniestralidad. (Ver el cuadro II-14).

Por lo que respecta a los accidentes mortales, en el año 2005, como ya hemos dicho, murieron quince trabajadores en accidentes laborales, tres menos que en el año 2004. La evolución de los accidentes mortales queda patente en el gráfico II-15. (Ver el gráfico II-15.)

Las Islas Baleares en el año 2005 tienen, como ocurrió en el 2004, un índice de incidencia de la siniestralidad laboral (número de accidentes de trabajo por cada mil trabajadores) muy alto, del 79,05. El número de accidentes en relación con las personas ocupadas fue de 2,61 puntos superior respecto del año 2004.

Este índice de incidencia por sectores de actividad ha sido menor en el caso de los servicios, que ha disminuido respecto del año 2004 un 0,18; y mayor respecto de los sectores de la construcción, la industria y el sector agrario. El índice de incidencia ha aumentado un 0,27 en el caso de la construcción, un 0,72 en el caso de la industria y un 1,62 en el sector agrario.

La distribución de los accidentes por sectores económicos muestra una fuerte concentración en el sector servicios, sector que da trabajo al 75% de los trabajadores registrados en Baleares. Del total de accidentes de trabajo, el 57,47% tuvieron lugar en trabajos relacionados con el sector servicios; un 29,64 % se dieron en la construcción; un 11,15% en la industria; y, finalmente, el 1,72% restante se produjo en el sector

[13] Las circunstancias de estos accidentes según la DGSL son las siguientes: tres infartos en el lugar de trabajo, cuatro accidentes de tráfico, una asfixia, dos aplastamientos, tres accidentes relacionados con el hecho de haber quedado atrapados, y finalmente, un accidente se produjo manipulando tablas de mármol y otro tuvo como causa un golpe en la cabeza al caer de una embarcación.
[14] Los datos se ofrecen en puntos porcentuales.

agrario[15]. Esta distribución de accidentes por sectores de actividad se corresponde con la distribución del empleo en nuestra economía, muy terciarizada, con un fuerte peso de la construcción, con una industria escasa y un sector agrícola mínimo. (Ver el gráfico II-16.)

El número de accidentes de trabajo por islas nos indica que ha aumentado durante el 2005 en las Islas de Menorca e Ibiza, concretamente del 15% y del 4,4%, respectivamente –268 y 122 accidentes más que en el 2004–, y con un aumento del 10,8% en Mallorca –concretamente 2.106 accidentes más[16]. (Ver el cuadro II-43 y el addenda.)

[15] Estos datos se calculan a partir de la obtención de un índice de incidencia de cada uno de los sectores.
[16] Por problemas de vuelco de datos estadísticos la periodificación puede estar distorsionada.

2. SEGURIDAD SOCIAL

RESUMEN

La recaudación líquida de la Seguridad Social en las Islas Baleares durante el ejercicio 2005 ha sido de 2.247,57 millones de euros (373.097 millones de pesetas), cifra que representa un incremento del 8,24% respecto del año anterior.

El número total de pensiones contributivas que se han percibido en las Islas Baleares en el año 2005 es de 155.317, lo que representa el 1,9% del número total de pensiones contributivas del Estado español. La contrapartida monetaria del total de pensiones contributivas ha alcanzado el valor de 1.168,09 millones de euros, con un incremento del 6,64%. Por comparación con los datos relativos a los valores medios de las pensiones mensuales de las Islas Baleares tienen un valor de 553,12 euros, y se han situado siempre en los lugares más bajos de la tabla. Sólo se sitúan por debajo de Baleares: Galicia, Extremadura y Murcia. Ahora bien, por provincias del arco mediterráneo, sólo se sitúan por encima de Baleares: Barcelona, Valencia, Málaga y Tarragona.

La pensión mediana de Mallorca es de 556,43 euros; la de Menorca, de 568,23 euros; la de Ibiza, de 539,42 euros, y la de Formentera, de 476,44 euros.

La media mensual de las pensiones de jubilación es de 616,21 euros; la de las pensiones de viudedad, de 408,88 euros; la de las de incapacidad permanente, de 642,31 euros; la de las de orfandad, de 238,81 euros, y las de favor de familiares, de 261,55 euros.

El importe anual de los subsidios ha sido de 114,3 millones de euros, con un incremento en relación con el año anterior del 7,5%.

En cuanto a la protección por desempleo, el gasto relativo a las prestaciones por desempleo es de 368,7 millones de euros (61.447 millones de pesetas), cifra que significa una variación del 2,7%. Ha aumentado el número de beneficiarios (13%) y, por otra parte, durante el ejercicio 2005 también ha aumentado la cotización de la Seguridad Social un 3,06%, de manera que se ha llegado a una cuantía total de 102,7 millones de euros (17.166 millones de pesetas).

2. SEGURIDAD SOCIAL

2.1. INTRODUCCIÓN

En este apartado se presentan los datos sobre la recaudación, los gastos de la Seguridad Social y sobre la protección por desempleo.

2.2. LA RECAUDACIÓN DE LA SEGURIDAD SOCIAL

La gestión recaudadora de la Seguridad Social, la lleva a cabo la Tesorería General de la Seguridad Social, como caja única del sistema, tanto en la recaudación voluntaria como en la ejecutiva, bajo la dirección, la vigilancia y la tutela del Estado. Los importes acumulados de la recaudación presupuestaria relativos al ejercicio 2005 son los que se recogen en el cuadro II-44.

Hay que subrayar de estos datos que la recaudación líquida ha alcanzado el importe de 2.247,57 millones de euros (373.964 millones de pesetas), lo que supone un incremento del 8,24% respecto del año anterior.

2.3. EL GASTO DE LA SEGURIDAD SOCIAL

Este apartado estudia la evolución del número de pensiones del año 2005 en la modalidad contributiva del sistema de la Seguridad Social.

El número total de pensiones contributivas que se han percibido en las Islas Baleares, en fecha 31 de diciembre de 2005, ha sido de 155.317, frente a las 151.876 del año anterior. Esta cifra representa el 1,91% del número total de pensiones contributivas del Estado español que, en términos absolutos, para este mismo año, ha sido de 8.099.910 frente a las 7.913.385 del año 2004. (Ver los cuadros II-45 y II-46.)

Tanto en el ámbito nacional como en nuestra comunidad se puede observar un leve incremento de las prestaciones durante el ejercicio 2005, que en términos porcentuales se sitúa en el 2,36% de incremento para el territorio nacional y en el 2,27% en las Islas, con una disminución de 1,61 puntos porcentuales en el ámbito del Estado español; en las Islas Baleares la disminución es sensiblemente superior (1,98 puntos porcentuales).

2.3.1. ANÁLISIS COMPARATIVO DE LAS PENSIONES CONTRIBUTIVAS POR COMUNIDADES AUTÓNOMAS, POR PROVINCIAS Y POR MUNICIPIOS DE BALEARES

En el terreno de las pensiones contributivas, y en comparación con los datos relativos a los valores medios de las pensiones de las diferentes comunidades autónomas, las pensiones de las Islas Baleares se han situado siempre entre los puestos bajos de la tabla. Para el año 2005 la pensión media de las Islas Baleares es de 553,12 euros. Sólo se sitúan por debajo de las Islas Baleares: Extremadura, Galicia y Murcia.

El número de pensiones nuevas reconocidas en las Islas Baleares para el año 2005 es de 8.711, frente a las 7.682 del año 2004, lo que supone una variación de 13,4 puntos porcentuales. (Ver el cuadro II-47.)

Un ejemplo claro de que la mayor percepción de ingresos por pensionista puede reducir el valor de las pensiones medias es el hecho de que contabilizar las pensiones de viudedad con las pensiones SOVI hasta un valor conjunto igual al doble de la pensión mínima, supone que se reduzca la pensión media en las personas receptoras, aunque sus ingresos aumenten. Este es el motivo más importante por el cual la pensión media concedida el año 2005 es un poco inferior a la concedida el año 2004, por el elevado número de pensiones del SOVI reconocidas a personas que ya tenían una pensión de viudedad.

Por otra parte, debe decirse que sólo siete de las diecisiete comunidades autónomas del Estado español presentan un importe medio de las pensiones por encima del valor de la media estatal. Éste es el caso de Madrid, el País Vasco, Asturias, Navarra, Aragón, Cantabria y Cataluña. También es el caso de Ceuta y Melilla. (Ver el cuadro II-48.)

Mediante el análisis comparativo de los valores de la pensión media para cada uno de los conceptos por separado, encontramos casos en los que nuestra comunidad autónoma se sitúa entre las dos comunidades con las pensiones más bajas.

En el caso de las pensiones medias de viudedad y de orfandad, las Islas ocupan el lugar diecisiete de las diecinueve zonas geográficas que se tienen en cuenta. En el caso de las pensiones de jubilación nuestra comunidad está en el cuarto lugar. En cuanto a las pensiones de incapacidad permanente, las Islas Baleares ocupan el séptimo lugar.

En un nivel de desagregación mayor, del análisis de la distribución de la pensión media por provincias se deriva que todas las provincias del arco mediterráneo, excepto Barcelona, se sitúan por debajo de la media española, y de éstas, sólo se sitúan por encima de las Islas Baleares Tarragona, Málaga y Valencia. (Ver el cuadro II-49)

La distribución del importe total de las pensiones contributivas por islas en el ámbito de la comunidad autónoma, en julio del 2005, presenta una gran focalización en la isla de Mallorca, que es la que percibe un número de pensiones mayor y, por tanto, recibe el 83,36% del importe total de las pensiones que se destinan a las Islas Baleares. Menorca e Ibiza reciben el 7,69% y el 8,23% del importe total, respectivamente, y Formentera el 0,48%. Hay un porcentaje de pensiones (0,25%) que se abonan en un destino que no se puede asignar a ninguna de las Islas Baleares porque, en general, se trata de pensiones que se abonan en el extranjero. (Ver el mapa II-1.)

Por municipios, más concretamente de entre los de Mallorca, podemos ver que Palma es el que se lleva la mayor parte del importe de las pensiones contributivas, con un 42,72 %. En un segundo escalón, se encuentran los municipios de Manacor y Llucmajor, con porcentajes del 3,96% y del 3,25%, respectivamente. En un tercer nivel están Inca y Felanitx, con un 2,80% y el 2,17%, respectivamente.

En la isla de Menorca son destacables los municipios de Mahón, con el 2,96%, y Ciudadela, con el 2,35%. Y por lo que respecta a las Pitiusas, hay que hacer mención al municipio de Ibiza, con el 3,53% del importe de las pensiones contributivas.

Si tenemos en cuenta el importe de las pensiones según el número de beneficiarios, se puede hablar de ciertas diferencias entre municipios del área metropolitana de Palma y el litoral y los municipios del interior. En el caso de Mallorca, Palma (613,65 euros), Alcudia (584,30 euros), Marratxí (616,12 euros) y Calviá (562,20 euros) son municipios con unas pensiones por encima de la media, mientras que municipios como Fornalutx, Lloret de Vistalegre o Ariany son municipios con pensiones que apenas superan los cuatrocientos euros mensuales.

En el caso de Menorca, las pensiones más altas de la isla se dan en Mahón (605,18 euros), es Castell (603,72 euros) y Sant Lluís (593,89 euros), municipios que están situados en la zona del levante de Menorca. En las islas Pitiusas las pensiones más elevadas se encuentran en el municipio de Ibiza, con una pensión media de 593,26 euros.

2.3.2. ANÁLISIS DE LAS PENSIONES CONTRIBUTIVAS SEGÚN LOS DIFERENTES REGÍMENES

Debido al peso relativo en el total de pensiones del sistema contributivo, las pensiones de jubilación son las más importantes, ya que representan el 64,46% de los gastos, seguidas de las de viudedad y las de incapacidad permanente, que representan el 19,50% y el 14,63%, respectivamente. (Ver el cuadro II-50.)

Por otro lado, el número de beneficiarios de las pensiones por jubilación el año 2005 ha sido de 90.731 personas. El importe total destinado mensualmente para este concepto es de 55.909.031,14 euros, mientras que la media mensual de la pensión es de 616,21 euros. (Ver el cuadro II-51.)

Con mucha diferencia, los jubilados que provienen de la minería del carbón son los que reciben un importe más elevado (1.168,23 euros), mientras que los empleados del hogar y los del SOVI (Seguro Obligatorio de Vejez e Invalidez) son los que reciben una cantidad más baja, con sólo 379,34 euros y 299,95 euros, respectivamente.

Por otra parte, el número de beneficiarios de las pensiones por viudedad en el año 2005 ha sido de 40.808 personas, y la Seguridad Social ha destinado un importe mensual total para este concepto de 16.685.695,71 euros, cifra que supone una pensión media mensual de 408,88 euros. (Ver el cuadro II-52.)

En este caso, los pensionistas que más reciben son los del régimen de accidentes laborales, con 521,52 euros, seguidos de los pensionistas de la minería del carbón,

mientras que los que menos reciben son los empleados del hogar y del SOVI, con sólo 254,83 y 232,29 euros, respectivamente.

En lo concerniente a las pensiones por incapacidad permanente, el número de beneficiarios ha sido de 18.913 personas y se ha destinado un importe total mensual de 12.148.035,73 euros, con una pensión media mensual de 642,31 euros. (Ver el cuadro II-53.)

En el año 2005 han habido en Baleares 4.695 beneficiarios de las pensiones por orfandad; para este concepto se ha destinado un importe mensual total de 1.121.206,75 euros, con una pensión media de 238,81 euros. (Ver el cuadro II-54.)

Finalmente, en cuanto a las pensiones a favor de los familiares, que es el grupo más minoritario de pensiones, en el año 2005 ha habido 170 beneficiarios de estas pensiones, y el importe total mensual que se le ha destinado ha sido de 44.463,30 euros, lo que significa una pensión media mensual de 261,55 euros. (Ver el cuadro II-55.)

2.3.3. ANÁLISIS DE LOS SUBSIDIOS

Por lo que respecta al reconocimiento del derecho a los subsidios y a otras asignaciones o prestaciones económicas que gestiona y abona el Instituto Nacional de Seguridad Social (INSS), el año 2005 se ha abonado un importe total de 114,26 millones de euros en nuestra comunidad. Esto supone un incremento del 7,47% en relación con el ejercicio precedente. (Ver el cuadro II-56).

Durante el año 2005 el número de procesos de incapacidad temporal (IT) fue de 66.266 y la duración media de los procesos cerrados en el régimen general fue de 47,56 días[17]. En cuanto al coste de la incapacidad temporal por afiliado/asegurado en el régimen general de la Seguridad Social, ha sido de 30,37 euros, mientras que el número de personas que tienen asegurada la incapacidad temporal por contingencias comunes con el INSS durante el 2005 fue de 188.656. Por otra parte, 9.254 personas han tenido la cobertura de incapacidad temporal derivada de accidentes de trabajo y enfermedades profesionales con esta misma entidad.

Los subsidios de incapacidad temporal y de maternidad son los más importantes en cuanto a la cuantía, ya que son el 57,52% y el 28,95% respectivamente, del total de subsidios y otras prestaciones económicas.

2.4. LA PROTECCIÓN POR DESEMPLEO

El número total de beneficiarios de las prestaciones por desempleo, tanto contributivas como asistenciales, ha disminuido, ya que ha pasado de 378.888 el año 2004 a 377.348 el 2005, cifras que representan una variación porcentual de - 0,41% en relación con el año anterior. (Ver el cuadro II-57.)

La relación de personas beneficiarias de prestaciones por desempleo y el paro registrado se conoce como la tasa de cobertura del período analizado. La media mensual de beneficiarios en el año 2005 ha sido de 31.446 personas, mientras que la media de paro

[17] Los datos se refieren exclusivamente a los procesos de I.T. por contingencias comunes y por contingencias profesionales que cubre el INSS.

para el mismo ejercicio se ha situado en 27.956 personas. Esto significa que la tasa de cobertura ha sido del 108,52%, -5,97 puntos porcentuales por debajo del año 2004.

En cuanto al gasto relativo a la prestación por desempleo, en el año 2005 ha sido de 368.729.278,90 euros, frente a los 359.165.077,05 euros del ejercicio precedente. Este aumento supone una variación del 2,66%. (Ver el cuadro II-58.)

Por otro lado, la cotización a la Seguridad Social también ha crecido en relación con el ejercicio 2004. Así, en el año 2005 la cuantía total para este concepto ha sido de 102.668.978,07 euros, cifra que representa un incremento porcentual del 3,05% respecto del año anterior.

RESUMEN

A. NIVELES DE BIENESTAR Y DEMOGRAFÍA

El análisis del nivel de bienestar económico de los hogares de las Islas Baleares a lo largo del período 1998-2003 (últimos datos disponibles) plantea una situación general de aumento del nivel de bienestar de los hogares, lo que se sitúa por encima de la media del Estado. Esta tendencia se fundamenta en un aumento del nivel de consumo medio, acompañado de una reducción de las desigualdades relativas globales. Igualmente, se detecta una cierta tendencia hacia la reducción de la tasa de pobreza relativa. También, se detecta que el ritmo de reducción se ha ralentizado en comparación al del conjunto español.

Estos resultados sobre el retardo hacia la reducción de la tasa de pobreza relativa pueden tener que ver con el hecho que a lo largo del decenio 1995-2005 el crecimiento demográfico en las Baleares se ha situado por encima del español, excepto en el año 2004, y que las Islas Baleares han liderado el crecimiento demográfico del Estado a lo largo del septenio 1996-2002.

El aumento de la población nos da para la aportación positiva del crecimiento vegetativo y de los flujos inmigratorios. En el año 2005 el peso de la población nacida fuera de las Baleares supuso el 43% de la población empadronada. En cuanto a la población nacida en otras comunidades autónomas, supone algo menos del 25%, mientras que el 18% ha nacido en el extranjero.

El modelo reproductivo en las Baleares sigue el mismo patrón que los países desarrollados: retraso en la edad de tener el primer hijo, descenso en el número medio de hijos por mujer, incremento del número de nacimientos de madres extranjeras y el incremento de los nacimientos de madres no casadas.

La inmigración continúa rejuveneciendo la estructura poblacional y los niveles ocupacionales. Así, la edad media de la población balear es de 38,94 años y la población potencialmente activa (la comprendida entre los 16 y los 64 años) alcanza la cifra del 70,24% del total de la población. Por otra parte, el índice de sobreenvejecimiento continúa aumentando y se ha situado en el 2005 en el 11,59%, como consecuencia del incremento de la esperanza de vida, la cual repercute en el aumento de los costes sanitarios, si bien cabe decir que las Baleares son una de las comunidades autónomas con menos envejecidos.

Las Islas Baleares se caracterizan por una organización de la familia y el trabajo en donde hay un mayor número de parejas en las cuales trabajan los dos miembros – y que, a la vez, la contribución en el hogar de los cónyuges masculinos es mayor -, siendo uno de los factores que ayudan a explicar la mejora en el nivel de bienestar de los hogares.

De lo contrario, las Baleares destacan en la encuesta del Instituto Nacional de Estadística (INE) sobre conciliación entre la vida familiar y la laboral por ser la comunidad autónoma donde menos peso tienen las personas entre los 16 y los 64 años que declaran que pueden hacerse cargo regularmente de las personas dependientes: un 6,60%, mientras que la media estatal es de un 9,90%. Esta diferencia se debe, sobretodo, a que las mujeres de las Baleares que dicen poder hacerse cargo son muchas menos que

en el resto del Estado: prácticamente, la mitad (el 13% en España y el 7,7% en las Baleares), ya que la tasa de actividad de las mujeres en las Baleares es la más alta del Estado. De esto, se deriva una mayor presión relativa respecto de la media nacional respecto a la demanda de servicios sociales.

B. LOS CUATRO PILARES DEL ESTADO DE BIENESTAR

La presión demográfica es una de las causas que pone a prueba la resistencia de los cuatro pilares del estado de bienestar, que son la sanidad, la educación, la vivienda y los servicios sociales.[1]

B.1. La sanidad

Uno de los datos que corroboran el nivel de bienestar social es que las Islas Baleares se han situado en las 7,5 defunciones por cada mil habitantes, siendo una de las tasas brutas de mortalidad más bajas del Estado, solamente superada por las Canarias, Ceuta, Madrid y Melilla. Esto es así, a pesar de que los accidentes de tráfico son una de las primeras causas de muerte por motivos derivados de comportamientos de riesgo y son los que causan una tasa más elevada de años potenciales de vida perdidos. La tasa de mortalidad infantil es de 3,4 defunciones de menores de un año por cada mil nacidos, mientras que esta cifra es del 4,12 para el Estado. En el año 2005 el patrón de la mortalidad ha seguido la tendencia de los años anteriores respecto a las causas relacionadas con la degeneración del organismo relacionado con la edad y con los hábitos e los individuos (alimentación, actividad deportiva, etc.) Las enfermedades del sistema circulatorio son las causas de muerte principales en las Islas Baleares. De lo contrario, la esperanza de vida de los hombres es de 76,2 y la de las mujeres, de 82,7 años.

Uno e los rasgo diferenciales de la sanidad en las Islas Baleares viene dado por el turismo, Así, el total facturado por los desplazados a las Islas Baleares es del 11,9% del facturado por el conjunto del Estado, de manera que es la tercera comunidad autónoma en importancia, detrás de las Canarias y Cataluña. Los datos de extranjeros en hospitales públicos de las Islas Baleares han sido de un total de 16.012, el 3,4% del total de las estancias que se han realizado.

Cabe destacar que las Baleares presentan una tasa de donación de 46,9 donantes por millón (pmp), muy superior a la cifra global para toda España, que es de 35,1. Estas cifras sitúan a las Islas Baleares al frente de todas las comunidades autónomas.

B.2. La educación y la cultura

En relación a los datos de educación, se debe destacar que las tasas de escolaridad en el curso 2004-2005, en todos los niveles educativos, se encuentran por debajo de las tasas estatales. En el primer ciclo de educación infantil, mientras que en el Estado español es del 14,8%, en las Baleares es del 7,4%. En el segundo ciclo, mientras que en España es del 98%, en las Baleares es del 94,8%. En la enseñanza secundario obligatoria, la tasa bruta española alcanza el 107,8%. Si en las Baleares esta tasa es del 100%, significa que

[1] La Seguridad Social se estudia en el apartada 2 (<< Seguridad Social>>) del Capítulo II, Mercado de Trabajo y Seguridad Social).

muchos alumnos que no promocionan abandonan el sistema educativo. Así, el porcentaje de la población de 16 años que está fuera del sistema educativo en las Baleares es del 19,9%, mientras que en España es del 15,4%. En la enseñanza secundaria no obligatoria sólo el 78,3% del alumnado de las Baleares cursa estos estudios, frente al 98% que lo hace en el Estado español. De manera similar, en los ciclos formativos de grado superior la tasa del Estado alcanza el 23,4% y en las Baleares es del 10,1%. Así, las tasas brutas de escolaridad en la enseñanza secundaria no obligatoria son de las más bajas del Estado, y mientras que la mayoría de las comunidades autónomas tienen las tasas brutas de escolaridad en las edades correspondientes a las etapas no obligatorias (16 y 17 años) se incrementan en los últimos cursos, en las Baleares van disminuyendo.

Los centros privados concentran el 40,8% del alumnado de la educación secundaria obligatoria (un 7% más que la media del Estado) y el 38,3% del alumnado de primaria (un 5% más que la media del Estado). En el caso de los estudios de formación profesional, el 13,3% de las matrículas corresponden a los centros privados, mientras que la matrícula en los centros públicos se sitúa en 12,1 puntos más que la media del Estado. A su vez, el número medio de alumnos por unidad a la enseñanza obligatoria continúa siendo superior al de los centros privados.

En la educación primaria comprobamos que el número de alumnos que promociona ha disminuido considerablemente en todos los ciclos. En la educación secundaria obligatoria el nivel de promoción es inferior en los cursos de segundo y tercero, pero en el cuarto curso no solamente es superior, sino que se ha incrementado notablemente respecto al curso 1995-1996. El nivel de promoción del primer curso de bachillerato se ha reducido ligera y constantemente desde el curso 1994-1995. En el segundo curso de bachillerato, durante el mismo período de tiempo, se dio una notable mejora.

El porcentaje de alumnado extranjero en las Islas Baleares en el curso 2004-2005 fue del 11,1%, el más elevado de todo el Estado, y superior al de la media nacional (6,5%). La escolaridad de este alumnado se ha llevado a cabo fundamentalmente en los centros de titularidad pública.

Por otra parte, la realidad del sistema universitario de las Islas Baleares se ha caracterizado por haber oscilaciones en la evolución del número de estudiantes, si bien se ha de constatar que este número se ha incrementado desde el 2001-2005 hasta más de un 10%.

En el ámbito cultural se puede destacar que ha aumentado el número de visitantes a museos y fundaciones, sobre todo en los de Palma, donde se concentran la mayoría de estas instituciones culturales. En el campo de la música se debe decir que el número de discos compactos editados ha aumentado este último año. La creación literaria en las Islas Baleares ha aumentado respecto del año anterior, si bien continúa teniendo un peso poco representativo dentro del ámbito estatal. Por otra parte, los datos correspondientes a los depósitos legales de los consejos insulares nos muestran un aumento en la edición de libros, de hoja sy folletos en el año 2005 respecto al 2004. En el caso del teatro, ha aumentado el número de espectadores en la mayoría de los casos, pero no el número de funciones. En el mundo del cine, continúa habiendo una tendencia clara hacia el cine comercial, y, más concretamente, hacia la focalización en la sgrandes producciones anglosajonas. Respecto a los medios de comunicación, continúa la hegemonía de la

televisión por encima de la prensa escrita y la radio. Cabe destacar por lo que respecta a la radio que la primera emisión de IB3 Radio se produjo el día 1 de marzo del 2005, coincidiendo con la celebración del Día de las Islas Baleares, y que la Televisión IB3 comenzó a emitir en pruebas con los primeros informativos de carácter autonómico el 1 de mayo del 2005 y el 4 de septiembre del mismo año inició las emisiones regulares. Finalmente, respecto al ámbito literario, se puede advertir que las bibliotecas en las Baleares aportan una gran cantidad de actividades literarias, que ayudan a promover la lectura, además de aumentar los fondos con nuevas adquisiciones.

B.3. La vivienda

La repercusión del precio del suelo sobre los costes de producción de la vivienda ha continuado creciendo y los precios de la vivienda continúan siendo uno de los principales problemas sociales. Así, en el cuarto trimestre del 2005 los precios por metro cuadrado de la vivienda libre se sitúan en las Baleares en la cuarta posición, por detrás de Madrid, el País Vasco y Cataluña. Entre el 1995 y el 2005 los precios aumentaron un 238%, mucho más que la media española (164,4%), y se aceleraron de forma especialmente intensa entre el 1998 y el 2001. A pesar de esto, a partir del 2002, los precios de las Baleares han crecido a una menor velocidad que la dicha mediana. Según los datos del Ministerio de la Vivienda (con una nueva base en el año 2005), en las Baleares la vivienda libre alcanzó en el cuarto trimestre del 2005 un precio medio de 2.025,6 euros por metro cuadrado, de manera que fue todavía un 11% más elevado que la media española, que se situó en los 1.824,3 euros. En las Islas la subida de precios se moderó, de manera que crecieron un 10,2% en relación al mismo período del 2004. El ritmo de crecimiento de los precios medios españoles se desaceleró en el 2005: se pasó del 17,1% al 12,9%. El precio medio de la vivienda libre usado también se retrasa, aunque sigue creciendo a una tasa natural muy viva. Entre junio del 2004 y junio del 2005 ha crecido en las Baleares un 15,7%. Los dos años anteriores había crecido el 18% y el 20%, respectivamente. El valor alcanzó los 1.956,6 euros por metro cuadrado. La evolución de los precios medios españoles es similar: ha crecido un 17,3% (llegando a los 1,710,4 euros por metro cuadrado). En Baleares el precio de la vivienda usada es de un 14,4% superior a la media estatal.

Según el indicador de la accesibilidad en la vivienda elaborado por el Servicio de Estudios Económicos del BBVA, las Baleares registran un índice del 1,2, correspondiente al 2004 (igual que la Comunidad de Madrid y sólo por detrás del País Vasco). LA media española se sitúa en el 1,4% y denota una situación mejor. EL 2005 la media estatal bajó hasta el 1,3. Como se trata de indicadores medios, esto significa que par aun creciente segmento de la población la posibilidad de acceder a una vivienda libre de precio medio se aleja cada vez más, especialmente para aquellas familias que tienen un único sueldo o que se encuentran en ciertas situaciones de fragilidad económica.

El deterioro de la accesibilidad a la vivienda se deja notar en una mayor presión en la demanda de la vivienda de alquiler, hecho que, juntamente con los otros factores ya enunciados en cuanto a la demanda, ha provocado un rápido aumento de los precios del alquiler. Sin embargo, continua generando graves problemas de vivienda para algunos colectivos relacionados a la inmigración, con la aparición del subalquiler y de situaciones de precariedad, y del hacinamiento asociado a hogares plurifamiliares. Esta

situación ha producido iniciativas de las administraciones públicas, como es el caso de los planes de Hipoteca Joven y Palma Habitada.

B.4. Los servicios sociales

Los principales colectivos de los cuales se desprende buena parte de la demanda de servicios sociales son la infancia y la familia, los jóvenes, la gente grande, los discapacitados, los colectivos con comportamiento de riesgo y los inmigrantes. Los servicios sociales en las Baleares tiene que prestar –entre otros colectivos- una atención especial a los jóvenes. El 19% de los jóvenes de las Islas Baleares son de nacionalidad extranjera y el colectivo de inmigrantes es uno de los que padece un mayor riesgo de exclusión social. Los jóvenes de las Baleares que estudian representan un 37,9% del total de la población de 15 a 29 años. Es notorio el hecho de la disminución de estudiantes después del período de escolaridad obligatoria, siendo la edad media de abandono de los estudios los 17,6 años. Así, hay que tener en cuenta que un 41,1% de los jóvenes que no están estudiando declaran que en algún momento futuro podrían continuar estudiando. La población joven activa en las Islas Baleares representa un 68,2% , el porcentaje más elevado del estado. Los menorquines son los jóvenes que comienzan más pronto a trabajar (el 58,8% lo hace entre los 16 y 17 años). Entre los jóvenes de las islas que trabajaban en el 2005 – ya sea en su primer trabajo o en otro diferente- el sueldo medio mensual se situó en 953 euros. Uno de sus principales problemas es el acceso a la vivienda.

Referente a los principales retos y desafíos que tiene planteados los servicios sociales en las Islas Baleares para los próximos años, probablemente el más relevante sea el de la atención a las personas dependientes. Se estima que el número de personas con discapacidad severa o total en las Islas baleares estaría comprendido entre 10.000 y 15.000, situación que se verá agravada a causa del proceso de envejecimiento de la población, los nuevos modelos de familia y la progresiva incorporación de la mujer al mundo laboral, representando todos ellos cambios sociales de carácter estructural que afectan de forma significativa a la sociedad y que provocan a acorto plazo un aumento de las situaciones de dependencia y la consiguiente disminución del sistema de protección informal. Con todo esto, la atención social en las situaciones de dependencia pasará a ser en los próximos años uno de los retos más relevantes de la política social en las Islas Baleares y en el conjunto del estado teniendo como objetivo la aproximación a los niveles de protección social que existen para estos colectivos en otros países de la Unión Europea.

C. OTROS INDICADORES SOCIALES

C.1. La justicia

En el caso de las Baleares, el índice de litigio supera la media nacional, con 204 pleitos por cada 10.000 habitantes, mientras que el valor de la media nacional es de 169 pleitos, lo que sitúa a las Islas en el segundo lugar de las comunidades autónomas. En cuanto a las actividades de los juzgados y de los tribunales, lo más perceptible para los ciudadanos es el tiempo de duración del proceso, que no ofrecen signos favorables respecto al año 2005, con cuatro meses en la jurisdicción social, dos meses en la penal, nueve meses en la civil, y un año y cuatro meses en el contenciosa administrativo.

Respecto a la actividad de la Fiscalía, en los delitos contra la vida se ha producido un descenso de los homicidios. Así mismo, se ha detectado un incremento de los delitos por homicidio imprudente. También se ha de señalar que han disminuido los delitos relativos a lesiones genéricas. Referente a los delitos contra la libertad, ha habido un aumento de las amenazas condicionales y una disminución de las coacciones y de las amenazas no condicionales. Respecto a los delitos contra la libertad sexual, es importante señalar que casi todos los delitos han descendido ligeramente, excepto el abuso sexual con engaño y la prostitución. En referencia a los delitos contra el patrimonio y el orden socioeconómico, se ha de destacar un aumento de los hurtos, del robo con violencia, del robo de vehículos, de la estafa y de los daños. No ha habido ningún delito por fallo, concurso o por suspensión de pagos. Ni contra los mercados ni los consumidores. En cuanto a los delitos contra los derechos de los trabajadores, se ha de destacar que no ha habido ningún delito por tráfico de mano de obra y también mencionar el aumento que se ha producido en los delitos contra los derechos laborales o de la Seguridad Social . Así mismo, los delitos contra la ordenación del territorio. Respecto a los delitos contra la seguridad colectiva, han disminuido los referentes al tráfico de drogas y ha aumentado la negativa a realizar la prueba de alcoholemia. Ha habido un aumento de las falsificaciones de moneda y de documentos públicos y privados.

C.2 La economía social y solidaria

La red que conforma la economía social y solidaria es suficientemente importante en las Baleares y a lo largo del ejercicio 2005 ha crecido el número de personas directamente involucradas en las actividades productivas. Así, se incrementa el número de socios por cooperativa, los socios de sociedades laborales, la inversión crediticia del Monte de Piedad de las Baleares, el saldo de los depósitos de ahorro ético, el número de socios e la Caja Rural. También han aumentado los fondos destinados a la obra social de las Cajas, los ingresos de las iniciativas de comercio justo y tiendas solidarias, de las iniciativas medioambientales y de inserción sociolaboral, de la red de economía alternativa y solidaria (REAS), los recursos destinados a las iniciativas de carácter humanitario y los recursos gestionados por los tres fondos de cooperación y solidaridad que hay en cada una de las tres islas.

1. EL BIENESTAR ECONÓMICO Y LA DISTRIBUCIÓN DE LA RENTA

2. RESUMEN

En este apartado se analiza el nivel de bienestar económico de los hogares de Baleares y se pone el énfasis tanto en el valor medio de los indicadores de consumo como en la distribución entre los hogares, en función de los recursos. Las principales aportaciones de este apartado respecto de las memorias anteriores son: a) la ampliación del espacio temporal, que en esta *Memoria* abarca el período 1998-2003, b) la disgregación del indicador de gasto, con la diferenciación entre el gasto en alimentos y en el resto de bienes y servicios no duraderos, y c) el análisis de la sensibilidad de los resultados en las economías de escala en el consumo de los hogares de acuerdo con el número de individuos.

Los resultados refuerzan las conclusiones de las memorias anteriores, que plantean una situación general de aumento del nivel de bienestar de los hogares, el cual se encuentra por debajo de la media del Estado. Esta tendencia se fundamenta en un aumento del nivel de consumo medio acompañado por una reducción de las desigualdades relativas globales. Igualmente, se detecta una cierta tendencia hacia la reducción de la tasa de pobreza relativa. También es cierto que el ritmo de reducción se ha retardado en comparación al conjunto español. Los resultados son robustos en la utilización de los diferentes indicadores.

1. EL BIENESTAR ECONÓMICO Y LA DISTRIBUCIÓN DE LA RENTA

1.1. INTRODUCCIÓN

Desde la *Memoria del CES* del año 2002 se analizan las características básicas del bienestar económico, centrado en el nivel de consumo y en la distribución entre la población. A lo largo de las memorias de los años 2002, 2003 y 2004 se ha ido profundizando en diferentes aspectos. Así, además de analizar el nivel de consumo medio de los hogares de Baleares respecto de la media española y del resto de comunidades autónomas, se ha puesto énfasis en las causas de la desemejanza en los valores de los hogares de Baleares respecto del resto de hogares. Entre estos factores se han destacado las diferencias en el tamaño de los hogares y en el número de ocupados como factores explicativos. La misma línea se ha seguido con respecto al nivel de desigualdad en las rentas, y además del análisis de las posibles diferencias en el nivel de gasto, también se ha incorporado el indicador de las desigualdades en el gasto de la vivienda. Igualmente, se ha contrastado la sensibilidad de los resultados a efecto de la inflación. Finalmente, en las memorias de los años 2002 y 2003 se ha analizó el perfil sociodemográfico de los hogares con más o menos recursos, tanto por lo referente a los indicadores de desigualdad generales, como por el porcentaje de los hogares clasificados como pobres.

Los principales hechos interpretados de las memorias anteriores eran el aumento del bienestar económico, substantivado en un aumento del nivel de consumo medio, y la reducción de las desigualdades relativas. La misma tendencia de mejora era extensible al porcentaje de hogares por debajo del nivel de pobreza relativa.

El actual informe de la *Memoria* del 2005 pretende avanzar en el conocimiento del bienestar económico y de la distribución de la renta de los hogares de Baleares en diversos aspectos. En primer lugar, dado que el nivel de bienestar que aportan los diferentes bienes es desemejante en función del carácter de necesario o de lujo, una primera aportación del trabajo consiste en desagregar el nivel de consumo total en bienes y servicios no duraderos entre el gasto en alimentos y en el resto de no duraderos. Al igual que en memorias anteriores, los valores obtenidos para las Baleares

se comparan con los del resto de comunidades autónomas y España, y también para las Baleares y España a lo largo del período disponible.

Una segunda aportación de la presente *Memoria* del 2005 reside en el hecho que se presenten los resultados de desigualdad de rentas para diferentes indicadores, de manera que se pueda examinar la sensibilidad de los resultados de acuerdo con la diferente aversión a la desigualdad implícita en los indicadores presentados.

La tercera aportación se centra en la importancia del tamaño de los hogares. Como se ha comentado anteriormente, un hecho observado en memorias anteriores es el menor número de individuos de los hogares de Baleares en comparación a la media española. En este contexto de desemejanza, los resultados de los coeficientes de desigualdad podrían verse condicionados por las economías de escala asignadas al consumo de los hogares. Por esto, en la *Memoria* de esta año se discute la sensibilidad de los resultados cuando se suponen diferentes economías de escala en el gasto de los hogares según del número de individuos.
Finalmente, el período de análisis, que en memorias anteriores incluía los años comprendidos entre el 1998 y el 2001, se ha ampliado, de tal manera que en la presente *Memoria* se analiza el período 1998-2003.

La base de datos y la metodología adoptadas son las mismas que en las memorias anteriores. Así, la base da datos utilizada es la encuesta continua de presupuestos familiares (en adelante, ECPF). Ésta es una encuesta trimestral, representativa de la población española, que prepara el INE con el objetivo de calcular los pesos de los diferentes bienes y servicios de consumo en el presupuesto de las familias, los cuales son posteriormente empleados para calcular el índice de precios de consumo (IPC)[2]. En línea con la metodología adoptada en las memorias previas, la unidad de análisis es el hogar y no los individuos, de manera que se obvian las decisiones intrafamiliares[3]. En cuanto a la unidad de recursos utilizada, se ha optado por el gasto, en vez de los ingresos, ya que la primera ofrece un mayor grado de representatividad respecto de los datos de contabilidad regional[4] y refleja una mejor aproximación en la renta a medio plazo de los hogares[5]. Dentro de las diferentes partidas de gasto del hogar, se ha optado por tener en cuenta solamente el gasto en bienes no duraderos, que incluye el gasto en alimentos y en el resto de no duraderos, pero se excluye el gasto en bienes duraderos[6].

---

[2] Un tema recurrente en el uso de encuestas es el tamaño de la muestra. En el caso de la ECPF, la muestra es representativa a nivel autonómico y, además, el INE ofrece una muestra más que proporcional de las comunidades autónomas uniprovinciales. Por otro lado, la muestra se ve ampliada por la conjunción del carácter trimestral de la encuesta y por el uso de un período de referencia anual en el estudio.

[3] Cabe decir que la utilización de información de hogares privados implica dejar de lado a las personas institucionalizadas (viviendas de mayores, individuos encarcelados, etc.) De la misma manera, una parte de los individuos de mayor edad pasan a vivir con sus hijos si no tienen suficientes recursos. Todos estos casos sugieren que los valores de desigualdad y de pobreza obtenidos constituyan umbrales mínimos.

[4] Véase Pou, L. y Alegre J. (2006), <<La Encuesta Continua de Presupuestos Familiares: una propuesta metodológica para la explotación de la información de ingresos y gasto>>, Revista de Estadística Española (próxima publicación).

[5] Véase Slesnick, D. T. (2001), *Consumption and Socil Welfare. Living standards and their distribution in the United States, Cambridge University Press*, Cambridge (Reino Unido).

[6] La exclusión de los bienes duraderos se fundamenta en la infrecuencia de compra, que provoca que los hogares que compran duraderos presenten un gasto total muy superior al del resto de hogares. Una solución sería computar los servicios generados para el consumo del stock de duraderos (Slesnick, 2001). Desgraciadamente, la ECPF no ofrece información del stock de duraderos, razón por la cual en este trabajo - en línea con la mayoría de la literatura- sólo se ha tenido en cuenta el gasto en el total de no duraderos.

Todos los valores de gastos presentados corresponden al gasto medido en términos reales. Por otro lado, dado que cuanto mayor es el número de individuos mayor es el valor de la variable de consumo de los hogares, entonces se ha neutralizado este efecto comparando los hogares en términos de equivalente adulto por hogar[7]. Es decir, que la utilización del indicador de consumo viene determinado por el objetivo de este apartado: el bienestar económico. Es evidente que la dimensión de las desigualdades no se resume únicamente en el consumo, sino también en otros aspectos, como ahora las desigualdades en el nivel de salud de los individuos, de manera que existe un vínculo entre la renta disponible y la esperanza de vida[8], por un lado, y las desigualdades económicas y las de salud[9], por el otro [10].

El resto del apartado sobre el bienestar económico de los ciudadanos de Baleares se ha estructurado en cuatro secciones. En la segunda sección, se plantea cual es el nivel de consumo medio de los hogares de las diferentes comunidades autónomas y también se ven algunos de los principales factores que pueden explicar la diferencia observada en el consumo medio de los hogares de baleares respecto del resto de comunidades autónomas. En la tercera sección se muestra cual es la distribución relativa de la renta, mientras que en la cuarta sección, dedicada a la pobreza, se trata la cuestión del porcentaje de los hogares que se encuentran por debajo del umbral de suficiencia relativa establecida[11]. El apartado finaliza con una sección de conclusiones.

1.2. EL NIVEL DE CONSUMO PRIVADO

El primer indicador de bienestar económico hace referencia al nivel de consumo equivalente medio por hogar para el nuevo período examinado en esta Memoria: los años 2002-2003. (Ver el cuadro III-1.)

La primera columna del cuadro muestra los valores por comunidades autónomas y España. En cuanto al consumo medio para el total de bienes y servicios no duraderos, los datos de la ECPF indican que los hogares de baleares consumen un 9,3% más que la media nacional, que toma un valor 100 de referencia. Este valor por encima de la media plantea que las distancias relativas entre el consumo de los hogares de las Islas Baleares y el resto de hogares españoles se han mantenido fuertemente estables en el tiempo, dado que para el período 1998-2001 las diferencias eran del 9,9%. (Ver el gráfico III-1.)

Un segundo elemento remarcable es la cuestión de si el mayor consumo en el total de bienes y servicios no duraderos de los hogares baleares se centra en los bienes más básicos (los alimentos) o si se explica por un mayor consumo en bienes de elasticidad de renta superior a la unidad (resto de no duraderos). (Ver el cuadro III-1.)

---

[7] El consumo equivalente de un hogar se calcula dividiendo el consumo por el número de individuos del hogar según la escala de la OCDE, hecho que supone que el primer adulto computa una unidad, el resto de adultos (mayores de catorce años) computan por 0,7 y los menores de catorce computan por 0,5.

[8] Véase Deaton, A. (2003), << Health, Inequality, and Economic Development>>, *Journal of Economic Literature*, 41 (1), p. 113-158.

[9] Véase Macinko, T. A.; Shi, L.; Starfield, B., y Wulu jr., T. T. (2003), << Income inequality and health: a critical review of the literature>>, *Medical Care Research Review*, 60 (4), p. 407-452.

[10] Véase regidor, E. et al. (2006), << Decreasing socioeconomic inequalities and increasing health inequalities in Spain: a case study>>, American Journal of Public Health, 96 (1), p. 102-108.

[11] En la elección de los indicadores de desigualdad de renta y de pobreza se ha seguido el Informe de síntesis 2002 de la Comisión Europea.

Tal como se observa cuando se comparan los valores de la columna (1) del cuadro III-1 - correspondientes al total de no duraderos- con los de la disgregación - columnas 2 y 3-, los resultados son los esperados: en los territorios con un consumo del total de no duraderos superior a la media, el gasto que realmente marca diferencias no es el gasto en alimentos, sino la propia en el resto de no duraderos. De hecho, las diferencias entre las comunidades autónomas con un consumo mayor (Madrid) y con menor (Extremadura) es de 18,52 puntos para los alimentos y de 40,69 puntos para el resto de no duraderos. Los datos de los hogares de baleares están en esta línea, dado que el gasto en alimentos está hasta y todo por debajo de la media estatal (98,15), mientras que para el resto de no duraderos está en un 17% por encima.

Desde una perspectiva intertemporal (es decir, presente *versus* futuro), el análisis del nivel de bienestar, a parte del nivel de consumo alcanzado en un momento del tiempo, necesita conocer también el esfuerzo financiero que ha comportado. En este sentido, nótese que un nivel de consumo similar se puede alcanzar con niveles de ahorro diferentes: para un mismo nivel de consumo, cuanto mayor es la capacidad de ahorro, mejores son las perspectivas de consumo futuro. Sobre esta cuestión, la columna 4 del cuadro III-1 muestra que el porcentaje de hogares baleares que están en condiciones de ahorrar es del 41,0%, mientras que la media española es del 38,5%. En este sentido, los datos de la mayoría de comunidades autónomas con niveles de consumo altos muestran una capacidad de ahorro mayor, y los hogares baleares no constituyen una excepción.

1.3. DISTRIBUCIÓN DE LA RENTA

El indicador de referencia que se utiliza para analizar la desigualdad relativa de las rentas es el Índice de Gini.[12] (Ver el cuadro III-2.)

Siguiendo la *Memoria* del 2004, las variables objeto de estudio son dos: el gasto en el total de no duraderos y un indicador del gasto en la vivienda[13]. Aún así, no todos los hogares disponen de viviendas en propiedad, sino que hay que las alquilan, la teoría económica plantea que, sin restricciones financieras ni distorsiones en el mercado de la vivienda por políticas públicas que favorecen una de las dos opciones (poseer en propiedad *versus* alquilar), los individuos deberían de estar indiferentes entre las dos opciones[14]. El interés de analizar el gasto en la vivienda reside en su vertiente de indicador de la renta a medio plazo de los hogares, hecho que lo presenta como complementario del análisis del consumo.

---

[12] El Índice de Gini toma valores entre el cero y la unidad. El valor cero correspondería a una distribución perfectamente igualitaria: es decir, que, por ejemplo, el 10% de la población con menos recursos tuviera un 10% del consumo equivalente del total. El valor unitario nos indicaría que todos los recursos estarían en posesión de un solo hogar: el más rico. De esta manera, cuanto más bajo es el índice, menor es la desigualdad relativa, y a la inversa.

[13] El valor del gasto en la vivienda se obtiene de un cálculo doble de acuerdo con el régimen de propiedad de las viviendas. En el caso de los hogares que viven en régimen de alquiler, el valor corresponde a los pagos que se hacen en término de alquiler, que se recogen en la ECPF. En el caso de los hogares con la vivienda en régimen de propiedad, en la ECPF se pide a los hogares que valoren cuanto se debería de pagar por sus viviendas en caso de que se alquilasen. Es lo que se conoce como valor imputado de la vivienda. Para una aplicación, ver el trabajo: Kurz, C. y Hoffmann, J. (2004), <<A rental-equivalence index for owner-occipied housing in West Germany 1985 to 1998>>, *Discussion Paper* núm. 88/2004. Deutsche Bundesbank.

[14] Véase: Dispasquale, D. y Wheaton, W. C. (1996), *Urban Economics and Real State Markets*. Prentice Hall, New Jersey.

El cuadro III-2 muestra los valores de desigualdad para el bienio 2002-2003. La primera columna presenta los valores por comunidades autónomas cuando se utiliza el coeficiente de Gini para el consumo en el total de no duraderos, de manera que se neutralizan las economías de escala en el consumo a partir de la escala de la Organización para la Cooperación y el Desarrollo Económico. (Véase la nota al pie núm. 5.) En línea con las anteriores memorias, un primer elemento estructural es el menor nivel de desigualdad relativa que presentan los hogares baleares de la ECPF en comparación al del conjunto español, aunque con valores muy próximos. Por otro lado, se sigue observando una correlación negativa entre el consumo medio y el valor de desigualdad relativa.

Aunque por las limitaciones de espacio no se ha mencionado en la introducción, es evidente que los valores de desigualdad dependen de la importancia que se de a la distribución de la variable utilizada. Hay sociedades que son más adversas a la desigualdad que otras, hecho que se traduce en la literatura económica en un amplio abanico de indicadores de desigualdad que pretende recoger estas sensibilidades. En las diferentes memorias se ha optado por el índice de Gini, sencillamente porque es el más popular. Para analizar la sensibilidad de los resultados de imponer diferentes pesos a la acumulación de los recursos para los segmentos de población con más o menos recursos, en el gráfico III-2, se muestran, además de los valores con el índice de Gini, los correspondientes al índice de Theil i al de Atkinson; éste último, con un parámetro de aversión a la desigualdad que es igual a dos. Como se observa en el gráfico III-2, la jerarquía entre comunidades autónomas con el índice de Gini es firme en la utilización de otros indicadores. (Ver el gráfico III-2.)

Por otro lado, tal como se ha comentado en la sección introductoria, dada la estructura desemejante de los hogares baleares respecto de la media estatal en términos del número de individuos, resulta oportuno contrastar si los valores de desigualdad con el índice de Gini son sensibles a otros supuestos de economías de escala en el consumo. Por este motivo, en el cuadro III-2 se ha deflectado el consumo bajo tres hipótesis diferentes: a) hay economías de escala, de manera que el segundo adulto y el resto computan sólo un 70% respecto del primer adulto y los menores de catorce años computan un 50% del primer adulto (gasto por adulto equivalente), b) no hay economías de escala, y por tanto, todos los individuos computan igual (gasto por cápita), y c) no se tiene en cuenta el numero de individuos (gasto sin deflectar por el número de individuos). La comparación de las columnas 1 a 3 sugiere, nuevamente, que los valores obtenidos son fuertemente estables y mantienen la jerarquía relativa entre comunidades autónomas, con independencia de la composición del hogar. En cualquier caso, es interesante que las desigualdades aumenten en la inmensa mayoría de comunidades autónomas a medida que se reduce la importancia del tamaño de los hogares.

En cuanto a la distribución de la renta basada en el gasto de los hogares en vivienda (columna 4 del cuadro III-2.), sobresalen dos conclusiones. En primer lugar, tal y como era de esperar por la insuficiente eficiencia de los mercados de capitales e inmobiliarios, el índice de Gini obtenido para todas las comunidades autónomas es superior cuando se utiliza el gasto en la vivienda que cuando se trata del indicador de consumo. En este sentido, cabe decir que los hogares en alquiler se concentran mayoritariamente en los estratos con menos recursos y, por tanto, la opción de alquiler suele implicar un nivel de vivienda inferior al deseado, dado el nivel de recursos de estos hogares. En segundo

lugar, el valor de desigualdad obtenido a partir del gasto en la vivienda es sustancialmente inferior para los hogares baleares de la ECPF que para la media nacional. Así, el índice de desigualdad de los hogares baleares es de 0,272, frente al valor de 0,348 de la media nacional.

Finalmente, un elemento interesante es la evolución anual de los indicadores de desigualdad para el conjunto del período disponible (1998-2003), lo que se presenta en el gráfico III-3.

En este gráfico se muestran los valores de desigualdad relativa obtenidos con el índice de Gini para las variables de consumo y de gasto en la vivienda, ambas medidas en términos de equivalente adulto. A pesar de una menor desigualdad de renta de los hogares de baleares respecto de las del conjunto español, en casi todos los años y las variables (especialmente, para la vivienda), se puede destacar que existe un cierto patrón - débil para el consumo y más fuerte para la vivienda- de reducción en el tiempo de las desigualdades entre los hogares baleares.[15] La misma tendencia también se puede comentar para el conjunto español.

1.4. LA POBREZA EN LAS ISLAS BALEARES

En cuanto al análisis de la pobreza con los datos de gasto por equivalente adulto de la ECPF, se ha adoptado una perspectiva de pobreza que tiene en cuenta el hecho que el coste de acceso a algunos bienes y servicios es diferente a una sociedad rica que a una pobre. Así, el enfoque de pobreza adoptado es de pobreza relativa, lo que engloba la pobreza absoluta. Dado que el criterio para determinar el umbral de la pobreza siempre es arbitrario, se ha seguido el estándar que se propone en estos tipos de trabajo.[16] De esta manera, en línea con las memorias anteriores, se han considerado hogares pobres a los que presentan un consumo equivalente inferior al 50% de la media de los hogares del territorio de residencia.[17] (Ver el cuadro III-3.)

El cuadro III-3 presenta el porcentaje de los hogares que se encuentran por debajo del umbral de pobreza relativa en cada comunidad autónoma según la ECPF, y también la renta bruta de los hogares; esta última, normalizada en valor 100 a partir de la media española. Del cuadro III-3 se destaca, por primera vez desde la *Memoria* del 2002, un mayor porcentaje de la población por debajo del umbral de pobreza en las Baleares que en la media española. Así, mientras que el tramo de hogares pobres se sitúa en el 9,0% en las Baleares, el valor es del 8,0% para el conjunto español. Por otro lado, el gráfico III-4 ilustra la existencia de una cierta correlación negativa entre el porcentaje de hogares pobres y la renta bruta disponible de los hogares para el conjunto de comunidades autónomas. De acuerdo con la tendencia nombrada, se esperaría que el porcentaje de hogares pobres de baleares se situase por debajo de la media nacional. (Ver el gráfico III-4.)

---

[15] Cabe decir, que el patrón general detectado por los países europeos en la década de los noventa es el de un aumento de las desigualdades.

[16] Véase: Cantó, O.; Del Río, C., y Gradín, C. (2000), <<La situación de los estudios de desigualdad y pobreza en España>>, *Cuadernos de Gobierno y Administración*, 2, p. 25-94.

[17] Notar que la utilización de la mediana en lugar de la media implica que únicamente se observarán reducciones en el nivel de pobreza si efectivamente se ha producido una redistribución a favor de la población pobre.

En cuanto a la evolución en el tiempo del tramo de hogares en situación de pobreza relativa, el gráfico III-5 muestra que, globalmente, en el período 1998-2003 el porcentaje de hogares pobres se habría reducido tanto en las Baleares como en el conjunto español. En efecto, el gráfico III-5 señala una cierta tendencia hacia la reducción del tramo de hogares pobres en las Baleares, que debe haber pasado del 10,0% en el año 1998 al 9,0% en el año 2003. Para el conjunto español los valores deben haber pasado del 10,1% al 8,0% en los mismos años. Así, pues, los datos de la ECPF indican que el mayor porcentaje de hogares pobres en Baleares que en el conjunto español, en el bienio 2002-2003, se inserta en un contexto de reducción general de caída de la tasa de pobreza relativa y se explica por una mayor reducción para el conjunto español durante el global del período 1998-2003 .

2. DEMOGRAFÍA Y HOGAR

RESUMEN

Según los datos de la población referidas al 1 de enero de 2005, la población aumentó en 28.806 personas, cuatro veces más que en el año anterior. La población del padrón a fecha 1 de enero del 2005 ha llegado a los 983.131 habitantes, con un crecimiento del 2,94% (0,8 puntos más que la media estatal), lo cual sólo ha sido superado por la Comunidad Valenciana y Murcia. A lo largo del decenio 1995-2005 el crecimiento demográfico en Baleares se ha situado por encima del español, excepto en el año 2004. Las Islas Baleares han liderado el crecimiento demográfico del Estado a lo largo del septenio 1996-2002.

El aumento de la población se da por la aportación positiva del crecimiento vegetativo y de los flujos migratorios. La tasa de crecimiento vegetativo alcanzó un valor del 3 por mil, por encima de la media del Estado que es del 1,8 por mil, de manera que es la tasa más elevada del Estado, después de Ceuta y Melilla, Murcia, Madrid, Canarias y Andalucía. En el año 2005 el peso de la población nacida fuera de las Baleares supuso el 43% de la población empadronada En comparación a la población nacida en otras comunidades autónomas, representa un poco menos del 25% de la población, y el 18% ha nacido en el extranjero.

La tasa de natalidad llega al 11,2% en el año 2005, cifra que es superior a la media estatal, del 10,73%.

La tasa de fecundidad es de 1,334 hijos por mujer, tasa que es inferior a la del Estado, situada en los 1,342 hijos por mujer. Esta tasa no cubre la tasa de reemplazo, que es de 2,1 hijos por mujer, de acuerdo con los cálculos establecidos por los países desarrollados.

El modelo reproductivo en Baleares sigue el mismo patrón que el de los países desarrollados: retardo en la edad de tener el primer hijo, descenso en el número medio de hijos por mujer, incremento del número de nacimientos de madres extranjeras e incremento de los nacidos de madres no casadas.

La inmigración continúa rejuveneciendo la estructura poblacional y los niveles ocupacionales. Así, la edad media de la población balear es de 38,94 años y la población potencial activa (la comprendida entre 16 y 64 años) alcanza el 70,24% del total de la población. Por otro lado, el índice de sobreenvejecimiento continúa aumentando y se ha situado en el 2005 en el 11,59% como consecuencia del incremento de la esperanza de vida.

Los datos del 2005, aunque no se disponga de información de las características de los hogares, hace suponer que en las Islas Baleares se caracterizan por una organización de familia y trabajo donde hay más parejas en donde trabajan los dos miembros y que a la vez la contribución en el hogar de los conjugues varones es mayor.

De lo contrario, Baleares destaca en la encuesta del INE sobre la conciliación entre la vida familiar y la laboral por ser la comunidad autónoma donde menos peso tienen las

personas entre 16 y 64 años que declaran que pueden hacerse cargo regularmente de la atención de personas dependientes: el 6,6%, cuando la media estatal es del 9,9%. Esta diferencia se debe, sobre todo, al hecho que las mujeres de Baleares que dicen poder cuidar son muchas menos que en el resto de comunidades, casi la mitad (el 13% en España y el 7,7% en Baleares), ya que la tasa de las mujeres en las Baleares es la más alta del Estado.

2. DEMOGRAFÍA Y HOGAR

2.1. LA DINÁMICA DE LA POBLACIÓN

De acuerdo con el padrón del 1 de enero de 2005, la población aumentó en 28.806 personas en un año. Este crecimiento es casi cuatro veces superior al registrado en el año pasado y nos sitúa en un ritmo de crecimiento, cuando menos, similar al del comienzo de milenio. La variación relativa respecto al 2004 ha sido del 2,94%, más de dos puntos superior a la experimentada en el 2004 respecto al 2003.

El análisis coyuntural no nos ha de hacer perder de vista que nos encontramos delante de un período de crecimiento excepcional. Desde el padrón de 1996 - es decir, en un período de menos de 9 años-, el crecimiento de la población ha supuesto un incremento de la población residente de más de 222.000 efectivos y un crecimiento porcentual del orden del 30%. Estos valores fundamentalmente son consecuencia del aumento de flujos migratorios, especialmente de los flujos de población denominados <<sur-norte>>, es decir, los que proceden de países con economías en vía de desarrollo y que vienen a nuestras islas en busca de unas mejores condiciones de vida mejores y, naturalmente, a trabajar.

Tampoco son despreciables los flujos migratorios <<norte-sur>>, que presentan una doble naturaleza. Por un lado, encontramos la clásica inmigración europea de personas con elevado poder adquisitivo y de artistas que buscan unas condiciones naturales y medioambientales que no les ofrecen sus países de procedencia; por otro lado, encontramos también un contingente importante de personas de clases medias y trabajadoras que demandan empleo y residencia en el archipiélago balear, Es, en todo caso, un tipo de inmigrante- trabajador ciertamente distinto, en términos generales, del inmigrante sur-norte. Tiene la ventaja de conocer la lengua de los países de procedencia de los inmigrantes norte-sur, de alto poder adquisitivo, y esto les permite ocupar un lugar en el mercado laboral balear actual que difícilmente puede ocupar el trabajador autóctono, por la falta de preparación lingüística. Así, muchos de los trabajadores procedentes del norte se especializan a proveer de servicios profesionales y técnicos a los propios compatriotas. Este hecho es especialmente grave, dada la elevada tasa de abandono de los estudios registrados en nuestras islas y que puede empeorar en el futuro si se incrementa la llegada de población profesional y técnica procedente de los nuevos países de la Unión Europea o de su entorno geográfico.

En todo caso, la inmigración en general desarrolla un papel básicamente complementario, aunque, en el futuro hay que prever que la competencia y la competitividad aumentarán, especialmente, si se produjese un retardo en el ritmo del crecimiento económico o de determinadas actividades concretas que mantienen un gran número de trabajadores ocupados poco especializados. Este es el caso, por ejemplo, de las grandes obras públicas que se están llevando a cabo: autopistas, autovías, metro… Así mismo, hay que estar atentos también a la evolución de otros elementos económicos como la inflación, el precio del petróleo y la evolución de los mercados turísticos competidores.

En cuanto al crecimiento por islas destaca el importante crecimiento que se ha dado en la isla de Menorca, en que el incremento de 3.825 personas hace que experimente el mayor aumento porcentual de este último decenio (4,62%).(Ver el cuadro III-4.) Formentera alcanza un incremento relativo todavía superior (5,26%) con el aumento de 375 personas empadronadas, pero esto no constituye ningún récord de crecimiento en el período analizado y, de hecho, la población todavía no ha conseguido los máximos de población registrados anteriormente. La isla de Ibiza, presenta también un crecimiento muy significativo del 4,6%, con un aumento cercano a los 4.900 habitantes y se acerca a los ritmos de crecimiento de años atrás. (Ver el gráfico III-6.) Porcentual mente, Mallorca es la que presenta un menor crecimiento, pero, a pesar de esto, consigue un incremento del 2,5%, hecho que en términos absolutos, se expresa con un aumento cercano a las diecinueve mil personas y que es, evidentemente, suficientemente importante.

Con tal de entender la situación de nuestro entorno, hemos analizado la evolución demográfica del Estado español y del resto de comunidades autónomas, para compararlas con la del nuestro archipiélago. (Ver el cuadro III-5.)

Durante el período considerado (1996-2005), las tasas de evolución del crecimiento estatal y del archipiélago balear han presentado un comportamiento bastante distinto. En primer lugar, las tasas de crecimiento que ha presentado el archipiélago han sido significativamente superiores a las de la media del Estado español. La única excepción se produjo en el período 2004-2003, en que descendió de manera muy importante el ritmo de crecimiento y en que las cifras de crecimiento para el archipiélago balear fueron inferiores a la media estatal.

Así mismo, la evolución demográfica balear parece apuntar hacia un comportamiento mucho más coyuntural, con fuertes variaciones interanuales, mientras que el crecimiento estatal presenta una curva ascendente más suave y sostenida. Cabe tener presente, además, que en muchos de los momentos de análisis interanual las Islas Baleares presentan el mayor índice de crecimiento de entre todas las comunidades autónomas del Estado.

Respecto a los datos del 2005 en comparación con los del 2004, la población estatal ha aumentado un 2,11%, el crecimiento más elevado del período considerado. (Ver el cuadro III-6.) Las Islas Baleares, a la vez, han conseguido un aumento superior a la media, con un 2,94% de incremento y se sitúan en la tercera posición en crecimiento relativo, después de la Comunidad Valenciana y de la región de Murcia.

El aumento de la población de las Islas Baleares es consecuencia, por un lado, de la misma aportación positiva por crecimiento vegetativo (balance entre nacimientos y las defunciones) y, por otro lado, de la entrada de población, de los flujos inmigratorios que proceden de otras comunidades autónomas como del extranjero. Los flujos procedentes del extranjero son, actualmente, los más determinantes con respecto al crecimiento demográfico de las islas y no sólo están generando cambios cuantitativos importantes (tasas de crecimiento muy elevadas) sino impactos estructurales importantes, tanto desde un punto de vista demográfico (rejuvenecimiento de la estructura demográfica, cambios en la composición por lugar de nacimiento, incremento de la natalidad …) como sociológico (importación de culturas y tradiciones).

Este crecimiento es tan grande que sólo en el período entre el 1996 y el 2005 la población nacida en el extranjero ha aumentado en casi 130.000 personas, y ha pasado de poco más de 46.251 personas a más de 176.000. En consecuencia, en el año 2005 el peso de la población nacida fuera de nuestra comunidad autónoma supone aproximadamente el 43% de la población empadronada: los residentes nacidos en el extranjero aumentan, con una tasa de incremento elevada, y ya suponen el 18% de la población del archipiélago, mientras que los nacidos en otras comunidades autónomas ceden parte de su peso relativo y significan poco menos del 25% de la población. Se prevé que esta tendencia continúe en el futuro y que, mientras la población extranjera gane protagonismo, la procedente de otras comunidades autónomas vaya progresivamente perdiendo peso relativo, pese a que constituyen una parte destacable de la composición balear.

La influencia de la inmigración en la estructura por edades, al fomentar básicamente los tramos de edad incluidos en la población activa, repercuten en el hecho que la edad mediana de la población balear se mantenga en cifras cercanas a los 39 años. Aumenta el peso de la población entre 16 y 46 años (70,4%), mientras que los menores de 16 años y los mayores de 64 años pierden peso. Así, el índice de dependencia de estos dos grupos en relación al grupo en edad activa desde el año 1996 tienden a mermar, no obstante el hecho que el índice de sobreenvejecimiento continué aumentando como consecuencia del aumento de la esperanza de vida, particularmente por lo que se refiere a las mujeres. Por otro lado, la entrada de población masculina es superior a la femenina y esta circunstancia determina que el análisis de la relación por sexo presente cambios. Así, actualmente el índice de masculinidad, que refleja la relación entre los hombres y las mujeres en la estructura demográfica, es superior a 100 - es decir, hay más de un hombre por cada mujer -, mientras que antes del impacto del flujo migratorio actual la situación era contraria (presencia de más mujeres que hombres), de manera que se refleja un proceso estructural de feminización propio de una sociedad madura, con tasas de esperanza de vida diferenciales que benefician a las mujeres.

2.2 LOS COMPONENTES DE LA DINÁMICA DEMOGRÁFICA

Los componentes de la dinámica geográfica se pueden clasificar en dos grupos. El primer grupo, de dinámica interna, considera el conjunto de fenómenos demográficos producidos en la propia comunidad que se analiza e incluye los nacimientos y las defunciones. Los nacimientos significan el incremento de la población por la base de la pirámide demográfica, fruto de la materialización del potencial fértil de la sociedad donde se produce. En el segundo caso se trata de la salida de efectivos del grupo humana estudiado, bien sea por causas degenerativas propias de la edad o de enfermedades de diversas índoles, bien sea por accidentes, traumatismos o hábitos que responden a comportamientos o prácticas sociales. El balance de ambos factores, es el llamado <<crecimiento vegetativo>>. (Ver el cuadro III-7.) Desde el año 1995, que se registró el menor crecimiento vegetativo (797) de los tres últimos decenios, después de un largo período de decrecimiento se invirtió la tendencia y este balance ha ido creciendo año tras año, aunque parece que se ha estabilizado y ha tocado techo en el 2004 con un balance de 3.743 personas. (Ver gráfico III-7.) Los datos provisionales para el 2005, en este sentido, parecen significar un pequeño retroceso al situarse en un valor de 3.546 individuos.

De acuerdo con los datos provisionales del INE del 2005, la tasa de crecimiento vegetativo de las Islas Baleares obtuvieron un valor del 3 por mil, por encima de la media del Estado que se situa en un 1,8 por mil. Las Islas presentan la tasa más elevada de crecimiento vegetativo, después de las comunidades autónomas de Murcia, Madrid, Canarias y Andalucía, y también de las ciudades autónomas de Ceuta y Melilla que presentan índices más elevados.

El segundo grupo de factores incluye los que implican desplazamientos de población desde las Baleares o hacia estas islas, es decir, movimientos de emigración y de inmigración. La relación entre ambas corrientes se denomina balance migratorio y se puede conocer mediante el análisis de la evolución del volumen y de la estructura de la población.

De acuerdo con el esquema clásico del capítulo, pasaremos todo seguido a analizar los nacimientos, la nupcialidad, la mortalidad y , para acabar, las migraciones en las Islas Baleares.

2.2.1. LA NATALIDAD Y LA FECUNDIDAD

Las tasas de natalidad provisionales del 2005 que calcula el INE para las Islas Baleares nos dan un valor de 11,2 por mil, superior a la media estatal que se sitúa en el 10,73 por mil. Esta cifra nos confirma la tendencia que se destacó en el análisis del 2004, donde hablábamos de la continuación de descenso de la tasa, que se notó en el 2003, fecha en que, por tanto, se produjo un punto de inflexión hacia la baja, después de un ciclo de alza iniciado en 1996. El descenso de las tasas de natalidad es consecuencia de pequeños crecimientos en el número de nacimientos y en el fuerte incremento poblacional registrado por flujo migratorio.

Pese a esto, no hemos de olvidar que el número de nacimientos en las Islas Baleares continúa aumentando, a pesar que la curva de incremento parezca retardarse. En valores absolutos, el número de nacimientos se aproxima y, hasta y todo, supera los valores de los años setenta, aunque, naturalmente, se ha de tener en cuenta la diferencia de volumen de población total.

El modelo reproductivo que representan las Islas Baleares sigue la tendencia global de los países desarrollados: retardo en la edad de tener el primer hijo, descenso del número medio de hijos por mujer, incremento del número de nacimientos de madres extranjeras, e incremento de los nacimientos de madres no casadas. Veamos esta situación detalladamente.

La edad media de maternidad ha aumentado considerablemente en los últimos años. Así, los datos de la evolución de este indicador para la Europa de los Quince han aumentado prácticamente 2,4 años entre 1975 y el 2003, año en que se situó en los 29,5 años. Muchos países europeos, hasta y todo, superan los 30 años de media.

De acuerdo con los datos del INE , tanto en las Islas Baleares como en el Estado español al final de los noventa ya superaron esta cifra, y se acercan lentamente hacia los 31 años de media, en el caso del Estado español, y a los 30,5 en las Islas Baleares. (Ver el gráfico III-8.)

El número de hijos por mujer o tasa de fecundidad total nos informa de la cifra de hijos que se debe esperar que una mujer tenga a lo largo de su vida reproductiva, dado el comportamiento de fecundidad registrado en la sociedad que se analiza. Los datos provisionales del INE para el 2005 nos ofrecen unos valores de 1,334 hijos por mujer en las Islas Baleares y de 1,342 hijos por mujer como media estatal. Los valores son muy similares, aunque lo más significativo es el cambio de situación anterior, desde los años ochenta, cuando la tasa de las Islas era siempre superior a la media estatal. En cualquier caso, desde comienzos de los años ochenta los valores de fecundidad total se sitúan por de bajo de la tasa de reemplazo (2,1 hijos por mujer, de acuerdo con los cálculos establecidos por los países desarrollados). La tendencia al aumento suave de la tasa que se experimentó en la segunda mitad de los noventa parece que muestra los primeros síntomas de dirigirse nuevamente hacia una curva de suave descenso. (Ver el gráfico III-9.)

El análisis de la nacionalidad de las madres que tienen hijos en las Islas Baleares ha acontecido uno de los elementos de mayor interés en los últimos años. Esto es consecuencia del espectacular crecimiento de los hijos nacidos de madres extranjeras en nuestro archipiélago. Evidentemente, este hecho no es sino el reflejo de otro cambio demográfico y estructural muy importante que se da en nuestras islas, que es la llegada masiva de población extranjera, especialmente intensa desde mediados de la década de los noventa. Paralelamente, se produce el fuerte aumento de los nacimientos de madres inmigrantes, tanto por el hecho de tratarse de migraciones de tipo económico, que son mayoritariamente de población en edad fértil, como por el hecho que en muchos casos esta población conserva inicialmente comportamientos de fecundidad mucho más pronatalistas que los que se practican actualmente en las islas y en los países del entorno desarrollado; a estos factores también se podrían añadir otros, como ahora el deseo de facilitar la obtención de permisos de residencia (inmigrante padre/madre de españoles), deseo de establecerse con un hijo nacido en el área de acogida, constitución de una unidad familiar al llegar a las Islas, etc.

Los datos provisionales que calcula el Instituto Balear de Estadística (IBAE) nos muestran que una cuarta parte de los nacimientos corresponden a madres con nacionalidad extranjera: concretamente, el 24,29%. En el año 1996 esta cifra no llegaba ni tan solo al 7%. Respecto al año pasado, supone un aumento del peso de los nacimientos de madre extranjera, que consiguió un valor del 21,43%.El incremento del peso de los nacimientos de madres extranjeras se ha producido por un doble factor: en primer lugar, ha aumentado el número de nacimientos de madres nacidas en otros países (2.313 nacimientos en 2004 y 2.627 nacimientos en el año 2005) y, en segundo lugar, han bajado los nacimientos de madres españolas (8.479 nacimientos en el año 2004 y 8.190 nacimientos en 2005).

Los datos provisionales de los nacimientos de madres extranjeras por continente de nacionalidad nos muestran que el incremento de los nacimientos se ha distribuido proporcionalmente. Así, las cifras relativas respecto del total de nacimientos son prácticamente idénticas que las registradas en 2004. Nuevamente, las mujeres con nacionalidad de los países de América del Sur son las que más nacimientos aportan (30,30% de los nacimientos de madres extranjeras), seguidas a unos cinco puntos porcentuales por las mujeres europeas y no muy lejanas por las africanas (26,19%). (Ver el gráfico III-10.)

Respecto al número de nacimientos de madres no casadas, se ha de destacar que el índice de nacimientos en madres que no han contraído matrimonio se ha incrementado de forma espectacular: así, mientras que en 1986 sólo el 12,34% de los nacimientos eran extramatrimoniales, en el 2004 esta cifra superaba el 48%, y es especialmente intenso el incremento de tendencia desde mediados de la década de los años noventa.

Otra característica que querríamos destacar, aunque no supone mucho más de el 2% del total, es el incremento de partos múltiples. La evolución entre 1986 y 2004 nos muestra claramente esta tendencia. En poco menos de veinte años los partos múltiples se han cuadriplicado y se ha pasado de 62 partos múltiples en el año 1986 a 224 en el año 2004. (Ver el gráfico III-11.) El crecimiento de la cifra de partos múltiples es consecuencia principalmente del uso de técnicas de reproducción asistida, que provocan múltiples ovulaciones que acaban, así mismo, en múltiples fecundaciones, o bien se debe a la implantación de diversos embriones para garantizar la viabilidad del proceso de gestación. En todo caso, destacar que dentro de los partes múltiples lo más habitual son los gemelos, y que son menos frecuentes cuanto mayor es el número de individuos. De hecho, los nacimientos de más de 3 individuos son excepcionales y más en la actualidad, ya que, gracias al avance en las técnicas de diagnóstico y de intervención prenatales, se puede optar por interrumpir la gestación de alguno de los embriones para evitar problemas para la madre y para el resto de embriones.

2.2.2 LA NUPCIALIDAD Y LOS DIVORCIOS

La nupcialidad en las Islas Baleares continúa el proceso descendiente iniciado en 1975, que ya se ha señalado en informes anteriores, con la peculiaridad que en el año 2004 la tasa fue inferior a la media nacional. El dato provisional del 2005 (4.359 matrimonios) nos da una tasa de 4,5 por mil habitantes, de los cuales el 70% corresponden a uniones entre españoles; el 13,3% entre un español y una extranjera; el 9,7% entre extranjeros; y el 7,2% son uniones entre un extranjero y una española.

El descenso en la nupcialidad es el reflejo de los cambios sociológicos de relación de pareja y de vida familiar. A pesar que todavía se mantienen presiones más o menos latentes derivadas de la costumbre o de la educación religiosa, la sociedad actual ha reducido mucho la presión sobre sus los individuos con el fin de que oficialicen la relación de convivencia a partir de la subscripción del contrato matrimonial. Convivencia y sexo se han independizado del contrato matrimonial. Respecto a la reproducción, en muchos de los casos es el momento en que las parejas eligen para formalizar legalmente la relación de pareja.

La evolución de la nupcialidad es similar a todas las islas: durante el decenio de 1990 al 2000 se ha producido un descenso de las uniones matrimoniales. Así, la serie se inicia con tasas cercanas al 6‰ habitantes en 1990 y llega al primer quinquenio del 2000 a unas tasas del 4‰ habitantes. (Ver el gráfico III-12.)

Además, la tendencia en España y también en las Islas Baleares por lo que respecta a la nupcialidad apunta que continúa retrasándose la edad del matrimonio, circunstancia que afecta obviamente la reducción del calendario reproductor. Se retarda progresivamente la edad media en el momento del matrimonio, tanto entre los hombres (en el 2004 en España, era de 33; en las Islas Baleares, de 34,3) como entre las mujeres (en España, de 30,2; en las Islas Baleares, de 30,7). (Ver el gráfico III-13.) El retraso en la edad del

matrimonio se debe a diversos motivos: el incremento del tiempo de formación, la dificultad de inserción en el mundo laboral, el encarecimiento de la vivienda, las expectativas sociales y profesionales y los cambios sociales de la consideración del matrimonio.

Los cambios en el modelo de convivencia también se manifiestan en la duración de los matrimonios. De hecho, el número de divorcios, tanto en España como en las Islas Baleares, aumenta año tras año, de manera que, si en 1996 en el Estado español por cada cien matrimonios realizados se producían dieciséis divorcios, en el 2004 esta relación fue de veinticuatro divorcios por cada cien matrimonios. En el caso de las Islas Baleares el indicador es mucho más alto: mientras que en 1996 se produjeron veinticinco divorcios por cada cien matrimonios, en el 2004 se produjeron treinta y seis divorcios por cada cien matrimonios. (Ver el cuadro III-8 y el gráfico III-14.)

Los divorcios cumplen la finalidad de poner fin a una convivencia no deseada para al menos uno de los dos miembros que constituyen la pareja. La disolución de un matrimonio, origina dificultades organizadas y económicas. Los compromisos adquiridos para la adquisición de la vivienda habitual y para la manutención de los hijos y/o del cónyuge se convierten en cargas difíciles de soportar, más en un momento de hiperinflación de la vivienda, circunstancia que dificulta todavía más a los miembros del matrimonio disuelto poder conseguir una residencia de manera individual. En el caso de las personas inmigrantes la situación todavía es más dificultosa, dado que no disponen del soporte familiar.

La novedad más destacable del año es la aprobación de la Ley 13/2005, de 1 de julio, que modifica el Código civil en materia del derecho a contraer matrimonio y se reconoce este derecho a todas las parejas, con independencia de la composición, heterosexual u homosexual. Respecto a los matrimonios homosexuales, disponemos de los datos que se refieren a los últimos seis meses del 2005, durante los cuales se registraron treinta y cinco uniones de parejas constituidas por hombres y dece uniones entre mujeres.

La mayor parte de estos matrimonios se han llevado a cabo entre miembros de nacionalidad española; esto no obstante, en cuatro de las parejas de hombres que se han casado, ambos miembros tenían la nacionalidad extranjera, y también eran extranjeros los dos miembros de uno de los matrimonios entre mujeres. El estado civil previo de la mayor parte de los contrayentes era soltero, aunque, entre los hombres, nueve declaraban haberse divorciado, y entre las mujeres fueron dos. En cuanto a la edad, cuarenta y uno de los setenta hombres que se casaron tenían entre 30 y 49 años, diecinueve, entre 50 y 69 años; siete más de 69 años, y tres, menos de 30. En el caso de las mujeres, once tenían entre 30 y 49 años; seis, menos de 30, y siete, más de 49 años.

2.2.3. LA MORTALIDAD

En el 2005 se registran en las Islas Baleares 7.336 personas residentes difuntas, de acuerdo con las estimaciones provisionales realizadas por el Instituto Balear de Estadística. Esta cifra supone un incremento de unas doscientas cincuenta defunciones respecto a las del 2004, de manera que se sitúa el dato provisional de mortalidad del 2005 en un 7,50 por mil, con unos niveles muy similares a los del año anterior. Entre islas hay importantes diferencias, que reflejan el grado de juventud de la estructura

demográfica y de la diferente intensidad de flujos demográficos recibidos. Así, mientras que Mallorca presenta una tasa ligeramente superior a la media, Menorca (7,28‰) y sobre todo, Ibiza y Formentera (5,52‰) presentan unas tasas mucho más bajas, de manera que se refleja la mayor juventud estructural, fruto de unos intensos procesos migratorios recientes.

De acuerdo con los datos provisionales de defunciones que manejamos, la edad media de defunción se sitúa en el 2005 en los 76,8 años. Esta cifra global varía mucho entre los hombres y las mujeres. Así, la edad de defunción media entre los hombres se sitúa entre los 73,27 años, mientras que las mujeres presentaron una edad más avanzada de defunción media, en los 80,72 años, es decir, las mujeres vivirían 7,5 años más de media.

Juntamente con la mortalidad de los residentes, cabe mencionar que anualmente se produce un número importante de defunciones residentes en otras comunidades autónomas y en el extranjero. Estas defunciones incrementan entorno del 10% a las defunciones registradas. Así, en el 2005, de acuerdo con los datos provisionales de defunciones, se produjeron 186 óbitos de personas residentes en otras comunidades autónomas y 528, personas residentes en el extranjero. Esta situación es lógica, dado que el archipiélago es un importante foco de atracción de población residencial temporal, ya sea por motivos turísticos y de recreo, ya sea por temporeros que se incorporan cíclicamente en la estructura productiva balear. La mayor parte de las defunciones se concentran en el período comprendido entre el mes de abril y el de octubre y se trata sobre todo de personas de sesenta años o más, causadas por enfermedades relacionadas con el sistema circulatorio y, con menor frecuencia, por causas externas (accidentes de tráfico, y ahogamientos) o por tumores malignos.

Actualmente, la incidencia de la inmigración tiene cierta incidencia en los datos de defunciones, hecho comparable con los datos por lugar de nacimiento, a pesar de que es una influencia menos visible y acusada dada la inmediatez o el corto plazo en que se producen, sobre la estructura demográfica general, los matrimonios y la natalidad. Como se trata de unos flujos migratorios fundamentalmente económicos, la gente que nos llega de otros países o de otras áreas es población joven e, inicialmente, por tanto con probabilidad de defunción baja. Esto hace, en definitiva, que las tasas de defunción bajen.

Los datos de defunción por lugar de nacimientos nos muestran un incremento progresivo de los difuntos nacidos en otras comunidades autónomas y un descenso similar al porcentaje de personas nacidas en las Islas Baleares, mientras los nacidos en el extranjero presentan un ligero incremento en valores absolutos que hace que se mantengan prácticamente estables en términos relativos. Estos cambios en la distribución del número y del peso de las defunciones por lugar de nacimiento reflejan el hecho que los inmigrantes peninsulares del boom turístico que se establecieron en nuestras islas para vivir ya han llegado a edades medias con altas probabilidades de defunción, o se acercan. Por esto, de cada vez adquieren mayor peso en la estructura de mortalidad, como reflejo del gran peso que presentan en la estructura demográfica general. (Ver el cuadro III-9.)

Una de las características más importantes de las sociedades desarrolladas es el incremento de la esperanza de vida de la población. Cabe considerar que gracias a los

avances científicos y técnicos, la esperanza de vida se aproxima cada vez más a los máximos biológicos y que, forzosamente, los incrementos de la esperanza de vida a medio plazo se han de ir suavizando. De acuerdo con los datos del Ministerio de Sanidad y Consumo, del 1997 al 2002, la esperanza de vida se incrementó en 2,3 años en las Islas: aumentó 2,7 años la esperanza de los hombres y 1,9 años, la de las mujeres.

Es importante destacar la diferencia que hay entre sexos: la esperanza de vida es claramente favorable en las mujeres. Así, los datos para el archipiélago del año 2002 ofrecen una diferencia de 6,5 años entre las mujeres que llegan a una esperanza de vida de 82,7 años, mientras los hombres sólo cumplen 76,2.

El incremento de la esperanza de vida implica, naturalmente, un incremento de los efectivos de más edad en nuestra sociedad. Esta tendencia interna al envejecimiento estructural se compensa y se anula por efecto de las corrientes migratorias, principalmente laborales, que globalmente significa un rejuvenecimiento de la población de la isla. Las Islas Baleares son una de las comunidades autónomas menos envejecidas. (Ver el cuadro III-10.)

En definitiva, se da simultáneamente un proceso de acumulación de efectivos de la tercera edad y, sobre todo, de los grupos de edad sobreenvejecidos, mientras que la estructura global se rejuvenece.

La edad y el sexo son características demográficas que condicionan las probabilidades de morir por una determinada causa. Las causas de muerte relacionadas con las enfermedades del sistema circulatorio, con tumores y con motivos externos (accidentes, sobredosis, ahogamientos…) son las más frecuentes en las Islas Baleares. Mientras que el primer grupo responde a causas relacionadas con la degeneración del organismo que tienen que ver con la edad y con los hábitos de los individuos (alimentación, actividad deportiva, etc.), el segundo grupo de motivos responde a hábitos y comportamientos de riesgo y una elevada motorización y circulación en un archipiélago turístico de ocio veraniego. Hay, lógicamente, notables diferencias de los motivos que han producido la muerte según la edad.

En los grupos inferiores de la pirámide de edad, cabe indicar la baja tasa de mortalidad infantil registrada. De acuerdo con los datos provisionales del INE para el 2005, las Islas Baleares presentan tan solo una tasa de 3,4 defunciones de menores de un año por mil nacidos, mientras que esta cifra es del 4,12 para el Estado español. La tendencia de la tasa es a decrecer, aunque, actualmente, nos acercamos a los valores límites de la ciencia médica actual. En el primer año de vida hay un número importante de defunciones causadas por problemas genéticos que hacen inviable la vida; una vez superado el primer año menguan el número de defunciones, que responden básicamente a accidentes domésticos (ahogamientos alimentarios, caídas accidentales, ahogamientos por inmersión…). Después se produce un repentino incremento de las defunciones, como consecuencia de la llegada a la edad de la motorización (14 años, conducción de ciclomotores; 16 años motocicletas hasta 125 cc, y 18 años, motocicletas de mayor cilindrada y coches). Es importante destacar que entre los 15 y los 34 años éste es uno de los de los principales factores de sobremortalidad masculina, juntamente con hábitos tóxicos (drogadicción), prácticas de deporte de riesgo (submarinismo, escalada…), etc. En principio, estas defunciones son por causas evitables y contribuyen de manera importante a rebajar la esperanza global de vida. Aunque con esto, diversas

proyecciones de población mantienen como una de las hipótesis más repetidas el crecimiento de la mortalidad en este tramo de edad. Actualmente, las políticas públicas tienden a intentar reducir el impacto de las defunciones por accidentes de tráfico, como la política del carné por puntos que comenzará a estar en vigor en julio de 2006 en el Estado español, pero que parece que ya ha dado sus frutos en otros países de la Unión Europea donde ya funciona desde hace unos años.

Las muertes de personas entre los 35 y los 75 años se caracterizan por deberse a enfermedades relacionadas con los tumores malignos; en los 50 años , cinco de cada diez defunciones son causadas por algún tipo de tumor (los tumores con una mayor frecuencia son los del pulmón en los hombres y los de mama en las mujeres). A partir de los 75 años el patrón de mortalidad está definido por las muertes relacionadas con el sistema circulatorio (sobre todo las enfermedades cerebrovasculares). El hecho que el número de defunciones en este tramo sea tan voluminoso repercute que este grupo de enfermedades ocupe el primer lugar, como las de mayor frecuencia, aunque no tienen incidencia en los grupos de menor edad. A partir de los 40 o 45 años comienzan a incidir: por ejemplo, en el año 2003 el 12% de los difuntos entre los 45 y los 49 años murieron por una enfermedad circulatoria, pero a partir de estas edades los porcentajes aumentan, hasta que a los 75 representan el 45% de los muertos.

2.2.4. LAS MIGRACIONES

La composición de la población balear actualmente está determinada por la entrada de importantes flujos migratorios procedentes del extranjero, que han substituido en relevancia el aporte de población de otras comunidades autónomas. Según los datos del padrón del 2005 la población nacida en el extranjero era de 176.000 personas y 25.835 de los cuales (el 15%) tenían la nacionalidad española. Desde el enfoque de la nacionalidad, 156.270 personas eran extranjeras, de los cuales 6.103 (el 4%) han nacido en España. Así, desde ahora, en la comunidad autónoma reside un 24,91% de nacidos en otra comunidad y un 17,90% en el extranjero. (Ver el cuadro III-11.)

Si se coge como referencia la nacionalidad, en el 2005 han aumentado los extranjeros en más de dos puntos respecto al 2004 y ya representa un 15,9% de la población, de manera que se recupera el ritmo de crecimiento experimentado desde el 2000 y que se paró en el 2004, cuando las problemáticas derivadas de la aparición de la Ley de extranjería dieron lugar a un menor empadronamiento de extranjeros. En estos momentos los cambios legales respecto a los requisitos para empadronarse y los procesos de regularización y de reagrupamiento familiar han permitido que salgan a la luz residentes que no se reflejaban en las cifras oficiales.

Por islas, en Mallorca los de nacionalidad extranjera representan el 15,9%, mientras que en Ibiza suman un 20,2% y en Formentera llegan a un 24,2%. Menorca se mantiene como la isla con menos extranjeros, ha pesar que es donde más ha aumentado el peso desde el 2000; en realidad, se ha triplicado la población residente extranjera desde entonces.

Se trata de una inmigración preferentemente de personas adultas en edad de trabajar aunque hay un componente muy importante de población europea mayor. Se ha de destacar que los menores de 16 años de nacionalidad extranjera ya representan el 14,5% del colectivo, lo que se aproxima a la proporción por edades de la población de

nacionalidad española, entre los cuales los jóvenes menores de 16 comprenden un 16,4% del total.

El contingente más importante de extranjeros continúa siendo el de alemanes con 23.706 residentes en el 2005, pero seguido de cerca por los argentinos (20.081) y por los marroquíes (16.531 personas). En cuarto y quinto lugar se sitúan los nacionales del Reino Unido y de Ecuador con 15.824 y 15.794 personas. (Ver el cuadro III-12 y III-13.)

Pero el ritmo de crecimiento de estos colectivos es muy diferente: los residentes alemanes o del Reino Unido apenas han aumentado en el período 2001-2005, pero los nacionales de Ecuador han aumentado lo han hecho en un 4,4%. Pero, los mayores crecimientos se corresponden a los nacionales de Bolivia (11%) y de diversos países de Europa del Este, como ahora Lituania, Rumania, o Bielorrusia, con tasas entre el 5 y el 10%.

2.3. LA CONCILIACIÓN ENTRE LA VIDA FAMILIAR Y LA LABORAL

Las dificultades de conciliación de la familia y el trabajo es una de las preocupaciones emergentes en las políticas públicas en la Unión Europea, como resultado de la incorporación generalizada de las mujeres al trabajo remunerado y también de la falta de transformaciones equivalentes con respecto a las responsabilidades en el hogar. Por este motivo se están llevando a cabo esfuerzos estadísticos para obtener información comparable de los principales indicadores sobre la cuestión. En este contexto, el INE ha hecho públicos los resultados del módulo especial del 2005 de la EPA sobre conciliación, donde se incluyen resultados por comunidades autónomas. Esta información se complementa con los datos de la encuesta de usos del tiempo del 2002-2003. De ambas fuentes se obtienen los elementos básicos para caracterizar a Baleares en relación a la media española y al resto de comunidades autónomas.

Nos pueden pedir: ¿Quién cuida a los niños y personas dependientes?, ¿ Si trabajan, como lo organizan?, ¿Adquieren servicios especializados?, ¿Pueden dejar, si es necesario, esporádicamente el trabajo?, ¿Pueden modificar el horario?. Las variaciones por comunidades autónomas en estas (y otras) preguntas dependen, en primer lugar, de la estructura demográfica y de los hogares; en segundo lugar, de los contextos regionales del mercado de trabajo y de la actividad productiva, y, en tercer lugar, de las diferencias culturales y de estilos de vida.

Las Islas Baleares se destacan en la encuesta de conciliación familiar por ser la comunidad autónoma donde menos peso tienen las personas entre los 16 y los 64 años que declaran que pueden hacerse cargo regularmente del cuidado de personas dependientes: un 6,6%, mientras que la media es del 9,9%. Esta diferencia se debe sobre todo a que las mujeres de Baleares que afirman poder hacerse cargo son muchas menos que en el resto, casi la mitad (un 13% en España y un 7,7% en Baleares). La comunidad que más se aproxima es Cataluña (un 9,5%).

De forma coherente con estos dato, cuando se pide a las mujeres ocupadas que tienen al menos un hijo cual es el servio que utilizan para el cuidado de los niños, en una proporción inferior a la media dicen que no utilizan ninguna: es decir, que ellas mismas se encargan (un 29%, frente a un 34,4%). Los niños son cuidados por familiares en

proporciones parecidas a las del conjunto de España (cerca del 26%), pero destaca que el peso de los servicios especializados - es decir guarderías, etc.- es menor, cuando precisamente hemos visto que las madres se pueden hacer cargo en menor grado; en cambio, los maridos o las parejas que se hacen cargo de los niños cuando las madres trabajan destacan bastante y llegan al 17,1%, cinco puntos por encima de la media.

Las personas entre 16 y 64 años que se hacen cargo regularmente de sus hijos o de otros niños o personas dependientes pueden encontrarse en circunstancias muy dispares de acuerdo con las características del hogar, de la problemática de la persona de quien se cuida etc., pero un elemento clave es si están ocupadas o no. En la encuesta se pregunta si desearían cambiar la organización de su vida diaria o no – ya sea trabajando más y dedicando menos tiempo al trabajo del cuidado de otras personas o bien trabajando menos en el caso que estén ocupadas-. Lo más importante es que tanto en las Islas Baleares como en general en España la inmensa mayoría considera que no desearían cambiar ni en un sentido ni en el otro (un 82% en Baleares y un 78% en el conjunto). Entre los que se encuentran insatisfechos, el 11% querrían trabajar menos y aumentar el tiempo de cuidado y un 4% dice lo contrario: querría trabajar más. Cuando se trata de los no ocupados, la proporción de los que querrían trabajar y reducir el tiempo de dedicación a los dependientes es de un 13,2%, muy por debajo del 21,4% de la media española. En otras palabras: el grado de insatisfacción es bajo y, de hecho, se trata de la comunidad autónoma con menos peso de los que se ocupan regularmente y a tiempo completo de las labores de cuidado y que querrían cambiar; solamente se aproxima Cataluña.

En definitiva, a pesar que en los trabajos referidos al cuidado a menudo se pone el acento en la falta de tiempo para dedicarse a la familia y al cuidado de los dependientes, los datos indican un grado de conformidad elevado y, sobre todo, no permiten pensar en una preferencia destacable para dedicar menos tiempo al trabajo remunerado y más en las actividades de atención familiar.

Un elemento clave en las posibilidades de conciliación es la flexibilidad en el trabajo para hacer frente a los imprevistos en el hogar. Las diversas preguntas que tratan esta cuestión reflejan un mayor grado de adaptabilidad en Baleares en relación al resto de España. En primer lugar, las personas ocupadas con un hijo menor de seis años que hayan pedido excedencia para cuidar de los hijos en los últimos doce meses representan un 5,3%, en cuanto al conjunto del Estado es de un 2,7%. En general, supone un volumen realmente pequeño de personas, pero, a pesar de todo, la diferencia es remarcable. (Ver el gráfico III-15.)

A la pregunta de si podemos modificar o no el inicio o la finalización de la jornada laboral, en Baleares contestan que sería posible hacerlo generalmente el 54,8%, y un 19,7%, posible pero de forma excepcional. Ambas opciones superan entre dos o tres puntos a la media estatal. La diferencia se hace todavía más evidente cuando se distingue entre por cuenta propia o por cuenta de otro. La flexibilidad en la jornada es obviamente mayor en el primer caso, aunque, así, en Baleares las posibilidades no son mayores que en el resto de España, más bien al contrario. En cambio, entre los asalariados, en nuestra comunidad las opciones para modificar el inicio o la finalización de la jornada laboral supera en tres puntos a las del conjunto, en el caso de los que pueden hacerlo en general como de los que responden que les sería posible, pero de

forma excepcional. Los primeros llegan a un 49,6% y los segundos a un 21,6%. (Ver el gráfico III-16.)

Este perfil diferente de la conciliación en Baleares se reafirma cuando se pregunta de forma general a los ocupados si podrían, si se diera el caso, organizar la jornada laboral de forma más habitual o más excepcional. Entonces, de nuevo la diferencia entre asalariados respecto de España es notable: casi diez puntos por encima en el caso de Baleares (el 68,8% respeto a 59,2%). (Ver el gráfico III-17.)

Un segundo aspecto de la posibilidad de conciliación es poder pedir días para dedicarse a las cuestiones familiares. En este caso se pregunta si en los últimos doce meses los han disfrutado. Referente a esta cuestión, en las Baleares se responde que se han disfrutado en menor medida que en el conjunto en el caso de los que trabajan tanto por cuenta propia como por cuenta de otro (un 15,6% por un 21% en España). Esta respuesta es coherente con las anteriores, ya que se ha de suponer que una mayor flexibilidad horaria y la organización de la jornada laboral permiten evitar la necesidad de disponer de días de permiso especial u otros acuerdos. (Ver el gráfico III-18.)

En resumen, el modulo sobre conciliación del 2005 de la EPA permite disponer de información nueva que sirve para reafirmar las particularidades en el balance del hogar y el trabajo remunerado en nuestra comunidad, particularidades que derivan tanto de las características específicas del mercado de trabajo como de la estructura familiar y del estilo de vida. Este segundo factor se hace patente si se observan los datos de la encuesta de usos del tiempo por comunidades autónomas.

La distribución de actividades en un día medio (el que depende de la cantidad y duración de la actividad) refleja que en Baleares la dedicación en el trabajo remunerado es mayor que la media sobre todo entre las mujeres (2,14 horas en relación con el 1,44 de España), mientras que la dedicación en el hogar y la familia es menor (3,50 al lado de las 4,24 horas).

Si se analizan por sexos los dos factores que dan lugar a este promedio, se observa que la diferencia se encuentra en que los hombres que declaran una dedicación en el hogar y la familia es diez puntos mayor que en el conjunto de España (un 80,8% y un 70% respectivamente). En las mujeres la mayor diferencia se encuentra en el peso de las que trabajan (un 33,7%, en cuanto al Estado es del 25,2%) mientras que la respuesta en relación al hogar es más similar (un 94,2% en Baleares y un 93% en España). (Ver el gráfico III-19 y III-20.)

El resultado de la circunstancia que haya sólo más hombres, sobre todo, que se dediquen al hogar es un perfil en el que la duración media diaria en esta actividad es menor; ligeramente menor, en el caso de las mujeres (4,04 horas, por las 4,45 en España) y claramente menor en el caso de los hombres (1,52, por 2,08).

3. SALUD Y SERVICIOS SANITARIOS

RESUMEN

La tasa de mortalidad, según los datos provisionales de que disponemos, se ha situado en las 7,5 defunciones por mil habitantes (7,4 en el año 2004). Las Islas Baleares presentan una de las tasas brutas de mortalidad más bajas del Estado, sólo superada por Canarias, Ceuta, Madrid y Melilla.

En el año 2005 el patrón de la mortalidad ha seguido la tendencia de los años anteriores respecto a las causas relacionadas con la degeneración del organismo relacionada con la edad y con los hábitos de los individuos (alimentación, actividad deportiva, etc.). Las enfermedades del sistema circulatorio son las causas de muerte principales en las Islas Baleares. De lo contrario, la esperanza de vida de los hombres es de 76,2 y de las mujeres, de 82,7 años.

El número total de consultas al 061 ha sido de 314.784, de las cuales 9.788 han derivado en atenciones de la UVI móvil. Se produjeron 4.332 asistencias por accidentes de tráfico, ciento cuarenta y cuatro más que el año anterior. De hecho, los accidentes de tráfico son una de las primeras causas de muerte y son los que causan una tasa más elevada de años potenciales de vida perdidos. La evolución de la epidemia del sida presenta un patrón similar al resto de España, con una bajada progresiva desde el año 1996. El número de interrupciones voluntarias del embarazo (IVE) es de 2.480, cincuenta más que en el año anterior, con una edad media de 27,6 años. En relación a las enfermedades de declaración obligatorias, cabe resaltar que han disminuido –respecto al 2004- las notificaciones de tuberculosis respiratoria y hepatitis B. Respecto a la gripe, el nivel de actividad en las Islas Baleares ha coincidido con una temporada gripal 2004-2005 de intensidad baja.

El total del gasto sanitario en el 2004 es de 826,25 millones de euros, lo que supone un incremento de 8,68%. El gasto por la tarjeta sanitaria ha sido de 787 euros. El total facturado por los desplazados a las Islas Baleares es del 11,19% del facturado por el conjunto del Estado, de manera que es la tercera comunidad autónoma en importancia detrás de las Canarias y Cataluña. Los datos de extranjeros en hospitales públicos de las Islas Baleares han sido de 16.012, el 3,4% del total de las estancias que se ha hecho.

Sin contar el personal de los centros concertados, a finales del año 2005 había 11.639 empleados.

Cabe destacar que las Islas Baleares presentan una tasa de donación de 46,9 donantes por millón (pmp), muy superior a la cifra global para toda España que es de 35,1. Estas cifras sitúan a las Islas Baleares a la cabeza de todas las comunidades autónomas.

3. SALUD Y SERVICIOS SANITARIOS

3.1. PANORAMA DE LA SALUD

Este apartado se divide en dos subapartados, que analizan la mortalidad, la morbilidad, los accidentes, el sida, las interrupciones voluntarias del embarazo (IVE) y las enfermedades de declaración obligatorias.

3.1.1. LA MORTALIDAD

Según los datos provisionales del Instituto Balear de Estadística (IBAE) del año 2005, el número de defunciones ha sido de 7.271, lo que supone un aumento de 294 muertes respecto al año 2004. La tasa bruta de mortalidad, de acuerdo con los mismos datos, ha pasado, por tanto de 7,39 por mil habitantes en el año 2004 a 7,50 (provisional) en el año 2005. (Ver el cuadro III-14 y el apartado 2.2.3.)

Respecto a la comparación de las tasas brutas de las distintas comunidades autónomas, en orden creciente, en el año 2000 las Baleares ocuparon el onceavo lugar, mientras que en el año 2004 ocuparon el decimoquinto. (Ver el gráfico III-21.)

Por grandes grupos de enfermedades en el 2005, la primera causa de muerte son las enfermedades del sistema circulatorio, seguidas de los tumores, y, a mucha distancia de las enfermedades respiratorias.

Por sexos, en los hombres los tumores ocupan el primer lugar, seguidos de las enfermedades del sistema circulatorio, mientras que en las mujeres el orden es inverso: las enfermedades circulatorias, primero, y los tumores, después. (Ver el cuadro III-15.)

Al comparar la evolución de los porcentajes que representan las defunciones con las causas de muerte principales desde el año 1999 hasta el 2005 en ambos sexos, vemos que las cuatro primeras causas son siempre las mismas: en primer lugar, las enfermedades del sistema circulatorio; en segundo lugar, los tumores, y, a mucha distancia, las del sistema respiratorio y digestivo. En los hombres, los tumores han pasado ha ser la primera causa de muerte, a poca distancia de las enfermedades del sistema circulatorio; en las mujeres, el sistema circulatorio continúa ocupando el primer lugar, seguido de los tumores. (Ver los gráficos III-22 y III-23.)

Según los datos provisionales del Instituto Balear de Estadística (IBAE), el año 2005 en las Islas Baleares la edad media total de muerte para todas las causas es de 76,8 años; en los hombres, es de 73,27 años, y en las mujeres, de 80,72 años. Esta cifras son ligeramente superiores a la de los años anteriores.

3.1.2. LA MORBILIDAD

Según los datos de actividad registrados en el Centro Coordinador de Urgencias (061, Servicio de Urgencias) del año 2005, se recibieron 314.784 llamadas, de las cuales 81.634 fueron consultas médicas; de estas se han codificado 39.995. El número de visitas a domicilio es de 18.759 y el de atenciones de la UVI móvil, de 9.788. Los motivos codificados más frecuentes de las consultas telefónicas son: disnea NSP (9,81%), ansiedad (6,65%), vómitos (5,85%), dolor abdominal (5,36%), dolor torácico (3,86%), síncope/ lipotimia/ pérdida del conocimiento (3,39%), lumbalgia (2,87%), diarreas (2,71%), ACV NSP (2,48%) y, vértigo periférico NCC/ NSP (2,04%).

3.1.3. LOS ACCIDENTES

Los accidentes de tráfico son una de las primeras causas de muerte y son los que causan una tasa más elevada de años potenciales de vida perdidos.

Según los datos de la Gerencia del 061 del Ib-Salud, en las Baleares se produjeron 4.332 asistencias por accidentes de tráfico en el año 2005, 144 más que en el año anterior.

3.1.4. EL SIDA

La evolución de la epidemia del sida en las Islas Baleares presenta un patrón similar al del resto de España, con una bajada progresiva desde el año 1996. Los últimos datos confirman una disminución importante de la incidencia: ésta ha pasado de 209 nuevos casos en el año 1995 a 107 en el año 2000 y a 63 en el año 2005. El número de defunciones también ha ido disminuyendo desde las 141 en el año 1995 hasta las cuatro del año 2005 (dato provisional).

3.1.5. LAS INTERRUPCIONES VOLUNTARIAS DEL EMBARAZO

El número de interrupciones voluntarias del embarazo (IVE) que el Servicio de Epidemiología de la Consejería de Salud ha registrado que se han llevado a cabo en el año 2005 es de 2.480; en cifras absolutas, el número de casos ha aumentado en 50. Respecto a la comparación de las tasas de las distintas comunidades autónomas, en el año 2004 las Islas Baleares ocupaban el primer lugar, con una tasa de 12,38. Por lo que se refiere a la edad, la media ha sido de 27,6 años. (Ver el gráfico III-24.)

3.1.6. LAS ENFERMEDADES DE DECLARACIÓN OBLIGATORIA

Cabe resaltar que durante el año 2005 no se ha detectado ningún caso de disenteria vacilar, sarampión ni tétanos. En cambio, se han detectado tres casos de fiebre tifoidea, un de rubéola y dos de sífilis congénita. Igualmente, se pueden destacar los 519 casos de paratoiditis, de los cuales una gran parte corresponden a un brote detectado en la isla de Ibiza, que duró parte de los años 2004 y 2005.

En los casos detectados de la mayoría de las enfermedades de declaración obligatoria con una incidencia moderada u otra durante el 2005 se mantienen dentro de los límites esperados (índice epidémico acumulado entre 0,75 y 1,25) o son menos de los esperados (índice epidémico acumulado inferior al 0,75) excepto para las siguientes enfermedades: sífilis (52 casos-15 menos que en el año 2004- y un índice de 1,49), Parotiditis (519 casos y un índice de 4,51), Tos ferina (10 casos- 6 menos que en el año 2004- y un índice de 3,33), Hepatitis B (32 casos y un índice de 1,52) y Leishmaniosi (32 casos y un índice de 6). La incidencia de esta última enfermedad ha aumentado especialmente en los dos últimos años, pero seguramente en parte a causa del aumento de las notificaciones desde las unidades hospitalarias de dermatología y medicina interna. Cabe resaltar la disminución - respecto al 2004- de las notificaciones de tuberculosis respiratoria y hepatitis B.

Respecto a las islas, la comparación directa de las tasas insulares con la global es poco valorable, ya que el peso poblacional de Mallorca hace que la tasa global esté muy influida por la tasa de la isla mayor, lo que - excepto de algunos casos excepcionales en enfermedades de muy baja incidencia- entre estas dos tasas hay muy poca diferencia. Se puede destacar que Menorca no presenta casos de sífilis ni de hepatitis A, y que Ibiza –a parte del mencionado brote de parotiditis- presenta las tasas más altas de tuberculosis respiratoria (25 por cien mil), hepatitis B (5,1) y gonococcia (8,4) .

Globalmente, las características más destacadas son el brote de parotiditis en Ibiza; la baja incidencia de gripe, coincidiendo con una temporada gripal 2004-2005 de intensidad baja; la tendencia al aumento del número de casos de leismaniosi (de los 34 casos confirmados, 23 son formas cutáneas, y el aumento puede responder en parte a un artefacto para mejora de la notificación), y, finalmente, la estabilización de la incidencia de la tuberculosis, la infección meningococcia y la legionelosis.

3.2. LOS SERVICIOS SANITARIOS

En este apartado se tratan los servicios sanitarios que se dividen en los siguientes puntos: la legislación, la normativa y las nuevas políticas de salud, la financiación, el seguro sanitario, los recursos asistenciales, la actividad asistencial y los planes sanitarios.

3.2.1. LA LEGISLACIÓN, LA NORMATIVA Y LAS NUEVAS POLÍTICAS DE SALUD

Durante el año 2004, se ha continuado trabajando en base a la Ley 5/2003, de 4 de abril, de salud de las Islas Baleares, como eje vertebrado de la asistencia sanitaria de la comunidad y de los derechos de los ciudadanos. Por otro lado, se han consolidado los cambios de estructura y de competencias de la Consejería de Salud y Consumo y del Servicio de Salud (Ib-Salud), como organismo autónomo.

3.2.2. EL FINANCIAMIENTO DE LA SALUD

Durante el año 2004 se mantiene vigente el sistema de financiación sanitaria. La población de derecho de las Islas Baleares en el año 2004 es de 955.045 habitantes, un 0,81% superior al del año 2003, y un 14,6% superior al del 1999, tomada como base de cálculo de financiación.

El total del gasto sanitario en el 2004, fue de 826,25 millones de euros; lo que supone un incremento con respecto a la cifra del 2003 (760 millones de euros), de 66 millones de euros (que porcentualmente significa un 8,68%).

Por otra parte, el peso que sobre el gasto sanitario total ha significado la Consejería - es decir, el área no asistencial- ha supuesto un 3,5% del total. Por tanto, el 96,5% del presupuesto sanitario se dedica a la financiación de la asistencia sanitaria. En cuanto al gasto por tarjeta sanitaria, en el año 2004 ha sido de 787 euros.

Según los datos del padrón facilitados por el IBAE, la población de Baleares en el 2004 es de 955.045 habitantes, lo que genera un gasto por habitante de 787 euros, teniendo en cuenta que este dato no incluye a la población flotante de las islas, tanto nacional como extranjeros comunitarios y de otros países.

En este sentido, según los datos del Ib-Salud en referencia a la incidencia en el financiamiento sanitario de los desplazados extranjeros a las Baleares, en el año 2003 la cantidad recibida fue de 1.974.578 euros, lo que supuso un 3,1% del total de fondos recibidos por las autonomías, mientras que en el año 2004 la cantidad ha disminuido hasta los 1.652.871 euros, cifra que supone que el 69% del total del gasto facturado no se recupera. (Ver el cuadro III-16.)

El total por desplazados que ha facturado las Islas Baleares, es el 11,19% del facturado en el conjunto del Estado y, como dato a señalar, el 47,17% de esta facturación de las Islas Baleares corresponde a nacionales desplazados al archipiélago. Baleares ha recibido por este concepto entre los años 2002 y 2003, 3,4 millones de euros, de manera que son la tercera comunidad autónoma en importancia, por detrás de Canarias y Cataluña. (Ver el cuadro III-17.)

En este sentido, cabe señalar que la única fuente de financiamiento para las Baleares por la vía de los fondos de cohesión es la de los extranjeros desplazados. No se incluye la atención urgente ni la atención a los desplazados de otras comunidades ni tampoco la cobertura farmacéutica. Así mismo, el 88% de la facturación se concentra entre los alemanes (35%), los ingleses (31%), los italianos (10%) y los franceses (10%). Por otra parte, el 53% de la actividad corresponde a la atención primaria, pero el financiamiento ligado a esta actividad es tan sólo del 8%, al contrario que la hospitalización (atención especializada) que representa un 12% de actividad, pero un 73% de la facturación.

Las estancias producidas en hospitales públicos de las Islas que han realizado los extranjeros han sido 16.012, cifra que representa un 3,4% del total de las estancias que han tenido lugar en las Baleares.

Una vez constatado el aumento demográfico ocurrido en las Islas Baleares, por encima de la media nacional, y puesta en marcha la reclamación sobre el incremento de financiamiento para la salud en las Islas, tal como establece el propio acuerdo de financiamiento autonómico, se abre un horizonte de incremento progresivo de este financiamiento, que ha de permitir atender todas las demandas de los ciudadanos, desde tres vías:

- Por la vía de la asignación de nivelación debido al incremento de la población protegida.
- Por la mejora del repartimiento de los fondos de cohesión.
- Para la consideración de los sobrecostes derivados de la insularidad mediante el reconocimiento del REB (Ley 30/1998, de 29 de julio, de régimen especial de las Islas Baleares).

Las tres vías son aplicables sin necesidad de cambios legislativos. La primera vía necesita simplemente que se aplique la legislación vigente; la segunda, que se adecue, y la tercera, que se desarrolle.

Por todo esto, si bien la financiación asignada mediante el Real decreto 1478/2001, de 27 de diciembre, en el momento que se dictó fue razonable, la evolución de los parámetros poblacionales generan una insuficiencia financiera dinámica que necesita que se aplique el articulado aprobado para adecuarlo a la nueva situación. (Ver el cuadro III-18.)

3.2.3. EL SEGURO SANITARIO

La población de Baleares en 2004 es de 955.045 personas y en el año 1996 la población fue de 760.379 personas. Por esto, en el período comprendido entre 1996 y el 2004, se ha producido un incremento poblacional del 25%. Si consideramos la población residente nacida en el extranjero, ha alcanzado en el 2004 el total de 151.446 habitantes, lo que supone un 17,81% del total de la población de las islas. (Ver el gráfico III-25.)

El número de tarjetas sanitarias (TSI) que se ha registrado en las Islas Baleares durante el año 2004 es de 934.757, de las cuales 748.338 corresponden a Mallorca. El porcentaje de tarjetas sanitarias que corresponden a extranjeros ha aumentado de manera importante en los últimos años; por la vía de la cotización en la Seguridad Social se ha pasado de 10.389 en el 2002 a los 16.989 del año 2003. Paralelamente, en relación a la simplificación progresiva de los trámites para obtener la tarjeta sanitaria, el porcentaje de tarjetas sanitarias obtenidas mediante la vía del <<sin recursos>> también ha crecido, de manera que en el año 2002 representan un total de 6.293 de las tarjetas sanitarias que corresponden a extranjeros, mientras que en el año 2003 la cifra se eleva a 17.442; es decir, se ha multiplicado por tres en un año. Los extranjeros que acceden a la TSI ya representan un 1,7% del total de tarjetas sanitarias en las Islas Baleares. (Ver el gráfico III-26.)

3.2.4. LOS RECURSOS ASISTENCIALES

El Servicio de Salud de las Islas Baleares (Ib-Salud) es el proveedor de los servicios sanitarios, al lado de otras organizaciones, como las fundaciones sanitarias o las empresas públicas; también cumple ciertas funciones de comprador de los servicios de atención sanitaria pública y privada, con empresas e instituciones privadas con finalidad de lucro o sin que el servicio ha concertado.

En relación a este punto cabe destacar que la actividad asistencial concertada para los servicios centrales y para los centros del servicio de salud tiene un peso importante en nuestra comunidad. Concretamente, en el año 2005 se ha conseguido por este concepto un gasto de 28,9 millones de euros, con un crecimiento del 21,54% respecto del año

pasado. Este incremento responde al objetivo de dar respuesta a la demanda asistencial y desarrollar las directrices de los Planes de Salud para nuestra Comunidad Autónoma. Así, en los últimos años se han concertado nuevas actividades: procesos de hospitalización de pluripatologías, Atención Dental Infantil (PADI), hemodinámica y mamografías (Programa de la Consejería de Sanidad y Consumo para la Detección Precoz del Cáncer de Mama).

A continuación se detalla de quien dependen en las Islas los proveedores asistenciales, de la atención primaria (AP) y de la atención especializada (AE):

MALLORCA

Atención pimaria:
40 centros de salud: Ib-Salud.

Atención especializada:
Hospital Universitario de Son Dureta: Ib-Salud.
Complejo Hospitalario de Mallorca: GESMA.
Fundación Hospital de Son Llàtzer.
Fundación Hospital de Manacor.

IBIZA Y FORMENTERA

Atención primaria:
5 centros de salud: Ib-Salud.

Atención especializada:
Hoapital de Can Misses: Ib-Salud.

MENORCA

Atención primaria:
4 centros de salud: Ib-Salud.

Atención especializada:
Hospital Verge de Monte Toro: Ib-Salud.

Además, se deben añadir, como proveedores, los siguientes centros concertados:

MALLORCA

Hospital de San Juan de Dios.
Hospital de la Cruz Roja.

IBIZA Y FORMENTERA

Clínica Nuestra Señora del Roser.

MENORCA

Clínica Menorca

Recursos humanos

Durante el año 2005 estaban adscritos al Servicio de Salud un total de 11.639 trabajadores, incluyendo todos los tipos de contratación -es decir, fija, interina o eventual. Sobre esta cuestión cabe remarcar que para obtener los datos de contratación eventual se ha aplicado un término medio en base al número de días de contrato dividido por un mes (treinta días).

Así, sin contar el personal de los centros concertados, a finales del año 2005 había 11.639 empleados, de los cuales 3.971 (34,1%) trabajaban en el Hospital de Son Dureta; 160 (1,3%) eran del 061; 1.985 (17%) trabajaban en la atención primaria de Mallorca; 947 (8,1%), en el área de salud de Menorca;1.244 (10,6%), en el área de salud de Ibiza y Formentera; 811, en los servicios centrales de Gesma (6,9%); 2.432 (20,9%), en las fundaciones hospitalarias de Manacor y Son Llàtzer, y 89 (0,7%) en los servicios centrales del Ib-Salud.

Respecto a las plantillas de personal que trabaja en los diferentes centros sanitarios, con la solicitud prévia de las gerencias, de acuerdo con las necesidades asistenciales, se han incrementado de la siguiente forma:

- En la atención primaria, incluyendo la atención de emergencias, se han creado veinte plazas de médico; dos de pediatra; cuatro de psicólogo; veinticuatro de enfermera, comadronas y fisioterapeutas y tres de personal no sanitario.

- En la atención especializada, se han autorizado 15 plazas de médico especialista; veinte de personal sanitario no facultativo, y quince de personal no sanitario.

3.2.4.1. Los recursos de la atención primaria

El proceso de reforma de la atención primaria comenzó en las Islas Baleares, como en el resto de España, en el año 1984. Ha significado que el primer nivel de atención sanitaria del modelo tradicional de consultorías se ha transformado en un nuevo modelo que se basa en equipos multidisciplinarios de profesionales que trabajan en los centros de salud.

El 31 de diciembre de 2005 había cuarenta y nueve centros de salud, con sus unidades básicas. Además de los centros de salud, hay centros sanitarios o unidades básicas de salud que dependen de los centros de salud. En Baleares, entre centros de salud y unidades básicas, en el 2005 se contabilizaron 145 puntos asistenciales. Estos puntos asistenciales, están distribuidos por todo el territorio, lo que hace que la atención primaria sea muy accesible para los ciudadanos. (Ver el cuadro III-19.)

A lo largo del año 2005, se han realizado obras de mejora en algunas dependencias de distintos centros de atención primaria: CS Son Ferriol, CS Binisalem, CS Casa del Mar, UBS Can Pastilla, UBS Muntanya, CS s'Escorxador, CS Inca, CSA Bennassar, CS s'Arenal, USM Cruz Roja Infanto Juvenil, CS Marratxí (Martí Serra), CS Son Gotleu, CS Son Serra, CS Manacor y CS Felanitx. Así mismo, se han informatizado las

consultas de los centros de salud del sector Poniente, una vez concluida la información del sector Migjorn y del sector de Levante.

En los centros de salud, además de consulta médica, pediatría y de enfermería, se prestan otros servicios asistenciales, en concreto, los siguientes:

- Quince unidades de atención a la mujer.
- Dieciocho unidades de fisioterapia.
- Once unidades de salud bucodental, para atender a todos los niños de la comunidad.
- Respecto a las unidades de salud mental extrahospitalarias y a las unidades de tratamiento específicas, ver el apartado de salud mental.
- La atención extrahospitalaria urgente se presta en treinta y dos dispositivos de urgencias de la atención primaria y tiene once unidades de transporte médico avanzado, además de tres ambulancias de soporte avanzado sin personal sanitario, cuarenta ambulancias de transporte individualizado y sesenta y cinco de transporte colectivo, todo coordinado desde el centro regulador 061.
- También se han consolidado las actividades de los equipos de soporte de atención domiciliaria (ESAD), que colaboran con los profesionales de la atención primaria para atender a los pacientes terminales y a los crónicos que requieren una atención domiciliaria compleja; para los enfermos terminales de cáncer, además, hay dos equipos en Mallorca y uno en Ibiza, dependiendo de la Asociación Española contra el Cáncer.

Durante el año 2005, se ha producido un ligero incremento del número de tarjetas sanitarias para profesionales, por el incremento absoluto del número de tarjetas.

3.2.4.2. Los recursos de la atención especializada

En relación a los recursos de atención especializada del año 2005, cabe decir que se han ido consolidando las iniciativas puestas en marcha durante el primer año post-transferencial y, de forma especial, el servicio de cirugía cardiaca de Son Dureta. En el año 2005 han disminuido de manera importante las demoras quirúrgicas; en las medidas de eficiencia tomadas en los hospitales debidos se ha introducido la incorporación en pleno rendimiento del bloque quirúrgico del Hospital General y los conciertos para la actividad quirúrgica en Cruz Roja y en el Hospital de San Juan de Dios.

Por otro lado, se ha avanzado en la habilitación de equipos que permiten dar respuesta a la evolución de los centros del complejo sanitario como en centros de subagudos y crónicos.

Se ha seguido trabajando con los centros concertados privados, que complementan la actividad asistencial del Ib-Salud, de manera que contribuyen a facilitar la accesibilidad de los ciudadanos en la asistencia sanitaria, especialmente en unidades de larga estancia y con la realización de pruebas complementarias de alta tecnología.

Durante el año 2005 se ha reducido de forma significativa la cirugía cardiaca que se ha llevado a cabo en estos centros, ya que ha pasado a realizarse con medios propios. (Ver el cuadro III-20.)

Respecto de los dos hospitales privados benéficos concertados, el hospital de la Cruza Roja ha continuado con la actividad quirúrgica, en general poco compleja, y las camas de crónicos.

El Hospital de San Juan de Dios tiene una unidad de traumatología y ortopedia con dos salas de operaciones, y una unidad neurológica vascular, que han mantenido el nivel de servicios.

Ha seguido igual el acuerdo por lo que hace a la neurología y la cirugía masilo facial y la resonancia con la Clínica Nuestra Señora del Rosario, en Ibiza; en Menorca se mantiene el acuerdo en algunos servicios quirúrgicos de la Clínica Menorca, de Ciudadela, y la resonancia nuclear magnética con la Clínica Menorca de Mahón.

3.2.5. LA ACTIVIDAD ASISTENCIAL

En este apartado se trata la actividad asistencial y se subdivide en dos grandes bloques: la actividad de atención primaria y la actividad hospitalaria.

3.2.5.1. **La actividad de atención primaria**

En el año 2005 se produjeron unas ocho millones de visitas a la atención primaria de las Islas Baleares. Más de la mitad de estas visitas fueron a los médicos y a los pediatras de los centros de salud. El 37,5% fueron de enfermería y el 8%, de urgencia. Estos porcentajes no han variado mucho respecto al año anterior.

Las consultas médicas registran una clara tendencia a la baja. Así, los médicos de atención primaria han hecho 31,84 visitas por día, frente a las 35,51 del año 2004. Las consultas de pediatría registran un media de visitas por día de 18,99 (frente a las 21,29 del 2004). En la enfermería se observa una clara tendencia al alza (29,54 en el 2005, frente al 27,34 en el 2004).

Respecto a la media de visitas por habitante y año (frecuencia), los cambios son más importantes, con una tendencia global a la baja en los médicos de familia (4,79 en 2005, frente al 6,60 en el 2004), en pediatría (4,60 en el 2005 frente al 6,86 en el 2004), y en enfermería (3,20 en el 2005 frente al 5,14 en el 2004). En conclusión, la frecuencia disminuyó en todas las categorías profesionales.

En cuanto a la actividad del 061, las llamadas han aumentado un 21,4% en el 2005 respecto al 2004, y se han atendido un 24,6% más de consultas médicas, mientras que las urgencias atendidas en la atención primaria han disminuido un 1%, incluyendo las atendidas en los centros y los domicilios.

Por otro lado, es importante señalar que la informatización de la atención primaria ha sido completada en las islas de Menorca e Ibiza, y en todos los centros de salud de la Gerencia de la atención primaria de Mallorca.

3.2.5.2. La actividad hospitalaria

Del análisis de los datos de hospitalización del conjunto de los centros del Ib-Salud, comparados con los registrados durante el año 2004, no se han producido cambios

importantes. Por otro lado, podemos ver que se ha producido un descenso del 1,70% en el número de camas en funcionamiento, así como un aumento del número de estancias (del 2,6%) y del índice de ocupación (del 4,40%).

En cuanto a la actividad quirúrgica de estos mismos centros, observamos un incremento del total de intervenciones quirúrgicas que se han realizado (del 4,6%), debido principalmente a las intervenciones ambulatorias programadas.

Así mismo, la actividad de consultas externas muestra esta misma tendencia al alza, con un incremento del 2,20% del número total de consultas, motivado por el incremento de las sucesivas y de las primeras en una proporción similar. (Ver el cuadro III-21.)

Finalmente, respecto a los datos de los hospitales del Ib-Salud, el número total de partos también ha aumentado (un 4,60%) y lo ha hecho también el número total de cesáreas (un 16,30%), con lo que el índice de cesáreas/partos se mantiene entorno al 20% (frente al 18% del año 2004).

3.2.5.3. Las donaciones de sangre

Las donaciones de sangre se mantienen relativamente constantes en estos últimos años, con más de cuarenta donaciones por cada mil habitantes. (Ver los gráficos III-27 y III-28.)

3.2.5.4. Las donaciones y los transplantes de órganos y tejidos

Los principales datos del programa de detección y transplantes de órganos y tejidos que se presentan en esta MEMORIA muestran la progresión en el número de donantes de órganos en las Islas Baleares en los últimos años, hecho que confirma la consolidación del programa en nuestra comunidad.

Durante el 2005 se han obtenido 46 donantes, los cuales están distribuidos entre los centros extractores. Esta cifra representa una tasa de donación del 46,9 donantes por millón de población (pmp), muy superior a la cifra global para toda España que es de 35,1 donantes, según datos facilitados por la Organización Nacional de Transplantes (ONT). Estas cifras sitúan a las Islas Baleares a la cabeza de todas las comunidades autónomas. (Ver el cuadro III-22 y la gráfica III-29.)

Los resultados obtenidos son fruto del trabajo conjunto de todos los centros con una unidad de enfermos críticos, tanto públicos como privados, que participan en la detección de donantes potenciales. En este sentido es destacable el hecho que ocho de los donantes (17,4%) han sido detectados como donantes potenciales en centros públicos o privados antes de ser trasladados a los centros acreditados para la extracción. (Ver el gráfico III-30.)

De los 46 donantes se obtuvo un total de 143 órganos tal como se recoge en el cuadro III-23.

De los 92 riñones extraídos, cuarenta y uno (44,6%) fueron implantados en el Hospital de Son Dureta. (Ver el gráfico III-31.) Cinco de los 51 restantes, se descartaron después de realizar una biopsia renal, ya que procedieron de donantes añejos (>60 años) y 46 se

remitieron a otros centros para ser implantados, por diversas causas. (Ver el cuadro III-24.)

A lo largo del 2005 se han realizado 44 transplantes de progenitores hematopoéticos, cifra un poco superior a la registrada en el año 2004: uno en un paciente infantil (>15 años) en el Hospital Universitario de Son Dureta y cuarenta y tres en pacientes adultos, (treinta y cinco en el Hospital de Son Dureta, y ocho en el Hospital de Son Llàtzer). En todos los casos la fuente de progenitores hematopoéticos fue la sangre periférica de los donantes.

Respecto a la donación y a los transplantes de tejidos, el hecho más destacado en el 2005 ha sido el inicio de las extracciones de tejidos osteotendinós en el Hospital de Son Dureta, una actividad que hasta el momento tan sólo se realizaba en el Hospital de Can Misses. Durante el 2005 se han utilizado para implantar un total de 212 fragmentos de tejidos osteotendinós en 142 pacientes.

Otro hecho destacable es la incorporación del cultivo de córnea a 32ºcomo método de preservación. A lo largo del 2005 se han realizado en las Islas Baleares un total de 53 implantados de córnea en 52 pacientes, en los cuales se ha utilizado córnea cultivada en diez casos. Así mismo, se implantaron 29 fragmentos de membrana amniótica a 24 pacientes y 6 escleres en otros pacientes.

Este año 2005 se han arreciado el Programa balear de obtención de sangre del cordón umbilical. Este programa se desarrolla desde el año 2004 gracias a la colaboración entre el Banco de Tejidos de la Fundación del Banco de Sangre y Tejidos de las Islas Baleares y el Banco de Cordón de Barcelona, en una experiencia pionera en nuestro país. A lo largo de este año se han recogido 72 unidades en el Hospital Son Llàtzer, único centro que ha desarrollado esta actividad en el 2005. De éstas, 42 (58,3%) compilan los requisitos mínimos y se han remito al Banco de Cordón de Barcelona y 30 han sido procesadas y conservadas.

4. EDUCACIÓN

RESUMEN

En relación a los datos de educación, cabe destacar que las tasas de escolaridad en el curso 2004-2005, en todos los niveles educativos, se encuentran por debajo de las estatales. En el primer ciclo de educación infantil, mientras que en el Estado español es del 14,8%, en las Baleares es del 7,4%. En el segundo ciclo, mientras que en España es del 98%, en las Baleares es del 94,8%. En la enseñanza secundaria obligatoria, la tasa bruta española llega al 107,8%. Si en las Islas Baleares esta tasa es del 100%, significa que muchos de los alumnos que no promocionan abandonan el sistema educativo. Así, el porcentaje de población de 16 años que está fuera del sistema educativo en las Baleares es del 19,9%, mientras en España es del 15,4%. En la enseñanza secundaria no obligatoria sólo el 78,3% del alumnado de Baleares cursa estos estudios, frente al 98% que no lo hace en el Estado español. De forma similar, en los ciclos formativos de grado superior la tasa del Estado llega al 23,4% y en las Baleares es del 10,1%. Así, las tasas brutas de escolarización en la enseñanza secundaria no obligatoria son de las más bajas del Estado y, mientras que en la mayoría de las comunidades autónomas las tasas brutas de escolarización en las edades correspondientes a las etapas no obligatorias (16 y 17 años) se incrementan en los últimos cursos, en las Baleares van disminuyendo.

Los centros privados concentran un 40,8% del alumnado de la educación secundaria obligatoria (un 7% más que la media del Estado) y el 38,3% del alumnado de primaria (un 5% más que la media del Estado). En el caso de los estudios de formación profesional, el13,3% de las matrículas corresponden a los centros privados, mientras que la matrícula en los centros públicos se sitúa en 12,1 puntos más que la media del Estado. A su vez, el número medio de alumnos por unidad en la enseñanza obligatoria continúa siendo superior en los centros privados.

En la educación primaria comprobamos que el número de alumnos que promociona ha disminuido considerablemente en todos los ciclos. En la educación secundaria obligatoria el nivel de promoción es inferior al segundo y tercer curso, pero en el cuarto curso no sólo es superior, sino que se ha incrementado notablemente respecto al curso 1995-1996. El nivel de promoción del primer curso de bachillerato se ha ido reduciendo ligeramente y constante desde el curso 1994-1995. En el segundo curso de bachillerato, durante el mismo período de tiempo, se da una notable mejora.

El porcentaje de alumnado extranjero en las Islas Baleares, en el curso 2004-2005 fue del 11,1%, el más elevado de todo el Estado, y muy por encima de la media nacional (6,5%). La escolarización de este alumnado se ha llevado a cabo fundamentalmente en los centros de titularidad pública.

Por otro lado, la realidad del sistema universitario de las Islas Baleares se ha caracterizado por haber oscilaciones en la evolución del número de estudiantes, si bien se ha de constatar que este número se ha incrementado desde el 2001-2005 hasta ahora en más de un 10%.

4. EDUCACIÓN

4.1. EL SISTEMA ESCOLAR DE LAS ISLAS BALEARES

El primer subapartado lo dedicaremos a definir los aspectos más destacables del sistema educativo de la comunidad autónoma de las Islas Baleares. El segundo subapartado tratará exclusivamente sobre el alumnado extranjero, ya que durante los últimos cursos su incorporación representa un cambio significativo en la organización y en los requerimientos del sistema educativo. Finalmente, dedicamos un tercer subapartado a comentar las principales novedades legislativas de nuestra comunidad autónoma.

4.1.1. LA SITUACIÓN EDUCATIVA EN LAS ISLAS BALEARES

De acuerdo con los datos de escolarización que ha facilitado la Dirección General de Planificación y Centros, en el curso 2005-2006 se da un balance negativo en relación al curso anterior. Recordemos que en el curso pasado (2004-2005) se produjo un incremento total respecto al anterior (2003-2004, de 1.247 alumnos, en un grado importante por el incremento de 1.314 matrículas en la isla de Mallorca. Cambia, por tanto, la tendencia general de los últimos cursos, y se contabilizan 222 alumnos menos en el conjunto del archipiélago. Por islas, la diferencia es negativa en el caso de Mallorca y de Ibiza: se trata de 225 alumnos menos en Mallorca y 644 menos en Ibiza. La diferencia es positiva en el caso de Menorca y de Formentera, que llegan a tener 614 y 33 alumnos más respectivamente.

Aunque la tendencia ha cambiado, no lo ha hecho por igual en todos los niveles. En el caso de la educación infantil el incremento de las plazas en relación con la demanda existente es uno de los hechos más notables en los últimos años. De hecho, la mayor parte de las nuevas matriculaciones se dan en la educación infantil. Del total de las nuevas matriculaciones, 1.026 corresponden al nivel de educación infantil: 723, en Mallorca (en el curso anterior, 1.143); 269, en Menorca (47 en el curso anterior); 6 en Ibiza (112 en el curso anterior), y 28, en Formentera (10 en el curso anterior). (Ver el cuadro III- 25.) Por tanto, podemos afirmar que se mantiene el incremento progresivo del alumnado de enseñanza infantil. El aumento de 1.962 matrículas de educación infantil, sumado al aumento de los dos cursos anteriores, supone un ascenso total de 4.889 alumnos desde el curso 2003-2004. Continuando el análisis de los datos del

alumnado matriculado por niveles educativos, los aspectos más destacables son los que explicamos a continuación. (Ver el cuadro III- 26.).

- En las etapas de escolarización obligatoria (educación primaria y ESO), la incorporación de alumnado extranjero frena la tendencia a la reducción provocada por el descenso de la natalidad . La presencia de alumnado extranjero en estos niveles es importante (15,10% en primaria y 12,51% en ESO), pero aún así, se da una reducción respecto al curso pasado: de 262 alumnos en primaria y de 891 alumnos en secundaria.
- Mientras que en bachillerato se da una reducción general de 143 alumnos, en los ciclos formativos de grado medio encontramos un incremento de 182 personas y en los ciclos formativos de grado superior, de 321. En los ciclos formativos la pérdida de alumnado más destacable es en Mallorca: sumando los dos grados hay 618 alumnos menos que en el curso 2004-2005.
- El incremento es de 58 alumnos en los programas de garantía social. En este nivel la presencia de alumnado extranjero es muy alta: un 15,56% del total de los alumnos.
- En los centros de régimen especial desciende la matrícula, con 222 alumnos menos, después de dos cursos en que había aumentado: en el curso 2002-2003 el incremento fue de 506 alumnos y en el curso 2003-2004, de 458 alumnos.
- En relación con la educación de adultos, siguiendo la tendencia de los últimos cuatro cursos, se mantiene la proporción del alumnado, que se incrementan en 114 alumnos. No se dan cambios muy significativos en ninguna especialidad formativa y, en todo caso, la educación secundaria de personas adultas (2.535 alumnos) y las lenguas españolas para inmigrantes (3.111 alumnos) continúan aglutinando la mayor parte del alumnado adulto. (Ver el cuadro III-27.) En él no figuran los 526 alumnos que han participado en cursos de enseñanza de carácter no formal, los 713 alumnos que han cursado educación secundaria a distancia ni los 747 alumnos que han hecho la preparación de pruebas libres de graduado en secundaria.

En los informes educativos estatales, nuestro sistema educativo a menudo ocupa un lugar desfavorable en el análisis comparativo sobre las tasas de escolarización, en la inversión en la enseñanza pública, en la promoción del alumnado y en la presencia de alumnado extranjero. Partiendo de estos indicadores, podemos analizar los datos más recientes.

En primer lugar, las tasas de escolarización en el curso 2004-2005 en todos los niveles educativos se encuentran por debajo de las tasas estatales. Las diferencias son muy significativas principalmente en los niveles de infantil y de secundaria. (Ver el cuadro III-28.).

- En el primer ciclo de educación infantil, mientras que en el Estado español es del 14,8%, en las Islas Baleares es del 7,4%. En el segundo ciclo, mientras que en España es del 98%, en las Baleares es de un 94,8%.
- En la enseñanza secundaria obligatoria, la tasa bruta[18] española llega al 107,8%, lo que significa la existencia de alumnado de edades no previstas en el grupo de edad <<teórica>> de este nivel educativo (12-15 años). Si en las Baleares esta tasa es de un 100%, significa que muchos de los alumnos que no promocionan abandonan el

[18] La tasa bruta de escolarización es el total de alumnos matriculados en un determinado nivel, independientemente de la edad, dividido por la población del grupo de edad que corresponde oficialmente a estos niveles.

sistema educativo. Así, el porcentaje de población de 16 años que está fuera del sistema educativo en las Baleares es del 19,9%, mientras que en España es del 14,5%. En el curso pasado la tasa bruta llega a un 105,5%, es decir, en un curso se ha reducido un 5,5%[19].

- En la enseñanza secundaria no obligatoria las tasas brutas continúan siendo muy bajas y se ha producido un descenso desde el curso pasado. En el curso 2004-2005, solamente un 78,3% del alumnado de Baleares cursa estos estudios, frente a un 98% que lo hace en el Estado español. Es decir, se reduce un 2,8% respecto al curso 2003-2004, cuando llegaba al 84,1%, y se distancia de la tasa española un 20% (en el Estado español se llega al 98%). De forma similar, los ciclos formativos de grado superior a las tasas del Estado español superan el doble de las de la comunidad autónoma de las Islas Baleares: la tasa en el conjunto del Estado llega al 23,4% y en las Baleares es de un 10,1%. Respecto al curso anterior, son resultados similares y ligeramente inferiores tanto en el conjunto de España como en las Baleares. Las tasas brutas de escolarización en la enseñanza secundaria no obligatoria son de las más bajas del Estado español. Según el informe CES estatal de 2005[20], en la mayoría de las comunidades autónomas las tasas brutas de escolarización en las edades correspondientes a las etapas no obligatorias (16 y 17 años) se incrementa en los últimos cursos, mientras que en las Baleares disminuyen. Sólo entre los cursos 2004-2005 y 2005-2006 esta tasa disminuye un 2,8%. (Recordemos que en el curso 2004-05 lo hizo un 1,7%, en referencia al anterior).

En segundo lugar, un factor que centra nuestra atención es la presencia destacada de la gestión privada en las enseñanzas obligatorias en relación con otras comunidades autónomas principalmente en la ESO. (Ver el cuadro III-29.).

- Los centros privados concentran un 40,8% del alumnado de la ESO (un 7% más que la media del Estado) y un 38,3% del alumnado de primaria (un 5% más que la media del Estado). La tendencia es inversa en el caso de los estudios de formación profesional que se concentran en los centros públicos: el 86,7% de las matrículas de formación profesional corresponden a los centros públicos, es decir, un 12,1% más que la media del Estado (datos curso 2004-2005).
- A la vez, de acuerdo con la tendencia de cursos pasados, el número medio de alumnos por unidad en la enseñanza obligatoria continúa siendo superior en los centros privados, principalmente en los grupos de educación infantil de primer ciclo (16,5 respecto de los 13,7 en los públicos), en infantil de segundo ciclo (25,1 respecto de 21,1 de los públicos), en primaria (26,4 respecto de los 21,4 en los públicos) y en la ESO (27,7 respecto de los 23,3 de los centros públicos). En comparación al curso 2003-2004 las variaciones son las siguientes: en infantil de segundo ciclo los ratios se han incrementado tanto en los públicos (+0,3), como en los privados (+1,6); en primaria los ratios se han reducido tanto en los privados (-0,3) como en los públicos (-0,4); en la ESO los ratios también bajan en los centros privados (-1,3) y en los públicos (-0,2). (Datos del 2005-2006).

---

[19] Según Tiana (2004), la esperanza de vida escolar a los 6 años en las Baleares, de acuerdo con los datos del curso 1999-2000, es de 12,4 años, por debajo de los 12,8 años en el Estado español; esto significa que, para los niños de 6 años de las Baleares, el tiempo medio previsible de escolarización es inferior a la media estatal.

[20] Consejo Económico y Social de España (2005). Economía, trabajo y sociedad. Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral, Madrid, CES ESPAÑA. Se puede consultar en: http://www.ces.es

En tercer lugar, sobre los resultados escolares de los estudiantes de las islas, continuamos la disminución ligera y constante de los niveles de promoción, en las diferentes etapas y estudios que se incluyen dentro de las enseñanzas de régimen general. Si se analiza la evolución de la promoción entre los cursos 1994-1995 y 2003-2004, se pueden destacar las siguientes cuestiones. (Ver el cuadro III-30.).

- En la educación primaria se han dado oscilaciones continuas y moderadas pero si contrastamos el nivel de resultados de este curso con el curso 1995-1996, comprobamos que el número de alumnos que promocionan ha disminuido considerablemente en todos los ciclos. Respecto del curso 1995-1996 las variaciones han sido las siguientes: en el primer ciclo se ha pasado de un 95,66% a un 92,66%; en el segundo ciclo, se ha pasado de 96,63% al 92,29%; en el tercer ciclo se ha pasado de un 95,11% a un 91,86%.
- En la educación secundaria obligatoria (ESO) el nivel de promoción es inferior al segundo y tercer curso, pero el cuarto curso no sólo es superior sino que se ha incrementado notablemente respecto al curso 1995-1996. La evolución que se ha dado desde el curso 1995-1996 hasta el curso 2003-2004 es la siguiente: en el segundo curso promociona el 74,15% del alumnado (el 78,24% en el curso anterior); desde el curso 1995-1996 el nivel de promoción ha mermado un 10,55%. En el tercer curso de la ESO promociona el 68,83% de los alumnos (el 75,48% en el curso anterior); en el curso 1995-1996 promocionó un 69,6%. En el cuarto curso promociona el 74,77% (el 73,28% en el curso anterior) de los alumnos; el porcentaje ha aumentado respecto del 69,9% del curso 1995-1996.
- El nivel de promoción del primer curso de bachillerato se ha ido reduciendo de forma ligera y constante desde el curso 1994-1995 que promocionó el 70% del alumnado, en el curso 2003-2004 lo hizo casi un 4% menos. Entre el 2001 y el 2003 se dio una sensible mejora y se llegó a superar el 70%. Las oscilaciones han sido una constante y, si comparamos a nivel estatal el crecimiento medio de las tasas de graduación en bachillerato entre los cursos 1994-1995 y 1998-99, comprobamos que las diferencias son notables: si el crecimiento estatal es de 7,2 puntos, el crecimiento en Baleares es de 4,3 puntos.[21]
- En el segundo curso de bachillerato, durante el mismo período de tiempo, se da una notable mejoría. En el curso 2003-2004 promociona un 66,64% de los alumnos, mientras en la promoción de 1995-1996 promocionaron sólo un 56,5%. Se trata del mayor nivel de promoción conseguido en los últimos diez años.

4.1.2. LA ESCOLARIZACIÓN DEL ALUMNADO EXTRANJERO

Tal como hemos visto a lo largo de los últimos años en el conjunto del Estado, la inmigración tiene unos rasgos nuevos y característicos, los cuales es importante conocer y analizar, como fenómeno social total, del cual la escolarización es una parte. El importante aumento de la escolarización del alumnado inmigrante en los últimos diez años –y de forma muy importante en los últimos seis -, y sus rasgos característicos tiene importantes repercusiones sobre el conjunto del sistema educativo, en diferentes niveles, que es importante conocer por las importantes consecuencias de esta realidad en la construcción del sistema educativo, en las prácticas educativas y en los nuevos

[21] Tiana, A. (2004), <<La educación en el estado de las autonomías>>, a: Fundación Hogar del Empleado, *Informe educativo 2004. Análisis y situación de las comunidades autónomas,* Madrid, Santillana, p.33-62.

ciudadanos. Estos datos, pues, nos han de servir, además, para reflexionar sobre el modelo de escuela y el modelo de sociedad que queremos.

Realizando una mirada retrospectiva sobre la escolarización del alumnado inmigrante en los últimos diez años, el número de alumnado escolarizado ha sido muy importante. En el conjunto del Estado y en el curso 1994-1995, había 52.213 alumnos escolarizados en las enseñanzas no universitarias de régimen general. En el curso 2004-2005, el número de alumnos en estas mismas enseñanzas fue de 447.525 alumnos[22]. El número de alumnado escolarizado prácticamente se ha multiplicado por más de ocho, lo cual incide en el conjunto de todas las comunidades autónomas. En el caso de las Islas Baleares, el alumnado extranjero presenta una evolución progresiva, más importante, de forma que en el curso 1994-1995 había 1.625 alumnos extranjeros escolarizados en las enseñanzas no universitarias y en el curso 2004-2005 había 17.193, casi se ha multiplicado por más de diez. En términos comparativos con el resto de comunidades autónomas, el porcentaje de alumnado extranjero en las Islas Baleares en el curso 2004-2005 fue del 11,1%, el más elevado de todo el Estado, y muy por encima de la media nacional (6,5%)[23]. (Ver el cuadro III-31).

Según los datos de la Dirección General de Planificación y Centros de la Consejería de Educación y Cultura, en el curso 2005-2006 el porcentaje se sitúa en el 12,5% respecto al curso anterior. (Si incluimos los datos de la enseñanza de adultos, y las enseñanzas de régimen especial, entonces, el porcentaje ha sido del 15,11% pasando de 19.023 alumnos en el curso 2004-2005 a 21.898 alumnos en el curso 2005-2006).

Según los datos procedentes de esta misma fuente, el porcentaje de alumnado extranjero escolarizado en educación primaria respecto al total de la población escolarizada fue del 13,25% el curso 2004-2005 y del 15,3% el curso 2005-2006. Por su parte, el porcentaje de alumnado extranjero escolarizado en educación secundaria obligatoria fue del 11,26% en el curso 2004-2005 y del 13,09% en el curso 2005-2006.

Por islas, los porcentajes de alumnos extranjeros oscilan, respectivamente en los cursos 2004-2005 y 2005-2006 de la siguiente forma: en Mallorca, entre un 10,8% y un 12,8%; en Menorca, entre un 9,5% y un 10,5%; en Ibiza, entre un 13,82% y un 16,10% y en Formentera, entre un 15% y un 17,49%. (Ver los cuadros III-32 y III-33).

De acuerdo con los datos recogidos en el último Boletín CIDE (2005)[24] y en los números anteriores, en nuestro país la escolarización de este alumnado se ha llevado a cabo fundamentalmente en los centros de titularidad pública. Esta misma realidad también se ha producido en las Islas Baleares[25], así como el incremento constante del número de alumnos escolarizados en los diferentes niveles educativos. (Ver el cuadro III-34).

---

[22] Ministerio de Educación y Ciencia (2005), *Datos y cifras*. Curso escolar 2005/2006. Madrid, Secretaría General Técnica, Subdirección General de Información y Publicaciones.
[23] *Ibídem*.
[24] Ministerio de Educación y Ciencia. Centro de Investigación y Documentación Educativa. (Julio, 2005), <<El alumnado extranjero en el sistema educativo español (1994-2005)>>, *Boletín CIDE de Temas Educativos*, núm. 14.
[25] Cuadro III-38 i III-39 de la *Memoria del CES 2004*, Palma, CES, p. 479

En el curso 2004-2005 continúa esta concentración de extranjeros en los centros públicos: del total de los 17.193 alumnos extranjeros, 14.061 fueron escolarizados en la escuela pública y 3.132 en centros privados.

De acuerdo con los datos recogidos, la escuela pública escolariza a más del 80% del total de alumnos extranjeros escolarizados, si bien es cierto que la distribución geográfica de la población extranjera y de los centros educativos pueden condicionar esta distribución.

Si se analiza la información estatal por niveles educativos (CIDE, 2005), y comparando los datos de las Islas Baleares de los tres últimos cursos (2003-2004, 2004-2005 y 2005-2006) relativas al total del alumnado y de los alumnos extranjeros, se puede ver que la mayor proporción de alumnado extranjero se da en la educación primaria (15,37%), en la educación secundaria obligatoria (13,09%) y la educación infantil (10,19%), de manera que aumenta el número de alumnado extranjero constantemente en todos los niveles y, de forma más importante, en la educación primaria y en la educación secundaria obligatoria. (Ver el cuadro III-35).

A pesar de que en términos absolutos el número de alumnos no es muy importante, se ha de destacar la presencia de un 16,70% de alumnado extranjero en los programas de garantía social, porcentaje más elevado que el que refleja la presencia en la formación profesional (8,02%) y en el bachillerato (6,03%).

El incremento interanual de alumnado extranjero[26] también refleja esta importante evolución constante en si misma y respecto de los datos globales de la población autóctona. EL número de alumnos extranjeros por cada mil alumnos matriculados en la educación infantil, en la educación primaria y en la educación obligatoria es muy superior a la media nacional. (Ver el cuadro III-36).

Respecto a la procedencia geográfica del alumnado, el procedente de América del Sur es el más numeroso en el sistema educativo español (CIDE, 2005), y también en el sistema educativo de las Islas Baleares. (Ver el cuadro III-37).

Se observa una bajada de dos y de un punto a escala nacional y de las Baleares, respectivamente, en el curso 2004-2005, respecto del curso anterior 2003-2004[27]. El siguiente grupo más numeroso de alumnos procede de la Unión Europea, con porcentajes superiores a los estatales, tanto al alumnado procedente de la Unión Europea, como del resto de Europa; en Baleares, ligeramente más elevado en el caso de la Unión Europea y más de un punto más bajo en el caso del resto de Europa, respecto del curso anterior. El tercer gran grupo procede del norte de África, con un porcentaje inferior al estatal, y ligeramente superior a un punto al porcentaje del curso pasado 2003-2004 en las Islas Baleares.

La distribución de este alumnado extranjero por áreas geográficas de procedencia y titularidad del centro refleja que el grupo mayoritario de alumnos extranjeros (7.823 alumnos en el ámbito de las Islas Baleares proceden de América del). (Ver el cuadro III-38),

---

[26] Cuadro III-45 de la *Memoria del CES 2004*, Palma, CES, p. 482.
[27] Cuadro III-49 de la *Memoria del CES 2003*, Palma, CES. p. 454.

Como queda recogido en el cuadro III-39, los países de procedencia son principalmente Ecuador, Argentina y Colombia; 3.887, de la Unión Europea, principalmente Alemania, del resto de Europa y del Reino Unido; y 2.994, de África, principalmente de Marruecos. Los continentes de procedencia con menos alumnos son América del Norte y Oceanía, con porcentajes parecidos a los estatales.

La distribución del alumnado extranjero según la titularidad del centro y también la distribución por islas y por municipios son cuestiones a tener en cuenta respecto a la planificación y organización educativa, el apoyo al profesorado y a las familias y los programas que llevar a cabo.

4.1.3. EL TRABAJO LEGISLATIVO DE LA COMUNIDAD AUTÓNOMA DE LAS ISLAS BALEARES

Durante el último curso se debe hacer referencia a la aprobación de la Ley 4/2006, de 30 de marzo, de educación y formación permanentes de personas adultas de las Islas Baleares (BOIB núm. 113, de 12 de mayo de 2006), que recoge la normativa existente con una categoría legislativa superior. Tal y como recoge el apartado IV de la exposición de motivos, esta Ley recoge la tarea que ya llevan a cabo diversas instituciones públicas y entidades privadas, y establece el marco general de la educación y la formación de las personas adultas.

A parte de la ley de adultos, la Consejería de Educación y Cultura ha publicado una serie de nuevos decretos, órdenes y resoluciones de entre las cuales queremos destacar los siguientes:

- Decreto 86/2005, de 29 de julio, por el cual se regula la homologación de los estudios de la educación secundaria obligatoria y del bachillerato con los certificados de la Dirección General de Política Lingüística.
- Decreto 74/2005 de 1 de julio, de modificación del Decreto 57/2005, de 20 de mayo, por el cual se crean el Observatorio y el Comisionado para la Convivencia Escolar en los Centros Educativos de las Islas Baleares.
- Orden de 21 de junio de 2005, por la cual se establece un nuevo plazo para solicitar la implantación de la elección de la lengua de la primera enseñanza.
- Resolución del Consejero de Educación y Cultura, de 16 de mayo de 2004, mediante la cual se convocan ayudas a los ayuntamientos de las Islas Baleares para fomentar proyectos de innovación educativa y mejorar los servicios educativos de los niños menores de tres años, para el curso 2005-2006.
- Orden de 3 de mayo de 2005 de la Consejería de Educación y Cultura, por la cual se regulan la convocatoria y la selección de centros escolares sostenidos con fondos públicos de educación infantil y primaria en los cuales se implantará la elección de la lengua de la primera enseñanza.

4.2. EL SISTEMA UNIVERSITARIO DE LAS ISLAS BALEARES

Este apartado sobre el sistema universitario de las Islas Baleares se ha dividido en dos subapartados: uno introductorio, en el que se enmarca la situación del sistema universitario de las Islas Baleares, y un segundo en el que se analizan las características del sistema universitario balear, de acuerdo con lo que se había realizado en años anteriores.

4.2.1. INTRODUCCIÓN

La realidad del sistema universitario de las Islas Baleares durante el año 2005 no presenta, evidentemente, unos rasgos muy distintos de los que fueron objeto de análisis del año 2004. Con todo, cabe hacer referencia a una serie de reflexiones que son fundamentales para poder interpretar el estado y los datos mas significativos de la educación universitaria balear, centrada fundamentalmente en la Universidad de las Islas Baleares (UIB), pero con la participación importante y significativa de la Universidad Nacional de Educación a Distancia (UNED) y de la Universidad Abierta de Cataluña (UOC). En cualquier caso, desde una perspectiva introductoria, podemos señalar una serie de reflexiones que nos pueden ayudar a analizar y a comprender la realidad universitaria de las Islas Baleares.

1. No hay ninguna duda de que el sistema universitario de las Islas Baleares, en el marco del sistema universitario español, tiene, actualmente, tres grandes retos a los cuales cabe dar una respuesta: nos referimos a la europeización de los estudios, a la cuestión de la financiación universitaria o a la necesaria reforma legislativa desde la flexibilidad , apertura y agilidad. Se trata de tres retos que han de posibilitar una universidad mejor, con una mayor calidad docente y profesional, una mayor excelencia investigadora o una mayor implicación social y empresarial, cuestiones importantes para el desarrollo y la consolidación del sistema universitario de las Islas Baleares, en general, y de la UIB, en concreto. Sin embargo, en relación a estos tres retos, debemos tener en cuenta que afectan fundamentalmente a la Universidad de las Islas Baleares, que se encuentra - en calidad de universidad presencial y de universidad que cumple las tres grandes funciones universitarias: de docencia, de investigación y de transferencia de conocimiento- en una posición clave para poder ejercer un liderazgo en la vertebración de la sociedad de las Islas Baleares, desde la perspectiva de la construcción de una sociedad del conocimiento, abierta, innovadora, competitiva y capaz de mejorar su nivel de bienestar social.
2. Tal como se ha puesto de manifiesto en otros informes sobre el sistema universitario de las Islas Baleares y de la propia UIB, se ha de señalar que - en el número de estudiantes universitarios, en el porcentaje de población que ha completado estudios superiores, en el crecimiento del número de matriculaciones, en las ratios de investigadores, en los gastos en investigación y desarrollo o en los gastos en enseñanza superior en relación al PIB- la realidad de las Islas Baleares está por debajo de la media nacional. Es un hecho que cabe calificar de grave y de preocupante, a pesar de los avances que se han producido en estos últimos años; unos avances que cabe considerar positivos, aunque insuficientes. En este contexto del número de estudiantes universitarios, debe hacerse referencia a los datos que nos proporciona el Informe CYD 2005 de la Fundación CYD[28]en el que se pone de manifiesto no sólo que las Islas Baleares es de las comunidades - junto con Cantabria y Castilla- la Mancha- con menos densidad de estudiantes universitarios, sino que son también una de las comunidades con una baja atracción de estudiantes universitarios. A pesar de que se trata de una cuestión que puede tener, en parte, una explicación por razones de insularidad o económicas, también cabe que sea analizada desde la perspectiva del tipo de oferta de estudios o de la percepción que

[28] Fundación del Conocimiento y Desarrollo (2005), *Informe CYD 2005*. Barcelona.

se tiene. ES un tema sobre el cual cabe reflexionar con profundidad la Universidad de las Islas Baleares.

3. Una perspectiva necesaria en el análisis del sistema universitario de las Islas Baleares es, sin ninguna duda, el impacto que tiene desde la perspectiva económica. Así, según los datos del informe CYD 2005, se constata que el sistema universitario de las Islas Baleares tiene poco impacto sobre la economía balear. De hecho, la universidad en Baleares sólo repercute en un 0,5% del valor añadido bruto regional (VAB), mientras que el sistema universitario español repercute en un 1,3% del VAB. A todo esto se le tienen que añadir dos datos importantes: por una parte la poca ocupación de estudiantes universitarios por habitante y, por otra parte, la poca aportación desde el sector privado a la UIB desde la perspectiva de los recursos económicos. Se trata de toda una serie de cuestiones sobre las que hay que reflexionar con el objetivo de cambiar progresivamente estas tendencias. En este sentido no se puede olvidar que la Universidad representa una papel muy importante desde la perspectiva social ya que contribuye directamente a mejorar el capital humano de nuestra sociedad, de la cual son un reflejo los más de 32.000 titulados desde el año 1978.
4. Una de las cuestiones que se deberían abordar, desde ahora mismo, es, pues, la definición de las titulaciones que, en el contexto de la convergencia universitaria europea, deberán implantarse en el si de la UIB, tanto a nivel de grado como de postgrado. Así, en el marco de la legislación aprobada por el Ministerio de Educación y Ciencia, la UIB ha puesto en marcha una política de postgrados, que se ha concretado en tres medidas específicas: la creación de un centro de estudios de postgrado, la creación de una normativa de master y doctorado, y la aprobación de una serie de master de los diversos campos científicos dentro de las ciencias sociales y humanas, las ciencias experimentales, la tecnología o las ciencias económicas, que se pondrán en marcha durante el curso 2006-2007. Se trata de una serie de cursos de postgrados que podemos calificar de transición, mientras se clarifican los títulos de grado que se han de implantar y se proponen los nuevos masters. A pesar de que no puede llevarse a cabo una valoración de dichos cursos, lo que es evidente es que es una propuesta de cursos que se puede calificar de coyunturales y con unas perspectivas a corto plazo.
5. Sin embargo, la Universidad de las Islas Baleares, junto con el Consejo Social de la UIB y la propia Administración autonómica, tendrá que comenzar a reflexionar sobre las titulaciones de grado que cabe implantar; unas titulaciones que no sólo han de ser adecuadas, desde una perspectiva tanto académica como profesional, sino que, sobretodo, han de tener en cuenta la perspectiva de la empleabilidad, desde la calidad. Con todo, esta propuesta de nuevas titulaciones tendrá que esperar a la clarificación de la propuesta de títulos de grado por parte del Ministerio y también que se presente el modelo definitivo de los títulos de la óptica de la duración. En los próximos meses, con los cambios que ha habido en el Ministerio de Educación y Ciencia y con los debates sobre este aspecto desde la perspectiva universitaria o de los colegios profesionales, se nos dará la respuesta sobre la línea aprobada en el ámbito de las titulaciones, con todas las consecuencias académicas, científicas, profesionales o laborales.
6. Si en el informe CES del año 2004, caracterizamos la realidad universitaria de las Islas Baleares desde la perspectiva de la presencia de la UIB en comparación a los de los diversos centros universitarios adscritos, de la UNED y de la UOC en el si de la comunidad autónoma de las Islas Baleares, este año podemos afirmar que la realidad actual no se ha modificado. En todo caso, cabe poner de manifiesto que no

se ha cambiado esta estructura; no se ha creado, de momento, ninguna otra institución universitaria. En cualquier caso, lo que sí podemos afirmar es la consolidación del centro universitario de enseñanza superior Alberta Giménez, con las diversas diplomaturas de maestro y con la puesta en marcha de las titulaciones de periodismo y de comunicación audiovisual; cabe tener en cuenta que estas dos titulaciones son las únicas nuevas que se han puesto en marcha durante la presente legislatura. Cabe tener en cuenta que los masters aprobados para el curso 2006-2007 por la UIB se han de considerar desde otra perspectiva académica, más ligada a los anteriores programas de doctorado, que en los futuros masters académicos, científicos o profesionales.

7. En el contexto que se ha planteado, debe señalarse el esfuerzo que se está realizando con el POTU (programa de profundización de las relaciones entre la universidad y toda la educación secundaria obligatoria y postobligatoria que impulsan la Consejería de Educación y la propia UIB) para incrementar el número de estudiantes universitarios de las Islas Baleares y potenciar la presencia de la UIB en los diferentes centros educativos de las Islas Baleares. En cualquier caso se trata de un objetivo que se ha de analizar a medio y a largo plazo, y que necesita la participación no sólo de los diversos sectores educativos de las Baleares, sino, sobretodo, de toda la sociedad civil, el sector empresarial y sindical, las familias y de todo el sector productivo de las Baleares. De acuerdo con este planteamiento, debe tenerse en cuenta que la Unión Europa se ha marcado el objetivo de tener a un 80% de los jóvenes en la educación postsecundaria en un plazo relativamente corto; se debe tener en cuenta que en los países más desarrollados la demanda de mano de obra no cualificada se está agotando y de este hecho deriva la importancia de la educación superior en las sociedades postindustriales. La mayor parte de los sociólogos, economistas y expertos en educación afirman que los países que no amplíen radicalmente la educación postobligatoria no serán competitivos dentro de la economía mundial ni podrán resolver los problemas de exclusión social. La economía del conocimiento o de servicios exige una ciudadanía con una formación cada vez más superior. Desde esta óptica, la respuesta a estos retos no puede venir sólo desde la universidad, pero la universidad tiene un papel trascendental. La sociedad de las Islas Baleares, en el contexto de esta economía globalizada, de la modificación de la política turística, de la apuesta por la economía del conocimiento, de la innovación o de las nuevas tecnologías, necesita ser consciente de la importancia de la educación para seguir siendo una economía próspera, una sociedad con bienestar y una ciudadanía suficientemente formada. En este marco, la UIB no puede ser un sujeto pasivo en esta nueva etapa de la economía mundial.
8. A pesar de llevar a cabo una reforma puntual de la LOU en los puntos más conflictivos, convendría, por un lado, no centrar la resolución de los problemas de la universidad en la cuestión normativa y, por otra parte, abrir una reflexión sobre una reforma de la legislación universitaria más profunda, más flexible, más abierta, menos reguladora, con mayor capacidad de autonomía universitaria, con más mecanismos de rendición de cuentas o de control a *posteriori*, de mayor implicación social de la universidad, etc. Estamos, pues, dentro de un período constituyente que necesita avanzar de forma clara.
9. En este mismo contexto de la legislación universitaria, de acuerdo con la realidad legislativa de nuestra comunidad autónoma, debe señalarse que el trabajo legislativo realizado desde la Dirección General de Universidad de la Consejería de Educación y Cultura del Gobierno de las Islas Baleares se ha caracterizado por dos planteamientos. Por una parte, por una política de continuidad en relación con lo que

se había hecho durante la pasada legislatura, con un desarrollo de la Agencia de Calidad Universitaria de las Islas Baleares, sobre todo en cuanto a la acreditación de profesorado laboral (profesor ayudante doctor, profesor colaborador o profesor contratado doctor), a los complementos autonómicos de docencia y de investigación, o a la evaluación de las diversas titulaciones o servicios universitarios, o respecto a la modificación parcial y poco significativa de la normativa del profesorado contratado, en función de una sentencia judicial. Por otra parte, en la aprobación de una normativa autonómica de las titulaciones de postgrado de la UIB, de acuerdo con el Decreto del Ministerio sobre esta cuestión. Cambios más importantes de la legislación universitaria sólo se podrán llevar a cabo si se modifica la LOU en referencia a puntos de despliegue autonómico como puede ser el Consejo Social o el profesorado contratado. Ahora bien, si la LOU no se modifica durante este año 2006 será difícil modificar la normativa autonómica durante la presente legislatura de la comunidad autónoma de las Islas Baleares: se deberá esperar a la legislatura del 2007-2011.

4.2.2. LA SITUACIÓN UNIVERSITARIA EN LAS ISLAS BALEARES: CARACTERÍSTICAS

Tal como se expuso en la *Memoria* del año 2003, una de las características diferenciales de la comunidad autónoma de las Islas Baleares en el ámbito universitario es la existencia de una única universidad presencial. Con todo, se debe hacer referencia a la existencia de centros y de escuelas universitarias adscritas a la UIB, como son las de Relaciones Laborales, la de Magisterio Madre Alberta Giménez, la de Turismo del Consejo de Ibiza y Formentera, o las de Felipe Moreno en Mallorca y en Menorca. A la UIB y a estos centros universitarios se le tiene que añadir el Centro Asociado de la UNED en las Islas Baleares, con sedes en Palma, en Menorca y en Ibiza, que cuentan con el soporte institucional y financiero de los Consejos de Mallorca, de Menorca y de Ibiza y Formentera, pero no del Govern de las Islas Baleares, que sólo tiene transferida política universitaria en relación a la UIB. Además, también se debe hacer referencia a la presencia de la UOC, ya que hay un número significativo de estudiantes de las Islas Baleares que están matriculados en diversos estudios de esta universidad virtual. Hay que añadir a todas estas universidades y centros adscritos un proyecto de universidad privada que está en discusión política. Sin embargo, la delimitación definitiva de las nuevas titulaciones europeas y los cambios de la LOU pueden activar o no esta discusión de creación de una universidad privada en las Islas Baleares. Con todo, lo que resulta evidente es que nos encontramos delante de una estructura universitaria igual a la del año anterior.

Por tanto, las Islas Baleares se caracterizan, cada vez más, por tener una oferta universitaria más plural, a pesar de que sólo exista una sola universidad presencial, una situación que tiene posibilidades de cambiar en el futuro. Sin embargo, también debe hacerse referencia a un hecho significativo que caracteriza nuestra realidad universitaria: nos referimos a un número estable de estudiantes que año tras año eligen otras universidades del estado para poder desarrollar sus estudios universitarios. A pesar de que el número de estudiantes universitarios que piden el traslado a otras universidades españolas es de unos seiscientos anuales, se debe señalar que una parte de los mismos estudian titulaciones que están presentes en la UIB. Se trata de un hecho que se mantiene constante a lo largo de los años y que es importante analizar.

Las características de la situación universitaria de las Islas Baleares son, a grandes rasgos, las siguientes:

1. En primer lugar, en relación a los alumnos de nuevo ingreso, desde el curso 2000-2001 hasta el 2004-2005 en la UIB, incluyendo la información de los centros adscritos a la UIB y de determinados títulos propios de la UIB, los datos de los que disponemos son los siguientes. (Ver el cuadro III-40)

Del análisis de estos datos, podemos señalar las siguientes conclusiones:

a) A pesar de diversas oscilaciones en la evolución del número de estudiantes, se debe constatar que este número se ha incrementado desde el 2001 hasta el 2005 en unos cuatrocientos alumnos, es decir, más de un 10%. Con todo, se debe remarcar que entre el 2003-2004 y el 2004-2005 se produce una disminución del número de estudiantes que es de 89 alumnos, lo cual es una cifra importante. Finalmente, hay que señalar el dato preocupante de la disminución del número de alumnado de nuevo ingreso durante el presente año en más de doscientos estudiantes, es decir, casi un 9%. Se trata de un dato preocupante de cara al futuro.

b) En todos los años analizados se encuentra un número de estudiantes del sexo femenino superior al del sexo masculino. En este sentido debe hacerse referencia al incremento progresivo del número de alumnos de sexo femenino, a excepción del último curso, y a la estabilidad o la tendencia a la disminución del número de estudiantes del sexo masculino.

Por tanto, se puede afirmar que, a pesar de que sea de forma no espectacular, el número de estudiantes matriculados en la UIB, contando las escuelas adscritas, se incrementa de manera progresiva, con algunas oscilaciones y con el dato preocupante del último curso. (Una tendencia o un accidente en el camino?)

2. Esta evolución por estudios presenta las siguientes características, considerando los cursos 2004-2005 y 2005-2006. (Ver el cuadro III-41).

Del análisis de estos datos podemos extraer una serie de conclusiones iniciales que nos ayuden a comprender las tendencias más significativas desde la perspectiva de las matrículas en los diversos estudios de la UIB:

a) En primer lugar se tiene que señalar la importancia de los estudios de salud (fisioterapia i enfermería), que demuestran, a lo largo de los diversos cursos, una importancia creciente, unos estudios con una fuerte demanda, un mantenimiento significativo.

b) Se ha de comentar también la importancia de los estudios de educación en las diversas diplomaturas y licenciaturas, con alguna excepción, en el ámbito tanto de la UIB como del centro adscrito de Madre Alberta Giménez.

c) Se destaca la relevancia de los estudios de economía, empresariales y turismo, que también presentan una fuerte demanda social, de forma general, a pesar de que el último curso disminuyen significativamente.

d) Los estudios de ciencias, con algunos problemas, presentan una cierta estabilidad, con diversas oscilaciones en diversos estudios.

e) Los estudios de tecnología, con algunas oscilaciones, se mantienen, aunque algunos presentan una cierta disminución.

f) Los estudios de humanidades tienen una cierta estabilidad, pero con una tendencia diferente en función de los diversos estudios.

g) Los estudios de derecho, a pesar de presentar una tendencia a la disminución, se encuentran, últimamente, en un cierto crecimiento, a causa fundamentalmente de la implantación a través de la modalidad en línea en Menorca y en Ibiza y Formentera.

h) Los estudios de trabajo social, a pesar del crecimiento en los últimos cursos, sufren una disminución en el último curso.

i) Un hecho importante es la puesta en marcha de los diplomas universitarios por parte de la Facultad de Filosofía y Letras; con todo, deberán verse las perspectivas de futuro.

j) Es importante constatar la importancia de los estudios de periodismo y de comunicación audiovisual.

k) Los títulos propios, como el de turismo, estudios inmobiliarios o de seguridad, tienen tendencias distintas: desaparición de los estudios de turismo o los inmobiliarios, y crecimiento los estudios de seguridad.

Se trata, en cualquier caso, de tendencias que son importantes analizar desde la perspectiva de futuro. Sin embargo, los datos pueden ser considerados como preocupantes, ya que no se constata un crecimiento, sino todo lo contrario. Un hecho significativo es el incremento de los estudios realizados en línea (derecho y educación social) en este último curso. Así mismo, es importante señalar la tendencia al crecimiento de las diplomaturas universitarias.

3. En tercer lugar, una vez analizados los alumnos de nuevo ingreso, es necesario conocer la realidad universitaria de las Islas Baleares desde la perspectiva del número global de los estudiantes matriculados en la UIB, en los últimos cursos, teniendo en cuenta a la UIB y a los centros adscritos; en este sentido los datos presentan las características siguientes. (Ver el cuadro III-42).

La conclusión más significativa que podemos sacar es que –a pesar de que las cifras no sean espectaculares- es evidente que nos encontramos delante de una realidad en la que hay una estabilidad en la evolución del número de estudiantes matriculados en la UIB, aunque durante el curso 2005-2006 se constata una ligera disminución. Por tanto, conviene hablar de una situación de estabilidad, con una ligera disminución, lo cual en las Islas Baleares es realmente un hecho suficientemente significativo en el contexto de la baja tasa de estudiantes universitarios.

4. Otro dato interesante hace referencia al número de estudiantes matriculados en función del sexo, durante el curso 2005-2006, por estudios. Los datos, en este sentido, son los siguientes .(Ver el cuadro III-43)

Del análisis de estos datos podemos extraer las conclusiones que sintetizamos a continuación. En primer lugar, hay que destacar que la tendencia de los años anteriores de un mayor número de alumnos de sexo femenino que de sexo masculino se confirma en los dos últimos años, con una proporción de un 60% de mujeres y un 40% de hombres. En segundo lugar, no es una distribución uniforme entre los diversos estudios. Así, hay que señalar que en los estudios de educación, de trabajo social, de psicología, de enfermería, de fisioterapia, de las diversas filologías, de historia o de historia del arte y de biología, la presencia mayoritaria de mujeres es importante, con importantes matices entre las diversas titulaciones. En cambio, en los estudios de ingenierías o de arquitectura técnica el número de hombres matriculados es superior al de las mujeres. En los estudios de turismo, empresariales, relaciones laborales o de derecho hay más alumnas, pero con un equilibrio mayor que en los otros estudios indicados. Finalmente, en los estudios de ciencias, existen diferencias: presencia mayoritaria de alumnos de sexo femenino en química, biología o bioquímica, y presencia mayoritaria de alumnos de sexo masculino en física. Por tanto, dentro de una mayor presencia de mujeres en la universidad, hay que señalar un peso diferente de esta presencia, aunque se observa la tendencia que los alumnos son cada vez más presentes en la mayoría de estudios, con la excepción significativa de las tecnologías.

5. En relación al número total de estudiantes por titulaciones, se ha de aludir la importancia de este tipo de datos, ya que nos señalan no sólo el peso cuantitativo, sino, sobretodo, el modelo de universidad de la UIB desde la perspectiva profesional. Se trata de una cuestión de gran trascendencia para poder analizar la relación de la UIB en el mercado de trabajo. (Ver el cuadro III-44)

A partir de estos datos podemos resaltar las siguientes conclusiones:

a) La importancia que tienen los estudios de ciencias sociales, concretamente los de derecho, economía o turismo.

b) El peso que tienen los estudios de educación, en el ámbito de la UIB como del centro de educación superior adscrito Alberta Giménez.

c) La importancia que adquieren los estudios de ciencias de la salud (fisioterapia, enfermería o psicología).

d) La significativa pero no mayoritaria presencia, con vacíos y desigualdades específicas, de los estudios tecnológicos o de las ingenierías técnicas.

e) La disminución del peso de los estudios de ciencias o de humanidades, a pesar de la existencia de presencias diferenciales (biología, historia o historia del arte).

f) El peso importante de los centros adscritos a la UIB, sobre todo del centro superior Alberta Giménez, que ha incrementado los estudios.

g) La poca presencia de títulos propios, aunque se destaca el de dirección hotelera internacional o el de graduado en seguridad y ciencias policiales; con todo, en relación a los diplomas universitarios, es de esperar la evolución durante los próximos cursos.

6. En relación al centro asociado de la UNED de las Islas Baleares, los datos del número de estudiantes matriculados en las titulaciones oficiales durante el curso 2004-2005 es de 3.977 personas, lo cual implica un incremento aproximado de unos quinientos estudiantes, además del otro número de estudiantes matriculados a los cursos de acceso, en cursos de formación de profesorado o de enseñanza abierta. De acuerdo con los datos que ofrece la propia UNED, esto significa que el número de estudiantes se está incrementando año tras año de forma importante, de acuerdo con el incremento de la oferta y de la adaptación a las situaciones de los estudiantes. Los estudios de la UNED que tienen más demanda son los siguientes. (Ver el cuadro III-45.).

Del análisis de estos datos podemos extraer una serie de conclusiones:

a) La UNED de las Islas Baleares no sólo incrementa el número de estudiantes universitarios, sino que, además, supone *de facto* una competencia a la UIB en relación a determinados estudios.

b) La UNED tiene una serie de ofertas de éxito en las la UIB no ha sabido responder, como es el caso de antropología social y cultural o de ciencias políticas.

c) Se debe tener en cuenta que el número más relevante de estudiantes matriculados en la UNED son de Menorca o de Ibiza y Formentera. (Así pues, se puede afirmar que la UNED no sólo incrementa el alumnado, sino que supone una oferta complementaria, pero, sobre todo, de competencia con la UIB, al menos, en términos docentes y cuantitativos. El análisis cualitativo, la evaluación institucional, la producción científica o el grado de impacto social de la UNED deberían se objeto de un análisis más profundo y riguroso. Sin embargo, los datos cuantitativos de estudios están aquí).

d) Se debe constatar una tendencia a una estabilidad o incluso, una disminución en los estudios más importantes, tal y como se pone de manifiesto en los datos presentados anteriormente.

e) Finalmente, cabe señalar que sería importante hacer un análisis del nivel de abandono de los estudios y, también, del número de estudiantes que finalizan los estudios, a través de la comparación de las entradas y de las salidas.

7. En relación a la UOC con la que la UIB tiene una alianza estratégica, debe señalarse los aspectos siguiente:

a) la oferta de titulaciones de la UOC (administración y dirección de empresas, derecho, ciencias del trabajo, filología catalana, investigación y técnicas del mercado, ciencias políticas, humanidades, documentación, ingeniería informática, comunicación audiovisual, psicopedagogía, psicología, turismo, ciencias empresariales, informática de sistemas e informática de gestión) se caracteriza por

hacer énfasis sobre las licenciaturas más que por encima de las diplomaturas; este hecho supone una característica que define el perfil de los estudiantes de la UOC. En cuanto a esta oferta formativa podemos señalar que, si bien la mayoría de titulaciones se imparten también en la UIB, hay una parte significativa de la misma que actualmente la UIB no imparte; por tanto, se puede afirmar que la UOC, a parte de una oferta complementaria, también representa una oferta competitiva con la UIB.

b) De los casi veinticinco mil estudiantes que tiene la UOC, más de un millar proceden de las Islas Baleares; en este sentido, los datos en función de los estudios en los que están matriculados los estudiantes de las Islas Baleares son los siguientes. (Ver el cuadro III-46)

En todos estos datos se han de añadir los siete estudiantes matriculados en el doctorado de sociedad de la información y el conocimiento, además, debe hacerse referencia a los once alumnos matriculados en el título propio de graduado en multimedia. De esta manera, se puede afirmar que el número total de estudiantes de las Islas Baleares matriculados en la UOC es de 1.230 personas.

A partir de todas estas cifras, se constata que la UOC, al igual que la UNED de las Islas Baleares, no sólo es una oferta complementaria a la UIB en cuanto a determinados estudios, sino que también es una oferta que plantea una competencia. En este sentido es necesario hacer referencia a los estudios de ciencias empresariales, ingeniería técnica, informática de gestión o de sistemas, turismo, derecho, filología catalana, psicología, psicopedagogía o LADE (administración y dirección de empresas). Además, se debe hacer referencia al hecho de que el número de estudiantes de las Islas Baleares matriculados en la UOC se ha incrementado en 131 alumnos; una cifra que podemos calificar de bastante significativa, ya que implica un incremento del 10%.

Por tanto, y en relación al número de estudiantes matriculados en la UIB, en la UNED o en la UOC de las Islas Baleares, podemos comentar la existencia de casi unos 19.025 estudiantes baleares; a esta cifra aproximada se le debe añadir el número de estudiantes de las Baleares que estudian en otras universidades españolas, número que puede llegar, aproximadamente, a unos tres mil. Esto significa que el número de estudiantes universitarios de las Islas Baleares es de más de veintidós mil, una cifra que debe considerarse como positiva, sobre todo, si se tiene en cuenta el proceso de crecimiento de la cantidad de estudiantes. Un proceso, en cierta manera, lógico si se tiene en cuenta el nivel del cual partimos en relación con el resto de comunidades autónomas. Sin embargo, el número sigue siendo bajo, si se compara con la tasa estatal de estudiantes universitarios o con la de la totalidad de las comunidades autónomas.

De todas maneras un dato sobre el que se debe reflexionar es, por una parte, la tendencia a la estabilidad de los alumnos, con una cierta disminución en determinados cursos, y por otra parte, el incremento de estudiantes universitarios de la UNED y de la UOC. Así mismo, sería necesario profundizar sobre estos datos analizando el perfil del alumnado, la tasa de abandono o el porcentaje de los estudiantes universitarios que acaban los estudios, en comparación a los que los comienzan, así como su nivel de inserción profesional.

8. Respecto al número de estudiantes matriculados en un doctorado, debe hacerse referencia a los siguientes datos para la UIB. (Ver el cuadro III-47).

A partir de estos datos, podemos señalar que, si bien estamos frente a una situación de transición en relación a los cursos de doctorado en el marco de la reforma de las titulaciones de postgrado, se nota un proceso de incremento del número de estudiantes de un año para otro, a excepción del curso 2005-2006. Este incremento es significativo entre el curso 2003-2004 y el curso 2004-2005. En la UOC los estudiantes de las Islas Baleares que estaban matriculados del tercer ciclo eran siete. Sin embargo, no se puede dejar de tener en cuenta la situación de transición de los estudios actuales de doctorado en el contexto de la convergencia universitaria europea.

Por otra parte, la distribución del número de estudiantes de doctorado en relación a los diversos programas que se imparten son los siguientes. (Ver el cuadro III-48)

Partiendo del análisis de estos datos se puede constatar la diversidad de programas de doctorado que existen y también la variedad de los estudios matriculados en los diversos programas. Así mismo, existen programas interuniversitarios, con una matrícula importante. Sin embargo, tal como se ha planteado anteriormente, se trata de un programa de doctorado en transición, con todo lo que este hecho implica desde la perspectiva del número de matriculados.

Dentro de este mismo contexto del programa de doctorado de la UIB, se ha de mencionar el número de tesis doctorales leídas durante el curso 2004-2005. (Ver el cuadro III-49). Si se relacionan estos datos con los estudiantes matriculados durante los últimos cursos de doctorado, podemos extraer que el porcentaje es de menos del 10%; este hecho significa que el nivel de abandono de las personas que se matriculan en un doctorado, en comparación con aquellas que acaban la tesis doctoral, es importante.

9. En relación al personal docente e investigador (PDI) de la UIB, se presentan las siguientes características. (Ver el cuadro III-50)

Las conclusiones se detallan en los párrafos que se encuentran a continuación:

a) El número de profesores de la UIB, en los diversos cursos, presenta una evolución progresiva.

b) Este número se incrementa, sobretodo, durante los primeros años de la década del año 2000.

c) El cifra de profesores, se ha estabilizado durante los últimos cursos.

d) Deben ponerse de manifiesto las diferencias, desde la perspectiva de la categoría del PDI, entre los departamentos más históricos (química, física, biología, derecho, matemáticas o los de pedagogía) y los departamentos más recientes (psicología, economía aplicada, economía de empresa, enfermería y fisioterapia, etc.).

e) Se constata la cantidad importante de profesores asociados en algunos departamentos; con todo, debe tenerse en cuenta que el número de asociados en las diversas categorías es la mitad del total del PDI.

f) Se da un equilibrio entre los profesores funcionarios permanentes y los asociados y ayudantes.

Es evidente que la política de profesorado, actualmente en la UIB, está parada en función de la LOU y de los cambios previsibles, por la falta de recursos económicos y por la espera de la construcción del espacio europeo de enseñanza superior; en este sentido es significativo la no aplicación del nuevo documento de plantillas de la UIB. Por tanto, el desarrollo de una política de profesorado por parte de la UIB necesita que se aclaren una serie de factores, tal como hemos planteado, por parte de la administración central como de la autonómica o de la propia UIB.

10. En relación al presupuesto de la UIB, deben señalarse los siguientes datos. (Ver los cuadros III-51 y III-52).

Sin entrar a reflexionar sobre el modelo de financiación de la universidad, y concretamente, de la UIB, podemos plantear las algunas conclusiones:

a) Se ha incrementado de manera progresiva el presupuesto de la UIB en los últimos cursos.

b) El presupuesto de la UIB supone un proceso progresivo de homologación de la transferencia por universitario con las otras universidades españolas.

c) Si las diferencias entre el presupuesto del año 2003 y del año 2004 es mínima, en el año 2005 se nota un incremento más importante de casi el 6%.

d) Para acabar, el presupuesto entre el 2005 y el 2006 ha aumentado unos 3.600.000 euros, es decir, más de un 5%.

Dentro de este contexto económico resulta interesante analizar los recursos económicos obtenidos por los profesores de la UIB en proyectos de investigación. (Ver el cuadro III-53).

5. CULTURA

RESUMEN

En el año 2005, el presupuesto del Gobierno de las Islas Baleares destinado a cultura ha aumentado en cifras absolutas. En la misma situación se encuentran los de los consejos insulares de Mallorca i de Menorca.

Por lo que respecta a las artes plásticas, hemos diferenciado entre las programaciones de tipo público y privado; estas últimas son las que presentan menos variaciones respecto del año anterior, y cabe decir también que no ha sido posible contabilizar el número de visitantes de alguna de las galerías a causa de la falta de seguimiento de las mismas.

En el ámbito musical, se mantienen todos los festivales de música que se han hecho a lo largo de estos años. Esto puede ser indicio que tienen una buena aceptación y que progresan. Por otro lado, tampoco podemos olvidar las aportaciones de La Caixa y de Sa Nostra, así como de IBATUR (Instituto Balear del Turismo). En otro ámbito, mientras que la Feria del Disco ha llegado a la sexta edición, con todo un seguido de conciertos y de exposiciones.

La creación literaria en las Islas Baleares ha aumentado respecto del año anterior, si bien continua teniendo un peso poco representativo dentro del ámbito estatal. Por otro lado, los datos correspondientes a los depósitos legales de los Consejos Insulares nos muestran un aumento en la edición de libros, de hojas y de folletos en el 2005 respecto del 2004.

En el caso del teatro, ha aumentado el número de espectadores en la mayor parte de los casos, pero no el número de funciones. Volvieron a tener lugar las muestras de teatro de proyección exterior del año anterior, además de alguna nueva participación.

En el mundo del cine, a pesar de las aportaciones de las instituciones, que han hecho posible toda una serie de festivales, y también de las fundaciones de Sa Nostra y La Caixa en el cine cultural, continúa habiendo una tendencia clara hacia el cine comercial y, más concretamente, hacia la focalización en las grandes producciones anglosajonas.

Por lo que respecta a los medios de comunicación, continua la hegemonía de la televisión, por encima de la prensa escrita y la radio. Es importante destacar, respecto a la radio que la primera emisión de IB3 radio se produjo el día 1 de marzo del 2005, coincidiendo con la celebración del Día de las Islas Baleares, y que la Televisión de IB3 comenzó a emitir en pruebas con los primeros informativos de carácter autonómico el 1 de mayo del 2005 y el 4 de septiembre del mismo año inició las emisiones regulares.

Por otro lado, las bibliotecas aportan una gran cantidad de actividades literarias, que ayudan a promover la lectura, además de aumentar sus fondos con nuevas adquisiciones.

5. CULTURA

5.1. LOS PRESUPUESTOS

El presupuesto del 2005 de la Dirección General de Cultura del Gobierno de las Islas Baleares ha sido de 8.503.967,71 euros. En números absolutos, del 2004 al 2005 este presupuesto ha aumentado, 1.747.958,32 euros. (Ver el cuadro A III-1.)

En el Consejo Insular de Mallorca el presupuesto de Cultura del año 2005, fue de 20.506.500,34 euros y supuso el 9,11% del total del presupuesto del Consejo. El Consejo Insular de Menorca dedicó 3.451.549,68 euros a cultura, cifra que representa un 6,68% del total del presupuesto de la institución[29]. Respecto al Consejo Insular de Ibiza y Formentera, el presupuesto que se destinó a cultura fue de 2.282.118.56 euros en el 2005. (Ver el cuadro A III-2.)

5.2. LAS ARTES PLÁSTICAS

Hemos dividido este subapartado en dos ámbitos: la programación institucional y la programación comercial.

5.2.1. LA PROGRAMACIÓN INSTITUCIONAL, LAS FUNDACIONES Y LOS MUSEOS

En el Casal Solleric, durante el 2005, se realizaron un total de veintidós exposiciones, repartidas en los diferentes espacios: planta baja, entresuelo, planta noble y Espacio Cuatro. En el 2004, en estos espacios hubo el mismo número de exposiciones, pero el número de visitantes ha aumentado, pasando de 120.670 personas, en el 2004, a 144.831 personas en el año 2005. (Ver el cuadro A III-3.)

En el centro de ses Voltes se llevaron a cabo, el 2005, un total de nueve exposiciones, una menos que el 2004, y todas han tenido una duración aproximada de dos meses. El número de visitantes en ses Voltes, el 2005, fue de 26.431 personas, un número muy superior a las visitas que se realizaron en el 2004 (16.400 personas).

En el Casal Balaguer, en el 2005, hubo un total de catorce exposiciones, hecho que supone un aumento de tres exposiciones respecto del 2004.

En la Lonja se hizo una exposición, una menos que el 2004: <<CHINart. El Arte contemporáneo chino>>, primera exposición de arte chino que se realizó en España.

En el Paseo de Sagrera se realizó una exposición titulada <<Muestra de escultura pública. Artistas españoles>>, de una duración de dos meses, en verano, organizada por la Consejería de Educación y Cultura de las Islas Baleares.

---

[29] En relación al análisis que realizamos el año pasado respecto al presupuesto que dedicaba a cultura el Consejo Insular de Menorca, se afirmaba lo siguiente (p.499): << Lo mismo pasa con el presupuesto del Consejo Insular de Menorca: en números absolutos, el presupuesto destinado a cultura disminuye en el 2004 respecto al 2003. El CIM dedicó 2.922.898,84 euros en cultura, cifra que representa el 5,59% del total del presupuesto del Consejo.>> Esta referencia es errónea: en el año 2004 el presupuesto de cultura se incrementó respecto del 2003 y pasó del 5,45% (2003) del presupuesto total del 6,51% (2004). Lo que puede inducir error es que el año 2003 se gestionasen conjuntamente la cultura y los deportes y, a partir del 2005, el Departamento de Cultura y Educación gestiona el programa Turismo Cultura.

La Fundación La Caixa preparó un total de veintisiete exposiciones en el 2004, ocho de las cuales se llevaron a cabo en el Centro Cultural de Palma, mientras que las diecinueve restantes fueron en diversos puntos de las Islas. Las exposiciones generaron un total de 213.872 visitantes, un 51,63% menos que en el 2003[30].

En el Centro de Cultura Sa Nostra de Palma se llevaron a cabo diecinueve exposiciones en el 2005. El número de visitantes fue de 33.102 personas, sin tener en cuenta los asistentes a las exposiciones del patio de entrada. Por otro lado, en los pueblos se llevaron a cabo treinta y nueve exposiciones.

En las salas de cultura de Sa Nostra en Menorca se hicieron veinte exposiciones en el 2005, y el número de visitantes fue de 31.642 personas.

Por otro lado, en las salas de cultura de Ibiza i Formentera se realizaron veintitrés exposiciones en el año 2005, con un total de 12.089 asistentes.

En el Museo de Mallorca, el 2005, hubo un total de 22.694 visitantes, 356 visitantes menos que el 2004. El número de obras de la colección permanente, se cifra en más de tres cientos mil. Las colecciones de arqueología más destacables del museo son, entre otras, Son Armadams Vell, Santa Catalina de Siena, Son Mossó y S'Illot. Las colecciones más destacadas en el depósito del Museo de Mallorca son las colecciones de la Sociedad Arqueológica Lul·liana y las obras del Museo del Prado. Algunos de los autores más destacados son F. Comes, R. Destorrenta, P. Terrencs y R. Móger. En la Sección Etnológica de Muro llegaron, en el 2005, un total de 2.127 visitantes, 264 visitantes menos que el 2004. (Ver el cuadro A III-4.)

El Museo de Lluc tiene un gran fondo propio. Los autores más destacados son los pintores de la pinacoteca: Salvador Mayol, Antoni Ribas, Ricard Anckermann, Bartomeu Sureda, Santiago Rusiñol, Joan Mestre, Agustí Buades, Joan O'Neille y Ricard Carlotta. Entre los pintores ceramistas destaca Francesc Grangel, por la pieza de cerámica de la fábrica de La Alcora (s. XVIII). El museo dispone de una colección de unas dos mil piezas, y en el 2005 no se incorporó ninguna obra al fondo del museo. El número de visitantes ha sido de 18.287, inferior al del año pasado, que fue de 24.827 personas.

La Fundación Pilar i Joan Miró cuenta con una colección integrada, en su mayoría, por obras de Joan Miró y también por obras de otros artistas procedentes de donaciones y homenajes a Joan Miró, entre los cuales se ha de destacar Chillida, Chagall, Villalba y Saura, entre otros. El número total de obras de arte que forman parte de la colección se sitúa en torno a los cuatro mil y se debe añadir los objetos y el mobiliario de los talleres de Joan Miró. Además, la Fundación tiene un rico fondo documental integrado por una hemeroteca, correspondencia, fotografía y material heterogéneo, en la mayoría relacionado con Miró y su procedencia artística. La colección de obras de Miró está integrada por 118 pinturas sobre tela, 35 esculturas, 1.512 dibujos y 275 obras elaboradas sobre diversos tipos de soporte. En cuanto a la obra gráfica, el fondo comprende unas setecientas cincuenta piezas. Por lo que respecta a los nuevos ingresos de 2005, la colección se ha incrementado con las siguientes donaciones: la Calcografía

[30] Los datos de la Fundación La Caixa para el año 2005 no han sido posibles modificarlos por falta de información.

Nacional de la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando donó las estampas premiadas en el Certamen de Arte Gráfico para Jóvenes Creadores 2004; la artista Ana de Matos donó la obra *Locura y poder*; y el artista Rafa Forteza donó un total de 168 obras, realizadas en los talleres gráficos de la Fundación. En cuanto al número de visitantes, la Fundación ha recibido 60.422 personas a lo largo del 2005, 1.186 más que el 2004.

El Museo de Arte Español Contemporáneo de la Fundación Joan March el 2005 recibió un total de 123.302 visitantes, un número muy superior a las visitas del 2004, que fueron 100.000. El número de obras de la colección permanente del museo es de 69, y los autores más destacados son Picasso, Dalí, Miró, Julio González, Tapies, Chillida, Saura y Miquel Barceló entre otros. El 2005, el museo no incorporó al fondo ninguna obra.

La colección permanente del Museo de Arte Moderno y Contemporáneo de Palma Es Baluard, contiene un total de 535 obras de arte. Entre los artistas más destacados figuran Picasso, Miró, Sorolla y Picabia entre otros. El museo cuenta con 17 nuevas incorporaciones el 2005, y ha recibido un total de 342.906 visitantes, 243.534 más que el 2004.

El Museo de Menorca cuenta con unas 97.978 piezas catalogadas. De estas, unas 1.500 forman parte de la exposición permanente del Museo. Los autores más destacados están dentro de la parte de pintura, y algunos de ellos son Pasqual Calbó, Joan Font y Vidal, i Joan Vives Llull. Se han incorporado en el 2005 tres camafeos del artista Joan Hernández Pons, dos álbumes de xilografías del artista Francesc Hernández Mora, el *Homenaje a Luís Meléndez* de Josep Vives Campomar, y una selección de obra de Francesc Hernández Mora, depositada por Antoni Seguí Parpal. El número de visitantes al Museo de Menorca el 2005 ha sido de 9.975 personas.

En el Ateneo de Maó, en el año 2005, hubo las colecciones permanentes de Vives Llull y Màrius Verdaguer, con 31 cuadros y 69 cuadros, respectivamente. El 2005, no se incorporó ninguna obra al fondo del Museo. El número de visitantes fue de 50 personas.

El número de visitantes en el Museo Arqueológico de Ibiza y Formentera el 2005, fue de 35.303 personas. El 2004 el número de visitantes fue inferior, con 18.670 personas. La necrópolis des Puig des Molins el 2005 ha estado cerrada por reforma.

5.2.2. LA PROGRAMACIÓN COMERCIAL

El Centro Cultural Pelaires y la Sala Pelaires aumentaron el número de exposiciones en el 2005, ya que en el 2004 se realizaron diez y en el 2005 fueron doce. La Galería Altair acogió en el 2005 un total de seis exposiciones, una más que en el año anterior, el número aproximado de visitantes fue de 6.200. En la Galería Maior se realizaron nueve exposiciones en el 2005, las mismas que las que se realizaron en el 2004. En la Galería Mediterànea, se han realizado un total de once exposiciones, una más que en el 2004. En cuanto a la Galería Horrach Moyà, se han realizado el mismo número de exposiciones que el 2004, es decir, ocho. El número de asistentes aproximado ha sido de seis mil. La Galería Joan Oliver Maneu, tuvo once exposiciones en el 2005, dos más que en el 2004. Respecto a la Galería Xavier Fiol, hubo seis exposiciones en el 2005,

una exposición más que el 2004 y, en cuanto al número de visitantes, una media de unos 1.500 al año. (Ver el cuadro A III-5.)

Del 10 al 14 de febrero tuvo lugar la XXIV edición de ARCO. Las galerías de arte que se presentaron a la feria fueron en total de ocho: Altair, Horrach Moyà, Joan Guaita – Art, Galería Maior, Pelaires, Jule kewening, Xavier Fiol i Ferran Cano.

5.3. LA MÚSICA

En este apartado haremos referencia a los festivales, a la iniciativa del Ibatur "Un invierno en Mallorca", a la música en las fundaciones de La Caixa y Sa Nostra. Por otro lado, hablaremos de las discográficas y de la Feria del Disco.

5.3.1. LOS FESTIVALES

Un año más, se realizó el festival de Jazz de sa Pobla, con la onceava edición, y con una cartelera internacional de actuaciones, como las de Marcus Miller Band, Skeeter & The Prime Rib Blues Band, Miranda Jazz Sextet.

En el mes de agosto tuvo lugar el VII Festival Illes Balears en Concierto en Barcelona, donde actuaron Casa Rusa, Kard's Piken i The Nash, de Mallorca, Estanis, deMenorca y Peter Colous, de Ibiza.

Tomeu Gomila organizó la V edición del Festival Waiting for Waits, ciclo internacional de música acústica de raíces americanas. Este año, ha contado con las actuaciones de Songdog, Dayna Kurtz, Kelly Joe Phelps i Johs Rouse.

También hay que destacar el I Festival Islas Baleares en Concierto en Madrid, que tuvo lugar por primera vez en Madrid en el mes de abril en la sala de conciertos "Cats" con las actuaciones de Jaime Anglada, Inventario, Valentín Mendoza, Indira y Alberto Vizcaíno.

5.3.2. "UN INVIERNO EN MALLORCA"

Un año más, el Instituto Balear de Turismo (IBATUR) promociona la cultura en las Islas Baleares con toda una serie de acontecimientos, de los cuales destacamos el programa "Un Invierno en Mallorca", de siete meses de duración, desde el mes de enero hasta el mes de abril, y desde el mes de octubre hasta el mes de diciembre. Además ha habido otros acontecimientos por toda la isla, como el XXVII Festival Internacional de Deià, el Dansamàniga 2005 Festival Internacional de danza en Sant Llorenç des Cardassar; el XLIV Festival de Pollença,;la XXV Muestra Internacional Folklórica de Sóller, o el XXV Festival Frédéric Chopin, en Valldemossa, entre otros.

5.3.3. LA FUNDACIÓN LA CAIXA

La Fundación La Caixa organizó para el 2004 un total de 93 conciertos. En el Centro de Palma, el número de conciertos que se hicieron (18 conciertos) disminuyó respecto del 2003 (20 conciertos), así como también disminuyó en el número de espectadores, ya

que el 2003 hubo un total de 3.173 espectadores y en el 2004 fueron 3.087. Respecto al número de conciertos de ámbito territorial, el 2004 llegó a los 75 conciertos, nueve menos que en el año anterior. En este caso, el número de espectadores también disminuyó respecto del 2003, ya que el 2004 hubo 12.580 espectadores y el 2003 fueron 1.251 menos[31]. (Ver el cuadro A III-6.)

5.3.4. LA FUNDACIÓN SA NOSTRA

En el Centro de Cultura de Palma tuvieron lugar un total de 53 conciertos el 2005, incluidas las 25 sesiones escolares. El número de visitantes fue de 13.250 personas.

En las salas de cultura de Menorca se realizaron en el 2005 un total de 75 conciertos, con un total de 8.700 espectadores.

Referente a las islas Pitiüses, se llevaron a cabo trece conciertos, ocho en Ibiza y cinco en Formentera, con 579 y 315 espectadores respectivamente.

5.3.5. LAS DISCOGRÁFICAS

El 2005 ha habido un aumento de los títulos editados en Blau. El 2004 se editaron diecisiete discos compactos (CD); en cambio, el 2005 fueron veintitrés CD. El volumen de ventas el 2005 fue de 6.050 CD, un 45% menos que las ventas del 2004 (11.000 CD). El 2005 Ona Digital editó un total de doce CD, cuatro más que el año anterior. El volumen de ventas para el 2005 resultó ser de 27.460 CD, 2.447 menos que el 2004. Otra de las discográficas de las Baleares, ACA, editó un total de once CD el 2005, de manera que aumenta en dos el número de CD editados el año anterior (2004). El número total de CD vendidos fue de 389. (Ver el cuadro A III-7.)

5.3.6. LA FERIA DEL DISCO

El 2005, tuvo lugar los días 10 y 11 de septiembre en el recinto de Ferias y Congresos de Palma, la sexta Feria del Disco. Se trata de un punto de encuentro importante para todos los amantes de la música con estands de las Islas Baleares, de la península y un grupo seleccionado de toda Europa y de América, que pusieron a la venta CD, LP, colecciones, instrumentos musicales, libros musicales, etc.

5.4. EDICIÓN

Según el Instituto Nacional de Estadística (INE), el número de títulos y de ejemplares editados en las Islas Baleares ha ido aumentando; aun así, el porcentaje que genera este volumen de ediciones de las Islas respecto del Estado es poco representativo. Por lo que respecta al número de títulos de libros editados en las Baleares el 2005, representa el 1,15% del total español, mientras que el número de títulos editados de folletos es el 1,71% del Estado. El porcentaje respecto del total del Estado de ejemplares, tanto de libros como de folletos, es menor, ya que es del 0,39% y del 0,56%, respectivamente. (Ver el cuadro A III-8.)

---

[31] Los datos de la Fundación La Caixa en el año 2005 no han sido posibles modificarlos por falta de informació.

Los datos correspondientes a los depósitos legales de los consejos insulares nos indican una tendencia al aumento en edición de libros, de hojas y folletos el 2005 respecto del 2004.

En Mallorca, el número de libros editados ha sido en el 2005, de 573, un 7,5% más que el 2004. La edición de libros en catalán se vio aumentada en un 9,5%, cifra que, traducida a números absolutos, pasó de 317 el 2004 a 347 el 2005. La edición de libros en castellano disminuyó el 2005, un 14,8% respecto del 2004. Por lo que respecta al número de hojas y folletos se editaron 1.003, un 11,2% más que el 2004, aumentando considerablemente los editados en catalán y en catalán - castellano. (Ver el cuadro A III-9.)

En Menorca, el número de libros editados fue de 55 para el año 2005, tres más que el año anterior. En catalán se editaron un 4,8% más que el 2004, y en castellano un 20% menos.

En las Pitiüses se editaron un total de 22 libros el 2005, dos más que el 2004. En catalán se editaron 10, un 9,1% menos que el 2004, y en castellano se pasó de ocho a seis, suponiendo un decrecimiento de un 25% respecto del 2004. El número de hojas y folletos editados el 2005 fue de 95, veinte más que el año pasado, con un aumento considerable de los editados en catalán – castellano.

5.5. EL TEATRO

Por lo que respecta al teatro, lo hemos dividido en dos partes: por un lado, las actividades propias de teatros y auditorios, y por otro lado, la proyección exterior.

5.5.1. LA ACTIVIDAD EN TEATROS Y AUDITORIOS

El análisis de los datos de los teatros y de los auditorios se ha tratado conjuntamente a causa de la dificultad a la hora de hacer una separación apurada de los actos musicales y de los teatrales.

Respecto a la actividad de los teatros de Palma, en el Auditórium, el 2005, tuvo un total de 226 espectáculos, treinta menos que el año anterior. El Teatro del Mar realizó, en el 2005, un total de 146 funciones, dieciocho más que el 2004, lo cual supone un aumento de unos tres mil espectadores. En el 2005, el Teatro Municipal de Palma efectuó 268 funciones, setenta menos que el 2004, reduciéndose el número de espectadores en un 9,91%. En el 2005, el Teatro Sans organizó 63 funciones, frente a las 72 del 2004. El número de espectadores fue de 7.147. (Ver el cuadro A III-10.)

Para analizar la actividad de los teatros en el resto de la isla se han tenido en cuenta el Auditórium Sa Màniga, el Auditorio de Alcúdia, el Teatro Municipal de Manacor y el Teatro Municipal de Artà, los que en el 2005 han realizado un total de 57, de 56, de 320 y de 77 funciones, respectivamente. Hay un incremento de la actividad del teatro, menos en el Auditórium de Alcúdia, que hay una reducción del 30%, y en el Teatro Municipal de Manacor, que ha sido del 3,9%. Respecto al número de espectadores, el Auditórium Sa Màniga generó, el 2005, 12.533 espectadores, un 41,62% más que el 2004. En el Auditorio de Alcúdia el número de espectadores fue, el 2005, de 13.956, de manera que disminuyó en 6.445 espectadores la cifra que se consiguió el 2004. En el Teatro

Municipal de Manacor, para el 2005, el número total de espectadores fue de 45.728, 1.420 personas menos que el año anterior. Finalmente, el Teatro Municipal de Artà aumentó el número de espectadores, pasando de 5.150, el 2004, a 14.446 el 2005.

En Menorca, en el Teatro Principal de Maó, el 2005, se llevaron a cabo 86 funciones, el mismo número que el 2004, que generaron 34.319 espectadores, un 3,23% más que el año 2004.

En Ibiza, en Can Ventosa se realizaron un total de 74 funciones en el 2005, veintidós funciones menos que el año anterior, y este hecho se refleja en la asistencia de 19.678 espectadores, un 24,47% menos que en el 2004. En el Auditórium de Cas Serres, el número de funciones durante el 2005, fue de 104, con una media de 150 personas por función.

5.5.2. LA PROYECCIÓN EXTERIOR

En el 2005 volvió a tener lugar la muestra de Teatro Infantil y Juvenil e Cataluña, en Igualada. Los grupos de las islas que participaron fueron Tofolets al carrer, teresetes migjorn, Buffons y Estudi Zero, de teatro en la calle de Tárrega.

Las Islas Baleares participaron en la Feria de Teatro de Galicia, donde se ha elaborado un protocolo de colaboración a partir del año 2005 propiciando un intercambio de grupos de teatro de las dos comunidades autónomas.

También participaron con la dirección General de Juventud dentro de los ámbitos de las convocatorias de artes escénicas y producción del montaje ganador del concurso de textos teatrales.

Un año más, el teatro balear fue representado en la Feria de Teatro en la calle de Tárrega 2005, con cuatro obras: La vida difícil de Neorural, el enemigo del pueblo de Teatro DeQué, Amigos de Tic y Asteroide 9900 de Au-Ments.

Un año más, las Islas, también participaron en la Muestra de Teatro Valenciano, Alcoi 2005.

También hay que destacar las muestras de teatro escolar de Artá, Manacor, de teatro en catalán de los institutos (Artá), la Feria de teatro de Manacor 2005, el Festival Internacional de Teatro de Títeres, el Premio Born de Teatro del Círculo artístico de Ciudadela, el festín de Ibiza 2005 y la Feria de Teatro Infantil y Juvenil sa Xerxa de Vilafranca.

5.6. CINE

En el caso del cine, queremos considerar los diferentes festivales de cine que se han hecho en el 2005, y también queremos hacer un repaso del cine comercial y del cultural.

5.6.1. LOS FESTIVALES DE CINE

Del 26 al 28 de abril tuvo lugar en el Centro de Cultura “Sa Nostra” de Palma el V Certamen de Cortometrajes de Ficción en Catalán 2005, que convoca la Dirección

General de Política Lingüística de la Consellería de Educación y Cultura del Gobierno de las Islas Baleares. También tuvo lugar, en el mes de mayo, el II Festival Internacional de Cine y Derechos Humanos de Baleares, organizado por la Dirección General de Defensa de los Derechos del Menor. También hay que destacar, el Certamen de Vídeo Art Jove 2005, organizado por la Dirección General de Juventud, los días 9 y 10 de junio, el Festival de Creación Digital y Nuevos Medios, y el Festival Internacional de Cine Publicitario de Cannes 2005.

5.6.2. EL CINE COMERCIAL

El número de salas de cine ha disminuido en el 2005 en nueve espacios, de manera que se ha pasado de 108 salas en el 2004 a 99 salas, en el año 2005. Este último año el número de salas ha disminuido un 8,33%. (Ver el cuadro A III-11.)

El número de espectadores, el 2005, ha sido de 3.128.228 personas. Este dato nos indica una disminución del 11,12% respecto del 2004.

La recaudación el 2005, disminuyó un 9,12% respecto del 2004. Hasta el año pasado la recaudación de los cines en las Islas Baleares se había incrementado. Este hecho se constata a escala estatal, con una disminución en el 2005, del 9,29% respecto del 2004. (Ver el cuadro A III-12.)

A escala estatal las producciones extranjeras fueron las que generaron una afluencia de público mayor con 104.985.275 espectadores; en cambio, las producciones españolas tuvieron una menor presencia de público, con 21.021.216 espectadores. El total de espectadores en las Islas Baleares supuso tan sólo el 2,48% del total de espectadores del Estado español.

El hábito de asistencia al cine de la población de las Islas Baleares, el 2005, refleja que sólo el 50,60% de la población va al cine más de una vez al año. Hay que decir, que son los jóvenes (personas entre 14 y 24 años) los que más van al cine y los que lo hacen con una frecuencia mayor. Por otro lado, el 49,40% de la población no va nunca al cine. (Ver el cuadro A III-13.)

5.6.3. EL CINE PROMOCIONADO POR LAS FUNDACIONES

En el año 2004 la Fundación La Caixa realizó, un año más, toda una serie de actividades ligadas al mundo del cine. Hizo un total de seis proyecciones. Cabe decir que cuatro de estas seis proyecciones se enmarcaron dentro de un ciclo de cine etnográfico: "Blues: la música del diablo". El número de espectadores fue de 232 persones. Comparando estos datos con los del año 2003, se puede decir que esta actividad ha mermado por lo que respecta al número de espectadores (539 espectadores, el 2003) como al número de proyecciones (7 proyecciones, el año 2003).[32]

El 2005 el Centro de Cultura de Sa Nostra volvió a ofrecer, un año más, un programa de cine muy completo. Hubo un total de 101 proyecciones con 18.180 usuarios. En las Salas de Cultura de Menorca se proyectaron dieciséis películas, y en la Sala de Cultura de Formentera, tres, con 704 y 99 espectadores respectivamente.

[32] Ver las notas 2 y 3.

Hay que destacar también el Ciclo de "Cinema a la Fresca", con la proyección de diecinueve películas, por toda la isla, de las cuales la más proyectada fue "Los increíbles". Las otras películas más proyectadas han sido, "La vuelta al mundo en 80 días" y "Shrec 2" con nueve proyecciones cada una.

5.7. LOS MEDIOS DE COMUNICACIÓN

Este subapartado se estructura en tres epígrafes: los medios de comunicación escritos, la radio y la televisión.

5.7.1. LOS MEDIOS DE COMUNICACIÓN ESCRITOS

El 2004, el 48,4% de la población de las Islas Baleares, leyó la prensa diaria. Según el Instituto Nacional de Estadística, este porcentaje ha aumentado, respecto del 2003, en un 3,42%. (Ver el cuadro A III-14.)

Última Hora, *Diario de Mallorca* y *El Mundo – El Día de Baleares* se consolidan en los primeros puestos de los periódicos regionales, de manera que consiguen para el 2005 un índice de tirada de 41.657, de 27.316 y de 22.192 ejemplares, respectivamente. Los índices de tirada el 2005 fueron superiores en el caso de *Última Hora* (1.205 más) y *Diario de Mallorca* (981 más), e inferiores para *El Mundo – El Día de Baleares* (808 menos). (Ver el cuadro A III-15.)

El índice de difusión fue, en el 2005, de 35.181 ejemplares para *Última Hora*, de 23.277 para *Diario de Mallorca*, y de 18.679 para *El Mundo – El Día de Baleares*; es decir, un 3,93%, un 3,73% y un –6,58% respecto de los que se consiguieron el 2004.

Los cinco periódicos con mayor número mayor de lectores, según el Estudio General de Medios (EGM), por orden de importancia, el 2005 fueron *Última Hora* (181.000), *Diario de Mallorca* (111.000), *El Mundo* (40.000), *Diario de Ibiza* (36.000) i *Marca* (34.000). (Ver el cuadro A III-16.)

Comparando los datos obtenidos en el 2005 y los del 2004, cabe decir que sólo dos periódicos han aumentado el número de lectores, que son *Sport* (38,89%) y *El País* (15%). Los que los han disminuido más son *El Mundo*, *Marca* y *Diario de Menorca*, un 38,46%, un 34,62% y un 31,43% respectivamente.

Los lectores de periódicos de las Islas Baleares, según el EGM, en la mayor parte son hombres (59,50%). Por edades, cabe decir que es la población entre los 25 y los 44 años la que lee más el periódico (el 25,42% de los lectores), mientras que el 59,78% de los lectores son mayores de 45 años, y el 14,80% de los lectores tiene menos de 25 años. La media de edad de los lectores es de 42,3 años. Si el análisis se realiza por niveles de instrucción, cabe decir que la mayoría de los lectores (el 65,36%) tienen un nivel elemental (educación general básica, bachillerato elemental) o medio (BUP, COU o formación profesional). (Ver el cuadro A III-17.)

Entre las publicaciones periódicas cabe diferenciar, a la hora de hacer el análisis, entre los suplementos, las revistas semanales y las revistas mensuales. (Ver el cuadro A III-18.)

Según el EGM, los tres suplementos más leídos el 2005, en las Islas Baleares, fueron *Brisas* (82.000 lectores), *Mujer de Hoy* (62.000 lectores) y *El Semanal* (52.000 lectores). En general, cabe decir que, de estos lectores, un 46,05% son hombres y un 53,95% mujeres. La media de edad de los lectores es de 42,6 años.

La revista semanal más leída en las Islas, el 2005, con mucha diferencia respecto del resto, es *Pronto* (193.000 lectores). El 64,64% de los lectores de este tipo de publicaciones son mujeres, frente a un 35,36% de hombres. La media de edad de los lectores es de 43,5 años.

Las dos revistas mensuales más leídas el 2005 fueron *Digital +* y *Ono*, con 78.000 y 72.000 lectores, respectivamente. El 51,74% de los lectores son mujeres, frente a un 48,26% de hombres. La media de edad de los lectores fue de 36,6 años.

Cabe hacer un inciso en lo que respecta a las publicaciones más leídas entre la población joven (entre los 14 y los 24 años). Las tres publicaciones más leídas por la población joven, el 2005, fueron *Pronto* (32.000 lectores), *Maxi Tuning* (21.000 lectores) y *Ono* (19.000 lectores).

5.7.2. LA RADIO

Las cinco emisoras más escuchadas (según el EGM) el 2005 en las Islas Baleares fueron Mallorca FM C40 (16,58%), Mallorca FM SER (13,10%), Mallorca FM M80 (12,57%), Mallorca FM CDIA (12,03%) y Manacor FM COPE (9,09%). El 65,78% de los oyentes de las Islas optaron por las radios de tipo temático, frente a un 34,22% de los oyentes, que optaron por las radios de tipo generalista. (Ver el cuadro A III-19.)

Si se analizan los datos por franjas horarias, en general, el máximo de audiencia es por la mañana, con un 48,98% de los oyentes.[33] En las radios de tipo generalista, hay una punta horaria por la mañana, con un 44,77% del total de oyentes. Esta tendencia también se cumple por lo que respecta a las radios de tipo temático, ya que, hay una punta clara por la mañana, que es del 51,04% de los oyentes. (Ver el cuadro A III-20.)

Analizando la audiencia de la radio por datos sociodemográficos, en las Islas, se obtiene un perfil fuertemente ajustado de los oyentes. El porcentaje de hombres que escuchan la radio es de un 55,32% y el de mujeres de un 44,68%. Si se analiza por tipos de emisiones, cabe decir que la mayor parte de los oyentes de la radio generalista son hombres (63,16%), y mayores de 45 años (59,06%). La media de edad en la radio generalista es de 49,4 años. En la radio temática, también hay una presencia mayor de hombres (53,21%). Respecto a la edad, en la mayoría, son oyentes con edades comprendidas entre los 14 y los 34 años (55,47%). La media de edad en la radio de tipo temático es de 35,5 años. La radio de tipo musical, también es escuchada

---

[33] Del total de la población, se ha cogido una muestra de 1.554 entrevistas personales. Para la radio la muestra ha sido de 1.872, porque hay 318 de telefónicas. La cantidad total de respuestas obtenidas por cada modalidad (periódicos, suplementos, televisión, radio), se ha extrapolado a la población total. Por lo tanto el resultado obtenido es en miles. La extrapolación se ha realizado multiplicando el resultado de la muestra por un factor que se le asigna, que son unas cifras universales, obtenidas a partir de los datos de población del INE. A causa de que el último censo de población es del 2001, los datos de población para el 2005, se han obtenido a partir de una proyección demográfica para el 2005.

mayoritariamente por hombres, un 52,59%, y por personas con edad comprendida entre los 14 y los 34 años. El nivel de instrucción de la mayoría de los oyentes es de educación general básica o bachillerato elemental y de BUP, COU o formación profesional, grupos que suponen un 66,90% del total de oyentes. (Ver el cuadro A III-21.)

5.7.3. LA TELEVISIÓN

El consumo televisivo en las Islas Baleares, el 2005, fue de 236 minutos de media diaria, dato que supone un porcentaje menor, respecto del año anterior, de un 1,26%. Las tres cadenas de televisión más vistas, por orden de importancia fueron Antena 3 (26,2%), TVE-1 (23,4%) y Tele 5 (22,6%). Con menor audiencia, les siguieron Canal 9 (6,2%), TV3 (3,6%) y La 2 (3,6%). Finalmente, en último lugar, se situaron Canal 4 (0,5%) y M7 (0,2%). (Ver el cuadro A III-22.)

El consumo televisivo por rangos horarios nos deja ver, en orden de importancia, que el 88,38% de la población de las Islas ve la televisión por la noche, mientras que el 56,05% lo hace al medio día; el 40,35% ve la televisión por la tarde; el 15,15%, por la mañana y, finalmente, el 2,06% de la población ve la televisión de madrugada. (Ver el cuadro A III-23.)

La Televisión IB3 comenzó a emitir en pruebas con los primeros informativos de carácter autonómico el 1 de mayo del 2005 y el 4 de septiembre del mismo año inició las emisiones regulares.

5.8. LAS BIBLIOTECAS

En la Red de Bibliotecas del Consell de Mallorca, ha habido un total de 45.750 ejemplares nuevos, repartidos por todos los municipios de la isla, entre los cuales es Campos el municipio que más ha adquirido, con 1.663 ejemplares, seguido de Manacor con 1.659 y de Calvià con 1.519. El número de títulos nuevos incorporados ha sido de 2.122, con un predominio de los escritos en lengua castellana (1.300). El número de lectores con carné para prestaciones ha sido de 63.069, 6.283 de los cuales, en la biblioteca de Inca.

Durante el año 2005 la base de datos de actividades de animación a la lectura, creada en el 2004, ya ha funcionado a pleno rendimiento y el resultado ha sido de 187 actividades y 67 contactos. La mayoría de estas actividades corresponden a cuentacuentos, talleres y otros, como bibliodisciplina, biblioparque o visitas escolares. El 89% de estas actividades se ha realizado en las mismas bibliotecas con el objetivo de dar a conocer las bibliotecas municipales. En estas actividades ha habido un total de 18.259 asistentes, siendo la mayoría niños entre 7 y 12 años. Así mismo, se ha puesto en marcha la semicentralización de los clubes de lectura de las bibliotecas, se eligen 10 títulos, y se compran 30 ejemplares de cada título. Las bibliotecas que han participado en este proyecto han sido: Andratx, Binissalem, Búger/Lloseta/Selva (conjuntamente), Consell, Esporles, Llucmajor y Porreres. Además, se ha creado una nueva biblioteca, que es la de Portocolom.

La red de bibliotecas de Menorca está formada por 8 bibliotecas, sin tener en cuenta las de titularidad privada ni la Biblioteca Pública de Maó, que es de titularidad estatal. Cada

municipio dispone de una biblioteca, menos Es Mercadal que tiene dos. El fondo total es de 84.132 libros, siendo la biblioteca de Ciutadella es la que tiene más, con 23.675. La que cuenta con un menor número de libros es la de Fornells con 3.232 títulos. El número total de usuarios cuantificado por los que se han hecho carné nuevo o lo han renovado en los dos últimos años, es de 11.712, siendo también la biblioteca de Ciutadella la que cuenta con un mayor número (4.200).

El Centro Coordinador de Bibliotecas del Consejo Insular de Ibiza i Formentera, figuran veintidós bibliotecas en el total de las Pitiüses. El número de usuarios es de 63.639, y el número de nuevas adquisiciones es de 10.959.

6. VIVIENDA

RESUMEN

En el 2005 se visaron 12.526 viviendas, un 3,6 % más que en el año anterior. La demanda de viviendas para el turismo residencial registró un notable aumento de actividad, superior al 20% en el caso de los compradores británicos, y se recuperó ligeramente el mercado alemán, tras varios años de estancamiento.

La repercusión del precio del suelo sobre los costes de producción de la vivienda ha continuado creciendo y los precios de la vivienda continúan siendo otro de los principales problemas sociales. Así, en el cuarto trimestre del 2005 los precios medios por metro cuadrado de la vivienda libre se sitúan en las Baleares en la cuarta posición, por detrás de Madrid, País Vasco y Cataluña. Entre 1995 y 2005 los precios aumentaron un 238%, mucho más que la media española (163,4%), y se aceleraron de manera especialmente intensa entre 1998 y 2001. Sin embargo, a partir de 2002, los precios de Balears han crecido a menor velocidad que dicha media. En las Baleares la vivienda libre alcanzó en el cuarto trimestre de 2005 un precio medio de 2.025,6 euros por metro cuadrado, siendo todavía un 11% más elevado que la media española, que se situó en 1.824,3 euros. En las Illes Balears la subida de precios se moderó, de manera que crecen un 10,2%, en relación con el mismo período de 2004. El ritmo de crecimiento de los precios medios españoles se desaceleró en 2005: pasando del 17,1% al 12,9%. El precio medio de la vivienda libre usada también se está ralentizando lentamente, aunque sigue creciendo a una tasa anual muy viva. Entre junio de 2004 y junio de 2005 ha crecido en Balears un 15,7%. El valor alcanzó 1.956,6 euros por metro cuadrado. La evolución de los precios medios españoles es similar: han crecido un 17,3% (alcanzando los 1.710,4 euros por metro cuadrado). En las Balears el precio medio de la vivienda usada es superior en un 14,4% a la media estatal.

Según el indicador de la accesibilidad a la vivienda elaborado por el Servicio de Estudios Económicos del BBVA, las Balears registran un índice del 1,2, correspondiente al 2004 (al igual que en la Comunidad de Madrid y solo detrás del País Vasco). La media española se situó en 1,4 y denota una situación mejor. En el 2005 la media estatal bajó hasta 1,3. Como se trata de indicadores medios, esto significa que para un crecimiento segmento de la población la posibilidad de acceder a una vivienda libre de precio medio se aleja cada vez más.

El deterioro de la accesibilidad a la vivienda se deja notar en una mayor presión en la demanda de la vivienda de alquiler, hecho que, junto con los otros factores ya enunciados de la demanda, ha provocado un rápido aumento de los precios del alquiler. Todo ello continúa generando graves problemas de vivienda para algunos colectivos ligados a la inmigración, con la aparición del subalquiler y de situaciones de precariedad y de hacinamiento asociados a hogares plurifamiliares. Esta situación ha producido iniciativas de las administraciones públicas, como es el caso de los de la Hipoteca Joven i Vivienda Palma.

6. VIVIENDA

6.1. EL PLAN ESTATAL 2005-2008

El objetivo básico del nuevo plan es desarrollar 720.000 actuaciones protegidas en los cuatro ejercicios de vigencia, con un presupuesto de 6.822 millones de euros, frente a los 442.000 actuaciones del Plan 2002-2005 y los 3.380 millones de euros presupuestados. Esto implica una medida de 180.000 actuaciones al año, un 63,6% más que las 110.000 establecidas como objetivo medio anual entre 2005 y 2008. El 46% del total corresponden a viviendas protegidas de nueva construcción para la venta y el alquiler, el 16,4% son actuaciones de urbanización de suelo expresadas en términos de viviendas protegidas que crearán, y el 22,2% rehabilitaciones.

Por otro lado, el número de aprobaciones definidas de rehabilitación protegida, según la normativa estatal, ha descendido respeto al 2004, un 13,6%, llegando a una cifra de 47.607.

Finalmente, las ayudas financieras en la vivienda, de manera similar al Plan anterior, admiten diversas modalidades: préstamos convenidos, por un lado, y por el otro, ayudas económicas directas, entre las cuales se distinguen las subsidiaciones de los préstamos convenidos, las subvenciones y las ayudas a la entrada por el primer acceso a la vivienda en propiedad. Las dos principales novedades en este campo de actuaciones son, en primer lugar, que los plazos de amortización se amplíen con carácter general a 25 años (cinco más que en el plan anterior), y en segundo lugar, que se implante un carácter fijo en las subsidiaciones de los préstamos convenidos a compradores y arrendatarios, en lugar de hacerlo en una proporción de las cuotas a pagar, como se hacía con planes precedentes.

Para ampliar el reducido parque de alquiler existente en España se empleará dos tipos de instrumentos: por un lado, los destinados a estimular la oferta de la vivienda en arrendamiento, y, por otro, los dirigidos a evitar la <<pérdida de viviendas>> mediante

el soporte económico a los inquilinos. Respecto a los primeros, el Plan establece diferentes modalidades de actuaciones:

- La promoción de viviendas de protección oficial (VPO) de nueva construcción para arrendar, y el confinamiento de la VPO de promoción pública para arrendar.

- La movilización del parque residencial, mediante el soporte a los que pongan en alquiler viviendas, o a quien las adquiera para tal finalidad.

- La rehabilitación individual de viviendas, o de un edificio completo, destinado al arrendamiento.

Otra de las nuevas actuaciones protegidas por el Plan es el soporte económico a los inquilinos de las viviendas arrendadas bajo determinadas condiciones, de manera que se establece un trato preferencial a determinados colectivos, como los menores de 35 años, las víctimas de la violencia de género o del terrorismo, las familias numerosas, y las constituidas por padre o madre e hijos, las personas con discapacidad, aquellas que pertenezcan a un colectivo en situación de riesgo de exclusión social, y otros grupos de protección establecidas en la normativa propia de las comunidades autónomas.

En materia de suelo, las principales novedades son el financiamiento de la adquisición del mismo en las <<áreas de urbanización prioritaria>> y el nuevo planteamiento residencial de la Entidad Pública Empresarial de Suelos (SEPES), en la cual se le adjudicaron nuevos cometidos con el objetivo de fomentar la urbanización de suelo para viviendas protegidas.

Finalmente, el Plan establece dos programas: uno de mejora de la calidad, de la innovación y de la sostenibilidad de la edificación, y otro que va dirigido a la vivienda para los jóvenes. El primero comprende ayudas para los promotores de viviendas de nueva construcción que incorporen mejoras por encima de los mínimos obligatorios, y para los promotores de las actuaciones de rehabilitación aislada de edificios y de viviendas, para mejoras en la eficiencia energética. El Programa de Vivienda para jóvenes, comprende ayudas financieras para la vivienda joven en alquiler, subvenciones a los inquilinos jóvenes, ayudas para la compra de viviendas, la preferencia para el acceso a viviendas protegidas en propiedad, y el cofinanciamiento de viviendas de promoción pública en arrendamiento para jóvenes.

La Sociedad para el Alquiler (SPA), creada por el Ministerio de la Vivienda en el mes de abril del 2005 tiene como objetivo esencial fomentar el alquiler del importante parque de viviendas vacías existentes en España, mediante la reducción de los costes de transacción en la tramitación de los contratos de alquiler y de reforzar la seguridad de los arrendadores.

La SPA se ha constituido con un capital social de veinte millones de euros. Los datos facilitados hasta ahora revelan que en los seis meses de funcionamiento de esta sociedad tan sólo se han firmado un poco más de mil quinientos contratos, aunque unos cuatro mil propietarios se han interesado por las condiciones de los alquileres, y más de 15.000 ciudadanos, en la inmensa mayoría menores de 35 años, han pedido información.

6.2. LA EVOLUCIÓN DE LA VIVIENDA EN LAS ISLAS BALEARES

En el 2005 se continuó registrando en las Balears un gran dinamismo de las promociones residenciales, estimulado por una demanda que no presentó síntomas de desfallecer, alimentada por los bajos tipos de interés de los préstamos hipotecarios, que siguieron bajando hasta agosto, y por plazos de amortización cada vez más dilatados. Se visaron 12.526 viviendas, un 3,6 % más que en el año anterior, en el que se había producido un impulso extraordinario tras el fin de la moratoria urbanística en Mallorca, que afectaba a la edificación residencial colectiva libre, y también a Ibiza y Formentera, con un nuevo plan territorial en germen.

En los últimos años de la pasada década de los noventa, la demanda de vivienda en las Balears creció intensamente debido a la singular confluencia de un conjunto de factores que operaron a la vez, configurando un escenario extraordinariamente expansivo, en el que, además de factores relacionados con el encarecimiento del coste del suelo y con las expectativas de los agentes económicos y de los consumidores sobre su creciente escasez futura, destacaron el fuerte crecimiento de la economía de las Balears, el elevado incremento de la población inmigrante, la entrada en el nuevo marco del euro, la inversión extranjera dirigida a la adquisición de viviendas destinadas al turismo residencial, la rápida reducción de los tipos de interés hipotecario, el alargamiento de los plazos de amortización de los préstamos hipotecarios, y el aumento del atractivo de los inmuebles como bien de inversión refugio respecto de otros activos alternativos, en un escenario de bajos tipos de interés y con expectativas de continuidad de las fuertes alzas de precios y alquileres. Esta expansión, con ritmos diferentes, ha continuado vigente desde entonces.

Al margen de factores coyunturales y de los relacionados con la escasez del suelo, su progresivo encarecimiento y las expectativas sobre la evolución de los precios, la intensa demanda de la vivienda que se da desde finales de los noventa es el resultado de la conjunción de tres tipos de factores: económicos (aumento del empleo y de la renta de las familias), demográficos (inmigración, turismo residencial, cambios sociales: aumento de familias monoparentales, de un miembro, emancipación de los jóvenes) y financieros (descenso continuado de los tipos de interés, alargamiento de los plazos de los préstamos, vivienda como activo alternativo).

Si nos detenemos por un momento en los factores demográficos, es oportuno recordar que en el último quinquenio la población de las Baleares ha crecido un 16,3%. A inicios de 2005 el 43% de la población residente no había nacido en las Islas Baleares; el 25% del total procedía de otras comunidades autónomas. La intensidad del proceso inmigratorio es uno de los factores más activos de entre los que configuran la evolución de la demanda de la vivienda. Pero, también lo es la rápida transformación de la sociedad, con diversos procesos que impulsan la formación de hogares, como ahora la mayor incidencia de hogares unifamiliares por la emancipación de los jóvenes, el envejecimiento de la población, la mayor frecuencia de separaciones matrimoniales o el índice de mujeres cabeza de familia, entre otros.

La demanda de viviendas para el turismo residencial registró un notable aumento de actividad, superior al 20% en el caso de compradores británicos, y se recuperó

ligeramente el mercado alemán, tras diversos años de estancamiento. Esta evolución al alza se explica en función de la mejora de las economías de los principales países emisores, junto con la contención de la pérdida del diferencial de precios relativos de los bienes inmuebles, de otros factores, entre los que habría que destacar la ampliación de la oferta del transporte aéreo y la reducción de sus precios.

Los tipos de interés hipotecario, expresados como valor medio correspondiente al conjunto de las entidades financieras, tocaron fondo en agosto con una tasa del 3,19%, y desde entonces se inició una lenta pero sostenida subida que situó la tasa de diciembre en 3,40%. Los tipos de interés de los préstamos con garantía hipotecaria, contratados la mayoría con un interés variable referenciado en indicadores del mercado financiero, anticipaban un esperado, aunque suave endurecimiento de la política monetaria. El Banco Central Europeo abría en diciembre un nuevo ciclo alcista de los tipos oficiales, para contrarrestar posibles tensiones inflacionistas derivadas del incremento del precio del petróleo, del crecimiento monetario y de la tibia recuperación de la actividad económica en la UEM, en particular en Alemania. En todo caso, el valor medio anual de los tipos continuó descendiendo en 2005 y se situó en el 3,28%. En el 2001 la tasa media había sido del 5,76%. Fueron particularmente intensas las reducciones experimentadas en 2002 y 2003, a razón de un punto porcentual cada año. (Ver el cuadro III-54.)

Al margen de los efectos sobre el cambio de expectativas de las familias respecto al futuro de los tipos de interés, el nuevo ciclo alcista que se abrió paso en el último cuatrimestre de 2005 no afectó de manera apreciable la demanda de viviendas del año, dada la escasa intensidad de la subida y el corto tiempo en que operó. Por tanto, el modelo, en su componente financiera, se comportó, en lo básico, de forma análoga al patrón seguido en los últimos años: el nivel de endeudamiento ha continuado creciendo de acuerdo con el precio de las viviendas, pero el interrumpido descenso de los tipos y el alargamiento de los plazos de amortización de los préstamos han venido aliviando el peso de su carga financiera y han seguido impulsando la demanda residencial.

Los datos del INE relativos al volumen de hipotecas inmobiliarias constituidas en las Baleares durante el 2005 reflejan la continuidad de un intenso dinamismo en la edificación y en la demanda residencial a lo largo del año. El número medio de operaciones creció un 20% (17,1% en el año anterior). El importe total de los préstamos hipotecarios constituidos se incrementó un 32%, teniendo en cuenta que ya en el año precedente había crecido un 41,7%. El valor medio de las operaciones también aumentó, aunque su tasa (un 10%) subió muy por debajo del 21% registrado en el año anterior. Sin perjuicio del intenso nivel de actividad que denotan tales tasas de crecimiento anuales, conviene matizar que, más allá de efectos estacionales, en el segundo semestre y, sobretodo, en el último trimestre se observan signos de ralentización, visibles tanto en el número de hipotecas realizadas como en su importe total.

La persistencia de la incertidumbre motivada por factores geopolíticos y económicos, entre los cuales encontramos el alza del precio del petróleo, y la escasa remuneración de los activos de reducido riesgo, propio de la situación de bajos tipos de interés, mantuvieron el atractivo de la vivienda como un activo alternativo. La mejora de la rentabilidad de los mercados financieros de renta variable no parece haber restado

recursos en grado suficiente para alterar de forma significativa la presión del dinero sobre la demanda de vivienda en busca de rentabilidad como un activo.

Los precios medios de la vivienda libre se mantuvieron por debajo de la media estatal hasta 1997. A partir de entonces se inició una escalada alcista que llevó a las Baleares a situarse en el grupo de las comunidades autónomas con los precios de la vivienda más elevados y con mayor ritmo de aumento. En el cuarto trimestre de 2005 ocupaba la cuarta posición, en cuanto al precio por metro cuadrado, por detrás de Madrid, País Vasco y Cataluña. Entre 1995 y 2005 los precios aumentaron un 238%, mucho más que la media española (163,4%), acelerándose de manera especialmente intensa entre 1998 y 2001.Sin embargo, a partir de 2002, los precios de Baleares han crecido a menor velocidad que dicha media. Según los datos del Ministerio de la Vivienda (con una nueva base en el año 2005), la vivienda libre alcanzó en Baleares, en el cuarto trimestre de 2005, un precio medio de 2.025,6 euros por metro cuadrado, de manera que era todavía un 11% más elevado que la media española, que se situó en 1.824,3 euros. En las Islas Baleares la subida de precios se moderó, creciendo un 10,2%, en relación con el mismo período de 2004. En ese año, habían despuntado, con un aumento del 12,7%. El ritmo de crecimiento de los precios medios españoles se desaceleró en el 2005, al pasar del 17,1% al 12,9%, lo que refleja una cierta contención de la demanda residencial. (Ver el cuadro III-55.)

El precio medio de la vivienda libre usada también se está retardando lentamente, aunque sigue creciendo a una tasa anual aún muy viva. Entre junio del 2004 y junio del 2005 ha crecido en las Balears un 15,7%. En los dos años anteriores había crecido el 18% y el 20 , respectivamente. Su valor alcanzó 1.956,6 euros por metro cuadrado. La evolución de los precios medios españoles es similar: han crecido un 17,3% (de manera que se han situado en los 1.710,4 euros por metro cuadrado), algo menos que el 19% del año anterior. En las Baleares el precio medio de la vivienda usada es superior en un 14,4% a la media estatal.

La repercusión del precio del suelo sobre los costes de producción de la vivienda ha continuado creciendo. La oferta ha tendido a segmentarse para adecuarse a las nuevas necesidades: edificios de viviendas tuteladas para satisfacer la demanda de personas jubiladas, viviendas para los jóvenes, edificios con viviendas de superficie modulable, etc.

Existen diferentes indicadores de la accesibilidad a la vivienda. El Servicio de Estudios Económicos del BBVA ha elaborado un indicador de síntesis que relaciona el precio de una vivienda adquirible (aquella a la que se puede aspirar si se dedica un tercio de la renta salarial a pagar la cuota de un préstamo hipotecario por el 80% del valor de la vivienda) y el precio de mercado de una vivienda de 90 metros cuadrados, de forma que cuando el indicador se sitúa por encima de uno la capacidad de compra de la familia media supera a los precios de mercado y si se utiliza por debajo, la familia no puede adquirir una vivienda de precio medio sin un esfuerzo adicional.

Aunque la capacidad de endeudamiento haya aumentado de manera importante en los últimos años como resultado de factores económicos (aumento del empleo y de la renta de las familias) y financieros (reducción de tipos de interés y alargamiento de los plazos de amortización de los préstamos hipotecarios), se ha manifestado insuficiente para

contrarrestar el intenso crecimiento de los precios de la vivienda, de manera que se erosiona, año tras año, la accesibilidad a la vivienda. Este proceso ha conducido a una situación en la cual en algunas comunidades – entre las cuales se encuentran las Islas Baleares- el esfuerzo financiero de las familias se aproxima al límite de su capacidad de compra.

En Baleares, el indicador correspondiente al 2004 llegó a 1,2 (al igual que en la Comunidad de Madrid, y solo detrás del País Vasco). La media española se situó en 1,4. En el 2005, la media estatal bajó hasta 1,3, y aunque no disponemos de datos desagregados por comunidades autónomas para este último año, se puede deducir que el indicador de las Baleares se debe haber situado en torno al 1,1. Como que se trata de indicadores medios, ello significa que para un creciente segmento de la población la posibilidad de acceder a una vivienda libre de precio medio se aleja cada vez más, especialmente para aquellas familias que sólo disponen de un único salario o se encuentran en ciertas situaciones de fragilidad económica.

El deterioro de la accesibilidad en la vivienda se acentuará como consecuencia de la entrada en escena de un nuevo factor, - el incremento de los tipos de interés hipotecario-, en este nuevo ciclo de endurecimiento monetario que ha comenzado, el cual viene a sumarse a la subida de los precios residenciales por encima de los ingresos, causante principal del dicho deterioro en los últimos años.

Por otra parte, a pesar de ese doble proceso, la capacidad de endeudamiento de las familias no se verá mermada de forma drástica, como resultado del aumento de renta y del continuo alargamiento de los plazos de amortización de los préstamos hipotecarios, siempre que la evolución de los tipos de interés se mueva en una senda de aumentos suaves y con un límite.

Aunque los bajos tipos de interés y el alargamiento de plazos de los préstamos impulsan el desplazamiento de la demanda de viviendas desde el alquiler hacia la compra, diversas barreras financieras y sociales frenan este proceso. En las Baleares, en los últimos años se han sumado los efectos de diversos factores que han presionado la demanda de vivienda en alquiler y que han provocado un rápido aumento de los precios de arrendamiento. Entre éstos se encuentran el aumento de la población inmigrante de baja renta y, por motivos laborales, la tradicional escasez de la oferta de viviendas en régimen de alquiler, la insuficiencia de oferta de vivienda social en propiedad y el progresivo empeoramiento de la accesibilidad a la vivienda libre para capas crecientes de la población. Todo ello continúa generando graves problemas de vivienda para algunos colectivos y la aparición del subarriendo y situaciones de precariedad y hacinamiento asociadas a hogares plurifamiliares. Se han producido iniciativas de las administraciones públicas tendentes a fomentar el aumento de la oferta de viviendas en alquiler, por la vía de conciliar la seguridad de las transacciones para propietarios e inquilinos e introducir más transparencia en el mercado, junto con otras tendentes a favorecer la rehabilitación de viviendas para el alquiler. El Gobierno de las Islas Baleares aprobó un plan de ayudas, que se extiende hasta el 2008, para la compra de viviendas de protección oficial, para la compra de vivienda usada y para la compra con fines de rehabilitación, especialmente orientado a personas jóvenes, que complementa el plan de vivienda estatal. Así mismo, se adoptaron otras medidas tendentes a facilitar el acceso a la financiación de la vivienda para los jóvenes.

6.3. EL I PLAN DE LA VIVIENDA DE LAS ISLAS BALEARES 2005-2008, LA HIPOTECA JOVEN Y LA VIVIENDA DE PALMA

Desde la Dirección General de Arquitectura i Vivienda de la Consejería de Obras Públicas, Vivienda y Transportes se redactó el I Plan de la vivienda 2005-2008. Este Plan no sólo persigue objetivos económicos, que ayuden a consolidar la estructura productiva del sector vía población ocupada, sino también sociales, ya que orienta parte de sus instrumentos hacia el colectivo con más dificultades para acceder a una vivienda en condiciones dignas.

Este plan se diseñó sobre tres políticas fundamentales: la del suelo, la fiscal y la de la vivienda, pero siendo necesaria una intervención conjunta de las tres fuentes, para hacer frente a los mismos objetivos comunes, con el desarrollo de políticas transversales. Estas cubren todos los aspectos jurídicos, económicos y administrativos que afectan a la vivienda.

Así, el Plan responde a cuatro líneas de actuación transversal:

1. Incrementar la oferta pública de viviendas protegidas. El plan propone aumentar el parque de viviendas protegidas, controlar la venta de viviendas para evitar que estén disponibles en el mercado libre de forma incorrecta y controlar la protección del suelo.

2. Mejorar la política del suelo, ya que constituye un factor determinante en la exclusión social de la vivienda. Mediante esta política, el Plan pretende mejorar y agilizar los procedimientos administrativos de la gestión y cesión del suelo, desarrollar medidas que eviten la especulación del suelo (con un aspecto sobre el suelo y la vivienda), desarrollar medidas encaminadas a obtener un suelo de bajo coste para edificar viviendas protegidas y crear medidas que fomenten el uso racional del suelo urbano.

3. Facilitar el acceso de los ciudadanos al mercado de la vivienda libre existente. Esta línea de actuación se dirige a las viviendas tanto en régimen de alquiler (mediante políticas de ayuda al propietario y al arrendatario), como en régimen de propiedad.

4. Mejorar y facilitar la movilidad patrimonial. En este apartado, el plan distingue entre las medidas orientadas a la rehabilitación, la habitabilidad o la mejora de las condiciones de funcionamiento de la actividad inmobiliaria que regula el parque de viviendas vacías.

En el marco del I Plan de Vivienda de las Islas Baleares 2004-2008, que aprobó el Gobierno de las Islas Baleares para dar respuesta a las crecientes dificultades de los ciudadanos para acceder a la vivienda, en 2005 destacan las actuaciones de dos iniciativas: Palma Habitada e Hipoteca Joven.

Palma Habitada fue un programa puesto en marcha en el año 2004 por el Ayuntamiento de Palma para estimular el parque de viviendas de alquiler e incorporar al mercado del alquiler una parte de las viviendas que permanecían vacías. Esta iniciativa, pionera en todo el Estado español, pretende añadir unas quinientas viviendas anuales al mercado del alquiler a lo largo del periodo 2004-2008. Mediante este programa, el Ayuntamiento quiere incidir directamente en los obstáculos que impiden la suscripción de un número más elevado de contratos de alquiler, y evitar que una cantidad anormalmente elevada de pisos en condiciones aceptables de habitabilidad estén desocupados durante prolongados periodos de tiempo. Además, con esta medida, se pretende garantizar, por un lado, que el propietario cobre las cuotas de alquiler y, por otro, que el usuario disfrute de una vivienda digna a un precio asequible.

En el año 2005 los resultados del programa Palma Habitada en cuanto al número de viviendas alquiladas fue de 304, mientras que en el período de junio a diciembre del año 2004 se contabilizaron 141 viviendas alquiladas. La renta media por estas viviendas es de unos 420 euros, aproximadamente. En cuanto a los inquilinos alquilados, en el período de junio a diciembre de 2004 fue de 220 personas, mientras que en el 2005 fue de 689. Respecto a la nacionalidad de los inquilinos 376 eran españoles y 314 extranjeros. De los inquilinos alquilados 355 eran hombres y 335, mujeres. En relación a los niveles de estudios, 248 contaban con el graduado escolar, 191 tenían estudios medios, 109 estudios superiores, 106 otros estudios y 36 no tenían estudios reglados. (Ver el cuadro III-56.)

La Hipoteca Joven se creó a finales del primer semestre de 2005 por la Consejería de Obras Públicas, Vivienda i Transportes. Se trata de un producto hipotecario destinado a facilitar la adquisición de la primera vivienda habitual y permanente a los jóvenes de entre 18 y 35 años con trabajo fijo. Esta iniciativa, que cuenta con unas características financieras ventajosas - como ahora la posibilidad de tasar la vivienda hasta los trescientos mil euros o de financiar el 100% de la vivienda, sin necesidad de aval y para un periodo de cuarenta años -, ha conseguido que muchos jóvenes se interesen. Durante el año 2005, se atendieron más de treinta y ocho mil llamadas, se sellaron más de 2.800 solicitudes y se constituyeron 88 hipotecas. (Ver los cuadros III-57 y III-58.)

Hay que destacar que los ayuntamientos también pueden realizar actuaciones en materia de viviendas de protección oficial, pero no existe todavía información recopilada disponible para poder realizar una primera estimación de estas políticas para el conjunto de los ayuntamientos de las Islas Baleares.

7. JUSTICIA Y ARBITRAJE

RESUMEN

Las Islas Baleares, con 10,45 jueces por cada cien mil habitantes, presenta el tercer mejor resultado en dotación de jueces del Estado, detrás de Ceuta y Melilla. En cambio, el índice de litigio supera la media nacional con 204 pleitos por diez mil habitantes, mientras que el valor de la media nacional es de 169, lo que sitúa a las Baleares en el penúltimo lugar respecto al número de asuntos judiciales. Respecto al número de quejas presentadas en relación con la Administración de Justicia en las Islas Baleares, el número ha sido el más bajo del Estado (185 quejas, un 1,5% del total). Por otro lado, el año 2005 ha finalizado con 56.939 asuntos pendientes.

En cuanto a la actividad de los juzgados y de los tribunales, lo más perceptible por los ciudadanos es el tiempo de duración del proceso, que no ofrece signos favorables: respecto al año 2005, es de cuatro meses en la jurisdicción social, de dos meses en la penal, de nueve meses en la civil y de un año y cuatro meses en la contenciosa administrativa.

Pese al esfuerzo de inversión con la puesta en funcionamiento de nuevos juzgados y plazas de magistrado, todavía se mantienen situaciones preocupantes en los Juzgados de Violencia contra la Mujer de Palma, en el Juzgado Penal núm.8, de ejecutorias, y en los juzgados contenciosos administrativos. Sobre esta situación está previsto que incidan la llamada Nueva Oficina Judicial (NOJ) que el Ministerio de Justicia ha programado implantar a todos los órganos de Palma durante el próximo año, lo que entendemos como un intento de estructurar los soportes de funcionamiento y de racionalizar los sistemas de desarrollo.

Respecto a la actividad de la Fiscalía, en los delitos contra la vida se han producido un descenso de homicidios. Así mismo, se ha detectado un incremento de los delitos por homicidio imprudente. También se ha de subrayar que han disminuido los delitos relativos a lesiones genéricas. En relación a los delitos contra la libertad, han aumentado las amenazas condicionales y han disminuido las coacciones y las amenazas no condicionales. En cuanto a los delitos contra la libertad sexual, es importante señalar que casi todos los delitos han disminuido ligeramente, excepto el abuso sexual con engaño y la prostitución. Respecto a los delitos contra el patrimonio y el orden socioeconómico, se ha de destacar un aumento en hurtos, robos con violencia, robos de vehículos, estafa y daños. No ha habido ningún delito por fallo, por concurso y por suspensión de pagos ni contra los mercados ni los consumidores. En cuanto a los delitos contra los derechos de los trabajadores, se ha de destacar que no ha habido ningún delito por tráfico de mano de obra y también cabe destacar el aumento que se ha producido contra los derechos laborales o de la Seguridad Social. Así mismo, los delitos contra la ordenación del territorio han aumentado. Por otro lado, los delitos contra la seguridad colectiva, han disminuido los referentes al tráfico de drogas y ha aumentado la negativa a realizar de la prueba de alcoholemia. Ha habido un aumento de las falsificaciones de moneda y de los documentos públicos y privados.

7. JUSTICIA Y ARBITRAJE

7.1. INTRODUCCIÓN

El estudio de la justicia por los tribunales superiores que ha dado a conocer el Consejo General del Poder Judicial en el año 2005 en las Islas Baleares, indica que la población censada en el archipiélago se ha incrementado el 22,65% en el último decenio. No obstante, esta apreciación no se corresponde con la realidad, porque tiene en cuenta diversos factores que inciden en el volumen de litigios, como en el flujo de población flotante inherente en el sector turístico, la inmigración y la superposición de administraciones competentes.

Este hecho se evidencia porque, pese a que ocupamos el tercer mejor puesto teórico por lo que se refiere a la proporción entre la población y el número de jueces (10,45 jueces por cada cien mil habitantes) - justo detrás de las dos ciudades autónomas (Ceuta y Melilla)-, el índice de litigios supera la media del conjunto nacional (204 pleitos por diez mil habitantes, mientras que la media nacional es de 169l), de manera que nuestra comunidad se sitúa en el segundo lugar más desfavorable con respecto al número de asuntos judiciales.

Respecto al número de quejas presentadas en relación con la Administración de Justicia en las Islas Baleares –no todas relativas a la función jurisdiccional -, ha sido el más bajo de todo el Estado (185 quejas, el 1,5 del total).

Por otro lado, el año 2005 ha finalizado con 56.939 asuntos pendientes. Es importante poner este dato en relación con un seguido de factores para entender su auténtico significado:

1. A los 55.730 asuntos inicialmente pendientes se han de añadir 202.207 de nuevos en el año 2005, por lo cual se debieron tramitar 257.937 asuntos durante el año. De esta manera, los que estaban pendientes supusieron al final un 20% del total tramitado- es decir, se resolvieron los cuatro quintas partes del total- y, además, los asuntos pendientes no están paralizados, sino en curso.

2. Se ha de valorar que todo proceso requiere un período de tramitación y que es habitual que las causas registradas a finales de año no estén finalizadas.

3. Se ha de tener en cuenta que el año 2003 finalizó con 2.127 asuntos pendientes más que el año anterior, el 2004, con 466 más, y el 2005 con 412, de manera que el signo de evolución se muestra ligeramente favorable ya que disminuye la tendencia a acumular asuntos pendientes.

4. También ha tenido importancia la influencia de los 6.037 asuntos más que en el año anterior.

5. La cifra de asuntos finalizados en el año 2005 ha aumentado un 0,06%, lo que responde a una incidencia más marcada por los órdenes civil y social. Esto significa que el esfuerzo resolutorio está llegando a ciertos límites, pese al número de jueces y de asuntos, teniendo en cuenta que treinta y cuatro de los 115 jueces y magistrados que desarrollaron funciones jurisdiccionales en el primer semestre de 2005 superaron, en más de un 20% los módulos máximos de productividad, y otros ochenta se aproximaron a un 80%.

Lo más perceptible para los ciudadanos es el tiempo de duración del proceso, que en general no ofrece signos favorables, ya que se sitúa, a lo que se refiere al año 2005, en cuatro meses en la jurisdicción social, dos meses en la penal, nueve meses en la civil y un año y cuatro meses en la contenciosa administrativa.

En este contexto tiene especial transcendencia el aumento efectivo de la planta judicial, que, se ha producido formalmente en el año 2005 (generalmente, en fecha 31 de diciembre), sólo podrá comenzar a producir los frutos deseados al año siguiente:

- La dotación efectiva de una nueva plaza de magistrado en cada una de las dos secciones penales de la Audiencia Provincial en el año 2005, reclamada desde hace tiempo, finalmente se ha producido, lo que permite pronosticar una importante recuperación en el plazo de un año, y una mejora considerable de la capacidad de respuesta. Por otro lado, la quinta plaza de magistrado asignada a la Sala Contenciosa Administrativa dará cifras de recuperación importantes de la cifra de resoluciones pendientes y previsiblemente acortará de manera proporcional el tiempo de respuesta, a condición que la capacidad de la oficina que la sirve para tramitar asuntos aumente sensiblemente.

- El incremento de un juzgado de instrucción en Palma (el núm.12) en el año 2005 se ha de valorar favorablemente, dado que el número de asuntos ha mermado y que esta tendencia se incrementará previsiblemente a partir de la entrada en

funcionamiento del nuevo juzgado, si se mantienen las tendencias y variables actuales.

- El tercer Juzgado de Primera Instancia e Instrucción de Mahón, creado en el año 2005, permitirá que la estabilidad de los dos juzgados existentes mejore por la disminución de la carga.

- La creación del cuarto Juzgado de Primera Instancia en Ibiza también se ha producido a finales del 2005 y contribuirá a paliar la tendencia, mantenida durante el año, en el aumento de las causas civiles en este partido judicial.

- El sexto Juzgado de Primera Instancia e Instrucción en los partidos de Inca y Manacor deberían ayudar a descongestionarlos, a pesar de que sólo se puede determinar a medio plazo si se observan los datos estadísticos, dada la sucesión de jueces y la imposibilidad de una respuesta más ágil por parte de la oficina judicial.

- Finalmente, la creación en Palma del Juzgado de Primera Instancia núm.19 a finales del 2005 sólo permite afirmar que suavizará los resultados, ya que todavía hacen falta otros cuatro o cinco Juzgados en Palma de este orden jurisdiccional.

Pese al esfuerzo de inversión que se describe, con la puesta en funcionamiento de nuevos juzgados y plazas de magistrado, todavía se mantienen situaciones preocupantes en los juzgados siguientes:

- Juzgado de Violencia contra la Mujer de Palma.
- Juzgado Penal núm.8, de ejecutorias.
- Juzgados del contencioso administrativo.

Sobre esta situación está previsto que incida la llamada Nueva Oficina Judicial (NOJ) que el Ministerio de Justicia ha programado implantar a todos los órganos de Palma durante el próximo año, lo que hay que entender como un intento de estructurar los soportes de funcionamiento (personal funcionario y laboral, gerencial e informático) y de racionalizar los sistemas de desarrollo, sin perjuicio de reconocer su intrínseca dificultad, y de afirmar que esta iniciativa, positiva en su planteamiento teórico, sólo tendrá posibilidades de éxito si va seguida de una seria dotación económica.

7.2. LOS JUZGADOS Y LOS TRIBUNALES

Los cuadros estadísticos y los gráficos que se exponen en el anexo se han confeccionado con los datos que contienen las memorias anuales del presidente del Tribunal Superior de Justicia de las Islas Baleares, del presidente de la Audiencia Provincial y de los juzgados decanos de los partidos judiciales, con la información que han facilitado los diversos juzgados y con el análisis de los boletines estadísticos que elaboran trimestralmente los órganos jurisdiccionales.

7.2.1. EL TRIBUNAL SUPERIOR DE JUSTICIA DE LAS ISLAS BALEARES

El Tribunal Superior de Justicia de las Islas Baleares se divide en la Sala Civil y Penal, la Sala Contenciosa Administrativa y la Sala Social. Por asuntos registrados y resoluciones dictadas, se destacan la Sala Contenciosa Administrativa y la Sala Social. (Ver el cuadro A III-24.)

7.2.2. LA AUDIENCIA PROVINCIAL

Se patentiza un cierto aumento en el número de asuntos registrados. En cuanto a las resoluciones dictadas en el año 2005 no disponemos de los datos. (Ver el cuadro A III-25.)

7.2.3. EL TRIBUNAL DEL JURADO

En el año 2004 se registró once asuntos y se dictaron ocho resoluciones. Respecto a los datos del año 2005, no disponemos de ellos. (Ver el cuadro A III-26.)

7.2.4. EL PARTIDO JUDICIAL DE PALMA

El Partido Judicial de Palma se organiza en juzgados de primera instancia, juzgados contenciosos administrativos, juzgados de violencia contra las mujeres, juzgados de menores, juzgados de instrucción, juzgados penales del 1 al 7, el Juzgado Penal núm.8, el Juzgado de Vigilancia Penitenciaria, el Juzgado Decano, el Servicio Común y el Registro Civil.

7.2.4.1. Los juzgados de primera instancia

Dentro de los juzgados de primera instancia, podemos hacer una subdivisión en juzgados ordinarios, juzgado mercantil, juzgados de familia y juzgados sociales.

7.2.4.1.1. Los juzgados ordinarios

El número de asuntos que se registran se mantiene, a pesar de registrarse 383 asuntos menos que en el año anterior. En este sentido, hay que tener en cuenta que la creación del Juzgado Mercantil ha supuesto asumir las competencias que antes correspondían a los juzgados ordinarios. En cualquier caso, estos juzgados sobrepasan los módulos de entrada y salida a pesar de la creación del Juzgado de Primera Instancia núm.19, por lo que resultan necesarios 4 ó 5 juzgados más. (Ver el cuadro A III-27.)

7.2.4.1.2. Los juzgados de familia

Esta jurisdicción ha visto reducido estadísticamente el número de asuntos en general, aunque destaca de manera especial el incremento de las causas por divorcio y de separación, en consecuencia de la reforma operada en la materia (<<divorcio exprés>>).

Pese a las mejoras, cabe destacar la incidencia de las ejecuciones en esta jurisdicción y la necesidad de reforzar los equipos psicoasistenciales para obtener una respuesta jurisdiccional más ágil.

También se ha de añadir que, si se valora con estrictos criterios aritméticos el número de asuntos tratados en esta jurisdicción y si se tienen en cuenta los módulos que

establece el Consejo General del Poder Judicial, resulta imprescindible crear de otro juzgado de familia. (Ver el cuadro A III-28.)

7.2.4.1.3. El juzgado Mercantil

Este juzgado entró en funcionamiento el 1 de septiembre de 2004, asumiendo parte de la carga de los juzgados ordinarios. En el año 2004 ha dictado 15 resoluciones. Cabe destacar que, antes de que entrase en vigor la Ley concursal, se desarrolló en Palma una experiencia piloto, promovida por el Consejo General del Poder Judicial y por el Ministerio de Justicia, en el Juzgado de Primera Instancia núm.5. (Ver el cuadro A III-29.)

7.2.4.1.4. Los juzgados sociales

En el año 2005 se ha producido una disminución moderada del número total de asuntos, debido a que sus cargas de competencias quedaron normalizadas con la creación del cuarto juzgado. (Ver el cuadro A III-30.)

7.2.4.2. Los juzgados contenciosos administrativos

Una vez finalizado el refuerzo, y dado el incremento de asuntos provocado por la reforma de la Ley de Jurisdicción contenciosa administrativa, la situación de saturación se ha vuelto a hacer patente, con un alargamiento en el tiempo de los juicios. Por esto, hacen falta nuevos refuerzos hasta que se cree un nuevo juzgado, lo que está previsto para el año 2006. (Ver el cuadro A III-31.)

7.2.4.3. El juzgado de violencia contra las mujeres

Este juzgado comenzó su funcionamiento el 29 de junio de 2005, por lo que no se puede hacer un estudio comparativo anual de la evolución. Las peculiaridades de este juzgado – que adopta, de hecho, funciones de guarda en turno de mañana y también asume asuntos civiles- justifican la necesidad de crear un segundo juzgado, lo cual está previsto para el 2006. (Ver el cuadro A III-32.)

7.2.4.4. El juzgado de menores

La situación en la jurisdicción de menores está totalmente normalizada, dado que el número total de asuntos tratados en el año 2005 es plenamente asequible, e incluso se ha producido una ligera tendencia decreciente. (Ver el cuadro A III-33.)

7.2.4.5. Los juzgados de instrucción

La situación se puede considerar normalizada, dado que, a pesar de que se ha producido un incremento de 2.500 asuntos en el año 2005, se ha de tener en cuenta que se ha credo un nuevo juzgado, el 31 de diciembre de este año.

Por otro lado, es significativa la falta de peritos oficiales, ya que estos profesionales han de dar servicio a otros partidos judiciales y esto supone que se alargue la emisión de sus dictámenes. Por este motivo resulta conveniente contratar nuevos profesionales, así

como pagarles puntualmente los honorarios para evitar la falta de motivación. (Ver el cuadro A III-34.)

7.2.4.6. Los juzgados penales del 1 al 7

La situación de estos juzgados se encuentra normalizada. Cabe destacar la utilización de dos aparatos de videoconferencia, dado que casi diariamente se efectúan este tipo de conexiones con juzgados del resto del Estado. (Ver el cuadro A III-35.)

7.2.4.7. El juzgado penal núm.8

Este juzgado, dedicado exclusivamente a las ejecutorias penales, es el órgano que presenta más problemas. El año 2005 ha registrado 3.970 ejecutorias, frente a las 4.291 registradas del año 2004.

En la MEMORIA del año 2004 ya se puso de manifiesto la necesidad de desdoblar el juzgado, lo que no se ha producido, a pesar que el Servicio de Inspección del Consejo General del Poder Judicial ha comprobado que la plantilla está integrada mayoritariamente por personal interino y, que, además, es totalmente insuficiente para atender la entrada diaria de causas.

Esta situación ha provocado la acumulación de ejecutorias, las cuales se inician con un año de retraso. Esto provoca un número importante de quejas de los perjudicados, que no pueden obtener la ejecución de la sentencia, como mínimo, un año después de la fecha en que esta se dicta. Por otro lado, resulta totalmente imposible conseguir que se aplique la justicia rápida, ya que el retraso en la ejecución de las sentencias se produce independientemente de que los juicios tengan lugar dentro del plazo establecido.

7.2.4.8. El juzgado de Vigilancia penitenciaria

Este juzgado no presenta ningún problema especial, aunque sería positivo que se pudiera conectar por videoconferencia con el Centro Penitenciario, lo que evitaría desplazamientos del juez, secretario judicial, agentes judiciales y de los miembros de los Cuerpos de Seguridad del Estado. (Ver el cuadro A III-36.)

7.2.4.9. El juzgado Decano

Los expedientes de consignación y de quejas han aumentado. Respecto a las quejas, el aumento es debido, en parte, a la instauración del buzón correspondiente por parte del Consejo General del Poder Judicial (CGPJ). (Ver el cuadro A III-37.)

7.2.4.10. El Servicio Común

Este servicio se ha ocupado, en el año 2005, de un total de 81.477 diligencias, frente a las 69.410 del 2004: se ha producido 70.653 diligencias unipersonales (58.439 en el año 2004), 7.299 embargos, remociones y lanzamientos (7.454 en el año 2004) y 3.525 exhortos (3.517 en el año 2004).

La carga de este servicio sigue siendo asumible, pese al aumento de las diligencias que se le encomiendan. No obstante, como se puso de manifiesto en la MEMORIA anterior, todavía no tiene un buen servicio operativo ni una comunicación informática directa entre los juzgados y este Servicio.

7.2.4.11. El Registro Civil

El incremento notorio del volumen de trabajo, tanto por lo que hace a los expedientes como en la atención al público ha provocado una situación caótica debido a la acumulación de público que espera en las oficinas para ser atendido y en la falta notoria de personal. Se forman aglomeraciones de personas que dificultan el trabajo del personal de seguridad del edificio. Además, la situación se ha empeorado debido a una reciente reforma legislativa que atribuye competencias a los registros civiles ordinarios para inscribir expedientes de nacionalidad y adopción internacional que antes correspondían al Registro Civil Central. Por tanto, hace falta poner de manifiesto la necesidad de aprobar un refuerzo de personal para esta oficina, y también de crear un segundo registro civil.

7.2.5. EL PARTIDO JUDICIAL DE INCA

Respecto a la jurisdicción civil (ordinaria, de familia y voluntaria) se han registrado un total de 3.756 asuntos, frente a los 3.416 del 2004. (Ver el cuadro A III-38.). Por lo que se refiere a la jurisdicción penal, se han registrado 17.193 asuntos, frente a los 16.080 del 2004. (Ver el cuadro A III-39.) En relación a los asuntos de violencia doméstica, se han presentado 302 denuncias, se han renunciado 32 y se han impuesto 180 medidas de protección. (Ver el cuadro A III-40.)

7.2.6. EL PARTIDO JUDICIAL DE MANACOR

Respecto a la jurisdicción civil (ordinaria, de familia y voluntaria) se han registrado un total de 3.837 asuntos, frente a los 3.923 del 2004. (Ver el cuadro A III-41.) En relación a la jurisdicción penal, se han registrado 19.973 asuntos, frente a los 15.378 del 2004. (Ver el cuadro A III-42.) En relación con los asuntos de violencia doméstica, se han presentado 234 denuncias, se han renunciado 27 y se han impuesto 125 medidas de protección. (Ver el cuadro A III-43.)

7.2.7. EL PARTIDO JUDICIAL DE IBIZA

Respecto a la jurisdicción civil (ordinaria, de familia y voluntaria) se han registrado un total de 6.170 asuntos, frente a los 4.393 del 2004. (Ver el cuadro A III-44.) En cuanto a la jurisdicción penal, se han registrado 30.482 asuntos, frente a los 26.796 del 2004. (Ver el cuadro A III-45.) En relación a los asuntos de violencia doméstica, se han presentado 359 denuncias, se han retirado 75 y se han impuesto 193 medidas de protección. (Ver el cuadro A III-46.)

En el año 2004, los juzgados penales han registrado 898 asuntos (888 en el año 2004). (Ver el cuadro A III-47.) Los juzgados sociales han registrado al año 845 asuntos (831 en el año 2003). (Ver el cuadro A III-48.)

7.2.8. EL PARTIDO JUDICIAL DE MAHÓN

Respecto a la jurisdicción civil (ordinaria, de familia y voluntaria) se trata de un total de 1.544 asuntos, frente a los 1.535 del año 2004. (Ver el cuadro A III-49.)

En la jurisdicción penal, se han registrado 7.224 asuntos, frente a los 7.606 del 2004. (Ver el cuadro A III-50.) Por otro lado, los juzgados penales se han ocupado de 624 asuntos (703 en el año 2004). (Ver el cuadro A III-51.)

En relación con los asuntos de violencia doméstica, se han presentado 83 denuncias, se han renunciado 17 y se han impuesto 33 medidas de protección. (Ver el cuadro A III-52.)

7.2.9. EL PARTIDO JUDICIAL DE CIUDADELA

Respecto a la jurisdicción civil (ordinaria, de familia y voluntaria) se han registrado un total de 883 asuntos, frente a los 862 del 2004. (Ver el cuadro A III-53.) En cuanto a la jurisdicción penal, se han registrado 7.085 asuntos, frente a los 7.027 del 2004. (Ver el cuadro A III-54.) En relación a los asuntos de violencia doméstica, se han presentado 120 denuncias, se han renunciado 24 y se han impuesto 61 medidas de protección. (Ver el cuadro A III-55.) En la jurisdicción social, se han registrado 235 asuntos (266 en el año 2004). (Ver el cuadro A III-56.)

7.3. LA FISCALÍA

Este apartado se divide en los subapartados siguientes: el ámbito penal, la vigilancia penitenciaria, la jurisdicción de menores, la Comisión de Asistencia Jurídica Gratuita y la actividad de la Fiscalía.

7.3.1. EL ÁMBITO PENAL

Las cifras que se presentan no se refieren a delitos cometidos, sino a delitos denunciados o descubiertos de oficio en el año 2004, de manera que buena parte de estos presuntos delitos pueden desaparecer a lo largo de la correspondiente tramitación del procedimiento, tanto para que se archiven en el juzgado instructor como para que los juzgados que juzgan el hecho dicten una absolución posterior. Igualmente, hemos de indicar que nos referimos a una parte de la actividad delictiva denunciada en las Islas Baleares, la que se refiere a los delitos cometidos de una manera más habitual o que tienen una incidencia o gravedad social mayor.

7.3.1.1. Los delitos contra la vida

Cabe destacar el descenso del número de denuncias por homicidio respecto del año 2004. (Ver el cuadro A III-57.)

7.3.1.2. Los delitos de lesiones

En el año 2005 se han estabilizado las denuncias por maltrato familiar, debido por un lado, a la promulgación de la Ley de protección integral y, por otro, a la creación del Juzgado de Violencia contra las mujeres. (Ver el cuadro A III-58.)

7.3.1.3. Los delitos contra la libertad

En el año 2005 se ha producido un ligero descenso generalizado de este tipo de delito respecto del año 2004. (Ver el cuadro A III-59.)

7.3.1.4. Los delitos contra la libertad sexual

Los índices descienden ligeramente con carácter general respecto del año anterior. (Ver el cuadro A III-60.)

7.3.1.5. La omisión del deber de socorro

Los índices se mantienen en relación con el año anterior: seis casos, frente a los siete del año 2003.

7.3.1.6. La violencia de domicilio

El número de denuncias por haber cometido este tipo de delitos en el año 2005 se mantiene en la tendencia del año 2004 y se pasa de veintiséis a diecinueve casos.

7.3.1.7. Los delitos contra el honor

El número de denuncias por calumnias se mantiene, pero disminuye sensiblemente por lo que respecta a las injurias: treinta y ocho casos en el 2005, frente a los 88 del 2004.

7.3.1.8. Los delitos contras las relaciones familiares

Siguiendo la tendencia de los años anteriores, han disminuido sensiblemente los casos de abandono familiar: de 171 se pasa a 127. No obstante, han aumentado los impagos de pensiones: de 172 se pasa a 240, y han disminuido los casos de abandono de niños: de 21 casos se pasa a 14.

7.3.1.9. Los delitos contra el patrimonio y contra el orden socioeconómico

En el año 2005 disminuyen sensiblemente los delitos asociados a la inseguridad ciudadana, como hurtos y robos con fuerza, y se mantiene, con carácter general, la tendencia respecto a las denuncias por el resto de delitos. (Ver el cuadro A III-61.)

7.3.1.10. Los delitos contra la hacienda pública y la Seguridad Social

El fraude tributario aumenta respecto al año anterior –diecisiete casos denunciados en el año 2005 y dos en el 2004-, mientras que se ha producido una denuncia (y ninguna denuncia en el año anterior) por fraude comunitario.

7.3.1.11. Los delitos contras los derechos de los trabajadores

Se produce un aumento generalizado de las denuncias por delitos contras los derechos laborales o de la Seguridad Social y contra la seguridad e higiene en el lugar de trabajo, y un aumento sensible respecto al delito del tráfico de mano de obra. (Ver el cuadro A III-62.)

7.3.1.12. Los delitos contra el ordenamiento del territorio

En el año 2005 han aumentado las denuncias por delito contra la ordenación del territorio y contra el patrimonio histórico, mientras que se mantienen, en general, los casos de delitos contra el medio ambiente. (Ver el cuadro A III-63.)

7.3.1.13. Los delitos contra la seguridad colectiva

Se mantienen los niveles del 2004, excepto por lo que se refiere al tráfico de drogas cualificado y la negativa a la realización de la prueba de alcoholemia, que aumentan considerablemente. (Ver el cuadro A III-64.)

7.3.1.14. Las falsificaciones

La tendencia se mantiene en el año anterior. Las denuncias por falsificación de documentos públicos continúan destacando de manera notable sobre el resto. (Ver el cuadro A III-65.)

7.3.1.15. Los delitos contra la Administración pública

En el año 2005, se mantienen los niveles respeto al año anterior. (Ver el cuadro A III-66.)

7.3.1.16. Los delitos contra la Administración de Justicia

La mayoría de las denuncias hacen referencia a los delitos por incumplimiento de condena, lo cual no se produce con la huida de la prisión, sino mediante el sistema de no reingresar después de disfrutar de un permiso penitenciario. (Ver el cuadro A III-67.)

7.3.1.17. Los delitos contra el orden público

En general, las denuncias por este tipo de delitos se mantienen en la tendencia de los años anteriores. (Ver el cuadro A III-68.)

7.3.1.18. Los delitos contra la Constitución

En el año 2005 se han registrado dos denuncias por usurpación de atribuciones y ninguna por delito contra la inviolabilidad de la correspondencia.

7.3.2. LOS JUICIOS RÁPIDOS

La entrada en vigor en el año 2003, de la Ley 38/2002, de 24 de octubre, por la cual se reforma la Ley de enjuiciamiento criminal permitió que se hicieran de manera inmediata - hasta y todo, a veces, en el mismo juzgado de guardia- los juicios y que se dictase sentencia por delitos flagrantes, a los que corresponden penas de prisión de hasta tres años.

Respecto al 2005, las cifras son similares a la de los años anteriores. Cabe destacar la incidencia especial de este proceso en los delitos de conducción bajo la influencia de bebidas alcohólicas y los delitos de violencia doméstica. (Ver los cuadros A III-69, A III-70 y A III-71.)

7.3.3. LA VIGILANCIA PENITENCIARIA

En el año 2005 se produce una disminución de los permisos de salida, la redención de penas mediante el trabajo, los expedientes de visitas y las libertades condicionales, mientras que los recursos de sanciones y el refuerzo de condenas han aumentado sensiblemente. (Ver el cuadro A III-72.)

7.3.4. LA JURISDICCIÓN DE MENORES

Este epígrafe se divide en los subapartados siguientes: las diligencias preliminares, en el número de menores a los que se ha aplicado esta jurisdicción, los delitos juzgados en esta jurisdicción y las medidas impuestas a los menores condenados.

7.3.4.1. Las diligencias preliminares

Ha aumentado sensiblemente, respeto del año anterior, el índice de diligencias iniciadas que se han archivado y de las cuales se han desistido. (Ver el cuadro A III-73.)

7.3.4.2. El número de menores a los que se ha aplicado esta jurisdicción

En el año 2005 se ha aplicado a un total de 3.954 menores (3.137 en el año 2004), de entre los cuales 1.952 eran menores de 15 años (1.173 en el año 2004) y 2.022 tenían entre 16 y 18 años (1.964 en el año 2004).

7.3.4.3. Los delitos juzgados en esta jurisdicción

Destaca el aumento de los robos con violencia o intimidación y la aparición, por primera vez, del número de delitos de violencia doméstica, que es considerablemente elevada. (Ver el cuadro A III-74.)

7.3.4.4. Las medidas impuestas a los menores condenados

En el año 2005 se han producido seis internamientos en régimen cerrado (tres en el año 2004), ciento ocho en régimen semiabierto (sesenta y siete en el año 2004), cuatro en régimen abierto (cuatro en el año 2004) y cuatro internamientos terapéuticos (doce en el año 2004). Por otro lado, ha habido 448 condenas en libertad vigilada (446 en el año 2004), 241 condenas en prestaciones en beneficio de la comunidad (212 en el año 2004), siete amonestaciones (nueve en el año 2004) y 118 condenas en otras medidas (101 en el año 2004). (Ver el cuadro A III-75.)

7.3.5. LA COMISIÓN DE ASISTENCIA JURÍDICA GRATUITA

El número de solicitudes ha aumentado, en general, ligeramente respeto al 2004. Por lo que se refiere a la diferencia que se aprecia entre el total general y el total especificado por órdenes jurisdiccionales, responde al hecho que la cifra total general se refiere a soluciones presentadas en el año 2005, mientras que el total por órdenes jurisdiccionales hace referencia a resoluciones dictadas formalmente. Por otro lado, cabe destacar que, debido a problemas de escasez de personal funcionario, hay una cantidad importante de resoluciones adoptadas materialmente que restan pendientes de elaboración formal y notificación posterior. (Ver los cuadros A III-76. A III-77 y A III-78.)

7.3.6. LA ACTIVIDAD DE LA FISCALÍA

En el año 2005 se han emitido 133.004 dictámenes penales (132.817 en el año 2004), 60.203 dictámenes en ejecutorias (58.027 en el año 2004), 26.385 dictámenes en juicios de faltas (25.547 en el año 2004), 15.801 dictámenes en materia civil (14.713 en el año 2004), 71 dictámenes laborales (52 en el año 2004), 4.603 asistencias en juicios ordinarios (4.921 en el año 2004), 10.172 asistencias en juicios de faltas (8.235 en el año 2004), 1.845 asistencias en apelaciones civiles (2.147 en el año 2004), 7.815 dictámenes en materia de vigilancia penitenciaria (6.602 en el año 2004), 49 visitas en este ámbito (98 en el año 2004), 49 visitas en establecimientos psiquiátricos (103 en el año 2004), 8.247 actuaciones en el Registro Civil (7.511 en el año 2004) y 81 actuaciones relacionadas con asuntos gubernativos (79 en el año 2004). (Ver el cuadro A III-79.)

7.4 EL ARBITRAJE[34]

Este apartado, dedicado al arbitraje, lo hemos desglosado en tres partes, según si el arbitraje es llevado a cabo por la Dirección General de Consumo, por la Dirección de Transporte o por la Cámara de Comercio.

7.4.1. LA DIRECCIÓN GENERAL DE CONSUMO[35]

La Junta Arbitral de Consumo de las Baleares inició su funcionamiento efectivo a partir de 1995, y se constató, desde el primer momento, una gran aceptación de este sistema tanto entre los consumidores como entre el sector empresarial, y buena parte de éstos enseñaron desde los inicios del sistema una voluntad inequívoca de colaboración en la difusión y en la progresiva implantación de este mecanismo de resolución de conflictos. También es de destacar la colaboración en la difusión de los sistemas que han llevada a cabo las asociaciones de los consumidores.

En el año 2005 aumentó en un 3,6% el número de empresas adheridas, de manera que se llegó a los 855, y destaca de las 719 solicitudes resueltas las 523 que corresponden a

---

[34] Sobre la mediación y el arbitraje de naturaleza laboral en el ámbito de la comunidad autónoma, ver el apartado 1.4. (<<La evolución de la actividad del TAMIB>>) del Capítulo II. (<<Mercado de Trabajo y Seguridad Social>>).

[35] Sobre la reglamentación y las competencias del sistema arbitral de consumo en las Islas Baleares, ver el apartado 7.4.1. (<<La Dirección General de Consumo>>) de la *Memoria del CES*, p. 539 y 540.

solicitudes, de las cuales 188 son solicitudes para facturación y 112 son solicitudes por bajas de arbitraje de la telefonía. (Ver el cuadro A III-80.)

7.4.2. LA DIRECCIÓN GENERAL DE TRANSPORTES

Según los datos que ha aportado la Dirección General de Transportes, el número de demandas de contratos de transporte han disminuido respecto de las cifras del 2004. Hay un total de 26 demandas de contratos en el transporte de mercancías, siete menos que el año anterior. Las demandas por impagos de puertos son las que más han aumentado, con un total de veintidós en el año 2005, delante de las dieciséis del 2004. Las que han disminuido son debidas a daños y pérdidas, al pasar de quince en el año 2004 a una en el 2005; los laudes dictados, de dieciocho en el 2004 a doce en el 2005, y otras formas de terminación, al pasar de once en el año 2004 a cinco en el 2005. El resto se mantienen. (Ver el cuadro A III-81.)

7.4.3. LA CÁMARA DE COMERCIO

Durante el año 2005 la Cámara de Comercio de Mallorca, Ibiza y Formentera ha administrado, conjuntamente con el Ilustre Colegio de Abogados, un total de veintisiete arbitrajes, dieciocho menos que en el año anterior; cinc, de derecho y veintidós, de equidad. Según la resolución de los procedimientos, los arbitrajes se distribuyen en doce laudes: diez en trámite, tres de transigidos y uno de admitido.

También se puede ver una evolución positiva en la tramitación de los arbitrajes institucionales desde 1992, con cuatro solicitudes, hasta las veintisiete del 2005. (Ver los cuadros A III-82 y A III-83.)

8. ECONOMÍA SOCIAL Y SOLIDARIA

RESUMEN

La red que conforma la economía social y solidaria es lo bastante importante en las Baleares y a lo largo del ejercicio 2005, ha crecido el número de personas directamente involucradas en las actividades productivas. Así, se incrementa el número de socios de cooperativas, los socios de sociedades laborales, la inversión crediticia del Monte de Piedad de las Baleares, el saldo de los depósitos de ahorro ético, el número de socios de la Caja Rural. También ha aumentado el fondo destinado a la obra social de las Cajas, los ingresos de las iniciativas de comercio justo y tiendas solidarias, de las iniciativas medioambientales y de la inserción sociolaboral, de la red de economía alternativa y solidaria (REAS), los recursos destinados a las iniciativas de carácter humanitario y los recursos gestionados por los tres fondos de cooperación y solidaridad que hay en cada una de las islas.

Desde el año 2001, en que la Unión Europea dio impulso a los contenidos de la responsabilidad social corporativa, muchas empresas han ido asumiendo progresivamente, basados en tres aspectos: a) la acción social, b) la protección del medio ambiente, y c) el respeto a los derechos humanos. Estos contenidos han ido calando en las relaciones de intercambio: tanto es así que desde ahora las empresas, -mayoritariamente pequeñas y medianas -, que lo pueden hacer patente son más valoradas por los mercados, de manera que se observa una dinámica de mejora de las ganancias. Simultáneamente, las políticas socialmente responsables inducen, también, a la mejora de la productividad. Estos procesos comienzan a ser observables a un medio plazo con la aparición de la fidelidad de la mano de obra y la participación de los trabajadores en la toma de decisiones[36]. Por otro lado, las incorporaciones a las empresas de criterios sociales y medioambientales se ven como una forma de incentivar cambios en las preferencias de los consumidores, en introducir nuevas variables de diferenciación, un mejor clima laboral, confianza…; pueden suponer para las empresas nuevas oportunidades, con lo que se alejan riesgos, hecho que mejora la valoración en los mercados financieros[37]. En el apartado de iniciativas de responsabilidad social de las empresas en donde se muestra su desarrollo en las islas.

Finalmente, observar que en este año se ha dado un paso importante para completar la realidad que abarca la economía social y solidaria en las Baleares con la incorporación de las iniciativas de carácter humanitario. Aunque todavía queda, incluir las fundaciones y las mutualidades, entidades ambas sin ánimo de lucro.

---

[36] <<Aproximación al valor económico de la gestión basada en criterios de RSE en el ámbito de la Pime>>, Departamento de Estudios de PIMEC (diciembre de 2005).

[37] <<La maximización del valor para el accionista versus la responsabilidad social corporativa: ¿contabilidad?>>, Revista del Colegio de Economistas de Madrid, núm. 106, (2005).

8. ECONOMÍA SOCIAL Y SOLIDARIA

8.1. LOS PRODUCTORES DE MERCADO

Se incluyen en este apartado las cooperativas, las sociedades laborales y las cofradías de pescadores, son las empresas y entidades de la economía social que actúan dentro del mercado con competencia.

8.1.1. LAS COOPERATIVAS

Las cooperativas son las empresas más numerosas del sector productivo de la economía social y representan el 84% del total de la economía social. Su peso en el conjunto regional se puede estimar por el volumen de ocupación (socios trabajadores) respecto del total regional de asalariados, que es del 0,8%.

Durante el año 2005, a pesar de mantener su número total de 190, ha incrementado el número de socios un 3,1%, respecto del año 2004. El indicador de los socios por cooperativa, que mide la dimensión (13,5), supone un aumento en relación con el año anterior, que registró un valor de 13,1 socios por cooperativa. Respecto al conjunto del Estado, los crecimientos en el número de cooperativas se sitúan en el 3,1% y en los socios trabajadores, en un 1,7%. (Ver el cuadro III-59.)

Durante el período 1998-2005, en las Islas Baleares tanto el número de cooperativas como de socios de alta en la Seguridad Social mantiene un crecimiento sostenido, ya que se pasa de 171 a 190 cooperativas y de 1.856 a 2.558 socios. (Ver los gráficos III-33 y III-34.). Aún cuando, los incrementos del número de cooperativas ha sido menor en las Islas (11%) que para el conjunto del Estado (18%), el número de socios trabajadores ha crecido en Baleares el 38% mientras que en España lo ha hecho en un 28%.

El peso específico de las Islas en el conjunto de España mantiene un nivel de participación no demasiado significativo: 0,73% en el número de cooperativas y el

0,81% en número de socios. Son valores que se mantienen por debajo de las medias que se consideran.

Por sectores (clasificación CNAE-93 de actividades económicas), presenta la distribución siguiente: el 35,5% desarrollan actividades de comercio y hostelería; el 32,3% servicios sociales y enseñanza; el 17,7% actividades agrarias; el 5,7% servicios de empresa y seguros; el 4,4% construcción y el 4,4% transportes.

Durante el año 2005 las uniones de cooperativas existentes en las Baleares, han aumentado su nivel de asociación en número de socios (1,2%) y en el número de cooperativas (1,8%). (Ver el cuadro III-60.) De esta manera, el 45% de las cooperativas y el 73% de los socios están agrupados en las dos uniones de cooperativas que existen en las Islas, manteniendo un grado de asociación similar al de los últimos cuatro años.

El cooperativismo agrario de las Islas Baleares agrupa cuarenta cooperativas agrarias, distribuidas geográficamente de la siguiente manera: treinta y una en Mallorca, seis en Menorca y tres en Ibiza. También figuran asociaciones dentro de esta unión, cinco sociedades agrarias de transformación (SAT), que son empresas con finalidades sociales de mejora del medio rural y promoción del desarrollo agrario. En total, la facturación en el año 2005 ha aumentado el 8,3%, porcentaje que representa casi unos setenta millones de euros. Las cooperativas agrarias de segundo grado (cooperativas de cooperativas), son un medio destacado para conseguir economías de escala. Actualmente hay tres: dos en Mallorca, con diecisiete cooperativas agrupadas, y una en Menorca que agrupa las seis cooperativas de la isla.

El cooperativismo de trabajo agrupa cuarenta y una cooperativas de esta modalidad, (una más que en el año anterior), que tienen 548 socios trabajadores y que, a la vez, ocupan 413 trabajadores asalariados. Durante el año 2005, la cifra estimada de negocio fue de 21 millones de euros, cantidad que supone un incremento del 5% en relación con el ejercicio anterior. El número de socios trabajadores ha aumentado el 5,6%, mientras que el de trabajadores asalariados ha tenido un crecimiento del 4,3%.

La Unión de Cooperativas de Trabajo, a su vez, tiene una sección sectorial de cooperativas de enseñanza, que agrupa nueve cooperativas, con un peso importante en el subsector de la enseñanza privada de las islas.

8.1.2. LAS SOCIEDADES LABORALES

La reducción sostenida en el número de sociedades anónimas laborales que se ha venido observando desde el año 1999, por causa del proceso de conversión de las sociedades anónimas limitadas, tal como se prevé en la Ley de sociedades laborales 4/1997, se cree que ha tocado fondo. Para el año 2005 las sociedades laborales, en conjunto, presentan un crecimiento del 1,3%, en el número de sociedades y del 6% en el de socios. El indicador de socios por sociedad laboral, (tamaño de la sociedad) muestra un incremento anual del 4,7%, frente a las cifras registradas el año pasado que tuvieron una reducción del 10,7%, consecuencia del proceso de conversión que anteriormente comentábamos y que habría prácticamente acabado. Respecto al conjunto de España, se observa un incremento tanto en el número de sociedades (4,6%) como en el de socios (7,5%). La participación de las sociedades laborales de las Islas en el conjunto del

Estado, (1,18%) en sociedades y (0,91%) en socios trabajadores se mantiene, aunque con una ligera disminución en relación al ejercicio anterior. (Ver el cuadro III-61.)

La evolución se observa en el período 1998-2005 en el total tanto de sociedades laborales como de socios trabajadores de alta en la Seguridad Social muestra un incremento sostenido, moderándose en los dos últimos ejercicios. (Ver los gráficos III-35 y III-36.)

El nivel de asociación conseguido hasta el año 2005 es del 33% del total de las sociedades anónimas y del 36% del total de las limitadas, lo cual implica el 37% de los socios trabajadores. (Ver el cuadro III-62.)

Los sectores de las sociedades laborales, según la clasificación CNAE-93 de actividades económicas, presenta la distribución siguiente: el 36,4% desarrollan actividades de comercio y hostelería; el 6,3%, servicios sociales y enseñanza; el 12,2% actividades agrarias, el 19,6% servicios de empresa y seguros; el 20,3% construcción y el 5,2% transportes.

8.1.3. LAS COFRADÍAS DE PESCADORES

Las cofradías de pescadores integran la totalidad del sector pesquero de las Baleares, mediante dieciséis cofradías distribuidas geográficamente de la siguiente manera: diez, en Mallorca; tres, en Menorca; dos, en Ibiza; y una, en Formentera.

Durante el año 2005, la ocupación generada, ha tenido una reducción del 3,2%, mientras que el volumen de ventas ha crecido el 13,4%. La flota pesquera va teniendo una reducción sostenida en el número de unidades desde el año 2002, que tenía 448 unidades y que pasa a 395 unidades en el año 2005. El sector pesquero de las Islas se encuentra en un proceso de reconversión de la flota, por motivos de obsolescencia, con el objetivo de modernizarla.

El volumen de capturas (3.234 toneladas) se ha incrementado en el 3,8%, y el volumen de ventas ha pasado de 19,4 millones de euros en el año anterior a los 22 millones de euros facturados en el 2005, lo que supone el 13,4%, al fin y al cabo hace pensar en una mejora en los precios unitarios. (Ver el cuadro III-63.)

8.1.4. LA OCUPACIÓN REGISTRADA

La ocupación generada por los productores de mercado de la economía social durante el año 2005 ha crecido casi un 4%, frente al 1,1% del año anterior. En todo caso, el incremento registrado se sitúa por debajo del conjunto de la economía de las Islas, (14,8%). Respecto a España, tuvo un incremento del 3,4%, también inferior al registrado en el conjunto de la economía española que se incrementó el 11,5%.

En Baleares, cuando menos, se observa en el año 2005 la tasa de crecimiento de la ocupación, en relación al 2004 y para la economía social, ha crecido 3,5 veces, mientras que la tasa de toda la economía balear lo ha hecho 4 veces. Sin duda, que el proceso de regularización de los trabajadores inmigrantes habrá sido la causa.

La participación de la economía social, registra el 8,1‰ del conjunto de la ocupación de las Baleares, muy por debajo de la media del conjunto de España, que, para las cooperativas y sociedades laborales, ha supuesto el 22,8‰. (Ver el cuadro III-64.) Así, se muestra, un año más, que la economía social tiene un desarrollo en las Islas por debajo de la media estatal.

Los datos de ocupación generada, en el período 1997-2005, por las cooperativas y las sociedades laborales en las islas, muestran una evolución creciente y sostenida. (Ver el gráfico III-37.) Presentando unas tasas de crecimiento, en conjunto, superiores a las que registra la economía social del Estado.

8.2. LAS INSTITUCIONES FINANCIERAS SOCIALES

Estas iniciativas financieras de forma secular han surgido de algunas entidades con un definido sentido social, y también de otras que actualmente se han ido incorporando, con una clara vocación solidaria y a favor del medio ambiente, con el objetivo de contribuir al bienestar de los ciudadanos más desfavorecidos.

8.2.1. EL AHORRO ÉTICO

La evolución que muestran las cifras, en el sexto año de implantación del Ahorro Ético de Colonya Caixa de Pollença, marcan la consolidación de esta experiencia pionera de banca ética en el Estado español.

Durante el ejercicio 2005, el Ahorro Ético ha presentado una evolución bastante destacada. Así, el número de libretas y cuentas corrientes se han incrementado el 34,5% y el 65%, respectivamente. Se observa simultáneamente que el crecimiento de titulares personas jurídicas y de titulares personas físicas han sido similares: el 42% y el 41%, respectivamente. Los depósitos, se incrementan el 32,6%, al pasar de los 7,3 millones de euros en el año 2004 a los 9,7 millones de euros en el 2005. Respecto al volumen de créditos concedidos, se eleva casi a 0,4 millones de euros, cifra que supone una reducción del 65% en relación al período anterior, reducción motivada por la concesión durante el ejercicio 2004 de un crédito de cuantía destacada que afecta a la comparación interanual. Cabe destacar la implantación de una nueva línea de micro créditos, que han representado el 36% de los financiamientos concedidos.

Las subvenciones otorgadas por el Comité Ético, juntamente con la creación de unos fondos para emergencias, que provienen de la cesión del 50% de los intereses de los impositores, han aumentado el 2%, los cuales se han destinado a ocho asociaciones, en reconocimiento a la labor social llevada a cabo y como ayuda. (Ver el cuadro III-65.)

8.2.2. EL MONTE DE PIEDAD DE LAS BALEARES

La actividad del Monte de Piedad está destinada a conceder préstamos pignoraticios a personas con pocos recursos que no disponen de solvencia suficiente para poder obtener préstamos con garantía personal. Es una institución secular de la Caixa de Balears, Sa Nostra, que lleva a cabo esta obra asistencial que depende de la Fundación Sa Nostra.

Una vez actualizada la información contable en relación a la nueva normativa NIC, la inversión crediticia fue, durante el 2005, de 6.135 miles de euros, magnitud que muestra

un crecimiento casi del 18% en relación al año anterior, que registró una inversión de préstamos de 5.202 miles de euros. Por lo que se refiere al número de préstamos en vigor a 31 de diciembre, se mantiene una cifra parecida, siendo la media por préstamo de 549,4 euros. (Ver el cuadro III-66.)

8.2.3 LA CAJA RURAL

La Caja Rural es una cooperativa de crédito que se orienta al financiamiento del sector agrario y ganadero de las Islas. Se integra en la Unión Nacional de Cooperativas de Crédito Agrarias (UNACC). En el ejercicio 2005 el número de socios beneficiados ha crecido el 1% y los socios también presentan un incremento que se cifra en el 5,5%. Respecto a los créditos concedidos a los socios han tenido también un crecimiento del 27,3% sobre el año 2004, lo que supondría el incremento más destacado en la evolución observada en los últimos seis años. Durante el ejercicio 2005, la media de los créditos concedidos se sitúa en 77,2 miles de euros, la más alta en el período considerado. (Ver el cuadro III-67.)

8.2.4. LA OBRA SOCIAL DE LAS CAJAS DE AHORROS

Los beneficios obtenidos por las cajas de ahorros se han de aplicar necesariamente a la dotación de las reservas legales y voluntarias, y el resto que queda va a un fondo social que se ha destinado a diversas iniciativas de tipo asistencial, cultural o de investigación. Como media las cajas destinan el 21,5% de sus beneficios a dotar la obra social, que durante el año 2005 ha crecido un 22,6%. Se estima que casi el 30% de la obra social de las cajas se dirige a financiar aspectos asistenciales de la realidad social. En conjunto, las cuatro cajas, que figuran en el informe, han destinado 18,2 millones de euros a la obra social, que, en relación al año pasado ha aumentado el 22,6%. (Ver el cuadro III-68.)

8.3. LOS ASEGURADORES DE LA ECONOMÍA SOCIAL

La actuación de estas empresas se orienta al servicio de las familias y, en especial, a las personas que colaboran con los colectivos que desarrollen la economía social. En el ejercicio 2005 los datos correspondientes al grupo europeo de seguros de economía social con delegación en las Islas, ha modificado a la baja de su cartera. El importe total de las primeras se eleva a 621 miles de euros, con una reducción del 3,1% en relación al año anterior. (Ver el cuadro III-69.)

8.4.LAS INICIATIVAS DE RESPONSABILIDAD SOCIAL DE LAS EMPRESAS

Desde el año 2001 en que la Unión Europea dio impulso a los contenidos de la responsabilidad social corporativa (RSC), muchas empresas han ido asumiendo progresivamente los contenidos, basados en tres aspectos: a) la acción social, b) la protección del medio ambiente, y c) el respeto a los derechos humanos. Estos contenidos han ido calando en las relaciones de intercambio: tanto es así que desde ahora las empresas - mayoritariamente pequeñas y medianas -, que pueden hacerlo patente son más valoradas por los mercados, de manera que se observa, así, una dinámica de mejora de las ganancias. Simultáneamente, las políticas socialmente responsables inducen, también, a la mejora de la productividad. Estos procesos comienzan a ser observables a medio plazo, con la aparición de la fidelidad de la mano

de obra y la participación de los trabajadores en la toma de decisiones. Por otro lado, las incorporaciones a las empresas de criterios sociales y medioambientales se ven como una forma de incentivar cambios en las preferencias de los consumidores, introduciendo nuevas variables de diferenciación, un mejor clima laboral, confianza…; pueden suponer para las empresas nuevas oportunidades, con el alejamiento de riesgos, lo que mejora la valoración de estas empresas en los mercados financieros.

Un año más, en este apartado se incluyen las iniciativas de asociaciones y de empresas en las Islas que ya han comenzado a prever en su ámbito de actuación, preocupaciones sociales y medioambientales en las operaciones comerciales, y también en las relaciones con sus interlocutores.

Eticentro, con el soporte de la organización REAS, es la asociación que tiene como finalidad, incorporar en sus empresas y entidades, criterios éticos y de responsabilidad social empresarial. A finales del año 2005, esta asociación esta constituida por dieciocho empresas, una más que el año anterior. Durante el año, Eticentro ha desarrollado actividades, como conferencias y cursillos, encaminados a difundir los contenidos de la responsabilidad social cooperativa.

Forética, es una asociación sin ánimo de lucro de ámbito estatal para el fomento de políticas de gestión ética y socialmente responsables, además de promover sistemas de gestión verificables. En el año 2005 tenía, en España, noventa socios adheridos, de los cuales dos son de las Islas Baleares. Desde el año 2002 ha certificado veinticinco empresas en el conjunto del Estado: la certificación otorgada es la norma de empresa SGE-21 (sistema de gestión ética y socialmente responsable).

8.5. LA ECONOMÍA SOLIDARIA

Este apartado incluye las unidades de producción que prioriza los objetivos sociales, sin ninguna pretensión de competencia. Conseguir beneficios se considera como una condición necesaria y, a la vez, imprescindible, de manera que es el valor social añadido que incorporan los servicios y los productos lo que marca la diferencia del resto. En referencia a la autonomía financiera de estas instituciones y empresas, durante el presente ejercicio 2005, los ingresos propios por prestación de servicios y de ventas (82%) superan a los que provienen de subvenciones (18%).

8.5.1. LAS INICIATIVAS DE COMERCIO JUSTO

Las tiendas de comercio justo están integradas en la Coordinadora Estatal de Organizaciones de Comercio Justo, con el objetivo de establecer una plataforma que permita a los productores de los países del sur acceder a los mercados del norte mediante la importación de productos que se lleva a cabo al margen de las cadenas de distribución, lo que incorpora a los productos, un valor añadido de calidad, de tecnologías no perjudiciales al medio ambiente y de sueldos justos. El volumen de ventas de las dieciséis tiendas de comercio justo y solidario de las islas, en el año 2005, ha sido de 662,1 miles de euros, cifra que supone un crecimiento del 11,6% en comparación al año anterior. El número de voluntarios que han colaborado durante el año ha sido de 354, siendo 24 las personas contratadas. (Ver el cuadro III-70.)

8.5.2. LAS INICIATIVAS MEDIOAMBIENTALES Y DE INSERCIÓN SOCIOLABORAL

Las iniciativas de inserción laboral para personas en situación de riesgo de exclusión social surgen, año tras año, de instituciones y también de sociedades mercantiles llevando a cabo proyectos de objetivo productivo que comprenden un seguido de actividades, como ahora la recuperación de ropa de segunda mano, la fabricación de muebles con madera recuperada, la restauración de juguetes, el enmarcado de cuadros, los trabajos de limpieza, la jardinería, la imprenta, la recogida y el tratamiento de residuos sólidos, la preparación de comidas, la cocina, y los trabajos ecológicos, etc., que permiten crear ocupación y llevar a cabo, en los talleres, procesos de inserción laboral para las personas en riesgo de marginación social. El total de ingresos que se han obtenido en las Islas en el año 2005 ha sido de 17.235,11 miles de euros, cifra que ha duplicado prácticamente a la registrada en el año 2004. Las personas contratadas han sido 659. En conjunto, los beneficiarios y los partícipes de los diversos programas que se han podido desarrollar, han sido 10.716 personas. El número de voluntarios y colaboradores que han participado han sido 685 personas de media. (Ver el cuadro III-71.)

8.5.3. LAS INICIATIVAS LABORALES DE INTEGRACIÓN DE PERSONAS CON DISCAPACIDAD

Estas iniciativas, bajo el aluvión de instituciones y de empresas, tienen como objetivo la integración en el mundo laboral de personas con discapacidad mentales, físicas y sensoriales mediante actividades productivas remuneradas. La Organización Nacional de Ciegos (ONCE) es la organización de carácter estatal con implantación en las islas, más destacada tanto por el volumen de generación de ingresos como por las personas a las que da trabajo. Los centros especiales de ocupación (CCE), a los cuales da soporte la Consejería de Trabajo mediante subvenciones, agrupan al resto de estas iniciativas.

El conjunto de estas iniciativas en el ejercicio 2005 han generado 86.164 miles de euros, cifra que ha tenido una disminución del 8,4% en relación al ejercicio anterior, motivado por la reducción de los ingresos procedentes de la venta del cupón de la ONCE. Pese a esto, esta fundación en el presente ejercicio ha aumentado los gastos sociales a sus beneficiarios un 8,1%. En los últimos tres años se va observando una reducción de estos ingresos, probablemente debido a la gran competencia de la oferta de juegos, que se ha incrementado.

En conjunto, estas iniciativas generan 2.762 puestos de trabajo y plazas para becarios dotadas económicamente, que han aumentado el 1,7% respecto al año anterior. La forma jurídica es diversa, desde sociedades limitadas o sociedades unipersonales hasta las fundaciones, que llevan a cabo actividades económicas que abarcan diversos sectores. (Ver el cuadro III-72.)

8.5.4. LAS INICIATIVAS DE CARÁCTER HUMANITARIO

A principios del año 1874 se constituyó la Comisión Balear de la Cruz Roja. Desde entonces se ha ido adaptando para atender las nuevas necesidades sociales surgidas, así como el incremento de diversos colectivos de personas vulnerables: personas grandes, dependientes, inmigrantes, enfermos de sida y reclusos, entre otros. Su gestión

incorpora la realización de diversos programas en las Baleares y también programas de colaboración en el desarrollo de países del Tercer Mundo.

Los ingresos que se han aplicado en el año 2005 (16,3 millones de euros), suponen un incremento del 2,1% en relación al año anterior. Han servido para atender un colectivo de beneficiarios que han llegado a más de 171.000 personas y que ha tenido un importante crecimiento en relación al 2004, justamente por el aumento de la actividad y de la eficiencia derivada de la aplicación del Plan de Acción de la Cruz Roja Española, a pesar de haber tenido una disminución en los usuarios del hospital con motivo de las reformas que se han realizado.

Los socios fueron 9.654; los voluntarios, 2.639 y las personas empleadas, 403 (cifra que corresponde a la media anual). (Ver el cuadro III-73.)

8.5.5. LA RED DE ECONOMÍA ALTERNATIVA Y SOLIDARIA (REAS)

Reas-Baleares, es una red que agrupa diez empresas y entidades, de las cuales dos son miembros, a la vez, de la red de recuperación de residuos sólidos urbanos Aeress del Estado español. En conjunto, esta red integra las instituciones y las empresas de iniciativas de comercio justo, de inserción sociolaboral, de recogida de residuos y de responsabilidad social corporativa, entre otras.

Con un colectivo de 779 trabajadores, durante el 2005 han tenido ingresos que se cifran en 25.023 miles de euros, y que supone un incremento de casi el 16% en relación al año anterior. (Ver el cuadro III-74.)

A la vez, Reas-Baleares forma parte de la red de Reas estatal, integrada por 118 empresas y entidades, con el objetivo de fomentar y de potenciar las iniciativas empresariales que se desarrollen en el marco del código ético recogido dentro de la Carta para un Mundo Solidario.

8.5.6. LOS FONDOS DE COOPERACIÓN Y SOLIDARIDAD

Los fondos de cooperación y solidaridad son entidades que tienen personalidad jurídica propia y que agrupan como socios entidades públicas y privadas. Tienen como objetivo social gestionar los recursos que reciben de los ayuntamientos y de los consejos insulares para destinarlos a programas de desarrollo en el Tercer Mundo, que básicamente se enfocan en tres líneas de actuación:

- Proyectos para crear infraestructuras.
- Fondos rotativos de créditos.
- Proyectos de capacitación y de formación.

En el presente ejercicio los recursos gestionados por los tres fondos que hay en las Islas Baleares han sumado 4.190,7 miles de euros, importe que se ha incrementado el 4,4% en relación al año anterior. De los tres fondos de las islas destaca el crecimiento de los recursos de Menorca, con el 27,6%. En España los nuevos fondos existentes han gestionado 14.448 miles de euros, que representan, en conjunto, un incremento total del 16,6%. Así, la participación de los tres fondos de las Baleares en el total alcanza el 29%. (Ver el cuadro III-75.)

9. NECESIDADES Y SERVICIOS SOCIALES. LAS ORGANIZACIONES ASOCIATIVAS

RESUMEN

Los principales colectivos de los cuales se desprende buena parte de la demanda de servicios sociales son la infancia y la familia, los jóvenes, la gente grande, los discapacitados, los colectivos con comportamientos de riesgo y los inmigrantes. Los servicios sociales en las Baleares tienen que prestar – entre otros colectivos – una atención especial a los jóvenes. El 19% de los jóvenes de las Islas Baleares son de nacionalidad extranjera y el colectivo de inmigrantes es uno de los que sufre un mayor riesgo de exclusión social. Los jóvenes de las Baleares que estudian representan un 37,9% del total de la población de 15 a 29 años. Es notorio el hecho de la disminución de estudiantes después del período de escolaridad obligatoria, siendo la edad media de abandono de los estudios los 17,6 años. Así y todo, debe tenerse en cuenta que un 41,1% de los jóvenes que no están estudiando declaran que en algún momento futuro podrían continuar estudiando. La población joven activa en las Islas Baleares representa un 68,2%, el porcentaje más alto del Estado. Los menorquines son los jóvenes que empiezan antes a trabajar (el 58,8% lo hizo entre los 16 y 17 años). Entre los jóvenes de las islas que trabajaban en 2005 –ya sea en su primer trabajo o en otro diferente- el sueldo medio mensual se situó en 953 €. Uno de los principales problemas es el del acceso a la vivienda.

Referente a los principales retos y desafíos que tienen planteados los servicios sociales en las Islas Baleares para los próximos años, probablemente el más relevante sea el de la atención a las personas dependientes. Se estima que el número de personas con discapacidad severa o total en las Islas Baleares estaría comprendido entre 10.000 y 15.000, situación que se verá empeorada a causa del proceso de envejecimiento de la población, los nuevos modelos de familia y la progresiva incorporación de la mujer al mercado de trabajo, representando todos los cambios sociales de carácter estructural que afectan de forma significativa a la sociedad y que provocarán a corto plazo un aumento de las situaciones de dependencia y la consiguiente disminución del sistema de protección informal. Por todo lo anterior, la atención social en las situaciones de dependencia pasará a ser en los próximos años uno de los retos más relevantes de la política social en las Islas Baleares y en el conjunto del Estado teniendo como objetivo la aproximación a los niveles de protección social que existen para estos colectivos en otros países de la Unión Europea.

9. NECESIDADES Y SERVICIOS SOCIALES. LAS ORGANIZACIONES ASOCIATIVAS

9.1. INTRODUCCIÓN

Este año se ha hecho un informe un poco diferente al de los años anteriores. De esta manera , se ha considerado prioritario incluir una sección especial dedicada a los datos sobre la gente joven, obtenidos a partir del estudio titulado el *Análisis de la realidad social de los jóvenes en las Islas Baleares*, que encargó la Dirección General de Juventud de la Consejería de Presidencia y Deportes del Gobierno de las Islas Baleares; se ha completado esta información con los datos sociodemográficos que ha aportado el Instituto Balear de Estadística. A continuación se han incluido las informaciones más relevantes sobre la protección de los menores, las personas con discapacidad y la inmigración, y se pone el punto final al informe con un análisis sobre las entidades asociativas de las Islas Baleares.

Aunque los sistemas de servicios sociales son generalmente un reflejo de los modelos de Estado de bienestar existentes en cada país, en los últimos años han experimentado un proceso de descentralización muy intenso en todos los países, en parte como respuesta a los diferentes problemas presentes a escala regional y local y, también como transferencia de los estados centrales de los problemas de exclusión y pobreza en los ámbitos descentralizados de gobierno. Por su proximidad a los ciudadanos, éstos parecen los más adecuados para prestar los servicios sociales, y además, para diseñar acciones contra la exclusión social y la discriminación positiva, con la finalidad de conseguir una mayor cohesión e integración social.

En el caso de España se ha venido desarrollando una infraestructura de servicios sociales los principales artífices de los cuales han sido las comunidades autónomas y las corporaciones locales, con las ventajas de la descentralización, pero también con las desventajas que pueden aparecer por la ausencia de la necesaria coordinación y concertación entre los diferentes gobiernos de las comunidades autónomas y entre los

diferentes entes locales. De esta manera se da lugar a la aparición de algunos desequilibrios regionales y locales, y también de faltas y lagunas en el conjunto de la red de servicios sociales.

La mayor participación en España de los gobiernos autonómicos y locales en el desarrollo de redes de servicios sociales de base y de programas de bienestar y asistencia social, ha confirmado una línea institucional descentralizada de intervención social que, en opinión de autores como Moreno (2002), se caracteriza como una pauta diferenciada y representativa de los países del sur de Europa para afrontar las situaciones de pobreza y exclusión social. Características adicionales de esta pauta diferenciada son también el papel representan todavía las familias como suministradoras de importantes servicios de bienestar, la escasa participación de una débil sociedad civil en las políticas sociales (a excepción de algunos sectores: como el de las personas discapacitadas), y el déficit de universalismo de las políticas de bienestar, todavía muy sectorializadas y asistenciales.

Referente a la organización, la tendencia predominante actualmente se dirige hacia el mayor protagonismo del sector privado, especialmente el no lucrativo, en la provisión de estos servicios, mediante fórmulas de contratación externa y de gestión concertada; siendo también predominante la tendencia hacia la especialización de los servicios y, dentro de esta, se distinguen los colectivos <<normalizados>>, como los ancianos y los discapacitados, y los que padecen diferentes formas de dificultad social, con una oferta de servicios menos normalizada desde el sector público (drogodependientes, minorías étnicas y otros).

En España este proceso de descentralización se manifestó con la aprobación de las leyes de servicios sociales de las comunidades autónomas a lo largo de los años ochenta, contemplándose en las mismas los principios de bienestar social y calidad de vida. La mayoría de estas leyes se han actualizado con leyes recientes, que han derogado a las iniciales. Este es uno de los temas pendientes en nuestra comunidad autónoma: en las Islas Baleares el marco jurídico sobre el cual se asienta la provisión de servicios sociales viene configurado, además de por la legislación estatal, por el Estatuto de autonomía y por la Ley de servicios sociales de 1987. Esta última asigna al Gobierno de la comunidad autónoma, la planificación y coordinación de las prestaciones sociales y de las acciones y los programas de servicios en el ámbito de las Islas Baleares. Los objetivos de esta planificación se han plasmado en diversos planes sectoriales y también en los planes de prestaciones básicas, de manera que a partir de 1988 ha impulsado la descentralización de los servicios sociales a través del Plan concertado de prestaciones básicas de servicios sociales en las corporaciones locales, promovido por el ministerio de Asuntos Sociales, tal como se presentó en la *Memoria del CES 2004*.

9.2. LOS SERVICIOS SOCIALES EN LAS ISLAS BALEARES: PRINCIPALES SUFICIENCIAS E INSUFICIENCIAS

Respecto a los principales retos y desafíos que tienen planteados los servicios sociales en las Islas Baleares para los próximos años, probablemente el más relevante sea el de la atención a las personas dependientes. Según diversas fuentes, se estima que el número de personas con discapacidad severa o total en las Islas Baleares estaría comprendido entre los diez mil y los quince mil individuos, situación que se verá empeorada a causa

del proceso de envejecimiento de la población, de los nuevos modelos de familia y de la progresiva incorporación de la mujer al mercado de trabajo. Todos estos hechos representan cambios sociales de carácter estructural que afectan de forma significativa a la sociedad y que provocarán a corto plazo un aumento de las situaciones de dependencia y una progresiva disminución del sistema de protección informal.

Por todo esto, la atención social en las situaciones de dependencia pasará a ser en los próximos años uno de los retos más relevantes de la política social en las Islas Baleares y en el conjunto del Estado, de manera que tiene como objetivo aproximarse a los niveles de protección social que existen para estos colectivos en otros países de la Unión Europea. Para plantar cara a este reto será necesario reflexionar sobre los diferentes modelos de protección social de atención a la dependencia que se pueden implantar y analizar la sostenibilidad financiera. En este sentido, cualquiera que sea el modelo, tendrá que contar con un esfuerzo presupuestario compartido entre las administraciones con competencias en la materia: el Estado, la comunidad autónoma, los consejos insulares y los ayuntamientos, sin poder rehuir el debate sobre la introducción del sistema de copago. Deberá esperarse a la regulación que se establecerá en la futura Ley de dependencia.

9.3. LA JUVENTUD

El grupo de los jóvenes es un grupo muy heterogéneo, formado por muchos subgrupos con valores, intereses y situaciones objetivas diversas. A efectos de este trabajo consideraremos <<jóvenes>> a las personas de edades comprendidas entre 15 y 29 años.

9.3.1. LA DIMENSIÓN DEMOGRÁFICA DEL COLECTIVO DE LOS JÓVENES[38]

En valores absolutos, en las Islas Baleares, el colectivo de jóvenes ha conseguido valores cuantitativos cada vez más crecientes. Sin embargo, proporcionalmente al conjunto de la población, ha disminuido las proporciones –21,6% sobre el total de la población al cierre del año 2005. (Ver el cuadro III-76).

El 78,23% del total de jóvenes corresponde a la isla de Mallorca; el 8,75%, a Menorca y el 13%, a Ibiza y Formentera. Respecto al índice de juventud, de todas las islas, es en Ibiza y Formentera donde hay un número superior de gente joven en relación al conjunto de la población (23,32%), mientras que en Menorca es del 21,47% y en Mallorca, del 21,50%; siendo la mediana de las Baleares de 21,63%.

En cuanto a la distribución de la población joven por sexos el número de población masculina supera ligeramente la femenina (el 51,24% de hombres, frente al 48,75% de mujeres). Por otro lado, el 19% de los jóvenes de las Islas Baleares son de nacionalidad extranjera.

[38] Fuente: Instituto Balear de Estadística, Gobierno de las Islas Baleares.

9.3.2. LA FORMACIÓN

Los jóvenes de las Baleares que estudian representan un 37,9% del total de la población de 15 a 29 años. Es notoria la disminución de estudiantes después del período de escolaridad obligatoria, siendo la edad media de abandono de los estudios los 17,6 años. El abandono y el retraso escolar, dos importantes problemas del sistema educativo, los podemos encontrar en todos los niveles educativos[39]. Aunque sea a título de hipótesis, en ausencia de estudios específicos, pensamos que uno de los factores que generan el abandono prematuro de los estudios lo podemos encontrar en la relativa facilidad para encontrar empleos temporales en los sectores de hostelería, construcción y en el sector servicios, especialmente en período estival. De todas formas, debe tenerse en cuenta que un 41,1% de los jóvenes que no están estudiando declaran que en algún momento futuro podrían continuar estudiando[40]. (Ver el cuadro III-77).

Existen pocos jóvenes con estudios universitarios. Durante el año 2005, en la Universidad de las Islas Baleares, se matricularon 13.859 alumnos, que suponen sólo un 9,2% sobre el total de jóvenes de 19 a 29 años. Además de estudiar en la UIB, en el curso 2004-2005, más de 4.500 alumnos lo han hecho en otras universidades. (Ver el cuadro III-77).

En conjunto, podemos afirmar que 18.357 jóvenes de Baleares están cursando estudios universitarios. La proporción de estudiantes según el género es mayor entre las mujeres (42,1%) que entre los hombres (34,1%).

9.3.3. EL TRABAJO[41]

La población joven activa en las Islas Baleares representa un 68,2%. En el primer trimestre del 2005 el 22,83% de los jóvenes en edades comprendidas entre los 20 y los 29 años, estaban en paro, a pesar de que, sorprendentemente, en el segundo trimestre del año 2005 el paro de los jóvenes de 20-29 años ha descendido hasta el 6,09%, el dato más bajo desde 1998. El 5,7% de los jóvenes principalmente trabaja, pero también estudia; el 3,9% estudia y, además, trabaja, y el 1,7% estudia y busca trabajo.

El primer trabajo remunerado del 46,1% de los jóvenes de las Islas Baleares con experiencia laboral fue a los 16 o 17 años, mientras que una tercera parte (32,6%) tenía entre 18 y 20 años. Los jóvenes de las Islas Baleares tienen una cierta facilidad de acceso al mercado laboral, aunque en puestos poco cualificados y con importantes niveles de precariedad (trabajos sin contrato o con contratos de poca calidad).

La edad media de la primera experiencia laboral de los jóvenes es de 17,4 años, dato que coincide notablemente con la edad media de abandono de los estudios (17,6 años). Los menorquines son los jóvenes que empiezan más pronto a trabajar (el 58,8% lo hizo entre los 16 y 17 años).

---

[39] March, M. X (dir.) (2005), Anuario de la educación de las Islas Baleares, 2005, Fundación Guillem Cifre de Colonya, Pollença.

[40] Análisis de la realidad social de los jóvenes en las Islas Baleares, 2005, Dirección General de Juventud, Gobierno de las Islas Baleares.

[41] Instituto Balear de Estadística.

Entre los jóvenes de las islas que trabajaban en el 2005 –ya sea en su primer trabajo o en otro- el sueldo medio mensual se situó en 953 euros[42]. Por otra parte, la estructura productiva actual de las Islas probablemente no permitirá la inserción laboral de buena parte de los jóvenes que cursan estudios universitarios en trabajos adecuados a sus estudios, de manera que deberán reorientarse hacia otros ámbitos laborales.

9.3.4. LOS PROCESOS DE EMANCIPACIÓN[43]

El 61% del total de los jóvenes de los 15 a los 29 años vive en casa de sus padres. El 41% de los hombres vive en el domicilio de los padres, mientras que en el caso de las mujeres sólo el 20% reside en casa de los padres. Las mujeres se emancipan del hogar familiar antes que los hombres, a parte, la salida del domicilio familiar de origen suele coincidir con el inicio de la convivencia con una pareja afectiva.

El alargamiento de la estancia en casa de los padres es una estrategia para preparar las condiciones favorables para poderse emancipar.

Los jóvenes de las islas se independizan ligeramente antes que los del resto del Estado español. Somos la única comunidad autónoma en donde la mitad de la población joven entre los 18 y los 34 años, está emancipada (51,8%). (Ver el gráfico III-38).

La explicación de este hecho pensamos que se encuentra en el de las dinámicas del mercado laboral: los niveles medios de empleo (67,4%) y de contratación indefinida (34,6%) son superiores a los del conjunto de España.

Las condiciones de mercado para acceder a una vivienda en las Islas Baleares son de las más difíciles de España. El precio medio de una vivienda es de 189.020 euros, el cuarto más caro de España. Esto implica que, en el primer trimestre del año 2005, una persona joven en las Islas Baleares debería destinar el 61,8% de su salario al pago de la vivienda.

9.3.5. LA SALUD Y LA SEXUALIDAD

En términos generales, los jóvenes van mejorando sus patrones alimentarios y la información en relación con el conocimiento de factores relacionados con la salud. La preocupación por la alimentación es superior entre las jóvenes (sexo femenino). A pesar de esto, el 27% de los jóvenes ha hecho alguna dieta y más de la mitad de este tanto por ciento lo ha hecho sin ningún tipo de supervisión. Existe un relajamiento en cuanto a determinados hábitos preventivos, como puedan ser los relacionados con los trastornos de alimentación, el consumo de alcohol y tabaco y la prevención de enfermedades de transmisión sexual (incluido el sida). El 26% de los jóvenes declara practicar el <<botellón>>, un 53% consume alcohol; un 42%, tabaco; un 19%, hachís/marihuana; un 2% cocaína; y un 0,9% consume éxtasis.

Según el estudio *Análisis de la realidad social de los jóvenes en las Islas Balears, 2005*, los jóvenes declaran no tener suficiente información para determinar a qué recursos pueden acudir para recibir orientación en relación con incidencias o imprevistos que

---

[42]Fuente: Consejo de la Juventud en España, Objovi; http://www.cje.org/C14/C6/OBJOVI/default.aspx?lang=es-ES..

[43] Ídem.

puedan derivarse de prácticas sexuales. Reclaman también que estos recursos sean accesibles.

Para los jóvenes, la sexualidad sigue siendo un tema tabú, del que les cuesta hablar con personas que no sean amigos o amigas. En las islas, los jóvenes empiezan a mantener relaciones sexuales a los 16,8 años y el uso de anticonceptivos es frecuente entre la juventud sexualmente activa (82,7%), los cuales se utilizan más cuanto más jóvenes son (89,4%). Entre los diferentes métodos anticonceptivos, predomina el uso del preservativo (70,6%), seguido, aunque a gran distancia de la utilización de la <<píldora>> (25,8%). Ambos son considerados muy caros para los jóvenes.

Finalmente, el 62% de las mujeres jóvenes que tuvieron un embarazo no deseado, declaran haberlo interrumpido.

También se debe destacar que Baleares se sitúa al frente del Estado en casos de jóvenes de 15 a 24 años que han realizado una interrupción voluntaria del embarazo (IVE) con una tasa por mil del IVE del 17,41.

9.3.6. EL OCIO

Las preferencias de los jóvenes en la utilización del tiempo de ocio se decantan por escuchar música, relacionarse con los amigos, ver la televisión, viajar, escuchar la radio, leer prensa y revistas e ir al cine, mientras que lo que menos les gusta es asistir a conferencias. Pero no siempre pueden hacer lo que más les gusta: así, por ejemplo, viajar se practica menos de lo que les gustaría. Pero algunas otras actividades - como escuchar la radio y leer la prensa y las revistas -, que gustan un poco menos, son, en cambio, de las más practicadas. Existe una importante relación entre el coste de las actividades y su práctica que no siempre coincide con las preferencias de los jóvenes. (Ver el cuadro III-78).

La televisión ocupa un espacio muy importante en el uso del tiempo de ocio de los jóvenes de las Islas Baleares: ver la televisión es la cuarta actividad preferida y la tercera que más practican de manera habitual; dedican una media de 14,5 horas semanales a esta actividad. A pesar de esto, los jóvenes con niveles de estudios más elevados dedican menos tiempo a la televisión y más tiempo a leer libros que los jóvenes con menor formación. Así mismo, también los jóvenes con ideologías de centro-izquierda y de derechas manifiestan leer más que los jóvenes de centro-derecha o de derecha.

A los jóvenes de sexo masculino y femenino les gusta lo mismo, si bien las mujeres se decantan ligeramente más por ir de excursión, mientras que los hombres lo hacen por el deporte. Por otra parte, entre las mujeres aparece un ocio un poco más relacionado con actividades culturales que entre los hombres, con actividades más físicas y recreativas. (Ver el cuadro III-79).

9.3.7. LA IDENTIDAD

La identidad se construye mediada por la familia, el colegio, los grupos de amigos e iguales, y los medios de comunicación. Éstos tienen una importante responsabilidad en la cuestión. La globalización también afecta a la construcción de la identidad de los

jóvenes, y la televisión y la prensa escrita son los medios de comunicación que influyen de una forma más implícita: afectan de manera notoria a la percepción de los jóvenes en relación con su propia identidad y con la aportación de modelos de identificación (la televisión) especialmente durante la preadolescencia y la adolescencia.

Uno de los aspectos que forman parte de la identidad individual y colectiva se relaciona con el sentimiento de pertenencia. En este sentido, el 22,4% de los jóvenes se sienten sólo españoles o más españoles que de su isla o de su comunidad autónoma; el 21,1% se sienten sólo de la isla o de la comunidad autónoma o se siente más que español; la mayoría (el 38,2%) se sienten tanto de la isla o de la comunidad como español. (Ver el cuadro III-80)

De los jóvenes de Baleares que se sienten identificados con su isla de nacimiento, destacan las mujeres, el grupo de 20 a 24 años, y los residentes en Menorca, en Ibiza y en Formentera. El sentimiento nacionalista (personas que se siente más de su isla o de las Islas Baleares que españoles o exclusivamente de la isla o de la comunidad) se da más en Menorca (35,9%). En Ibiza y Formentera, casi la mitad de los jóvenes (48,6%) equipara el españolismo con el regionalismo (se siente tan español como de su isla o de las Baleares). Este sentimiento también predomina en Mallorca (37,7%), si bien el índice de casos sin respuesta es más elevado (19,2%) sobre todo en la capital, Palma (21,3%). Por municipios, el sentimiento nacionalista es mayor en los municipios más pequeños. Por otra parte, el 83,5% sobre el conjunto de jóvenes de nacionalidad extranjera no se pronuncian al respecto.

Una parte de los jóvenes de las Islas Baleares consideran que el hecho de vivir en una isla les perjudica, sobretodo en cuanto a las actividades de ocio, como la asistencia a conciertos, teatro, etc. (41,8%); a las posibilidades de estudios (39,6%), y a las actividades deportivas (26,0%). Por el contrario, la proporción de jóvenes que creen que vivir en una isla les beneficia en cuanto a la obtención de trabajo es más elevada (24,1%) que la de los que opinan que les perjudica (19,9%).

Los jóvenes residentes en Menorca y en Ibiza y Formentera se sienten más perjudicados en cuanto a los estudios, a las actividades de ocio y deportivas, y a la participación social. En cambio, respecto al trabajo, el 38,1% de los residentes en Ibiza y Formentera creen que el hecho de vivir en estas islas les beneficia (frente al 26,1%, que cree que les perjudica). Pero en Menorca son más los que piensan que les perjudica (el 33,2%, frente del 28,7%, que tiene una opinión favorable).

La indefinición en cuanto a la ideología política es más elevada entre las mujeres (36,8%) y entre los menores de 20 años (43,8%). La postura más radical hacia la izquierda la encontramos entre los jóvenes de entre 20 i 24 años (26,7%).

Los jóvenes de Baleares tienen en común con el resto de los jóvenes del Estado un escaso interés por la política[44]. En relación con la ideología política, el 35% de los jóvenes de Baleares se define de izquierdas (un 13,9% de izquierdas y un 20,9% de centro-izquierda), un 21,6% se define de centro, y un 9,2% de derechas (2,4% de

[44] Cifras relativas a los jóvenes, sondeo de opinión: primera encuesta del 2005; avance de resultados y principales conclusiones: percepción generacional, valores y actitudes, asociacionismo y participación, INJUVE, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, Madrid (2005).

derechas y un 6,8% de centro-derecha). Un importante número de jóvenes (34,5%) no expresan orientación política. (Ver el cuadro III-81.)

En materia religiosa, la mayoría de los jóvenes de las Islas Baleares se define como católico (un 9,0% practicante y un 47,9% no practicante); el 9,4% se define como no creyente; el 6,7% cree en otra religión; el 9,1% se define como ateo; el 3,7% es agnóstico y el 11,5% se manifiesta indiferente en materia religiosa.

9.3.8. LA MOVILIDAD

La necesidad de trasladarse, en las Islas Baleares, -en parte por la propia estructura insular, en parte por el escaso desarrollo del transporte público y en parte por la creciente presión urbanística sobre la mayoría de municipios, y la localización de los lugares de trabajo en las poblaciones principales de cada isla-, representa un elemento presente en la vida cotidiana de los habitantes. En este sentido, uno de los condicionantes de los jóvenes es el derivado de la movilidad por motivos de estudios universitarios o de trabajo, especialmente significativa para los jóvenes de Menorca e Ibiza y Formentera. Respecto al municipio de residencia en el caso de los estudiantes universitarios, en Mallorca el 49,9% procede de la ciudad de Palma, mientras que el 50,1% es de otros municipios o de otras islas. Este hecho implica un elevado grado de motorización de los jóvenes estudiantes universitarios.

Uno de los importantes problemas derivados de la elevada movilidad es el de los accidentes de tráfico. Globalmente, en el 2004, en las Baleares se han incrementado estos accidentes en relación a años anteriores: manifiestan un incremento anual del 11,9% (3.141 accidentes, con 140 muertes), incremento que ha sido el mayor del Estado. En el año 2005 murieron en las carreteras de Baleares cincuenta y tres personas menores de 30 años, porcentaje que supone casi la mitad de todas las muertes en la carretera. De hecho, entre los 15 y 24 años, la primera causa de muerte son los accidentes de tráfico (el 36%); a partir de los 25 años, en primer lugar encontramos el sida (38%) y en segundo lugar, los accidentes de coche (14%). Una gran parte de estos accidentes se relacionan con comportamientos de riesgo: conducir vehículos con exceso de velocidad o asumir riesgos excesivos, no respetar las normas de seguridad (cinturón/casco) y conducir bajo los efectos del consumo de alcohol o de las drogas. Una gran parte de estos accidentes está relacionada con la vida recreativa y las salidas nocturnas[45]. Por otra parte, uno de los vehículos que más utilizan los jóvenes son los ciclomotores y el 37,0% de los conductores de ciclomotores han sufrido al menos una vez en su vida un accidente[46].

9.3.9. LOS GRUPOS DE JÓVENES EN SITUACIÓN VULNERABLE

El colectivo de jóvenes también presenta situaciones de desigualdad social y de exclusión: la pobreza y la exclusión también afecta a los jóvenes. Entre los colectivos jóvenes más vulnerables nos encontramos con jóvenes inmigrantes y los hijos de familias monoparentales con unos bajos niveles de ingresos y con una baja competencia

---

[45] Comas, D. (coord.); Aguinaga, J.; Orizo, F.; Espinosa, E., y Ochaita, E. (2003), *Jóvenes y estilos de vida*: *valores y riesgos en los jóvenes urbanos* , Fundación de Ayuda contra la Drogadicción, INJUVE, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, Madrid.

[46] Dirección General de Tráfico (2002), *Estudio sobre la exposición de los conductores de ciclomotores al riesgo de accidentes de tráfico en ciudad y carretera*, Ministerio del Interior, Madrid.

profesional. También pertenecer a familias de riesgo social o con patologías que pueden derivar en maltratos hace vulnerables a estos jóvenes.

La característica común a la vulnerabilidad de estos colectivos la encontramos en su exclusión de redes de relación y apoyo social normalizadas, más bien a veces están inmersos en redes que potencian aspectos vinculados con conductas de inadaptación o anomia. Por esto, la creación de puentes hacia redes integradas, normalizadas y de apoyo es una de las acciones comunitarias de mayor eficacia que se pueden llevar a cabo en cualquier sociedad para incrementar las posibilidades de integración social y de mejora de la cohesión de la sociedad y, en consecuencia, reducir las situaciones de exclusión y el conflicto social.

9.3.10. LA DESIGUALDAD DE GÉNERO

Una parte de las situaciones que afectan negativamente a parte de los jóvenes son los relacionados con procesos de desigualdad por diversas causas, entre ellas destaca la pertenencia de género.

Los procesos sociales generales de articulación de los mundos formativos y laborales también afectan a los jóvenes. Las mujeres presentan niveles de formación y preparación profesional superiores a los hombres, pero asumen trabajos más precarios y niveles de ingresos. Así mismo, realizan jornadas de menor duración que los hombres y sus salarios alrededor de los 29 años son un 21% inferiores a los de los hombres. Para el período de 15 a 29 años, la diferencia salarial llega hasta el 55% a favor de los hombres.

Durante el curso 2004-2005 se matricularon en la Universidad de las Islas Baleares 8.243 mujeres y 5.616 hombres, hecho que supone una relación del 59,5% a 40,5% frente del 40,5%, a favor de las mujeres. Se aprecia una clara diferencia de género en la elección de los estudios de matemáticas, ingeniería, geografía y filosofía, en donde son mayoritarios los hombres, mientras que en el resto (a excepción de los estudios de economía y turismo, en donde están igualados) el porcentaje de mujeres matriculadas es claramente superior, a veces con valores muy desiguales (enfermería y fisioterapia: el 86,1% mujeres y el 13,9% hombres; trabajo social: el 85% mujeres y el 15% hombres; educación o magisterio, educación social, pedagogía y psicopedagogía : el 81,2% mujeres y el 18,8% hombres. (Ver el cuadro III-82).

9.3.11. EL USO DE LAS NUEVAS TECNOLOGÍAS

La comunidad autónoma de las Islas Baleares ocupa una de las primeras posiciones en el uso del ordenador y de las herramientas propias de las tecnologías de la información; la proporción de jóvenes con teléfono móvil, sin embargo, es más elevada entre el resto del Estado español que en nuestra comunidad[47].

Los jóvenes son usuarios habituales de las tecnologías de la información y las valoran de forma positiva. Las utilizan tanto para trabajar, como para estudiar y divertirse. En las Baleares, el 66% de los jóvenes dispone de ordenador: la mitad, de uso personal y la otra mitad, de uso familiar. El 55% dispone de conexión a Internet, que sobretodo utiliza para remitir y recibir correos electrónicos y para navegar por la red. La

[47] Sa Nostra (2005), *Informe Económico y Social de las Islas Baleares*, núm. 37, septiembre de 2005, Centro de Búsqueda Económica, Sa Nostra, Universidad de las Islas Baleares.

utilización del teléfono móvil se ha generalizado rápidamente entre la población joven, que tiene en una proporción del 88%.

Los jóvenes que más utilizan las tecnologías de la información son los de género masculino, los que han conseguido un nivel educativo más elevado, los que viven en familias con elevados ingresos mensuales y los que estudian y trabajan. A estos últimos, la generalización de la enseñanza a distancia en línea ofrece nuevas expectativas de compatibilidad de trabajo y estudio.

9.4. LA INFANCIA Y LA FAMILIA

En nuestra comunidad autónoma, en cuanto a la intervención institucional en relación a la infancia, la tradicional división en <<protección>> y <<reforma>>, se ve todavía más significada por el hecho de que las competencias en ambas materias están distribuidas también entre dos instituciones distintas como son los: los consejos insulares, por un lado, y el Gobierno de las Islas Baleares, por el otro.

En consecuencia, el análisis de la actuación de los servicios sociales en el ámbito de la infancia ha de abastecer los dos niveles siguientes: la protección de la infancia y las actuaciones derivadas de la aplicación de las diferentes medidas de la justicia juvenil[48].

9.4.1. MALLORCA

Respecto a la actividad del Área de Protección al Menor y Atención a la Familia, se debe destacar que se han recibido un 13% menos de demandas y que ha disminuido también un 12% el número de expedientes abiertos. Esta disminución no implica un descenso de la proporción de expedientes abiertos en relación a las demandas, dado que ésta se mantiene en unos niveles similares a los del año 2004 (39%).

Durante el año 2005, se recibieron 692 notificaciones de situaciones de presunta desprotección o riesgo. De éste total, 271 (39% del total de demandas recibidas en el Servicio de Protección al Menor) implicaron la obertura de un expediente de protección. Los principales motivos de estas comunicaciones fueron debido a problemáticas relacionadas con la conducta de menores (19%), y por la <<negligencia física>> (11%), y un 10%, por determinados aspectos relacionados con la figura de la acogida familiar. (Ver el cuadro III-83.)

Además, debe destacarse la disminución del 10% del número de expedientes de protección y el aumento del 9% del número de expedientes de menores infractores.

9.4.1.1. Las tutelas

En cuanto a las medidas jurídicas declaradas por el Servicio de Protección al Menor y Atención a la Familia, debe destacarse que se abrieron 350 diligencias previas, 255 expedientes de protección y 316 expedientes de menores infractores.

[48] Este año no se incluyen en la MEMORIA los datos referidos a este ámbito.

9.4.1.2. Las acogidas familiares

En términos generales, debe destacarse que el número de menores que han sido atendidos por el programa se ha incrementado en un 35% respecto del año 2004, así como también el número de familias del banco de familias acogedoras, que se ha incrementado en un 19%, de manera que eran veinticinco las familias que pertenecían al citado banco al final del año 2005. A finales del año 2005 se encontraban acogidos cincuenta y cinco menores. (Ver el cuadro III-84.)

En cuanto a las bajas del programa, se produjeron por los motivos que se pueden observar en el cuadro III-85.

Se han atendido 111 casos de menores en acogida familiar temporal, de los cuales setenta y cuatro corresponden a acogidas familiares formalizados durante el año 2005. En cuanto a las acogidas familiares permanentes con familia extensa, se ha pasado de dieciocho menores acogidos en el año 2004 a cinco menores en el 2005.

9.4.1.3. Las acogidas residenciales

La oferta residencial propia del Instituto de Servicios Sociales y Deportivos de Mallorc durante el año 2005 se expone en el cuadro III-86.

Se atendió a un total de 209 menores, 152 en centros de acogida temporal y 57 en centros de acogida residencial de mediana y larga estancia. El perfil de los menores se sitúa de forma mayoritaria en edades comprendidas entre los 6 y los 15 años (el 72% de los menores) en el Puig dels Bous; entre los 13-15 años (58%) en el centro de Son Jeroni y de los 11 a los15 años en las casas del menor (56%). En el centro Puig dels Bous la estancia mediana mayoritaria de los menores es de menos de quince días en un 42% de los casos; en las casas del menor ésta es de uno a tres años en el 58% de los casos, mientras que no se dispone de datos de estancia del centro de Son Jeroni.

Con excepción del centro de Son Jeroni, el motivo principal del ingreso es la negligencia de la familia de origen (el 30% en el Centro Puig dels Bous y el 42% en los centros de las casas del menor), y en Son Jeroni predominan los ingresos por problemas de conducta de las menores (48%). Destaca la elevada ocupación de los centros Son Jeroni y de las casas del menor: en el primero la ocupación sobrepasó notablemente su capacidad máxima, con un 197% de media mensual de ocupación de plazas (veinticuatro plazas de media mensual sobre una capacidad de doce plazas previstas en el centro); en cuanto a las casas del menor la media mensual de ocupación de las plazas está en el 92%. Además de los centros citados, el Instituto de Servicios Sociales y Deportivos de Mallorca dispone de 194 plazas concertadas con centros privados.

9.4.1.4. Las adopciones

a) La adopción nacional

Durante el período que nos ocupa se recibieron 97 solicitudes de adopción nacional, iniciándose la adopción de 42 menores (seis de recién nacidos y treinta y seis en acogida preadoptiva). (Ver el cuadro III-87.)

Debe destacarse que el número de niños y niñas con medidas de acogida familiar preadoptiva casi se ha duplicado respecto del período anterior, al pasar de 27 en el 2004 42 en el año 2005.

b) La adopción internacional

En cuanto a la adopción internacional, en términos generales se ha incrementado la actividad, ya que han llegado un 15% más de menores (91 menores) y se ha incrementado un 7% el número de solicitudes presentadas. Concretamente, se han recibido 194 solicitudes y se han tramitado 145 expedientes de idoneidad (112 por la ECAI y 33 por el Instituto), denegándose cinco idoneidades. En cuanto a los países de procedencia de los menores, un 63% provienen de la federación rusa, el 31% de la república China y el 6% restante, de otros seis países diferentes.

9.4.1.5. El programa de menores infractores

Este programa ha incrementado en un 9% el número de menores atendidos . Este dato corresponde a un total de 316 menores infractores. Doscientos veintisiete han sido derivados por el Ministerio Fiscal y ochenta y ocho por los cuerpos de seguridad. En cuanto al perfil de estos menores, destacar que el 78% son de sexo masculino. Las edades pueden observarse en el cuadro III-88.

9.4.1.6. El programa de intervención psicoterapéutica

El programa ha incrementado en un 4% el número de menores atendidos. En total se han atendido a 349 menores (229 familias). Ciento cinco menores iniciaron el tratamiento durante el año 2005 y 72 lo finalizaron. El 23% de los menores atendidos fue por negligencia de la familia; el 22%, por maltrato psicológico o emocional, el 20% por abandono psicológico o emocional y el 14% por maltrato físico. En cuanto a la edad de los menores en el 43% de los casos tienen entre 11 y 15 años y en el 38% de los casos, tiene entre 0 y 11 años.

9.4.2. MENORCA

Como rasgos generales, debe destacarse el aumento del personal técnico destinado a los Servicios de protección a la infancia y la consolidación de los diferentes proyectos de intervención familiar. También debe tenerse en consideración la integración de todas las intervenciones de protección en un solo recurso, denominado Servicio Insular de Familia.

Por otra parte, al igual que sucede en las otras islas de la comunidad autónoma se puede observar un incremento y mayor deterioro de menores con graves problemas de conducta y/o adaptación social (de forma frecuente en la etapa de la adolescencia), y también el aumento de las familias inmigrantes de diferentes procedencias culturales.

El año 2005 se cerró con un total de 378 expedientes de protección abiertos (en proceso de valoración o de intervención) y el año 2004 concluyó con un total de 328 casos, produciéndose un incremento notable respecto del año anterior (50 casos de protección más que en el ejercicio anterior). Durante el año 2005 se han abierto 219 nuevos casos

de protección, archivándose 169. La actividad global que ha desarrollado el Servicio Insular de Familia se puede apreciar en el cuadro III-89.

Se han incoado 37 expedientes de protección, uno más que en el año anterior[49]. Las situaciones que motivaron la incoación de un expediente de protección son las que recogemos en el cuadro III-90.

9.4.2.1. Las tutelas

El número de menores tutelados ha disminuido en relación al ejercicio anterior. Concretamente, se ha pasado de catorce a siete menores tutelados durante el período tratado. Cinco de estos menores han pasado a residir en un centro residencial; uno en acogida familiar, y otro, en un centro hospitalario, bajo la guarda del director del establecimiento. El motivo principal del cese de las tutelas se produce por reintegración del menor al núcleo familiar de origen. Merece destacar este dato, dado que tanto en el espíritu como en la letra de la Ley orgánica 1/199, de protección jurídica del menor el, sentido primordial de los servicios de protección a la infancia ha de procurar este objetivo, sólo alcanzable con un intenso y eficaz trabajo con las familias que han perdido temporalmente la tutela de sus hijos; y que con la ayuda y el apoyo de los profesionales han conseguido superar la situación inicial que provocó la suspensión de la tutela sobre sus hijos.

9.4.2.2. Las acogidas familiares

En el año 2005 se han constituido 16 acogidas familiares: diez en la modalidad de acogida familiar simple (cinco judicialmente y cinco a cargo de la Administración) y seis acogidas familiares permanentes (cinco administrativas y una judicial). Debe destacarse que durante este año ninguna familia se presentó como candidata para acoger a un menor, mientras que en el año 2004 sólo lo hizo una familia.

9.4.2.3. Las acogidas residenciales

En Menorca se dispone de un solo centro de acogida residencial de menores: el Centro de Atención a la Infancia y a la Familia. Aglutina dos recursos: el de primera acogida, destinado a acoger de forma urgente y transitoria a un menor o grupo de menores para darles protección inmediata y para proceder al estudio de las circunstancias familiares y contextuales que han originado su separación de la familia de origen, y la acogida residencial propiamente dicha, recurso que implica el internamiento del menor a medio y largo plazo.

Durante el año 2005 se han efectuado un total de veintiún ingresos en primera acogida y diez en acogida residencial. Los motivos que han generado la constitución de ambas acogidas figuran el cuadro III-91.

9.4.2.4. Las adopciones

a) La adopción nacional

[49] Para analizar correctamente los datos expresados, debemos tener en consideración que no todos los casos nuevos que se han abierto durante el ejercicio 2005 han motivado la apertura de un expediente protector.

Durante el año 2005 se han presentado dieciocho solicitudes de adopción nacional. En catorce casos se ha estimado positivamente la idoneidad de la familia, en uno se ha estimado ésta de forma negativa, mientras que, en diciembre de 2005, las tres restantes se encontraban en fase de valoración. Se han archivado también dos expedientes de solicitud de adopción nacional por desistimiento de los solicitantes. Se han formalizado dos propuestas de adopción nacional y se han constituido judicialmente dos más.

b) La adopción internacional

Lo más notable al respeto de esta cuestión ha sido el incremento de las propuestas de adopción por esta vía. Se ha pasado de diecinueve solicitudes efectuadas en el año 2004 a treinta y cinco presentadas en 2005. Los países por los cuales se ha solicitado la adopción son los que se relacionan en el cuadro III-92.

En 29 casos se han expedido certificados de idoneidad positivos, mientras que en dos casos éstos fueron negativos. Los certificados de idoneidad se libraron para China en quince casos; en diez para la federación rusa; y un caso para Burkina Faso, India, Perú y Marruecos, respectivamente. En diez casos se finalizó completamente el proceso de adopción y se incluyeron todos los informes de adaptación y seguimiento del menor solicitados por los países de origen de éstos. En cuatro casos los solicitantes desistieron de su solicitud, haciendo así, un total de catorce expedientes de adopción internacional archivados.

9.4.2.5. El programa de menores infractores

Durante el ejercicio que nos ocupa, el número de medidas educativas derivadas de conductas de infracción de normas diversas se incrementó en un 52,4% respecto del año anterior, aunque ninguno de estos casos constituyó posteriormente un expediente de protección. A pesar de esto, en catorce ocasiones los menores tenían expedientes abiertos previos a la comisión de la falta o delito del año 2005 (once menores tenían expediente de protección, dos se encontraban en fase de diligencias previas y uno tenía expediente judicial).

En cuanto a la edad de los menores infractores, siguiendo las tendencias de años anteriores, el grupo más numeroso es el de 14 años (29 casos), incrementándose el grupo de menores de 16 a 18 años. Estos menores residen mayoritariamente en Ciudadela (17 casos en 2004, 29 casos en 2005) y Mahón (16 casos en 2004, 30 en 2005). Es destacable el caso de Alaior que, de los diecinueve casos del año 2004, sólo ha presentado tres en el 2005.

9.4.3. IBIZA Y FORMENTERA

Durante el año 2005 se han incoado 123 expedientes de protección y 25 diligencias previas, se han archivado 195 (ciento ochenta y ocho por mayoría de edad, tres por traslado a otra comunidad autónoma y cuatro por reintegración familiar). Esto hace un total de 1.412 expedientes en vigor, 79 menos que en el ejercicio anterior.

9.4.3.1. Las tutelas

Se mantienen en unos niveles muy similares a los del anterior ejercicio. Se han constituido ocho tutelas, una menos que en el año anterior. En nueve casos se cesó la tutela, atendiendo que en cuatro de ellos se procedió a la reintegración familiar de menores, en tres ocasiones éstos pasaron a residir en acogidas familiares con familia extensa, una pasó a la adopción y una tutela cesó por otros motivos no especificados.

9.4.3.2. Las acogidas familiares

Se han formalizado dieciséis acogidas familiares administrativas (una menos que el año anterior), se ha cesado la acogida en cuatro ocasiones (dos por reintegración familiar, una por adopción y una por cambio de medida). A finales del año 2005 se pueden compatibilizar un total de cincuenta menores en acogida familiar administrativa, ocho en acogidas judiciales. No se ha recibido ninguna solicitud de acogida familiar.

9.4.3.3. Las acogidas residenciales

Durante el año 2005 se han producido treinta altas de acogida residencial: trece en el centro de acogida residencial (CREM) y diecisiete en el hogar Mare del Remei. Debe destacarse que en el primero de los centros, ocho de los menores ingresados son de nacionalidad extranjera, mientras que en el segundo lo son seis.

Los motivos de los ingresos en los centros han sido diversos: han provocado el acompañamiento de la Guardia Civil o de la policía al centro de primera acogida (en quince ocasiones), por solicitud de guarda de los padres o tutores (en tres casos), por asunción de la tutela (en cinco ocasiones) y por otros motivos no especificados (en siete ocasiones).

Durante el mismo período se han producido 31 bajas de acogida residencial: trece del CREM (ocho de los cuales son de nacionalidad extranjera) y dieciocho del Hogar Mare del Remei (siete de los cuales son de nacionalidad extranjera). Los motivos de las bajas han sido, en dieciséis caso, por reintegración familiar: en cuatro, por paso la acogida familiar, y en once casos, por otros motivos no especificados. En fecha 31 de diciembre de 2005, en Ibiza y Formentera permanecen en acogida residencial diecisiete menores.

9.4.3.4. Las adopciones

Durante el año 2005 se ha producido un importante incremento en las solicitudes de adopción. Se han presentado un total de 51 solicitudes de adopción (35 en 2004), de las cuales catorce lo han sido por adopción nacional y treinta y siete por adopción internacional. En total, en el año 2005, eran 135 los expedientes de adopción abiertos (48 por adopción nacional y 73 por adopción internacional) y en diversas fases de tramitación.

Durante el mismo período, en el 2005 se han archivado cinco expedientes de adopción nacional (tres por caducidad, uno a petición del interesado y uno por finalización del expediente) y seis de internacional (tres por caducidad, cinco a petición de los interesados y uno por finalización del expediente).

En cuanto a las resoluciones de idoneidad, se han emitido 35, todas ellas positivas: seis para la modalidad nacional y veintinueve para la internacional. Estas resoluciones de idoneidad se han librado para China en quince casos; en seis casos para la federación rusa, en cuatro para Etiopía, y en un caso para la República Dominicana, Colombia, India y México, respectivamente. Finalmente, decir que se han adoptado un total de 14 menores: ocho procedentes de China, tres de la federación rusa, dos de Colombia y uno de Etiopía.

9.5. LAS PERSONAS CON DISCAPACIDADES

En términos generales, podemos decir que si el año 2004 se caracterizó por la transición de las transferencias, este año 2005 se ha destacado por la asunción de estas transferencias por parte de los consejos insulares y del Instituto de Servicios Sociales y Deportivos de Mallorca. La actividad institucional en relación a las personas con discapacidad se ha caracterizado por una continuidad de las actuaciones del año 2004, sobre todo en el terreno sociolaboral, sin que se produjesen cambios sustanciales en materia de atención y tratamiento al colectivo de personas con discapacidad. En los subapartados siguientes destacamos las actuaciones llevadas a cabo desde las administraciones públicas.

9.5.1. LA CONSEJERÍA DE PRESIDENCIA Y DEPORTES. DIRECCIÓN GENERAL DE SERVICIOS SOCIALES

La norma que concreta cuál es el órgano de la citada Consejería que tiene las correspondientes competencias es el Decreto 1/2004, de 2 de enero, del presidente de las Islas Baleares, por el cual se establece la estructura orgánica de la Consejería de Presidencia y Deportes. En este sentido, el artículo 7 del mismo Decreto atribuye a la Dirección General de Servicios Sociales las funciones relativas a las potestades que, en materia de servicios sociales y Seguridad Social, no han sido transferidas a los consejos insulares, y especialmente, las que se reservan al Gobierno y a la Administración autonómica, de acuerdo con lo que dispone el artículo 11 de la citada Ley 14/2001, de 29 de octubre.

Durante el año 2005, desde la Dirección General de Servicios Sociales y, en función de su estructura orgánica, se han gestionado toda una serie de servicios y actuaciones dirigidos al colectivo de personas con discapacidad. Así, entre los objetivos de esta Dirección se encuentra: proporcionar apoyo a las personas con discapacidad, la ejecución y seguimiento de los Planes Estratégicos de la comunidad autónoma – entre éstos el de las personas con discapacidad -, la gestión de los centros base para personas con discapacidad (explotación y mantenimiento de la aplicación de pensiones no contributivas, valoración del grado de minusvalía, valoración de lugares de trabajo adecuados a la discapacidad, tratamiento de estimulación precoz, tratamientos básicos de fisioterapia y logopedia, e información general.).

La Consejería de Presidencia y Deportes[50] firmó diferentes conciertos de reserva y ocupación de plazas en centros y servicios sociales de atención precoz, de ajustamiento

[50] Resolución de 17 de mayo de 2005 de la Consejería de Presidencia y Deportes (BOIB núm. 78 de 21de mayo del 2005), que constituye una primera regulación, a pesar de que provisional, del modelo al cual se debe ajustar la concertación de plazas como medio de colaboración entre la Administración de la comunidad autónoma y las entidades que prestan servicios en el Sistema Balear de Servicios Sociales.

personal y social, atención integral a las personas con discapacidad sensorial y a sus familias, fundaciones tutelares, respiro familiar y ocio adaptado para el año 2005. Los conciertos firmados con las diferentes entidades, con indicación de las plazas concertadas y de los importes estipulados, son los que se indican en el cuadro III-93.

En cuanto a las actuaciones del centro base, que tiene como objetivo la atención especializada a personas con discapacidad, proporcionando servicios de información, diagnóstico de la discapacidad, valoración de la disminución y orientación sociolaboral y profesional, se recogen en el cuadro III-94.

Respecto a la tramitación de expedientes de las valoraciones de discapacidad de acuerdo a la Ley 51/2003, de igualdad de oportunidades, no discriminación y accesibilidad universal de las personas con discapacidad, se produjeron 1.048 solicitudes de las cuales fueron resueltas el 100%. En cuanto al área de tratamientos de fisioterapia llevados a cabo debe decirse que se atendieron a trece personas y el número de sesiones realizadas fue de 320.

En el ámbito de orientación ocupacional y de valoración y atención precoz se han realizado una serie de actuaciones tal como podemos observar en los cuadros III-95 y III-96.

Otras actuaciones corresponden al centro base de Ibiza y de Menorca y se recogen en el cuadro III-97.

Por último deben anotarse las intervenciones efectuadas en el Servicio de Atención al Ciudadano (SAC), en donde se da una atención personalizada a las personas que precisan de información, orientación y asesoramiento general referente a los temas relativos a los servicios sociales, especialmente a las ayudas y prestaciones y programas gestionados desde la Dirección General de Servicios Sociales; facilitando el acceso a prestaciones y ayudas propias o derivando hacia otros servicios, según sean sus necesidades, y descentralizando los puntos de atención hacia la parte de los pueblos (Manacor e Inca). Las actuaciones de estos Servicios se recogen en el cuadro III-98.

Dentro del apartado de gestión de planes y programas se ha realizado el Programa de ayudas para la creación de centros y servicios para personas mayores y personas con discapacidad, mediante convenios de carácter plurianual que se contemplan dentro del llamado Plan 10 (se pretende establecer una red de centros de atención basada en el equipamiento, adquisición, obra u otras inversiones), tal como se ve en el cuadro III-99.

También, se ha llevado a cabo el Plan de acción integral para personas con discapacidad, que consta de veintidós proyectos, además del Programa de Integración Social (mediante convenios de colaboración). (Ver los cuadros III-100 y III-101).

En cuanto a las pensiones y prestaciones económicas, debe decirse que los beneficiarios de la LISMI durante el año 2005 ha sufrido un descenso significativo (similar en los últimos dos años). De los 550 beneficiarios que había al inicio del año, se pasó a 488 a fecha 31 de diciembre de 2005; en cuanto al Fondo de Asistencia Social (FAS), se han generado un total de 1.549 nóminas mensuales, de las cuales 920 han sido por razón de enfermedad; se han revisado 179 expedientes (de las cuales 106 han sido a causa de enfermedad), con una extinción de derecho de 76 expedientes.

Respecto a la revisión anual de la pensión no contributiva (PNC) por invalidez, ésta se ha realizado a 1.731 expedientes en total y se han resuelto favorablemente 143. Para mantener el derecho a la pensión han sido 1.280, por extinción del derecho han sido afectados 63 expedientes y por modificación de cuantía 388 PNC.

El número total de pensionistas en diciembre ha sido de 4.462, con un importe de 1,4 millones de euros. (Ver el cuadro III-102.)

En cuanto a las prestaciones no periódicas reseñar que la tarjeta básica, dirigida a las personas de más de 65 años y a las personas con un grado de minusvalía igual o superior a un 65%, residentes en las Islas Baleares y que tengan unos ingresos inferiores y unas carencias económicas evidentes (Resolución de la Consejería de Presidencia y Deportes de 14 de febrero de 2005). Así, la cantidad presupuestada fue de 1.785.000 euros, de los cuales se gastó la cantidad de 1.567.000 euros. El número de tarjetas solicitadas fue de 7.603, y el número de aprobadas, fue de 7.463, distribuidas de la siguiente manera: 6.369 en Mallorca, 417 en Menorca, 645 en Ibiza y 32 en Formentera.

Por último, anotar una serie de proyectos de iniciativas de carácter novedoso. Uno ha sido la adaptación y accesibilidad de las playas para el uso de las personas con discapacidad, donde se ha continuado durante el año 2005 con la colaboración con los ayuntamientos que ya disponen de playas adaptadas, en cuanto a instalación de los medios cedidos por la Dirección General de Servicios Sociales y el seguimiento del personal de apoyo que gestiona las playas y las obras de mejora necesarias. Éstas han sido, en Mallorca, las playas de Cala Mayor, de Ca'n Pere Antoni, de Ciudad Jardín, de la Playa de Palma (balneario 15), y en Menorca, la playa de Santandria (Ciudadela). Además, de las nuevas adaptaciones de las playas siguientes: en Mallorca, la playa de Palmanova y la de Son Matías (Calviá) y en Ibiza, Santa Eulalia del Río.

El otro proyecto ha sido la iniciativa comunitaria Equal, en donde la Dirección General de Servicios Sociales es la promotora del proyecto ILSIB, y los socios nacionales son, además de la Dirección General, la UNAC, la Fundación Deixalles Calviá y la Coordinadora de Personas con Discapacidad de Menorca. El proyecto, que va destinado a la inserción laboral de las personas con discapacidad tiene un componente más de difusión y de asesoramiento ya que se puso en marcha el Servicio de Información y Asesoramiento Jurídico para Personas con Discapacidad.

9.5.2. LA CONSEJERÍA DE TRABAJO Y FORMACIÓN. SERVICIO DE ORIENTACIÓN DE LAS ISLAS BALEARES

En materia de inserción laboral en el mercado ordinario es de destacar la convocatoria 2004/2005 de servicios de orientación generales y específicos e itinerarios integrados de inserción mediante el financiamiento de los proyectos presentados. En cuanto a los itinerarios integrados de inserción, son aquellos proyectos dirigidos a personas con discapacidad (además de otros colectivos con riesgo de exclusión) que disponen de un servicio de orientación específico, complementado con acciones de apoyo a la inserción y que contribuyen a posibilitar una correcta adaptación a la empresa. La relación de entidades que llevan a cabo acciones de inserción comprendidas dentro del objetivo 3 2000-2006, eje 7 (de integración laboral de las personas con especiales dificultades), medida 1 (dar apoyo a la inserción de las personas con discapacidad en el mercado

laboral), nos hace entender la importancia de los esfuerzos para conseguir la inserción laboral normalizada de estos trabajadores. (Ver el cuadro III-103.).

Debe destacarse también la Mesa para la Inserción Laboral de Personas con Discapacidad con Necesidad de Apoyo, constituida formalmente mediante convenio, el 4 de julio de 2001 por iniciativa del Departamento de Servicios Sociales del Consejo de Mallorca, y la Regidoria de Servicios Sociales del Ayuntamiento de Palma; además de tener un carácter autonómico[51]. Debe destacarse que esta entidad nació con la intención de coordinar los programas dirigidos a promover la inserción laboral de personas con discapacidad con necesidades de apoyo en el mercado ordinario mediante la metodología de trabajo con apoyo. Los diferentes programas incluidos en la Mesa han dado un total de 992 personas durante los diez primeros meses de 2005.

Al margen de la Mesa para la Inserción Laboral, podemos decir, que en cuanto al número de contratos temporales para minusválidos convertidos en indefinidos en el mercado ordinario durante el año 2005 se han realizado un total de 66 (cifra que supone el 2,70% sobre el total de estos contratos efectuados en el territorio español que ha sido de 2.451).

9.5.3. EL INSTITUTO DE SERVICIOS SOCIALES Y DEPORTIVOS DE MALLORCA (ISSEM)

Mediante la Ley 14/2001, de 29 de octubre, se atribuyeron a los consejos insulares competencias en materia de servicios sociales y seguridad social. Esta ley fue modificada por la ley 10/2003, de 8 de julio, que fijó, como fecha de afectividad de atribución de competencias al Consejo de Mallorca, el 1 de enero de 2004. Por otra parte, delante de la desaparición del Instituto Balear de Asuntos Sociales (IBAS), desde el Consejo de Mallorca se creó el Instituto de Servicios Sociales y Deportivos de Mallorca, como órgano de gestión integrada de los servicios sociales transferidos y propios[52].

En cuanto a los programas de atención primaria en la convocatoria pública de ayudas económicas a entidades del área de servicios sociales del Instituto del año 2005, el 28% de los proyectos aprobados estaban dirigidos a personas con discapacidades.

En cuanto a las ayudas individuales para personas con discapacidad (convocatoria pública de 26 de julio de 2005), el número total de personas solicitantes fue de 209; los beneficiarios fueron 158 personas, con un total de 279 demandas, de las cuales 188 fueron aprobadas (donde un 56% fueron demandas para prótesis y ortesis). De éstos, el porcentaje de beneficiarios con edad igual o inferior a los 30 años fue de 45%, y la

---

[51] Forman parte el SOIB, el Consejo Insular de Menorca, el Consejo Insular de Ibiza y Formentera, el IFOC del Ayuntamiento de Calvia, y las entidades Coordinadora de la Federación Balear de Personas con Discapacidad, Amadip-Esment, la Asociación Mallorquina para la Salud Mental (Gira-Sol), la Asociación de Padres y Amigos del Sordo (ASPAS), el Instituto de Trabajo Social y Servicios Sociales, la Coordinadora de Minusválidos de Menorca, Aproscom, el Servicio de Inserción Laboral de Gesma y el Centro Isla (Mater).

[52] La Ley de acompañamiento a los presupuestos de 2004 incluyó la desaparición del Instituto de Asuntos Sociales (IBAS) y la transferencia de la mayor parte de su personal - un total de 474 personas -, al recientemente creado Instituto de Servicios Sociales y Deportivos del Consejo de Mallorca, el 1 de enero de 2004.

distribución según los principales municipios de residencia de los demandantes fue: el 66% en Palma, el 4% en Felanitx, el 3% en Calvia, el 3% en Inca y el 3% en Marratxí.

Respecto a estas ayudas individuales, debe anotarse, en comparación al año anterior el aumento del 17% de las solicitudes, la disminución del 4% del número de beneficiarios y el aumento del 176% del presupuesto concedido.

Respecto a la concertación de plazas concertadas con las entidades de la Red de Atención a personas con discapacidad el número total de plazas concertadas fue de 1.275, cifra que representa en relación al año anterior un aumento del 20% de las plazas, repartidas entre los siguientes servicios:

- Número de plazas concertadas para el servicio de centro de día : 295.
- Número de plazas concertadas para el servicio de centro ocupacional: 620.
- Número de plazas concertadas para el servicio de vivienda tutelada: 144.
- Número de plazas concertadas para el servicio de residencia: 210.

Por otra parte, el programa de valoración, orientación y seguimiento de ingresos en los centros concertados de la Red de Atención de Plazas Concertadas ha valorado a 247 personas con discapacidad, circunstancia que, respecto al año 2004 ha supuesto un aumento del 3%. También, sobre el perfil del usuario según el sexo, los hombres son los más demandantes ya que su porcentaje es del 57%.

Debe anotarse que, según la convocatoria pública de ayudas económicas a entidades de los centros concertados que desarrollen servicios de transporte, un total de 463 usuarios han recibido este tipo de ayuda.

Otro tipo de programa que se llevó a cabo desde el Instituto fue la promoción de la accesibilidad de la isla de Mallorca. La actividad del programa se encuadra en función supervisora y sancionadora en materia de accesibilidad y supresión de barreras arquitectónicas del Consejo de Mallorca. Concretamente, se llevaron a cabo 578 actuaciones técnicas (el 47% en el municipio de Palma, el 30% en la comarca de Manacor, el 13% en la comarca de Palma y un 10 % en la comarca de Inca).

En el terreno laboral, desde el Instituto se lleva a cabo el itinerario integral de inserción, programa ERGON (cofinanciado por la Consejería de Trabajo y Formación), que es un programa global de inserción sociolaboral, la finalidad del cual es promover y facilitar que las personas con discapacidad psíquica y física y/o sensorial puedan optar, con las máximas competencias, a la integración laboral en el mercado ordinario y a la plena normalización social. Decir que este programa atendió a 202 personas (hecho que supuso un aumento del 15% respecto al año 2004), de las cuales 158 eran por demanda de empleo. (Ver el cuadro III-104.)

Paralelamente, el itinerario integral de inserción lleva a cabo tres cursos formativos con el fin de trabajar y potenciar los aprendizajes y las habilidades prelaborales necesarias para el acceso y mantenimiento de un empleo normalizado. De esta manera, se realizó el curso de ayudante de cocina con un total de diecinueve alumnos; el curso de ayudante

de viverista y jardinería ecológica con veinte alumnos, y el curso de formación polivalente (en limpieza y lavandería) con dieciséis alumnos.

Por último, este itinerario de inserción prevé intervenciones de tipo social que complementa y da calidad a todo este proceso sociolaboral con la finalidad de hacer posible la autonomía y la independencia de los trabajadores. Así, el número de usuarios beneficiados fueron 150, y la cantidad de las actuaciones por ámbitos de intervención se pueden observar en el cuadro III-105.

Otros tipos de actuaciones en relación a las personas con discapacidad que se realizaron desde el Instituto de Servicios Sociales están contemplados dentro de dos tipos de programas. Por una parte, el proyecto Educación especial, que forma parte dentro de los programas de deporte base en edad escolar en el cual hubo un total de 786 participantes; el número de centros para personas con discapacidad que colaboraron fueron 12, lo cual implicó la participación de 216 voluntarios, 135 profesionales y la realización de cinco acontecimientos clave: la Liga Escolar (con el 38% del total de participantes), la Diada Acuática (con el 18,8%), el Campeonato Balear de Petanca (con el 10,7%), la Diada de Pruebas Motrices y el segundo encuentro inter-islas (con el 10,2% y el 8%, respectivamente). Por otra parte, los programas transversales para la igualdad de oportunidades que tiene la finalidad de equiparar y propiciar recursos, servicios, alternativas y experiencias con el fin de mejorar su desarrollo personal y aumentar la calidad de vida de las personas con discapacidad.

9.6. LA INMIGRACIÓN

Una parte importante de población inmigrante extranjera, no comunitaria, se encuentra entre los colectivos con dificultades de integración y riesgo de exclusión social; las condiciones de acceso al mercado laboral, así como la situación de regularidad de residencia, junto con otras situaciones de necesidades y de configuración de representaciones sociales que pueden tener un efecto negativo, son factores que pueden dificultar el proceso de integración, tal y como pone de manifiesto un detallado estudio sobre la prensa escrita en las Islas Baleares y la representación social de los inmigrantes[53].

Este informe presenta una serie de datos, consecuencia de la nueva situación creada con la última regularización y analiza las diferencias entre los extranjeros en función de si su origen es o no de la UE, además de hacer referencia a la creación de la Consejería de Inmigración y Cooperación y en programas vinculados con la integración de la población inmigrante.

9.6.1. EL MARCO LEGISLATIVO ACTUAL

A pesar de la independencia de los miembros de la Unión Europea en referencia a las competencias en materia de inmigración, desde la Unión se han ido sucediendo una serie de recomendaciones y directrices, a tener en cuenta a la hora de debatir sobre las políticas que afectan a esta población. Se ha de hacer alusión a la consolidación del espacio Schengen, referido a las fronteras de los países miembros, ya que implica la

[53] Vecina, C. (2006), <<Representaciones sociales, educación, inmigración y prensa en Mallorca>> (memoria de investigación no publicada), Universidad de las Islas Baleares.

supresión de las fronteras interiores, con la consecuente circulación de personas, y establece las condiciones de las exteriores. En 1999, el tratado de Amsterdam apoya la idea de un compromiso hacia la elaboración de una política comunitaria sobre inmigración, regulando aspectos como las condiciones de entrada, residencia y reagrupación familiar.

Posteriormente, el Consejo Europeo de Tampere, en 1999, establece los objetivos comunes en materia de asilo e inmigración. El Libro Verde (2002) representa una propuesta referida al retorno de los residentes inmigrantes ilegales. El Consejo de Sevilla (2002) vuelve a incidir en la necesidad de medidas comunes en materia de inmigración. El Consejo Europeo de Salónica (2003) destaca la problemática y la lucha contra la inmigración ilegal y la necesidad de propiciar la integración de los inmigrantes legales. En 2004 se presenta el primer informe anual sobre inmigración e integración, a través del cual se comunica al Consejo de Bruselas la necesidad de coordinar las políticas estatales de integración.

Así, pues, se han ido sucediendo una serie de recomendaciones y directrices sobre las políticas de inmigración, este hecho, añadido al fenómeno demográfico de los últimos años, caracterizado por un incremento constante de la población inmigrante y las consecuencias sobre su situación social, ha tenido repercusión en las diferentes reformas de la legislación que regula la situación jurídica de este colectivo.

La última reforma legislativa aparece con el Real decreto 2393/2004, de 30 de diciembre, por el cual se aprueba el Reglamento de la Ley orgánica que establece dentro de la disposición adicional tercera el encargo al Gobierno para adaptar a sus previsiones el Reglamento de ejecución de la Ley orgánica 4/2000, de 11 de enero; la reforma incorpora las líneas de actuación recomendadas desde la Unión Europea y el nuevo reparto de competencias consecuencia de la asunción por el Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales del desarrollo de las políticas del Gobierno en materia de extranjería e inmigración. Este Decreto ha establecido una serie de reformas importantes, como es el caso de los requisitos y circunstancias que pueden incidir en la autorización a un extranjero para residir y trabajar en España.

9.6.2. EL PROCESO DE REGULARIZACIÓN

La disposición transitoria tercera del Real decreto 2393/2004, de 30 de diciembre, se refiere al proceso de normalización; en el apartado primero se establecen las condiciones generales para poder optar a esta situación; se especifica un plazo de tres meses a contar a partir de la entrada en vigor del Reglamento. Así, se dispone a los empresarios que pretendan contratar a un extranjero, la posibilidad de obtener una autorización inicial de residencia y trabajo si se cumplen los siguientes requisitos:

- El trabajador ha de haber estado empadronado en España durante seis meses, como mínimo, antes de la aprobación del Reglamento.

- Ha de existir un contrato firmado, por un período mínimo de seis meses o de tres en el sector agrario.

- Se han de cumplir los requisitos establecidos en el artículo 50 del Reglamento de la Ley orgánica 47/2000, de 11 de enero, para otorgar una autorización para trabajar, a

excepción de lo que disponen los párrafos a), b) y g) de este artículo. Se mantienen la exigencia del párrafo f) sobre antecedentes penales.

Esta apertura hacia un proceso de regularización de la población inmigrante ha permitido acceder a una situación de legalidad, a través de la autorización de residencia y trabajo a un total de 19.158 personas en las Islas Baleares (en fecha 30 de diciembre de 2005)[54], lo cual representa un porcentaje del 3,34% respecto al total del Estado español, con 573.270 autorizaciones de residencia y trabajo.

Los datos sobre el número de extranjeros con tarjeta o autorización de residencia a fecha de 31 de diciembre de 2005, indican la importancia de las Baleares, en cuanto a la presencia de personas extranjeras residentes[55]. Respecto a la distribución de esta población por sexo, las Baleares figuran en un relevante segundo lugar, en cuanto al porcentaje de mujeres inmigrantes, un 47,98% de las personas inmigrantes. Esta circunstancia que podría tener como factores causales el avanzado proceso de reagrupación familiar de población que proviene de Marruecos y la importante inmigración ecuatoriana (con fuerte presencia femenina). Respecto al número total de extranjeros, figura en sexta posición. A pesar de esto, esta perspectiva no es del todo correcta, ya que la relevancia del número de extranjeros está directamente relacionada con la proporción respecto a la población total de cada comunidad, es en términos relativos como mejor se manifiesta el fenómeno, en toda su amplitud, en una comunidad territorialmente reducida y limitada por el mar. Los datos relativos sitúan a las Islas Baleares en primera posición, por encima de comunidades autónomas con fuerte tradición receptora de inmigrantes. La proporción de población extranjera en las cinco comunidades con mayor porcentaje, quedaría de la siguiente manera: Islas Baleares, 15,9%, Madrid, 13,1%, Comunidad Valenciana, 12,4%, Cataluña, 11,4%, mientras que la media estatal es del 8,5%.[56]

Este movimiento de cifras incide notablemente en las altas posteriores de afiliación a la Seguridad Social. En 2005, se han compatibilizado en las Islas Baleares un total de 421.246 trabajadores de alta en la seguridad social, un crecimiento, en términos absolutos, de 21.968 trabajadores respecto del año 2004, cifra que representa un incremento del 5,5%. Este se puede explicar, en parte, por el proceso de regularización de trabajadores extranjeros llevado a cabo por el Gobierno central durante el año 2005.

9.6.3. LA DUALIZACIÓN DE LOS EXTRANJEROS EN EL MERCADO DE TRABAJO

Respecto a las diferencias en cuanto al número de trabajadores en alta laboral, se ha producido una curiosa evolución, reflejo del considerable aumento de la población inmigrante no comunitaria. Si bien en el año 2001, las altas laborales de los extranjeros procedentes de la Unión Europea presentaban un total de 19.623 personas[57], cifra significativamente superior a la de las personas procedentes del exterior de la Unión Europea, con 13.821 personas; esta relación ha cambiado radicalmente, mientras que los trabajadores provenientes de la Unión Europea han aumentado ligeramente (los datos indican una media de 23.301 personas el año 2005), la población extranjera no

[54] Datos de la Consejería de Trabajo y Formación.
[55] Datos del Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.
[56] Fuente: Instituto Nacional de Estadística.
[57] Datos de la Tesorería General de la Seguridad Social.

comunitaria, dada de alta en la Seguridad Social, se ha multiplicado, al pasar de 13.821 trabajadores en el año 2001 a una media de 38.736 trabajadores en el año 2005.

Durante el año 2005, se ha producido la diferencia más significativa, en cuanto al origen de población extranjera; si bien durante el primer mes de éste, las diferencias entre ambos colectivos eran de un 32,83%, a favor de los extracomunitarios, ésta aumenta considerablemente situándose durante el mes de junio en un 59,82%, diferencia que permanecerá más o menos constante el resto del año. Si consideramos los diferentes regímenes de cotización, los trabajadores se distribuyen de la siguiente manera: el 69,90% son asalariados (43.355); el 16,80% autónomos (10.408); el 11,20% cotiza en el régimen del hogar (6.979) y el 2,10% en el resto de regímenes. Teniendo en cuenta el origen geográfico: el 65,90% de los asalariados son de fuera de la Unión Europea (28.556), el mismo origen comparten el 96,90% de los trabajadores del régimen del hogar; mientras que un 78,30% de los que cotizan en el régimen de autónomos son europeos (8.145). Existen, por tanto, claras diferencias entre la población extranjera en función de la procedencia o no de la Unión Europea.

El acceso al mercado de trabajo, y dentro de éste a determinados empleos, es un factor clave a la hora de indicar la posición en la estructura social y la existencia o no de vulnerabilidad que pueda conducir a una situación de desigualdad social o, en el caso extremo, de exclusión. A pesar de la diferencia entre regímenes de afiliación, los datos indican que se ha podido incorporar, a través de la regularización, un número importante de personas inmigrantes extracomunitarias en el mercado de trabajo normalizado; sin duda representa un indicador positivo hacia la integración, pero conviene tener presentes otros factores, a veces desapercibidos, de influencia muy importante en las representaciones sociales, que se van configurando sobre la población de origen inmigrante y que contribuyen a crear imágenes negativas que pueden conducir a la autoexclusión.

9.6.4. LA INTEGRACIÓN Y LOS PROGRAMAS SOCIALES

A continuación se presentan una serie de programas y actuaciones dirigidos a facilitar la integración y la manera en que se puede llevar a cabo la acogida de la población inmigrante, principalmente la que proviene de países no comunitarios.

Dentro de los programas de protección y acción social de la Dirección General de Servicios Sociales de la Consejería de Presidencia y Deportes, se encuentra uno destinado a favorecer el acceso de los inmigrantes a las viviendas en régimen de alquiler. Este programa ha sido gestionado por la empresa Provivienda, hasta la creación de la Consejería de Inmigración y Cooperación. El objetivo de esta iniciativa es intermediar entre el mercado inmobiliario privado y las personas con dificultad de integración para facilitar el acceso a una vivienda digna. El presupuesto ejecutado ha sido de 105.744 euros.

El Programa de Oficinas de información a los inmigrantes (OFIM), tiene como finalidad el proceso de integración social de la población inmigrante a través de la red de oficinas de información que el Instituto tiene en seis municipios de Mallorca. El objetivo es ofrecer información, orientación y asesoramiento social, laboral y jurídico. Se ha atendido a 2.458 personas, de las cuales el 54% son mujeres y el 46% hombres. El 56% de esta población tiene entre 25 y 44 años, la distribución en cuanto a los cuatro países

más destacados (demandantes de los servicios) es la siguiente: el 8% son argentinos, el 17%, ecuatorianos, el 10%, colombianos y el 9%, marroquíes. Respecto al año 2004, los usuarios atendidos han aumentado un 12%. El Programa ha sido financiado por el Instituto de Servicios Sociales y Deportivos de la Consejería de Presidencia y Deportes.

El programa de acogida temporal para inmigrantes recién llegados Turmeda, financiado por el Instituto de Servicios Sociales y Deportivos, dirigido a personas inmigrantes recién llegadas sin techo, y tiene como misión ofrecerles las necesidades básicas. Este financiamiento por el Instituto y se ha atendido a 281 personas, de las cuales el 85% hombres y el 15%, mujeres. La distribución por principales países de procedencia es la siguiente: el 33%, Bulgaria, el 17%, Marruecos, el 14%, de Rumania, el 10%, de Polonia. Respecto al año 2004, los usuarios atendidos han aumentado un 4%.

El Forum de la inmigración de Mallorca, es un espacio de participación, consulta y diálogo entre las administraciones, las asociaciones de inmigrantes, las entidades sociales y las organizaciones no gubernamentales que trabajan con la población inmigrante. El objetivo es promocionar iniciativas conjuntas, generar estudios, investigaciones y toda tarea que tenga como finalidad mantener un debate abierto sobre la integración de los inmigrantes. Durante este ejercicio se ha llevado a cabo una sesión plenaria del Forum, una sesión menos que en 2004. El coste ha sido financiado por el Instituto de Servicios Sociales y Deportivos.

El Programa de cooperación internacional para el desarrollo tiene como finalidad desarrollar proyectos de cooperación dirigidos a mejorar las condiciones de vida de los habitantes de los países y zonas más desfavorecidas del mundo, a través del Fondo Mallorquín de Solidaridad y Cooperación. El Instituto de Servicios Sociales y Deportivos de Mallorca, mediante la aportación del 0,7% de su presupuesto al Fondo mencionado. Se lleva a cabo la financiación de 55 proyectos de cooperación en veintiséis países.

El año 2001, la desaparecida Consejería de Bienestar Social puso en marcha el primer Plan integral de atención a la inmigración, éste contemplaba un período de aplicación de cuatro años (2001-2004); posteriormente se traspasó la competencia al Instituto Balear de Asuntos Sociales. En 2005, la Dirección General de Servicios Sociales dio continuidad al Plan, con la reestructuración de un nuevo proyecto: el II Plan integral de atención a la población inmigrada de las Islas Baleares. En la elaboración se ha llevado a cabo las siguientes tareas:

- Se ha explotado estadística del padrón de habitantes a fecha 1 de enero de 2004, del censo de población 2001 de viviendas de las Islas Baleares, y también el censo de población extranjera residente.

- Se ha obtenido los datos de tarjetas sanitarias, de la población inmigrante y mercado laboral.

- Se ha redactado el Plan de áreas de actuación, objetivos y actuaciones, y se ha gestionado la publicación del estudio y el Plan.

- Además, se ha convocado el Forum de la Inmigración de las Islas Baleares, para facilitar la participación, la consulta y el diálogo de instituciones y entidades implicadas en la integración de la población inmigrante extranjera.

A continuación se presentan las áreas de actuación del II Plan, los objetivos y el presupuesto anual que se ha destinado para llevar a cabo esta tarea:

- Servicios sociales: garantizar el acceso a la red pública de servicios sociales, presupuesto de 213.688,49 euros.

- Acogida: crear y consolidar dispositivos de acogida y atención temporales, así como cubrir las necesidades básicas, con un presupuesto de 1.655.371,02 euros.

- Educación: garantizar a los niños y jóvenes inmigrantes el acceso al sistema educativo, favorecer la participación y la integración, fomentar la interculturalidad entre los profesionales de la educación, con un presupuesto de 2.234.889,42 euros.

- Formación y ocupación: promover y facilitar la inserción laboral y posibilitar la formación laboral, con un presupuesto de 1.592.707 euros.

- Vivienda: facilitar el acceso a la vivienda de alquiler y de adquisición en condiciones de igualdad, respecto a la población autóctona, con un presupuesto de 167.456,60 euros.

- Salud: garantizar la asistencia sanitaria, promover la salud y dotar la red sanitaria de los recursos de atención adecuados y especializados, con un presupuesto de 248.417,31 euros.

- Participación: interculturalidad y convivencia: promover vías de diálogo y de convivencia, con un presupuesto de 148.241,89 euros.

- Igualdad de trato: garantizar el ejercicio de los derechos, los deberes y las libertades democráticas, con un presupuesto de 27.376,98 euros.

- Género: facilitar la igualdad de oportunidades y la inserción social de las mujeres inmigrantes, con un presupuesto de 2.203.208,10 euros.

Con motivo de la creación de la Consejería de Inmigración y Cooperación, el programa de integración social de inmigrantes, así como la convocatoria publicada por la Consejería de Presidencia y Deportes, para llevar a cabo proyectos dirigidos a la acogida y la integración de las personas inmigradas[58], han pasado a ser de la competencia de esta nueva Consejería. Esta se crea con el Decreto 14/2005, de 18 de octubre, del presidente de las Islas Baleares[59], además se establece la estructura orgánica básica en los órganos directivos siguientes:

- Secretaría General: gestiona los servicios comunes y tiene a su cargo el asesoramiento jurídico y el soporte técnico de la Consejería.

---

[58] Posteriormente se modificó mediante el Decreto 5/2006, de 3 de abril.
[59] BOIB núm. 155, de 18 de octubre de 2005.

- Dirección General de Inmigración: sus funciones se concretan en la atención a la población inmigrante, las políticas de integración social y laboral, el fomento de las relaciones con organizaciones de inmigrantes y comunidades Baleares ubicadas fuera de nuestra comunidad autónoma.

- Dirección General de Cooperación: ejerce las funciones relativas a la cooperación social y a las relaciones y la solidaridad con otros pueblos.

9.7. LAS ORGANIZACIONES ASOCIATIVAS

Forman parte de este apartado las asociaciones sin ánimo de lucro, las fundaciones, los colegios profesionales, las asociaciones de tipo laboral y de tipo empresarial sin ánimo de lucro, así como, los sindicatos y también las entidades no lucrativas la finalidad de las cuales son el fomento del deporte, inscritas oficialmente en los registros de la comunidad autónoma de las Islas Baleares de acuerdo con lo que dispone el artículo 12.5 del Estatuto de autonomía.

El Registro de Asociaciones de las Islas Baleares es un registro público que de acuerdo con la legislación vigente tiene como finalidad garantizar la publicidad de las asociaciones que desarrollan principalmente las actividades en el ámbito territorial de las Islas Baleares. Se encuentra adscrito a la Dirección General de Relaciones Europeas y de Entidades Jurídicas de la Consejería de Presidencia y Deportes del Govern de les Illes Balears.

Además de este Registro, existe también un registro oficial a la Consejería de Trabajo, para todas aquellas entidades no lucrativas de tipo laboral, sindical o empresarial y un registro en la Dirección General de Deportes, para aquellas entidades sin finalidad lucrativa que se dedican al fomento del deporte.

Debe decirse que la Administración también ha creado diversos censos o registros en los cuales se han de inscribir las asociaciones, sin perjuicio de la previa inscripción en el Registro de Asociaciones de las Islas Baleares y que existen también diferentes registros municipales de participación ciudadana:

- Asociación de padres y madres de alumnos, en la Dirección General de Planificación y centros de Consejería de Educación y Cultura.

- Asociación de consumidores y usuarios en la Dirección General de Consumo de la Consejería de Salud.

- Asociaciones prestadoras de servicios sociales en la Dirección general de Servicios Sociales en la Consejería de Presidencia y Deportes.

- Asociaciones Juveniles y prestadoras de servicios a la juventud en la Dirección General de Juventud de la Consejería de Presidencia y Deportes.

También forman parte las asociaciones y fundaciones inscritas en los registros estatales que tienen su sede en las Islas Baleares, donde llevan a cabo las actuaciones:

- Registro Nacional de Asociaciones del Ministerio del Interior.

- Registro Nacional de Entidades Religiosas del Ministerio de Justicia.

- Registro Nacional de Asociaciones de Consumidores del Ministerio de Sanidad y Consumo.

- Registro Nacional de Fundaciones de Acción Social del Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.

9.7.1. EL DERECHO DE ASOCIACIÓN EN NUESTRO PAÍS

Dentro del apartado legislativo, decir que sólo ha aparecido el Real decreto 1337 de 11 de noviembre por el cual se aprueba el Reglamento de Fundaciones de competencia estatal.

En cuanto a la adaptación de las asociaciones a la Ley 1/2002, decir que seguimos a un ritmo lento, a pesar de que las asociaciones sólo tienen un año para regularizar su situación. A finales de 2005 sólo el 45% de las asociaciones registradas en el Servicio de Entidades Jurídicas se habían adaptado. En el año 2005 se resolvieron todavía 138 expedientes de adaptación.

Esto quiere decir que muchas asociaciones permanecen inactivas y que el proceso de dar de baja a la asociación no está funcionando. Debe decirse que muchas de las asociaciones inscritas lo hicieron en los años sesenta y setenta y también que algunas se crearon sólo para una actividad muy puntual y que con el devenir de los años han quedado totalmente olvidadas.

9.7.2. LA EVOLUCIÓN DE LAS ASOCIACIONES REGISTRADAS

En total existen en la comunidad autónoma de las Islas Baleares 9.210 entidades sin ánimo de lucro que desarrollan actividades de todo tipo en las Islas Baleares de un total de siete registros consultados. (Ver el cuadro III-106.)

Debe destacarse que, así como en años anteriores el acceso a la información de estos registros era muy difícil, vemos que, con la incorporación de la mayoría de registros en las páginas informáticas de las diferentes administraciones pueden ofrecer a todos los ciudadanos información sobre las entidades que, a efectos de publicidad - como explica la ley-, se han registrado. De hecho, éste es uno de los motivos que podamos actualizar la información sobre todas las entidades que están trabajando en las Baleares en cualquier ámbito, mientras que en años anteriores no se había conseguido esta información. Como ya se ha dicho, solamente queda conseguir la mejora y agilidad en los procesos de baja de las entidades.

En cuanto a la evolución de las diferentes entidades (asociaciones, fundaciones, colegios, etc.) vemos que de cada año va subiendo el número de registros. Así y todo, seguimos sin saber el número de personas reales que mueven las diferentes entidades de iniciativa social.

9.7.3. LAS ASOCIACIONES JUVENILES

A finales del 2005 había inscritas en el censo de entidades juveniles y entidades prestadoras de servicios a la juventud 372 entidades. La cifra es evidente que no coincide con la suministrada por el Registro de Entidades Jurídicas, ya que ellos sólo tienen aquellas entidades constituidas al amparo del Decreto 397/1988, de asociaciones juveniles. En cambio, la Dirección General de Juventud, responsable de dicho censo también compatibiliza todas las entidades que de una manera u otra trabajan con o para colectivos juveniles.

En el año 2005 se registraron en la Dirección General de Relaciones Europeas y Entidades Jurídicas un total de cuatro asociaciones juveniles, mientras que en el mismo período se inscribieron en el censo de la Dirección General de la Juventud un total de dieciocho entidades. Desde la creación del censo en el año 1997, en el cual de oficio se inscribieron un total de 222 entidades, se ha incrementado en unas 150 nuevas entidades.

9.7.4. LAS ASOCIACIONES DE INMIGRANTES

Este colectivo es el que más ha crecido en los últimos años. A pesar de la mayoría están incluidas dentro del registro general de la comunidad autónoma de las Islas Baleares también hay una en el Registro Nacional. El total de asociaciones a día de hoy es de 167, lo que representa un 87% más que las que había en el año 2000. Mayoritariamente son asociaciones de ayuda mutua, en algunos casos, se han constituido legalmente a instancias de las administraciones, y en otros, por iniciativa propia.